

R/8163
TRACTATUS
DE FUGA
RVTILII BENZONII
ROMANI,

Episcopi Lauretani, & Recanatensis :

*In quo, quid omnes Principes & Rectores, tum Ecclesiastici,
tum Ciuiles tempore pestis, famis, & belli agere
debeant, plenissimè explicatur :*

Atq; alia multa ad officia Ecclesiastica & Ciuilia rectè
obeunda scitu necessaria tractantur :

*Deque Sanctæ Domus Lauretana translatione & miraculis
accuratè scribitur .*

CVM QVINQVE INDICIBVS
locupletissimis .

CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS,
Apud Societatem Minimam,

M D X C V.

R/8163
TRACTATUS
DE FUGA
RVTILII BENZONII
ROMANI,

Episcopi Lauretani, & Recanatensis :

*In quo, quid omnes Principes & Rectores, tum Ecclesiastici,
tum Ciuiles tempore pestis, famis, & belli agere
debeant, plenissimè explicatur :*

Atq; alia multa ad officia Ecclesiastica & Ciuilia rectè
obeunda scitu necessaria tractantur :

*Deque Sanctæ Domus Lauretana translatione & miraculis
accuratè scribitur .*

CVM QVINQVE INDICIBVS
locupletissimis .

CUM PRIVILEGIO.

VENETIIS,
Apud Societatem Minimam.,

M D X C V.

211843954

SANCTISSIMO
DOMINO NOSTRO
DOMINO CLEMENTI VIII.
PONTIFICI MAXIMO.

RUTILIUS BENZONIUS
Episcopus Lauretanus:

*IRANDAM Memnonis
Statuam prisca vetu-
stas habuit (Pater Bea-
tissime) & suis scri-
ptis posteritati tradidit
prodigiosam. Hæc enim
& si marmorea esset, & scalptorio tan-
tum ornata lumine; lucidissimis tamen
solis radijs exposita non modo voces emit-
tebat;*

tebat; sed sic planè, et distinctè loquebatur,
ut humanus ei spiritus cœlitus allapsus, &
immissus videretur. Quod & si fabulo-
sè traditum credidimus, non modica ta-
men hoc nobis enigmata declararunt, et sub
fictiōis cortice veritatis medullam operue-
runt. Neq; aliud sanè nobis hac statua prisca
vetustas, quàm Summorum Principum fa-
uorem erga paruulos homines voluit deno-
tare. Hi enim cùm ingenij acumine, natura
dotibus, clarisq; muneribus destituantur, fit,
ut instar Memnonis statuae argentes, pressis
labijs obmutescant, ni Principum fauore
clari, ad maiores pulueres euehantur. Quod
cùm mecum ipse volutarem, meumq; pari-
ter exiguum opus aspicerem, efficere haud
sanè potui, quin eadem mihi contigisse exi-
stimarem. Verebar enim, Pater Beatissi-
me, ne statua operis mei, tenui doctrinae scal-
pello dolata, sic data pralo, obmutesceret, ut
omnium oculi irridentes, obuersis palpebris
declinarent. Quod in causa fuit, ut ipsam
celso tuo nomini, ac numini ista pagella di-
carem. Ut sicuti superioribus olim annis,
dum

dum in alma Domana Petri Basilica
Theologicis cùm essem muneribus impli-
catus, dumq; adumbraretur, tuis beneuo-
lentia, & amoris continuis nouit irradia-
ri fulgoribus, nunc magis, magisq; cùm te
inter alios (Dei ope) ad Summum Pon-
tificatus apicem assumptum videat, san-
ctitatis tuae splendidissimis luminibus
splendeat, & resulgeat. Sic sanè loquetur
statua, & propositis questionibus, quæ ma-
xima, vel saltè non leuia dictu erant,
fausto ore nunciabit. Neq; enim ullum
alium te maiorem reperi, Pater Beatissi-
mè, nec toto orbe celsiorem. Pullum igitur
hunc tenuem, filium, & seruum
tuum, à sibillantium serpentum morsibus
libera, & patrociniij tui humeris imposi-
tum (aquilino more) prouoca ad uolan-
dum. Paruum quidem ingenij mei uola-
tum agnosco; sed fausto sydere dabit Do-
minus, ut sub umbra alarum tuarum in
arduis ponat nidum suum; & inde scien-
tificam contemplatus escam, preceps ma-
gno conatu descendens, toto eam tibi pecto-

re offerat. Accipe itaq; , *Beatisime Pater, munusculum hoc qualecumq; sit, curuo tibi poplite dicatum (Deo volente etsi vixero) sexingentesimo futuro anno, quod nunc mente præconcipio, Et molior munus de Iubileo, de eius origine, gratijs, Et merito operum fidelium, dum Aetherei clauiger sanctam ianuam aperueris, munus maius accipies. Nunc interim venationem hanc paruulam accipe; quam debili arcu meo, Et fragili sagitta mentis humilis tuus iste Jacob in Theologica Sylua confodit: surge, Et comede, Et benedicat mihi anima tua. Interim ad Domini pascendum Gregem, longa tibi vita fila (Deo duce) Parca protendant; Et Clementem clementer in Summa Petri sede ad Nestoris Annos præseruent. Vale.*

AVCTOR OPERIS PIO LECTORI.

UPERIORIBVS annis (lector candidissime) dum in Alma Vaticana Petri Basilica Theologicis lectionibus publice pro munere legendis, & grauisimis quaestionibus enucleandis remorarer, ne desidi otio indulgerem, disputationes hasce vnà cum quaestionibus, tenui doctrinae penniculo obumbraveram, & media incude, primis malleationibus percussum opus, nondum completum, nec vltima paruula mordaci lima politum reliqueram. Non quidem praescius futurorum malorum, vtque iniquitatem aliquam, dolendumque omen Populis nunciarem, nisi quia pulchrum tractatu videbatur, si quae uel nihil plenè, vel leuiter à Doctoribus scripta erant, multis hinc inde collectis flosculis, in seriem redigerentur; & multa nouiter, publico populorum beneficio scriberentur: quae non minorem tibi animae utilitatem, quam summam lætitiã, & iucunditatem

ob uaria scitu digna, quæ passim in opete tanguntur, afferrent. Sed quiescebat opus, & inclinato capite, inter mea multa alia nondum polita scripta dormiebat. Veruntamen (mæta pleret Italia) superioribus proximis annis, eleuauit *Dominus brachium fortitudinis, indignationisq; sue contra nos; Et adhuc manus eius extenta. Ab Aquilone enim passum est omne malum, ferusq; Aepidemię morbus in Populos nostros grassatus est. Adduxit Dominus ventum vrentem, ad instar lonæ, & non unicum modò hæderam (hoc est personam) in singulis Populis exsiccauit (fuiſſet enim minus malum) sed proh dolor, omnes ferè paternæ, maternæ, natales, dominicæ, feruileſque hædere, seuo, & pestifero Aquilonis vento exsiccatæ sunt. Nec vlla ferè domus fuit (vt Aegyptijs accidit) quæ suos caros domesticos, operta merore, & lugubri induta veste non deploraret. Percussit eos Dominus, & qui olim morbus quiescebat, & sopitè dormire videbatur, Dei iam furore actus, propter scelera nostra euigilauit, & miserandum in modum arescentes, viridesq; humanas segetes, æqua falce, & nul-*

ANTONII IOANNIS
NVADO, SARDI
CALLARITANI,

Philosophiæ, ac Sacræ Theologiæ Doctoris.

AD LAVRETANAM
DEIPARAM VIRGINEM.

Epigramma:

*AVREA Virgo parens, poterit
num gestare ferre
Quis tua? Quis lingua soluere tan
ta dabit?
Hoc poterit nullus. Nam conscia
mens tremuit omnis,
Factum factorem, quod pia Virgo*

paris.

*Filianamq; Patremq; ignis, porrò ubere pascis:
Suscipis in sponſum parua puella Patrem.
Ergo Patremq; ignis, materq; Patriſq; vocaris,
Diceris & sponſa, filia, luxq; Patris.
Indus habet gemmas, mare candida glomeraroris,
Terra tenet fl. res, lilia pulcra, rosas.
Tu tamen & gemmas superas, & glomera roris,
ac graciles flores, lilia & alba, rosas.*

Eiusdem.

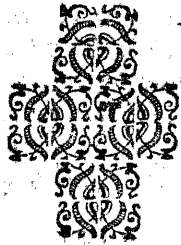
AD EANDEM
DEIPARAM
VIRGINEM.

Epigramma.

*V*S valet eximias mortalis dice-
re laudes
Quas celebres Virgo candida sola
meres?
Nam tuus optatum venter talem
attulit almus
Fructum, ut depresso omne leua-
rit onus.

*Præterea adiutrix hominum, quam feruida templis
Apposita esigies sunt monumenta tuis?
Quapropter nequeo magnas si dicere laudes;
tu tamen haud cesses rebus adesse meis.*

Eiusdem.

DE LAVDIBVS
AVCTORIS
CARMINA.

I pulcrum est humilem Patriam illu-
strare, Parentes,
Et virtute suam nobilitare domū;
Quo dignum magis est deductum ab
origine summa
Esse, genusq; suū nobilitare magis:
Gloria maior ut hæc, sic hæc magis ar-
dua res est,

*Et labor, & pœna est perficere illud opus.
Nobilis hic Sobole & Patria est, hic inclita proles
BENZONVM, Patriam, clarificansq; suos.
Nec Patriam, & sobolem solum illustravit, at ille
Ausoniam erexit, purpureamq; togam.
Ergo BENZONIO Roma erigat alta triumphos,
Gaudeat & tantum progenisse virum.
Qui non humana solum versatus in arte est;
Sacra Theologia aut dogmata cuncta tenet.
Sed mea musa tacet; nam nunc præcepit Apollo,
Ut tuba BENZONII grandia facta sonet.*

I N D E X
DISPUTATIONVM,
ET QVAESTIONVM.
QVÆ IN SINGVLIS LIBRIS
huius operis continentur.

E I V S D E M A D
A V C T O R I S I N S I G N I A,
E P I G R A M M A.

V I D mea Musa canis suras euincta
cathurna,
Parnasi à dulci culmine Missa ?
CANEM.

*I*psa CANEM cantas ? Canto. Quem ?
Quem colit orbis.

*O*rbis habet quidnam, quod colat ipse ? CANEM.
*C*rede: canas Dominū tantum. Dominumq̄, CANEM.
*I*psa canas est fidus nam pius iste CANIS.
*H*ic CANIS, est fidus, FIDI PASTORIS amator,
*C*ircuit, & noctis perfugat iste lupos.
*H*oc, gannosa fugit vulpes, custode relicto,
*H*oc tremit à stratu bestia quæq̄ suo.
*E*rgo CANIS, quicumque canit, te cantat in orbe,
*S*eq̄, canet magnum, dum canet ipse CANEM.

*P*lacuit in principio operis, præcipuarum
quæstionum, et insignium tractationum
quæ in eo continentur, cõpendiosum in-
dicem apponere, ut qui uolumen contem-
platus fastidit, summatim omnia uides,
latetur, et ad uidenda, ac perlegenda cæ-
tera inflammetur.

*I*n primo libro, duæ tractantur disputationes.

P R I M A D I S P U T A T I O.

*D*e ministerijs ab Episcopo, et Clericis exsoluendis erga uiuentes
tempore pestis, quæ nouem quæstiones continet.

Q V Æ S T I O P R I M A.

*A*n habentes curam animarum, teneantur sacramenta ministra-
re laborantibus Epidemia morbo?

*I*n hac quæstione octo difficultates tanguntur.

*P*rima est. *A*n possint Episcopi, et Curati, in casu pestis à loco be-
neficii abesse?

*S*ecunda. *A*n etiam Canonici quibus non imminet cura animarū?

*T*ertia. *S*upposito quod Curati teneantur non abesse, nū infectis de-
beant actu ministrare Sacramenta, et quomodo?

*Q*uarta. *A*d quid, et quando teneantur Sacerdotes non curati?

*Q*uinta. *A*n Religiosi teneantur obedire Prælati præcipientibus,
ut ministrent spiritualia infectis?

*S*exta. *Q*ui religiosi ex vi sui instituti, obligentur in subsidium etiā
secu-

INDEX DISPUTAT.

secularibus male infectis inferuire.
Septima. Num sanctimoniales eo tempore possint claustra desere
 & exire.

Octaua. Quid de corporali medico dicendum sit.

In hac quaestione prima, tres Doct. sententiae ponuntur,
 & duodecim Conclusiones.

Prima conclusio. In extrema necessitate spiritali posito, tenetur unusquisque Christianus, si potest etiam cum evidenti uitae periculo, succurrere si potest iuuare.

Secunda conclusio. In graui necessitate spiritali posito, non tenetur unusquisque succurrere cum uitae periculo.

Tertia conclusio. Canonici quibus non incumbit animarum cura, à loco beneficii pestifero possunt abesse.

Quarta conclusio. Pastores animarum, ut Episcopi, Curati, et Vicarij perpetui, et uniuersaliter obligati populo ex officio ad sacramenta ministranda, tenentur sub poena peccati mortalis, non fugere à loco beneficii pestifero: relicto autem Vicario perpetuo possunt sine scrupulo abesse.

Quinta conclusio. Absolutè loquendo, Curati non tenentur cum periculo suae uitae, infectis ministrare Sacramentum Viatici, et Confessionis, nisi in casu.

Sexta conclusio. Curatus tenetur emere, et sibi preparare antidota praeseruatiua, et rimedia quae à Pharmacopolis conficiuntur ad cuitandam infectionem, seu communionem pestis, et ijs tenetur uti, quibus habitis, tenetur ministrare actualiter infectis tria sacramenta, Confessionis, Eucharistiae, et extremae Penitentiae, uel certè saltè penitentiae sacramentum.

Septima. Coadiutor, recedente Episcopo cui est adiutor, tenetur non fugere, sed remanendo, ea omninò administrare, quae proprius Episcopus obligatur facere.

Octaua conclusio. Religiosi qui uitae contemplatiuae incumbunt, quiq; pro obiecto non habent opera misericordiae corporalia, aut spiritalia erga populos exercere, ut Carthusiani, et Camaldulenses, possunt fugere a loco pestis, nec tenentur laicis infectis ex-

tra

ET QVAESTIO.

tra monasterium degentibus in spiritalibus subuenire, nisi in casu primae conclusionis.

Nona conclusio. Religiosi qui particulari voto se astrinxerunt ad ministrandum infirmis tempore pestis, debent ex iustitia, & non solùm ex debito charitatis, non fugere, sed infectis ministrare.

Decima conclusio. Religiosi, seu regulares qui uitae actiuae incumbunt, & populis Christianis, seu Ecclesiae Dei, & Episcopis protestentur se ad salutem animarum coadiutores, quando arbitrio Episcopi, vel auctoritate facti, Parochi non supplent, nec satis numero sunt ad ministrandum infectis, tenentur sub peccato mortali non fugere à loco pestifero.

Vndecima conclusio. Non tenetur unusquisque cum discrimine uitae suae, succurrere proximo in necessitate etiam extrema corporali posito.

Duodecima, & vltima conclusio. Unusquisque quando potest sine periculo aliquo, vel sine suo detrimento graui, & notabili succurrere graui necessitati alterius, sine dubio tenetur.

De monialibus, & medicis, in solutionibus argumentorum habetur.

QVAESTIO SECVNDA.

De sensu literali verborum, Ioan. 10. bonus pastor, animam suam dat pro ouibus suis.

Sex art. continet.

In primo. De multiplici sensu sacrae scripturae disseritur.

In secundo. De prouerbijs, & parabolis.

In tertio. De sensu quorundam verborum quae in parabola de bono pastore ponuntur.

In quarto. Litteralis sensus venatur verborum Ioannis: Ego sum pastor bonus.

In quinto. Tractatur, an ex hoc loco Ioannis, efficax trahatur argumentum ad probandum, teneri pastores animam suam odisse pro salute subditorum?

In quinto, & vltimo. Quid nomine lupi intelligatur, ad cuius aduentum pastor fugere non tenetur?

b

QVAE

INDEX DISPVTAT.

QV AESTIO TERTIA.

An Rex, vel Princeps, iusta lege possit impedire Curatum, & alios à ministerio infectorum.

Habet autem tres conclusiones.

Prima est. Curati ministrantes, seu ministrare volentes infectis, non possunt iusta lege impediri. Unde impediendi possunt non obedire.

Secunda conclusio. Princeps iusta lege potest impedire Curatum, & alios ministrantes infectis, à sanorum commertio.

Tertia conclusio. Impium, & crudele est, Christianæq; pietati contrarium, hominem etiam pestilentissimum, de domo propria sue habitationis eicere, vel in eadem recludere, si ob id, periculo salutis animæ, vel corporis exponatur.

QV AESTIO QVARTA.

An metus mortis, vel periculum vitæ, excuset ab obseruantia præcepti, & legis humanæ?

Huius questionis, positis tribus sententijs, sex conclusionibus respondetur.

Prima. Humana potestas, siue Civilis, siue Ecclesiastica, potest obligare subditos, ad sui obedientiam, etiam cum periculo vitæ.

Secunda conclusio. Quando periculum mortis sequitur intrinsecè ex actu præcepti quod à legislatore præcognosci potuit, tunc lex humana, seu præceptum superioris, obligat ad sui obseruationem, cum discrimine vitæ, nec vllus metus excusat.

Tertia conclusio. In reliquis casibus, lex humana nunquam obligat ad sui obseruationem cum periculo vitæ, nisi quando pro fine, & materia, habent defensionem fidei, & virtutum.

Quarta conclusio. Lex Diuina positua, non obligat cum mortis periculo, quando adest metus cadens in virum constantem.

Quinta conclusio. Transgressio legis humanæ ob mortem corporalem cui-

ET QV AESTIO.

evitandam, non semper est peccatum mortale, unde metus mortis sæpè excusat.

Sexta conclusio. Regula illa Soti, de pena mortis videlicet, quod lex cui apponitur pena mortis semper obliget cum periculo vitæ, non est semper vera, etiam si finis legis sit maior bonum, quam vita hominis.

QV AESTIO QVINTA.

An scripto possit quis confiteri?

Quatuor sunt in hac quasi sententia, & sex conclusiones.

Prima conclusio, actus qui est de necessitate sacramenti penitentis, quasi materia, non est præcisè oris confessio; sed manifestatio peccati.

Secunda conclusio. Confessio facta per scripturam præsentis Sacerdoti, est valida, sacramentalis, & necessaria.

Tertia conclusio. Confessionem per Epistolam absentis Sacerdoti, validam, & sacramentalem, non tamen necessariam esse, est valde probabile.

Quarta conclusio. Probabilior, & tutior opinio est, quod sacramentalis confessio absentis Sacerdoti fieri non possit.

Quinta conclusio. Absolutio sacramentalis, non potest fieri scripto, sed verbo debet pronuciari, & proferrì.

Sexta conclusio. Penitentia, seu satisfactio quæ datur pro peccatis, iniungi potest scripto.

QV AESTIO SEXTA.

An tempore pestis, quilibet Sacerdos habeat iurisdictionem absoluendi quemlibet Ciuitatis.

Habet hæc questio septem conclusiones.

Prima conclusio. Nemo sacerdotum secularium, tempore pestis debet se temerè exponere ad confessiones audiendas, vel sacramenta ministranda sine Episcopi licentia.

INDEX DISPVTAT.

- Secunda conclusio.* Nec regulares, nisi approbati, extra articulum necessitatis.
- Tertia conclusio.* Episcopus dioecsanus, non debet denegare eo tempore illam facultatem cuiuscunque Sacerdoti apto, vltro ad tantum charitatis opus se exponere volenti.
- Quarta conclusio.* Episcopus dioecsanus, debet in exordio deputare, imò compellere sacerdotes in diœcesi, vt parochos adiuuent, in administratione sacramentorum.
- Quinta conclusio.* Debet Episcopus, omnes casus sibi reſeruatos, tam de iure, quàm de consuetudine, eo tempore communicare, & etiam illos quos vigore decreti Concilij Tridentini potest, sibi Apostolica reſeruatos.
- Sexta conclusio.* Debet Episcopus his temporibus procurare à sede Apostolica absolutionem casuum publicorum, Papa reſeruatorum; & illa obtenta, ceteris confessarijs communicare.
- Septima conclusio.* Ad alendos Sacerdotes coadiutores, tenetur Episcopus prouidere ex fructibus Ecclesiæ matricis, vel ex Parochiarum redditibus, vel etiam ex mensa Episcopali, ad tempus.

Q V A E S T I O S E P T I M A.

In hac quæstione dubia quædam exquisita dissoluuntur.

- Primum dubium.* Si pestis immittitur à Deo per secundas causas, quid rogat Ecclesia, vt hæc flagella auertantur? rogat ne vt miraculum fiat, vel dispositio rerum aliquo modo mutetur?
- Secundum dubium.* An tempore pestis, ludus alearum sit interdictus Clericis? In quo sunt, seu conclusiones.
- Prima conclusio.* Absolutè loquendo, ex lege canonica prohibente ludere ad cartas, vel taxillos, aut ad tres datos (vt dicunt) Clericis est peccatum mortale.
- Secunda conclusio.* Clericus assuetus ludere, vel publicus alearum ludor, peccat mortaliter, nec est absoluendus, nisi relinquat talem statum.
- Tertia conclusio.* Clericus spectator publicus ludi taxillorum, & cartarum, peccat mortaliter.

Quarta

ET QVÆSTIO.

- Quarta conclusio.* Clericus, si ex recreatione ludat quid parum, ita tamen affectu, & animo delectetur eo ludo, ac si esset prohibitus sub pena peccati mortalis, & in magna quantitate, peccat mortaliter.
- Quinta conclusio.* Si presentia, & auctoritas magni Clerici, est causa quòd ludo prohibito mortaliter ludatur, peccat mortaliter.
- Sexta conclusio.* Tempore pestis, vel alterius contagiosa ægritudinis, nullo pacto licet Clerico, præsertim Curato, ludere præfatis ludis, neque etiam ex recreatione.

In hoc dubio apponitur digressio de lege penali, de qua habentur hæ Conclusiones.

- Prima conclusio.* Canonici, seu capitulum, non possunt propria auctoritate facere statutum super residentia seruitij Ecclesiæ.
- Secunda conclusio.* Canonici non possunt salua conscientia recedere per se à formula seruitij præscripta illis à Vicario in Vrbe, vel Episcopo in suis locis.
- Tertia conclusio.* Canonici non possunt sine peccato, variare, & diminuire stipendia distributionum.
- Tertium Dubium.* An infectus peste possit ordinari, & ordinatus sit irregularis? & respondetur negatiuè.

Q V A E S T I O O C T A V A.

De flagellis Dei.

In hac quæstione sex articuli statuuntur.

- Articulus primus.* Quibus flagellis homo à Deo verberetur?
- Secundus articulus.* Vtrum flagellum vnum, sit causa alterius?
- Articulus tertius.* An omnes corporaliter flagellati iudicandi sint peccatores?
- Articulus quartus.* Vtrum homo possit peruenire ad talem statum peccatorum, vt à Deo mereatur deferri, & non adiuuari?
- Articulus quintus.* An flagella quibus à Deo in presenti vita puniuntur, sint satisfactoria?

b 3 Arti-

INDEX DISPVAT.

Articulus sextus. An Deus hominibus pro alienis peccatis penas infligat: & tamen huiusmodi pena sint eis satisfactoria.

QV AESTIO NONA.

Quibus potius sit succurrendum in peste?

In qua quindecim dubia explicantur.

- Primum. An ceteris paribus, homo magis teneatur subuenire auo, quam matri infectis?*
secundum. An in pari extrema necessitate, magis subueniendum sit, matri, quam patri?
Tertium. An magis uxori, quam patri, & matri?
Quartum. An magis filio, quam patri quis succurrere debeat?
Quintum. An magis diligendus sit filius, quam uxor?
Sextum. An iusto patri magis succurrendum sit in extrema necessitate, quam extraneo peccatori?
Septimum. An potius melioribus, quam coniunctoribus?
Octauum. An magis diligendi sint, qui nobis secundum carnalem originem propinquiores sunt, quam alij?
Nonum. An ceteris paribus, potius sit subueniendum parti Heretico, quam extraneo fidei?
Decimum. An inimicis Reipublice existentibus in extrema, sit succurrendum?
Vndecimum. An inimico, a quo probabiliter quis timet mortem, laboranti in extremis, tenetur quis benefacere?
Duodecimum. An condemnatis ad mortem, vt fame pereant, liceat ministrare cibum?
Decimumtertium. An aliquis in extrema necessitate positus, teneatur cum periculo vite subuenire creditori in eadem necessitate posito?
Decimumquartum. An potius subueniendum sit creditori, quam patri, vel consanguineo, aequali necessitate laborantibus?
Decimumquintum. An extra casum magna necessitatis, melius sit opera misericordiae corporalis exercere erga iustum minus indigentem, quam erga peccatorem magis indigentem?

Ad

ET QV AESTIO.

- Ad primū dicitur. Quod tenetur quis magis subuenire Auo, quam matri.*
Ad secundum dicit. Potius patri, quam matri in pari necessitate esse succurrendum.
Ad tertium dicitur. Potius parentibus esse subueniendum, quam uxori. Quid sunt proximiores ratione originis, nō autem ratione coniunctionis ad prolem.
Ad quartum dicitur. Magis hominem patri suo, quam filio succurrere debere.
Ad quintum. Absolutè loquendo dicitur, quod magis est subueniendum filio, quam uxori.
Ad sextum dicitur. Magis patri iusto, quam extraneo peccatori esse in eadem necessitate succurrendum.
Ad septimū dicitur. In necessitatibus spiritualibus, potius debemus velle illa melioribus, quam coniunctoribus: quantum verò ad corporalia, magis tenemur velle ea coniunctoribus nobis secundum carnem.
Ad octauum dicitur. Teneri nos subuenire nobis propinquioribus in corporalibus subsidijs prouidēdis; quo ad alia verò officia, vnusquisque diligendus est magis in eo quod pertinet ad eam coniunctionem secundum quam diligitur. Et sunt in hoc dubio sex conclusiones.
Prima conclusio. Aliquādo ratione circumstantia, potius est amico benefaciendum, quam fratribus.
Secunda conclusio. Patri est potius benefaciendum, quam cuiusq; amico, etiam a quo ingentia beneficia accepimus.
Tertia conclusio. In extrema necessitate, potius est subueniendum filio, quam cuiusq; amico.
Quarta conclusio. Amico qui magna beneficia temporalia, aut spiritualia in me contulit, in magna necessitate constituto, potius est succurrendum, quam consanguineo, etiam fortè in secundo gradu in eadem necessitate existenti.
Quinta conclusio. Quamuis sit probabilis sententia D. Th. in 3. sent. & magis etiam in 3. d. 29. scilicet quod potest esse tanta malitia in Patre, vel matre, vt liceat eis anteponeere amicum; contrarium tamen est probabilius.

b 4 Sexta

INDEX DISPVTAT.

Sexta Conclusio. Extra necessitatem extremam, non est peccatum hunc ordinem charitatis in subueniendo conuertere?

SECUNDA DIFFICULTAS.

An coniunctis spiritualiter, magis sit subueniendum, quàm coniunctis secundùm carnem?

Habet quatuor Conclusiones.

Prima Conclusio. si pater carnalis in eadem necessitate concurrat cum patre spirituali, potius spirituali est succurrendum.

Secunda Conclusio. In eadem necessitate spirituali, potius subueniendum est fratribus spiritualibus propinquis, quàm fratribus carnalibus propinquis.

Tertia Conclusio. In pari necessitate spirituali, potius est subueniendum patri temporali, quàm fratribus spiritualibus remotis.

Quarta Conclusio. Iste ordo subuentionis, non est seruandus existente necessitate inaequali, & extra necessitatem extremam, hic ordo non obligat.

Ad nonum dub. dicimus, nos patrem (qualiscunq; sit) debere proponere extraneo etiam sancto, in ijs quae spectant ad providendum ei opera misericordiae, tam corporalia, quàm spiritualia.

Ad decimum dub. sunt duo responsa.

Primum est. Quòd quando bellum iustum est indictum, non tenetur quis succurrere in extrema necessitate inimicis.

Secundum dictum est. Si sint indutiae, tenetur quis succurrere inimico, Ad undecimū dicitur. Nō teneri aliquem succurrere suo inimico laboranti in extremis, si sibi ab eo mortē postea inferendā timet.

Ad duodecimum respondetur. Ministris Iustitiae non licere subministrare cibum illis qui à Iudice damnati sunt vt fame pereant, alijs autem licere.

Ad decimum tertium dicitur. Quòd si meus creditor est in extrema eadē necessitate atq; sum ego, & inueniatur actu res sua, teneor ei prius succurrere, si verò res sua non inueniatur apud me, sed tantū eius obligatio, tūc nō teneor ei potius subuenire, sed mihi.

Ad decimum quartum responde mus. Patrem, & matrem praefereudos esse creditori.

Ad

ET QVAESTIO.

Ad decimum quintum dicimus. Quòd nisi mēsurā indigentiae multo maior sit in vno, quàm in altero; melius est dare eleemosynam minus indigenti iusto, quàm magis indigenti peccatori.

SECUNDA DISPVTATIO.

De ministerijs à Parochis praestandis erga iam peste extinctos,

In qua sunt tres quæst.

Prima. An sepelire cadauera mortuorum, sit in præcepto?

Secunda quæstio. An exhibitio, vel carentia sepulture, faciat ad essentialē beatitudinem, vel damnationem defuncti?

Tertia quæstio. An sepultura Christi, fuerit causa efficiens nostræ salutis?

QVAESTIO PRIMA.

Agitur in ea de diuersis generibus eleemosynarum, & habet quinque Conclusiones.

Prima Conclusio. Episcopus cum magistratu temporali Ciuitatum, & locorum, tenetur curare, ne corpora mortuorum peste extinctorum, iaceant inhumata.

Secunda Conclusio. Quando quis sine incommodo potest sepelire mortuum, & non est alius qui sepeliat, & committit sepelire, peccat mortaliter.

Tertia Conclusio. Parochus non tenetur cadauera praefata sepelire, seu funerari, sine sepultura interesse.

Quarta Conclusio. Pium & laudabile esset, societatem fidelium instituire, vt in praefatis locis, & camenterijs publicis, cum cruce, & aqua benedicta, semel saltem in hebdomada, praeces funerales facerent.

Quinta Conclusio. Episcopus debet his temporibus prohibere, ne cadauera ad Ecclesiam deferantur, vt Ecclesia tutior, & salubrior reddatur.

QVAE-

INDEX DISPVAT.

QV AESTIO SEC V N D A.

Vtrum carere sepultura, faciat ad essentialem beatitudinem, vel damnationem defuncti?

Questio hæc, quinque habet conclusiones.

Prima Conclusio. Sepultura non auget beatitudinem essentialem, nec minuit damnationem. sed voluisse eam habere, vel non, multum prodest.

Secunda Conclusio. Sepultura sacra, auget beatæ gloriæ accidentalem, damnatis vero penam accidentalem.

Tertia Conclusio. Damnatis aliquando carere etiam sepultura, penam auget.

Quarta Conclusio. Sepultura corporum in loco sacro, prodest animabus defunctorum.

Quinta Conclusio. Luminaria, faces, panni, & alij sumptus funerum, profunt non per se, sed per accidens defunctis, & hoc dupliciter.

QV AESTIO TERTIA.

An sepultura Christi, fuerit causa efficiens nostræ salutis?

In hac questione quinque explicantur.

Primum. An sepultura Christi, sit causa efficiens nostræ salutis?

Secundum. An ex latere Christi mortui, effluxerit verus sanguis, & vera aqua?

Tertium. An naturaliter, vel miraculosè ex corpore iam mortuo emanauerint?

Quartum. An sit erroneum sentire, sacramenta minimè recepisse vim, & efficaciam ex sanguine à Christi latere defluente post eius mortem: & negare Ecclesiam tunc formatam esse?

Quintum. Quid sanguis ille, & aqua mysticè significetur?

QVAN-

ET QV AESTIO.

QV AN TV M AD PRIM V M est vnica Conclusio.

Conclusio. Sepultura Christi, operata est efficienter nostram salutem, sicut, & mors eius.

QV O AD SEC V N D V M.

Refertur, & confutatur error cuiusdam Petri Ioannis, vt refert Guido Carmelita, et Castro, lib. 4. aduersus hæres. Verbo Christus, qui dicebat Christo adhuc viuenti in cruce, & nondum mortuo, vulnus lanceæ illatum fuisse.

Et explicantur quinque cause cur Dominus voluerit non sibi viuenti, sed mortuo latus aperiri.

QV O AD TERTIV M.

Scilicet vtrum naturaliter, vel miraculosè ex corpore iam mortuo sanguis, & aqua manauerint, dicuntur multa.

Primum. Aquam illam fuisse puram, & naturalem.

Secundum. Aquam tunc emanatam, non fuisse denuò creatam, sed naturaliter ex componentibus resolutam.

Tertium. Miraculosè esse egressam de corpore.

Quartum. Naturaliter non potuisse resolui à causa efficienti.

Quintum. Aquam, quæ exiuit cum sanguine de Icona Saluatoris in Syria, fuisse miraculosè creatam.

Sextum. Aquam, & sanguinè quæ à Christo de cruce descendebant, collecta fuisse reuerenter à Vergine, & ab alijs Marijs.

Septimum. Quòd licet multi credant egressum sanguinis non fuisse miraculosum, tamen oppositum est probabilius.

Octauum. Aquam exiuisse in magna quantitate.

Nonum. Scissuram vulneris lateris Christi, fuisse magnam.

Decimum. Aquam vnà cum sanguine de latere Christi exiuisse, non tamen confusam, sed distinctè, & diuisis limitibus.

Vnde-

INDEX DISPUTAT.

Vndecimum. Non eodem modo aquam egressam esse de Christi latere, sicut egressus est sanguis. Quia hic egressus est, ut effectus passionis; illa verò non, sed ad demonstrandam veritatem physici corporis Christi.

Duodecimum. Aquam egressam ex latere Christi, non fuisse Diuinitati coniunctam, nec post resurrectionem fuisse reassumptam.

QVOAD QVARTVM ARTIC.

An sit erroneum negare sacramenta recepisse vim ex sanguine de latere Christi mortui proficiente, & negare similiter Ecclesiam tunc formatam esse.

Reprehenditur Tostadus qui sup. 13. cap. Genes. q. 352. tenet Ecclesiam non esse formatam ex latere Christi mortui, sed viui. Et sanguinem qui ex latere Christi mortui fluxit, nihil ad redemptionem generis humani contulisse, nec per illum quidquam nobis Christum meruisse. Sunt autem quatuor conclusiones.

Prima conclusio. Hic sanguis effusus, non solum fuit signum gratiae; sed etiam eiusdem causa meritoria, efficiens, & instrumentalis.

Secunda conclusio. Christus post mortem, non habuit meritum, nec proprie fuit causa meritoria gratiae, vel nostrae salutis.

Tertia conclusio. Vulnus lateris Christi, ut est terminus voluntatis Christi precedentis, volentis, & acceptantis illud pro salute generis humani, est causa meritoria eiusdem.

Quarta conclusio. Negare Ecclesiam formatam esse ex latere Christi dormientis, id est mortui in cruce, puto nedum falsum; sed etiam erroneum.

DVBIA CIRCA ARTICVLVM QVARTVM.

Primum. An ille sopor Adae fuerit somnus, vel extasis?

Secundum. An in eo sopore, Adam habuerit reuelationem futurae incarnationis Christi?

Tertium. Cur potius Eua facta sit ex costa, quae erat in latere Adae, quam ex alia eius parte, & in quo stet proprie, quod formatio Eccle-

ET QVAESTIO.

Ecclesia sit figurata in edificatione Eue?
Quartum. An narratio Moysi de procreatione Euae de latere Adae, sit historica, vel parabolica.

QVANTVM AD PRIMVM.

Dicitur, somnum illum Adae, fuisse verum, non tamen per naturales causas.

QVOAD SECVNDVM

Explicantur duo.

An Adam habuerit reuelationem mysterijs Incarnationis?

Et dicitur, quod sic, non tamen ei fuisse reuelatum mysterium crucis.

SECVNDVM DVBIVM.

An viderit Diuinam essentiam?

Et circa hoc dicitur, non vidisse, nisi forte in enigmate. Virginem autem vidisse essentiam Diuinam in die Incarnationis.

QVOAD TERTIVM

Dubium principale.

Cur potius Eua facta sit ex costa lateris Adae, quam ex alia eius parte?

Et dicitur, quod hoc factum est propter quatuor.

Primò. Ut in hoc primi hominis dignitas reluceret.

Secundò. Ut ea ratione, maior, & diuturnior esset viri erga mulierem amor.

Tertiò. Ut in domestica, & politica vita, vir esset caput mulieris.

Quar-

INDEX DISPUTAT.

Quartò. Ad significandum mysterium, quod Ecclesia à Christo pricipium erat assumptura.

Quoad illud verò, in quibus stet proportio in formatione Euæ, & Ecclesiæ?

Dicitur quòd in septem.

Primò. Quoniam vtraque ex latere edificata est.

Secundò. Quoniam vtraq; facta est ex dormiente.

Tertiò. Quoniam vtraque ex costa.

Quartò. Quia vtraque est coniux.

Quintò. Quoniam vtraque est à Deo immediatè.

Sextò. Quia vtraq; est mater viuentium.

Septimò. Quoniam vtraq; est formata in Paradiso.

Q V O A D Q V A R T V M D V B.

Vtrum narratio Moſis in Euæ formatione ſit hiftorica, vel parabolica?

Refutato errore Caietani, dicitur quòd ſit hiftorica.

A R T I C V L V S Q V I N T V S.

Circa Articulum Quintum ponuntur decem ſignificationes.

I N

ET QVAESTIO.

IN SECVNDO LIBRO, De fuga in fame, & penuria.

In hoc libro, vnã diſputationem inuenies, & in ea tres quæſtiones.

Q V A E S T I O P R I M A.

An Episcopis, & Curatis abesse liceat à ſuis reſidentijs tempore famis?

Sunt autem quatuor Concluſiones.

Rima conclusio. *Tempore ingentis famis, Episcopi tenentur sub peccato mortali subtrahere de ſuis neceſſitatibus pauperum indigentium ſua dieceſis.*

Secunda conclusio. Episcopus ſi fugam parat tempore famis, non relicto vicario, ſeu aconomo deputato ad pauperum ſubuentiõnem, vel ſi abſens etiam ex legitima cauſa, non reuertatur cum primùm hanc penuriam cognouerit, vel ſaltem non curat prouideri, peccatum mortale committit.

Tertia conclusio. Abbas, Episcopus, & Curatus, etiam ſi dolosè, & auaritiæ affectu permutat quæmpiam perire fame, etiã cum peccato mortali, id eſt quando apparet extrema neceſſitas egenis, licet mortaliter peccet ommitteñs opus charitatis, non tamen eſt irregularis ſi illius mors ſequatur, quamuis deſideret eius mortem.

Quarta conclusio. Qui ratione legati, vel teſtamenti relicti, ſeu inſtituti ſpeciali obligatione de alendo, ſeu vitualia ſubminiſtrando pauperibus obligatur, & hæc dolosè ſubtrahit: ſi ex hac ſubtractione mors ſequatur, eſt irregularis.

Q V A E -

INDEX DISPUTAT.

QVAESTIO SECVNDA.

De quibus teneatur quis facere eleemosynam?

In hęc quęst. sunt tres articuli.

Primus. Num de necessarijs ad statum, debeant fieri eleemosynę,
& quando?

Secundus. Num debeant eleemosynę fieri de superfluis personę,
vel status?

Tertius. An Ecclesiastici magis ardentur sub præcepto, eleemosy-
nas dare, quàm laici.

Et circa primum articulum dicuntur multa.

Primum dictum est. Certum esse, de necessarijs absolutè sibi, vel suę
familię, quantum ad naturam, seu individuum, non teneri quę-
piam alteri subuenire, etiam existenti in extrema. Ex Doct.
D. Thomę.

Secundum dictum est. Certum esse, hominem non teneri ad dandam
eleemosynam, de ijs quę sunt necessaria ad statum, tam simplici-
ter, quàm secundum quid, quando pauper reperitur in communi,
seu leui necessitate dumtaxat, non in arctu vel extrema.

Tertium dictum est. Certum quoque esse, quemlibet, & præsertim
Episcopum, teneri de necessarijs, etiam simpliciter ad statum, fa-
cere eleemosynam proximo existenti in extrema, vel graui ne-
cessitate.

Quartum dictum est. De pertinentibus ad statum, quę non sunt Epi-
scopo simpliciter necessaria, sed secundum quid, teneri Episcopi,
seu quamcumq; aliam personam Ecclesiasticam, in communibus
necessitatibus eleemosynas facere.

Quintum dictum. Quod non tenetur quis subuenire etiam existenti
in extrema, de necessarijs, vel superfluis personę, nisi per commu-
nia, id est per se instituta ad subleuandam talem necessitatem.

Sextum dictum. Non succurrens alicui posito in extrema, licet pec-
cet, non tamen tenetur ad restitutionem damni familię, scilicet
uxori, & filijs eius.

Septi-

ET QVAESTIO.

Septimum dictum est. Posse potestatem publicam compellere om-
nes diuites, vt in necessitatibus grauibus, aut extremis Reipubli-
cę erogent eleemosynam.

CIRCA ARTICVLVM SECVNDVM.

Num de superfluis teneatur quis facere eleemosynam in
Communibus necessitatibus?

Ponuntur duę sententię, & conclusiones.

Prima conclusio. In rigore loquendo, non est peccatum mortale re-
tinere superfluum, nec est præceptum erogare pauperibus extra
grauem, & extraneam necessitatem.

Secunda conclusio. Simpliciter superfluum loquendo, & vt in plu-
rimum est mortale peccatum.

Tertia conclusio. Retinere superfluum non simpliciter (moraliter lo-
quendo) non est mortale, quamuis sit periculosum.

Quarta conclusio. Episcopis, & ceteris personis Ecclesiasticis, non li-
cet retinere superfluum ex fructibus Ecclesiasticis proueniens,
sed tenentur illud erogare pauperibus, etiam in communibus, aut
leuibus necessitatibus existentibus.

Quinta conclusio. Diuites sæculares, tenentur ex præcepto superfluum
erogare existentibus in graui necessitate.

Sexta conclusio. Non tenetur quis statim omne superfluum eroga-
re, neque omnibus occurrentibus statim elargiri.

QVOAD TERTIVM ARTICVLVM.

Num Episcopi, & ceteri beneficiati, minori vinculo ad ero-
gandum eleemosynas teneantur, quàm diui-
tes huius sæculi?

Ponuntur 14. conclusiones.

Prima conclusio. Ex bonis patrimonialibus, & ex ijs quę in se secu-
lari,

INDEX DISPUTAT.

lari, & hereditario Clerici possident, eodem vinculo quo Laici, non autem arctiori, tenentur eleemosynas facere.

Secunda conclusio. Bona Ecclesiastica, quæ ut communia à Clericis possidentur id est quæ Christianus populus Clero, & Ecclesiis offert, ut etiam pauperibus communicentur, sine dubio pro parte pauperibus ex Iustitia debentur.

Tertia conclusio. Bona Abbatiarum, & Prioratuum, & præsertim eorum quæ in commendam conferuntur, sunt bona non propria Abbatis, & Commendatarij, sed eorum, id est quæ debentur dividi à commendatario in quatuor illas partes, scilicet Abbati, ministris Ecclesie, pauperibus, & fabricæ.

Quarta conclusio. Bona Hospitalium, seu Xenodochiorum, hospitij peregrinorum, vel redemptionis captivorum, & similibus, pauperibus dumtaxat, vel peregrinis, aut captivis debentur, etiam si tanquam unita, & annexa possideantur: & qui aliter illis utuntur, peccant mortaliter, & tenentur ad restitutionem.

Quinta conclusio. Episcopi, & Clerici, non tenentur de lege Iustitie facere eleemosynas ex bonis quæ eis competunt ratione portionis sibi adiudicatæ, & eorum quæ in divisione pro tempore illis facta contigerunt.

Sexta conclusio. Quando bona Ecclesiastica sunt indistincta, id est cum in mensa Episcopali, non inveniuntur onera pro pauperibus, vel fabrica imposita, ita ut nec ad illos, neque ad hunc relationem habere videantur, vel quando annuus redditus distinctus à præbendis Clericorum, & redditibus hospitalium (ut hodie communiter accidit, relinquitur Episcopo dispensandus, tunc iuxta duas conclusiones sequentes iudicandum erit.

Septima conclusio. Cum mensa Episcopalis est tenuis, nec pinguis habet redditus, aut quando ita mediocres, ut pro Episcopo tantum sufficiunt, tunc censenda sunt bona illa, ut propria, & pro Episcopi sustentatione principaliter assignata.

Octava conclusio. Quando mensa Episcopalis, vel præbenda Clericalis, est admodum pinguis, tunc tenetur ex Iustitia superflua erogare pauperibus, etiam in communi necessitate constitutis.

Nonæ conclusio. Ex bonis quæ temporali dominio, & titulo possident Episcopi, vel alij Clerici, ut Castra, Civitates, Vassallos, & huius-

ET QUÆSTIO.

huiusmodi, de superfluo horum bonorum, non obligatur Episcopus facere eleemosynas ex Iustitia, nec tenetur ad restitutionem si non fecerit, nisi in ijs casibus in quibus seculares tenentur.

Decima conclusio. Licet, & laudabile est, aliquando, id est cum non imminet necessitas providendis pauperibus de ijs quæ supersunt ex proventibus Ecclesiasticis, emere possessiones, & in thesauro recondere pro necessitatibus Ecclesie.

Undecima conclusio. Ex bonis licite acquisitis per Clericos etiam per fructus beneficiorum, non tenentur Episcopi dare de superfluo etiam in communibus necessitatibus, ex Iustitia.

Duodecima conclusio. Ex bonis, & fructibus qui pro decentia status Clerici, arbitrio boni viri adiudicati sunt, si quis sibi aliquid subtrahit, non tenetur ex Iustitia eleemosynam facere, sed potest illud expendere ad libitum, in licitis tamen.

Tertiadecima. De decimis quæ à Clericis recipiuntur, eadem distinctione utendum est.

Quartadecima conclusio. Episcopi, & Ecclesiastici de superfluo tenentur maiori vinculo caritatis facere eleemosynas, quam Laici etiam in communibus necessitatibus.

QUÆSTIO TERTIA.

An eleemosyna det gratiam ex opere operato?

Ubi multa Patrum de virtute, & efficacia eleemosynæ adduntur, quatuor errores etiam confutantur. Et ponuntur quinque Conclusiones.

Prima conclusio. Eleemosyna neque secundum substantiam actus, neque formaliter dat gratiam ex opere operato, sicut sacramenta.

Secunda conclusio. Eleemosyna secundum suam substantiam, non est dispositio ultima, & certa, seu infallibilis gratiæ.

Tertia conclusio. Eleemosyna secundum substantiam sumpta, inter omnia opera, est optima dispositio, ut quis consequatur à Deo quæ ei desunt, vel quæ necessaria sunt ad consequentem gratiæ.

Quarta conclusio. Eleemosyna formaliter sumpta, id est ut ex chari-

INDEX DISPUTAT.

*tate procedit, est proxima dispositio gratiæ.
Quinta conclusio. Eleemosyna habet aliquos fructus, seu effectus temporales*

IN TERTIO LIBRO, Agitur de fuga in bello.

In hoc libro ponuntur octo dubia principalia.

- R**imum. De natura belli, eius causa, & effectibus.
 Secundum. An bellare sit peccatum?
 Tertium. Habet multa dubiola ad materiam belli spectantia.
 Quartum. An Clerici tempore belli, fugam possint arripere?
 Quintum. An Papa possit dispensare cum Clerico ad bellandum?
 Sextum. Quid Episcopus, seu Prælatus circa personas in duello pugnantes agere teneatur?
 Septimum. An ciues catholici teneantur fugere, & deserere Ciuitates quas Hæreticus, aut Tyrannus potens occupauerit?
 Octauum. An populus Christianus debeat se opponere pro viribus, armisq; illi hæretico, cui aliàs (secula hæresis) iure successionis Regnum deberetur?

Q V A N T V M A D P R I M V M.

Explicatur quid sit propriè bellum, in quo differat à pugna, duello, & prælio. Vnde ortum duxerit, qui fuit primus qui bellum intulit. Et multa mala, & incommoda belli narrantur.

Q V O A D S E C V N D V M.

An bellare sit semper peccatum tres hereses confutantur. Et habet duas conclusiones.

Prima Conclusio. Bellū defensiuū, ex natura sua, sanctū, & licitū est.
 Secun-

V E R B O R V M.

Christi sicut prima mulier ex offe Adæ. l. 1. f. 215. p. 1. a
 Ecclesiastica bona, sunt pauperū patrimonium. l. 2. f. 3. p. 1. a
 Ecclesiastici viri, appellantur lux l. 1. f. 42. p. 2. c
 ecclesiæ rectum, est sanctitas doctrinæ. l. 1. f. 53. p. 1. a
 Ecclesiæ magistri, fuerunt, Patriarchæ, Prophetæ, & Apostoli. l. 1. f. 53. p. 2. d
 ecclesiæ thesaurus, non solum ex Christi sanguine; sed etiã ex Martyrum cruciatibus, & passionibus accumulatur. l. 1. f. 165. p. 1. a
 ecclesiæ, & Euæ proportio, in multis consistit, & nota prædicatoribus. lib. 1. f. 214. pag. 1. b
 ecclesiæ gubernatio, est ars artium, ex D. Gregorio. lib. 1. f. 48. p. 2. c
 ecclesiæ constantia in sana doctrina retinenda. lib. 1. f. 51. pag. 2. d
 ecclesiæ seps, est cõtinuata summorum Pontificum successio. l. 1. f. 52. p. 1. a
 ecclesiam, qui primus vexare cepit fuit Theobutes, & quare. lib. 1. f. 54. p. 1. a
 Ecclesiam simul, & semel esse in omnibus Mundi partibus, est simpliciter necessarium. l. 1. f. 51. p. 1. a
 efficax argumentum Christi cõtra Iudæos. l. 1. f. 34. p. 2. c
 effusio aquæ, & sanguinis ex Christi latere, significat duo sacramenta Eucharistiam scilicet, & Baptisimum. lib. 1. f. 218. p. 2. d
 eius est soluere, cuius est ligare. l. 1. f. 125. p. 2. d
 eleemosyna spiritualis arctius præcipitur quàm corporalis. l. 1. f. 10. p. 2. d
 eleemosyna commendatur. l. 1. f. 117. p. 1. a
 eleemosyna comparatur fontibus. lib. 2. f. 26. p. 1. b
 eleemosynæ effectus, sunt remittere, purgare, abluere peccata, & consequi gloriam. l. 2. f. 26. p. 2. c. d
 eleemosynæ magnalia, & quibus rebus comparatur: de quo tractatur pulchre, & vide. l. 2. à fol. 26. vique ad 27. 28. 29. & 30. per totum.
 eli cum audita captiuitate Arcæ Dei cecidit retrorsum, quid mysticè significet. lib. 1. f. 46. p. 2. d.
 elisabetha impia regnante, quot viri Christiani, sua bona, & cum eis pariter vitam perdidderunt. lib. 3. f. 72. p. 2. d
 emollit Spiritus sanctus subditorum animos ad obediendum pastoribus suis. l. 1. f. 49. p. 1. a
 emphaticè Christus dicitur lux. lib. 1. f. 42. p. 1. a
 D. Epiphanius vocat Adam primum Christianum, quia fuit primus qui habuit fidem Christi. l. 1. f. 217. p. 1. a
 episcopi fideles, similes sunt custodibus fortissimis Salomonis. l. 1. f. 52. p. 2. d
 episcopi non habent merum, & purum ministerium in regimine suorum subditorum, sed habent ius, & potestatem sibi à Christo datam. l. 1. f. 83. p. 1. b
 e 3 episcopi

I N D E X

episcopi domus, debet esse commune hospitium omnium, & tum maximè, egenorum, & viduarum ex D. Hierony. l.2.f.2.p.1.b

episcopi pauperibus qui nõ possunt laborare, providere debent victum, & vestitum. l.2.f.2.p.2.

episcopi domus, custodienda est hymnis, non canum latraticibus. l.2.f.2.p.2.d

episcopi suos ditare non debent, exemplo D. Aug. l.2.f.3.p.1.a

episcopi, ex voto tenentur providere salutem suarum ovium Curati vero non sic tenentur, sed ex simplici iniunctione. l.1.f.7.p.2.c

episcopi munus ante pestem, vel in ea, quod sit. l.1.f.8.p.1.a

episcopi, tenentur anthidota curatis emere tempore pestis, & ipsas dare, ut securius ministrent. l.1.f.8.p.2.c

episcopi coadiutor, absente episcopo quid facere debeat. l.1.f.12.p.1.b

episcopi, relicto vicario, seu coadiutore, possunt fugere à locopestifero. l.1.f.12.p.2.d

episcopi qui sint immitandi. l.2.f.8.p.2.d

episcopi, quibus per censuras se opponere debeant, & teneantur. l.2.f.4.p.1.a

episcopi urgente necessitate, debent vendere non solum suppellectilia, ad alendos pauperes; sed etiam vasa sacra. li.2.f.4.p.1.b

episcopi olim nihil proprium habebant. l.2.f.17.p.1.a

episcopi ceperunt habere propria à tempore Urbani primi l.2.f.17.p.2.c

episcopi, & alij Ecclesiastici, de quibus non teneantur erogare superflua pauperibus, nisi in casu. l.2.f.21.p.2.d

episcopi sunt economi pauperum. l.2.f.23.p.1.b

episcopi & alij Ecclesiastici tenentur facere eleemosynas maiori vinculo quam teneantur sæculares. l.2.f.24.p.1.b

episcopi Hispani qui habent pingues redditus, obligantur maximè ad faciendas eleemosynas. l.2.f.24.p.2.d

episcopi, & prelati quot sint regnate Impia Elisabetha à sua sede deiectione. l.3.f.73.p.1.b

episcopi quantum debeant in pauperibus alendis dispensare. l.2.f.25.p.1.a

episcopalis potestas, habet locum in qualibet mercatura rerum l.2.f.2.p.1.a

episcopis primario competit cura animarum suæ diocesis, secundario verò Curatis. li.1.f.7.p.2.c

episcopis in Concilio Agathensi, propria conceduntur. l.2.f.18.p.2.c

episcopis, & Alijs Ecclesiasticis, nõ licet retinere superfluum proveniens ex fructibus Ecclesiasticis. l.2.f.15.p.1.a

episcopo non licet parare pecunias ad emenda officia in Curia Romana. l.2.f.8.p.c

episcoporum, & Parochorum obligatio tempore pestis. l.1.f.8.p.2.

episco-

V E R B O R V M.

episcopus cur in sua consecratione accipit anulum. li.1.f.7.p.2.c

episcopus habet curam architectonicam sui gregis. lib.1.fo.7.p.2.d

episcopus potius obligatur multitudini quàm vni. l.1.f.7.p.2.d

episcopus debet tradere Curato coadiutorem tempore pestis. l.1.f.8.p.1.b

episcopus dicitur economus Dei & dispensator. lib.1.f.76.p.1.b

episcopus dicitur Paterfamilias, & quare. l.1.f.76.p.1.b

episcopus, seu animarum pastor, varijs modis debet subditos hortari. l.1.f.77.p.1.b

episcopus appellatur sponsus Ecclesie suæ. l.1.f.78.p.1.a

episcopus tempore pestis, debet omnes casus sibi reservados Curatis absolvendos concedere. l.1.f.112.p.1.a

episcopus regulariter, non potest facere quidquam contra ius commune. l.1.f.122.p.2.c

episcopus potius debet subvenire suis subditis, quàm consanguineis. l.1.f.178.p.2.d

episcopus in consecratione sua, speciali vinculo se obligat ad ponendum vitam suam pro ovibus suis. l.1.f.122.p.2.c

episcopus tempore belli, quid facere debeat. l.3.f.64.p.2.c

episcopus, peccatum occisionis committit, si eo absente, & non relicto vicario, pauperes fame moriantur. l.2.f.3.p.2.c

episcopus propter multa quæ ei occurrunt, potest accumulare pecunias, & quæ sint ista propter quæ hoc facere liceat. l.2.f.8.p.2.c

episcopus non debet habere elaboratam suppellectilem in magna copia. l.2.f.8.p.2.d

episcopus non debet habere curarum multitudinem, nec ferriem canum. l.2.f.122.p.2.c

episcopus per se, non habet temporale dominium in Populo, sed spirituale. l.2.f.122.p.2.c

episcopus est pater pauperum. lib.2.f.21.p.2.c

episcopus quid facere debeat, cum non habet unde faciat Eleemosynas. l.2.f.24.p.2.c

epistola quæ mater Ricardi Regis, misit Celestino Pape, & est notanda pro predicatoribus. l.1.f.80.p.2.d

error cuiusdam Petri Ioannis de lanceatione Christi, dum dixit Christo adhuc viventi, & nondum mortuo, lancea ictum advenisse. li.1.fo.119.p.1.b

error Caietani dicentis, parvulos non valentes in re baptizari, posse salvari per Baptisimum in voto parentum cum aliquo exteriori signo. lib.1.f.4.p.1.a

error Gersonis in eadem materia, & eodem loco. l.1.f.122.p.2.c

error Gabrielis in eadem materia, & eodem loco. lib.1.fo.119.p.1.b

error Caietani de contritione. l.1.f.11.p.2.d

errores tres confunduntur circa illud Genes.1.cap. In principio creavit Deus Cælum, d 4 & ter-

I N D E X

& terram. lib. 1. fol. 27. p. 1. a
 error Arrij, quod Christus filius Dei, non sit Patri consubstantialis. l. 1. f. 45. p. 2. d
 esau, quomodo dicatur non inuenisse locum penitentiae apud Deum. lib. 1. f. 150. p. 2. d
 ex traditione Apostolica habemus in Christi calice fuisse vinum aqua mixtum. lib. 1. f. 220. p. 1. a
 ex sacris litteris non constat, quid in Christi calice ante consecrationem fuerit. li. 1. f. 219. p. 2. d
 ex cognitione bonorum quae in hoc mundo mali fecerunt, non diminuitur in eis dolor: ex doctrina D. Thom. lib. 1. f. 88. p. 2. c
 ex cineribus fagi, vitrum conficitur, & ex scripturae cognitione deuenimus in cognitionem mortis. l. 1. f. 74. p. 1. b
 ex Graeco contextu patet, verba illa Ioannis: ego sum Pastor bonus ad litteram intelligi de Christo. li. 1. f. 86. p. 2. d
 ex iniurijs pro Christi amore perpeffis, maiorem iniuriam acquirunt dignitatem, & honorem. l. 1. f. 137. p. 1. b
 ex parte Dei, nunquam pracluditur via ad remittendum peccata. l. 1. f. 154. p. 1. b
 ex quo loco colligatur a Sanctis Patribus, in Christo esse duas voluntates. l. 1. f. 28. p. 1. b
 ex antecedentibus, & consequentibus, iudicandum est, quis sit litteralis sensus alicuius loci scripturae. l. 1. f. 28. p. 2. c
 ex ignorantia sacrae scripturae multae haereses ortae sunt. li. 1. f. 36. p. 1. a
 excacatio, licet & sui natura sit praambulium ad damnationem; tamen excacatio ad tempus ordinatur a Deo ad salutem praedestinatorum. li. 1. f. 151. p. 1. b
 excacatio nullam aliam habet causam meritoriam, nisi malitiam. l. 1. f. 154. p. 1. a
 existenti in graui necessitate, confessio est simpliciter necessaria. l. 1. f. 11. p. 1. a
 exempla Sanctorum in Eleemosynis faciendis. l. 2. f. 3. p. 1. b
 exercitus numerosus. li. 3. f. 37. pag. 1. b
 exitus aquae & sanguinis, ostendunt, Christum non uenisse, ut Ioan. uenit. l. 1. f. 219. p. 2. d
 excommunicandi potestas est in Papa, etiam haereticis concedentibus. l. 2. f. 5. p. 1. b
 expositio varia, quid nomine ostij intelligatur. l. 1. f. 48. p. 1. & 2. & f. 49. p. 1. & 2.
 expositio varia super illum locum Ioannis: erat lux vera quae illuminat, &c. l. 1. f. 41. p. 2. c. d
 externa poena, non sit nostra, nisi per plenam acceptionem. li. 1. f. 161. p. 2. c
 extrema duo uitanda sunt, in intelligendis sacris scripturis. l. 1. f. 36. p. 1. a
 In extrema necessitate, potius est subueniendum filio quam cuiuncumque amico. li. 1. f. 177. pag. 2. c
 extrema necessitas quae sit, & quando dicatur. l. 1. f. 10. p. 1. a
 eua immediate, & sine ministerio

V E R B O R V M

rio Angelorum a Deo producta fuit ex D. Augullino. l. 1. f. 216. p. 1. b
 eua cur porissimum, dicatur facta de offe. l. 1. f. 214. p. 2. d
 eugenius seruus Dei, signo crucis, visum caeco restituit. lib. 1. f. 58. p. 1. b
 eusebij error circa illa verba Osee: ex aegypto vocaui filium meum. l. 1. f. 20. p. 2. d

F

Faces luminaria, panni, & alij sumptus funerum, profunt animabus defunctorum non per se, sed per accidens. l. 1. f. 190. p. 2. d
 faces, & luminaria, accenduntur ante mortuos propter decem causas. vide locum, & notent illum praedicatores. lib. 1. a f. 190. vsque ad 191. per totum.
 facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam. l. 1. f. 9. p. 2. c
 facilius est reperire superfluum in personis Ecclesiasticis, quam in saecularibus. l. 2. f. 10. p. 2. c
 factum laudabile nostro tempore in materia duelli. lib. 3. fo. 71. p. 1. b
 factum memorabile, & singulare miraculum. l. 1. f. 64. p. 1. a
 factum notabile in Germania. l. 1. f. 60. p. 2. c
 falsitas doctrinae Paganorum. l. 1. f. 53. p. 1. b
 falso de inuento thesauro accusati, & ad supplicium damnati, virginis Lauretanae ope liberantur. l. 1. f. 63. p. 2. d
 falsi testes, statim moriuntur. l. 1. f. 63. p. 2. d
 falsum est dictum Abulensis, dicitur ait: D. Gregorium rogando pro Traiano, mortaliter peccasse. l. 1. f. 155. p. 1. a
 fauor Religionis Christianae concedit Auo Christiano, ut inuita matre, puerum ad se trahat. l. 1. f. 173. p. 1. a
 famelici, piorum ope pane satiantur ne pereant. li. 1. f. 96. pag. 1. b
 fames est caput humanarum calamitatum ex D. Basylio. lib. 1. f. 117. p. 2. c
 fames, & bella, sunt remedia insolentiae humanae. l. 3. f. 39. p. 1. b
 famis incommoda quae sint, & optime ad longum describuntur. l. 1. f. 117. p. 2. c
 fanices litteras acceperunt a ludaeis, Graeci vero a Fanicibus. l. 1. f. 62. p. 2. c
 ferre sententiam sanguinis, prohibetur Clericis. l. 3. f. 67. p. 1. b
 ferre sententiam sanguinis possunt Clerici, ex Papae dispensatione. l. 3. f. 68. p. 1. b
 festum sanctissimi sacramenti unde ortum habuit. li. 1. f. 60. pag. 2. c
 fidei nostrae mysteria, non debent facile ab infidelibus dignosci. l. 1. f. 35. p. 1. b
 fideles, sunt oues proprie Papae, sed sub Christo. l. 1. f. 82. p. 1. b
 fideles Christi debent esse oues variorum colorum i. variarum virtutum, similes ouibus Isaac. l. 1. f. 75. p. 2. d. & f. 76. p. 1. a
 fidelium preces in Lauretana aede exaudiuntur. l. 1. f. 66. p. 2. d
 fides

I N D E X

fides est radix, & origo iustificationis. l.1.f.179.p.1.b
fides Christi langueret si nō essent Sancti Pontifices in Ecclesia. l.1.f.52.p.2.d
fides Christi si tantū esset in vno loco, non ideo esset dicenda fides locatis, & quare. lib.1. f.51.p.1.a
figuratiuæ loquutionis tres sunt modi in scriptura. l.1.f.36.p.1.b
filius ille cui Dominus prohibuit sepelire patrem suum, non petijt (ex doctrina D. Cyrilli) sepelire patrem sed alere eū vsque in senectutem, & quousq; sepeliretur. l.1.f.191.p.2.d
filius magis est diligendus, quā vxor. l.1.f.175.p.2.d
filiij leproforum separari debent à parentibus, ne inficiantur. l.1.f.92.p.2.c
finis Religionum, non est ad libitum, post ingressum earū. l.1.f.14.p.1.a
flagella non semper habent respectum ad culpam personæ. l.1.f.162.p.1.b
flagella Dei propriè quæ sint. l.1.f.157.p.2.c
flagella percussionis Pharaonis, non est operatus Deus per se, sed mediante extensione manus Moysi. l.1.f.160.p.1.b
flagella quoad effectum, communia sunt bonis, & malis, non autem quoad satisfactionem. l.1.f.162.p.1.b
flagellat Deus corporaliter & temporaliter positiuè; spiritaliter vero permissiue. l.1.f.127.p.1.b
flagellati à domino; multociens sunt iusti. l.1.f.136.p.2.c
in flandria pestis viguit. lib.1.f.96.p.2.c
fletus bonus admittit consolationem, & est eorū qui ipem habent resurrectionis; fletus autē malus nō. l.1.f.192.p.1.b
fluxus aque & sanguinis ex Christi corpore, ad quid fuerit, ex Rufino. l.1.f.220.p.1.b
foramen lateris Christi apertū, totius mundi ingressum ad fidem significat ex D. August. l.1.f.120.p.1.b
in foro poli semper redditur pena pro quantitate culpe, non autē in foro fori. l.1.f.158.p.1.b
fortitudinis actus quando enervatur in Curato. l.1.f.111.p.1.b
fortitudinis præceptum, datur lege Diuina. l.1.f.111.p.1.b
fortini error, quod Christus sit homo, non autem Deus. l.1.f.46.p.1.a
D. Franciscus prædicat iuxta mare, & pisces eum audiunt. l.1.f.58.p.2.c
D. Franciscus hominī cuidam Lauretanam domum digito demonstrat, & statim euanescit. l.1.f.63.p.1.b
franciscus maior, & Durandus errauerūt, & vide in quo. lib.1.f.165.p.1.a.b
fratres duo, pro habendo Lauretanæ domus dominio dimicant. l.1.f.66.p.2.d
fratres ordinis Prædicatorum, ad quid potissimum teneantur. l.1.f.113.p.2.d
fuga Canonici à loco pestifero, potest esse cum magno merito, & quā, vide. lib.1.f.5.p.1.a
fuga

V E R B O R V M.

fuga pastoris quando laudatur. l.1.f.6.p.2.d
fuga secundum se, raro est laudanda. l.1.f.6.p.2.d
fuga tempore pestis non est medium proportionatum ad finem multarum religionum. l.1.f.16.p.1.a
fugam, quibus dominus imperauit ex sententia D. August. l.1.f.5.p.2.d
fugiens à bello, non ideo fugit quia mori timet, sed vt se ad maiora subeunda mala referret. l.3.f.64.p.2.d
fundamentum in spiritualibus aliquando est nobilius ædificio. l.1.f.31.p.2.c
fundamenti nomen, Christus Petro, & multis alijs vt Apostolis communicauit. lib.1. f.42.p.2.d
funiculum mēsure domus Lauretanæ Virginis multi secum tulerunt, vt galileam petentes veritatē translationis eius inde ad plagas Illyricas comperirent. l.1.f.66.p.1.a
furis, & latronis differentia, ex D. Hieronymo est, quod ille clam; hic verò palam furatur. l.1.f.181.p.2.d

G

Gaudium accidentale cre-scit in Angelis. lib.1. fol.187.p.1.b
gemmæ animæ, sunt donum intellectus, consilij, & scientiæ. lib.1.f.153.p.1.b
genera parabolarum sunt duo. lib.1.fol.23.p.2.d
genera damnorum sunt quatuor. l.3.f.59.p.1.b
generare nepotem dicitur Auus in scriptura. l.1.f.170.p.1.b
gladij Tyrannorum, ne feriant Sanctos emollescunt. lib.1. f.58.p.2.d
gradus erat in populo hæbreo constituti qui veros à falsis Prophetis dignoscere. l.1.f.77.p.2.d
à grecis ad Germanos ideo Imperiū trāslatum est, quia Græcia non præbebat auxilium Ecclesiæ. li.3.f.76.p.1.a
græci multi, unā mensam faciebant inter se. l.1.f.118.p.1.a
gratianus reprehenditur. lib.1. f.11.p.2.c
gratianus, malè D. Augustini sententiam citat. lib.1.fol.19.p.2.c
gratiani error, dum comparat, & coæquat Epistolæ decretales summorum Pontificum, libris canonicis. lib.1.fol.19.p.2.c
grauis necessitas quæ dicatur. l.1.f.4.p.1.b
grauis necessitas spiritalis quæ, & quæ sit. l.1.f.10.p.1.a
D. Gregorij ponderatio, cur Angelus quæ in rubo Moysi loquebatur, modò Angelus, modò Dominus appelleretur. l.1. f.19.p.2.c
D. Gregorius cum Eustatio, quæstionem de resurrectione habuit. l.1.f.96.p.2.d
D. Gregorio prædicante, Romæ tempore pestis in Ecclesia 80. homines mortui ceciderunt. lib.1.f.96.p.2.d

D. Gre-

I N D E X

D.Gregorius ad sedandam pestem quæ Romæ vigeat, litanias instituit, easque cantari precepit. l.1.f.96.p.2.c
D.Gregorius rogando pro Traiano, non peccavit, ut malè asseruit Abulensis. l.1.f.155.p.1.a
D.Greg. Angelum mensa excepit. l.2.f.3.p.1.b
D.Greg. quomodo dicatur Traianum ab inferis liberasse; ex doctrina D. Tho. lib.1. f.154.p.2.d. & 155.p.1.a
G.ubernatio Ecclesiarum, est ars artium, & scientia scientiarum, ut ait **D.**Greg. in suo pastoralis. l.1.f.48.p.2.c

H

Hæbreorum Populus, semper assuetus est deviare à Deo. l.1.f.68.p.1.b
Hæbreorum interpretatio reicitur. l.1.f.42.p.2.d
Hæreses multæ ortæ sunt, ex ignorantia sacræ scripturæ. l.1.f.36.p.1.a
hæreses tres narrantur in materia de bello. l.3.f.39 & fo.40. per totum.
hæresis uiguit in tota Italia ex doctrina D. Ambrosij. lib.1. f.57.p.2.c
hæresis tempore, tenentur Religiosi qui ex instituto habent prædicationem verbi Dei, prædicare etiam cum vitæ suæ periculo. l.1.f.14.p.2.c
hæretici non intrant per ostium Christi. l.1.f.45.p.2.d
hæretici omnes à vero Christi ostio aberrant. l.1.f.46.p.1.a
hæretici concedunt velint nolint, excommunicandi potestatem esse in Papa. lib.1. fol.50.p.1.b
hæretici, nullum hactenus generale Concilium congregare poterunt; & quare. lib.1.f.51.p.2.c
hæretici, sibi ipsis sunt contrarij, & quod unus confirmat, alius negat. l.1.f.51.p.2.d
hæretici, non intellexerunt sepe Ecclesiæ, & idè eâ spreverunt. l.1.f.52.p.2.c
hæretici miracula operari volentes, à Domino cõfusi sunt l.1.f.57.p.1.a
hæretici proiecerunt quandam ampullam Christinatis, quæ Angelica manu sustentata est, neq; vnquam frangi potuit. l.1.f.61.p.1.b
hæretici, fures à Christo appellantur. l.1.f.82.p.1.a
hæretici, nunquam humiliantur. l.1.f.83.p.2.d
hæretici (Iuporum more) ab igne legis diuinæ fugiunt. l.1.f.84.p.1.b
hæretici non recipiunt medicinam, quia medicum non requirunt. l.1.f.89.p.2.d
hæretici procurant animarum Pastores in exilium mittere. l.1.f.89.p.2.d
hæretici, varijs nominibus nominantur, dicuntur enim aduleræ gemmæ, simie, camaleones, Hydræ, Araneæ, membra putrida, præcisi rami, idololatræ, Antichristi, monetarum adulteratores, serpentes, Basilisci, Aspides, Dracones, Vipæræ,

INDEX SECVNDVS
 RERVM SCILICET
 ET VERBORVM,
 Quæ in opere continentur ordine
 Alphabetico.

Primo tamen sciatur, primum, I. dicere librum, numerum vero sequentem, seipsum notare, f. dicit folium, p. dicit paginam folij, f. vero ultimum, denotat litteram, in qua quæ citantur, fidelissimè inveniuntur.

A

A Furuo, (id est nigro) dicitur fur. lib.1 fol.80.p.2 littera, d
A pctõ A- de, mors habuit originem. lib.1. fol.76.p.2.lit.d
A peccato Caim, cepit seruitus hominum, ex D. Aug. lib.1. f.76.p.2.d
A tempore Apostolorum, sunt determinata quædam horæ ad orandum l.1.f.121.p.1.b
A tempore B. Ignatij diuinitas edocti, ceptum fuit, alternatim Psalmos in Choro cantari. l.1.f.121.p.2.c
A principio humani generis, denunciatus est Christus in carne venturus, ex D. Leone. li.1. fol.210.p.1.b
A mulieribus, quot mala euenerint, & quot bella fuerint exorta. l.3.f.58.per totum
A Græcis, ad Romanos, cur Imperium olim fuerit translatum. l.3.f.76.p.1.a
Aaronem vocabat Sabellius fratrem suum; se verò vocabat Moſen. l.1.f.54.p.1.a
Abbates multi, priuati sunt suis Abbatijs, regnante in Anglia impia Elisabetha. l.3.f.73.p.1.b
Abeſſe à Choro per accidens, quid sit. l.1.f.124.p.1.b
Ablatio Ciuilis, non tollit ius paternum circa diuina. l.1.f.172.p.2.d
Absentia ministrorum Ecclesiasticorum à Ciuitatibus tempore belli, quot malorum sit causa, ex D. August. l.3.f.63.p.2.d
Absolutio sacramentalis, nõ potest fieri scripto, sed verbo debet pronunciarì. l.1.f.108.p.1.b
Abraham

I N D E X.

- Abraham accepisse filium in parabolam, quid significet.** li. 1. f. 37. p. 2. d
- Abrahe quare fuerit adaueta litera.** li. 1. f. 4. p. 2. d
- Absolute loquendo non tenetur Curatus cum periculo vite sue ministrare infectis sacramenta viatici, & Confessionis, nisi in casu.** li. 1. f. 8. p. 2. d
- Abulensis male dicit, dum ait, D. Grego. orando pro Traiano Imperatore, mortaliter peccasse.** li. 1. f. 155. p. 1. a
- Abulensis temerarius censendus est, dum ait, q̄ sanguis Christi, nec i uita nec i morte, nec post mortem, fuit Diuinitati coniuncta.** li. 1. f. 204. p. 2. d
- Actus ex voto procedit ex maiori virtute, quam actus sine voto.** li. 1. f. 158. p. 2. c
- Actus fortitudinis in Curato enervaretur si fugeret a loco sue diocesis, tempore pestis ouibus relictis.** li. 1. f. 11. p. 1. b
- Actiua virtus quae est in semine Patris, deriuatur originaliter ab Auo.** li. 1. f. 170. p. 1. a
- Ad perfectionem fraternae dilectionis, tria faciunt.** li. 1. f. 15 p. 1. a
- Ad irregularitatem incurrendam, necesse est, vt quis sit causa mortis.** li. 2. f. 3. p. 2. d
- Ad iudicandum de superfluo, opus est iudicare preteritum, & futurum moraliter.** lib. 2. f. 10. p. 2. c
- Ad Episcopum competit primario cura animarum sue diocesis.** li. 1. f. 7. p. 2. c
- Ad hoc vt mors alicuius sit voluntaria, quid requiratur.** li. 3. f. 66. p. 2. c
- Ad hoc vt quis damnetur, sufficit vt vnum faciat peccatum; ad hoc vero vt saluetur, oportet seruare omnia praecipita.** li. 2. f. 28. p. 2. d
- Ad inuocationem Desipare Virginis, miracula multa operata sunt.** lib. 1. f. 62. p. 1. b
- Ad hoc vt pastor vocet oues suas nominatim, debet habere multa.** li. 1. f. 87. p. 2. d
- Ad Episcopum spectat disponere ea quae generalem Ecclesiae suae statum concernunt.** li. 1. f. 122. p. 1. b
- Ad quid Curati teneantur.** li. 1. f. 11. p. 2. d
- Ad pestem Romae sedadam, D. Greg. litanias instituit, & cantari praecipit.** li. 1. f. 96. p. 2. c
- Ad correctionem fraternam quicumq; Christianus obligat sub peccato mortali.** li. 1. f. 3. p. 2. d
- Adam dicitur formatus; Eua vero non, sed aedificata, & quare, ex doctrina D. Aug. lib. 1. f. 208. p. 1. a**
- Adam sciuit sacramentum quod suo corpore factum est.** li. 1. f. 208. p. 2. c
- Adam secundus cur inclinato capite obdormiuit, ex D. Aug. lib. 1. f. 208. il primo, p. 2. c**
- Adam primus, sicut potuit filiis suis communicare mortem, secundus etiam Adam, potuit suis filiis communicare vitam.** li. 1. f. 208. il 2. p. 1. a
- Adam in illo sopore verè dormiuit.** li. 1. f. 209. p. 1. a
- Adam fuit primus vates propheta**

I N D E X.

- ta secundum D. Hieronymum.** lib. 1. f. 209. p. 2. d
- Adam habuit Prophetiae donum ex D. Aug. ibidem. d**
- Adam post somnum prophetauit.** li. 1. f. 209. p. 2. c
- Adam in illa extasi, cognouit praeterita, praesentia, & futura, ex D. Epiph. li. 1. f. 210. p. 1. a**
- Adam habuit fidem, & spem, ex D. Prospero. li. 1. f. 210. p. 1. a**
- Adam in illo sopore, cognouit Incarnationem verbi Dei, non autem suam met prauaricationem.** ex D. Bonauentura. li. 1. f. 210. p. 1. b
- Adā in illa extasi cognouit per fidem explicitè mysterium sanctissimae Trinitatis.** li. 1. f. 210. p. 2. c
- Adam in statu innocentiae accipit gratiam, & iustitiam originalem ex fide Christi crediti.** li. 1. f. 211. p. 1. a
- Adam in illo sopore, & reuelatione, non cognouit mysterium Crucis.** li. 1. f. 211. p. 1. a
- Adam in illa extasi, ingressus est Curiam caelestem, ex sententia D. Aug. li. 1. f. 211. p. 1. b**
- Adam in statu Innocentiae, contemplabatur caelestia gaudia, ex D. Greg. li. 1. f. 211. p. 1. b**
- Adam in statu Innocentiae, obdormiuit intuitu incommutabilis veritatis.** ex D. Bernar. li. 1. f. 211. p. 2. c
- Adam in illa extasi, non uidit essentiam Diuinam, secundum communem statum illius vitae.** li. 1. f. 211. p. 2. c
- Adam factus est quasi vnus ex nobis, dictum est per Hieroniam, ex D. Aug. li. 1. f. 36. p. 2. c**
- Adam fuit principium materiale, & formale Ecclesiae, licet Abel a Sanctis Patribus primus iustus appelletur.** lib. 1. f. 216. p. 2. d
- Adam fuit primus Christianus, & ita eum vocat D. Epiph. li. 2. f. 17. p. 1. a**
- Adamo peccante, etiam si Eua non peccasset, peccatum tamen sequutum fuisset, & uide locum hunc quoniam videbis vnum contra doctrinam D. Tho. li. 1. f. 172. p. 1. b**
- Ad peccatum, non fuit tam grande, vt fuit illud Euae, ex doctrina D. Tho. li. 1. f. 172. p. 1. a**
- Adae caluaria, inuenta est in monte caluario ex D. Epiph. li. 1. f. 220. p. 2. c**
- Adae somnus licet fuerit verus, non tamen fuit per causas naturales.** li. 1. f. 209. p. 1. b
- Adae somnus secundum D. Bern. non fuit eiusdem rationis cum nostro** li. 1. f. 208. il 2. p. 2. d
- Adae somnus, a Tertulliano demencia appellatur.** li. 1. f. 209. par. 2. c
- Adae non fuit reuelatum in illo somno mysterium incarnationis, qua parte ordinabatur in remedium peccati.** lib. 1. f. 209. p. 2. c
- Adae, fuerit num reuelata causa mysterij Incarnationis, varij sunt doctores.** lib. 1. fol. 210. p. 2. d
- Adae verba illa, scilicet, hoc nunc os ex ossibus, &c. & alia quae sequuntur: propter hoc relinquet, &c. Christi tantum cum Ecclesia coniunctionem significabant.**

I N D E X.

- gnificabant. Sancti verò ex facto rei, quia Eua ex latere dormientis Adæ facta fuit, intelligunt Ecclesiam quoq; forma tam esse ex latere Christi in cruce dormientis. li. 1. f. 211. par. 1. b.
- Adæ vigilantis, Deus non extraxit costam propter tres causas. li. 1. f. 214. p. 2. c.
- Adæ cur in somno fuerit costa detracta. li. 1. f. 214. p. 2. d.
- Adrianus reprehenditur à Victoria, & bene, in materia de bello. li. 3. f. 50. p. 1. a.
- Adriani dictum de elemosyna spirituali, quod arctius præcipiatur quam corporalis. li. 1. f. 10. p. 2. d.
- Admonitio ad Clericos. li. 1. f. 126. p. 1. a.
- Adulteratores monetarum appellentur ipsi hæretici, & quare. li. 1. f. 90. p. 1. b.
- Adulteri appellantur hæretici, & quare. li. 1. f. 90. p. 1. a.
- Adulterinæ gemmæ sunt hæretici. li. 1. f. 90. p. 1. a.
- Aduersitates, sunt rebus prosperis vtiliores. li. 1. f. 138. p. 1. a.
- Ænigma quid sit. li. 1. f. 38. p. 1. a.
- Aer ambiens Christi corpus nõ potuit tam citò resolvere illã aquam quæ de Christi mortui corpore fluxit. lib. 1. fol. 199. p. 2. d.
- Affectum paternum communitat Spiritus sanctus pastoribus Ecclesie, ad regèdos suos subditos. li. 1. f. 49. p. 1. b.
- Alcinus iniquus, malè in Christi ouile intrabat. lib. 1. f. 39. p. 1. a.
- Alcoranum Iudeorum, continet multa falsa. li. 1. f. 23. p. 2. c.
- Aleazarum ludus Clericis est prohibitus. li. 1. f. 19. p. 1. b.
- Alexandro S. Gregorij Priori, Virgo maria apparet, eumq; ab infirmitate in qua erat liberat. li. 1. f. 65. p. 1. a.
- Alexandri magni mors, nihil habet commune cum morte Sanctorum. li. 1. f. 188. p. 2. d.
- Aliena opera, profunt alteri à se ad gratiam ex sententia D. Ambrosij, & D. Tho. lib. 1. f. 164. p. 2. d.
- Aliqua sunt in Ecclesijs, in quibus nec Episcopi, nec Canonici aliquid facere possunt. li. 1. f. 122. p. 2. c.
- Aliqua lex pœnalis obligat sub mortali. li. 1. f. 124. p. 2. d.
- Aliqua sunt prohibita quia præcepta, aliqua verò præcepta, quia prohibita. li. 1. f. 100. p. 1. a.
- Aliquando Deus patitur, bonos affligi ijisdè malis quibus impij puniuntur. li. 1. f. 136. p. 2. c.
- Aliquando Deus grauiori pœna punit bonos quam malos, ex D. Aug. lib. 1. f. 137. p. 1. a.
- Aliquando Episcopi concedunt Confessarijs licentiã audiendi confessiones mulierum, quandoque etiam & hominum, & quare. lib. 1. fol. 110. p. 2. c. d.
- Aliquando sensus spiritualis, est præstantior literali. lib. 1. fol. 31. p. 1. b.
- Aliquando homo propter peccatum priuat aliquibus diuinis auxilijs maioribus, quæ si haberet homo, de facto conuerteretur.

V E R B O R V M.

- uerteretur. lib. 1. f. 153. p. 2. c.
- Aliqui dixerunt Epistolam Pauli ad hæbreos non esse Pauli, quia in ea vsus est figura Salomonis, sed male dixerunt. lib. 1. f. 33. p. 1. b.
- Aliquando fuit Virgini Mariæ concessum, videre clare diuinam essentiam, vt in die Incarnationis. li. 1. f. 212. p. 1. b.
- Aliquando homo per peccatũ priuatur aliquibus Dei auxilijs quibus conuerteretur. lib. 1. f. 153. p. 2. c.
- Aliquando Damnatis, carere sepultura, auget pœnam accidentalem. lib. 1. f. 188. p. 2. d.
- Aliquando pecunia (cum est de sensu boni publici) magis valet, plurisq; æstimatur quã vita hominis. li. 2. f. 9. p. 2. d.
- Aliquando est aliquid superfluum alicui vno tempore, & non alio; quin potius est ei necessarium. lib. 2. f. 10. p. 2. c.
- Aliquando alia bona opera, vim suam habent ab elemosyna. lib. 1. f. 26. p. 2. d.
- Aliquando (ratione circumstantiæ) potius est succurrendum amico, quã parentibus, & alijs quibuscunq; consanguineis. li. 1. f. 177. p. 1. b.
- Aliquando homo dicitur reprobatus à Deo, in quantum non vult ei Deus bonum vitæ eternæ. li. 1. f. 153. p. 2. d.
- Allegoria duplex est. Altera in uocibus ipsis; altera vero in rebus. lib. 1. f. 29. p. 1. b.
- Ampullæ multæ repletæ sunt sanguine qui miraculosè fluxit ab illa Icona saluatoris à Iudæis percussa in Syria. li. 1. f. 200. p. 2. c.
- D. Ambrosius quomodo sit intelligendus in quodam suo dicto. li. 1. f. 177. p. 2. d.
- D. Ambrosij pulcra ponderatio super illa verba Pauli, non. n. Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit. li. 1. f. 42. p. 1. b.
- Amuratus Turcarũ Rex, quanto exercitu fuerit præliatus. lib. 3. f. 57. p. 2. c.
- Ananias & Saphira, cur statim mortui sint. li. 1. f. 56. p. 2. c.
- Anastasijs secundi Epistola apud Imperatorem. li. 3. f. 77. p. 1. a.
- Andreas Christi martyr, à febribus Virginis ope liberatur. lib. 1. f. 62. p. 1. b.
- Angeli custodes, curam habent nostri ad modum medicorũ. lib. 1. f. 141. p. 2. c.
- Angeli dici possunt mediatores, & quomodo. li. 1. f. 43. p. 2. c.
- Angeli non fuerunt Christi sanguine redempti. li. 1. f. 42. p. 1. b.
- Angeli qui sunt de ordine virtutum, faciunt in mundo prodigia. li. 1. f. 160. p. 2. d.
- Angeli qui percusserunt Egyptios, non fuerunt Angeli mali. li. 1. f. 160. p. 2. d.
- Angelij percutiẽtes Aegyptios, appellantur mali non ab effectu, sed ab effectu. li. 1. f. ibid. d.
- Angelis primũ peccatũ est sicuti hoĩbus mors. li. 1. f. 146. p. 1. b.
- Angolorum peccatum, à peccato hominum, in quibus differat. li. 1. f. 146. p. 1. b.
- Angelus exceptus est commentis à D. Greg. li. 2. f. 3. p. 1. b. d. Angelus

I N D E X

Angelus beatus, ab anima Christi in quo differat. li. 1. f. 187. p. 1. a

annibalis copiar, quantę fuerint lib. 3. f. 57. p. 2. d

Anno 1594. Octauo sedente Bonifatio, Virginis Lauretanę domus, ab Illyricis plagis ad Recanatense nemus deuenit lib. 1. f. 66. p. 1. b

annona deficiente, nihil prodest marsupium auro plenum. li. 1. f. 117. p. 1. a

angelica manu, Virginis Lauretanę domus, à Galilea ad Illyricas prius, & postea ad Recanatenes plagas translata est. lib. 1. f. 64. p. 2. d

animę in purgatorio potius fatispatiuntur, quàm satisfaciunt. li. 1. f. 161. p. 2. c

anima per peccatum multis ornamentis gratuitis denudatur. li. 1. f. 140. p. 2. d

animę monile est iugum timoris Domini. lib. 1. f. 154. p. 2. c

animę lunulę, sunt celestium rerum contemplationes. li. 1. f. 154. p. 1. b

animę calceamentum, est humilitas. li. 1. f. 154. p. 1. a

anima, pro peccatum Diaboli iugum assumit. li. 1. f. 154. p. 2. d

animę mitra, est donum sapientię. li. 1. f. 154. p. 2. d

animę armillę, sunt bonę operationes. li. 1. fol. ibidem.

animę discriminalia, est sancta discretio. li. 1. fol. ibidem.

animę pericelidę, sunt donum fortitudinis. li. 1. fol. ibidem.

animę murenulę, sunt spes sancta. li. 1. f. 153. p. 1. a

animę olfatoriola, sunt gustus, & suauitates spirituales. li. 1. fol. ibidem.

animę annuli, sunt fidelitas desponsationis suę cum Deo. li. 1. fol. ibidem. b

animę gemmę à fronte pendent, sunt donum Intellectus, consilij, & scientię. li. 1. fol. ibidem. b

animę mutatoria, sunt varię virtutes, quibus in gratia existēs exornatur. li. 1. fol. ibidem. b

animę palliola, & linteamina, sunt verecundia. li. 1. fol. ibidem. p. 2. c

animę acus, est compunctio, & remorsus conscientię. li. 1. fol. ibidem. c

animę specula, sunt exempla sanctorum quę imitatur. li. 1. fol. ibidem. c

animę sindon, est gratia quę operit multitudinem peccatorum. li. 1. fol. ibidem. d

animę vitę caput stringentes, sunt firmitas mentis. li. 1. fol. ibidem. d

animę theristra, sunt omnes virtutes meritorię. li. 1. fol. ibidem. d

animę peccantis caluitium, est eius perpetua confusio. li. 1. fol. ibidem. d

animę peccantis cilitiū, sunt peccata dani, & sensus. li. 1. fol. ibidem. d

anima Christi Domini, in quibus differat ab Angelis. li. 1. f. 187. p. 1. a

anni mille, efficiunt vnū Diem Dei, noster verò dies, fit spatium 24. horarum. li. 1. fol. 129. pag. 1. a

ante

V E R B O R V M.

ante peccatum, quales futuri erant homines. li. 1. fol. 128. pag. 2. c.

antichristi appellantur omnes heretici. li. 1. f. 90. p. 1. b

antiquitas sacrę scripturę. li. 1. f. 72. p. 1. b

antiquus mos est in Ecclesia, oblationes, & donaria, cum egeret, tum argentea offerre pro beneficijs à Deo acceptis, mediantibus sanctorum precibus. li. 1. f. 188. p. 2. c

antiochus quantum militum manum habuerit. lib. 3. f. 57. pag. 2. c

antiqui patres, habebant statutas horas ad orandum & laudandum dominum. li. 1. fol. 121. p. 1. b

antonomasticę lex domini immaculata appellatur. lib. 1. f. 73. p. 1. a

apostoli Sancti Virginis Lauretanę almam domum, in Ecclesiam consacrant. li. 1. fol. 64. p. 2. c

apostoli quomodo sint facturi maiora opera ijs quę Christus fecit. li. 1. f. 68. & 69. per totum. li. 1. f. 69. p. 2. d

apostoli fuerunt baiuli doctrinę Christi. li. 1. f. 70. p. 2. c

apostoli sunt Reges, & Ecclesię ab illis fundata, sunt filię regum ex D. August. lib. 1. fol. 80. p. 1. b

apostoli mouebantur immediate à Spiritu sancto in explicandis sacris scripturis. li. 1. fol. 33. pag. 1. b

apostolis licebat, ex sensu spirituali sumere argumentum necessarium, nobis autem non, & quare: vide. li. 1. fol. 34. pag. 2. d

apostoli comparati Christo non lucebant. li. 1. f. 42. p. 1. a

apostoli sũt, & appellatur iudaicum Ecclesię. li. 1. f. 43. p. 1. a

apostolus, est nomen commune Christo, & Apostolis. li. 1. f. 43. p. 2. d

apostoli pauperibus, & argenis necessaria curabant. li. 2. fol. 24. p. 2. d

apochryphum est dicere, militem illum qui Christum dominum lancea percussit, longinum appellatū esse, cęcumque fuisse, ad dictum vero Augustini circa hoc quid respondeatur: vide. li. 1. f. 196. p. 1. a

approbatio Episcopi dat approbato ad confessiones audiendas, materiam, & iurisdictionem. li. 1. f. 110. p. 2. c

apud Anum, est legitima patria potestas, non autem apud matrem. li. 1. f. 171. p. 2. d

aqua egressa est cum sanguine ex Christi mortui latere, non autem flegma. li. 1. f. 197. p. 1. b

aqua emanata ex Christi corpore, non fuit denuò creata. li. 1. f. 197. p. 2. d

aqua ex Christi corpore emanata, naturaliter fuit ex componentibus resoluta. li. 1. fol. ibidem. d

aqua ex Christi corpore emanata, miraculosè egressa est. li. 1. fol. ibidem. d

d 2 aquę

I N D E X

aquæ egressionis ex Christi corpore miraculum, in quo consistit. l. i. f. 198. p. 1. a
 aqua quæ à Christi mortui latere in cruce fluxit, partim miraculosè, & partim naturaliter producta est. lib. i. f. 199. p. 2. c
 aqua ex Christi mortui corpore manata, non fuit tunc creata denuo, neq; extrinsecus asportata. l. i. f. 199. p. 2. d
 aqua exiuit à Christi corpore in magna quantitate. li. i. f. 201. p. 1. b
 aqua egressa ex Christi corpore nõ fuit Diuinitati cõiuncta, neq; post resurrectionem assumpta; quod etiam est dicendum de sudore, & spũ. l. i. f. 202. p. 2. d
 aqua ex Christi vulnere egressa, spũ similiter, & sudor, non habuerunt vim effectiuam, seu causalitatem gratiæ, sed fuerunt tantum signum. l. i. f. 202. p. 2. d
 aqua, & sanguine ex Christi corpore manantibus, significantur duo baptisinata, aquæ scilicet, & sanguinis. lib. i. f. 220. p. 1. a
 aqua & sanguis cur ex Christi corpore fluxerint, ex Ruffino. l. i. f. 220. p. 1. b
 aqua egressa ex Christi latere significat purificationẽ Ecclesiæ, sanguis verò eius dotationem ex D. Augustino. lib. i. f. libidem. c
 aqua & sanguis Christi domini sunt ænigmata salutis nostræ, quæ ab Adamo primo homi-
 ne cepit. l. i. f. 220. p. 2. c
 aqua, & sanguis Christi fuit, fuerunt iudicium resurrectionis corporis Christi, ex Beda l. i. f. 220. p. 2. d
 aqua, & sanguinis exitus ex corpore Christi mortui, quid significent. l. i. f. 219. p. 2. c
 aquæ benedictæ virtus atque potentia maxima; nam ea multociens Demones fugati sunt. l. i. f. 62. p. 1. b
 aquila similis est Theologo. l. i. f. 35. p. 1. b
 aquila Ezechielis, similis est Theologo. l. i. f. 35. p. 1. b
 araneæ, seruum Dei, suis minutissimis telis operientes, ipsum à persecutoribus liberat. lib. i. f. 58. p. 2. c
 araneæ appellantur Hæretici omnes. lib. i. f. 90. p. 1. b
 arca Noè significat Ecclesiam l. i. f. 39. p. 2. c
 architectus Ecclesiæ, fuit Paulus Apostolus, & ponuntur architecti proprietates. lib. i. f. 77. p. 1. b
 archidiaconi ab Episcopis deputantur ad ægenorum subsidium. l. 2. f. 2. p. 2. c
 argumentum validum contra opinionem Francisci Suarez ad probandum, quòd Virgo Maria fuerit operata miracula non solum post mortem (vt ipse ait) sed etiam dum vivebat. l. i. f. 70. p. 2. d
 Arg. potest sumi à sensu litterali, quando nobis constat illum esse certum. lib. i. fo. 33. p. 1. a
 Arg. contra aliquos, potest sumi
 ex

V E R B O R V M.

ex ijs quæ illi ipsi concedunt. l. i. f. 33. p. 2. d
 Argumentum efficax contra infideles, seu Catholicos, quomodo sumi possit. lib. i. f. 33. pag. 2. b
 Argu. Christi Domini contra Sadduceos l. i. f. 34. p. 1. b
 Argumentum efficax, contra Iudæos. l. i. f. 34. p. 2. c
 Argu. Xpi efficax, ad probandũ, obligari Pastores animarum ad residentiam. l. i. f. 88. p. 1. b
 Ariouillus quor in bello deuicerit? l. 3. f. 58. p. 1. a
 Arrianorum, & Christianorũ controuersia, super Ecclesiæ quadam obtinenda. l. i. f. 59. pag. 1. a
 Arrii error, qd Xps Filius Dei, non sit Patri consubstantialis. l. i. f. 45. p. 2. d
 Arrius vna scintilla fuit, sed qd non statim fuit oppressa, ideo totum orbem inflammauit. l. i. f. 78. p. 1. b
 Ars artium appellatur à Diuo Gregorio, gubernatio Ecclesiasticam. l. i. f. 48. p. 2. c
 Asserens, Xpm Dominũ ante mortẽ, lancea fuisse percussũ, hæreticus est. l. i. f. 197. p. 1. a
 D. Athanasij pulcrum dictum de rabie Arrianorum, vide. li. i. f. 201. p. 2. c
 D. Athanasij dictum de sanguine Christi, cum aqua mixto, quomodo intelligatur. l. i. f. 201. p. 1. a
 D. Athanasius pulchrũ dictũ de morte Diab. l. i. f. 217. p. 2. c. d
 D. Athanasius multum fugæ indulget. l. i. f. 83. p. 2. d
 D. Athanasij fuga laudabilis. l. i. f. 92. p. 1. b
 Athalia occisa extra septa tẽpli, quid reperit? l. 3. f. 77. p. 2. c
 Athyla Hunnorum Rex, habuit quingenta armatorum milia. l. 3. f. 57. p. 2. c
 Auctoris modestia, in reticendo nomine cuiusdam viri. l. i. f. 10. p. 1. a
 Auctoritas Summi Pontificis in quo appareat. l. i. f. 11. p. 2. c
 Auctore Deo, nemo fit deterior, ex D. Aug. l. i. f. 132. p. 1. b
 Auctoritas sacra Scripturæ est infallibilis. l. i. f. 32. p. 1. a
 D. Aug. melliflua snia de Eccle. desponsatione. l. i. f. 215. p. 1. b
 D. Aug. ponderatio cur dicatur, lancea latus eius aperuit, & non fodit, vel percussit. l. i. f. 219. p. 2. c
 D. Aug. dictum de sacra Scriptura. l. i. f. 71. p. 2. c. d
 D. Aug. aliquando fuit in errore. Almachani. l. i. f. 42. p. 2. d
 D. Aug. pulchra sententia de seruitute filiorum Adæ propter peccatum. l. i. f. 77. p. 1. a
 D. Aug. de mutatione nominis Petri, aurea snia. l. i. f. 81. p. 1. a
 D. Aug. regula ad scripturas intelligendas. l. i. f. 36. p. 1. b
 D. Augu. quõ sit intelligendus, dũ ait, nec Angel. nec Apost. esse mediatores. l. i. f. 43. p. 2. b
 D. Aug. variè exponit locũ Mat. 26. super illud: tũ es Petrus, &c. l. i. f. 43. p. 1. b
 D. August. sententia de scriptura sacra. l. i. f. 30. p. 2. c
 D. Aug. aureum dictũ de Euangelio. l. i. f. 29. p. 1. a
 d 3 D. Aug.

I N D E X

- D. Aug. sⁿⁱa eleg^{as}. l. 1. f. 19. p. 1. b.
 D. Aug. dictum de cōione corporis Xpi, scilicet crede, & manducati. l. 1. f. 8. p. 1. b.
 D. Aug. autem dictum de fuga. l. 1. f. 5. p. 2. d.
 D. Aug. interfuit in cōcilio Carthaginensi. l. 1. f. 19. p. 1. a.
 D. Aug. aureum dictum, dū cōparat sacra Scripturā Vomeri & Citharæ. l. 1. f. 37. p. 1. b.
 D. Aug. pulcra sententia de peccatore, q̄ in vita sua Dei obliuiscatur. l. 1. f. 148. p. 2. d.
 Augustinus Montalcinus refellitur. l. 1. f. 111. p. 1. a. b.
 Aureæ Allusionēs de translatione domus Virginis Lauretane. l. 1. f. 66. p. 2. c.
 Aurea lupi descriptio, ex Diuo Ambrosio. l. 1. f. 89. p. 1. & 2.
 Aureum dictum de tentatione. l. 1. f. 117. p. 1. b.
 Aureum scoti dictum, q̄ nō est incredibile, multos esse in Ecclesia qui per annum viuunt sine peccō mortali. l. 1. f. 17. p. 2. c.
 Aureum dictum D. Greg. super lib. Job. l. 1. f. 19. p. 1. b.
 Aurea sententia de Sacro penitē. ex D. Chryf. l. 1. f. 143. p. 2. d.
 Aureū dictū de peccato Cain. l. 1. f. 148. p. 1. b.
 Aureæ sententiæ de eleemosyna ex D. Hiero. lib. 2. f. 12. p. 1. a.
 Aurum habet Ecclesia, nō vt teruet, sed vt pauperibus eroget. l. 2. f. 4. p. 1. b.
 Auus est origo sanguinis. li. 1. f. 169. p. 1. a.
 Auus est perfectius, & nobilius principium quā mater. l. 1. f. 170. p. 1. b.
- Auus car in scriptura dicitur generare nepotū. l. 1. f. 170. p. 1. b.
 Auus est origo & fons totius cōsanguinitatis. l. 1. f. 170. p. 2. c.
 Auus inuita matre pueri, potest puerū offerre baptisimo. li. 1. f. 171. p. 1. b.
 Auus in nepotem, non solum est de iure naturæ; sed etiam de iure ciuili. l. 1. f. ibid. p. 2. c.
 Auus venit appellatione Patris. l. 1. f. 172. p. 1. b.
 Auus contradicente patre pueri, non potest filium impuberem offerre religioni. lib. 1. f. 172. p. 2. d.
 Auo assimilatur nepos per se, matri vero per accidens. lib. 1. f. 171. p. 1. a.
 Auo aliquid fieri volente, non dicitur id tunc fieri inuitis parentibus. l. 1. f. 172. p. 2. c.
 Auo conceditur propter fauorem Religionis Christianæ, vt puerum inuita matre ad se trahat. l. 1. f. 173. p. 1. a.
 Auxilio efficaci Dei, posset homo (absolutē loquendo) resistere, sed de facto non resistit cū tali auxilio. l. 1. f. 148. p. 1. a.
 Auxilium efficax, quo homo de facto ad Deum conuertitur, non semper Deus dat cuiquam homini. l. 1. f. 147. p. 2. c.
 Axioma illud Theologorum: quōdā nemo est in hac vita perplexus, quomodo intelligatur. l. 1. f. 134. p. 2. d.

B

Baal sacerdotum dolus. lib. 1. f. 40. p. 1. b.
 Bannitorum nostri tēporis insolentia.

V E R B O R V M.

- solentia. lib. 3. fol. 64. pag. 2. d.
 baptisimū præceptum, non obligat adultum ad ipsum suscipiendum cum periculo mortis suæ. l. 1. f. 9. p. 1. a, & eodem lib. 101. p. 1. b.
 baptisimo, multis in locis à Sanctis Patribus eleemosyna cōparatur. lib. 2. f. 26. & 27. per totum.
 baptisimus non habuit plenam efficaciam nisi post Christi mortem. l. 1. f. 219. p. 1. b.
 baptizare se ipsum cur quis non possit. l. 1. f. 9. p. 1. b.
 beata virgo, præstō adest inuocanti. l. 1. f. 64. p. 1. a.
 beata Virgo, vbi sit nata, & vbi educata. l. 1. f. 64. p. 2. c.
 beata Virgo (secundum Rupertum) adfuit primo Concilio factō Hierosolymis; sed falsum est, & contra ipsum disputatur. li. 1. f. 70. p. 2. d.
 beata Virgo, quæ cum alijs iuxta crucem Christi filij sui stabat, reuerenter sanguinem ex Christi vulneribus lapsū, magna cum reuerentia collegit. l. 1. f. 200. p. 2. d.
 beatam Virginem abscondisse intra pectus suum clauos qui bus filius crucifixus fuit, valde piū est credere. lib. 1. fo. 200. p. 2. d.
 beata Virgini, aliquando fuit concessum, vt claro Diuinæ essentiæ intuitu frueretur. lib. 1. f. 212. p. 1. b.
 beata Virginis laudes mirabiles, ex D. Bernardo. lib. 1. fo. ibidem. d.
 bella, & captiuitates, quomodo
- introducuntur sint. lib. 3. fol. 34. p. 2. c.
 bella, Ninus Rex Assyriorum primus intulit finitimis. l. 3. f. 34. p. 2. d.
 bella Ciuilia; & multæ discordiæ narrantur. lib. 3. fol. 35. pag. 2. c.
 bella varia recensentur. lib. 3. f. 36. p. 1. a.
 bella mouentes, quæ mala, quasve iniquitates soleant operari. l. 3. f. 37. p. 1. b.
 bella varia Iudæorum & gentilium. l. 3. f. 37. p. 1. a.
 bella varia, & quanto tempore durarunt. l. 3. f. 37. p. 1. b.
 bella varia propter mulieres exorta. l. 3. f. 38. p. 1. b.
 bella, quibus Sanctorum dictis condemnari uideantur. l. 3. f. 43. p. 1. b.
 bella sunt tonsura generis humani. l. 3. f. 39. p. 1. a.
 bella & fames, sunt remedia insolentiæ humanæ. lib. 3. f. 39. pag. 1. b.
 bellare licet diebus festis pro bono Republicæ. lib. 3. fol. 65. pag. 1. a.
 bellare Clericum sex modis potest intelligi. lib. 3. f. 65. p. 2. d.
 bellatores Athylæ, quot fuerunt. l. 3. f. 37. p. 2. c.
 bella, fames, & multa alia, eueniunt propter peccatum. li. 1. f. 115. p. 1. b.
 bellis Roma perdurauit, quæ primo duellis creuerat. lib. 3. fo. 35. p. 1. b.
 belli fabinorum causa fuit Romulus, quia fabinas rapuit. l. 3. f. 35. p. 2. c.

I N D E X.

in bellis omnia sunt misera. l. 3. fol. 34. p. 2. c.
 belli iusti conditiones sunt quatuor. l. 3. f. 47. p. 1. a
 belli causa, debet esse magna. l. 3. f. 47. p. 2. d
 belli causam tenentur inquirere milites consiliarij Regis, vel Principis an sit bona vel mala, quod si non inquirent, peccant mortaliter. li. 3. f. 52. p. 1. a
 belli causam, qui milites inquirere non teneantur. lib. 3. fo. 52. p. 1. b
 belli causa iusta, quæ sit. lib. 3. f. 52. p. 2. c
 Belli mala, & incommoda. l. 3. f. 63. p. 1. b
 Belli tempore quid debeat facere Episcopus. l. 3. f. 64. p. 2. c
 Bello eduardi, quot perierunt. l. 3. f. 38. p. 1. a
 Bello defensiuo uti potest quacunq; Respub, non expectata etiam sui principis auctoritate, non tamen bello offensiuo, seu potius aggressiuo. l. 3. f. 49. p. 1. a
 Bello victis, quæ damna quotue mala liceat inferre. l. 3. à f. 60. vsque ad f. 62. per rotum.
 Bello capta cur Abraham Sodomorum Regi seruauit. l. 3. f. 54. p. 2. c
 Bellonæ Deæ immane sacrificium. l. 3. f. 36. p. 2. d
 Bellorum incommoda quæ sint. l. 3. f. 63. p. 2. c
 Bellorum Hispanorum Patro-nus, & Dux, est D. Iacobus, quo semper in suis bellis Hispani inuocato, hostes suos acerrimè aggrediuntur. l. 3. f. 44. p. 1. b
 Bellorum causa prima fuit, ipsa regnandi cupido. lib. 3. f. 34. pag. 2. d
 Bellorum miseria describitur. l. 3. f. 35. p. 2. d
 Bellorum nefanda mala. l. 3. f. 36. p. 1. a
 In bello quæ culpantur. l. 3. f. 47. p. 1. a. & f. 48. p. 1. b
 In bello iusto conuocare infideles ad sui defensionem, non est absolute, & simpliciter loquendo peccatum. lib. 3. fo. 55. p. 1. a
 Bellum quid sit. l. 3. f. 33. p. 2. d
 Bellum, in quo differat à prælio. l. 3. f. 33. p. 2. d
 Bellum pro antiphrasim dictum est. l. 3. f. ibid. d
 Bellum belluarum est, non hominum. l. 3. f. 34. p. 1. a
 bellum primò, duellum appellatum est. l. 3. f. ibidem. a
 bellum quid propriè modo sit, & quid duellum. l. 3. f. ibid. a
 bellum per peccatum incepit. l. 3. f. 34. p. 1. b
 bellum gerere pro causa iusta, est bonum. l. 3. f. 34. p. 2. c
 bellum inter Iudæos, & gentiles semper fuit irreconciliabile. l. 3. f. 36. p. 2. d
 bellum Piraticum, quanto tempore viguit. l. 3. f. 37. p. 1. b
 bellum Punicum secundum, quanto tempore durauit. l. 3. f. ibidem. b
 bellum punicum tertium, quanto tempore durauit. lib. 3. fo. ibidem. b
 bellum Mithrydaticum, quanto tempore

VERBORVM.

tempore durauit. l. 3. f. ibid. b
 bellum Samniticum, quanto tempore durauit. l. 3. f. ibid. b
 bellum omne Manichei eodem nant. l. 3. f. 39. p. 2. c
 bellum eodemnant œcolampandij, nō tamen omne, sed quod sit post Christi aduentum. l. 3. f. 39. p. 2. d
 bellum Lutherus tantum interdicit Christianis contra Turcas. l. 3. f. 39. p. 2. d
 bellum duplex est, defensiuum scilicet, & offensiuum. lib. 3. f. 41. p. 1. b
 bellum defensiuum, ex natura sua est licitū, & sanctum. l. 3. fo. 41. p. 1. b
 bellum offensiuum, licitum est, seruatis tamen quibusdā conditionibus. l. 3. f. 41. p. 2. c
 bellum ad publicam iustitiā pertinet, non ad priuatam. li. 3. f. 45. p. 1. b
 bellum licet uideatur prima facie paci contrarium, non tamen sic est, sed illam causat. lib. 3. f. 46. p. 2. c
 bellum in Turcas cur sit iustum. l. 3. f. 47. p. 2. d
 bellum gerens, quādo teneatur ad restitutionem. lib. 3. f. 48. p. 2. c
 bellum gerendi duplex est potestas, quædam perfecta, quædam uero imperfecta. li. 3. f. ibid. d
 bellum quis propria auctoritate mouere potest. l. 3. f. ibid. d
 bellum iustissimè hæreticis inferri potest, & quare. li. 3. fo. 56. p. 1. a
 bellum non potest iudici hæretico, donec fuerit ut talis ab Ecclesia declaratus. li. 3. f. 56. pag. 2. d
 bellum potest moueri Barbaris impediens Euangelij prædicationem. l. 3. f. 57. p. 2. c
 bellum in parte potest esse iustum, & excusabit à peccato præliantes. l. 3. f. 58. p. 2. d
 bellum seclusa ignorantia, nunquā potest esse ex utraq; parte licitum. l. 3. f. 58. p. 2. c
 bellum multipliciter potest esse iustum circa diuersa. lib. 3. f. 59. p. 1. a
 bellum si fieri potest absq; Agri-colarum expoliatione, non licet eos expoliare. l. 3. f. 62. p. 1. a
 bellum fugiens, nō semper idèd fugit, quia timet mori, sed ut se ad maiora sufferenda mala reseruet. l. 3. f. 64. p. 1. a
 bellum intrinsecè repugnat officio Clericorum. l. 3. f. 67. p. 1. b
 bellum si Clericus sequatur, & in eo occubat, quibus suffragijs priuatur. lib. 3. f. 67. p. 2. c
 bellum antiquitus appellabatur duellum. l. 3. f. 69. p. 2. d
 bellum priuatum potest committi tripliciter, & quando sit licitum. l. 3. f. 70. p. 2. c
 D. Benedictus, in illa uisione in qua dī uidisse essentiam Diuinam, reuera eam nō uidit, ut ait D. Tho. lib. 1. f. 212. p. 2. d
 beneficium Dei est maximū, cū quis immatura morte præuenitur, ne in multa postea peccata labatur. l. 1. f. 139. p. 1. a
 beniamin filio Rachelis, duo diuersa nomina conueniunt. l. 1. f. 44. p. 1. b
 D. Bernardi opinio fuit, qd som-nus

I N D E X

aus immiffus in Adam, non fuit verus fomnus, nec fimilis vel eiusdem rationis cum nostro. l. 1. f. 208. il. 2. p. 2. d
D. Bernar. cur in hoc superiori dicto non fit reprehendendus. l. 1. f. 209. p. 1. b
boni Pastoris officium, ad quid se extendat, ex doctrina D. Tho. l. 1. f. 10. p. 2. c
bonos & malos æquè flagellat Deus propter quatuor causas l. 1. f. 137. p. 1. a
bonus pastor qualis esse debeat, eiusq; proprietates. l. 1. f. 48. p. 2. d
bonum vniuerfale preponderat particulari. l. 1. f. 9. p. 2. d
brachium in Deo, significat virtutem Dei. l. 1. f. 23. p. 2. c

C

Cæcus à natiuitate cur fuit à Synagoga eiectus. lib. 1. f. 46. p. 2. c
cæfar quot milites pugnatōres habuit. l. 3. f. 57. p. 2. c
caietani error tenentis, paruulos iam natos nō valentes habere baptisimū in re saluati p Baptisimū in voto Parentū, cum aliquo exteriori signo. l. 1. f. 4. p. 1. a
caietanus refellit dum ait: nō ex vi legis, sed ex legislatoris beneficio effici, ut homo non teneat sub tāto rigore, ac periculo legi obidire. l. 1. f. 4. p. 2. d
caietani concordantia cum doctrina Auctoris. l. 1. f. 7. p. 2. d
caietani error, de Contritione. lib. 1. fol. 11. pag. 2. d
caietani contradicōtio. lib. 1. fo. 16. p. 1. a

caietanus malè legit locū quemdam D. Aug. l. 1. f. 19. p. 2. d
caietanus deceptus est dum egit de sopore Adæ, & formatione Euz. lib. 1. f. 24. p. 2. c
caietani error in materia discussionis conscientie ante Eucharistie sumptionem dicentis, iustificere contritionē. l. 1. f. 27. p. 2. c
caietanus propter hunc errorē, non est censendus hæreticus quia scripsit ante Concilium Tridentinum. l. 1. f. ibidem. c
caietanus audax fuit in cōmentariis super genesim. lib. 1. f. 28. p. 2. c
caietani, regula quedā seruanda. lib. 1. f. 29. p. 1. a
caietanus pungitur ab Auctore. lib. 1. f. 20. p. 2. c
caietanus tenuit Deum esse auctorem peccati, vt est malum penę, in quo acriter reprehenditur à Cano. l. 1. f. 131. p. 1. b
caietanus vī varius. ibidem. b
caietani error, dicentis Epistolā ad Hæbreos non esse D. Pauli. lib. 1. f. 149. p. 1. a
caietanus partim mordetur ab Auctore, & bñ. l. 1. f. 154. p. 2. c
caietani assertio quedam erronea in fide. l. 1. f. 217. p. 1. a
caietani dictū q̄ diebus festis sine necessitate sit licitū bellare, nec sit peccatū mortale, nō est bonum, nec tuendum. l. 3. f. 65. p. 1. b
caym diuina voce admoneri potuit, sed mutari non potuit ex D. August. l. 1. f. 148. p. 1. b
cayphas, & Spiritus sãctus varia increderunt. l. 1. f. 25. p. 1. a
calui-

V E R B O R V M.

caluitium peccantis animæ, est eius perpetua consilio. l. 1. f. 153. p. 2. d
cham quare non fuerit maledictus, sed tm̄ proles eius; & nota locū pro predicatoribus accom datū illi Euāg. sup ca thedrā Moysi &c. l. 1. f. 167. p. 1. a
camporū sterilitas, q̄ nō venit pluuia, & nota locum pro flagellis Dei. l. 1. f. 115. p. 2. d
cādelabri tēplī septē lāpades minores, q̄ d signant. l. 1. f. 42. p. 2. d
canes rabidi effecti, suos dños lacerarunt. l. 1. f. 61. p. 1. a
canonici non pnt fugere a loco pestifero tpe cōtagij, ex Claudio Espinæo. l. 1. f. 3. p. 1. b
canonici q̄bus nō imminet cura animarū pnt fugere à loco pestifero tpe pestis, cōtra Claudium Espinæ. l. 1. f. 4. p. 2. c
canonice officii, est de iure positiuo. l. 1. f. 4. p. 2. d
canonici Lauretani, tenentur resistere et tpe pestis. l. 1. f. 5. p. 1. b
canonici soli, vel capituli, non pnt facere statutū de residētia vel seruitio Eccl. l. 1. f. 21. p. 2. d
canonici nō hnt Ecclesiam, sed bñficiū i Eccl. l. 1. f. 122. p. 1. b
canonici, nō pnt salua cōticiētia recedere à formula sibi data à Vicario Pape. l. 1. f. 122. p. 2. d
canonici, non pnt sine peccato minuere stipendia distributionum. l. 1. f. 125. p. 2. c
canonici, & Capituli, nō pnt facere capitulares gratias, vel remissiones. l. 1. f. 125. p. 2. d
canonici, & Capitulum, nō pnt eximere aliquem à seruitio Ecclesie. l. 1. f. 125. p. 2. d

capta in bello iusto, non hnt rationem rapinæ. l. 3. f. 54. p. 2. c
cardinales titulares, i ius Ecclesijs hnt Episcopalē, vel quasi Episcopalē dignitatē. l. 3. f. 59. p. 1. a
carolus martellus, quot profligauit Episc. iurisd. l. 1. f. 122. p. 1. b
carolus V. ex cōsilio Theologorū i bello cōtra gallos, vñs est militibus Germanis qui erāt infideles. l. 3. f. 55. p. 2. c
catholici viri q̄ p religione, sua bona amiserūt. l. 3. f. 72. p. 2. c d
catholica appellat Ecclesia, quia amplectitur omnia loca, tempora, & personas. lib. 1. c
charitatis ordo cadit sub præcepto. l. 1. f. 5. p. 1. b
chorus vnde nomen sumplerit. l. 1. f. 121. p. 2. c
casus qdā de dñatore. l. 1. f. 8. p. 2. c
cædrus libani significat Deum. l. 1. f. 35. p. 1. b
cædri medulla, est veritas diuina. l. 1. f. 35. p. 1. b
christianis ampulla ab hæreticis proiecta, Angelica manu sustentata est. l. 1. f. 61. p. 1. b
christiani Nauclero comparantur. l. 3. f. 73. p. 2. c
christianus q̄cunq; tenet in extrema necessitate spūali possito subuenire et cum periculo vite sue corporalis, si tamen potest iuuare. l. 1. f. 3. p. 2. c
christi argumentum cōtra Sadduceos. l. 1. f. 34. p. 1. b
christus se dicit ostiū ouiu. i. prædestinatorū, non autē ouiu. i. ex Caieta. l. 1. f. 39. p. 1. b
christus est ostium. l. 1. f. 39. p. 2. c
christus est ostiū Arcæ, ibid. c
Xps est ostiū Tabernaculi. ibid. c
christus

I N D E X

christus est porta Templi. *ibid.* d
 christus est porta celi. *ibid.* d
 christus est ostiū in quo cecidit
 Eli, & hoc respectu Indeorū
 quia in christo sunt cōfracti.
l. i. f. 39. p. 2. d
 christi caro est ostiū spāle, à quo
 fluxerunt sacramenta. *ibid.* d
 christus est ostium ad meridiem
 altaris. *ibid.* d
 christus non solū est ostiū omniū,
 sed et pastorum. *l. i. f. 40. p. 1. a*
 christus quare se ostium in para
 bola de bono Pastore quater
 nominavit. *l. i. f. ibid. a*
 christus est mediator Dei, & ho
 minum. *l. i. f. 40. p. 1. b*
 christus ostij nomen Apostolis
 non cōmunicavit, ex D. Au
 gustino. *l. i. f. 40. p. 2. c*
 christus cur uocetur propriē o
 stium ouium. *l. i. f. 40. p. 2. c*
 christus dicitur Pastor, Lux, Doctor,
 Fundamentum, Petra, Ange
 lus, Sacerdos, mediator, &
 Apostolus. *l. i. f. 40. p. 2. d*
 christus nomen capitū, multis
 Pastoribus, & rectoribus Ec
 clesie cōmunicavit. *lib. i. f. 41. p. 1. a*
 christus diuerso modo est caput
 ac nos. Nam ipse est caput per
 interiorem influxum dono
 rum, & gratiæ, quæ effundit
 in membra per modum meri
 ti, & redemptionis: non sic
 autem nos sumus capita. *l. i. f. 41. p. 1. a*
 christus est caput Ecclesie pro
 pria auctoritate, alij uero nō.
lib. i. f. 41. p. 1. b
 christus Emphaticē dicitur lux.

lib. i. fol. 42. pag. 1. a
 christus appellatur lux hominū,
 & non Angelorum, & qua
 re. *l. i. f. 42. p. 1. b*
 christus ymnocē est caput homi
 num, & Angelorum, non ta
 men ex æquo insiuit in om
 nes. *l. i. f. 42. p. 1. b*
 christus dicitur lucerna. *lib. i. f. 42. p. 2. c*
 christus per se ipsum intrat ad
 patrem ad interpellandum
 pro nobis, reliqui autem San
 cti non, nisi per Christum.
lib. i. f. 43. p. 2. d
 christus propter diuersa, pastor,
 & ostium nominatur. *lib. i. f. 45. p. 1. a*
 christus est ostium uerum. *li. i. f. 45. p. 1. b*
 christus cecum defendit contra
 Iudæos. *l. i. f. 46. p. 2. d*
 christus quomodo sit ostium o
 stiarius, per se intret, & se ip
 sum aperiat. *lib. i. fol. 47. pag. 2. d*
 christum prædicans, ingressum
 habet per Christum ad eos
 quibus prædicat ex D. Augu.
lib. i. f. 48. p. 1. b
 christus nihil nobis sua manu
 scriptum reliquit, propter tria
lib. i. f. 69. p. 1. & 2.
 christus opportuno remedio
 omnibus malis occurrere uo
 luit. *l. i. f. 84. p. 2. c*
 christus se omnibus Ecclesie Pa
 storibus in exemplum posuit.
lib. i. fol. 84. pag. 2. d. & fol. 85. pag. 1. b
 christus quomodo insurgit con
 tra Hæbreos. *lib. i. fol. 86. pag. 1. b*

christus

VERBORVM

christus uocat se Pastorem, &
 ideo officiū boni pastoris fa
 cit sicut cecum. *l. i. f. 86. p. 1. b*
 christus ostendit se esse bonū pa
 storē dupliciter. *l. i. f. 86. p. 2. c*
 christus cur ostium se & pasto
 rem nominavit. *l. i. f. 86. p. 2. d*
 christus cur prohibuit illi, disci
 pulo sepulturā Patris. ex DD.
 Ambr. & Chrys. *l. i. f. 191. p. 2. d*
 christus est cognitor omniū tin
 gularium, & omniū cogita
 tionum cordium, ex D. Tho.
lib. i. f. 187. p. 1. b
 christus in aliena positus est se
 pultura, quia pro aliena salute
 moriebatur. *l. i. f. 194. p. 1. a*
 christi corpori in sepulchro exi
 stenti, unita erat Diuinitas.
l. i. f. 194. p. 1. a
 christus fuit temperatūre delica
 tissimæ. *l. i. f. 199. p. 1. b*
 christus absque nouo miraculo
 naturaliter in horto sangui
 nem sudauit. *l. i. f. 199. p. 1. b*
 christus post mortem, nō habuit
 propriē meritū, nec fuit pro
 priē causa meritoria gratiæ,
 uel nostræ salutis. *lib. i. f. 205. p. 2. d*
 christus etiam uiuens, in cumu
 lum sui meriti, acceptauit om
 nes labores, & contumelias
 quæ ei etiam post mortē erāt
 euentura & ideo omnia hæc,
 ei mortuo fuerunt meritoria
l. i. f. 206. p. 2. d
 christus quō sit in carne una cū
 Ecclesia. *li. i. f. 207. p. 2. c*
 christus qui est secundus Adam,
 prius laborauit quā dormi
 uit, e contra uero primus A
 dam. *li. i. f. 214. b*

christus dispensatiuē impediuit,
 ne eius gloria ad carnem, seu
 ad inferiorē partem immor
 talitatis dono descenderet.
l. i. f. 87. p. 1. b
 christus pro omnibus suis animā
 posuit, alij autē Pastores non,
 quia necessariō debent mori.
l. i. f. 87. p. 1. a
 christus propter humanam car
 nem assumptam, tā debilis ef
 fectus est, ut ab Angelo debue
 rit confortari. *l. i. f. 215. p. 1. b*
 christus de operibus charitatis,
 & pauperum subuentione, in
 die iudicij exquiret. *lib. i. fol. 117. p. 2. d*
 christianorum officia in Paga
 nos. *lib. i*
 cilitium peccantis animæ, sunt
 pena sensus, & damni. *lib. i. f. 153. p. 2. d*
 D. Cypriani pulcra sententia de
 egressu sanguinis, & aquæ ex
 latere Christi. *l. i. f. 202. p. 2. c*
 D. Cyrillus præfuit in tertia Sy
 nodo generali. *l. i. f. 119. p. 1. a*
 clauis ligandi atq; soluendi, D.
 Petro concessæ sunt. *l. i. f. 49. p. 2. c*
 clauium traditione, quid Chri
 stus Petro, & suis successoribus
 concessit. *l. i. f. 50. p. 1. a*
 clauis quibus dominus crucifi
 xus fuit, quot fuerint. *lib. i. f. 197. p. 1. a*
 clerici peccant ludentes ad car
 thas licet ludant de bonis pa
 trimonialibus, licet de his nō
 obligentur ad restitutionem.
lib. i. f. 119. p. 2. c
 clericus ludens parum in secre
 to cubiculo ad exhilarandum
 infirmum

I N D E X

infirmum, non peccat. lib. 1. f. ibidem. c
 clericus qui pro consuetudine habet publicè quotidie ludere ad carthas, nō est absoluentus. l. 1. f. 119. p. 2. d
 clericus spectator publicus ludii cartharum, vel taxillorū moraliter peccat propter scandalum. l. 1. f. ibidem. d
 clerici tenentur facere residentiam in Ecclesia ad mandatū sui Prelati. l. 1. f. 122. p. 1. a
 clericus non potest peregrinari absque licentia Episcopi. l. 1. f. 125. p. 2. d
 clericus in bello occubens, multis suffragijs priuatur, & quibus vide. l. 3. f. 67. p. 2. c
 clericos nō pugnare manu propria, est iuris positiuū. lib. 3. f. 68. p. 1. b
 clericis licet ex Papæ dispensatione ferre sententiam sanguinis. l. 3. f. 68. p. 1. b
 clerico cur nō sit prohibitum de Iure Diuino, pugnare. li. 3. f. 68. p. 1. b
 coadiutor Episcopi, absente Episcopo quid facere debeat. li. 1. f. 12. p. 1. b
 coadiutoris officium quale sit. lib. 1. f. 12. p. 2. c
 coadiutorum tria sunt genera. lib. 1. f. 12. p. 1. b
 cognitio Dei patris qua cognouit Christum secundum humanitatem, fuit affectiua & factiua, & quid sit vtrumque. li. 1. f. 87. p. 1. a
 comparatio militis ad Curatum. l. 1. f. 12. p. 1. a
 comparationes pulchræ de Christo. l. 1. f. 44. p. 2. d
 communicatio idiomatum, nō est secundum aliquos, in partibus humanæ naturæ, sed incomposito. l. 1. f. 204. a
 concedenda est propriè hæc propositio: Christus est habens sanguinem suum. lib. 1. fol. 204. p. 2. c
 conceptio humanitatis Christi ex parte materiali, fuit naturalis, ex parte verò efficienti, nō. li. 1. f. 200. p. 1. b
 concordia: Adem, cur Romani extra Ciuitatem adificauerunt. lib. 3. f. 36. p. 1. b
 concilium Ephesinum, quomodo probauit processionem Spiritus sancti. lib. 1. fol. 27. p. 2. d
 concilium constantinopolitanum quomodo probauit esse præceptum Diuinum de iūmenda Eucharistia. ibidem d
 concupiscentia non est peccatū formaliter, sed tantum materialiter. li. 1. ibidem
 condiciones iusti belli sunt quatuor. l. 3. f. 47. p. 1. a
 concilium Vormatiense præcepit, vt Christiani leprosi possent ad cōmunionem admitti, non autem ad sanorum cōuiuia. l. 1. f. 97. p. 1. b
 confessio est simpliciter necessaria existenti in graui necessitate spiritali. li. 1. f. 11. p. 1. a
 confessio in re, in casu est iudicanda simpliciter necessaria. l. 1. f. 17. p. 2. c
 confessio per scripturam secundum substantiam sacramenti est ualida, non tamen confert gratiam. l. 1. f. 104. p. 2. d
 confessio facta per scripturam præsentis Sacerdoti, est ualida, sacramentalis, & necessaria. li. 1. f. 106. p. 1. a
 confessio per scripturam præsentis Sacerdoti, æquiuale loquutioni. l. 1. ibidem. b
 confessio, ex Christi institutione debet esse secreta. lib. 1. f. 108. p. 2. d
 confessio sæpè iterata est bona, & quare. l. 1. f. 158. p. 2. c
 In confessione sacramentali, necessatio requirit manifestatio & notitia criminum. lib. 1. f. 105. p. 1. b
 In confessione sacramentali. Ly (Te absoluo) est demonstratiuum præsentis materiæ. lib. 1. f. 108. p. 2. d
 Ad confessiones audiendas, non sufficit vt Religiosi se præsentent Episcopo sicut ante Concilii Tridentini, faciebant, sed requiritur vt ab eodem sint examinati, & approbati. l. 1. fol. 105. p. 1. b
 confessionis præceptum, est de iure diuino, & tamen potest in ea celari aliquod peccatum ex cuius notitia, seu manifestatione, pœnitens exponeretur mortis periculo. lib. 1. fol. 9. p. 1. a
 cōsuetudo humana est, vt Ciuitates in obediētia suæ signū, clauis suo Principi offerant. lib. 1. f. 50. p. 1. a
 constantinus magnus, primò suis subditis amplam viuēdi libertatem contulit; postea verò se correxit. l. 3. f. 77. p. 1. b

V E R B O R V M.

controuersia inter catholicos & Arrianos. l. 1. f. 59. p. 1. a
 cornua i Christi manibus quid sint. l. 1. f. 54. p. 2. c
 corpus suum nemo tenetur exponere pro salute corporali proximi sui. l. 1. f. 1. p. 2. d
 corpora quorundam martyrum permissu Diuino exposita sunt canibus. lib. 1. fo. 186. p. 2. c
 cortex Cedri, sūt similitudines, & parabola. l. 1. f. 35. p. 1. b
 Coldroa Christianos superate, alma Lauretana domus venit in Agarenorum potestatem. l. 1. f. 64. p. 2.
 crux Christi ab Helena reperta qualiter vera crux Christi iudicata est. l. 1. f. 61. p. 1. b
 cuiusque homini, imminet cura proptij corporis. ex D. Tho. l. 1. f. 4. p. 2. c
 cultus Dei in Ecclesijs, & templis est de Iure diuino. lib. 1. f. 121. p. 1. a
 cultus Diuinus facillè negligitur vbi sūt tenues distributiones. lib. 1. f. 125. p. 2. c
 cum nullus est qui mortuum sepeliat, tunc ommittens sepelire peccat mortaliter. lib. 1. fo. 184. p. 2. c
 cum homo incidit in statum inferiorem, non tenetur diues, ipsum restituere in suum priorem statum. li. 2. f. 9. p. 2. d
 cur peccatum in Spiritum sanctum dicatur irremissibile secundum Augustinum, lib. 1. f. 154. p. 1. b
 cur Deus dicatur homini gratiā non dare. l. 1. f. 156. p. 1. b
 cur

I N D E X

- cur per fissuras clauorum, aqua à Christo exire non poterat. l.1.f.199.p.1.b
- cur in calice non sit necesse apponi multum aquae. lib.1.fol.201.p.1.b
- cur secundus Adam inclinato capite obdormiuit. lib.1.fol.202.p.2.c
- cur Eua prima mulier, non de capite nec de pedibus, sed de costa Adæ facta sit. lib.1.fol.243.p.2.d
- cur Adæ in somno detracta fuit costa. l.1.f.214.p.2.d
- cur Eua potissimum dicatur formata de costa. l.1.f. ibidem
- cur Petrus Apostolus tempore Neronis persecutus à Christo reprehensus est. lib.1.fol.92.p.2.d
- cur Sancti, dum à Tyrannis ad mortem quærebantur, sæpè fuga vitæ consulebant. lib.1.fol.93.p.1.b
- cur nobis mala eueniant. lib.1.fol.116.p.1.b
- cur leprosus, non possit ordines suscipere. l.1.f.126.p.1.b
- cur Dominus iusserit Prophetæ Ezechielii sumere gladium. lib.1.f.141.p.2.d
- cur Hierusalem plagis eruditur. lib.1.fol.138.p.2.d
- cur in Ecclesia debet esse Pontificum, & Prælatorum continuata series. l.1.f.52.p.2.c
- cur tempore D. Ambro. miracula facta sunt Mediolani, & in tota Italia. l.1.f.57.p.2.c
- cur Ioannes Baptista nullum fecit miraculum. l.1.f.68.p.1.b
- cur assumptione Romani Pontificis, nomen ei mutetur. l.1.fol.80.p.2.d
- cur nemo potest se ipsum baptizare. l.1.f.9.p.1.b
- cur populus Israel, noluit, vt Dauid egrederetur ad præliandum. l.1.f.17.p.1.a
- cur sacerdos debeat accedere ad peccitentem morientem etiã si sciat ipsum esse damnandũ. lib.1.f.17.p.2.c
- cur à Grecis ad Germanos Imperium translatum sit. lib.3.fol.76.p.1.a
- cur Reges multi, conuocando infideles in adiutorium sui à Domino reprehensi sunt. l.3.f.54.p.2.d
- cur bellum in Turcas, sit iustum lib.3.f.47.p.2.d
- cur permittit Ecclesia, quòd Christiani possint Iudeorum terras incolere. l.3.f.78.p.2.d
- cura, & diligentia Ciuitatis Reanatenfis tempore pestis, in deputandis locis, quò corpora peste extincta deferrentur. l.1.f.184.p.2.c
- cura animarum diæcesis, primariò competit Episcopis, secundariò vero curatis. lib.1.fol.7.p.2.c
- curatus, potest non obedire præcipienti ne tempore pestis ministretur ex doctrina D. Thom. l.1.f.97.p.1.a
- curati tenentur non fugere à loco residentia tempore pestis. lib.1.f.5.p.1.b
- curatus vicinior, tempore pestis, tenetur succurrere alteri si infirmetur. lib.1.fol.8.p.2.c

curatus

V E R B O R V M.

- Curatus non tenetur intrare domum infecti, si ille valeat surgere de lecto. l.1.f.8.p.2.d
- Curatus (absolutè loquendo) tempore pestis, non tenetur ministrare infectis sacramenta viatici, & confessionis, cum periculo vitæ sit, nisi in casu lib.1.f.8.p.2.d
- Curatus est obligatus multis. lib.1.f.
- Curatus quando teneatur accedere ad morientem. lib.1.fol.
- Curati, quantum ad statum sunt minoris perfectionis quam sint Religiosi. l.1.f.18.p.1.a
- Curati ad quid teneantur. l.1.f.11.p.2.d
- Curatis quando possent negari alimenta à suis diocesanis. l.1.fol.10.p.2.d
- D
- Damasceni aurea sententia de peccato Angelorum, dum comparat ipsum morti hominũ. l.1.f.146.p.1.a
- D. Damascenus manu truncatur. l.1.f.62.p.2.c
- damnati uident gloriam Beatorum in vniuersali, & hoc vsq; ad diem trini Iudicij. l.1.f.188.p.2.c
- damnatis idè ex sepultura accidentalem penam hnt, quia uident, ex illa nihil se utilitatis percipere. l.1.f.188.p.2.c
- Danielis prophetiæ tempus, de hebdomadibus, licet variè à Doctõribus explicetur; omnes tamen (etiam hebrei) in computatione concedunt, vltimum earum tempus iam longè præcessisse. l.1.f.33.p.2.d
- Darij exercitus, Innumerabilis fuit. l.3.f.37.p.2.d
- decime dandæ sunt, non solum pro usu ministrorum, sed etiam pro subuentione pauperum. l.2.f.22.p.2.d. & f.23.p.1.b
- decreta summorum Pontificũ, nõ sunt coequanda sacris scripturis. l.1.f.19.p.2.c
- deficiente annona, nihil valet martupium auro plenum. l.1.f.117.p.1.a
- definitio parabola, secundum aliquos l.1.f.38.p.1.b
- delineamenta corporis Christi, quando in sindone iacuit in sepulchro, videntur Taurini. l.1.f.59.p.2.c
- desponsatio Christi cum Ecclesia, fuit mediante sanguine. l.1.f.216.p.1.a
- Deus tripliciter homines flagellat, scilicet temporaliter, corporaliter, & spualiter. l.1.f.127.p.1.b
- Deus flagellat temporaliter, & corporaliter posituè; spualiter autem non, sed tantum permittit. l.1.f.127.p.1.b
- Deus permittit quosdam peccare, vt feruentius à peccato resurgant, & in posterũ cautiùs ambulent. l.1.f.127.p.2.c
- Deus bonos, & malos equè flagellat propter quatuor. lib.1.f.137.p.1.a
- Deus Innocentes castigat, vt iter se sint magis, magisq; in charitate vni. l.1.f.138.p.1.a
- Deus multoties innocentes non eripit à malis quibus afficiuntur propter multa. l.1.f. ibid. a
- Deus multoties subtractionem gratiæ

e

I N D E X

gratia ab aliquo designat in persona suorum Prophetarum. l. i. f. 141. p. 2. d.
Deus recipit semper peccatores per veram penitentiam ad se reuertentes, etiam postquam cumq; receptionem sacramenti penitentia. l. i. f. 145. p. 1. b.
Deus cur neget multis nationibus predicationes, reuelationes, & miracula. l. i. f. 148. p. 1. a.
Deus cur dicatur, homini gratiam non dare. l. i. f. 156. p. 1. b.
Deus cur prohibuit filiis Israel, ne sibi facerent sculptilia. l. i. f. 68. p. 1. b.
Deus metaphoricè appellatur deus. l. i. f. 35. p. 1. b.
Deus sine secundarum causarum interuentu, mala poenae operatur. l. i. f. 160. p. 2. c.
Deus non delectatur in poenis hominum vt poenae sunt; bene tamen ut iustae sunt. li. 1. f. 163. p. 1. b.
Deus potest appellari ostium oculis Christi, secundum aliquos. l. i. f. 49. p. 1. b.
Deus, nullius malitiae est auctor. l. i. f. 175. p. 1. a.
Deus non potest esse testis falsitatis. l. i. f. 57. p. 2. c.
Deus Adae vigilanti non extraxit costam, propter tres causas. l. i. f. 214. p. 2. c.
Deus nobis multociens cibum negat, quia nos ipsum pauperibus negamus. l. i. f. 116. p. 1. a.
Deus non fecit pauperes, ex doct. D. Chryso. l. i. f. 111. p. 2. d.
Deus more piorum paratum nos castigat, & punit. l. i. f. 116. p. 1. a.
Deus in pauperibus defraudatur, si ipsi non recipiunt eleemosynam. l. 2. f. 25. p. 1. a.
Deus est omnium futurorum praescius. l. i. f. 84. p. 2. c.
de quibus non teneantur Episcopi facere eleemosynam pauperibus. l. 2. f. 21. p. 2. d.
de conuersione cuiuscumq; peccatoris non est desperandum, dum est in hac uita. lib. 1. fol. 154. p. 2. c.
de poenis in hoc mundo non solutis, necesse est fieri expurgationem in purgatorio. l. i. f. 162. p. 2. c.
de ratione poenae non est ut sit inuoluntaria; sed satis est, quod sit contra commodum naturae. li. 1. f. 135. p. 1. b.
Diabolus appellatur leo. lib. 2. f. 32. p. 2. c. d.
Diabolus appellatur fur, quia rapit dona gratiae a fidelium animabus. l. i. f. 82. p. 1. a.
dictum Soti corrigitur. lib. 3. f. 51. p. 1. a.
dictum illud Pauli scilicet; littera occidit, quomodo intelligatur. l. i. f. 31. p. 2. c.
dictum notabile nauarri, scilicet, quod Christianus raro patitur extremam necessitatem spirituaalem. l. i. f. 1. p. 2. c.
dictum aureum Scoti, quod non est incredibile multos esse in Ecclesia, qui per annum uiuant sine peccato mortali. lib. 1. f. 17. p. 2. c.
dies Dei est mille annorum, dies uero hominum est 24. horarum. l. i. f. 129. b.
differetia inter eleemosynam corporalem, & spirituaalem. l. i. f. 16. p. 2. d.

V E R B O R U M.

differentia pulchra inter lupum, & leonem, ex D. Augustino. lib. 1. f. 84. p. 1. a.
difficultas quae nascitur ex praua consuetudine, non auget meritum, nec satisfactionem. lib. 1. fol.
dignitas mirabilis desponsationis Christi cum Ecclesia, declaratur ab Aug. l. i. f. 215. p. 2. d.
diferetio necessaria in Praelato, seu Episcopo tempore petitis. l. i. f. 16. p. 2. c.
discriminale anima, est sancta discretio. l. i. f. 52. p. 2. d.
dispensare non potest Papa ne consecratio fiat in pane; bene tamen vt fiat in azimo, vel fermentato. l. i. f. 105. p. 1. b.
dispensare non potest Papa, ne in confessione fiat manifesta peccatorum, bene tamen vt manifestatio haec fiat hoc, vel illo modo. l. i. f. 105. p. 1. b.
dispar est ratio inter confessionem, & Contritionem. li. 1. f. 167. p. 2. d.
distinctio diuinarum personarum, quomodo a Christianis probatur. l. i. f. 34. p. 1. a.
distributiones quotidianae, inter essentes diuiduntur. li. 1. f. 123. p. 2. c.
diuinus cultus facile negligitur vbi sunt tenues distributiones. l. i. f. 125. p. 2. c.
diuisio rerum iure gentium facta, iniusta esset, nisi facta esset cum hac conditione, vt superflua pauperibus erogentur. li. 2. f. 12. p. 2. c.
diuites non facientes eleemosynam, Legunt facile ius naturae. lib. 2. fol. 120. p. 1. b.
diuites seculares tenentur ex praeccepto dare superfluum pauperibus existentibus in graui necessitate. lib. 2. f. 15. p. 1. b.
diuina lege dantur praeccepta fortitudinis. l. i. f. 111. p. 1. b.
diuina scriptura innuitur infallibili ueritati, Deo scilicet reuelanti. l. i. f. 18. p. 2. d.
diuina mysteria, dum a nobis cognoscuntur, potius dicuntur descendere in cor hominis, quam ascendere, & quare. l. i. f. 35. p. 2. d.
diuinae scripturae amplitudo. lib. 1. f. 35. p. 2. c.
diuina sub metaphoris tradita, tenacius memoriae haerent. l. i. f. 35. p. 2. d.
diuina scriptura conuenienter uitur metaphoris. l. i. f. 35. pag. 1. a.
diuina mysteria traduntur sub tropis, ex D. Aug. ne pariant fastidium. l. i. f. 35. p. 2. d.
doctores multi dicunt, clauos quibus Christus fuit crucifixus, tantum fuisse tres. lib. 1. f. 196. p. 2. d.
doctores quomodo sint intelligendi dum dicunt: quod si contingat aliquis defectus in administratione Baptismi ob quem Sacramentum reddatur nullum, Deus supplet, & iustificat puerum. l. i. f. 4. p. 1. a.
dolus sacerdotum Baal. l. i. f. 40. p. 1. b.
dominus, quibus fugam imperet ex sententia D. Augusti. l. i. f. 5. p. 2. d.
dominus tenetur subditos suos tueri, & defendere eos ab inferentibus bellum. l. i. f. 6. p. 2. c.

I N D E X

dominus, nisi defendat suos subditos, priuatur faudo. lib. 1. f. 6. p. 2. c

dominus inter opera misericordiae non enumerat sepelire mortuos propter tres causas. l. 1. f. 183. p. 1. b

domus Episcopi debet esse commune hospitium, tum maxime argenorum, & viduarum. l. 2. f. 2. b

domus Virginis Lauretanæ, in Ecclesiam ab Apostolis consecratur. l. 1. f. 64. p. 2. c

dubium speculatiuum, nõ obligat in cõscientia. l. 3. f. 51. p. 1. b

duellum proprie quid sit. lib. 3. f. 57. p. 2. d

duellum dicitur monomachia Græcè. l. 3. f. 57. p. 2. d

duellum primò appellatum est idè quod bellum. l. 3. f. 34. p. 1. b

duellum nunc, nullo modo est licitum. l. 3. f. 71. p. 1. b

duo sunt parabolarum genera. l. 1. f. 23. p. 2. c. d

duplex est Dei auxilium, sufficiens, & efficax, unumque sunt, sed diuersimodè dicitur. l. 1. f. 147. p. 2. c

duplex est in Ecclesia potestas, spiritalis, & temporalis. l. 1. f. 94. p. 2. d

dupliciter Clericus potest pugnare, defensiuè. scilicet & ratione victoria. l. 3. f. 56. p. 2. d

E

Ecclēsia Romana, mater omnium Ecclesiarum appellatur. l. 1. f. 79. p. 2. c

Ecclesia in se nihil turpe continet. l. 1. f. 53. p. 2. d

Ecclesia est illud candelabrum Zachariae. l. 1. f. 42. p. 2. c

Ecclesia colligit omnes saluandos, vt Arca Noè. l. 1. f. 50. p. 2. d

Ecclesia proprie est Ecclesia Christi & est quoque summorum Pontificum. l. 1. f. 83. p. 1. b

Ecclesia Catholica appellatur, quia amplectitur omnia loca, tempora, & personas. lib. 1. f. 50. p. 2. d

Ecclesia iam senuit, & quantum ad loca, amplius crescere non potest. l. 1. f. 51. p. 1. a

Ecclesia necessariò reperit nunc actu in pluribus partibus mundi. l. 1. f. 51. p. 1. a

Ecclesia iam senuit, & quantum ad loca, amplius crescere nõ potest. l. 1. f. ibid. a

Ecclesia vt dicatur Catholica, quot sint necessaria. l. 1. f. 51. p. 1. b

Ecclesia, omnia tempora, loca, & nationes amplectitur, lib. 1. f. 51. p. 1. b

Ecclesia dicitur Apostolica tripliciter. l. 1. f. 52. p. 1. b

Ecclesia semper in cruciatu est, & parit Christum per membra, ex D. Aug. l. 1. f. 216. p. 2. c

Ecclesia nõ habet aurum ut seruet, sed vt ipsum pauperibus erogat. l. 2. f. 4. p. 1. b

Ecclesia tempore Irenei, per omnes Prouincias tunc cognitatas erat diffusa. lib. 1. fol. 51. pag. 1. b

Ecclesia omnibus debet uelle bonum spirituale, non autem temporale, cum id est impedimentum boni spiritualis. l. 3. f. 74. p. 2. c

Ecclesia facta est fortis ex offe Christi

ET QVAESTIO.

Secunda conclusio. Bellum offensiuum, ex natura sua est licitum, seruat tamen quibusdam conditionibus.

QVAESTIO TERTIA.

Quest. tertia, Varia habet dubia.

P R I M V M D I B I V M.

Quæ sint cause, & conditiones iusti belli?

Assignantur quatuor.

Prima. Est auctoritas legitima.

Secunda. Causa iusta.

Tertia. Modus debitus exequendi illud.

Quarta. Est bona intentio, vt scilicet fiat ob pacem.

S E C V N D V M D V B I V M.

Quæ sit auctoritas necessaria ad indicendum bellum?

In hoc dubio, posita distinctione de Repub. perfecta, & imperfecta, sunt quatuor conclusiones.

Prima conclusio Princeps, & Respub. imperfecta, non expectata supremi Principis facultate, potest uti bello de seipso aduersus hostes.

Secunda conclusio. Imperfecta Respub. non potest committere bellum aggressiuum sine supremi Principis auctoritate.

Tertia conclusio. Quacunque Respub. perfecta, vel eius Princeps, potest contra hostes, aggressiuum bellum committere.

Quarta conclusio. Princeps, vel Respub. perfecta, que passa est iniuriam, est verè Index illius Principis qui intulit iniuriam.

Index in 60 ff. 112

INDEX DISPUTAT.

TERTIVM DVBIVM.

Tertium Dubium, vtrum scilicet existente dubia causa belli, licitum sit Principi indicere bellum, & militibus præliari?

Continet duos sensus.

Primus est. *An manente illo dubio in conscientia licitè miles possit pugnare? Et in hoc dicitur manente illa conscientia erronea, nequaquam licere, sed debet miles putare hoc esse suum munus, vt Principi suo obediat, & ita non peccat.*

Alter sensus est. *An cū non omnino constat de iusta causa belli, possint milites deponere conscientia in suo Principe? Et in hoc distinguuntur tria hominum genera. Et ponuntur tria dicta.*

Primum. *Princeps non potest bellum gerere, nisi prius ei constet de Iustitia cause.*

Secundum. *Milites qui sunt subditi principi, vel stipendiati etiam pro tempore pacis, ij possunt.*

Tertium. *Milites ad uenturij, non possunt præliari nisi cognita Iustitia belli.*

Quartum. *Si constet de iniustitia belli, non tenentur obedire Principi, neque subditi eius.*

Quintum. *Si milites mittuntur à suo Principe ad alium adiuuandum, non tenentur inquirere Iustitiam belli, sed si obediant suo Principi mittenti eos, benefaciunt.*

QVARTVM DVBIVM.

Quoad quartum dubium. *An Princeps, & milites pugnantes in bello iusto peccent, & teneantur ad restitutionem?*

Quatuor dicuntur,

Primum. *Quod in principe mouente bellum, rarissimè est ignorantia culpabilis, si faciat quod in se est; si verò non faciat, rarissimè est ignorantia inuincibilis,*

Secun-

ET QVAESTIO.

Secundum. *In milite rarissimè est ignorantia culpabilis, quamuis esse possit.*

Tertium. *Tan Princeps, quam milites pugnantes in bello iusto cum ignorantia culpabili, peccant mortaliter, & teneantur ad restitutionem, tam ablatorum, quam damnorum datorum.*

Quartum. *Ignorantia inuincibilis, excusatur à peccato.*

QVINTVM DVBIVM.

Quoad quintum dubium. *An milites pugnantes sine licentia Principis peccent mortaliter, & teneantur ad restitutionem?*

Dicuntur tria.

Primum. *Milites pugnantes sine licentia sui Principis, peccant mortaliter, sed non tenentur ad restitutionem si reddant illa bona quæ acceperunt, domino cuius erant.*

Secundum. *Milites priuata auctoritate damna inferentes, tenentur ad restitutionem omnium damnorum illatorum.*

Tertium. *Si adsit voluntas Principis interpretatiua, vel Epicheia, quod placeret ei vt milites præliarentur, tunc possunt præliari milites sine peccato, tum maximè cum bellum geritur contra infideles.*

SEXTVM DVBIVM.

Quoad sextum dubium. *An Princeps possit in bello iusto conuocare infideles in suum adiutorium, vel illos adiuare in prælio?*

Dicuntur duo.

Primum. *Quod hoc ex genere suo, non est peccatum mortale in bello iusto.*

Secundum. *Id facere ratione scandalisepè peccatum est.*

INDEX DISPUTAT.

SEPTIMUM DUBIUM.

Circa septimum dubium. An liceat bellum gerere contra hereticos titulo heresis, vel contra alios titulo Religionis?

Dicuntur duo.

Primum. Hereticis ob crimen hereticæ pravitatis, iustissimè bellum iudici.

Secundum. Non posse bellum hereticis iudici, donec fuerint tales ab Ecclesia declarati.

Tertium. Post declarationem heresis, non potest quicumq; princeps agere bellum in quoscunque hereticos, sed tantùm in eos qui sunt sibi subiecti.

Quartum. Quòd in infideles, Religionis titulo bellum moveri non potest, nisi tantùm contra eos qui aliquando fuerunt Romano Imperio subiecti, secundùm Caietanum.

Octauum. Causam iustam belli, non esse diuersitatem Religionis.

Sextum. Barbaris impedièntibus Euangelij prædicationem, potest bellum moveri.

OCTAVUM DUBIUM.

Circa octauum. An princeps teneatur acceptare satisfactionem iniuriæ, & abstinere à bello?

Et sunt quatuor sententiæ, & vnica responsiua distinctio.

Quoniam aut est bellum motum propter iniuriam, & sic non debet acceptare satisfactionem, nec desistere à bello si fuerit iam inceptum. Secus autem si fuerit propter iustam causam sine iniuria.

NO-

ET QUÆSTIO.

NONUM DUBIUM.

Circa nonum dubium. An possit esse bellum iustum ex vtraque parte?

Respondetur negativè, quoad causam principalem, sed tamen quoad secundariam.

DECIMUM DUBIUM.

Circa decimum dubium. Quantum damni liceat hostibus inferre?

Et respondetur sufficere tantum damni inferre hostibus, quantum sufficit ad rei iniuriæ ablatæ & recompenstationem. Et numerantur quatuor damna, quæ hostibus inferuntur, scilicet mors, expoliatio, libertatis priuatio, & priuatio domini.

Et circa illud, quibus personis liceat damna inferre, dicimus, quòd innocentibus non potest, nec debet inferri malum de per se, sed per accidens, & secundario, cum scilicet aliter inimicus superari non potest, quin etiam multi innocentes pereant.

Si verò in expugnata Ciuitate sint plures innocentes, pauci verò nocentes, tunc non licet occidere innocentes multos, propter paucos nocentes.

Parta autè victoria, non licet interficere innocentes etiam si timeatur postea futuros nocentes. Si verò bellum geratur, & consistet de alienius militis innocentia, tunc debet ab alijs defendi, & liberari. Si verò in expugnanda Ciuitate, non possunt nocentes ab innocentibus seungi, tunc licet omnes indifferenter occidere.

In populo autem nocenti, omnes qui possunt arma capere iudicandi sunt nocentes.

Quoad secundum. Genus damnorum, scilicet expoliatorum dicitur, licitè

INDEX DISPVAT.

licite posse innocentes expoliari, pro vt sunt partes Civitatis nocentis.

Quoad tertium. De seruitute, eadem ratione dicendum est.

Quoad quartum. De dominio, dicimus non posse negari, quin concurrant tot cause, vt iuste dominio priuari possint Principes, & alij domini, &c.

QV AESTIO QVARTA.

An Clerici tempore belli, fugam possint accipere?

Et respondetur. Eos qui habent animarum curam, non posse fugere propter multa mala quæ possunt evenire, & de facto eveniunt tempore belli.

Quoad illud autem, num liceat die festo præliari?

Respondetur. Quòd licet, si fuerit necessitas: aliter autem non.

QV AESTIO QVINTA.

An Papa possit dispensare cum Clerico ad bellandum?

Respondetur, multa esse concessa Clericis facere tempore belli. Primo possunt monere bellum, si habent temporale dominium. Secundo possunt hortari Principes seculares ad bellum gerendum. Tertio, possunt administrare subsidia spirituali pugnantis. Quarto, possunt præliantium animos ad victoriam animare, & incitare. Non tamen licet dicere, comminuite, occidite, trucidate, &c.

Si sit prohibitum præliari Clericos, vel non, humano iure, vel Divino, lis est. Sed dicitur non esse iuris Divini, sed positivi.

Circa illud dubium. An in quo casu licitum est Clericis occidere hostes, si occidant, sint irregulares; multplex est sententia. Resolutio autem est, quòd non est irregularis.

QVAE-

ET QV AESTIO.

QV AESTIO SEXTA.

Quid Episcopus circa duellantes facere teneatur?

Dicitur, debere prohibere ne fiant, admonendo eos, & representando Principibus duellandi licentiam concedentibus, summorum Pontif. Bullas.

Quòd si quis in duello moriatur; debet eum Ecclesiastica sepultura priuare.

Et concluditur, modò nullatenus duellum esse licitum, sed omninò condemnatum.

QV AESTIO SEPTIMA.

An Principes Catholici, teneantur fugere, & deserere Ciuitates quas Hæreticus, vel Tyrannus potens inuasit?

Et Respondetur. Quòd si Tyrannus potens, occupata Ciuitate patitur eos Christianè viuere, possunt manere sub eo. Si verò compellat negare fidem, debent fugere.

QV AESTIO OCTAVA.

An populus debeat se viribus opponere hæretico, cui aliàs Regnum debebatur?

Et Respondetur affirmatiuè. Cum quatuor conclusionibus.

Prima conclusio. Hæreticus etiam relapsus, si vult conuerti ad fidem nullo modo debet excludi à Sacramento penitentiae, per quod illi iter ad cælum paratur.

Secunda conclusio. Principes qui amplam viuendi libertatem subditis

INDEX DISPUTAT.

subditi dant, si id faciant contra Ecclesie dogmata, peccant mortaliter.

Tertia conclusio. Non licet Christianis, infidelem, aut hereticum regem tollerare, nec illum ad regnum admittere, maxime si hereticus fuerit relapsus.

Finis primi indicis.

VERBORVM.

Viperæ, Leopardi, vulpes san-
sonis, leprosi, pestilentes, la-
trones, & quare omnibus ijs
nominibus appellentur. vide.
l. 1. f. 99. p. 1. a. b

heretici (instar luporū) vocem
Christiano adimunt. lib. 1. f.
9. p. 1. a

heretici errant non intelligen-
tes Sanctorum Patrum testi-
monia in materia de eleemo-
sina. l. 2. f. 28. p. 1. a

heretici relapsi, nunquam sunt
admissi ab Ecclesia. li. 3. f. 79.
pag. 1. a

hereticis, iustissime bellum in-
fertur, & quando. lib. 3. f. 56.
p. 1. a. & p. 2. d

hereticorum ostium, non ostiū,
sed labyrinthus appellandus.
est. lib. 1. f. 45. p. 2. c

hereticorum responsa ad loca
scripturæ. l. 3. f. 42. p. 1. b

hereticorum sectæ, non possunt
appellari Ecclesia. l. 1. f. 51. p. 2. c

hereticorum sectæ, corrumpunt,
quia non sunt fundatæ super
Christi fundamento. lib. 1. f.
51. p. 2. c

hereticorum montanistarum
execrandum sacrificium. l. 1.
f. 53. p. 2. c

hereticorum primus, qui Dei
Ecclesiam diuexare cepit, fuit
Theobutes. l. 1. f. 54. p. 1. a

hereticorum opinio fuit tem-
pore D. Augustini, quod ho-
mo, per misericordiam tantum
opera saluabatur. li. 1. f. 182.
p. 2. c. d

de hereticorum sectis, pulchra
Augustini sententia. l. 1. f. 51. p. 2. c

hereticus relapsus, si vult con-
uerti ad Deum per fidem, de-
bet admitti ad penitentiam, &
reconciliationis sacramentum
l. 3. f. 76. p. 2. d

hieremiæ locus, quomodo sit in-
telligendus. l. 1. f. 150. p. 2. d

D. Hieronymi dictum quoddam,
quomodo intelligatur. lib. 1.
f. 202. p. 1. b

D. Hieronymi pöderatio super
illud: qui habet duas tunicas.
lib. 2. f. 11. p. 1. b

D. Hieronymi descriptio quæ-
dam, & mirabilis belli discursus.
l. 3. f. 36. p. 1. a

hierusalem cur plagis eruditur.
l. 1. f. 138. p. 2. d

hironia quid sit. l. 1. f. 36. p. 2. c

hispani, patronum habet in suis
prælijs D. Iacobum, quo sem-
per inuocato prius, hostes
suos acerrimè aggrediuntur.
l. 3. f. 44. p. 1. b

hyperbole quid sit. l. fo. 36. p. 1. b

homeri carmine nihil antiquus
habet Græcia. lib. 1. f. 72. p. 2. d

homo magis tenet obedire ma-
iori potestati quàm minori
ex doctrina D. Thomæ, lib. 1.
f. 170. p. 2. d

homo, vxoris maleficijs ferè con-
sumptus, sanctissimæ Eucha-
ristiæ sumpione liberatur,
l. 1. f. 61. p. 1. a

homo non solum quantum ad
sua bona; sed etiam quantum
ad seipsum, est pars Reipubli-
cæ. l. 1. f. 100. p. 1. b

homo peste percussus, seu infe-
ctus, sit irregularis, nec potest
ordines suscipere. lib. 1. f. 176.
pag. 2. c

homo potest pro alieno pecca-

I N D E X

to pœnam subire, & satisfacere. l.1.f.164.p.2.d
 homo, in his quæ pertinent ad officium conjugale, magis tenetur subuenire uxori quam patri, vel matri. l.1.f.174.p.1.b
 homo nõ potest creari cum reatu peccati mortalis. lib.1.fol.175.p.1.b
 homines, quò virtutibus peruenire nõ poterant, eò gladio perrungebant. l.3.f.38.p.1.b
 homines sunt iam mundo onerosi: ex Tertulliano. lib.3.fol.39.p.1.b
 homines in primo parente amiserunt Sanctam cogitationem, sed eam iterum receperunt per Christum, ex D.Fulgentio. l.1.f.128.p.1.a
 homini etiam in Abyssõ peccatorum existenti, nunquam denegatur auxilium diuinum. l.1.f.146.p.2.d
 hostia sacra diuinitus reperte est in ore infirmi. l.1.f.60.p.2.c
 hugonis aurea sententia de sacra scriptura. l.1.f.72.p.1.b
 humanæ scientiæ, habent principia quæ sunt nobiliora conclusionibus. l.1.f.31.p.2.d
 humani generis cura, & sollicitudo. l.3.f.39.p.1.b
 humanitas Christi, ex eo quòd est diuinitati coniuncta, habet vim iustificandi. lib.1.fol.41.p.1.a
 humilitas est calceamentum animæ. l.1.f.54.p.1.a

I

Ianſennius reprehenditur, si per cap. 10. Ioan. dum dicit:

non vnam sed duplitem illam Christo tradi parabolam de ostio. l.1.f.40.p.2.c
 Iacob quare habuit diuersa nomina. l.1.f.44.p.2.d
 iam homines sunt onerosi mundo, ex Tertulliano. lib.3.f.39.p.2.1.b
 Ianſennius reprehenditur, in materia de sensibus sacre scripture. l.1.f.21.p.1.a
 Idelphonſus Episcopus Tolerantensis, quem alij Alphonsum vocant, Beata Virgine ad rem sacram peragendam, vestes sacras habuit. l.1.f.63.p.1.a
 Iconoclastæ Hæretici, D.Ioannem Damascenum condemnare curant. l.1.f.62.p.2.c
 idololatræ appellantur heretici. l.1.f.83.p.1.a.b
 ieiunium Sancti Viri pro aliquo peccatore factum, est magis meritorium, quam sit ieiunium ipsius peccatoris pro se ipso. l.1.f.166.p.1.a
 ieiunij lex, non obligat (absolure loquendo) ad sui obseruationem aliquem, ut ipsum suscipiat, cum notabili vitæ suæ periculo. l.1.f.101.p.1.a
 ignorantia inuincibilis excusat à peccato, non tamen in totum à restitutione. l.3.f.53.p.1.b
 illud axioma Theologorum: quod nemo est in hac vita perplexus, quomodo intelligatur. lib.1.f.134.p.2.d
 illuminat Spiritus sanctus Pastores Ecclesiæ. l.1.f.48.p.2.d
 illustre factum Ethnicorum tempore Romanæ pestis. lib.1.fol.96.p.1.b

imago

V E R B O R V M.

imago Christi hinc impressa, & Veronica tradita, Romæ seruetur. l.1.f.59.p.1.& 2.b.c
 impedimentum reſidentia duplex, inrimicum, & extrinsecum, & quale eorum obligat ad reſidentum, quale verò non. l.1.f.4.p.1.b
 imagines Sanctorum Petri, & Pauli, Syluester Papa habuit. l.1.f.59.p.2.c
 impediuit multociens Deus cursum secundarum causarum. l.1.f.114.p.2.d
 impium esse adferere, hominem posse creari cum reatu peccati mortalis. l.1.f.165.p.1.b
 impius Vniuersi, vitio vertebat Constantino Imperatori, quod multas terras, & bona Ecclesiæ tradidit. l.2.f.22.p.1.a
 in Principe monente bellum, rarissime est ignorantia culpabilis si faciat quod in se est. l.3.f.52.p.2.d
 in bello iusto, conuocare Infideles in sui auxilium, per se, & simpliciter, non est peccatum mortale, aliquando tamen est propter scandalum: & quare. l.3.f.55.p.1.a.b
 in quantum duo homines sunt vnum in charitate, vnus pro alio satisfacere potest. lib.1.f.167.p.2.d
 in necessitate extrema, magis renetur homo succurrere Parenti quam uxori. lib.1.fol.174.p.1.b
 in re comuni, potior est conditio prohibentis. l.1.f.173.p.1.a
 in principio creauit Deus Cœlum, & terram tres habet ex-

positiones, contra tres errores, scilicet Aristotelis, & gentium, Manicheorum, & tandem tertio contra Platonem, & Auicennam. l.1.f.27.p.1.a
 in intelligendis sacris scripturis, duo extrema vitanda sunt. lib.1.f.36.p.1.a
 in sacra scriptura, omnia continentur. l.1.f.73.p.1.b
 in sacra scriptura, ni hil est quod inficiari possit. l.1.f.73.p.1.b
 in Cælo est summa concordia. l.1.f.75.p.1.b
 in Synagoga nullus reperitur Doctor qui sancta præcipiat. l.1.f.78.p.1.a
 in Demoniis potestate est, inſuere immediate alteratiua qualitates. l.1.f.115.p.1.a
 in occulto admittitur sacerdotem leprosum, susceptum ordinem ministrare. lib.1.fol.126.p.1.b
 in omni peccato, est pena, & culpa. l.1.f.131.p.2.c
 in foro Poli, semper redditur pena pro qualitate culpe; non autem sic est in foro fori. l.1.f.58.p.1.b
 in Auro, est perfectior, & excellentior ratio principij quam in matre. l.1.f.170.p.1.b
 in extrema necessitate posito, potius est succurrendum filio, quam cuiunque amico. l.1.f.177.p.2.c
 in meliori homine, est maior materia, seu ratio exhibendi opera charitatis, & misericordiam. l.1.f.181.p.1.b
 in bello Eduardi, quot perierunt. l.3.f.38.p.1.a

in

I N D E X

in pari necessitate spirituali post ro, potius est subueniendum **fratribus spiritualibus proximi**s, quam fratribus carnalibus propinquis. l. 1. f. 178. p. 2. c.

in circumcissione, non dabatur gratia ex opere operato, sed ex fide in Christum venturū. l. 2. f. 32. p. 2. d.

incantatores prudentes in Ecclesia sunt Episcopi. lib. 1. fo. 77. p. 2. d.

incommoda & mala belli. li. 3. f. 63. p. 1. b.

indulgentiæ in thesauro Ecclesiæ, non solum ex Christi, sed etiam ex martyrum, & sanctorū meritis nobis veniunt. l. 1. f. 56. p. 1. b.

infectus peste, si valeat surgere à lecto, non tenetur tunc Curatus, ad succurrendum ei, ipsius domum intrare. li. 1. f. 8. pag. 2. d.

infectus, non obligatur (etiam iure Diuino) confiteri, nisi data copia Confessoris. l. 1. f. 9. p. 2. d.

iniquitates, & mala, quæ ij qui mouent bella, solent operari & olim operati sunt. lib. 3. fo. 37. p. 1. b.

iniquorum Prophetarum dolus lib. 1. f. 46. p. 1. a.

iniquus homo puerum Iesum percutit, eique supernum labium incidit, sed nō impunis abiuit. l. 1. f. 63. p. 2. c. d.

innocentes, non possunt in bello (absolutè loquendo) priuari suis dominis, nisi fortè sint subditi, & patres, illius Reipublicæ cui bellum indi-

citur. lib. 3. fol. 62. pag. 2. e.

inquirentes tradentes seculari brachio hæreticos damnandos flammas, non sunt causa mortis eorum. l. 3. f. 66. p. 2. d.

inseruire altari, est de iure diuino, & naturali. l. 1. f. 120. p. 2. d.

Innocentius tertius putat, illas duas cruces quas sacerdos facit in latere calicis, significare duo sacra. lib. 1. f. 220. p. 2. d.

inseruire peste laborantibus, valdè piū opus. li. f. 185. p. 1. b.

insolentia bannitorum nostri Episcopos, & Ecclesiasticos. lib. 3. f. 64. p. 2. d.

institutum Religionum mendicantiū, quale sit. l. 1. f. 15. p. 1. b.

inter Angelos, quare exortū fuerit prælium. l. 1. f. 137. p. 2. d.

inter beneficiatum, & beneficium est quedam coniunctio spiritualis matrimonij. lib. 1. f. 121. p. 1. b.

interpretatio elegans super illud Ioan. 6. nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. lib. 1. f. 24. p. 2. d. & f. 25. p. 1. a.

Ioannē Darmetæ Illustrissimæ Ducissæ de feria Auiæ, nobile encomium, & elegans commendatio. li. 3. f. 73. p. 1. b.

Ioseph à Costa, dum Iansennū reprehendit, in eundem errorem labitur. l. 1. f. 21. p. 1. a.

Ioseph à Costa, malè intellexit locum Amos cap. 8. li. 1. f. 21. il. 1. p. 2. d.

Isosethi dormitio, quid significet, & quid repræsentet eius Ancil-

V E R B O R V M.

L

Ancillula purgans triticum. l. 1. f. 46. p. 1. b.

Iudas, & Theodas, fuerunt ostiū macelli. li. f. 39. p. 2. c.

Iudas, & Theodas falso sibi ostij nomen sumserunt. lib. 1. fol. ibidem.

iudei, omnia ad litteram intelligebant. l. 1. f. 36. p. 1. a.

iudei fidunt Moysi non autem Christo. l. 1. f. 46. p. 1. a.

iudei qui reuoluebant, & sciebant scripturas, vidētes Christi opera, tenebantur credere ipsum esse Deū. li. f. 57. p. 1. a.

iudeis perdentibus Architectos, omnis ædificandi gratia ad Ecclesiam translata est. lib. 1. f. 77. pag. 2. c.

Julianus Apostata, Amplam suis viuendi libertatem permisit. l. 3. f. 75. p. 1. b.

Julianus Apostata, in quo à D. Hieronymo reprehendatur. l. 1. f. 21. il. 1. p. 2. d.

iudices, non possunt fugere à Ciuitate infecta tempore pestis, ex Claudio Espinçeo. lib. 1. f. 3. p. 1. b.

iura antiqua immateria duelli dum ipsum concedebant, omnia inuoluerunt. l. 3. f. 71. p. 1. b.

iure naturæ, bona externa sunt instituta, vt seruiant vitæ humanæ. l. 2. f. 12. p. 2. c.

iustificatio, non est infallibiliter coniuncta cum elemosyna. l. 2. f. 31. p. 1. b.

iustificationis radix, & origo est fides. li. 1. f. 179. p. 1. b.

iustus, benè potest fugere à persequente propter tria: ex D. Tho. l. 1. f. 93. p. 1. b.

Ladislaus. Panttonia Rex, quot habuit bellatores. l. 3. f. 38. p. 1. a.

lampades septem minores, quæ erant in candelabro Templi, quid significent. l. 1. f. 42. p. 2. d.

lapis Lauretanæ domus, ablatus, & postea restitutus, processionaliter recipitur. l. 1. f. 67. p. 1. b.

latus Christi in cruce, quod fuerit percussum, num dextrum, vel sinistrum, varij sunt doctores, & resoluunt. lib. 1. f. 201. p. 2. d.

latus dextrum Iconæ Saluatoris transfixum fuit à Iudeis, vt ait D. Athanasius. l. 1. f. 201. p. 2. d.

laudabile factum & responsum cuiusdam equitis nostri temporis in materia duelli. lib. 3. f. 71. p. 1. b.

laudatio pulcra Patrum Societatis Iesū. l. 1. f. 16. p. 1. b.

laudes sacræ scripturæ, ex Casiodoro. l. 1. f. 74. p. 1. a.

laudes Mariæ Virginis narrantur à D. Bernardo. l. 1. f. 212. pag. 1. b.

lectio librorum gentilium vtilis est. l. 1. f. 74. p. 1. b.

lege Diuina, datur præcepta fortitudinis. l. 1. f. 11. p. 1. b.

legendus est cautè D. Augustin in quodam loco. l. 1. f. 128. p. 1. b.

D. Leo primus, comparat Elemosynam Baptismo. lib. 2. f. 27. p. 1. b.

leo Octauus, suffectus est Papa in Ecclesia, loco Benedicti V. l. 1. f. 85. p. 1. b.

leo, quomodo significet Christum, f. sum,

I N D E X

Aum, & diabolum. lib. 1. f. 32
 p. 2. c. & f. 36. p. 2. d
 leprosi domus, 7. diebus claudi
 debebat. l. 1. f. 97. p. 1. b
 leprosus cur nullo modo possit
 ordinari. l. 1. f. 126. p. 1. b
 leprosus, in occulto, potest susce-
 prum ordinem ministrare.
 l. 1. f. ibidem. b
 lex conueniendi toties, vel to-
 ties in choro, ortum habuit
 ex Concil. Trid. l. 1. f. 121. p. 2. c
 lex Evangelica, nō tollit legem
 naturæ. l. 1. f. 172. p. 1. a
 lex aliqua penalis, obligat ad sui
 obseruantiam sub mortali.
 l. 1. f. 124. p. 2. d
 lex de non conuersando tempo-
 re, peltis, quomodo intelligen-
 tur. l. 1. f. 98. p. 1. & 2. b. c
 lex humana, nunquam obligat
 cum periculo vitæ intrinsecè,
 nisi eius transgressio vergat
 in fidei detrimentum. lib. 1.
 f. 4. p. 2. d
 lex, quando obligat cum vitæ pe-
 riculo, pensanda est ex mate-
 riæ præcepto grauitate, ex sen-
 tentia Soti, & bñ. l. 1. f. 4. p. 2. d
 lex ieiunij (absolutè) non obli-
 gat ad sui obseruantiam cum
 notabili detrimento vitæ, vel
 sanitatis. l. 1. f. 101. p. 1. a
 lex domini antonomastice dici-
 tur immaculata. l. 1. f. 73. p. 1. a
 lex Baptismi, non obligat adul-
 rum ad sui susceptionem cū
 periculo mortis. l. 1. f. 101. p. 1. b
 lex restitutionis, est diuina, &
 naturalis. l. 1. f. 90. p. 1. a
 libertatem viuendi Constanti-
 nus primū suis concessit, de-
 inde vero se correxit. lib. 3.
 fol. 77. pag. 1. b
 libani cedrus, est Deus. lib. 1. fol.
 35. p. 1. b
 licet somnus Ade fuerit verus;
 non tamen fuit per causas na-
 turales. l. 1. f. 209. p. 1. b
 licebat Apostolis ex sensu litte-
 rali efficax sumere argumen-
 tum nobis autem nō, & qua-
 re. l. 1. f. 34. p. 2. d
 licet sacra scriptura vtatur meta-
 phoris; non ideo tamen com-
 paranda est cum alijs scien-
 tijs. l. 1. f. 35. p. 2. d
 licet Christus communicauerit
 Apostolis multa nomina; o-
 stij tamen nomen nulli com-
 municauit. l. 1. f. 40. p. 2. c
 licet Christus sit vniocè caput
 omnium hominum, & Ange-
 lorum; non tamen ex æquo
 influit in omnes. l. 1. f. 42. p. 1. b
 licet nomen mediatoris sit pro-
 prium Christi (si sumatur pro-
 priè) competit tamen secun-
 dario Angelis, & Sanctis. l. 1.
 f. 43. p. 1. & 2. b. c
 non licet interficere innocen-
 tes parta victoria per se lo-
 quendo. l. 3. f. 61. p. 1. b
 licet Clericis in prælio & an-
 te ipsum hortari milites ad vi-
 ctoriam obtinendam. lib. 3.
 f. 66. p. 1. b
 licet Clericis sacratis, ex Papæ li-
 centia ferre sententiam san-
 guinis. l. 3. f. 68. p. 1. b
 licitum est homini, pœnas alte-
 rius hominis vitæ subire. l. 1.
 f. 164. p. 1. b
 licitum est Ciuitatem aliquan-
 do militibus tredere deprædā-
 dam, & quādo. l. 3. f. 60. p. 2. d
 licitum

V E R B O R V M.

licitum est conferre medicinam
 mulieri prægnanti, licet per
 accidens sequatur abortus.
 l. 3. f. 60. p. 2. d
 licite pat innocentes expoliari
 in bello, si sunt partes Ciuita-
 tis nocentis. l. 3. f. 61. p. 2. c
 ligandi & soluendi clauis, D. Pe-
 tro à Christo concessæ sunt.
 l. 1. f. 49. p. 2. c
 ligna contilium inientia, signi-
 ficat habitatores vrbis Sichè.
 l. 1. f. 23. p. 2. c
 Lyranus, & Dionysius repre-
 henduntur. l. 1. f. 20. p. 2. c
 litanie ordo, ex præcepto D. Gre-
 gorij Romæ inceptæ. l. 1.
 f. 96. p. 2. c
 littera occidit quomodo intelli-
 gatur. l. 1. f. 31. p. 2. c
 litteralis sensus alicuius loci scri-
 pturæ, quis sit. l. 1. f. 23. p. 2. c
 litteralis sensus est nobilior spi-
 rituali. l. 1. f. 30. p. 1. b
 litteralis sensus comparatur cor-
 pori, spiritualis vero animæ;
 ille humanitati, hic vero diui-
 nitati. l. 1. f. 32. p. 1. b
 linteamina, & palliola animæ,
 sunt verecundia peccandi.
 l. 1. f. 53. p. 2. c
 Lyrani, & hæbreorum interpræ-
 tatio reicitur. l. 1. f. 42. p. 2. c
 locus sacer, prodest sepulto, non
 ex opere operato, sed ex ope-
 re operantis. ex D. Tho. lib. 1.
 f. 189. p. 1. b
 Lotharius Rex Franciæ, excom-
 municatus fuit vnā cum sua
 concubina, & alijs Episcopis
 suis sequacibus. l. 3. f. 76. p. 1. a
 lucerna appellatur Christus. l. 1.
 f. 42. p. 2. c
 lucerna illa summa candelabri
 Templi, cur non habebat in-
 fusoria, ex D. Cyrillo. lib. 1.
 f. 42. p. 2. d
 Lucifer Callaritanus Archiepi-
 scopus in Sardinia, à Cōstan-
 tino Imperatore pro Christia-
 na Religione Palestinam re-
 legatus est. l. 1. f. 85. p. 1. b
 lucis nomen, Christus Ecclesiæ
 communicauit, & quomodo
 do. l. 1. f. 41. p. 2. c
 lucrum fugæ, quod, & quantum
 sit. l. 1. f. 93. p. 2. c
 ludus, ex septem circustantijs
 censetur malus. l. 1. f. 119. p. 1. b
 luminaria, faces, panni, & alijs
 sumprus funerum, pro sunt
 animabus defunctorum, nō
 per se, sed per accidens. lib. 1.
 f. 190. p. 2. d
 lunæ cursum expectat magi ad
 operandum. l. 1. f. 55. p. 1. a
 lunulæ anime, est contemplatio
 rerū Cælestium. l. 1. f. 54. p. 1. b
 lupi nocturni sunt ferociores.
 l. 1. f. 83. p. 2. c. d
 lupi, hæreticos significant. l. 1.
 f. 83. p. 2. d
 lupi, & Leonis pulcra differētia,
 ex D. Aug. l. 1. f. 84. p. 1. a
 luporū genus triplex ex D. Tho.
 l. 1. f. 89. p. 1. a
 lupus quid sit, & quæ sint eius
 proprietates. l. 1. f. 83. p. 2. c
 lupus à quo non licet Pastori fu-
 gere est triplex, Diabolus ten-
 tans, Hæreticus mactans, &
 Tyrannus sætiens. lib. 1. fol.
 18. p. 1. b
 luthertus, interdicat bellū Chri-
 stianis contra Turcas, & qua-
 re. l. 3. f. 39. p. 2. d
 lutherus

I N D E X

lutherus impius dixit: omnes
Christianos, esse æquè iustos,
& sanctos, atq; est mater Dei
lib. 1. f. 176. p. 2. c
lux vera dupliciter accipitur. l. 1.
f. 41. p. 2. d
lux Christi, in tribus differt à lu-
ce Apostolorum, scilicet in aspi-
quitate, veritate, & generali-
tate. l. 1. f. 42. p. 1. a
lux sunt Ecclesiastici viri. lib. 1.
f. 42. p. 2. c

M

M Agi quomodo miracula
operentur, ex D. August.
lib. 1. f. 55. p. 1. a
Magi, tempus celestium motuum
ad operandum expectant. l. 1.
f. 55. p. 1. a
magistratus, non potest fugere
à Civitate tempore pestis, ex
Claudio, Eipincæo. lib. 1. f. 3.
pag. 1. b
Maumetus docuit Deum, & An-
gelos pro ipse orare. l. 1. f. 53.
pag. 2. c
maior gloria accedit Christo dum
sua nomina, Apostolis comu-
nicantur. l. 1. f. 44. p. 1. a
maiora beneficia suscepit filius
à patre quàm à matre. lib. 1.
fol. 173. p. 2. d
maius bonum, debet postponi
minori bono. l. 1. f. 94. p. 2. d
maius est debitum iustitiæ, quàm
debitum gratitudinis. lib. 1.
f. 177. p. 2. c
maius est periculum vite, quàm gra-
uis necessitas in alio genere.
l. 1. f. 4. p. 1. b
mala ab extrinseco homini ad-
venièntia, si lubèti aîo sufferã-

tur, nõ solum possunt esse me-
ritoria, sed etiam satisfacto-
ria. l. 1. f. 158. p. 2. d
mala penè sunt quid bonum, &
volunt à Deo. l. 1. f. 127. p. 2. c
mala quæ Deus pro peccatis pec-
catoribus mandat, sunt ma-
iora quàm illa quæ ipsi vltro in-
penam suorum peccatorum
assumunt. l. 1. f. 165. p. 2. d
Malchus Episcopus, inter confir-
mandum quendam puerum cecum
ipsum sanavit. l. 1. f. 61. p. 1. b
mali, non faciunt miracula ex
proprio opere, sed signo ali-
quo iustitiæ, vel Crucis, vel
mediatibus sacris. l. 1. f. 68. p. 1. a
mali sic ipsualiter flagellantur, vt
non resurgant. l. 1. f. 177. p. 2. d
mandatum si sit integrum, expi-
rat morte mandantis, nõ aut
si non fuerit integrum. lib. 1.
f. 125. p. 1. a
manichei, Christi verba malè in-
tellexerunt, dum illud dictum
Euangelij: quorquor venerunt
ante me, fures fuerunt, & la-
trones, intellexerunt de Pro-
phetis. l. 1. f. 82. p. 2. c
Manichei condemnant omne
bellum. l. 3. f. 39. p. 2. c
manus D. Damasceno trunca-
tur. l. 1. f. 62. p. 2. c
manus D. Damasceno restitui-
tur à Virgine. l. 1. f. libid. d
magna ciborum penuria. l. 1. f.
f. 93. p. 1. b
Maria Virgo, à nullo Illustrum
virorum ingratis, Deique
donis superatur, ex D. Dama-
sceno. l. 1. f. 70. p. 1. b
Mariæ Virginis, miræ laudes
narrantur. l. 1. f. 212. p. 1. b
Mariæ

V E R B O R V M.

Mariæ Virgini, aliquando fuit
concessum, videre clarè Diui-
nam essentiam, (ut ait D. Cy-
prianus) & hoc fuit in die In-
carnationis Verbi Dei. lib. 1.
f. 212. p. 1. b
Maria Scothorum Regina, ob
fidem Catholicam carcera-
tur. l. 1. f. 73. p. 1. a
Maritorum, & vxorum genitus
tempore pestis, dum morien-
tes, gementesq; vident paruu-
los filios suos. l. 1. f. 115. p. 2. d
Martinus Alphonsus de Viual-
do reprehenditur ab Aucto-
re. l. 1. f. 113. p. 1. b
Martini quinti bulla, videtur
doctrinæ auctoris repugna-
re; sed nullo modo repugnat.
l. 1. f. 172. p. 1. b
Martyres dum moriebantur, nõ
erant in necessitate spirituali.
lib. 1. f. 10. p. 1. a
Martyrum merita in Ecclesia con-
gregata faciunt perennem In-
dulgentiarum fontem. lib. 1.
f. 57. p. 1. b
Massagetarum leges nefandæ.
lib. 1. f. 53. p. 1. b
Mater, quanuis sit magis cõiun-
ctum principium, respectu fi-
lij quàm Auus; nõ tamen est
eiusdem rationis, & ordinis.
l. 1. f. 170. p. 1. b
Mater, quomodo sit magis con-
iunctum principium quàm
Auus. l. 1. f. libid. b
Mater non habet propriè pote-
statem naturalem dirigendi
filium infantem, quo ad diui-
na. l. 1. f. 170. p. 2. c
Mater quandoque vtilior est fi-
lio, quàm sit ipse pater. l. 1. f. 173. p. 2. d
Matre veniente ad Baptismum,
& Patre in sua infidelitate re-
manente, proles debetur ma-
tri. l. 1. f. 171. p. 2. d
Matrimonium in gradu prohi-
bito, nullo modo contrahere
licet. l. 1. f. 103. p. 1. b
Matrimonium sine actuali contra-
hentiũ præsentia, cõfert eis de
gratiam ex opere operato.
l. 1. f. 107. p. 1. b
Matris crudelitas maxima dum
suum proprium filium deuo-
rauit. l. 1. f. 117. p. 2. d
Maximum fuit miraculum, quod
12. rudium Apostolorum præ-
dicatione, totum Christus or-
bem suo Imperio subiecerit.
l. 1. f. 154. p. 2. d
mediator Dei, & hominum est
Christus. l. 1. f. 40. p. 1. b
Medici, nõ possunt fugere à Ci-
uitate pestis tempore, ex Clau-
dio Eipincæo. lib. 1. f. 3. p. 1. b
& f. 18. p. 1. b
Medici ad quid obligentur tem-
pore pestis. l. 1. f. 8. p. 2. c
Medinæ dictum, est, quod non sit
inconuenièns cõcedere, Chri-
stum esse effusum in Cruce,
cũ in psal. de ipso dicatur, si-
cut aqua effusus sum. lib. 1.
f. 204. p. 1. b
Medina ratio reicitur in mate-
ria fidei quæ erat in Adam. l. 1.
f. 210. p. 2. d
Melius est dare Eleemosynam mi-
nus indigenti iusto, quàm ma-
gis indigenti peccatori, & qua-
re. l. 1. f. 181. a. b
Mendicantes Religiones ad quid
ordinatæ & institutæ sint, ex
Caietano. l. 1. f. 14. p. 1. a & p. 2.
f. 3 mentes

I N D E X

mentes Prophetarum mouentur à Spiritu sancto tanquam instrumentum deficiens, & quomodo. l. 1. f. 26. p. 1. a

Mercenarius quid sit. li. 1. f. 82. p. 2. d

Mercenarij sunt mali Prelati, quomodo, & quando. lib. 1. f. 83. p. 1. a

Mercenarius, in bonam partem sumitur à D. Ambro. lib. 1. f. 83. p. 1. a

Messiam, & Deum esse ipsum Christum duo ostendebant. l. 1. f. 57. p. 1. a

Messia mors, necessaria fuit, ad obtinendam pacem mundo. l. 1. f. 44. p. 2. c

Melius est celebrare pro mortuo Missam de requie, quam de Sancto, & quare. lib. 1. fo. 170. p. 1. a. b.

Metaphora quid sit. l. 1. f. 36. p. 2. c

Metaphora si sit longior quam par est, amittit nomen metaphora, & dicitur allegoria. l. 1. f. 36. p. 2. d

metaphora, conuenienter vtuntur in scriptura. l. 1. f. 35. p. 1. a

miles tenetur obedire suo Principi præcipienti ne mutet locum, vel vt det signum ad præliandum. li. 1. f. 100. p. 1. b

militēs, sine licentia Principis pugnantes, peccant mortaliter. l. 3. f. 35. b

militēs, priuata auctoritate Oppida vastantes, tenentur ad restitutionem. l. 3. f. 35. p. 2. d

militēs ad Curatum cōparatio. l. 1. f. 12. p. 1. a

mille anni, efficiunt vnū diem Dei, sed 24. horæ efficiunt vnū diem nostrum. lib. 1. fo. 129. p. 1. & 2. b. c

ministri Ecclesie, non sunt capita Ecclesiarum cum Christo, sed sub Christo, sicut nec sunt mediatores cum Christo, sed sub Christo. l. 1. f. 44. p. 1. a

Ministris Iustitiæ non licet ministrare cibum condemnatis ad mortem famis; alijs autem bene licet.

mirabile factum, in villa Tuscię. l. 1. f. 164. p. 1. b

Miracula nõ possunt facere prædicantes falsa, in suæ doctrinæ confirmationem, ex D. Tho. l. 1. f. 56. p. 2. d

Miracula Christi, quomodo probant ipsum esse Deum. li. 1. f. ibid. d

Miracula oĩa Christi, apud Iudeos erāt efficacia, & ipsi (visis eis) tenebantur credere Christum esse Messiam. li. 1. f. 57. p. 1. a

Miracula oĩa Christi, non possunt fieri per puram creaturā. l. 1. f. 57. p. 1. a

Miracula facientes, operantur illa virtute Diuina. l. 1. f. ibid. b

Miracula Christi, fuerunt ab ipso facta propria virtute. lib. 1. f. ibidem. b

Miracula possunt fieri à malis in cōfirmationem doctrine, signo aliquo Iustitiæ, & sanctitatis, vel in nomine Christi, & per sacra. l. 1. f. 57. p. 1. b

Miracula sunt signum infidelitatis, ex D. Aug. l. 1. f. 57. p. 2. c

Miracula possunt fieri à Sanctis in confirmationem suę doctrinæ. l. 1. f. 57. p. 2. c

Miracula

V E R B O R V M.

Miracula cur operata sunt Mediolani, & in tota Italia reponere D. Ambrosij. l. 1. f. 57. p. 2. d

Miracula Sanctorum, intensibilitatis nostræ tenebras illuminant. l. 1. f. 57. p. 2. d

Miracula, Sanctorum illa operantium gloriam demonstrant. l. 1. f. 57. p. 2. d

Miracula voluerunt hæretici operari, sed conuiui à Deo sunt. l. 1. f. 58. p. 1. a

Miracula multa à Sanctis in nomine Christi, operata sunt. l. 1. f. ibidem. a

Miracula multa operata sunt ad virginis inuocationem. l. 1. f. fol. 62. vsque ad 64.

Miracula Christi, probabant ipsum esse Deum ex tempore. l. 1. f. 55. p. 1. a

Miracula Christi, ostendebant ipsum esse Deum ex modo. lib. 1. f. ibid. b

Miracula diuersimodè Christus operabatur. l. 1. f. 55. p. 1. b

Miracula Christi, erant consistētia. l. 1. f. 56. p. 1. a

Miracula Christi, secundum se præcisè, seu secundum suam naturam considerata, sic non probabāt efficaciter ipsū esse Deum. l. 1. f. 56. p. 1. & 2. b. c

Miracula, etiam possunt fieri à peccatoribus. l. 1. f. 56. p. 2. c

Miracula ex se, non arguunt hominis Sanctitatem. l. 1. f. 56. p. 1. a

Miracula, & prodigia quæ sunt in hoc mundo, fiunt per Angelos qui sunt de ordine virtutum. l. 1. f. 60. p. 2. d

Miraculum primū quod D. Petrus fecit, cur fuit in pedum confirmationem. l. 1. f. 43. p. 1. b

Miraculū, est veluti Dei signū, & sigillum Regium, ad confirmandam Fidei veritatem. l. 1. f. 56. p. 2. d

Miraculum maximū fuit, mundum ad Christi fidem, 12. Apostolorum prædicatione cōuertit. l. 1. f. 60. p. 1. a

Miraculum maximum aquę benedictæ tempore Theodosij Imperatoris. l. 1. f. 62. p. 1. a

Miraculum lapidis Lauretanæ domus ablauit à quodam. li. 1. f. 67. p. 1. a

Missæ celebranda est in plateis tempore pestis. l. 1. f. 8. p. 1. b

Missam de requie melius est celebrari pro mortuo, quam missam de Sancto, & quare. li. 1. f. 190. p. 1. a. b.

Mytheria Religionis nostrę, robur accipiunt ex miraculis. lib. 1. f. 60. p. 1. b

Mytheria Diuina, dum cognoscuntur à nobis, potius dicuntur descendere in cor hominis, quàm ascendere, ex D. Aug. l. 1. f. 35. p. 2. c

Mytheria nostræ fidei, non debent facili ab infidelibus dignosci. l. 1. f. 35. p. 1. b

Mythice significationes, de sanguine Christi enuolunt post mortem eius. l. 1. f. 218. p. 2. d

Mitra anitæ, est donum sapientia. l. 1. f. 54. p. 1. b

Mitridatis Regis crudelitas mira describitur à D. Augustino l. 3. f. 35. p. 1. a. b

Modestia auctoris, in reticendo nomine cuiusdam viri. l. 1. f. 10. p. 1. a

I N D E X

- Moyſes, primus fuit omnium Theologorum, Philoſophorum, Poetarum, & Hiſtoricorum. l. 1. f. 72. p. 1. b
- Moyſes primus ſapientum, Iudeis primum litteras tradidit. l. 1. f. 72. p. 2. c
- Moyſes cur traditurus populo legem, operuit faciem ſua ve lamine. l. 1. f. 35. p. 1. b
- Monachi habent ſuos ſuperiores loco Parentum. lib. 1. fo. 178. p. 1. b
- Moniales quando poſſint exire clauſtra Monafterij. lib. 1. fo. 18. p. 1. a
- Monile animæ, eſt iugum timoris domini. l. 1. f. 154. p. 2. c
- Monomachia, fuit approbata à Longobardis. l. 3. f. 70. p. 1. a. b
- * Morbus gallicus inducit irregu laritatem, quia eſt ſignum ma ximè luxurię. lib. 1. f. 126. p. 1. & 2. b. c
- Mors venit in mūdum per pec catum. l. 1. f. 128. p. 2. c
- Mors, & peſtis, ſunt Dei ſeruſ ſalutaria, ex D. Cypriano. l. 1. f. 6. p. 1. a
- Mortuus quidam vera Chriſti Crucetactus reſurrexit. li. 1. f. 61. p. 1. b
- Mortem quis timere debet, ex D. Cypriano. l. 1. f. 6. p. 1. a
- Mouebatur Apoſtoli irammediatè à Spiritu ſancto in exponēdis ſacris ſcripturis. lib. 1. fo. 33. p. 1. b
- Mulier non tenetur reddere debitu viro leproſo, ſi eſt pericu lu cōtagionis. l. 1. f. 97. p. 2. c. d
- Mulierem primam formatā eſſe ex coſta Adæ, credendum eſt, vt articulus fidei, ex D. Hierony. l. 1. f. 213. p. 1. a. b
- Multa flagella operatus eſt De⁹, mediantibus cauſis ſecundis. l. 1. f. 160. p. 1. a
- Multa putantur neceſſaria, quæ ſunt ſuperflua. l. 2. f. 8. p. 1. b
- Multa dominia temporalia, annexa ſunt Cathedris Epiſcopalibus. l. 2. f. 21. p. 2. d
- Multæ putantur leues neceſſitates, quæ reſpectu perionę petentis ſunt grauē. lib. 2. fol. 14. p. 2. d
- Multa ſunt nomina Chriſti, quæ nemini ipſe communicauit. l. 1. f. 44. p. 1. a
- Mula palloris præſentia curantur. l. 1. f. 49. p. 1. b
- Multa quæ in hominibus ſunt diſperſa, ea vnita in Chriſto reperiuntur. l. 1. f. 45. p. 1. b
- Multa cōpoſita ab Enoch, ſunt apochrypha. l. 1. f. 72. p. 2. d
- Multę ſunt oliij proprietates, quæ omnes Chriſto conueniunt. l. 1. f. 47. p. 1. a
- Multi audierunt vocem Chriſti, qui tamen vltimatè non fuerunt ex ouibus Chriſti. l. 1. f. 75. p. 2. c
- Multiplex eſt proportio inter Euam, & Eccleſiam. lib. 1. f. 213. p. 2. d
- Multocies vni, eidemque rei, in ſcriptura contraria nomina conueniunt, vt patet in Beniamin, qui & Benjamin, & Benoni appellatus eſt, & ſimiliter in alijs. l. 1. f. 44. p. 1. b
- Multocies Deus impediuit curſum ſecundarum cauſarum. l. 1. f. 140. p. 2. d

Multo-

V E R B O R V M.

- Multocies Deus ſine ſecundarum cauſarū interuentu, mala poenę operatur. lib. 1. fol. 160. p. 2. c
- Mundus ſit ne factus in inſtanti, vel ſpatio ſex dierum, varia fuit doctorem opinio. l. 1. f. 28. p. 1. & 2. b. c
- Munus Regum, eſt Eccleſiā defendere. l. 3. f. 76. p. 1. a
- Munus Epiſcopi ante peſtem, vel in ea quale, quodue ſit. l. 1. f. 8. p. 1. a
- Murenulæ animæ, ſunt ſpes ſancta. l. 1. f. 153. p. 1. a
- Muratoria animæ, ſunt virtutes variæ. l. 1. f. 53. p. 1. b
- N
- Nabuchodonofor, cur fuit ad tempus punitus, nō autem Balthaſar. l. 1. f. 156. p. 2. c
- Nabuchodonofor, per illam inſaniam, & ſtatum ſuum beſtialem, nullo modo ſatiſfecit. l. 1. f. 161. p. 2. d
- Natura inferior, ſubiecta eſt Deo moni, & quō. lib. 1. f. 14. p. 2. d
- Nauius certatim ſcripſit Roma cum auctore huius operis, ſuper baptizando quodā puero habreo, & à Nauarro glorioſam Auctōr palmam reportauit. l. 1. f. 168. p. 2. d
- Nauarri opinio in materia remigantium, eſt nimis rigida. vide. l. 1. f. 102. p. 1. b
- Nauarri dictum, in materia de audiendis confeſſionibus, nō placet auctori. l. 1. f. 112. p. 2. c. d
- Nauarri opinio notanda. lib. 1. f. 111. p. 2. c
- Nauiero comparatur Chriſtianus. l. 3. f. 73. p. 2. c
- Nautam deſerere nauim tempore tranquillo ſi eſt periculo ſum, multo magis erit, ſi cam deſerat tēpore fluctuum maximorum: & eſt dictum Nicolai Papę. l. 1. f. 5. p. 2. c
- Necceſſitas grauis, quæ dicatur. l. 1. f. 4. p. 1. b
- Necceſſitas grauis ſpūalis quid, & quæ ſit. l. 1. f. 10. p. 1. a
- Necceſſitas extrema quando ſit, ſeu quando talis dicatur. li. 1. f. 10. p. 1. a
- Nemo tenetur exponere morti corpus ſuum pro ſalute corporali proximi ſui. lib. 1. f. 1. pag. 2. d
- Nemo tenetur ſubuenire Proximo cum periculo uitæ ſuæ. l. 1. f. 179. p. 2. d
- Nemo poteſt ſe ipſum Baptizare. l. 1. f. 9. p. 1. b
- Neronis tempore, cur D. Petrus à Chriſto rapræhenſus fuit. l. 1. f. 92. p. 2. d
- Nicodemus efficaciam miraculorum Chriſti confeſſus eſt: Ioan. 3. l. 1. f. 54. p. 2. c. d
- Nicodemus fecit quandā Chriſti imaginem, quæ poſtea in Syria à Iudæis vulnerata eſt. l. 1. f. 59. p. 1. b
- Nicolai Francapani diligētia in mittendis hominibus, vt trāſlationis Lauretanæ domus à Galilea ad Illyricas plagas ueritatē indagaret. l. 1. f. 66. p. 1. a
- Nicolaus Papa Monomachiam condemnat. l. 3. f. 70. p. 1. a
- Nihil erit in damnatis, quod nō ſit eis materia iuſtitia. ex D. Tho.

I N D E X

D. Tho. lib. 1. f. 189. p. 1. b
 Nihil profunt bona opera ei qui non facit Eleemosynam, ex D. Leone. l. 2. f. 27. p. 1. b
 Nomen lucis, Christus Ecclesie communicauit. l. 1. f. 41. p. 2. c
 Nomen fundamenti, Christus Petro, & alijs Apostolis communicauit. l. 1. f. 42. p. 2. d
 nomen Petre, Christo couenit. l. 1. f. 43. p. 1. a
 nomen ostij, cur Christus toties in Euangelio repetijt. l. 1. f. 46. p. 2. c
 nomen Cathedralitici, quādo in Ecclesia incēpit. l. 1. f. 18. p. 1. b
 nomina diuersa habuit Benjamin, nam à Matre Benoni, id est filius doloris mei, à Patre uero Benjamin id est filius dexteræ appellatus est. lib. 1. fol. 44. b
 nomen mutatum est ipsi Petro à Christo, alijs autem Apostolis non. l. 1. f. 81. p. 1. b
 nomine animæ in parabola boni pastoris Ioan. 10. capit. uita corporalis intelligitur. lib. 1. f. 88. p. 1. a
 non est de necessitate salutis, q̄ homo exponat corpus suum pro salute corporali proximi, sed pertinet ad perfectionem charitatis. l. 1. f. 4. p. 1. b
 non erant in necessitate spiritua li Martyres, dum pro Christo moriebantur. l. 1. f. 10. p. 1. a
 non tenetur succurrere quis proximo, in necessitate etiā extrema corporali posito, cum discrimine propriæ uitæ suæ, contra Biel. l. 1. f. 16. p. 2. c
 non tenetur quis dare rem suā alicui petenti, cum petens, irrationabiliter campetit. l. 1. f. 17. p. 2. d
 non omnia loca scripturæ habent quadruplicem sensum. l. 1. f. 23. p. 1. a
 non omnia quæ secundum sensum litteralē in scriptura habentur, immediate deducuntur. l. 1. f. 34. p. 1. b
 non licet nobis, ex sensu litterali, sumere argumentum necessarium, sicuti Apostolis licebat, & quare. l. 1. f. 34. p. 2. d
 non ideo Dominus mitti persequutionem, ut ab ea non fugiamus. l. 1. f. 93. p. 1. a
 non sufficit ad confessiones audiendas, ut Religiosi Episcopis se solum præsentent (ut olim ante Concil. Triden. faciebant) sed requiritur ut ab eisdem examinentur, & approbentur. l. 1. f. 100. p. 1. b
 non est absolute concedendam, hominē prædestinari à Deo ad mortē, nisi ipse scietur de morte corporali. l. 1. f. 128. p. 1. b
 non semper ij qui à Deo in hoc mundo flagellantur, iudicandi sunt esse peccatores. lib. 1. f. 136. p. 1. b
 non oēs eodē modo ferunt Crucē tribulationis. l. 1. f. 136. p. 1. a
 non oīs pœna habet rationem medicinæ. l. 1. f. 135. p. 1. b
 non est efficax satisfactio, nisi ex charitate procedat. lib. 1. f. 167. p. 2. d
 non est exoptanda cuiunque uia tori tanta gratia, cuius pura creatura est capax. lib. 1. fo. 176. p. 1. b

non

V E R B O R V M.

non sunt desideranda omnibus iustis æqualia præmia beatitudinis. l. 1. f. ibid. b
 non fuit vnquam necessarium persuadere hominib⁹, ut mortuos sepelirent, & quare. l. 1. f. 183. p. 2. c
 non est de necessitate sacramenti Eucharistiæ, ut in calice apponatur aqua naturalis, sed satis est ut apponatur rosacea. l. 1. f. 197. p. 2. d
 non eodem modo egressa est aqua ex Christi corpore atque egressus est sanguis. lib. 1. fo. 202. p. 2. c
 non admittitur communicatio idiomatum in Christo in ijs quæ includunt incongruam prædicationem. l. 1. f. 204. p. 1. b
 non quicumque cognoscit effectū, debet cognoscere ipsius causam, & nota hoc ad defendēdum D. Tho. l. 1. f. 210. p. 2. d
 non semper peccat qui non dat pauperi superfluum, sed cum non dat ei imminente necessitate. ex D. Tho. l. 2. f. 25. p. 1. a
 non est iusta causa duelli, uiriū ostentatio, vel honor, de cuius amissione dubitatur, si nō prælieur, vel oblatum ei prælium recuset. l. 3. f. 70. p. 2. d
 non tenetur quis restituere aliena cum periculo mortis, imò nec cum periculo famæ, secundum Caie. l. 1. f. 101. p. 1. a
 nota quando Princeps hæreticus, debeat ab Ecclesia admitti. l. 3. f. 79. p. 1. a
 nota contra hæbreos pro aduentu Messie. l. 1. f. 82. p. 1. a
 nota subtile pūctum in materia de matrimonio. l. 1. f. 107. p. 2. d
 nota quō, & quā Confessarij priuilegiati, debent uti suis priuilegijs ad alios absolouendum. l. 1. f. 112. p. 2. d
 nota ex Caietano, quando sit Clerico mortale, vel ueniale, ludere. l. 1. f. 120. p. 2. c
 nota, peccatum vnum habere rationem materiæ respectu alterius. l. 1. f. 134. p. 1. b
 nota quōd peccatum vnum ex parte inordinationis, non est causa peccati, sed ex parte actus, quod est materiale in peccato. l. 1. f. 134. p. 2. c
 nota pro Prædicatoribus, & peccatorum conuersione. lib. 1. f. 147. p. 1. b
 nota quō intelligatur Iy (quia) in uerbis Christi in Euangelio Ioannis dum ait: vos non creditis, quia non estis ex ouibus meis. lib. 1. fol. 155. p. 1. & 2. b. c
 nota pro ieiunantibus. lib. 1. fo. 159. p. 1. b.
 nota differentiam inter Iudicē humanum, & Deum, quia manus Iudex, si innocentem occidat, facit ei iniuriā, Deus autem nō, quia est Dominus uitæ. l. 1. f. 167. p. 1. b
 nota, q̄ Dominus aliquis, quantumcumq; possit auferre filij à seruo, non sic tamen potest auferre, ut ipsum seruo inuito baptizet. l. 1. f. 172. p. 2. c. d
 nota cur Christus Dominus sepulchrū habuit in hortu. l. 1. f. 194. p. 1. a
 nota, aquam in Syria ex Icona Saluatoris percussa emanantem,

I N D E X

tam, miraculosè fuisse creatā. l. 1. f. 200. p. 1. a

nota pro Concionatoribus, nulum fuisse agentē, & pauperem tempore Apostolorum. l. 2. f. 17. p. 2. d

nota interpretationem D. Basylij super illud, qui non habet gladium, vēdat tunicam, &c. l. 3. f. 45. p. 2. c. d

nota pro Prædicatoribus in materia de orōne. li. 3. f. 46. p. 2. d

nota ex Soro: esse peccatum agere cōtra dubium practicum, non aut cōtra dubium speculatiuum. l. 3. f. 51. p. 1. b

nota insolentiam bannitorum nostri tēporis, tum maximè insurgentium contra Episcopos, & Ecclesiasticos. lib. 3. f. 64. p. 2. d

nota quando liceat Clericis sacras, propria manu pugnare. l. 3. f. 56. p. 2. c

nota auctoritatem Papæ. lib. 3. f. 75. p. 2. c

nota quid sint arietes, quid lupi, qd oues, quidue circa eos pastor agere debeat. lib. 3. fo. 75. p. 2. d

notat Turcremata, Christum propriè ponere animā suam in prætium, pro nobis, alios autem sanctos non, quia tantum ponūt animam suam in exemplum, ut fecit D. Petrus, dum dixit Christo; & animā meam pro te ponam. lib. 1. f. 87. p. 2. c

notandum pulchrum pro Concionatoribus. l. 1. f. 115. p. 1. b

notandum pro Concionatoribus, ex D. Basy. l. 1. f. 118. p. 1. a, b

notandum dictū, quod permisso Diuina in peccatis sanctorum, est effectus prædestinationis, & quare, vide. lib. 1. f. 127. p. 2. d

notandum dictum Terrulliani, de militia. l. 3. f. 40. p. 2. d

notati errorem sequi sunt Cathari, qui idē sic nominati sunt, quia te à sorde peccati mundos esse prædicabant. l. 1. f. 142. p. 2. c

Novatiani hæretici, non omnium peccatorum penitentiā negabant, sed tantum (vt refert D. Hierony.) maiorum. l. 1. f. 142. p. 2. c. d

nulla erat naturalis virtus hæbarū, quæ posset attingere effectum miraculorum Christi. l. 1. f. 54. p. 2. d

nulla lex humana positua obligat cum periculo vitæ inclutivè vsq; ad mortem, nisi inobedientia illius legis vergat in fidei detrimentum. lib. 1. fol. 4. pag. 2. d

nulla iniquitas, ex proprio genere habet vt sit peccatū ad mortem ex Caieta. l. 1. f. 154. p. 2. c

nulli Apostolorum præterquam D. Petro, à Christo nomen mutatum est. li. 1. f. 81. p. 1. b

nulli homini Deus denegat auxilium sufficiens. lib. 1. f. 146. p. 2. c

nullo modo concedendum est, Virginē Mariam primo Concilio adfuisse. l. 1. f. 71. p. 1. b

nullus obligatur ad opera supererogationis, nisi in casu. l. 1. f. 12. p. 2. d

nullus tenetur exponere vitam suam

V E R B O R V M.

suam pro salute particularis vitæ alterius. l. 1. f. 102. p. 1. b

nullus iacerdotum, obtinet hodie gratiam audiendi confessiones, etiam de stilo Curia, nisi cū illa clausula, dummodo sit ab Ordinatione loci approbatus. l. 1. f. 111. p. 1. b

nullum nouum statutū edipōr, nec consuetudo aliqua potest immutari, sine Episcopi licentia. l. 1. f. 122. p. 1. a

○

Ob peccata antea acta, sepè Deus subtrahit peccatoribus facultatē huberioris gratiæ. l. 1. f. 156. p. 1. b

ob commune bonum, potest Papa dispensare cum Clerico ad actus matrimoniales. lib. 3. f. 56. p. 2. c

oblaciones, & dona, quæ offeruntur domui Beatę Virginis Lauretiæ, in quibus, & quomodo expendi debeant. lib. 2. f. 19. p. 2. c

obligatio Episcoporum Hispaniæ ad faciendas Eleemosynas, est maxima, quia habent pingues redditus. l. 2. f. 24. p. 2. d

obduratio, includit in se multa Dei auxilia, quæ quia homo spernit, obdurari dicitur. l. 1. f. 151. p. 1. a. b

occidens se ipsum, facit contra charitatem, & contra Iustitiam. l. 1. f. 102. p. 1. a

oculus proiciendus apud Mart. cap. 5. significat rem charitativam. l. 1. f. 24. p. 2. c

officium Canonice, est de iure Diuino. lib. 1. fol. 4. p. 2. d

officium Pastorale requirit, ut non refugiat Pastor periculū pp gregis salutē. l. 1. f. 5. p. 2. c

officium boni Pastoris ad quid se extendat, ex doct. D. Tho. lib. 1. f. 10. p. 2. c

officium coadiutoris Episcopi, quid sit, & quale. l. 1. f. 12. p. 2. c

officium Episcopi peste imminente, quale sit. li. 1. f. 111. p. 2. d

Olfatoriola animæ, sunt gustus, & suauitates spirituales. li. 1. f. 153. p. 1. a

Oliuæ duæ, quid significet apud Zachariam, & in Apochalypsi. l. 1. f. 21. p. 1. a. b

omne mouens, habet excellentiam quandam, & virtutē super id quod mouetur. lib. 3. f. 171. p. 1. a

omnes seductores, & sectarum inuentores, fures nominantur, ex doctrina DD. Chryso. & August. l. 1. f. 82. p. 1. b

omnes hæretici, à vero Christi ostio aberrant. l. 1. f. 46. p. 1. a

omnes Episcopi, possunt dici Vicarij Christi aliquo modo. l. 1. f. 79. p. 1. a

omnia loca scripturæ, non habent quadruplicem sentum. l. 1. f. 23. p. 1. a

omnia consilia, sunt in præcepto, in casu necessitatis. li. 1. f. 94. p. 2. d

omnia antiqua iura in materia duelli, hoc tempore inoleuerunt. l. 3. f. 71. p. 1. b

omnis sensus spūalis, fundatur in litterali. l. 1. f. 24. p. 1. b

opera Curati, i casu est simpliciter necessaria. li. 1. f. 98. p. 2. c

op era

I N D E X

opera satisfactoria, quædam in iunguntur à Confessario penitenti, quædam verò ipse penitens sibi assumit. lib.1. fol. 157. p. 1. b

opinio quædam Nauarri notanda. l. 1. f. 11. p. 2. c

opinio Caietani varia, & sibi ipsi contraria. l. 1. f. 131. p. 1. b

opinionēs de efficacia Baptismi lib. 1. f. 219. p. 1. b

optima ratio, cur malis ex sepultura, poena accidentalis accrescat. l. 1. f. 188. p. 1. b

opus factum ex voto, est magis meritorium, quàm opus factum sine voto. l. 1. f. 158. p. 2. c

opus Martyrij non concurrat a-ctiue ad gratiæ productionē, neq; imprimis characterem. l. 2. f. 32. p. 2. c

opportunitas esset institui religionem ad administrandum infectis tempore pestis. li. 1. f. 95. p. 2. c

ordines Mendicantium, ad quid potissimum sint instituti. li. 1. f. 14. p. 1. a

ordinis Prædicatorum fratres ad quid teneantur. l. 1. f. 13. p. 2. d

ordo diligibilium, ex D. Augusti-est, Primò vt diligatur Deus super omnia. Secundò anima nostra. Tertio anima Proximi. Quarto corpus nostrum. Quintò corpus Proximi. l. 1. f. 5. p. 1. b

ordo charitatis cadit sub præcepto. l. 1. f. 5. p. 1. b

ordo ministrantium infirmis, seu infectis tempore pestis. lib. 1. f. 16. p. 2. c

Origenes, in multis Errauit. lib. 1. fol. 36. pag. 1. b

ornatus Sacramentorum, est re demptio Captiuorum, ex D. Augusti. l. 2. f. 4. p. 2. d

Osander turpiter errauit. lib. 2. f. 20. p. 2. d

ostiaris ouilis Christi, est Spiritus sanctus. l. 1. f. 48. p. 1. a

ostij naturalis proportio cum Christo. l. 1. f. 38. p. 2. c

ostij nomen, cur Christus in Euangelio. Ioan. capi. 10. toties repetijt. l. 1. f. 56. p. 2. c

ostiola furtiua Sacerdoti Baal, quare facta. l. 1. f. 40. p. 1. b

ostium ouilis Christi sunt sacre scripturæ. l. 1. f. 38. p. 2. c

ostium ouilis, est Christus ex D. D. D. Aug. Epipha. & Basil. l. 1. f. 38. p. 2. d

ostium ouilis Christi, est sedes Apostolica. l. 1. f. 39. p. 1. a

ostium Arcæ, est Christus. li. 1. f. 38. p. 2. c

ostium Tabernaculi, est Christus. l. 1. f. 38. p. 2. d

ostium in quo cecidit Eli, est Christus respectu Iudæorum, quia in ipso corruerunt. li. 1. f. ibidem. d

ostium speciale, est caro Christi quia ab ipsa fluxerunt sacramenta. l. 1. f. ibidem. d

ostium ad meridiem altaris, est Christus. l. 1. f. ibidem. d

ostium discernit fures à pastoribus. l. 1. f. ibidem. d

ostium altum, est Christus. l. 1. f. 47. p. 1. a

ostium humile, est Christus. l. 1. f. 47. p. 1. a

ostium vnicum, est Christus, & hoc multipliciter; Patri scilicet,

V E R B O R V M.

licet, matri, & nobis. lib. 1. f. 47. p. 1. a

ostium angustum, est Christus, & quomodo. l. 1. f. ibidem. b

ostium obiectum prima fronte est Christus. l. 1. f. ibidem. b

ostium singulare est Christus quibus, & quomodo. li. 1. f. ibidem. b

ostium antiquum est Christus per fidem. l. 1. f. 47. p. 2. c

ostium discretiui est Christus, quoniam veros à falsis pastoribus discernit. l. 1. f. ibidem. c

ostium Christi est inexpugnabile. l. 1. f. ibidem. c

ostium Christi est seruatiuum. l. 1. f. ibidem. c

ostium ouilis Christi est summus Pontifex, secundum aliquos. l. 1. f. 49. p. 2. c

Orthon hæreticus, Benedicti quinti relegauit. l. 1. f. 85. p. 1. b

oues Christi, debent esse variorum colorum, id est variarum virtutum, similes quibus Iacob. l. 1. f. 75. p. 2. d

oues propriè Dei Electos significant, licet multoties mali et oues appellentur. l. 1. f. 75. p. 1. b

ouile propriè quod sit. l. 1. f. 50. p. 1. b

ouis quid sit, & quæ sunt eius proprietates. l. 1. f. 75. p. 1. b

P

P Agani sunt veri Dñi sitoru regnorum neque per Infidelitatem, ipsorum dominiu perdunt. l. 3. f. 72. p. 1. b

Paganorum falsa doctrina. l. 1. f. 53. p. 1. b

Palliola, & lipcamina animæ, sunt verecudial. l. 1. f. 53. p. 2. e

Papa, est caput Ecclesiæ tempore sui Pontificatus. l. 1. f. 41. p. 1. a

Papa appellatur seruus seruorum Dei, & quomodo. lib. 1. f. 76. p. 2. d

Papa dicitur sponsus vniuersalis Ecclesiæ. l. 1. f. 78. p. 1. b

Papa appellatur Vicarius Christi. l. 1. f. 78. p. 2. d

Papa appellatur Vicegerens Christi. l. 1. f. 78. p. 2. d

Papa dñ summus omnium Præsum Pontifex. l. 1. f. 79. p. 1. b

Papa dñ Pastor & Pater fidelium omnium. l. 1. f. 79. p. 2. c

Papa dicitur Rector domus Dei. l. 1. f. 79. p. 2. e

Papa dicitur Archiepiscopus. l. 1. f. 80. p. 1. a

Papa dicitur Pastor ouilis Christi. l. 1. f. 80. p. 1. a

Papa potest dici Rex Ecclesiæ pp duas causas. l. 1. f. 80. p. 1. b

Papa cur nõ vult appellari Rex. l. 1. f. 80. p. 2. c

Papa dñ prepositus Ecclesiæ ex DD. Chryso. Theophi. & Hiero. l. 1. f. 80. p. 2. c

Papa cur mutet nomen in sua assumptione ad Pontificatum. l. 1. f. 80. p. 2. c

Papa habet varia nomina, & vnde in littera marris Ricardi Regis. l. 1. f. 80. p. 2. c. d

Papa potest præcipere alicui, vt defendat fidē, & prædicet eam cum periculo vitæ suæ propriæ. l. 1. f. 100. p. 1. b

Papa potest tradere vni Principi inuestituram Regni alterius. l. 3. f. 57. p. 1. a

Papa nõ potest facere, ne fiat manifestatio

I N D E X

nifestatio peccatorū, in cōfessione benè pōt facere vt fiat vno vel alio mō. l. i. f. 105. p. 1. b

Papa nō pōt dispētare, nec cōsecratio fiat in pane ex frumento, bñ ūt ut fiat in Azimo, vel fermentato. lib. i. f. 110. p. 2. c

Papa, post Concil. Trident. nulli dat auctoritatem eligendi sibi Confessorem, nisi de Episcopi licentia. l. i. f. 110. p. 2. d

Papae auctoritas ex quo loco Scripturae euidentissimè probetur. l. i. f. 49. p. 2. d

Parabola, vel parabolica loquutio, quid sit. l. i. f. 37. p. 1. a

parabola vñ dicatur. l. i. f. ibid. a

parabolarum vsus, frequens est in Euangelio. l. i. f. 37. p. 1. b

parabola qñq; fit per locū à similitudine, qñq; à dissimilitudine. l. i. f. 37. p. 1. b

parabola quandoq; ponitur pro proverbio. l. i. f. 37. p. 2. c

parabola aliquñ ponitur pro sermone vulgato. l. i. f. 37. p. 2. d

parabola quandoq; ponitur pro comparatione. ibid. d

parabola aliquādo sumitur pro ænigmate. ibid. d

parabola aliquādo significat vaticiniū, vt patet de Balaā qui asumpsit parabolā. l. i. f. 38. p. 1. a

parabolę definitio secundum aliquos. l. i. f. 38. p. 1. b

parabolarum genera sunt duo. l. i. f. 23. p. 2. d

paremias apud Gręcos quid sit ex D. Basilio. l. i. f. 37. p. 2. c

Paruuli decedentes cum peccato originali iustè pēna damni puniuntur. l. i. f. 166. p. 2. b

parochus non tenetur cadauera peste extincta sepelire. lib. i. f. 185. p. 2. c

parochiani tempore pestis tenentur emere Curatis anthidota, vt eis inseruiant. l. i. f. 8. p. 2. c

Passio Christi, agit vt remouens prohibens. l. i. f. 195. p. 1. a

pastor bonus qualis esse debeat, eiusq; proprietates. l. i. f. 48. pag. 2. d

pastor tempore necessitatis tenetur ponere animam suam pro ouibus suis. l. i. f. 88. p. 1. b

pastor, dupliciter animam suam pro ouibus ponit. l. i. f. 88. p. 1. a

pastor, non tenetur captiuū se facere ad liberandā ouem suam (si capta fuerit) à Turcarū seruitute. l. i. f. 1. p. 2. d

pastor in quibus casibus non tenetur animam suam dare pro ouibus suis. l. i. f. 1. & 2. d. a

pastor animarum, tenetur non abesse à suis subditis tempore pestis. l. i. f. 5. p. 1. a

pastorale officium requirit hęc obligationē, vt nullum timeat malum pro salute gregis. l. i. f. 5. p. 2. c

pastores animarum, ex vi sui officij obligantur animam ponere pro ouibus, ex sentētia, D. Tho. l. i. f. 5. p. 2. c

pastoris fuga quando laudatur. lib. i. f. 6. p. 2. d

pastoris boni officium ad quid se extendat, ex doctr. D. Tho. lib. i. f. 10. p. 2. c

pastoris præsētia, multa curantur. l. i. f. 49. p. 1. b

pastorum proprium est pręire, sicut & famulorum sequi. l. i. f. 88. p. 1. a

pastoribus animarum, & pręcipuè

V E R B O R V M.

puè Pape multa à Christo nomina cōcantur. l. i. f. 76. p. 1. b

pastoris nomen, à patendo ductum est. l. i. f. 76. p. 1. b

Pater, est principium actiuum; mater verò passiuum. lib. i. f. 169. p. 2. d

Pater dat eise specificum, mater verò materiam informem. l. i. f. ibidem.

Pater, quantum ad ea quę sunt Diuini iuris est immediatus curator filij sui paruuli. lib. i. f. 172. p. 2. d

Pater familias appellatur ipse Episcopus. l. i. f. 76. p. 1. b

Pater æternus, eo modo quo filium suum nouit, eo modo (proportionaliter loquendo) Filius Dei nouit nos. lib. i. f. 87. p. 1. a

Paternum affectum communicat Spiritus sanctus Pastoribus Ecclesię, ad regendū suos subditos. l. i. f. 89. p. 1. b

Patria potestas est de iure ciuili. l. i. f. 173. p. 1. b

Patria potestas, originaliter prouenit ex iure naturę. l. i. f. 171. pag. 2. c

Patri est potius succurrendum, quàm cuiusq; amico, cōtra Hierardam. l. i. f. 177. p. 1. b

Patres antiqui habebāt statutas horas ad orandum. lib. i. fo. 121. p. 1. b

Patribus familias, licet thesaurizare filijs. l. 2. f. 8. p. 2. c

Pauci sunt orationibus vacantes, ex D. Basilio. l. i. f. 116. p. 2. c

Pauertinus Garunnēsis Episcopus, suas oues non curat. l. i. f. 88. p. 1. a

Paulus cur dicat quòd implebat ea quę decerant passioni Christi. l. i. f. 165. p. 1. b

pauperes Deus non fecit. lib. 2. f. 11. p. 2. d

pauperes in die Iudicij quid dicent, & notent prędicatores. l. 2. f. 23. p. 2. d

pauperum cura, & sollicitudo, est intrinseca Apostolatui. l. 2. fol 4. p. 2. d

pauperum sunt illa bona, quę Diuites retinent. ex DD. Chrysofost. Gregorio, & Nazianze. l. 2. f. 11. p. 2. d

pauperum æconomi, sunt Episcopi. l. 2. f. 23. p. 1. b

pauperibus, qui non dant superflua, nō possunt effugere damnationem, ex D. Chrysofost. l. 2. f. 11. p. 2. d

pauperibus, & ægenis, Apostoli necessaria curabant. lib. 2. fo. 24. p. 2. c

peccatores reprehenduntur, & notent Prędicatores. lib. 1. f. 116. p. 2. d

peccatores reuertentes ad Deū per penitentiam, recipiuntur à Deo etiam post quam ipsi receperunt sacramentum. l. i. f. 145. p. 1. b

peccati Cain fuit principiu seruitutis hominū. l. i. f. 76. p. 2. d

peccatum Adę fuit origo mortis. ibidem. d

peccatum vnum, habet rationē materię respectu alterius. l. i. f. 34. p. 1. b

peccati nostri secundi actualis, in nobis datur causa permissionis, quod est primum peccatum à nobis commissum. l. i. f. 128. p. 1. a. b

I N D E X

Peccati primi actualis, nulla est causa in nobis, sed tñ datur cā eius demeritoria in primo nō parēte. l. i. f. 128. p. 1. a

Peccatum dicitur prima mors. l. i. f. 128. p. 1. b

peccatum fuit causa mortis. l. i. f. 128. p. 2. c

peccatum dupliciter consideratur, p se, & per accidēs, primo mō hē. rationē culpe. Secundo vero modo hēt rōnem pēne, & sic vnum potest esse pēna alterius. l. i. f. 130. p. 2. d

peccatum vñū pōt esse pēna alterius tripliciter. l. i. f. 130. p. 2. d

peccatum essentialiter, non est pēna nec iui ipsius, nec alterius. l. i. f. 132. p. 2. c

peccatum, nulla potentia pōt deleri, aut remitti sine transmutatione reali à priuatione grāe ad rectitudinem. l. i. f. 133. p. 1. a

peccatū vñū hēt rōnem materiae respectu alterius. l. i. f. 134. p. 1. b

peccatū rōne alterius adiuncti, potest esse pēna alterius. l. i. f. 133. p. 2. d

peccatū pōt esse pēna alterius peccati extrinsecē. l. i. f. 133. p. 2. c

peccatū vñū ex parte inordinationis, nō est cā alterius peccati, sed ex parte actus, qd est materiale ī peccato. l. i. f. 134. p. 2. c

peccatū rōne et inordinationis, probabile est qd sit pēna sui ipsius. l. i. f. 133. p. 1. a

peccata grauissima, cōmissa etiā post Baptismū, per penitentiā remittuntur. l. i. f. 143. p. 1. b

peccatum Angeli à peccato hominum in quibus differat. l. i. f. 146. p. 1. b

peccatum in Spiritū sanctū dicitur irremissibile, ex D. Aug. l. i. f. 154. p. 1. b

peccatum ad mortem, propriē est peccatum finalis impenitentia. l. i. f. 154. p. 2. c

peccat Episcopi mortaliter, si ipsis nō curantibus, pauperes fame moriuntur. l. 2. f. 3. p. 2. c

peccatū cōtra Iustitiam, in quo consistat. l. 2. f. 20. p. 2. c. d

peccatum contra Charitatē, in quo consistat. l. 2. f. ibid. d

peccata Eleemosynis remittuntur. l. 2. f. 26. p. 2. c

peccanti Adam et si Eva nō peccasset, peccatum tñ īequum fuisset. l. i. f. 172. p. 1. b

pecunia (cum seruit bono cōi) multociens plus valet quam vita hominis. l. 2. f. 9. p. 2. d

pēna de sui rōne, nō est necesse vt sit iuolūtaria. l. i. f. 135. p. 1. b

pēna tripliciter pōt considerari ex D. Tho. l. i. f. 157. p. 2. c. d

penalis lex, aliquā obligat ad sui obseruantiam sub mortali. l. i. f. 124. p. 2. d

penitentia sine Eleemosyna, nullam habet vim. l. 2. f. 26. p. 1. d

penitentia est secūda tabula post naufragium. l. i. f. 145. p. 2. d

periculum vite est maius malū, quā grauis necessitas in alio genere. l. i. f. 4. p. 1. b

peregrini Lauretanam domum petentes, a latronibus occidebantur. l. i. f. 66. p. 2. d

peste affectus ad eō abhorre, vt quidā faciunt, est cōtra Christianā pietatem. l. i. f. 187. p. 2. d

peste laborantibus inseruire, valde pium opus. l. i. f. 85. p. 1. b

perisce-

V E R B O R V M.

periscelede anime, sunt donum fortitudinis. l. i. f. 152. p. 2. d

permissio peccati sanctorū, est effectus prædestinationis eorum. l. i. f. 127. p. 2. d

permissio ex vocabulo acceptio ne, propriē est malorum. l. i. f. 128. p. 1. b

permittit Deus quosdam peccare, ut feruentius resurgant. l. i. f. 127. p. 2. c

pestis est maius malū, q̄ sunt famines, & bellum. l. i. f. 1. p. 1. a

pestis Romana, quæ tēpore D. Gregorij uiguit, quomodo se data est. l. i. f. 96. p. 2. c

pestis tēpore Philostrati, quanto tempore durauit. l. i. f. 99. p. 2. d

pestis (fm Abulensē) est quædā caelestis Dei ira. l. i. f. 2. p. 2. c. d

Pestis explorat iustitiam singulorum. l. i. f. 6. p. 1. a

pestis pp quid à Deo immitatur hominibus. l. i. f. 5. p. 2. d

pestilentia: plaga certo, & non temere hominibus infertur. l. i. f. 99. p. 1. a

Pharmacopole, tpe pestis nō pnt exire à loco pestifero, ex Claudio Espinço. l. i. f. 3. p. 1. b

Philosophorū doctrina impia. l. i. f. 53. p. 1. b

Petri Ioan. error, dicentis: Christo adhuc uiuo, & nō hū mortuo lanceæ uulnus illatū fuisset. l. i. f. 193. p. 1. b

Petro Apostolo, traditū sunt clauēs Regni cęlorū, & quid per clauēs intelligat. l. i. f. 49. p. 2. d

Petro Apostolo, concessæ sunt clauēs ligandi atq; soluendi. ibidem. d

Petrus Apostolus, Ecclesiæ per-

sonam realiter representat, non autem parabolicē. lib. 1. f. ibid. d

Petrus Apostolus, cur à Christo reprehensus est dum Neronis persecutionem fugeret. l. i. f. 92. p. 2. d

Pia Auctoris meditatio, de lancea Christi, q̄ plura vulnera fecerit, & notent Prædicatores. l. i. f. 21. p. 2. c. d

Pythagoras, & Socrates, quare nihil scripserunt. lib. 1. fo. 74. pag. 2. d

Penitentia: sacramētum, ex artrito facit contritum uirtute clauium. l. i. f. 10. p. 2. c

Plaga cędis Aegyptiorum, facta est à Domino. l. i. f. 60. p. 2. d

Plus valet homini satisfactio propria, quàm aliena. l. i. f. 165. pag. 1. b

Poetae in suis rebus, solam delectationem intendunt. lib. 1. f. 35. p. 2. d

Polonia: Regnū, ferē extinctū peste. l. i. f. 129. p. 2. c

Pontifices, & Episcopi fideles similes sunt custodibus fortissimis Salomonis & notēt hoc Prædicatores. l. i. f. 52. p. 2. d

Pontificum, & Episcoporū gladius in Ecclesia, quis, & qualis sit. ibidem. d

Populus Hæbreus habebat inter se gradus Sacerdotales constitutos ad hoc, vt veros à falsis Prophetis dignoscerent. l. i. f. 77. p. 2. d

Porta in dextro latere templi, significat uulnus lateris Christi. l. i. f. 201. p. 2. c. d

Pestes Tabernaculi quid signifi-

I N D E X

cont ex D. Gregorio & Beda. l. 1. f. 38. p. 2. d
Postpositio amoris circa Patrē, & matrem, non facit peccatū mortale. l. 1. f. 173. p. 2. d
Potest alicui imponi pœnitētia, vt ministrat infectis tempore peltis ex D. Tho. lib. 1. f. 95. pag. 2. c
Potestas regendi Ecclesiam, que à Christo suis membris est cōmunicata, in suo genere, est propria, & quasi principalis. lib. 1. f. 41. p. 1. b
potestas remittendi peccata, quōmodo à Christo sit Sacerdotibus communicata. lib. 1. f. 41. p. 1. b
potestas in Ecclesia est duplex, spiritalis, & temporalis. l. 1. f. 94. p. 2. d
potestatem habent Episcopi in qualibet mercatura taxanda. l. 2. f. 4. p. 1. a
potestas publica, potest compellere dimites, vt in grauibus, vel etiam cōmunibus necessitatibus, pauperibus Eleemosynas erogent. l. 2. f. 9. p. 2. c
potestas temporalis, & spiritalis, sunt sicut anima, & corpus l. 3. f. 75. p. 1. b
potestas dispensandi Indulgentias, Ecclesie Prælati concessa est. l. 1. f. 165. p. 1. b
potest dari absolutio ei, qui in similitate oppressus, loquelam amisit: dummodo sint duores testes qui asserant, ipsum petiuisse confessionem, vel saltem sit vnus qui id asserat: ex Concilio Arausi. & Carthagi. l. 1. f. 106. p. 1. b
potest Confessarius esse honoratus ad audiēdas confessiones in vno loco, & non in alio. l. 1. f. 110. p. 2. d
praeco non tenetur inquirere si illud quod publicare debet sit bonum, vel malum, verum vel falsum. l. 3. f. 52. p. 1. a
pracognouit Ioseph suum Principatū, non tamen suam venditionem. l. 1. f. 210. p. 1. a. b
praeceptum erogandi superflua, continetur sub praeccepto, nō furaberis. ex Alberto, & Ricardo. l. 2. f. 10. p. 2. d
praecepta affirmatiua, obligant semper, non tamen pro semper. l. 1. f. 4. p. 2. c
praeceptum Baptismi, non obligat adultum ad Baptismum suscipiendum cum periculo mortis suae. l. 1. f. 9. p. 1. a
praeces fidelium, in Lauretana Aede exaudiuntur. lib. 1. f. 66. pag. 2. d
praedicator non potest praedicare quidquid ei praecceptum fuerit, etiam si ei ab Inquisitore praecipiat, nisi ipse praedicator iudicet, id quod praedicat esse verum, & bonū, & quare, vide l. 3. f. 51. p. 2. d
praedestinantur homines à Deo ad gratiam, non autem est concedendum ullo pacto, praedestinari ad perditionem. l. 1. f. 128. p. 1. b
praedicans Christum ingressum habet per Christum ad eos quibus praedicat. lib. 1. f. 48. p. 1. b
praedium in quo differat à bello. lib. 3. f. 33. p. 2. d

Præter

V E R B O R V M

Praeter Christi satisfactionem, oportet vt nos satisficiamus Deo est. l. 3. f. 72. p. 1. b
Praetium inter Angelos quare fuerit exortum. l. 1. f. 137. p. 2. d
Praetiarum licitum esse probatur ex multis Concilijs. l. 3. f. 42. p. 2. d. & f. 43. p. 1. a
Primi iusti, quare magis sunt appellati Pastores pecorum, quā reges hominum, ex D. Augu. l. 1. f. 77. p. 1. a
primo homini nō reuelatū fuit mysterium Incarnationis verbi Dei, qua parte ordinabatur in remedium peccati. l. 1. f. 209. p. 2. c
primum in vnoquoque genere, est mensura aliorum. l. 1. f. 170. pag. 2. c
Princes & milites in bello ex ignorantia culpabili pugnant, peccant mortaliter. lib. 3. f. 53. p. 1. a
Princes, vel Respub. perfecta quare passa est iniuriam ab aliquo, est iudex illius qui ei iniuriam fecit. l. 3. f. 49. p. 2. d
in principe mouente bellum, rarissime est ignorantia culpabilis, si faciat quod in se est. l. 3. f. 52. p. 2. d
Princes dātes suis amplam viuedi libertatem, si illi propter hanc libertatem faciant aliquid contra bonos Ecclesie mores, tales Principes peccant mortaliter, & ab haereticis criminā non multum elongantur. l. 3. f. 76. p. 2. d
Princes hereticus, quando debeat ab Ecclesia admitti. lib. 3. f. vltimo, p. 1. a
Princedum, & Reip. potestas, à Deo est. l. 3. f. 72. p. 1. b
Priores, Abbaes, decani, Archidiaconi, Praetici iudiciorum, & multi Canonici, regnante impia Elisabetta in Anglia, Tulliano carcere conclusi, & mortui sunt. l. 3. f. 73. p. 1. b
Propheta, nō semper omnia que prophetat cognoscit. lib. 1. f. 26. p. 1. b
Propheta fuit Adam primus parens hominum. ex D. Epiph. l. 1. f. 210. p. 1. a
Prophetarum mentes, mouentur à Spiritu sancto tanq̄ instrumentum deficiēs, & quomodo. l. 1. f. 26. p. 1. a. b
Prophetae assimilantur seruis. l. 1. f. 25. p. 2. d
proportio ostij naturalis cum Christo. l. 1. f. 38. p. 2. c
propter multas causas, scriptura nobis tradit sua mysteria velata. l. 1. f. 36. p. 1. a
prouerbum quid sit, ex D. Cyrillo. l. 1. f. 37. p. 2. c
prouerbum aliqñ ponitur pro parabola. l. 1. f. ibid. c
proportio inter Christum, & Adam. l. 1. f. 209. p. 1. a
propriè quid sit duellum. lib. 3. f. 69. p. 2. d
Pseudo propheta, falsò sibi ostij nomen sumpserunt. lib. 1. f. 39. p. 2. c
puella ope Sanctissimæ Eucharistiae à Diabolo literatur. lib. 1. f. 60. p. 2. d
puer relinquendus est in potestate matris vsq; ad trienniu, nisi ipsa vita: Pueri insidiarentur. l. 1. f. 171. p. 1. b

g 3 puerum

I N D E X

puerū inuita matre, potest auus baptizare. *ibidem. b*
 pugna vno die perdurat, preliū vero non, sed vna tantū, duabus, vel tribus horis. *lib. 3. f. 33. p. 1. a.*
 pulcrū dictum D. Athanasij, de morte Diaboli. *l. 1. f. 217. p. 2. d*
 pulchra sententia de Eleemosyna ex D. Ambrosio. *l. 2. f. 12. p. 1. a*
 pulcher discursus Auctoris. *l. 1. f. 182. p. 1. b.*
 pulchra D. Augusti ponderatio in verbis Christi. *l. 1. f. 209. p. 2. d*
 pulchra ponderatio, quod Adam dicatur formatus; Eua vero edificata. *lib. 1. f. 208. p. 1. b*
 pulchra laudatio Patrum Societatis Iesu. *l. 1. f. 16. p. 1. b*
 pulchra similitudo D. Athanasij, quod anima nostra sit veluti columba quaedam latens sub domicilio corporis. *lib. 1. fo. 201. p. 2. c.*
 pulchræ comparationes de Christo. *l. 1. f. 44. p. 2. d*
 pulcrum dictum Nicolai Papæ. *l. 1. f. 5. p. 2. c*
 pupilli, quid in die Iudicij dicet. *l. 2. f. 23. p. 2. d.*

Q

Quale sit officium coadiutoris Episcopi. *l. 1. f. 12. p. 2. c*
 Quale sit institutum Religionū mendicantium. *l. 1. f. 15. p. 1. b*
 quales ante peccatum homines fuissent. *l. 1. f. 128. p. 2. c*
 quales sunt Reges, tales sunt eorum populi. *l. 3. f. 79. p. 1. a.*
 quando lex obligat ad sui obseruantiam ex Soto. *l. 1. f. 4. p. 2. d.*

V E R B O R V M.

quandoque in scriptura, cantā pro effectu sumitur. *l. 1. fo. 115. p. 1. b*
 quantā gratiæ fuerit Ioannes Bapti. ex D. Aug. *l. 1. f. 68. p. 2. c*
 quantum debeat Episcopus dispensare in pauperibus. *lib. 2. f. 25. p. 1. a*
 quātum restituet miles ex damnis i bello illatis. *l. 3. f. 53. p. 1. b*
 quantum ad bona temporalia, præsertim in articulo necessitatis, magis coniunctos amare debemus. *l. 1. f. 176. p. 2. d*
 quāuis natura ex se (secluso omni alio ut gratia) non possit elicere actum voluntatis quo diligit Deum supra se; ex viribus tamen naturæ inclinatur & propensionē habet, ut diligit Deū super omnia. *l. 1. f. 175. p. 1. a*
 quare lucerna summa candelabri, Templi, non habebat infusoria, ex D. Cyrillo, & notent locum hunc prædicatores. *l. 1. f. 42. p. 2. d*
 quare Iacob habuit diuersa nomina. *l. 1. f. 44. p. 2. c. d*
 quare Ecclesiam Christi sit vnū Ouille. *l. 1. f. 74. p. 2. d*
 quare primi homines iusti, potius appellati sunt pastores eorum quàm reges hominū. ex D. Aug. *l. 1. f. 77. p. 1. a*
 quare architecti in scriptura dicuntur habitare in Valle. *l. 1. f. 77. p. 2. d*
 quare in assumptione Romani Pontificis nomen ei mutetur. *l. 1. f. 80. p. 2. d*
 quare Petrus Apostolus, tempore Neronis à Christo fuit reprehensus. *l. 1. f. 92. p. 2. d*
 quare Spiritus Domini prohibuit prædicari Euāgelium in Asia. *l. 1. f. 148. p. 1. a*
 quare cum puer est paruulus, relinquendus est sub cura matris. *l. 1. f. 171. p. 1. a*
 quare in scripturis, Auus dicatur generare Nepotem. *lib. 1. f. 171. p. 1. b*
 quare Pater æternus, per Christi mortem placatus est. *lib. 1. fo. 195. p. 1. b*
 quare caro Christi, per duas noctes iacuit in Sepulchro. *l. 1. f. 194. p. 2. d*
 quare promisit Dominus non sibi viuenti, sed mortuo iam, lanceæ vulnus infligi. *lib. 1. f. 196. p. 1. b*
 quare Eua dicatur esse ex carne Adæ. *l. 1. f. 208. p. 1. b*
 quatuor dānorum genera quæ in bello hostibus infert licet. *l. 3. f. 59. p. 2. c*
 quatuor habuerunt speciem ostij, sed falsò. Primum ostium fuit falsorum Deorum, cultus. Secundum studium sapientiæ, & Philosophiæ. Tertium lex Moyfi. Quartum Hæreticorum dogmata. *l. 1. fo. 145. p. 1 & 2. b. c*
 quatuor sunt à Deo simul creata, materia scilicet, Cælum Empyreum, Tempus, & natura Angelica. *l. 1. f. 27. p. 1. a*
 quatuor nouissimo debent tempore peccatis in plateis publicè prædicari. *l. 1. f. 3. p. 1. b*
 quæ, & quot sint necessaria, vt Ecclesia dicatur catholica. *l. 1. f. 51. p. 1.*

I N D E X

quæ dicatur grauis necessitas. lib.1.f.4.p.1.b
 quæ sint Ecclesiæ, quæ sedes Apostolicas habuerunt, & quid sit habere sedes Apostolicas. ex D. Aug. lib.1.f.20.p.1.a
 quæ sunt de cõsilio, in casu iunt de præcepto. l.1.f.184.p.2.d
 quæ moderatio sit facienda in repretalijs. l.3.f.61.p.2.d
 quædam Nauarri opinio notanda. l.1.f.11.p.2.c
 quædam in scriptura non debêt intelligi omninõd propriè nec omninõd impropriè, sed mixtè. l.1.f.24.p.2.d
 quæstio D. Aug. & Sanctorum patrum de creatione mundi num in instanti, an verò sex dierũ spatio fuerit, varia est, vide. l.1.f.28.p.1. & 2.b.c
 qui potest confiteri ore peccata sua, & tentat aliter confiteri, peccat mortaliter, ex D. Tho. l.1.f.106.p.2.d
 qui semel perdunt Virginitatè, nunquam inueniunt locum penitentia apud Deũ, quoad priorè dignitatè. l.1.f.151.p.1.a
 qui sunt spiritualiter coniuncti l.1.f.178.p.1.a
 qui damnaret morem sepeliendi mortuos in Ecclesia, esset hæreticus. l.1.f.184.p.a
 qui negaret, clauos quibus Christi est crucifixus fuisse tres, dummodo quatuor vulnera manuum scilicet, & pedum confiteretur, non esset hæreticus. l.1.f.197.p.1.a
 qui non dat superflua pauperibus, non potest effugere damnationem. l.2.f.11.p.2.d
 qui sacerdotes astringuntur tempore belli remanere in populo obsesso. l.3.f.64.p.1.a
 qui Religiosi possunt tempore pestis fugere à loco pestifero. l.1.f.12.p.2.c
 qui ratione legati obligatur alere tot pauperes, si ipsi hoc esse cere negligat, & interim propter hoc pauperes illi fame moriantur, sunt sine dubio causa mortis eorum, & efficiuntur irregulares. lib.2.fo.3.p.2.d
 quia fratres duo, pro habèdo nouo Lauretanè adis dominio inter se viq; ad nuderat entes dimicauerunt, idèd Sacra Virgo Lauretana, à colle illorum fratrum discedens, ad Lauretanobilibis matronè campũ, Angelica vecta manu auolauit. l.1.f.66.p.2.d.
 quibus ornamentis anima per peccatũ priuatur. l.1.f.152.p.1.a
 quibus sint dandæ Eleemosynæ. l.2.f.3.p.1.a
 quicunq; tenetur exponere vitam corporalem, pro salute Reipublice. l.2.f.3.p.2.d
 quid denotauit Christus cũ iussit Petro soluere staterem pro se ipso, & pro Christo, & est notandum pro prædicatoribus. l.1.f.41.p.1.b
 quid sit absolutè in bonis necessarium ad statum, & ad familiam. l.2.f.6.p.1.b
 quid sit superfluũ. l.2.f.10.p.1.b
 quid intelligatur nomine vnus tunicæ, dum Christus dixit: qui hêt duas tunicas, det vnã non habenti. l.2.f.11.p.1.b
 quid

V E R B O R V M.

quid est mercedem Prophetæ accipere. l.2.f.32.p.1.b
 quid propriè modo sit bellum, & quid duellum. l.3.f.34.p.1.b
 quidam portant Crucem Christi inuoluntariè, quidam patienter, sed condignè, quidam patienter, sed innocenter. l.1.f.136.p.1.a
 quantum dictum Soti, falsum, vide. l.1.f.61.p.1.b
 quis sit sensus historicus sacrae scripturae. l.1.f.29.p.1.a
 quis sit sensus literalis alicuius loci scripturae. l.1.f.23.p.2.c
 quis debet mortem timere. l.1.f.6.p.1.a
 quoad bona supernaturalia, magis debemus diligere sanctiores, quam nobis coniunctiores. l.1.f.176.p.1.b
 quod sit volente Auo, non dicitur fieri inuitis parentibus. l.1.f.172.p.2.c
 quod est principium per se filiorum, ei conuenit filiorum suorum cura. l.1.f.169.p.2.c
 quod Eua fuerit formata ex costâ Adæ, credendum est vt articulus fidei. l.1.f.213.p.1.b
 quod rebelliones sint sequutæ post peccatum. l.3.f.34.p.1.b
 quod primò videtur in adilitio Ecclesie, est Christus ad instar domus, in qua id quod primò vř est ostium. l.1.f.47.p.2.c
 quod velum sit illud, quod scissum est in Christi morte. l.1.f.21.il.2.p.1.b
 quommodo sint intelligèdi Doctores, dum dicunt: quòd si in Baptismo cõtingat aliquis defectus, ob quem sacramentum reddatur nullum, Deus iustificat puerum. l.1.f.4.p.1.a
 quommodo intelligatur D. Aug. lib.1. de Doctri. Christiana c. 27. to. 3. cum ait: quòd plus debemus diligere proximum quam corpus proprium. l.1.f.4.p.2.c.
 quommodo rationabilis causa excutatur homines à legis obseruantia. l.1.f.4.p.2.d
 quo modo quis obligatur ad finem, eodem modo obligatur ad media. l.1.f.7.p.1.b
 quo modo, & ex quo loco colligatur à Sanctis Patribus, in Christo esse duas voluntates l.1.f.28.p.1.b
 quommodo possit summi efficac argumentum contra Infideles, seu Catholicos. lib.1. f.33.p.2.d
 quommodo intelligatur illud Psal. 31. Verbo domini Cœli firmati sunt. l.1.f.34.p.1.a
 quommodo Apostoli sunt facturi maiora opera, ijs quæ Christus fecit. l.1.f.68.p.2.d
 quommodo quædam miracula sint maiora alijs, ex D. Tho. l.1.f.69.p.2.c
 quommodo fieri deberet confessio per scripturam, & quomodo liceret, & in quo casu. l.1.f.106.p.2.c
 quommodo Deus dicatur animam deserere. l.1.f.153.p.2.d
 quommodo reprobatas à Deo, non possit gratiam adipisci. lib.1.f.153.p.2.d
 quommodo mater sit magis cõiunctum principium quam Auus. l.1.f.170.p.1.b
 quommodo

I N D E X

quomodo intelligatur illud Pauli: impleo ea quae desunt passioni Christi, & quomodo ea Paulus implebat. lib. 1. f. 65. p. 1. b.

quomodo Christus dicatur reliquidse patrem & matrem suam & adhaesisse uxori suae quae est Ecclesia. l. 1. f. 207. p. 2. c.

quomodo pauperes, nudi, egroti, pupilli, uiduae, & tandem oēs calamitosi contra diuites in die Iudicij clamabunt, & quid dicent: est locus notandus pro praedicatoribus. lib. 2. f. 23. pag. 2. d.

R

Ratio Boni, magis relucet in Patre quam in Auo. l. 1. f. 174. p. 1. b.

Ratio quaedam Adriani, contra ipsum retorquetur: vide. li. 3. f. 50. p. 2. d.

Rebuffus male citat Ripam in suam sententiam. l. 1. f. 2. p. 2. c.

Recanatēsum hilaritas & gaudium visa Lauretanæ Virginis domo. l. 1. f. 66. p. 2. c.

Reditus, decime, & alia Episcopalialia bona, tripliciter possunt considerari. l. 2. f. 18. p. 2. b.

Reges, & Principes ad Ecclesiam venientes, quid promittant. l. 3. f. 78. p. 1. b.

Reges multi, conuocando infideles, cur a domino reprehensi sunt. l. 3. f. 55. p. 2. d.

regi, & Principi fas est accumulare diuitias, & quare. lib. 2. f. 8. p. 2. c.

regula ad cognoscendos libros

Canonicos à non Canonicis l. 1. f. 19. p. 2. d.

regula dignoscendi propriam locutionem ab impropria, ex Doct. D. Aug. l. 1. f. 24. p. 2. c.

regula generalis ex D. Tho. ad sciendum quis sit verus sensus alicuius loci scripturae. l. 1. f. 26. p. 2. d.

regula ad cognoscendum quis sit sensus literalis alicuius loci scripturae. l. 1. f. 27. p. 2. c. v. f. que ad 29. p. 2. c.

regula certa ad sciendum quando obseruantia legis obligat hominem ad sui obseruationem. l. 1. f. 101. p. 2. d.

regula Sancti Tho. quando transgressio legis, non obligat aliquem sub mortali. ibid. d.

regula notanda ex Ioanne maiore. l. 1. f. 124. p. 1. a.

religiones mendicantiu ad quid ordinatae, & instituta sint ex Caiet. l. 1. f. 14. p. 2. c.

Religiosi Societatis Iesu valde laudantur circa opera misericordiae. l. 1. f. 16. p. 1. b.

religiosi omnes qui ex vi sui instituti obligantur ad inseruiendum infectis tempore pestis, vide. l. 1. f. 13. p. 2. c.

religiosi qui sine scrupulo possunt fugere à loco pestifero. l. 1. f. 12. p. 2. d.

religiosi omnes tenentur obedire suis Praelatis praecipientibus vt ministrent infectis sui monasterij tempore pestis. l. 1. f. 13. p. 1. a.

religiosorum discessus tempore pestis, nequit esse sine magno scandalo. l. 1. f. 14. p. 2. d.

reli-

V E R B O R V M.

religionis votum non obligat aliquem, cum ille iudicio Medicorum talis vitae cursus, est saluti nociuus. l. 1. f. 101. p. 1. & 2. b. c.

remoto contemptu, Ieiunij, aut festorum praecipuum non obligat ad sui obseruantiam cum mortis periculo. lib. 1. f. 103. pag. 1. a.

reprehenditur Orige. quia tria Genes. capita, non ad litteram, sed parabolicè voluit esse intelligenda. l. 1. f. 217. p. 1. b.

res melior non est exponenda periculo pro re minori. lib. 1. f. 6. p. 2. c.

res quae typum alterius gerit, multociens dicitur parabola. l. 1. f. 73. p. 2. d.

residentialia impedimentum, est duplex, scilicet intrinsecum, & extrinsecum, & quale horum obliget, vel excuset à residendo. l. 1. f. 6. p. 1. b.

respondetur ad Sanctos Patres, in materia de Eleemosyna. l. 2. f. 32. p. 1. b.

respublica imperfecta, non expectata sui Principis auctoritate, potest vti bello defensionuo. l. 3. f. 49. p. 1. a.

respublica imperfecta, non expectata sui Principis auctoritate non potest mouere praeliu aggressiuum. l. 3. f. 49. p. 1. b.

respublica perfecta potest aggressiuu bellu contra suos hostes committere. l. 3. f. 49. p. 2. c.

respublica perfecta quae passa est iniuriam ab aliquo, est iudex illius qui ei intulit iniuriam. lib. 3. f. ibid. d.

retinere superfluum est contra ius naturae. l. 2. f. 12. p. 2. c.

rex tenetur pro salute subditorum, suam vitam exponere. l. 1. f. 6. p. 2. c.

rex non tenetur pro uno subdito exponere vitam suam, bene autem pro salute Reipublicae. l. 1. f. 8. p. 1. a.

rex Lotharius ad Theuperge suae uxoris adulteriu cognoscendum, monomachia vsus est. l. 3. f. 70. p. 1. a.

Roma duello fundata est, & atrocinijs creuit. l. 3. f. 35. p. 1. b.

Romulus, Sabinas feminas rapuit, & multorum praeriu causa fuit. l. 3. f. 35. p. 2. c.

Ruperti Abbatis ponderatio, quod Christus appelletur aliquando fur, nunquam autem latro. lib. 1. f. 83. p. 2. c. d.

Rutilius Martyr, primò fugijt persecutionem, licet postea gloriosam à Tyranno Martyrij palmam arripuerit. lib. 1. fol. 7. p. 1. a.

S

Sacerdos cur debeat ad infirmum accedere, etiam si sciat ipsum infirmu esse damnandum. l. 1. f. 17. p. 2. c.

Sacerdotum Baal dolus. l. 1. f. 18. pag. 2. d.

Sacra scriptura, innititur infallibili veritati, Deo scilicet reuelanti. l. 1. f. 18. p. 2. d.

Sacra scriptura continet sub se varios sensus, literalem scilicet, & spūalem. l. 1. f. 20. p. 1. a.

Sacra scriptura se ipsam exponit ex

I N D E X

ex D. Aug. l. i. f. 28. p. 1. a
 Sacra scriptura, conuenienter
 vtitur metaphoris. lib. i. f. 35.
 pag. 1. a
 Sacra scriptura licet vtratur me-
 taphoris; nō idēō tamen com-
 parāda est cum alijs scientijs,
 vel cū Poēsi. l. i. f. 35. p. 2. d
 Sacra scriptura, tradit nobis sua
 mysteria velata, propter mul-
 tas causas. l. i. f. 36. p. 1. a
 Sacra scripturæ, postes sunt ouil-
 lis Christi. l. i. f. 38. p. 2. d
 Sacra scriptura vincit alias hu-
 manas scientias in multis. l. i.
 f. 72. p. 1. a
 Sacra scriptura rectē cōparatur
 ligno vitę. l. i. f. 73. p. 2. c
 Sacra scriptura comparatur fa-
 go. l. i. f. 74. p. 1. a
 Sacræ scripturę auctoritas, est in-
 fallibilis. l. i. f. 73. p. 1. b
 Sacræ scripturæ sanctitas. lib. i.
 f. 73. p. 1. a. b
 Sacramenta viatici, & confes-
 sionis in re, non sunt simpli-
 citer necessaria, sed sufficit si
 habeant in voto. l. i. f. 9. p. 1. a
 Sacramentum Pœnitentię ex at-
 trito facit contritum virtute
 clāuitum. l. i. f. 10. p. 2. c
 Sacramentum Eucharistię, qua-
 re nō possit fieri in sola aqua.
 l. i. f. 202. p. 2. d
 Samsonis vulpes, significant hęc
 reticos. l. i. f. 51. p. 2. c. d
 Sancti in Cœlo vident se coli, &
 venerari à fidelibus hic in ter-
 ra degentibus. l. i. f. 186. p. 2. d
 Sancti, maiori virtute, & poten-
 tia pollent post mortem quā
 ante. l. i. f. 187. p. 2. d
 Sancti etiam hic in terris, ex la-
 boribus pro Christo susceptis
 maiori gloria, & laude affi-
 ciuntur. l. i. f. 137. p. 1. b
 Sanguis Christi fluxit ut effectus
 passionis, sed aqua fluxit ad
 demonstrandū veritatē phy-
 cam corporis Christi, & no-
 stram à peccatis abluionem.
 l. i. f. 202. p. 2. c
 Sanguis à Christo post mortem
 in Cruce effusus, non solum
 fuit signum gratię; sed etiam
 eius causā effectiua instrumē-
 talis. l. i. f. 203. p. 1. b
 Sanguis totus à Christo in sua
 passione effusus, re-assumptus
 est in sua resurrectione. lib. i.
 f. ibidem. c
 Sanguis Christi etiam post mor-
 tem, fuit vnitus diuinitati, &
 est hoc tenendum de fide.
 ibidem. c
 Sanguis est de integritate huma-
 nę naturę. ibidem. d
 Sanguis duplex est, nutrimenta-
 lis. f. & purus. Primus nō fuit
 in Christo vnitus Diuinitati,
 benē autem secundus. ibid. d
 Sanguis ille ex Christi latere pro-
 cedens, erat verus sanguis, &
 effusus etiam, habuit infinitū
 valorem, fuitque pretium re-
 demptionis nostrę. lib. i. fo.
 204. p. 2. d
 Sanguis in Calice, ex vi verbo-
 rum, consecratur ut effusus.
 l. i. f. 219. p. 1. b
 satisfaciens, si habeat maiorem
 charitatem quā ille pro quo
 satisfacit, minori pœna satisf-
 acit, quā alius pro quo sa-
 tisfacit. l. i. f. 165. p. 2. d
 satisfacere potest unus homo
 pro

V E R B O R V M.

pro altero, in quantum ipsi
 sunt unum in Charitate. l. i.
 f. 68. p. 2. d
 scissura vulneris Christi, fuit ma-
 gna. l. i. f. 201. p. 1. b
 Secti dictum aureū: quod mul-
 ti sunt modō in Ecclesia qui
 per annum integrum viuunt
 sine peccato mortali. lib. i. f.
 17. p. 2. c
 scriptura quę scribitur secundum se
 est publica. l. i. f. 104. p. 1. b
 scriptura licet secundum se sit
 publica; in confessione tamē
 est secreta. l. i. f. 108. p. 2. d
 D. Sebastianus, manebat in do-
 mo Cęsarıs, ut Christianos
 in fide claudicantes, suo nutu
 confirmaret. l. 3. f. 78. p. 2. c
 seclusa ignorantia, nullo modo
 bellum potest esse iustum ex
 vtraque parte. l. 3. f. 58. p. 2. d
 sectę hęreticorum, non pos-
 sunt appellari Ecclesia. lib. i. f.
 51. p. 2. c
 secundi nostri peccati actualis,
 datur in nobis causā permit-
 sionis, peccatum. scilicet nobis pri-
 mō cōmissum. l. i. f. 128. p. 1. a
 sensus spiritalis quatuorplex sit
 in scriptura. l. i. f. 21. il. 2. p. 1. b
 sensus spiritalis fundatur in lit-
 terali. l. i. f. 24. p. 1. b
 sensus literalis in scriptura, nū-
 quā est falsus. l. i. f. 24. p. 1. b
 sensus literalis, est nobilior spi-
 rituali, & quare. l. i. f. 30. p. 1. b
 sensus spiritalis cōparatur cor-
 pori, literalis verō vmbra.
 l. i. f. 31. p. 1. a
 sensus spiritalis, aliqñ est nobi-
 lior literali. l. i. f. 31. p. 1. b
 sensus spūalis comparatur ani-
 ma, literalis verō corpori; il-
 le Diuinitati; hic verō huma-
 nitati, ex D. Cyrillo. l. i. f. 32.
 pag. 1. b
 sententia D. Aug. cōtra blasphem-
 mos. l. i. f. 136. p. 1. b
 sententia aurea de pœnitentię
 sacramento, ex DD. Cypria
 & Chrysoit. l. i. f. 143. p. 2. d
 sententia D. Aug. de sacra scrip-
 tura. l. i. f. 30. p. 2. c
 sępē mensura satisfactiōnis, at-
 tenditur ex difficultate ope-
 ris afflictiui. l. i. f. 159. p. 1. b
 sępē Deus, innocentes flagella-
 uit propter aliena peccata.
 l. i. f. 163. p. 2. d
 sępē in scriptura, reperiuntur sen-
 sus litterales reconditi. lib. i.
 f. 24. p. 2. d
 sępē non habuit gentilitas, &
 quare. l. i. f. 52. p. 1. b
 sępē multę sunt in Ecclesia,
 l. i. f. 52. p. 1. a
 sępē Ecclesię, est cōtinuata sum-
 morum Pontificū, & Catho-
 licorum Episcoporum series.
 l. i. f. 52. p. 1. a
 sępē ouilis Christi, est diui-
 na. ibidem. b
 sępē minores lampadę candē
 labri Templi, quid denotent,
 ex D. Cyrillo. l. i. f. 42. p. 2. d
 sepultura sacra, auget beatıs glo-
 riam accidentalem, & simili-
 ter damnatis penam acciden-
 talem. l. i. f. 186. p. 2. d
 sepultura non auget beatitudi-
 nem essentialē, nec minuit
 damnationem. l. i. f. 186. p. 2. c
 sepultura corporū mortuorum,
 prodest viuīs sepeliētibus, &
 alijs. l. i. f. 190. p. 1. b
 sepulcu-

I N D E X

sepultura Christi operata est efficaciter nostram salutem. l. 1. f. 193. p. 2. d
 sepultura Christi cur fuit aliena. l. 1. f. 194. p. 1. a
 sepulture Christi ex mora trium dierum in ea, veritas mortis eius tribuitur. l. 1. f. 194. p. 2. d
 sepultura Christi sicut vulnus eius, erat quidem quid corporale, sed agebant, & operabantur, tanquam instrumentum in virtute Diuinitatis. lib. 1. f. 221. p. 1. b
 sepulchrorum Sanctorum virtus, quæ, & qualis sit. lib. 1. f. 187. p. 1. b
 sepulchrorum Sanctorum miracula magna. l. 1. f. ibid. p. 2. c
 Sergius secundus appellatus est ille primus Papa, cui primo in sua ad Pontificatum assumptione, nomen mutatum est. l. 1. f. 81. p. 1. a
 sex sunt modi figuratiuæ loquutionis. l. 1. f. 36. p. 1. b
 sex modis potest intelligi Clericum bellare. l. 3. f. 65. p. 2. d
 sexta Synodus quid determinauit contra Origenem. l. 1. f. 23. p. 1. a
 si persecutio fuerit contra Prælatum pro causa fidei, & ex fuga sequitur scandalum, tunc tenetur Prælatum non fugere. l. 1. f. 92. p. 2. c
 si tempore pestis, duplicantur corporales Medici, multo magis debent spirituales Medici multiplicari. l. 1. f. 112. p. 1. a
 si modo quis ex carne matris, si ne semine (miraculose) conciperetur, non contraheret peccatum. l. 1. f. 172. pag. 1. b
 si in illo triduo mortis Christi apposuisset quis vinum in calicem, cõuersum fuisset in vinum, in sanguinem effusum. l. 1. f. 205. p. 1. b
 similitudo pulcra de sacra scriptura. l. 1. f. 71. p. 2. d
 Syluester Papa, seriatim nomina pauperum, & uiduarum habebat apud se, vt eis posset auxiliari. l. 2. f. 3. p. 1. b
 Syluester Papa, habuit apud se imagines SS. Petri, & Pauli. l. 1. f. 59. p. 2. c
 Socrates, & Pythagoras, nihil scripserunt, & quare. lib. 1. f. 74. p. 2. d
 sollicitudo erga pauperes, intrinseca est Apostolatu. lib. 2. f. 4. p. 2. d
 sopor immissus in Adã, fuit verus somnus. l. 1. f. 209. p. 1. a
 Soti opinio, non placet Auctori. l. 1. f. 180. p. 1. a
 Soti opinio, quod fluxus tantum aquæ, & non sanguinis ex latere Christi fuit miraculosus, est periculosa. l. 1. f. 201. p. 1. a
 Soti dictum est: quod sacramenta non habuerunt efficaciam à vulnere, vel ab aqua, & sanguine lateris Christi. lib. 1. f. 203. p. 1. a. b
 Sotus, & Gabrî, confutantur, dũ dicunt: posse sine peccato penitentem recusare poenitentiam sibi iniunctam. l. 1. f. 162. p. 2. c
 Sotus reprehenditur dum ait: non esse certum de fide, poenitentia sacra, ex attrito facere contritum. l. 1. f. 10. p. 2. d
 Sotus

VERBORVM

Sotus reprehenditur, in materia Baptismi. l. 1. f. 9. p. 1. b
 spiritualia in scriptura nobis per corporalium similitudinem, & per metaphoras traduntur. l. 1. f. 35. p. 2. c
 Spiritus sanctus & Caiphas, varia intendebant in illis verbis expedit vt vnus moriatur, &c. l. 1. f. 25. p. 1. a
 Spiritus sanctus immediatè mouebat Apostolos in interpretandis sacris scripturis. lib. 1. f. 33. p. 1. b
 Spiritus sanctus quadrupliciter aperit ostium Pastoribus Ecclesiæ. l. 1. f. 48. p. 2. c
 spiritus Domini quare prohibuit prædicari Euangelium in Atria. l. 1. f. 148. p. 1. a
 Staterem soluit Petrus pro Christo, & pro se, & quid hoc significauit. l. 1. f. 41. p. 1. b
 Stephani Prothomartyris, & aliorum Sanctorum corpora diuinitus reuelantur. lib. 1. f. 187. p. 2. d
 Suarez reprehenditur. lib. 1. fo. 202. p. 1. a
 subditus agens contra præceptum vel ore tenus à Prælato factum, vel in regula expressum, peccat mortaliter. l. 1. f. 125. p. 1. a
 T
 Tabernaculi postes quid significant ex D. Grego. & Beda. l. 1. f. 38. p. 2. d
 Tamburlani exercitus quantus fuerit. l. 3. f. 37. p. 2. d
 Tanta est ius Eleemosynæ, vt hominem ad Deum introducat, ex D. Ambro. l. 2. f. 26. p. 2. d
 Temporalia bona ad finem honestum ordinata, induunt rationem honesti, & ita potest pro eis vitam exponi. lib. 1. f. 88. p. 2. d
 tempore vrgentis pestis, unde sacerdotes infectis ministrantes, viuere debeant. lib. 1. fo. 114. p. 1. b
 tempore pestis, nullo modo licet Clericis ludere prohibitis ludis, neque etiam ob recreationem, tum maximè Curatis. l. 1. f. 120. p. 1. b
 tempore ingentis famis Episcopus tenetur de suo subuenire necessitatibus pauperum. l. 2. f. 2. p. 1. b
 terminus à quo Iustificationis est culpa, ex Concilio Tridentino. l. 1. f. 132. p. 2. d
 tertium genus bonorum Ecclesiæ, sunt oblationes. lib. 2. fo. 17. p. 2. d
 Tertullianus Montanum hæreticum est sequutus. lib. 1. fo. 91. pag. 2. d
 Tertulliani liber de fuga à D. Hieronymo condemnatur. l. 1. f. 91. p. 2. d
 Thalmud Iudeorum, continet multa falsa. l. 1. f. 53. p. 1. a. b
 Theodas, & Iudas, falso sibi ostij nomen assumpserunt. l. 1. f. 39. p. 2. c
 Theologus, similis est Aquilæ, & præcipuè Aquilæ illi Ezechielis. l. 1. f. 35. p. 1. a. b
 Theologus, similis est Regi, ibidem. a
 Theophilus, & Euthimi, temerariè de sanguine Christi in horto

I N D E X

- horro fuso loquuntur. lib.1.f. 199.p.1.a
 timor cadens in virum constan-
 tem,quādo non excusat Cu-
 ratum à militando. lib.1.f. 12.p.1.b
 Tyranni, subditos suos ad pec-
 candum inducentes,appellan-
 tur lupi. l.1.f.89.p.1.b
 Tormenta Christi superant om-
 nes pœnas hominum huius
 sæculi, non autem damnato-
 rum. l.1.f.199.p.1.a
 Tostadus tenet, Ecclesiam non
 fuisse formatā ex latere Chri-
 sti mortui, sed ex latere Chri-
 sti viuentis. l.1.f.203.p.1.a
 Tostadus ait sanguinē ex Chri-
 sti latere profluxum, nihil cō-
 tulisse ad redemptionem hu-
 mani generis, nec per illum
 Christum nobis quidquam
 meruisse. l.1.f.203.p.1.a
 Torus sanguis Christi in terram
 fusus, reassumptus est in re-
 surrectione. lib.1.f.203.p.2.c
 & f.204.p.2.c
 Transgressio statuti, vel consti-
 tutionis præceptiua, seu præ-
 cepti etiam Prælatorum, in-
 ducit peccatum mortale. l.1.
 f.123.p.1.b
 Translatio Almae domus Laure-
 tanæ à Nazareth Galileæ, vs-
 que ad Ciuitatem Recanatē-
 sem, est miraculum miracu-
 lorum. l.1.f.65.p.2.c
 Tres hæreses recitantur, & con-
 funduntur in materia de bel-
 lo l.3.f.39.p.2.c.d
 Tria sunt genera personarum,
 quibus non licet militibus in
 bello damnū inferre. lib.3.
 fol.62.pag.2.d
 Tria faciunt ad perfectionē fra-
 ternæ dilectionis. lib.1.f.15.
 pag.1.a
 Tribus Leuitica cōparatur Cle-
 ricis legis gratiæ, & quæ bo-
 na possidere debeant. lib.2.f.
 24.p.1.b
 Triplex respōsio datur ad quen-
 dam locum D. Pauli. lib.1.f.
 149.p.1.b
 Tripliciter homines flagellan-
 tur à Deo, scilicet corporaliter,
 temporaliter, & spiritualiter.
 Primis quidem duobus
 modis Deus flagellat positiuē,
 Tertiō verò modo solūm
 permissiuē. l.1.f.127.p.1.b
 Tripliciter subueniri potest exi-
 stenti in extrema necessitate.
 l.2.f.6.p.2.d
 Tropus à parabola differt, & in
 quo vide. l.1.f.37.p.1.a
 Tunc sunt malæ Eleemōsynæ,
 cum fiunt ex rapinis. lib.2.f.
 28.p.1.b
 Turca si inuadens Ciuitatem
 in odium fidei, paruulos om-
 nes in illa existentes & infan-
 tes omnes adhuc in mater-
 nis vteris manentes interficiat,
 tunc morientes illi in
 Dei gratia decederent, & no-
 talocum. l.1.f.4.p.1.a
 Turcremata, malè legit, & ci-
 tat locum quendam D. Aug.
 l.1.f.19.p.2.d
 Turcremata, duplex Eleemo-
 synæ genus constituit, spiri-
 tuale scilicet, & temporale.
 l.1.f.182.p.1.a
 Tutores non possunt sugere à
 Ciuitate pestifera tempore
 pestis

V E R B O R V M.

pestis ex Claudio Espinæo. lib.1.f.3.p.1.b
 varij errores recensentur. lib.1.f.142.p.1.b

V

- Vado Iordanis, assimilatur
 Christus. l.1.f.47.p.2.c
 Valet opus satisfactorium quod
 homo operatur ad tria.
 Valdēsis error fuit, qd nihil pro-
 derat animæ defuncti, corpus
 ipsius sepeliri in loco sacro.
 l.1.f.189.p.1.b
 Valens Imperator hæreticus, li-
 berā cuiq; suorum vinēdi liber-
 tatem cōcessit. l.3.f.75.p.1.a.b
 valor essentialis sacrificij missæ,
 æqualis est in omnibus sacri-
 ficijs. l.1.f.190.p.1.b
 varia dicta q̄ probare vñr, bella
 nullo mō licere. l.3.f.43.p.1.b
 varia expositio Doctorū super
 illa verba Ioan.1. erat lux ve-
 ra, &c. l.1.f.41.p.2.c.d
 varia expositio de ostio Oculis.
 l.1.f.48. & 49.
 varia Iudeorum, & gentiliū bel-
 la. l.3.f.37.p.1.a
 variè D. Aug. exponit locum il-
 lum Euangelij Matt. tu es Pe-
 trus, &c. l.1.f.43.p.1.b
 variè beatitudo bonis operibus
 attribuitur. l.2.f.28.p.2.d
 variæ ampullæ sanguinis illius
 miraculosi qui fluxit ex Chri-
 sti Icona in Syria à Iudeis per-
 cussa, per varia loca missæ sūt.
 l.1.f.200.p.2.c
 variæ ciuiles discordiæ narran-
 tur. l.3.f.35.p.2.c
 varietas penarum in damnatis,
 non refrigerabit eos, ex D.
 Tho. l.1.f.189.p.1.a
 varij errores recensentur. lib.1.f.142.p.1.b
 varij sunt gradus cōiunctionis
 spiritualis. l.1.f.178.p.1.b
 varij Populi à Nino Rege iupe-
 rati, & subacti sunt. l.3.f.35.
 pag.1.a
 varius modus contrahendi pe-
 stem. l.1.f.98.p.2.d
 veneti Populi, peste afflictati. l.1.
 f.129.p.2.c
 vera ratio cur Romano Pontiffi
 cū iua aīsumptione nomē mu-
 tet. l.1.f.80.p.2.d. & f.81.p.1.a
 verba illa Adæ. si hoc nunc os ex
 ossibus meis, & caro de carne
 mea, tñ Ecclesiæ cū Christo
 coniunctionem significabāt.
 l.1.f.211.p.1.b
 verbo domini celi firmati sunt,
 quō intelligatur. l.1.f.34.p.1.a
 via Dei incohantibus est angus-
 ta. l.1.f.136.p.1.a
 Vicarij perpetui, tenentur non
 abesse à loco residentie repo-
 re pestis. l.1.f.5.p.1.b
 Vicarius, qñ absens à loco resi-
 dentie peccat, et si alium loco
 sui sufficiat. l.1.f.7.p.1.b
 Vicinior Curatus, tempore pes-
 tis tenetur succurrere aiteri
 Curato infir. mo. l.1.f.8.p.2.c
 viduæ, quid in die Iudicij dicēt.
 l.1.f.23.p.2.d
 Virginis ope, Damasceno ma-
 nus restituitur. l.1.f.62.p.2.d
 Virginis ope, quidam cū te Dia-
 bolo (data singrapha) dicat-
 set, liberatus est. l.1.f.62.p.2.d
 Virginis Lauretanæ domus, Re-
 canero tanq̄ eximium donū
 parabatur. l.1.f.66.p.1.b
 Virgini aliqñ fuit cōcessum, vi-
 dere

I N D E X

- dere clarè Diuinâ essentiam, ut fuit in die Incarnationis. l.1.f.212.p.1.b
- Virginis laudes, ex D. Bernardo ibidem, b
- Virginitatem qui semel perdūt non inueniunt locum penitentiæ, apud Deū quoad priorè dignitatē. l.1.f.151.p.1.a
- Virgo Maria B. Idelfonso Archiepiscopo Toletano vestes ad sacrum peragendum tradidit. l.1.f.63.p.1.a
- Virgo Maria præsto adest inuocanti. l.1.f.64.p.1.a
- Virgo Maria ubi sit nata. lib.1.f.64.p.2.c
- Virgo Maria apparuit Alexādro Priori Sancti Georgij, apud Illyricos. l.1.f.65.p.1.a
- Virgo Maria à nullo Illustrum virorum in gratijs superatur. l.1.f.70.p.1.b
- Virgo Maria non adfuit in primo Concilio facto Hierosolymis, ut putat Rupertus. l.1.f.70.p.2.d
- Virgo Maria stans iuxta Crucē filij, sanguinem eius labentē collegit. l.1.f.200.p.2.d
- Viri Ecclesiastici appellātur lux. l.1.f.42.p.2.c
- Virtus reducendi aquas ad locum suum communicata fuit manuum Moyſi per modum transeuntis. l.1.f.160.p.1.b
- vita spiritalis vnus hominis est maius bonum, q̄ vita corporalis Reiptub. l.1.f.3.p.2.d
- Vitāda sunt duo extrema in exponendis sacris scripturis. l.1.f.36.p.1.a
- vitiū discrimen aliquando sequitur intrinsecè, aliquando extrinsecè, & per accidens. lib.1.f.100.p.1.a
- Vitū in communi de prætorum venditarum, durauit à Christo vsq; ad annum 224. lib.2.f.17.p.2.c
- vna scientia, ex quot capitibus dicatur nobiliior altera. lib.1.f.30.p.2.c
- vnde deducatur absonum esse à Christi religione plures habere vxores. l.1.f.213.p.2.c
- vni eidemq; rei multociens contraria nomina conueniunt. lib.1.f.44.p.1.b
- vnusquisq; tenetur conseruare statū suum, nisi mutet in melius. l.2.f.8.p.1.a
- votum religionis, non obligat eum cui medicorum Iudicio talis status est vitæ suę nociuus. l.1.f.101.p.1.& 2.b.c
- vox penitentis licet ex sua natura sit publica, tamen in cōfessione est secreta. l.1.f.104.p.2.d
- vocare infideles in sui auxilium ad præliandum per accidens est peccatum. l.3.f.55.p.2.d
- vsus parabolarum frequēs est in Euangelio. l.1.f.37.p.1.b
- Vuicleph Impius vitio vertebat Constantino Imperatore, qđ multas terras concessit Ecclesiæ. l.2.f.22.p.1.a
- vulpes Samsonis, significant hæreticos. l.1.f.51.p.2.d

Z

Z Acharias Pontifex Eracty-
tum admonet vt humilis
incedat. lib.1.f.61.p.2.c

F I N I S.

I N D E X T E R T I V S

AD VSVM CONCIONATORVM.

Prædicatores ex superioribus Indicibus, & maxime ex secundo possunt in singulis ad suum libitum, selectiora alphabetico ordine digesta perlegere. Sed quia illa multa sunt, & nimia sua longitudine, legentium oculos obumbrant, atq; offuscant; ideo visum est, in hoc tertio Indice selectiora, & pulchriora seligere, ut illa alphabetico etiā ordine perlegant, & contemplantur. Insuper præter discursus prædictos, in Indice citatos (multis in locis) motus quibusdam admonitionibus, & illustrationibus, easdem res, easdemq; dicta amplificamus: docentes lectorem, ad quot quamq; varia & diuersa loca scripturæ easdem res poterunt applicare.

A

Peccato Adæ mors habuit initium, & habetur l.1.f.76. p.2.c. tractare poteris per contrapositionem, q̄ a morte secundæ Adæ mors habuit mortē, iuxta illud: Ero mors tua, & vita habuit principium, quod per Christum omnes viuificantur.

A mulieribus quot mala euenerint, quod est l.3.f.58. per totum. erit bonum uidere hoc pro decollatione Ioannis Baptistæ, dum pro saltatione filix Hærodiadis, caput amputatum est.

Absentia ministrorum Ecclesiæ a suis populis, quot malorum sit causa, & habetur l.3.f.63. p.2. d. tu tractare poteris de residentia Prælatorum, nam absentia eorum est causa multorum malorum, adducere poteris absentiam Moyſi a populo suo, nam fuit causa q̄ Idola colerent, licet absentia illa fuerit non propter uanitatem, sed propter Dei conuersationem.

Abraham accepisse filium in parabolam quid significet, habes l.1.f.37.d.

Abrahæ quare fuit aduſta littera. quod est fol.44. tracta tu de fidelitatis, seu fidei magnitudine, & dic semper Deum augere credentes, Sara uerò, quia ueluti dubitans rixit, ideo ei (præter aliū) detracta fuit littera. Adam in illo sopore uidit diuinam essentiam, & postea prophetauit. qđ habes l.1.f.209.d. age de magnitudine diuinæ conuersationis. Vbi introducere poteris Deum ueluti præceptorem Adæ, Adam uerò discipulum qui ex una separata lectione uidit, & sciuit præterita, præsentia,

h 2 & futura,

I N D E X

& futura, ut ait Epipha. & habes lib. 1. f. 210. p. 1. a
 Adam fuit primus Christianus, & quare habes l. 1. f. 217. p. 1. a
 Adæ cur in somno fuerit costa detracta. l. 1. f. 214. p. 2. d
 Adam in illo sopore non cognouit mysterium crucis, quod habetur l. 1.
 f. 211. p. 1. a poteris adijcere qd merito hoc factum sit. nã cum ille sopor
 Adæ merat ueluti qdã participatio diuine gloriæ, & gustus fruitionis
 beatificæ, nõ debebat ei fieri reuelatio mortis, & acerbitatis crucis dñi.
 Adam secundas, cur inclinato capite obdormiuit, habes l. 1. f. 208. il pri-
 mo. p. 2. c. Tu adde, merito id factum esse. Ostendebat enim Christus
 unde Ecclesia prodire debebat, scilicet ex latere eius, qui instans serpe-
 tis ideo moriebatur ne filij eius ex suo uentre nascerentur. inclinato et
 capite obdormiuit, quia per dormitionem mortis, Christus naturã hu-
 manam deosculatus est, pacificans per sanguinem crucis eius siue quæ
 in coelis, siue quæ in terris sunt inclinato etiam capite ad partem vul-
 neris, ut ingrediamur in petram, & abscondamur ut intremus in auer-
 sam maceris, & in cellam suam uinariam, ubi ordinauit in nos chari-
 tatem. inclinato etiam capite ut non rigidum iam arboris primi uetiti
 fructum agrestem, sed placidum & dulcem sumamus. & multa alia po-
 terit lector excogitare.
 Affectum paternum communicat Spiritus Sanctus pastoribus Ecclesiæ
 ad regendos suos subditos, quod habetur l. 1. f. 49. p. 1. b. Adde tu pater-
 num affectu Prophetæ Dei, qui audiens a mesforibus suis mors in olla,
 mors in olla uir Dei, statim accepta farina pulmētū ollæ dulcorauit, ap-
 plicās ista & multa alia affectui pastorū, dum subditorū malis medent.
 D. Ambrosij ponderatio super illud Pauli: non enim Angelos apprehen-
 dit, sed semen Abrahamæ apprehendit, & habes l. 1. f. 42. p. 1. b.

B

Beniamin filio Rachelis duo diuersa nomina conuenerunt, & habes l.
 1. fo. 44. p. 1. b. de iure potius. Quod Iacob qui luctator fuit, Christū
 representat qui in morte luctauit, & in hac lucta claudus humanitatis
 fœmore effectus est. huius ergo Christi qui filius esse debet Benoni
 primo, & postea Beniamin debet nominari. nec sufficit hominem esse
 Ben-oni respectu Christi, qui in Cruce doloribus plenus, & parturiēs
 cruciatibus filios suos, Benoni quemlibet nostrum appellauit; sed ne-
 cesse est, nos esse Benoni respectu nostri, ita quod debeamus dolere, &
 plorare mala quæ aduersus Deum commisimus, ut his deploratis, Be-
 niamin, id est filius dexteræ à Iacob patre nostro, id est Christo nomi-
 nari ualeamus, & ad dexteram eius sedentes (ut Beniamin nomen so-
 nat) impleatur illud, sedebitis super sedes duodecim, iudicantium duo-
 decim tribus Israel, quod et Christus, ut sem humanitatem esset in Cæ-
 lo Beniamin, prius fuit Ben-oni, quia fuit filius doloris, sic. n. cum Pro-
 pheta appellauit dicens virum dolorum & scientem infirmitatem.

C

Caym diuina uoce admoneri potuit, mutari non potuit, ex Augusti-
 no, & habes l. 1. f. 148. p. 1. b. tractare poteris de difficultate conuer-
 sionis peccatoris.

Concordiæ

T E R T I V S.

Concordiæ Adæ Romani extra Ciuitatem ædificarunt, & habes ex D.
 Augustino. l. 3. f. 36. p. 1. b. accommodare hoc poteris de dilectione inti-
 mi cum, & de pace habenda, cum apostrophe uiuaci dolens, & dicēs,
 quod homines concordiam nolunt intra se habere, sed eius Adæ, si
 forte extruunt, fors ædificant.

D

Desponsatio Christi cum Ecclesia fuit mediante sanguine, habes l. 1.
 f. 216. p. 1. a. dic illud Zephoræ: Spontus sanguinum tu mihi es: di-
 gnitatem huius desponsationis, habes ex D. Augustino, & uide l. 1. fol.
 215. p. 2. d

E

Ecclésiæ dignitatem & amplitudinem, uide in Indice secundo uerbo-
 rum, Verbo Ecclesia.
 Eleemosynæ similiter magnaalia, uide fusc in secundo Indice uerborum,
 uerbo Eleemosyna.
 Episcopi fideles, si miles sunt custodibus Salomonis, & habes l. 1. f. 72. p. 2.
 d. Salomon Christus est, reclinatorium super quod dormit, est anima
 fidelis, nam delicta meæ (inquit ipse) esse cum filis hominum. Episcopi
 ergo fideles quietem animæ curantes gladio potestatis duplicis ad-
 uersus hostes, & hæreticos insurgunt, ne turbetur somnus ueri Salo-
 monis.
 Etiam quomodo dicatur non inuenisse locum penitentia apud Deum. l. 1.
 f. 150. p. 2. d

F

Festum sanctissimi Sacramenti Eucharistiæ, unde ortum habuit. lib. 1. f.
 60. p. 2. c
 Fideles Christi debent esse oues uariorum colorum, id est uirtutum, &
 habes l. 1. f. 75 & 76. d. a
 Foramen lateris Christi apertum, totius mundi ad Christi fidem ingres-
 sum significabat, ex Augustino. & habes l. 1. f. 120. p. 1. b. adducere hoc
 poteris ad gentium conuersionem, & in aduentu Regum magorum ex
 Oriente, ad paruulum Christi præsepium.

G

Gemmæ animæ, sunt domū intellectus, consilij, & scientiæ. l. 1. f. 153.
 tractare poteris de ornatu animæ, cuius ornatum, & pulchritudine
 reperies in secundo Indice, uerbo Anima.

H

Heronymi ponderatio super illud Euangellij: qui habet duas tuni-
 cas. l. 2. f. 11. p. 1. b
 Humilitas est calceamentum animæ. & habes l. 1. f. 154. p. 1. a. adde tu cal-
 ceamenta filiorū Israel nunquam fuisse consumpta toto tempore quo
 per desertum ambulauerunt, atque ita nunq̄ debent consumi humilita-
 tis calceamentū; quia ut ait sponsus; si ignoras te o pulcherrima inter
 mulieres, abi post uestigia gregum tuorū, &c. & nihil est quod tantum
 sponsum delectet uti calceamenta, & incessu pulcher in eis, unde dixit
 sponsus: quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis filia principis.

h 3 Incan-

I N D E X

I

Incantatores prudentes in Ecclesia sunt Episcopi Sancti, & habes lib. 1. f. 77. p. 2. d.
 Inter Angelos quare ortum fuerit praelium. l. 1. f. 137. p. 2. d.
 Interpretatio elegans super illud Ioan. 6. nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. l. 1. f. 24. d. & 25. a.
 Ioseph dormitio quid significet, & nota bene. l. 1. f. 46. p. 1. b.
 Iudæis perdentibus Architectos, omnis ædificandi gratia, ad Ecclesiam translata est. l. 1. f. 77. p. 2. c.

L

Lampades septem minores quæ erant in candelabro Templi, quid significant. l. 1. f. 42. p. 2. d.
 Laudes sacræ scripturæ, ex Cassiodoro. l. 1. f. 74. p. 1. a.
 Laudes Mariæ Virginis narrantur à D. Bernardo. l. 1. f. 212. p. 1. b.
 Lucis nomen Christus Ecclesiæ communicauit, & habes lib. 1. f. 41. p. 2. c. hoc erit aptum adduci in illo Euangelio: ego sum lux mundi. Vbi dicere poteris, Christum simile esse Principi magno, qui omnes ferè suas vestes seruis tradit, ac donat, sic vestem Pastoris dum ait, ego sum pastor bonus, communicat Petro dicens ei: pascue oues meas, vestem Dominam etiam communicat bonis, ac fidelibus dum de ipsis per prophetam ait: ego dixi dijs etis uos &c. vestè similiter lucis dum ipse ait, ego sum lux mundi, suis Apostolis, & fidelibus communicat dicens: vos estis lux mundi, &c.
 Lunulæ animæ sunt contemplatio rerum cælestium, & habes lib. 1. fol. 154. p. 1. b.
 Lucerna illa summa candelabri templi, cur non habebat intusforia, ex D. Cyrillo. l. 1. f. 42. p. 2. d.
 Lux vera quæ est Christus in quibus differat à luce Apostolorum. lib. 1. f. 42. p. 1. a.

M

Mercenarius quid sit. l. 1. f. 82. p. 2. d.
 Miracula Christi quomodo probabant ipsum esse Deum. l. 1. f. 164. p. 2. d. & tandem vide de miraculis in suo proprio verbo miraculorum.
 Murenulæ animæ, sunt spes Sancta. l. 1. f. 153. p. 1. b.

N

Nomen ostij, cur toties Christus in Euangelio Ioan. 10. repetijt. l. 1. f. 46. p. 2. c.
 Nota subtile punctum in materia matrimonij. l. 1. f. 107. p. 2. d.
 Nota pro concionatoribus, & peccatorum conuersione. lib. 1. fol. 147. p. 1. b.
 Nota quomodo intelligatur Iy (quia) in Euang. Ioannis, dum Christus ait: vos non creditis, quia non estis ex ouibus meis. lib. 1. fol. 155. p. 1. & 2. b. c.
 Nota cur dominus sepulcrum habuit in horto. l. 1. f. 194. p. 1. a.
 Nota interpretatione D. Basylij super illud: qui habet duas nucas, &c. l. 3. f. 45. p. 2. c. d.

Nota

T E R T I V S.

Nota pro materia de oratione. l. 3. f. 46. p. 2. d.
 Nota ex Turrecremata, Christum ponere animam suam pro nobis in prælium, alios autem sanctos non, sed tantum in exemplum, ut fuit Petrus cum dixit, & animam meam pro te ponam. l. 1. f. 87. p. 2. c.
 Notandum pulcrum, ex D. Basylio. l. 1. f. 118. p. 1. a. b.
 Nulla erat naturalis uirtus herbarum, quæ posset attingere effectum miraculorum Christi. l. 1. f. 54. p. 2. d.

O

Obduratio includit in se multa dei auxilia, quæ quia homo spernit, obdurari dicitur. l. 1. f. 151. p. 1. a. b.
 Oculus proiciendus in Euangelio Matthei, significat rem charissimam. l. 1. f. 24. p. 2. c.
 Ostiarius oculi, Christi, est Spiritus sanctus. l. 1. f. 48. p. 2. c.
 Vide hoc verbum ostium, & multa inuenies dulcia.
 Oues Christi debent esse uariorum colorum, i. uariarum uirtutum, & quæ sint iste oues. l. 1. f. 75. p. 1. & 2. b. d.
 Ouis quid sit, & quæ eius proprietates ibidem. l. b.

P

Palliola & linteamina animæ sunt uerecundia, quod habes l. 1. f. 153. p. 2. c. agere de magnitudine uerecundie, & de utilitate eius, & è cõtra de perficitatis malo, dum anima instar meretricis, non uerecundatur quidquam.
 Papæ nomina vide, in suo verbo.
 Parabola quid sit. lib. 1. fo. 37. p. 1. a. & eius acceptiones consequenter inuenies.
 Pastoris boni conditiones. lib. 1. f. 48. p. 2. d. & tandem de Pastore, vide suo verbo.
 Pauci sunt orationibus vacantes, ex D. Basylio & habes l. 1. f. 116. p. 2. c.
 Paulus, quomodo implebat ea quæ deerant Christi passionibus. lib. 1. fo. 165. pag. 1. b.
 Pauperes Deus non fecit. l. 2. f. 11. p. 2. d.
 Pauperum clamor in die Iudicij, & est notandus locus. l. 2. f. 23. p. 2. d.
 Periscelidæ animæ, sunt donum fortitudinis. l. 1. f. 152. p. 2. d.
 Pia Auctoris meditatio de lancea Christi, quod fecerit duo vulnera. vide l. 1. f. 21. p. 2. c. d.
 Polles Tabernaculi, quid significant ex D. Gregorio, & Beda. lib. 1. f. 38. pag. 2. d.
 Proportiones variæ inter Christum, & Adam. l. 1. f. 209. p. 1. a.
 Propheta primus fuit Adam ex D. Epiph. l. 1. f. 210. p. 1. a.
 Propheta, quid, & de prophetis vide, in suo verbo.
 Pueri comparatio Nicolai Papæ. l. 1. f. 5. p. 2. c.
 Pupilli quid in die Iudicij clamabunt. lib. 2. f. 23. p. 2. d. afferes hoc pro die Iudicij.

Q

Quales fuissent homines ante peccatum habes l. 1. f. 128. p. 3. c. adducere poteris hoc prima die quadragesimæ, super: puluis es, &c.
h 4 Quantæ

I N D E X

- Q**uare gratis fuerit Iohannes Baptista ex sententia D. Augustini, & habes l. 1. f. 63. p. 2. c. poteris adducere in Aduenta dum Scriba & Pharisæi miserunt ad Iohannem ut interrogent eum tu quis es, moti ex virtutibus quæ in ipso relucebant.
- Q**uare primi homines Iusti, magis appellati sunt Pastores gregum, quam Reges hominum, ex D. Augustino, & habes lib. 1. fol. 77. p. 1. a. adducere poteris dum tractabis de domino, vel de Rege, & Imperio. Est etiam locus aptus super illud quod periit Mater filiorum Zebedæi Christo, ut scilicet filij sui sederent vnus ad dexteram, & alius ad sinistram, nam omnes querunt dominari. adduces ad hoc illud Iudicium de lignis consilium ineuntibus, ut vngerent super se regem. Superbos reprehendentes qui instar Rhami admittunt prelationes, & subditos destruunt, humiles vero instar Oliuæ non admittunt imperium.
- Q**uatuor falsò habuerunt speciem ostij. vide l. 2. f. 45. p. 1. & 2. b. c. adduces hoc in Euangelio cæci natl.
- Q**uibus ornamentis anima à Deo priuatur. l. 1. f. 154. p. 1. a
- Q**uid denotauit Christus cum Iussit Petro soluere scateré pro se & pro ipso, & habes lib. 1. fol. 41. p. 1. b. adduces hoc in Euangelio: tu es Petrus, & super hanc Petram, &c.
- Q**uid intelligatur nomine vnus tunicæ à Christo cum dixit: qui habet duas tunicas, &c. l. 2. f. 11. p. 1. b
- Q**uis debet mortem timere, & habes l. 1. f. 6. p. 1. a. adduces in Euangelio mortui Nahim.
- Q**uomodo intelligatur D. Aug. dum ait: magis esse diligendum proximū quam corpus nostrum. l. 1. f. 4. p. 2. c
- Q**uomodo, & ex quo loco colligatur à Sanctis patribus in Christo esse duas voluntates. l. 1. f. 28. p. 1. b
- Q**uomodo intelligatur illud Psal. Verbo Domini Cæli firmati sunt. l. 1. fol. 34. p. 1. a
- Q**uomodo Deus dicatur animam deserere, & pariter reprobis non possit gratiam acquirere, habes l. 1. f. 153. p. 2. c. d. adducere poteris in Euangelio illo: Ego vado.
- Q**uomodo intelligatur illud Pauli: Impleo ea quæ defunt passioni Christi l. 1. f. 165. p. 1. b

R

Rextenetur pro salute subditorum, suam vitam exponere, sed non pro vno, & habes lib. 1. fol. 6. p. 2. c. & f. 8. p. 1. a. Induc Christum quamque benè id impleuerit, qui pro nobis mortuus est, non solum autem pro omnibus, sed etiam si non fuisset nisi vnus qui sua passione æquisset, pro illo passus fuisset.

S

Sacre scripturæ magnalia, vide indice secundo suo loco, & verbo.

Samsonis Vulpes, significant hereticos. l. 1. f. 51. p. 2. c. d

Scoti aureum dictum, quod multi sunt modò in Ecclesia qui per annū integrum viuunt absque peccato mortali. l. 1. f. 17. p. 2. c

Sapè Deus Inno. entes flagellauit propter aliena peccata. l. 1. f. 163. p. 2. d addu-

T E R T I V S.

- adduces hoc in illo Euangelio de Cæco à natiuitate. nam Apostoli dixerunt Christo: quis peccauit hic aut parentes eius, ut Cæcus nasceretur? adduces vexationè omnium illorum qui erant in Natu Ionæ propter peccatum Ionæ, & occisionem omnium quæ erant in bonis Amalech, propter peccatum ipsius Amalech.
- S**ententia aurea DD Cypria. & Chrysoſt. de penitentia sacramento. l. 1. f. 143. p. 2. d
- S**epem non habuit gentilitas, & quare, & quot sunt in Ecclesia sepes. habes hoc l. 1. f. 52. p. 1. a. b. adduces hoc in Euangelio vineg. Sepem (inquit Dominus) circumdedit ei.
- S**eptem minores lampadae Templi, quid denotent ex D. Cyrillo. habes l. 1. f. 42. p. 2. d.
- S**epulchra Sanctorum quam sint gloriosa. l. 1. f. 287. per totum, adduces in festo omnium Sanctorum, & dices, quod non solum in Cælo, sed etiam in terris Deus suos honorat, ut impleatur illud Psal. nimis honorificati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum adduces pro figura illud Mardochei, qui à suo inimico glorificatus, & exaltatus est, dum acceptis equi retinaculis clamabat: sic honorabitur quem Rex voluerit honorare.

T

Theologus similis est Aquilæ, & maximè illi aquilæ Ezechielis, habes lib. 1. f. 35. p. 1. a. b. ages de magnitudine huius scientiæ super alias, ex magnitudine, & nobilitate obiecti, &c.

Tripliciter homines à Deo flagellantur, corporaliter, temporaliter, & spiritaliter. primis quidem duobus modis flagellat Deus postiuè Tertio vero modo non, sed solum permissiuè. habes l. 1. f. 127. p. 1. b. adducere poteris hoc in Euangelio cæci nati.

V

Vado Iordanis assimilatur Christus. l. 1. fol. 47. p. 2. c. & dices, optimè Christum vado Iordanis comparari, quia sicuti in illo vado cogniti sunt Euphratæ à Veris Israelitis in pronuntiatione illius vocis quæ uno modo pronuntiat signficat paleam cum tritico, & alio modo pronuntiat signficat paleam nudam; sic Christus est ille qui discernet bonos à malis, & eos qui cum verbis Sanctis pia opera effecerunt, ab ijs qui solum habuerunt verba bona, sed nequaquam bona operati sunt: & de ijs intelligitur illud Domini: non omnis qui dicit Domine Domine intrabit in Regnum Cælorum, sed qui fecerit voluntatem patris mei, qui in Cælis est, ipse intrabit in Regnum Cælorum.

Varia expositio illius loci Ioan. 1. erat lux vera, &c. vide. lib. 1. fol. 41. pag. 2. c. d

Varia expositio de ostio oculis. l. 1. f. 48 & 49.

Verbo Domini Cæli firmati sunt, quomodo intelligatur. l. 1. f. 34. p. 1. a

Vidua quid in die Iudicij clamabunt. l. 1. f. 23. p. 2. c

Virginis laudes, ex D. Bernardo. l. 1. f. 212. p. 1. b. & multa alia Vide de Maria Virgine suo loco, & verbo.

Vulpes Samsonis, significant hereticos. lib. 1. f. 51. p. 2. d

Zacharias

TERTIVS.

Zacharias Pontifex Hierufalem, Et aclytum admonet, vt humilis incedat. lib. 1. fol. 6 1. pag. 2. c. tractare poteris hoc in die Crucis, & dices: nullum debere admitti in confortio Christi, & imitatione eius sine humilitate, cum Christus dicat: discite à me quia mitis sum, & humilis corde, &c. & adde tu multa alia, quæ, breuitatis causa pretermitto.

FINIS.

INDEX QVARTVS
LOCORVM OMNIVM
SACRAE SCRIPTVRAE,
QVI IN TOTO HOC OPERE
CITANTVR.

In hoc Indice, sicut & in alijs, numerus primò positus, folia Operis indicat: littera l, denotat librum, littera p, paginam alie verò litteræ scilicet, A, B, C, D, locum significant, in quo ea quæ citantur inueniuntur.

Ex Genesi.

- Cap. 1. **I**N principio creauit Deus Cælum, & terram. l. 1. f. 27. pag. 1. a
- Cap. 2. **F**ecit Deus Duo luminaria. lib. 1. f. 53. p. 1. b
Masculum, & feminam fecit eos. l. 1. f. 217. p. a. b
2. Tulit ergo vnam de costis eius, & impleuit carnem pro ea, & ædificauit Dominus Deus costam quam tulerat ab Adam in mulierem. l. 1. f. 213. p. 1. a
2. Propter hoc relinquet homo Patrem, & Matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. l. 1. f. 174. p. 1. b
2. In quacunque die comederis ex eo, morte morieris. lib. 1. fo. 128. pag. 2. d
- Cap. 6. Non permanebit Spiritus meus in homine in æternum, quia caro est, sed erunt dies eorum anni, centum, & viginti. l. 1. f. 139. pag. 1. a
- Cap. 15. Non sunt completa peccata Amorrhæorum. li. 1. f. 133. p. 2. d. & 140. a
15. Sopor irruit super Abraham. l. 1. f. 209. p. 1. b
- Cap. 18. Nunquid perdes Iustum cum Impijs? l. 1. f. 136. p. 2. d
- Cap. 19. Delebimus locum istum, eò quòd increuerit clamor eorum coram Domino, qui misit nos, vt perdamus illos. l. 1. f. 160. p. 1. b
- Cap. 20. Nunc ergo, redde viro suo vxorem, & orabit pro te, quia Propheta es. l. 1. f. 165. p. a
- Cap. 22. Benedicam tibi, & multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli, & sicut aream quæ est in litore maris. l. 1. f. 50. p. 2. c
- Cap. 24.

I N D E X

Cap. 24. Crekas in mille millia, & semen tuum possideat portas inimicorum suorum. l. 1. f. 50. p. 2. d

Ex Exodo.

- Cap. 4. **D**imitte filium meum vt sacrificet mihi. l. 1. f. 21. p. 2. d
 4. Ego indurabo cor Pharaonis l. 1. f. 240. p. 1. b
 4. Sponsus sanguinum tu mihi es. l. 1. f. 216. p. 1. a
 Cap. 7. Constitui te Deum Pharaonis. l. 1. f. 48. p. 2. d
 Cap. 12. Os non comminuetis ex eo l. 1. f. 25. p. 1. b. & f. 29. p. 2. c
 Cap. 20. Ego sum Deus Zelotes, uisitans iniquitatem patrum in filios, usque ad tertiam, & quartam generationem. l. 1. f. 167. p. 1. a
 Cap. 25. Incircuncisæ enim sunt aures eorum, & audire nolunt. l. 1. f. 140. p. 2. c
 Cap. 31. Si quis est Domini iungatur mihi, congregatiq; sunt ad eum omnes filij Leui, quibus ait: Hec dicit Dominus Deus Israel. Ponat Vir gladium super femur suum, ite & redite de porta usque ad portam per medium castrorum, & occidat vnusquisque fratrem, & amicum, & proximum suum, lib. 1. fol. 49. pag. 1. a. b
 Cap. 33. Cognoui te nomine tuo l. 1. f. 87. p. 2. d
 33. Ostendam tibi omne bonum. l. 1. f. 150. p. 2. d
 Cap. 34. Velamine faciem suam operuit. l. 1. f. 35. p. 2. c

Ex lib. Numerorum.

- Cap. 12. **S**i quis fuerit inter vos Propheta Domini in visione apparebo ei. At non talis seruus meus Moyses, qui in domo mea fidelissimus est, ore enim ad os loquor ei, & palam, & non per quædam Dominum videt. l. 1. f. 21. p. 2. d
 Cap. 13. Usque quo protrahet Populus iste? feriam igitur eos pestilentia, atque consumam. l. 1. f. 129. p. b
 Cap. 14. Filij vestri erunt Vagi in deserto quadraginta annis, & portabunt iniquitatem vestram donec consumantur cadauera Patrum in deserto. l. 1. f. 164. p. 1. a
 Cap. 23. Si dederit mihi Balac plenam domum suam argenti, & auri, nõ potero immutare verbum Domini Dei mei, vt vel plus, vel minus loquar. l. 1. f. 72. p. 1. b
 23. Balaam assumpta parabola vaticinatus est, de Aram adduxit me Balaac Rex Moabitarum, de montibus Orientis, veni (inquit) & maledic Jacob, &c. l. 1. f. 38. p. 1. a
 Cap. 24. Quam pulcra tabernacula tua Jacob, & tentoria tua Israel, vt valles nemorosæ, vt horti iuxta fluuios irrigui; vt tabernacula quæ fecit Dominus, quasi Cedri prope aquas, fluet aqua de cistula eius, & semen illius erit in aquas multas. lib. 1. fol. 50. pag. 2. c
 Cap. 28. In Kalendis autem offeretis holocaustum Domino. lib. 1. fol. 53. p. 1. b

Ex

Q V A R T V S. Ex Deuteronomio.

- Cap. 2. **I**ndurauerat Dominus Spiritum eius, & obfirmauerat cor illius. l. 1. f. 140. p. 1. b
 Cap. 6. Audi Israel, Dominus Deus Israel vnus est. l. 1. f. 23. p. 1. a
 Cap. 14. Non occidentur Patres pro filijs, nec filij pro Patribus, sed vnusquisque pro peccato suo morietur. l. 1. f. 163. p. 2. c
 Cap. 19. Qui altari seruit, de altari viuere debet. l. 1. f. 120. d
 Cap. 20. Si quando accesseris ad expugnandam Ciuitatem offeret ei pacem. l. 3. f. 48. p. 1. a
 Cap. 22. Ignis succensus est in furore meo. l. 1. f. 162. p. 2. d
 Cap. 33. Amantissimus Domini habitabit confidenter in eo, quasi in Thalamo tota die morabitur, & inter humeros illius requiescet. l. 1. f. 75. p. 1. b
 Cap. 25. Non alligabis os boui trituranti. l. 1. f. 32. p. 1. b
 25. Omnem prædam exercitui diuides, & comedes de spolijs hostium tuorum. l. 3. f. 54. p. 1. b

Ex lib. Iosue.

- Cap. 10. **C**umque fugerent filios Israel, & essent in deserto Beth-horon, Dominus misit super eos lapides magnos usque in Azecha, & mortui sunt multo plures lapidibus grandinis, quàm quos gladio percusserant filij Israel. l. 3. f. 44. p. 1. a
 Cap. 11. Domini sunt sententia, vt indurarentur corda eorum. l. 1. f. 140. p. 1. b

Ex lib. Iudicum.

- Cap. 3. **H**æ sunt gentes quas Dominus reliquit, vt erudiret in eis Israelem, & omnes qui non nouerunt bella Chananæorum, & postea discerent filij eorum certare cum hostibus, & habere consuetudinem præliandi. l. 3. f. 41. p. 2. d
 Cap. 9. Ferunt ligna, vt vngerent super se Regem. l. 1. f. 23. p. 1. b
 Cap. 14. De comedente exiit cibus, & de forti egressa est dulcedo. lib. 1. f. 38. p. 1. a
 Cap. 20. Tradite omnes de Gabaa qui hoc flagitium perpetrarunt vt moriantur, & auferatur hoc malum de Israel, qui noluerunt fratrum suorum filiorum Israel audire mandatū. l. 3. f. 47. p. 2. c

Ex libris Regum.

1. Reg. 2. **S**i in Deū peccauerit vir, quis pro eo orabit? f. 3. 10. p. 2. c
 2. Magis honorasti filios quàm me. l. 1. f. 31. p. 2. c
 15. Nunc ergo vade, & percute Amalech, & demolire vniuersa eius, nõ parcas ei, & nõ cõcupiscas ex rebus ipsius aliquid: sed interfice à viro usque ad mulierem, & paruulum atq; lactantem. l. 3. f. 41. p. 2. d
 35. Põr o triumphator in Israel nõ parces, & penitentiæ non flectetur. l. 1. f. 140. p. 1. b

16. Vsq;que

I N D E X

16. Vſquequo tu luges Saul, cum ego proiecerim eum, ne regnet super Iſrael. l. i. f. 140. p. 1. b
2. Reg. 3. Redde vxorem meam Michol, quã deſpondi mihi centum præputijs Philistinorum. l. 3. f. 48. p. 1. a
3. Non deficiat de domo Ioab fluxum ſeminiſ ſuſtinens, & leproſus, & tenens ſutum, & cadens gladio, & indigens pane. lib. i. f. 169. p. 1. a
7. Ego ero illi in Patrem, & ipſe erit mihi in filium. ſi. i. f. 20. p. 1. b. & fol. 32. p. 1. b
12. Ecce ego ſuscitabo ſuper te malum. l. i. f. 131. p. 1. b
16. Dominus præcepit ei, vt malediceret Dauid. l. i. f. 131. p. 1. b
18. Non exibis ſiue enim fugerimus, non magnopere ad eos pertinebit, ſiue media pars de nobis ceciderit, non ſatis curabunt, quia tu ſolus pro decem millibus reputaris. l. i. f. 17. p. 1. a
3. Reg. 3. Dabis ergo ſeruo tuo cor docile, vt populum tuum iudicare poſſit, & diſcernere bonum à malo. l. i. f. 154. p. 2. d
4. Loquutus eſt Salomon tria millia parabolas, & fuerunt carmina eius quinque millia. l. i. f. 37. p. 2. c
13. Et ego Propheta ſum ſimilis tui, & Angelus loquutus eſt mihi in Sermo ne Domini dicens, reduc eum tecum in domum tuam, vt comedat panem, & bibat aquam, & feſellit eum. lib. i. f. 156. pag. 1. b
17. Domine Deus, etiam ne viduam apud quam ego vteunq; ſuſtenſor affixiſti, vt interficeres filium eius. l. i. f. 136. p. 2. d
17. Nunc cognoſco quia vir Dei eſt tu, & verbum Domini in ore tuo verum eſt. l. i. f. 56. p. 2. c
21. Quia igitur humiliatus eſt mei cauſa, non inducam malum in diebus eius, ſed in diebus filij ſui inferam malum domui eius. lib. i. f. 164. p. 1. a
- Vltimo. Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum, & eleuatum, & omnem exercitum Cœli aſſiſtentem ei à dextris, & à ſiniſtris, & ait Dominus: Quis decipiet Achab? lib. i. fol. 156. pag. 1. a

Ex Paralipomenon.

1. Paralip. **M**iſit Dominus peſtilentiam in Iſrael, & ceciderunt de Iſrael ſeptuaginta millia virorum. l. i. f. 129. p. 1. b
2. Paralip. 7. Tradam eam in parabolam. l. i. f. 37. p. 2. d
2. Paralip. Si clausero Cœlum, & pluuia non fluxerit, mandauero, & præcepero locuſtæ, vt deuoret terram, & miſero peſtilentiã in populum meum conuerſus autem populus meus ſuper quem inuocatum eſt nomen meum, deprecatus me fuerit, &c. lib. i. fol. 129. p. 2. d
2. 16. Stultè egifti, & propter hoc ex præſenti tempore aduerſam te bella conſurgent. l. 3. f. 55. p. 2. c

2. 23.

Q V A R T V S.

2. 23. Eſcucite eam extra ſeptra templi, & interſi ite foris gladio. lib. 3. fol. 77. p. 2. c
2. 19. Impio præbeſt auxilium, & ijs qui oderunt Dominum amicitia iungeris, & idcirco iram Domini merebaris. l. 3. f. 55. p. 2. c

Ex lib. Eſdræ.

1. 3. **N**unquid meliora faciunt qui habitant Babylone? quoniam vidi quomodo ſuſtines eos peccantes, & peperciſti impiè agentibus, & perdidisti Populum tuum, & conſeruatiſti inimicos tuos, & non ſignificatiſti. l. i. f. 137. p. 1. a
4. Veniemus in medio eorũ, & interficiemus eos, & ceſſare faciemus opus. cũq; hoc ſcuiſſet Neemias, cuſtodias poſuit, & cõfortato atq; aiato Populo, eos armatos eſſe voluit, &c. l. 3. f. 46. p. 2. d

Ex lib. Tobiaë.

- Cap. 2. **C**umq; occultaret corpus, manducauit panem cum luſtu, & tremore memorans illum ſermonem quem dixit Dominus per Amos Prophetam, dies veſtri conuerterentur in lamentationes, & luſtum. l. i. f. 21. p. 2. c
- Cap. 3. Qui poſt tempeſtatem tranquillum facis. l. i. f. 157. p. 1. b
- Cap. 4. Eleemoſyna ab omni peccato & morte liberat. l. 2. f. 26. p. 1. b
4. Quia acceptus eras Deo, ideò neceſſè fuit vt tentatio probaret te. l. i. f. 127. p. 2. c
- Cap. 12. Quando orabas cum lachrymis, & ſepeliebas mortuos, & derelinquebas prandium tuum, & abſcondebas mortuos per diem in domo tua, & nocte ſepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Deo. l. i. f. 190. p. 2. c

Ex lib. Iob.

- Cap. 2. **P**ellem pro pelle dabit homo, & cuncta quæ habet dabit pro anima ſua. l. i. f. 88. p. 2. c
5. Per diem incurrent tenebras, & quaſi in nocte, ſic palpabunt in meridie. l. i. f. 84. p. 1. a
- Cap. 9. Verebar omnia opera mea, ſciens quia non parceres delinquenti. lib. i. f. 154. p. 1. b
- Cap. 12. Si incluſerit hominem, nullus eſt qui aperiat. l. i. f. 137. p. 2. d
- Cap. 15. Iniquitatem quaſi aquam bibit. l. i. f. 154. p. 1. c
- Cap. 19. Repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo. l. i. f. 148. p. 1. b
- Cap. 21. Si delruerit, nemo eſt qui ædificet. l. i. f. 148. p. 1. b
- Cap. 24. Ad nimium calorem tranſibunt ab aquis niuium. l. i. f. 189. p. 1. a
- Cap. 34. Regnare facit hominem hypocritam propter peccata Populi. lib. i. f. 167. p. 1. b

Ex Pſalmis.

- Pſal. 2. **D**ominus dixit ad me, filius meus eſt tu, ego hodie genui te. lib. i. f. 26. p. 2. d. & f. 28. p. 1. a

2. Dabo

I N D E X

1. Dabo tibi gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. l. i. f. 50. p. 2. c
4. In pace in id ipsum dormiam, & requiescam. l. i. f. 191. p. 1. a
6. Sicut aqua effusus sum, & dispersa sunt omnia ossa mea. l. i. f. 104. pag. 1. b
11. Eloquia Domini eloquia casta argentum purgatum terræ, probatum septuplum. l. i. f. 73. p. 1. b
15. Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem. l. i. f. 20. p. 1. b
15. Caro mea requiescet in spe. l. i. f. 20. p. 1. b. & f. 191. p. 1. b
17. In Deo meo transgrediar murum. l. i. f. 154. p. 2. d
18. Lex Domini immaculata, & c. l. i. f. 53. p. 1. a. & f. 73. p. 1. a
18. Ab occultis meis munda me, & ab alienis parce sermo tuo. l. i. f. 154. p. 1. b
19. Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. lib. 1. f. 20. p. 2. d
21. Foderunt manus meas, & pedes meos. l. i. f. 20. p. 1. a
26. In petra exaltauit me. lib. 1. f. 43. p. 1. a
26. Si consistant aduersum me castra, non timebo. l. i. f. 154. p. 2. d
26. Credo videre bona Domini, in terra uiuentium. l. i. f. 153. p. 1. a
30. Ego autem in Domino speraui. l. i. f. 153. p. 1. a
32. Verbo Domini, Celi firmati sunt. l. i. f. 34. p. 1. a
33. Gustate, & videte quàm suauis est Dominus. l. i. f. 74. p. 1. b
35. Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, a torrente voluptatis tuæ potabis eos. l. i. f. 75. p. 1. a
35. Quando veniam, & apparebo ante faciem Dei. l. i. f. 154. b
41. Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum, ita Desiderat anima mea ad te Deum. l. i. f. 154. p. 1. b
44. Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis. li. 1. f. 18. p. 2. d & fol. 25. p. 2. d
44. Delectauerunt te filie Regum in honore tuo. l. i. f. 80. p. 1. b
45. Arcum conteret, & confringet arma, & scuta comburet igni. l. i. f. 195. p. 1. b
50. Amplius laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me. l. i. f. 154. p. 2. c
54. Viri sanguinem, & dolosi, non dimidiabunt dies suos. lib. 1. f. 155 pag. 2. d
57. Cæci dit ignis, & non viderunt solem. l. i. f. 133. p. 2. c
57. Furor eorum iuxta similitudinem serpentis, obturantis aures suas ne exaudiant vocem incantantis, & venefici, incantantis sapienter. l. i. f. 78. p. 1. a
68. Appone iniquitatem super iniquitatem. l. i. f. 133. p. 2. d
68. Factus sum illis in parabolam. l. i. f. 37. p. 2. d
71. Sicut pluuia in vellus. l. i. f. 20. p. 2. d
71. Dominabitur à mari vsque ad mare, & à flumine vsq; ad terminos orbis terrarum. l. i. f. 50. p. 2. c
73. Reatus est furor tuus super oues palque tuæ. l. i. f. 75. p. 2. c

77. Attend.

Q V A R T V S.

77. Attendite Popule meus legem meam. l. i. f. 70. p. 2. c
78. Ibi posuerunt mortalia seniorum tuorum citas volatilibus Cæli. l. i. f. 83. p. 2. d
81. Ego dixi Dij estis, & filij excelsi omnes. l. i. f. 44. p. 1. a
101. Ne reuoces me in dimidio dierum meorum, paucitatem dierum meorum nuncia mihi. l. i. f. 155. p. 2. d
103. Potiuiti tenebras, & facta est nox, in ipsa pertransibunt omnes bestie Syluæ catuli leonum rugientes, ut quarant à Deo escã sibi, ortus est Sol, & congregati sunt, & in cubilibus suis congregabuntur. l. i. f. 83. p. 2. d
108. Reuela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua. li. 1. f. 21. p. 1. b
109. Tu es sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech. l. i. fol. 40. p. 2. d
118. Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo. l. i. f. 74. p. 1. b
118. Voluntaria oris mei beneplacita fac tibi. l. i. f. 56. p. 2. d
144. Ex adipse frumenti faciat te. lib. 1. f. 74. p. 1. b. & f. 75. p. 1. a
144. Lauda Hierusalem dominum, lauda Deum tuum Syon, quoniam confortauit feras portarum benedixit filijs tuis in te, qui posuit fines tuos pacem. l. i. f. 75. p. 1. b
147. Quoniam confortauit feras portarum tuarum. lib. 2. f. 12. p. 1. b & f. 27. b

Ex lib. Prouerbiorum.

- Cap. 2. **M**isericordia, & fide purgantur peccata. l. 2. f. 3. p. 2. c
- Cap. 8. **M** Beatus vir qui audit me, & qui vigilat ad fores meas quotidie, & obseruat ad postes ostij mei. l. i. f. 38. p. 2. d
- Cap. 11. **I**mpius facit opus instabile. l. i. f. 153. il secundo p. 2. c
- Cap. 12. **I**mpius cum in profundum venerit peccatorum, contemnit. l. 1. f. 148. p. 2. c. & 153. p. 2. c
- Cap. 13. **Q**ui timet dominum, non trepidabit. l. i. f. 154. p. 2. d
- Cap. 14. **Q**ui miseretur Pauperum, beatus erit. l. 2. f. 30. p. 2. c
- Cap. 16. **F**oeneratur Domino qui miseretur pauperum. lib. 2. fol. 30. pag. 2. c
- Cap. 16. **M**isericordia, & iniquitate remittitur iniquitas. lib. 2. fol. 31. pag. 2. c
- Cap. 19. **D**eonorat iniquitatem. l. i. f. 154. p. 2. c
- Cap. 20. **R**ex residens in folio, intuitu suo dissipat omne malum. lib. 3. fol. 75. p. 1. a
- Cap. 21. **G**loriantur cum malefecerint, & exultant in rebus pessimis. li. 1. f. 154. p. 2. c
21. **A**dolefcens iuxta uiam suam cum semuerit, difficile recedet ab ea. l. 3. f. 79. p. 1. a
- Cap. 24. **R**apinas meditatur mens eius, & fraudes labia eius loquuntur. l. i. f. 154. p. 2. d

I N D E X

- Cap. 25. Gloria Dei, est celare verbum, & gloria Regis, inuestigare sermo-
nem. l. f. 35. p. 1. a
 Cap. 27. Melius est. a. vicinus iuxta, quam frater procul. l. f. 8. p. 2. c
 Cap. 28. Qui dat pauperi, non indigebit, qui despicit deprecantem, penu-
riam sustinebit. l. 2. f. 3. p. 1. a
 Cap. 30. Facta est quasi navis intitoris, de longe veniens, portans panem
tuum. l. f. 66. p. 1. b
 Cap. 31. Manum suam misit ad fortia, & digiti eius apprehenderunt su-
sum. l. f. 154. p. 2. c

Ex lib. Ecclesiastes.

- Cap. 3. **I**gnem ardentem exinguit aqua, & Eleemosyna resistit Pecca-
to. l. 2. f. 26. p. 1. b
 Cap. 10. Qualis est Rector in Civitate, tales & habitatores in ea. l. 3. f. 77-
p. 2. d & 579. p. 1. b
 10. Qui dissipat sepem, mordebit eum coluber. l. f. 52. p. 2. c
 Cap. 21. Filio peccasti? ne adjicias iterum, & de prateritis deprecare, vt
tibi dimittantur. l. f. 143. p. 1. b

Ex Canticis Canticorum.

- Cap. 4. **E**ntrionum Salomonis, 60. fortes ambiant ex fortissimis
Israhel. l. f. 52. p. 2. d
 Cap. 4. Paleri sunt gressus tui in calceamentis, filia Principis. l. f. 154.
il primo, p. 1. a
 Cap. 4. Si ignoras te, o pulcherrima inter mulieres, egredere, & abi post
vestigia gregum tuorum, & pascere hedos tuos iuxta tabernacu-
la pastorum. l. f. 154. il primo, p. 1. a. b
 Cap. 4. Vulnerasti cor meum foror mea sponsa. l. f. 201. p. 2. d
 Cap. 6. Similis est dilectus meus Capreae, hinnuloque ceruorum super
montes aromatum. l. f. 54. p. 1. b

Ex lib. Sapientiae.

- Cap. 1. **D**iligenter agnosce vultum pecoris tui. l. 2. f. 1. p. 2. d
 1. Deus mortem non fecit. l. f. 128. p. 2. d
 Cap. 2. Deus fecit hominem inexterminabilem. l. f. 128. p. 2. d
 2. Oes qui ingrediuntur ad Deum, no conuertentur. l. f. 151. p. 2. d
 Cap. 4. Raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius, aut fictio decipe-
ret animam illius. l. f. 155. p. 2. d
 Cap. 5. Comedamus, & bibamus, cras enim moriemur. l. f. 153. p. 1. a
 5. Nullum sit pratum quod non pertranseat luxuria nostra. lib. f. f.
153. il secundo, p. 1. a
 Cap. 11. Nihil odisti eorum quae fecisti, dissimulans peccata hominum
propter penitentiam. l. f. 145. p. 2. c
 Cap. 12. Si in libro seruatorum tuorum, & dedito morti, cum tanta crucia
fui attentione, & liberafui, dans tempus, & locu per quae possint
mutari a malitia, cu quanta diligentia iudicasti filios tuos, quorsu
parentibus

Q V A R T V S.

parentis instrumenta, & conventiones. dedi. h. bonarum pro-
missionum? l. f. 146. p. 2. c

Ex lib. Ecclesiastici.

- Cap. 7. **N**emo pot corrige, quem ille desipere. l. f. 148. p. 1. b
 Cap. 13. Creavit Deus de terra hominem, & ex ipso adiutorium si-
mile sibi. l. f. 213. p. 1. a
 Cap. 17. Vnicuique mandavit Deus de Proximo suo. l. f. 3. p. 2. d
 Cap. 23. Omnia videt oculus illius, & oculi Domini multo plus lucidio-
res sunt super solem. l. f. 84. p. 2. c
 Cap. 26. Fundamenta aeterna super solidam Petram. l. f. 43. p. 1. a
 Cap. 38. Nostru tamquam diem transigit, qui sculpsit signaculo sculpsilia, &
assiduitas eius variat picturam, cor suum dabit in similitudine
picturae, & vigilia sua perficiet opus. l. f. 77. p. 1. b
 Cap. 45. Panem ipsius paravit in facietatem. l. f. 75. p. 1. a
 Cap. 48. Surrexit Elias quasi ignis, & verbum ipsius, quasi facula ardebat.
lib. f. f. 42. p. 2. d

Ex Isaia.

- Cap. 1. **S**i volueritis, & audieritis me, bona terre comedetis. l. f. 83. p. 1. a
 1. Principes tui inobedientes Socij furum. l. f. 82. p. 1. a
 1. Cum extenderitis manus vestras, auferam oculos meus a vobis, &
cum multiplicaueritis orationes, non exaudiam. l. f. 141. p. 2. c
 1. Auferam sepem eius, & erit in desitione, & diruam macerit eius,
& erit in conculcatione, & ponam eam desertu, & non porabitur,
& non fodietur, & ascendent super eam vepres & spine, & nu-
bilis Coeli madabo ne phiant super eam nubes. l. f. 140. p. 2. c
 Cap. 2. Non exercebuntur ultra ad praelium. l. 3. f. 39. p. 2. d
 2. Non leuabit gens contra gentem gladium. l. 3. f. 46. p. 1. a
 Cap. 3. Auferet Dns a Hierusalem sapientem Architectum. l. f. 77. p. 2. c
 3. Eo q eleuatae sunt filiae Syon, &c. l. f. 48. p. 2. d. & f. 154. p. 1. a
 3. Et dabo pueros Principes eorum, & efeminati dominabuntur
eis. l. f. 167. p. 1. b
 Cap. 5. Auram sepem eius, & erit indireptionem. l. f. 140. p. 2. c
 Cap. 9. Puer natus est nobis, & filius datus est nobis, &c. lib. f. f. 42. p. 1. b
 & f. 44. p. 1. b
 9. Magni consilij Angelus. lib. f. f. 40. p. 2. d
 9. Et factus est principatus super humerum eius. lib. f. fol. 50. p. 1. a
 Cap. 11. Et erit sepulchrum eius gloriosum. l. f. 87. p. 1. a
 Cap. 22. Vade ad eum qui habitat in Tabernaculo ad Sobnam Praeposi-
tum Templi, & dices ad eum, quid tu hic? expellam te de sta-
tione tua, & de ministerio tuo deponam te. Et erit in die illa
vobis seruum meum Eliacum filium Helciae, & induam illum
tunica tua, & cingulo tuo confortabo eum, & potestatem tuam
dabo in manu eius. l. f. 49. & 50. d. a. & f. 189. p. 1. a
 Cap. 28. Ecce ego mittam in fundamentis Syon lapidem probatum, an-
gularcm,

I N D E X

- gularum, pretiosum, in fundamento fundatum. lib. 1. fol. 43. pag. 1. a
- Cap. 35. Tunc aperientur oculi cecorum, & aures surdorum patebunt; tunc saliet sicut ceruus claudus. lib. 1. f. 56. p. 2. d
- Cap. 38. Dispone domui tuae, quia morieris tu, & non uiues. lib. 1. fo. 25. pag. 2. d
- Cap. 42. Nunquid obliuisci poterit mulier infantem suum, ut non misereatur filio uteris sui: & si illa oblita fuerit, ego tamen non obliuiscar. lib. 1. f. 145. p. 2. c
- Cap. 50. Testem populis dedi eum, ducem ac preceptorem gentium. l. 1. f. 40. p. 2. d
- Cap. 53. Dabit impios pro sepultura. l. 1. f. 194. p. 1. a
- Cap. 55. Reuertatur ad Dominum, & miserebitur eius. Quoniam multus est ad ignoscendum. l. 1. f. 143. p. 2. c
- Cap. 57. Laetabitur iustus cum uiderit uindictam. manus suas lauabit in sanguine peccatoris. l. 1. f. 163. p. 1. b
- Cap. 59. Non est abbreviata manus Domini ut saluare nequet, neque; angustata est auris eius, ut non exaudiat. lib. 1. f. 145. p. 2. c. & fol. 156. p. 1. a
- Cap. 65. Numerabo, uos in gladio. l. 1. f. 95. p. 1. a
- Cap. vlt. Vermis eorum non morietur. l. 1. f. 135. p. 1. a

Ex Hieremia.

- Cap. 2. **A** seculo confregisti iugum, rupisti vincula, & dixisti, non seruiam. l. 1. f. 154. p. 2. c. & l. 3. f. 56. p. 1. b
2. In omni colle sublimi, & sub omni ligno frondoso prosternebaris meretrix. l. 1. f. 153. il secundo p. 2. c
- Cap. 3. Fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me dicit Dominus, & suscipiam te. l. 3. f. 74. p. 1. b
3. Frons meretricis facta est tibi. l. 1. f. 148. p. 2. c
3. Ostendam in gentibus nuditatem tuam. l. 1. f. 153. p. 2. c
3. Dabo uobis Pastorem secundum cor meum. l. 1. f. 85. p. 2. c. d
- Cap. 6. Erudire Hierusalem, ne forte recedat anima mea a te, ne forte ponam te desertam terram inhabitabilem. l. 1. f. 138. p. 2. d. & 140. p. 2. c
- Cap. 7. Tu ergo noli orare pro Populo isto, nec assumes pro eis laudem, & orationem, & non obstitas mihi, quia non exaudiam te. lib. 1. f. 140. p. 1. b
- Cap. 10. A signis Coeli nolite timere sicut gentes quae timent, quoniam pellem misit in Israel. l. 1. f. 129. p. 2. c
- Cap. 13. Nunquid mutare potest Aethyops pellem suam, aut pardus varietates suas, & vos poteritis benefacere cum didiceritis mala. l. 1. f. 148. p. 2. c. & l. 3. f. 79. p. 1. a
- Cap. 16. Seruietis Dijs alienis, die ac nocte, qui non dabunt uobis requiem. l. 1. f. 154. p. 2. c
- Cap. 17. Vocat ea quae non sunt tanquam ea quae sunt. l. 1. f. 84. p. 2. c
- Cap. 22.

Q V A R T V S.

- Cap. 22. Sepultura asini sepelietur. lib. 1. fol. 188. pag. 2. d
- Cap. 23. Ipsi currebant, & ego non mittebam eos. l. 1. f. 39. p. 2. c
- Cap. 24. Dabo eos in vexationem, in opprobrium, & in Parabolam. lib. 1. fol. 37. p. 2. d
- Cap. 26. Si forte audiant, & quiescant. l. 1. f. 15. p. 2. c
- Cap. 39. Persequar eos in gladio & fame, & pestilentia, & dabo eos in vexationem. l. 1. f. 129. p. 1. b
- Cap. 51. Curauimus Babylonem, & non est sonata, derelinquamus eam, & abeamus unusquisque in uiam suam, quoniam peruenit usque ad Coelum iudicium eius. l. 1. f. 14. p. 2. c

Ex Treuis.

- Cap. 1. **P**eccatum peccauit Hierusalem, propterea instabilis facta est. l. 1. f. 153. il secundo p. 2. c
- Cap. 2. Quomodo sedit sola Ciuitas plena populo? facta est quasi uidua, &c. l. 1. f. 90. p. 1. b
- Cap. 3. Bonum est uiro cum portauerit pondus ab Adolescentia sua. l. 1. f. 154. p. 2. c

Ex Ezechiele.

- Cap. 3. **S**i iustus conuersus a iustitia sua fecerit iniquitatem, ponam offendiculum eorum. l. 1. f. 148. p. 2. d
3. Et tu inquit fili hominis, ecce data sunt super te uincula, & ligabunt te in eis, & non egredieris in medio eorum, & linguam tuam adhaerere faciam palatum tuo, & eris mutus, nec quasi uir oburgans, quia domus exasperans est. l. 1. f. 142. p. 1. a
3. Ecce dedi faciem tuam ualentiorum faciebus eorum, & frontem tuam duriorum frontibus eorum. l. 1. f. 48. p. 2. d
3. Quod si dicente me ad impium morte morieris, non annunciaris ei, ipse quidem in iniquitate sua morietur, sanguinem autem suum de manu tua requiram. l. 1. f. 49. p. 1. b
- Cap. 5. Pestilentia, fames, & sanguis transibit per te, & gladium inducatur super te. l. 1. f. 129. p. 1. b
5. Ego quoque; cōstringam, & non parceret oculus meus. l. 1. f. 141. p. 2. d
- Cap. 12. Relinquam ex eis uiros paucos a gladio, & fame, & pestilentia, ut enarrent omnia scelera eorum ingentibus. l. 1. f. 129. p. 1. a
- Cap. 17. Fili hominis, propone aenigma, & narra parabolam ad domum Israel. l. 1. f. 38. p. 1. a
- Cap. 18. Quid est hoc, quod parabolam in proverbium uertitis? lib. 1. f. 37. p. 2. c
18. Omnes animae meae sunt, sicut anima Patris, ita & anima filij; filius non portabit iniquitatem Patris. l. 1. f. 157. p. 2. c
18. Si Impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis, uita uiuet. l. 1. f. 143. p. 1. b
18. Nunquid uoluntatis meae est mors impij dicit Dominus, & non ut conuertatur a uijs suis, & uiuatur. l. 1. f. 145. p. 2. c

I N D E X

- Cap. 33. Nolo mortem impij . Nunquit voluntatis meæ est mors impij dicit Dominus? l. 1. f. 143. p. 1. b
33. In quacunq; die conuerſus fuerit ab Impietate ſua, impietas Impij non nocebit ei. l. 1. f. 145. p. 2. c
- Cap. 34. Vx paſtoribus Iſrael qui ſe ipſos paſcebant . lib. 1. f. 84. p. 2. d. & lib. 2. f. 23. p. 2. c
34. Paſcebant ſemetiſſos Paſtores Iſrael , nec quod abiectum erat reducebant, quod perierat non quærebant, nec infirmum ſana bant. l. 1. f. 86. p. 2. d
34. Sed ſi communicabit aliquando lupus cum agno? l. 1. f. 89. p. 1. a
34. Suſcita bo ſuper eos paſtorem vnum ſeruum meum Dauid, ipſe paſcet eas, & ipſe erit eis in Paſtorem. l. 1. f. 46. p. 2. d. & f. 86. a
34. In paſcuis herberrimis paſcam eas in montibus Iſrael, in iuiſ, & in cunctis ſedibus terræ. l. 1. f. 75. p. 1. a
- Cap. 38. Quia hora Peccator ingemuerit peccatum ſuum, &c. l. 1. f. 9. p. 2. d
- Cap. 46. Vidi aquam egredientem de templo a latere dextro . lib. 1. fol. 205. pag. 2. c

Ex Daniele.

- Cap. 4. Peccata tua, Eleemoſynis redime. l. 2. f. 26. p. 1. b
- Cap. 10. Ego veni propter ſermones tuos; Princeps autè Regni Perſarum reſtitit mihi 21. diebus. l. 1. f. 137. p. 1. b
- Cap. 14. An non videtur tibi eſſe Bel vitens Deus? An non uides quanta comedat, & bibat quotidie? l. 1. f. 46. p. 1. b
- Cap. 14. Peccata tua Eleemoſynis redime. l. 2. f. 26. p. 1. b

Ex Oſea .

- Cap. 2. Sponſaui te mihi in Iuſtitia, &c. l. 1. f. 153. il. 2. p. 1. b
- Cap. 3. Si remaneat extra auricula, aut crus. l. 1. f. 150. p. 1. b
- Cap. 4. Sanguis ſanguinem tetigit. l. 1. f. 133. p. 2. d

Ex Ioele.

- Cap. 2. Conuertimini ad me in toto corde veſtro. l. 1. f. 143. p. 2. c
2. Et præſtabilis ſuper malitia. l. 1. f. 115. p. 2. c
2. Dedit vobis Doctorem iuſtitie. l. 1. f. 40. p. 2. d

Ex Amos .

- Cap. 3. Si erit malum in Ciuitate quod non fecerit Dominus . lib. 1. f. 157. p. 1. b
- Cap. 5. Cæcidit filia Iſrael , & non adiecit vt reſurgat . lib. 1. fol. 151. pag. 2. d
- Cap. 6. Optimates capita Populorum. l. 1. f. 41. p. 1. a
- Cap. 8. Et erit in die illa dicit Dominus . Occidet Sol in meridie , & tenebreſcere faciam terram in die luminis , & conuertam feſtinitates veſtras in luctum , & omnia cantica veſtra in planctum . lib. 1. f. 21. p. 2. d

Ex Iona.

Q V A R T V S.

Ex Iona.

- Cap. 3. Adhuc quadraginta dies, & Niniue ſubuertetur. lib. 1. fol. 25. pag. 2. d
- Cap. 4. Afflictus eſt afflictione magna Iona ſuper hædera. lib. 3. fol. 25. pag. 2. d

Ex Michea.

- Cap. 5. Et tu Bethleem terra Iuda, nequaquam minima es in Principibus Iuda. lib. 1. f. 20. p. 1. a

Ex Habacuc.

- Cap. 3. Cornua in manibus eius, ſibi abſcondita eſt fortitudo eius. l. 1. f. 54. p. 1. b

Ex Sophonia.

- Cap. 1. Scruator Hieruſalem in lucernis. l. 1. f. 191. p. 1. b
- Cap. 3. Iudices eius lupi veſperæ, nõ relinquebãt i mane. l. 1. f. 83. p. 2. d

Ex Zacharia.

- Cap. 3. Ecce ego mittam Angelum meum. l. 1. f. 40. p. 2. d
3. Super lapidem vnum ſeptem oculi ſunt. l. 1. f. 43. p. 1. a
- Cap. 4. Ecce candelabrum aureum totum, & lampas eius ſuper caput ipſius, & duæ lucernæ eius ſuper illud, & ſeptem inferiora lucernis. l. 1. f. 21. p. 1. a & f. 42. p. 2. c
4. Ecce duæ oliuæ iuxta duo roſtra aurea. l. 1. f. 21. p. 1. a
- Cap. 9. Saluabit eas, quaſi gregem Populi ſui. l. 1. f. 75. p. 2. c
9. Rex tuus uenit tibi manuetus, ſedens ſuper aſinam, & filium ſub iugalis. lib. 1. f. 20. p. 1. a
- Cap. 11. Ecce ego ſuſcitabo paſtorem qui dereliſta non uiſtabit, nec diſperſum quæret. l. 1. f. 85. p. 2. c
11. O Paſtor, & idolum. l. 2. f. 2. p. 1. a
- Cap. 12. Videbunt in quem tranſfixerunt. l. 1. f. 201. p. 2. c. & 219. p. 2. c
- Cap. 13. Percute Paſtorem, & diſpergentur oues gregis. l. 1. f. 86. p. 1. a

Ex Malachia.

- Cap. 2. Legem requirent de ore eius. l. 1. f. 52. p. 2. d
- Cap. 3. Inferre omnem decimationem, vt ſit cibus in domo mea. l. 2. fol. 25. p. 1. & 2. b. c

Ex libris Machabeorum .

1. Mach. 2. Cogitauerunt laudabiliter dicentes, omnis homo qui uenit ad nos in die Sabbathorum pugnemus contra eum. lib. 3. fol. 65. pag. 1. b
3. Apparuit illi quidam equus terribilem habens ſeſſorem, qui ei priores calces eliſit, &c. l. 1. f. 160. p. 1. b

I N D E X

12. Iude & religioſe de Religione cogitans. l. 1. f. 184. p. 1. a
2. Mach. 6. Obſecro eos qui hunc libri lecturi ſunt, ne abhorreſcant propter aduerſus caſus, ſed reputent ea quæ acciderunt, non ad interitum, ſed ad correptionem generis noſtri. l. 1. f. 139. p. 1. a
9. Orabat ſceleftus Dominum, à quo non erat miſericordiam conſequutus. l. 1. f. 140. p. 1. b
10. Cum vehemens pugna eſſet, apparuerunt aduerſarijs de Cælo viri quinque in equis frans aureis decori, ducatum Iudæis præſtantes, ex quibus duo Machabæum medium habentes armis ſuis circumſeptum, incolumem conſeruant. in aduerſarios autem tela, & fulmina iaciebant, ex quo & cæcitate conſuſi, & repleti perturbatione cadebant. l. 3. f. 44. p. 1. a
15. Cum Nicanor aduerſum Iudæos arma arripuiſſet, uolens eos à facie terræ delere, Iudas, & qui cū eo erant, inuocato Deo, per orationes congreſſi ſunt, manu quidem pugnantes, ſed Dominum cordibus orantes proſtrauerunt non minus triginta quinque millia præſentia Dei magnifice delectati. lib. 5. fol. 46. p. 2. c. d

Ex Euangelio Matthæi.

- Cap. 1. **E**cce Virgo concipiet. lib. 1. f. 20. p. 1. a
- Cap. 2. **E**t tu Bethleem terra Iudæ, &c. l. 1. f. 20. p. 1. a
2. Ex Ægypto uocauit filium meum. l. 1. f. 20. p. 1. b. & f. 32. p. 2. c
2. Vox in Rama audita eſt. l. 1. f. 20. p. 1. b. & 21. p. 1. a
2. Deſuncti ſunt enim qui quærebant animam pueri. lib. 1. fol. 88. pag. 1. a
- Cap. 3. Pœnitentiam agite appropinquauit enim regnum Cælorum. l. 1. fol. 142. p. 1. b
- Cap. 4. Non tenebis Dominum Deum tuum. l. 3. f. 70. p. 1. b
- Cap. 5. Si manus tua ſcandalizat te, abijce eam, & proice à te. lib. 1. f. 23. p. 1. b. & f. 24. p. 2. c
5. Nemo accendit lucernam, & ponit eam ſub modio, ſed ſuper can delabrum. l. 1. f. 42. p. 2. d
5. Beati qui perſequeſionem patiuntur propter iuſtitiam quoniam ipſorum eſt regnum Cælorum. l. 1. f. 136. p. 2. c
5. Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. lib. 2. f. 26. p. 1. b. & f. 30. p. 2. c
5. Reſpiceite uolantia Cæli, &c. l. 2. f. 31. p. 1. a
5. Si quis te percuſſerit in vna maxilla, præbe ei & alteram. lib. 3. fo. 40. p. 1. a
- Cap. 6. Ut autem ſciatis, quia filius hominis habet poteſtatem in terra di mittendi peccata, &c. l. 1. f. 56. p. 2. c
- Cap. 7. Nolite ſancti dare canibus, nec proijciatis margaritas ante porcos. l. 1. f. 35. p. 1. b
7. Domine nonne in nomine tuo prophetauimus, & Dæmonia multa eiecimus, & virtutes multas fecimus. l. 1. f. 56. p. 2. c

7. Multi

Q V A R T V S.

7. Multi dicent in die illa Domine, nonne &c. l. 1. f. 67. p. 2. d
7. Attendite à falſis prophetis qui veniunt ad uos in ueſtimentis onium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces. l. 1. f. 89. p. 1. b
7. Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui, ipſum audite. lib. 1. f. 47. p. 1. a
- Cap. 8. Stans ſuper illam, imperauit febrī, & dimiſit eam. lib. 1. fol. 55. pag. 1. b
8. Et omnes male habentes curauit. l. 1. f. 55. p. 2. c
8. Sine ut mortui ſepeliant mortuos ſuos; tu autem uade annuncia regnum Dei, & ſequere me. l. 1. f. 186. p. 1. c
- Cap. 9. Rex tuus uenit tibi manſuetus, ſedens ſuper aſinam, & filium ſub iugalis. l. 1. f. 20. p. 1. a
9. Surge tolle lectum tuum, & uade in domum tuam. lib. 1. fol. 56. pag. 1. b
9. Non eſt opus ualentibus Medico, ſed male habentibus. lib. 1. fol. 143. p. 1. b
9. Videns Ieſus fidem illorum dixit Paralitico, conſide fili remittuntur tibi peccata tua. l. 1. f. 164. p. 2. d
- Cap. 10. Qui erubuerit me coram hominibus, erubeſcam & ego eum coram Patre meo. l. 1. f. 109. p. 1. a
10. Eum timete qui poteſt miſtere animam in gehennam. lib. 1. fol. 189. p. 2. d
10. Primum quærite regnum Dei, & hæc omnia adijciuntur uobis. l. 2. f. 31. p. 1. a
- Cap. 11. Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde. l. 1. f. 80. p. 1. b
11. Tollite iugum meum ſuper uos, iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue. l. 1. f. 154. p. 2. c
11. Lex & Propheta uſque ad Ioannem. l. 3. f. 42. p. 1. b
- Cap. 12. Spiritus Blaſphemæ, non remittetur. l. 1. f. 140. p. 2. d
- Cap. 13. Auditum audietis, & non intelligetis. l. 1. f. 21. p. 1. a
13. Simile eſt regnum Cælorum grano Sinapis. l. 1. f. 25. p. 2. d
- Cap. 15. Hypocriſis, bene prophetauit de uobis Iſaias. Propheta Populus hic labijs me honorat, &c. lib. 1. f. 21. p. 1. a
15. Nudus eram, & non cooperuiſtis me. l. 2. f. 11. p. 1. a
- Cap. 16. Tibi dabo clauis regni Cælorum, & quodcumque ligaueris ſuper terram, erit ligatum & in cælis. l. 1. f. 49. p. 2. c
16. Tu es Petrus, Super hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam. l. 1. f. 79. p. 1. a. & f. 83. p. 1. a
16. Mundus gaudet, uos uero contriſtabimini, ſed triſtitia ueſtra uertetur in gaudium. l. 1. f. 136. p. 2. c
- Cap. 17. Vnicuique mandauit Deus de Proximo ſuo. l. 1. f. 17. p. 1. b
- Cap. 18. Non dico tibi ſepries, ſed uſque ſeptuagies ſepries. lib. 1. fol. 145. p. 2. c
- Cap. 19. Simite paruulos uenire ad me, & ne prohibueritis eos, talium eſt enim regnum Cælorum. l. 1. f. 172. p. 1. b
19. Non legiſti, quia qui fecit ab initio, maſculum, & feminam fecit eos,

I N D E X

- eos, & dixit. Propter hoc relinquet homo Patrem, & Matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne vna lib. 1. f. 209. pag. 2. d
19. Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia quæ habes, & da pauperibus. l. 1. f. 69. p. 1. b. & l. 2. f. 13. p. 1. b
- Cap. 20. Non veni ministrari, sed ministrare. l. 1. f. 76. p. 2. c
20. Amice si ego bonus sum, &c. l. 1. f. 44. p. 1. a
- Cap. 22. Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in Cœlis. lib. 1. f. 145. p. 1. b
22. Forsitan verebuntur filium meum. l. 1. f. 155. p. 2. c
22. Reddere quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. lib. 3. f. 42. p. 2. c
- Cap. 23. Væ vobis scribæ & Pharisei, qui edificatis sepulcra Prophetarum. l. 1. f. 186. p. 1. d
- Cap. 24. Aperuit illis sensum vt intelligerent. l. 1. f. 21. p. 1. b
- Cap. 25. Ite maledicti in ignem æternum. l. 2. f. 15. p. 1. b
25. Et statuet oues quidem à dextris. l. 1. f. 75. p. 2. c
- Cap. 26. Veruntamen non sicut ego uolo, sed sicut tu. l. 1. f. 28. p. 1. b
- Cap. 26. Bonum esset ei si natus non fuisset homo ille. l. 1. f. 188. p. 1. b
26. Sanguis eius super nos, & super filios nostros. l. 1. f. 167. p. 1. a
26. Omnis qui acceperit gladium, gladio peribit. lib. 3. f. 40. p. 1. a & f. 68. p. 1. b
26. Conuertere gladium tuum in vaginam. l. 3. f. 68. p. 1. a
- Cap. 27. Foderunt manus meas, & pedes meos, dinumerauerunt omnia ossa mea. l. 1. f. 20. p. 1. a
- Cap. 28. Non solum dimitte ei septies, sed vsque septuagies septies. lib. 3. f. 74. p. 1. b

Ex Euangelio Marci.

- Cap. 3. Spiritus Blasphemiae, non remittetur. l. 1. f. 140. p. 2. d
- Cap. 10. Sinite paruulos uenire ad me, & ne prohibueritis eos, talium est enim regnum Cælorum. l. 1. f. 172. p. 1. b
- Cap. 14. Bonum esset ei, si natus non fuisset homo ille. l. 1. f. 188. p. 1. b

Ex Euangelio Lucæ.

- Cap. 1. Spiritus Sanctus superueniet in te. l. 1. f. 198. p. 2. d
1. Loquutus est per os Sanctorum qui à sæculo sunt. lib. 1. fol. 18. p. 2. d & f. 72. p. 1. a
- Cap. 2. Natus est uobis hodie Saluator. lib. 1. f. 42. p. 1. b
2. Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. l. 1. f. 66. p. 2. c
- Cap. 3. Qui habet duas tunicas, det vnā non habenti. lib. 2. fol. 7. p. 2. d & fol. 11. a
3. Facite fructus dignos pœnitentię. lib. 1. f. 159. p. 1. b. & lib. 2. f. 28. pag. 1. b
3. Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, sed contenti estote

Q V A R T V S.

- estote stipendijs vestris. lib. 3. fol. 42. pag. 1. a
- Virtus de illo exibat, & sanabat omnes. l. 1. f. 55. p. 1. b
- Cap. 9. Sine vt mortui sepeliant mortuos suos, tu autem vade annuncia verbum Dei, & sequere me. l. 1. f. 186. p. 1. c
- Cap. 10. Vobis datum est nosse mysterium Regni Dei, cæteris autem in parabolis, vt uidentes non videant, & audientes non intelligant. l. 1. f. 35. p. 1. b
- Cap. 11. Quod superest date Eleemosynam. l. 1. f. 2. p. 1. b
11. Date Eleemosynam, & Ecce omnia munda sunt vobis. lib. 2. f. 26. p. 1. b. & f. 28. a
11. Amen amen dico vobis, & si non dabit illi eo quod amicus eius sit; propter importunitatē tamen eius surget, & dabit illi quot quot habet necessarios. l. 1. f. 67. p. 2. d
11. Qui recipit Prophetam, mercedem, Prophetæ accipiet. lib. 2. fol. 32. p. 1. a
- Cap. 12. Quis est fidelis dispensator & prudens quem constituit Dominus super familiam suam. l. 1. f. 76. p. 1. b
12. Sculte hac nocte reperent animam tuam a te, & quæ parasti cui ius erunt. l. 2. f. 11. p. 1. b
- Cap. 15. In domo Patris mei mansiones multæ sunt. l. 1. f. 176. p. 2. c
- Cap. 16. Facite nobis amicos de Mamono iniquitatis. l. 1. f. 16. p. 1. b
- Cap. 17. Memores estote vxoris Loth. lib. 1. f. 22. p. 2. d
- Cap. 18. Impossibile est diuitem intrare in regnum Cælorum. lib. 1. fol. 151. p. 2. c
18. Quæ impossibilia sunt apud homines, hæc possibilia sunt apud Deum. l. 1. f. 151. p. 2. d
18. Facilius est camelum per foramen acus transire. l. 2. f. 12. p. 1. b
18. Sinite paruulos uenire ad me, & ne prohibueritis eos, talium est enim regnum Cælorum. lib. 1. f. 172. p. 1. b
- Cap. 20. Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob. l. 1. f. 34. p. 1. b
- Cap. 22. Qui non habet gladium vendat tunicam, & emat gladium. lib. 3. f. 40. p. 1. a. b
- Cap. 24. Nonne cor nostrum ardens erat in via cum loqueretur nobis, & aperiret scripturas. l. 1. f. 71. p. 2. d

Ex Euangelio Ioannis.

- Cap. 1. Et verbum erat apud Deum. l. 1. f. 34. p. 1. a
1. Erat Lux vera, quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum. l. 1. f. 40. p. 2. d. & 41. p. 2. c
1. Plenum gratiæ, & veritatis. l. 1. f. 41. p. 2. d
1. Ecce Agnus Dei, Ecce qui tollit peccata mundi. l. 1. f. 144. p. 1. b
1. Dicite quæ uidistis & audistis, cæci uident, claudi ambulant, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes Euangelizantur. lib. 1. f. 56. p. 2. d
- Cap. 2. Ego vox clamantis in deserto, parate uiam Domini. lib. 1. fol. 68. pag. 2. d

I N D E X

2. Multa quidem, & alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum suorum, quae non sunt scripta in libro hoc. l. i. f. 55. p. 2. d
- Cap. 3. Scimus quia à Deo venisti magister; nemo enim potest hæc signa facere quae tu facis, nisi fuerit Deus cum eo. l. i. f. 54. p. 2. d
3. Et de plenitudine eius receperimus vniuersam gratiam pro gratia. l. i. f. 41. p. 2. d. & 42. d
3. Lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quam lucem. l. i. f. 42. p. 1. a
3. Nemo potest hæc signa facere quae tu facis, nisi fuerit Deus cum eo. l. i. f. 56. p. 2. c
3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto non potest introire in Regnum Dei. l. i. f. 4. p. 1. a. & f. 202. p. 1. a
- Cap. 5. Ego sum vitis, & vos palmites. l. i. f. 23. p. 1. b
Erat lucerna ardens & lucens. l. i. f. 42. p. 2. d
5. Scrutamini scripturas, quia ipse testimonium perhibent de me. l. i. f. 38. p. 2. c
5. Quaecumque Pater facit, hæc & filius facit, & sicut Pater suscitatur mortuos & viuificat, sic & filius quos vult viuificat. l. i. f. 55. p. 2. c
5. Maiorem charitatem nemo habet quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis. l. i. f. 2. p. 2. c
5. Opera quae dedit mihi Pater ut faciam, ipsa testimonium perhibent de me. l. i. f. 54. p. 2.
- Cap. 6. Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto. l. i. f. 20. p. 1. b
6. Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. l. i. f. 24. p. 2. d. & f. 27. p. 2. d
6. Nemo venit ad Patrem nisi per me. lib. i. f. 40. p. 1. b. & 49. b. & 140. a
- Cap. 8. Ego lux in mundum veni. l. i. f. 40. p. 2. d
- Cap. 9. A seculo non est auditum, ut quis aperuerit oculos caeci nati, nisi esset hic homo à Deo, non posset facere quidquam. lib. i. fol. 54. pag. 2. c
9. Peccatores Deus non exaudit. l. i. f. 67. p. 2. c
- Cap. 10. Qui autem intrat per ostium pastor est ouium. l. i. f. 40. p. 1. a
10. Ego sum ostium ouium. l. i. f. 40. p. 2. c
10. Bonus pastor, animam suam dat pro ouibus suis. lib. i. f. 2. p. 1. b & f. 9. p. 2. d. & l. 2. f. 1. p. 2. d
10. Ego sum pastor bonus. l. i. f. 5. p. 2. c. & f. 40. p. 2. d
10. Nemo tollit animam meam à me, sed ego pono eam, & iterum sumam eam. l. i. f. 57. p. 1. a
- Cap. 11. Expedit vobis ut vnus moriatur homo pro populo. lib. i. fol. 25. pag. 1. a]
11. Quid facimus, quia hic homo multa signa facit. l. i. f. 54. p. 2. d
11. Ego lux in mundum veni. l. i. f. 42. p. 1. a
11. Ut credant quia tu me misisti. l. i. f. 56. p. 2. d]
11. Et stans retro secus pedes eius, lachrymis cepit rigare pedes eius. l. i. f. 127. p. 2. d

Cap. 12.

Q V A R T V S.

- Cap. 12. Ercecauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, ut non uideant oculis, & non intelligant corde. l. i. f. 141. p. 1. a
- Cap. 13. Animam meam pro te ponam. l. i. f. 88. p. 1. a
- Cap. 14. Maiorem charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis. l. i. f. 2. p. 2. c. & l. 2. f. 32. p. 2. d
14. Spiritus veritatis qui à Patre procedit. l. i. f. 27. p. 2. d
- Cap. 15. Maiorem charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis. l. i. f. 2. p. 2. c
15. Sicut palmis non potest ferre fructum nisi manserit in vitæ. l. i. f. 140. p. 1. a
15. Si non venissem, & opera non fecissem in eis quae nemo alius fecit peccatum non haberent; nunc autem excusationem non habent de Peccato suo. l. i. f. 56. p. 2. d
- Cap. 17. Non pro mundo rogo. l. i. f. 153. p. 2. c
- Cap. 19. Os nõ cõminuetis ex eo. l. i. f. 20. p. 1. b. & f. 25. p. 1. b. & f. 32. p. 2. c
19. Ut impletur scriptura dixit, sitio. lib. i. f. 20. p. 1. a
- Cap. 20. Pasce oues meas. l. i. f. 76. p. 1. b. & 83. a
20. Quorum remisistis peccata, remittentur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. l. i. f. 145. p. 1. b
- Affer manum tuam, & mitte in latus meum. l. i. f. 201. p. 2. c
- Cap. 22. Stereum litore maris, &c. l. i. f. 205. p. 2. c
- Cap. ult. Sunt & alia multa quae fecit Iesus, quae si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos qui inscribendi sunt libri. l. i. f. 55. p. 2. d

Ex Actis Apostolorum.

- Cap. 1. **T**V Domine qui nosti corda hominum, ostende quem elegeris ex his. l. i. f. 147. p. 1. a
- Cap. 4. Non est aliud nomen sub caelo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. l. i. f. 152. p. 1. b
4. Oportet magis obedire Deo, quam hominibus. l. i. f. 97. p. 1. a
- Cap. 5. Ibant gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomina Iesu contumeliam pati. l. i. f. 215. p. 1. a
5. Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos Dominus posuit pastores. l. 2. f. 1. p. 2. d
- Cap. 8. Age poenitentiam, & roga Deum, si fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui, in selle enim amaritudinis, & in obligatione iniquitatis uideo te esse. l. i. f. 141. p. 1. a
- Cap. 9. Acceptis litteris, in Damascum pergebat. l. i. f. 127. p. 2. c
- Cap. 10. Ascendit Petrus ad superiora, ut oraret. l. i. f. 121. p. 1. b
10. Orationes tuae & eleemosynae tuae, ascenderunt in conspectu Dei. l. 2. f. 31. p. 2. c
- Cap. 13. Non dabis Sanctum tuum uidere corruptionem. l. i. f. 28. p. 1. a
13. Et nos vobis annunciamus eam quae ad Patres nostros repromissio facta est, &c. l. i. f. 26. p. 2. d
13. vobis oportebat primum loqui verbum Dei, sed quia renulistis illud,

I N D E X

- illud, & indignos vos iudicatis æteruz vitæ, ecce conuertuntur ad gentes. l. i. f. 93 p. 1. a. & 148. a
13. Crediderunt quorquor prædestinati erant ad vitam æternam. lib. i. f. 75. p. 2. c
- Cap. 14. Per multas tribulationes oportet nos intrare in Regnum Dei. lib. i. f. 159 p. 1. a
- Cap. 15. Qui animas suas tradiderunt pro nomine Dñi. lib. i. f. 88 p. 2. d
15. Conuenerunt Apostoli, & seniores videre de hoc verbo. lib. i. fol. 71. p. 1. a
- Cap. 16. Paulus, & Syllas vnanimis media nocte laudabant Dominum. lib. i. f. 121. p. 1. b
- Cap. 20. Attendi vniuerso gregi, in quos vos Spiritus sanctus posuit Pastores. lib. i. f. 83. p. 1. b
- Cap. 20. Ego scio quod intrabunt post discessionem meam lupi rapaces, non parcentes gregi. l. i. f. 89. p. 1. b
- Ex Epistola ad Romanos.**
- Cap. 1. **T**Radidit illos Deus in immunditiam, & in passionem ignominia, vt impleant peccata sua semper. l. i. f. 131. p. 1. a. & 133. d
- Cap. 2. Gloria & pax omni operanti bonum. l. i. f. 50. p. 2. d
- Cap. 4. Traditus est in mortem propter delicta nostra. l. i. f. 194. p. 2. c
- Cap. 5. Tribulatio paciẽtiã operat, paciẽtia aut probatiõẽ. l. i. f. 159. p. 1. a
5. Per vnum hominem peccatum introiit in orbem terrarum, & per peccatum mors. l. i. f. 128. p. 2. d
5. In quo omnes peccauerunt. l. i. f. 172. p. 1. a
5. Per ipsum habemus accessum ad Patrem. l. i. f. 40. p. 1. b
5. Pacem habemus ad Deum per Dominum nostrum Iesum Christum. l. i. f. 43 p. 2. d
- Cap. 6. Consepulti enim estis cum Christo per mortem. l. i. f. 194. p. 2. d
6. Reconciliati sumus Deo per mortem filij eius. l. i. f. 195. p. 1. a
- Cap. 7. Non quod uolo facio bonum, sed quod odi malum hoc faciat. l. i. f. 130. p. 2. c
- Cap. 8. Diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum. l. i. f. 152. p. 1. a. b
- Cap. 12. Non vos defendentes charissimi, sed date locum iræ sicut scriptum est. Mihi vindictam, & ego retribuam. lib. 3. f. 40. p. 1. a
- Cap. 13. Omnis potestas à Deo est. l. i. f. 41. p. 1. b
13. Omnis anima Principatibus, & Potestatibus subdita est. lib. i. fo. 124. p. 2. c
13. Non sine causa gladium portat. l. 3. f. 45. p. 1. b
- Cap. 15. Quæcũq; scripta sũt, ad nrãm doctrinã scripta sũt. l. i. f. 193. p. 2. c
15. Debemus nos firmiores, infirmitates aliorum portare. l. i. f. 83. pag. 1. a

Ex Epistola ad Corinthios.

1. Cor. 1. **V**idete vocationem vestram fratres quoniam non multi sapientes, &c. l. i. f. 60. p. 1. b

1. Cor. 1.

Q V A R T V S.

1. Cor. 1. Qui factus est nobis à Deo sapiẽtia, & iustificatio. l. i. f. 42. p. 1. b
1. Cor. 2. Neq; in cor hominis ascendunt quæ preparauit Deus diligentibus se. l. i. f. 35. p. 2. c
1. Cor. 3. Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Iesus. l. i. f. 40. p. 2. d. & 42. d
3. Dei enim adiutores sumus. l. i. f. 43. p. 2. d
3. Quasi sapiens Architectus fundamentum posui. l. i. f. 77. p. 1. b
3. De agricultura, Dei edificatio eitis. l. i. f. 77. p. 2. c
1. Cor. 4. Quod in præsentem momentaneum est tribulationis nostræ æternum gloriæ pondus operatur in nobis. l. i. f. 136. p. 2. c
1. Cor. 4. Sic nos existimet homo quasi ministros Christi, & dispensatores ministeriorum Dei. l. i. f. 79. p. 1. a
4. Nihil mihi confens sum, sed non in hoc iustificatus sum. lib. i. f. 154. p. 1. b
1. Cor. 5. Vt Spiritus eius saluus fiat in die Domini. l. i. f. 142. p. 1. b
1. Cor. 6. Audeat aliquis vestrũ habens negotiũ aduersus alterum, iudicari apud iniquos. i. apud infideles, & nõ apud Sãctos. l. 3. f. 74. p. 2. c
1. Cor. 8. Propter vos egenus factus est, cum esset diues. l. i. f. 87. p. 1. b
8. In hoc tempore vestra abundantia, illorum, inopiam suppleat. l. 2. f. 32. p. 1. a
1. Cor. 9. Qui altari seruit, de altari viuere dẽt. l. i. f. 31. p. 1. a. & 120. p. 2. d
9. Quis pascit gregem, & de lacte eius non manducat? lib. i. f. 31. p. 1. a. & l. 2. f. 23. p. 2. c
9. Non alligabis os boui trituranti. l. i. f. 31. p. 1. a. & f. 32. b
1. Cor. 10. Petra autem erat Christus. f. 37. p. 1. b. & f. 40. p. 2. d. & 43. a
1. Cor. 11. Mulier ex viro. l. i. f. 213. p. 1. a
11. Non vir ex muliere, sed mulier ex viro. l. i. f. 217. p. 1. b
11. Nunquid domos non habetis ad manducandum & bibendum. lib. 2. f. 17. p. 1. b
11. Probet autem se ipsum homo, etiam sic de pane illo edat, & de calice bibat lib. 1. f. 27. p. 2. c
11. Quæcũscũq; n. manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat. l. i. f. 22. p. 2. d
1. Cor. 12. Alij discretio spirituum. l. i. f. 154. p. 2. d
1. Cor. 13. Si distribuero in cibos Pauperum omnes facultates meas, charitatem aut non habeam, nihil mihi prodest. lib. i. f. 182. p. 2. d. & l. 2. f. 28. p. 1. b
15. Sicut per Adam omnes moriuntur, sic per Christum omnes uiuificabuntur. lib. i. f. 55. p. 2. d
2. Cor. 2. Nam & ego si quid donauim, propter vos donauim, in persona Christi sui. l. i. f. 41. p. 1. b
2. Alij sunt odor uitæ in vitam, alijs odor mortis in mortem. lib. i. f. 162. p. 1. b
3. Litera occidit, Spiritus verò uiuificat. lib. i. f. 30. p. 1. a
2. Cor. 6. Pro Christo legatione fungimur tanquam Deo exhortante per nos. lib. 1. f. 41. p. b. & 79. p. 1. a

2 Cor. 11.

I N D E X

1. **Cor. 11.** Instantia mea quotidiana omnium Ecclesiarū. l. 1. f. 77. p. 2. c
 11. Ministri Christi sunt & ego, ut minus sapiens dico plus ego, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequentior. l. 1. f. 137. p. 1. b
 2. **Cor. 12.** Viri diligite uxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam. lib. 1. f. 215. p. 1. b

Ex Epistola ad Galatas.

- Cap. 2. **Q**ui uidebantur columnæ esse dexteræ dederunt mihi, & Barnabæ societatis. l. 2. f. 4. p. 2. d
 Cap. 4. Hierusalem quæ sursum est mater nostra. l. 1. f. 22. p. 2. d
 Cap. 5. Quoniam qui talia agunt regnum Dei non possidebunt. lib. 2. fo. 28. p. 2. d
 5. Caro concupiscit aduersus spiritum. l. 1. f. 130. p. 2. c
 Cap. 6. Alter alterius onera portate. l. 1. f. 183. p. 1. a

Ex Epistola ad Ephesios.

- Cap. 2. **S**uper ædificati super fundamento Apostolorum, & Prophetarum ipso summo & Angulari lapide Christo Iesu. lib. 1. fo. 43. pag. 1. b
 Cap. 4. Deponentes mendacium loquimini veritatem. l. 1. f. 41. p. 2. d
 4. Alios dedit Apostolos, alios autem Pastores, & Doctores. lib. 1. fo. 28. pag. 1. a
 4. Omnis sermo malus, ex ore vestro non procedat, sed si quis bonus est ad ædificationem, ut det gratiam audientibus. lib. 1. fo. 41. pag. 2. c
 Cap. 5. Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. l. 1. f. 106. p. 1. a
 5. Caput mulieris vir. l. 1. f. 173. p. 1. b
 5. Viri diligite uxores vestras sicut Christus dilexit Ecclesiam. l. 1. f. 174. p. 1. b
 5. Super ædificari super fundamento Apostolorum, & Prophetarum ipso summo, & angulari lapide Christo Iesu. l. 1. f. 43. p. 1. a

Ex Epistola ad Philipenses.

- Cap. 1. **C**urio dissolui, & esse cum Christo. l. 1. f. 154. p. 1. b
 Cap. 2. **Q**uærentes quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi. l. 1. f. 82. p. 2. d
 2. Inter quos lucetis sicut luminaria in mundo. l. 1. f. 42. p. 2. d
 Cap. 3. Conuersatio nostra in Cælis est. l. 1. f. 154. p. 1. b

Ex Epistola ad Colossenses.

- Cap. 1. **Q**ui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine, id est in Christo. l. 1. f. 42. p. 1. a
 1. In ipso condita sunt uniuersa. lib. 1. f. 27. p. 1. a
 1. Gaudeo nunc in passionibus meis pro uobis, & impleo ea quæ de sunt passioni Christi in carne mea, pro corpore eius, quod est Ecclesia. l. 1. f. 164. p. 2. d. & 165. b

Cap. 2.

Q V A R T V S.

- Cap. 2. Et ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam. l. 1. f. 40. p. 2. d
 2. Consepulti enim estis in Baptisma per mortem ipsius. lib. 1. f. 22. pag. 2. c
 Cap. 4. Orantes simul pro uobis, ut Deus aperiat ostium sermonis. lib. 1. f. 38. p. 2. c

Ex Epistola ad Thesalonicenses.

1. Cap. 2. **I**n labore & fatigatione nostra, nocte ac die laborantes. lib. 1. f. 77. p. 1. b
 & 3.

Ex Epistola ad Timotheum.

1. ad Tim. 1. **O**portet Episcopum hospitalem esse. l. 2. f. 2. p. 1. b
 Cap. 2. **V**nus est mediator Dei, & hominum, homo Christus Iesus. l. 1. f. 40. p. 2. d
 2. Tu loquere sanam doctrinam; senes ut sobrii sint, Pudici, prudentes, sani in fide, in dilectione, in patientia, Anus similiter in habitu sancto. l. 1. f. 77. p. 1. b
 2. Adam enim primus formatus est, deinde Eua, & Adam non est seductus, mulier autem seducta in prauaricationem fuit. lib. 1. f. 217. p. 1. b
 Cap. 4. Exemplum esto fidelibus in fide. lib. 2. f. 5. p. 1. a
 Cap. 6. In ceni habitat inaccessibilem. l. 1. f. 212. p. 1. a
 6. Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti sumus. l. 2. f. 13. p. 1. b
 2. ad Tim. 1. **O**portet Episcopum irreprehensibilem esse. lib. 2. fol. 2. p. 1. b
 f. 2. p. 1. a
 1. Non turpis lucri cupidum. l. 2. f. 1. p. 1. a
 Cap. 4. Argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina. lib. 1. f. 49. pag. 1. a
 4. Tu verò vigila, in omnibus labora, opus fac Euangelistæ, ministerium tuum imple. l. 1. f. 77. p. 1. b
 4. In reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus. l. 1. f. 153. p. 1. a
 Cap. 5. Si quis suorum & maximè domesticorum curam non habet, fidem negauit, & infideli est deterior. l. 1. f. 185. p. 2. c

Ex Epistola ad Titum.

- Cap. 3. **R**ursus crucifigentes sibi metipsis filium Dei. lib. 1. f. 149. p. 1. b
 & f. 151. p. 2. c
 3. Hæreticum hominem, post unam correptionem deuota, sciens quia subuersus est, qui eiusmodi est. l. 1. f. 89. p. 2. d

Ex Epistola ad Hæbreos.

- Cap. 1. **C**ur enim Angelorum aliquando dixit Deus, filius meus es tu, ego hodie genui te? l. 1. f. 26. p. 2. d
 Cap. 1. Multifariam, multisque modis olim loquens Deus Patribus
K in

I N D E X

- in Prophetis, &c. lib. 1. fol. 19. pag. 1. a
 1. Ego ero illi in Patrem, & ipse erit mihi in filium. l. 1. f. 32. p. 1. b
Cap. 2. Nusquam Angelos apprehendit, sed semen Abrahamæ apprehendit. l. 1. f. 42. p. 1. b
Cap. 3. Considerate Apostolum & Pontificem confessionis nostræ Iesum, qui fidelis est ei qui fecit illum. l. 1. f. 43. p. 2. d
Cap. 4. Omnia nuda & aperta sunt oculis eius. l. 1. f. 191. p. 1. b
Cap. 5. Exauditus est pro sua reuerentia. l. 1. f. 43. p. 2. d
 5. Qui in diebus carnis suæ præces supplicationesque Deo offerēs. lib. 1. f. 193. p. 2. c
Cap. 6. Impossibile est eos qui semel sunt illuminati, & gustauerunt donum cælestis, participes facti sunt Spiritu sancti gustaueruntque bonum Dei verbum, virtuteque sæculi venturi, & prolapsi sunt, rursus renouari ad penitentiam. l. 1. f. 149. p. 1. b
Cap. 9. Quæ parabola, est temporis instantis. l. 1. f. 37. p. 2. d
 9. Qui autem administrat semen seminanti. l. 2. f. 31. p. 1. a
Cap. 10. Habentes fiduciam in introitum Sanctorum per sanguinē Christi. l. 1. f. 40. p. 1. b. & f. 219. p. 2. c
 10. Rememoramini autem pristinos dies, in quibus illuminati magnum certamen sustinistis passionum. nam & vincētis compati estis, & rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, agnoscetes vos habere meliorem, & manentem substantiam. l. 1. f. 137. p. 1. b
 10. Voluntarie peccatibus nobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia. l. 1. f. 139. p. 2. d
Cap. 11. Sine fide impossibile est placere Deo. l. 1. f. 179. p. 1. b
 11. Sancti per fidem vicerunt regna operati sunt iustitiam. lib. 3. fol. 42. p. 1. a
Cap. 12. Ne quis fornicator aut prophanus vt Esau qui propter vnam escam vendidit primogenita sua scitote enim quoniam & postea cupiens hæreditare benedictionem reprobatus est non enim inuenit locum penitentiae, quanquam cum lachrymis exquisset eam. l. 1. f. 140. p. 1. b

Ex Epistola Iacobi.

- Cap. 2.** **I**udicium sine misericordia ei qui non fecit misericordiam. l. 2. f. 27. p. 2. d
 2. Qui in vno offenderit, factus est omnium reus. l. 2. f. 28. p. 2. d
Cap. 3. Ex eodem foramine manat aqua dulcis & amara. l. 1. f. 162. p. 1. b

Ex Epist. D. Petri.

- Ex 1. Cap. 1.** **G**ratia vobis & pax multiplicetur à Deo. l. 1. f. 144. p. 1. b
 2. Qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius. l. 1. f. 87. p. 2. c
 2. Siue Regi quasi præexcellenti, siue principibus tanquam ab eo missis. l. 1. f. 80. p. 1. b

Cap. 5.

Q V A R T V S.

- Cap. 5.** Pascite qui in vobis est gregem domini. l. 1. f. 76. p. 1. b
 5. Cum apparuerit Princeps Pastorum, percipietis immarcescibile glorie coronam. l. 1. f. 80. p. 1. a. & 86. a
2 Petr. 2. Non enim voluntate humana allata est aliquando Prophetia, sed Spiritu sancto inspirati, loqui sunt Sancti Dei homines. l. 1. f. 19. p. 1. a

Ex Epist. D. Ioannis.

- 1. Ioa. 1.** **D**eum nemo vidit vnquam. l. 1. f. 45. p. 1. a
 3. **Q**ui habuerit substantiam huius mundi, &c. l. 2. f. 8. p. 1. a. & f. 11. p. 1. b. & f. 15. b
 3. In hoc cognouimus charitatem Dei, quod animam suam posuit pro nobis, & nos debemus pro fratribus animas ponere. lib. 1. f. 3. p. 2. d
Cap. 5. Tres sunt qui testimonium dant in caelo. l. 1. f. 197. p. 1. a

Ex Apochalypsi.

- Cap. 1.** **Q**ui dilexit nos, & lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo. l. 1. f. 87. p. 2. c
 1. Videbit eum omnis oculus, & qui eum pupugerunt. f. 219. p. 2. c
Cap. 2. Odisti facta Nicolaitarum, quæ & ego odil. 3. f. 75. p. 1. a
Cap. 2. Et Angelo Ephesi scribæ. hæc dicit qui habet septem stellas, in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelaborum aut reorum, scio opera tua, & laborem tuum, &c. l. 1. f. 143. p. 1. b
Cap. 3. Ego sto ad ostium, & pullo. l. 1. f. 147. p. 2. d
 3. Veniam ad te cito tanquam fur. l. 1. f. 82. p. 2. d
Cap. 4. Ecce ostium apertum in Cælo. l. 1. f. 39. p. 2. c. d
Cap. 5. Vidi ostium apertum in Cælo. l. 1. f. 33. p. 2. c. & f. 196. p. 1. b
 5. Vidi in dextera sedētis librū scriptum intus, & foris. l. 1. f. 30. p. 1. b
 5. Vicit Leo de Tribu Iuda. lib. 1. f. 23. p. 1. b. & p. 2. d. & f. 24. p. 2. d. & f. 32. p. 2. d. & f. 36. p. 1. b
 5. Habentes Phyalas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes Sanctorum. l. 1. f. 43. p. 2. d
 5. Dignus es, Domine accipere librū, & soluere signacula eius, quoniam occisus es, & redemisti nos Deus in sanguine tuo. lib. 1. f. 195. p. 1. b
Cap. 11. Hi sunt duæ oliuæ, & duo candelabra in conspectu Domini terræ stantes. lib. 1. f. 21. p. 1. b
Cap. 14. Et alius Angelus exiit de altari, qui habebat potestatem super ignem. l. 1. f. 160. p. 1. a
Cap. 21. Et lucerna eius est agnus. l. 1. f. 42. p. 2. c
 21. Et murus Ciuitatis, habens fundamenta duodecim. l. 1. f. 43. p. 1. a
Cap. vii. Qui in sordidis est, sordescat adhuc. f. 17. d
 Viti. Ex omni tribu, lingua, & natione quæ sub Cælo est. f. 95.

F I N I S.

K 2

INDEX QVINTVS
A V C T O R V M,
QVI IN TOTO HOC OPERE
Citantur ordine Alphabetico.

A
BB. A. S.
Abbas Nestorius.
Achilles Stadius.
Adrianus Cardin.
Adrianus Pontifex.
Alabanus.
Alberigus.
Albinus.
Alexander de Ales.
Alphonsus à Castro.
Alphonsus Ciacon.
Almaynus.
Altiſiodorensis.
Aluarus.
D. Ambrosius.
Ambrosius Catharinus.
Amphilochius.
Andreas Vega.
Angelus.
D. Anselmus.
D. Antoninus.
Antonius Fonseca.
Aquila.
Archidiaconus.
Archiepiscopus Florentinus.
Archiepiscopus Salernitanus.

Arctas.
Armillæ.
D. Athanasius.
D. Augustinus.
Augustinus Chrysamenſis Epi-
scopus.
Augustinus Montalcinus.

B
Aldus.
Baptista Fulgosius.
Baptista Mantuanus.
Baronius.
Bartholomæus ab Angelo.
Bartholus.
D. Basilius.
V. Beda.
Benedictus Pererius.
D. Bernardus.
Biel.
Blondo.
Brucardus.
Buridana.

C
Caietanus.
Caldarola.
Candelabrum.
Capreolus.

Cardinalis.

Cardinalis.
Carolus Boromeus.
Cassianus.
Cassiodorus.
Castrensis.
Cælius.
Cæsar.
Cicero.
D. Cyprianus.
D. Cyrillus Alexandrinus.
D. Chrysostomus.
Claudius Espingus.
D. Clemens Alexandrinus.
Clemens Romanus.
Cordubensis.
Corradus.
Cosmas Philarchus.

D
Etius.
Didacus Conarruñas.
D. Dionysius Areopagita.
Dionysius Carthusianus.
Doctor Græcus.
Dominicus de Soto.
Dominicus Bañes.
Dorotheus.
Driedo.
Durandus.

E
Ecbius.
Egesippus.
D. Epiphanius.
Erasmus.
Eucherius.
Eugubius.
Eusebius Cæsariensis.

QVINTVS.

Eustatius.
Euthimius.
Eutropius.

F
Aelix.
Felix.
Festus.
Franciscus à Victoria.
Franciscus Toletus Cardinalis.
Franciscus Mercurius.
Franciscus Ribera.
Franciscus Turrianus.
Franciscus Suarez.
D. Fulgentius.

G
Gabriel Palleotus Cardi.
Gabriel.
Gagnæus.
Galeus.
Geminianus.
Gerſon.
Gosferdus.
Gotifridus.
Grammaticus.
Gratianus.
D. Gregorius Papa.
D. Gregorius Nazianzenus.
D. Gregorius Nyſſenus.
Gregorius Turonensis.
Guido Carmelita.
Guilielmus Abbas.
Guilielmus Ty. ius.

H
Aymon.
Henricus de Gandano.
Hierardus.

k 3

D. Hiero-

I N D E X

D. Hieronymus.
 Hieronymus Albanus, Cardinalis
 Hieronymus Laurentus.
 Hieronymus Angelita.
 D. Hilarius.
 Hostiensis.
 Hugo de Sancto Victore.
 Hugo Carenfis.

I

Iacchus Pomelius.
 Iansennius.
 Iason.
 Ibon Carnutensis.
 Immola.
 Innocentius.
 D. Ioannes Damascenus.
 Ioannes Andreas.
 Ioannes Maior.
 Ioannes Scotus.
 Ioannes Baptistia Anton.
 Ioannes Ferus.

Iodoch Clitonensis.
 Iosephus Historicus.
 Iosephus Angles.
 Iosephus à Costa.
 D. Isidorus.
 Isidorus Pelusianus.
 Isychius.
 Ireneus.
 Iulianus Pomelius.
 Iustinus Martyr.

K ^K
 Kingius.

L

Lactantius Firmianus.
 Ledesinus.

D. Leo Papa.
 Liberatus.
 Lipomanus.
 Ludouicus Caelius.
 Ludouicus Romanus.

M

M Agister sententiarum.
 Mandostus.
 Marcus Marulus.
 Mariannus Victorius.
 Marsilius.
 Maximus Episcopus Taurinensis.
 Medina.
 Melchior Cano.

N

N Auarus.
 Nicophorus.
 Nicolaus de Lyra.
 Nicolaus de Nise.
 Nicolaus Sanderus.

O

O Leaster.
 Onuphrius.
 Optatus Milenitanus.
 Oratius.
 Origenes.
 Osiander.

P

P Acianus.
 Paludanus.
 Panormitanus.
 Parisius.
 Paulus Birgensis.
 Paulus de Migdeburgo.
 Paulus Sarnensis Episcopus.
 Paulus Morgasius.

Petrus

Q V I N T V S.

Petrus Manducator.
 Petrus Episcopus Nicomediae.
 Petrus Canisius.
 Philon Iudeus.
 Philostratus.
 Pisana Summa.
 Platina.
 Plinius.
 Plutarchus.
 Praepositus Alexandriae.
 D. Prosper.
 Prosper Aquitanicus.

R

R Abbi Salomon.
 Raymundus.
 Raphael Volaterranus.
 Rebuffus.
 Restaurus Castaldus.
 Ricardus.
 Ripa.
 Robertus Bellarminus.
 Rosenfis.
 Rosella summa.
 Roxas.
 Ruffinus Martyr.

S

S Alustius.
 Simachus.
 Simanchas.

Simcon Metaphrastes.
 Simon Maiola.
 Syluester.
 Sixtus Senensis.
 Socrates.
 Speculator.
 Stephanus Episcopus.
 Sulpitius.
 Surius.

T

T Abiena.
 Tertullianus.
 Theodoretus.
 Theodotus.
 Theodolus.
 D. Thomas.
 Thomas Waldensis.
 Tychomius.
 Toftadus.
 Trapezuntius.
 Turrecremata.

V

Victor Vticensis.
 Victorinus Martyr.
 Vincentius Lirencensis.

Z

Z Onara.
 Zonas.

Errata corriguntur.

In libro Primo.

fol. 1. c. disceptationis, pro disceptationis
 fol. 1. d. arripere, pro accipere.
 fol. 2. b. ultima, pro ultimam.
 fol. 2. b. sint, pro sint.
 fol. 3. c. habitantur, pro habeantur.
 fol. 4. b. quod, pro quo.
 fol. 4. d. de qua, pro de quo.
 fol. 4. b. afferatur, pro alleratur.
 fol. 4. d. in questione, decit quarta.
 fol. 6. a. seruiat, pro seruiant.
 fol. 6. c. authē de for. fide. dem. at ly, authē.
 fol. 6. d. mollis, pro moris.
 fol. 7. b. priuationes, pro priuationem.
 fol. 8. b. diligere, pro deligere.
 fol. 8. a. quousque, pro quousque.
 fol. 8. c. quod illud, pro illud quod.
 fol. 11. d. conuertentur, pro cōuenterentur
 fol. 12. a. si, pro si.
 fol. 13. a. morbis, pro mortis.
 fol. 13. b. monachus, pro monachi.
 fol. 13. c. ostia Cœli, pro ostia cœli
 fol. 14. a. exerere, pro exercere.
 fol. 14. c. Religionis, pro Religiones.
 fol. 15. c. accipit, pro accepit.
 fol. 15. c. affectione, pro affectione.
 fol. 15. c. Religiosa, pro Religiosis.
 fol. 17. c. talis, pro tales.
 fol. 18. vnde ipsi, pro vnde ipse.
 fol. 19. c. litteri, pro litteris.
 fol. 19. c. Apostolicas, pro Apostolica.
 fol. 21. a. quondam, pro quandam.
 fol. 21. d. alteri, pro aliter.
 fol. 21. d. ad factum, pro id factum.
 fol. 22. a. arbitio, pro arbitrio.
 fol. 26. d. diffendi, pro defendi.
 fol. 27. a. errore, pro errores.
 fol. 27. a. gentiles, pro gentiliū.
 fol. 27. c. alterum, pro alter.
 fol. 27. c. de quam de qua.
 fol. 27. c. sacramentalis, pro sacramentali.
 fol. 28. c. tum, pro dum.
 fol. 29. a. generet, pro generat.
 fol. 29. b. signantur, pro designantur.
 fol. 29. b. pertinent, pro pertinet.
 fol. 30. c. litteram, pro litteralem.
 fol. 31. intēra, pro intenta.
 fol. 33. c. ex cedunt, pro excedant.
 fol. 36. b. loquiones, pro loquutionis.
 fol. 39. a. dignitatem, pro dignitates.
 fol. 39. b. cape, pro capite.
 fol. 39. c. missi, pro missi.
 fol. 39. c. falso, pro falso.
 fol. 40. b. ac, pro ad.
 fol. 40. d. doctore, pro doctorem.
 fol. 44. d. ipsum, pro ipsum.
 fol. 47. a. illis, pro illis.
 fol. 52. a. Hierosalem, pro Hierusalem.
 fol. 55. b. ostendebat, pro ostendebat.

fol. 74. d. Ponticem, pro Ponticem.
 fol. 75. d. audir, pro audiant.
 fol. 77. a. Pastores, pro pastores.
 fol. 85. a. offuscant, pro offuscant.
 fol. 85. c. mult, pro multa.
 fol. 85. c. legitimam, pro legitimam.
 fol. 86. c. veritas, pro veritas.
 fol. 86. d. verbus, pro verbis.
 fol. 110. a. Imminens, pro imminens.
 fol. 110. b. secunda, pro secunda.
 fol. 110. b. extra, pro extra.
 fol. 111. a. clausula, pro clausulam.
 fol. 122. d. Casar, pro Casar.
 fol. 131. d. impuniti, pro puniri.
 fol. 133. b. auctoritatum, pro auctoritate.
 fol. 133. a. trempiditer, pro trepidauerit
 fol. 133. a. Innares, pro Innares.
 fol. 153. d. Theritis, pro Theritis.
 fol. 160. b. flagellum, pro flagellum.
 fol. 173. a. mater, pro matrem.
 fol. 177. b. remotiorem, pro remotiorem.
 fol. 180. c. occupatis, pro occupatis.
 fol. 181. b. sentitur, pro sentatur.
 fol. 210. a. relinquet, pro relinquet.

In libro Tertio.

fol. 2. b. exempli, pro exemplo.
 fol. 3. b. que, pro que.
 fol. 4. c. Episcopis, pro Episcopos.
 fol. 5. a. derigunt, pro dirigunt.
 fol. 5. d. decentiam, pro decentiam.
 fol. 7. d. tenere, pro teneri.
 fol. 19. quotidie, pro quotidie.
 fol. 20. a. vtriusque, pro vtriusque.
 fol. 22. b. nobiles, pro nobiles.
 fol. 22. c. bonorum, pro bonorum.
 fol. 23. d. tribunal, pro tribunali.
 fol. 24. a. testare, pro testare.
 fol. 14. b. in ea, pro in eo.
 fol. 16. d. ipsamet, pro ipsimet.
 fol. 25. b. ad secundum, pro ad secundum.

In libro Secundo.

fol. 1. b. circa, pro circa.
 fol. 37. d. equum, pro equitum.
 fol. 40. exercebuntur, pro exercebuntur.
 fol. 48. Isbofer, pro Ionata.
 fol. 50. fit, pro sit.
 fol. 52. a. nulam, pro nullam.
 fol. 53. a. totam, pro totum.
 fol. 53. c. laudatur, pro laudantur.
 fol. 54. b. nobilia, pro mobilia.
 fol. 55. c. vltus, pro vltus.
 fol. 75. b. temporale, pro temporale.
 fol. 75. c. minus, pro minus.
 fol. 75. c. hoc, pro hic.
 fol. 76. c. sed, pro se.
 fol. 77. b. propret, pro propter.
 fol. 78. d. licet, pro licite.
 fol. 65. a. n. licet, pro num liceat.

Præfatio ad opus.

MILLIES ad iram Peccatores Deum pro
 uocant, ut deposita misericordia, (quod
 etiam puniendo facere non potest) im-
 pleat vasa ire sue apta ad interitum,
 extendat arcum, & sagittas suas ar-
 dentibus efficiat, ut arguat filios homi-
 num. Et licet multoties simulet Deus,

& hominum peccata aut non cognoscere, aut prætermittere
 videatur; illic tamen superueniente zelo, inimicos eius con-
 fundit. Dominus (inquit Isaias) sicut fortis egredietur, & Ila. 42.
 sicut vir preliator suscitabit zelum vociferabitur & cla-
 mabit, super inimicos suos confortabitur. Tacui, semper
 silui, patiens fui, sicut parturiens loquar: dissipabo, & ob-
 sorbebo simul. Et quantum multis modis soleat Deus homi-
 nes percutere, & ab eis propter peccata ferre vindictam, tri-
 bus tamen potissimum flagellis id efficit, peste scilicet, fame,
 & bello, hæ enim sunt sagittæ Domini, quibus inimicos per-
 cuit & occidit, hæ sunt plaga, & sagittæ illæ pessimæ de qui-
 bus Deut. 32. dicebat Dominus: congregabo super eos mala, Deut.
 & sagittas meas complebo in eis. Consumentur fame, & 32-
 deuorabunt eos aues morsu amarissimo, dentes bestiarum
 immittam in eos, cum furore trahentium super terram atq;
 serpentium. Foris vastabit eos gladius, & intus pauor iuue-
 nem simul ac Virginem, lactantem cum homine scne. & di-
 xi: ubi nam sunt? cessare faciam ex hominibus memoriam
 illorum. Id ipsum sæpe quoque minatus est in Prophetis. Vn-
 de Hier. 14. dicitur. Quod factum est verbum Domini ad
 Hieremiam de sermonibus sicutatis. luxit Iudæa, & porta
 eius corruerunt, & obscurata sunt in terra, & clamor Hie-
 rusalem ascendit. Maiores miserunt minores suos ad a-
 quam, venerunt ad hauriendum, & non inuenerunt a-
 quam,

quam, reportauerunt vasa sua vacua, confusi sunt, & afflicti, operuerunt capita sua propter terrae vastitatem, quia non venit pluuia super terram, non est herba in agris.

Isa. 15. Et per Isaiam dicebat si steterint Moyses, & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum. Quoniam egredientur, qui ad mortem ad mortem, & qui ad gladium ad gladium, & qui ad famem ad famem. Et visitabo super eos quatuor species dicit Dominus, gladium, & occisionem, & canes ad lacerandum, & volatilia Caeli, & bestias terrae ad lacerandum, & dissipandum. Quae omnia mala, pro peccatis hominibus à Deo infligi, clarè per

Ezec. 8 Ezechielem his verbis monstratur. Eo quod (inquit) Sanctum meum violasti in omnibus offensionibus tuis, & in cunctis abominationibus tuis, ego quoque confringam, & non parceret oculus meus, & non miserebor. Tertia pars tui peste morietur, & fame consumetur in medio tui, &

Ezec. 6 tertia pars tui gladio cadet in circuitu tuo. Et cap. 6. dicit: qui longe est peste morietur, qui autem prope, gladio corruct, & qui relictus fuerit & obsesus, fame morietur, & complebo indignationem meam in eis dicit Dominus.

Hierc. 34. Et per Hierem. cap. 34. ait: Vos non audistis me, ut predicaretis libertatem vnusquisque fratri suo, & vnusquisque amico suo. Ecce ego prae dico vobis libertatem ad gladium, ad pestem, & ad famem, & dabo vos in commotionem cunctis Regnis terrae. Et ne homines haec Dei

Isa. 30. flagella se posse effugere confidant, sic per Isa. capit. 30. loquitur. In silentio, & spe erit fortitudo vestra. nolulistis, & dixistis: nequaquam, sed ad equos fugiemus: ideo fugietis. Et super veloces ascendemus, ideo velociores erunt qui persequentur vos. Mille homines à facie terroris vnus, & à facie terroris quinque fugietis, donec relinquamini quasi malus nauis in vertice montis, & quasi lignum super collem. Quae flagella aut vnus eorum Gregorius Nazianzen. Oratione sua in plaga grandis, quae est 15. in ordine,

dine, non sine maximo miserabilium verborum apparatu in hunc modum exponit. Acerba (inquit) res, terrae sterilitas, & fructuum perniciēs (quidni enim?) iam spe oblectantium, atque horreis appropinquantium. Acerba res praematura messis, & agricola labores suos lactu prosequentes, ac germinibus, tanquam mortuis, assidentes, quae nitis imber aluit, ac ferus, & immanis demersit: quibus non impleuit manum suam qui metit, & sinum suum qui manipulos colligit. Nec propter ipsa, benedictionem eam, quam, qui praetereunt, agricole impetire solent, consecutus est miserum spectaculum, terra contumelia affecta, & detonsa, suoque ornatu spoliata: quod & Beatus Ioel deplorat terrae corruptionem, & famis cruciatum tragicè, ut si quis alius exaggerans, & item alter propheta luget, pristina pulchritudini, priorem deformitatem apponens, cum scilicet de Domini terra conquassantis ira verba faciens, in hunc modum loquitur: Anteriora eius, hortus voluptatis; posteriora autem, campus exterminij. haec ille. Quibus plura in eadem oratione addit Domini in nos se uientis iram Demonstrans & ijs flagellis castigantis. Legimus peccasse Dauid, in populo numerando, à Dan vsque ad Bersabe & Dominum illi tria flagella famis scilicet pestis, ac belli proposuisse. Ex quibus ipse (quoniam in se volebat conuerti iram Domini, cum ipse solus in eo factò peccasset) dimissis famis, ac belli flagellis, pestis iram elegit, putauit enim & sic est, in flagello famis, sibi cibaria non defutura, ac in bello se quoque seruandum papilionibus, & undique armatorum corona vallandum pestem vero ad mortem maturam iudicauit accommodatorem, quippe quae cum impellente infecto, vento feratur, Graecum forte sperabat vna cum alijs se morbi letalis

*talis falce demetendum, atq; ita suo delictu Dominus, illius
 populum peste, percussit. Sed pro uoluntate, non sic serres ha-
 bet nostris hisce temporibus, nec uno tantum nos Deus fla-
 gello castigauit, ac castigat, sed superioribus annis, dum hu-
 manas segetes anno a praesura, egestate nimia, ac pestis
 dira falce demessuit, Nunc bello undique resonante a mul-
 tis iam annis maximo effuso sanguine in hanc usq; diem ca-
 stigat. Nec mirum, si nos is omnibus flagellet malis, quo-
 niam potest de nobis dici illud Genesios c. 18. clamor Sodo-
 morum & Gomorreorum, multiplicatus est, et peccatum eo-
 rum aggravatum est nimis: ideo percussit nos Dominus, &
 adhuc manus eius extenta. Quod in causa fuit, ut paru-
 lum hoc opus nostrum cunctis gentibus legendum pro alo man-
 daremus, ut sic discant Episcopi & animarum curatores,
 officium suum pietatis, & charitatis in proximos exerce-
 re: atque pariter Populi, Dei iram hisce flagellis experti,
 humiliantur sub potenti manu Dei, ut exultentur in die vi-
 sitationis eius. Verum is enarratis, ad praefatarum dispu-
 tationum tractationem sigillatim descendamus.*

Gene.
 18.

A R V T I L I I B E N Z O N I I R O M A N I,

Episcopi Lauretani, & Recanatensis.

L I B E R P R I M V S.

De fuga in Peste.

B

EVIENTIS pestis grauiora, & uniuersa-
 liora esse pericula, quam famis, & belli,
 praesertim in his, quae animarum cura con-
 cernunt, nemo est, qui dubitare possit.
 Quapropter merito prius de peste, quam
 de fame & bello nostrum hoc opus tracta-
 bit. Verum, quoniam duplicia sunt mune-
 ra, quae circa peste infectos, pie & religiosè
 praestari debent; alia quidem circa uiuètes;
 alia autem circa iam extinctos, & mortali vita deiuñctos; Ideò
 primus hic noster liber, duas disputationes cõplectetur: in quarum
 prima de his, quae Episcopus, & Curati circa laborantes, eo tẽpo-
 re, praestare debet, disputabitur. In secunda uerò de muneribus circa
 corpora iam extincta praestandis, amplè satis, & diffusè perageretur.

Pests est ma-
 ius malum, q̃
 sit famis &
 bellum.

Diuisio libri.

D I S P U T A T I O P R I M A.

*De ministerijs ab Episcopo, & Clericis exsoluendis, erga
 uiuentes tempore Pestis.*

Rior disputatio nouem quaestionibus absoluitur.
 In prima differetur; An habentes curam anima-
 rum teneantur sacramenta ministrare laboranti-
 bus epidemia morbo?
 In secunda, germanus, & litteralis sensus adduce-
 tur, uerborum Ioã. 10. *Bonus pastor animam suam dat pro ouibus suis?*

A In

Libri Primi, Disputat. I.

In tertia tractabitur, Num Rex, vel Princeps secularis iusta lege possit impedire Curatum, & alios ministrantes, seu ministrare uolentes infectis, ne ministrarent?

In quarta, An metus mortis, uel periculum uitæ excuset ab obseruantia præcepti & legis humanæ.

In quinta, An scripto possit quis confiteri?

In sexta, An eo tempore quilibet sacerdos habeat iurisdictionem in quemlibet illius ciuitatis, uel diocesis, ita, quod si absoluat, teneat sacramentum.

In septima varia dubia ad hanc materiam spectantia enucleabuntur.

In octaua agetur de flagellis Dei.

In Nona, quibus potius quis succurrere teneatur, exponetur.

QVAESTIO PRIMA.

An habentes curam animarum teneantur sacramenta ministrare laborantibus epidemia morbo?

M

ulta sunt argumenta, quæ rem propositam dubiam ueritatem faciunt. nos ea quæ partem negatiuam non inefficaciter suadere uidentur, initio diuersionis, ut moris est proponemus: sunt autem quæ sequuntur. **D**

Primum argumentum.

Primum, quoniam parochus si accedat ad pestem infectos, red- dicitur inhabilis ad ministrandum sacramenta sanis suæ parochiæ.

Secundū argumentum.

Hi enim propter periculum exterioris morbi, recusabunt ab illo obsequia spiritalia arripere. Secundum, quia si teneretur, esset ob sacramenta Viatici, & Confessionis: atqui neq; ob id teneretur.

Tertiū argumentum.

Anima enim infecti potest saluari contritione, quæ est medium necessarium ad salutem, cui sacramenta in uoto suscepta sufficiunt. Vnde hic casus est similis omnino illi, in quo non est copia Confessoris. Tertium, periculum uitæ Pastoris certius est tē- pore pestis, quam periculum damnationis; uel quam sit certa salus animæ ouis. Multi enim ut deuoti, ac pijs, etiam sine pastoris ope componunt se cum Deo, ac dolent peccasse; plerique etiam cū sacramentis damnantur; rari autem desperant, uel periclitantur: nonnulli eo morbo non moriuntur, ergo non teneretur passim Pa-

Quartum argumentum.

illa regula, qd Pastor debet animam suā ponere p o- nibus, multas habet exce- ptiones. Prima. Secunda.

stor exponere uitam. Quoniam corpus suum nemo teneretur expo- nere pro incerta salute proximi sui. Quartum regula illa; Pastor debet ponere uitam pro salute ouis suæ, non est uera semper, sed habet multas exceptiones. In primis si parochianus in ignem, uel puteum se projicit, non teneretur pastor Ponere uitam suam, tunc, ut illum confiteatur, etiam si sciret illum esse in statu damnatio- nis; & si ouis sit a Turcis capta, non teneretur Pastor captiuum se fa- cere, ut illam confiteatur, quemadmodum si tempore Paschatis di- ceret

Quæstio Prima.

2

A ceret Parochianus, Nolo confiteri, nisi des mihi centum aureos, uel uolo me in aquam projicere, nisi des quinquaginta, tunc Pa- rochus, ista centum, uel quinquaginta exponere non teneretur, sed culpa nolentis se aliter confiteri imputeretur. Præterea si uideat re- ctor periclitantes in tempestuoso naufragio oues suas, nunquid te- nebitur intrare turbatum mare, ut illas confiteatur? Finge itē, do- mum Parochiani igne cremari, teneretur ne intrare ad confitendum?

Denique sit casus magni conflictus, uideat Parochus suam ouem in medio ensium occidi, & trucidari, teneretur ne ensibus se expo- nere, ut confiteatur illam: nequaquam certè. Non igitur semper est uerum, pastorem teneri animam ponere pro ouibus suis.

Insuper, sit casus sanè non metaphysicus. Si in aliquo Oppido nō ad sit nisi unus sacerdos, sit domus una, uel altera infecta, & homi- nes ibi in articulo mortis, quæro? Curatus teneretur accedere, uel non? si non, habeo intentum, si sic, esto accedat. Tunc uel expellēt illum, uel sanè recludent, uel certè morietur, & sic sine Pastore e- runt, quod est inconueniens. Deinde cum inter non infectos, plu- res fame, & inedia, alijs alijs morbis pereant; nemo erit, qui illa- rum animarum curam gerat.

Adde, quod supponimus infectos esse tres, uel quinq; saluos 300. uel 500. Item esse plerosque alios diuersis mortiferis infirmi- tatibus grauatos; ad quos obsecro, magis accedere obligatur?

B Vitima, quoniam Canonici possunt fugere à loco beneficii pe- sifero, Religiosi non tenentur obedire Præfato præcipienti sub o- bedientia ministrare infectis; moniales item possunt exire clau- stra, & septa monasterij, ergo & Curati, qui minorem profiten- tur perfectionem. Adde, quod medicus corporalis potest fugere, ergo & spiritualis.

In oppositum est text. Ioan. 10. *Bonus pastor animam suam po- nit pro ouibus suis*, & ratio potissima hæc est; Quia in illo casu te- nentur laborantes confiteri, ergo & Curati obligantur audire.

Hæc quæstio est sanè delicata, & digna omni subtili, & egregia resolutione. Tanguntur enim in ea plures difficultates. Prima est, An possint Episcopi & Curati, in casu pestis à loco beneficii ab- esse? Secunda, An etiam Canonici, quibus non imminet cura ani- marum. Tertia supposito, quod Curati teneantur nō abesse, num infectis debeant actu ministrare sacramenta; & quomodo? Quar- ta, Ad quid, & quando teneantur sacerdotes non Curati. Quinta, An Religiosi teneantur obedire Prælati præcipientibus, ut mini- strent spiritalia infectis? Sexta, qui Religiosi ex ui instituti obli- gentur in subsidium, ut secularibus malè affectis inferuāt. Septi- ma, Num sanctimoniales tunc possint claustra deserere, & exire.

Octaua, quid de corporali medico dicendum sit. Aduertendum autē est, qd loquimur de iustitia, & necessitate, non de perfectione cha- ritatis, secundum quam optimum datur consiliū, ut præsentis sint,

A 2 & mi-

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Sexta.

Septimo.

Octaua.

Nona.

Moniales nō possunt exire claustra sui monasterij tē- pore pestis.

Ioan. 10.

In quæstione hac, tanguntur multæ dif- ficultates.

Prima.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Sexta.

Septima.

Octaua.

Ioan. 15. Et ministrant in omni casu. *Munera enim charitatem non habent, sed quædam ut animam suam ponat quis pro amicis, & proximis suis.*

Modus procedendi in quæstione. Atque ut in hac disputatione certo ordine procedatur, primo loco ponam sententias doctam Canonistæ, quam Theologorum. Secundò, quia in resolute tenendū, per aliquot conclusiones aperiri. Tertio, argumenta principio quæstionis posita, dissoluemus.

Prima sententia. Prima igitur sententia est eorum, qui existimant, Rectore non debere fugere à loco beneficii pellerio, uel si uult fugere, ponat Vicarium, qui non poterit fugere. Sed si non tangunt difficultatem, An infectis teneantur sacramenta propinare. Dabit enim propter sanos, & alios non infectos male haberes adesse, uel etiã infectis, quantum sus est sua salutem, prodesse. Ita sentit Ripa in par. 2. de priu. contract. ca. Pells. nu. 147. & Rebut. in sua praxi benef. cap. de penitentiâ, de non resid. fol. 350. quamuis male ceter Rip. in aiam. sententiã. Ita Imol. in cap. si de cler. non resid. col. 2. Ita inter Theologos Io. Ecclesi. homil. posteriori secundæ domi. post Pasch. Addit autem unū Immo; Ecclesia defectum, seu necessitatē in diuinis patente tempore pestis, posse etiam in foro exteriori compelli Curatū ad residendum, quous alium sui loco substitutum reliquisset.

Secunda sententia. Secunda sententia est eorum, qui specificant, uidelicet, Curatū sub pena peccati mortalis; debere non solum non fugere, sed etiã actualiter infectis ministrare. Ita D. Doctor Nauar. in manua. cap. 25. de stat. Cler. quoad beneficia. num. 133. & cap. 24. num. 11. & ad hanc sententiam potest trahi Rebuff. propter ultima uerba illa, Nec tenetur intrare domum infecti si ualeat surgere, quasi dicat. Si non ualeat surgere tenetur. Sed expressè illam tenet Ioan. Maio. in 4. dist. 17. q. ult. & Gabr. in serm. Domin. 24. post Pent. in q. de fuga pestis, concl. 4. corol. 1. & 2. Quam sententiam extendit etiam ad auxilium præstandum cuiuscunque Christiano in articulo extreme mæ corporalis necessitatis constituto; in quo dicto est singularis. Idem scribit Illustrissimus Cardinalis Franciscus Tolerus in suis comment. super art. 5. quæst. 26. secundæ, secundæ, & in sua q. ult. super art. 2. quæstionis 33. secundæ, secundæ. Idem quoque elices interpretatiuè, quamuis non expressè ex Caieta. in comment. super eundem art. 5. in illis uerbis, Quibus illi non obligantur. Idem sentit Abulen. q. 101. super 10. Matth. & part. 6. in Matth. 22. cap. q. 306. ad tertium ubi ait, quod ille, qui habet curam de salute Proximi, tenetur generaliter exponere corpus suum pro salute Proximi, si aliter ille seruari non potest, & sic est de Prælati, & de Rectoibus populorum. Et multa puncta notanda, dicit super hoc, & quomiam hic auctor difficilè reperitur, eius sententiam afferro. Quando, inquit, persecutio a Deo instigatur, ut morbus epidemice, qui est quadam cœlestis ira, si possunt populi fugere, uile, & consultum; si uerò non, propter humanas importunitates, teneantur Prælati eorum populorum, id est Curati, & illi ad quos de iure,

A re, uel consuetudine pertinet, sacramenta ministrare, manere ex grege suo, & si certissimè putent propter hoc morituros. Nam si in persecutione hostili, quando contra fidem agitur, tenentur manere, tunc etiam tenebuntur manere; quia æquãter eorum est necessitas præsentia; & tenentur omnes manere, nisi forte tot sint, quod quibusdam recedantibus, alij possunt sufficere populo in spiritualibus ministrare. Quod si manentes decesserint, tenebuntur, qui fugerant reuerti, etiam si hoc sit eis mortis occasio, uel alios sibi substituere, qui officium istud sufficienter expleat, quando populus, uel aliqua pars eius manere uoluerit in loco illo infecto. Uel si ire foras uoluerit, sequatur Pastor gregem suum. Alii qui dicunt, quod sufficere, ut Prælati moneant subditos, ut exeant de locis suis, & quod alibi erunt cum eis; quod si noluerint, non tenentur se morti exponere propter eos, manendo in loco illo, cum sint in culpa, manendo ibi, potissimè cum sint requisiti a Prælati, ut inde exeant, & cum eis cant alibi. Dicendum, quod non est uerū. Quia multi propter necessitates humanas, uel fortasse: quia alibi non habent uictum, manent in illis locis; ideo cum illis tenebuntur manere Prælati. Quod pater, quia tempore persecutionis factæ ab hostibus fidei, licitum est Prælato, & subditis simul loca deferere, transferendo se ad alia, si tamen aliqui de subditis habent aliquam necessitatem manendi in locis, tenentur cum eis manere Prælati, id est aliqui de ijs, qui sufficiant ministrare spiritualia.

Vnde patet, quod grauius peccat pastor, si discedat, non suffecto aliquo loco sui. Hæc ille. Idem scribit Claudius Espencus super primam, ad Timor. lib. 3. digressionum, cap. 19. Et non solum hoc ipsum sentit de Curatis; sed etiam extendit ad Canonicos, ad superiores ciuitatum, ad iudices, ad Magistratus, ad medicos, ad pharmacopolas, ad coniuges, parentes, liberos, tutores, pupillos, dominos, tamulos, uicinos, quos ait tempore pestis non debere fugere, & dicit Ludouicum Berum sensisse contrarium. Idem supponunt moderni scriptores in suis opusculis. Amplissimi, scilicet, Cardinales Carolus Borromæus, titu. S. Praxedis, & Gabr. Paleotrus in sua epist. pastoral.

Tertia sententia est Tabien. & Armill. uer. Episcopus, num. 6. hi quatuor dicunt. Primum est, quod tam Prælati, quam quilibet Christianus, uidens aliquem subiace periculo animæ, tenetur, quando potest etiam cum periculo uitæ subuenire; & dant exemplum de puero, quando moritur sine baptismo in pestilentia, uel de decepto ab infideli. Et similiter si uideret fratrem tempore pestis laborantem, qui desperat, nisi ad eum uadat. Secundo dicunt, quod Prælati non solum tenentur in prædicto periculo extreme necessitatis; uerum etiam in alio articulo magnæ necessitatis, uidelicet, quando uerisimiliter dubitarent de futuro periculo animæ suorum subditorum, & non inuenirēt, qui uellet subuenire,

Nota.

Claudius Espencus.

Illustriss. Cardin. Carolus Borromæus. Illustriss. Cardinalis Gabr. Paleotrus. Tertia sententia. Tabiena. Armilla. Primum dictum. Secundum dictum.

Tertium dictum.

& supplere, & tunc non possent fugere. Et addunt, quod tenentur C querere, ubi tale periculum imminet probabiliter.

Tertio dicunt expresse, quod pro administratione sacramentorum, quae non sunt de necessitate salutis, puta Viatici, & Coeef sionis, quae si habitantur in uoto, & ille deiciat contritus, sufficit, & non tenetur quis, siue Praelatus, siue non, exponere se periculo corporis.

Quartum dictum. Biel reprehenditur.

Quarto dicunt, quod pro salute corporis proximi, non tenetur quis exponere suum corpus, contra Biel. Atque haec sunt placita Doctorum.

Simon Maiola.

Quibus pro hac ultima sententia subscribit recentior iuris peritus Episcopus Simon Maiola lib. 2. de irregulari. cap. 20. nu. 3. Nunc iterò quid probabiliter sit sentiendum, sequentibus conclusionibus declaremus.

Prima conclusio.

Prima conclusio. In extrema necessitate spiritali posito, tenetur unusquisque christianus etiam cum evidenti uitae periculo succurrere, si potest iuare.

Comunis doctorum sententia.

Haec conclusio est communissima, & habetur in terminis apud S. Tho. 3. sent. d. 29. q. 1. art. 8. quaestio 2. ad secundum, & 1. 2. q. 73. art. 5. & 2. 2. q. 26. art. 5. ad tertium, & quaest. 44. art. ult. ad secundum, & in quaestionibus disputatis, quaestione de charitate, art. 11. in solutione ad 9. quodlib. 4. art. 20. & opusculo 18. cap. 14. & 16. & alibi. Est quoque Gabr. Tabi. & Alex. de Ales. par. 3. q. 189. mem. 3. ad primum, & omnium. Extremam necessitatem spiritualem intelligo, quando uita animae proximi perit, & deficit sine meo auxilio, & nullum aliud habet remedium.

Tabi. Alexand. de Ales.

Conclusio probatur. 1. Ioan. 3.

Et probatur unico argumento. 1. Ioan. 3. *In hoc cognouimus charitatem Dei, quod animam suam posuit pro nobis, & nos debemus pro fratribus animas ponere. Vnicuique enim mandauit Dominus de proximo suo.* Eccl. 17. & confirmatur ratione. Nam

Eccles. 17. Quilibet tenetur exponere propriam uitam temporalem pro salute temporali Reip.

quilibet tenetur uitam propriam temporalem exponere pro salute temporali Reip. Atqui maius bonum est unius hominis uita spiritalis, quam uita temporalis Reip. ergo a fortiori, pro hac tenebitur magis uitam exponere. Ex hac conclusione sequuntur tria corollaria. Primum est, quod si in pestilentia puer moriatur sine baptismo, uel adultus infectus in mortali consuetus desperet, uel signa faciat impoenitentiae, debeo cum uitae periculo succurrere, quando non est alius qui possit, & uelit. Secundum est, quod quilibet christianus, sub peccato mortali obligatur ad praecipuum correctionis fraternae, etiam cum uitae periculo, quando aliud tempus correctionis non expectatur, quidquid Franciscus Maior. dicat. Ita tenet Adria. in 4. q. de correct. frat. Gabr. lectione 74. super can. Caietanus 2. 2. q. 73. art. 4. Lyr. 1. Ioan. 3. & 5. Tho. eadem part. q. 33. art. 2. ad tertium, & colligitur ex D. Aug. lib. 2. de ciuit. Dei. cap. 9.

Primum corollarium. Secundum corollarium.

Franciscus Maior.

Adrian.

Gabr.

Caietanus.

Lyr.

S. Tho.

D. Aug. Tertium corollarium.

Sequitur tertio (notanter enim posui exemplum de puero) gra uiter

A uiter errare Caiet. sentiētem 3. par. q. 68. art. 1. & 11. paruos iam natos, non ualentes habere baptismum in re, posse saluari per baptismum in uoto parentum, cum aliquo exteriori signo; quemadmodum etiam existimat de pueris in utero materno existentibus nondum natis; & ibi periclitantibus. Est sanē intolerabilis error, in quem lapsi sunt Gerson in serm. de Trinit. & Gabr. in 4. d. 4. q. 2. Quamuis enim Docto. concedant, quod si contingat defectus aliquis in administratione baptismi, ob quem sacramentum reddatur nullum, puta defectus debita intentionis, Deum supplere, aut iustificare puerum. Ita D. Tho. 3. par. q. 64. art. 8. ad secundum, & Duran. in 4. d. 6. q. 2. & Syluest. ner. baptismo. 1. §. 5. hoc tamen dictum, cum non scientificè asseratur: sed tantum pie pronuncietur, non est ullo pacto extendendum ad errorem Caiet. cum non sit par ratio, & expresse sacrae scripturae repugnet asserenti; *Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire regnum Dei.* & Conc. Trid. c. 4. sess. 6. Sotus in 4. d. 3. q. unica, art. 11. conclus. 2. bene animaduertit, hoc non procedere, quando accedit baptismus sanguinis, seu martyrij. Etenim si Turca in odium Christi, Ciuitatem Christianorum inuaderet, infantes ibi concremati, quauis non baptizati, in Dei gratia decederent; imò & fortasse existentes in maternis uteris, licet baptismum aquae tingi non possint. Sicut enim Ecclesia applicat fidem suam paruulis per baptismum, B ita & Christus suam charitatem per martyrium, in quo sanē Sotus bene dicit.

Caietani error in materia baptismi.

Gersonis error. Gabrielis error.

D. Tho. Syluest.

Ioan. 3. Concil. Trid. Sotus.

Secunda conclusio, in graui necessitate spiritali posito, non tenetur unusquisque succurrere cum periculo uitae. Voco grauem necessitatem, quando proximus habet aliud remedium, & ego aliam non teneor. Verbi gratia, est pestis, sunt multi in periculo mortis, & forte in peccato; non desunt confessarij ex officio qui possint, & uelint, possum ego, qui non teneor, sine peccato non succurrere. Probatur conclusio. Nam tunc ego exponerem me maiori periculo, quam sit illud, in quo est proximus. Etenim maius est periculum uitae, quam grauis necessitas in alio genere. Atq; hac conclusio est quoque communissima. Et est doctrina S. Tho. 2. 2. q. 26. ar. 5. ad tertium. Cuius uerba haec sunt: Quilibet homini imminet cura proprii corporis; non autem imminet culibet cura de salute proximi, nisi in casu; & ideo non est de necessitate charitatis, quod homo proprium corpus exponat pro salute proximi, nisi in casu, quod tenetur eius saluti providere. Sed quod aliquis sponte se offerat, pertinet ad perfectionem charitatis. Haec S. Tho. & nos in conclusione. Cuius autem iste est, quando sine mea ope, (deficiente copia proprii sacerdotis) salus animae proximi timeatur; qui est casus primae conclusionis, extra quem nemo, qui uinculo officij, uel uoti non obligatur, tenetur proprium corpus exponere. Et quamuis uerum sit, quod D. Aug. docet lib. 1. de doctrina christiana

Secunda conclusio. Quid sit, seu quae uocetur ab Auctore grauis necessitas.

Probatur conclusio. Maius est periculum uitae, quam grauis necessitas in alio genere. S. Tho.

Quod homo exponat corpus suum pro salute proximi, non est de necessitate charitatis, nisi in casu: sed est de perfectione. D. Aug. quomodo intell.

GABR. ex D. Thoma, & Caietan.

Præcepta affirmatiua obligant semper, non tamen pro semper.

Nota. Nauar. Tertia conclusio.

Cōclusio hæc est in Claudium Espenæum, Ripa.

Cōclusio probatur primo.

Probatur secundâ.

Probatur tertio.

Officiū Canonice est de iure positiuo, ut patet ex Concil. Trid.

Leges humanae, non obligant cū mortis periculo, nisi earū non obseruantia uergat i fidei detrimentum. Syluest.

Innocen. Archidiacono. D. Tho.

Sotus. Caietan. reprehenditur à Soto, & benê.

na, cap. 27. tom. 3. quod plus debemus diligere proximum, quam corpus proprium, (quod proculdubio est intelligendum de anima proximi, quæ est potior pars eius, ut ibi ad primum exponit D. Tho. & Caietan.) Iud tamen intelligendum est de eo, qui tenetur eius salutem providere. Præcepta enim affirmatiua obligant semper, non tamen pro semper. Aduerte, q. in conclusione dictum est, Qui possunt, & uelint. Nam si parochi non possunt, uel iuste, aut iniuste non sint, uel mihi probabile est, eos non administraturos, & auxiliarios, teneor absque dubio opitulari, ut in simili doctè concludit Nauar. in manu. confess. cap. 24. nu. 22.

Tertia conclusio. Canonici a loco beneficii pestifero possunt sine peccato fugere. loquor de Canonici, quibus non imminet cura animarum. Hæc conclusio est contra uirum illum Claudium Espenæum, & est Ripa. in terminis loc. cit. nu. 136. & infra; & nemo est qui contrarium teneat. probatur conclusio.

Primo, quia nulla necessitate iustitie, nec officij coguntur tunc residere. Omnis enim conuentus, & chorus eo tempore cessat iure naturali, propter periculum contagionis in commercio.

Secundo, ratione D. Thom. 2. 2. q. 26. art. 5. ad tertium, quia cui libet homini imminet cura proprii corporis, non autem cui libet imminet cura de salute proximi. Cum igitur Canonici non sit cura animarum commissa, proprii autem corporis semper sit cura commissa, iuxta illud Ephes. 5. *Nemo carnem suam odio habet, sed nutrit & fouet eam, sine peccato ullo.* Imò prudenter ager Canonici, si locum pestiferum relinquat.

Tertio, quia ius & officij Canonice, est de iure positiuo, ut uidelicet, toties tali die in choro simul conuentiant. Conc. Trid. sess. 24. c. 12. Atqui nulla lex positua humana obligat cum periculo uitæ, usque ad mortem inclusiuè, quale est probabile saltem eo tempore. est enim axioma commune doctorum, leges humanae non obligare cum mortis periculo, nisi earum non obseruantia tēdat in detrimentum fidei, uel boni communis, ut aiunt Syluest. excōmunicatio. 5. §. 23. ibi, item quia non tenetur quis obedire, & ver. metus, §. 7. ibi, scilicet si iure humano. Innocent. c. sacris, de his, qui ui, metuque ca. Archid. in c. utinam. d. 76. D. Tho. 2. 2. q. 147. artic. 3. & Sot. (quantum ad hoc) lib. 1. de iusti. & iur. q. 6. art. 4. dub. 4. & in 4. dist. 2. q. 1. art. 4. Nec audiendus est Caietanus super art. 4. q. 96. 1. 2. & in sua quaestione, super q. 125. 2. 2. dubio ult. qui existimat, non ex ui legis, sed benignitate legislatoris effici, ut homo aliquando non obligetur sub tanto periculo, qui in hoc bene censuratur à Soto loco cit. cum ex operis grauitate examinandum sit, an lex obliget ad sui obseruationem, usque ad mortem inclusiuè. de qua uide Med. 1. 2. q. 96. art. 4. & nos inferius in q. diffusius tractabimus.

Sed quo nam modo rationalis causa excuset ab obseruantia legis

A legis humane, pulchre scribitur à Panorm. in rubr. de obseruantia. Panorm. an. iun. Que autem rationabilior causa fingi potest, quam uita propterea conferuatio? Animaduertendum autem est, q. hæc fuga potest esse cum magno merito, scilicet, quando Canonici ad hoc fugerit, quo possit esse adiumento in futurum Ecclesie sancte, quemadmodum si esset magnus Theologus, uel egregius Concionator. Iuxta hanc conclusionem intelligendus est Hostien. in sua summa de Cler. non residen. §. ult. nu. 5. ibi. Aut causa necessitatis. Unde per iura ualde bona allegata concludit, q. quando aer est malignus, infirmus, & pestifer, est iusta causa absentia. Hoc, inquam, dictum non est sic absolute prolatum, extendendum ad curatos ullo modo, ut infra dicemus, sed ad ceteros residentes, & reducitur ad impediendam rationabilis necessitatis corporalis. Quo casu abentes Canonici, debent integrè omnibus distributionibus quod ratiōnis, & annuarijs defunctorum gaudere per e. Bonifacij, quod incipit conuentionem renouatum à Cōcilio Trid. sess. 24. cap. 12. & tunc cum bona conscientia tantisper abesse poterunt, quantum intemperies aeris, uel morbi contagio durabit, aut certe quousque secutè aperiat commercium. Intelligitur hoc de Canonici, ut diximus, curam animarum non habentibus. Nam, qui curam animarum habent, etiam collegialiter, ut nostræ cathedralis Lauretanæ Canonici, ij residere tenentur, & aufugere non possunt.

B Quarta conclusio. Pastores animarum, ut Episcopi, Curati, Vicarij perpetui, & uniuersaliter obligati populo ex officio ad sacramenta ministranda, tenentur sub pœna peccati mortalis non fugere à loco beneficii pestifero. Relicto autem Vicario sufficienti, possunt sine scrupulo abesse. Hæc conclusio est communissima omnium doctorum. In hoc enim puncto omnes conueniunt. Et quantum ad primam partem. Probatur primò ratione Gabr. Quia fugere, & relinquere populum in casu prædicto est contra legem simul, & ordinem Charitatis. Contra legem, quia bonus Pastor tenetur animam suam pro ouibus in casu necessitatis ponere. Ioan. 10. contra ordinem charitatis; quia magis diligendæ sunt animæ proximorum, quam corpora nostra. Nam inter diligibilia (secundum B. August. ihic assignatur ordo, ut primò anima fratris. Quartò corpus nostrum, quàm proximi diligatur. Præponere ergo salutem corporis sui, salutem animæ proximi sui, est facere contra ordinem charitatis; quia magis diligitur, quod minus diligi debet. Hæc Gabr. & benê. Ordo autem Charitatis cadit sub præcepto, ut optimè detersuratur à D. Tho. 2. 2. q. 44. art. 8. ad secundum. Secundò, ex doctrina eiusdè D. Tho. super cap. 10. Ioan. lect. 3. quia, inquit, spiritualis gregis salus præponderat corporali uitæ pastoris. Ideo cum periculum imminet de gregis salute, debet quisque spiritualis gregis pastor

Panorm. an.

Hostier. f.

Aer malignus, & pestifer est iusta causa, ut quis excusetur à residetia in eo loco, quod non intelligitur de curatis, aut curam animarum habentibus.

Canonici Cathedralis Lauretanæ tenentur residere etiam tempore pestis, nec possunt fugere.

Quarta conclusio.

Cōclusio est cōmunis doctorum.

Prima pars conclusionis. Probatur primo.

Gabr. Ioan. 10.

Animæ proximorum plus diligendæ sūt, quàm corpora nostra.

Ordo diligibilium ex D. August.

Ordo charitatis cadit sub præcepto.

D. Tho. Probatur secundò. D. Tho.

pastor corporalis uitae dispendium sustinere pro gregis salute. **C**
 Hæc S. Doctor. Imminer autem dispendium, & periculum euidēs
 & sanorum, & infectorum, & aliorum infirmorum, si non reli-
 cto Vicario, grex deseratur. & in opusculo de perfect. uitæ spirit.
 cap. 16. scribit hæc uerba. Tenentur Episcopi, ut pro salute subdito-
 rum animam suam ponant, dicente Domino: *Ego sum pastor ho-*
minum, &c. ex quibus uerbis patet, q̄ de necessitate pastora-
 nis officij est, ut periculum non refugiat propter gregis sibi commissi salu-
 tem. obligatur ergo ex ipso officio sibi commissio ad hanc perfe-
 ctionem dilectionis, ut pro fratribus animam ponat. Hæc D. Tho.
 & quodlib. 12. q. 18. art. 3. ubi ait, q̄ qui ex necessitate officij prædi-
 cat, puta habens curam animarum, non debet dimittere gregem,
 etiam propter periculum mortis, dummodo possit aliquid bonū
 facere, remanendo cum grege. Idem in terminis habet 2. 2. q. 185.
 art. 5. in corp. & ad tertium. *Vbi, inquit, subditorum salus, exigit*
persona Pastoris presentiam, non debet Pastor personaliter gregem
deserere. Neque propter aliquod commodum temporale, ne-
 que etiam propter aliquod periculum imminens. Si enim perni-
 ciosum est, nauitatem in tranquillitate nauem deserere, quanto ma-
 gis in fluctibus, ut dicit Nicolaus Papa, & habetur. 6. q. 2. Idem 1.
 Corin. 16. lect. 2. in prin. & 2. Cor. 11.

Ioan. 10.
 Pastores ani-
 marum ex ui-
 sui officij ob-
 liganter ut a-
 uimā ponant
 p̄ omnes, ex
 sententia D.
 Tho.

Pulchrum di-
 ctum Nicolai
 Papæ.

Probatum ter-
 tio.
 D. August.

Fugam quib⁹
 Dominus im-
 perauit, ex sē-
 tentia Augu.

Aureum di-
 ctum D. Au-
 gustini.

Euseb. Cæsar.
 D. Cypria.
 Pestis p̄pter
 quid immit-

Terriō, ex doctrina D. Aug. in epist. ad Honora. epist. 180. cuius
 titulus est: *Quomodo, & quando, & quibus fugiendum est, immi-*
nente periculo; ubi egregiè scribit, & demonstrat, quanta mala na-
scuntur ex fuga ministrorum in periculis, quæ mala euitari non
possunt sine peccato mortali. Cum Episcoporum (uerba sunt Au-
gust.) & Clericorum & Laicorum est commune periculum, ij, qui
alijs indigent, non deserantur ab ijs, quibus indigent. & infra. Aut
ergo ad loca munita omnes transiant, aut, qui habent remanendi ne-
cessitatem, non derelinquantur ab ijs, per quos illorum Ecclesiastica
est supplenda necessitas, aut pariter uiuant, aut pariter sufferant,
qua eos Paternitas nolet perpeti. & infra. Fugam imperauit Do-
minus, & acceptabile est fugere. Sed ijs, quos Ecclesiastici officij non
tenent uincula, & aduerte, quod dicit, esse magis meritorium mo-
ri ibi in periculis, quam si, dum fugeret, Martyrium susciperet. &
infra. & si aliqui deseruerunt plebes suas, hoc est, quod dicimus fieri
non debere. Neque enim tales Docti auctoritate Diuina, sed hu-
mano uel errore decepti, uel timore sunt uicti. & tota illa epistola
uerfatur in hanc sententiam. Nota etiam extrema uerba: Hæc ti-
bi, frater, qua existimaui ueritate rescripsi. Vbi non per zelum, &
feruorem loquuntur se esse testatur. Mori in eiusmodi periculis,
 & præcipuè in ministerijs infectorum, nihil à Martyrij splendore
 abesse scribit Euseb. Cæsarien. lib. 7. Histo. eccle. c. 17. & Cyprian.
 libell. de mortalit. circa mediū, idem aureis ijs uerbis scriptum re-
 liquit. *Pestis ista est lenis, qua horribilis, et feralis uideretur. Explorat*
institiam

A iustitiam singulorum, & mentes humani generis exanimat, An in-
 firmis seruiat sicut, An propinqui cognatos pie diligant, an misere an-
 tur seruorum, languentium Domini, An deprecantes egros nō dese-
 rant medici, An feroces uolentiam suam compriment, An rapaces
 auaritia furentis insatiabilem semper ardorem, uel metu mortis ex-
 tinguant, An cervicem flectant superbi, An audaciam leuant im-
 probi, An percuntibus charis, uel sic aliquid dixites largiuntur, &
 donent sine herede morituri, ut nihil aliud mortalitas ista cōtulerit.
 Hoc Christianis, & Dei seruis plurimum præstitit, quod non tyrinum
 cepimus libenter appetere, dum mortem discimus non timere. E-
 xercitia sunt nobis ista, non sumera. Dant animo fortitudinem, glo-
 riam contemptu mortis preparant ad coronam. Mori plane timeat,
 sed, qui ex aqua, & Spiritu Sancto non renatus gehenna ignibus
 mancipatur. Mori timeat, qui non Cruce Christi, & passione cenfe-
 ritur. Mori timeat, qui ad secundam mortem de hac morte transibit.
 Mori timeat, quem de seculo recedentem perennibus pœnis aeterna
 flamma torquetur. Mori timeat, cui hoc mora longiori confertur ut
 cruceatus eius, & gemitus interim differatur. Multi ex nostris in
 hac mortalitate moriuntur, hoc est, multi ex nostris de seculo liberan-
 tur. Mortalitas ista, ut Iudæis, & Gentilibus, & Christi hostibus
 pestis est; ita Dei seruis salutaris excessus est, Hæc Cyprian. Quid
 putas dixisset Cyprianus, si ad Pastores fugientes non solum ad
 medicos egros deserentes sermonem conuerisset? Verum ratio
 nes prosequamur.

tantum a Deo
 mortalitas,
 & est notanda
 sententia.

Mortem quis
 timere debet.

Pestis, &
 mors, sicut Dei
 seruis salutaria.

B Quartō, probatur conclusio ex doctrina Caiet. 2. 2. q. 185. ar. 5.
 & Sot. lib. 10. de iust. & iur. q. 3. art. 4. Docet Caiet. Cuius doctrinæ
 nihil addit Sot. (quamuis putet de tuo aliquid addere) tria excusã
 re Episcopum à residentia; necessitas impedimenti, qualitas ne-
 gocij, & conditio personæ. Impedimentum autem est duplex, uel
 extrinsecum, ut persequutio Tyranni, & tunc tenetur residere,
 quando expedit Ecclesiæ presentia Pastoris, etiam si personalis uita
 credatur auferenda à Tyranno; uel intrinsecum, quod ex cor-
 poreâ procedit infirmitate, & hoc, absolute loquedo, excusãt à re-
 sidentia, puta si oporteat mutare aerem ad recuperandam sanita-
 tem, uel ire ad Balnea, & huiusmodi. In casu tamen imminētis
 periculi Ecclesiæ suæ, cui sua obtiaret presentia, tenetur subline
 re ægritudinem usque ad mortem inclusiue. Hæc Caietan. nunc
 quaero, Pestilentia ponetur inter impedimenta extrinseca, uel in-
 trinseca? Si inter extrinseca (ut existimo) certè si ullo unquam
 tempore fingi potest presentia Pastoris prodesse, tunc maximè pro-
 dest; cum ob euidens, & commune mortis periculum, & anima-
 rum naufragium, tum ob cæterorum sacerdotum exemplum: Si
 inter intrinseca, habes casum expressum. Si enim nō licet propter
 malum aerem, & ægritudinem periculosam ad mortem, multo
 minus propter pestilentem aerem; & sic dictum Hostien. ubi sit-

Probat quatuor-
 to.
 Caietan.
 Sotus.

Impedimen-
 tum residentie duplex.

Hostien.
 pra,

Probatur
quinta.
Ripa.

Glossa.

Ripa.

Rex, & Prin-
ceps pro salu-
te Reip. tenet
vitam; po-
tere.
Sous.
Nicolaus de
Lyr.
Optima ra-
tio.

Concil. Trid.

D. Gregor.

Fuga Pasto-
ris quando
laudatur.

Actor 9.

D. Tho. Can-
tuariensis fugit
de Anglia.

pra, si ad Curatum extendatur, est corrigendum.

Quinto rationibus Ripae ualde bonis à simili. Quoniam qui exercitui praest, tenetur ex officio uigilare pro salute sui exercitus, l. officium, §. officium, ff. de re milit. Eius igitur, qui praest salutem animarum, partes erunt, insudare, ne animarum salus laedatur. Item, quia Dominus tenetur subditos suos tueri, & defendere ab inferentibus bellum. c. 1. Autem, de for. fidel. in fin. aliàs priuabitur proprietate feudi secundum glo. & feudist. communiter in §. fin. Praeterea, si miles armatae militiae in pace militiam deserat, gradu deponitur, & in bello idem commissum, capite puniendum est, l. non omnes, §. qui pace, ff. de re milita. Sic miles caelestis, in pace, si curam sibi creditam deserat, beneficio deponitur. c. ex parte. c. fir. de Cler. nō residen. In bello ergo Pestilentie, in quo maiori cura, & diligentia opus est, si munus suae militiae subire detraxerit, duriori poena (meo quidem iudicio) puniendus est, d. §. qui pace. Hęc Ripa loco citato, de priuileg. contract. fol. 7. nu. 148.

Adde tu, q. Rex, & Princeps tenetur pro salute Reip. uitam ponere. lege Sot. in 10. de iust. & iur. q. 3. art. 4. Ergo multo magis Pastor pro suo grege. Quod Nicol. de Lyr. super 10. cap. Ioan. optimè sic confirmat. Quoniam res melior, non est exponenda periculo pro re uiliori, sed potius è conuerso. Vita autem hominis melior est simpliciter, quam uita omnium brutorum: Et ideo licet pastor brutorum, debeat aliquem laborem pro salute sui gregis sustinere, non tamen debet se morti exponere. Anima autè humana nobilior est corpore; ideo è contrario Pastor animarum pro grege suo debet uitam corporalem exponere. Haestenus Lyr. Huc accedit, quòd præceptum de residentia Conc. Trid. sess. 23. cap. 1. de reformat. etiam eo tempore militat. Quare transgredi non potest sine peccato. Vnde D. Greg. in suo reg. lib. 8. epist. 41. & lib. 11. epist. 2. in casu Pestis declarat, aperte que significat, non solum Clerum officia spiritualia exercentem, sed etiam Episcopum residentem esse debere, & adiuuantem.

Deinde fuga Pastorum nunquam laudatur, nisi quando Tyrannus personam Praelati insequitur. Tunc enim, quia persecutio est personalis, & non cōtra gregem sibi commissum, propter personam periculum, ubi per alium salutem subditorum prouiderit, licet Praelato corporaliter gregem deserere, ut inferius dicemus. Sic Apost. licuit, iuxta illud: *Si persequuti nos fuerint in una Ciuitate, fugite in aliam.* Sic Paulus fugit de Damasco, ut habetur Act. 9. Quod exemplo notissimo Athanasij, & Tho. Cantuarien. qui de Anglia fugijt, confirmari possit. Quòd si persecutio est tantum contra gregem, uel populum, qui non solum spirituale, sed etiam temporale damnum patitur; tunc Praelato non est licitum fugere, & gregem dimittere, sed eum tueri obligatur quantum illi fas est, ab incurribus Luporum persecutiōem, Hæreticorum, Tyrannorum,

A norum, & eundem ab alijs necessitatibus subleuare. At si persequitio est communitatis, id est, contra gregem, & contra Pastorem, tunc cum Turrecrem. in q. 3. super Euang. Domin. primæ postolice Pastore distinguendum est; quia aut est unus solus Pastor, aut multi. Si unus, nequaquam fas illi erit fugere, cū mercenarius esset, cuius proprium est fugere, dum Lupum uideret uentem. Si uero multi sunt Pastores, uel Curati, tunc de communi concordia, de supremi Praelati arbitrio, poterit aliqui recedere, alij remanere, ut grex remanens in illa Ecclesia, sufficiens custodiatur, & utiliter prouideatur. Ex his inferitur, quod fuga secundum se, raro laudanda est, cum grex ex illa, ut priuilegium, damnum reportet. Quinimo, his quoque, qui curam malorum non habent, una aliquando uisio tributa est, ut accidit Martillo sanctissimo Clarissimi Martyri, qui cum in Africa fugam sollicitum in persecutionibus studiosè arripisset, & inter dum uitæ periculum pecunia redemisset, idque ei culpa adscribendum esset; Dei uoluntate tandem inopinatè aggressus, uel (ut aliqui uolunt) muro fugam eius terminante, oblati Praelati, halacriter, ac gloriosè, Martyrium subiit, ut refert Tertull. lib. de fuga.

Dictum est autem in 2. par. con. (nisi relicto Vicario approbato, per quem necessaria possit populo suo prouideri sufficienter, Quia tunc licitè potest fugere, neque hac in parte esset culpandus, ut mercenarius. Ut enim optimè asserit D. Tho. lect. 3. super c. 10. Ioan. mercenarius non uis peratur, quia fugit. Hoc enim aliquando licitè fit, ut patet in Athanasio, sed quia dimittit oues. Vnde si posset fugere non dimittendo oues, non esset uituperabile. Quando igitur uice sui relinquit aliquos, qui consolentur, & gubernent gregem sufficienter; qui sic fugit, non dimittit oues, & hoc modo, in casu fugere licet. Hęc S. Doct. Idem ait in d. art. 5. in solutione ad primum & secundum. Et est dictum D. August. in cit. epist. ad Honora. Ille autem Vicarius, teneretur sub peccato mortali ea omnia prestare, ad quæ proprius Curatus teneretur. Quo extincto, deberet sub peccato mortali uerus Curatus accedere, uel alium mittere, aliàs peccat mortaliter, & ut dictum est, in foro exteriori per priuationes beneficij, aliasque poenas compelli posset. Tenetur autem necessarius Curatus, qui discessit, omnem curam adhibere, ut crebrò certior fiat de incolumitate uite, & bono regimine Vicarij sui. Num si hanc diligentiam nō appouerit, & poit eius discessum Vicarius moriatur, etiam Curato mortem Vicarij sui ignorante, à peccato mortali non excusatur. Quoniam cum Ecclesie præcepto, & lege quis obligetur ad finem, & media necessaria ad talem finem. Inter cetera autem media necessaria ad finem, qui est cura gregis, sit præfata diligentia, & sollicitudo; procul-

Turrecrem.

Fuga secundum se, raro est laudanda.

Rutilius martyr fugit priuilegio persecutionem.

Tertullia.

Nota.

D. Tho.

D. Athanasij fugit.

D. August.

dubio

dubio hæc si non impendatur à Curato, peccat mortaliter, cum aliàs gregi insufficienter prouidam feret. Vnde hec ignorantia apud Deum non excusaret, nisi sit casus, qui probabiliter contingere possit, & que cogitare debebat: Insuper enim sibi, & suo discessit. Tutius est itaque consilium, ne sic debeat illo modo. Et aduerte, qd fugere, minus uituperabile est Curato, quam Episcopo. Cura enim animarum diocesis, primariò, & principaliter imminet Episcopo, secundariò Curatis, qui habent potius officia quædam, & subministraciones sub Episcopo, ut Baliui, & præpositi sub Rege, ut inquit S. Thom. 2. 2. q. 184. artic. 6. ad secundum, & ibidem Caietanus, & opusculo 19. cap. 4. Vbi pulchra de hoc, & opusculo 18. cap. 2. 2. 3. 2. 5. 26. & quodlib. 1. q. 7. ar. 14. in corp. & ad secundum.

Cura animarum diocesis, primariò competit Episcopo, secundariò uero Curatis. D. Thom.

Nota.

Episcopi ex uoto tenentur providere salutem suam ouium, Curati uero nõ, sed ex simplici iniunctione. D. Thom.

Turrecrem.

Prima resolutio Auctoris. Episcopus habet curam archiepiiscopalem sui gregis. Episcopus potius obligatur multitudini, quam uni. Caietani concordantia cum doctrina Auctoris.

Adde, qd maiori uinculo obligatur ad animarum curam Episcopus, quam Curatus. Quocirca omnibus Rectoribus fugientibus, in graue scete peste, tenetur ipse nõ fugere. Tenetur enim ipse, quoad totam suam uitam, ex uoto, seu statu, & professione ad curam animarum; in cuius signum, consecratione, & anulum accipit: Rectores autem non, nisi simplici iniunctione, & commissione. Quapropter Curatus non est propriè pastor, sed potius officialis Pastoris, & quasi manualis operarius principalis Artificis, id est, Episcopi. Lege D. Tho. quodlib. 3. q. 2. art. 17. in corp. & ad quartum, & in opusculo de perfectione uitæ spiritalis cap. 16. 17. & 18. facit ad hoc Turrecrem. in sum. de Eccle. lib. 2. à cap. 59. usque ad 63.

Verum ad quid teneantur in specie tales Rectores assistetes, difficile est specificare; & in quo facto obligentur actualiter uitam exponere. Dico igitur in primis resolutè. Episcopus ipse personaliter non tenetur huic, uel illi singulari personæ infectæ sacramenta ministrare. Cum enim ipse habeat curam Archiepiiscopalem totius sui gregis, sitque uniuersalis Pastor totius diocesis, cui omnium ouium est cura commissæ, magis, & propriori obligatur multitudini, quam singulari personæ; præsertim quando etiam uniuersæ multitudini periculum imminet. Huic dicto non repugnat doctrina Caietani 2. 2. q. 33. super art. 2. uidelicet, qd Prælati, ut sic, non modò tenentur ad procurandum commune bonum animarum sibi commissarum; (quod principaliter intendere debet) sed etiam bonum animæ istius subditi sui; in cuius signum tenetur ei sacramentum pœnitentiæ exhibere. Quod ad ipsius solius emendationem spiritualem fit. Hic, inquam actus, est secundarius, minusque principalis. Et ideo quado est impeditiuus principalioris actus, qui maius bonum respicit, licetõ omitti potest. Quapropter in casu nostro, tenetur Episcopus, se in gratiam multitudinis conseruare, nec debet dimittere

A mittere nonagintanouem oues, ut querat unam, quando ille nonaginta nouem oues, non sunt in statu securitatis.

Adde, qd Rex non tenetur pro uno subdito, sed pro communi totius Reip. salute uitam exponere. Item, quia sacramera ministrare, excepto Ordine, & Confirmatione, uel aliquod huiusmodi particulariter curam agere, est Curatorum, nõ Episcopi, nisi in casu. Ita docet S. Tho. dicto quodlib. 1. artic. 14. & quodlib. 3. artic. 17. dixi (nisi in casu.) Nam si tantopere sciret pestis, ut omnes Curati deficerent, deberet Episcopus uel alios Sacerdotes seculares, & regulares deputare; qui uine temporis tenerentur obedire, uel certè, his extinctis, aut reuuentibus, tenentur ipse met Episcopus sigillatim insistere curæ animarum, prout possent. Ita in terminis docet D. Thom. loco citato. In aliquo tamen casu, necessitate imminente, deberent, & Episcopi, & Doctores, intermissio proprio officio, particulariter intendere curam, & salutem animarum. Hæc ille. Possent autem Episcopus inter cætera unum ante Pestis aduentum facere. Edicto uidelicet publico conuocare Rectores, eorumque animum explorare: Nũ, ea adueniente, cum gratia Saluatoris fortes sint ad remanendum, & ministrandum. Quousque infirmos nouerit, uel mutare de consensu, uel coadiutorem, id uolentem præstare, ei assignare. Possent item non omnes ad ministerium infirmorum simul deputare; sed consilio D. Aug. in dicta epist. fortes mittere, & eligere quatuor, uel quinque ex Curatis, qui prima uice ad infirmos accedant, alij ad sanos, & illis extinctis, forte iterum è reliquis diligere. Nec id graue Curatis uideri deberet, cum aliàs obligentur. Et hoc in simili approbat Turrecre. can. Aduersitas. §. hoc etiam. nu. 2. 7. q. 1. Debet item in Castris, & Oppidis, in quibus ordinariè unus duntaxat Sacerdos existit; unum alium saltem coadiutorem mittere; quorum alter ad infectos, alter ad sanos destinatur. Et alter si nolit ex Charitate infectis ministrare, Curatus loci, cui ex officio hoc incumbit, tenebitur fortem ministerij infectorum eligere; & in Ciuitate distinguat ministros, ut supra.

Res qd tenetur pro uno subdito exponere uitam suam bene autè p salute Reip. D. Thom.

Casus.

Munus Episcopi ante pestem, uel in ea quod sit.

B mittere, & eligere quatuor, uel quinque ex Curatis, qui prima uice ad infirmos accedant, alij ad sanos, & illis extinctis, forte iterum è reliquis diligere. Nec id graue Curatis uideri deberet, cum aliàs obligentur. Et hoc in simili approbat Turrecre. can. Aduersitas. §. hoc etiam. nu. 2. 7. q. 1. Debet item in Castris, & Oppidis, in quibus ordinariè unus duntaxat Sacerdos existit; unum alium saltem coadiutorem mittere; quorum alter ad infectos, alter ad sanos destinatur. Et alter si nolit ex Charitate infectis ministrare, Curatus loci, cui ex officio hoc incumbit, tenebitur fortem ministerij infectorum eligere; & in Ciuitate distinguat ministros, ut supra.

Turrecrem.

Tradat Episcopus Curato, coadiutorem tempore pestis.

Dico secundò, descendendo ad Rectores cum Rebuffo. Primò, qd Rector debet admonere omnes, ut confiteantur ante morbum prædicare per uicos, & plateas periculum mortis, iræ Dei, emendationem uitæ, quattuor nouissima. Missam diebus festis saltem celebrare in plateis, uel uij; publicis, si non potest ad Ecclesiam conuenire. Secundò debet infectos, quò potest de longinquo conseruare, uel alio meliori, & decentiori modo; Eucharistiam possent per fenestram porrigere, quamuis ad hoc nõ teneatur. Cum dicat August. Crede, & manducaasti. Tenetur tercio sub peccato mortali querere, ubi imminet periculum salutis

Secunda Auctoris resolutio. Rebuff. Missa celebranda in plateis tempore pestis.

Augustini dictum de comunione corporis Christi.

Thomae di
dicitur.

Casus de de-
bitore.

Adrian.
D. Tho.
Episcoporum,
& Parochia-
norum obli-
gatio.

Medici ad qd
obligantur
prole pestis.

D. Thom.
Prouerb. 27.

Quinta con-
clusio.
Explicatur
conclusio.

Tabien.
Armilla con-
tra Biel.
Maior.

tis animarum. An infectus seclat signa contritionis, vel impen-
nitentiae, & desperationis. An peccat in alio uo conuictum de Re
surrectione, & similibus. Hoc dictum est D. Thom. 2. 2. q. 33. art.
2. ad quartam, quod illud debetur alicui certae, & determinatae per
sonae, siue sit bonum corporale, siue spirituale, oportet, quod ei
impendamus, non expectantes, quod nobis occurrat, sed debi-
tam sollicitudinem adhibentes, ut eum inquiramus. Vnde si-
cut iste, qui debet pecuniam creditori, debet eum requirere, cum
tempus fuerit, ut ei debitum reddat; sic, qui habet spirituale cu-
ram alicui, debet eum quaerere, ut eum corrigat a peccato.
Hae S. Tho. Idem Adrian. in q. de con. frat.

Tenentur quareo Parochiani, & Episcopus, anthidota, & praer-
seruatiua Rectoribus dare, ut securius ministrent, & ipsi tenen-
tur illis nisi ad maiorem conseruationem corporis in gratiam
spiritualis ministerij.

Item Medici tenentur docere, & communicare huiusmodi
praerferuatiua dictis Curatis.

Quintò, uicinior Curatus tenetur succurrere alteri si infir-
metur; atque hoc est de iure naturae, ut pars parui, & membrum
maior succurrat, ordine Charitatis, quae disponit, ut magis co-
munes, magis diligamus. Sic S. Tho. 2. 2. q. 26. art. 7. & 8. *Melius
est curam uiciniis iuxta, quam frater procul.* Prouerb. 27. Et tan-
dem.

Ultimò, si infectus ualeat surgere de lecto, non tenetur Cu-
ratus eius domum intrare, ut sacramenta ministret, sed audiatur
illum à fenestra, uel moneatur, ut ad locum deputatum pro infe-
ctis in Parochia descendat. Ipse uerò recipiat se in aliquo alio
suggestum, & à longè audiatur. Verum, An teneatur infecto sa-
cramenta Penitentiae ministrare, & domum eius intrare, si nò
ualeat surgere à lecto, cum uitae suae periculo, in hoc est difficul-
tas. Vnde fit,

Quinta conclusio. Absolutè loquendo, Curati non tenentur
cum periculo uitae suae infectis ministrare sacramentum Via-
tici, & Confessionis, nisi in casu. Explico conclusionem. Quam-
uis de longinquo, uel cum anthidotis (ut fufius infra dicetur)
& efficacibus praerferuatiuis probatis, etiam de proximo tenean-
tur sacramenta praerferre infectis, non tamen à toto genere, id
est uniuersaliter, tenentur sine praerferuatiuis huiusmodi porri-
gere illa de proximò & os ad os, seu facie ad faciem, sed tantum
in duobus casibus. Hanc tenco cum Tabi. & Arm. contra Biel.
Maiorem, & alios. In hac conclusione tria sunt mihi proban-
da.

Primum est, quòd à toto genere, non tenentur.

Secundum est, quòd in extrema spirituali, tenentur.

Tertium,

A Tertium, quòd in graui etiam necessitate tenentur.

Primum probo multipliciter, & primò ex fine, à quo me-
dia & necessitate, & proportionem accipiunt. Est doctrina
communis Theologorum, & uerissima, quòd sacramenta
Viatici, & Confessionis in re, non sunt necessaria simpliciter,
& absolutè, sed tantum sufficiunt in uoto. Ergo Curatus sim-
pliciter, & absolutè non tenetur cum periculo uitae illa mini-
strare. Non enim est obligatus exponere uitam, nisi, ut defe-
ctu suo, morituro non deficiant necessaria ad salutem, sine quibus
salus aeterna illi non contingeret. Sufficiunt autem Adul-
to (ut diximus) si habeantur in uoto; quando opportunitas sa-
cramenti excluditur. Sic S. Tho. 3. dist. 17. q. 3. art. 1. quae si uen-
la 1. & Concil. Trident. sess. 6. cap. 4. & sess. 7. can. 4. & sess. 14.
cap. 4.

Confirmatur haec ratio optimo, & euidenti argumento.
Praeceptum Baptismi, (quod sanè est praeceptum diuinum, id
est Christi) non obligat Adultum ad Baptismum recipiendum
cum periculo mortis. Vt si nò sit alia aqua nisi ueneno mixta,
non tenetur baptizari, sed uoto Baptismi saluabitur; ergo nec
Curatus tenetur cum periculo uitae suae ministrare tale sacra-
mentum Adulto. Armilla, ponit hoc in specie, de Baptismo di-
cens uerb. Episcopus. num. 6. lege Adrian. in quarto de confessio-
ne.

B Item praeceptum confessionis, iure diuino est, quòd sit inte-
gra; & tamen ob uitam saluandam, non tenetur dicere tale
peccatum, per quòd à Sacerdote probabiliter occideretur. Cum
igitur sacramenta non obligent Adultum, (de cuius salute agi-
tur, ut suscipiantur cum periculo uitae, pari etiam, imò fortio-
ri ratione, non obligabunt ministrantem, ut ministret illa
cum periculo uitae. Dom. de Sor. optimè hoc definit lib. 1. de
Iust. & iur. q. 6. art. 4. dubio ultimo, dicens: Lex diuina nequa-
quam cum tanta acrimonia nos ubique obligat. Nemo enim
tenetur, uel se, uel filium baptizare cum periculo mortis, aut
alia suscipere sacramenta. Haec Sor. Cuius tale dictum aliqua
censuram desiderat, cum tantum ueritatem habeat in filio iam
grandaeuo, & adulto. Infantem enim, & carentem usu ratio-
nis, tenetur quis etiam cum certo periculo mortis baptizare,
Quandoquidem Baptismo flammis, seu Baptismi uoto, salua-
ri non possit. Quòd uerò dicit: Nemo tenetur se baptizare; nò
est accipiendum, uel trahendum in eum sensum, ut possit quis
se ipsum baptizare: quòd proculdubio impossibile est, ac for-
mae Baptismi omninò repugnans: Verba enim illa, quae sunt
forma Baptismi, Ego te baptizo; seu baptizantes eos, ut est in
Euangelio, seu baptizetur seruus Christi, iuxta Graecorum mo-
-

B rem,

Probato pri-
mi puncti.

Sacramenta
Viatici, & Co-
fessionis in
re, non sunt
simpliciter
necessaria,
sed sufficiunt
in uoto.

D. Tho.
Concil. Triè

Confirmatur.

Praeceptum
Baptismi, nò
obligat adul-
tū, ad bap-
tismum susci-
piendum cum
periculo mor-
tis suae.
Armilla.
Adrianus.
Aduerte di-
ctum.

Domina. Soto.

Soto, censura
dignus est.

Curnemo po-
test seipsum
baptizare?

rem, semper requirunt realem perionarum distinctionem C
inter baptizantem, & baptizatum; sed interpretadus est, ut ve-
rum sensum habeat, q; quis non tenetur se exponere Baptis-
mo, ac huiusmodi suscipere sacramentum.

Probatur pri-
mum punctū
secundo.
D. Thom.

Secundo sumitur Argumentum à forma, & essentia officij
Pastoris, quæ tangitur à D. Thom. d. q. 185. art. 5. Quoniam in
qualibet obligatione, præcipue attendi debet obligatio finis.
Obligatur autem ad exequendum eius officium propter sub-
ditorum salutem. Quando igitur hæc non exigit necessariò
præsentiam Pastoris, non est cur cum periculo uitæ illa expo-
natur. Et in solutione ad tertium. imminet, inquit, Pastori ne-
cessitas, vt retineat animum intendendi proximorum salutem,
si opportunitas adsit, & necessitas requirat. Et eadem parte q.
184. art. 7. ad primum. Ad hæc maximè tenetur exponere om-
nia pro salute gregis, quantum opus fuerit: At in hoc primo
puncto non supponitur necessitas magna, uel maxima, ergo

Probatur ter-
tio.
Facienti quæ
I se est, Deus
non denegat
gratiam.
Maior.

Tertio, facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam:
est regula generalis Theologorum. Excitet igitur seipsum in-
fectus ad dolorem, & Contritionem, quam habere extra casum
necessitatis magnæ spiritualis, ut loquimur, cum diuino auxi-
lio Non est difficile. Nam (ut inquit Maior) in 4. d. 14. q. 2. con-
6. Contritio est frequentissima ante Sacramentum, & crebe-
rime sine pœnitentiæ sacramento tollitur peccatum. *Quæcum D*
que enim hora, &c. Ezech. 38. aliàs male esset prouisum ijs,
qui in bello moriuntur, seu in ignem, aut puteum cadunt.

Ezech. 38.

Probatur
quarto.
Bonum uni-
uersale, præ-
ponderat par-
ticulari.

Quarto, quia Curatus est obligatus multis; unde propter
multitudinem potest ad illum non accedere, quando non est
in magna necessitate. Bonum enim uniuersale, præponderat
particulari. Huc faciunt prima, & secunda rationes in princi-
pio quæstionis positæ.

Probatur
quinto.
Casus.

Quinto, quia infectus non obligatur, (etiam iure Diuino)
confiteri, nisi data copia Confessoris. Vnde eo casu excusatur.
Finge quæso, ut ex rei natura intimius ueritas eluceat: In
Oppidis, ubi unicus existit Sacerdos, illum peste ægrotare. Te-
nebuntur ergo Parochiani, egrotanti illi confiteri necne: Ne
quaquam sanè. Ergo nec è conuerso.

Ioan. 10.

Ultimò, quia si esset obligatus accedere, esset propter text.
Ioan. 10. *Bonus pastor, &c.* Sed hic locus quomodo sit legiti-
mè intelligendus, inferius exponetur. Hæc circa primum pun-
ctum.

Secundum non est necesse probare. Nam nostra prima con-
clusio id ipsum asserit. Si enim tunc quilibet Christianus te-
netur, ergo multò magis, & per prius ille, cui incumbit ex of-
ficio.

Ascio. Quidam Doctor, cuius nomini, honoris gratia, parco
existimat, extremam necessitatem illam esse, in qua homo nul-
lum aliud habet remedium, uel difficillimum, ut Contritio. Sed
ratio postulat, ut extrema illa dicatur necessitas, in qua nullū
aliud habet remedium præcisè, nisi meum sacramentum.
Si enim aliud remedium habere potest, quamuis difficile, non
erit in extrema necessitate. Sicut dicitur extrema necessitas
corporalis, quando uita corporis moritur, & deficit sine meo
cibo, & non aliter. Vnde quando adultus desperat, uel in ago-
nia positus, à Demone decipitur; Deum blasphemans ita, ut
non sit spes de eius Contritione, iudicandus est articulus ma-
ximæ, & extremæ necessitatis.

Tertium dictū, quod etiam in graui teneatur. Explico. Vo-
co grauem necessitatem spiritualem, non articulum mortis
absolutè, ut multi putant.

Articulus enim mortis non constituit hominem simplici-
ter in graui necessitate spirituali. Nam Martyres, dū moriun-
tur, non sunt in ulla necessitate spirituali; cum *preciosa sit in
conspectu Domini mors seruatorum eius.* Verùm quando ue-
risimiliter dubitat Curatus de periculo salutis animæ, uis sue
existentis in extremis, ut quia cognouit illum subditum non
solum certitudine scientiæ, sed probabili coniectura in statu
peccati mortalis, & moraliter credit, quòd Contritio erit illi,
aliàs uel impossibilis, uel difficilis; puta cum domi habet con-
cubinam, uel beneficium Simoniacè, uel Censuras Ecclesiasti-
cas, uel ex priori uita cognoscit sæpè in peccata mortalia rein-
cidere, uel scit à multo tempore non esse confessum; & uni-
uersaliter, quotiescunque Curato probabile est, moraliter lo-
quendo, illum esse in peccato mortali, quamuis actu nullum
signum impœnitentiæ, uel desperationis appareat; tenetur huic
cum periculo uitæ succurrere, & hunc statum uoco grauem
necessitatem spiritualem.

Hoc dictum est Tabienæ, & Adria. in 4. de Confess. q. 8. ad
ultimum. Vbi ait Adria. quòd tenemur non solum tempora-
lia perditioni exponere, (cum proximus aliter saluari non po-
test) sed etiam, cum uerisimiliter sine hoc non saluabitur, aut
probabile dubium est, an sine illo saluaretur; & uerisimiliter
existimatur, quòd eo medio recuperabitur eius salus.

Hoc dictum pro batur multis rationibus.

Primo. Laicus, & Sacerdos non Curatus tenentur in extre-
ma, quando actualiter imminet periculum, ut supra diximus
conclusionem prima; ergo Pastor tenebitur ad aliquid plus; a-
liàs esset parus conditionis obligatus, & non obligatus, er-

Auteris me-
destia in rei-
cendo nomi-
ne cuiusdam
uiri.

Extrema ne-
cessitas quæ-
do sit, ten-
quando dica-
tur.

Tertium di-
ctum.
Grauis ne-
cessitas spiri-
tualis, quæ, &
quid sit.
Martyres dū
moriuntur, nō
sunt in neces-
sitate ulla spi-
rituali.

Curatus, qua-
do teneatur
accedere ad
morientem.

Tabienæ, &
Adriani di-
ctum.

Probatur di-
ctum primo.

Libri Primi, Disputat. I.

Probatur secundo.

Officium boni Pastoris, ad quid se extendat, ex Diuo Tuo.

Probatur tertio. D. Tho.

Probatur quarto. S. Tho.

Probatur quinto. Sacramentum Penitentiae ex attrito facit contritum uirtute clauis. Concil. Trid. Sotus reprehenditur.

Probatur sexto.

Adriani dictum.

Nota. Quando posset negari Curatis alimentum corporale. Probatur septimo. Ecclesiast.

go saltem in graui tenebitur.

Secundo, quia Laico seu non Curato, succurrere in graui est opus perfectionis, ergo Pastori est opus debitum, & necessarium. Consequenter tenet ex doctrina S. Thom. 3. sent. ubi supra. Pastoris, inquit, officium ex necessitate se extendit ad aliquid, quod Laico esset opus perfectionis. Quod intelligendum est extra casum extremae necessitatis. Nam tunc Laico quoque incumbit ex necessitate. Vnde dicitur *Bonus Pastor* propter actum dilectionis, quem exercet extra casum, in quo alias, ut quilibet homo tenetur.

Tertio, quia ex doctrina D. Tho. ubi supra in solutione ad tertium, tenetur ex necessitate Pastor, quando oportunitas adest, & necessitas, quae duo in casu nostro concurrunt.

Quarto, tenetur ille, cui incumbit ex officio, in graui temporali existenti succurrere; Ergo & Pastor existenti in graui spiritali. Est aut Regula S. Tho. expressa 2.2. q. 26. ar. 5. ad tertium.

Quod in eo casu, in quo aliquis tenetur procurare salutem Proximi, tenetur etiam pro ipsius salutis periculo temporalem uitam exponere, ministrando ei.

Quinto, Sacramentum Penitentiae ex attrito facit contritum uirtute clauis, & dat primam gratiam, ut expressè definit Concil. Trid. sess. 14. can. 4. Quiddid ante dictum Concilium Trident. scripserit Sor. in 4. d. 17. q. 2. art. 5. in responsione ad argumentum de certitudine gratiae, dicens, quonia quod quis ex attrito fiat per sacramentum contritus, non est certitudo fidei; sed Doctorum opinio. In magna igitur necessitate non est aequum, hominem tam certo remedio priuari. Imò ratio postulat, ut magno ei remedio succuratur.

Sexto, quia alias malè, & non sufficienter prouisum esset Reip. Christianae in necessitatibus spiritalibus, cum grauis casus necessitatis, esset sine remedio derelictus, nec necessarium haberet remedium, sed spontaneum. Vnde benè concludit Adria. in 4. de correctione fraterna. con. 12. archius præcipi eleemosynam spirituales, quam corporales. Illa enim etiam cum periculo uitae obligat circa constitutum in extrema, seu graui necessitate spiritali; hæc autem nequaquam, ut latius inferius.

Adde, quod Laici si relinquuntur in necessitatibus, quoad spiritalia, iure possent negare Curatis alimenta temporalia, quae dantur, iuxta Paulum, ut metantur spiritalia.

Septimo, Medicus corporalis tenetur ex officio etiam in graui succurrere; propter necessitatem enim creauit enim *Altissimus*, ergo multò magis Medicus spiritalis.

Octauo,

Quaestio Prima:

II

A Octauo, & ultimo. Quia quamuis absolute, & simpliciter confessio in re non sit necessaria ad salutem; huic tamen existenti in graui, est necessaria, & iudicanda est in bona praxi moralis respectu huius simpliciter necessaria. Videmus enim ad oculos multos quorundam habentes Concubinam, odia, inimicitias, uirasque facientes, exhortatione moueri ad Penitentiam, bono consilio conuerti, & ea facere ad Rectoris praesentiam, quae alias derelictus non faceret. Et,

Confirmatur hæc ratio ex D. Tho. 2.2. q. 43. de scandalo, ar. 7. ad quartum. *Quandoque*, inquit, *impletio operum misericordiae est de necessitate salutis in his, quibus ex debito inimmet curam de se habent aliorum subueniendi, uel in temporalibus, puta praescedendo futuram, uel in spiritalibus, puta docendo ignorantem, sine huiusmodi fiant debita propter inimmetum officium, ut patet in Praelatis, sine propter necessitatem indigentis; & tunc eadem ratio est de huiusmodi, sicut de alijs, quae sunt de necessitate salutis.* Hæc S. Thom. Atqui in casu nostro utrumque membrum includitur, & debitum ex iniuncto officio, & necessitas indigentis, ergo, &c.

Negligentia autem, quae consistit in praetermissione eorum, quae sunt de necessitate salutis; siue sint actus, siue circumstantiae, est peccatum mortale, secundum S. Tho. 2.2. q. 55. de negligentia, ar. 3. in corp. & ad tertium, & Alex. de Ales. 2. par. q. 131. memb. 2.

Accedit postremo hæc ratio. Si hoc casu periculum mortis eximeret Curatum ab officio praestando, eliminaretur omnis actus Fortitudinis, & uirtus Fortitudinis esset frustra. Fortitudo enim intrinsecè habet iuxta Arist. 3. Ethic. & S. Tho. 2.2. q. 123. art. 4. in corpore; quod tuetur, & firmat uoluntatem hominis, ne retrahatur à bono rationis, propter timorem mali corporalis. Oportet enim bonum rationis tenere contra quodcumque malum. Quia nullum corporale aequiuale bono rationis; & quamuis proprie uersetur circa pericula mortis in bello; secundario tamen habet locum in periculo egritudinis per contagionem, propter obsequium uirtuosum.

Et aduerte, quod datur lege Diuina præcepta Fortitudinis; quia non ita uidetur manifestè esse debitum, quod aliquis pericula mortis non reformidet, ut ait S. Tho. 2.2. q. 125. artic. 1. ad ultimum.

Timor autem inordinatus, quando facit rationem praetermittere aliquod Diuina lege præceptum, quomodo sit peccatum mortale, lege D. Tho. eadem par. q. 125 art. 3. & 4. Quomodo autem hæc eadem actio Curati referatur ad iustitiam,

B 3 qua

Probatur septimo. Confessio, existenti in graui necessitate, est simpliciter necessaria.

D. Tho.

D. Tho.

Nota.

D. Tho. Alexand. de Ales.

Probatur nono. Actus fortitudinis, quando in Curato conueniatur. Arist. S. Tho.

Lege diuina dantur præcepta fortitudinis. D. Tho.

Quando est peccatum relinquere aliquid faciendum pro timorem.

Libri Primi, Disputat. I.

Caictanus. qua parte est debita, & ad fortitudinem, qua parte habet rationem terribilis. Egregie traditur à Caict. 2. 2. quæst. 173. art. 11. Virtutes enim omnes connexæ sunt, ut communiter dicunt Doctores.

Notanda opinio Nauarr. Notandum est hic, quod Nauarr. in suo man. confess. cap. 24. num. 23. §. Qui conclusio, expressè dicit, extra casum extremæ necessitatis, etiã procedere præceptum ferendi opem; quando uidelicet Proximus non est in extrema nostræ opis necessitate; ob suam tamen imbecillitatem, uel ignorantiam crassam, aut affectatam, aut ob alias causas, & occasiones peccandi in ea est necessitate, ut nisi nos ei opitulemur, peccatû mortale committitur sit, & spiritaliter moriturus, & si opitulemur, non. Hæc ille, loquens de præcepto correctionis.

Dictum nota bile Nauarr. Addit alterum notabile in eod. cap. 24. nu. 9. uer. Tertio peccat; quod Christianus raro patitur extremam necessitatē spiritalē; quod ipsum etiam repetit in ca. inter uerba. 11. q. 3. Et dat rationem sui dicti. Quoniam per Contritionem absq; alia ope, Christianus saluari potest. Contritionem autem sine actu sacramenti, uel ante sacramentum susceptum in re, quidquid circa hoc dixerit Gratian. in cap. penult. §. Quibus. de pœnitent. dist. 1.) remittere peccatum, & constituere hominem in gratia; Doctrina uerissima, & communissima est Theologorum, ut S. Tho. 3. par. q. 86. art. 2. & in 2. sent. d. 17. art. 5. q. 2. licet non sine uoto sacramenti, ut definit Concil. Trid. sess. 14. cap. 4. Subdit Nauarrus patitur, tamen illam, qui existens in culpa mortali, & proximus morti, putat se quauis peccatorum Attritio-ue saluum fore; & ideo non curat eam augere ad perfectionē necessariam. Tunc enim uidetur extremē indigere doctrina de uera Contritione. Eandem etiam necessitatē patiuntur paruuli Christianorum morti proximi existentes apud Infideles, uel apud Fideles, nescientes baptizare, & multi Gentiles in Indijs, & Perù, morti propinqui, qui conuertentur, si fide Catholica erudireretur. Hæc ille. Caict. in sua Summula. uer. Contritio, existimauit, hominem posse esse certum, se habere Contritionem, in formam tamen; sed errat, quia Cōtritio non nascitur ex uiribus naturæ; & quia homo tunc esset certus de ultima dispositione ad gratiam, quod est falsum.

D. Thom. sententia, & est cōmunis doctorum. Sexta conclusio, Curatus tenetur emere, & sibi præparare anthidota præseruatiua, & remedia, quæ à Pharmacopoliis cōficiuntur ad euitandam infectionem, seu communionem pestis; & ijs tenetur uti, quibus habitis tenetur ministrare actualiter infectis tria sacramenta, Confessionis, Eucharistiæ, & Extremæ unctionis; uel. certè saltem Pœnitentiæ sacramentum.

Paruuli Christianorū manentes apud Infideles, sūt in graui necessitate spiritali. Curatus error de contritione.

Conclusio sexta. Ad quid Curati tenentur.

Quæstio Prima.

Arum. Tria afferuntur in conclusione, &

Primum, quod teneatur sibi præparare anthidota. Patet. Quonia obligatur sub peccato mortali adhibere media proportionata ad finem officij sui; uidelicet ad curationē animarum necessaria, & conuenientia, tenetur item ad remouenda impedimenta contraria, quæ uel retardant, uel præpediunt positiuè, uel priuatiuè executionem dicti finis. Tenetur Tertio, non se constituere in statu, in quo uel non possit, uel difficulter possit exequi suum finem, aliàs sua culpa, & negligentia deficeret sibi ipsi, & partibus officij sui. Sicut enim militi incumbit necessario defensua arma apud se habere, & corporali medico similia præseruatiua, nec ille à præliando, nec iste à medendo legitime excusatur coram Domino, si ob illorum carentiam, recuset alter mederi, alter præliari, sic & Curato accidit; quod si nummis careat, obligatur Episcopus hæc præparatiua emere de suo, & illis tradere, ut in simili Bañes in 2. 2. super ar. 5. q. 26. & latius q. 32. art. 7. dub. ult. & q. 33. ar. 3. Cōclu. 4. in Coroll. Medico uero, quia incumbit principaliter cura corporum, communitas à qua in huiusmodi ministeriū uocatus est, talia ei remedia, & præseruatiua emere debet.

Secundum quod scilicet ijs remedijs, seu præseruatiuis præfati teneantur uti, per se patet. Timor, n. cadens in uirum constantem, nullo pacto excusaret illum, si consultò præseruatiua talia relinqueret; immò in uitium pusillanimitatis incurreret, cum recusaret exequi operationem sibi proportionatam, & recusaret in id tendere; quod aliàs est sibi debitum, & potētia suæ commensuratum. Lege art. 1. q. 13. 2. 2. Ponere enim animam suam pro ouibus suis, quod est actus pastoralis officij, in tantum habet periculum uitæ annexum, ut omnis rector illius, constituatur ex periculo uitæ; sicut, & cæteri actus Fortitudinis; qui si discrimen uitæ effugerent, in uitium inciderent, ut subtiliter Caict. in quodli. 3. tract. q. q. unica in soluto ad Secundum.

Dico Tertio. Quod saltem Pœnitentiæ sacramentum ab ijs ministrari debet. Nam quamuis morientibus debeant reliqua etiam duo exhibere; quando tamen non possent singulis illa tria ministrare, semper primo loco sacramentum Pœnitentiæ singulis est ministrandum, tanquã magis necessarium Adultis.

Septima Conclusio. Coadiutor (recedente Episcopo cui est adiutor) tenetur non fugere, sed remanendo ea omnia ministrare, quæ proprius Episcopus obligatur facere. Explico. Coadiutorum tria genera in sacris Canonibus reperiuntur. Primum eorum, qui ob impotentiam Episcopi, uel quantum

Primum dictum. Prebatur.

Comparatio militis ad Curatum.

Bañes.

Secundum dictum. Timor cadens in uirum constantē, quando non excusat Curatum à ministrando.

Tertium dictum.

Coadiutor Episcopi, abeunte Episcopo, quid debeat facere. Coadiutorum tria sunt genera. Primum.

Libri Primi, Disputat. I.

Secundum. ad omnes actus, uel quantum ad aliquos peculiare, à Papa C concedi solent. Secundum eorum qui ob crimen Episcopi, propter quod ab administratione, & Ecclesiæ gubernatione remouetur, ipsi sufficiuntur. Tertium eorum, qui in auxiliu, & leuamen regiminis, tam in Pontificalibus, quam in alijs, ob Episcopi senectutem, uel infirmitatem, sed non talem, quæ ipsum inhabilem reddat, petenti Episcopo, socius coadiutor, etiam cum futura successione indulgentur.

Tertium.

Resolutio. Dicendum est igitur, quod non solum primi, & secundi generis coadiutores, obligantur abique dubio residere tempore pestis; quod de per se patet; (idem n. iudicium est de ipsis, ac de proprijs Episcopis, imò cum ij remoti sint ab administratione, nec in ea possint se intromittere sine coadiutoris licentia, totum pondus regiminis coadiutori relinquunt;) sed etiam tertij generis adiutores, tenentur non fugere, & probatur.

Coadiutoris officium quale sit. Quoniam officium coadiutoris est, ea omnia exercere, quæ pertinent ad Episcopum, & cum Episcopus ipse non possit illa per se exercere, uel si possit, nolit, illico totum onus ad coadiutorem deuoluitur, cui etiam in spiritualibus exercitijs dicti Ecclesiastici regiminis commissum fuit, de qua re legendus est Cosmas Philarchus de Officio sacerdotis, tomo 1. parte 2. lib. 4. cap. 24. Hinc sequitur, quod Episcopus relicto Coadiutore, bene potest fugere, etiam non relicto uicario, Quia Coadiutor supplet æquè, & bene, & est à Papa in eius suffragium datus, deputatus, & approbatus.

Cosmas Philarchus. Episcopus relicto Coadiutore potest fugere.

Qui Religio si possunt sine scrupulo fugere à loco pestifero. Octaua Conclusio Religiosi, qui uitæ Contemplatiuæ incumbunt, quique pro obiecto non habent opera misericordie spiritualia, uel corporalia erga populum exercere, ut Carthusiani, Camaldulenses, ac ceteri monasticæ uitæ professores, Heremiti, Iesuati, Canonici, Regulares, Scitini, & alij huiusmodi, possunt fugere à loco pestis absque scrupulo; nec Infectis laicis extra monasterium degentibus tenentur in spiritualibus subuenire, nisi in casu primæ Conclusionis. Hæc conclusio, est Caiet. in d. q. 26. art. 5. & Bañes. quæst. sua in ar. 3. q. 33. 2. 2. & Tabien. qui omnes dicunt esse opus supererogationis. Sic sentit Armil. uerb. Episcopus nu. 6. &

Caietan. Bañes. Tabien. Armil. Probatur conclusio. Armil.

Probatur conclusio. Probatur secundò. Probatur secundò.

Probatur quia nec ex officio, Cum non sint Curati, nec ex professione, seu ex instituto, obligantur ad ista munera præstanda, ergo nullo modo tenentur permanere.

Secundò. Quia nemo obligatur ad opera supererogationis, nisi in casu, ut rectè ibid. Caiet. Quocirca licitè possunt fugere, & seruare uitam. Quod si illorum Prælati id illis præcipiant, puto non teneri obedire: Quoniam licet id, quod præcipitur,

Quæstio Prima.

13

Apitur, sit actus Virtutis, & licita sit talis obediētia; non tamen est necessaria, cum non sit secundum Regularem obseruationem, nec sit de contentis in regula statuti, seu constitutionibus, nec concernat cōmune bonum Ordinis, seu Religionis, quam profitentur. Dixi extra monasterium. Nam si pestis esset inter monachos, seu in conuentu, aut monasterio, deberent obedire sub pœna peccati mortalis Prælati præcipienti, ut infectis monachis ministrarent tam temporalia, quam spiritualia, etiã cum uitæ periculo; ut optime Caiet. in suis opusculis, to. 3. tract. 9. q. unica, & Probat bona ratione. Quoniam lex, uel superior homo potest præcipere omnes exteriores uirtutum actus necessarios ad commune bonum illius, cuius curam habet, ad quod subditos habet; & subditi tenentur obedire, non obstante quocumque uitæ periculo annexo. Vnde quia Prælati potest præcipere subditis Religiosis ea, quæ sunt ad mutua obsequia, inter quæ non Infimum tenet locum cura Infirmorum; Ideo tenetur subditus obedire ad seruendum Aegris, etiam Infectis Epidemice morbo. Quoniam hoc periculum uitæ, comitanter se habet ad opus quod per se præcipitur, scilicet seruitium Infirmorum. Hæc Caiet. alias nec Rex posset præcipere militi, ut præliaretur uel defenderet Ciuitatem, cum ibi sit periculum morbis concomitans. Etenim non minus tenetur Religiosus in his similibus obedire, quam sæcularis suo Principi ad præliandum, ubi est maximum morbis periculum concomitans.

B

Adde, quod præceptum Fortitudinis enervaretur, ut optime habet S. Doct. 2. 2. q. 123. artic. 5. dicens. Fortis bene se habet circa pericula cuiuscumque mortis; presertim quia cuiuscumque mortis, homo potest periculum subire propter uirtutem; puta cum aliquis non refugit amico Infirmanti obsequi propter timorem infectionis, uel cum non refugit itinerari ad aliquod pium negocium prosequendum propter timorem naufragij, uel latronum. Hæc S. Tho. & Caiet. ibid. per ultima annotatione Quod idem habet Tabi. uerb. fortitudo, & Viguerius titulo de fortitudine. Præterea, quando quis obligatur ad aliquid faciendū ex debito legali, potest homo à Iudice, & superiore cogi ad illud implendū, ut dicit S. Tho. & Caiet. 2. 2. artic. 4. q. 113. & in q. 80. sed Monachus adhuc seruitia præstada implicite saltem ex lege Regulæ tenentur, ut inquit D. Bernardus in libro de dispensa. & præcepto. & ex D. Tho. in quodli. 1. q. 8. arti. 15. Vbi in terminis hoc dicit, ergo. Denique si Religiosi non tenerentur mutuo sibi succurrere in huiusmodi casu pestiferæ infectionis, profectò Monasticæ Reip. & statui

Nota.

Caietanus.

Quicumque Religiosus tenetur obedire suo Prælati præcipienti, ut ministraret infectis illius monasterij, ipse tunc moratur.

Nota, ex D. Thoma.

Caietan. Tabiena. Viguerius.

D. Tho. Caietan.

D. Bernardus. D. Tho.

statu Religioso minus rectè prouitum esset, quod non est as-
ferendum, cum sint inuicem membra, & cum uitæ periculo
debeat alter alterius onera portare.

De Religio-
nis ex sui
non obliga-
tis ad scien-
dum infectis
etiam tempo-
re pestis.
Multæ q̄ sunt
in cõsilio, pos-
sunt cadere
sub uoto in
casu.
D. Thom.

Octaua Conclusio. Religiosi qui particulari uoto se obstrin-
xerunt ad ministrandum Infirmis tempore pestis, debent ex
iustitia legali, non solum ex debito Charitatis, non fugere, &
præfatis ministrare. Hæc Conclusio clara est. multa enim, quæ
sunt de consilio, & de perfectione Charitatis, possunt cadere
sub uoto, quo factò, uouentes debent illud exequi ex iustitia,
& debito legis, seu regulæ sic professæ. Ut habet S. Tho. opuscu-
lo. 18. cap. 1. §. in principio, huiusmodi sunt fratres Congrega-
tionis ministrorum Infirmorum tempore Sixti Quinti erecta,
Fratres Hospitalarij, ut Congregationis *Ioannis de Dios*, vul-
gò nuncupati, *Fate bene Fratelli*, & fratres Sæcti Spiritus de Ia-
xia in Vrbe, & alij huius generis. Hi, inquam, ex debito pro-
fessionis suæ, & ex fine uoto comprobato, perspicuum est, te-
neri ad huiusmodi ministerium, quemadmodum etiam si be-
nescium aliquod ecclesiasticum erectum, & institutum esset
cum hoc onere, ut qui illud obtineret, præfata munera ex ius-
titia subire deberet. Quò autem utiliter, & ordinatè tale mini-
sterium adimpleant, debent præua licentia suorum Rectorum,
negocium cum Episcopo conferre, & ab eo regulam, & metho-
dam ministrandi recipere.

Conclusio de
cima.

Conclusio ex
plicatur.

D. Tho.
Bañes.
Fratres Ordini
Prædicato-
rum, ad quid
potissimè ten-
entur.

Decima conclusio. Religiosi, seu Regulares, qui uitæ actiue
incumbunt, & Populis Christianis, seu Ecclesie Dei, & Episco-
pis profitentur se ad salutem animarum coadiutores, quando ar-
bitrio Episcopi, uel euidentia facti, Parochi non suppleant nec
fatis numero sunt ad ministrandum Infectis, tenentur sub
peccato mortali permanere in loco pestifero, nec licitè pos-
sunt raufugere. explico Conclusionem. In magnis Ciuitati-
bus; Vbi numerosa est populorum multitudo, non possunt
profectò quinque uel sex Parochi, qui in illa Ciuitate erunt
modicorum necessitatibus eo tempore satisfacere, ut ex-
perientia sæpè docuit; tunc, dico, q̄ fratres Mendicantes, & po-
tissimum ordinis Prædicatorum, ut ex D. Tho. habetur 2. 2. q.
186. ar. 2. & 9. & q. 188. ar. 4. ad secundum & ar. 5. & in opuscu-
lo. 19. ca. 4. quem sequitur Bañes. ar. 3. q. 3. dubio. 3. ead. par. te-
nentur ministrando supplere: Immo illis, quibus incumbit
ex officio, deficientibus, uel, ut dictum est, commodè huius-
modi Infirmis satisfacere non ualentibus, possunt, &
debent ab Episcopis locorum uocari, & à Romano Pontifice
deputari, & miti per diuersa loca, & Dioceses ad adiuuanda
pericula Animarum Insectorum, & tenentur sub peccato mor-
tali

A tali accedere, & Præpositus eorum tenetur ijs. præcipere; &
Probat. Quoniam ordines Mendicantium ad salutem
Animarum p̄cipuè instituti sunt, & destinatus eorū finis est, per
Prædicationes, Confessiones, & alia pia opera salutem Anima-
rum incumbere, ergo si id recusarent, agerent Contra finem
destinatum & in eorum Constitutionibus contentum, & ex-
pressè promissum. Cum enim ex eorum instituto pro obiecto
habeant, circa fidelium Animarum salutem uersari, si que ope-
ribus misericordie exhibitis subuenire, proculdubio si fuge-
rent, uel recusarent tempore pestis, re iniectionis opera præ-
fata actualiter exerere, deuiarent à sine proprio, ab instituto,
& à scopo sui ordinis, quod sine culpa peccati mortalis effici
non potest. Huiusmodi enim finis non est ad libitum, seu uo-
luntarium quid, & ad utrumlibet, ita, quòd possint illum uel-
le & non uelle, sed quid necessarium, & determinatum, ac
pro proprio instituto huiusmodi Religiosis propositum, acce-
ptatum, ac uoto, & professione implicite, uel explicitè com-
probatum.

Probat. con-
clusio.
Præter
Ordines men-
dicantium ad
quid potissimè
instituti.

Finis religio-
num, non est
ad libitum post
ingressum ca-
rum.

D. Tho.

Hæc est doctrina S. Tho. ar. 4. q. 188. 2. 2. Vbi inquit, conue-
nientissimum est ad prædicandum, ad Confessiones audien-
das, & ad alia huiusmodi quæ pertinent ad salutem anima-
rum, aliquam Religionem institui, procurando utilitatem Pro-
ximorum, per ea, quæ pertinent ad spiritualem animæ salutem;
& in solutione ad secundum; subseruire Prælati in tali mini-
sterio, est huiusmodi Religionis proprium, & loquitur etiam
de ministerio audiendæ Confessionis; & in solutione ad quin-
tum dicit, quòd non solum Curati; sed etiam Religiosi, & qui
cumque alij minoris ordinis, qui Episcopis in eorum officio
subseruiunt; formam Septuaginta discipulorum Tenentes, ob-
ligantur salutem animarum incumbere. opportunum autem
fuit, ut præter ordinarios Prælatos, alij assumerentur ad huius-
modi officia, propter multitudinem fidelis populi & ob diffi-
cultates inueniendi sufficientes personas distribuendas singu-
lis Plebibus, & in q. 187. ar. primo ad tertium quòd Religiosi
possunt circa Ecclesiastica officia occupari ex Commissionem
Prælatorum, & p̄cipuè illi, quorum Religionem ad hoc sunt
specialiter instituta, quæ sanè sunt ordinis mendicantium. &
similia habentur in citato opusculo. 18. Cap. 16. in fin. cap. 24.
in illis uerbis: manifestum est autem. Huius instituti uincu-
lum, & rationem, præsertim in Religione Prædicatorum, tra-
dit Caiet. in Comm. super ar. 4. dictæ 188. questionis, & Bañes
loco citato.

Secundò ostenditur idem ex eo, quòd huiusmodi Religio-
nis

Probat. se-
cundò.

Religiones mendicantes ad quod ordinatae sunt, ut ait Caietan.

nis sunt uere institute, & à Romano Pontifice approbata in C supplementum multitudinis fidei Populi, ut ibid. Caiet. in respon. ad tertium dicens, quod malè de facto consilium esset Populo Christiano, sine tali supplemento, quod Deus dedit; igitur cum huiusmodi Religiosi sint ex proprio instituto coadiutores in spiritualibus animarum, & in Ciuitatibus, & locis tempore pestis Curati ordinarij, propter currentem morbum satis facere patientibus non possunt, relinquunt, quod necessario illi supplere debeant, & consequenter non discedere; cū hic casus sit iudicandus casus grauis necessitatis spūalis, & confirmatur, quia ob multitudinem, & pluralitatem Inspectorum, tenetur sacerdos secularis non curatur, ergo multo magis Regularis, qui ex instituto ad subuentionem animarum obligatur.

Confirmatur, quia ob multitudinem, & pluralitatem Inspectorum, tenetur sacerdos secularis non curatur, ergo multo magis Regularis, qui ex instituto ad subuentionem animarum obligatur.

Probatur tertio. Tertio, tempore Hæresis tenentur sub peccato mortali Religiosi, qui ex Instituto habent prædicare, & studere, etiã cum periculo mortis, quando quis ab Infidelibus seducitur, non discedere ab eo loco, sed manendo docere, & prædicare, ut Populos à seductione liberent, iuxta S. Tho. in opusculo 18. c. 14. ergo etiam ad Confessiones audiendas tempore præstis in casu, quo Curati non sufficiant.

Probatur quarto. Quarto, Quoniam discessus Religiosorum tempore pestiferæ necessitatis, nequit esse sine scandalo maximo uniuersæ Ciuitatis; cum in illis redditus, prouentus, & Eleemosinas acceperint, & quamuis ratio scandali ab extrinseco, & per accidens rationem culpæ inducat; non effugit sæpè labem peccati mortalis, ut in casu nostro, cum sit casus publicus grauis necessitatis.

Verum, his quæ diximus aliqua opponi possunt, ex quorum solutione, ueritas nostræ Conclusionis magis elucecet.

Argumenta contra prædictam doctrinam.

Primum. Primò. Quoniam Religiosus non tenetur omnia consilia ad perfectionem Charitatis ducentia implere, sed illa, quæ determinatè sunt ei taxata secundum Regulam, quam professus est; cætera, etsi secundum præparationem animi sint in præcepto; non cogitur adimplere, nisi quando necessitas requirit, iuxta S. Tho. 2. 2. q. 186. ar. 2. & 4. d. 1. q. 2. ar. 6. q. 2. ad Tertium.

Secundò. Quia extra Regulam uel in Regulis contenta, nihil est peccatum mortale Monacho, uel Religioso cuiuscumque, quod non sit peccatum mortale alteri, ut dicit S. Tho. quodli. primo q. 9. artic. 20. sed sacerdoti seculari non esset peccatum discedere, ergo nec Monacho.

Tertium. Tertio Cum Tria ad perfectionem fraternæ dilectionis faciunt, inimicorum dilectio, expositio animæ suæ pro fratribus

Abus ad pericula mortis, ordinatio totalis uitæ suæ in utilitatem Proximorum; & hæc tria sint propria status Episcopalis, ut inquit D. Tho. in opusc. 18. capit. 16. sequitur, quod ad hæc Religiosi non tenentur. Quod confirmatur ex uerbis D. Tho. in sequenti cap. 17. obligantur enim Religiosi ad hoc, quod temporalia deserant, quod Castimoniam seruet, & quod sub obedientia uiuant; quibus multò est amplius, & difficilius pro salute aliorum, uitam ponere; ad quod (ut dictum est) Episcopi obligantur. Vnde manifestum est, grauiorem esse Episcopalem obligationem, obligatione Religiosis.

Quarto, Ponere animã, id est uitam pro proximo, est opus supererogationis, & de consilio, præterquam in extrema, ergo extra illam Religiosi non tenentur.

Quinto, ex auctoritate Caiet. in comm. super art. 5. q. 26. 2. 2. & Bañes. super art. 3. dubio 4. conclus. 4. in fin. q. 3. 2. 2. qui dicunt, posse religiosos tunc temporis fugere, sed hæc argumenta facillè diluuntur, &

Ad primum Dicimus, quod Religiosus non tenetur ad omnia exercitia, quibus ad perfectionem peruenitur; sed ad illa, quæ determinatè sunt ei taxata secundum Regulam, quã professus est. S. Tho. 2. 2. q. 186. artic. 2. in corpore, & etiam ad illa, quæ ex proprio instituto illius Religionis censentur ut ead. par. q. 188. art. 4. ad secundum dicit Idem Doctor; & cum institutum Religionum Mendicantium huiusmodi sit, ut Prælati in ministerio salutis animarum subuenire, & coadiuare debeant; præsertim, quando sine eorum auxilio multitudini non, nisi difficulter, succurri potest; Ideo dicimus, tunc esse obligatos non fugere.

Ad Secundum similiter respondemus, Monachos, clarum esse, non teneri; cum huiusmodi exercitia, respectu laicorum, in eorum Regulis comprehensa non sint; at in institutis Mendicantium, saltem implicite contineri; & ideo tales obligatos esse.

Ad Tertium Respondeo, Verum esse, essentialiter huiusmodi exercitia spectare ad statum Episcopalem, quæ secundario, & minus principaliter, pertinere quoque possunt ad statum illarum Religionum, quæ ad salutem animarum institute sunt, & hoc in casu, quo Curati primò obligati, supplere non possunt; quemadmodum, quamuis prædicatio uerbi Dei sit propria Episcoporum, ut in Concil. Trident. sess. 5. cap. 2. & sess. 24. cap. 4. non tamen repugnat, etiam ex proprio instituto, ex commissione tamen, uel delegatione sedis Apostolicæ, uel Episcoporum, Religiosis conuenire. Bene autem dicit Caiet. in comment.

Tria faciunt ad perfectionem fraternæ dilectionis. D. Tho.

Caietan. Bañes.

Soluuntur argumenta. Ad primum.

D. Tho.

Quale sit institutum Religionum Mendicantium.

Ad secundum.

Ad tertium.

ment. super art. 4. d. q. 183. 2. 2. quod proprius actus fratrum Praedicatorum, & coenitorum, non est predicare, sed subuenire Praelatis, hoc est, Episcopis in praedicationis actu, ita quod, non conuenit eis predicare, nisi ministerialiter. Sic dicitur, quod quamuis huiusmodi exercitia, ex officio primum competant Episcopo, & Curatis; subuenire tamen Praelatis, in illis etiam ex instituto, ministerialiter competere huiusmodi Religiosis; ex quo capite nascitur eorum obligatio.

A. I. quartum.
D. Tho.

Eccl. 30.
D. August.

Ad quintum
respondetur.
Caiet.
Bañes.

Bañes.

Ad quartum negatur antecedens, cum sit opus illis debitum; ut ex D. Tho. in opusc. 18. c. 23. colligitur scribens haec uerba: Quod uero duodecimo proponitur, quod nullum sacrificium est Dei magis acceptum, quam zelus animarum, absque dubitatione concedimus; sed animarum hic ordo seruandus est, ut primò homo zelum animarum suarum habeat, eam ab omni affectione terrena, absoluendo, secundum illud Sap. Eccl. 30. *Miserere anima tua placens Deo*, ut patet per Augustinum 21. de Ciuit. Dei. Sic ergo si aliquis post contemptum terrenorum, & sui ipsius in hoc procedat ulterius, ut etiam aliarum animarum zelum habeat, erit perfectius sacrificium. Sed tunc perfectissimum est, quando ad zelum animarum habendum, Voto, seu Professione obligatur. Sicut Episcopus, uel etiam Religiosi ad hoc per uotum obligati, ex quibus patet, quod huiusmodi Religiosis haec opera non sunt supererogationis, quod in opusc. D eodem 18. eodem cap. 23. clarius docet, dicens, quod perfectio nis statum magis habent Religiosi qui ex uoto sui ordinis obligantur ad hoc, quod Episcopis subministrant in ijs, quae ad curam animarum pertinent, praedicatione, & audiendo Confessiones, quam ipsi Archidiaconi, & Curati.

Ad quintum dicendum est, neque Caietanum, neque Bañem, loqui in casu nostrae conclusionis, hoc est, dum pestis serpit, & grassatur in Ciuitate, in qua ob multitudinem populorum, Ordinarij Parochi supplere nequeunt, uel probabile est, eos supplere non posse. Nam hoc casu, cum sit casus grauis necessitatis, nullus, meo iudicio, si recta ratione ducatur, negabit, eos non teneri ad coadiuuandum; aliàs sibi contradicerent. Bañ. enim in d. quaest. cit. art. 3. dub. 3. ante secundam conclusionem scribit, quod ordo Mendicantium, & praecipue Praedicatorum; cum praecipue sint instituti, & destinati ad salutem animarum, & eorum finis sit, procurare fidelium salutem, & Praelati dictarum Religionum, tenentur sub praeepto facere, ut huiusmodi Religiosi se exercent in his operibus Misericordiae, Doctrinae, Praedicatione, Confessione, & alijs huiusmodi; & in secunda conclusione statim dicit, subditos peccare, nisi

A re, nisi habeant in preparatione animi, obedire Praelatis, quando praedicta munera, & officia illis iniuncta fuerint. Haec ibi Bañ. Fuga autem in tempore necessitatis, ut ponimus, non est melius proportionatum ad talem finem. Caiet. autem uideatur sibi contradicere, quandoquidem seueriorem scripserit doctrinam in opusc. tomo 3. tract. 9. q. unica. eum dicat, quod Praelatus potest praecipere Religiosis ista obsequia. & tenentur obedire, non minus, quam secularis miles suo Principi, praecipiente, ut praestet; addens, haec praeccepta Praelati, non esse supererogationis, sed necessitatis, respectu eorum, quorum salutem procurare debent. Atqui huiusmodi Religiosis, ex instituto tenentur populis Christianis auxilia spiritualia ministrare, ut saepe ipsemet docet. Unde concludimus, quod quando huiusmodi contagium uniuersale, seu generale, iudicio peritorum, in Ciuitate timetur, & quando uel ex facti euidencia, uel ex Episcopi monitu illis significatur, proprios, & ordinarios Curatos, non posse competenter satisfacere indigentis spiritualibus proximorum; huiusmodi Religiosos, non solum ex debito Charitatis, & de congruo; sed ex debito eorum instituti teneri permanere, & non fugere: Praepositoque praecipiente (ut dicemus) ut infectis, existentibus in graui necessitate spirituali, sacramentum Confessionis ministrant, teneri obedire.

B Multa sunt enim, ut ait D. Thom. 2. 2. q. 152. art. 2. ad primum. multitudini necessaria, ad quae implenda unus non sufficit, sed impletur à multitudine, dum unus hoc, alius aliud facit. Quae in re magnoperè commendandi sunt Religiosi Societatis Iesu, qui optime institutum suum, & finem proprium agnoscetes, & ad illius executionem totis uiribus, omniq; conatu cum perseverantia, usq; ad finem perpetuo omnes neruos conuertentes, sicut & alia Charitatis opera ad animarum salutem in dies egregie ad Dei gloriam proximis praestant; ita in magnis Italiae Ciuitatibus, Mediolani, Venetiarum, & alijs; praeteritis annis, in quibus ipsae flagello pestis à Domino percussae sunt, magna animi fortitudine permanserunt: Peste affectos in negotio salutis aeternae adiuuantes, morientibus subsidia spiritualia exhibentes, & Ecclesiae sanctae necessitatibus cooperantes. Vocat Gregorius XIII. in sua Bulla, quae est 102. & incipit, Ascendente Domino, hos socios Ecclesiastici laboris, & ualidos remiges, ad frangendos procellosos fluctus, qui tranquillitatem Nauiculae Petri perturbant, quorum opera, propria commoda nihil pendentes, ad omniaque discrimina se exponentes, animarum salus procuratur, cuius finis proprium illud esse asserit, uiram in quauis Mundi parte agere, ubi saluandarum

Fuga tempore pestis, non est medium proportionatum ad finem multarum Religionum.
Caietani contradictio.

Autoris resolutio.

Religiosi Societatis Iesu ualde laudantur circa opera misericordiae.

Pulchra laudatio Patrum Societatis Iesu ex ore Pontificis.

Diferentia necessaria in Praelato tempore pestis.

Ordo ministrantium in febris, seu in febris peste.

Conclusio undecima.

Medina. Conclusio est contra Biel.

Probatur conclusio.

Nauar. Adria. Differentia inter eleemosynam corporalem, & spirituales.

Tabi. S. Tho. Simon Maioribus.

uandatum sua opera animarum speretur.

In hac tamen practica, Superiori seu Praelato prudentia utendum erit, ne singulis id imponat, nec vel ualde infirmos, vel egregie conditionis uiros, qui alias regulari Reip. peritiles, vel necessarij essent, sine defectu ad hoc munus exponat.

Postremo, illud unum animaduertendum est, quod primo loco tenentur accedere Curati, Secundo huiusmodi Religiosi, quoniam illi ex officio, & iure ordinario sunt proprij ministri animarum; hi uero, ut dictum est, in illorum adiutorium, & supplementum, ad quod ratione Instituti proprij tenentur; Neque hoc graue, & durum illis uideri debet, cum ad hoc opus summum Charitatis, qua maiore nemo habet, aliquo modo, & ipsi per propriae uocationis gratia, deuincti sint. Immo si qua Religio sinem suum dimitteret propter alium sinem, etiam meliorem, & excellentiorem, sine Summi Pontificis dispensatione, esset peccatum mortale, ut recte in hoc ait Bañ. loco citato. Sed nos ad alias conclusiones transeamus.

Vndecima Conclusio. Non tenetur unusquisque cum discrimine uitae suae succurrere proximo in necessitate, etiam extrema corporali posito. Haec est Medina. 1. 2. q. 96. art. 4. & est contra Biel. Cuius sententia est ualde probabilis propter sua argumenta; sed profecto magis uergit ad perfectionem, quam ad necessitatem.

Patet conclusio, quoniam inter diligibilia ordo postulat, ut prius corpus meum, quam proximi diligam. 2. 2. q. 26. art. 4. & art. 5. ad primum. Et quauis ille actu laboret peste; tamen quia tam de facili extenditur, qui exponit se, quasi certo mortis periculo se exponit. Cui conclusioni subscripsit Nauar. in man. Confess. c. 24. nu. 23. & Adrian. in 4. de correct. frat. col. 1. 2. que ille citat, ponentes discrimen inter eleemosynam corporalem, & spirituales in eo, quod eleemosynam spirituales tenentur largiri in extrema illius necessitate, etiam cum periculo uitae, ut superius dictum est; Corporalem autem nequaquam, nisi citra illud. Vnde praecelam Adrianus facit illationem, uidelicet, eleemosynam spirituales arctius praecipit, quam corporalem. Haec conclusio adeo uera est, ut etiam in Parocho, & Praelato locum habeat, hi enim non tenentur cum probabili periculo uitae suae corporalis, ad inuisendum pestilentia, aut morbo contagioso infectum, seu alias in extrema uitae corporalis necessitate constitutum, ut docuit Tabi. Verbo, Episcopus. nu. 5. ex sententia S. Tho. in opusc. de perfectione uitae spiritualis, c. 14. quem sequitur Simon Maioribus. 2. de irregularitatibus. c. 20. nu. 3. & probatur euidenter. Nam uita corporalis Praelati,

multo

A multo pretiosior & maius bonum, quam uita corporalis particularis subici, ut patet 2. Regum 18. Cum enim Dauid distributo populo per Centurias uellet egredi ad praeliandum, dicens: *Egrediar ego uobiscum*, respondit populus, *Non exhibebis: sicut enim fugerimus, non inueniemus ad eos de nobis pertinebit, sicut pars est nobis, ceciderit de nobis, non satis curabunt, quia tu solus unus pro milibus computaris: Melius est igitur, in sis nobis in urbe praesidio.* Qua in re lapsus est Doct. Nauar. in suo Manua. Confess. c. 24. nu. 10. in fine.

Duodecima, & ultima conclusio. Unusquisque, quando potest sine periculo aliquo, vel sine suo detrimento graui, & notabili, succurrere graui necessitati alterius, sine dubio tenetur. Haec conclusio est Bañes, 2. 2. c. 3. art. 3. dubio 4. conclud. 1. & eadem par. c. 26. ar. 5. conclud. 1. & Nauar. in Man. Confess. c. 11. nu. 16. & est communis sententia.

Probatur conclusio, ex ordine Charitatis. Nam alias si nunquam quis pro salute spirituali Proximi detrimentum aliquod in temporalibus pati teneretur, plus diligeret bonum suum temporale, quam uitam proximi spirituales. Quod si extra necessitatem extremam, aliquando quis tenetur eleemosynam de peruenientibus ad suum statum facere, ut inferius lib. 2. dicitur, puta quando Proximus grauius laborat, ergo multo magis ad eleemosynam spirituales, etiam cum detrimento aliquo boni corporalis, obligabitur; cum *unicuique mandauerit Deus de Proximo suo*. Matth. 17. Nunc Argumentis in utramque partem ians faciamus.

Ad primum respondeo, quod Curatus caeteris paribus plus sine dubio debet multis, quam uni. Si autem hic unus, sit in graui necessitate spirituali, caeteri uero non; tunc debet illi succurrere; quia, qui male se habent, egent medico, non qui bene. At si periculum imminet etiam multitudini, & paures sint, qui fame, vel alijs morbis moriantur, credo tunc Curatum magis multis, quam uni obligari.

Vbi autem omnium saluti prouideri non possit: puta, quia solus est, tunc seruet, quod potest, & reliquum Domino committat, iuxta Adria. in 4. q. 8. de Confess. in solut. ad primum. Adde, quod stante lege Principis de eius reclusionem, si accedat, excusabitur apud Deum propter maius, & commune bonum. An autem Princeps, iuxta legem possit prohibere Curato, ne accedat, tertia quaestione erit enucleandum.

Ad secundum. Dico, quod Confessio in re, non est simpliciter necessaria ad salutem, sed sufficit Contritio, cum voto sacramenti. In casu tamen, quando Contritio difficulter habetur,

C ut in

2. Reg 18. Cur Populus Israel noluit, ut Rex Dauid egredere tur ad praeliandum.

Nota pro obseruatione uita Praelatorum. Nauar. lapsus est.

Ultima conclusio. Bañes. Nauar.

Probatur conclusio.

Matt. 17.

Ad Primum.

Nota.

Ad Secundum. Confessio in re, in casu ali

qui est iudicium
da simpliciter
necessaria.

Ad tertium.
Aureum Seco
4 dictum.

Ad confirm.
Respondetur.

Cur Sacerdos
debet accedere
ad Pœnitentem,
etiam si
sciret ipsum
esse damnatum.

Ad quartum.

Non tenetur
quis dare ali
cui rem suam,
cum petes, ir
rationabiliter
petit.

Alex. de Ales.

Ad quintum.

Paludan.
Glossa.

ut in statu peccati Mortalis, iudicanda est moraliter huic necessaria: Quocirca tunc temporis tenetur Curatus ministrare cum Vita periculo.

Ad tertium Respondeo quod ad Pios, qui sepe confitentur, & de facili habent Contritionem; non est necessarium accedere Scot. 4. d. 17. q. 1. in resp. arg. ad penultimum & ultimum. docet. non esse incredibile, multos esse in Ecclesia, qui per annum uiuunt sine mortali: imò multi, per Dei gratiam, multo maiori tempore sine peccato mortali se custodiunt, & multa opera perfectionis exercent, de quorum meritis, thesaurus Ecclesie congregatur. Hæc Scot. & bene. Ad illos autem quos scit, aut probabiliter dubitat, & suspicatur, esse in statu peccati mortalis, omninò tenetur. Ad Reprobos autem, uel finaliter inpenitentes, si quos talis esse reuelatione Diuina certè scires, posset non accedere, quia tunc in uanum laboraret. Quia tamen communiter id certi non scitur, accedere tenetur.

Primò quidem, quoniam potest esse illusio Demonis, prohibentis, ne per accessum Parochi, animæ illæ saluæ fiant; Deinde quia licet esset reuelatio Diuina, etiã accedere tenetur; maxime cum Dei sententia etiam per reuelationem accepta, sicut multis alijs Prophetis accidit, ut plurimum non sit peremptoria, sed tantum comminatoria, ut fuit factum Ninuitarum, & Ezechia. Quare absolutè tenetur ad illos quoque accedere, D ut annunciet, & eruat, si possit suis monitis, peccatoris animam à morte, alioquin, eo non annunciante, nec accedente, licet impius in iniquitate sua moriatur; animam tamen eius de manu Curati requiret Dominus.

Ad quartum. Dico, quod Regula illa, est uera sepe quando potest iuuare, iuxta primam Conclusionem. nec Curatus tenetur se occidere propter proximum, sed tantum exponere se mortis periculo ad proximi salutem spiritualem. Rem autem suam non tenetur dare quis alicui, quando irrationabiliter petit, etiam si scandalum inde sequatur, ut inquit Alex. de Ales. 2. par. q. 139. memb. 7. in Corp.

Quomodo autem sit intelligenda illa propositio, *Bonus Pastor*, secunda questione uidebitur.

Ad quintum ex prædictis Conclusionibus, singulis enarratis casibus patet responsio. Ceteris. n. paribus, magis multitudini, quàm uni particulari succurrendum est: quod etiam uerum est in elemosyna Corporali, iuxta Palud. in 4. d. 15. q. 3. ar. 7. Con. 6. q. citat Glossam super illud Corin. *Si distribuero in cibos pauperum*; Vbi ait, quod principali cautela docetur, ut non uni, sed multis detur, ut pluribus proficiat, nisi quando uni pro mul-

tis.

Atis datur, ut procuratori; & bonum multorum commune, diuinius est quàm bonum unius, ut dicitur à S. Thom. 2. 2. q. 3. ar. 3. ad 2. Curatus item accedens ad Infectos, nunquam est recludendus, sed habeat suam domum deputatam, & egredietur ad Populi necessitates, & ab Episcopo deputatus est ei Coadiutor, ut dictum est. & quando æque spiritualiter ægrotant Parochiani, bene facit, non accedendo ad peste Infectos.

Ad sextum Respondeo, quod quamuis Curati sint in statu minoris perfectionis, quàm Religiosi. quantum ad statum; tamen non repugnat, illos actum aliquem maioris perfectionis respicere, secundum quod obligentur, uitam exponere pro Proximo. lege D. Tho. in dicto opusculo. 18. cap. 23. Moniales etiam, quæ voto proficuntur claustram, tempore Pestis exire non debent septa Monasterij, sed infecta sequestrande erant ante Constitutionem Pij. V. post eius autem Constitutionem; quæ incipit, *Decoris, & honestatis*, in tribus Casibus licitum est Sanctimonialibus, extra clausuram ire, Videlicet, in Casu magni incendij, uel infirmitatis Lepre, aut Epidemice; quæ tamen Infirmitas, debet ab Episcopo, etiã si Monasteria exèpta sint, prius cognosci, & in scriptis approbari, & non nisi ad necessarium tempus concedi lege Nauar. in manua. cap. 27. numero. 150. §. sexagesimo quinto.

B Medico tamen à Communitate conducto, nefas est fugere in huiusmodi necessitate: ob quam creauit illum Altissimus; & Populi possunt illum cogere, & recludere, ne fugam arripiat, imò iuste punire, si id faciat. De Canonicis autem iam fufè dixi in Conclusionibus.

Ad argumenta in oppositum facta, nunc quoque respondendum erit.

Ad text. Ioan. Dico cum sancto. Tho. ibid. quod lupo ille, à quo non debet fugere Pastor, etiam cum uitæ periculo, est triplex; Diabolus tentans. Ita Augustinus, Hereticus mactans. Ita. Glossa, Tyrannus sauiens, ita Gregorius, Contra quem lupum triplicem, debet bonus Pastor Gregè suum tueri, & maxime ab Hereticis. sed de his copiosius sequenti questione tractabitur.

Ad rationem, iam est responsum. in casu, quo Rector accedere non obligatur, excusatur Infectus, ac si non haberet copiam Confessoris; Vnde ipsi tenetur tunc excitare se ad Contritionem, & facere, quod in se est, ut gratia sibi non denegetur. Quando autem, in magna uidelicet, uel graui necessitate spirituali accedere teneatur, superius iam dictum est.

S. Tho.

Ad sextum.
Curati quantum
ad statum
sunt minoris
perfectionis,
quàm sint
Religiosi.

D. Tho.
Moniales in
quibus casibus
licet exire,
claustra monasterij.

Medicum tempore
Pestis,
non potest fugere
à loco in
quo est stipendiatus.

Solutio ad textum
Ioannis,
ex mente D.
Tho.
D. August.
Glossa.
Lyanus.
D. Gregor.

QVAESTIO SECVNDA. C

De sensu literali verborum Ioannis decimo: Ego sum Pastor bonus, bonus Pastor animam suam dat pro ouibus suis.

Veniã in decimo capite Euangelij Ioannis, & præsertim in secundo sermone Dñi ibidẽ enarrato (in quo uerba illa nobis inferius explicanda continetur) multe sunt figuratiue loquutiones, prouerbia, & allegoria; multæ quoque uoces habentur, quæ apertum sensum literalem continent; idẽ non abs re existimandum erit, si aliqua de sensibus Sacræ Scripturæ, breuiter tamen & iunctim, in medium proferamus. Sex igitur membra, uel articulos, hæc quæstio continebit.

Quæ in præfenti quæstione continentur.

In Primo, de sensu multiplici Sacræ Scripturæ agemus.

In Secundo, de Prouerbij, & Parabolis.

In Tertio, de sensu quorundam uerborum, quæ in parabola de bono Pastore ponuntur.

In Quarto, proprium, & literalem sensum uerborum illorum, quæ citata sunt ex D. Ioanne, quæremus.

In Quinto, agitabitur dubium, An ex hoc Ioannis loco, efficaciter trahatur argumentum ad demonstrandum, quod Pastores tenentur animam suam odisse in salutem subditorum?

In Sexto, & ultimo, Quid nam nomine Lupi sit intelligendum, ad cuius aduentum Pastor fugere non teneatur, & quotuplices sint; isti lupi?

ARTICVLVS PRIMVS.

An Sacra Scriptura, plures sensus complectatur?

Diuina scriptura tenetur infallibiliter ueritari, Deo scilicet.

Probatum di-ctum primò. Psal. 44.

Luca 1.

Sacra, & Diuina Scriptura, ineffabili primæ ueritati, Deo scilicet dicenti, ac reuelanti innititur, quæq; in libris Canonice noui, ac ueteris testamenti continentur, hæc Spiritu Sancto dictante, calamus, linguamq; mouente exarata sunt: quod manifestum est.

Primò ex Scriptura Psal. quadragesimo quarto, Lingua mea calamus scribae uel ocularis scribentis, id est, Spiritus Sancti, qui linguam eius mouebat, ut recondita ac Diuina arcana loqueretur. & Luca 1. dicitur esse loquens per os Sanctorum qui a saeculo sunt Prophetarum eius. Vnde est communis ille loquendi modus

Adi modus apud Prophetas: hæc dicit Dominus, & ad Hebræos. multifarum, multique modis olim Deus loquens Patribus in Prophetis etc. & 2. Petri. 1. Non enim uoluntate humana allata est aliquando Prophetia; sed Spiritu Sancto inspirati, loqui sunt Sancti Dei homines.

Hebr. 1.

2. Petri 1.

Secundò, ex Concilijs. In Nicæno, n. quod fuit primū Occidenticum, ibi in Symbolo dicitur: Credo in Spiritum Sanctum, qui loquens est per Prophetas, & etiam hodie cantatur in missa. Quod Symbolum receptum fuit in Tercia generali Synodo, cui præfuit D. Cyrillus, notæ Celestini Papæ. & in Concilio Carthaginen. quarto, cui interfuit D. Augustinus, quod licet non sit generale, est tamen approbatum à septima generali Synodo, & can. 1. præcipitur, ne quis ad Episcopatum promouetur, nisi prius interrogetur, An noui, & ueteris testamenti, unum, & eundem credat auctorem, & Deum?

Probatum secundò. Conci. Nicæ.

D. Cyrill. præfuit in tertia Synodo generali. D. Aug. interfuit in Concilio Carthaginen. si.

Tertiò Auctoritate Sanctorum. Et in primis Augustini lib. 11. de Ciuit. Dei cap. 2. qui loquens de Deo ait: Hic prius per Prophetas, deinde per seipsum, postea per Apostolos, quantum satis esse iudicauit loquens: etiam Scripturam condidit, quæ Canonice nominatur, eminentissima auctoritatis: cui fidem habemus in his rebus quas ignorare non expedit, nec per nos metipsos nosse idonei sumus. & cap. 3. perbellè sic habet. Visibilem omnium maximus est mundus, inuisibilem omnium, maximus Deus est. Sed Mundum esse conspicimus, Deum esse credimus. Quod autem Deus fecerit mundum, nulli potius credimus quam ipsi Deo. Vbi eum audiimus: nunquam interim melius quam in Scripturis Sanctis, ubi dixit Propheta eius, In principio fecit Deus cælum, & terram. Nunquid nam ibi fuit ille Propheta quando fecit Deus cælum & terram? non: Sed ibi fuit Dei sapientia, per quam facta sunt omnia: quæ in animas etiam Sanctas se transferre, & amicos Dei, & Prophetas constituit, eisque opera sua sine strepitu intus enarrat. hæc ille. & D. Gregorius in præfatione sup lib. Job. c. 1. Cū quereretur, Quis auctor fuit illius libri, postquam varias recensuit sententias, tandem subdit. Quis hæc scripsit, ualde superuacue queritur, cum auctor libri, Spiritus Sanctus fideliter credatur. Ipse igitur hæc scripsit, qui hæc scribenda dictauit; ille scripsit, qui in illius opere inspirator exiit, & per scribentis uocem, immitanda ad nos eius facta transmissit. Et in fine eiusdem cap. ait. Scriptores sacri Eloqui, qui impulsu Sancti Spiritus agitantur, sic de se in illo testimonio, quasi de alijs proferunt. Vnde Spiritus Sanctus, de Moyse, loquens est per Moysen, de Ioanne uero per Ioannem. hæc ille. & idẽ Paulus dicebat: An experimentum queritis eius qui in me loquitur

Probatum tertio. D. August.

Elegans Augustini sententia.

Aureum D. Gregorij dictum.

Pfal. 77.

D. Gregorij ponderatio.

Decreta Pontificum, non sunt aquada sacris literis. Error Gratiani.

Sententia D. Augusti. male citatur à Gratiano.

Turrecre. & Caieta. male legunt locum Augu. citati. D Aug locus fideliter citatus.

Regula ad cognoscendos libros Canonicos à non Canonicis.

Christus & Dauid Psal. 77. Attendite Popule meus legem meam; C loquebatur. n. in persona Dei, cuius erat illa lex. Vnde rectè eodè loco annotauit Gregorius quòd Angelus qui Moyfi apparuisse describitur, modò Angelus, modò Dominus appellatur. Angelus uidelicet, propter hoc, quòd exterius loquendo seruebat, Dominus autem, quia interius praesidens, loquedi efficaciam ministrabat. cum ergo loquens ab interiori regitur, & per obsequium Angelus, & per inspirationem Dominus nominatur. Quo fit, ut quamuis Summorum Pontificum Decreta, & Constitutiones, magnam in Ecclesia auctoritate contineant; nullo tamen pacto sacris litteris, libriquè Canonici equiparari possunt. In quo errauit Gratianus dist. 19. Can. In Canonicis; ubi decretales Epistolas Summorum Pont. comparat, & coarquat libris Canonicis, deceptus auctoritate illa Augustini, quam tamen non refert fideliter. ait. n. sic: *In Canonicis Scripturis Ecclesiarum Catholicarum quam plurimum Diuinarum Scripturarum solertiſſimus indagator auctoritate sequatur. Inter quas sane ille sunt, quas Apostolicas sedes habere, & ab ea alij meruerunt accipere Epistolas* Hoc. n. falsum est. sequeretur enim ex hoc loco sic lecto, inter Canonicas Scripturas, non modò esse annumerandas Epistolas Decretales Pontificum; sed etiam aliorum quas ab alijs Summi Pontifices acceperunt, quod est falsum, & erroneum. & Secundo quia haec Decretales Epistole, ab alijs Summis Pontificibus, uel per se ipsos reuocari possunt; sicut patet de multis, dummodo in eis res fidei determinate, ac definite non contineantur; hoc. n. non potest successore retractare, cum sit ueritatis infallibilis. ex quo euidenter sequitur, tales Epistolas Decretales, non esse Canonicas Scripturas, has. n. nec Summus Pontifex, nec tota Ecclesia infringere potest. licet ergo huiusmodi Epistole, habeant magnam auctoritatem, cum à tota uniuersali Ecclesia communi consensu acceptentur, non tamen tantam, ut Diuinis, Canonicisque Scripturis coequantur. Eundem locum Augustini legit eodem modò Turrecremata lib. 4. Summae de Ecclesia, & Caietanus lib. de Primatu Ecclesie Romanae, falsò tamen. locus ergo Augustini sic habet, lib. 2. de Doctrina Christiana ca. 8. loquens de studio Diuinarum Scripturarum: *In Canonicis autem Scripturis, Ecclesiarum Catholicarum quamplurimum auctoritatem sequatur: inter quas sane ille sunt, quas Apostolicas sedes habere, & Epistolas accipere meruerunt.* Tenebit igitur Theologus, ex sententia Augustini, regulam ad Canonicos libros dignoscendos; ut ij scilicet pro Canonicis habeantur, qui pluribus Catholicis Ecclesijs approbantur, & acceptantur.

A tur. Inter quas Ecclesias, firmiter credit Augustinus eas esse enumerandas, quae Apostolicas sedes habuerunt, id est, quae Apostoli per se, ueluti earum Episcopi tenebant, qualis fuit Antiochen. & Hierosolymitana &c. Similiter etiam sunt illae, quae Epistolas Canonicas ab ipsis Apostolis acceperunt, ut Romana, Colossensis, Ephesina &c. has. n. copiosius credit esse in fide illustratas, quia copiosiores, & firmiores habuerunt ab Apostolis doctrinam, antequam essent ab Infidelibus diruta, ac uastata. Vnde uerba illa Augustini, non ad Decretales Romanorum Pontificum Epistolas; sed ad Canonicas, & sacras Scripturas referenda sunt.

In hac igitur Scriptura Sacra, Canonicisque libris, uarios, multiplicesque sensus contineri, certissimum est. Et Primum duplicem sensum, litteralem, & spiritualem ibidem inueniri, euidenter ex uariis Scripturae locis colligitur. Litteralem quidem ex Isa. 7. & Matt. 1. *Ecce uirgo concipiet, & pariet filium;* Item ex Michea 5. & Matt. 2. *Et tu Bethlehem terra Iuda, nequaquam minima es &c.* & ex Zach. 9. & Matt. 9. *ecce Rex tuus uenit tibi mansuetus, sedens super asinam, & filium subingulis.* & ex Psal. 68. & Ioan. 19. *impleretur Scriptura, dixit, filio.* Item ex Psal. 21. & Matt. 27. *foderunt manus meas, & pedes meos &c.* Item ex Psal. 118. ubi ad litteram de resurrectione Christi dicitur, *non dabis Sanctam tuam uidere corruptionem;* Quem locum Petrus act. 2. & Paulus act. 13. non de Dauid, qui iam mortuus erat, sed de Christo ad litteram interpretantur; & ex alijs multis locis Scripturae, quae consultò relinquuntur. Spirituale uerò, seu mysticum ex Matt. c. 2. in illis uerbis: *Ex Aegypto uocaui filium meum.* & Ioan. 19. ubi: *os non comminuetis ex eo.* & ex capi. 6. ubi Christus serpenti a neo exaltato in deserto comparatur. & ex Matt. 2. *uox in Rama audita est,* & ex 2. Reg. 7. *Ego ero ei in Patrem, & ipse erit mihi in filium,* & similibus alijs locis Sacrae Scripturae: quae loca non historico, sed allegorico sensu de Christo accipienda esse, ueteres Patres tradiderunt, ut Theophilactus in ca. 2. Matthei, cuius uerba sunt haec. *Dicunt Iudaei, quod propter Populum dictum sit hoc, qui ex Aegypto per Moysen eductus sit. Dicimus itaque & quid nouum, quod per figuram dictum est de Populo, impletum est autem uere in Christo.* & Hierony. in cap. 12. Osee, ubi sic habet: *Supereſt, ut illud dicamus, quod ea quae τὸ πρῶτον precedunt in alijs, in ueritate, & ad impletionem referatur ad Christum, quod, Apostolum in duobus montibus Syna, & Syon, & in Sara, et Agar, fecisse cognouimus. neque. n. non est Syna mons, & non est Syon, non fuit Sara, & non fuit Agar, quia haec Apostolus Paulus, ad*

Quae sunt Ecclesia, q. meruerunt habere sedes Apostolicas, & qd sit habere Apostolicas sedes secundum August.

In sacra scriptura sunt multi ac uarij sensus, scilicet spirituales & litterales.

Matth. 1. Mich. 5. Matth. 2. Zach. 9. Matth. 9. Psal. 68. Ioan. 19. Psal. 21. Matth. 27. Psal. 118. Act. 2. Act. 13.

Matth. 2. Ioan. 19. Ioan. 6. Matth. 2. 2. Reg. 7.

Theophilactus.

D. Hierony.

duo rotuli testamenti. Sic inquit, hoc quod scriptum est: *Parvulus Israel, & dilecti cum, & ex Aegypto vocati filium meum, dicitur quidem de Populo Israel qui vocatur ex Aegypto, qui dilectus, qui eo tempore post errorem Idolatriæ, quasi infans & parvulus est vocatus, sed profectò refertur ad Christum.* Hinc Hieronymus, D. etiam Chrysof. homil. 8. in cap. 2. Matth. eadem verba explanans, inquit: *Si rursò de Prophetia ambigerent Iudæi dicentes, ex Aegypto vocati filium meum, de se dictum potius, quam de Christo esse prædictum: responderem profectò, esse hanc quoque Prophetiam morem, in multis sæpe in alijs dicitur quidem, sed in alijs implentur.* & plura ait in hanc sententiam. Idem

D. Chrysof.

Hugo.
D. Thomas.
Gagnæus.
Cætan.
Glossa.
Paulus Burgen.
Ivanus, &
Diony. reprehenduntur.

1. Cor. 9. 10. &
11.
Ad Galat. 4.
1. Petri 3.

Psal. 19.
Psal. 71.

Lucæ 14.

Osiander turpiter erravit.

Eusebius erravit.

habet Hugo, in locum citatum Osee, & D. Tho. Gagnæus, & Cætanus in cap. 2. Matth. Item etiam dicunt Glossa ordinaria, & Paulus Burgen. in cap. 11. Osee, annotat. 1. Neque n. placet quod Lyrano, & Dionysio, Probatum fuit, in capit. 2. Matthæi, scilicet, omnia ferè loca præfata, etiam secundum sensum litteralem, de Christo accipienda esse, constringunt. n. duos esse ibi sensus litterales, unum secundum quem intelligatur de Populo Israel educto ex Aegypto, seu de Agno Paschali non comminuto, alterum verò de Christo. Sed erant, cum omnem sensum allegoricum, qui in Scripturis frequentissimus est, de medio subvertant, ac tollant, & Paulo 1. Corint. 9. 10. 11. & ad Galat. 4. nec non Petro Apostolo 1. Petri 3. expressè contradicant. D. q. n. dicuntur de Petra, Arca Noè, Mari rubro, Manna, Nube, & Imaele indente & à domo Abraham cæcto: similiter de Iacob, & Eliu, notissimum est, in sensu allegorico esse accipienda. Imò ex Hebrais, antiqui Rabini, hoc omnino contendunt; multa scilicet in Scripturis, allegorico sensu esse accipienda, & David in suis Psalmis, apertissimè ostendit, ut Psal. 19. *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.* & Psal. 71. *sicut pluvia in vellus descendisti.* & alijs infinitis locis. Imò ipsemet Christus, de se ipso, multa in Evangelijs interpretatus est. Unde Lucæ cap. 14. multa in Psalmis, & scripturis de se ipso docet esse conscripta, quæ profectò non omnia litteraliter, sed allegoricè ad Christum referenda sunt. Quid? quod si inspiciamus litteram, multoties nihil commune habet cù Christo. Quid, n. historia Ionæ, ad litteram cum illo? quod si allegoriam aspicias, uniuersa historia de Christo interpretanda est. Hinc sequitur, Osiandrum in annotationibus lib. 1. harmoniæ Evangelicæ cap. 11. & superbè, & turpiter hallucinatū fuisse: sedum antiquis Patribus exprobrando, non de Populo Israelico dicta verba illa Osee, sed solum de Christo ad litteram accipienda esse putavit. Eusebius ferè idem sentit lib. 9. demonstrationis

A. Iudeis Evangelicæ, demonstrat. 4.

Iansenius cap. 11. in Concordantiam Evangelicam, nouum sensum Scripturis Sacris adfert, dum ad Christum multa referenda esse dicit, non per sensum mysticum in littera reconditum, sed per applicationem quendam, dum id efficitur quod scriptura commemorat, etiam si id non fuerit propriè ab Auctore intentum, seu Propheta id uoluerit significare, ad quod ab Euangelistis adducitur. Quemadmodum si quis de Patre aliquo filium admodum diligente, ac pro illo omnia contemnat, diceret impletum esse in eo illud Maronis:

Omnis in Aescanio cari stat cura Parentis.

Quod sane dictum Iansenij, & noui & temerarium est. Ioseph à Costa. libro tertio de Christo reuelato cap. 5. 6. 7. & 8. dum nouam hanc interpretationem Iansenij abigit, tanquam inuisitatum & minus tutam, in eundem errorem prolabitur. Nam & si benè dicat capitulo nono, dum ait; Prophetias veteris testamenti ab Euangelistis citatas, nunquàm accommodatitio sensu esse accipiendas, contra Iansenium; in eo tamen peccat, quod cap. 5. dicit; ultra sensum litteralem, & mysticum, hunc etiam nouum & accommodatitium in Sacris litteris inueniri, ponens exemplum de duabus oliuis Zach. 4. ubi dicitur de Iesu, & Zorobabel, *quod essent dua oliua, iuxta duo*

rostra aurea, & duo sicut olei splendoris, qui assistunt dominatori uniuersa terra. quæ tamen uerba Ioan. in Apoch. capit. 11. de Hælia, & Enoch repetit dicens: *Hi sunt dua oliua, & duo candelabra in conspectu Domini terra stantes.* Nec dubium est (inquit iste Ioseph) Ioannem ad uerba Zachariæ allussisse, eademque ad diuersos accommodasse. Nam quod quidam etiam Zachariæ Prophetiam, ad Hæliam, & Enoch (iuxta litteram) referunt; ineptum est. Hæc ille. Sed profectò ineptum non est dicendum, quod D. Hieronymus super eundem Zachariæ locum, enumerans uarias Ecclesiasticorum Doctorum sententias, nõ impugnat. Nec ineptum quoque est, quod Victorinus Martyr, in eundem Apoch. locum docet: easdem uidelicet esse illas duas oliuas in Apocalypsi nominatas, cum illis Zachariæ, & D. Gregorius. homil. 12. in Ezech. cum dixisset, prædicatione Hælia, & Enoch, multos ex Iudæis esse conuertentes, addidit: *qui utriq; per Zachariam, dua oliua, & per Ioannem, dua candelabra nominatur.* Aretas quoque, & D. Tho. in Apoch. consentiunt, eandem esse oliuas apud Zachariam & apud Ioannem. D. Augustinus seu potius Tychonius homil. 8. in Apocalyp. & Beda ibidem, quanuis utrobique interpretentur, illas duas Oliuas esse duo testamenta; allegorica tamen est hæc

Iansenij opinio.

Virgilius. Iansenius reprehenditur. Ioseph à Costa, dum Iansenium reprehendit, in eundem errorem prolabitur.

Zach. 4.

Apoc. 11.

D. Hierony.

Victorinus Martyr.

D. Gregor.

Aretas. D. Tho. D. Aug. uel Tychonius. Beda.

inter-

Haymon. interpretatio, ut rectè ibidem annotauit Haymon: cum mani festum sit, Ioannem de duobus Prophetis historicè uerba face re, ut Ambrosius in Commentarij suis, & Patres cõmuniter interpretantur. Alterum ponit exemplum idem Iosephus ex Amos 8. ubi dicitur: *Et eris in die illa dicit Dominus, occidet sol in meridie, & tenebescere faciam terram in die luminis, & conuertam festiuitates uestras in luctum, & omnia cantica uestra in planctum.* quæ uerba apud Tobiam c. 2. ad litteram, eadem serie repetuntur ijs uerbis. *Cumque occidisset corpus, madaucauit panem cum luctu & tremore, memorans illum Sermonem, quem dixit Dominus per Amos Prophetam: Dies uestri cõuertentur in lamentationes, & luctum.* Sed profectò, locus hic non facit quidquam ad rem. Proferens. n. illa uerba Tobias, Amos prophetam non fuit interpretatus, nec per accommoda tionem, aut extensionem uerba illa sibi appropriauit; sed cū esset in calamitate, illius sententia Amos recordatus est. Quæ admodum si quis ex longo ieiunio afflictus diceret, David dixisse: *genua sua infirmata esse à ieiunio, & carnem suam immutatam esse propter oleum.* Et quantum licitum sit Ecclesie Sanctæ, Sacris Doctõribus, & expositoribus, in hoc genere exten dere, tractare, seu accommodare uerba Scripture, quod D. Bernardus egregiè, & deuotissimè sapè sapius facit, & D. Ambr. Non rarò; nullo tamè modo, meo iudicio, concedendum est, id esse nouum sensum Scripture: aut quartum genus interpre tandi eas cū Augustinus lib. de utilitate credendì ca. 3. & ali bi dicat, omnè sensum Scripture, aut Historicū, aut Allegoricum, aut Anagogicum, aut secundum etimologiam seu Tropologicum esse alteri. n. sentire temerarium esset. Sed agamus contra Iansenium, qui sensum allegoricum in accommoda tionem uertit, dum excludit à multis scripturæ locis sensum allegoricum de Christo, quod apertè repugnat Patribus; Am brosius sermone 8. in Psal. 118. Augustino lib. 12. contra fauctū per totum, Cyrillo lib. 3. in Ioan. cap. 9. Gregorio lib. 20. Moral. cap. 1. & Hierony. in cap. 11. Osee, qui ea ratione calumniam Iuliani Apostatæ refellit (qui Mattheum Euangelistam redar guebat, quasi falsò id Christo tribuisset, quod ab Osee Populo Israel dictum erat: *Ex Aegypto uocauit filium meum*) dicès, hu iusmodi uerba Prophetæ, etiam de Christo mysticè, & spiri tualiter accipienda esse, Nec facit negocium quod appellat il lum Populum, filiū suum. Nam etià Exod. 4. Populus Israel fi lius Dei appellatur: *dimitte* (inquit) *filium meum ut seruiat mihi.* Huc accedat, quod ualde improprie diceret Euangelista, ad factum esse, ut impleretur quod dictum est per Prophetam: *Ex Aegy-*

A *Aegypto uocauit filium meum.* Neque. n. casu uel extraneè, sed per se, & ex intentione Spiritus Sancti, ea uerba Prophetæ pro lata sunt, ut etiam de ipso Christo uerificentur, nec per accom modationem solam, sed per ueram Prophetiam. Exemplum autem quod affert Iansenius, ex Matr. 15. dicens: *Hipocritæ bene prophetauit de uobis Iesus Propheta dicens: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe est a me; & illud ex ca. 13. audiuistis, & nō intelligetis, & aliud ex c. 2. uox in Rama audita est, prolatas & uelut: us multus, Rachel plorans filios suos, noluit consolari quia non sunt: hæc inquam & alia, potius aduersus eum pugnant, cum ipsemet Christus in Euangelio dicat, id ab Isaia de illis fuisse prophetatum, nec arbitrio unius cuiusque illa uerba applicanda esse, sed ita præuicium, & pro phetatum fuisse à Propheta. Quod egregiè annotauit Francis cus Kibera in suis commentarijs in ca. 11. Osee, numero 12. 13. & 14. Itaque præter Historicum sensum, spiritualem etiam & Symbolicum, in eo tanquam in utero conclusum, ac recõ ditum, Sacram Scripturam habere, est indubitata fectio. Sicut. n. in nouissimis diebus, uerbum Dei carne uelatum in terris apparuit, in quo nouissimè De⁹ Pater, nobis loquutus est, ita quoque mysteria eiusdem in littera Sacræ Scripturæ re uelata, tanquam in agro abscondita, Christianis conuenientis simū fuit proponi, ut Optimè Origines dixit, homil. 1. in Le uit. cuius uerba sunt hæc. *Sicut uerbum Dei ex Maria carne uelatum, processit in hunc mūdum, & aliud quidem erat quod uidebatur in eo, aliud quod intelligebatur. Carnis namque aspe ctus, in eo patebat omnibus, paucis uerò & electis dabatur Diuinitatis agnitio: ita et cum per Prophetas, Verbum Dei profertur ad homines, non absq; competentibus profertur indumentis. Nā sicut ibi carnis, ita hic littera uelamine regitur: ut littera quidē aspiciatur tanquam Caro, latēs uerò intrinsecus sensus, tanquam Diuinitas sentiatur.* Hoc uelamen litteræ polcebat David à se auferri, ut spiritualem scripturarum sensum intelligeret, dum Psal. 108. dicebat: *Reuela oculos meos, et considerabo mirabilia de lege tua.* Hoc uelamen, quanuis in Christi passione & morte, quando *uelum templi scissum est in duas partes à summo, us que deorsum,* à Christi Ecclesia ablatum fuerit, cum apperuit illis (id est Apostolis) *sensum ut intelligerent,* ut dicitur Mar. 24. Iudæis tamen adhuc remanet in eorum cordibus, & men tibus inuolutum. Verum hic sensus spiritualis, qui (ut dice mus) habetur nō per uoces, sed per res significatas per uoces, triplex est: Allegoricus, cum ea quæ gesta sunt in ueteri testa mento, significantur gerenda in nouo, Tropologicus, seu mo ralis,*

Matth. 15.

Matth. 13. Matth. 2.

Franciscus Kibera.

Origenes.

Psal. 108.

Quod uelum est illud, quod in Christi morte scissum est. Mar. 24. Sensus spiritualis, quo triplex sit in scriptura.

Ioseph à Coftia, male intelligit locū Amos 8. Quid Tobias intellexit, memorās uerba Amos.

D. Bernard.

D. Ambros.

D. August.

Iansenij opinio repugnat Patribus, ut D. Ambrosio. D. August. D. Cyrillo. D. Gregorio. D. Hierony.

D. Hieron. in quo reprehēdit Iulianum Apostatam. Exod. 4.

Libri Primi, Disputat. I.

ralis, quando gesta in utroque testamento, indicant ea que nos facere debemus. Anagogicum idem ea que in Ecclesia militanti in capite nostro qui est Christus, ac in membris eius geruntur, significant ea, que in Triumphanti Ecclesia, Cælo scilicet futura sunt. Vnde est carmen.

*Littera gestis docet, quid credas Allegoria,
Moralis quid agas, quod vendas, Anagogice.*

Hæbr. 7.
D. Dionys.
D. Tho.
Lyra.
Abulen.

Atque hæc doctrina, cum ex Apostolo, ad Hæb. 7. tum ex sanctis Patribus, ut Dionysio, cap. 1. Cælestis Hierach. & ex D. Thoma, prima parte q. 1. ar. 10. ex Lyra, cæterisque Scripturibus Ecclesiasticis constat.

D. August.

Abulensis q. 18. super cap. 13. Matthæi, arbitratur, in nouo testamento, non reperiri hos quatuor sensus, & præsertim Allegoricum: cum in eo non reperitur res aliqua gesta, quæ Christum, eiusque Ecclesiam significet, sed allucinatur. Nam D. Augustinus libro de Vera Religione cap. 50. ait, In nouo testamento, esse Allegoriam sacramenti, quæ est Verè Allegoria; sunt enim septem Sacramenta, que significant aliquid pertinens ad Christum, ut est Matrimonium (ut docet Paulus) significat, n. cõ iunctionem inter Christum & Ecclesiam, & Baptismus, qui significat eius mortem, & Resurrectionem, ut ad Collosoenses 2. dicitur. *Cõsepulti enim estis in Baptismo per mortem ipsius.* & 1. Cor. 11. de Eucharistiæ sacramento dicitur, quod actio sacramentalis, & manducatio, significant mortem Christi cuiusque passionem. & ad Rom. 6. docet Paulus, quod mors Christi significat mortem nostram, quantum ad peccatum, & Resurrectio eius, uitæ nostræ nouitatem, & Resurrectionem. quod profectò non est moralitas, sed Allegoria, quemadmodum (ut notat Clemens Alexandrinus lib. 5. Strommatum) quando Dominus dedit Populo quinque panes, & duos pisces, allegoria quadam fuit. Verùm huiusmodi quatuor sensus Sacram Scripturam, habere, est doctrina D. Augustini lib. 1. super Genes. ad litte. c. 1. & lib. de Gene. ad litteram imperfecto c. 2. & de Incarnatione. Verbi cap. 1. & 17. Ciuit. c. 5. & D. Hiero. ad Edibiam q. 12. & super Ezech. 16. Eucherij in tracta. de Formulis spiritualis intelligentiæ, Orige. lib. 4. Periarchon cap. 2. & homil. 2. in Gen. & Bedæ in principio Gen. & D. Bern. li. 5. de Cõsideratione & D. Tho. quod li. 7. art. 14. & 15. ad 5. In Sacra autem Pagina, sensum Allegoricum reperiri, patet ex Paulo ad Galat. 4. & ad Hæb. 6. 7. & 8. moralem item, ex Lucæ capit. 17. *Memores estote uxoris Loth.* & 1. Cor. 10. & ad Hæb. 3. Anagogicum item inueniri, patet ex Epistola ad Galatas; *Hierusalem quæ sursum est mater nostra,* & ad Hæb. 9. de illo tabernaculo.

Coloss. 2.
1. Cor. 11.

Rom. 6.

Clementis Alexan. ponderato.

D. August.

D. Hierony. Eucherius.

Orige.

Bedæ.

D. Bernard.

D. Tho.

Galat. 4.

Hæbr. 7. & 8.

Lucæ 17.

1. Cor. 10.

Hæb. 3.

Hæbr. 9.

Stultum

Quæstio Secunda.

23

A Stultum est autem querere omnes istos sensus in omni sententia, uel loco Sacrarum litterarum, ut doctè D. Augu. 17. de Ciuit. Dei cap. 3. & lib. 13. cap. 19. & D. Greg. super Ezech. Vnde, in ueteri testamento ea que sunt Ceremonialia, & Iudicialia, habent huiusmodi quadruplicem sensum; ea uerò que sunt Moralia, uel Diuina, i. que cõtinet dogmata Fidei, uel Precepta Iuris naturalis, ut est Decalogus, non habent nisi sensum litteralem, ut est illud Deutero. 6. *Audi Israel, dominus Deus tuus unus est;* & illud: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo;* & hoc rectè animaduertit Cassianus collat. 8. ca. 3. loci uerò qui cõtinent rem aliquam gestam, ferè semper possunt exponi secundum illos tres sensus spirituales. In nouo autem testamento, illa que sunt Allegorica, quadruplicem sensum habere non possunt, ut ait D. Hiero. homil. 8. in Zachariam, & 6. Synodus hoc determinauit contra Origenem. Vnde loci qui sunt de Beatitudine futura, solum recipient sensum litteralem: qui uerò (ut ait D. Tho. quod li. 7. ar. 13. ad ultimum) rem gestam in primitiua Ecclesia continent, significare possunt ea que sunt gerenda in futura Ecclesia; & que de Christo (qui est caput Ecclesiæ) tractant, Allegoricè, moraliter, atque Anagogicè exponi possunt.

D. August.
D. Greg.
Non omnia loca scripturæ habent quadruplicem sensum.
Deut. 6.

D. Hieron.
Sexta Synod.
quid determinauit contra Origenem.
D. Tho.

Sed præstius & exactius natura horum sensuum inuestiganda est, & præcipuè de sensu litterali agendum. Quod ut melius intelligatur, aliqua dubia proponemus.

* Primum Dubium. Quis nam sit sensus litteralis, an scilicet ille quem uerba immediate faciunt, & uoces explicant?

* Ratiò difficultatis est. Quia si huiusmodi est sensus litteralis, sequeretur, quòd quandoque esset falsus quod, patet in metaphoris loquutionibus; Apoc. enim 5. dicitur: *Vicit Leo de tribu Iuda,* & tamen in illa Tribu nullus fuit Leo qui uicerit. Similiter Ioan. 5. dicitur: *Ego sum uitis uera, & uos palmites,* & tamen, in sensu litterali, nec Christus est uitis, nec Apostoli palmites.

Apoc. 5.

Ioan. 5.

Nicolaus de Lyra in tertio Prologo super Biblia, ait, quòd non omnia loca Sacra Scripturæ, habent sensum litteralem proprie loquendo. & probat ex huiusmodi loquutionibus parabolis, Iudic. enim 9. dicitur, *quod iterunt ligna, ut ungerent sibi Regem.* & Mat. 5. *si manus tua scandalizat te, abscinde eam & projice ex te:* que loca non habere sensum litteralem, manifestum est. Nam si haberet (ut diximus) talis sensus esset falsus. Neque n. ligna hæc unquam fecerunt, aut facere potuerunt; nec uoluit similiter Christus, ut homo sibi manum abscinderet ad litteram, ait ergo, huiusmodi loca, tantum habere sensum mysticum

Nicolaus de Lyra.

Iud. 9.
Matth. 5.

Libri Primi, Disputat. I.

Per signa cō-
siliū inien-
tia, intelligi-
tur habitato-
res Urbis Si-
chem.

mysticum qui per res significatas intelligitur, per ligna. n. in-
telliguntur habitatores urbis Sichem, qui fecerunt Abime-
lech super se Regem, per manum vero quæcunque res no-
bis charissima, ut amicus propinquissimus, cuius familiari-
tatem (si occasionem ruinæ præbeat) debet homo abscinde-
re.

Addit secundò, quòd cum aliqui Doctores dicunt, sensum
parabolicum, esse litteralem, loquuntur non propriè, sed largo
modo sumendo litteralem sensum. Cum enim inter omnes
sensus, primus sit litteralis, ubi non est sensus litteralis uerus
pro uoces significatus, primus est parabolicus. Et ideo talis sen-
sus etiam litteralis dicitur, non tamen propriè, sed largo mo-
do. Quæ sententia, falsa est, ut ex sequentibus patebit. Vnde
pro intelligentia,

Nota quis sit
sensus littera-
lis.

D. Tho.

Brachium in
Deo signifi-
cat uirtutem
eius.

D. August.

Apoc. 5.

Nota.
Parabolarum
genera duo
sunt.
Matth. 13.

Notandum est, illum dici sensum litteralem, quem imme-
diatè, & primò uerba significant, nec requiritur ad huiusmo-
di sensum, quòd uoces sumantur in sua propria significatione,
sed sufficit, quòd sumantur per metaphorā, & impropiè, quòd
elegantè docet D. Tho. 1. p. q. 1. art. 10. ad tertium, dicēs: quòd
cum in scriptura inuenimus nominari Dei brachium, sensus
litteralis non est, quòd membrum illud apud nos brachiū no-
minatum, sit in Deo; sed intelligitur in sensu litterali, id quod
per brachium significatur, scilicet uirtus Dei, quam uerbum D
illud significat: non secundum propriam significationem, sed
secundum impropiam, & metaphoricam. Idem dicendum
erit de alijs loquutionibus metaphoricis, quibus aliquid tan-
quam gestum significatur, quòd tamen reuera non fuit gestū,
refertur nihilominus ita, ad aliquid aliud significandū. Ut est
illud de Agno, & Hyrcæ caprarū. Ratio huius est. Quia eun-
dem sensum habent uoces impropiè acceptæ, cum rebus si-
gnificatis per eas. Vnde August. 3. de doctrina Christiana ad-
monet, esse cauendum ne figuratam loquutionem ad litteram
accipiamus. Sensus ergo illius loci Apoc. 5. (Vicis Leo de tri-
bu Iuda, &c.) est, quòd Christus qui est de tribu Iuda, habens
fortitudinē Leonis, uicērit. Et similiter Christus dicitur prin-
cipium uitæ spiritualis, sicut uitis est principium uitæ palmi-
tum.

Notandum est secundò, duo esse in sacra scriptura genera
parabolarum, seu similitudinum, alterum est, in quo exprimi-
tur ipsamet similitudo unius rei ad aliam, ut Matth. 13. Simile
est regnum celorum grano sinapis, fermento, thesauro, &c. & in
ijs, nō est aliqua metaphora, sed uerba accipiuntur in propria
significatione; ita quòd, ille est sensus litteralis, quē uerba im-
mediatè

Quæstio Secunda.

A mediatè significant, huiusmodi enim nō aliud sunt, quàm si-
militudines, & comparationes unius rei ad aliam, & habent
se ueluti argumenta a simili, in quibus uoces accipiuntur se-
cundum propriam significationem in sensu litterali, ergo e-
tiam debēt sumi in huiusmodi parabolis, & similitudinibus,
& in huiusmodi non reperitur communis aliquis sensus spi-
ritualis, quia non assumitur res aliqua ad significandam aliam,
rem, sed explicatur inter eas similitudo, in quo cōsistit sensus
litteralis. Alterum est, quando nō exprimitur similitudo rei ad
rem, sed tacitè & obscurè adhibemus similitudinem, utendo
uerbis in significatione impropria. quale est illud Iudicum 9.
Ierunt liana, &c. & illud: Exiit qui seminat seminare semen
suum: & de istis loquitur D. Thom. cum loco citato ad tertiu
ait, in parabolis uoces accipi impropiè. Huiusmodi multa re-
periuntur, tam in Euangelio, ut est illud de Patrefamilias plan-
tante uineam, quàm in Canticis Canticorum, in quibus nec
similitudo, nec comparatio explicatur.

His positis, dico, sensum quem immediatè significant uer-
ba, esse litteralem, siue res sumantur in significatione propria,
siue impropria, & translaticia, siue res ipsæ acciderint ita à par-
te rei, siue non, & hoc non est nouum in scriptura. Quandoq;
enim etiam in alijs idiomatibus accipiuntur in propria signi-
ficatio

ficatio, non, quandoque in impropria. Ut cum latine agentes di-
cimus, Lupum esse in fabula, dum explicare uolumus, quòd
aditis, de quo est sermo. Probatu igitur hoc dictum. Quoniā
omnis sensus spiritualis, fundatur in aliquo litterali, ut ait D.
Thom. 1. p. q. 1. art. 10. in corpore; sed ista metaphora non ha-
bent nisi unicum sensum, ergo ille dicendus est litteralis. Ex
quo sequitur, in sacra scriptura, nunquam sensum litteralem
esse falsum, sed semper uerum. In quo multi decipiuntur, cre-
dentes, uerba debere semper accipi in propria significatione,
cum tamen quandoque non debeant sumi nisi in impropria,
& translaticia. & hæc est communis sententia Doctorum, ut
patet apud D. Hieron. super Abach. cap. 3. ubi ait, scripturā fre-
quenter metaphoricè texti; significans, non debere semper ac-
cipi in significatione propria uerborum. idem habet D. Tho.
loco cit. ad tertium, & Driedo lib. 2. de Ecclesiasticis dogmati-
bus, ubi docet, has parabolas, ad litteram ea nobis significare,
quæ in significatione impropria significantur. & tamen hoc
est certum apud omnes Doct. tam antiquos, quàm etiam scho-
lasticos, sensum litteralem non semper esse eum quem uoces
reddunt, secundum propriam significationem, ut patet cum
Christus dicitur, Leo, Agnus, Lapis, &c. sed quandoque debe-
re sumi

Iud. 9.

D. Thom.

Resolutio.

Omnis sensus
spūalis, fun-
datur in ali-
quo litterali.
D. Tho.
Sensus littera-
lis in scriptu-
ra, nunquam
est falsus.

D. Hieron.

D. Tho.
Driedo.

Matth. 5. Oculi accipitur pro re carissima.

re sumi secundum improprium. & ideo locus ille Matth. 5. **C** *Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, &c.* Oculus ibi, pro re charitissima sumitur, & non pro eo quod uerba sonant proprie.

Regula discernendi propriam loquutionem, ab impropria.

Quod si quaeras, quonam modo poterit cognosci quando loquutio est propria, an figurata, ut possimus sensum unum literalem uenari? Respondeo cum Augustino lib. 3. de doctrina Christiana per multa capita, quod quoties ex sensu qui eruitur secundum propriam significationem uocum, sequitur aliquod absurdum uel falsum, aut contra bonos mores, uel Fidem Catholicam tunc confugiendum nobis est ad significationem improprium, & figuratam. Sicut ergo cauere debemus, ne figuratam, & improprium loquutionem, quasi propriam sequamur. Sic etiam cauendum est, ne propriam quasi figuratam accipiamus. Unde est regula notanda. In inquirendo sensu literali, ad has figuratas & improprium significationes, solum esse confugiendum, cum necessitas urget, id est, quando ex uerbis secundum propriam significationem sumptis, aliquod (ut diximus) sequitur absurdum. Tunc enim recurrendum est ad improprium significationem. Qua in re deceptus est Caietanus qui soporem Adæ, & formationem Eua de costa uiri, & serpentem à quo legimus fuisse Eua deceptam, contra communem, Sanctorum Patrum, ac Doctorum sensum, interpretatus est metaphoricè, & non secundum historiam ueritatem, quod exactius inferius demonstrabitur.

Caietanus deceptus est, dicitur de sopore Adæ, & formatione Eua.

Sapè in scriptura reperitur sensus literales reconditi.

Insuper norandum est. In scripturis, saepe reperiri sensus literales reconditos, ita quod nec omnino sunt uerba accipienda secundum propriam significationem, nec omnino secundum improprium, sed sunt quodammodo sensus mixti; partim enim in eadem sententia, sumi debent uerba proprie, partim improprie, & metaphoricè. Verbi gratia. Cùm legimus in principio Genesis fuisse mulierem à serpente deceptam, serpens, non est omnino intelligendus secundum propriam significationem, ita ut purum animal sensibile, mulierem alloquendo deceperit; nec omnino secundum improprium, ut dicatur cum Caietano, per serpentem intelligi non materiale animal, sed spirituale, scilicet daemone. Cùm ergo literalis sensus mixtus sit, quodammodo ex propria, & impropria uoce, fit, ut illius loci sensus existimandus sit: quod Eua fuerit decepta per Daemone latentem in serpente. Et hac ratione exponendus est locus ille Ioan. 6. *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis.* Non enim est sensus uerborum, omnino secundum propriam

Ioan. 6. Elegas dictum, & interpretatio.

A priam significationem, scilicet, de manducatione reali sanctissime carnis Christi sub propria specie, & figura, nec omnino improprium, & metaphoricus, de manducatione tantum spiritali per Fidem, & Charitatem; sed uerus sensus literalis est mixtus, scilicet de manducatione uera & reali corporis Christi, sub specie tamen, non propria, sed panis, & uini. Quod dictum non communiter à Doctoribus notatur.

Dubium secundum, An sensus literalis, debeat sumi ex intentione loquentis, An potius ex intentione Spiritus Sancti, mouentis hominem ad loquendum?

Ratio difficultatis est. Quia quandoq; & loquens, & Spiritus Sanctus, varij sunt in intentione, ut Ioan. 11. dixit Caiphas: *Expedit uobis, ut unus moria ut homo pro populo, & non tota gens pereat;* intelligens, expedire mortem Christi, ne Romani Iudaicam destruerent Rempublicam. Spiritus Sanctus uerò, suggessit uerba illa, intendens, quod esset necessaria mors illa Christi, pro redemptione generis humani. & ideo subditur: *Hoc autem à semetipso non dixit, sed cùm esset Pontifex anni illius, prophetauit.*

Ioan. 11. Spiritus Sanctus, & Caiphas, uaria intendunt.

Aliqui ex recentioribus dicunt, sensum literalem esse esse, qui est intentus ab auctore minus principali, uel Euangelista, uel Propheta, uel scriptore Ecclesiastico. Ex quo inferunt

Opinio aliorum.

B secundò, eundem locum ex diuersis auctoris relatum, plures habere sensus literales. Verbi gratia, illud Exo. 12. *Os non comminuetis ex eo,* dicunt, in sensu literali intelligendum esse de Agno Paschali, quia Moyses qui scriptor fuit illius libri, hoc intendebat. Cùm uerò à Ioanne refertur ca. 19. dicunt habere alium sensum literalem, scilicet ossa Christi, in morte eius non esse confringenda, quia illud intendebat Ioannes significare. Alij uerò dicunt, illum esse sensum literalem, quæ uoces reddunt, secundum propriam, uel improprium significationem, intantum tamen à Spiritu Sancto, ita D. Thom. in præfati ad tertium insinuat, dicens: *Quod cum Deus sit auctor huius scripturae, ideo potest accommodare non modo uoces ad aliquid significandum, sed etiam res ipsas,* innuens, id eundem intendi significare Spiritus Sanctus per uoces, aut per res, esse uerum sensum. Idem docet Driedo. lib. 2. c. 2. Castro lib. 5 aduers. hære. cap. 3. & Paulus Burgenis, prologo secundo, quauis alij impingant ei, quasi dixerit, sensum literalem esse eum, quem Spiritus Sanctus intendit, & non quem uoces reddunt, cùm hoc reuera non dicat, imò oppositum, ut patet ibidem. Postquam enim cum Lyra consentit, eum esse sensum literalem quem uerba faciunt, ait, esse addendum, dummodo ille à Spi-

Exo. 12.

Ioan. 19.

Opinio quorundam.

D. Thom.

Driedo. Castro. Paulus Burgen.

Lyra.

Nota. Situ Sancto sit intentus. Dixi (secundum propriam, uel impro-
 priam significationem) quia, ut dictum est, sensus literalis in
 metaphoris, non est iumentus secundum significationem pro-
 priam uerbum; sed ille erit, quem reddunt secundum impro-
 priam, & translaticiam. & ideo ait D. Thom. ubi supra ad ter-
 tium, sensum parabolicum sub literali contineri, quia per vo-
 ces significatur aliquid proprie, & figuratiue. & ideo sensus
 literalis, non est ipsa figura, sed id quod est figuratum in tali
 similitudine & figura; & dat exemplum de brachio quod Deo
 attribuitur. Dixi (qui est intentus a Spiritu Sancto) ut ibidem
 notat Burgen. ad excludendum illum, qui Ecclesiae auctori-
 tati repugnat, licet uideatur littera conformis; talis enim sen-
 sus non est a Spiritu Sancto. Vnde Hieronym. in Prologo ait:
*Quicumque aliter scripturam intelligit, quam sensus Spiritus
 Sancti est flagitatus a quo est scripta, haereticus appellari potest.*
Corollarium. Hinc sequitur, quod neque etiam habendus est pro literali,
 qui recte rationi repugnat. huiusmodi enim non intenditur
 etiam a Deo qui est prima ueritas, & a quo omnis alia ueritas
 deriuatur. Vnde Augustinus super Genesim ad litteram ait:
*Cum scriptura Diuina multipliciter exponi possit, nulli expositi-
 oni aliquis ita praecise inhereret, quod si certa ratione constite-
 rit id falsum esse, talem sensum scripturae esse, asserere ipse pra-
 sumat: ex hoc enim scriptura ab Infidelibus derideretur, & cre-
 dendi uia praecluderetur.*
**Probatur sen-
 tentia.** Primò.
 His positis, haec sententia probatur. Primò ex Ioanne qui
 sententiam illam Caiphae dixit esse optimam, & eam protulisse
 se non ex se, sed prophetice, cum esset Pontifex anni illius. Si
 uerò superetur ex intentione loquentis, esset praua & iniqua, ut
 Ione 3. *Adhuc quadraginta dies, et Ninine subuertetur.* & Isa.
 38. *Dispone dormi tuae, quia morieris, et non uiues.* si haec enim
 uerba, sumerentur secundum intentionem scribentium, essent
 falsa. Patet, quia credebant ita futurum; In cuius signum, Io-
 nas quia non fuit adimpleta eius Prophetia, *Afflictus est affli-
 ctione magna, ut dicitur Ionae. c. 4.* si uerò secundum intentio-
 nem Spiritus Sancti summantur, qui uolebat illos esse admo-
 nitos; sunt uerba comminatoria, & habent uerissimum sen-
 sum. Et confirmatur. Quia principalis Auctor Sacrae Scripturae,
 est Deus, utitur autem hominibus, tanquam instrumentis, iux-
 ta illud, Psa. 44. *lingua mea calamus scribae uelociter scribentis.*
 .i. Dei mouentis & distantis, ergo uerba sumenda sunt, ex in-
 tentione Spiritus Sancti, & non hominis. Patet, quia sicut cum
 quis per seruum mittit litteras ad alium, quas tamen ipse ser-
 uus scripsit: uerba illa, debent sumi secundum intentionem
 Domini

A Domini loquentis, & non seruita similiter in Sacra Scriptura
 dicendum est, loquitur enim Deus per Scriptores Ecclesia-
 sticos, siue bonos, siue malos, tanquam per seruos. Secundò
 patet ex Augustino lib. de Doctrina Christiana, ubi ait: *Quo-
 ties ex eisdem Scripturae uerbis, non unum aliquod, sed plura sen-
 tiuntur: etiam si lateat quid senserit ille qui scripsit, nihil pericu-
 li est, si quo dlibet eorum congruere ueritati, ex alijs locis Scripturae
 ra, doceri possit.*

Probatur se-
 cundò.
 D. August.

Ex quo colligitur, ad sensum litteralem cognoscendum (de
 quo tunc Augustinus loquebatur) non semper esse attenden-
 dum, quidnam Auctor minus principalis senserit. Confirma-
 tur. Si Sacra Scriptura a Deo esset condita, & per se, idem pror-
 sus esset sensus literalis, ac ille quem modo habet; sed tunc sen-
 sus literalis, tantum esset ille qui esset intentus a Spiritu san-
 cto & nõ a minus principali Auctore, cum nullus sit, ergo &
 modò, praesertim cum quandoque lateat ipsos Scriptores Sa-
 cros, sensus litterales, ut dixi de Iona, Isaia, & Caypha.

Corollarium.

Confirmatur.

Ut autè hoc clarius intelligatur, notandum est cum D. Th. 2. 2.
 q. 173. art. 4. & Caetano ibidem, ubi querit utrū Prophetarum se
 per cognoscant ea quae Prophetant, & ait. In reuelatione Prophe-
 tica, moueri mentes Prophetarum a Spiritu Sancto, sicut in-
 strumentum deficiens, respectu principalis agentis; ita quòd
 B. corum mens (licet ueri sint Prophetarum) non semper omnia co-
 gnoscit, quae in eorum uisionibus, uerbis, aut factis Spiritus
 Sanctus intedit. Et ita, quandoque mouetur ad aliquid apprehen-
 dendum, loquendum, uel faciendum, ita quòd cognoscit id,
 quòd per talia uerba Spiritus Sanctus intedit, & apprehendit
 illud esse sibi diuinitus reuelatum, quandoque uerò solum co-
 gnoscit, id sibi esse diuinitus reuelatum; non autem quid Spi-
 ritus Sanctus per illud intendat.

Nota.
 D. Tho.
 Mentis Pro-
 phetarum mo-
 uentur a Spi-
 ritu Sancto,
 tanquam in-
 strumentum de-
 ficiens, & quo
 modo.
 Propheta nõ
 semper oia,
 quae propheta-
 tur, cognos-
 cit.

Ex quo colligitur. Quòd cum Auctor minus principalis Scrip-
 turae, intendit aliud quam Spiritus Sanctus, non est literalis ta-
 lis sensus quem intendit, sed potius talis sensus quem Spiritus
 Sanctus sibi praesigat, quòd patet. Quia literalis semper est ue-
 rus; sensus autem què Auctor minus principalis intendit, nõ
 est semper uerus, immò falsus quandoque, ut patet in Caypha.

Corollarium
 notandum.
 Sensus litte-
 ralis, semper
 est uerus.

Sunt alij qui distinguunt, in huiusmodi locis Scripturae, esse
 duos sensus litterales, alterum secundum intentionem Spiritus
 Sancti, alterum uerò secundum intentionem loquentis,
 uel scribentis. Non tamen sequitur quòd Scriptura fallat, quia
 Scriptura tantum nobis refert illos homines protulisse illa uer-
 ba, & hoc est certum & de Fide: nõ tamen ait Scriptura, quòd
 uerum dixerint. Sicut Dauid cum dixit, *Dixit insipiens in cor-
 de*

Nota.

de suo, non est Deus; Scriptura tantum refert, insipientem hoc dixisse, & hoc est certum & de fide, non tamen ait, eum verum dixisse. Sed prima opinio probabilior videtur.

Dubium Tertium. An idem locus Sacrae Scripturae, contineat quandoque plures sensus litterales?

Cautela dubitandi est. Quia principia in nulla scientia debent esse equiuoca, cum ergo principia Theologiae, sumantur ex Scriptura, illa non debent esse equiuoca; esset autem si haberet multos sensus litterales: tunc enim non posset nobis consistere, quisnam esset certus & verus. Adde, quod esset maxima amphibologia, & per consequens amitteret usum suam ad confirmandam dogmata Fidei; posset enim tunc quilibet (ut modò faciunt, haeretici) eam ad suum sensum adducere, & per consequens nulla tunc prorsus esset certitudo de sensu litterali intento à Spiritu Sancto, cum non constet de intentione Dei; quod tamen falsum est, quia Auctor Scripturae, est Deus, qui sincerè omnia docet.

Oppositum docet D. Tho. dictò art. 10. & in q. 4. de potètia, art. 1. in corpore ubi ait, Hoc ad dignitatè Sacrae Scripturae pertinere, ut sub una littera, multos sensus contineat; & loquitur de sensu litterali; cum (salua veritate litterae) multi accommodari possint. eius fundamentum est. Quia ille est sensus litteralis, quem auctor intendit; cum autem Auctor Sacrae Scripturae sit Deus, qui omnia suo intellectu comprehendit, ergo unus locus poterit plures sensus habere. Idem docet Augustinus li. 12. Confess. c. 18. & sequen. Vnde D. Tho. ponit hanc Regulam generalem q. 4. de Potentia art. 1. Quòd omnis veritas, quae salua litterae circumstantia, potest Diuinae litterae aptari, est eius sensus. quia sic potest melius Scriptura Sacra diffendi. Dum enim ex uno sensu falsum aliquid infideles suo iudicio colligunt, possumus ad alium confugere, & haec est communis opinio Sanctorum, & Scholasticorum. Verum haec sententia probatur ex ipsamet Scriptura. locus enim ille Psal. 2. *Dominus dixit ad me, filius meus es tu ego hodie genui te*, plures habet sensus litterales. Paulus enim ad Hæb. 1. intelligit de diuina, & aeterna filij generatione. ait enim. *Cui aliquando Angelorum dixit, filius meus es tu, ego hodie genui te*; Petrus uerò act. 13. affert illum locum, ad probandum Christi resurrectione dicens. *Et nos uobis annunciamus eam, quae ad Patres nostros reprobmissio facta est, quoniam hanc Deus impleuit filiis nostris, resuscitans Iesum (sicut scriptum est) filius meus es tu, ego hodie genui te*. Atque uerò intelligunt de generatione temporali secundum quae exiuit in mundum. Secundus locus habetur Gene. 1.

In

A In principio creauit Deus caelum, et terram, qui ut eleganter exponit D. Tho. 1. p. q. 46. art. 3. tres habet sensus litterales ad excludendos tres errores.

Primus fuit Aristotelis & Gentiles qui censuerunt, mundum fuisse ab aeterno, nec habuisse principium. & ad hoc excludendum, ponit illud, *In principio*, id est Temporis.

Alterum fuit Manichaeorum dicentium duo esse creationis principia, alterum bonorum, alterum uerò malorum; & ad hoc excludendum, exponitur, *In principio*, id est in filio. Sicut enim Principium esse etiuum appropriatur Patri propter potentiam; ita principium exemplare appropriatur filio propter sapientiam. & ided dicitur, *omnia in Sapientia fecisti*. & ad Colos. 1. *In ipso*, scilicet filio, *condita sunt uniuersa*.

Tertius fuit Platonis, & Auicēnae, quòd scilicet corporalia essent à Deo creata mediante Spiritibus creaturis, & ad hoc excludendum, exponitur, *In principio*, id est ante omnia, *creauit Deus caelum, et terram*. Vnde quatuor simul creata constituantur, Caelum Empyreum, Materia corporalis, quae nomine terrae intelligitur, Tempus, & Natura Angelica. Ex quo loco, Concilium Lateranen. cap. firmiter de Sum. Tri. & si. Ca. tho. duas colligit conclusiones, Altera, quòd creatura spiritalis scilicet Angelus, non fuerit creata ante caelum, & terram, sed simul condidit utramque (quae Conclusio an sit de fide legendus est Caietanus. 1. p. q. 62. art. 3.) Altera uerò conclusio, Quòd mundus non fuerit ab aeterno, sed in tempore.

Ex his patet solutio ad argumentum. ubi enim est multiplicitas sensuum disiuctiuè, ibi est equiuocatio, & obscuritas, qualis est, in ista propositione, *Omnis canis latrat*; habet enim plures sensus disiuctiuè, & in uno est uera, si ad terrestrem, scilicet referatur; in alijs uerò falsa ut si ad marinum, vel celestem; & ided potest ex ea falsum argumentum confici, dū scilicet argumentamur, à disiuctiua ad partem, quòd non licet. Cum autem Propositio habet multiplicem sensum, & copulatiuè, tunc nec parit equiuocationem, nec obscuritatem, ut si dicas. *Omnis canis est substantia*. haec enim habet multiplicem sensum copulatiuè, & uerum, si uè referatur ad terrestrem, si uè ad celestem, & marinum, & huiusmodi est Sacra Scriptura. habet enim multiplicem sensum litteralem non disiuctiuè, quasi in uno sit uera, in alio falsa, sed copulatiuè, omnes enim sensus ueri sunt, & sic est, longè ab ea equiuocatio, & Amphibologia.

Secunda Pars argumenti, petit quam ratione uel regula comprehendere possit legitimus sensus litteralis sacrae scripturae

D 3 rati

loci Genes. in principio creauit Deus caelum & terram.

D. Tho. Tres errores confutantur. Error Gentilium. Error Manichaeorum.

Celestis.

Error Platonis, & Auicēnae.

Quatuor sūt simul à Deo creata, materia, scilicet, Caelum Empyreum, tempus, & natura Angelica. Concil. Lateran.

Concil. Trid. Caietanus.

Soluuntur argumenta.

Nota.

Ratio dubij.

D. Tho. sententia.

Nota.

D. August. Regula generalis.

Probatur primo. Psal. 2.

Hæb. 1.

Act. 13.

Aurea interpretatio illius

rae: & licet ad hunc cognoscendum plerique varias regulas tradiderint, nos tamen ponimus subiequentes.

Prima regula ad cognoscendum quis sit sensus litteralis alicuius loci scripturae. 1. Cor. 11.

Concil. Trid. Error Caietani.

Caietanus non ob id est censendus haereticus. Corollariū.

Concil. Ephes. quomodo probavit processionem Spiritus Sancti. Ioan. 14. Concil. Constantinopoli. quomodo probavit esse preceptum Diuinum de sumenda Eucharistia. Ioan. 6. Nota.

Secunda Regula.

Prima Regula est. Quod ille est sensus litteralis sacrae scripturae, quem nobis proponit Ecclesia, summus Pontifex, vel Concilium generale pro tali, v.g. sensus litteralis illius loci, 1. Cor. 11. *Probet autem se ipsum homo & sic de pane illo edat & de calice bibat* (ubi agitur de discussione propriae conscientiae ante sumptionem Eucharistiae) est huiusmodi: quod sit necessarium homini ante sumptionem sacramenti, discutere, animam suam, quod si in ea letale aliquod crimen inuenerit, ut illud per Confessionem sacramentalem, ante sumptionem expiet. ita Concil. Triden. sess. 13. cap. 7. In quo deceptus fuit Caietanus in sua summa verbo, Absolutio, dicens, sufficere Contritionem; cum tamen Ecclesia explicet, talem probationem de qua Apostolus loquitur, debere intelligi de Confessione sacramentalis (si sit in mortali.) Nec ob id tamen haereticus est censendus Caietanus, quia scripsit ante Concilium. Ex quo sequitur, ut cum Summus Pontifex, aut generale Concilium, proponit aliquod dogma Fidei omnibus credendum, adducitque locum aliquem scripturae ad illud probandum, tanquam proprium medium, tunc ille sensus in quem talem locum adijcit, est litteralis. Verbi gratia. Concilium Ephesinum ad probandum processionem Spiritus Sancti a Patre, & Filio, utitur testimonio illo Io. 14. *Spiritus ueritatis qui a Patre procedit &c.* id est, Spiritus Filij, qui est ueritas procedens a Patre. Similiter Concilium Constantinopoli, probans esse preceptum Diuinum de sumenda Eucharistia ab omnibus fidelibus, adducit illud Ioan. 6. *Nisi manducaueritis carnem filij hominis & biberitis eius sanguinem, non habebitis uitam in uobis.* tales ergo sensus sunt litterales illorum locorum. Dixi (tanquam proprium medium) nam loca scripturae quae in Concilijs, seu constitutionibus Summorum Pontificum adducuntur, in alicuius dogmatis confirmationem, non sunt tanquam proprii intellectus illorum locorum censendi nisi Papa, uel Concilium hoc intendat determinare, uel nisi afferantur ut propria media ad probationem praepositae ueritatis, tunc enim sensus in quem a Concilio, uel Papa adducuntur, proprius & litteralis est.

Secunda Regula. Quando scriptor aliquis Canonicus, uel Scriptura Sacra, adducit in uno loco alium locum Scripturae, uolens in aliquo sensu aliquid concludere; sensus ille in quem adducitur, est legitimus sensus illius loci. Vnde cum Scriptura explicat dogma aliquod Fidei, & adducit alium locum ad illud probandum, sensus in quem talem locum adducit, est litteralis

Aralis uerbi gratia cum Paulus adduxit locum illum Psal. 2. *Filius meus es tu, ego hodie genui te*, ad probandam Christi Diuinitatem, talis est sensus eius, cum uero adducitur a D. Petro ad probandam Christi resurrectionem, sensus eius litteralis, erit de resurrectione. Similiter locus ille Dauid: *non dabis Sanctum tuum uidere corruptionem*, explicatur ibidem de corpore Christi. Et ideo huiusmodi erit sensus eius litteralis. Vnde optime Augustinus lib. 3. de Doct. Christiana c. 13. dixit, *Quod Sacra Scriptura se ipsam exponit.* est tamen hic ad uertendum, quod non semper a Scriptura adducitur locus alius Scripturae in sensum litteralem, quod patet saepe ex Paulo dicente, fuisse per Allegoriam dicta, uel in figura contigisse. & ideo quando iisdem met Ecclesiastici Scriptores, uel Scriptura, dicunt impleri aliam Scripturam, scilicet Allegoricè per illum alium locum significari hoc uel illud, talis sensus, erit illius loci allegoricus.

Tertia Regula. Ille sensus est habendus litteralis, quem omnes Sancti Patres unanimiter dicunt esse litteralem, ut optime D. Greg. in proemio libri Regum annotauit. Ratio huius est. Quia Spiritus Sanctus in sua Ecclesia constituit Pastores, & Doctores, qui explicent Scripturam in proprio sensu intento a Spiritu Sancto iuxta illud ad Eph. 4. *Alios dedit Apostolos, alios autem Pastores, & Doctores.* Vnde (ut bene notat Gratianus in decretis d. 20. can. Decretales) *Sancti Doctores in Sacrarum litterarum expositione, Summis Pontificibus praeposuntur*, quod intellige, quando Pontifices ut Doctores particulares exponunt. Et ideo quando Sancti Patres conueniunt ad probandum dogma aliquod Fidei, & adducunt locum aliquem Scripturae, sensus in quem adducunt, habendus est pro litterali. Verbi gratia. Sancti Patres, ad probandum quod in Christo sint duae uoluntates, Diuina scilicet & humana, adducunt locum illum Matt. 26. *ueruntamen non sicut ego uolo, sed ut tu*, sensus talis loci est huiusmodi, ita quod ex eo, talis distinctio & multiplicitas uoluntatis habetur. Ratio huius est. Quia quando Summus Pontifex, Concilium, uel Sancti Patres, explicant dogma aliquod Fidei, & Probant ex aliquo alio loco Scripturae, (cum tale argumentum sit efficacax & ex proprijs) necessario sensus in quem talem locum adducunt, erit uerus, & idem pro quo adducunt. Hinc fit, quod si Sancti inter se dissident, diuersimodè sentientes circa talem sensum litteralem quisnam sit, tunc non certo constabit. Queniamadmodum est uidere in illa quaestione, Vtrum fuerit in instanti creatus mundus (ut uult Augustinus) An uero per sex dies (ut communiter uolunt Sancti Patres. & quisnam sit sensus litteralis illius loci Genes. 1.

Psalm.

Act. 13.

August. sententia; quod sacra scriptura se ipsam exponit.

Tertia Regula.

D. Gregor.

Ephes. 4. Gratianus.

Ex quo loco colligatur a Sanctis Patribus, in Christo esse duas uoluntates. Matth. 26.

Ratio disti.

Corollarium primum.

Quaestio D. Augustini & Sanctorum Patrum de creatione mundi.

Corollarium secundum.

Caietan. audax fuit. Comment. super Genes. Bañes.

Ex antecedentibus, & subsequentibus, in dictum est, quoniam sit sensus literalis alicuius loci Scripturae. D. August. D. Tho.

Nota bene.

Quarta Regula.

Nota ex D. Augustino.

tum describitur creatio illa per sex dies, utraque igitur opinio probabilis est. Hinc etiam sequitur, quod qui torrenti Doctorem in explicando, uel tradendo sensu literali illius loci se opponit, uel qui illum non ut talis recipit, ualde audax, & temerarius est indicandus, ut definitur in Concilio Tridentino, decreto de Canonice Scripturis, sess. 4. Qua in re lapsus est Caietanus in praefatione commentariorum in Genesim. Nec negandum est, nouam sensum literalem a moderno Doctore adinueniri posse, ut doctè, Bañes, 1. p. q. 1. arti. 10. dubio. 6. sed sensus iste nouus admittendus erit, dum non sit contra eum sensum quem tenuit, & tenet Sancta Mater Ecclesia, cuius est iudicare de uero sensu & interpretatione Diuinarum Scripturarum, uel etiam contra unanimem Patrum consensum (ut dictum est) sed an huiusmodi sensus legitimus sit, iudicandum etiam erit ex precedentibus & subsequentibus, & ex phrasi Scripturae aliisque locis clarioribus. Atque haec doctrina colligitur ex D. Augustino, li. 3. de Doct. Christiana, c. 27. ubi ait, *quod omnis sensus edificatus in Charitate, & non contrarius conueniat, sub praesens a Spiritu Sancto* atque etiam ex D. Tho. de poenitentia q. 4. art. 1. ubi ait, *non esse incredibile, ut etiam Scriptori sacro reuelatum fuerit diuinitus, futurum esse, ut i talis sensus nouus lectori occurreret. & licet hoc non sit, saltem Spiritus Sanctus intellexit hoc ita futurum.* haec D. Thomas & aduertit, aliud esse sensum contrarium, aliud sensum distinctum, & quomodo possunt moderni Doctores interpretari Sacras litteras, legendus est Cano. lib. 2. de locis Theologicis, cap. 3.

Quarta Regula, est ipsa ratio, & lumen naturale. Quando sensus aliquis quadrat cum Scriptura, & littera, ita quod continet pietatem in se, & conducit ad confirmandam Fidem, & bonos mores, ille est habendus pro sensu literali. Nota tamè ex Augustino 3. de Doct. Christiana, posse hic inueniri errorem. Si enim talis sensus possit probari per alium locum Scripturae qui huic loco congruat & instituto Scriptoris, talis sensus est literalis. Si autem talis sensus quadrat quidem uerbis, non tamen contextui, bonis moribus, uel alijs Fidei dogmatibus, reijciendus est, cum autem non habemus locum aliquem Scripturae, quo probemus talem, uel talem esse sensum literalem Scripturae, tunc consulenda est ratio, & uidendum; An interpretatio quam reddere uolumus, consonantiam habeat ad mores Christianos, & contextui sit conformis. & hunc modum ait Augustinus esse periculosum, quia facile quis potest decipi, si proprio ingenio scripturam interpretetur. Quia potest in uarios sensus eam deducere, in ijs ergo seruanda est Regula

Regula quam Caietanus tradit 1. p. q. 1. art. 10. nihil enim tutius fieri tunc potest, quam recurrere ad sacros Doctores, & ad Ecclesiae expositionem, per quam certificari possumus, non solum de sensu Sacrae Scripturae; sed etiam de Scriptura ipsa Sacra, iuxta illud Augustini, *Euangelio non crederem, nisi auctoritas Ecclesiae me moneret.* Hinc sequitur quod non est censendus Historicus sensus qui conuenire potest uerbis separatis a contextu suo, & seorsim acceptis; sed qui uerbis ipsis correspondent secundum antecedentia, & consequentia, ut dictum est, & secundum ueram & legitimam punctuationem contextus, cuius uariatio, uel alteratio, alienissimos sensus a ueritate generet, qua in re saepe Caietanus lapsus est in expositione noui, & ueteris testamenti.

Quinta Regula. Quando Historia est moralis, non est querendus in ea alius sensus moralis, sed ille met sensus historicus, non moralis, sed literalis censendus est, ita docet D. Gregor. in calce lib. 10. moral. & D. Tho. in art. 1. quodlib. 7. ad 3. *moralis sensus* (inquit) *non dicitur omnis sensus per quem mores instruntur, sed per quem instructio morum summum ex similitudine aliquarum rerum gestarum*, sic enim moralis sensus sumptus, est pars spūalis, ut quando Apostolus dixit ad Titum. *Opportet Episcopum esse irreprehensibile.* Quauis possit non nunquam fieri, ut ipsum opus bonum uel malum quod narratur, alii tropologicè significet, ut si quis, dum dicitur, quod *Ex corde exeunt mala cogitationes* &c. per cor interpretetur Patrem familias, uel Episcopum.

Sexta Regula. Cū duplex sit allegoria, una in uocibus, & in uocabulis, altera in rebus ipsis gestis, illa quae est ex nominibus seu etiam ex similitudinibus, & metaphoris fictis ad significandum tantum ordinatis, facit sensum literalem, non allegoricum, haec est expresse D. Tho. quodlib. 7. ar. 1. 5. ad primum dicens, *quod hyrcus, uel alia huiusmodi per quae aliae personae a Christo in scripturis designantur, non fuerunt res aliquae, sed similitudines imaginariae, ad hoc solum ostensa, ut illae personae significentur. unde illa significatio quae per illas similitudines, personae illae aut regna sonantur, non pertinent nisi ad historiam sensum.* Item docet ar. 16. eiusdem quodlib. in corpore. ubi infert, quod habere solum sensum literalem, est proprium humanarum scientiarum.

Septima Regula. Quando in scripturis, in figura dicitur aliquid contigisse, uel implem esse, ibi non sunt duo sensus literales, sed unus est literalis, & alter Allegoricus. Haec regula ponitur contra Lyranum in cap. 8. Danielis, & Dionysium Carthusia.

Caietani regula seruanda.

Augustini dictum de Euangelio. Corollarium. Quis sit censendus sensus historicus sacrae Scripturae.

Error Caietani.

Quinta Regula.

D. Gregor.

D. Tho.

Sexta Regula.

Allegoria duplex.

D. Thom.

Septima Regula, contra Lyranum, & Dionysium Carthusia.

chusia. in cap. 2. Mart. qui falso Canonem statunt, quod quan-
do in veteri testamento, praedicitur aliquid impletum esse in
aliqua persona veteris testamenti, uerius tamen & perfe-
ctius in aliqua noui testamenti, tunc est ibi duplex sensus lit-
teralis, unus minus principalis, & alius principalior. de illo sci-
licet, in quo perfectius impletur uerbu praedictum. Qui cano-
fallus est. quoniam omnis significatio quae immediate ex re
gesta, & non ex uoce descendit, ad allegoriam pertinet, no ad
litteram, sicut illud, *Os non comminuetis ex eo*, Religio Phae, &
que habetur Exo. 12. comestio Agni Paschalis, &c. que profes-
cto proprie non significant Christum sed figuratiue. Haec de
natura sensus litteralis dicta sufficient, susus hanc rem tractat
Castro libro 1. aduersus haeres. c. 3. Driedo lib. 2. cap. 2. tomo
primo Augustinus. li. de doct. Christiana, & Nicolaus de Ly-
ra, ac Paulus Burgen. in Prolo. Bibliæ, quos si placuerit, uideo.
nunc paucis naturam sensus spiritualis aperiamus.

Exod. 12.

Castro.
Driedo.
D. August.
Nicolaus de
Lyra.
Paulus Bur-
gen.

D V B I V M Q V A R T V M.

De sensu spirituali sacrae scripturae.

* **N**on constat inter Doctores, quis na sit dicendus sensus
spiritualis in scriptura. Quidam enim uolunt sensum spiri-
tuale eum esse, qui oritur ex significatione rerum, siue res il-
lae gestae fuerint, siue non: siue sint institutae ad significandum
siue no. & ideo aiunt, in fictionibus & somnijs, sensum littera-
lem esse, quod contigerint, non quidem realiter, sed in uisione
ne imaginaria; spirituale uero esse eum quem significant.
Verbi gratia. In uisione illa Danielis Hyrci pugnantis cu ari-
te, significatur spiritualiter cunctus Regis Periarum, cum Re-
ge Graecorum. Probabilis est sententia: est tamen expressè con-
tra D. Tho. in dicto. quod lib. 7 q. 6. ar. 15. & 16. & 1. p. q. 1. ar. 10.
ubi ait, in huiusmodi fictionibus & somnijs, cum reuera res
gestae non fuerint, non esse alium sensum praeter litteralem, &
hunc reconditum. Dicendum igitur, quod ad sensum spiritua-
lem duo requiruntur. Primò, quod oriatur ex significatione,
rei reuera gestae, vel gerendae, & ordinatae a Spiritu Santo ad
aliquid significandum: illud enim quod Spiritus Sanctus in re-
bus corporaliter aut gestis, aut gerendis, uoluit significare, est
sensus mysticus, aut spiritualis.

Sententia pro-
babilis, sed
est contra D.
Tho.

Secundò requiritur, ut res illae sint institutae ad significan-
dum, non tamen requiritur, talem institutionem debere fieri
a prima sui origine; sed sufficit, ut postea ad rem aliam signifi-
candam

A canam instituantur. Verbi gratia. Licet cu primu Virga il-
la Aaron ex stipite pullulauit, non fuit instituta ad significan-
dum partum Virginis; cum tamen floruit, factum illud ordi-
natum fuit a Deo, ad talem partum significandum. Simili ter
cum nascebatur Agnus, non erat ordinatus ad significandum
Christi mortem, poterat enim ille, vel ille reseruati, cum ta-
men immolabatur, immò cum praecipuum fuit immolari; to-
tum hoc ad Christi mortem significandam ordinatum fuit. Sed
de hoc uide Driedo. loco cit. De hoc autem sensu querendum
est, An sit potior litterali? Et uidetur quod sic.

*
*

Probatur ex 2. Cor. 3. *Littera occidit, spiritus uiuificat*, sed lit-
teralis fundatur in littera, spiritualis autem super spiritualem
cognitionem, ergo: Confirmatur. Dignior est doctrina quae
habetur per sensum spiritualem, quam ea quae habetur per lit-
teram: *Quaecumque enim* ait Paulus *scripta sunt, ad nostram
doctrinam scripta sunt*. Per sensum autem Allegoricum habet-
ur quae sunt credenda, & pertinent ad Fidem, per Anagogicu
quae sunt post hanc uitam speranda, quod pertinet ad spe; per
moralem uero, quae sunt agenda, quod spectat ad Charitatem;
in ijs autem uirtutibus consistit omnis Christiana perfectio:
per litteralem uero sola historia continetur, ergo:

Driedo.

Probatur pri-
mo.
2. Cor. 3.

Secundò. Propter quod unumquodque tale & illud magis;
B sed litteralis sensus est propter spiritualem, habet enim se litte-
ralis sicut fundamentum aedificij, ergo: Confirmatur. Quo-
nia in sensu litterali secundum propriam uocum significatio-
nem, reperiuntur multa falsa, & inconuenientia, ut patet ex
illo Iudaeum 9. in sensu uero spirituali, nihil reperitur huius-
modi, iuxta illud Gregorij in Moral. *Cum ordo historiae deficiat,
sepe nobis intellectus mysticus; quasi apertis iam foribus ostendi-
tur*. Significans, quod si ratio littera deficiat, ad sensum spi-
ritualem recurramus.

Probatur se-
cundò.

Iud. 9.
D. Gregor.

Tertiò. In scientijs humanis, ab inferioribus, ad superiora
procedimus, scilicet ab effectibus ad causas; sed in cognitione,
& intelligentia scripturarum, (secundum omnes Doctores)
ordo est iste, ut a sensu litterali communiter exordiamur; quia
super eum fundatur spiritualis, ergo & Confirmatur. Apoc. 5.
Vidi in dextera sedentis, librum scriptum intus & foris, qui lo-
cus communiter a Doctoribus explicatur de Sacra Scriptura,
quae duplicem habet sensum, litteralem scilicet, qui significa-
tur per scripturam exteriorem, & spiritualem, qui per interio-
rem; sed in omnibus, quae interiora sunt, potiora sunt, ergo.

Probatur ter-
tio.

Apoc. 5.

Quod autem sensus litteralis sit nobilior, probatur. tum quia
ex eo solo necessarium, & efficax sumitur argumentum, non
autem

Sensus littera-
lis est nobi-
lior spiritua-
li. & probatur.

autem ex spirituali; quia est fundamentum ipsius spiritua-
lis. Vnde Augustinus in Epistola ad Hieronymum ait: *Solis scriptu-
 ris sacris cura se honorem deserre, ut nullum audierim eorum,
 aliquid errasse firmissime credat.* Hic autem honor non tribui-
 tur scripturae secundum sensum spiritualem; tunc enim ex eo
 posset necessarium sumi argumentum, quod est contra eun-
 dem Augustinum in epistola contra Vincentium Donatista,
 & contra D. Thom. sed secundum litteram, à quo solo, ut ait
 Augustinus & D. Tho. necessarium sumi potest argumentum.
 Pro intelligentia nota, quod cum sacra scriptura contineat
 rationem practicae, & speculatiuae scientiae; ideo tam ut practi-
 ca, quam ut speculatiua considerari potest. In speculatiuis autē
 una dicitur altera dignior, ut dicitur in lib. de anima, uel ex di-
 gnitate materiae de qua agitur, uel ex certitudine. Si ergo con-
 sideretur uterque iste sensus quoad dignitatem rerum, circa
 quas uersantur, sic aequales sunt, ut bene notat Paulus Burgē.
 in suo Prologo super Biblia, art. 6. quare secundum utrumque
 sensum agitur de istis rebus, scilicet de Deo, uel creaturis
 in ordine ad eum. Si uero consideretur certitudo, sic litteralis
 dignior dicitur: tota enim certitudo aliorum sensuum sacrae
 Scripturae, ex certitudine sensus litteralis depēdet; innititur
 enim spiritualis huic tanquam fundamento. Si uero conside-
 retur ut practica, tunc cum inter practicas, illa sit dignior, quae
 ad ulteriorem finem non ordinatur, qualis est Ciuilis respec-
 tu suarum inferiorum; sic cum finis sacrae Scripturae, ut est
 practica, tam secundum sensum litteralem, quam spiritualem,
 sit ipsemet Deus, seu Beatitudo; aequalis sunt dignitatis. Verū
 quoniam in multis Scripturae locis, sensus spiritualis magis ac-
 cedit ad ultimum finem, quam litteralis, ut patet in praecipuis
 ceremonialibus; ideo spiritualis potest dici nobilior (ut Bur-
 gensis ubi supra.)
Hoc posito sit prima Conclusio. Sensus spiritualis, seu my-
 sticus in ueteri testamento, qui latebat in historijs illis ceremo-
 nialibus, uel praecipuis Iudicialibus, est nobilior quam littera-
 lis. Verbi gratia. In immolatione Agni Paschalis, quae prae-
 praerat decimaquarta Lunae, ad significandam in sensu spiri-
 tuali Christi immolationem, & in similibus praecipuis; sensus
 spiritualis eo praestantior est litterali, quod praestantior fuit im-
 molatio Christi, immolatione Agni. probatur conclusio.
Primò. Ceremonialia illa quae erant ueteris testamenti,
 erant umbra futurorum, *Omnia enim in figura contingebant
 illis* (ut ait Paulus) & ordinabantur ad haec sicut figura ad ueri-
 tatem; sed corpus praestantius est umbra, & ueritas figura, ergo
 & sensus

D. Augustini
sententia de
temptatis sa-
cris.

D. Thom.

Notandū pro
solutione du-
bij.

Scientia una,
ex quot capi-
tibus dicitur
nobilior alte-
ra.
Paulus Bur-
gen.

Prima Con-
clusio.

Probatur Cō-
clusio.
Primò.
Sensus spiri-
tualis compa-

A & sensus spiritualis, qui est ueluti corpus, & ueritas, nobilior
est litterali, qui est ueluti umbra & figura. Confirmatur. Quia
in huiusmodi ceremonialibus, ille est sensus praestantior, qui
magis est intentus à Spiritu Sancto. Huiusmodi autē est spiri-
tualis. Et ideo Paulus 1. Cor. 9. loquens de praecipuo illo dicit
Deuter. 25. *Non alligabis os boni trituranti,* explicans spiri-
tualiter de ministris Ecclesiae laborantibus, ait: *Nonquid de bo-
bus cura est Deo: an propter nos uisus scripturae sint? debet enim
qui arat, in spe arare.* Dixi in historijs Ceremonialibus, & Iu-
dicialibus praecipuis, quia in moralibus praecipuis, raro reperi-
tur sensus spiritualis. Sensus enim litteralis horum praecipuo-
rum, ad mores spectat, nec tamē dicitur spiritualis. Quia non
omnis sensus, qui ad mores spectat, spiritualis est, ut diximus
superius; sed ille qui ex similitudine Christi, Apostolorum,
uel Sanctorum, ad mores traducitur nostros.

Secunda Conclusio. In nouo testamento, saepe sensus litte-
ralis est nobilior sensu spirituali. Patet. Quia facta in nouo tes-
tamento, non sunt gesta principaliter ad aliquid aliud signi-
ficandum, praeter id quod uerba significant. Verbi gratia. Cū
narratur Christi Incarnatio, Passio, Resurrectio, &c. in ijs,
potior est sensus litteralis, quam spiritualis, secundum quem
inferimus nobis etiam esse moriendum uitae, &c. Et licet spi-
ritualis, seu moralis, reperiatur in huiusmodi mysterijs inté-
tus à Spiritu Sancto; magis tamen sunt intenti illa mysteria
propter se, quam propter aliquem sensum morale. Aliquā-
do tamen spiritualis sensus, est potior litterali. Ut cum uerbi
gratia, Christus maledixit ficulneae non ferenti fructum, &
statim aruit; cum unxit oculos caeci nati, &c. haec & alia simi-
lia, plena sunt sacramētis, & mysterijs: in quibus certum est,
sensum spirituale esse potiorē litterali; cum sit magis in-
tentus per se. Licet ergo in his, non possit certa, & infallibilis
regula dari; hoc tamen certum est, illum semper esse sensum
potiorē, qui est magis intentus à Spiritu Sancto. Ex quibus
patet solutio ad argumenta.

Ad Primū ergo responderetur. Verum esse de scriptura ue-
teris testamēti quoad Ceremonialia, Iudicialia, & Historias.
In his enim nobilior est spiritualis, quam litteralis. Nec tamē
Paulus in illis uerbis intendit distinguere inter sensum
litteralem, & spiritualem; sed inter legem ueterem, & no-
uam, illa enim data fuit in tabulis lapideis scripta; haec uero in
spiritu, scripta in cordibus: & ideo illa dicitur littera, haec ue-
rò spiritus. Vel secundò, dicitur littera occidere, quia lex uer-
tus dabat cognitionem peccati, ex qua augebatur concupiscē-
tia

ratur corpo-
ris litterali
uero umbra.

1. Cor. 9.

Nota.

Secunda Cō-
clusio.

Aliquando
sensus spiri-
tualis est pra-
stantior litte-
rali.

Solutio argu-
mentorū.
Ad Primū.
Responderetur
primò.

Responderetur
secundò.
Nota solutio
nō illius disti-

Ad D. Pauli, littera occidit.
Ad confirm. Respondetur.
D. Tho.
Ad secundum respondetur.
Fundamentum in spiritalibus, aliqui est practicius adfinitio.
Ad confirmatione respondetur.
Ad tertium respondetur.
In scientiis humanis, principia sunt nobiliora, & notiora.
Ad confirmatione respondetur.
Ad quartum respondetur.

ria occasionaliter, ex hominum malitia, quæ semper nititur in ueritatem; nec tamen dabat gratiam, qua adiungetur homo; lex uero noua, dat abundantem gratiam per quam adiungetur ad implenda præcepta. Ad confirmationem respondetur, per sensum litteralem, non solum haberi historiam reru gestarum; sed etiam quæ sunt credenda, speranda, & facienda. Vnde Deut. 6. dicitur: *Audi Israhel, Dominus Deus unus est*, & Matth. ultimo. *Baptizantes eos in nomine Patris, &c.* Vnde in sensu litterali, habetur præceptum de Fide, quid credendum sit. Similiter dantur multa alia præcepta de Charitate, ut patet in Decalogo. Hæc autem præcepta, non habent nisi sensum litteralem. Vnde (ut ait D. Thom. 1. p. q. 1. ar. 10. ad primum. Nihil ad fidem necessarium continetur alicubi sub sensu spiritali, quod scriptura per litteralem sensum, alibi non tradat. Ad secundum respondetur, quod non omnis litteralis sensus, est propter spiritalium. Cōcedo ergo argumentum de litterali, qui est propter spiritalium magis intetum; nego tamen de litterali, qui est per se intentus, (ut dixi in secunda Conclusionem. Adde, quod fundamentum in spiritalibus, sæpe est dignius edificio. Christus enim fundamentum dicitur. 1. Cor. 3. qui tamen nobilior est toto edificio Ecclesie, & ideo sicut deficienti fundamento, corrui totum ædificium; ita deiciente uero sensu litterali, necesse est, ut deficiat spiritalis. Ad confirmationem respondeo: sensum litteralem intetum à Spiritu Sancto, semper esse uerum, nec requiri ad eius ueritatem, ut uerba sumantur secundum propriam significationem; sed sufficit, quod quandoque in impropria, & translata. Quod præcipue est seruandum in Parabolicis locutionibus, quibus sæpe utitur sacra Scriptura, & hoc sibi uult D. Gregorius. Ad tertium respondeo, quod potius probat contrarium. Sicut enim in scientiis humanis, principia sunt notiora, & nobiliora, ex quorum cognitione deuenimus in cognitionem cōclusionum; sic in cognitione sacrae Scripturae, ex intelligentia articulorum, quæ sunt principia Theologiae (secundum sensum litteralem) deuenimus in cognitionem cōclusionum. Ad confirmationem respondeo, tantum probari, quod sensus litteralis, non sit semper nobilior, quod liberè concedimus. Ad aliud uero argumentum, quatenus probat, sensum litteralem esse simpliciter nobiliorem, Respondeo, sensum spiritalium posse dupliciter considerari, primo in se, supposito & cōstituto iam, hunc uel illum esse sensum spiritalium alicuius loci, & sic ex eo firmum sumitur argumentum, (ut infra dubio sequenti dicitur.) Secundo, ut ignotus,

A tus, & reconditus, & sic non potest summi firmum argumentum. Hoc autem non prouenit ex defectu scripturae, sed ex imbecillitate nostra, qui talem sensum non ualemus per nos certa aliqua uia attingere, nec tamen semper fundamentum est nobilissimum edificio; sed secundum quid. Quia ratione litteralis sensus, etiam dicitur dignior spiritali, secundum quod est fundamentum illius, atque hæc de dubio.

D V B I V M Q V I N T V M.

An ex solo sensu litterali, certum & necessarium sumatur argumentum, an uero etiam ex spiritali?

Certum est, Auctoritatem Sacrae Scripturae esse infallibilem, & ex ea necessarium argumentum duci, quod uidere est in Concilijs, quæ ad Fidei dogmata probata, Sacrae Scripturae auctoritate, ut plurimum utuntur, tanquam infallibili regula ueritatis. Verum cum duplex sit sensus in ea, litteralis & spiritalis, discutendum est, An ex utroque sumatur necessarium argumentum, an uero ex solo litterali, & uidetur quod etiam ex spiritali.

Sacra scriptura auctoritas, est infallibilis.

Primo, Spiritalis simpliciter est præstantior litterali, ergo si ex hoc sumitur, poterit etiam ex illo. Antecedens patet. Tum quia spiritalis comparatur animæ, litteralis, corpori; ille diuinitatis; iste uero humanitati, ut ait Cyrillus in Prologo super Leuit. Tum quia si ex spiritali sensu non sumeretur argumentum necessarium, maxime esset quia fundatur in similitudine, in quo potest facile deceptio contingere; sed hoc non obstat, quia etiam sensus litteralis metaphoricus, innititur similitudini, & tamen ex eo firmum sumitur argumentum, ergo.

Primum argumentum.

D Cyrillus. Sensus spiritalis, comparatur animæ, litteralis corpori.

Secundo, Ex uero ipsius scripturae, in qua multa loca sumuntur in sensu spiritali, ad alias ueritates probandas, nec tamen est dicendum, argumentum esse infirmum. Antecedens patet. Paulus enim 1. cor. 9. ad probandum deberi stipendia sustentationis ministris Ecclesie, uel Prædicatoribus, adducit illud Deutero. 25. *non alligabis os boui trituranti*, & tamen adducit in sensu spiritali dicens, *Nunquid de bobus curat est Deo? An propter nos hæc dicit?* litteralis enim sensus, est de bobus ipsis. Et ad Hæb. 1. probans Christum esse Deum, utitur illo testimonio 2. R. 7. *Ego ero illi in Patrem, & ipse erit mihi in filium*, in sensu spiritali, intelligitur de Salomone. & patet, quia subditur: quod si impiè egerit, arguam eum. Quæ tamen uerba, nullo modo de Christo intelligi possunt, cum nunquam

Secundum argumentum.

1. Cor. 9.

Deut. 25.

Hæb. 1.

2. R. 7.

quam

Matt. 2.
Ioan. 19.

quam peccare potuerit. Similia sunt loca illa Matt. 2. de reditu Christi ex ægypto, & Ioan. 19. de ossè Christi non comminuto.

Varia opinio
Doct.
Prima opinio
Medinz.

In hoc dubio diuersimodè Doctores loqui sunt. Medina enim li. 6. de recta in Deum fide, asseruit, argumentum firmum sumi posse ex sensu spiritali, non quocunque, sed ex eo qui communis est, & ab omnibus receptus. Vnde quia apud Iudæos, notissimum erat omnibus, Messiam figurari in Dauid, & salomone, inde (inquit) argumentari potuisse Paulum argumento efficaci, & ex communi consensu ducto, ex illo loco 2. Reg. 7.

Secunda opinio
D. Tho.

D. Tho. oppositum docet 1. p. q. 1. ar. 10. & quodlib. 7. q. 6. ar. 14. ad 4. & est communis sententia Doctorum, ex sensu spiritali non deduci firmum argumentum, sed tantum ex literali, fundamentum D. Tho. est. Quia huiusmodi sensus spiritalis, in similitudine fundatur. Leo enim Christum significat propter similitudinem in voracitate. argumentum autem ductum ex similitudine, fallax esse potest, & ideo necessarium non est, quod pater: Quia vna res potest esse multis similis. Propositio ergo quæ continet talem similitudinem, continet etiam multos sensus disunctiuos, id est, non omnes veros: & ideo non potest (quando in Scriptura Sacra proponitur) ab illa procedi, ad aliquam D illarum determinatè: esset enim tunc fallacia consequentis. Hoc autè non prouenit ex defectu auctoritatis scripturæ, sed potius ex natura similitudinis, in qua facile potest deceptio contingere, dum ab uno sensu, ad alium argumentamur. Verbi gratia. In exemplo posito. Si quis arguèretur: *Leo rugit, & circuiuat quærens quem deuoret* (ut ait Petrus) sed Christus est Leo, iuxta illud Ioannis: *Apoch. 5. vicit Leo de tribu Iuda*, ergo rugit, & quærit quem deuoret, vel è contra: *vicit Leo de tribu Iuda* Diabolus est Leo, ergo vicit. In his, & similibus, fallacia est consequentis, & æquiuocatio. maior enim propositio in viroque argumento, habet multos sensus disunctiuos. In primo enim syllogismo, si intelligatur de Diabolo, vera est propositio; de Christo verò, falsa. è contra verò in secunda, de Christo est vera, de Diabolo autem falsa. eadem sententia est Augustini Epist. 48. contra Vincentium Donatistam, vbi aperte dicit. *Impudentissimum esse cõsendum eum, qui per aliquid in allegoria positum, quidquam per se interpretari conatur.* & Dionysius in Epist. ad Titum, vbi ait: *Theologiam mysticam, nõ esse symbolicam, id est argumentatiuam.* Idem habent Castro, & Driedo, in argumento secundò. Dicunt ergo in Theologia, argu-

Fundamentum
D. Tho.
Leo, quomodo
significet
Christum, &
Diabolum.

Nota fallaciam.

Apoch. 5.

D. Augu. sententia.

Dionysius.
Driedo.

menta

A menta esse in duplici differentia contra hæreticos, alia necessaria quæ conuincunt, & hæc non nisi ex sensu literali summi possunt, alia verò probabilia, & hæc posse etiam de promi ex spiritali.

Tertia sententia est aliorum qui dicunt: quòd cum spiritus sanctus per Apostolos, aut Prophetas, explicat nobis aliquem locum scripturæ, siue in sensu literali, siue in spiritali, sensus ille in quem talem locum adducunt, est literalis; quia iam talis sensus habetur in scriptura & ideo posse summi ab eo argumentum necessarium.

Pro huius rei intelligentia, dico Primò. quòd ex solo sensu spiritali, non conficitur certum argumentum ex sacris litteris. ita docent Hierony. super caput 15. Matthæi, & Augustinus in Epist. 48. contra Vincentium Donatistam, & D. Dionysius, in Epist. ad Titum. & hoc communissimum est apud Doctores.

Dico Secundò. quòd cum sensus spiritalis est certus, potest ab eo summi efficax argumentum. Constat autem de eius certitudine, quando adducitur ab aliquo Apostolo, vel Canonico scriptore, qui talem esse sensum illius loci à Spiritu sancto accepit, siue ille sensus sit literalis, siue spiritalis. Verbi gratia. Volens Paulus 1. Corint. 9. probare deberi stipendia ministris Ecclesiæ, adducit illud Deut. 25. *non alligabis os boni ministranti.* ait autem, sensum talem verborum, & tale præceptum, esse datum, non tam pro bobus, quàm pro nobis: *An propter nos* (inquit) *hæc dicitur*: ergo iam habemus ex scriptura, scilicet ex Paulo ita loquentè, verba illa fuisse dicta pro ministris Ecclesiæ. Cum autem Paulus mentiri non potuerit, quia loquebatur vt scriptor Ecclesiasticus, ex particulari assistentia Spiritu Sancti, ergo iam cõstat ex scriptura, illum esse sensum; & cum scriptura mentiri non possit, talis sensus certus est, & verus, & per consequens necessarium argumentum ab eo summi potest. Apostoli enim, immediatè à Spiritu Sancto agebantur in explicatione sacræ scripturæ, & ideo licebat eis viroque sensu uti, quia vtrumque immediatè a Spiritu sancto accipiebant, qui infallibiliter tales veritates, quæ ad fidem & mores pertinebant, eos docebat.

Præterea cum aliquando vtebantur sensu spiritali, per aliquas figuras, quæ erant receptissimæ in populo Iudeorum, etiam erant argumentum firmum, & ideo poruit Paulus (cum salomon esset expressa figura Christi) uti huiusmodi figura, ad probandam Diuinitatem Christi. Vnde malè aliqui inserunt, Epistolam ad Hæbreos, non esse Pauli, quia in ea vsus est figura Salo-

Tertia opinio.

Distum primum.

Distum secundum.

Quando constat nobis de certitudine sensus aliquis loci scripturæ. 1. Cor. 9. Deut. 25.

Apostoli mouebantur immediatè à Spiritu Sancto, in explicandis Sacris Scripturis. Nota.

Aliqui dixerunt (sed malè) epistolam

ad Hab. non esse D. Pauli, & quare.

Dictum tertium.

Dubium.

Solutio. Paulus Burgen.

Dan. 9. Nota circa tex. Danielis.

Corollarium.

Quo possit sumi efficax argumentum contra Infideles, seu Catholicos.

ra Salomonis in sensu spiritali, ad probandam Diuinitatem Christi. Hoc. n. decetissimum fuit, cu Salomon expressa Christi figura extiterit. Neque hoc est nouum & inuitatum in Ecclesia. Solent enim saepe Concilia, & Romani Pontifices, ad dogmata aliqua Fidei probanda, huiusmodi uti figuris, praeter tim si aliis, res ipsa ex scriptura in sensu litterali constet.

Dico tertio, quod quando omnes Sancti conueniunt in expositione alicuius loci Scripturae secundum sensum mysticum, tunc propter commune Sanctorum illorum Patrum auctoritate, tam magnum potest ex illo loco argumentum desumi, ut oppositum non sine temeritate maxima dicatur; cum Patrum torrenti obuerfentur.

Sed petes hoc loco: An ex quolibet sensu litterali sacrae scripturae, sumum, & efficax possit desumi argumentum?

Respondeo cum Burgenfi in suo prologo super biblia, art. 5. quod licet a solo sensu litterali, firmum possit sumi argumentum; non tamen a quolibet. Cum enim sint multi textus in Sacra Scriptura, qui diuersimode a Sanctis Patribus exponuntur (ut superius diximus) sequitur, ex nullo illorum sensuum, efficax possit sumi argumentum. Quia sic, argumentemur a diuinctiua, ad alteram partem determinate. Verum, si huiusmodi sensus litterales diuersi, in uno aliquo conueniunt, potest tunc efficax summi argumentum, saltem quoad hoc in-

quo conueniunt, verbi gratia. Danielis 9. cap. in comparatione septuaginta hebdomadarum, licet Expositores tam Hebrei, quam Latini diuersimode se habeant, non solum in principio a quo hebdomadae illae habent initium; sed etiam in progressu computationis; tamen quia secundum omnes, vltimus terminus earum, iam longe transiit in praeteritum, ideo ex eo loco, argumentum efficax sumi potest, ad comprobandum, & concludendum, Christum iam venisse. Ex quibus sequitur, quod cum sensus litteralis non sit idem apud omnes, in multis locis Sacrae Scripturae, ideo contingit, ut ex aliquo sensu litterali, efficax sumi possit argumentum contra quosdam, scilicet contra tenetes eundem sensum litteralem; ex quo tamen sensu, non potest sumi argumentum validum contra alios, qui illum sensum litteralem non tenent, nec admittunt. Quod ut plurimum contingit inter Catholicos, & Infideles, sunt enim aliqua loca Scripturae, quorum sensus qui est litteralis, & verus apud Catholicos, non sufficit ut ex eo sumatur Efficax argumentum contra Haereticos, & Infideles; sed ex hoc non tollitur, quin sensus Catholicorum, sit verus & litteralis apud Catholicos censendus. Verbi gratia, Litteralis sensus illius loci Psal.

A Ps. 2. Verbo Domini caeli firmati sunt, & Spiritu oris eius, omnis virtus eorum, apud Catholicos est, quod verbo Domini, id est Filio Patris aeterni, Caeli sint firmati. Quae quidem expositio, apud Catholicos, est quasi necessaria, & consona huic quod dicitur Ioannis ca. 1. Et Verbum erat apud Deum, & Omnia per ipsum (id est per Verbum) facta sunt. Et concordat cum dicto Pauli, Vniuersa, in ipso (id est in Filio Dei, fuisse condita. Sed ex hoc sensu, non sumitur argumentum efficax contra Infideles non recipientes Euangelium. illi enim non concedunt, esse aliquam distinctionem realem in Diuinis, nec dari aliquam Processionem ab aeterno in eis, sic, ut sit aliqua Diuina persona, aeternaliter procedens ab alio, per modum Verbi mentalis. Unde cum dicitur: Verbo Domini, caeli firmati sunt, ipsi dicunt, quod hic locus Psalmittae, more humano intelligitur. Sicut cum de mandato alicuius Domini aliqua fiunt, dicitur, quod sunt verbo eius facta. Sumitur tamen ex hac auctoritate, argumentum validum apud Fideles, circa distinctionem Personarum in Diuinis. Ex quo sequitur, quod Catholicus, exponens istam auctoritatem Psalmittae, debet eam Catholicè exponere; non quaerens, an ex ea possit sumi efficax argumentum contra Infideles Trinitatem negantes, an non. Quia non oportet (ut diximus) quod ex quolibet sensu litterali, argumentum sumatur apud omnes, quod multi male crediderunt.

Nota autem hoc loco. Quod non omnia, quae secundum sensum litteralem ex Sacra Scriptura habentur, sunt immediata, ita quod ex primaria sua significatione, immediate colligantur; sed requiritur quandoque additio, seu adiunctio alterius veritatis. Verbi gratia. Ex illo testimonio Lucae, cap. 20. Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob; concludit Christus Dominus contra Saduceos, esse aliam vitam post hanc praesentem: non quidem ab solute, & sine alio; sed supposita hac altera veritate: quoniam Deus, non dicitur respectu mortuorum Deus, seu eorum qui non sunt, sed tantum respectu existentium, & viuorum; sed (in fert Christus) Deus dicitur respectu Abraham, Isaac, & Iacob, ergo existunt, & viuunt. Quandoque uero contingit, ut Conclusio litteralis, deducatur ex scriptura per plures praemissas. Sicut contingit in sciētis humanis, quarum Conclusiones, aliquae quidem sequuntur immediate ex principijs, aliae uero per multas consequentias. Sensus ergo litteralis, qui ex primaria significatione consistit, est primus; alij uero consequentes, dicuntur secundarij, quorum certitudo a primo dependet: est enim omnibus certior, sicuti prima principia notiora sunt conclusionibus, quae ex eis deducuntur.

Putebra expositio illius loci Psal. 2. Verbo Domini, etc. Ioan. 1.

Corollarium.

Nota.

Lucae 20.

Argumentum Christi Domini contra Saduceos.

Libri Primi, Disputat. I.

Nunc argumentis in principio factis satisficiamus.

Solutio argu-
mentorū.
Ad Primum.

Ad primum igitur argumentum negatur consequentia. Licet enim sensus spiritualis in ceremonialibus illis præceptis, & iudicialibus, sit nobilior litterali (ut diximus) ex hoc quod erant umbra futurorum bonorum; non tamen est potior ad argumentandum, quia spiritualis procedit ex similitudine, quod est argumentum debile, nisi Spiritus Sanctus illum nobis explicuerit. Ad confirmationem dicimus, quod cum aliquis locus Scripturæ, habet sensum aliquem litteralem metaphoricum, ex tali sensu, non desumitur efficax, & firmum argumentum, donec certò & evidenter nobis constet, illum esse litteralem sensum illius loci, siue per alium locum Scripturæ, siue ex communi consensu Doctorum, aut ex definitione Ecclesiæ. Tunc enim sumeretur argumentum necessarium ex eo, sicut etiam sumitur ex spirituali, quando constat certò de eo, ut patet in sequenti solutione.

Ad Secundū.
Prima Solu-
tio.

Medina.

Caietanus.
Argumentum
efficax apud
Iudæos.

Secunda So-
lutio.

Non licet no-
bis ex sensu
spirituali, su-
mere argu-
mentum ne-
cessarium si-
cut licebat
Apostolis.

Ad secundum, multa dicunt Doctores. Respondeo ergo primò, omnes illas auctoritates veteris testamēti in nouo adductas, habere in nouo testamēto tantum sensum mysticum, & spiritualem, non autem litteralem. Ita Medina ubi supra, & idem uidetur dicere Caietanus super cap. 2. Matth. quod præsertim dici potest pro locis adductis à D. Paulo. Vnde tunc argumentum est tantum probabile, contra Iudæos uerò, est valde efficax. Quia ea quæ Dauidi, & Salomoni Deus promiserat, communiter tenebatur esse implenda in Messia; cum autē ea in Christo uiderentur impleta, seu probaret Paulus adimpleri; ideo eum esse uerum Messiam in lege promissum, optimè deducebat. Dico secundò, quod licuit Sacris scriptoribus, ex sensu spirituali argumentari, quia illis per Diuinam reuelationem constabat, illum sensum spiritualem, esse à Spiritu Sancto intentum. Et ideo tam respectu eorum, qui per reuelationem eum accipiebant, quam respectu nostri, qui per Fidem iam certissimi sumus, talem esse legitimum sensum spiritualem illorum locorum, quem Sacri scriptores tradidit in nouo, (cum hoc habeamus ex Sacra Scriptura, ut superius diximus) argumentum est necessarium, & efficax. Iudæis uerò, qui non recipiunt testamentum nouum, neque concedunt, ei adfuisse Spiritum Sanctum, tantum erit probabile. Nec ideo tamen licebit nobis, sicut licebat Apostolis, aut scriptoribus Ecclesiasticis, ex sensu spirituali, necessarium sumere argumentum, ad colligendum aliquid de Fide infallibiliter. Quia nescimus, an talis sensus sit à Spiritu Sancto intentus. Si tamen constaret hoc nobis per Ecclesiam, sicut constabat Apostolis ipsis, possemus tunc ex eo neces-

C

Quæstio Secunda.

35

A necessarium sumere argumentum, quia iam constaret, talem sensum esse intentum à Spiritu Sancto. Atque hæc de hoc ultimo dubio primi articuli.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De Metaphoris, & Parabolicis loquutionibus Sacra Scriptura.

Diuinam Scripturam condecenter uti metaphoris, luculentissimè tradit D. Tho. 1. p. q. 1. art. 9. Et in prologo Primi Sentent. art. 1. Et D. August. lib. contra Mendacium ca. 10. & li. 3. de Doctr. Christiana. à cap. 5. usque ad 26. & lib. 10. de Ciuit. c. 14. Etenim cum naturale sit homini, ut per sensibilia ad intelligibilia perueniat, Deus qui suauiter, iuxta id quod naturæ competit, omnibus prouidet, conuenienter in Sacris litteris, sub corporalium rerum metaphoris, spiritualia tradit, ut sic Rationalis creatura, à metaphorica cortice agresti, ad ueritatis internæ, & spiritualis intelligentiæ dulcissimam medullam gustandam, accederet. Hoc autē præstat Theologus, cuius gloria non in alio, quam in Theologicis ueritatibus & metaphoricis eius loquutionibus intelligendis & enucleandis uersatur; unde Salomon Prouerb. 25. dicebat. *Gloria Dei, est celare uerbum, & gloria Regis, (id est Theologi) inuestigare sermonem.* Id est parabolam, aut metaphoram; Similis effectus Aquilæ, (quæ est etiam Regina inter aues) non cuiuscumque, sed Aquilæ illæ grandi magnarum alarum logo membrorum ductu, plenæ plumis, & uarietate, quam uidit Ezechiel uenisse ad Libanum, & uulisse medullam cedri, ac asportasse eam in terram Canaã, in urbem negociatorum. Siquidem Theologus, ad Libanum & candidissimum Sacrarum litterarum montem accedens, uarietate plumarum, id est conceptuum Sanctorum Patrum, & uarietate doctrinarum, decoricata cedro, id est, Metaphorarum, Prouerbiorum, ac Parabolarum cortice sublata, dulcissima, ei, reconditæ ueritatis, Dei scilicet ineffabilis cedri medulla gustanda conceditur. Et quoniam Fidei nostræ mysteria, non debent facile ab Infidelibus dignosci; iuxta illud Domini uerbum, *Nolite Sanctum dare canibus, nec projiciatis margaritas ante porcos.* Idem uoluit Dominus, ut in Sacra Scriptura Parabolæ, & metaphora essent. Vnde dixit Dñs, *Vobis datum est uosse mysterium Regni Dei; ceteris autē in parabolis ut uidentes non uideant, & audientes non intelligant.* Quod signatum fuit in illo Exo. 34. ubi Moyſes Populo rudi legem traditurus, *Pe-*

Diuina Scri-
ptura, conue-
niēter utitur
metaphoris.
D. Tho.
D. August.

Prouer. 25.

Theologus,
dicitur Rex.
Theologus,
similis est A-
quila.

Nota pro Cō-
cionatorib⁹.
Ezech. 14.

Deus meta-
phoricè ap-
pellatur Ce-
drus.

Mat. 7.

Lucæ 10.

Exo 34.

E 3 *lamine*

Spiritualia
conueniēter
nobis in Scri-
pturis, p̄ me-
taphoras re-
rum corpora-
lium tradun-
tur.
D. Dionys.

1. Cor. 2.

D. August.
Nota p̄ Con-
cionatorib⁹.

Diuina Scri-
ptura ampli-
tudo.
Rom. 1.

Diuina sub
metaphoris
tradita tena-
cius memo-
riae hērent.
Diuina tradū-
tur sub tropis,
ne patiāt
fastidium.
D. August.
Sacra Scriptu-
ra licet usq̄
metaphoris;
non ideo in
comparanda
est cum infir-
mis alib sciē-
tiis, uel cum
Poetis.
Poeta in suis
rebus, solum
delectationē
intendunt.
Finis p̄ptius
Scripturae, in
utendis me-
taphoris, q̄s
fit.
D. Dionys.

lamine faciem suam operuit. Quod autem spiritualia sub meta-
phorū corporalium rerū nobis in Scriptura tradantur, egregiē
D. Dionysius lib. de Cœlesti Hierar. cap. 1. & 2. declarat, di-
cens: *Impossibile est aliter nobis lucere Iminum radum, nisi
u. uiet. ue Sacrorum uelaminum circumuecturum.* Et iam cum
mytheria supernaturalia, capacitatem nostri intellectus exced-
dunt, nequimus Diuina & supernaturalia, prout in se ipsis
sunt, & secundum proprium modum cognoscere, sed tantum
secundum nostrum modum, & per ordinem ad materialia, il-
la quoquomodo referentes, & significantes. Vnde rectē D.
Paulus 1. Corint. 2. de Diuinis mysteriis loquens dixit. *Neque
in car hominis ascendunt que preparauit Deus diligētibus se.*
Hæc enim Diuina mysteria, ut exponit D. Augustinus tract. 1.
in Ioan. cum ab homine cognoscuntur per similitudines cor-
porales, amittunt propriam perfectionem, quantum scilicet
ad modum intelligendi. Vnde uerius dicuntur descendere in
cor hominis, quam ascendere, quandoquidem propriam eorū
perfectionē (ut diximus) humanus ille modus intelligen-
di, minuere uideatur. Adde, quod Diuina Scriptura, omni
creatura (id est homini) præposita est: *Sapientibus enim & in-
sapientibus debitorem se Paulus constituit,* Rom. 1. Rudibus au-
tem qui intelligibilia secundum se capacitatem nō habēt,
similitudines proponuntur. Sicut etiā imagines. Quia: quod
res Sacrae, sub tropis, & metaphoris tradita, tenacius, ac fir-
mius in memoria conseruantur, & cum multones Diuina
(ob eorū grauitatem) reperenda sint; idē tropicē sub diuer-
sis figuris recensentur, *Ne molestiam, & fastidium generent,* Vt
dixit D. Augustinus lib. 2. de Doctri. Christiana cap. 6. Imō in
his metaphoris mirabiles sensus ad mores componendos ap-
tissimi, comprehenduntur, atque alij etiam ad Fidem confir-
mandam (ut scribit idē Augustinus li. 11. de Ciui. Dei. c. 19.)
Compertum igitur est, Sacram Scripturā, propter necessitatē,
& utilitatē nostram, metaphoricis uti loquutionibus, nec ob-
id cum infimis scientijs, puta cum Poetica & similibus, cōpa-
randa est. Nam Poeta (ut ait D. Tho. in solutione ad primum
lo. cit.) solam & meram delectationem intendunt, dum utun-
tur metaphoris. Intendunt enim representare: representatio
autem naturaliter homini delectabilis est; Finis autem pro-
prius Diuinæ scripturae, dum metaphoras assumit, est aliqua ueritatem
Fidei manifestare, nō autem representare, uel delectationem
gignere. Soler autem Scriptura Sacra, mysteria magis tradere
sub figuris infirmorum, & uiliū corporū, quam corporum
nobilium, & sublimiorum, ut D. Dionys. scribit lib.
de

A de Cœlest. Hierar. cap. 2. & hoc ob tres causas, sicut & S. Tho.
dicto art. in solut. ad tertium, reseruit. Primò, quia dum uiliū
similitudine Scriptura uicitur, liberatur humanus animus ab
errore, ne arbitretur huiusmodi dici secundum proprietatem
de Diuinis: quod dubitari potest, si sub nobilium corporū fi-
guris Diuina describerentur, maxime apud illos, qui nihil aliud
à corporibus nobilioribus excogitare nouerunt. Secūdo,
quoniam similitudines earum rerum, que maxime à Deo e-
longantur, uerissimam, & certissimam in homine gignunt
existimationem, quod Deus non sic illud quod in figura assu-
mitur; sed quod sit supra illud, quod de Deo dicimus, & cogi-
tamus. Tertio, quia per huiusmodi, Diuina magis (ut prius di-
ximus) occultantur indignis. Est autem hic considerandum.
Quod necessarium est in Scriptura intelligere istas figuratas
loquutiones, cum ex illarum ignorantia, pleræque hæreses or-
tae sint, ut lib. 3. de Doctrina Christiana, cap. 5. & 10. dixit Au-
gustinus. In quibus intelligendis, duo extrema uitanda sunt.
Alterum eorum, qui omnia figuratiuē interpretantur, & in
omni loco Scripturae figuram fingunt. in quem errorem inci-
dit Origenes super Genes. ut ait Hieronymus in Epistola ad
Pamachium, aduersus errores Ioannis Hierosolymitani to-
mo 3. quem D. Basilius (tacito tamen eius nomine) reprehē-
dens, homil. 3. super Genes. hanc sententiam scribit: *Et quidē
isti (Origenes per aquas supercœlestes, interpretabatur bonos
Angelos, per sublimares uero, malos Spiritus) prætextu anagogi-
ci sensus, & sublimioris intelligentia, ad Allegorias transferunt
omnia: nos uero hisce interpretationibus, ut, quæ somnijs, & ani-
libus fabulis similes sunt, relegatis, nomine aqua, intelligimus ue-
ram aquam, & ceteras res similiter.* Vnde in sexta Synodo di-
citur, Origenem in multis errasse. Alterum eorum, qui morē
Iudaicum sectantes, omnia loca Scripturae, etiam metaphori-
ca, in propria significatione interpretantur. Quod multorum
antiquorum interpretum fuit uitium, ut scribit D. Hierony.
super Ezech. cap. 26. & D. August. loco cit. cap. 10. 15. & 16. Est
autem regula eiusdem Augustini in dicto 10. cap. quod quotiescun-
que sermo Scripturae, secundum propriam uocem, &
significationem, aliquod absurdum, molle, & carnale signifi-
cat, tūc est figurata loquutio. Vt est illud, *Petra autem erat Chri-
stus: Vicit Leo de tribu Iuda.* quemadmodum etiam multa eo-
rum, quæ in Canticis Canticorum scribuntur.
Sunt autem in libris sacris sex modi tropici, & figuratiuæ
loquutiones.

Primò, si aliqua loquutio significet aliquid amplius, quam

E 4 Auctor

D. Tho.
Propriet multas
causas, Scriptura tradit
nobis sine uelata sub fi-
guris corporum ignobi-
liorū, quam ignobiliorū.
Prima causa.
Secunda cau-
sa.
Tertia causa.
Ex ignorantia
Sacrae Scriptu-
rae, multæ hæ-
reses ortæ
sunt.
D. August.

In intelligendis
Scripturis, duo extrema
uitanda sunt.
Iudæi omnia
ad litterā in-
telligebant.
D. Hierony.
D. Basilius.

Origenis er-
ror.

D. Hierony.
D. August. re-
gula ad Scri-
pturas intelli-
gendas.

1. Cor. 10.
Apoc. 5.
In sacris Scri-
pturis, sunt
sex modi tro-
picæ loquutio-
nis.
Primus mo-
dus est hyper-
bolicus.

D. August.

Auctor intendit significare, dicitur Tropus hyperbolicus, id est sermo excessum continens, ita D. Augustinus, capit. 21. lib. 16. de Ciuit. Dei. docet, promissionem illam in Genesi factam Abraham, de semine illius multiplicando ut stellas caeli, & arenam maris, hyperbolicam esse. nam ut sonat (ait) falsa est. Significat autem populum magnum esse futurum. D. Hiero. super I. Ieremiam cap. 20. & super Ecclesiast. cap. 10. & Augustinus in quatuor. super Deutero. in cap. 9. hyperbolicè exponunt illa uerba: *Vidit muros Ciuitatis pertingentes usque ad caelum.*

D. Hieron.

Secundus modus est Hironianus.

Adam factus est sicut unus ex nobis, dictum est per Hironiam, ex sententia D. Augustini.

Theophilac. Tertius modus metaphoricus.

Christus dicitur Leo, & similiter Diabolus Leo appellatur, propter diuersa. Apoc. 5.

1. Petri 3. Leo quomodo Christum significat.

Leo, quomodo Diabolus significat.

Psal.

Nota quod metaphora si sit longior debito, amittit nomen Parabola, & dicitur Allegoria. Iuel. 1.

Secundò, reperitur in scripturis Hironia, quando contrarium intendimus ab eo, quod loquutio significat. quomodo Augustinus lib. 1. contra Aduersarium legis, & Prophetarum dicit illud Genes. *Ecce Adam factus est quasi unus ex nobis*, esse dictum per Hironiam. & lib. 3. de Doctrina Christiana. ca. 33. *Benedic Deo & morere*, apud Iob. Et Theophiliactus in Matt. super illud, *Dormite iam & requiescite*, atque etiam illud, *Ite ad uendentes, emite nobis.*

Tertia figurata loquutio dicitur metaphora. Eadem autem res, seu metaphora, potest transferri ad significandas res contrarias, ex contrarijs proprietatibus, quas res illa metaphorica habet, ut Apochal. 5. dicitur Christus Leo, & 1. Petri 3. dicitur Diabolus Leo, ratione diuersarum proprietatum in Leone reptarum, ut superius indicauimus. Omne enim nomen metaphoricum, ex similitudine suae proprietatis trahit metaphoram. Quocirca ut sensum metaphoricum percipiamus, diligenter consideranda est, cum proprietates à qua talis metaphora sumitur, tum etiam litterae circumstantia, quae ipsam innuit. Vnde Leo Christum signat ratione fortitudinis, & quia uictoria requirit fortitudinem, ideo dicitur. Vicit Leo de tribu Iuda. Similiter Diabolus qui cum furore, & magna in humanum genus rabie, hominum damnationem quaerat, & curet, ideo Leo rugiens appellatur, quaerens quem deuoret. Atque ita, metaphora, ex litterae circumstantia, in bonam, uel in malam partem trahenda est. Quando uerò ex circumstantia litterae, non innotescit nobis, quid sibi uelit parabola, seu metaphora; tunc & in bonam, & in malam partem exponi potest; dummodo non sit contra Fidem, aut aliquem absurdum sensum faciat, ut est illud: *Calix in manu Domini plenus mixto, & inclinavit ex hoc in hoc, &c.* Sed hic unum est animaduertendum. Quod loquutio metaphorica, si longior & prolisior sit, nomen metaphorae perdit, & allegoria appellatur. Vt est illud Ioselis primo, sub metaphora uinea, in quo Iudaici Populi miseriae describuntur, & illud

A & illud: de lignis syluarum in unum congregatis ad Regem eligendum, in quo Abimelech Noui Regis electio designabatur.

Iud. 9.

Quarta loquutio est, quae proprie non est figurata, sed dicitur parabola, differt autem tropus à parabola. Quia tropus transferretur ad aliquid aliud significatum, in parabola uerò retinetur propria uocis significatio. verum illa significatio propria, conferretur, & comparatur alteri. Sicut est illud, *sicut et eos eloquium tuum* uerè et os iumi ut pro re ipsa, licet aliud innuat, & illud, *Simile & Regnum Caelorum* sagena, ubi sagena proprie sumitur. Dicitur autem parabola ut nomen eius Graecum sonat ex eo quod continet in se comparisonem quandam & collationem, unde sic definitur. *Parabola est similitudo, in qua res diuersae comparantur, in eo in quo sunt inter se similes, habens notam similitudinis, uel comparationis*, Et talis, est illa: *simile est Regnum Caelorum*, uel, *sicut in diebus Noè* &c. D. Chriostollin. Ma. r. homil. 93. ait, *quod proprius sensus Parabola, debet sumi ex scopo & intentione dicentis, & ex circumstantia litterae. Nec oportet quod omnia quae dicuntur in Parabola, reperiantur in re cui applicatur Parabola, sed id tantum quod intèditur.* Theophilactus in c. 16. Lucae ait, *Omnia parabola oblique, & figurato modo, naturam quarundam rerum manifestat. non enim per omnia rebus ipsis assimilatur, propter quas assumpta est.* Vnde Hieronymus Laurentus optime fert, quod non oportet, omnes partes parabola curiosius inquirere; sed quatenus apparent propositio utiles, reliquae enim omittendae sunt, quae si parabolam contextentes, & nihil ad propositum facientes, ut dixit Augustinus. 16. de Ciuit. Dei c. 2. Non sanè omnia quae gesta narrantur, aliquid etiam significare putanda sunt; sed propter illa quae aliquid significant, etiam ea quae nihil significat, appetuntur. *Solo enim nomere terra, proscinditur, sed ut hoc fieri possit, etiam caetera aratri membra sunt necessaria. nec soli nerui i ciuitatis, atq; huiusmodi nasis musicis, aptantur ad cantum: sed ut aptari possint, insunt in compaginibus organorum quae non percutiuntur a canentibus, sed ea quae percussa resonant ijs connectantur. ita in Prophetica historia, dicuntur aliqua quae nihil significant, sed quibus adhaerent quae significant, & quodammodo religuntur.* haec Augustinus. In scripturis autem sacris & praecipue Euangelij frequentissimè est usus parabolarum, ut per terrenas similitudines, facilius caelestia dignoscamus.

Quartus modus est Parabolicus. Tropus à Parabola differt.

Parabola unde dicitur.

Parabola quod fit.

D. Chrysost.

Theophilac.

Hieron. Laurentus.

Aureum dictum D. Augusti. de Sacra Scriptura, dicit comparat eam ueniens, & ciuitatem.

Parabolarum usus frequens est in Euangelij.

Dicitur autem parabola ut nomen eius Graecum sonat ex eo quod continet in se comparisonem quandam & collationem, unde sic definitur. *Parabola est similitudo, in qua res diuersae comparantur, in eo in quo sunt inter se similes, habens notam similitudinis, uel comparationis*, Et talis, est illa: *simile est Regnum Caelorum*, uel, *sicut in diebus Noè* &c. D. Chriostollin. Ma. r. homil. 93. ait, *quod proprius sensus Parabola, debet sumi ex scopo & intentione dicentis, & ex circumstantia litterae. Nec oportet quod omnia quae dicuntur in Parabola, reperiantur in re cui applicatur Parabola, sed id tantum quod intèditur.* Theophilactus in c. 16. Lucae ait, *Omnia parabola oblique, & figurato modo, naturam quarundam rerum manifestat. non enim per omnia rebus ipsis assimilatur, propter quas assumpta est.* Vnde Hieronymus Laurentus optime fert, quod non oportet, omnes partes parabola curiosius inquirere; sed quatenus apparent propositio utiles, reliquae enim omittendae sunt, quae si parabolam contextentes, & nihil ad propositum facientes, ut dixit Augustinus. 16. de Ciuit. Dei c. 2. Non sanè omnia quae gesta narrantur, aliquid etiam significare putanda sunt; sed propter illa quae aliquid significant, etiam ea quae nihil significat, appetuntur. *Solo enim nomere terra, proscinditur, sed ut hoc fieri possit, etiam caetera aratri membra sunt necessaria. nec soli nerui i ciuitatis, atq; huiusmodi nasis musicis, aptantur ad cantum: sed ut aptari possint, insunt in compaginibus organorum quae non percutiuntur a canentibus, sed ea quae percussa resonant ijs connectantur. ita in Prophetica historia, dicuntur aliqua quae nihil significant, sed quibus adhaerent quae significant, & quodammodo religuntur.* haec Augustinus. In scripturis autem sacris & praecipue Euangelij frequentissimè est usus parabolarum, ut per terrenas similitudines, facilius caelestia dignoscamus.

Aliquando autem Parabola fit per locum à similibus aliquando à dissimilibus ut in Scripturis facile est perquirere. Sciendum uerò,

Parabola quaeque fit per locum à similibus uerò,

bus, quando-
que à dissimi-
libus.

Parabola, quæ
ponitur
pro puerbio
3. Reg. 4.

Ezech. 18.

D. Basilii.

Prouerbi-
um quid sit ex D.
Cyrillo

Prouerbi-
um aliquando po-
nitur pro pa-
rabola.

Res ipsa, quæ
typi alterius
gerit, multo-
ties dicit pa-
rabola.

Abraham ac-
cepisse filiū
in parabolā,
quid signifi-
cet.

Parabola, quæ
ponitur pro
sermone vul-
gato.

Psal. 68.

2. Paralip. 7.

Hier. 24.

Parabola, quæ
ponitur pro compara-
tione.

Hab. 9.

Parabola ali-
quando sumitur
pro enigmate.
Ezech. 17.

uerò, quod aliquando parabola adhibetur, sine ulla nota simili-
tudinē in eis, & tunc potius habet rationem Allegoriz, seu sermo-
nis Allegorici, aut etiam ænigmati, & est obscurior quàm
parabola. ut est sermo ille: *Exiit qui seminat seminare semen
suum.* Et illud apud Ezech. *Stillabunt montis dulcedinem, & a-
lia ijs similia.*

Multæ autem sunt acceptiones huius nominis, Parabola.
Aliquando enim ponitur pro prouerbio propriè accepto
quod Græcè dicitur *Paræmiās*, unde nominantur parabole
Salomonis, id est prouerbia. & 3. Reg. 4. *Loquutus est Salo-
mon tria millia parabolas, & fuerunt carmina eius quinque mil-
lia.* Et est idem quod alio nomine adagium uocamus. Vnde
Ezech. 18. dicitur. *Quid est quod parabolas in prouerbiis uer-
titis?* id est, *Quid est quod frequenter Prouerbiū hoc in ore
uerfatīs?* De qua re Basiliius explanans initium libri Prouer-
biorum Salomonis, sic ait. *Paræmiās apud Græcos extra scrip-
turæ usum de sermonibus uulgationibus usurpatur, & de ijs
quæ in ijs plerumq; dicuntur: Ræmos enim Græcè, uia dicitur.
Vnde Paræmiām definiunt, uerbum in ijs & compitis usu tri-
uum, & quod à paucis ad plura transfertur.* Cyillus sup. 16. ca.

Io. Prouerbiū (inquit) est occultus, & adumbratus sermo, non
aperius, nec directè sententiā suā aperiens, sed oblique tan-
tūm accutioribus, & sagacioribus: qui quoniam obscuritate tegi-
tur; ideo non facile ab audientibus capitur. Aliquando uerò è
conuerso prouerbiū ponitur pro parabola, ut Ioan. 10. quæ
locum præ manibus interpretādum habemus, in illis uerbis,
*Hoc prouerbiū dixit eis Iesus, illi autem non cognouerunt
quid loqueretur eis.* Frequenter enim unum pro altero in scrip-
tura usurpatur, & Parabola pro prouerbio, & Prouerbiū pro
parabola. Aliquando res ipsa quæ typum alterius gerit, dicitur
Parabola, ut Paulus ad Hæb. 11. dixit. *Abraham accepisse
filiū in Parabolam*, id est in figuram Christi. Quandoque
pro Allegoria ponitur, ut indicauimus, cum sine ulla similitu-
dinis nota profertur, ut est illud: *Exiit qui seminat seminare se-
men suum.* Ponitur etiam pro sermone uulgato, qui usurpa-
tur cū irrisione, & subannatione alicuius, idemq; est quod
latinis Scommma. Psal. 68. *Factus sum illis in parabolam.* & 2.
Paralip. 7. *Tradam eam in parabolam.* Hier. 24. *dabo hos in re-
xationem, in opprobrium, & in parabolam, in Prouerbiū, &
maledictionem.* Interdum pro similitudine, seu comparatione;
ut est illud Hæb. 9. *Quæ parabola est temporis instantis,* id est
similitudo (ut ibidem exponit Christus homil. 15.) Nonnun-
quàm pro ænigmate ponit, ut Ezech. 17. de duabus aquilis. *Fi-
li ho-*

Ali hominis propone ænigma, & narra parabolam ad domum Is-
rael &c. Postremò sumitur Parabola pro uaticinio, sed per fi-
guram & similitudinem alicuius rei edito. Nam Num. 23. *Ba-
lam assumpta parabola, uaticinatus est de Populo Hebreo di-
cens. De Aram adduxit me Balac rex Moabiturum, de monti-
bus Orientis: ueni inquit, & maledic Jacob: propterea & detesta-
re Israel. Quomodo maledicam, cui non maledixit Deus: qua
ratione detester, quem dominus non detestatur: de summis silici-
bus uidebo eum, & de collibus considerabo illum.* Et illud Pro-
blema Iud. 14. *De comedente exiit cibus, & de forti egressus est
dulcedo.* Parabola quoque dici potest, licet uerius ænigma ap-
pelletur, propter insignem obscuritatem eius. Est enim ænig-
ma sermo ad eò obscurus, ut ferè ab intellectu sit impenetra-
bilis.

Cur autem nomen Parabolæ tam amplè pateat, & tam uariè
usurpetur, ortum habuit ex Hebreis, qui uocabulo signifi-
cante parabolam, ad significandum quemlibet sermonē gra-
uissimum & reconditum (qui apud imperitos indiget expla-
natione) utuntur.

Sunt aliqui, qui non ab re definitionem Parabolæ traden-
tes, dicant, requiri in Parabola factū aliquod rationalis crea-
turæ, id est hominis, definiunt autem ijs sic parabolam. *Para-
bola est factum aliquod uerisimile, fictū tamen in rationali crea-
tura, aliud significans præter id quod uerba sonant.* Dicunt (fi-
ctum). Quia nõ est necessarium ad rationē Parabolæ, ut quod
ipsa primum significat, uerum sit, sed satis est quod potuerit
esse uerum, & addunt (in rationali natura) quoniam propriè
Parabola est, cum est factum alicuius hominis, ut de bono
Pastore, de seminante, de quærente ouem, & similibus: Cum
autem res irrationalis inducitur, similitudo dicitur. ut est illa
de gallina congregante pullos, de aquila pronocante pullos
suos ad uolandum. Figuram uerò dicunt esse uerum factum,
siuè in rationali, siuè in irrationali natura, aliam rem signifi-
cans ut factam, & similia. Atque hæc in uniuersum de Para-
bolis & metaphoris dicta sufficiant.

Parabola
multoties si-
gnificat uati-
cinum.
Num. 23.

Iud. 14.

Ænigma quæ
dicitur.

Parabola de
finitio secun-
dū aliquos.

ARTICVLVS TERTIVS.

De sensu quorundam uerborum, quæ in Parabola de bono Pa-
store, Ioan. 10. ponuntur.

HActenus de scripturæ sensibus in uniuersum, de que me-
taphoris, ac parabolis in genere diximus; modò, pro-
prium

prius ad Parabolam de bono Pastore accedentes, quædam **C** uocabula in ea commemorata quæ præcipuam continent ipsius Parabolæ significationē, sigillatim exponenda sunt, autem hæc, Ostium, Ostiarius, Ouis, Ovis, Pastor, Fur, Mercenarius, & Lupus, ac primò de Ostio disputemus.

DE OSTIO.

Euthymius. Ostium ouilis Christi, sunt Scripturæ Sacræ.

Ioan. 5. Coloss. 4.

D. Chrysof. expositio nō est ad litterā.

Scripturæ Sacræ, potius sunt postes ostij ouilis Christi. Prou. 8.

Postes tabernaculi, quid designant ex D. Gregor. & Beda.

Ostium ouilis est Chrs, secundū August. Ostium ex D. Basil. dicitur Christus.

Ostium secundū D. Epiphanius dicitur Christus.

Beda.

Ostium, Euthymius in hunc locum Ioan. & D. Chrysof. homil. 58. in Ioan. Diuinam scripturā quæ legem Prophetas, & Psalmos continet uolunt significari, per hanc enim quasi per Ianuam ad Christum cognoscendum & credendū introducimur, aditusque per eam ad Christi fidē paratur, iuxta illud Ioann. 5. *Scrutamini Scripturas, quia ipse testimonium perhibet de me.* & ad Colossens. 4. *Orantes simul pro nobis, ut Deus Aperiat ostium sermonis.* Hoc autem Ostium clausum erat Iudæis qui secundū litteram, & carnaliter scripturas intelligebant. Ostium (inquit Chrysofomus) scripturas uocauit. hæ enim Dei cognitionem aperiuunt, hæ oues custodiunt, & lupos superuenire non permittunt, hæreticis introitum præcludentes. Verūm, hæc Chrysofomi expositio, non est ad litteram, cum ipsemet Dominus bis semetipsum ostium esse dicat, per quod qui nō intrat, est fur & latro: **D** qui uerò intrat, Pastor. Aliàs æqui uocatio, & Amphibologia in eadem parabola concedenda esset. Adijce, Quod scripturæ potius sunt postes & atrium ostij, quā ostiū, iuxta illud Prou. 8. *Beatus uir qui audit me, & qui uigilat ad fores meas quotidie, & obseruat ad postes ostij mei.* Vnde postes Tabernaculi, legem & Prophetas designant, ut Gregorius 1. R. 1. & 2. & super Ezech. homil. 3. & 15. & lib. 19. Moral. ca. 13. & Beda super Genes. c. 28. dicunt.

Aliam expositionem affert D. Augustinus trac. 45. & 46. in Ioannē, dicens, Non aliud significare ostiū, quā ipsum Christum, cum ipsemet de se testetur, *Ego sum ostium, per me si quis introierit, saluabitur.* Et D. Basil. lib. de Spiritu Sancto, c. 8. ait, *Ostium Christus dicitur, eo quod per rectitudinē præceptorum, educit ad pias actiones, & rursus tuto perducit ad cauas, eos qui per fidem in ipsum ad cognitionis bonum confugerunt. Vnde de per me (inquit) si quis introierit, & ingreditur, et egredietur, & Pascha inueniet.* Et Epiphanius in Anchorato. *Ostium (ait) appellatus est Christus, quia per ipsum ingreditur. & intra. Ostium meriti dicitur est figuratē, ut fiat nobis intritus & utilitas.* Et Beda in cap. 4. Apocali. *Ostium Christus est, qui illū crediderit na-*

tum

rum & passum, conscendet Cælum, id est Ecclesie altitudinem.

Ianuarius, & alij plerique interpretes, ostium significare dicunt rectam uiam, & rationem altitudinis officij Pastoralis, hoc est Iustitiam, uel ipsum Deum, ob cuius seruitium, & obsequium, ritè Pastoris munus est suscipiendum, secundū quam expositionem, ille dicitur intrare per ostium, qui iustitia ad oues accedit, hoc est qui à Deo uocatus, & missus, recta intentione, ad Dei gloriam, animarum curam assumit. Et e contra, qui ob humana comoda, & ob gloriæ temporalis honorem, nec propter Deum, uel ab eo uocatus accedit, non intrat per ostiū, sed aliunde, unde fur est, & latro. sunt enim qui per uim, ut Alcimus, (de quo in li. 1. Macha.) & alij qui per largitiones & munera Pontificatum Acquirant. Rupertus; in commentarijs lib. Reg. lib. 3. cap. 10. Purat Ostium esse baptismum; *Unum inquit est Ostium, seu uiam baptismi, per quod introitur in Dei templum, quo cum admissus fuerit, tum domum ascendere licet, uel a primo in mediū, uel a medio in tertium, prout deleuerit quæcumque ascensus uirtutum, uel celsitudo meritorū.* uerū idē in Istaia, lib. 1. cap. 12. dicit Ostium esse Christum.

Modernus quidam, interpretatur, Ostium Ouilis Christi, esse sedem Apostolicam à qua qui non recipit (saltem mediata) Episcopatus prælaturam, ac dignitatum, sicut scismatici **B** faciunt, fur est, & latro. Et licet hæc tres ultimæ expositiones bonæ sint, nobis tamen illa D. Augustini magis arridet.

- Verūm in hoc cap. è sex dubiola explicanda sunt.
- Primum. Cur Christus dicat se esse Ostium Ouilium, et non Ouilis?
- Secundum. An hoc nomen Ostij, sit proprium Christi?
- Tertium cur Christus dicat se Ostium, cum se Pastorem appelleret?
- Quartum. Cur se nomet pluries Ostium?
- Quintum. Quale nam Ostium sit Christus?
- Sextum, & Ultimū dubium. An conueniat Christo Pastori intrare per Ostium?

Quoad Primum. Caietanus in cap. 10. Ioan. ponderat Christum dicere se esse Ostium Ouilium, non Ouilis, seu stabuli, ut intelligamus (inquit) ipsum esse Ostium proprium, Ouilium, hoc est Prædestinatorum, & per ipsum tantum aditum haberi ad Oues, hoc est prædestinatos, nullaque alia uia ingressum patere ad eas. Cæteri qui capita Sectarum fuerunt, præsumentes duces se exhibere hominum ad ueram beatitudinem, alitū de ascēderunt, & fures fuere, & latrones. Sed Christum proprie esse Ostium, etiam stabuli, seu Ouilis, nemo est qui dubitare

Alcimus iniquus, male in Christi ouile ingrediebatur. Rupertus.

Ostium ouilis Christi, est sedes Apostolica.

Christus dicit se ostium ouium, i. prædestinatorū, non autē ouilis. Caietanus.

Proportio ostij naturalis est Christo.
 Pseudopropheta falso sibi ostij nomē sumptur.
 Hier. 23.
 Iudas & Theodas fuerunt ostiū falsū.
 Act. 5.
 Iudas & Theodas fuerunt ostiū macelli Xps. est ostiū.
 Apoch. 5.
 Christus est ostiū arcæ.
 Origenes.
 Arca significat Ecclesiā.
 D. Hierony.
 D. August.
 D. Gregor.
 Christus appellat ostiū tabernaculi.
 Exo. 29. & 35.
 Lenit. 8.
 Christus per Ecclesiā portā representat.
 D. Hieron.
 D. August.
 Christus est porta templi.
 3. Reg. 6. & 7.
 Christus est porta cæli.
 Gen. 28.
 Xps est ostiū in quo cecidit Eli.
 1. Reg. 4.
 Matt. 21.
 Iob. 5.
 Geor. Venet.
 D. Chryso.
 D. Gregor.
 Caro Xpi specialiter dicitur ostiū, à quo fluxerunt sacra.
 Gen. 6. Itā. 6.
 Origenes.
 D. August.
 3. Reg. 6.

tare possit, cum per ipsum in uerx salutis Ouile intraret, dicente Christo: *Ego sum Ostiū, per me si quis intraret, saluabitur.* sumpta similitudine ab ostio materialis Ouilis. Sicut enim oues per ostium in ouile intrantes, ibi tutæ, & secure sunt, atque a Lupis sibi insidiantibus conseruantur; sic qui in Ecclesiam (extra quam non est salus) per Christum intrant, uitam habent, & ab hostium potestate eripiuntur. Pseudopropheta, & hæresiarcha omnes, falso sibi Ostij nomen assumpserunt, & à se ipsis, non nisi uenerunt, Hier. 23. *Ipsi curabant, & ego non mittebam eos*, Sicuti fuerunt Iudas & Theodas, qui se aliquos esse profiterentur, Ostij sibi nomen falso usurparunt, ut patet actorum. c. 5. Sed quoniam non fuerunt Ostium Ouilis, sed macelli; ideo sequaces suos, mactados duxerunt; ipsi autem fures fuerunt, & latrones. Christus uero sic est ostiū, sed est Ostiū Ouilis. Vnde Apoc. 4. dicitur, *Vidi Ostium apertū in Cælo*; & in Genesi Xps appellatur Ostiū arcæ, id est Ecclesiæ, omnibus expositum, ut nemini ingrediendi aditus præcludatur. ita Orige. Homil. 2. in Genes. & homil. 1. super Matt. & super cap. 5. ad Rom. Arcam uero Ecclesiā significare, docet Hierony. lib. 1. aduersus Iouinianum, & Augustinus lib. de cathedizandis rudibus c. 27. & lib. 5. de Ciuit. Dei c. 26. & lib. 12. contra Faustum c. 14. & Gregorius homil. 38. Insuper uocatur Ostium tabernaculi testimonij, Exod. 29. & 35. & Levit. 8. idem Christus per Ecclesiā portam representatur, ut Hieronymus ait super Ezechiel. cap. quadragesimo quarto, & Augustinus super Psal. 126. & in Apoch. ho. 3. super illud, *uidi ostium apertum in Cælo*, Ostium apertum Christū dicit, quia ianua est, Cælum uero Ecclesiam nominat, ubi Cælestia aguntur. In libris itē Regū, appellatur Christus Ianua, seu porta Templi. ut patet 3. Reg. 6. & 7. & porta Cæli, Gen. 28. Ecclesiam illustrans, atque illuminans, Ostium etiam in quo cecidit Eli, est Christus, in quē ceciderunt Iudæi, & contriti sunt. 1. Reg. 4. & Matt. 21. & Iob. 5. in quo cōfracti sunt Iudæi, qui ante portam florebant, (ut exponit Georgius uenerus cant. 1. to. 3. cap. 13. & 15. & Chryso. super Ioan. homil. 58. & Grego. 6. Mora. c. 2. & super 1. Reg. ca. 4. & super Ezech. homil. 15. & 20. Caro itē Christi, specialiter etiam Ostiū appellatur, designata per Ostiū illud Arcæ, quatenus ex lateris sui uulnere, fluxerunt Sacramenta, per quæ nobis patet aditus ad Regna Cælorū. Gen. 6. & Itā. 6. Sic Orige. super Isa. homil. 4. & Augustinus 5. de Ciuita. Dei. c. 26. & li. 12. cōtra Faustum c. 39. quod sanè Ostium, fuit illud ad meridiem Templi, in dextra eius parte situm, per quod nobis fuit ad cælestia regna aditus patefactus, 3. Reg. 6.

(ut

A. ut Rupertus ait super 3. Reg. 20. est quoque Ostium illud Ezechielis in dextera tepū parte collocato, unde mundū limina atque ad meridiem altaris descendebant, Ezech. 47. Ex quo fit, ut cum Christus sit Ostium Ecclesiæ; non solum Ouium, sed etiam Pastorum Ostium appellatur. Pastor enim per Ostium intrare debet, iuxta illud; *Qui autem intrat per ostiū, Pastor est Omniū.* Ioā. 10. Vnde notandum est, quater se Christum in hac parabola Ostium appellare. Primo enim & secundo respectu Pastorum, tertio uero, & quarto respectu Ouium. Et primo qui dem respectu Pastorum, ponendo differentiam inter furem & Pastorem, penes intrare per Ostium, uel non intrare per Ostium. Qui enim intrat per Ostium in Ouile Ouium, Pastor est Ouium; qui uero aliunde ascendit, fur est & latro. Quocirca, id quod discernit fures à latronibus, seu Pastoribus, Ostiū est. Fures namque pradam clam, cautè, ac securè uenantes, Ostium fugiunt, ne contra eos ueri Pastores insurgant, & deprehendantur. Latrones item, difficilem ingressum per Ostiū sperantes, ab eo declinant, & aliunde ut rapiant, & furcitur accedunt. Quod sanè sacra etiam Pagina in Danielis Prophetia testatur. Dan. 14. cum enim Rex in Daniele in surgens, eo quod nollet Bel uiuentem (ut aiebat) Deum adorare, uocatisque falsis sacerdotibus, ante aram Bel. opiparas (ut moris erat) impensas pararet, Sacerdotes, quia iniqui erant, ad rapiendas eicas & cibaria prætiosa Regis, secreta sibi subius altare ad ingrediendum, & egrediendum ostiola confecerant. Quia enim metuebant, ne iniquitas eorum quoquomodo aliquando deprehenderetur, ac rapiendum, & furandum, non palam per Templi consuetum ostium ingrediebantur, sed (furum more) ostiola sibi furtiua ad rapiendum conficientes, aliunde (quàm decebat) ad furandum, & rapiendum ingrediebantur. Pastor autem, cum nihil horum timeat, nec latere querat, nō ascendit aliunde; sed per proprium Ouilis aditum, id est per Ostium, ad suas Oues educendas, & reducendas intrat.

Rurius respectu Ouium, bis etiam nomen repetijt. Namque non intelligentibus Iudæis de quo Ostio loqueretur, ait, *Ego sum Ostium Ouium*, & iterū; *Ego sum Ostium*, per Christum enim solum, eiusq; Fidem (anquam per Ostium) in Ecclesiam Dei que Regnum ingredi oportet. iuxta illud Ioan. 6. *Nemo uenit ad Patrem nisi per me.* Et Rom. 5. *Per ipsum*, scilicet Christū *accessum habemus ad Patrem*, & Heb. 10. *Habentes fiduciam in introitum Sanctorum, per sanguinem Christi*. cur autē toties se Christus Ostium appelleret, inferius dubio quarto dicemus. Illud nunc cenura dignum est, quod Iansenius asseruit

Rupertus.
 Ezech. 47.
 Christus non solum est ostiū ouium, sed etiam Pastorum.
 Ioan. 10.
 Christus, quare se ostiū in Parabola pastoris, quater nominauit.
 Ostiū discernit fures à latronibus.
 Latrones ab ostio declinant.
 Dan. 14.
 Sacerdotum Baal dolunt.
 Ioan. 10.
 Ioan. 6.
 Rom. 5.
 Hæbr. 10.
 Nō est aliud nomen sub cælo.
 Christus est mediator Dei & hominū.
 Iansenius reprehenditur.

asseruit in hoc cap. non unicam, sed duplicem. Licet tradidit Christo Parabolam de Ostio. Cuius quoque ostij duplicem affert acceptionem. Quae in re, praeterquam quod, aequivo- cationis uitium in proximis sententijs, & uerbis admittat; ex contextu Euangelico uehementer & acriter redarguit, illis precipue uerbis, *Dixit ergo eis iterum Iesus, Amen Amen dico uobis, quia ego sum ostium Ouium*, quae uerba, non ad nouam Parabolam, sed ad prioris explanationem posita esse, antecedentia non obsecu- re demonstrant, dum prius ait, & ipsi non intellexerunt, atque illa quae sequuntur, *Dixit ergo eis iterum Iesus*. Nam (Ly) Ergo, co- nexionem, & consequentiam ad antecedentia importat, At- que illud etiam uerbum (*Iterum*) repetitionem eiusdem praecedentis sententiae.

Caeterum, Cur Christus praecise dixerit se, Ostium Ouium, optimè ponderat Caietanus super hunc locum Ioannis di- cens; uocari Christum Ostium proprium Ouium, id est Prae- destinatorum, ut sciamus, per ipsum tantum aditum haberi ad Oues, id est Praedestinos: nullaque alia uia ingressum pa- tere ad eas. Et est sensus. Ego creditus, officium habeo Ostij, re- spectu Ouium, & ideo, quia *Ego sum Ostium Ouium*, propterea, *omnes quotquot uenerunt ante me* (ut Chrysostomus Euthi- mius, & Graeci legunt) *Fures fuerunt, & latrones*. Quia à me qui sum Ostium declinantes, aliunde ascenderunt.

Circa secundum Dubium, an hoc nomen Ostij sit proprium Christi? respondeo cum D. Thom. 3. par. quaest. 8. art. 6. ad 3. ex sententia D. Augustini tract. 47. in Ioan. 10. 9. affirmatiue. Quae uis enim multa sint nomina (quorum aliqua, hic enumera- bimus) quae Christus membris suis communicauit; hoc tamen nomen *Ostium*, soli Christo incommunicabiliter conuenit. *Pastorem* (inquit Augustinus) *esse dedit membris suis: Ostium uero nemo nostrum se dicit, hoc sibi ipse proprium tenuit*. Et sane Christus uocatur caput, ad Col. 2. *Ipsū* (i. Christum) *dedit caput super oem Ecclesiam*. Appellatur lux. Io. 8. *Ego sum lux mundi*, Et Io. 1. *Et lux uera quae illuminat omnem hominem ueniente in hunc mundum*. Pastor Ioan. 10. *Ego sum Pastor bonus*: Doctor Isa. 49. *50. Teste Populis dedi eum, ducē, ac praeciptorem gentium*. Ioelis 2. *dedit uobis doctore iustitiae*. Fundamentum. 1. Cor. 3. *Fundamentum aliud nemo potest ponere, praeter id quod positum est, quod est Christus Iesus*: Petra 1. Cor. 10. *Petra autem erat Christus*. Angelus Zach. 3. *Ecce ego mitto Angelum meum*. Et Isa. 9. *magni consilij Angelus*: Sacerdos, ut Psal. 109. *Tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech*. Et tandem, ut innumera alia omittam, mediator ad Timot. 2. *Unus est mediator Dei & hominum, Chri-*

stus

A *Haec Iesus*, Et ad Gal. 3. & Apostolus etiam dicitur quae singula (suo modo) memoris suis communicauit, Recloribus uiciter & Pastoribus in Ecc. e. ia. Vnde Amos 6. *Optimales, quia uos pastorum uelantur, licet differenter à Christo*. Quia uis enim soli Christo, & nulli alteri qui aliquam capitis partem in participat, competat esse caput ratione interioris inhaerens, secundum quem gratiam, uirtutes, & dona Spiritus Sancti mem- bris suis diffundit per modum meriti, & redemptionis, atque etiam ratione humanitatis, quae ex hoc quoque est Diuinitati conuncta, uis habet iudicij uicij, nihilominus secundum al- lias capitis functiones, secundum externam aliorum membra- rum, uel utque corporis gubernationem, nomen capitis rectè alijs à Christo tribuitur, cum duplici tamen discrimine. Pri- mum, quoniam Christus est caput omnium qui ad Ecclesiam per- tinent, secundum omnem locum, tempus, & statum, at ceteri ho- mines, capita appellantur, secundum quaedam loca specia- lia, ut Episcopi uicium Ecclesiarum, uel secundum tempus determinatum. Sicut Papa tempore sui Pontificatus, est caput toti- us Ecclesiae. Vel secundum determinatum statum, prout sci- licet sunt in statu uiciorum. Secundò, quoniam Christus, est caput Ecclesiae propria auctoritate, & uirtute; at ceteri non, sed in quantum Christi uices gerunt, secundum illud Pauli 2.

B *Cor. 2. Nam & ego si quid donavi, propter uos donavi in perso- na Christi*. Et 2. Cor. 5. *Pro Christo legatione fungimur, tanquam si Deo exhortante per nos*. Quae in re animaduertendum est, quod quamuis haec potestas regendi Ecclesiam Dei, communicata ministris, emanet à Christi potestate, & ea sit inferior, in suo tamen genere, est propria, & quali principali, sicut potestas, aut uirtus secundarum causarum. Vel sicut Regia potestas, quae licet à Deo deriuetur, iuxta illud Pauli Rom. 13. *Omnis potestas à Deo est*, suo tamen modo, quae ad externum in hunc, est propria & principalis. Ex quo fit, ut per hanc potestatem, uel Principes, Superiores, & Pastores Ecclesiae, & ueluti capi- ta in suo genere constituantur. Vnde uolens hoc Christus de- notare Petro, iussit ei statere soluere pro duobus. Si enim Pe- tro haec potestas propria, & quali principalis communicata non fuisset, nunquam pro Petro, & se Christus statere sol- uere iussisset. Quod si obiecias: Sacerdotes etiam internū in- fluxum habere, per sacramenta peccata remittendo; Dicimus, hanc potestatem influendi gratiam, & peccatorum remissionem concedendi, quae Sacerdotibus, communicatur, cum sit omnino quasi instrumentaria, nullo pacto proprie censenda est exerceri à ministro, ut à capite, sed ut à capitis instrumen-

F

10.

Xps est Apo- stolus.

Ad Galat. 3.

Christus no- men capitis tribuit. I. R. E. 6. c. 2. Pa- storibus com- municauit.

Act. 6.

Christus di- uerfo modo est caput. ac nos. nō ipse est per interiorē influxum aō norū, & gra- tias, quae est in- dit in mēbra per modum meriti, & re- demptionis; uō sic à nos sum' capita.

Humani. as

Xpi, ex eo qd est diuinitati coniecta, ha- bet uim iusti- ficandi.

Papa est ca- put Ecclesiae, tpe sui Pon- tificatus. I. R. E. 2. Cor. 2.

2. Cor. 5.

Xps est caput Ecclesiae pro- pria auctori- tate, alij autē non.

Potestas re- gendi Eccle- siam, quae à Christo mini- stris est com- municata, in suo genere est propria, & quasi ge- neralis

Rom. 13.

Quid denota- uit Xps, cum iussit Petro statere solue- re p se, & per ipso.

Pias remittē

Nota.

Cur Christus uocetur prop- riè ostium ouium, scilicet Praedesti- natorum.

D. Tho.

D. August.

Licet Xps co- municauerit

Apostolis

multa nomi- na q ipsi com- petebant, nul- litamē, ostij nomen com- municauit.

Xps est caput

Coloss. 2.

Xps dī lux.

Ioan. 1.

Ioan. 8.

Xps ē pastor.

Ioan. 10.

Christus est

doctōr.

Isa. 49. 50.

Ioel 2.

Est fundm.

1. Cor. 3.

Christus est

petra.

1. Cor. 10.

Christus est

Angelus.

Zach. 3.

Isa. 9.

Christus est

sacerdos.

Psal. 109.

Christus est

mediator.

1. ad Tim. 2.

disputat. qua
sit a Saeculid.
ibus.
I. Tho.
Epic.

Xps communica-
uit Ecclie
sive nomen lu-
cis.
Ioan. 1.
Varia expo-
sitiō doctorū,
super locum
illud. Ioā. 1.
August.

D. Athanas.
D. Grego. Na-
zian.
D. Cyrillus.
D. Chrylost.
D. Grego. Na-
zian.

Nota, quod
uera lux, du-
pliciter acci-
piat.
Ephē. 4.

Ioan. 1.

Ioan. 1.

Ioan. 3.

to. Quod ut bene norat. D. Tho. 3. q. 1. an de. ad. 2. homo non
dat gratiam interius inluendo, sed exterius persuaadendo ad
ea que sunt gratia, iuxta illud Pauli Eph. 4. *Omnis sermo ma-
lus, ex ore uestro non procedat, sed si quis bonus est ad ed. sicatio-
nem fidei, ut det gratiam audientibus, uel etiam exterius mini-
strando sensibilia sacramenta.*

Nomen Similiter lucis, Ecclesie in foris communicatur, di-
cente Christo: *Vos estis lux mundi.* Christus lux appellatur,
non quolibet sed *Uera*, Et illa. *Qua illuminat omnem hominē
uenientem in hunc mundum.* Ioan. 1. Qui locus uariē à Docto-
ribus, sanctisque Patribus interpretatur, Augustinus enim in
Ioan. putat, intelligi de ipso Deo absolute. Ambrosius lib. de Fi-
de contra Arrianos cap. 3. exillimat, illa uerba, *Erat lux uera
que illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum,*
intelligenda esse de Patre; alia uero uerba, *Et lux in tenebris
luet;* intelligenda esse de Christo. Sed hæc uarietas, nō est ad
litteram. Athanas. in oratione, Quo Deus ex Deo est uerbum,
& Gregorius Nazian. in oratione de fide, & Cyril. lib. 1. in Io.
c. 8. & Chrylost. homil. 6. dicunt, intelligenda esse hæc uerba de
Filio seu Verbo. Nazianz. autem alio loco, scilicet oratione 5.
inter Theologicas, que est de Spiritu Sancto, de tribus per-
sonis distincte hæc uerba pronunciat, Et reuera quamuis Pa-
ter, & Filius, & Spiritus Sanctus, ad huiusmodi hominis illu-
minationem tam naturali, quam supernaturali lumine concu-
rrant, cum opera ad extra, sint indiuisa Trinitatis; tamen uer-
ba illa intelligenda esse de uerbo Dei, Euāgelij contextus ma-
nifestat. De eo enim dicitur, quod *Est lux hominum, Vna, Per
quem omnia facta sunt, & non erat ille, id est Ioannes) Lux, sed
eius lucis testimonium perhibebat,* quod Ioannes fecit de Chri-
sto, atque ita negari non potest, quin hæc omnia de eodem
sint Dei uerbo carne induto prolata.

Aduertendum est insuper, ut intelligamus, quomodo uer-
bum dicitur lux uera, quod, Verū, in Scripturis, tribus oppo-
nitur. Aliquando enim opponitur falso, ut ad Eph. 4. *Deponen-
tes mendacium, loquimini ueritatem,* aliquando ei quod est um-
bratile, & figurale, ut est illud Ioan. 1. *Lex per Moysen data est,
gratia, & ueritas, per Iesum Christum.* Tertio uero opponitur ei
quod est tale per participationem, ut Ioan. ultimo: *Ut simus in
uero Filio eius,* id est naturali, & non per gratiam, seu adoptio-
nem. Et Ioan. 1. *Plenum gratia & ueritatis,* ubi Ly, *ueritatis,* ad
excludendam participationem ponitur, ut exponitur ab ipso
Ioanne c. 3. *Et de plenitudine eius, receperimus uniuersi gratiam
pro gratia.* Et licet hic, posset intelligi de luce uera, prout oppo-
nitur

A nitur falso & figurati, qualis erat lux Philosophorum, & lu-
dæorum, commodius tamen est, hic accipi lucem ueram, pro
ut opponitur luci participatæ, quales erant Apostoli & Sancti.
Vnde Christus emphaticè dicitur lux, & lumen, ut Paulus ad
Colos. 1. dicit, *qui dignos nos fecit in pacem fortis sanctorum
in hominē,* in Christo. Apostoli uero non sic.

In tribus autem præcipuis differt lux Apostolorum à luce
Christi, scilicet Antiquitate, Veritate, & Generalitate. In anti-
quitate quidem, quoniam lux Verbi semper fuit Deus. *Et Deus,
erat Verbum;* in Veritate, quia non ab alio, sed à se ipso luce-
bat. In Generalitate, quoniam *Illuminat omnem hominē ue-
nientem in hunc mundum* (quantū est ex te, & ex efficacia suæ
lucis; atque ita non in Iudæos solum, sed in totum mundum,
lumen Euangelicæ ueritatis diffudit, secundum illud Io. 1. 1.
*Ego lux in mundum ueni, ut omnis qui credit in me, in tenebris
non maneat* Et Ioan. 3. *Lux ueni in mundum, & dilexerunt ho-
mines magis tenebras quam lucem:* Apostoli autem non ita lux
sunt, sicut & Ioannes ipse, *Non erat illa lux,* cum antiquitate
& ueritate tum etiā Generalitate, illa uera luce essent in serio-
res. imò Christo comparati, nō erant lux, nec lucebant, sicut
stella ad solis præsentiam. Hæc autem lux, à Ioanne dicitur *Vi-
ta hominum.* Non quod non fuerit quoque lux Angelorū (cū
per ipsum, illuminationes, scientiam, & multas reuelationes
acceperint, licet non gratiam, nec gloriam, non enim redem-
pti sunt per sanguinem eius; sed dicitur hominum, quoniam
ab eo redempti sunt, & pro solis ipsis sanguinem sudit, ut sa-
crarum scripturarum creberrima testimonia manifestant. Ita
dicitur Luca. 2. *Natus est nobis hodie Saluator.* Et 1. Corin. 1.
Qui factus est nobis a Deo sapientia, & Iustificatio, Et Iā. 9. *Præ-
natus est nobis, & filius datus est nobis.* Et ad Heb. 2. *Nisi uerū
Angelos apprehēdit, sed semē Abrahæ apprehēdit.* Vnde Chry-
sostomus ponderans illud uerbum, *apprehēdit,* dicit, esse me-
taphoram sumptam ab eo qui magno studio aliquem insequi-
tur, & omnia facit, ut occupet, & apprehendat ingentem, in-
sinuans per hoc, Angelos non esse insecutos à Christo, ut in
eos salutarem gratiam influeret, sed homines. Nec dicendū
est propter Angelos Christum passum, uel mortuū fuisse, qui
fuit error Origenis.

Et sicut concedendum est, Christum uniuocè esse caput ho-
minum, & Angelorum, licet nec ex auro infuatur in omnia
membra, & corporis partes; quia in homines, redemptionē,
& gratiam, in Angelos uerò (ut dictum est) infuit scientiā, &
illuminationes, ided concedendum est, esse etiam lucem An-
gelorum.

F 2 glo-

Christus em-
phaticè dicitur
lux.

Christi lux
differt à luce Apo-
stolorum, sci-
licet in anti-
quitate, ueri-
tate, & gene-
ralitate.
Cecios. 1.

Ioan. 11.

Ioan. 3.

Apostoli cō-
parati Chri-
sto, nō erant
lux.

Christus, ap-
pellatur lux
hominū, non
autē Angelo-
rum, quia li-
cet ab eo ac-
ceperint mul-
tas illumina-
tiones, nō ta-
mē sunt per
sanguinem].
eius redēpti.

Luca 2.

1. Cor. 1.

Iā. 9.

Hab. 2.

D. Ambrosij
pulcherrima
pōderatio su-
per uerba D.
Pauli.

Christus, li-
cet uniuocè
sit caput om-
nium homi-
num, & An-
gelorū, tamē
non ex auro
infuit in om-
nes.

D. Tho.
Eph. 2.1.

Christus dici
ter lucerna.
Apoch. 21.
Viri Ecclesia
ficii sūt lux.
Zach. 4.

Lyrani, & He
breorū inter
pretatio rejic
itur.

Ecclesia e. l
candelabrum
illud Zacha
ria.

Tychonius,
uel D. Augu.
D. Cyrillus.
D. Hierony.
Apoch. 1.
D. Amanas.
D. Hieron.
Matt. 5.

Septē mino
res lampadae
candelabri
Zach. qd de
notent ex D.
Cyrillo.
Philip. 2.
Ioan. 5.
Ecc. 48.

Cui summa
lucerna batti
lis candelab
ri non habe
bit infamia.
Et Cyrillo.
Non solum
dantem, Chri
stus sicut et
mutuatur, et
alij Aposto
la.

1. Cor. 3.
Eph. 2.
Ecc. 26.

gelorum, licet non eodem modo utroque illuminet. C

Nō me latet plerorūq; alios Doctores tenere contrarium, sed hanc doctrinam ueriores puto cū D. Th. in 2. d. 9. q. 1. ar. 8. ad 2. & super c. 1. Epistolæ ad Eph. ubi expressè habet, Christum insaurasse suæ quæ in Cælis, suæ quæ in terris sunt, non redimendo, uel moriendo pro Angelis, sed reparando Angelorum ruinas. Vnde Apoch. 21. dicitur Christus lucerna Celestis, Ciuitatis, *Et lucerna eius est Agnus*. Quod autè & Christus, & uiri Ecclesiastici lux sint, Zach. cap. 4. testatur. *Eccel inquit candelabrum aureū totum, & lampas eius super caput ipsius, & septem lucernæ eius super illud, & septem infusoria lucernis*. Quæ uerba, nō de Templo Salomonis, nec de statu synagoge accipienda sūt, sūt Habrei & Lyranus interpretantur, sed de Christo, & eius Ecclesia. Est igitur candelabrum a Zacharia uisum, Ecclesia (ut Tychonius falsò sub nomine Augustini, homil. 8. in Apoch. ait, & Cyril. & Hieronymus in hunc Zacharia locum.) & Apoch. 1. candelabra septem in quorum medio erat Filius hominis, septem Ecclesias significabat. Lampas autem quæ erat super caput eius, id est in summitate candela bris, Christum significat qui est caput Ecclesie, oēs alios sanctos magnitudine antecedit (sicut illa) ut Notat Anastasius Episcopus Nicænus, in Sacram Scripturam, quæst. 53. Cyrilus. unde Hieronymus super illum locum Matth. 5. *Nemo accendit lucernam, & ponit eam sub modio, sed super candelabrum &c.* Christum lucernam uocari docet. super hoc autem candelabrum; præter maximam illam lucernam, alie minores septem ardentes lampades erant, quæ Apostolos, Euangelistas Prophetas & Ecclesie Dei magistros (ut uult Cyrillus) significabant. Vnde ad Philip. 2. dicitur, *Inter quos lucetis sicut luminaria in mundo*. Et Ioan. 5. de Baptista dicitur, *Erat ille lucerna ardens & lucens*. Et de Elia dicitur, Ecclesiastici 48. *Surroxit Elias quasi ignis, & uerbu ipsius quasi facula ardebat*. Hæc autem septem lucernæ, utæ quodue erant in summo hastili candelabri, subius tamen summam lucernam, & singulæ sicut infusoria habebant, non autem illa summa. Nam (ut bene Cyrilus notauit) *Filius Dei, uerè lumen est, quod foris non mutuatur, sed ipse habet naturaliter lumen*, lucernæ autem habent infusoria, quoniam. *De plenitudine eius receperunt uniuersæ gratiam pro gratia*. Ioan. 3.

Nomen quoque fundamenti, seu Petræ, & Christo conuenit, & Apostolis: Christo quidem tanquam ex se, firmitatem, & stabilitatem habenti. Vnde 1. Cor. 3. ait Apostolus. *Fundamentū aliud nemo potest ponere præter id quod positū est quod est Christi-*

A *Christus Iesus*, Apostolus uerò tanquam habentibus firmi tate ex alio, id est Christo, iuxta illud Pauli Eph. 2. *Superedificati super fundamentum Apostolorum, & Prophetarum, ipsi sumus & in alio lapide Christo Iesu*. Et Ecclesiastici 26. *Fundamenta aëria sunt solum Petram*. Quæ est Christus. Quod autem Apostoli, fundamenta sint, patet Apoch. 21. d. ubi cum Ioannes sanctam Ciuitatem Hierusalem descendentem de Cælo, sicut sponsam ornata uiro suo uidiasset, describens fundamenta eius ait: *Et murus Ciuitatis habens fundamenta 12. & in ipsis, 12. nomina, 12. Apostolorum Agni*. Et quod nomen Petræ Christo conuenit patet 1. Cor. 10. *Petra autem erat Christus*, Et Zach. 3. *Super lapidem unum, septem oculi sunt*. Et Pl. 26. *In petra exaltauit me &c.* Quod etiam hoc participatiuè conuenit Petro euidentissimè probatur ex illo Isa. 28. *Ecco ego mittā in fundamentis Syon lapidem probatum angularem, præciosum, in fundamento fundatum*: Et clarius dicente Domino: *Tu es Petrus, & super hanc Petram, edificabo Ecclesiam meam*. Mat. 26. ubi per Petram intelligi Petrum, oēs Sancti Patris conueniunt. Gregorius Nazian. in oratione de moderatione seruanda in disputationibus. Et Chryl. homil. 5. in Mat. & Hieronymus. 16. cap. Mat. & Leo term. 2. in die anniuertarij assumptionis suæ ad Pontificatum. sed elegantius præ cæteris

B Theophil. in cap. 22. Luca. *Post hoc ait Ecclesia Petra es, & fundamentum*. Augustinus lib. 1. retract. ca. 21. in term. 23. de uerbis Domini, & in tract. ultimo in Ioan. uidetur hanc expositionē uariare, & per Petram, intelligere Christum. Sed etiam si utrāque expositionem ut probabilem afferat (cū dicat, *hæc uerba uterque duarū sententiarū, quæ sit probabilior, eligat lector*) prima tamen est omnino uera; cū Petrus Io. 1. dicatur *Cephas*, quod Syriaca lingua petram significat, ut docet Hier. in c. 2. ad Gala. Quamuis etiam ex hoc ipso quod Petrus sit fundamentum, & petra Ecclesie, (loco Christi) nō excludatur ipsi Christus, immò euidentius colligatur, Christum esse primam Petram, & primarium fundamentum. Et ideo dixit Paulus Eph. 2. *Ipsos summo, & angulari lapide Christo Iesu*. Pulchrè sanè notauit Ambrosius term. 69. in huius confirmationem (quod Petrus Apostolus sit Petra & fundamentum) quod primum miraculum factum à Petro, fuit in confirmationem pedum, ut ostenderet se fundamentum esse totius Ecclesie. atque ita Petro Templū petente, cū ab eo pauper ille elemosinam peteret, respondit Petrus: *Argentum & aurum non est mihi, quod autem habeo hoc tibi do*. In nomine Iesu Nazareni, surge & ambula. Nomen pariter mediatoris, si propriè & perfectè summatur,

Apostoli sūt
fundamenta.
Apoch. 21.

Nomen Petræ,
Christo con
uenit.
1. Cor. 10.
Zach. 3.
Plal. 26.

Matth. 26.

D. Gregor.
D. Chryl.
D. Hierony.
D. Leo.

Theophilus.
D. Augu. na
rè uidet ex
ponere locū
Matth. 26. de
Petræ.

Ioan. 1.
D. Hieron.

Quid sibi ue
lit, quod D.
Petrus primū
miraculū qd
fecit, fuit in
pedum confir
mationē, ex
D. Ambro.
Licet nomen
mediatoris,
si propriè sū-

matur, Christo tantū cōpetat, tamen Angeli, & Sācti, dici pōt mediatores. D. Chrysoſt. D. Ambro. D. Tho. D. Auguſt. D. Fulgērius. D. Cyrillus. D. Epipha. D. Hilari. D. Dionyſ. D. Auguſt. D. Cyrillus. D. Epipha. D. Hilarius. Angeli, Prophetę, & Sācti uiri pōt dici mediatores: inter Deū & homines. D. Dionyſ. Hæb. 1. Matth. 13. Apoc. 5. Dan. 10. Apoc. 5. 1. Cor. 3. Christus, per se ipsum intrat ad Patrem, ad interpellandum pro nobis, reus autem sancti, non, nisi per Christum. Hæb. 5. Rom. 5. Auguſt. quō fit intelligendum, cum ait, nec Paulum, nec Apostolos, esse mediatores, sed solum Xpm. 2. Cor. 5. D. Cyrillus. Nomen Apostoli commune est Christo, & Apostolis. Hæb. 3.

soli Christo competit iuxta illud Pauli 1. ad Timoth. 2. dicens, Christum esse mediatorem unicum. *Vnus est mediator Dei, & hominum Christus Iesus*. Ita Chryſoſt. hom. 7. in 1. ad Timoth. & Ambro. in eandem Epistolam, c. 2. & D. Tho. 3. p. q. 26. art. 1. & ad Gal. 5. lect. 7. & Opul. 60. c. 18. dicens, *Quod solus Christus est perfectus Dei, & hominis mediator, in quantum per suam mortē humanū genus Deo conciliauit*. De qua re, legēdus est Auguſt. lib. 9. de Ciuit. c. 15. & Fulgentius de fide ad Petrum c. 2. & Cyrillus dialogo primo de Trinitate, & li. 12. Theſauri. c. 10. Epipha. in Ancorato, & Hilarius li. 9. de Tri. in principio.

Nihil tamen prohibet Angelos, Apostolos, Prophetas, Sanctosque viros, dici quoque mediatores inter Deum, & homines, prout scilicet cooperantur ad unionem nostram cum Deo dispositiue, uel ministerialiter: ut de Angelis dixit Dionyſ. lib. de Diuinis nomi. c. 4. cum illi pro nobis orent, nostrasque orationes ad Deum offerant, & ad nostram sint quoque custodiā deputati, ut nos auertant à malo, & ad bonum disponant, ac moueāt. ut Hæb. 1. Matt. 18. Apo. 8. Dan. 10. & similibus locis patet. Sancti quoque, & Beati, nostri sunt mediatores, dum orationes nostras Deo offerunt; iuxta illud Apoc. 5. *habentes Phylas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes sanctorum*. Pastores quoque & Doctores, esse aliquo modo mediatores ad salutem hominum, clarè Paulus habet. 1. Cor. 3. cum illos Dei coadiutores appellat: dicens, *Dei enim adiutores sumus*. Illud tamen interest inter Christum, aliosque mediatores: quoniam Christus per se ipsum accedit ad Patrem, & ab eo sine alio medio, nostram salutem optinet, *Ex auditus est enim pro sua reuerentia*. Heb. 5. reliqui autem per ipsum, eiusque meritis innixi ut ad Rom. 5. dicitur. *Pacē habemus ad Deū, per Dominum nostrum Iesum Christum, per quem habemus accessum per fidem in gratiam istā in qua & stamus*. Quod si Auguſtinus dixit: quādoque nec Paulum, nec Apostolos esse mediatores, sed solum Christum, ut lib. contra Parme. c. 8. intelligi debet, de perfectō mediatore, nō enim excludit ministros Christi, qui dum proprio legatione funguntur, ut dicitur, 2. Cor. 5. d. mediatores secundarij possunt appellari, ut disertè docuit Cyril. lib. 12. Theſauri, loco cit.

Nomen item Apostoli, commune est Christo, & alijs Apostolis. Ad Hæbr. n. 3. Paulus Christum appellat Apostolum dicens. *Considerate Apostolum, & Pontificem Confessionis nostræ Iesum, qui fidei est ei qui fecit illum*. Et relictis alijs nominibus, quæ alibi fufius explanabimus, concludendum est, per hanc

hanc nominum communicationem, nullam Christo iniuriā irrogari, imò potius eius gloriam magis magisque augeri, cum ex illo, omnis ministrorum uirtus, ac Sanctitas emanet. Vnde ait Paulus: *Per quem accepistis & fidem, in qua & statis*. Sicut nec Deo nota aliqua accidit, dum & homines Dei quoque nomen participant, ut Psal. 81. *Ego dixi Dixistis nos, & filij excelsi omnes*. imò Christi gloria augetur, dum ex cōfessione catholica habetur, quod ministri Ecclesie, non sunt Ecclesiarū capita cū Christo, sed sub Christo, sicut nec Apostoli sunt Caput, Lux, Fundamentum, Pastores, aut mediatores cum Christo, sed sub Christo, à quo & esse caput, & lumen, & alia ministeria, & officia recipiunt; in quantum sunt: ut dixit Auguſtinus. tract. 46. in Ioan. tomo 9. unius capitis & fundamenti mēbra. Multa uerò, sunt Christi nomina quæ non communicantur cuiquam, nempe Redemptor, Saluator, Pater futuri sæculi, & similia, inter quæ est nomē ostij, de quo agimus in præſenti, & in cuius gratiam omnia ista fufius adduximus. Cuius rei optimam D. Thomas reddit rationem in dicto art. 6. q. 8. 3. p. Quoniā in Ostio, importatur principalis auctoritas, in quantum ostium est, per quod omnes domum ingrediuntur; & ipse solus Christus est, *per quem accessum habemus in gratiam istam, in qua & stamus*: Per alia uerò prædicta nomina, quæ cōmunicantur, potest importari non modò auctoritas principalis; sed etiam secundaria.

B Circa tertium, Cur Christus se Ostium uocet, cum se etiam Pastorem appellet?

Et difficultas est. Quoniam cum ratio ostij, importet quid diuersum à ratione Pastoris; superuacaneum imò inconueniens uideretur, utrunque Christum appellari. Sed non ab re hæc ei prima fronte diuersa nomina conueniunt, secundum uariā quæ ei attribuuntur. Neque est nouum in Scriptura, uni eidemque contraria nomina conuenire. Sic legimus accidisse in partu Rachel, quæ cum filium mortis suæ causam peperisset, ipsum *Ben-oni, id est filium doloris sui* appellauit; & contra uerò, Pater eius, suæ stirpis, ac generationis sparsā carnēs propagationem, ipsum reuoluto nomine *Ben-iamin, id est filij suæ dextere* nominauit. Et tamen duo ista nomina, licet diuersa significarent; uni eidemque puero conueniunt, sic eisdem Christo, diuersa nomina, multis in locis Scripturæ passim conuenire comperies, sed præcipuè Isā. 9. ubi cum de Messia ageret Propheta, eiusque natiuitate dicit: *Puer natus est nobis, & filius datus est nobis &c.* ad nominis autem ipsius impositionem descendens ait; *Et uocabitur nomen eius, admirabilis*

Maiores gloria accedit Christo, dum sua nomina Apostolis cōmunicantur. Psal. 81. Ministri Ecclesie, nō sūt capita Ecclesiarum cum Christo, sed sub Christo, sicut nec mediatores cum Christo, sed sub Christo. D. Aug. 8. Multa sūt nomina Xpi, q̄ nemini cōmunicauit, & quare, ex D. Tho.

Ratio dubij.

In Scriptura, multoies uni eidemque contraria nomina conueniunt. Benjamin filio Rachelis, duo diuersa nomina conueniunt.

Isā. 9.

Nota pro Cōcionatorib.

lis, *Consiliarius, Deus fortis, Pater futuri seculi, Princeps pacis.* Et tamen idem mer Puer, qui nomē habet Principis pacis, p̄g-
 liatoris quoque, & raptoris nomen obtinuit, quae sunt pri-
 ma fronte contraria. Vnde dixit Dominus Prophete. *Foca no-*
men eius accelera, spolia detrahe festina prēdare. Quae cum con-
 traria sint praelium scilicet, & pax, utique Propheta cum unū
 prius Puero pacis nomen attribuisset, aliud nomen belli à pri-
 mo longe diuersum non adhibuisset; & tamen hoc secundū
 adiecit. Nec ab re. Licet. n. intertē hęc nomina disparia, imō
 uerō contraria existant; in re tamen non sunt, sed unum aliud
 includit. Messias enim futuros erat *pax nostra*, quifut ait Pau-
 lus) *fecit utraque unum*: ad quam pacem obtinendam, pas-
 sionis suae praelium requirebatur, in quo praelio mors in
 uictoria absorberetur. Atque ita, uocatur quidem *Princeps*
pacis, quia *pacificauit per sanguinem crucis eius* (ut ait
 Apostolus *sive quae in terris, sive quae in Coelis sunt*, & *detra-*
hens Spolia nominatur, quae enim (peccato meditante) à illio-
 rum Dei hereditate rapta sunt ipsolia, pissimo suo cruore & li-
 uore quo sanati sumus, ita. g. ab inimicorum manibus sunt de-
 tracta. Quapropter rectē & *Princeps pacis*, & *spolia detra-*
hes, debuit nominari. Huius similia multa in scripturis extāt,
 ut patet de Jacob, & Abraham: quorum primus, quia fratris fu-
 turus erat supplantator, *Jacob*, primò nomen habuit, & postea D
 cum Angelum in lucta (etsi enervato femore) uicisset, *Israel*
 (id est praeliens Deo) gloriosum nomen obtinuit. Secundus
 uerò, imminuto litterarum numero, *Abram* uocatus, credēs
 Deo, adaucta sibi propter credulitatem littera, in filij immola-
 tione, *Abraham* meruit nominari, *Id est, Pater multarum*
gentium. Sic quoque & non aliter in presenti. Nam Christus,
 & Pastor, & ostium dicitur. Vnde Augustinus Tract. 46. in Io.
 cap. 10. agens de ostiario ait. *Huic ostiarius aperit: cui aperit.*
Pastori. quid aperit Pastori ostium. Et quis est ipsum ostium?
ipse Pastor. Nunquit si Dominus Christus non exposuisset, non
ipse dixisset, ego sum Pastor, et ego sum ostium, auderet quisquā
nostram dicere, quod ipse Christus sit, & Pastor, & ostium: si e-
nim diceret ego sum Pastor, & non diceret ego sum ostium, quae si
uari eramus, quis esset ostium, & forte aliud putantes, ante ostiū
remansuri, gratia illius & misericordia nobis exposuit pastore,
se ipsum dixit, exposuit ostium, se ipsum dixit. Et infra trac. 47.
 ait, Christum dici ostium, & ostiarium, eundemque per se ip-
 sum intrare. *Nos* (inquit) *Christum predicamus, & ideo intrā-*
mus per ostium, Christus autem Christum predicat, quia se ip-
sum predicat, & ideo Pastor per se ipū intrat. Iam dē cū alia mon-
 strat

A *struere quae uidentur in lumine, nunquid a quo alio indiget, ut mō-*
strari, hunc ergo & alia demonstrat, & se ipsum. Et post mul-
 ta exempla, eandem subdit. *Sic & Christus predicat se, si prae-*
dicat se, & predicando intrat adit, per se intrat adit, & ad Patre.
ipū est ostium, quia nō est quae uenit, ut ad Patrem, nisi per ipsū
intrare uis Deus, & unus m. diator Dei & hominū, hunc Chri-
stus Iesus. Et tandem infra concludit dicens. *Teneat ergo, qui-*
modo Dominus Iesus Christus, & ostium sit & Pastor ostium
paucendo se, Pastor intrando per se. Hec Augustinus. Chri-
 stian ergo, & Pastor & ostium dicitur, propter diuersā. Pastor,
 quia nobis curam gerit, ducens & rediens, iuxta illud Pro-
 pheta *in pasquis herbis pascam eas*, Similiter etiam dicitur
 ostium, quia omnia nobis reserata sunt, nisi ueniat ipse, &
 per eum unquam per ostium ad diuina intellegentia mysteria
 inire possunt, unde iohē ait. *Nemo nouit filium nisi Pater, &*
Pater non nouit nisi Filius, & cui uoluerit filius reuelare. Et
 Ioan. 1. *Deum ne mo uidit unquam,* ueruntamen (ad aperto os-
 tium, & filio in carne uenire, *Unigenitus qui est in sinu Patris,*
ipse narravit. Quoniam per eum, tanquam per apertum ostiū,
 abscōdit nobis ab origine mūdi arcana, penetratiuimus. Est
 igitur Christus Pastor & ostiū. Nec mirum, quōd hęc tam di-
 uersa sibi conueniant. Multa namque quae in hominibus di-
 B *persa sunt, ea in Christo unita sunt; & quae diuersa, ea Christo,*
 unio modo cōsiderata, conueniant. Qui enim in finitē distā-
 tia, substantialiter sibi unire potuit, ut mar Dei hominūq; na-
 tura, idem ea nomina quae prima fronte inter se obuersā-
 tur, propter diuersa quae ei competunt, potuit applicare. Ostiū
 igitur Christus est, non quodcunque, sed ostium uerum.
 Et sciendum, quatuor ostij speciem falso habuisse, quae feli-
 citatem promittebant, & letum ad quietem ingressum. Pri-
 mum quidem ostium fuit Deorum saliorum cultus. Secundū
 studium sapientiae seu Philosophiae. Tertium lex Moyii. Quart-
 tum Hereticorum dogmata, sed iniqua sanē & praua extite-
 re ostia ista (si tamen ostij nomen quandoque meruerunt Pri-
 mum enim, ostium non fuit ullo pacto, quippe qui tantum
 ab fuit ut ad Felicitatem duceret, ut potius, una cum iuis cui-
 toribus perpetuo gehennae carceri addiceretur. Neque secun-
 dum, studium scilicet Sapientiae, uel Philosophiae, ullo modo
 ueri ostij nomen, potuit retinere. Est enim, ut formatiū ho-
 neste uita, & comparatiuum eternae felicitatis, Philosophia sa-
 pientiae studium esse uolēbant, tamē cum finis hominis sit su-
 pernaturalis, ad cuius non modo allecutionem, sed neque e-
 iam cognitionem, Philosophia aspirare potest; ideo nullo pa-
 cto

Messias mores
 necessaria fit
 ita obtinen-
 dam pacem
 mundo.

Jacob quare
 habuit diuer-
 sa nomina.

Abraham, qua-
 re adaucta
 fuit littera.

D. August.

Relictae com-
 parationes de
 christo.

Christus pro-
 pter diuersā,
 Pastor, & O-
 stium nomi-
 natur.

Ioan. 1.

Nota.
 Multa quae
 in hominib;
 sūt dispersa,
 ea unita in
 Christo repe-
 riuntur.

Christus est
 ostium uerū.

Quatuor ha-
 buerunt spe-
 cie ostij, sed
 falso.

Quale fuerit
 omū primū.

Quale secun-
 dum.

Quae fuerit
tentio ostiū.

Hereticorum
ostiū, non
ostiū, sed la-
byrinthus ap-
pellatus est.

D. Augu. ele-
gans senten-
tia.

Nulli est ue-
ra uiuendi
spes, nisi Chri-
stum agnos-
cat.

Philosophi
quibus nihil
proluit sua
sapientia.

Heretici non
intra per o-
stiū.

Error Arrij,
quod Christus
filius Dei, nō
sit Patri con-
substantialis.

Et ostij nomen assequi meretur. Nec tertium lex. (Moyse: *Nihil enim ad perfectum perduxit lex*, neque unquam potuit legi ostium quenquam iustificare, sed neque beatificare. quartum Similiter Haeticorum ostium, non ostium, sed labyrinthus potius debet appellari: cum per eum ingrediētes, nec unde ingressi fuerint, aut quā egredi oporteat, cognoscant; sed ambulant in tenebris, quoniam lux (quae quoque ostium est) non est in eis. Sed de ijs ostijs, pulchre habet Augustinus tract. 45. in 10. c. Ioan. ubi in principio sic ait. *Dicant ergo Pagani, bene uiuimus. Sed per ostium non intrant, quid prodest eis? unde gloriantur? Ad hoc enim debet cuique prodesse uiuere, ut detur illi semper uiuere: nam cui non datur semper uiuere, quid prodest bene uiuere? Quia nec bene uiuere dicendi sunt, qui finem bene uiuendi, uel cecitate nesciunt, (ut sunt gentiles) uel inflatione contemnunt, (ut Philosophi) non est autem cuiquam spes uera et certa semper uiuendi, nisi agnoscat uitam, quod est Christus, et per ianuam intret in ouile. Quarunt ergo plerumque tales homines, etiam persuadere hominibus ut bene uiuant, et Christiani non sint. per aliam partem uolunt ascendere, rapere, et occidere, non ut bonus Pastor, conseruare, atque saluare. Fuerunt ergo quidam Philosophi, de uirtutibus et uitijs subtilia multa tractantes, diuidentes, desinientes, ratiocinationes acutissimas concludentes, libros implentes, suam sapientiam bucis crepantibus uentilantes, qui etiam dicere, auderent hominibus, nos sequimini, sed et nostram tenere, si uultis beatè uiuere; si non intrabant per ostium, per dere uolebant, maclare, et occidere. Quid de istis dicam? Ecce ipsi Pharisei, legebant, et in eo quod legebant, Christum sonabant, uenturum sperabant, et praesentem non agnoscebant. Iactabant se etiam ipsi inter uiuentes, hoc est inter sapientes, et negabant Christum, et non intrabant per ostium. Ergo et ipsi si quos forte seducerent, maclandos, et occidendos non liberados succederent. Et hos dimittamus. Videamus illos, si forte ipsi intrant per ostium, qui ipsius Christi nomine gloriantur. Innumera enim sunt, qui se uidentes, non solum iactant; sed à Christo illuminatos uideri uolunt, sunt autem Haetici. forte ipsi per ianuam intrauerunt? absit. Sabellinus dicit, qui Filius est, ipse est Pater, sed Filius non est Pater. non intrat per ostium qui Filium dicit Patrem. Arrius dicit, Aliud est Pater, aliud est Filius; re- Et diceret, si diceret, alius, non aliud. Quando enim dicit aliud, ei contradiat a quo audit, ego et Pater unum sumus. Nec ipse ergo per ostium intrat. Praedicat enim Christum qualem sibi fingit, non qualem ueritas dicit. Nomen habes, rem non habes. aliquis res nomen est Christus; tene ipsam rem, si uis prodesse tibi nomen,*

A nomen, alius; Nescio unde sit, sicut Fotinus, Christus homo est (inquit) Deus non est. Nec ipse intrat per ostium, quia Christus et homo, et Deus est. Et quid opus est multa percurrere, et uana haesum enumerare? hoc tene. O uile Christi esse catholice ecclesiam. quicumque uult intrare ad ouile, per ostium intret, Christum uerum praedicet, non solum Christum uerum praedicet, sed Christi gloriam quarat, non suam. Haec Augustinus.

Ex quibus, uaria uidimus, quae cum ostia non essent, falso sibi ostij nomen assumpserunt. Christus autem non sic est ostium, sed est ostium uerum, humile, & depressum, per quod qui humiliter introierit, saluabitur.

Quicumque ergo illorum, siue gentilis sit, aut Philosophus, Iudaeus, aut haeticus, dum falso sibi ostij nomen usurparunt, in Christi ostio offenderunt. Gentilis quidem & Philosophus, dum ueros suos, & uiuentes Deos posuerunt. Unde Rex ille deceptus apud Daniel, c. 14. Bel uti uiuentem Deum, paratas, oblatasque sibi impenfas comedere putabat, dicens Danieli: *An non uidetur tibi esse Bel uiuens Deus? An non uidetis quanta comedat, et bibat quotidie?* ij ergo in ostio Christi aberrantes, omnino constringebantur. Similiter etiam & Iudaei in hoc Christi ostio corruerunt, dum Moyse danti legem, non Christo fidebant, unde dicebant: *Scimus quia Moyse loquutus est Deus, hunc autem unde sit, nescimus.* Quod sane pulchre 1. Reg. 4. praefiguratum fuit in Eli, qui audiit nuncio quod *capta esset Arca Dei, cecidit retrorsum de sella super quam sedebat ante ostium, et fractis ibi cernicibus, mortuus est.* Hi namque zelum habentes legis, in Mosis arca, ac lege, omnem suam spem obtinendae salutis collocauerunt; quo factum est, ut de sella huius uanae fiduciae corruentes, in Christi ostio fractis ceruicibus impigerint. Et idem Paulus de ijs loquens dicebat. *Praedicamus Christum, et hunc crucifixum, Iudaeis quidem scandalum gentibus autem, stultitiam.* Similiter etiam & Haetici in Christi ostio corruunt, quod (sicut iniqui illi Sodomae, & Gommorrhae) iusto Deo Iudicio, interna mentis caecitate percussis, inuenire non ualent. Hi igitur omnes (licet iniquum) ostium tamen suum habuerunt, per illud ad eorum placita intrauerunt, & fiducialiter domos suas ingressi (ut accidit misero Isbofeth Filio Saul) sopite in eorum uolitis recubuerunt, ac dormierunt, debili puella relicta (id est fragili ratione, ac motu) fores, ostiumque seruante. ut inquit D. Gregorius 1. Moral. 36. quod factum est, ut ab inimicis superuenientibus, non custodito ostio, fuerint interempti. Non sic autem fuit ostium Christi.

Fotini error,
quod Christi
sit homo, nō
autem Deus.

Omnes Here-
tici, à uero o-
stio Christi
aberrant.

Dan. 14.

Iniquorum
Prophetarū
dolus.

Iudaei fidunt
Moyse, nō au-
tem Christo.
1. Reg. 4.
Eli, cum au-
dita captiuitate
Arcae
Dei excidit
retrorsum,
quid mystice
significet.

Isbofeth dor-
mitio, qd sit,
& quid reprē-
sētet eius an-
cillula pur-
gās misticum.

Christi, *Sed beatus erit qui non fuerit scandalizatus in eo.* Hoc enim ostium mirabile, *Ostium aperit, & nemo claudit, & nemo aperit.* Per hoc ostium, seu per hanc portam, intrant Iusti dicente propheta: *Iusti mirabuntur per eam.* Et Felix omnis, *in ore dicitur enim & egrediatur, & Pasqua inueniet.*

Nota cur Xps in Euangelio toties ostij nomen reperit Phariseorum superbia.

Cui Caecus a natiuitate fuit cecitas a Synagoga.

Ezech 34.

Christus Caecum defendit contra Iudeos.

Quoad quartum, cur se Christus toties ostium appelleret, Notandum est, quare Christum, ut dictum est supra, ostij nomen hoc Ioannis loco reperisse. Primis enim duabus uocibus, id est recit contra Iudeos, duabus uerbis ultimis, pro caeco, & in fauorem eius. Et quidem putabant Iudaei, ipsos esse ueros Magistros, Praedicatores atque doctores, & praeter eos, neminem esse alium, a quo & ueritatis intelligentia, & sana doctrina posset hauriri; quapropter solos eos esse audiendos tanquam ueridicos; alios autem ad ipsos non uenientes neque addicentes, deceptos, allucinatos, tandemque quasi a ueritatis ostio aberrantes, uti caecos, a Iudeorum consortio, & a Synagoga esse rejiciendos: quippe qui essent extra ouile, nec ueros Pastores, & Doctores sequerentur. Atque ideo quia caecus non audiuit eos, sed Christum, quem Doctorem non admittebant, propterea tanquam caecum, & deceptum, ab ouili, id est a Synagoga eiecerunt. Christus ergo uolens redarguere eos, dum se primo bis ostium nominauit, se Pastorem unum a Patre missum ostendit (iuxta illud, *Suscitabo super eas Pastorem unum seruum meum Dauid* Ezech. 34.) *Ipsae pascet eas, & ipse erit eis in Pastore.* eos aut non esse Pastores, sed raptores, nec ouilis ostium, sed macelli. Se igitur ostium dicit doctrina. Et quonia Pharisei non intrauerunt per ipsum, ideo potius ipsi sunt extra ouile, cum Christum qui ouilis uerum ostium est, non uiderint, nec per ipsum ad ueritatis cognitionem fuerint ingressi. Caecum uero ex hoc iam defendit dicens, eum non esse caecum, neque extra Synagoga, & ouile esse mittendum: quippe qui Doctorem inuenit Iustitiae, a Deo promissum, ostium reperit qui est Christus, tandemque per ipsum clarissimis fidei oculis ingressus est, media illa confessione, dum dixit, *Credo Domine.* Propter haec igitur omnia, toties Christus ostij nomen uoluit iterare, ut & Pastorem se faceret, alios falsos excludens, & caecum uidentem, ueritatem que agnoscentem, & pariter Iudeos uidentes sibi uidere, allucinatos caecos que esse ostenderet, & a ueritatis ostio, quod ipse erat, aberrantes, ut impleretur illud Christi, *In Iudicium ego in mundum ueni, ut qui non uident (sicut erat caecus) uideant, & uidentes (ut Pharisei) caeci fiant.* sed de his inferius latius distendemus.

Circa Quintum breuiter aliquas ostij (qui Christus est) conditiones exponemus. habet autem ostium hoc multa proprietates. Primò quidem altum est; quoniam non qui terrena; & inuana, sed qui alta sapiunt, & quae sursum sunt (cum Apostolo) quarunt, per ipsum ingrediuntur. Secundò est humile; neque enim admittit quemquam per ipsum transire superbum: *Superbis namque, et resistit Deus humilibus autem dat gratiam.* Et sanè humile fuit ostium hoc, Deo Patri, dicere de se eodem Christo. *Ego honorifico Patrem meum,* & alibi: *Quae placita sunt ei facio semper:* humile terrenis parentibus dicente de eo Euangelista *Et erat subditus illi:* humile cum discipulis, ipse de se testante, *Discite a me quia mitis sum, & humilis corde.* Humile Inimicis ipsum percutientibus, Narrante Propheta, *Genas meas dedi nescientibus, faciem autem meam non auerti a conspuentibus.* Tertio ostium hoc est unicum, Patri Deo, Matri uirgini, & nobis. Deo patri, quoniam de illo dicit, *Filius meus et tu, ego hodie genui te,* & alibi: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui ipsum audite.* Est unicum matri, quia de eo dicit Euangelista *Peperit filium suum primogenitum.* Vnicum tandem nobis, quia propter nos homines, et propter nostram salutem (ut dicitur in Symbolo) *Descendit de Caelis, Non enim Angelos apprehendit, sed semen Abraham apprehendit* unde bene Ilias dixit, *Puer natus est nobis, et filius datus est nobis,* Et Angeli Pastoribus cantantes dixerunt, *Annuncio nobis gaudium magnum, quia natus est nobis hodie saluator.* Vnicum sanè nobis fuit ostium quia *Per ipsam* (ut ait Paulus) *Accessum habemus ad Deum;* Vnicum nobis, quia *non est aliud nomen sub Caelo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri.* Quarto hoc ostium, est angustum. Neque enim per ipsum aditus datur opulenti, & pinguibus huius saeculi, ij nanque nimis cupiditatibus, ac uoluptatibus terrenis adeo impinguntur & dilatantur, ut nullus ferè ipsum capiat. *Ardua est enim uia qua ducit ad uitam, et pauci sunt qui intrant per eam.* Angusta sanè porta, & compressum ostium est, debet enim qui uult Caelum ingredi, ab immodica rerum terrenarum cupiditate animum restringere, & coarctare. Quintò est abiectum, & uile hominum exitimatione, ea namque maxime apud Mathematicum Christus commendat, qua prima fronte ualde hominibus aduersatur. Sextò est ostium Uniuersale, & omnibus patens, unde Ioannes dixit, *Uidi ostium apertum in Caelo.* Apocli. 4. Et Paulus ait, *Uult omnes homines saluos fieri.* Et Christus de se ipso dicit: *Uenite ad me omnes qui laboratis, et onerati estis, et ego reficiam uos.* Septimò est ostium singulare. Quoniam licet omnibus pateat, electis tamen particulare,

Multa sunt omnia proprietates, quoniam numerantur, & Christus ostium unum est. Ostium autem est Christus. Ostium humile est Christus.

Ostium unicum est Christus multipliter, Patri scilicet, Matri, & nobis. Matth. 7.

Isa. 9.

Ostium angustum est Christus, & quò.

Ostium abiectum est Christus. Ostium uniuersale est Christus. Apocli. 4.

Ostium singulare est Christus, & quò modo.

aditiones exponemus. habet autem ostium hoc multa proprietates. Primò quidem altum est; quoniam non qui terrena; & inuana, sed qui alta sapiunt, & quae sursum sunt (cum Apostolo) quarunt, per ipsum ingrediuntur. Secundò est humile; neque enim admittit quemquam per ipsum transire superbum: *Superbis namque, et resistit Deus humilibus autem dat gratiam.* Et sanè humile fuit ostium hoc, Deo Patri, dicere de se eodem Christo. *Ego honorifico Patrem meum,* & alibi: *Quae placita sunt ei facio semper:* humile terrenis parentibus dicente de eo Euangelista *Et erat subditus illi:* humile cum discipulis, ipse de se testante, *Discite a me quia mitis sum, & humilis corde.* Humile Inimicis ipsum percutientibus, Narrante Propheta, *Genas meas dedi nescientibus, faciem autem meam non auerti a conspuentibus.* Tertio ostium hoc est unicum, Patri Deo, Matri uirgini, & nobis. Deo patri, quoniam de illo dicit, *Filius meus et tu, ego hodie genui te,* & alibi: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui ipsum audite.* Est unicum matri, quia de eo dicit Euangelista *Peperit filium suum primogenitum.* Vnicum tandem nobis, quia propter nos homines, et propter nostram salutem (ut dicitur in Symbolo) *Descendit de Caelis, Non enim Angelos apprehendit, sed semen Abraham apprehendit* unde bene Ilias dixit, *Puer natus est nobis, et filius datus est nobis,* Et Angeli Pastoribus cantantes dixerunt, *Annuncio nobis gaudium magnum, quia natus est nobis hodie saluator.* Vnicum sanè nobis fuit ostium quia *Per ipsam* (ut ait Paulus) *Accessum habemus ad Deum;* Vnicum nobis, quia *non est aliud nomen sub Caelo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri.* Quarto hoc ostium, est angustum. Neque enim per ipsum aditus datur opulenti, & pinguibus huius saeculi, ij nanque nimis cupiditatibus, ac uoluptatibus terrenis adeo impinguntur & dilatantur, ut nullus ferè ipsum capiat. *Ardua est enim uia qua ducit ad uitam, et pauci sunt qui intrant per eam.* Angusta sanè porta, & compressum ostium est, debet enim qui uult Caelum ingredi, ab immodica rerum terrenarum cupiditate animum restringere, & coarctare. Quintò est abiectum, & uile hominum exitimatione, ea namque maxime apud Mathematicum Christus commendat, qua prima fronte ualde hominibus aduersatur. Sextò est ostium Uniuersale, & omnibus patens, unde Ioannes dixit, *Uidi ostium apertum in Caelo.* Apocli. 4. Et Paulus ait, *Uult omnes homines saluos fieri.* Et Christus de se ipso dicit: *Uenite ad me omnes qui laboratis, et onerati estis, et ego reficiam uos.* Septimò est ostium singulare. Quoniam licet omnibus pateat, electis tamen particulare,

ac

Ostium an-
quisiuit est
Christus per
fidem eius.

Ostium discre-
tum est Xpi,
quantum dis-
fecerit ueros
Pastores a fal-
sis.

Palstra Chri-
sti compara-
tio.
Ostium Chri-
sti est inexplu-
guabile.

Ostium Chri-
sti est seruati-
uum.

Quod primò
uideretur in
distin. Ecce-
siae est Chri-
stus, & quo-
modo.

Christus quo-
sit Ostium, O-
stiarius, se a-
periat, & per
se ingrediat.

D. August.

ac singulare ostium est, uocatum ipsi uocatum *Uiam aeternam* **C**
possidebunt. Octauo, est anliquissimum. Sola enim fides uen-
turi melior, a mundi natiuitatis exordio, ad salutem obtinen-
dam ualuit. Vnde Ioannes dicitur, *Primum agnum occisum ab*
origine mundi. Nonò, ostium Christi est dicitur. In eo en-
nim iures, raptores, seu mercenarij, à ueris Pastoribus digno-
scuntur, estque ueluti uadum illud Iordanis per quod totum
iter facturi multi, Euphratim inimici, à Populo Dei electo Is-
rael scilicet, in loquutione discernebatur. Decimò, est inexplu-
gnabile, *Contra quem fremuerunt quidem* Vt ait Propheta, *Gē-*
tes, & populi meditati sunt mania; sed non prauauerunt, unde
idem Propheta ait, *Sapè expugnauerunt me à iuuentute*
mea, dicat nunc Israel, Sapè expugnauerunt me à iuuentute
mea, etenim non potuerunt mihi: Vnde decimò. Est ostium ser-
uatiuum, ubi namque oues & à temporum iniurijs, & ab alia-
rum ferarum ac bestiarum furijs, praeseruantur, & liberantur.
Duodecimò & ultimò, Ostium est id quod in prima facie, seu
prospectu domus uidetur. Atque ita accedentes ad Ecclesiam
domum, ipsamque ingredi cupientes, necesse est habere Chri-
sti fidem, per quam ueluti per ostium (& nò aliter) ad Patrem
nobis aditus patefiet, dicente de se eodem Christo: *Nemo uenit*
ad Patrem nisi per me, & iterum: Per me si quis introierit,
saluabitur.

Ultimo loco uidendum est, quomodo Christus ostium cū **D**
sit, & ostiarius, per ostium ingrediatur? illud dubium facit in
hoc, Quoniam ostium uia est, uia autem non per se ipsam in-
trat, aut pergit, similiter & ostium ab Ostiario clauditur, &
aperitur: Si ergo Christus ostium est, dicente eodem (ut uidi-
mus in textu paulo ante) *Ego sum ostium;* utique ostiarius nò
est: sic enim per se ipsum pergeret, seu intraret, & se ipsū a-
periret. Sed nihil horum est inconueniens, ut & idem sit a-
periens, & apertum, sicut etiam (ut ait Augustinus tract. 46. in
Ioan.) *Solemus uidere Pastores sedere super petram, et inde com-*
missa sibi pecora custodire. Vtique melior est Pastor quam Pe-
tra supra quam sedet Pastor, et tamen Christus et Pastor, et Pe-
tra est. totum hoc secundum similitudinem: et eundem debemus
accipere et ostium esse et ostiariū. Nò ergo, inquit, pipeat uos fra-
tres eundem accipere ostium, eundem ostiariū. quid enim est
ostium? quò intramus. Quis est ostiarius? qui aperit: quis ergo se
aperit, nisi qui se ipsum exponit? Ecce Dominus dixerat ostium,
non intellexerunt; quando non intelleximus clausum erant, qui
aperit, ipse est ostiarius. Nulla est ergo necessitas aliquid aliud
querere, nulla necessitas, sed fortasse est uoluntas: si est uolun-
tas

A tis, noli exorbitare, noli à Trinitate discedere, si per se nò aliquid
quaris quoniam *patris Sanctus occurrit non enim dedignabitur*
Spiritus Sanctus esse ostiarius, quando ipsum ostium esse digna-
tus est Filius. Ila & Augustinus. Sed clarius tract. 46. nò longè
à Principio, Christum Dominum, ostium, & Ostiariū, &
Pastorem, & ipsum per se ipsum intrare docet referens uerba
Christi ad Petrum. *Cum inuitor inquit, eras cingebas te, & am-*
bulabas ubi uolebas, cum autem senseris, exten- des manus tuas,
& alius te cinget, et ducet quo non uis. Et exposuit inquit) Eua-
gelista, quod Dominus dixit hoc, significans quia morte clarifica-
turus esset Deum. Ad hoc enim pertinet, Pate oves meas, et ani-
mam tuam ponas pro ouibus meis, iam illud quod ait, Sicut no-
uit me Pater, et ego agnosco Patrem) quis nescit hoc? ipse enim
noscit Patrem per se, nos per illum, quia ipse per se cognoscit, no-
uimus, quia et nos per illum etiam hoc nouimus, quia et hoc per
illum nouimus ipse enim dixit: Deum nemo uidit unquam, nisi
unigenitus Filius qui est in sinu Patris, ipse enarravit, ergo &
nos per ipsum, quibus enarravit. Itē alibi ait. Nemo nouit Filium
nisi Pater, neque Patrem quis nouit nisi Filius, & cui uoluerit
Filius reuelaret sicut ergo ipse per se nouit Patrem, nos autē per
ipsum nouimus Patrem, sic intrat in ouile per se metipsum, &
nos per ipsum. Ostium dicebamus per Christum nos habere ad
B *uos: quare? quia Christum predicamus: Nos Christum predica-*
mus, & ideo intramus per ostium. Christus autem Christum
predicat, quia se ipsum predicat, & ideo Pastor per se ipsum in-
trat. Lumen cum alia monstrat qua uidetur in lumine, nunquid
aliquo alio indiget ut monstraretur lumen, ergo, & alia monstrat,
& se ipsum. Quacumque intelligimus intellectu intelligimus, &
ipsum intellectu, unde nisi intellectu intelligimus? Nunquid sic
oculo carnis & alia uides & ipsum? Quamuis enim uideant ho-
mines oculis suis, non tamen uident oculos suos. Oculis carnis a-
lia uidet, se non potest; intellectus autem, & alia intelligit, & se
ipsum: Quomodo ergo intellectus uidet se, sic & Christus predi-
cat se si predicat se, & predicando intrat ad te, per se intrat ad
te & ad Patrem. Hæc Augu. Ex quibus, & ostium Christum,
& ostiariū esse cognouimus. Neque per alium ipsum ad Pa-
trē ire, quam per se, ut nos etiam per ipsum ad Patrem in-
tremus.

DE OSTIARIO.

Q Vid per ostiariū Christus significauerit, uaria est in-
ter Chrylōstomū, & Augustinum expositio. Ille. n. quē
sequi-

Officiū ou-
is Christi, est
Spiritus San-
ctus, ca. D. Au-
gustinus.

Qui predicat
Xpm, ingres-
sum habet q
Christum ad
eos quibus
predicat.
Pulchre simi-
litudines.

Varia exposi-
tio inter San-
ctos Patres,

quid nomi-
ne ostiarii in-
telligatur.
D. Chryso-
D. August.
D. Cyrillus.

sequitur Cyrillus lib. 7. supra Ioannem in primo, Moysen arbi-
tratur ostiarium esse ouis Christi, quia per legem introdu-
cimur ad Christum: iuxta illud Ioanis 5. *Si crederetis Moysi,*
crederetis forte, & mihi. Hic autem, ut superius uerigimus, no-
mine ianitoris, Spiritum Sanctum uult significari, & recte
(meo iudicio) cui subscribit Theophylactus. Est enim ipse Spi-
ritus Sanctus uere ianitor, custos, & rector Ecclesiae, est ille
qui inducit discipulos in omnem ueritatem. i. Christum: est
ille qui Fidei donum fidelium mentibus infundendo, ianuam
aperit. i. Christi fidem, & cognitionem. Est etiam ille, qui
ipsis inter Pastores ostium aperit, dum in eius uirtute, ac no-
mine, in uerum ac mysticum Christi corpus, legitimam tradi-
dit potestatem.

Spiritus San-
ctus, qua-
tripliciter ape-
rit ostium Pa-
storibus Ec-
clesiae.
Primo per il-
luminations
docendo eos.
D. Grego. Ec-
clesiae guber-
nationem, ar-
tem artium ap-
pellat.
D. Bernard.

Et quidem Spiritus Sanctus quadrupliciter Pastoribus Ec-
clesiae ianuam aperit. Primum per illuminationem interiore, docendo scilicet illos qualiter Dei oues regere, & gubernare debeant. nihil enim difficilius est Ecclesiastica gubernatione. Vnde à Dno Gregorio. *Ecclesiarum gubernatio, ars artium, & scientia scientiarum* in suo Pastoralis, cap. 1. appellatur. Vnde ad docendum oues, oportet Diuinas Pastores omnes, à Spi-
ritu Sancto habere reuelationes, & illuminationes. Vnde D. Bernard. lib. 5. de Consideratione ad Eugenium in principio dicit de Pastoribus, *Nobis reuelauit Deus per Spiritum suum, ergo quae supra sunt, non uerbo docentur sed spiritu reuelantur.* Et item ad Conuer. dicit. *Inspirat Dominus, & dat intelligentiam Spiritus Dei, ad ea quae tum subditos, tum Praelatos facere oporteat, & eorum mentes ad ea quae sunt Dei clarificat, ut non quae sua sunt, sed quae Iesu Christi eadocent, & quarant.* Secundo confortando eorum animos, & pectora sic cor roborando, ut nulla sit difficultas, nulli incurus uel maximi & aduersi, ut cum Dei fiducia non resistent, & superent. Huc spectant multa Scripturae testimonia, ut Exod. 7. *Constitui te Deum Pharaois.* Et illud Ezechie. 3. *Ecce dedi faciem tuam ualentorem faciebus eorum, & frontem tuam durioram frontibus eorum. Ut adamantem, & ut silicem dedi faciem tuam: ne timeas eos, neque metuas a facie eorum.* Vnde de hoc Bernardus lib. 3. de Consideratione Praelatorum animos ad malis, resistendum describens ait. *Accingere gladio tuo, et gladio spiritus quod est Verbum Dei, glorifica manum & brachium dextrum, in faciendo uindictam in nationibus increpationes in populis: in aligando Reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manibus ferreis. Sic facis, si haec facis, honorificas ministerium tuum. Non mediocri iste Principatus: exturbare est hoc ma-
las*

Secundo co-
fortando.

Exod. 7.
Ezech. 3.

D. Bernard.
Bon. Pastor,
qualis esse
debet, eius
proprietate.

A las bestias à terminis tuis, quo greges tui securi in Pascha edu-
centur. domabis lupos, sed ouibus non domnaberis, pascebas
utique non pramendas suscepisti. Et addens proprietates Pasto-
ris Ecclesiae, ait, *factum superiorem dissimulare nequimus, sed
enim ad quod omnimodis attendendum. Non enim ad domi-
nandum inclinor. Nam & Prophetia, cum similiter lenaretur,
audiuit: Pruellas, & d. struas, & disperdas, & dissipes, & edi-
fices, & plantes.* & ideo Paulus 2. Tim. 4. dicebat. *Argue, obse-
ra, increpa in omni patientia, & doctrina. Erunt enim scopus, cui
sanam doctrinam non sustinebant &c.* Tertio, emolliendo
subditorum animos, suauiter eorum corda liquefaciendo,
ut facile in eorum amore, & reuerentiâ, inclinent, eorumq;
mandata mox sine intermissione opere compleant. Sic ait
Hieron. lib. cont. Pelagia. dicens. *Quia promittens Deus, Praeci-
pientium nobis conspicit sudores, qui sudare eos uoluit, idem
ne defatigentur, subditorum animos mandatis eorum emollit,
ut libenti animo et ardua quaeque sint praecipia, opere adim-
pleant.* Vnde cum Populus Israel peccasset peccato magno,
Idololatriae. Iratus est Moyses Populo, ipsiq; Dei zelo accé-
sus, gladijs de medio tollere nõ est ueritus, & dixit, Exo. 32.
*Ponatur gladius super femur suum: ne, & redite de porta
usque ad portam per medium castrorum, & occidat unusquis*

2. Timo. 4.
Tertio emol-
liendo animos
subditorum.
D. Hieron.

Exod. 32.

B que fratrem, & amicum, & proximum suum. Feceruntque fili-
ij Leui iuxta sermonem Moysi. Cecideruntque in die illa, quae
triginti tria milia hominum. Quarto, & ult. Paterni eis affe-
ctum erga suos subditos communicando, & infundendo.
Quo fit, ut cum nil aliud quam subditorum salutem curatam
uelint Praelati; sic particulare, ac singulare eis donum ad cu-
randos morbos omnium concedatur. Quod sepius accidit.
Multos. n. uidere fuit affictos, turbatos, & in ultimum ferè
desperationis discrimen proiectos; qui non aliter quam
Praelatorum suorum consilijs, ipsorum plagis medelam im-
posuerunt. Propter quas rationes, non abs re Spiritum San-
ctum, Christi onis ostiarium appellamus.

Quando Pa-
ternum affe-
ctum erga sub-
ditos eis coi-
cando.

Multa, Pasto-
ris, seu Praela-
ti praesentia
curantur.

D. August.

Alij (ut Augustinus sicut diximus superius) ipsum Chri-
stum, & ostium, & ostiarium esse tradunt.

Alij, ipsum Deum Patrem, iuxta illud Ioan. 6. *nemo potest
venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum.*

Aliqui Deum
Patrem ostium
faciunt.
Ioan. 6.
D. Hieron.
Math. 15.
Luc. 19.
Ezech. 3.

D. Hier. super Marci 13. dicit, ianitorè cui praecipit Deus
vigilare, esse Verbi Dei Praedicatorum, ut annuitur Matt. 15.
& Lucae 19. unde Ezech. 3. concionatoribus dicitur. *Quod si
dicente me, ad impium, morie morieris, non annunciaueris ei;
ipse quidem in iniquitate sua morietur; sanguinem autem
sumum*

G

Alij summū Pont. xpi. omi-
lis officium faci-
unt.

Matth. 16.

Lutheri, & alio-
rum hære-
ticorū error.

Ligati & solu-
endi clauē
D. Petro con-
cessa sunt.

Petrus Apost.
Ecclesiae per-
sonam reali-
ter represen-
tat non autē
parabolicē.

Quid per cla-
ues Petri tra-
ditas intelli-
gatur, & con-
firmatur ex
clauium me-
taphora.

Aptissimus lo-
cus scripturæ,
ad probandū
Pontificis au-
thoritatem.
Iſa. 22.

sum de manu tua requiram.

Alij tandem, Summum Ecclesiae Pontificem, Iesu Christi interris Vicarium, ac D. Petri Principis Apostolorum legitimum successorem, officium esse contendunt: cui ad aperiedum bonis, iniquisque claudendum, atherei olympi clauēs à Domino conceduntur. Vnde Matth. 16. Petro Apostolorum Principi clauēs à Domino traduntur dum dicitur, *Tibi dabo clauēs Regni Caelorum, & quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in Caelis, & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in Caelis.* Et licet Lutherus lib. suo quē condidit de Potestate Papæ, Caluinus lib. 4. institut. cap. 6. §. 4. & sequentibus, & similiter Magdeburgenses, Cent. 1. lib. 1. & 2. & ceteri omnes huius tempestatis Hæretici, hic præfatis scilicet Matth. 16. verbis, nihil peculiare Petro filio Ionæ promissum esse velint, quod multis, et inuilibus inanibusq; rationibus confirmant; certum tamen est, has ligandi, atque soluendi clauēs, Petro, & successoribus suis, verē fuisse concessas. Si enim Petro concessæ non fuissent, quare expressisset Dominus substantiam nominis particularis per illud (*tibi*) & postmodum, cur nomen Petri ipsi in natiuitate inditū, pariter cum Patris nomine expressisset? Subiūgit enim, *Beatus es Simon filius Ionæ, & statim vetus, & recens Petri nomen coniungens dixit ei, Beatus es Simon Bar-Iona, quia caro, et sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus qui in Caelis est: & ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc Petram edificabo Ecclesiam meam. Et tibi dabo clauēs regni Caelorum, et quodcumque solueris super terram erit solutum, & in Caelis.* Petrus ergo qui Ecclesiae personā realiter, & non (vt alij volunt,) Parabolicē representat, immediatē, & per se, ligandi, atque soluendi clauēs verē à Domino accepit.

Quid verò per clauēs intelligatur, certum est apud Catholicos; soli enim hæretici insultantes veritati repugnant. Putant namque (vt Caluinus lib. 4. institut. cap. 6. §. 3.) per has clauēs, Ecclesiae potestatem, ac principatum, non designari; sed solum officium prædicandi Dei verbum, & colloquij, homines ad Deum conuertendi.

Nos verò & Catholici oēs, per has clauēs, summā in oēm Ecclesiam traditā potestatem intelligimus. Quod et ex clauium metaphora patet. Nam Iſa. 22. dum vnus summus Pontificis depositio describitur, & alterius erectio, ac constitutio declaratur, hæc clarissima, ad rem nostram verba facientia legimus. *Vade, ingredere ad eum qui habitat in tabernaculo, ad Sobriū Propositum Templi, & dices ad eum, Quid tu hic?* & infra:

Expel-

A *Expellam te de statione tua, & de ministerio tuo deponam te. Et erit in die illa, uocabo seruum meū Eliacim filium Helciae, & induam illum tunica tua, & cingulo tuo confortabo eum, & potestatem tuam dabo in manu eius, & erit quasi Pater habitantibus Ierusalem, & domui Iuda. Et dabo clauem domus Dauid super humerum eius: & aperiet, & non erit qui claudat; & claudet, & non erit qui aperiat.* Quo in loco, per clauēs, non remissio peccatorū, (quæ nulla ibi exprimitur) nec Verbi Dei ministerium intelligitur; Sed uerus, Ecclesiasticus Principatus designatur. Vnde Iſa. 9. dicitur. *Et factus est Principatus super humerum eius.* Cui communis accedit consuetudo in humanis. Dum enim alicui debellanti Principi, subiectæ Ciuitates, curruis poplitibus se dedunt, in signū enim veræ suæ obedientiæ seu subiectionis, & veri etiam Vincenris, & superantis dominium, clauēs ipsi offerunt, & tradunt. Per hanc ergo clauium traditionem, Christus Petro Apostolo, & legitimis suis successoribus, veram in totam Ecclesiam potestatem tradidit: cū ligandi, id est præcipiendi (ligat enim & obligat qui præcipit) sicut Matth. 23. dicitur: *alligant enim onera grauiā, & imponunt ea super humeros hominum;* tum etiam pœnis alios reprobos afficiendi. Vnde illo Matth. 18. loco, *Quaecumque allegaueris super terram &c.* (etiam hæreticis concedentibus) (Excommunicationis censura intelligitur. Soluti igitur Petrus, & quicumque uerus Romanus Pontifex, dum remittit peccata, liberat per Indulgentias à pœna, dispensat in Lege, Votis, Iuramentis, ac similibus obligationibus. Et similiter ligat, dum quos indignos à fidelium consortio iudicat, per Ecclesiasticas censuras, & Excommunicationis sententias, à Sanctæ Romanæ Ecclesiæ gremio deicit, ac depellit. Sed de his, latius Vide Ecchium, Rossensem, Valdensē, Caietanum in Opusculis de potestate Papæ, & Nouissimē copiosius Robertum Belarminum pertractantem. 3. par. tom. 1. cap. 12. & 13.)

DE O V I L I

O Vile, propriè est ipsa ouium congregatio, & multitudo, Certo aliquo loco sub uno Pastore degēs. Græcè loco ouilis, habetur *ovile* significatq; atrium, vel stabulū, septum, seu caulam, qua tam oues, quam cetera animalia congregari, & aliquandiu manere consuecunt. Alioquin esset *ταβερνακλον* dicere ouile ouium. Et significat Ecclesiam credentium, & unionem fidelium, ut Hieronymus super

G 2 Mich.

Iſa. 9.
Consuetudo
humana, vt
ciuitates in
obedientiæ si-
gnum, clauēs
Principi suo
tradant.
Per clauium
traditionem,
quid Christus
Petro, & suis
successoribus
concessit.
Matth. 23.
Matth. 18.

Hæretici con-
cedunt velint
noli, excōicā
di potestatem
esse in Papa.
Summi Pont.
pās ad quot
se extendat.
Ecchius.
Rossensis.
Valdensis.
Caietanus.
Robertus Be-
larmini.

Quid sit pro-
priè Ouilis.

D. Hierony-

Libri Primi, Disputat. I.

D. August. Mich. 2. & super Isai. 65. & Augustinus super Ioan. tract. 44. C
 D. Cyrillus. & 47. & Cyrillus 7. super Ioa. 6 & Theophilactus, ceterique
 Theophilac. tradunt.

Ouile. n. sit comodu, & opportunu, qnq; pprietates desiderat.
 Ouile. n. sit comodu, & opportunu, qnq; pprietates desiderat.
 Primo ut sit locus amplus, & bene & capax cuncta-
 rum ouium in ipso congregandarum. Sic Ecclesia, *afolis or-
 tu usque ad occasum protenditur, extenditque ramos suos usq;
 ad mare:* & Propheta dicebat, *O Israel quam magna est do-
 mus Domini quam ingens locus habitationis eius.* & Gen. 22.
 benedicens Dominus Iacob dixit, *benedicam tibi, & multi-
 plicabo semen tuum, sicut Stellas coeli, & velut arenam que
 est in litore maris.* & Psal. 2. *dabo tibi gentes hereditatem tua,*
& possessionem tuam, terminos terra. & Pl. 71. *Dominiabitur a
 mari usque ad mare, & a flumine, usque ad terminos orbis ter-
 rarum.* & num. 24. dicitur. *Quam pulchra tabernacula tua
 Iacob, & tentoria tua Israel: ut Valles nemorosa, ut horti iuxta
 flumines irrigui: ut tabernacula que fecit Dominus, quasi cedri
 prope aquas. Fluet aqua de stula eius, & semen illius erit in a-
 quas multas: vel (vt alia littera habet) in gentes multas.* Et
 Gen. 24. in persona Ecclesie, Christo vero Isaac desponsatae,
 dictum est *Rabecce. Crescas in mille millia, & semen tuum
 possideat, portas inimicorum suorum.* & Matth. 28. & Lucæ 24. D
 act. 1. Discipuli, ad Euangelium omni creaturae predicandum
 mittuntur.

Ex quo fit, ut vera Ecclesia, *Catholica*, id est vniuersa-
 lis appelletur, idque ob multas causas. Tum quia com-
 plectitur, & comprehendit omnia loca mundi, usque ad
 extremos terminos terræ, ut pater Isai. 49. Apochalip. 5. &
 Eph. 2. *Ex omni tribu, lingua, & natione qua sub celo est;* Tum
 etiam, quia ambit, & amplectitur omnia tempora, præteri-
 ta. s. præsentia, & futura, quotquot in lege Naturæ, Mosis,
 & Gratia, agnouerunt, agnoscunt, & agnitori sunt viam ve-
 ritatis. Et tertio quia colligit omnes ordines, status, & sexus
 Iudeos, Græcos, Mares, & Feminas; *cum non sit personarum
 acceptio apud Deum, gloria enim, & Pax omni operanti bonu.*
 Rom. 2. Tum denique, quia omnes saluandos colligit, vt Ar-
 ca Noë. Ceteri enim omnes qui in Ecclesia non sunt, ex-
 tra ouile, & caulam salutis morantes, pereunt. De qua re, lu-
 culentissime scripserunt, Augustinus, in Epistola 78. & 80.
 ad Hesyrium, & Epist. 170. ad Seuerinum, & Epistola 166.
 ad Donatistas, & contra Epistolam Manichæi, quam vocant
 fundamenti. cap. 4. & in lib. de vera Religione cap. 7. Hiero-
 nymus

Ouile pro-
 prietas sunt
 quinque, que
 omnes Eccle-
 sie accomo-
 danur.

Prima condi-
 tio ouilis.

Gen. 22.

Psal. 2.

Psal. 71.

Num. 24.

Gen. 24.

Matth. 28.

Lucæ 24.

Act. 1.

Vera Eccle-
 sia, Catholica
 appellatur ga
 amplectit om-
 nia loca, tem-
 pora & per-
 sonas.

Isa. 49.

Apoch. 5.

Ephes. 2.

Rom. 2.

Ecclesia colli-
 git omnes sal-
 uandos, vt Ar-
 ca Noë.

D. August.

D. Hierony.

Quæstio Secunda.

51

A nymus in Dialogo aduersus Luciferianos, & in cap. 24. Mat-
 thæi. Theodoretus lib. de legibus, Tertullianus lib. contra Iu-
 deos cap. 3. Beda in cap. 6. cantici canticorum. Et Vincentius
 Lyrenensis, in libello contra prophanas omnium hæresicon
 nouationes.

Verum animaduertenda sunt hic tria, cū Driedone, li. 4. c. 2.
 parte secūda de Ecclesiasticis dogmati. Primum, qd adhuc vt
 Ecclesia dicatur Catholica, nō requiritur, simpliciter & ab-
 solutè loquendo, vt simul & semel, atque vno eodemq; tpe
 in omnibus mundi partibus aliqui fideles existant; sed satis
 est, ut fiat successiue, dummodo venturi, seu futuri fideles,
 eandem veritatem creditam habeant, cum fidelibus præce-
 dentibus. Ex quo fit, ut si in vna tantum Prouincia esset mo-
 dō fides, vel tempore Antichristi fides tantummodo esset
 Romæ (quod Aliqui probabiliter dixerunt) non esset illa
 fides, localis nominanda, sed verè catholica. Quoniam cre-
 derent illud idem, quod præcedens Ecclesia quæ erat in a-
 lijs partibus mundi credidit, & cum, illa continuaretur.

Secundum. Quod necessarium sit, esse modō Ecclesiam
 Catholicam actu in maioribus, ac pluribus mundi partibus.
 Nā (sicut etiā fatentur hæretici) cū Ecclesia tenuerit, am-
 plius profectō crescere non potest, quantum ad loca. Atq; ita
 B restat, ut quantum ei accretionis fuerat tribuendum, id iam
 omne habuerit, quæ *extendit ramos suos usque ad mare.* Sed
 quæ loca Orbis, Ecclesia occupauerit; non est hic ex profes-
 so differendi locus. Certum tamen est, tempore Irenæi, per
 omnes mundi Prouincias tunc cognitās, Ecclesiam fuisse
 diffusam. Sed de his lege eundem lib. 1. c. 3. & D. Cypria. lib.
 de Vnitate Ecclesie, Tertullia. lib. contra Iudeos cap. 3. Atha-
 nas. lib. de humanitate Verbi, Augustinum Epistola 78. &
 80. ad Hesyrium. Chrysof. & Hieronym. in cap. 24. Mat-
 thæi. Theodoretus lib. de legibus, Leonem Magnum,
 Serm. 1. de SS. Petro, & Paulo, multosque alios, quos longum
 esset enumerare.

Notandum Tertio ex August. lib. de Vnitate Ecclesie cap.
 3. ad hoc vt Ecclesia *Catholica* dicatur, nulla tempora, loca,
 aut hominum genera excludere. Ex quo fit, ut vera, & Catho-
 lica Ecclesia, à Synagoga differat. Hæc enim uni tantum tem-
 pori, ad Messie scilicet aduentum, erat alligata; vni item lo-
 co, Templo scilicet Salomonis, vbi, & non alibi, fas erat Iu-
 deis sacrificare: Similiter etiam Tertio, vni ac particulari na-
 tioni, familie nempe Iacob. Euangelica verò Ecclesia, omnia
 loca, omnia tempora, omnesque nationes amplectitur; Et pro-
 pterea

Theodoretus
 Tertullianus.
 Beda.
 Vincentius
 Lyrenen.
 Nota cū Drie
 done.

Non est sim-
 pliciter necel-
 se, vt Ecclesia
 simul & se-
 mel sit i oib.
 mundipartib.
 Roma nunq;
 à fide cadet
 fm aliquos.

Si Christi fi-
 des esset tū
 in vno loco
 nō iō esset di-
 cēda fides lo-
 calis, & qua-
 re. Ecclesia
 necessario re-
 peritur actu
 in plurib. par-
 tibus mundi.

Ecclesia iā se-
 nuit, & (quā-
 tum ad loca)
 ampli? cresce-
 re nō potest.

Ecclesia tpe
 Irenæi. p oēs
 Prouincias
 tunc cognitās
 erat diffusa.
 D. Cypria.
 Tertullia.
 D. Athana.
 D. August.
 D. Chrysof.
 D. Hierony.
 Theodo.
 D. Leo.

Nota ex D.
 Au. quo: sint
 necessaria ut
 Ecclesia dica-
 tur Catholica
 In templo Sa-
 lomonis, fas
 tantū erat Iu-
 deis sacrificā-
 re.

Ecclesia oīa,
 tpa, loca, &
 nationes am-
 plectitur.

secta hæreticorum, non possunt appellari Ecclesia.

D. Augu. Pulchra secretia de hæreticorum, sectis.

Secta hæreticorum, quia non sunt fundatæ super firmam Petram quæ est Christus, ideo corrumpunt.

Hæretici, nulli hæctenus generale Concilium congregare potuerunt, & quare. Vulpes Sanonis, similes hæreticis, qui in varias partes pergunt.

Hæretici, sibi ipsis sunt contrarii, & quod vnus confirmat, alius negat.

Ecclesia constantia in sancta doctrina retinenda.

Secunda conditio oculis.

pterea hæc est *Catholica*, illa autem non. Neq; similiter secta Catholica possunt appellari. Licet enim per varia mundi loca hæc te venena diffuderint; nullo tamen modo Ecclesia Catholica nomine gaudent. Quoniam inter se non sunt vnica (sicut mox infra declarabimus) imò sibi inuicem aduersantur. Quod pulchrè docuit Augustinus lib. de Pastoribus cap. 8. dicens: *Ecclesiam esse vbiq; & hæresim vbiq; ; sed Ecclesiam esse vniam, & eandem vbiq; ; hæreses vero non easdem esse, sed diuersissimas, quæ se inuicem non nouerunt; atque ideo nullam earum esse Ecclesiam Catholicam.* Quare deficient statim ac corrumpunt, quippe qui non supra firmissimam Petram vnitatis fidei Christi fundate sunt, sed super tenuem, & inconstantem opinionum falsarum arenam, quæ mox à ventis hinc inde sufflate, & impulsæ, decident, ac corrumpunt. Nec mirum est, quod Hæretici, cum multas amplasque Prouincias, spatiosa similiter regna, suæ prauitatis lolio seminata habuerint, & habeant; nullum hæctenus generale Concilium cogere, ac congregare potuerint. Cum enim acephali sint in Ecclesia, hoc est, Christi in terris vicarium, summum que Pontificem in caput non agnoscant, sine capite pergentes, nullum veritatis lumen poterunt congregare. Quinimo inter se varij, & dissentientes, instar vulpium Sanon, in contraria pergentes (pro capitum varietate, & contrarietate) se ipsos contremant, & sæpè sæpius nostras Christianas apras sectu menses, uoranti igne inflant. Illud et accedit; quod non est dogma inter eos alteri ferè conforme. Quisque quæ sua sunt quarit, eò cumulat omnia, vt suo dogmati valeat coherere, licet alijs obuersentur. Quod idem alij faciunt; & quod primi vnus sentientes confecerant, hoc ipsi contrarium tenentes, subuertunt. Quodq; peius est, dum ij aliorum errores reprehendunt, atque confundunt, se suosque vident ab aduersarijs confutari. Non sic autem Ecclesia Catholica est. Namque quia à Spiritu sancto regitur, per veritatis uiam sibi diuinitus demonstratam incedit, instar sumamitis pulchra & gratiosa Deo; atque ita quod à tempore Apostolorum (Deo dictante) accepit, per varia, ac diuersa Concilia idem sentientia, tenuit, tandemque per Æcumenicum Tridentinum Concilium, in vnitatis fidei, & vera confessione conseruauit.

Secunda oculis conditio est, ut sit circumcirca munitum vallatum, & benè septum aduersus fures, & ferocissimas bestias. Sic Ecclesia, murum habet & sepem firmissimam, ac munitissimam.

A mam, quæ Catholicorum, ab hæreticorum rabie, ac furijis tueretur, & protegit. Quamuis autem Ecclesia Apostolica, sepem habeat quæ sunt Dei, & Angelorum custodia; ut dicunt Hilarius super Matth. can. 22. & Hierony. super Isa. 5. est enim Diuina protectio seps, murusque firmissimus, iuxta illud Prophetæ. *super muros tuos posui custodes tota die non tacebunt: nihilominus hoc loco, per septem, accomodatius Summorum Pontificum, & Catholicorum Episcoporum circulum perfectum, circumcingentem zonam, feriatam, continuatam, ac nunquam interruptam successionem, ab Apostolis ad hanc usque diem intelligimus. Est enim hæc summorum Pontificum & fidelium Episcoporum à Petro Apostolo usque modo continuata successio, instar firmissimi lapidei ambitus, quo Ecclesie ouile cingitur & vallatur. Estque ut alter *enens murus* munitæ Ciuitatis Hierosalem Hier. 1. Alia in super seps, est Diuina lex, & Decalogus (ut ait Hierony.) quo Pastor inter septa oues concludit. Licet autem primam & secundam septem (ad tempus) habuerit Synagoga; non tamen sepe habuit. Quippe qui neglecto, imò persequito Deo, Angelorum sibi assistentium spiritus uigilijs, septem legis transiliens confregit, ac dissipauit. Vnde de ea dicebat per Hieremiam Dominus; *A Saeculo confregisti iugum, rupisti uincula & dixisti, non seruiam.* Et Christus Phariseis in Synagoga dicebat: *Quare & nos transgredimini mandatum Dei propter traditionem uestram:* Gentilitas autem, nullam legis septem habuit; sed instar pulli asinarij, sine freno ac iugo legis, hinc inde ab unius Idoli cultu, ad alterius falsi Dei uanâ religionem discurrens, uagata est.*

Ecclesia autem Catholica, & Apostolica, non sic est. Imò verò, præter Dei, Angelorum, ac legis Euangelicæ firmissimas sepes, quartam quoque septem habet summorum, Pontificum, & Episcoporum à D. Petro ad nos usque continuatam, & nunquam interruptam successionem. Quæ munitissima seps instar, ipsam in modum coronæ, ac Zonæ (ut diximus) exornat, & cingunt. Dicitur autem (præter multa alia) *Apostolica Ecclesia*, tripliciter. Primò, quia post Christum, super Apostolos fundata, ab eisdem originem habens, ad nostra usque tempora diffusa est. Secundò, quoniam non noua, sed antiqua ac uetusta eorumdem Apostolorum, sanctorum Patrum, ac Episcoporum doctrina imbuta est. Et tandè Tertio, quia eorumdem Apostolorum, summorum Pontificum, ac fidelium Prælatorum successione, ac perenni ministerio est roborata. Quam legitimam successionem, ac septem, non intellex-

Septes multe sunt in Ecclesia. D. Hieron. D. Hieron.

Septes Ecclesie, est continua series summorum Pontificum & Catholicorum Episcoporum.

Hier. 1. Seps ouilis Christi est lex diuina. D. Hieron.

Synagoga habuit ad septem septem Dei & legis, non tamen semper.

Hierem. 2. Gentilitas nullam habuit legem. Gentilitas similis est pullo asinario.

Ecclesia, dicitur Apostolica tripliciter. Primò. Secundò.

Tertio.

Hæretici non intellexerunt sepe Ecclesiam, & ideo ipsam spreverunt.
D.iedo.

Eccles. 10. Cur in Ecclesia debet esse Pontifici & Prælatorum continuata series.
Iudicium 17.

Malach. 2. Nisi essent in Ecclesia Sancti Pontifices languerent Christiana fides.
Pontifices, & Episcopi fideles similes sunt custodibus fortissimis Salomonis.
Cant. 3. Gladius Pontificum & Episcoporum Ecclesie quasi sit.

runt Hæretici, imò verò ipsam euertere eruerent, ac destruerent conati sunt. Quod eleganter Drielo, lib. 4. de dogmatibus varijs, & li. Apocry. his verbis tradidit. *sunt (inquit) hæretici, qui libenter audiunt, Ecclesiam Christi tibi esse, ubi est fides & verbum Christi, sed de legitima Episcoporum successione, & Ecclesiastica potestate retinendi & remittendi peccatum, qua à Christo in Apostolos, & ab Apostolis in sebos Episcopos, & sacerdotes secundum seriem successione descendit, audire contemnunt. Nescientes secundum scripturam, veram Christi Ecclesiam, non posse esse in societate eorum, apud quos non est vera Christi cathedra, qua & Petri, & Apostolica cathedra appellatur. Hac autem non esse apud eos, quorum cathedra, & Episcopatus, ab Apostolica cathedra non trahunt originem. Cæterum ij qui sepe Apostolicæ, & summorum Pont. successionis, in Petri cathedra infringunt, mordebuntur à Demone colubri tortuoso: qui enim dissipat sepe (ut ait Ecclesiastes, 10.) mordebit eum coluber.*

Quòd aut sepe ista, & hæc Pontifici summorum, ac fidei Episcoporum continuata successio, debeat esse in Ecclesia, patet. Debent enim homines edoceri circa illa quæ spectant ad cultum Dei. Vnde si Michas, ut dicitur Iud. 17. conflatò sibi aureo Deo, statim quesivit sacerdotem, qui quæ ad ipsius honorem spectabant curaret, atque efficeret; multo magis in Ecclesia Apostolica, in qua uerus Deus adoratur, vera summorum Pontificum, & fidelium Episcoporum successio esse debet, ne cultus Dei deficiat, deficientibus sacerdotibus; cum Malach. 2. dicatur, *legem requirunt de ore eorum.* Alias enim, si hæc uera successio Pontificum, & Episcoporum in Ecclesia deficeret, insurgentibus quotidie hæresim sectis, Christiana Fides languerent. Sunt ergo Pontifices, & Episcopi fideles, ab Apostolis ad nos usque continuata serie Ecclesiam sepe instar uallantes, sicut custodes illi Salomonis, in modum corone thronum ipsius circumdantes, *En (inquit) ironum Salomonis, 60. fortes ambiunt, ex fortissimis Israel. Omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi. Vnus cuiusque ensis super famur suum, propter timores nocturnos. Cant. 3. Huiusmodi liquidè Pontifices summi, & Apostolici Episcopi, & gladium spiritus, quod est uerbum Dei (prædicando) & gladium duplicis iudicij, temporalis, ac spiritualis, suo tempore, contra inimicos quietem veri Salomonis in Ecclesia perturbantes, euaginarunt; & Excommunicationum, censurarumque gladio, putrida Ecclesie membra, à uiuificationis Fide, & Charitate præciderunt. Sed quoniam hic non est scopus*

Aserpus noster, uideantur Doctores, ut Hierony. aduersus Lucianum, to. 3. & in Psal. 44. & August. et in eundem Psalium super illud, *Propatibus tuis nascunt tibi filij.* Item in Epistola 165. ad Generosum, ubi enumerat Pontifices à Petro usque suam diem, & in Psal. contra partem Donati, & in lib. contra Epistolam fundamenti. & Cypr. Epistola 9. lib. 4. & multos alios.

Tertia conditio ouilis est, ut habeat munitum, & bene operatum tectum, ne imbres, grando, nix, gelu, ac tempestates e caelo cadentes, macent, & offendant oves. Sic Ecclesia, tectam habet vndeque contegens, ac operiens. Hoc autem tectum, nil aliud est, quam sanctitas Doctrinæ. Ecclesia enim (ut in simbolo h. e.) non solum Catholica, & Apostolica, sed etiam Sancta appellatur. Quia nihil continet nisi verum, nihil habet nisi immaculatum. Vnde Propheta dicit, Psal. 18. *lex Domini immaculata, &c.* quod de nullis alijs sectis affirmari potest, cum omnes manifestissimos contineant errores, luce meridiana clariore.

Namque (ut à Iudeorum lege exordiar) quis ignorat, apud eos eorumque falsam Religionem, innumeros errores contineri: volenti enim Talmud (quod ut ipsi aiunt, est Dei uerbum scriptum) innumerales errores occurrerent. De quibus legendus est Sixtus Senen. lib. 2. Biblio. sancta. Nam Rabbi, Salomon, quem ipsi tantum facium, super illud num. 28. *in Ka lendis autem offeretis Holocustum Domino, Ipse, Holocustum Domini uertit.* Et narrat, peccasse dominum, dum Luce lumen diminuit: atque ita, pro hoc Domini peccato, offerri ipsius holocaustum, ut dimitteretur ipsi Deo hoc peccatum. Quam historiam, licet illo loco non narret, narrat tamen eam super Genes. 1. in illa uerba, *fecit Deus duo luminaria &c.* De paganis uero, eorumque falsa doctrina lege Augustinum lib. 7. de Ciuit. per totum, ubi huic rei accommodatissima reperies.

Iam uero ad antiquos Philosophos accedamus, & uidebimus, eorum non modo non sanctam esse sectam, sed etiam impiam exitisse. Quid enim nefandius, & execrabilius Massagetarum legibus, quibus morituri senes, à suis parentibus, & propinquis deuorari præcipiebantur? Quid iniquius institutis Persarum, ubi incestæ nuptiæ cum Matribus, filiabus, sororibusque laudabantur? Et similiter Tibarenorum, ubi senes, ex altissimis turribus dari præcipites iubebantur? Sed quoniam hæc longum esset enarrare, uideatur Theodoretus, lib. de legibus,

D. Hieron.
D. August.
D. Cypr.

Tertia conditio ouilis Christi.

Ecclesie tectum, est sanctitas doctrinæ.

Psal. 18.

Iudeorum lex, multa falsa continet.

Sixtus Senen. Rabbi Salomonis error, dum dixit, Deum peccasse.
Num. 28.

Gen. 1.

Paganorum falsa doctrina.

D. August. Philosophorum doctrina impia.

Massagetarum leges nefanda.

Tibarenorum leges iniquæ.

Theodoret.

Quid

In Alcorano sunt innumera falsa. Mahumerus docuit Deū & Angelos, p ipso orare.

Montanistam hereticorum, sacrificium execrandum.

D. Epiph. Gnosticoni impia doctrina.

D. August. Theodoret.

Ecclesia nihil in se turpe continet.

Felix. Tertullia. Iustinus Martyr. D. August. D. Thom.

Ecclesia magistri, qui, & quales fuerint.

D. August.

Quid verò de Mahumerana Secta dicemus? Vertat Alcoranum, ubi (præter innumera falsa quæ ibi continentur) vnum illud alijs omnibus absurdius reperitur. Deum scilicet, & Angelos, pro Mahumeto orare. Et quis quæso non videt perueriam hanc legem? Quis in ipsâ, absurdissima non videt contineri?

Prætermittamus hæreticos, qui tantum abest ut sanctam aliquam sectam sequantur; ut potius nequissima dogmata fuerint sequi. Montanistæ enim, teste Augustino, hæresi 27. ex infantis anniculi sanguine sacrificium faciebant, cuius pueri corpus (areis aciculis minutissimis illatis vulneribus) inmani crudelitate exprimebant.

Refert Epiph. hæresi 26. Gnosticos hæreticos docuisse debere homines in omni luxuria exerceri; ita tamen, ut non sequeretur fetus, quæ (si forte sequebatur) ex prægnanti uteris extrahebant, mortario mdebant, tandemque melle, & pipere conspersum, denorabant. De quibus omnibus, & alijs, lege Augustinum, hæresi 26. & 46. & Epistolâ 50. & Theodoretum, lib. 4. de hæreticis fabulis. Cùm ergo hæc omnes sectæ, aliæque plurimæ, quæ ferè prætermittuntur, infinitos in se contineant errores; sola Ecclesia nullum in se turpe, nullum iniquum continet, nullum in se repugnans dogma habet, etiã multa supra rationem contineat. Sola nostra Ecclesia Apostolica, catholica, & Sancta est, quæ rectum hoc habet Sanctæ doctrinæ, ut docet Felix in Octauio; Tertullianus, in Apolo. c. 36. & sequentibus, Iustinus in vtraque Apologia: Augustinus lib. de Civit. Dei, & D. Tho. in lib. contra Gentes. Sola ergo Ecclesia est, quæ rectum hoc, & firmum operculum habet. nihil (inquit Augustinus lib. 2. de Civit. Dei ca. 28.) Christianis Ecclesis turpe, & flagitiosum spectandum, immitandumque proponitur; ubi veri Dei aut præcepta infirmantur, aut miracula narrantur, aut dona laudantur, aut beneficia postulantur. Nec solùm operitur Ecclesia sancta sanctitate doctrinæ; sed etiam sanctitate vitæ. Quippe Magistros primò habuit Patriarchas, & Prophetas, deinde Apostolos, Doctores, & Pastores, qui sua doctrina aduersus hæreticos, tanquam contra ferocissimas hydras, dimicauerunt, & igne Zeli, ac Divini amoris, hæresum nascētibus, ac insurgentibus præcis caputibus, Herculeo more cremarunt. Unde Augustinus lib. 2. in Iulianum de Catholicis Episcopis ait.

Isti sunt Episcopi, & Pastores, Doctores, Sancti, veritatis accerrimi defensores, qui Catholicam fidem in lacte suxerunt, in cibo sumpserunt, cuius lac, & cibum, parvulis, magnisque ministrarunt.

Asstrarunt. Talibus post Apostolos, Sancta Ecclesia Platoribus, Tutoribus, rigatoribus, edificatoribus, Pastoribus, nutritoribus crevit. Hoc quidem est magnum rectum, altum & sublimè doctrina & Sanctitate; præsertim tamen, & demissum humilitate, quod Infideles, & heretici nunquam habuerunt. Quoniam habuerunt sanè in iuis sectis doctores; sed tamen elatos, & superbos.

Et quidem, ut de paucis dicamus, Theobures (ut refert Egetippus apud Eufebium lib. 4. hist. c. 22.) quia ab Episcopatibus ansequatione repulsi est, in initio Primus Ecclesiam Dei cepit diuexare. Montanus (ut ait Theodoret. lib. 3. de Hæreticis fabul.) ambitione nimia tactus, in tantam demerentiam elatus est, ut se Spiritum Sanctum, nominaret. Sabellius (ut ex Epiph. hæresi 57. patet) demens factus, se Molien; fratrem verò suum, Aaronem vocavit. Superba sanè fuerunt hæc recta, et emanuerunt in cogitationibus suis. Rectum verò oculis Christi, altum quidem est vitæ integritate, & Sanctitate (ut diximus) sed cliuum, & demissum humilitate; ante oculos semper verbum illud Apostoli habentes, *humiliamini ergo sub potenti manu Dei, ut nos exaltet in die visitationis eius.*

Quarta oculis conditio est, ut ceruos habeat ligneos, seu cornuta sustentacula, quibus signa recti innitantur, & sustententur, ut vniuersa moles oculis cõsistat. Sic Ecclesia, furcinas habet, ceruos, & ueluti lignea cornua, quæ sunt miracula, fidem edificij Christi sustententia, & sustentantia; quibus ad eò Religionis Christianæ structura firmiter hæret & innititur; ut ex his, Christi Diuinitas dilucidissimè demonstraretur, fidelium sanctitas, quæ ea operantur, elucescat, veritas Euangelicæ doctrinæ irrefragabiliter cõprobetur, & mysteria nostræ fidei robur, firmitatem, credibilitatemque apud omnes gentes acquirant: ita ut per illa, *testimonia Domini*, id est Euangelica documeta, *credibilia facta sint nimis.* Unde Grego. 27. mor. c. 8. dicit. *miracula sunt in despectum probationis, & sunt auxilium rationis humanae, ut assentiat alicui veritati.* Nec ab re sanè, Christi miracula, in cornutis furcinulis, seu ligneis ceruis figurantur Christus namque cornua habere dicitur; de eo enim dicit sponsa, *similis est dilectus meus capra hinnuloque ceruorum super montes aromatatum.* & agno etiam habent cornua septimo apoch. 5. In manibus quoque Christus cornua habet; de eo enim Abach 3. dicitur. *Cornua in manibus eius, ibi abscondita est fortitudo eius.* Quæ locū, licet rectè de passione Domini interpretentur Cyprianus lib. 2. contra Iudæos. c. 21. & in ferm. de passione domini

Eusebius. Hæreticorū, qui primò Pei ecclesiæ uexare cepit. Theodo.

Montanus, se Spiritum Sanctum nominant. Sabellius nominavit se Molien, fratrem uerò suum appellauit Aaronem.

D. Epiph. Rectum oculis Christi, est altum, & cliuum.

Quarta oculis conditio. D. Greg.

Cant. 6.

Apoch. 5.

Abach. 3.

D. Cypria.

Libri Primi, Disputat. I.

D. August.

Cornua in Christi manibus quid sint. Miracula Christi demonstrant ipsi esse Deum multipliciter.

D. Tho.

Ioan. 9.

Ioan. 3.

Ioan. 5. Nulla erat naturalis virtus herbarum, quæ posset attingere effectum miraculorum Christi.

D. August.

Maximum miraculum fuit. ut 12. Apostolorum predicatione, totus mundus ad Deum converteret? Heb. 2.

ni: Eusebi. lib. 6. de demonstra. cap. 1. Augustinus 18. de Ciuit. ca. 31. & Hierony. in Habach; nos tamen conuenienter per cornua in manibus Christi, eius miracula, & operationes intelligere possumus, quibus in ipsius Christi fortitudinem, Diuinitatem, & perfectam cognitionem deuenimus: & quæ uerbo predicauit, supernuenientibus signis, atque miraculis, amplectimur, & suscipimus.

Demonstrant autem signa, & miracula Christi, ipsum esse Deum multipliciter. Primò, ex natura, seu substantia operis. Secundò, ex tempore. Tertio, ex modo. Quarto, ex multitudine, & uarietate miraculorum. Quintò, ex ueritate, & consistentia eorum. Sextò, ex fine & intentione.

Et Primò quidem ex specie operum, quæ non nisi uirtute diuina fieri poterant, cum omnem creatæ uirtutis potestatem transcenderet, ut D. Tho. 3. p. q. 43. ar. 4. Atq; ita Christi miracula, ipsum Deum esse probantur. Vnde Christus dicebat: *si opera non fecissem in eis quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.* Et alibi: *si mihi non creditis, operibus credite.* Et ipsi Pharisei dicebant, ueluti coacti magnitudine operum Christi, Io. 9. *à seculo non est auditum, ut aperiat quis oculos cæci nati.* Nisi esset hic homo à Deo, non posset facere quidquam. Vnde Nicodemus ipse, Io. 3. uisus Christi operibus, exclamauit: *Scimus quia à Deo uenisti Magister, nemo enim potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo.* Et Io. 5. dixit Christus: *opera quæ dedit mihi Pater ut faciam, ipsa testimonium perhibent de me.* Quæ miraculorum efficacia Et operum magnitudo tanta fuit, ut Iudeis omnibus timorem maximum incusserint, ne cum honore, regnum pariter (Romanis uenientibus) amitterent. Atque ita anxij dicebant: *Quid facimus, quia hic homo multa signa facit: si dimittimus eum sit, omnes credent in eum &c.* Nulla siquidem erat uirtus naturalis creaturarum, aut herbarum, quæ effectum miraculorum Christi attingere posset: ut de mortui suscitatione. Vnde dixerunt Philosophi, *à priuatione ad habitum, non dari regressum.* Et similiter de cæci à natiuitate illuminatione, totius mundi conuersione, & tantarum uoluntatum à Deo deuiarum, ad eundem regressum. Quod eleganter probat Augustinus, lib. 22. de Ciuitate c. 5. ubi inter alia Christi miracula, hoc unum maximum enumerat, quòd 12. rudium Apostolorum predicatione, totum mundi orbem suo Imperio Christus subiecerit. Et uæ incredulis Iudæis (ut ait Paulus hæb. 2.) quibus timendum maximè est, tot fide Christi miraculis contestata, ne ira Dei descendat super illos, Quod annuit dominus

Questio Secunda.

Amicus comminatione illa seuera dicens: *uæ tibi Corozaim, uæ tibi Bethsaida, quia si facta fuissent in Tyro, & Sidone quæ facta sunt in te, penitentiam egissent, &c.*

Secundò, miracula Christi, probant ipsum esse Deum ex tempore. Christus namque non expectabat tempus ad miracula faciendâ, sed statim atque data occasione, ad Dei gloriam ipsum faciendum iudicabat; miraculum propria uirtute operabatur. In quo à Magis, & Incantatoribus differt. Nam ij, præstigijs, fictionibus, & illusionibus, miracula operari uidentur. Similiter Magi illi Pharaonis, ex Daemonum pacto, miracula falsa operati sunt, ut ait August. lib. 3. de Trini. c. 8. Ex intus enim hærbarum uisceribus (cuncta enim naturalia Demon cognoscit) succos, uirtutesque Demonum ministerio extractas, & allatas, breuissimo tempore miscendo, aliqua inspectanda monstrabant; quæ quoniam insuetæ erant, miracula iudicabantur. Expectant insuper Magi, tempus Cælestium motuum, & Lunæ cursum, quibus non obseruatis, nequam operantur. Vnde, quædam Luna crescente, quædam ipsa deficiente conficiunt. Non sic autem Christus, sed nullo seruato tempore, ad Dei gloriam miracula operabatur, unde dicebat: *Ego quæ placentia sunt ei (i. Deo) facio semper.* Operabatur insuper Christus miracula in instanti, quod Demon facere nullo modo potest.

Tertio, miraculorum modus, Christum esse Deum testabatur. Aliquando enim Imperando sanabat, ut de Socru Simonis, *super quam cum sterisset, imperauit febris, & dimisit eam.* Aliquando tangendo, & loquendo, ut de filio Viduæ Nahim patet, cuius prius *loculum tenuit*, deinde eum uocauit dicens: *adolescens, tibi dico surge.* Similiter in liberatione Demoniacorum, uerbo, & imperio Demones fugabat. Mat. 8. Aliquando spuro, quandoque digiti in aures immissione, aliquando lachrymis, ut in Lazari suscitatione, quandoque autem oculorum eleuatione, multisque alijs modis, Christus dominus miracula operatus est; non autem deprecabatur sicut alii. Vnde Lucæ 6. dicitur, quòd *uirtus de illo exibat, & sanabat omnes.* Per quod (ut Cyrillus ait) ostradebat Christus, se non ab alio uirtutem miraculorum accepisse, sed cum esset naturaliter Deus, propriam super infirmos uirtutem ostendebat.

Quarto, ex miraculorum multitudine, ipsum Deum esse cognoscimus. Alii enim Sancti, pauca miracula operati sunt; Christus uerò omnia. Quæ quoniam inenarrabilia sunt, præ multitudine, unico uerbo ipsa Euangelista conclusit dicens:

Miracula Christi, probant ipsi esse Deum ex tempore.

Magi quomodo miracula operabantur, ex D. Aug.

Magi, tempus cælestium motuum ad operandum expectant.

Miracula Christi, ostendebat ipsi esse Deum ex modo. Christus miracula operabatur diuersimodè. Math. 8.

Lucæ 6. D. Cyrillus.

Libri Primi, Disputat. I.

ex omni parte ad eum cōfluxisse, & sal utem recuperasse. *Qui* **C**
uexabantur (inquit) *a Spiritibus immundis, curabantur; & omnis turba quærebat eum tangere, quia uirtus de illo exibat, & sanabat omnes* Lucae 6. Vnde super illud Matth. 8. *Et omnes male habentes curauit*, dicit Chrysost. *Interde, quantam multitudinem curatam transcurrunt Euangeliste, non unūquodque curatū enarrantes, sed uno uerbo, pelagus ineffabile miraculorū inducentes. Ex quo colligimus Christum habere uirtutiē Deo Patri coequalem secundū illud Io. 5. quacunque Pater facit, hæc & filius facit, & ibide, sicut Pater suscitatur mortuos, & uiuificat, sic & Filius quos uult uiuificat.* Quibus uerbis, is tantum declaratur suscitare quos uult, qui potestatem, non limitatam, sed generalem habet suscitandi omnes, Patri coequalem. Quem locum exponens Augustinus, tracta. 21. in Ioan. censuit intelligendum esse de die iudicii; sed melius (meo iudicio) Toletus in eundem Ioan. locum annotat. 18. intelligit, exponens illum de Christo, etiam quantum ad humanitatem. Nā in hoc seculo existens, in carne, & per carnem, aliquos suscitauit quos ipse uoluit, in Diuinitatis suæ argumentum, & significationem. Vnde ponderat in præfata Ioan. sententia, dici tantum de Patre, quod *suscitat, & uiuificat*; de Filio uerò, præter uiuificare, & suscitare, addi, *quos uult*, ut significetur, præter eandem **D**
 generalem potestatem, quam Christus habet cum Patre suscitandi mortuos (quod erit in die iudicii, iuxta illud 1. Cor. 15. *sicut per Ad. omnes moriuntur, sic per Christum omnes uiuificabuntur*) aliam particularem habere potestatem, secundum carnem, ut uelit non solum uoluntate Diuina; sed etiā humana, eligere quos suscitet, & uiuificet: quæ omnia ad Diuinitatem Christi manifestandū euidentissime conducunt.

Iansenius. Iansenius existimat, per illud uerbū, *Sicut Pater uiuificat*, Christi potentia equalitatem cum Patre significari; per illud autem (*quos uult*) libertatem potentia in operando. Vt intelligatur, filium in ijs quæ agit, Patri non esse subiectum, uel in potentia inferiorem. Caietanus super eundem locum, notat, per illa uerba, *quos uult*, demonstrari, Filium in utroque Patri equalem esse, & in intellectu, & in uoluntate, & in corporum suscitatione, & animarum uiuificatione. Insuper Ioan. 2. dicitur: *Multi quidem, & alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc.* Namque ut idem Ioannes cap. vlti. ait: *Si opera à Christo facta, essent singula enarranta, abiret opus in infinitum. Et ne ipsum quidem mundum capere possent,*

qui

Quæstio Secunda.

56

A *qui inscriberentur libri.* Ut uerò non solum in uno miraculorum genere, ipse Christus se claruisse ostenderet, dixit, discipulis Ioannis; *Ite, renunciate Ioanni quæ uisistis, & audistis, cæci uident, claudi ambulant, surdi audiunt, leprosi mundantur, mortui resurgunt, pauperes Euangelizantur*, ut dum his signis Isaia Prophetia implebatur, tunc oculi cecorum aperirentur, &c. Verus ipse Messias, & Deus euidenter demonstraretur.

Quintò miraculorum consistentia, Christum Deum, esse probabat. Semper enim Christi miracula diuturna ماندо, & uera, atque existentia fuerunt. Vnde Hieronymus ponderans illud de resurrectione Lazari, Ioan. 12. *Lazarus autem uisus erat ex discumbentibus*, ait: *Alia sunt Christi opera, stupenda miracula, quæ quoniam ab ipso sunt, ideo hominibus proponuntur firmitatem habentia, & ueritatem, non apparentem, sed persistentem, & Dei uirtutem demonstrantem.* Vnde miraculum in Chana Galilæa factum, dum aquam in uinū Christus sua uirtute conuertit, eius firmitatem, ueritatem, & pertulentiā ostendens, uinum Archicicilino degustandum ferri præcepit.

Secundò tandem & ultimò, finis propter quem hæc Christus miracula faciebat, ipsum esse Deum demonstrabat. Non **B**
 propter superbiam, aut iui inanem magnificationē ea fecit. Vnde Herouī miraculum uidere optanti, Christus negauit nec coram eo quidquam effecit, sed propter Dei gloriam, & manifestationem ueritatis suæ doctrinæ, & quoniam ideo illa faciebat, ut ueritatem suæ Diuinitatis comprobaret. Vnde dixit Pharisæis: *Uos autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, aut Paralytico; surge, tolle lectum tuum, & uade in domum tuam.* Matt. 9. Et alibi dicebat: *Ego autem scio, quia semper me audis, hæc autem dixi, ut cognoscant, qui tu me misisti.* Ex hoc igitur capite, primò quia ad Dei gloriam, & Secundò, quia ad ueritatem suæ diuinitatis comprobandam, hæc Christus signa operabatur; ideo miracula ista, ipsum uerum esse Deum demonstrabant. Compeniatis igitur his omnibus, & operum magnitudine, & modo operandi, ac tandem sine operum Christi, ipsum uerum esse Messiam, & Deum insufficienter demonstrabatur. Vt etiam Caietanus sup. 3. p. 4. 4. art. 4. annotauit.

Sciendum tamen est, quod opera, & miracula Christi, si considerentur quantum ad speciem ipsorum operum, uel in se præcisè aut secundum suam naturam (nullo alio considerato) sic Christi Diuinitatē efficaciter nō ostendebant. Mul-

D. Hierony.
Ioan. 12.

Ioan. 2.
Miracula
Christi, erant
consistentia.

Matt. 9.

Nota.
Miracula
Christi, secun-
dum se præci-
sè, seu secun-
dum suā na-
ta

Lucæ 6.
Matth. 8.
D. Chrysost.

Ioan. 5.

Nota.
D. Aug.
Toletus.

1. Cor. 15.

Iansenius.

Caietanus.

Ioan. 2.

Ian. vlt.

turam, nullo alio confidato, sic non probabant ef ficacite ipsū esse Deum. Miracula pos sunt facere etiam peccatores. D. Tho. Miracula ex se, non arguunt hominis sanctitatem. Matth. 7. Ioan. 3. 3. Reg. 17. Matth. 6. Ioan. 11. Miraculum, est ueluti Dei signum, & sigillum Regium. Falsum prædicans, in confirmacionem suæ doctrine filia, non potest facere miraculum. D. Tho. Quomodo Christi miracula ipsū esse Deum probabant. Hæ. 35. Ioan. 1. Iulianus Martyr. D. Athanas. D. Ambros. D. Chrysof. Orige. Læta. Firmi. D. Tho. Scotus.

ta enim Christi miracula, potuerunt à Deo per purum hominem, uel Angelum fieri. Imò uirtus Diuina facienda miracula (cū sit gratia gratis data) etiam peccatoribus communicari potest, ut ait D. Thom. 2. ad Thes. 2. lect. 2. & 1. p. q. 110. art. 4. ad 2. Neque arguunt ex se hominis sanctitatem, aut Diuinitatem. Vnde est illud Euangelij Matth. 7. *Domine non ue in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo denuntiauimus, & uirtutes multas fecimus? & dicit illis, amen dico uobis, recepistis mercedem uestram.* Et alibi: *Nolite gaudere in hoc, gaudete autem, quia nomina uestra scripta sunt in cælis.* Imò Christus de suis discipulis dixit, *Maiores horum facient.* Hæc igitur miracula, concludunt quidem, ipsa uirtute Diuina esse facta; non tamen probant eum qui facit ipsa, esse Deū. Quod innuit Nicodemus Io. 3. dicens. *Nemo potest hæc signa facere quæ tu facis, nisi fuerit Deus cū eo.* Et illa Sæptimana ad Eliã dixit, 3. Reg. 17. *Nunc cognosco, quia uir Dei es tu, & uerbum Domini in ore tuo uerum est.* Si uero miracula Christi considerentur ut Christi sunt, id est, relata ad finem propter quem Christus miracula faciebat, scilicet ad ostendendam hæc ueritatem, nempe ipsum esse Deum, & filium Dei, ut Matth. 6. illis uerbis; *Et autem sciatis quia filius hominis habet potestatem &c.* & Ioan. 11. *Et credant quia tu me misisti;* sic sufficienter Christi miracula, eius Diuinitatem declarabant. Miraculum enim, est ueluti Dei signum, & sigillum, regium, quod id quod prædicatur, uerum, certumque esse ostenditur. Vnde falsum prædicans, in sui erroris confirmationem, miracula facere non potest. ut ait D. Tho. Item Christi opera, ut Christi sunt, ex suppositione, quatenus scilicet Prophete prædixerunt, uenturum Messiam, talia opera esse facturum; euidenter probata dum ea Christus faciebat (scitis prius, ac uilis miraculis) ipsum esse uerum Messiam, ac Deum demonstrabant; secundum illud Itã. 35. *Tunc aperientur oculi caecorum, & aures surdorum patebunt. Tunc saliet sicut ceruus claudus, &c.* Et Io. 1. *Dicite quæ uidiistis, & audistis; caeci uident, claudi ambulant, surdi audiunt &c.* Sic Iustinus in Dialo. contra Triptho. & Athan. de Verbi Incarna. & corporali eius aduentu, & Ambros. super Lucam 7. & Chrysof. in Math. hom. 37. & Origen. lib. 8. con. Celsum, & Lactantius Fir. lib. 4. de uera, sapientia c. 15. & D. Tho. 1. con. Gen. c. 6. & Scotus in Prolo. sent. q. 4. Et hanc miraculorum efficaciam, explicauit Dominus in Euangelio Ioan. 15. cū dixit; *Si non uenissetem, & opera non fecissetem in eis, quæ nemo a uis fecit, peccati non haberent, nunc autem (id est, uilis tot signis, atque miraculis, cum Prophetijs mes-*

A Messiam probantibus coniunctis) *Excusationem non habet de peccato suo.* Iudæi siquidem scripturam intelligentes, Prophetarum dicta scientes, & deinde Christi miracula uidentes, fidem ei adhibere tenebantur, & credere ipsum esse Messiam, & uerum Deum. Sic Illustrissimus Toletus in cap. 3. Io. annot. 2. & post illum, Franciscus Suarez, super 3. par. q. 1. ar. 1. disput. 3. sect. 2. & q. 44. artic. 4. disput. 31. sect. 2. Verum licet hanc Doctorum istorum doctrinam amplectamur; non tamen ita facile concludendum est, omnia Christi miracula, posse per puram creaturam fieri. Nemo enim potest se ipsum à mortuis suscitare, ut fecit Christus. ipse namque Ioan. 20. ait: *Nemo tollit animam meam à me, sed ego pono eam, & iterum sumam eam.* Neque similiter habet quis potestatem se ipsum in cibum tradendi, ut fecit Christus. Duo tamen hac in re (meo iudicio) sunt, quæ irrefragabiliter, & sine tergiversatione, ipsum Messiam, & Deum esse ostendunt. Primum. Testimonia Prophetarum (ut diximus) à quibus miracula, tanquam propria signa ad cognoscendum Messiam scribuntur. Secundum. Quoniam miracula ista, Christus propria uirtute faciebat, quod est solus Dei, ut ait D. Tho. 3. par. q. 44. artic. 4. in fine. Ceteri enim quotquot ab Abel, ad finem usque mundi miracula operabuntur, Diuina quidem uirtute illa efficiunt; non tamen propria, sed aliena. Et quoniam Christus unumquodque miraculum propria uirtute, & auctoritate fecit; ideo in singulis uerus Messias, ac Deus esse ostenditur, & probatur. Et ideo dicitur Matth. 1. *Quænam doctrina hæc noua, quia in potestate spiritibus immundis imperat, & obediunt ei;* Atque hæc de miraculis Christi. Neque solum Christi miraculis fulcitur, corroboratur, ac ueluti surcinulis sustentatur Ecclesia, & ouile Christi; sed etiam miraculis Sanctorum. Sicut enim non solum Christi passionibus, sed etiam Martyrum cruciatibus, ac tormentis, inexhaustus meritorum fons in Ecclesia reperitur, ex quibus tanquam ex perenni, ac profluente flumine, meritorum cupulus accrescit, ornatur Ecclesia, & salutare Fidelibus Indulgentiæ communicantur; Sic non solum Christi, sed etiam Sanctorum miraculis, Ecclesiæ Fides stabilitur, eorundemque Sanctorum probitas, & uite sanctitas manifestissime comprobatur. Vnde notandum est ex D. Tho. 1. p. q. 110. artic. 4. ad 2. & 2. 2. q. 178. artic. 4. ad 3. quod licet mali, & iniqui homines, miracula

facti cui sic habent scripturas, uidentes Christi opera tenebatur credere ipsum esse Deum. Toletus. Franciscus Suarez.

Nota, Christi miracula omnia, non posse fieri per puram creaturam. Ioan. 10. Duo euidenter ostendebant Christi esse Messiam & Deum. Primum. Secundum. D. Tho. Qui operantur miracula, faciunt illa uirtute Diuina. Christus fecit omnia miracula uirtute propria. Ecclesia corroboratur miraculis Martyrum. Indulgentiæ in Ecclesia nobis ex Christi Martyrum que meritis ueniunt. Nota. D. Tho. Mali possunt operari miracula in confirmatione doctrine; Christi, in nomine Christi, id est per sacramenta.

cula operari possint, in confirmationem Doctrinae Christi in nomine eius, vel per Sacramenta, quae ministrant, & exhibent; non tamen ad approbationem, seu testificationem falsae doctrinae; sic enim esset Deus testis falsitatis, in cuius confirmationem miraculum operari permitteret, quod est absurdissimum. Boni autem, & Sancti, & in doctrinae Sanctae confirmationum, & in signum, & comprobationem suae sanctitatis, miracula operantur; & ipsis, ante Deum hominumque conspectum ipsi splendent, & coruscant. Et licet miracula sint signa infidelitatis, & propterea Augustinus, li. 4. de consensu Euange. cap. 9. hortatur fideles, ne ut Pharisei signa & miracula desiderant; quia verò (ut ait Chryso. in primam Epist. cap. 1. ad Corinth. homil. 4.) *Fide indigent, quae ratione humanam excedunt*, cuiusmodi sunt res Divinae, propterea signa, & miracula fieri oportet, ut & sanctitas operantium illa, cognoscatur, errores pellantur, & Fidei donum in Ecclesia roboretur, & confirmetur. Atque ideo D. Hierony. to. 9. Epistola 7. ad amicum aegrotum, *de viro perfecto* ait, *Propterea tempore D. Ambrosii Aedidolani, & in tota Italia facta fuisset miracula, ut ubi haeresis Arriana tanto tempore radices egresset, ibi Christi fides miraculis praclareceret*. Vnde Augustinus, lib. 12. confess. cap. 2. r. ait, quòd *miracula sunt introitus ad fidem*. Maxima ergo Dei providentia à Sanctis in terra fiunt miracula, ut mentis nostrae debilis oculus, in fide illustratus firmeretur, dicente Grego. lib. 27. Moral. *Sanctorum miracula; insensibilitatis nostrae tenebras illustrant, & ideo (inquit) Primitiva Ecclesia, tot miraculorum adiutorio indiguit*. Et sanè miracula, sanctorum gloriam demonstrarunt. Moyses enim Israelitici Populi ductor, virga innumera miracula operatus est. Exod. à cap. 8. usque ad 15. Iosue ad uocem Solis habenas continuit, Iosue. 10. Ad petitionem Ezechiae, Sol decem lineis in Horologio Achaz retrocessit. 4. Reg. 20. Elias sua oratione caelum annis tribus, & mensibus sex obserauit ne plueret. 3. Reg. 18. Moyses lignum, amarissimas aquas dulcorauit. Exod. 15. Elias, tactu pallij, Iordanis aquas diuisit. 4. Reg. 2. Eliseus, projectione fustis in aquas, grauissimum ferrum securis fecit super aquas natare. 4. Reg. 6. Filius mulieris sunamitis, per Eliseum est à Domino impetratus. 4. Reg. 4. Eliae verbo, famelicæ, & esurienti Viduae, farinae Hydria, & lechitus olei non defecerunt. 3. Reg. 17. Elisei ossa, dum tangunt defunctum, ipsum à mortis sinu depellunt. 4. Reg. 14.

Deus nõ potest esse testis falsitatis. Sancti in confirmationem sanctae doctrinae, & Sanctitatis ipsorum, miracula operari possunt. Miracula sũt signa infidelitatis ex D. Aug. D. Chrysof.

Cur tempore D. Amb. Aedidolani, & in tota Italia facta sunt miracula.

D. Hierony. D. August. Sanctorum miracula insensibilitatis nostrae tenebras illustrant.

D. Greg. Miracula, Sanctorum gloriam demonstrant.

Exod. à ca. 8. vsque ad 15. Iosue 10.

4. Reg. 20.

3. Reg. 18.

Exod. 15.

4. Reg. 2.

4. Reg. 6.

4. Reg. 4.

3. Reg. 17.

4. Reg. 14.

Ista

A. Ita quidem, & alia multa in antiqua, ac ueteri lege sunt, miracula facta à Sanctis; & in lege gratiae (Post Christum) à Sanctis suis, non fuerunt operata minora. Petrus claudum sanauit, & multos alios infirmos act. 3. & 5. Philippo praedicante, multi ab infirmitatibus suis sanati sunt, act. 8. In Ciuitate Listris, claudum ex matris utero Paulus sanauit, act. 14. & Pauli similiter sudaria, ac uestes languentibus imposita, eos pristinae salutis reddebant, act. 19.

Neque solum Apostoli ediderunt miracula, & illis apud Deum & homines claruerunt; sed etiam Sancti alij.

Cirola, enim iniquissimus haereticus, falso Episcopus nominatus, (ut refert Grego. Turon. in sua hist. lib. 2. c. 3.) cum inanis gloriae cupiditate pulsus, nequiter sibi sanctitatis nomen curaret, datus callide cuiusdam homini aureis quinquaginta, ipsum rogauit, ut caecum se fingeret, ut dum iter faceret, sua opera uisum recuperaret. Cumque ille accepta pecunia, die quadam Cirolae unà cum Vindemiali, Cugenio, & Longino Dei seruis transienti occurreret, ipsum enixè rogare cepit, ut sibi opem ferret. *Audi (inquit) beatissime Cirola, Sancte Dei Sacerdos, respice cecitatem meam, experiar ego medicamenta quae leprosi experti sunt; quae etiam mortui praesenserunt. Adiuro te per ipsam uirtutem, quam habes, ut mihi desideratam lucem restituas, quia graui sum cecitate percussus*.

B. Cumque Cirola nequissimus, pietatem erga ipsum fictam ostendens, manum suam caeci oculis admoueret dicens, *per fidem nostram, & rectam quam Deo habemus persuasionem, abscedant oculorum tuorum tenebrae*, mox: Dei iudicio, & ad sanctorum suorum magnificationem, tantus caeci oculos dolor inuasit, ut miser homo manu quata ui posset ipsos comprimeret, metuens ne ex foraminibus suis, aut cauiis prosilirent. Quod cum miser cecus sentiret, exclamare cepit dicens. *Hei misero mihi, quia Deum per pecuniam irridere nolui, & 50. aureos accepi, ut hoc facinus patrarcm: & ad Cirolam conuersus dicebat, suscipe aurum tuum, & reade lumen meum, quod tuo dolo perdidit*. Cumque ad Dei uiros Cirolam comitantes conuerteretur, eosque oraret ut oculorum sibi restituerent claritatem: mox Eugenius Sanctus Dei uir ipsum instruxit, & abiurata prius Arriana heresi, signo crucis super caeci oculos facto, *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*, pristinam ei claritatem restituit. Sic fecit B. Lauren. qui signo Crucis in domo Narcisi Christiani, caecum illuminauit. Sed narreunus quæsto miraculum illud celebre, quod à Lipomano in uita Sancti Felicis praesbyteri Holani narratur.

Act. 3. & Act. 8.

Act. 14.

Act. 19.

Haeretici miracula operari uolentes, à Domino confusi sunt. Greg. Turon.

Astutia Cirolae.

Eugenius seruus Dei uisum caeco restituit crucis signo.

Lipomanus.

Libri Primi, Disputat. I.

Cum enim ab inimicis quæreretur, & ille quandam latebram pereret, statim persequutores ipsum iniqui sunt, ut eadem qua ipse uia ingressus fuerat, & ipsi ingrederentur. Sed, o, rem miram: non tam cito, latebram illius pariter ingressus est, cum ecce aranea, Dei iussu, parauere se, ut Sanctum virum telis tenuissimis suis occultarent. Quod cum effecissent, venientibus persecutoribus, ubi tot araneas telas deprehenderunt, nullum ibi futurum existimarunt, putantes (delusi) nullo modo (intus manente aliquo) tantam aranearum multitudinem, & telarum compositam retamque seriem posse reperiri. Dei igitur virtute, insensibilia animalia, Sanctum virum à se uicente Tyranno liberarunt. Sed non mirum est, quod tantis insensibilia animalia obsequijs prosequantur, cum & ipsa sæpe sæpius Dei vocem (plus quam homines faciunt) exaudiant. Vnde de Beato Francisco legitur: quod cum maris oram perambularer, maximo prædicandi flagrans amore, se ad aquas conuertit maris: & uocatis piscibus, summam eis, atque immensam Dei bonitatem prædicare incepit. Tunc pisces omnes, ab immo maris saburroso solo, ad superiores partes pernatarunt, & anxie ipsis concertantibus inter se, ut essent Viro Dei proximiores, Francisco silentium eis indigente, ac prædicante, quietere. Cumque concioni finem impoñeretur, non prius abire uoluerunt, quam à Sancto, Crucis signo benedicerentur. Quodque uanè, ac ridiculosè de Horptheo dicitur, ad sonum suæ lyre, animalia cuncta ad ipsum properasse, auctique (sonante ipso) à volatu desitisse, & ad ipsum aduolasse; id uerè de Sanctis, Dei, opere completum uidemus, ut & Christianæ Fidei luceant monumenta, & ipsorum Sanctitas, patris miraculis, demonstraretur. Quid? quod etiam ferrum ipsum, Dei seruorum prædicat Sanctitatem. Vnde in uita Sancti Alexandri Martyris legimus, quod sub Maximiano Cæsare, cum esset miles unus ex legione Thebæorum, & ad Christi, Fidem aduolasset, à Maximiano gladio perimi præcipitur. Euaginate autem milite gladium, contremuit totus, gladius hebes factus est, curuatus, & tener, nec posse Martyrem ferire Domini ostendit, qui tanta fiducia pro Domino mori uelle prædicabat. Non solum autem hæc, sed & ipsa edificia sanctitatem seruorum Dei, euidentissime demonstrant.

Araneæ seruum Dei suis minutissimis telis operentes, à persecutoribus liberant.

Franciscus prædicantem iuxta mare, pisces audiit

Gladij Tyrannorum, ne feriant sanctos, emollescunt.

Scribit. n. Amphilocheus in uita Basilij, quod orta inter Catholicos, & Arrianos controuersia, super possessione cuiusdam

Quæstio Secunda.

A iustam Ecclesiæ, Basilij cum Arrianis pactus est, illius fore Ecclesiæ, cuius præcibus ad Deum iussis, obserate illius Ecclesiæ portæ sua sponte aperirentur: cumque Arriani id prius suis præcibus terassent, neque obrinere potuissent, à Basilij una cum cæteris fidelibus, præcibus ad Deum humili corde iussis, statim Ecclesiæ fores, quæ prius validissimis repagulis erant firmatæ, è cardinibus ultro, ac sponte sua, magna vi proficerunt.

D. Gregorius, lib. 3. Dialog. ca. 29. miraculum suo tempore in Spoletana Ciuitate factum narrat. Cum enim Catholici, Ecclesiæ D. Paulo dicatam, quam Arrianus Episcopus, pro sua secta uiripare uolebat, ui occlusissent, Episcopus Arrianus, impetu in Ecclesiæ facta, mox Ecclesiæ portæ, nullo impellente, patuere. Nec penè Episcopus sceleratus ingressus est limen, cum grauissima fuit cæcitate percussus; quem domum suam tulerunt, non sine magno sequacium rubore.

Refert Rufinus, li. 11. suæ hist. c. 4. Monacos quosdã Tempore Licij cuiusdam Episcopi Arriani, plurima miracula operatos fuisse his uerbis, *In nomine Iesu quem lucius persequitur, surge, & ambula.*

Neque solum ad Sanctorum præsentiam, seu per anctos miracula facta sunt, sed etiam per imagines. Vnde ad confusionem Hæreticorum Iconoclastarum (quos modò Lutherani sequuntur) refert Athanasius, in libello illo quem edidit de Passione imaginis Domini: Nicodemum, imaginè quandam Christi fecisse, quæ vulnera postea à Iudæis, sanguine plurimò manauit, ut ait D. Thom. 3. par. q. 54. artic. 2. ad 3. Qui libellus, in 2. Synodo Nicæna act. 4. citatur. Dominus similiter, uultus sui speciosissimam effigiem, lineo panno diuina sua uirtute impressam, ad Abgarum Edesædorum Regem transmisit, ut refert D. Tho. in 3. d. 9. q. 1. art. 2. q. 2. ad 3. & Damasceus lib. 4. c. 17. & Nicephorus, lib. 2. c. 7. & lib. 17. c. 16. & Euagrius lib. 4. hist. Ecclesiast. c. 27. ut in Nicæna Synodo act. 5. refertur, & testatur Stephanus, & Adria. Pontifices apud Ibonem, par. 4. sui decreti, ca. 83. & habetur in lib. Adriani de imaginibus, nò longè à prin. to. 3. Conciliorum. Cuius imaginis patrocinio, ait, Edesse Regis Ciuitatem fuisse ab incendio liberatam. Alteram sui imaginem, Christus Dominus impressisse dicitur lineo cuidam panno, quam sanguine madens sudore (quo tempore ducebatur ad mortem) Veronicæ tradidit: qua admota Tyberio, dicitur Tyberius, ab ægritudine sanatus, & ob id Diuinos Christo ho-

Controuersia inter Catholicos, & Arrianos.

D. Greg.

Multa miracula in nomine Iesu Christi operata sunt. Rufinus. Imago Christi quam Nicodemus effinxit, à Iudæis gladio percussa, sanguine manauit. D. Tho. Synodus, Nicæna. D. Dion. D. Damasce. Nicephorus. Synod. Nicæ. Stephanus. Ibon. Adria.

Imago Christi lineo impressa Veronice

nicæ tradita,
Roma serua-
tur.

Syluester Pa-
pa habuit i-
magines SS.
Petri, & Pau-
li.
Nicepho.
Delineamen-
ta corporis
Christi, quan-
do iacuiti Se-
pulchro ami-
ctus Sindone
seruantur Tau-
rini.

Emorrhoiſſa
quæ a Christo
sanata est à
sanguinis per
fluxu, Christi
imaginem de-
pinxit Casa-
rea, quæ est
magnæ viru-
tis.

Eusebius.
7. Synod.
Nicepho.
Damaſc.
D. Tho.
Baptif. Fulgo.

D. Tho.
Nicepho.
Symeon Me-
taph.

nores tribuisse. Quam imaginem (quæ nunc est Roma) C-
dum Vaticanæ Canonicus, & Theologus esse, sæpiſſimè
meis manibus, maiori qua potui reuerentia pertractavi, ac
fidei populo, videndam, & adorandam ostendi.

Inituper, Syluester Papa, Sactorum Petri, & Pauli imagines
habuisse fertur, quas cum Constantino Imperatori ostendi-
ſet, cognouit ille easdem esse imagines, quæ sibi in nocte
priorè apparuerunt. Sic refert Nicepho. lib. 7. histo. cap. 33.
in edicto Constantini, in primo tomo Conciliorum. Chri-
stus etiam, sui corporis delineamenta in Sindone in qua in
Sepulchro iacuit, reliquit; quæ modò Sindon, Taurini Serua-
tur, & Populo, numerosis accensis facibus, ostenditur. Mu-
lier autem illa, quæ annis 12. fluxum sanguinis passa est, tau-
ta grata beneficio, Saluatoris imaginem depinxit Casarea,
iuxta quam imaginem (ut ait Euseb. lib. 7. histo. cap. 14.) her-
ba quædam nascitur, quæ ubi primum uestis fimbria per-
tingit accedens, similem fluxus sanguinis morbum, & alios
multos sanat, ut ait Caltro aduerſus hæres. lib. 8. verbo Ima-
go, Hoc factum refertur. in 7. Synod. act. 4. in Epistola Germa-
ni Patriarchæ Constantinopol. cuius meminit Niceph. lib.
6. histo. cap. 15. & Theophil. in Matth. 9. & Damasce. O-
D rat. 3. de Imaginibus. Imago similiter Crucifixi, Neapoli
miraculosè loquuta est D. Thomæ dicens; *Bene scripsisti
de me Thoma.* Quæ sublimi nunc loco, in eadem Par-
thenope Ciuitate, in Conuentu Fratrum Ordinis Prædi-
catorum, religiosissimè conseruatur. Tandemque (ut in-
numera alia prætermittam, quæ longum esset enarrare) Ima-
gines Christi, & Virginis, à Beato Luca in Oratorio suo Ro-
mæ in Via Lata depictæ sunt, ut refert D. Thom. 3. par. q. 25.
artic. 3. & ante ipsum Nicepho. lib. 2. histo. capi. 43. & lib. 6.
cap. 16. & lib. 14. cap. 2. & Symeon Metaphraſt. in uita S. Lu-
cæ. Imperatoribus Othone, 4. & Philippo in bello quod pro
Germanico Imperio contra se gesserunt, cum plurimi se in
S. Gauari templum (eò quod munitus, & securus locus vide-
retur) recepissent, verneriusque Bolanius (qui dux erat) eò
magno impetu venisset: qui intus erant, veriti ne per Tem-
pli fenestram hostes ingrederentur, in fenestra Crucifixi
imaginem ligneam posuerunt. Sagitarius autem quidam,
spe populationis, sagittam in eum ipsum locum direxit, quæ
Crucifixi imaginem transfixit; moxque ueluti à uiuenti cor-
pore, ex illa ligneâ imagine sanguis manauit, qua re territus
Vernerius, Cruce sumpta, ad bellum contra Christi hostes
gerendum mare transiecit, imago autem, & sagita sanguine

con-

A consperſe, in hanc vsque diem, Populo demonstranda ser-
uantur. Sic Bapt. Fulgo. & Seuerus Iulpi. lib. 1. testantur: ubi
multa alia inuenies. Theodosius III. Imperator cum falsò
Ioannem Damasenum monachum odio haberet, ne ad
Persas scriberet, (apud quos captiuus tunc tenebatur) absce-
sa manu ipsam mulctauit. Sed tamen Beatæ Virginis ope,
nulla remanente cicatrice, palam ei restituta est, licet per
multos dies, in conspectu hominum, eius manus trahi fue-
rit affixa, ut ait idem Fulgo. lib. 1.

Quòd autem Euangelicæ doctrinæ veritas, per miracula
etiam comprobetur, non est opus multis: cum Dominus di-
scipulos mittens per orbem Euangelizare, assumptus in Cæ-
lum, statim illi prædicauerint, *Domino cooperante, & sermo-
nem confirmante sequentibus signis.* Marci vitimò. Et san-
cè illud maximum miraculum est, ut ait D. Thom. 1. cont.
Gen. cap. 6. quòd 12. rudium, & illiteratorum prædicatione,
non potentes sermone, totum orbem Euangelicæ fuisse do-
ctrina repletum. Namque aut Apostoli mundum miracu-
lis ad Deum traxerunt, vel non, si sic, profectò habemus in-
tentum, si verò non; id sanè est maius miraculum, quòd sine
vilo miraculo, mundum Crucifixi prædicatione subiece-
rint. Quam rationem magnificauit Paulus 1. Cor. 1. dicens.
*Videte uocationem uestram fratres. Quoniam non multi sa-
pientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobi-
les, sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, ut confundat sapien-
tes, & quæ infirma sunt elegit Deus, ut confundat fortia,* at-
que ita idem Paulus eodem capite, veluti mundo impropo-
rans dixit. *Vbi sapiens? ubi scriba? ubi conquistor huius sa-
culi? nonne stultam fecit Deus sapientiam huius mundi?*

B Videte uocationem uestram fratres. Quoniam non multi sa-
pientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobi-
les, sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, ut confundat sapien-
tes, & quæ infirma sunt elegit Deus, ut confundat fortia, at-
que ita idem Paulus eodem capite, veluti mundo impropo-
rans dixit. *Vbi sapiens? ubi scriba? ubi conquistor huius sa-
culi? nonne stultam fecit Deus sapientiam huius mundi?*

Myſteria item, & sacramenta Religionis, ac Fidei Christia-
næ, ex miraculis, robur, ac firmitatem recipiunt, quod
nonnullis exemplis hoc loco illustrabimus. Eduardus e-
nim Anglorum Rex, pietate, ac sanctitate vnicus, cum Mi-
sæ sacrificio interesset, (ut ait Marul. lib. 4. Christum in sua ve-
ra, ac corporali forma conspexit. Quod cum multis infideli-
bus regni sui enarraret, ad fidei lucem ipsos ab infidelitatis
tenebris reuocauit.

Maria de ægnyies cognomento (eodem referente ibidem)
cum una cum alijs missam deuotè audiret, puerum Iesum in
hostia manentem conspexit; quod cum circumstantibus nar-
raret, propter eius grauitatem, & probatæ uitæ, ac sanctita-
tis opinionem apud omnes, ab omnibus creditum est.

Et quoniam sacerdos quidam Vulſinijs (qui locus Hetru-

Maximū mi-
raculum fuit,
mundū con-
uerſi ad Chri-
stum per duo
decim rudes
homines.
D. Tho.

1. Cor. 1.

Myſteria Re-
ligionis Chri-
stianæ robur
accipiunt ex
miraculis.

Marulus.

Christus in
hostia appa-
ret.

Sacerdos

quidā de vera corporis Christi in hostia existentia dubitavit. Festum sanctissimi Sacramenti. Vnde ortum habuerit. Factum mirabile in Germania.

Hostia Sacra diuinitus repta in ore infirmi. Cyprianus.

Puella ope Sanctissima Eucharistia a Diabolo liberata.

Prosper Aquitana. Puella a Diabolo vexata susceptione Sanctissima Eucharistia liberata.

Optatus Mileuita.

ria in Phaliscis est) cum missam celebraret, & de vera Corporis Christi in hostia existentia dubitaret, cum de more, hostiam suo tempore manibus confregisset, cruor inde manare cepit, corporale magna ex parte infecit, neque unquam is sanguis elui aquis potuit, idque modo in Sacrario Vrbeuetanae Ecclesiae conseruatum est. Quod cum Urbanus III. Venisset, pro dignitate miraculi, festum die Corporis Christi primo constituit.

In Germania. Erchembaldus Burbadius, cum infirmitate graui detentus, sacrum Christi corpus post confessionem factam exposceret, & interrogatus ab Episcopo, si manifeste cedis quae in nepotem perpetrata erat ipsum poeniteret, itaque, quia iustissimam existimaret poenitere negaret, Episcopus, aegro incommunicato, ad Ecclesiam cum Sacramento reuertitur. Cumque esset in medio itineris, & ab infirmo per nuncium deprecaretur, vt redire vellet, redijt: cumque ab aegro rogaretur, ut tabernaculum in quo ferebat hostiam recluderet, cum hostiam ibi Episcopus non inueniret, aeger aperto ore, eam ipsi monstrauit. Quo facto ostensum est, aliter Deum, aliter uero Episcopum de illa caede iudicasse.

Puella insuper, (ut ait Cypri. Ser. de lapsis) cum de idolo othyro comedisset, & ad sacram postea sumendam Synaxim iuisset, Diaconus (alijs communicatis) tandem ad ipsam denenit. Tunc Puella, conuersa facie, oborto ore, & nimium aduerso vultu, sumere recusabat. Persistente tamen Diacono, & reluctanti puella, cum de Calicis Sacramento infudisset, maximus singultus, & uomitus sequutus est, nec Sacra Eucharistia ullo modo in corpore uiolato uoluit permanere.

Prosper Aquitanicus li. 4. c. 6. maximū miraculū narrat. Cū .n. Puella quaedā, se in balneo lauaret, ubi erat Veneris statua, cumq; ei se compararet, eiusq; dicaret se deo seruitio: mox Diabolus ipsam ingressus, in faucibus transfersatus remansit, qui adeo ipsam uexauit, ut per nonaginta fere dies, totidemque noctes, nil cibi ipsam sumere pateretur. Cumq; a parentibus, non sine maximo dolore, ad Praepositum Templi puella deferretur; Dominica illucescente die, & Praeposito Missam celebrante, tandem Puellae Eucharistiae frustulum de glutendum tradidit; Cumque per mediam horam nullatenus ipsam posset traducere, a Diacono admonitus Praepositus, vt salutarem ei calicem adhiberet; mox adaperitis faucibus, & Daemone ad Domini ingressum recedente, sanata puella est.

Optatus Mileuitanus, lib. 2. in Parmenianum narat, quod cum

A cum Donatistae Haeretici, canibus Eucharistiam manducantem profecissent, statim (non sine maximo Dei Iudicio) canes accensi rabie, suos dominos quasi latrones, & Christi Corporis reos, dilaniarunt.

Guilielmus Abbas sancti Theodorici, qui uitam D. Bernardi scripsit, refert lib. 1. cap. 10. ab uxore adultera, quendam hominem sic fuisse maleficijs cruciatum, ut consumptis caribus, miser homo, nec mori posset, nec uiuere sineretur. Cumque ei nas in quo erat Eucharistia admoueretur, statim pristini saluti restitutus est.

Narrat Nazianzenus, in oratione funebri pro Sorore, quod laborante illa, & (meliori quo potuit modo) ad Templum pergente, instat mulieris sanguinis fluxum patientis, quae adhæsisset Domino, sic ipsa super altare in quo erat corpus Domini, reclinato capite cum obdormisset, fuffis antea maximis lachrymis, & Dominum deprecata; statim compos uoti effecta est. Qui uero de hac re plura uidere desiderat, legat Alexandrum Alensem. 4. par. q. 53. memb. 1. & in nota editione q. 11. memb. 2. artic. 4. §. 3. Et commentaria Surijs, anni. M. D. X. & M. D. L. VI. & Vincentium in speculo historiali lib. 30. cap. 24.

B Ad sacramentum etiam confirmationis facta fuisse miracula, nullo modo ambigendum est. Namque, ut refert Optatus lib. 2. tit. 2. historia, cum Sacri Christum ampulla, ab Arianis haeticis per fenestram deijceretur, ac incredibili rabie frangenda proijceretur; Angelica tamen sustentata manu, etiam multoties iaceretur, numquam tamen frangi, nec minima quidem parte potuit. Narratur insuper Apud surium tomo primo de Mense Februarij, in uita Sancti Remberti Bremensis Episcopi, eundem sanctum inter confirmandum, cae cum hominum, ipsum illuminasse. Et in uita sancti Malachiae a D. Bernardo scripta, legimus, a Beato Malcho Episcopo, Praeceptore sancti Malachiae, puerum lunaticum inter confirmandum fuisse sanatum.

Quis autem ignorat, per Crucem Domini, multa fuisse miracula operata? Et quidem (ut à uera Christi Cruce incipiamus) cum ab Helena Constantini Imperatoris matre, Iudaeo reuelante, reperiretur, & cum ea similiter alia duorum latronum, vt quae Christi crux erat, ab alijs dignosceretur; hoc mirabili facto cognouerunt. Cum enim mortuo quodam, primae duae Cruces exanimi fuissent admotae, nullum fere motus sensum edidit; cum uero quae Christi Domini fuerat, mortuū tetigisset; mox stetit defunctus super pedes suos, uiuus-

Optatus Mileuita. Donatistarum execrandum facinus. Canes rabidi effecti, suos dominos laniant. Guilielmus Abbas. Homo uxoris maleficijs fere consumptus, Eucharistia sacramento liberatus est.

Gregorius Nazian. Alex. Halen. Surius. Vincentius.

S. Christum ampulla ab Haeticis proiecta Angelorum manu sustentata est. Surius.

B. Malchus Episcopus puerum inter confirmandum sanat. Crux Christi ab Helena repta qualiter uera Christi crux iudicata est. Mortuus a Christi cruce tactus suscitatur.

Eraclytus Imperator, cur cum cruce Christi ab Hierusalem egredi nō poterit.

Zacharias Hierusalē Pōtifex, Eraclytum admonet ut humilis incedat.

D. Greg. Hierony. Theodoretus. In constantius Fictaia.

D. Gregorius Nyffe.

D. Epipha. Crucis signo Dæmones sepe fugati sūt.

Theodoretus.

D. Gregorius Nazianzen.

Victor Viacen.

D. Augu. Sulpitius. D. Hieron. Crux Christi, sēpissimē, multūque in locis apparuit.

D. Gregorius Nazian. Alanus.

uiuūque abscēssit. Eraclytus postea Imperator, cum diuinos ei facere decreuisset honores, & Christi, (ut sibi uidebatur) secutus vestigia, eandem sibi Crucem baiulans cum per eandem portam per quam Christus ad Caluarium exiuerat, egredi quoque & ipse tentaret, nullatenus neque tantillum moueri de loco potuit. Cūque admonitus à Pontifice Zacharia, ut sericas vestes, & auro celata calceamenta relinquere: sicque nudis pedibus incederet, mox egressus est, ipsamque Crucem, in Templo quod nouiter illi summo studio à fundamentis erexerat, collocauit.

Multa sanè essent miracula Crucis, quæ quoniam opus in regnum desiderant, ideo pauca tantum adijciam. Volens uero ea perlegere, uoluit D. Gregor. lib. 3. Dialogorum, Hieronymum in uita Pauli primi Eremitæ, Theodoretū li. 5. Hist. cap. 21. Vbi infinita propemodum inueniet, Dæmonesque ad Crucis signum, sēpissimē fugatos fuisse. Lactantius enim Firmia, lib. 4. cap. 27. dicit, præsentē quodam Christiano, cum Imperator responsa poposcisset, Diabolum loquacem obtulisse. Scribit Nyffenus in uita S. Gregorij Thaumaturgi, Inter innumerabilia spectra, Diaconum suum noctu signo Crucis munitum, ex balneis exiuisse. Epiphanius hæresi tertia refert, hominem quendam Iosephum nomine nondū Christianum, Dæmones Crucis signo fugasse, eodē deinde Christianum factum, Iudæorum incantationes eodem signo destruxisse. Theodoretus in uita S. Iuliani, & Marciani, testatur, suo tempore, ab utroque, Crucis signo ingentes fuisse dracones peremptos. Nazianz. orat. 1. in Iulianum ait, Iulianum ipsū, et si Ethnicum, & infideliem, cum horrenda quadam spectra uideret, dum Necromantici mytheria sua operarentur, se ipsum Crucis signo munituisse, statimque (ut solent nebula ad Boreæ statum) sic spectra omnia abiisse, & euanuisse. Victor Vitensis libr. 2. de persecutione uandalica scribit, ab Eugenio catholico Episcopo, solo signo Crucis, cæcum illuminatum fuisse. Sed uide latius de ijs, etiam Augustinum lib. 22. de Ciuit. Dei cap. 8. & Sulpitium in uita B. Martini, & D. Hieronymum, in uita B. Hilarionis.

Hæc Crux apparuit gloriosa in monte Oliueti tēpore Constantini Imperatoris. De quo extat Epistola D. Cyrilli Hierosolymita. ad Constantium. Tēpore Arcadij, apparuit in aere, ut ait B. Prosper in libr. de diuinis promissionibus par. 3. c. 34. Apparuit & tempore Iuliani Apostata, qui illam persequebatur, ut ait Gregorius Nazian. orat. 1. con. Iulianum. In Anglia sursum apparuit Crux in quadam arbore, anno 1559. ut ait Alanus

A Ianus Copus. Et hoc sanè signum est, in quo quia Princeps nostræ Iesus Christus uicit, & nos quoque uincere debemus. Vnde est illud dictum Beati Martini apud Sulpitium, *Ego (inquit) signo Crucis, non Clipeo protectus, aut galea, hostium cuneos penetrabo securus.*

Per aquam etiam benedictam magna facta esse miracula, pater. Vnde Lollardi Hæretici (quos postea sequutus est in impietate Ioannes de Vuestalia) Aquam benedictam, non maioris esse uirtutis tenuerunt, quam aliam aquam, neque quidquam operari Diuinum, eius autem exorcismum (dum benedicitur), nil aliud esse, quam quandam Dæmonum inuocationem. Ad quorum cōfessionem, Theodoretus in sua historia tripartita, ut refert Castro. lib. 2. aduersus hæreses uerbo aqua, factum narrat pulcherrimum tempore Theodosij pijsimi Imperatoris. Cū enim Imperator Dei zelo commoratus, Idolorū templa destrui, ac subuerti iussisset, Præfectus quidam Ciuitatis Apanie, Iouis templum uastaturus, cū id se posse facere diffideret, eod quoddam columnæ tres quibus tota machina nitēbatur, igne cremari non possent: quippe qui Dæmones Templum illud seruantes, & sub columnis illis manentes, ignem accendi non permittēbant; cū id Marcellus illius Ciuitatis Episcopus sciuisset, humi prostratus cū signo crucis aquam benedixisset, Dominum præcatus est, ut tantam Dæmonis tyrannidē pelleret. Tunc misso Equitio ipsius Diacono, sumere iussit aquam; & illa resperis columnis, denud ignem supponere. Quod cū effecisset, Dæmonique ad quæ benedictæ asperionem aufugisset, statim crescentibus flammis, ædificium corruit.

Hæc ad sacramentorum, ac sacramentalium & partim per sanctos miracula facta esse conspeximus; sed non minora ad Virginis inuocationem miracula operata esse, paucis demōstrabimus.

Ex Trapezuntio sub Pont. Pauli. 2. Constantinopoli, cū Martyr. Christi Andreas grauibus febribus laboraret, uoto Virgini facto perpetui celibatus, è mortis foribus, ad uitæ mox limina redijt, qui postea albis se induit uestibus, ut uoti facti memor semper existeret. Hic postea cū pro Christo multa tormenta subiisset, flagellisque, pectinibus, ferreis ungulis, ac scorpionibus sic esset dilaniatus, ut pedibus consistere nequiret; cūque maiora ei tormenta die altera pararentur, ad carcerem ductus, ferreisque cathenis ligatus, Virginis inuocato nomine, mox stupentibus omnibus, sanatus est. Fuit hoc Pontificatu eiusdem Pauli anno 2. die 9. Maij. Et quod

De cruce dictum Aureū.

Per aquam benedictam miracula multa operata sunt. Lollardorū error, de aqua benedicta. Theodoretus

Miraculum magnū aquæ benedictæ tēpore Theodosij Imperatoris. Dæmones Iouis templum sustentant.

Aqua benedictæ uirtus atque potentia.

Ad inuocationem Dei-para uirginis, miracula multa operata sunt. Trapezuntij. Andreas Christi martyr. à febribus uirginis ope liberatus.

Miraculum
magnum.

Iconoclastæ
Ioannem Da-
mascenū con-
demnare cu-
rant.

D. Damascenus manu
truncatur.

Oratio D. Da-
masceni ad
uirginem.

Virginis ope,
Damascono
manus resti-
tuitur.

Virginis ope
quidam cum
se Diabolo
data syngra-
pha dicasset,
liberatus est.

quod mirandum est, cum Carnifex, accensus rabie, die se-
quenti, ex uno ictu maxillam Martyris carne denudasset, &
fideles carnē maxilla ē terra in qua iacebat, reuerenter sum-
issent, eamque in Templo D. Francisci refertam odoribus
conseruassent, cumque interim martyr rursus maiora passu-
rus, in Tullianum carcerem mitteretur, altera illucēcente
Die, sanata maxilla, & noua Deipare ope recenti opera car-
ne, stupentibus omnibus, lætus cunctis apparuit.

Imperante insuper Leone Lauro, Iconoclastarum Patro-
no, ac defensore, cum pseudosynodum celebrare iussisset, at
que in eo imagines radi, frangi, comminui, destruique publi-
co decreto statuisset: huic rabido leoni, solus Damascenus
leo fortis restitit: cumque pro imaginum cultu, ac defensio-
ne, tres integros libros conscripssisset, quibus Iconoclastæ nō
modicum confundebantur, hac de causa Damascenum apud
Saracenum in Arabia Principem accularunt. Propter quod,
manus abtensione fuit condemnatus, ut etiam superius uidi-
mus. Tunc ille, pluribus ante uirginis imaginem lachrymis
perfusus, ijs uerbis eam rogare capit. *Domina & sanctissima
mater, qua Deum meum peperisti, amputata est dextera mea
ob sanctas, & Diuinas imagines. Tu, qua de causa Leo scuiat,
non ignoras, proinde quantocius succurre. Dextera enim Altis-
simi, qua de te incarnata est, per tuas intercessionem multas fe-
cit uirtutes: sanet oro & hanc meam dexteram tuis precibus,
ut tuas, & eius qui ex te incarnatus est laudes, sicut dederis, nu-
meris rhythmicis, & melodijs perscribat.* Mox cum decessus ex
lachrymis, obdormisset, lætam Virginis imaginē ipsum res-
picientem uidit, atque ita dicentem. *Ecce sana facta est ma-
nus tua, caue post hac ne segnis fueris, sed calamum eam fac
scriba uelociter scribentis, sicut pollicuitur es.* Hoc dicto, et si
per multos dies manus eius amputata, & publicē defixa tra-
bi, omnium spectanda oculis fuisset proposita: Virginis ta-
men ope ei restituta est.

Theophilus, in Oppido Siciliae, Adana œconomus, cum
ab emulis accusatus, ab œconomia officio esset deiectus, ob
id in tantam mentis insaniam, & impietatem deuenit, ut ab-
dicato Christo, totum se Diabolo, eiusque seruitio (data syn-
grapha) dicaret. Cumque recuperata postea mente, miseran-
dum suum statum conspiceret, ad Virginem se totum cōuer-
tit, quam enixē precatus est, ut sibi uellet penitenti succurre-
re: cumque maximis lachrymis, Ieiunijs, atque Orationibus
perseueraret, Deipare opera, syngrapha qua se sathanæ deuo-
uerat recepta, à tanta tyrannide liberatus est.

Lau-

A Laudunensis mulier, circa annum Domini 1094, cum ho-
micidium patratum, sacerdoti etiam in Sacra Exomologesi de-
negasset, ob id tamen fuisset damnata ad ignem, cum iter fa-
ciens ad mortē, per templum Virginis illi esset cūdum, ip-
sū ingressa, coram Populo alta uoce suum scelus aperuit:
cumque se totam Virgini gloriose dicasset, atque eius se pa-
trocinio cōmendasset, magna halacritate se in flammam (ar-
repta fuga) proiecit. In quartum medio sic illesa permansit, ut
ne unus quidem capitis ipsius capillus ureretur. Quo uiso
miraculo, omnes ad Virginis templum currentes, & in ge-
nua procumbentes, ingentes Deo, ac Deipare gratias reddi-
derunt.

Nec prætermittam singulare illud miraculum Virginis,
quo D. Alphontius, (quem alij Idelphontium nominant) & in
eo tota Hispania exornata est. Erat sanctus hic uir, Episco-
pus Toletanus, in cultu ac ueneratione Virginis nemini pro-
fecto secundus: cum autem quadam die (de more) ad altare
pergens rem sacram esset facturus, Virginem sibi apparentē,
& dulciter loquentem habuit. Cui Angelorum Regina, in
amoris signis, ad sacrificium peragendum, placido cultu ue-
stem sacram donauit, qua usque modo in Hispania ueneran-
da, & adoranda Fidei populo monstratur, ut refert Iulianus
B Pomerius, Diaconus Ecclesie Toletanae, in suo Cronico His-
panico.

Vir quidam, in tantum incidit morbum, ut ab omnibus
derelictus, per quatuor integros dies animam in agōne effla-
ret: cumque Stigmiger gloriosus Franciscus ei semper astitif-
set (quem infirmus corporeis oculis uidebat) Sanctus ipsū
hortabatur, ut noto se Lauretanæ Virgini daret, eamque inui-
sere promitteret, cumque id egisset, statim conualuit. Quod-
que mirandum est, cum postea se uia comitteret, uotum cō-
pleturus, neque ullo modo quā iter ageret sciret, toto itinere,
eundem sanctum habuit ductorem, & comitem. Cumq;
essent iuxta hanc sanctam Lauretanam domum, digito illi
ipsam demonstrans, nubes Dei seruus penetravit.

Sed non minus extat miraculum quod usq; ad nostra tem-
pora in omnium conspectu durauit, & nunc quoniam in se
uideri non potest, in tabella depicta perdurat. Sacerdos qui-
dā, deuotione ac cultu Virginis impulsus, ab Infidelibus pla-
gis in quibus tunc morabatur aufugiens, aliam Lauretanā
domum inuisurus petebat: cumque in medio maris capere-
tur à Turcis, & quo nam pereret sciscitaretur, se Lauretanæ
Virginis templum, & petere, & inuisere uelle respondit. Cū
que

Aliud mira-
culum Virgi-
nis.

B. Idelphor-
lus à Virgine
ueltes ad sac-
rum facien-
dum recepit.

Iulianus Fo-
merius.

Miraculum
singulare.

D. Franci-
scus, homini
cuius, Laure-
tanam domū
digito demō-
strat; & sta-
tim euane-
scit.
Miraculum
maximum.

que tam gloriose nominis inimicis, ipsum ligasset, apertoque cultro pectore, eiusdem precordia integra extraxissent, eidem in manibus ut feret donum Virgini tradiderunt. Mirandum factum: se Virgini sacerdos comendauit, & quantum sine corde, (in quo hominis uita consistit) non occubuit, imò transiret aut mare, ad sacram Lauretanam Domum uiuus peruenit, factum narrauit, confessus sacram Eucharistiã deuotissime sumpsit, quo facto, expirauit. Cumque denudaretur, non sunt inuenta precordia alia, præter illa que suis ipse manibus gestabat. Quæ trahi affixa, multo tempore permanserunt: cumque ab ædituo Templi, Vulpinis caudis hinc inde Sacelli puluis excuteretur, casu contigit, ut aliquantulum precordia illa tangerentur; quæ cum & à fumo, & à temporis longitudine essent consumpta, statim in puluerem corruerunt.

Vir quidam qui suo ipse nomini pepercit, cum aleis luderet, & magnam pecunie summam perderet, accensus ira, ac diabolico furore correptus, in Lauretanam Virginem, eiusque filium, cuius tunc imaginem habebat, deseruit: cumque puero Iesu, supernum labium euaginato, ac stricto ense confregisset: non multo post, huius uxor filium peperit. Ne uerò miser homo, Deum sui facinoris immemorem cogitaret, uindictam Deipara, quæ imaginem filij sui superno labio contractam sciebat, effecit, ut natus puer, in cincto etiam labio in Patris peccati uindictam, in omnium oculis appareret. Obstupuit Pater, eumque non modo uiso miraculo peruenit, sed Lauretanæ Virginis ædem petens, apposito miraculo filij sui in tabella, peregrinus abcessit.

Nec minus fuit miraculum quod in Terra Agri anno 1572. accidit. Cum enim ibi sex uiri nobiles, de inuento thesauro, dolose, ac falso à tribus conformiter testibus accusarentur, & tormentorum uindictam (& si non parratum) confiterentur, atque ob id suspendio adiudicarentur; cum ducerentur ad mortem, furcarum scalas descendentes, dum inde deorsum morituri pellerentur: omnibus contractis laqueis, Virginis Lauretanæ ope liberati sunt. Tres uerò falsi testes qui ibi aderant, uiso miraculo, statim in terram mortui corruerunt.

Sed quanta pietate uirgo succurrat, non obscure sanè factum aliud Petri Matthæi senensis declarat. Hic cum esset Ducis Castrensis Eques Cursorius, eique (ut pareret Domino) per rupem altissimam esset faciendum iter, ex qua rapidus fluminis in profundissimam ualem se precipitem dabat, equos

A ad bibendum frena laxauit, cumque cõorto pede, equus unã cum equite ex altissima rupe altitudinis 150. brachiorum laberetur, varijs offensis scopulis, ad præcipitij ima peruenit; cumque Lauretanam virginem sapius à principio inuocasset: mirandum, hilari vultu gloriosa ei uirgo apparuit, atque porrecta manu, ab imo gurgite in terram traxit, nullo uel leuissimo incommodo accepto.

Sed & alio miraculo Virginis patrocinium eluceffit. De anno 1584. Ioannes quidam Luca, ex Tauernago, (quod est oppidum Medolæ, cum repente, superueniente fluuio, per multas horas, & aquis, & saburra obrueretur, Virginis inuocato nomine, nullo pondere pressus, tandem illatus exiuit.

Nec illud unum miraculum prætermittã, quod anno Domini 1572. die 19. mensis Ianuarij accidit in Gallia. Cum enim Illustris Susanna Thoynon fidelissima uxor Illustris Iacobi de Caurtaruel Francorum Regis Equitis Torquati, de numero ei assistentium constituti, à fallaci equo cui insidebat uel maxima deiceretur, tam uiolenter læsa fuit, ut in ea nec aspectus, nec decor, imò neque sensus ullus, ac naturalis uis remansisse putaretur. Ossium enim, alia contracta, alia diflocata, & cuncta alterata patebant. Totum corpus denigratum, & omnia corporis membra naturali priuata calore algebant. Aderant facti, Medici quatuor inter cæteros doctissimi, aderat sex chirurgi famosissimi; quorum omnium iudicio, casus insanabilis dicebatur. Aderat sacerdos, qui mortuum potius quam uiuum Susannæ corpus existimans, Lustrali aqua aspergebat, spiritum ei Domino comendas. Petebant ergo Castrum in quo ipsa iacebat cuncti, uicem suam dolentes, & omnes utriusque sexus, ætatis, ac conditionis non modicis lacrymis ora rigabant. Inter has angustias, mestissimus Maritus in terra remedium non inueniens, oculos ad cælum attollens, ad Castrum Sacellum se confert, à Deo auxilium petit, Mariam virginem inuocat, cui uouet, ac iure iurando promittit, deuotè se in propria persona, sacra Lauretanæ limina inuisitum, si quam totus mundus uxorem sanare non poterat, uellet ipsa pro sua clementia, pristini salutis restituere. Adhuc erat in votis, neq; sermonè finiuerat, cum (Ecce) se melius uxor habuit, & breui integrã sanitate accepit. Cuius beneficij non immemor uir, Lauretanam Domum inuisit, & argentea lamina, miraculum celatum, una cum facti serie reliquit, quod quia non vulgare fuit, ideo hic adijciendum putauit.

Beata uirgo præsidio adit inuocanti.

Factum memorabile, & singulare miraculum.

Hæc

Antiquus homo puerum se sum percutit ferro, eiq; supernum labium incidit, sed non impunitis abiit.

Falso de inuento thesauro accusati, & ad supplicium damnati, uirginis ope liberantur.

Falsi testes subito moriuntur.

Translatio al
ma domus
à Nazareth
Galilea usq;
ad Recanarē
sem Ciuitatē,
est miraculū
miraculorū.
Beata Virgo
vbi nata sit,
& educata,
vbi ab Ange
lo saluta ta.

Apostoli
Virginis do
mū in Ecce
siā cōsacrat,
& ibi primō
D. Petrus rē
sacram facit.
Caldroa N. Pi
thanos supā
te, alma Lau
retana dom⁹,
uenit in Aga
renorum po
testatem.

D. Epipha.
B. da.
Nicepho.
Eusebius.

Gulielmus
Tyrius.
Raphael uo
laterra.

D. Hieron.
Iodoch Cli
tona.

S. Ludouicus
Rex franco
rū, almā Lau
retanam do
mum cum ad
huc esset in
Galilea, unā
eum suo exer
citu uisitauit.

Nicolao IIII.
Piceno Alcu
lano sedēte,
Virginis Lau
retana dom⁹

primō à Na
zareth nota,
ad Illyricos
euolauit.

Hęc quidem, & alia innumera miracula ad Lauretanę Vir C
ginis intercessionem, eiuſque compellationem sunt facta:
Quę quoniam integrum opus expectarent, dicta sufficiunt.
Non tamen hoc loco intactum relinquemus miraculorum
miraculū, translationis. scilicet Almę Domus ex Palestina ubi erat,
hucusque. Et sanē uisio nobis esset uertendum, si Dei, & Apo
stolicę sedis gratia, Lauretanę Ciuitatis Episcopali dignitate
donati, quę scimus, à multis fide dignis percepimus, uidi
mus, in diesque uidemus (parcentes calamo) ad fidelium utili
tatem, Dei, ac Deiparę gloriam non scriberemus.

Parna fuit in Nazareth Galilea oppido nec ingloriosa do
mus, in qua Angelorum Regina Maria Virgo, nata, alia, ac
Spiritus sancti uirtute Diuino extitit grauidata factu: ibique
post mortem Harodis, Archelao filio eius pro eo in Iudęa
regnate, ab Egyptio reditu, ac mortem usque Christi, & post
morata est. Hęc domus, post Christi in cęlos mirabile ascen
sionem, in sacrum orationis sacellum à Diuo Petro, & reli
quis Apostolis consecrata est. In qua primō Petrus Aposto
lus rem sacram peregit. Quam tamdiu coluere fideles in illa
regione morates, quousque sub Cosdroa immaniſſimo Per
sarum Rege, à fidelibus uel ferrea arrepta, ad Agarenorū po
testatem deuenit. Cuius Diuini sacelli, dum ibi sissebat, me
minerunt S. Epiphan. Hæreſ. 29. contra Nazareos, Beda to. 3.
de locis sanctis cap. 16. Nicepho. lib. 8. c. 30. & lib. 14. Euseb. 3.
de uita Constantini, Paulinus Epistola 111. ad seuerum, Gui
lielmus Tyrius de Bello sacro, sapius: Raphael Volaterra.
lib. 11. Geographiæ D. Hieronymus lib. episto. tomo. 1. Episto
la 17. ad Paulam, & Eustochium, Marcellę, in fine. Et Iodoch
Clitonus, qui ser. 2. de sacro Ludouico narrat sub Alexandro
4. Regem Ludouicum (expugnata terra sancta) unā cū exer
citu suo sanctam hanc Virginis domum in Nazareth exiſte
tem uisitasse, ibique curuis poplitibus, magnis effusis lachry
mis, preces ad Deum fuisse.

Quia uerō quę mater est Dei, quamq; Angelorū agmina
distinctis choris certatim dulcisonis uocibus Empyreo reple
to Cęlo collaudant, non amplius eo loco in terris ueneraba
tur, Nicolao Quarto Piceno, Aſculano, Pont Maximo sedē
te, quo tempore sultanus Turcarū ferociſſimus Imperator,
Tripolim Asię Ciuitatem inuasit ac cepit: celestis hęc do
mus, suis in Nazareth fundamentis relicta, Angelica per e
quora trasuecta manu, Illyricas plagas inuicent, iuxta Adria
gram in Oppido Teriatio, anno 1291. die nona Maij con
fedit, ac requieuit. Vbi non uno solum postquam ibi uisa est

ROMA

A noua Virginis domus, sed maximis exornata miraculis, in
firmis omnibus ad eam conſuentibus perſanatis, demumq;
Alexandro uenerabili S. Georgij Tertiatiani Priore ab infirmi
tate, quatenus mirabiliter in somnis curato, unde do
mus uenerit, cur & ad quid iurauerit, Virgo suo ordine enar
rauit. Quia de re Baptista Martinus, Guarentanus, peritissi
mus Theologus, non sine & ingenij acuminis, ut temper
solet, & hitorię grauitate, sinceritate, ac ueritate pertractat,
cuius carmina libuit hęc adijcere, quęd & pulcra sunt, & pias
aures suauissimo sono demulceant, sic ergo lib. 6. Agelatio
rum suorum habet.

Alexandro
uenerabili
S. Georgij
Priore uirgo
apparet. &
ab infirma
te in qua e
rat eua libe
rat.

Ora lenans, circumq; ferens. Antonius altos
Per maria, & reuolens oculos, in colle supino
Prospicit albentes muros, turrimq; minantem
Piramide in Cęlum, missosq; in sydera Cono.
Atq; ait o Rector, que nam hęc in collibus altis
Italia males aspectu, ita decoro?
Quicquid id est, præclari aliquid promittit imago.
Tum rector quod cernis ait picentia iuxta.
Littora, Delubrum est illud uenerabile magna
Matris, ab Assyrijs quod Dij super equora quondam
Huc manibus uexere suis: uisa ire per undas.
Hęc (res mira) domus, uisa ire per equora Diui.
Nam Diuum Regina Arabis offensa tyrannis
Qui temerè Assyriam sese effudere per omnem
Fugit, & huc uoluit secum migrare penates.
Quotquot ab Assyrijs hęc usq; ad littora pontum
Iuxta habitant fecere fidem. Pamphila iurat
Se uidisse, Cilix, Lycius, Minora tellus:
Tænarus affirmat: Delphiue, & Arione uecto
Tænarus insignis, facti meminisse fatentur
Arcades, Aetoli, scopulis Epirus ab altis
Ad mare tota ruit. Thalámo fuit hospita sancto
Allyris. Illyricos primū diuertit in agros:
Sed pertesa locos paruo post tempore rursus
Prodigio grandi uolans de littore in undas
Italiam uersus gressum aspirantibus euris.

I

Fertit

Libri Primi, Disputat. I.

*Vertit, & ut tetigit terras, sublimis in auram
Exiliens (vidit picens miracula, & Vmber)
Hos tenuit Colles, illaq; resedit in arce,
Et quia transuectam mulier Laureta recepit
K'irginis adiculam, præbens vbi sisteret agrum,
Lauetæ delubra vocant. Neve crede superbam.
Hanc adem venisse fretis: super addidit ista
Templa sacerdotum princeps ingentia Paulus.
At breue sublimi latet hac sub mole sacellum,
Quod fugat infernos manes, quod discutit omne
Morborum genus: extremis venit vnde periculis
Auxilium, seu fors terra, seu sancta alto:
Huc Itali, scythiq; ferunt solennia vota
Huc fluit Epirus, fluit Illyris, accola Rheni:
Accola Danubij, Venit vsq; a litore Naxo
Gallia, & Isthmiacæ spartanus ab æquore terre:
Tanta fides nunquam Delphis: & Iupiter Hammon
Et clavos, & Delos longe mior, omnia vincit
Quotquot erant olim veterum delubra Deorum,
Hæc vbi dicta manus tendens Antonius ambas
Surgit: & ad templum verso sic incipit ore.
Diva Parens magnum partu cõnixa Tonantem
Virgineo, quæ sceptræ tenes fulgentis Olympi
Audieram: nam terrarum fama amplior orbe est,
His tibi sacra locis immania surgere templa
Quæ veneror: quæ si dederis me ad nostræ reuerti
Littora cum socijs, multo cum munere visam.
Audieram, voluiq; aliquando accedere motus
Maiestate loci. Verùm in discrimine rerum
Magno incertarum posito vota irrita fecit
Aspera fors, quæ me in ventos, & in æquora misit.
Salve Sancta Domus, lætenti conscia Christo
Conscia Diuinorum operum, domus hospita Diuum
Da facilem, da Sancta Parens ad littora cursum
Thracia: dæ placidos reditus huc ad tua rursum
Limina, & Italia fer opem Regina iacenti.*

Sed

Quæstio Secunda.

66

Sed accuratius quidem, & exactius omnibus tractauit ista Hierony. Angelita, Recanatenfis Ciues, & à secretis, (vt olim fuere sui) fidelissimus; Vir sanè cum Syncerus; tum rerum omnium ad hanc mareciam pertinentium exactissimus explorator; Quippe qui post longum tempus (vt statim dicemus) cum Illyricis relictis plagis, Picenum agrum, & præcipue Recanatensem, in quo modo est, irrigatura, Virgo uirginum venerit, ipsius partes erant, fidelissima omnia, quæ ab Illyrico, solo vbi prius domus alma quieuerat, huius rei monimenta conitabant, & ab antiquis suis Auo, & Abauo, qui ferè eo tempore fuerunt, antiquis scriptis seruabantur; in meliorem historiarum formam redigere, vt redegit. Sed vnde nostra defluxit, eò fidelis narratio reuertatur. Dominabatur Teriatto excellens vir Nicolaus Francapanus, qui Alexandrum præfatum Priorem, statim à morbo quo tenebatur dum conualuissè cognouisset, & miranda pariter miracula à noua consedente domo in dies magis magisque perciperet, eundem Alexandrum cum quatuor alijs natu maioribus Oppidi, atque eximia prudentia, & fidelitatis viris traminuit, vt peragrata vniuersa Palestina, & Hierosolyma decuria, maiori quo possent studio, rei factum inquirerent. Tulerant illi funiculum secum, longitudinis, ac latitudinis huius sacra domus: cuiusque ad Nazareth Galilee Oppidum peruenissent, non sine maximis lachrymis, regia domus huius fundamenta uiderunt, vndeque ipirantia Sanctitatem, & extento funiculo ad amullim, longitudine, ac latitudine dimensa, sic fidelissimè esse compererunt. Tandemque notatis omnibus, in proprias se Illyricas domos, post multos labores, receperunt. Hi cuncta ex ordine narrarunt, & in Virginis ardorem magis magisque accensi Populi, illam esse eandem sacram Virginis domum que in Palestina fuerat crediderunt. Verùm, quia Recaneto, o, mirum, donum istud parabatur, non est amplius passibi morari Virgo. Orbem lucidissimo Sole illustrat, tumidum mare sedat, lora ventis rabisque cohibet, sicque vnica inter domos domus, Diuino conspirans odores, de longe ueniens, ut Neuis institoris portans panem suum, firmis parietibus, compressis angulis, consistente recto, nulla vel leuissimè commota trabe, Angelicis innixa peninis, sustentata manu, ac tandem lucidissimis inuoluta nubibus, ad Laureta deuotissimæ Recanatenfis Matrone confitum nemus anno 1294. Octauo Sedente Bonifatio, die decimo Decembris, sabbatho ante tertiam, Dominicam

Hierony. Angelita, Recanatenfis Ciues laudatur.

Nicolai Francapani diligentia in mittendis hominibus, ut facti veritatem inquirerent.

Funiculum mensuræ domus secum uicij ferunt, & venientes Nazareth, ita esse vniiformiter reperunt.

Virginis Lauretandomus Recaneto, tã quã eximiu donum seruabatur.

Quomodo à Nazareth domus Virginis Lauretane Frind surrexit.

Prou. 30. Quo anno, & sub cuius Pontificatu Recanetum venit,

Aurea allu-
siones.

Luce 2.

Recanaten-
sium balacri-
tas, & gaudia.

Infirmi vires
assumunt.

Peregrini à
fimbriis occisi.

Domus Virgi-
nis pergit ad
collē Fratru.

Quia fratres
per habendo
nona domus
Domini dimi-
ciant, inde
eligit. Hiera
domus in me-
dio publici li-
tineis conse-
dit.

Blondo.
Fidelium pre-
ces in Laure-
tani, ede. e-
saudantur.

Aduentus, qui fuit eo anno vigesima septima Nouembris, vt ex computo Ecclesiastico pater, & nos multo studio, reuoluitis annis, reportatis numeris, ac mathematico pergitato circino sic fidelissimè esse comperimus, peruenit. Sed mirandum perfecto opus hoc fuit, stupendum mysterium, Verbum in carne natum videre Pastores, Domum Verbi, ac Dei matris, in Recanateni agro apparentem, Pastores conspexere. Illi viderunt stabulum Diuino numine illustratum, ij viderunt Virginis alnum thalamum fulgore micantè. Illi natum uidere puerum, fascijs maternis constrictum, ij Virginis imaginem uidere sacram filium vlnis portantem. Illis gaudium ortum est, uisò Domino, & Dei filio, ij, uisà Deipara, summa sunt praesenti leticia. Illi Angelicos uidere choros cantantes, gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bona uoluntatis, ij Alienos sensere pueros, domum pennis ferentes, pacem nobis, ac gratiarum cumulum, & torrentem, in aduentu sacrae Virginis domum nuntiantes. Illi uisò Domino, & adorato Verbo, reuerii sunt, & omnibus calice nuncia edixerunt, ij uerò quæ conspexerant, Recanatenensibus omnibus nuntiarunt. Quo audito, cuncti egressi sunt, & arrepto cursu, infirmi et assumptis uiribus, maiori qua potuerunt celeritate currentes, Regiam aulam ingressi, rhythmicis canticis Virginem salutarunt dicentes, *Non D*

fecit taliter omni nationi, & iudicia sua non manifestauit eis. Indies interim, innumera ad fidelium aduentum miracula operabantur, quibus per totum orbem Sacelli huius numinis fama percurrit. Sed quoniam malorum omnium radix cupiditas, cui instar *Sanguisugae, dua sunt filia, dicentes, affer, affer,* ex fidelium Peregrinorum concursu, multorum ceterum molebatur, Virgo Beata, innoxium non passa cruorem, iterum inde assumpta domo, ad Fratrum collem perrexit. Cumque ij etiam pro noue domus habendo dominio dimicarent, & non ad uerba modò, sed ad strictos etiam enses deuenirent, quæ uenerat fuderare cunctos, mox inde etiam Angelica suscepit manu, Virgo abscidit, & in publica uia, ne inter aliquos lris amplius ellet, contedit. Vbi uique modò perueerat, & toto clarissima mundo, *à Solis ortu usque ad occasum, laudabile est nomen eius.*

Huius Sacelli (postquam Italicis Picenas oras inuilit) meminit Blondo rerum Italicarum, sanè fidelissimus scriptor, libro de Italia illustrata, regione quinta, cuius uerba sunt hæc. *Recanatum inter, & Adriaticum Mare paululum a Mu-*

an Africone recedit, Celeberrimum totius Italiae, ut in aperto, imminuetque uico Sacellum Gloriosa Virginis Mariae in Laureto appellatum, quo in loco preces supplicatium à Deo genitricis sua intercessione exaudiri, illud maximum, certissimumque est argumentum, quod eorum, qui, uotis emissis, exauditi fuerunt, ex auro, argento, cara pannis, uel e linea, lanæque, appensa donaria, magno luenda pretio. Bisitumque omnem panem completum. Episcopus in Dei, Virginisque gloriam, in tacta conseruat. Hæc Blondus. Non melior, impium Petrum Vergerium, duodecim falsis Furtibusque argumentis, Sacrosanctam huius venerandi sacelli translationem, & veritatem infringere conatus, sed à Francisco Turriano in suo opusculo egregiè refellitur, & à nobis, Deo fauente, exactius alibi, & uehementius conutabitur. Sed unico miraculo ex lateribus eiusdem almar domus factò, huic narrationi finem imponamus.

Episcopus Cumbrentis in Lustrania, cū à Pontifice Maximo frustulum lapidis ex Sacra Virginis Domo assumendum curasset, quod eidem Virgini nouiter sacrum uellet domum erigere, & ad id Capellanum suum Franciscum Stella ab Aretino misisset, sollicitus hic, opere imperata persoluit, Cumque secum Domus Sanctæ frustulum reuenter, & maiori qua poterat deuotione asportasset, dici non potest quot eum per uiam mala, & incommoda inuasere. Quippe qui, nec equis progressi, sine maximo suo dispendio posset, nec quidquam tentabat, quod suis uotis aliquantulum arderet. Tandem uentum est Tridentum, ubi eum Episcopus, non sine maxima letitia expectabat. Sed Ecce non post longum tempus, Episcopus tam graui morbo corripitur, ut nulla in terris (Medicorum omnium consentu) posset medicina praestolari. Rem cum sacris foeminis Monasterij sancti Francisci conferre Capellanus, enixè precatur omnes, ut Domino suo, orationibus, ac ieiunijs, firmam apud Deum impetrent sanitatem. Cumque post aliquot dies, eò Capellanus idem reuenteretur: Sacra inter foeminas una, quæ ceteras uirtute antecellebat (& si lapidis huius asportati frustum, à nullo sciebatur) unde orta esset Episcopi Domini sui inermis, nunciauit. Cumque ei suasset, ut lapidem Domus Beatae Mariæ à Laureto, eò unde assumptærat, reducere coneretur, id ut Episcopus sciuit, non segnis impleuit, & remisso nuncio cum lapide assumpto, praetiosa arcula concluso, quanta potuit celeritate Lauretum uenit. Cumque magna Sacerdotum multitudine processionaliter reciperetur, & in proprium

Miraculū lapidis ablati.

Lapis oblati processionaliter recipi

tur, & Episcopus Cumbriae saniti pri-
stinae restituitur.
unde assumptus erat locū reponeretur; in quo Episcopus pristini
sanitatis restitutus est. Sed his omisis, quae (si iussu forte quā par-
erat) enarrauimus, ad oppositas Oculis conditiones reuertamur.
Ex superioribus ei go (dum de miraculis agebamus) qua-
tuor insurgunt dubitationes.

Prima. Num mali, miracula operentur?

Secunda. Cur Ioanni Baptista non fuerit concessum mi-
racula operari?

Tertia. Quomodo uerum est, quod Apostoli maiora mi-
racula operati sunt, quam Christus fuerit operatus?

Quarta. tandem, & ultima Cur Beata Virgo, non fecerit
miracula?

PRIMUM DUBIUM

Num mali miracula operentur?

Ioan. 9.
Ratio dubij.

D. August.

D. Basyl.
Lucę 11.

Ionę 1.
Matth. 7.

D. Gregorius.
D. Aug.

D. August.

Orige.

Vari a inter-
pretatio do-
ctorum.

ET quidem circa hoc dubium illud est, quod facit difficul-
tatem. Quoniam Ioan. 9. dicitur, quod peccatores Deus
non exaudit, neque mali rogantes, exaudiuntur. Et tamen hu-
ius contrarium, videtur dicere Aug. lib. 2. contra Episto. Parmen.
c. 8. & probat ex illo Euangelij Lucę 18. de publicano,
& Basyl. idem habet lib. de Constit. ino. Monast. c. 2. probat-
que ex illo Lucę 11. Amen dico uobis, & si non dabit illi eodē
quod amicus eius sit; propter importunitatem tamen eius sur-
get, & dabit illi, quotquot habet necessarios. Idem patet ex scri-
pturis: ut in illis infidelibus, à Deo suam liberationem expo-
scentibus Ionę 1. Rursum etiam mali miracula faciunt, ut di-
ximus, & patet ex illo Matth. 7. multi dicent in die illa, Domi-
ne nonne in nomine tuo prophet auimus, Dæmonia eiicimus, &
virtutes multas fecimus? qui tamen propter eorum nequitiam
excludentur à Regno. Quod eleganter tractat Grego. lib. 9.
Epistolarum Epif. 58. & lib. 20. Moral. c. 4. Aug. lib. 83. quaest.
9. 79. & ideo idem Aug. lib. 2. contra Epist. Parmen. cap. 8. &
tract. 44. in Ioan. & Orige. homil. 5. in Iia. dicunt, falsam esse
sententiam hanc, & ab infideli, necdum illustrato homine
esse prolatam.

Alij uero aliter interpretantur dicentes; Deum nullo mo-
do exaudire peccatores, in miraculis faciendis, ita ut illa sint
signa probitatis eorum, in quo sensu si uerba illa sumantur,
uerum dicit cæcus, quia Deus peccatores non exaudit. Et
profectò, cæcus Christum magnificans, eo sensu uerba illa
protulit. Constat autem quod Christus ideo miracula facie-
bat,

Abat, ut suam doctrinam confirmaret, & se uerum Deum
probaret. Sed aliter idem Augustinus lib. 83. quaestionum,
quaest. 79. interpretatur dicens, malos non facere miracula
ex proprio opere, sed ex uirtute Diuina, signo aliquo Iustitię,
uel Crucis, uel Christi, uel alterius sacramenti, ut dictum
est, quod probat ex illo Matth. 9. Magister uidimus quondam
in nomine tuo eiicientem Dæmonia, qui non sequitur nos. At-
que in hunc modum, Gregorius, lib. 20. Moral. cap. 9. dicit,
quod etiam hæretici possunt facere miracula. Cæcus autem
benè dixit, quod Deus peccatores non exaudit, quia reuera
nunquam tale in lege ueteri continebatur aut uisum fuit,
atque ideo dixit, a Saeculo non est auditum, et operari quis
oculos cæcari. Ex quo (ut ait Toletus super Ioan. cap. 9.
annotat. 9. in fine, Donatistarum error detegitur, qui Ba-
ptisimum ab hæreticis collatum, reiterandum dicebant; ut
refert Augustinus, lib. 5. contra Donatistas cap. 20. Quod qui-
dem falsum est: cum (ut ait idem Augustinus, ibidem) Ba-
ptisimum, secundum formam ab Ecclesia constitutam, non sit
hæreticorum opus, quia nihil ipsi conferunt ex uero; & pro-
pterea ideo Deus illos exaudit, & gratiam ab eis Baptizatis
confert, quia Christi baptisimum esse uider, in cuius faciem
semper respicit, neque enim offerentis tantum Deus cernit
perionam, sed principaliter eum, in cuius nomine, aut uirtute
conferuntur.

DUBIUM SECVNDVM

Cur non fuerit concessum Ioanni Baptista mi-
racula operari?

Circa hoc. Notandum est. Semper Hæreticum Populum
assuetum fuisse deuiare à Deo, & ideo Dominus dixit:
Populus iste dura cernicis est, dimitte me, ut uas ceruicis fieri
meus contra eum. Atque ideo non tam cito à Mose elonga-
batur, quam cito sibi sculpsit, atque idola continebat.
Vnde ait scriptura. Videns Populus, quod morem faceret
Moses, congregati ad Aaron dixerunt, fac nobis Deos, &c.
Atque ideo prohibuit eis imagines, figuras, ac statuas; non
quidem quasi hæc mala fuissent, (cum nos modò ipsa ha-
beamus) sed quia ipsi, sic dediti erant idolorum cultui, ut
de facili (ipreto Deo) statuas, ut Deum erant adoraturi.
Quia igitur Ioannes Baptista, & natiuitate Unicus, & ui-
ta mirabilis, ac Sanctitate futurus erat singularis; tanta a-

D. August.
Mali non faciunt miracula ex proprio opere, sed signo aliquo Iustitię, ut crucis, uel mediæ tibus sacramentis.
Matth. 9.
Etiam hæretici possunt facere miracula.

D. Greg.
Donatistarum error detegitur.

Toletus.
Deus ideo datur gratiam baptizato, quia uider esse Christi baptisina.

Nota.
Hæreticum Populum semper fuisse assuetum deuiare à Deo.
Cur Deus prohibuit filiis Israel: ne sibi facerent sculpsit, & imagines.

Cur Ioannes Baptista non fecerit miracula.

pu^d Iudaeos de illo in praedicatione, ac vite Sanctitate erat **C** opinio, tantumque nomen; ut si miracula fecisset, totus post eum mundus perrexisset. Etenim illi (nullo adhuc uiso miraculo, sed in solitudine manente, tantumque locustis ac melle Syluestro nutrito) miserunt ad eum nuncios, ut interrogarent eum, tu quis es? volentes eum in Messiae locum recipere; proculdubio unico tantum facto miraculo (etiam illo nolente) ipsum in Messiam erant assumpturi, tanta e-
gratia (vt ait Augustinus, tract. 4. super Ioan.) *tantaque excellentia apud homines Ioannes fuit, ut posset homines fallere, & estimari Christus.* Iuxta illud Lucae 3, existimante Populo, & cogitantibus omnibus, ne forte ipse esset Christus. Quoniam vero, (vt dixit idem Ioannes loquens de Christo) illum oportet crescere, me autem minui; ideo nullum operatus est miraculum, ut sic, cum esset uox Verbi, nullo edito signo deficeret; Verbum autem Domini, miraculis clarum, maneret in aeternum.

Quante gra-
tia fue-
it
Ioannes Ba-
ptista ex D.
August.
Luca 3.

D. Tho.
Ioannis ope-
rationes ad
Christum re-
ferebantur.

Ioan. 2.

Vnde Diuus Thomas 3. par. quaest. 38. artic. 2. ad 2. dicit. *Tota enim Ioannis Baptiste operationem ad Christum esse referunt, qui multitudine signorum, & suam, & Ioannis doctrinam confirmavit. Si autem Ioannes signa fecisset, ex quo homines Ioanni, & Christo attendissent. Et ideo, ut homines principaliter Christo intenderent, non est datum Ioanni, ut D faceret signum. Iudaeis autem querentibus, quare baptizaret, confirmavit suum officium auctoritate scripturae Io. 2. ego uox clamantis in deserto, parate viam Domino.*

D V B I V M T E R T I V M.

Quomodo verum sit, quod Apostoli maiora essent signa factu-
ri quam Christus?

Quomodo
Apostoli ma-
iora sunt fa-
cturi ope-
ra quam Chri-
stus fecerit.

Ratio diffi-
cultatis.

Illud in hoc dubio, negocium accessit. Quoniam primò, *non est discipulus super Magistrum* (vt dixit ipse (Christus) *perfectus autem erit discipulus, si sit sicut Magister eius;* si ergo Christus est Magister, dicente eodem; *vos vocatis me Magister, & dominus, & bene dicatis sum etenim;* proculdubio nunquam Apostoli, qui discipuli eius sunt, maiora opera sunt facturi, quam ipse Christus fecit. Accedit secundò. Quoniam si omnia quae habent Apostoli ab ipso Christo, & Deo habent, secundum illud Iacobi primò, *omne enim datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descenden-
dens a patre luminum;* quomodo sunt facturi maiora, ijs quae
ipse

A ipse fecit, si ipse Christus, eadem opera in ipsis fecit?

Augustinus, tract. 71. in Ioan. non de omnibus operibus intelligit, sed tantum de praedicatione, & mundi conuersione. *De alijs enim & ipse in ipsis opera faciebat, Christus namque dum sanabat, ex se sanabat, Apostoli autem non, sed in ipsis Christus sanabat.* Opera autem quae tunc Christus faciebat, in eo Pater faciebat, quia a Patre exibat, sed ipse faciebat, quia cum Patre unum erat. Opera igitur quae Ego facio (inquit Christus) *Et ipsi facient, & maiora horum facient. Sed opera quae tunc faciebat (ait Augustinus) Erant uerba quae loquebatur. Audiebant, & credebant illi, & eorum uerborum fructus, erat fides illorum. Verum tamen euangelizantibus discipulis, non tam pauci quam illi erant; sed gentes etiam crediderunt. Sed ne solos Apostolos crederemus haec maiora esse facturos, dixit; qui credit in me, ut de cunctis etiam fidelibus intelligatur. Sed clarius tract. 72. Quid (inquit) Hoc: qui faciet opera quae Christus facit non inueniebamus, qui etiam maiora faciet, inuenturi sumus? Sed dixeramus sermone pristino, quia maius fuit, umbra sua transiit Act. 5. quod discipuli fecerunt, quam sua similitudo tactu Matth. 14. quod ipse Dominus fecit, sanari languentes. Et quia plures Apostolis quam ipso per os proprium praedicante Domino crediderunt, ut haec uiderentur opera intelligenda esse maiora; non quod maior esset Magistro discipulus, vel Domino seruus, vel adpntius uirgenito, uel homo Deo; sed quod per illos ipse dignaretur eadem maiora facere, qui dicit illis alio loco; *sine me nihil potestis facere. Ipse quidem (ut alia omittam) sine ipsis fecit eos, sine ipsis fecit hunc mundum; & quia homo etiam ipse fieri dignatus est, sine ipsis fecit & se ipsum.* Haec ille.*

De quibus o-
peribus Chri-
stus intelli-
gitur secundum
D. Augustinu
cui dixit, Apo-
stolos esse ma-
iora facturos.

Euangelizan-
tibus discipu-
lis plures con-
uerſi sunt quae
Christo praed-
icante.

Matth. 14.

Idem autem Augustinus. In psal. 130. de Petro uerba illa in-
terpretatur; quasi Petrus, qui sola umbra laqueus curauit, ma-
ius effecerit miraculum, quam Christus qui similitudo tactu
Emorroisiam a sanguinis profluuiio liberauit.

Augustinus.

D. Tho. in capit. 14. Ioan. lect. 4. circa hoc, ponderans unum,
intelligit dictum illud, de uerbis, & praedicatione Christi. Et
uult dixisse Christum; maiora horum facturos Apostolos, praed-
dicando. Quoniam multociens dum praedicanit Christus, re-
nuerunt audientes, & indignati sunt, ut patet Matth. 19. in Iu-
uene illo, cui cum Christus praedicaret dicens; *Vade & uende
omnia quae habes, & sequere me,* adolescens ille, non modò non
est conuersus, sed *Abijt tristis* (inquit Euangelista) de Petro
uero, & alijs Apostolis legitur act. 4. quod praedicanibus
eis, audientes uendebant possessiones, & omnia quae habe-
bant,

D. Tho. intel-
ligit dictum
Christi de praed-
icatione, &
quomodo.

Acto. 4.

Cur scilicet beata Virgo miraculum ullum non fecit?

Varez, in 3. par. quaest. 37. disputa. 20. sectione. 3. tenet. B. Virginem etiã in uita fecisse miracula. Quomã si (ut Damascenus ait sermone decimo de Assumptione Virginis, & Simeon Metaphrastes, de uita & dormitione Deiparæ post mortem multa est B. Virgo miracula operata; imò etiam & sepulchrũ eius maximis fuit miraculis gloriosum; profectò dicendum est, etiam in uita, ipsam miraculis claruisse. Citat autem Suarez in sua sententiam Albertum in libro mariali, qui generaliter de laudibus Virginis cap. 69. 70. & 72. tanta dicitur nil amplius de ipsa posse dicere uideatur. Et licet Suarez uerba eius non citet; nobis tamen, qui etiam eundem Albertum uoluimus, eius uerba hic apponere uisũ est. Inquit ergo, *Quod Maria est ueluti uas quoddam plenum, in quo nihil sit vacuum, quoque plus liquoris recipere nequeat posse censeri.* Et pleraque alia de plenitudine gratiæ Christi, & Mariæ, copiosissimè, ac refertissimè dicit. Additque memorabilem quãdam regulam, quam principium per se notum appellat; *Non esse (inquit) adhibendum, quin Maria tribui conueniat, quidquid boni per a quævis Creatura fecerit, uel receperit, cum Virgo à nullo illustrium uirorum (ut ait Damascenus) superetur.* Assert quoque in sua sententiam Rupertum, li. 3. in Cantica, cap. 4. ubi generaliter de Maria loquens sic ait. *Malum quippe punicum in medio tintinnabulorum, religiosum, atq; operosum est silentiũ, maxime sexus feminei, in societate fidei, & Prædicatorũ, qualis tu precipue fuisti Virgo uirginum, in adiutorio, uel etiam regimine prædicantium Apostolorum: cuius & si uerba non leguntur, uel audiuntur ubi prædicauerunt, operata tamen, uel merita non ignorantur, non minora, imò maiora tinnitu prædicationum.* Nec non adducit D. Anton. 4. par. tit. 1. 5. cap. 19. §. 6. tanquam id affirmantem.

Sed reuera modernus hic autor, sua pace, uel tunc non uidit Antoninum, uel uisum est ei (decurrētibus oculis) sic Antoninum asserere. Quoniam reuera, Antoninus totum oppositum clarè dicit. Agens enim de gratia sanitarum, dicit, *Hac gratia B. Virginem fuisse repletam; sed tamen in uita sua nullum edidisse miraculum comperiri.* Vnde tenenda est sententia D. Tho. 3. par. q. 27. artic. 5. ad 3. ubi negat, B. Virginem habuisse in uita huius gratiæ usum. Et ratio eius est. *Quoniam miraculo-*

Opinio Suarez tenentis B. Virginem etiam in uita fecisse miracula. Damasc.

Suarez in sua sententiam citat Albertũ.

Pulchra sententia de Maria Virgine.

Virgo Maria, à nemine illustrium uirorum superatur.

Damascenus. Rupertus, dulcia de Maria dicit.

Nota. Suarez repræditur.

B. Virgo in uita nullũ edidit miraculũ & quare ex D. Tho.

bant, & earum præterium ad Apostolorum pedes afferebant. C
Chrysostomus uerò super eundem locò dicit, maiora opera facturos Apostolos, quam fecerit Christus, *Quoad tẽpus,* quam expositionem colligit ex contextu Euangelij. Non enim absolute ait Christus, *Maiora horum facient,* Sed subdit cur maiora facient, *Quia* (inquit) *ad Patrem uado.* Quali uelit dicere, nõ quòd absolute sint maiora facturi, sed quia *Ego ad Patrem uado* (ait Christus) & uos hic in mundo manebitis; idè quia ego per tres tantum annos prædicans, miracula operatus sum, uos qui longiori tempore, & latioribus Orbis plagis estis prædicaturi, in Euangelij corroboracione *Maiora horum facietis, quia ego ad Patrem uadens, per me ipsum prædicãdo, amplius non operabor.* Vnde D. Thom. 2. 2. q. 174. art. 4. ait ad 2. *Miracula & signa aliorum Prophetarum fuisse maiora secundum substantiam facti, sed tamen miracula Moysi fuisse maiora secundum modum faciendi: quia fuerunt facta toti Populo.* Et pari ratione dicendum est, Apostolos maiora facturos miracula: ipsi enim fecerunt, ea toti mundo in quem dispersi; sunt, Christus uerò non, cum in sola Iudæa prædicauerit. *Maiora* in super facient, quoniam Iudæos de mendacijs Apostoli conuincunt. Putant enim (inquit Christus) hæbrei fidem meam esse extinctam, sed falluntur, quoniam Apostoli me in cælis manere, & cum Patre regna D. re prædicabunt, & idè dixit, quia *ad Patrem uado.* Et tandè dixit Christus se ad Patrem abeunte, suos Apostolos maiora facturos, quia ipse manens cum Patre, debebat magis glorificari, & propterea debebat etiam maiorem illis uirtutem tribuere maiora faciendi. Quòd autem maiora illis cum Patre in cælis manens tribuerit, patet. Post ascensionem enim suã Christus discipulis spiritum sanctum misit, quod antea non effecerat. *Spiritus enim* (ut ait Euangelista) *nõ erat datus, quia nondum erat Iesus glorificatus.* Quia igitur spiritus sanctus, descendens super singulos eorum, *Uirtute eos induit ex alto:* tunc eis uirtutem tribuit maiora faciendi. Declaratur autem (ut ait Caietanus super Ioã. 14.) modus faciendi hæc, & maiora miracula, longè distans à modo quo Christus illa faciebat. Namque ipse Christus miracula operatus est, imperãdo; credentibus autè in eum promittitur, quòd facient hæc, & maiora supplicando. Vnde licet quoad materiale, maiora erant Apostoli facturi quàm Christus, secundum formale autem, quia Christus ex se, & ex propria uirtute, & potestate operabatur, illi autem non, nisi per Christum; idè maiora simpliciter Christus faciebat.

D V-

D. Chrysof. intelligit, dicitur Christi esse uerũ, si intelligat quoad tempus.

Quomodo quoddã miracula sint maiora, alijs, ex D. Tho.

Caietanus. Apostoli, maiora opera erant facturi quã Christus erat, scilicet, nõ autem formaliter.

colorum usus ei non competeat dum uiueret, Eo enim tempore confirmanda erat Christi doctrina miraculis, & soli Christo eiusque discipulis qui erat doctrina Christi baiuli, miracula operari conueniebat. Quam sententiam refert, & sequitur Canisius in suo Mariali, lib. 3. ca. 6. Vnde dictum Alberti superius allatum, & omnia quae de Virgine dicit, regulanda sunt secundum dictum D. Tho. scilicet iuxta usum donorum, secundum quod ratio persona, & sexus patitur. Vnde in hoc relinquendus sanè est Suarez, cum recedat à uera D. Thomae doctrina.

Apostoli fuerunt baiuli doctrinae Christi.

Canisius.

Suarez in multis suis dictis pungitur. Primò.

Secundò.

Tertiò.

Argumentum ualidum contra Suarez.

Aliud argumentum.

Rupertus ait, B. Virginem aduise nemo Concilio factu esse rolymyns, sed errat.

Et in aliquibus (meo Iudicio) uidetur aliquantulum Suarez pungendus. Primò. Quonia male citat Caietanum dum ait, ipsum in niti alio fundamento ad probandum Virginem miracula non edidisse, eò quod in scriptura id expressum non inueniatur, cum tamen Caietanus non ad hoc propositum dictum illud afferat, sed ad probandum B. Virginem doctrinae exercitium non habuisse, in quo bene dicit.

Secundò. Quia Suarez distinctiones non me multum hoc loco delectant, dum ait: ante uerbi Dei Incarnationem, nullum esse B. Virginem miraculum operatam, neque similiter dum Christus uixit, addes tertiò, quod fecerit miracula postquam Christus in Caelum ascendit. Nam quaero ego à Suarez, & dico (quod ille iam in suo dubio concedit) per fundamentum D. Thomae & suum, ideò Apostoli miracula faciebant, quoniam erant fidei baiuli, & magistri; sed in suo argumento quod Suarez facit contra D. Th. concedit, B. Virginem fuisse fidei magistrum, ergo cum talis fuerit uiuente filio, nec minor Apostolis; proculdubio si Apostoli tunc miracula faciebant, etiam Christo uiuente, Virgo etiam erit miracula tunc operata, quod tamen ipse negat.

Impertinens quoque uidetur, in uita filij Virginem non fecisse miracula; postea uerò sic, cum Christi praesentia non prohibuerit ei, sicut nec Apostolis prohibuit uirtutum operationem. Sed de ijs haecenus ediximus.

Rupertus quidem Abbas, in Coment. super Cantica lib. I. capit. 1. paulò ante medium, Mariae laudes extollens, non modò ipsam Apostolorum magistrum uocat, sed omnium dubiorum enucleatricem, ac solutricem: quam primo Apostolorum Concilio Hierosolymis habito aduise testatur, & perdifficilem illam Iudaicarum caeremoniarum quaestionem, suo uerbo dissoluisse, cuius uerba sunt haec. *Florum discernendorum utique magistrum te esse oportebat. B. Virgo, & magistra Ma gistrorum, id est Apostolorum, iuxta illud: fons hortorum,*

Arum, puteus aquarum uiuentium, quae fluunt imperni de Libano. An quia spiritus sanctus illos docuit, idcirco tua uox magis sermo non illis opus fuit? imò uox tua, uox illis fuit Spiritus Sancti, quidquid supplementi opus erat eisdem mortalibus; uel testimonij ad confirmandos singulorum sensus, quos acceperant ab eodem spiritu, diuidente singulis, prout uult, ex religioso ore tuo perceperunt, instructo ad loquendum, bene composito ad tacendum, prout tempus erat opportunum. An quia loco supra memorato de Actibus Apostolorum, ubi facta editione propter caeremonias Iudaicas Act. 15. conuenerunt Apostoli, & seniores uidere de hoc uerbo, nullam tui mentionem scriptura fecit, idcirco putandum est, quod conuentus ille te omiserit, & sanctum de tuo pretore, & de tua ore spiritum non consuluerit: imò & illic, & in ceteris agendis, tu princeps, omnem soluisi quaestio nem: ita tamen ut non clamares, neque contenderes, neque audiretur uox tua foris: quia (sicut ante nos dictum est) tu sola es Virgo quae riner (sane hereticam praenuntiam intermisisti. Haec Rupertus, quatenus citat Canis. li. 3. in Maria. c. 1. sequens sententiam eius & addit, Rupertum dicere, B. Virginem, in eo primò Concilio praesuisse ut caperentur tamen hoc ultimè Rupertus non dicat.

Sed reuera in ijs suis dictis, omnes isti Doctores decipiuntur. Licet enim B. Virginem Spiritu Sancto plenam, magistramque Apostolorum esse doceamus, & maximam illam difficultatem caeremoniarum dissoluisse fateamur, nullo tamen modo concedendum est, corpore eam ibi in medio Concilij adfuisse; cum, ibi assistere, aut publicè ueluti decidens quaestionem praesesse, nullo pacto ei conueniret: & si clam ab Apostolis super hoc (ut in alijs grauissimis faciebant) iuscitata, Quid super decernendum esset, Diuino repleta spiritu enunciatuerit. Sed ad alias ouilis proprietates accedamus.

Quinta ouilis conditio est, pabulum aliquod intus retinere, quo oues (seclatis externis patens, quod brumali niuium tempore accidere solet) sustentari, manuteneri, ac retocillari queant. Hoc ipsum etiam egregie Ecclesia Catholica conuenit. Habent oues Christi ampla creaturam pabula, a quibus egredientes, proprietates, affectiones, motus, et unquam accidentia degustantes, ad unum motum, Deique optimi maximi adumbratam, obscuramque cognitionem perueniunt, iuxta illud Pauli: *Inuisibilia Dei, per ea quae facta sunt, intellegitae conspiciuntur.* Habent praeterea innatum naturale lumen, quo siluitata, uerum à falso cognoscunt. Retinent in uiper sapientiae, & humanae Philosophiae studium, quo bonum à malo discernentes, studiosam, ac morigeratam animorum

ACTORI.

Nullò modo dicendum est Virgine primo Concilio Hierosolymis ab Apostolis habito praesuisse, licet etiam quid super illa graui questio tentatum esset, Apud istos docuerit. Quinta ouilis conditio: Oues Christi habent duo pabula, externa creaturaria, uel humana, scilicet sacra, scilicet licet sacras scripturas,

inior-

Libri Primi, Disputat. I.

informationem adipiscantur. Sed hæc externa Christiano pascua sunt, & *Infirmæ, & egenæ elementa* (ut ait Apostolus ad Galat. 4.) hominum mentes eorumque uoluntates, haud plene faciantia, & impotentia. *Quid enim prodest* (ut ait Ildo. lib. 3. de summo bono) *In mundanis proficere doctrinis, & inanescere in Diuinis caduca sequi figmenta, & caelestia fastidire mysteria?* Vnde pabulum quod proprie Christiano competit, est legis Evangelicæ, ac Sacrarum litterarum studium, & contemplatio. *Quæ sacra scriptura* (ut inquit D. Gregorius in moralibus) *Aliquando nobis cibus, aliquando potus est, Sacra* (inquit) *Scriptura, aliquando nobis cibus est, aliquando potus, cibus est in locis obscurioribus, quia quasi exponendo frangitur, & manducando glutitur, potus uero est in locis apertioribus, quia ita sorbetur, sicut inuenitur. Hæc uerba uita æternæ habet, hæc Deum proximo, non iam in radice montis, sed in similitudine eius, & in medio ardentis rubi uidet, & contemplatur. Hæc spiritum animam uiuificat, & ut alter Ezechiel, & Joanni ad deorum traditus liber, nos mentis caelesti neclare recreat, ac penitentis stomachum, media compunctione, amaricat, & contorquet. Hæc scientia inquit Augustinus lib. 3. de doct. Christiana) *Nihil præcipit nisi charitatem, nihil culpæ nisi cupiditatem. Quidquid ergo ad hoc pertinet, proprium eius est, quidquid autem ad hoc non pertinet, fictum esse cognoscas.* De qua idem Augustinus 2. super Genes. c. 19. sic ait. *Scriptura sic loquitur, ut altitudine superbos irrideat, profunditate attentos terreat, uirtute magnos pascat, affabilitate paruulos nutriat.* Hæc ille. Denique sicut in corde cibus in sanguinem uersus, perficitur: & in uiuentis substantiam commutandus totam ibi suam, mediante cordis calore, acquirit perfectionem; sic Diuina Scriptura, dum intimo corde suscipitur, ibi perficitur, ubi qui eam possidet mutatus in uirum alteram inflamatur. Vnde Apostoli Diuinis illuminati scripturis Eniaus petentes, postea non sine magna halacritate dicebant: *Nonne cor nostrum ardens erat in uia, cum loqueretur nobis, & aperiret scripturas?**

Et sanè Diuinarum Scripturarum hæc singularis proprietatis est, ne legentium corda magis magisque in Dei amorem inflamment. *Ad hoc enim sanè Scriptura, & creatura* (ut dicit Augustinus in 2. de Trinit.) *ut ipse queratur, ipse diligatur, & qui ipsam creauit, & illam inspirauit.* Hugo lib. 3. de anima, ingeniose in refectorio Sacre Scripturæ (sic enim loquitur) tres mensas præparari demonstrat, historiam uide licet, mysticam, & moralem, de quibus nos fusius supra egimus.

Galat. 4.
D. Ildor.
Pabuli Christiani proprii.
Sacra scriptura aliquando est cibus aliquando potus, & quomodo ex D. Gregor.

Ezech. 4.
A poch. 10.

Augustini dictum de sacra scriptura.

Augustinus.

Similitudo palæstra.
Sacra scriptura quid efficiant.

Matt. 24.
Lucæ 24.

Augustini dictum de sacra scriptura.

Hugo tres in scriptura mensas præparari docet.

Quæstio Secunda.

72

Anus. *Prima* (inquit) *mensa, simplicibus paratur, secunda Doctis, tertia communis est utriusque. In prima cibus est grossior, in secunda subtilior, in tertia dulcior. Prima continet saporem exemplorum, secunda uero mysteriorum, tertia dulcedinem morum.* *Prima pascit miraculis, secunda figuris, tertia uerbis.* Hæc Hugo.

Verum, quantum diuinum hoc pabulum, cæteris humanarum scientiarum gramini bus præstet, paucis demonstremus. Et sanè hæc Diuina scriptura, humanas doctrinas ueritate, uultate, dignitate, sanctitate, fecunditate, ueritate, & suauitate longe antecellit, de quibus sigillatim agendo, pauca breuiter perstringemus.

Et de ueritate quidem, nulla unquam potest esse dubitatio. Auctor enim eius Deus est, qui nec mentiri potest (cum sit ipsa ueritas) nec decipere uelit, aut mendaces aliquando patitur esse Prophetas tuos; *Eo quod loquens sit per os sanctarum qui a seculo sunt Prophetarum eius.* Vnde Diuino auctor spiritui, Sanctos Dei homines loquos esse, testatus est Apostolorum Princeps, atque hinc est, quod uocatus Balaam à Balaac Rege Moab (ut patet Numer. cap. 23.) ut malediceret Israel, cui prius benedixerat Dominus, tamenti multis esset à Balaac per tuos nuncios) honorificis uerbis saluatus, maxima ei prius argenti, aurique copia oblata; tamen ut ueritas uerborum Domini permaneret, nil se addere posse Domini responso affirmauit. *Si* (inquit Balaam) *de derit mihi Balaac plenas domus suam argenti, & aurum, non poterit mutare uerbum Domini Dei mei, ut mel plus, mel minus loquar.* Cum enim per os eius Spiritus Sanctus, sicut per alios, loqueretur; idcirco nec tantillum quidem à ueritatis tramite ipsum errare passus est Dominus, *Cuius iudicia, (ut ait Propheta) uera, iustitia in semetipsis.* Vnde idem Propheta dicebat, *Principium uerborum inuorum ueritas.* De cuius ueritate scriptura, Hugo lib. 3. de anima sic habet. *In scriptura quidquid docetur ueritas, quidquid præcipitur bonitas, quidquid promittitur, Felicitas est. Nam Deus ueritas est sine fallacia, bonitas sine malitia, Felicitas sine miseria.*

Antiquitas item sacre scripturæ (quæ ab auctoris ueritate petenda est) non in laboriosè demonstrabitur. Moyses enim omnium quotquot scripserunt (etiam inter gentiles quorum scripta apud nos extant) Theologorum, Philosophorum, Poetarum, & Historicorum primus fuit. Nam que

Scriptura diuina, alias humanas scientias in multis uincit.

Sacra scriptura ueritas est omni alia doctrina, ex parte auctoris. Luca. 2.

Num. 23.
Cur Balaam non maledixit Israeli populo.

Hugonis sententia de sacra scriptura.

Antiquitas sacre scripturæ.

Moses primus fuit omnium Theologorum, Philosophorum, Poetarum, & Historicorum.

Et Fabius.
Moses sapi-
entem primum
Iudaeis inter-
ras tradidit.
Fanicis à lu-
des literas
acceperunt;
Graci uero à
Fanicibus.
Nepotes Seth
in duabus
columnis sua
scientia feri-
pserunt, &
quare.
Iosephus.
D. Augustin.

que (ut refert Eusebius lib. 6. de demonstratione Euang. c. 4.) C
Eupolemus Moſen ſapientiffimum hominem eſſe dicebat,
ipſumque prius Iudaeis litteras tradiſſe, eaſq; à Iudaeis Fan-
nicis accepiſſe, Gracos uero à Fanicibus.

Quod ſi dicat aliquis, Nepotes Seth, ſapientes exiſtiſſe, &
in duabus columnis altera lapidea, altera latericia (memine-
rant enim praeteritorum) caeleſtium rerum ſcientiam quam
callebant, ne quo forte tempore iterum alluuie maxima, aut
aliquo alio ſuperuenienti caſu periret, deſoſiſ, ita captiſq; lit-
teris (ut narrat Ioseph lib. 1. Iudaicarum originum) poterita-
ti tradiſſe, aſſeratq; illud Auguſtini li. 18. de Ciuit. Dei. c. 37.
& 39. ſcilicet ante ipſum Moſen in barbaris gèribus, ſicut &
in Aegyptijs, & poſtea in Graecis, doctrinam aliquam uerbo
& ſcripto exiſtiſſe, licet ad noſtram Plurimam, & Propheta-
rum doctrinam non peruenerit, ut uult idem Auguſtinus
loco cit. aliàs enim non diceret Scriptura, Moſen fuiſſe eru-
ditum, & plenum omni ſapientia Aegyptiorum) reſponde-
mus. Negari nō poſſe (ut etiam idem Auguſtinus uult) inter
ſacros Canonicos ſcriptores, primum omnium exiſtiſſe Mo-
ſen. Nam licet Enoch, poſt Adam, primus fuerit Prophetarū,
& multa uaticinatus fuerit, ac ſcripſerit: (ut Origenes hom.
ultima, & homil. 28. in numeros, & tomo 6. commentario-
rum in Euangeli. Ioan. Hierony. in lib. de Eccleſiaſticiſ Scrip-
toribus tomo 9. Auguſtinus libr. 1. de Ciuit. Dei capit. 27. &
lib. 18. capit. 38. & Tertulianus lib. de habitu mulierum, te-
ſtantur) cuius prophetia praecipue citatur à ſancto Iuda Apo-
ſtolo in ſua Canonica; quia tamen multa illius libri quem
Enoch compoſuit, ſunt apocrypha; idēo Canonicis ſcripturis
non connumeratur. Reſtat igitur, inter Canonicos ſcripto-
res, primum exiſtiſſe Moſen. Cuius in ſcribēdo antiquitas,
uel ex eo maxime ſpectari licet, quod cum magna ſcientiarū
mater Graecia, nihil in ſe Homeri carmine uenuffius, & anti-
quius retineat; ante Homerum tamen, Moſen per quingē-
tos annos exiſtiſſe, quiſque uel leuiter antiqua legens uolu-
mina reperiet. Vnde recte Hugo lib. de Arca Noe, ſcripturā
ſacram librum uitae appellat. Cuius (inquit) origo aeternus, ce-
ius incorporalis eſſentia, cuius cognitio uia, cuius ſcriptura in-
delebilis; cuius aſpectus deſiderabilis, cuius doctrina faci-
lis, cuius ſcientia dulcis, cuius profunditas inſcrutabilis,
cuius uerba innumerabilia, & numerum tantam uerborum om-
nia.

Enoch poſt
Adā ſuit pri-
mus Prophe-
tarum.
Orige.
D. Hieron.
D. Auguſti.
Tertulianus.

Multa com-
poſita ab E-
noch ſūt apo-
crypha, & i-
deo non con-
numerat in-
ter ſcripto-
res Eccleſia-
ſticos.

Primum om-
nium ſcripto-
rum Canon-
orum ſuit
Moses.
Hugo.
Eignius ſa-
crę ſcripturę

Sed quid de eius dignitate dicemus? Idem Deus, eius ma-
teria,

Ateria, ſinis, & auctor eſt, quo nihil poteſt reperiri ſublimum.
Vnde Auguſtinus, Epiſto. 2. ad Voluſianum de ſacra ſcrip-
tura loquens, omnia in ipſa contineri demonſtrat iſis uer-
bis. *Hic Philoſophia, quoniam omnium creaturarum cauſa,
in Deo creatore ſunt. Hic Ethica, quoniam bona uita, &
honeſta, non aliunde formantur, quam cum ea qua diligen-
da ſunt, & quemadmodum diligenda ſunt, diliguntur: hoc
eſt Deus, & Proximus. Hic logica, quoniam ueritas, lumen-
que anima rationalis, non niſi Deus eſt. Hic etiam lauda-
bilis Reipublica ſalus: Neque enim optime cuſtoditur Ciui-
tas, niſi fundamento, & uinculo fidei, firmæque concordia,
cum bonum commune diligitur, ſummum, atque ueriffimum
Deus eſt.*

Caeleſtis uero huius doctrina ſanctitatem, multis ſan-
ſententijs ampliarem, niſi hic ea congerere, quæ ſunt luce
meridiana clariora, ſuperuacaneum putarem. *Lex Do-
mini* (inquit Dauid Pſal. 118.) *immaculata, conuertens animas;
teſtimonium Domini fidele, ſapientiam, praſtans paruulis.*
Vbi antonomatiſtice legem Domini immaculatam uocat, in
qua non niſi pium, iuſtum, ac ſanctum reperitur. Cuius ſan-
ctitatis tanta eſt uis, & potentia, ut ſicut magnes ferrum, e-
letrumque paleas attrahunt; ſic lex Domini, cum ex ſe ſit im-
maculata, cunctorum ad ſe contemplantium animas ducat,
atque conuertat. Et idēo idem Regius Propheeta Pſal. 11.
ignem purgatiſſimum legem hanc appellauit dicens. *Elo-
quia Domini, eloquia caſta: argentum purgatum terre, pro-
batum ſeptuplum.* Qua potiffimum comparatione, uisus eſt
ſibi Dauid legis Domini ſanctitatem edicere. Neque enim
contentus eſt, ipſam uocare aurum quodcunque, ſed multo
fudore, & induſtria, multo ignis calore, & fuſione, ab artiſi-
ce ſeptuplum purgatum, & emundatum.

Atque in hoc potiffimum ab alijs ſectis, hæc ſacra ſcriptu-
ra diſert. In hac enim nihil eſt, quod inſiciari poſſit, quia eſt
omni forde, & labe mundiſſima. Alia uero ſecte (ut latius
ſuperius uidimus) nequiſſimæ ſunt, & innumera in ſe con-
tinent, non obſcena modò, ſed nequiſſima etiam, & falſi-
ſſima. Namque Paganorum ſine lege lex, multos Deos ad-
mittebat: in Mahumeti inſuper Alcorano, innumera falſa
continentur: Talmud quoque Iudeorum, falſiſſima conti-
nere certum eſt. Sola ergo Dei lex Sancta, ſola purgata, &
in omnibus immaculata inuenta. Huius legis, & ſcripturæ
ſanctitatem, exponit Hieronym. ad Virginem Demertia-
dem iſis uerbis. *Diuinas ſcripturas ſæpè lege, imò nunquam*

magna: cum
eius auctor
materia, & ſi-
nis, Deus ſit.

In ſacra ſcri-
ptura omnia
continentur.
Philoſophia,
Ethica, & lo-
gica.
D. Auguſta

Sacrae ſcriptu-
rae Sanctitas.

Pſal. 118.

Antonomatiſi-
cè lex Domi-
ni immacula-
ta appellatur.
Vis, & poten-
tia legis Dñi,
ſimilis mag-
neti.
Lex Domini
eſt aurū pur-
gatum.
Pſal. 118.

In ſcriptura
ſacra nihil
eſt, quod inſi-
ciari poſſit.
Oēs ſectę in
ſe continent
falſiſſima.

Sanctitas ſcri-
pturæ expo-
niturà D. Hie-
rony.

de manibus tuis sacra lectio deponatur, in scripturis Diuini, per quas sola potes, Dei plane intelligere voluntatem: prohiberi quadam, praecipui quadam, concedi aliqua, suaderi nonnulla, prohibentur mala, praecipuntur bona, conceduntur media, suadentur perfecta.

Fecunditas
Sacrae scripturae

qualis.

Sacra scriptura recte comparat ligno vita.

Apoch. 22. In scriptura nihil sterile, & superfluum reperitur.

In scriptura omnia reperitur ex D. Chrysost. Dignitas sacrae scripturae exponitur à D. Aug.

Iam verò de eius fecunditate dicamus. Hæc enim est, que non geminos modò fetus, ut Rachel, ex uno cum Deo cubitu producit; sed cum infinitos in se contineat sensus, innumerabiles, quoque fructus germinat, & celata mysteria manifestat. Vnde Gregorius in suis homilijs, scripturae fecunditatem manifestans dicit; *Tanta, ac talis est Diuina scripturae sublimitas, ut non solum verba, qua à Sanctis, vel ab ipso Domino dicta referuntur; sed etiam circumstantia rerum, qua simpliciter posita videntur, spiritualibus sunt plena mysterijs.* hæc ille. Vnde rectè scriptura sacra comparari potest ligno vite, ostenso Ioanni, Apoch. 22. ferenti fructus duodecim, quod per singulos menses reddebat fructum suum. Nec incongruè sanè de singulis scripturae uerbis, atque sententijs, possemus illud Cantorum dicere. *Quasi grex tonsarum, qua ascendunt de lauacro, omnes gemellis fertilibus, & sterilis non est inter eas.* Omnes enim in scriptura reperiunt fructus, & suauitates quas desiderant. Vnde Chrysostomus super cap. 22. Marth. in illa verba: *Omnia parata sunt, sic de scriptura ait. In scripturis enim; ignorans inuenit, quid discat, contumax quid timeat, laborans premia, pusillanimis mediocris iustitia cibos, qui etsi pinguem non faciunt animam, mori tamen non permittunt. Qui autem magni animi est, inuenit ibi spirituales escas, qua perducant eum prope ad Angelorum naturam, qui verò est vulneratus à Diabolo, inuenit cibos medicinales, & salutem per poenitentiam.* & Augustinus de vera Religione, eius fecunditatem exponens, sic inquit. *Ad dignitatem scripturae pertinet, ut sub una littera multos sensus contineat: ut sic diuersis intellectibus hominum conueniens, unusquisque miretur, se in Diuina scriptura posse inuenire veritatem quam mente conceperit: ac per hoc facilius contra Infideles defenditur, dum si aliquid, quod quisque in sacra scriptura velit intelligere, falsum apparuerit, ad alium sensum recursum possit habere.* vnde Hieronymus super Marth. 10. in illa verba; *cum persequuti nos fuerim in una Ciuitate, fugite in aliam, dicit: Spiritualiter autem possumus dicere: Cum persequuti nos fuerim in una Ciuitate, hoc est in uno scripturarum libro, vel testimonio, nos fugiamus ad alias Ciuitates, id est, ad alia volumina.*

Quis

A Quis verò Diuinae scripturae fructus, & utilitates ignoret? *Omnis enim scriptura* (ut inquit Paulus 2. ad Tim. 3.) *Diuinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad corrigendum, ad erudiendum in Iustitia, ut perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus.* Vnde Ilydorus lib. 3. de summo bono, scripturae sacrae utilitates enartans, dicit. *Geminum confert donum lectio sacrarum scripturarum, siue quia mentis intellectum erudit, seu quòd à mundi vanitatibus abstractum hominem, ad amorem Dei perducit, & Cassiodoro, super Psal. in Prologo: Fere (inquit) cornuscus liber Psalmorum, sermo lampadis, cura sauciati cordis, fauus interioris hominis, occulta lingua virtutum, qua superbos humilitati inclinat, Reges Pauperibus subdit, affabilitate paruulos nutrit.* Hæc ille. Vnde rectè scriptura sacra comparatur fago, cuius fructus exterius trianguli sunt, leni cortice conclusi, quibus homines antiquitus vescabantur. Sacra Namque scriptura, in fide nos Trinitatis erudit, & de tribus Theologicis virtutibus informat. Vel quia sub agresti litterali cortice, triplicem fructum mysticum, Anagogicum scilicet, Allegoricum, & Tropologicum, seu morale amplectitur, concludit. Estque in fago, rectè significata scriptura, ex cuius cineribus (coniunctis alijs) artifices vitrum faciunt. Ipsa namq; in cineris, & mortis nos cognitionem inducit, ex qua cognitione, puritatis vitrum in mentibus nostris conficitur.

B Dulcedinem uerò ipsius, & suauitatem, est nullus qui nesciat. Vnde Dauid dicebat Psal. 118. *quam dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo.* Et Psal. 33. *gustate, & videte quam suavis est Dominus.* Sed audi Hugonè de hoc, lib. 3. de anima loquentè. *Nihil (inquit) in hac vita dulcius sentitur, nihil auidius sumitur, nihil ita mentem ab amore mundi separat, nihil sic animum contra tentationes roborat, nihil ita hominem excitat, & adiuuat ad omne opus, & ad omnem laborem, sicut studium Sacrae scripturae.* & D. Hieronymus super illud Psal. 147. *Et adipe frumenti faciat te, dicit: Pinguis est sermo Diuinus est, omnes in se habens delicias. Quidquid volueris, ex sermone Diuino nascitur, sicut tradunt Iudei, Quoniam manna quando comedeant, secundum voluntatem unus cuiusque, sic sapiebat in ore.* Quòd si quidam, ex lectione librorum gentilium (quæ per se quidem laudabilis, & per utilis est, cum licuerit Hebraeis, ægyptiorum auro, gemmisque exornari, eò quòd etiam Paulus in suis Epistolis, gentilium Poetarum auctoritatibus v-

K 2 sus

Fructus & utilitates sacrae scripturae

D. Ilydorus.

Sacra scriptura confert geminū fructū.

Latus sacrae scripturae ex Cassiodoro.

Sacra scriptura comparat fago, & quare.

Ex cineribus fagi vitrum conficit, & ex scripturae consideratione, deuenimus in cognitionem cineris, & mortis. Sacra scriptura dulcedo maxima. Psal. 118. Psal. 33. Hugonis sententia de sacra scriptura D. Hieronymus. quid de sacra scriptura, sentit. Psal. 147.

Lectio librorum gentilium utilis est.

fus sit, & in illis pleraque uera offendantur, ad Fidei nostrae confirmationem, & haereticorum redargutionem) tantum animo capiunt voluptatem, ut ferè nunquam e manibus libros illos deponant; quanto magis Christianus uis scripturas sacras reuoluet, cum ex eius uoluntate, nectare dulcius poculum sit degustaturus?

Sed cum Sacra scriptura pabulum sit ouium Christi; Pastori autem conueniat intra caulam suam, & ouile, pabula manibus tundere, & ouium utilitati conseruare, cur cum Christus pastor sit, & Pastor bonus (ut statim paulo inferior dicemus) non scripsit quidquam, neque ulla scripturarum gramina Proprijs manibus scripta, quibus uelci possent, ouibus suis reliquit?

Et quidem D. Thomas hoc tractans 3. par. quaest. 42. art. 4. conueniens non fuisse dicit, Christum doctrinam suam scripsisse, propter multa.

Primò quidem, propter ipsius dignitatem. Excellentiori enim Doctore, excellentior doctrinae modus debetur: atque ideo Christo Domino, tanquam excellentissimo Doctore, iste docendi modus competeat, ut doctrinam suam auditorum cordibus imprimeret. Unde etiam apud Gentiles Pythagoras, & Socrates, qui fuerunt excellentissimi doctores, nihil scribere uoluerunt.

Secundò, propter Excellentiam doctrinae Christi, quae litteris comprehendere non potest, secundum illud: Ioan. ultimo: sunt & alia multa quae fecit Iesus, quae si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt libri. Quos (sicut Augustinus ait, tract. ultimo super Ioanem, non longe à fine) non spatio locorum credendum est, mundum capere non posse, sed capacitate legentium comprehendere fortasse non posse.

Tertio tandem, & ultimo, ut ordine quondam ab ipso doctrina ad omnes perueniret, dum ipse scilicet, discipulos suos immediate docuit, qui postmodum alios, uerbo, & scripto docuerunt.

Haec de ouili eiusque proprietatibus dicta sufficiant, multa enim alia ad ipsum spectantia, quoniam negotium non faciunt, ferè relinquantur. Illud unum certum est: Christi Ecclesiam, ex omnium gentium hominibus coalitam, unum esse ouile: cum unum habeat caput, & Pastorem Christum, eiusque Vicarium unum in terris, scilicet Summum Pontificem: eadem item scriptura, ac Sacramentorum gustanda pabula proponantur; & quia unica Euangelica communi

Christus nihil nobis sua manu scriptum reliquit, propter tria.

D. Tho.

Primò.

Pythagoras, & Socrates nihil scripserunt.

Secundò. Ioan. ultimo.

D. August.

Tertio.

Ecclesia Christi cur sit unum ouile.

An lege (ueluti quadam sepe) cunctae fideles oues conciuantur.

Competat autem propriè Triumphanti Ecclesiae, ouilis nomen, nec ne, dubium est. Sed melius sanè dicitur, id ei propriè non competere propter multa. Primò, quia in ouili non semper est copia pabuli, & porus. Secundò, quia ibi non est perpetua ouium manlio. Tertio, quoniam libentius extra ouile oues uagantur. Et tandem quarto, quoniam oues in ouili, latronum, ac ferarum metui subiacent. Quae omnia, Ecclesiae triumphanti non competunt.

Non quidem primum. Quia Ps. 35. dicitur, *inebriabuntur ab uertate domus tua, a torrente voluptatis tuae potabis eos, & Ps. 147. & adipe frumenti faciat te.* Ecclesiastici ca. 45. *panem ipsum in primis parauit in faciem eam.* Neq; conuenit Secundum; cum Dominus per Ezech. 34. dicat, *In pascuis haberrimis pascam eas, in montibus Israel, in riuis, & in cunctis sedibus terre. In pascuis haberrimis pascam eas, & in montibus excelsis Israel erunt pascua earum: ibi requiescent in herbis uirentibus, & in pascuis pinguibus pascentur super mores Israel.* Neq; etiam Tertium potest triumphanti Ecclesiae conuenire. Ibi enim est summa animorum concordia, & una uoce astantes Domino concinunt illud prophetae dicentes: *Ecce quam bonum, & quam iucundum habitare Fratres in unum.* Nec tandem quartum. Quia aut us est ibi timor, aut pavor, *Amaniissimus enim Domini* (ut dicitur Deut. 33.) *habitabit conuideret in eo, quasi in thalamo: a die morabitur, & inter humeros illius requiescet.* In caelo siquidem est tuta pax, aeternaq; felicitas: quod Dauid laus cecinit dicens, Ps. 147. *Lauda Hierusalem Dominum, lauda Deum tuum Sion. Quonia* (ne ueniant latrones ad furandum) *confortauit seras portarum tuarum, benedixit filijs tuis in te. Qui posuit fines tuos pacem, &c.* Sed ad ouium proprietates breuiter explicandas, ueniamus.

In caelo est summa concordia. In caelo nullus timor. Deut. 33. Psal. 147.

D E O U I B V S.

Ouis, animal simplex est, & infirmum, Pastoris cura indiget, nec sufficit sibi ad quaerendum pabula, nisi à solerte, diligentiq; Pastore, ab uno in alium uirentiorem locum ducatur. Neq; uerò arma ulla habet quibus se protegat, & à latronum bestiarumq; in idijs custodiat, atque defendat. Quae omnes proprietates, fidelibus Dei, electis, per metaphoram conueniunt. Licet enim (si generaliter loquamur, & Eccle-

Triumphanti Ecclesiae non competit nomen ouilis, propter quatuor. Primò. Secundò. Tertio. Quarto.

Psal. 35.

Psal. 147.

Ecc. 45.

Ezech. 34.

In caelo est summa concordia. In caelo nullus timor. Deut. 33.

Psal. 147.

Ouis, quid sit, & q eius proprietates.

Oues, Dei electos designat licet multoies mali oues et dicantur.

Pfal. 73.
Ezech. 34.

Zach. 9.
Matth. 25.

Dubiam
August.
Actorum 13.

Multi audie-
runt vocem
Christi, qui
tamē vltima-
tē non fuerit
verē ex ouib-
us Christi,
D. Aug.
Ratio diffi-
cultatis.

Toleti expo-
silio.

Nota.

Fideles Chri-
sti, debent ef-
fe Oves vari

siam in sua amplitudine capiamus) inter oves, etiam mali, & C
iniqui (dummodo fidem habeant) connumerantur; iuxta il-
lud Pl. 73. *iratus est furor tuus super oves pascuae tuae*; & inter
oues Dei, ut potest Ezech. 34. non solum, quae sanae sunt, oues
Dei sunt; sed illa etiā quae sunt infirmae, & agrote, oues eius
appellatur. Si tamen nomen ouis praesertim accipiatur, ij
tantum censendi sunt esse Christi oues, qui ad vitam aeterna
electi, & praedestinati sunt. Ij enim sunt, quos absolute Do-
minus oues suas nominat in Euangelio dum ait: *oves mea
uocem meam audiunt, & sequuntur me, & ego vitam aeterna
do eis.* Et Zach. 9. dicitur: *Saluabit eas quasi gregem Populi sui;*
De quibus Matth. 25. dicitur: *Et staret oues quidem a dextris,
hados autem a sinistris, &c.* Sed difficultas est. Quoniam si
per oues proprie, electi intelliguntur (ut etiam vult August.
tract. 48. in Ioan.) de quibus dicitur act. 13. *crediderunt quot-
quot praedestinati erant ad vitam aeternam;* non uideretur ade-
quata ratio Christi dum ait Ioannis 10. quod ideo Phari-
saei uocem eius non audiunt, quia non sunt ex ouibus suis.
Constat enim multos non futuros ex ouibus Christi vltima-
tē; qui tamen dum Christus praedicauit, audierunt. Et e con-
tra, multi audierunt, & in eum crediderunt (ut fuit Iudas, &
multi alij) qui tamen non fuerunt ex ouibus, sicut etiam Au-
gustinus ait, tracta. 92. Et praeterea, quoniam si ideo non cre-
dunt, quia non sunt ex ouibus, uideretur non esse in eorum
potestate credere; atque ita merito excusarentur dicentes;
ideo se uerbis Christi non credidisse, quia non erant ex ouib-
us eius, & electis: quod si eos elegisset Dominus, credidif-
sent.
Toletus, Augustinum sequens, uult, Christi uerba non esse
generaliter intelligenda, nec sic sumenda, quasi extendan-
tur ad omnes tunc non credentes; sed tantum ad Pharisaeos
obstinatos, & abcaecatos, & sic soluit primum dubium. Ut
uerò secundum soluat, dicit. Verbum illud: *Vos non creditis,
quia non estis ex ouibus meis,* non solum incredulitate quam-
cunque denotare; sed incredulitatem culpabilem. Quia cum
habuissent (inquit) efficacissima media quibus conuerti po-
tuisent, cum non fuerint conuersi, nec conuertantur, ideo
non sunt ex ouibus suis, nunquam enim oues Domini in
tantam prolapse sunt caecitatem. Atque ita soluit secundam
difficultatem.
Oues igitur istae fideles, & electae Christi, lana, pelle, lacte
& carne omnibus seruiunt, cunctos enim iuuant, *omnia* c.
Paulo *arbitrantes ut stercora, ut Christum lucrifaciant.*
Sunt-

A Suntq; oues uariorum colorum, ad riuos exemplorum San-
ctorum concipientes, variosque virtutum fructus produ-
centes: cedentes in fortem Iacob. Neque enim fidelium o-
ues, vnius coloris, id est vnius tantum virtutis patitur esse,
Christus, sed multarum. Pergunt namq; electi *de virtute in
virtutem, ut videant Deum Deorum in Sion.*

Sed cum egerimus de ouibus, tractandum nobis breui-
ter est de Pastore, cum sint correlatiua, & vnum sine alio re-
ctē cognosci non possit. Qui plura de ouibus cognoscere
voluerit, legat opusculum Augustini cuius titulus est, De oui-
bus, in tomo 9.

DE PASTORE.

HOC in loco, non erit nobis immorandum in Pastoris
propria tractatione, cum de illo, eiusq; natura, & pro-
prietatibus, inferius suo loco sumus tractaturi; dum verba
Ioannis, quorum gratia haec omnia superiora allata sunt,
exponemus. Sed de Pastoris nomine, & Ethymologia, dum-
taxat agemus, atque etiam de quibusdam alijs nominibus,
quae Pastoribus, & praecipue summo Christi Vicario in ter-
ris conueniunt.

B Pastoris nomen, a pascendo ductum est; quasi ille sit, qui
regat, ille qui ducat oues, & ille tandem, qui eas pascat, atq;
custodiat. Vnde in Ecclesia, Rectores Animarum, & illi,
qui eas pascendi curam habent, Pastores rite nominantur,
Iuxta illud Ioan. 20. *Pasce oues meas,* & 1. Petri 5. *Pascite, qui
in vobis est gregem Domini.* Hinc est, quod Pastoribus Eccle-
siarum, & praesertim Papae, multa nomina Communicen-
tur, & tribuantur, quae varios actus pascendi exprimunt, &
designant. Quorum, & si nonnulla superius exposuerimus,
multa tamen supersunt, quae, quoniam hic proprius locus
est, (etsi breuiter) connumerabuntur.

Et primum quidem Pastor, seu Episcopus dicitur *Paterfam-
lias,* quod primus sit, imperiumq; habeat in familiam Chri-
sti, cui in tempore suo cibaria doctrinarum ministret, & di-
stribuat. Ita D. Hieronymus in ca. 24. Matth. super illa uerba,
Vt det illis cibum in tempore suo, & Hilarius super Mattheum
Can. 20.

Similiter etiam dicitur *Oeconomus domus Dei,* & *fidelis di-
spensator,* vt patet Lucae 12. *Quis est fidelis dispensator, &
prudens, quem constituit Dominus super familia sua?* Vbi no-
mine oeconomi, & dispensatoris, primarios sacerdotes, id est,

K 4 Epi-

colores, scilicet
et variarum
virtutum. si-
miles ouibus
Iacob.

D. August.

Agitur tantum
in hoc capite
de Pastoris E-
thymologia.

Pastoris no-
men, a pasce-
ndo ductum est.

Rectores ani-
marum, Pasto-
res appellantur.

Ioan. 20.
1. Petri 5.
Pastoribus a-
nimarum, &
praecipue Pa-
pae, multa no-
mina comu-
nicantur.

Episcopus di-
citur Paterfa-
miliarum, & qua-
re.

D. Hierony.
D. Hilarius.

Episcopus di-
citur oecono-
mus Dei, &
dispensator.
Lucae 12.

D. Ambro.

Episcopos intelligi exponit Ambrosius super dictum locum C. lucæ, his verbis: *seruus sequentis exempli, dispensatoribus, hoc est sacerdotibus, videtur esse propositum, quod sciant, sibi gravem in futurum poenam esse subeundam, si secularibus intenti delectis, familiam Domini, plebemque, commissam sibi, gubernare neglexerint.*

Matth. 10. 13. 20. & 21.
Lucæ 13. & 14.

Summus Pontifex, est oeconomus, & Paterfamilias vniuersalis.

D. Ambro.

Christus quoque Paterfamilias in domo, & familia sua, quæ est Ecclesia, rectè appellatur. Matthæi 10. 13. 20. & 21. & Lucæ 13. & 14. ac alibi sæpius. Quod notauit Origenes, homil. 10. & 19. in Matthæum. Quæ etiam nomina, summo Pontifici primario conuenire, nemo est, qui dubitare possit. Sicut enim particulares Episcopi, sunt primi, & summi oeconomi in ius Ecclesijs, quibus ipsi præficiuntur; sic summus Pontifex est oeconomus, & paterfamilias vniuersalis in tota Ecclesia. Vnde Ambrosius super Epistolam primam ad Timoth. 3. explicans illa verba; *Vt scias quomodo Ecclesiam ordines, quæ est domus Dei viui, dicit: Cum totus mundus Dei sit, Ecclesia tamen domus Dei dicitur, cuius hodie Rector, est Damascius.*

Secundum nomen, est nomen serui, seu Ministri. Sic Christus de se dixit: *Non veni ministrari, sed ministrare: & qui maior est inter vos, sit tanquam seruus etiam, & minister, Matth. 20.* Dicitur autem Christus seruus ratione humanæ naturæ, secundum quam formam serui accepit, & nobis exemplum dedit. Vnde rectè Episcopi dicuntur serui plebium suarum, & summus Pontifex seruus seruorum Dei.

Matth. 20.
Christus dicitur seruus ratione humanitatis.
Episcopi dicuntur serui plebium suarum.
Papa appellatur seruus seruorum, & quomodo.

A peccato, Chaim, cepit seruitus.

A peccato, Adæ mors originè habuit. Etiam nullo existente peccato, fuisset quædam seruitus polita, p ratione diuersorum hominum ingenio, & rationum.

Nec enim ea ratione seruire dicuntur, quod præcepit eorum, quibus seruiunt, obsequantur: (hoc enim esset ab illis dependere, & iudicari, quod esset contra naturæ ordinem) sed seruire dicuntur, hoc est ministrare. Condicio enim illa seruitutis, quæ hominem homini subdit, à peccato Chaim cœpit, & peccatorum causam habuit.

Sicut etiam à peccato Adæ, mors habuit originem. Nam si cōsideremus seruitutem ex te, quatenus vnus alteri subijcitur politicè; sic ante peccatum fuit: quoniam à natura est. Nullo enim etiam existente peccato, pro diuersitate hominum, & ingeniorum, diuersitas etiam præcessit, & subiacēdi fuisset. Vñ pulchrè de peccato Chaim sic ait Chryso. hom. 29. in Gen. *Ecce Fratrem eodem natum Patre, eodemque egressum utero, peccatum fecit seruum, & ablata libertate, inquit illi nil. Sima seruitutis imposuit, unde postea seruus summisit originem. Neque enim antea solebant ita molliter vinere, & deliciari,*

*Aliciari, ut aliorum ministerio, & seruicijs uerentur. Sed quisque sibi quod opus erat ministrabat, et aliq. par omnium bonos, sublata è medio honorem diuersitate. Eccatū autē ubi in uariū, libertatem perdidit, & corrupti dignitatem naturæ daturam, seruū in uicem, inuoduxit. Hæc Chryso. Quam seruitutis originem, explanans Augustinus lib. 19. de Ciuit. c. 15. sic ait. *Rationalem hominem, factum ad imaginē, & similitudinem suā, noluit Deus nisi irrationabilibus dominari. Non hominem homini, sed homine pecori. Vnde primi iusti, pastoris pecorū magis, quā Reges hominum constituti sunt, ut & sic in sinuaret Iesus quid postularetis ordo creaturarum, & quid exigeret meritū peccatorum. Et idem Augustinus cap. 14. eiusdem libri ait. *Quod in politico principatu, (qui proculdubio in statu eiu innocentiæ fuisset,) ne quis proprie, qui præest, debet seruus appellari, quam qui subiectus est. Vnde serui, qui mittuntur ad uocandos in uocatos ad nuptias, Matth. 21. Et Lucæ 14. Apostolos, & episcopos significant, ut D. Hilarius super Matth. Can. 20. 21. & 22. Et Augustinus sermone 33. de uerbis Domini, & Gregorius. Hom. 36. & Rupertus super Regū 20. & in Isai. li. i. c. 16. exponunt.***

Tertio, Episcopus uocatur Architectus, & ædificator, & præcipuus artifex Ecclesiæ Dei. Debet enim uerbo, & exemplo Ecclesiam ædificare. Sic Paulus 1. Cor. 3. Architectum Ecclesiæ Dei se nomina: *Quasi (inquit) sapiens Architectus fundamentum posui.* Vnde & Dominus ipse, structor maceriarum appeiatur Isai. 50. & in E. angelio dicitur filius fabri qui uni uerba considerat. Vnusquisque igitur Ecclesiæ Pastor, eius Architectus est, qui ut ait Salomon Ecclesiastici, 38. *noctem tanquā diem transiit, qui sculpi: signaculo sculpsit, & assistit eius uariat picturam. Cor suum dabit in similitudinem pittura, & nigilia sua perficiet opus.* Quibus uerbis, boni Pastoris sapientia uisibilis coloribus depingitur, eiusque studiosa sollicitudo demonstratur. Is enim pro grege Domini noctem ut diem transiit, dum laborat ut bonus miles Christi 1. ad Timoth. 5. & 2. ad Timoth. 2. dicens cum Paulo 2. ad Theta. 2. & 3. *In labore & fatigatione nostra, die ac nocte laborantes.* Et ad Tim. 4. *Tu uero uigila, in omnibus labora, opus fac. Euangelistæ ministerium tuum imple. Sculpsit signaculo sculpsit, secundum præceptum Apostoli, non uno, sed uarijs modis, sibi à Christo commissas oues informat. Ut patet 1. ad Timor. 2. ubi exponens Paulus, quàm esset Timotheus uarium cibum secundum diuersos itatus ouibus traditurus, ait. *Tu loquere sanam doctrinam. Senes, ut sobrii sint, pudici, prudentes,**

Augustini pulchra sententia de seruitute filiorū Adæ propter peccatum.

Primi iusti, magis pastores pecorum, quàm Reges hominum appellati sunt. Matth. 21.

Serui qui mittunt uocare inuitatos ad nuptias, Apostolos, & Episcopos significat.

D. Hilari.
D. Augustin.
D. Gregor.
Rupertus.
Episcopus appellatur architectus.

D. Paulus fuit Ecclesiæ Dei Architectus. 1. Cor. 3.

Isai. 50.
Ecclesi. 38.
Officium Episcopi aurea similitudine narratur.

1. Timoth. 5.
2. Timoth. 21.
The. 2 & 3.
Timoth. 4.
1. ad Tim. 2.
Episcopus, seu animi Pastor uarijs modis debet subditos horitari.

tes, sani in fide, in dilectione, in patientia. Anus simili ter in habi tu sancto, non criminatrices &c. adolescentulas, ut viros suos amemus, filios suos diligant. Iuvenes similiter, ut sobrii sint: seruos, Dominus suis subditos esse, &c. Hi in super Pastores, Episcopi, seu Architecti, Cor suum dant in similitudinem picturae Animarum, implentes illud Apostoli. 2. Corint. 11. *Instantia mea quotidiana omnium Ecclesiarum.* Quibus uigilijs, opus Euangelium perficiunt, & explent.

2. Cor. 11.

Isa. 3.
Nota bene.
Varia lectio,
& interpretatio.
D Hieron.
Beseleel mag-
nus archite-
ctus.
Exo 15.
Iudeis per de-
tibus archie-
ctos, omnis
aedificandi gra-
tia ad Eccle-
siam transla-
ta est.
1. Cor. 3.
Nota.
Quare Archi-
tecti in scrip-
tura dicuntur
habitare in
valle.
1. Paralip 4.
Episcopus di-
citur prudens
eloquij mysti-
ci.
Varia inter-
pretu versio.
Theodotion.
Aquila.
Simachus.
D. Hieron.
In Populo he-
breo erant sa-
cerdotes
gradus consti-
tuti. Qui ue-
ros prophetas
a falsis di-
scernerent.

Isaias capit. 3. de defectum boni Pastoris describens dicit, ab-
laturum Dominum à Hierusalem (inter alia) *Sapientem Ar-
chitectum.* Quem locum exponens D. Hierony. dicit, Aquilam,
sapientissimum artificum hoc loco transfuisse. Ut ostenderet,
in synagoga plures quondam extitisse artifices, qualis fuit il-
le Beseleel filius Uri, filij Hur de tribu Iuda, quem Dominus im-
pleuit spiritu sapientia, & disciplina, ut in omni opere, ut dicitur
Exo. 15. *Esset sapientissimus faber;* non solum in auro &
argento, sed & in aere, & ceteris quae Moses enumerat: qui
aedificauit tabernaculum Dei. & addit Hieronymus. *Quod Iu-
dais perdentibus Architectos, omnis aedificandi gratia transla-
ta est ad Ecclesiam.* Vnde dicit Apostolus 1. Corint. 3. *Dei agri-
cultura, Dei aedificatio estis.* Ij autem Artifices, & Architecti,
non sine mysterio 1. Paralip. 4. dicuntur habitare in ualle. Quo-
niam Dei Architectos non inflat sapientia, sed humiles, & D
abiectione in oculis suis, Christum humilem sequuntur, dicentes
cum Apostolo. *Ego sum minimus Apostolorum, qui non sum
dignus uocari Apostolus.*

Quarto, appellatur prudens eloquij mystici. Sic Isai. loco ci-
tato. Vbi Septuaginta interpretes exponunt, *prudentem Audi-
torem: Theodotion, prudentem incantatorem: Aquila, Pru-
dentem susurratorem.*

Simachus (quem D. Hieronymus sequitur) *Prudentem
Eloquij mystici.* Et quidem (ut ait idem Hieronymus.) si 70. in-
terpretes sequamur, prudens auditor, in Ecclesia necessarius
est: cum alijs detur Prophetia (ut ait Paulus) alijs discretio spiri-
tuum. Vnde in Populo Hebreo sacerdotales gradus constitu-
ti erant, qui Propheas à Pseudopphetis discernere, hoc
est intelligere, qui de Dei spiritu loquebantur, qui uero de
contrario. Quod munus in Ecclesia Dei, est praecipuum Epi-
scopi, cuius est discernere inter ueram, & falsam doctri-
nam.

Si uero Theodotion sequamur, Incantator, in Ecclesia, est
uir eruditus, & exercitatus, tam in lege & prophetis, quam
in Euangelio, & Apostolis, qui possit singulas animarum per-
turba-

A turbationes, sua sanare doctrina, & ad mentis statum unum
quemque reducere; dum & scortator recipit castitatem, &
Cagneo frugalitatem, & quondam Auarus dat Eleemosynam.
Quod munus Ecclesiae Dei, non Synagoga fuit concessum.
Vnde subdit idem Hieronymus. *Euentila omnes Iudaeorum
synagogas, & nullum poteris inuenire Doctorem, qui sancta prae-
cipiat, & contemptis diuitijs, sectandam doceat paupertatem.*

Et sane sunt Episcopi incantatores contra serpentes, & as-
pides, id est contra Peccatores, qui Dei Iustitiam reliquerunt. De
quibus Dauid Psal. 57. dicit. *Furor eorum iuxta similitudinem
serpentis, sicut aspidis surda obturantur aures suas, ut non exau-
diat uocem incantantis, & uenefici, incantantis sapienter.* Vn-
de concludit Hieronymus ijs uerbis. *Omnis sermo Apostoli
(seu Episcopi) contra serpentes & aspides, incantatio est, quam
non exaudiunt Peccatores & haeretici, quoniam claudunt au-
res suas, ne audiant ueritatem.*

Quinto, Episcopus dicitur Sponsus Ecclesiae suae. Ita Calix-
tus Papa in capit. sicut alterius uxor. 7. q. 1. in cuius signum, Epi-
scopus anulum portat, ad spirituale matrimonium inter ip-
sum, suamque Ecclesiam significandum. Sic etiam Papa dici-
tur proprie sponsus uniuersalis Ecclesiae, ut habetur in cap.
B Ecclesiae meae dist. 37. & in cap. quoniam, extra de immunita-
te Ecclesiae dicit Papa: *Nos iustitiam nostram, & Ecclesiam sponsam
nostram, nolentes negligere.* Et in cap. Vbi periculum de electio-
ne in sexto dicitur. *Acceleret utilis, & perneccessaria totius
mundi promissa, idoneo celeriter eidem Ecclesiae sponso dato.* Glosa
super sexagesimum primum caput Isaias dicit, Christum etiam no-
men sponsi alijs communicasse, declarans illa uerba, *Dedit
me quasi sponsum decoratum corona, & sponsam ornatam moni-
tibus suis.* Verba glosa sunt haec. *Christus Ecclesiae sponsus, sed
tamen perfectos in Ecclesia eodem nomine dignatur; iuxta illud
Apostoli 1. Cor. 3. tanquam paruulis in Christo lac nobis potum
dedit, non escam. Ipse ergo sponsus Christus, sponso suos facit &
sponsas: tamen una est in capite, & in membris Ecclesia.* Haec
glosa. Turrecremata lib. 2. summam de Ecclesia, capit. 27. 28. 29.
30. & 31. diffusè satis disputat, quomodo Papa possit dici spō-
sus uniuersalis Ecclesiae: sed legat qui uoluerit apud illum, no-
bis enim ista sufficiunt.

Sed quoniam summo Pontifici, aliqua peculiariter nomina
tribuuntur, tanquam summo Pastori; idè haec breuiter hic cō-
numerabimus, quae partim ex Turrecremata li. 2. summam de Ec-
clesia, partim ex ueteribus Patribus, & Concilijs adducemus.

In synagoga
nullus reperi-
tur doctor q
sancta prae-
cipiat.
D. Hierony.

Psal. 57.

D. Hierony.

Episcopus ap-
pellatur spō-
sus Ecclesiae
suae.

Papa dicitur
sponsus uni-
uersalis Ec-
clesiae.

Turrecrema-
ta.

Sūmus Pont. appellatur Pa-
pa.
Homerus
M. Finus Vi-
ctorius
Omnes Epi-
scopi, pous
Papæ appella-
batur sed mō
Excellentiā cā
tantūm sum-
mus Pōtifex
Papā nomina-
tur.
D. Hierony.
6. Syno.
Concil. Aga-
then.

Appellatus igitur summus Pontifex primò uetustissimo C uocabulo *Papa* à græco nomine *papas* qua uoce *Homerus* O. diff. lib. 6. sæpè utitur, & à Syraculanis inuentam primò esse, refert *Marianus Victorius*, in suis annotationibus in *opera* D. Hieronymi. Hoc nomen olim erat omnibus Episcopis cōmune, qui Papæ uocabantur, ut patet ex D. Hieronymo in *Epist.* 43. ad Chromantium, & *Epist.* 98. ad Augustinum. Hodie tamen excellentiæ causa, solum Christi vicarium, summumque in Ecclesia Pontificem, Papam uocamus. Est enim omniū Pater uniuersalis, & in Ecclesia Dei admirabilis. Sic appellatur *Leo* in Concilio Chalcedonenſi Act. 16. ijs uerbis: *Beatissimus, & Apostolus uir Papa.* & iterum ibidem, *Uniuerſalis Ecclesia Papa.* Et in 6. Synodo Act. 18. in acclamatione sermone, totum Concil. Agathōnem summum Papā appellat. Et *Gottofridus Viterbiensis* uniuersalis historia suæ libros, *Vrbano tertio* (sub quo floruit, in hæc uerba dicauit. *Summo, & uniuersali Papa Vrbano tertio, Domino & Patri suo Reuerendissimo; Gottofridus Viterbiensis; sacerdos indignus.*

Est autem hic unum non leui dignum animaduersione; Romanum Episcopum, ab omnibus totius orbis episcopis & æcumenicis Concilijs, atque à toto mundo Papam uel Patrē appellari; ipsum uerò, in rescribendo, neminem Papam appellare, sed filios dilectos, uel fratres. Ut patet apud *Theodoretū*, libr. 5. cap. 10. in *Epist.* ad Concilium secundum, & ex *Epistola* Concilij Chalcedonenſis ad Leonem. D. Thomas 1. ad *Timotheum* 4. bene annotat, quòd quando Papa mulieribus scribit dicit, *Dilectis in Christo*; quando uerò uiris, dicit, *dilectis fratribus.*

Secundò appellatur *Vicarius Christi*. Ita in Concilio Lugdu. sub *Grego. decimo*, & habetur in 6. titulo de *electio. capit.* ubi periculum: & *Innocentius 3.* in cap. *Inter corporalia*, extra de translatione Episcoporum, & *Innocentius 4.* in cap. *Pro humani*, extra de homicidio lib. 6. Et in Concil. *Triden.* sess. 6. capit. 1. de reformatione, & sess. decima: & apud *Bern.* lib. 5. de Consideratione. Similiter dicitur *locum tenens Christi*: Ita *B. Cyrillus Alexandri.* in lib. thesaurorum, ubi ait, *quòd Apostoli in Euangelijs, & epistolis affirmarunt, in omni doctrina Petrum esse loco Domini in eius Ecclesia, dantes ei locum in omni capitulo, in omni electione, & confirmatione.*

Doctor Græcus, super illud *Lucæ 22. facta est contentio inter discipulos, qui eorum iudicaretur esset maior*, appellat Papam *uicem gerentem Domini*. Ex quo fit, quòd idem sit Conciliorum

Theodoretus

D. Thom.

Papa appella-
tur Vicarius,
Christi
Cōcil. Lugdu.

Concil. Trid.
D. Bern. r.
D. Cyrillus.

Doctor Græ-
cus.
Papa appella-
tur Vicege-

Aristorium & tribunal Christi, & Papæ, ut in c. 2. & 3. ubi *Hostienſis*, & *Ioan. Andr.* de translatione Episcoporum, & *Cardinalis Pallesotus* in lib. suo aureo de sacri Consistorij consultationibus, in ea parte quæ operis conclusio describitur, membro 5. & *Origenes* in glosa super illud *Matth. Quacumque ligaueris, &c.* Bene autem notat *Turrecremata* lib. 2. de Ecclesia. cap. 37. omnes Episcopos posse aliquo modo dici Christi Vicarios, iuxta illud *Pauli 2. Corint. 6. Pro Christolegatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos.* & *1. Cor. 4. Sic nos existimet homo, quasi ministros Christi, & dispensatores ministeriorum Dei.* Quod de Apostolis, eorumque successoribus qui sunt Episcopi (ut in cap. in nouo, d. 2. 1. dicit *S. Anacletus*) Nihilominus Papam præcipuè, & absolute Christi Vicarium appellari. Vnde glosa super illud *Matth. 16. Tu es Petrus, &c.* ait: *Ideo eum Principem Apostolorum constituit, ut Ecclesia unum Principalem Christi Vicarium haberet, ad quem diuersa membra recurrerent, se forte inter se dissentirent.* Hæc Glo. Concilium Constantien. damnauit *Ioannem Vuiccleph* inter cætera dicentem: Papam non esse immediatam, & proximum Christi Vicarium?

Tertiò appellatur *summus Sacerdos*, ut patet apud *D. Hierony.* in præfatione ad *Damatium*, ubi timens inſcriptum, à se laborè, ne ab aliquo in uertendo sacrilegij nota vreretur, sic ait. *Aduersus quam inuidiam, duplex causa me consolatur, quòd & iniqui summus sacerdos es fieri iubes, & uerum non esse quòd uariis, etiam maledicorum testimonio comprobatur.* Vnde rectè sacerdotij Principatus ei tribuitur, ut habetur in *Epist. Valentiniani ad Theodosium*, quæ habetur in tomo primo Conciliorum, ante Concil. Chalcedonenſe, & apud *D. Prosperum* lib. 2. de uocatione gentium cap. 6. Vnde rectè etiam dicitur *Princeps sacerdotum, summus, omnium præsumptum Pontifex.* Quo epitheto *D. Grego.* utitur lib. 1. *Dial. ca. 4.* & *D. Ansel.* in præfatione libri de Incarnatione uerbi, ad *Vrbani* Papam, & passim à *D. Bernar.* in *Epistolis* ad summos Pontifices.

Quòd si *Caluinus* li. 4. institutionum cap. 7. §. 3. ad Pontificis Romani summam dignitatem opprimendam, citet uerba *Carthaginensis Concilij tertij*, cap. 23. & Concil. *Africa.* cap. 6. in quo uetatur, ne quis appelletur summus Sacerdos, aut Princeps sacerdotum, sed solum primæ sedis Episcopus, quòd habetur in cap. primæ sedis, dist. 99. Respondemus, illud Concilium *Carthaginense Prouinciale* fuisse, ut superius diximus, unde talem legem statuere non potuit contra

renſ Christi
Idem est con-
sistorij Chri-
sti, & Papæ.

Hostienſis.
Ioannis And-
re.
Cardinalis
palleot
Orige.
Nota.

Turrecrema-
ta.
Omnes Epi-
scopi possunt
dici Vicarij
Christi ali-
quo modo.
2. Cor. 6.
1. Cor. 4.

Matth. 16.
Sūmus Pont.
Prius appella-
tur Vicarij
Christi:

Error Ioan.
Vuiccleph.
Papa Appella-
tur sūmus
Sacerdos.
D. Hierony.

D. Prosper.

Papa dicitur
summus om-
nium præsu-
ptum Pōtifex.
D. Grego.
D. Ansel.
D. Bernar.
Caluini argu-
mentum pon-
nitur, & fol-
uitur.

Concil. Car-
thaginenſe &
Africa Pro-

uincialia fuerunt.

Papa appellatur Pater, & Pastor fidelium omnium.

Concil. Flor. Ecclesia Romana mater omnium Ecclesiarum appellatur. Concil. Lateranen. Concilium Chalcedon.

Papa dicitur Rector domus Dei. D. Ambro. Turrecremata. Concil. Chal. Papa dicitur vniuersalis Patriarcha. Syno Chalced. D. Tho. Contradictio tex. soluitur Grego. Papa humilitatis causa recusauit nomen vniuersalis patriarchae.

Romanum Pontificem, aut Episcopos aliarum Prouinciarum, sed tantum de Episcopis Africæ id decreuisse, inter quos cum multi essent primates æquales, statuit ne vllus illorum, aut Princeps, aut summus Sacerdos diceretur.

Quartò, appellatur *Pater, & Doctor fidelium omnium*. Ita habetur in Concilio Florent. sess. vlt. ex quo fit, ut Romana Ecclesia, omnium aliarum Ecclesiarum mater, & magistra appelletur, ut habetur in Concil. Lateranen. sub Innocentio 3. cap. 5. & apud Anaclætum Papam, Epist. 3. & Lucium Papam huius nominis primum, & Calixtum primum, in Epist. 1. & Felicem primum, Epist. 3. ad Benignum, & Zepherinum Papam Epist. 1. & Marcellum Primum, in Epist. ad Episcopos Antioch. Prouin. & Iulium primum, in prima Epist. ad Orientales Episcopos: & Damasum in Epist. ad Stephanum. Quo etiam nomine utitur Concil. Chalcedonen. act. 1. & 16 & Romanum sub Syluestro cap. 20. & Sardicenses 3. & 4. Quod elegantissimè prosequuntur Episcopi Aegypti ad Felicem Papam secundum.

Quintò, dicitur Papa, *Rector domus Dei*. Sic illum appellat Ambr. in 1. ad Timoth. 3. *Domus (inquit) Dei est Ecclesia, cuius hodie Rector est Damasus.* & Turrecremata lib. 1. summa de Ecclesia, cap. 17.

Sextò dicitur *custos Vineæ Dei*, ut patet in Concil. Chalcedonen. in Epist. ad Leonem.

Septimò dicitur *Vniuersalis Patriarcha*. Vnde tota Synodus Chalcedonen. acclamauit Leoni Papæ in hunc modum. *Sanctissimus Apostolicus, & acumenicus. i. Vniuersalis Patriarcha, per multos annos nunt.* Quod refert D. Tho. in opusculo contra errores Græcorum, & habetur in cap. Cleros dist. 21. & cap. difinimus d. 22. in actione quoque 3. eiusdem Synodi Chalcedonen. his uerbis. *Sanctissimo, ac Beatissimo, Vniuersali Patriarchæ magnæ Romæ Leoni.* & in Epist. trecentorum Archimadritarum, ac Monachorum secundæ Syriæ, ad Hormisdam Papam sic scribitur. *Sanctissimo, ac Beatissimo orbis terræ Patriarchæ Hormisdæ, continentis sedem Principis Apostolorum Petri; deprecatio, ac supplicatio minorum Archimadritarum, & ceterorum Monachorum secundæ Syriæ.* Nec obstat textus in cap. primæ sedis, & cap. Nullus, & cap. Ecce, dist. 99. Vbi expressè habetur, quod nemo etiã Romanus Pont. appelletur vniuersalis. Nam Gregorius Eulogio Patriarchæ Alexandrino scribens, lib. 7. Epist. 30. in ditione 1. humilitatis gratia id recusauit. Quod ipse plenius exponit lib. 4. Epist. 32. Tum etiam quia non præficitur cuiilibet parti-

particulari Ecclesiæ, ut proprius, & specialis eius Rector: sic enim cessant omnium aliorum Pontificum potestates. Quauis verè dicatur vniuersalis, quia sub se continet Ecclesias vniuersas, quartò, Romana est caput. Octauò Dicitur *Archiepiscopus*, ut in cap. statumimus, dist. 4. & cap. in tantum, dist. 21. quod etiam habetur in Concil. Chalcedonen. act. 5. Est autem hic aduertendum cum Turrecremata in apparatu super decreto vniõnis Græcorum, quod Papa, Episcopum se magis nominat, quàm Patriarcham, aut Archiepiscopum: Quoniam Christus cuius Vicarius ipse est, & uices gerit in terris, nomine Episcopi magis, quàm aliarum dignitatum nominibus in sacra scriptura exprimitur nominatus, iuxta illud 1. Petri 2. *Nunc autem conuersi estis ad Pastorem, & Episcopum a nimirum uestrarum.*

Nonò dicitur, *Pastor ouilis Christi*. Sic Ambro. Epist. 81. ad Syricium Papam his uerbis. *Recognouimus litteris Sanctitatis tuæ, boni Pastoris excubias, quàm fideliter tibi commissam Ianuam serues, & pia sollicitudine Christi ouile custodias.*

Decimò, Summus Pontifex, *Rex Ecclesiæ*, ritè potest appellari. Quoniam si (ut ait Isidorus) *Regis nomen a regendo dicitur*; cum illi totius Ecclesiæ Dei regimen competat, iure optimo Rex appellari potest. Præterea, quia non videtur magis inconueniens, quod Papa nominetur Rex, quàm quod Princeps; cum autem à Christo Princeps fuerit nominatus cum ei dixit: *Simon Petre, antequàm de nani uocare te, noui te, & super Plebè meã Principè te constitui*; poterit et, & Rex appellari. Tum maximè, quia Apostoli à Spiritu Sancto per Prophetam Pl. 44. reges nominantur, illis uerbis: *Deletrauerunt te filia regum in honore tuo*. Quod uerbum exponens Augustinus, sic ait. *Omnis Ecclesiæ, que Apostolis euangelizantibus, & predicantibus, nata sunt, filia Regum sunt, & Ecclesiæ filia Apostolorum, filia Regum sunt. Ille enim Rex Regum, illi autè Reges, de quibus dictum est: Sedebitis super sedes duodecim iudicantium, duodecim filiorum Israel.* Hæc Augustinus.

Non vult autem Papa, *Rex* appellari, ut ait Aluarus, lib. de potestate Ecclesiastica, Primò ad euitandam superbiam, que nomine Regis importatur, secundum illud 1. Petri 2. *sine Regi quasi præexcellenti*. Christus autem fuit Magister humilitatis Matth. 11. *discite à me, quia mitis sum, & humilis corde*.

Secundò, Quoniam sicut inter spirituales, & Temporales

Papa dicitur Archiepiscopus. Concil. Chalcedo. Nota ex Turrecremata Papa magis, se Episcopum, quàm Patriarcham nominat.

1. Petri 2.

Papa dicitur Pastor ouilis Christi.

Papa potest dici rex Ecclesiæ, propter duas causas. Primò. Secundò.

Psal. 44.

D. Aug.

Apostoli sunt Reges, & Ecclesiæ ab illis fundatæ, sunt filie Regum. Cur Papa non uult appellari rex. Aluarus. 1. Petri 2. Matth. 11.

Papa appellatur Prepositus Ecclesie. D. Chryso. Theophilac. D. Leo.

Epistola, qua mater Ricardi Regis Anglie misit ad Celestinum Papam.

Cur in assumptione Romani Pontificis nomen eius mutatur Ioan. 1. Opinio quorundam. Refellitur ab Alberto. Turrecr. Vera ratio cur Romano Pontifici nomen mutetur. Albertus.

les Principes, est discretio potestatis; ita etiam in nomini- bus est maxima differentia. Temporales igitur Principes, assumpto, sibi nomine Regis, quod est expressiuum munda- nae gloriae, spiritualibus, nomen humiliter reliquerunt.

Postremo appellatur Papa, *Præpositus Ecclesie*. Ita Chry- sosto, lib. 2. de sacerdotio. Et Theophilact. in cap. vltimū Io- an. qui officium pascendi oues Petri commissum, præfectu- ram ouium totius mundi appellant. & D. Leo. Sermon. 3. de assumptione (sua ad Pontificatum. *de toto mundo* (inquit) *unus Petrus electus, qui & vniuersarum gentium vocationi, & omnibus Apostolis, cunctisque Ecclesie Patribus præpo- nitur.*

Multa ex his nominibus Romani Pontificis, in Epistola, quæ est 144. quam Mater Ricardi Regis Angliæ, misit ad Celestinum Papam (quam dicitur Petrus Blefensis, Batho- niensis Ecclesie Archidiaconus) continentur. Huius enim filius, post regressum à Hierosolimitana expeditione, cum primum ab Austriæ Duce, deinde ab Imperatore in custo- dia teneretur, Ipsa Populi sui cernens miserum statum, & af- flictionem, sic Pontifici scripsit. *Genes diuulsa, Populi lace- rati, Prouincia desolata, & generaliter tota Occidentalis Ec- clesie confecta lamentis, in spiritu contrito, & humiliato suppli- cant vobis, quæm constituit Deus super gentes, & regna in om- ni plenitudine potestatis. Afflictorum quæso clamor introeat in aures vestras: calamitates enim nostræ, multiplicatae sunt su- per numerum, nec ista dissimulare potestis citra criminis, & infamiae notam: cum sitis Vicarius Crucifixi, successor Petri, Sacerdos Christi, Christus Domini, Deus etiam Pharaonis.*

POSET HOC LOCO QVÆRI.

Cur in assumptione Romani Pontificis, nomen eius mutetur?

Dicunt Aliqui, hunc morem à Christo Ecclesiam acce- pisse, qui in assumptione, & promotione Petri, nomen ei mutasse dicitur Ioan. 1. *Tu es Symon filius Iona, tu voca- beris Cephas, quod interpretatur Petrus.* Sed hæc ratio, Non placet Alberto Magno in postilla super Ioan. (ut refert Tur- recremata in apparatu super decreto unionis Græcorum, in in principio) Quoniam, nulli unquam post Petrum Pontifi- ci nomen per multum temporis mutatum esse legitur.

Dicitur ergo, causam rationabilem huius nominis muta- tionis hanc fuisse. Quoniam, ut referunt idem Albertus, &

Pla-

A Platina, cum quidam nomen turpe habens (*os scilicet, porci*) ad Pontificatus apicem fuisset assumptus, neque esset conue- niens, tam obscuro nomine appellari; neque etiam a Ponti- ficatus honore propter hoc nomen esset reiiciendus, Sergius secundus, vt historiarum referunt, nominatus est, qui à D. Petro centesimus septimus extitit. Et ex tunc, in Sancta Ecclesia hæc laudabilis consuetudo inoleuit, vt in summum Pontifi- cem quis electus, nomen proprium mutet. Quod Profecto eò laudabilius est, quo est factum Christi erga Petrum confor- mius, dum ei Symonis mutato nomine, cephæ, & Petræ firm- issimæ cognomen attribuit.

D. Augustinus in Ioan. super illa verba. *tu vocaberis Cephas*, censet, non esse magnum, quod Christus dixit, cuius fili- us esset Petrus; *omnia enim Sanctorum suorum sciebat, quos an- te constitutionem mundi prædestinavit; illud autem (ait) esse magnum, quia ei nomen mutauit, & fecit de Symone, Petrum.* & infra: *Intentum autem (inquit) te fecit Deus. Nam si an- tea vocaretur Petrus, non ita videret mysterium Petri, & putaret casu eum sic nominari, non providentia Dei. Ideo voluit Deus, eum aliud vocari, ut, ex ipsa commutatione no- minis, Sacramenti vtiacitas commendaretur.* hæc Augusti- nus.

B D. Chrysoctomus in eundem locum Ioan. obseruat, nun- quam Deum imponere noua nomina, nisi grauissimis de- caulis, & ad significandas prærogatiuas, & priuilegia con- cessa illis, quibus nomina mutantur. Sic Abrahami, primò vo- catus est *Abram*, deinde verò *Abraham* (mutato nomine) *idesi patrem multarum gentium* meruit appellari. Gene. 17. Vnde Beda super Lucam (inquit) *Singularis meriti iudicium datur, quoties homini iubente Deo, imponitur nomen vel mu- tatur.* Sic legimus de Iacob, qui cum Iacob prius vocaretur, eò quod esset Fratris supplantator, postea cum in lucra An- gelum aurora surgente uicisset, nomen ei mutatum est. *Ne- quaquam (inquit Angelus) vocaberis Iacob, sed Israel, id est præualens Deo, erit nomen tuum.* Similiter videmus etiam Baptistæ accidisse. Cum enim in die circuncisionis ipsius, Vi- cini, & cognati, eum Zachariam nominari vellent, mater ab Angelo edocta, Ioannis ei nomen indidit, vt ad quatum Euangelicæ prædicationis munus à Deo puer eligebatur, ex iplo nomine dignosceretur.

Vnum illud est hic animaduertendum, nulli Apostolo- rum, nisi Petro, nomen à Christo fuisse mutatum. Licet enim Marci tertio, Filij Zebedei à Christo nominati sunt *Boa- nerges,*

L

Platina.

Sergius Secū- dus, fuit pri- mus Papa cui nomen muta- tum est.

D. Augu. de mutatione nominis Petri aurea sen- tentia.

D. Chrysocto- moli Ponde- ratio de mu- tatione nomi- nis.

Gen. 17. Bedæ aurei dictum.

Nulli Aposto- lorum præter Petrum, à Christo nomē mu- tatum est.

Libri Primi, Disputat. I.

D. Hierony.

nerges, Vel *Benergen*, vt emendatius legit D. Hierony. super Danielelem, id est, *filij tonitru*, hoc tamen potius cognomen, quam nomen fuit proprium; cum illud, quisque ipsorum, haberet commune. Quod ex eo etiam patet, quia nusquam ab Euangelistis postea *Boanerges*, nominati sunt, sed antiquis suis nominibus, Ioannes scilicet, & Iacobus: Petrus autem, & Simon Petrus, & Petrus appellatus est.

Romano Pontifici nomen mutatur multis de causis. Primò.

1. Reg. 2.

Secundò.

B. August.

Mutatuf autem nomen Romano Pontifici, propter multatà.

Primò vt mysticè designetur, in ipso carnalem affectum, in diuinum esse commutandum. Sic dicit glosa interlinealis super illud Gen. 17. sed appellaberis Abraham, Quod mutato affectu, mutatur & nomen. Vnde primò Reg. 2. reprehenditur Eli summus Sacerdos de carnali affectu inordinato erga filios, cum ei Dominus ait: Magis honorasti filios, quam me.

Secundò, vt in eo noua gerendæ vitæ Sanctitas designetur. Vnde Magister sent. in principio super Epistolam ad Romanos, opinionem Augustini, sequens iuper mutatione nominis in Apostolo, qui prius est dictus Saulus, & postea Paulus, ita dicit: Porro ex more Sanctorum Apostolorum id fecisse perhibetur, qui in virtutibus proficientes, mutatio nomine sunt vocati, vt essent etiam ipso nomine noni, vt Cephas, & *filij tonitru*, & huiusmodi. Paulus similiter cum prius Saulus 1. superbus nominaretur, postea ad Christum conuersus, Paulus 1. paruus, & humilis appellatus est, ut ait Augustinus in Psal. 72. tomo 8. Vnde Sancta Ecclesia, iam in consuetudinem duxit; vt quos in Cathedra Sancti Petri sublimet, nomina eis mutet. Hæc Magister. Hæc de nominibus Pastoris, & præcipuè Papæ, qui vniuersalis Pastor Ecclesiæ: post Christum est, dicta sufficiant. Iam ad alia tractanda accedamus.

DE FVRE, MERCENARIO, ET LVPO.

Fur vnde dicitur.

Furis, & latronis differētia ex D. Hieron. qd̄ ille clam, hic verò palatrat.

DVplicem Ethymologiam habet nomen furis. Vel enim à ferendo, seu ab auferendo dicitur, vel etiam à furno, hoc est nigro, illumque significat, qui clam vt plurimum nocte, rem alienam capit. Differtq; à latrone, qui illum significat, qui vias obsidet, & audacter viatores per uim, vitæ, ac pecunia spoliatur.

Diuus Hieronymus super *Osee* 7. eam ponit differentiam inter furem, & latronem, quod ille insidijs, & occultis

Quæstio Secunda.

82

Atis fraudibus decipiat, hic verò palam, & audacter aliena diripiat: ille arte; hic verò potentia noceat.

Verum quantum ad scripturarum allegoriam parum inter se differunt, vt notat in sua Sylua Hieronymus de Laureto. Et quanuis Diabolus nomine furis possit intelligi, cum virtutes omnes, & Dei dona, clam à nobis semper eripere conetur, vt ait Tertullianus aduersus Marcionem, libro quarto post medium, & Orige. super Matth. 6. & 13. & homil. 34. in Lucam, & Ambrosius, in cap. 10. Lucæ. Atque etiam Iudæus, vt ait Augustinus tracta. 45. in Ioannem, quia negat aduentum Christi, eiusque presentiam in toto mundo: & Iudæorum Sacerdotes sint etiam fures, cum in ignorantia nocte fidem populi furati sint, vt dicit Rupertus, iuper Abdiam, & cap. 5. Zachariæ. & Hieronymus, super *Isa.* 1. in illa verba, *Principes tui inobedientes, Socij furum*. inter quos fuit Iudas proditor; Nominè tamen furis in hac parabola de Pastore, propriè hæreticus intelligitur, cum nos fide spoliare nitatur, sicut Hierony. super *Osee* 7. & in Abdiam, ubi sic ait de hæreticis loquendo. *Fures, & latrones, qui ingrediuntur nocte (quia filij sunt noctis, & renebrarum) hæreticos puto, contraria veritati dogmata prædicantes; qui furantur sufficientia sibi, & quotidie de Ecclesia gregibus rapere festinant: isti ingredienti vineam Domini nostri, quam de ægypto huius sæculi transtulit, & de cuius gemmine, vinam se esse bibiturum in regno Patris pollicetur, ita cupiunt vniuersa populari; vt vix racemum relinquunt in ea. Vnde super *Osee* septimo, significanter, ait, quod fur ingressus clam sit, & latrunculus expoliet foris: Non enim hæretici possunt Christi veste expoliare quos docuerunt, nisi eos de Ecclesia foris eduxerint, & in peruersa doctrinarum suarum via fecerint ambulare. Nominè autem furis, & latronis, non Moysen, & Prophetas accipere debemus, qui semper Saluatoris ore laudantur; sed Pseudopphetas, & postea hæreticos, qui non sunt missi à Domino, sed sua voluntate venerunt. Hæc ille.*

Chrysofomus, & Augustinus, super Ioan. cap. 10. omnes seductores, & sectarum inuectores, furis, & latronis nomine intelligunt. Fur autem omnium, à Christo perbellè in hac Parabola de Pastore, & ostio, multis proprietatibus adumbratur, atque describitur.

Primà enim furis proprietates est. Quod per ostium non intrat, sed aliunde per fenestram, vel tectum, vel rupta mœcra; neque ei ostiarius aperit. Sic etiam hæreticus vestem

L 2 Christi

Hierony. Lau retus.

Diabolus pōt dici fur, cum virtutes, & dona Spiritus Sancti ab animabus fidelibus rapiat. Tertullia. Orige.

D. Ambro. Iudæus pōt dici fur, & quare.

D. August. Rupertus.

D. Hierony. *Isa.* 1.

Hæretici propriè hoc loco fures à Christo appellantur. D. Hieron.

Omnes seductores, & sectarum inuectores, fures nominantur. D. Christ. D. August. Conditiones furis sunt. Primà, quia non intrat ostium.

Christi inconstitilem scindens, à vero & Germano sacramentum scripturarum sensu declinando, nouum dogmatis ostium sibi fingens, Dei ouile subuerit.

Secunda, quia non intrat, ut quiescat in ouili, sed vt maestet oues.

Secunda, Quia non intrat, ut quiescat in ouili, sed vt ouium sanguini inhiat, easque maestet & perdat, hac illaque dispergendo. Quod etiam habet haereticus. Nam ingressus in ouile Christi, non quiescit, sed aufert vitam ouium, & Fidelium animas Catholica depastat veritate, suo uiro venenat, & occidit, iuxta illud Apostoli, *subuerentes domos, & docentes, quae non oportent.*

Manichei male Christi verba intellexerunt. D. August. D. Chrysost.

Manichaei male intelligentes verba illa Domini, *quotquot venerunt ante me, fures fuerunt, & latrones;* Prophetas Dei, latrones & fures exiisse voluerunt (ut refert Augustinus, libro quinto, contra Aduersarium legis, & Prophetarum capit. 4.) sed decipiuntur profecto, & allucinantur: cum ex subsequentibus Christi uerbis, vt rectè annotauit Chrysostomus homil. 58. conuincantur. Dicit enim Dominus, oues furum, ac latronum uocem non audiuisse. Quod nullo modo de Prophetis potest intelligi: cum eos oues audiuerint, eorumque uocem auscultauerint. Sed qui sint Prophetæ illi, qui furis sibi nomen vindicauerint, & superius tactum est, & inferius etiam dicitur.

Ruperti super illis ponderatio, quæ Christus, si aliquis appelleret, non quam autem latro. Apoc. 3. Furis nomen in bonâ partem accipitur, latronis autem non, sed in mala.

Rupertus in Abdiam Prophetam in principio, adnotat, latronis nomen à nomine furis in hoc differre: quod illud, nusquam in scripturis similitudinem gerit alicuius boni, hoc autem in bonam sæpe partem accipitur. Et hinc est (inquit) quod nunquam Dominus se latroni assimilauerit, cum sit nomen crudelitatis, furi autem sic. Vnde Apoc. 3. dicitur: *ueniam ad te cito, tanquam fur. Et sic dicitur non in reprehensionem uenientis, sed in subsannationem dormientis. Quæmadmodum, & Jacob, & Gentilis Populus, rectè in scripturis fures dicuntur, non pro suo uitio, sed pro illorum improperio, quibus in mortifera negligentia dormientibus, primitiua sublata sunt.*

DE MERCENARIO.

Mercenarius quid sit. D. August. Philip. 2. Scribæ, & Pharisei, mercenarij appellati sunt, quia per apalibus seruebant. D. Hierony.

Mercenarius, (ut ait August. tract. 46. in Ioannem) est qui mercedis gratia operam suam alicui præstat, & suo tantummodo, non ouium saluti inuigilat. Secundum illud Apoc. Philip. 2. *quærentes, quæ suæ sunt, non quæ Iesu Christi.*

Vnde per metaphoram Iudæi, & præcipuè scribæ, ac Pharisæi, mercenarij appellati sunt. Quoniã vt ait D. Hiero. super Isa. 28.

Isa. 28. *Deo pro temporalibus seruebant.* Secundum illud Isa. 1. *Si uolueritis, & audieritis me, bona terra comedetis.*

Mercenarius quoque dicitur Haereticus, ut ait idem Hiero. ubi supra.

Sunt etiam Mercenarij Prælati, qui non pro Domini amore, nec pro salute ouium, sed propter temporalem mercedem eas pascunt, quæ merces si non esset, non eas utique pascere, sed in pastas, & dispersas abire sinerent.

D. Ambros. super 15. cap. Lucae, mercenarios in bonam partem accipit dum ait. *Bonus mercenarius Petrus, Ioannes, & Iacobus, quibus dicitur: Venite, & faciam uos fieri piscatores hominum. Isti non siliquis, sed panibus abundant: Nam & collegerunt fragmentorum, copiosos duodecim.*

Sed dubium in surgit hoc loco, ex proprietate Mercenarij; quam Christus, dicit in sua parabola, quod eius non sunt oues propria: sequeretur enim omnes Ecclesiae Prælatos esse Mercenarios, & etiam Papam, cum Ioan. 20. dictum sit Petro, *pasce oues meas*, non tuas, & Matth. 16. *edificabo Ecclesiam meam*, non tuam; atque sic solus Christus, cuius proprie est Ecclesia, eius pastor esset.

Sed respondeo, Verum esse, Ecclesiam proprie, esse Ecclesiam Christi, & fideles omnes, esse proprias oues Christi: Verum quoque esse, Ecclesiam militantem esse propriam Summi Pontificis, & Ecclesias particulares, esse etiam proprias suorum Episcoporum, sed cum ordine tamen, & subordinatione. Ita enim Ecclesia est propria Papæ, & fideles sunt eius propriae oues, ut sub Christo primo capite, ipse quoque caput eas habeat, sibi à Christo commissas, ad eas regendum, & pascendum. Cæteri uero Episcopi, proprias quidem habent priuatas oues suarum diocesium, sed sub Papa. Neque enim Episcopi merum, & purum ministerium in spiritali regimine habent, sed potestatem atque ius sibi traditum à Christo in regimine, ad ducendum, & pascendum populum Dei, iuxta illud act. 20. *attendite uniuerso gregi, in quo uos Spiritus Sanctus, posuit Pastores, & Doctores.* Licet igitur Papa, & Episcopi, Pastores sint, & respectu officij, seu potestatis, Mercenarij nomine deficiant; cum tamen in tanta ueniunt incuriam, ut neglecta ouium cura, quasi oues suæ non sint, proprio non ouium, sed eorum comodo inuigilant, tunc Mercenarij appellantur. Atque ita (dum mali, & iniqui sunt) sunt quidem Pastores in re, ratione potestatis, & obligationis quam habent; non sunt tamen Pastores, ratione amoris, & caritatis, quam erga suas oues erant habituri. Atque ita pastores t-

Isa. 1. Haereticus dicitur mercenarius. Mercenarij quoque sunt Prælati mali.

Mercenarij in bonâ partem quoadquod sumuntur. D. Ambros.

Dubium.

Ioan. 20. Matth. 16.

Ecclesia proprie, est Ecclesia Christi, & est quoque summi Pontificis

Fideles, oues sunt proprie Papæ, sed sub Christo.

Episcopi non habent merum, & purum ministerium in spiritali regimine suorum subditorum, sed eorum ius, & potestatem sibi à Christo traditam. Act. 20.

Qui sint ueri Pastores, & qui fures.

rē cum sint, pessimi mercenarij appellantur. Vult ergo Christus dicere, mercenarium fugere, quia cum suar non sint proprię oues, nec tanquā suas sibi commissas reputet, parum curat de eis. Ided autem fugit, quia illas non diligit: & ab effectu, ipsummet non diligere oues, neque eas curare, est signum se esse mercenarium. Atq; ita Pastores multi Ecclesia fici, mercenarij dicuntur. Quoniam etiam si, in re ipsa, veri pastores sint, eorumq; proprię sint oues, quia uerō diligentis ac solliciti pastoris curam, sollicitudinem, & amorem erga oues non ostendunt, quærentes tantum, quæ suæ sunt, & nō quæ Iesu Christi, ided inter questuosos mercenarios connumerantur. In quibus autem Mercenarius à uero Pastore differat, fusius paulò inferius disputabitur.

D E L V P O.

Lupus, quid sit, & quæ eius proprietates. Aristot.

Lupi nocturni ferociore.

Lupi hæreticos significat.

Hæretici nunquam humiliantur. Soph. 3.

Et Hieronym.

Psalm. 103.

Lupus, ut ait Aristot. 1. de histo. ani. cap. 1. & lib. 9. cap. 6. ferum est animal, nec aliquando mitescit, est autem similis cani, ouibus perpetuò insidiatur, quas canes defendunt: circa pastorum casus ac tabernacula uersatur: Canum latratum, ac baubatam metuit, absentiam Pastoris explorat, ouium guttur in gruens stringit, & immaniter strangulat. Natura sua rigidus est, neque se potest facile flectere. Nocturnus si fuerit, crudelior est, & uoracior, ignem timet, ensisq; splendorem.

Lupi autē hæreticos significant, qui feroces sunt, & fidelibus semper insidiantur. Hi canum, ac Doctorum Ecclesiæ baubatam timent, eorumq; latratum Sanctum metunt. Nec de facili accedunt ubi sunt Sancti Doctores, ipsorum enim doctrina confunduntur. Et hinc est, quòd Pastorum absentiam peroptent, & expetant. His enim discedentibus, facillimus eis aditus patet ad oues. Nunquam autem hæreticorum lupi curuantur submissione, neque humilitate flectuntur: Ij sunt lupi illi uespertini de quibus Sopho. 3. dicitur *Iudices eius lupi uespere, non relinquunt in mane.* Uespertini sanè lupi, qui (ut ait D. Hieronym.) *seniore esse dicuntur nocte uicina, & 101a die fame ad rabiem concitati, uelocius festinant ad prædam.* Et dicuntur uespertini lupi hæretici, quoniam in uespere, & obscuritatis caligine morantur, per eas discurrunt, & huc illucque, ut fidelium animas capiant, peruagantur. De ijs dicitur Psalm. 103. *posuisti tenebras, & facta est nox, in ipsa pertransibunt omnes bestie Syluæ. Catuli leonum rugientes, ut rapiant, & quarant à Deo escam sibi.* *Orrus est*

A est sol, & congregati sunt, & in cubilibus suis collocabuntur. Quoniam veri solis (qui Christus est) splendorem, atque doctri nam igneam non amant hæretici, quinimò, tanto offuscata splendore, cecutiunt. Quoniam ut dicitur Iob. 5. *per diem incurrunt tenebras, & quasi in nocte, sic palpant in meridie,* ueritatis. Vnde sicuti nocturæ luminis splendore offuscata, in cauernis concluduntur; sic hæretici, fidei summam ueritatē ferre non ualentes, in errorum suorum ualtissimis retrissimiq; cauernis delitescunt. Vnam Aug. inter lupum, & leonem ponit differentiam, Psalm. 93. *quod lupus, quantum uelit nocere ut Leo, dissimiliter tamen nocet; neq; tamen dissimiliter nocere cupit. Leo enim (inquit) non solum contemnit canem latrantem, sed etiam fugat, & uenit ad ouile; & obmutescitibus canibus, rapit quod potest. Lupus non audeo inieratratu canum. Nunquid propterea, quia non potuit auferre à canibus territus, innocentiore remeant? Docet ergo Deus innocentiam, ut quisquis innocens sit, non timore pœnæ, sed timore Iustitiæ: tunc enim liber est innocens, & uerus est innocens. Qui autem timore innocens est, non est innocens, quantum non noceat, cum uult nocere. Non enim nocet alteri per effectum malum, sed sibi plurimum, per cupiditatem malam.* Hæc Augustinus.

B Quæ omnia, uerè de hæreticis dicuntur; qui cum nō semper noceant, quia non possunt, à nocendi tamen peccato nō sunt immunes. Ab igne tandem fugiunt, quia ignitam Dei legem recipere nolunt, sed ab ea diuertunt, & à splendore ensis gladiiq; ancipitis, quod est uerbum Dei, contremiscunt. Significat etiam lupus alias personas: de quibus quoniam fusius inferius dicemus; ided nunc hæc dicta sufficiant.

ARTICVLVS QVARTVS.

De sensu litterali Verborum Ioannis 10. *Ego sum Pastor bonus, bonus Pastor animam suam dat pro ouibus suis.*

Deuentum tandem est, Deo duce, ad illud cuius gratia tot à nobis superius allata sunt. In quo, quoniam multa erant uidentia, quæ ad horum uerborum Ioannis intelligentiam conducebant, ided tam longam, & uerborum, & rerum seriem apposuimus. Nunc iam ad litteralem uerborum Ioannis sensum, & ad ultimam de Pastore tractationem accedamus.

Et Primò quidem, illud certissimum est, futurorum om-

Iob. 5.

Simile. Differentia pulchra inter lupum, & Leonem ex Augustino.

Hæretici ab igne legis diuinae fugiunt.

Deus est omnium futurorum prescius. 2. Paralip. 6. Actorum 1. Hier. 17. Eccles. 23.

Christus opportunum remedium omnibus malis occurrere voluit.

Christus se omnibus Ecclesie Pastorem in exemplum posuit.

Pastores multi fuerunt in Ecclesia iniqui. Zach. 11. D. Basilius.

D. August. Ezech. 34.

Pauertinus garunensis Episcopus suas oves reliquit.

num in aliqua temporum differentia prescium esse Dominum, solumque eum, omnium corda discernere. ut habetur 2. Paralip. 6. & Actorum 1. *ipse enim est (ut ait Propheta) scrutans corda, & probans renes. Hier. 17. Vocans ea que non sunt, & nuda sunt omnia, ac aperta oculis eius.* vnde Ecclesiastici 23. dicit Salomon; *Omnia videt oculus illius, & infra: Oculi Domini multo plus lucidiores sunt super solera, circumspicientes omnes vias hominum, & profundum abyssi, & hominum corda intuentes in absconditis partibus. Domino enim Deo antequam crearentur, omnia sunt agnita.* Quia vero multa euentura erant Ecclesie Christi, cuius ipse sponsus, & Pastor est; *immaculatam sibi eam exhibens, non habentem maculam neque rugam;* ideo sciens ab aeterno omnia, *ubi venit plenitudo temporis,* mortali humana assumpta carne, cunctis malis opportuno voluit Christus remedio occurrere. Et quoniam Pastores multi futuri erant, qui eam exemplo, & doctrina erant pascituri, & nacti occasionem se ipsos vitæ discrimini erant tradituri. Ideo Christus boni Pastoris officium proposuit, ut multos à Pastoris officio deuiantes, errantesque reprehenderet, multosque alios ad id munus explendum totis viribus anhelantes, suo exemplo inflam-

Nec pauci sanè extiterunt in Ecclesia, qui (Pastoris officio assumpto) haud quaquam susceptum munus, ea qua decebat fidelitate explevere; imò uerò, se ipsos pascentes, gregem Domini non pauerunt, derelictum non uisitarunt, nec dispersum (ut dicitur Zach. 11. quaesierunt. De quibus Basilius in Oratione pro Sancto Mamante sic ait. *Sunt aliqui, qui non ouibus, sed sibi prodesse cupiunt.* Et Augustinus, tractatu 46. in Ioan. dicit, *Quod ad honorem, & lucrum temporale alii presunt.* Quos reprehendit Dominus per Ezechielem c. 34. dicens: *Va pastoribus Israel qui pascebant se metipsum.* De quorum numero fuerunt Pastores multi, qui ouium suarum lanis operi, oves ipsas non curauerunt, sed lupis potius deuorandas reliquerunt.

Talis fuit Pauertinus Episcopus Garunensis, qui à Cambrisio hæretico, Vrbe septus, atque conclusus, ubi se armatorum multitudine vallatum, & in eadem cum suis ouibus periculi naue manentem contempit, postposito officio, neglecto Pastoralis munere, ouibus relictis, & manifestissimæ hæresis periculo expositis, media nocte, mutata ueste, suffossa terra, subitus (quoniam alius euadendi locus non erat) au-

Sic

A Sic Ambrosius, ille gamelanus effecit: qui non iam hostem ipsum præsentem, sed serum aduentum eius pertimescens, relicto grege, ad Aman montis fauces, & varicatas latebras pergens, solus ibi coniunctus faris, per annum delituit, gregemque suum in hæreticorum manibus deprædandum reliquit.

Neque pauci extiterunt, qui non unica modo uice, sed multis, cum pro fugiendo hoste, tum etiam pro euitando Tyranno: mortisque periculo in contagioso morbo fugiendo, relicto grege, non sine magno Pastoralis nomine dedecore, fuga uitæ consuluerunt. Inter quos fuit, aliquando magnus ille alter Rutilius, qui ob Pestilentem aërem urbem suam sæpe sæpius inuadente fugam arreptus, non modicum suæ dignitatis splendorem, & pastoris officij dignitatem offuscavit: & si postea uiriliter pro fide dimicans, gloriosa martyrij palma respenderit.

Ospirius etiam magnus uir, & sanguine, & litteris clarus, pro fugienda aëris contagione, diuitiarum eum affluentia cogente, & stimulante, fugijt, & Pedanam ingressus, modico ibi tempore commoratus est. Cùmque ibi, non satis sibi tutus esse putaret, (quod locus is proximus esset infectioni,) ad inter nas, remotasque Hispania oras recessit, totumque (inde abscedens) orbem peragravit.

B Sed longè dissimiles Pastores in Dei etiam Ecclesia extiterunt, qui pro tuenda Religione, & suo pascendo grege, sepissimè, non modo ui depulsi, patria exularunt; sed etiam se ipsos euidentissimo mortis periculo tradiderunt.

De horum numero fuit Lucifer Præsul Callaritanus in Sardinia, qui à Liberio Pontifice maximo ad Imperatorem Constantinum missus, pro suis tuendis ouibus, ab eodem Pa- lestinam relegatus est.

Eusebius similiter Vercellensis Præsul, ob religionem, & doctrinam, & quia grex Domini non poterat eo præsentem ad insanam hæreticorum mentem diuertere: ut abeunte Pastore, rapaces hæreticorum lupi grege Domini potirentur, à Constantino Principe in exilium Cappadociam missus est, eo uiriliter in omnibus resistente.

In horum numerum connumerandus uenit summus Ecclesie Pontifex Benedictus quintus, qui nullo concussus metu, intrepido corde, Summi Dei Pastoris officium non sine maxima laude gerens, & pro Domini grege uigilans, Ortho ni hæretico silicea resistens fronte, ab eodem (iussu Leonis Octauo) in exilium pulsus est. Ijs igitur omnibus, Christi-

Ambrosius gamelanus suas oves non curat.

Rutilius alter Martyr, primo suas oves reliquit, et sic postea Martyr gloriosam palmam suscepit. Ospirius aeris contagium fugiens, totam Hispaniam peragravit.

Pastores Sancti fuerunt in Ecclesia Dei.

Lucifer Callaritanus Præsul in Sardinia, à Constantino Imperatore pro Religione Christiana Palestinam relegatus est. Eusebius Vercellensis Præsul à Constantino Capadociam relegatus est. Benedictus quintus Ortho ni resistens, in exilium pellitur suffectus. (loco sui) Leone VIII. sus-

stus Dominus se exemplum praebeuit, propositum cunctis, ut faciant (instar Moïsis, *Secundum exemplar, quod omnibus in monte monstratum est.*)

Mula pastoris genera. Sunt autem multa Pastorum genera, quibus Christus Dominus exemplar proponitur.

Primum, genus. Primum, Pastorum genus, est eorum, qui potestatem legitimam non habent, sed eam sibi supra alios usurpant. De quibus per Zach. cap. 11. dicitur. *Ecce ego suscitabo Pastorem, qui derelicta, non visitabit, nec dispersum quaret.* contra quos clamauit Paulus, Hab. 5. dicens: *Nec quisquam sibi sumat honorem, sed qui uocatur a Deo tanquam Aaron.*

Zach. 11.

Hab.

Secundum genus. Secundum Pastorum genus, est illorum, qui legitimam, quidem habent potestatem; eam tamen legitime, & ut debent, non administrant. Quos D. Basilius (ut superius uidimus) in oratione, pro Sancto Mamante reprehendit, quod non ouibus, sed sibi prodesse cupiant, his autem Dominus per Ezech. cap. 38. comminatur dicens. *Va Pastores Israel, qui pascebant semetipsos.*

D. Basilius.

Ezech. 38.

Tertium genus. Tertium Pastorum genus, est eorum, qui legitimam habent potestatem, & ipsam legitime (ut par est) administrant, & ij sunt, qui non sibi, sed gregi prodesse cupiunt; de quibus dicebat Dominus per Iere. cap. 3. *dabo uobis Pastores secundum cor meum.* Ex ijs igitur notatis Pastoribus, primos Christus Dominus fures appellat, & latrones, qui sunt falsi Pastores, per ostium ouilis non ingredienti. Secundos autem uocat Mercenarios. Quia licet veri; non tamen sunt boni Pastores. Quoniam *cum non quarant, nisi qua sua sunt, non autem qua Iesu Christi, aut ouium eius;* hinc est, quod *uident lupum uenientem, & dimittunt oues, ac fugiunt.* Tertios autem appellat bonos Pastores. Quia ultra hoc, quod sunt veri Pastores; sunt etiam boni. Quorum bonitatis, illud manifestissimum signum est, quia *animam suam ponunt pro ouibus suis.*

Hiere. 3.

Nota pro intelligentia text.

Christus omnibus in exemplum proponit, ut quisque id in quo a uero Pastore describeret castigaret

His igitur praenotatis, pro uera textus intelligentia aduertendum est. Christum, uerum se, & bonum Pastorem nominare, ut sic (in exemplum omnibus propositus) quisque quod in se mendosum agnosceret, castigaret; & in quo defecit, Christi uiso exemplo, persiceretur. Christus ergo se bonum pastorem nominat, non solum, ut a furibus, & latronibus se ipsum discernat; sed etiam ut se a bonis pastoribus distinguat.

Et quidem in primis. Ostendit se esse bonum pastorem, non quemcunque, sed illum unicum, a Populis expectatum, & in

A & in lege promissum, nempe Christum: quem (inter alia nomina) Pastoris nomen habiturum praedixerat Propheta Ezechiel 34. dicens. *Suscitabo super eos Pastorem unum, qui pascet eas, seruum meum Dauid, ipse pascet eas, & ipse erit eis in Pastorem.* Quae sane uerba, nec intelliguntur, nec intelligi possunt de persona Dauidis Regis. Quia tempore Captiuitatis Babylonicae, quo fuit uisio Ezechielis, Dauid mortuus iam erat. Reliquum igitur est, ut intelligantur de Christo, qui (ut ait Paulus) *factus est ei, ex semine Dauid secundum carnem.* Et ideo Christus alludens uerbis illis, ait de se; *ego sum Pastor bonus.* id est Ego sum unicus ille Princeps Pastorum omnium, de quo 1. Petri 5. dicitur: *cum apparuerit Princeps Pastorum, percipietis immarcescibilem gloriae coronam.* & Paulus Hab. 13. *Deus (inquit) pacis, qui eduxit de mortuis Pastorem magnum, Dominum nostrum Iesum Christum.* De quo Pastore loquebatur Zacha. 13. dum dicebat: *Percute pastorem, & dispergentur oues gregis.* Verus igitur, & litteralis sensus uerborum illorum, (scilicet, *Ego sum pastor bonus;* est de Christo, quibus nil aliud ipse significare uoluit, quam se esse uerum Messiam, & Christum.

Et quidem, Rupertus super Ioan. ad litteram de Christo, uerba illa intelligit, quod probat ex occasione propter quam Dominus haec uerba prorulit. Namque cum Iudaei caecum a Natiuitate iam Christi uirtute sanatum, extra Synagogam eiecissent, eo quod Christum Dominum, Messiam confiteretur, existimantes Christum esse Pseudopphetam, caecum uero ab ipso esse deceptum; ideo Christus caecum defendens, contra Iudeos insurgit, probatque potius eos esse extra ueram Ecclesiam (ut superius dum de ostio ageremus; diffusè tractauimus) Confirmat autem hoc Christus, dum se ostium facit, & nominat. Caecum enim a templo Iudaei eiecerunt, tanquam a ueritatis ianua, & ostio deuiantem. Quos mendatio reprehendit, conuincit, & confundit Dominus, dum se ostium nominat, per quod caecus a natiuitate, media illa confessione de Christo, quod esset filius Dei dum dixit: *credo Domine,* ingressus est. Pastorem autem se Christus nominat, cuius cum sit suas oues sanare, non mirum si caecum etiam a natiuitate curauerit. Pharisaeos autem reprehendit Christus, & caecum laudat: nam hic, Domini & ueri pastoris audita uoce, sequutus est eum; illi autem non, sed fuerunt ut aspidem surdæ obturantes aures cordium suorum ad uocem incantantis. Duobus uero praecipis Charitatis in se ipso complendis, se Christus uerum esse Pastorem demonstrat,

Ezech. 34.
Nota contra
Haebros.

Tēpore Eze-
chielis, Dauid
iam erat mor-
tuus.

1. Petri 5.

Hab. 13.

Zach. 13.

Ruperi expo-
sitiō.

Christus quo-
modo iurgii
contra Ha-
ebros.

Christus uo-
cat se pastorē,
& ideo osti-
cū boni pas-
toris facit sa-
nādo caecum.

Iudei fuerunt
aspides surdē:

Christus ostēdit se esse bonum Pastorem, dupliciter, Primò, ex dilectione quā ponit animā suam pro ouibus, Secundo ex tēpore in quo eam posuit.
Theophylacti expositio.

strat, sine quibus nunquam Pastor bonus aliquis erit, neque Ch huius magni, ac boni Pastoris discipulus. Dominus namque ex dilectione se bonum Pastorem nominavit, quia animam suam ponit pro ouibus suis. Rursus probat ex tempore dilectionis. Namque (ut ait Paulus) cum peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est, iustus pro iniustis.

Theophylactus in cap. 10. Ioannis, de Christo similiter uerba illa intelligit. Quem & ostium, & Pastorem se nominari dicit, ostium quidem, per quod qui introierit, saluabitur, Pastorem autem, à quo qui ducitur erit securus, quem qui fuerit secutus, non peribit, est enim via, veritas, & vita, via per quam ambulet, dicente Propheta, Ambulabunt gentes in lumine tuo; est veritas, ne fraudentur; est tandem vita, Quoniam uiuificabit corpora nostra, & omnis qui in ipsum credit non peribit, sed habebit uitam aeternam.

D. Chryso. expositio.
Cur Christus ostium se, & Pastorem nominauit.

D. Chryostomus in ca. 9. Ioan. tomo 3. homil. 58. de Christo etiam ad litteram uerba Ioannis intelligit. Nec mirum autem est (inquit ipse) Christum se & ostium, & Pastorem nominare. Pastorem enim se, & ostium dicit, ut uariè suam praedicet dispensationem, quando n. se Patri offert ostiū, cum nostri curam gerit, Pastorem se profitetur. Vocat autem se Pastorem e celo descendente, ut quæ hinc inde erant dispersæ oues, bono Pastore congregarentur in vnum. Quoniam ut dicitur: Ezech. 34. Pascebant semetipsos Pastores Israel, nec quod abiectum erat reducebant, quod perierat nõ quærebant, neque infirmum sanabant; Quoniam non greges, sed semetipsos pascebant, dicente Paulo Philip. 2. omnes quæ sua sunt quæruunt, non quæ Iesu Christi, à quibus omnibus Christus differt, qui cum sit Pastor bonus, venit ut vitam habeant, & abundantius habeant: relictisque 99. ouibus in cælesti diuitiarum deserto, venit in terram, quæreere & saluum facere quod perierat.

Ezech. 34.

Philip. 2.

Quod autem uerba Ioannis de Christo intelligantur, patet ex multis.

Ex Græco contextu patet uerba Ioannis ad litteram esse de Christo intelligenda.

Primò, ex contextu Græco tibi habetur duplicato articulo ἡ γὰρ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς. ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τῶν ψυχῶν αὐτοῦ τῆ θυσίᾳ; ἢ περὶ τῆ προβάτων. id est. Ego sum ille Pastor, ille bonus, ille Pastor ille bonus, animam suam supponit, seu dat pro ouibus suis.

Secundo, patet ex illis uerbis; & alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere: quæ de nullo alio quàm de Christo peculiariter intelligi possunt.

Tertio, etiam probatur ex illis uerbis: cognosco oues meas, & co-

Ag cognoscunt me mea. Sicut nouit me Pater, & ego agnosco Patrem, & animam meam pono pro ouibus meis.

Quod nemo potest dicere nisi Christus Dominus. Hoc autem proportionaliter intelligi debet. Nam sicut Pater cognouit filium primò ut Deus est, & intelligendo ac cognoscendo ipsum, totam ei substantiam communicauit & uitam, dicente Christo; Sicut Pater habet uitam in se metipso, sic dedit & filio uitam habere in se metipso. Sic etiam Christus à Patre cognitus est, ut homo; ita ut cognitio illa fuerit (ut ait D. Tho.) Affectiua, & factiua. Quia humanitatē illam summis donis, & perfectionibus, ac tandem spiritali uita affecit. Atque sic proportionaliter Christus nouit suos, non tantum speculatiua cognitione, qua etiam inimicos nouit, sed etiam affectu, & efficientia, quia plurimis beneficijs, uirtutibus ac donis suos affecit, proprio eos sanguine uiuificando.

Bonus ergo Pastor est Christus, quia animam suam ponit, ac dat pro ouibus suis. In quo ab alijs pastoribus ualde differt. Si enim illi mortui sunt, non animas posuerunt; quoniam erant necessariò morituri; Christus autem non sic, sed in eo est maximè Pastor bonus, quia cum non esset animam de

necessitate positurus, eam uoluntariè pro nobis posuit, dicente Isai: Oblatus est quia ipse uoluit, & Christus ipse de se ait: Ego pono animam meam. Ex unione enim humanitatis cum persona Verbi, humanitati illi, immortalitas, & impassibilitas debebatur; sed pro suarum ouium salute, passibilem se, ac mortalem fecit Dominus, dispensaturè impediendo, ac eius gloria, ad carnem seu inferiorem partem, impassibilitatis, & immortalitatis dono descenderet. Nihil ergo fuit opportunum, proficuumque nobis, quod Pastor iste bonus nõ efficeret. Unde hoc ipsum mente reuoluens Apostolus 2. Corinth. 8. dicebat: Propter uos agnus factus est cum esset diues, quod nullus fecit, sed neque facere poterit. Homines enim potius pro se quàm pro alijs moriuntur; quia plus sibi profunt moriendo, quàm alijs. Mors enim Martyrum, quæ (tot præcedentibus tormentis atque flagellis) magnum eis gratiæ ac gloriæ pondus contulit, & nobis ad exemplum, & satisfactionem pro temporalibus panis profuit, maius fuit bonum quod sibi, quàm quod nobis sua morte conciliarunt. Christus autem non sic. Nam mors eius plus nobis profuit quàm sibi: nobis enim remissionem peccatorum, & gratiæ consequentem attulit; sibi uerò non, sed tantum corporis, ac nominis sui exaltationem, Gloria enim unà cum gratiæ,

Pater eo modo quo filius nouit, sic etiam filius proportionaliter nouit nos.

Cognitio Dei patris qua cognouit Christum, secundum humanitatem fuit affectiua, & factiua.
D. Tho.

Nota bene.

Christus pro ouibus suis animam ponit; alij autem pastores non, quia necessariò debent mori.

Christus dispensaturè impediuit, ne eius gloria ad carnem, seu inferiorem partem immortalitatis dono descenderet.
2. Cor. 8.

Homines potius pro se, & pro alijs moriuntur.

Sæcti sua morte maius bonum comparauerunt sibi, & nobis; Christus uerò è contra maius bonum contulit nobis suæ mortis, quàm sibi, & quemodo.

1. Petri 2.

Notat Turrecremata, Christum proprie ponere animam suam in praetium pro nobis, alios autem Sanctos ponere animam in exemplum, ut fecit Dominus Petrus. A poch. 1.

ex unione humanitatis cum persona Verbi, ipsi debebatur. C Neque pro semori erat Christo necesse, cum 1. Petri. 2. dicitur. *Qui peccatum non fecit, nec dolus inuentus est in ore eius.* & Isa. 9. *Parvulus natus est nobis, & filius datus est nobis.*

Notat autem Ioannes de Turrecremata in suis Euangelicis quaestionibus, in Dominicam primam post Octavam Pascha, proprium fuisse Christo ponere animam suam. *Quoniam alij (inquit) in exemplum vitam posuerunt, Christus autem in praetium, ut ait etiam Albertus. Unde cum Petrus dixit: Et animam meam pro te ponam, obtulit se positurum animam suam in exemplum, & non in praetium (ut fecit Christus) Qui dilexit nos, & lavit nos a peccatis nostris, in sanguine suo.* Apoch. 1. Atque haec de intelligentia illius propositionis: *Ego sum Pastor bonus* dicta sufficiant. Examinanda nunc restat altera propositio: *Bonus Pastor animam suam dat pro ouibus suis.*

ARTICVLVS QVINTVS.

An ex illis verbis Ioannis, *Bonus Pastor animam suam dat pro ouibus suis, efficax trahatur argumentum ad probandum, debere Pastorem ex praecipuo, pro ouibus suis propriam vitam exponere?* D

EX conditionibus, & proprietatibus boni Pastoris, quae à Christo in hac parabola de Pastore exprimuntur, liquido patebit, quantopere Episcopus, seu Pastor, teneatur animam suam dare pro ouibus suis.

Sunt autem haec insignia boni Pastoris. Primo amor ouium. Secundo singularis cura, & exquisita diligentia eas paciscendi, ac tuendi. Tertio industria comparandi ouibus grata, commoda, & vtilia. Quarto fortitudo animi ad pericula quae suis ouibus accidunt propulsanda. Quinto uocare oues nominatim, id est distinctè, & sigillatim ouium ingenia, vitia, propensiones, atque Virtutes cognoscere, atque etiam familiariter, & amice cum eis conuersari; id enim est aliquem proprie, & ex nomine cognoscere. Vt patet Exod. 33, ubi loquens Dominus Moysi, cum quo familiariter loquebatur, dixit illi: *Cognoui te nomine tuo.*

Ad hoc igitur vt Pastor suas oues nominatim uocet, multa in se debet habere. Primum distinctam singularum ouium notitiam. Secundum amorem. Tertium curam, &

Insignia boni pastoris sunt quinque.

Exod. 33. Ad hoc ut Pastor uocet suas oues nominatim, debet habere multa.

A& solitudinem, Quartum, scilicet quandam conuersationem, & familiaritatem cum ouibus. Quinta proprietas est, educere oues, nempe ad solis calorem, ad opacum frigus, ad lotionem, ad potum, & pastum; nocte claudendo, calque ad uirentia gramina die educendo. Sexta proprietas est, antecedere ipsas, non autem sequi, (quidquid dixerit Chrysost. homil. 58.) quod ubique locorum fit; cum Pastores progrediantur, uel propter ouium ignorantiam, uel asperitatem, uel pericula itineris. Et licet quandoque Pastores subsequantur, hoc tamen est claudicantibus, deficientibus, uel à via diuertentibus ouibus, quod raro accidit. Proprium autem ipsius est praere, sicut & famulorum sequi. Dirigere enim est proprium eorum qui ex familiaritate & sensatione noti sunt ouibus: & de his Dominus ait, quod ante eas vadit. Ultima proprietas est, Quonia *Bonus Pastor animam suam dat pro ouibus suis.* quo loco nomine animae, uita corporalis intelligitur, sicut patet ex Matth. 2. *Defuncti sunt qui quaerebant animam Pueri.* & Ioan. 13. *animam meam pro te ponam.*

Dupliciter autem potest Pastor animam suam ponere pro ouibus suis, uel apertè pro earum defensione mortem operens, ut si pro earum salute fortiter propugnans, à latronibus, aut fariis occidatur, uel quia, propter perpeffos innumeros in grege pacendo labores, debilitatur, & mors eius maturatur.

Ex his praenarratis proprietatibus boni Pastoris, euidentissime colligitur, Pastorem, tempore necessitatis teneri animam suam pro ouibus suis ponere, nec licitè posse (ueniente lupo) fugere; sed ipsum ingruere, prosequi, & interficere: imitandum Dauidem, qui lupum ouem rapientem, per mentum apprehensum interficiebat. Idè enim Pastor bonus dicitur, non solum quod benè & rectè secundum virtutem sibi ipsi uiuat; sed quia quod officij sui est, nempe salutem ouium benè consulere, accuratè perficiat. In quo si deficiat, utriusque à forma boni Pastoris declinabit.

Adde, quod aliàs uis rationis Christi qua concludit se bonum esse Pastorem, ex proprietate Pastoris desumpta, inefficax esset, si Pastor non teneretur animam suam dare pro ouibus suis. Ait enim sic: *Ego sum Pastor bonus, & animam meam pono pro ouibus meis.* Quod probat ex eo, quia *bonus Pastor animam suam dat pro ouibus suis.*

Verum circa haec uerba obijceret aliquis, Metaphoram hanc Pastoris, in hac proprietate, quod animam ponat pro ouibus

Proprium est Pastori praere, sicut & famulorum sequi oues.

Nomine animae in parabola Pastoris uita corporalis intelligitur.

Matth. 2.

Ioan. 13.

Dupliciter Pastor animam suam pro ouibus ponit.

Pastor tempore necessitatis, tenetur animam suam dare pro ouibus suis.

Argumentum Christi efficacius.

Obiectio.

ARTICVLVS SEXTVS.

A Quid nomine lupi sit intelligendum, ad cuius aduentum Pastor fugere non tenetur, & quotuplices sint isti lupi?

Diuus Thomas lectione 3, in ca. 10. Ioan. super illa verba: *vidit lupum venientem, & dimittit oves* (vt in calce primae quaest. diximus) triplex luporum genus enumerat, quod ex Patribus desumitur.

Primum est Diabolus tentans, vt patet Ezech. 34. *Sed si communicabit aliquando lupus cum agno?* Sic Augustinus sermone 49. de verbis Domini, tomo 10. *Lupus autem* (inquit) *Diabolus est, insidiatur vt decipiat, & qui illum sequuntur. Na dictum est, quod sint indui quidem pellibus ouium, intus autem sunt lupi rapaces.* & tract. 46. in Ioannem. *Ecce* (inquit) *lupus oui guttur apprehendit, Diabolus Fidei adulterium per suavit. tu rases, non increpas, o, mercenarie? lupum venientem vidisti, & fugisti. Respondet forte, & dicit: Ecce hic sum, non fugi: fugisti quia tacuisti, tacuisti quia timuisti: fuga animi timor est, corpore stetit, spiritu fugisti.* Haec ille.

B Glosa ordinaria super dictum locum Ioannis dicit. *Lupus est, vel violentus qui corporaliter vastat, vel Diabolus qui spiritaliter dissipat. Cui qui non animas ouium, sed sua quarit, non occurrit resistendo, vel mala arguendo, quod est fugere: quia timor est fuga animi.*

Secundum genus luporum, est saeuens Tyrannus. ita D. Greg. homil. 14. in Euangelia, inter medium, & principium, vbi sic ait. *Lupus super oues venit, cum quilibet iniustus, & rapit or. Fideles quoque atque humiles opprimit.*

Nicolaus de Lyra, in eundem locum dicit; Tyrannum subditos ad peccandum inducentem, & ad malum pertrahentem, lupum esse. Atque in hunc sensum intelliguntur verba illa Ezech. 32. *Principes eius in medio eius, quasi lupi.*

Tertium genus luporum, sunt haeretici, iuxta illud Mat. 7. *Attendite a falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, & Actorum 20. Ego scio, quod intrabunt post discessionem meam lupi rapaces non parcentes gregi.* Ita Cyprianus contra Nouatiam. Augustinus quoque eodem tractatu 46. & Ambrosius in cap. 10. Luca: in illa verba: *Ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos.* egregie de huiusmodi lupis pertractat dicens: *Bonus Pastor lupos gregi suo timere non nouit: ideoque isti discipuli non in praedam, sed ad gratiam diriguntur. Sollicitudo enim boni pastoris efficit, vt lapi in agnos audere non possint. Admittit ergo agnos inter lupos, vt completeretur illud: tunc lupi,*

Luporum genus triplex est, ex D. Th. Primus, Diabolus. Ezech. 34. August.

Glosa.

Secundum luporum genus est Tyrannus. ex D. Greg. Nicolaus de Lyra, dicit quod Tyranni subditos ad peccandum inducentes sunt lupi. Ezech. 32. Tertium luporum genus, sunt haeretici Math. 7. Astorum 20. D. Cyprianus. D. Ambrosius.

Aurea lupi descriptio ex D. Ambrosio.

ouibus suis, non esse ueram, nec conuenienter accommodari Prelatis. Materialis enim Pastor, nequaquam exponit uitam suam morti pro ouibus, plures enim facit homo uitam suam temporalem quam oues omnes mundi, secundum illud Job. 2. *pellem pro pelle dabit homo, & cuncta qua habet, dabit pro anima sua:* & cum uita temporalis praestantius bonum sit quam bona temporalia; non uidetur ex ordine virtutis fieri, si quis uitam suam ponat pro ouibus, cum pro minori bono, maius bonum exponeretur. Quocirca sicut pro fama, uel honore alijsq; temporalibus, uitiosum esset uitam exponere; ita quoque si pro materialibus ouibus daret animam suam Pastor, bonus non esset.

Aliqui (ut refert Tolerus in annotatione 9. super praefatum cap. Ioan.) hac difficultate praessi, existimauerunt, huiusmodi Ioannis sententiam de solis spiritualibus pastoribus, quem metaphoricè Pastores dicuntur, intelligendam esse; sed horum expositio non est consona textui, cum omnia quae spiritali Pastori applicantur à Christo, ex metaphora materialis Pastoris clarissimè desumantur.

Et obiectioni quidem dupliciter responderetur. Primum, partes Pastoris esse taliter uitam exponere, etsi huiusmodi expositio, uitiosa & minus laudabilis esset. Nec enim bonus dicitur, quod uirtuosè operetur, sed quod ritè expleat officium suum. Quemadmodum Luca 16. accuratus & prudens dicitur uillicus iniquitatis, quanuis perperam sit operatus, quae Domini erant dotando. Sed haec solutio non est reuera ad litteram. Vnde respondemus secundò, aliquando bonum, et laudabile esse exponere uitam temporalem pro ouibus, & rebus temporalibus defendendis. Licet enim temporalia bona expetere, conquirere, conseruare, & pro eorum tutela, se uitae periculo offerre, quando haec ad honestum finem ordinantur, & diriguntur. Neque hoc est maius pro minori, sed minus pro maiori exponere. Temporalia enim ad honestum finem ordinata, honesti boni induunt rationem: de qua re superius egimus.

Notandum autem est. Quod animam ponere in scripturis, non semper significat, mori actualiter, sed interdum significat, offerre se uitae periculo. Sic act. 15. de Paulo, & Barnaba ad huc uiuentibus dicitur. *Qui animas suas tradiderunt pro nomine Domini nostri.* Atque haec de hoc articulo.

Feb. 2.

Aliquorum solutio refellitur.

Solutio Prima.

Solutio Secunda.

Temporalia bona ad fine honesti ordinata, induunt rationem honesti, & ita potest homo exponere uitam suam pro illis.

A. 20. 15.

lupi, & agni simul pascuntur. Et quoniam proximè de vulpe nobis non ingratus tractatus euasit, si iudicium vestrum in figura minusculi animantis expertus sum, praesens quoque profunda mysteria velantur, studiorum vestrorum possim aperire suffragio. In specie vulpium hereticos significari supra expressimus, qui promittunt nomine, quod Christum sequantur, sed studio fraudis abiurant. Hos non suscipit Dominus, sed a suo nido arceat, & prohibet. Lupi quid significare videantur, debemus aduertere. Bestia nempe sunt que insidiantur oculibus, circa pastorales versantur casas, habitu acula domorum intrare non audent, somnum canum, absentiam aut desiderium Pastoris explorant, quibus guttur inuadunt, ut cito strangulent, feri, rapaces, iidemque, natura corporis rigidiores, ut se facile non possint inflectere. Impetu quodam suo feruntur, & ideo saepe ludantur. Tum praeterea, si quem priores hominè uiderint, uocem ei quaedam natura feruntur ueripere: si autem homo prius eos uiderit, exagitari memorantur. Et ideo cauendum mihi est, ne si in hodierno tractatu, spiritualium mysteriorum gratia non potuerit resistere, lupi me prius uidisse credantur, & solemne uocis extorxisse suffragium. Nonne lupis istis heretici comparandi sunt, qui insidiantur oculibus Christi, fremunt circa caulas nocturno magis tempore quam diurno: semper enim perfidis nox est, qui lucem Christi sciam nebulis interpretationis obducere, & quantum in ipsis est fuscare conantur. Versantur ergo circa caulas, fabula tamen Christi intrare non audent. Et ideo non sanantur, quia in stabulum suum non uult eos Christus inducere, in quo curatus est ille qui de Hierusalem descendens incidit in latrones: quem uulneribus alligatus, infuso oleo & uino, imponens in iumentum suum, Samaritanus ille duxit in stabulum, & sanandum stabulario dereliquit. Non accipiunt ergo medicinam, qui medicum non requirunt. Si enim requirent, non derogarent. Explorant Pastoris absentiam, & ideo Pastores Ecclesiarum, uel necare, uel in exilium agere contendunt, quia praesentibus Pastoribus, oues Christi incurfare non possunt. Spoliare gregem Domini, & diripere conantur, qui corpore a quadam mentis intentione duri ac rigidi, nequaquam solent a suo errore deflectere. Et ideo Apostolus ait, ad Tit. 3. Hereticum hominem post unam correptionem demita, sciens quia subuersus est, qui eiusmodi est. Hos scriptura uerus interpretes illudit, ut inanes suos in uanum effundant impetus, & nocere non possint. Qui si quem uersuta disputationis sua circumscriptioe praueuerint, faciunt obtutescere. Mutus est enim qui uerbum Dei, non eadem qua est gloria confitetur. Causa ergo ne tibi uocem tollat haereticus,

Haereticus non recipiunt medicinam, quia medicum non requirunt.

Haereticus curant animarum Pastores in exilium mittere. ad Tit. 3.

Uersuta haereticorum in disputando.

Haereticus, si prior eum non ipse deprehenderit: serpit enim dum later eius perfidia. Si autem commenta eius impietatis agnoueris, uertur am pie uocis timere non poteris. Causa igitur uersuta disputationis uenena; animam perit, guttur inuadunt, uulnibus uulnus affigunt. Graues sunt morsus hereticorum, qui ipsis grauioribus, & rapacioribus bestijs, nullum anaritia finem, impietatisque, nouerunt. Nec uos moueat quod formam praetendere uidentur humanam, quoniam & si foris homo cernitur, intus bestia fremit. Et ideo eos lupos esse non dubitauit in uersuta Domini suam qui ait: Attendite uobis a falsis Prophetis, qui ueniunt ad uos in uellitis ouibus, intus autem sunt lupos rapaces, ex fronsibus eorum cognoscetis eos. Haec tenus Ambrosius. Ex cuius inia, qua paulo iuperius de lupo scripsimus desumpta fuere.

Et licet in multis locis, a Sanctis Patribus varijs modis heretici nominentur, ut Adulterinae gemmae splendorem ac ualorem quem non habent demonstrantes: Simiae homines immitantes Sanctos exterius, interius autem immunditia plenos, ut ait Philo. iuper 3. Reg. 10. Nominatur Camaleones qui in quemcumque colorem commutantur, praeterquam in album: Hydra quoque uenenosa semper capita pullulantes: Adulteri, tot tantisque sectarum scortis, Dei scripturas adulterantes, ut ait Origenes iuper Rom. 2. & Ambr. in eundem B locum. Araneae in iuper minutissimas telas debilibus texteres. Appellatur quoque putrida membra, praecisi rami, Idololatrae, AntiChristi, Monetarum adulteratores, Serpentes, Basilisci, Aspides, ut ait Origenes in Leuit. hom. 16. & in Lucam homil. 3. 1. & iuper Ro. 3. Dracones, Vipera, ut ait Basil. in Exame. hom. 10. & D. Hiero. in Isa. 30. & in Ezech. 8. Leopardi, ut ait Rupertus iuper Iudi. 15. Vulpes Sansonis, ut uult D. Ambro. iuper Ps. 118. Ser. 2. & iuper Lucam, c. 9. Leprosi, ut uult Greg. 11. Moraliu. Pestilentes, ut ait Origenes iuper Mat. ho. 28. & Hier. iuper c. 24. Mat. & Isyc. iuper Len. 26. & tandem Latrones. Licet igitur & alijs nominibus nuncupentur, proprius tamen Lupi nominatur. Vnde Origenes lib. 4. contra Celsum, haereticos, lupis uult a simulari, quae sunt animalia immunda, & quae sicut ad hominum flagellum, lupi immittuntur, sic propter nostra demerita immittuntur haeretici: & sicuti ingrediuntur lupis aliqua regione, illa depopulatur, sic haeretibus uenientibus, ac Ciuitatem aliquam peruagantibus, illa deuastant, ut sanguineis lachrymis cum Hieremia planctum assumere liceat dicentes: Quomodo sedet sola Ciuitas plena populo? facta est quasi uidua Domina gentium, Princeps Praeuarum facta est sub tributum. Quod patet in Germania, alijsque innumeris locis, qui hoc uirgo cru-

Haereticus in har lupi quo modo uocem adunit Christiano.

Haereticorum morsus sunt graues.

Haeretici varijs nominibus nominantur: dicuntur enim.

Adulterinae gemmae. Simiae.

Camaleones Hydra.

Adulteri.

Atanex.

Membra putrida.

Praecisi rami.

Idololatrae.

AntiChristi.

Monetarum adulteratores.

Serpentes.

Basilisci.

Aspides.

Dracones.

Viperae.

Leopardi.

Vulpes Sansonis.

Leprosi.

Pestilentes.

Latrones.

Philo.

Origenes.

D. Ambrosius.

D. Ambrosius.

D. Gregorius.

D. Hieronymus.

D. Hieronymus.

Rupertus.

Origenes.

D. Hieronymus.

Tren. 2.

D. Chrysothomus.

delissimo repletò, omnem gratiæ splendorem amiserunt. C

His positis, ut propolito dubio satisfaciamus, dicimus. Primò, quòd tempore persequutionis, tam lupi, idest Diaboli, quàm lupi, idest hæretici, non est licitum Pastori, suum gregem relinquere. Cùm enim salus subditorum (qui finis obligationis Episcopalis est) exigit præsentiam Pastoris; tunc profectò personaliter gregem suum deserere non debet, propter quodcunq; commodum temporale, nec propter quodcunq; personale periculum imminens; sed debet animam suam dare pro ouibus suis, & resistere prædictis lupis, non quidem corporaliter, sed magis spiritualiter, per deuotam orationem, & sanctam prædicationem, ac doctrinam; ne diabolica tentatione, puta desperatione, finali impenitentia, atque aliis grauissimis malis, quæ sine Pastoris auxilio curari non possunt, atque etiam hæretica deceptione, pereant. Atq; ita tunc nõ licet fugere cù p̄sentia illius omnimodè sit gregi necessaria, maxime hæretico persequente, Nã (ut inquit Chryl. li. 4. de sacerdotio prope mediũ) & *Ciuitas quãdã in muro undiq; cincta est, eos irridet à quib⁹ obsidetur p̄sidio illo tutissima. Vbi vero quis murũ diruerit, ad portula tantũ magnitudinẽ, itũ longè illi abest septi p̄sidiiũ, et si firmũ alioqui, ac tutũ illud maneat. Hanc aliter igitur, & Dei Ciuitas, dum ipsam undiq; pro muro Pastoris solertia atq; prudentia cingit, aduersarij sua oēs machina, artesq; in opprobriũ risumq; cedunt, euaduntq; qui eã incolũt indenes atq; illesi, si autẽ eã parte aliqua demoliri, q̄s possit, ut uniuersũ nõ diuerit a parte totiũ, ut sic dicã labefactatur.*

Dicimus Secũdò, quòd si sermo sit de tertio lupo, idest Tyranno persequente uel hæretico potenti, tres in hoc sunt Patrum sententia; duæ extremae, & altera media.

Prima quidam est Athanasij, in Apologia ad Constantiũ, qui in laxiorem partem inclinans; nimum fugæ indulget. Vult enim fugam esse licitam, & laudabilem, quod multis varijsque exemplis ostendit, ac probat. Imò ait, in fuga magnam fortitudinis vim reperiri, dum non idèò à periculo mortis fugit homo, ut fugere velit à morte; sed idèò fugit, quia fuga illa se ad maiora, & grauiora pericula pro Christo, & suis ouibus subeunda præseruat. Qui dum mirabili modo in fugam damnantem inuehitur, proprios hic Athanasij uisum est nobis afferre sermones: sunt autem qui sequuntur. *Age, iam quid sacræ scripturæ de huiusmodi re loquantur incipiamus. Inde enim patebit eos patissimum cum Sacris litteris pugnare, & Sanctorum uirtutes, calumniari. Nam si uirperant eos, qui sese dum ad nocentem*

Sententia D. Athanasij fugam multũ indulget.

Varia exempla fugientium proponuntur ex sacra scriptura.

tem queruntur, occultant, & calumniantur, eos qui uitam persequutores, quid (quæso) facient, cùm uiderint Iacob à Fratre suo Esau fugientem? Mosensq; ad Madianitas metu Pharaonis secedere: aut quid isti, qui huiusmodi garrunt, respo debent Dauid, e suis adibus Saulem ob persecutores summissos fugienti & occultanti se in spelunca, faciemq; immutanti, quoad euaderet Abimelechum, & insidias declinaret? Aut quid dicent isti, qui ubique temere sublaterant, si uideant magnum Eliam, Deum nominatum, & mortuos excitantem, sese abdere propter Achab, & profugere ob minas Iesabel, quo tempore filij etiam Prophetarum, quæsi ad necem, sese in speluncis apud Abdiam recluserunt? Forstan nec de istis, ut nimis prius quicquam legerunt, neq; quæ in Euangelij sunt, meminerunt. Sed quid? num hoc ignorant, & discipulos propter metum Iudeorum, latebras, & recessus quæsiisse? & Paulum Damasci in sporta e manibus demissum esse, dum à gentis Præfecto quæreretur: Quo animo quæso ista de Sanctis legunt, aut quem ubi prætextum suæ temeritatis reperire possunt? Si enim illis timiditatem exprobrent, furunt: sin contra Dei uoluntatem fecisse arguant, prorsus scripturas sacras calumniantur. Nam & in lege Ciuitates refugiorum erant, pro ijs, qui ad eadem quærebantur, ut aliquo modo persequitorem euaderent. In consummatione porro seculorum, cùm aduenisset illud ipsum uerbum Patris, quod Mosi antea loquutum fuerat, rursus præceptum fugiendi condidit, Cùm uos (inquiens) persequuti fuerint in una Ciuitate, fugite in aliam, paulòq; post subiicit: Cùm uideritis illam abominationem desolationis, quæ dicta est per Danielelem Prophetam, consistentem in loco Sancto, qui legit, intelligat. Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes; & qui in tecto est, non descendat, ut aliquid tollat ex adibus suis, & qui in agro est, ne retrorsum se conuertat ad uerimenta. Hoc cum scirent Sancti, ad eam normam uitam suam temperauerunt. Quæ autem præsentiarum præcipit Dominus, ea quoque ante suam in carne conuersationem loquutus est in Sanctis, & hoc eunus forma, instituitque, hominibus perfectitudinem conciliat. Nam quod Deus iniunxit, faciendum est. Hactenus Athanasius. Qui plurimis alijs locis exemplo Domini, fugam laudat, atque magnificat. Sed quoniam ea hic adducere, esset totam ipsius Apologiam describere (quod non est uisum nobis) idèò ex illis plurimis, ad pauca suam sententiam demonstrandam, & corroborandam adiecimus, lectorem ad Proprium Athanasij fontem remittentes?

Secũda sũta est Terullia. in libello quem de fuga in persequutione,

Sententia Terulliani ni-

mium arcta
contra fugā.

Ratio Tertul-
liani contra
fugam.

quitione, contra Fauctum composuit, qui ex aduerso, nimis C
rigidus, & asper uidetur. Vbi non modò fugam damnat; sed
totis etiam viribus, plurimis conuicijs fugientes insequitur.
Tenet autem, præceptum illud Domini, vt scilicet, Apostoli
persequi in vna Ciuitate, fugerent in aliam, esse temporale, &
datum Apostolis eo tempore quo Christus viuebat, neq; eos
semper obligasse, vt toto scilicet vite eorum tempore, hoc fu-
giendi præcepto tenerentur. Ex quo infert, multò minus nos
esse præcepto illo adstrictos: imò verò tenet, nullo modo Pa-
stres fugere debere. Innititur autem vnica ratione, ad hoc
probandum. Quoniam (inquit) omnis persequitio est à Deo,
quam nos fugere non debemus. Verba eius sunt hæc. *Igitur cum etiam sub Apostolis ipsis temporale fuerit fuga præcep-
tum, sicut etiam reliquorum præscriptorū, non potest apud nos
perseuerare, quod apud Doctores nostros concessarū; & si non
proprie ad illos fuisset emissum. Aut si perseuerare illud Domi-
nus voluit, deliquerunt Apostoli, qui non vsq; ad finē fugere cu-
rauerunt. Videamus nunc, an & cetera Domini adicta, fugæ
perpetuo congruant præcepto. Primo quidem, si à Deo persequi-
tio est, quale est vt idem fugiendam eam mandet, qui & inferre
quam si euadi vellet, melius non immitteret. Ne voluntatem
suam, alia voluntate præuaricari videretur, aut pati enim nos
voluit persequitionem, aut fugere, si fugere, quomodo pati: si autē
pati, quomodo fugere? Iam verò quantitas inæqualitas sententiarū
inhibens fugere, & inuitantis ad passionē contrariū fugæ. Qui cō-
fessus fuerit me, & ego confitebor illum coram Patre meo. Quo-
modo confitebitur fugiens? quomodo fugiet confitens? Qui mei
confusus fuerit, & ego confundar eius coram Patre; si denito
passionem, confundam confessionem. Felices, qui persequitionem
passi fuerint causa nominis mei, Infelices ergo qui fugiendo, ex
præcepto non erunt passi. Qui sustinuerit in finem, iste saluabi-
tur. Quid ergo me iubens fugere, vis in finem sustinere? Tanta
diuersitas sententiarum si non congruit Diuine grauitati, appa-
ret quoq; præceptum fugæ, suam habuisse rationem quā ostendit.*

Hæc Tertullianus; Qui multis alijs rationibus, suam a-
struit opinionem.

Et licet D. Hieronymus in libro scriptorum Ecclesiastico-
rum, in tomo 1. Epistolarum, damnet Tertullianum, eiusque
librum de persequitione (quem nuper citauimus) nomina-
tū contra Ecclesiam factum esse dicat: cum propter inui-
diam, & Clericorū Romanae Ecclesiæ contumelias, a Mon-
tani hæretici dogma delapsus, ad illos conuicibendos libros

sc

D. Hierony-
Tertullianū,
& hunc sanā
librū de fuga
condemnat.
Tertullian⁹,
Montanū, hæ-
reticū sequi-
tus est.

A se totum conuerterit (sicut modò hæretici faciunt) nihilo-
minus ipse Hieronymus in hoc ipsum sequitur. quòd tenet,
*præceptū illud fugiendi, ad tempus à Domino fuisse traditū A-
postolis, seruandum tantū ab ipsis in illa prima sua legatione.*
Quod probat ex Antecedentibus, dum dixit Dominus; *In via
gentium, ne abieritis, & ex subsequētib; Non consuetabi-
tis Ciuitates Israel, donec veniat filius hominis.* Ob quas ratio-
nes, etiam D. Chrysoſtomus, præceptum hoc, tantū refe-
rendum esse vult ad illud tempus, quo tunc ad prædicationē
Apostoli mittebantur.

Sed hoc sanè præceptum Domini, non tantū ad tempus
primæ legationis Apostolorum extendi patet ex eo, quòd et-
tiam post ascensionem Domini, leguntur Apostoli ex vna in
aliam Ciuitatem fugisse. Deinde patet ex eo, quòd hoc præ-
ceptum, ponitur inter ea quæ potius ad futuram legationem
pertinent. Vnde rectè D. Aug. & alij, ad omnes saltem quo-
dammodo hoc præceptum, vel permissionem pertinere ar-
bitrantur, sicut & quòd sequitur: *Nolite timere eos, qui occi-
dunt corpus, & post hæc nā habent amplius quid faciant, &c.*

Tertia sententia media, est Augustini Epistola 180. ad Ho-
noratum, cui subscribunt D. Tho. loco citato, & Turrecrema-
ta, in Dominicam primam post 8. paschæ. q. 3. superius citata;
quos nos sequentes distinguimus. Quoniam aut persequitio,
est personalis. i. contra personam solius Pastoris, aut contra
totum populum: Si personalis, tunc vel excitatur ab Infidelibus,
vel à suis subditis: Si ab infidelibus, tunc, aut queritur vi-
ta tantū Pastoris, seu Prælati, aut etiam totius Populi: si ip-
sius Pastoris tantū, amplius inquirendum est. Quoniā aut
queritur ob causam ad fidem spectantem, aut non. Si verò
est cōtra Populum, & ob fidei causam, tunc aut populus vult
morari in Ciuitate, aut inde fugere. Rursus ex alio capite, si
persequitio contra Pastorem excitetur à suis subditis, tunc vi-
dendum etiam est, si omnes subditi sint prauī, aut partim praui,
& partim boni. Et tandem si omnes iniqui sint, & peruer-
si, videndum est, si est spes correptionis, & emendationis eorū,
aut non.

Dicimus ergo resolutè pro determinatione. Quòd quādo
Lupus, i. Tyrannus, aut Hæreticus potens, Pastoris tantū
personam, non propter Fidei causam, sed ob particulares ini-
micitias, & priuata odia insequitur, tunc licitè absq; dubio
Pastor fugere potest, imò & debet, ut ait Lyra. super Matt. c.
10. in hoc idem: *Si vos persecuti fuerint, &c.* Atq; ita laudabili-
ter fecit Athanasius, dum Arrianorum impetum, qui eius vi-

M 4 tam

Præceptū fu-
giendi ex sen-
tentia D. Hie-
rony. tempo-
rale fuit. Apo-
stolis.

D. Chrysoſt.
cū Hierony-
mo concor-
dat, quoad præ-
ceptū fugæ.

Opinio au-
ctoris.
Probat. Pri-
mo.
Probat. Se-
cundo.
D. August.

Tertia sentē-
tia de fuga,
media est D.
Aug. D. Tho.
& Turrecre.

Aurea qua-
stionis diluci-
datio.

Resolutio
eius.

Lyra.
Athanasij fu-
ga laudabili-
lis.

D. Tho. Can-
thuariensis fu-
ga, laudabi-
lis.
D. Aug.

Persequi, dia-
boli inuentū
est.
Si persecutio
fuerit contra
Prælaturam cā
fidei, & ex fu-
ga sequitur
scandalū, ten-
etur Præla-
tus non fuge-
re.

Egesippus.
D. Ambro.

Cur Petrus
Apostolus tē-
pore Neronis
persequentis
a Christo re-
prehensus sit.

tam expetebant, fuga euasit, & Paulus, qui ne à Damasci Præ-
fide caperetur, fuga (per murum in sporta diuissus) vitæ con-
sultuit: quem immitatus est D. Tho. Cathuariensis, qui in An-
glia ad mortem persequutus, non aliter quam terga verten-
do inimicos delusit. Quam fugam consuluit Aug. in Epist. 180. præcitata ad Honoratum ijs Verbis. *Fugiant serui Chri-
sti de Civitate in Civitatem, quando eorum quisq; specialiter à
persecutoribus queritur; Ut ab alijs, qui non ita queruntur, nõ
deseratur Ecclesia.* Quoniam ut inquit Athanasius in citata
Apologia, *Fugere Deus iniunxit, & Sancti factitarunt. Per-
sequi enim Diaboli inuentum est, qui omnibus infestus, ubique
persequendi vorum concipit.* Hæc illæ. Quod si persecutio in
Prælaturam solum fuerit excitata, ob Fidei causam, & non ob
liuorem, aut alia priuata odia; tunc si ex fuga Prælati, scanda-
lum aliquod in fide in ipsis subditis sequatur; tenetur Prælatus
non fugere, sed remanere cum grege, & ponere (iuxta do-
mini verbum) *animam suam pro omnibus suis.* Maiorem enim
tunc pusillus grex ex Pastoris absentia in fide iacturam, ma-
iusq; detrimentum percipiet, quam si Pastoris uita, morte su-
perueniente, deficeret; cum hoc esset damnum corporale, il-
lud autem spirituale. Vnde ut ait Egesippus lib. 3. suæ histo-
riæ c. 2. & D. Ambro. in oratione ad Auxentium de Basilicis
tradendis, cum Petrus Apost. ob causam fidei, Neronis perse-
cutionem fugiens Roma discederet, Christus ei obuiam factus
est: cumq; Petrus ab eo fessitaretur dicens; *Domine quo
vadis,* Christus obuerso vultu improperans ei respondit. *Va-
do Romam iterum crucifigi.* Quibus verbis Petrum repre-
hendit, dum illo tempore, quo ei erat in fide propugnandum
& aduersario resistendum; timidus & formidolosus, (relictis
suis ouibus, quod facere nõ debebat) à Persequente fugiebat.

Si verò nullum omnino timeatur scandalum in grege, tunc
licet Pastori fugere, cum ex ipsius fuga, gregi nihil mali ad-
ueniat. Quod si persecutio fuerit in causâ Fidei, contra gre-
gem, & Pastorem; tunc nullo modo licet Pastori gregem
suum dimittere; sed si grex voluerit fugere, potest, imò de-
bet cum eo ire. Si autem grex in duas partes diuidatur, quarum
vna fugere velit, altera verò permanere; tunc relicto
Vicario idoneo parti remanenti, potest & debet cum alijs
fugere. Quod si persecutio à proprijs subditis in Pastorem
oriatur; tunc si subditi partim sint boni, partim verò ma-
li, si de malorum salute spes fuerit frustratoria, non de-
bet bonos relinquere; si verò fuerit spes de conuersio-
ne eorum, eo tempore, debet Christi exemplo, non agin-

ta

tanoué bonas oues in virtutū securo deserto relinquere, &
querere pereuntē. Quod si totus grex fuerit puerfus, & mihi
lominus eius salus speretur, debet remanere Pastor. Sin uerò
eorum salus fuerit omnino desperata; tunc sine peccato
licebit Prælato fugam arripere, ut ait D. Gregorius li. 2. Dia-
logorum.

Ut uerò Tertulliano respondeamus, eiusque dictum exa-
minemus, dicimus, D. Hilariū tenere oppositū illius quod
ipse tenet. Vult enim Hilarius, præceptum illud, uel potius
consilium illud Domini, ut Apostoli persequi in vna Ciui-
tate pergant ad aliam, non esse tantum extendendum ad pri-
mam legationem Apostolorum; sed etiam ad secundā, quan-
do scilicet dimissa, ac relicta Iudæa, ad gentes uocandas se
conuerterunt; iuxta illud actorum 13. *Vobis oportebat primū
loqui verbū Dei, sed quia repulistis illud, & indignos nos Iudi-
castis aeterna uita, ecce conuertimini ad gentes.* Atq; ita non esse
temporale, sed ad nos usque extendi, ita ut tunc fugere possi-
mus, & debeamus, quando id ratio à Spiritu sancto edocta,
commonuerit.

Vnde sciendum est, quod non ideo Dominus persecutio-
nem mittit, ut ab ea fugere non debeamus, sicut ait Tertul-
lianus, sed potius, ut ueniente persecutore, per patientiam
gloriæ coronam mereamur: & in ea (Charitatis officijs erga
Proximum expletis) Domini opus impleamus. Quoniā
B verò est dare maius, ac minus opus, in his quæ homo opera-
tur; ideo cum duo horum concurrunt, quorum unum alte-
ro maius est; potius debet homo maius, quam minus imple-
re. Sancti ergo, quoniam necessarii erant ad Euangelium dif-
feminandum, & Christi fidem media prædicatione, per uni-
uersum orbem propagandum; ideo in suis persecutionibus
dum quærebantur, fuga multocius uitæ suæ consulebant; nõ
tam mortem timentes, quam se ad maiora subeunda tormē-
ta pro Christo, & suis ouibus reseruantes, ac præparantes.
Quoniam uidebant tunc, ex eorum uita, maius Ecclesiæ
Christi bonum, atque emolumentum euenturum, quam si
Tyrannise, & persecutoribus ultrò offerentes, euaginato
gladio ocumberent.

Vnde ut bene notat D. Thom. 2. 2. q. 64. artic. 4. & Opus.
58. fugere potest Iustus propter tria, scilicet, aut ut Persequi-
tor quiescat, quod fit dum propter particularia, & priuata o-
dia persona tantum Prælati queritur, ut diximus, aut ut præ-
ceptum Domini opus perficiat, & ut gloriosorem sibi coro-
nam acquirat. Vnde multocius illud fugere martyrum; &

Ec-

D. Gregor.

Ad Tertullia-
num respon-
detur.

D. Hilarius.

Præceptum,
uel consiliū
illud Domi-
ni de fuga,
extendit se ut
que ad secun-
dā Apostolo-
rum legatio-
nem, imò us-
que ad nos.
Acto. 13.

Non ideo Do-
minus perse-
cutionē mit-
tit ut ab ea
nõ fugiamus,
ut uoluit Ter-
tullianus.

Cur sancti dñi
à Tyrānis ad
mortem quæ-
rebantur sa-
pè fuga uitæ
consulebant.

Iustus bene
potest fuge-
re, ppter tria,
ex doctrina
D. Thomæ.

Libri Primi, Disputat. I.

Luctum fuge
quod, & quā
sum sit.

Ecclēsiæ Pastorum, non est fugere (ut uult Tertullianus) sed **C** persistere, & permanere: atque illud ipsum fugere, est pati, & perseuerare in fine, ac Dominum confiteri: dum non ideò fugit ut fugiat, sed ut alij (se tuto) liberentur, & maiores exestans labores, à Tyranno uel potenti aliquo, post multas ad Deum conuersas animas, maiori patientiæ, aut Martyrij palma decoretur. Quomodo autem hæc omnia regulanda sint, satis superque declarauimus præcedenti quæstione, ubi ex regulis ibi assignatis, quid in persecutionibus faciendum sit dignoscitur. His omnibus expositis, cum quæstioni secundæ ultimum calamum adhibuerimus; ad tertiam nos breuiter enucleandam præparemus.

QVAE-

A QVAESTIO TERTIA

An Rex, uel Princeps iusta lege impedire possit Curatum, & alios à Ministerio Infectorum.

HOC dubium, mouetur propter Doctore quemdam subtilem, qui eo argumento contendit probare, Curatum non obligari ad ministrandum sacramenta Infectis. Quod Principes seculares pro status incolumitate, leges faciunt inuiolabiliter obseruandas de non conuersando: quocirca Curatum hac quoque lege ligari, & affici. Ut igitur appareat quanti roboris sit hoc argumentum, uidendum est breuiter, An talis lex, si promulgetur, sit iusta? Et uidetur, quod sic.

B Primo ex generali consuetudine; quia tales leges in locis infectis passim feruntur, nec ab Episcopis, uel Papa reprehenduntur: ut dum fit Quarantina, quæ singulare remedium ab omnibus peritis iudicatur.

Secundo. Quia opera Curati, ut superiori quæstione probatum est, non est simpliciter necessaria ad salutem animæ; Vnde propter bonum commune incolumitatis iuste potest impediri, cum non teneatur Princeps subditos inducere ad omne melius, ut ait D. Thom. quodlib. 1. articu. 15. ad ultimum.

Tertio ob experientiam, contagij, cum sit mortiferum, uariisq; indistinctè enecet, tanto malo succurrendum erit, non alio sanè remedio quàm simili Principis prohibitione. In oppositum est scriptura. Quia bonum animæ, & bonum spirituale etiam minimum præstat saluti corporali totius mundi: *Nonne Anima plus est, quam corpus, &c.* Matthe. 6.

Pro decisione huius quæstionis ponentur tres Conclusiones; & deinde satisfiet argumentis. Videat autem, qui uoluerit D. Thom. super hoc agentem, in quodlib. 12. quæst. 18. artic. 30. Vbi Quærit, utrum quis prohibitus à Principe seculari

Primum argumentum.

Secundum argumentum.

Tertium argumentum.

D. Thom.

Libri Primi, Disputat. I.

culati dimittere debeat prædicationem? sit igitur.

Prima Con-
clusio.

Prima Conclusio. Curati, & alij ministrantes, seu ministrare uolentes in seclis, non possunt iusta lege impediri. Vnde impediendi possunt non obedire. Hæc Conclusio uera ostenditur,

Probatur primo.

Isid.

D. Tho.

Ut aliqua lex sit bona, det esse religioni congrua. Lex humana ut sit iusta, debet proportio- nari legi diuinae.

Probatur secundo.

Minus bonum debet postponi maiori bono.

Probatur tertio.

Omnia consilia sunt in præcepto in casu necessitatis. D. Thom. Gabri.

Probatur quarto.

Duplex est in Ecclesia potestas spiritalis, & temporalis. Gladius temporalis debet ad nutum subesse spiritali.

D. Bernar. Probatur quinto.

Nota. Claudius Epencaus.

Primo ex natura legis. Nam, ut Isid. lib. 5. Ethimolo. cap. 3. & 21. & S. Thom. 1. 2. quæst. 95. artic. 3. aiunt, *Prima conditio humana legis est, ut sit Religioni congrua.* Quilibet enim res recta, & mensurata, oportet, quod habeat formam proportionatam suæ Regulæ, & mensuræ. Lex igitur humana, debet esse proportionata legi Diuinæ, ut sit iusta; cum ab illa, deriuetur. Esset autem contra bonum Religionis, si talia ministeria ad salutem animarum spectantia, in periculo mortis impediuntur.

Secundo. Id quod melius est secundum optimam rationem, debet anteponi minori bono; atqui finis legis præfata, sicut & cuiuslibet humana; est corporalis hominum utilitas leg. nulla. ff. de leg. Hanc autem cadere unius solum animæ salutis, & ratio, & ordo charitatis exposcit, ergo.

Tertio opera misericordiæ tam corporalia, quam spiritalia, eo tempore sunt in præcepto, propter euidenter necessitatem indigentium: omnia enim consilia sunt in præcepto, in casu necessitatis, ut ait S. Thom. quodli. 4. arti. 20. & 1. 2. quæst. 108. artic. 4. ad 4. & 2. 2. quæst. 73. artic. 3. Et alibi Gabri. dicto serm. de fuga pestis; & communiter omnes. Ergo hæc impedire esset peccatum mortale. Vnde lex talis ex se est iniusta.

Quarto. Duplex est in Ecclesia potestas, sicut & duplex gladius, spiritalis, & temporalis, iuxta illud uerbum Euangelij, *Ecce gladij duo hic*; inter quos gladios hic ordo describitur in extrauaganti, Vnam sanctam, de maiestate, & obedientia; ut gladius temporalis, sub sit spiritali; nec illi debeat aduersari, sed ad nutum eius moueri, & in eius auxilium, quod est dictum D. Bernardi in libro de Consid. ad Eugen. igitur gladius temporalis, spiritali impedire non debet.

Quinto. Quia facere talem legem, est magis Deum ad furor, & iracundiam prouocare; Etenim tunc multi in necessitate spiritali morientes, sine auxilio damnabuntur. Quo circa Deus intensius tendet arcum, & sagittas uibrabit. Si enim propter unum peccatum Dauid, numerando populum, pestilentiam in Israel immisit; quanto magis &c.

Auerte hic cum Claudio Espinneo, ubi supra, pestem in scripturis sanctis, Dei plagam, uirgam, & manum nominari

Quæstio Tertia:

95

Ari Exod. 9. Leuit. 26. Deuter. 28. 2. Reg. 24. Primò Paralip. 21. Ezech. 6. 14. 33. & tanquam ultionem meritam, immitti. Ad hæc plagam esse certam, certoq; numero percutientem, non incertam, uel fortuitam, non Nichomachiæ, id est nocturnæ pugnae similem, in qua non est certa plagæ directio; non temerè ferri solos, ut uel præsentem feriat, uel fugientes non tangat; sed Diuina scientia, & moderatone inferri non minus, quàm bellum; in quo si gladius hominum, licet manibus administraretur, non temerè fertur, iuxta illud Esaiæ 65. *Numerabo uos in gladio*, quid hic? Vbi omnia Diuinitus absq; mortalium quem perficiuntur? Hinc obseruare est, multos, licet non fugiant, peste tamen non corripi; multos contra fugientes, non effugere. Sic Ezech. 9. præsignantur ab Angelo, quibus, quæ uel ratione parcendum sit, quibus (cadentibus reliquis) illæsi permaneant; & Ezech. 14. Noe, Iob. Danieli datur, grassante peste saluare animas suas pro Iustitia. Vnde capit. 6. comminatur ita Dominus; *qui longè est, peste morietur*, ne quis cogitet ad indictum peste contagium tantum respiciens, uel hunc idè percuti, quia non fugerit, uel illum, quia fugerit euasisse; cum contra Domini nobis uox affirmet, *omnes capitis nostri capillos patri esse nostro numeratos*, Matth. 10. Luc. 12. Hæc iste.

B Accedit huc, quod Ecclesia sancta, pestem perpetuo uocabulo, Dei flagellum appellat. Vnde omnes Canonistæ definiunt, *esse bellum Dei contra homines*. Ita Euseb. loco infra imediale citando, Ripa, & Abulen. ubi supra. Placandus est itaq; Deus, non irritandus; quod per huiusmodi legè fieret.

Sextò. Quoniam Pontifices summi, Indulgentias concedere consueuerunt ijs, qui tempore pestilentia Insectis ministrant, ut Clemens 6. Gregorius 13. Et alij.

Adde, quod in quibusdam Prouincijs, Rectores iuramento explicito ad hoc se adstringunt, ut beneficium accipiant. Multæ item erectæ sunt societates, & in dies ad hunc effectum eriguntur. Quid? quod optimè posset hodie ad obsequium Insectorum Religio institui, iuxta S. Tho. 2. 2. quæst. 188. art. 2. & artic. 4. in argumento, sed contra. Vnde in collationibus Patrum, collat. 14. c. 4. in fin. Abb. Nestorius, distinguens diuersa Religionum studia, & genera dicit. Quidam summam intentionis suæ erga institutionem fratrum, & Cœnobiolorum curam, quosdam Xenodochij id est hospitalitatis delectat obsequium. Quidam eligentes ægrotantium curam; alij intercessionem, quæ pro miseris, atq; oppressis impenditur, exequentes &c.

Pestilentia Plaga, certo & non temere hominibus inferitur. Isa. 65.

Ezech. 9. Ezech. 14. Ezech. 6.

Matth. 10. Lucæ. 12.

Quid sit Pestis. Euseb. Ripa. Abulen.

Probatur sexto conclusio. Tempore pestis conceduntur indulgentia. Multæ societates erectæ sunt pro tempore pestis. D. Tho.

Varia Religiosorum studia, & exercitia.

Et

Nota.

Et nota, quod sicut oportuissimum fuit, ut praeter ordinarios Praelatos, alij adsumerentur ad officia predicandi, & confessiones audiendi propter multitudinem fidelis populi, & difficultates inveniendi sufficientes personas distribuendas singulis pl. bibus; sic etiam Religiones ad militandum necesse fuit institui, propter defectum saecularium principum, ad resistendum Infidelibus in aliquibus terris; ita quoque oportuissimum esset institui ad obsequia prestanda infectis in pestilentiae tempestate, ob morientium multitudinem, ob Curatorum tarditatem, raritatem, & impotentiam ad supplendum singulis. Si enim licet ad militandum, ut in artic. 3. ubi supra scribit D. Thom. multo magis ad alia misericordiae opera; ut ad peregrinos suscipiendos, ad uisitandos, & redimendos captiuos, &c.

Oportuissimum fuit institui religionem ad militandum infectis in pestilentiae tempestate.

D. Thom.

Potest alicui imponi poenitentia ut ministret infectis, ex D. Th.

Probatu sepultio Conclufio.

Egregia Piorum gesta erga infectos. Euseb. Nicepho. Diony. Alex.

Feruo charitatis multo in feruendis infirmis.

Accedit etiam, quod posset etiam alicui poenitentia imponi, ut ministret infectis, quemadmodum, ut militet in sub sidium Terrae Sanctae, ut ait S. Tho. dicta quaestione, art. 3. ad ultimum.

Septimo, & ultimo. Quia condere talem legem, est immoderate spiritum sanctum Dei. Vt autem haec ratio radice percipiatur, recitanda sunt egregia Piorum gesta erga Infectos.

Euseb. Caes. li. 7. histo. Eccle. c. 17. & Niceph. li. 6. c. 19. & 20. Christianorum pietatem in infectos, ex Dionysio Alexandrini epist. ad Hieracem Aegypti Episcopum sic declarat: *Pace Christi Ecclesis sub Galieno Caesare data, pestifer, ac letalis morbus, bellum continuo insequutus est. Res plane illis ad terrendum omni meo formidolosior, ad excruciantum quavis calamitate inferior, acerbiorque, & ut proprius illorum scriptor memorat, ad cogitandum solum omnium opinione maior. In hac quam plurimi e fratribus nostris adeo immenso quodam charitatis, & fraternae benevolentiae ardore erant inflammati, ut minime sua parcentes uita; sed ipsi sibi inter se firmi adhaerentes, eos qui morbo opprimebantur, nulla sui cura, aut cautione adhibita, se dulo inuiserent, illis inseruirent assidue, pro uiribus ob Christi amorem curarent, una cum illis decederent e uita libentissime contagione aliorum infecti, etiam morbum a proximis quodammodo ad se attraherent, suaque sponte aliorum maiores benenole mitigarent. Multi item, dum alijs aegrotantibus curam adhibent, alijsq; uires restitunt: ipsi aliorum mortem in se deriuantes uitam amittunt. Et uerbum illud, quod uulgo sepe dicitur, quodque uera benevolentia solum uidetur conuenire, nimirum, ut singuli pro amicis abeant e uita, seque eorum curam, ut ita dicam, reuelamentum efficiant, re ipsa expleuerunt.*

Ex

A Ex fratribus igitur, qui uirtute facile erant praestantissimi, ad huiusmodi mortem appetuerunt; Quorum nonnulli erant Presbyteri, alij Diaconi, quidam & Populo uirtutis ergo, multum laudati, adeo, ut istud mortis genus, quod propter incredibilem pietatem, & robustam fidem suscipiebatur, nihil a martyrum splendore abesse uideretur; quin etiam sanctorum corpora manibus erectis, supinisque, excipere, gremio suo reponere, obcludere oculos, ora obturare, gestare humeris cadauera, decenter ornare, illis adhaerere, amice complecti, lamare accuratè, & linteo funebri inuoluere non sint grauati. Itaque, qui supererant, paulo post similia officia in se collata propterea adepti, quod eandem mortis uiam instarent, quam qui praeterierant institissent: Gentiles autem uis omnia fecere contraria. Eos enim, qui aegrotare incipiebant, ab adibus extrudere, deserere amicissimos, in plateas se minus projicere, cadauera insepulta, canibus exponere dilanianda, mortis participationem, & quasi communionem auertere, quam plane, uel infinita diuerticula quarentes, nullo modo poterant euitare. Haec Dionysius.

Perspicis ex his, quanto opere Gentilium moribus, & immanitati lex huiusmodi propius accederet. Verum Christianorum in paganos, nedum in suos officia refero, Ex Euseb. lib. 1. cap. 7. & Nicephoro lib. 7. cap. 28. Haec igitur sunt mala,

B. quae pariter in eundem temporis articulum incidebant. Quo quidem tempore (ait Euseb.) clara singularis Christianorum erga quemque, & studij, & pietatis animi inditia apud omnes increbuerunt. Nam ipsi soli in tanto malorum cumulo, suis recte factis, & pijs officijs misericordiam declarabant, & benignitatem; quorum alij in dies singulas mortuorum funeribus, & sepulchris: (in finiti enim erant; quibus sepeliendis nemo curam adhibuit) diligentem nauarunt opera. Alij multitudine eorum, qui per totam Ciuitatem fame urgebantur in unum coacti, omnibus panes disperterunt usque; adeo, ut hoc praclarum facinus, per omnes homines constanti fama, et magna celebritate peruaderet: et singuli, Christianorum Deum gloria, et laude predicarent, eosque solos, et ueros Dei cultores, et factis comprobatos fatebantur. Haec ille.

Biondo lib. 2. Roma triumphantis, illustre Ethnicorum factum refert tempore pestis, quae tenuit Romanam, antequam a Gallis caperetur, hoc est, ferè tempore Eudrae, & Platonis. Habes item B. Bernardini senensis exemplum, concinnè a Reuerendo P. Possauino societatis Iesu recitatum in suo uulgaris libello, edito sub hoc titulo, *Cause, & remedi della Peste*; Lege item uitam B. Columbini, B. Rocchi, & aliorum, in qui-

Gentilium immanitas erga aegrotos, & mortuos.

Christianorum officia in paganos. Euseb. Nicepho.

Infiniti ferè mortui sepeliuntur.

Famelici, piorum opere pane refocillantur ne pereant.

Illustre factum Ethnicorum tempore Romanae pestis. Biondo. P. Possauinus

quibus præclara exempla inuenies. C

Pestis in Flan-
dria, ieiunij,
& publicis
orationibus
sedatur.

Ad pestē Ro-
mæ sedandā
D. Gregorius
magnus lita-
nias instituit.

Litanias ordo
ex præcepto
D. Gregorij.

D. Gregorio
predicāte Ro-
mæ tempo-
re pestis, 80.
homines ceci-
derunt mor-
tui.

Lipomanus
Eustatius.
D. Gregorius
cum Eustatio
quaestionem
de resurre-
ctione ha-
buit.

Postremò accedit ratio. Quoniam pari etiam ratione, im-
pediendæ essent publicæ processiones, & obsecrationes ad
Deum, pro tanti mali expulsionem, ac liberationem; quod tamen
alienum esse à Patrum institutis, declarant, cum factum san-
cti Maccharij Patriarchæ Antiocheni; qui cum in Gante Ci-
uitate Flandriæ tantopere Pestis sæuisset, ut nullus ferè re-
mansisset, qui cadauera sepulchro mādare posset, per triduum,
etiam infantibus, & bestijs uniuersali indicto ieiunio, publi-
cam processionem cum sanctorum reliquijs celebrarunt: ad
quorum Dominus lachrymas, & pœnitentiam respiciens,
plagam cohibuit; tum etiam facti D. Gregor. Magni, qui Pe-
lagio peste extincto succedens, ad huiusmodi plagam, quæ
Romanā Urbem adeo lanauerat, ut etiam corporali uisu sa-
gittæ cælitus descendere, & singulos quosq; percutere uide-
rentur sanandam, septiformem litaniam instituit, iuxta hanc
distributionem:

Litania Clericorum, exeat ab Ecclesia sancti Ioannis Bap-
tistæ.

Litania virorum, ab Ecclesia sancti Martyris Marcel-
li.

Litania monachorum, ab Ecclesia sancti Ioannis, & Pau-
li.

Litania Ancillarum Dei, ab Ecclesia BB. Martyrum Cos-
mæ, & Damiani. D

Litania fœminarum coniugarum, ab Ecclesia sancti Pro-
thomartyris Stephani.

Litania Viduarum, ab Ecclesia B. Martyris Vitalis.

Litania pauperum, & infantium, ab Ecclesia B. Martyris Ce-
ciliæ.

Hi omnes, ex diuersis locis ad unam, & ad eandem Eccle-
siam sanctæ Genetricis Domini conuenientes, ut qui simul
omnes, inquit, peccauimus, simul omnes mala quæ feci-
mus, deploremus. Accidit autem, ut ea die, in tantum lues
ipsa iudicio Diuino desæuierit, ut intra horam, dum voces
Plebs ad Dominum supplicationis emitteret, octoginta homi-
nes, in terram corruentes, spiritum exhalarant; nec ob id à
supplicationibus, & concione cessatum fuit, donec miseratio
ne Diuina pestis ipsa quiesceret. Lege eius vitam à capit. 37.
usque ad 44.

Refert Lipomanus Episcopus, tom. 7. ex Eustatio, B. Euthi-
chium Constantinopolitanum Patriarcham, (is ille est, cum
quo quaestionem D. Gregorius de resurrectione habuit; ut
habe-

A habetur 14. Moral. cap. 31. & 32.) supplicationibus, quas ipse
cum Christi studiose populo adhibuit, à sanctissima magna
Ecclesia incipiens, usque ad eadem semper Virginis; Mariæ,
quæ in Blachernis colitur, pestilentiam diuturnam à Bisfan-
tio fugasse. Atque hæc de septima ratione.

Octauo accedat argumentum ex ueteri testamento. I. leui.
14. tempore lepræ, morbi sanè contagiosi, sacerdos ingredie-
batur domum leprosi ad mundandum, uel iudicandum, nec
expelebatur; ergo multò minus impediendus est noui tes-
tamenti sacerdos, ab obsequio infectorum. His igitur ratio-
nibus allatis, sit nostra prima conclusio probata.

Quod autem in ea dictum est, posse scilicet, Curatum im-
pedienti non obedire, est D. Tho. 1. 2. quaest. 96. artic. 4. ad se-
cundum, & 2. 2. q. 60. artic. 5. ad primum. Ex quo sequitur,
quod curatus, in casu, tenetur talem legem non obseruare,
puta in extrema, vel graui necessitate spiritali proximorū.
Oportet enim obedire magis Deo, quam hominibus. Act. 4.

Secunda Conclusio. Princeps, iuxta lege potest impedire
curatum, & alios ministrantes infectis, à sanorum commer-
cio. Hæc Conclusio, est conformis iuri naturali, & scripto.
Naturali quidem, quoniam membrum putridum, aut putri-
do vicinum, ac probabiliter suspectum, ne alios contaminet,
optimo iure abscinditur, & à toto separatur. Neque enim
iusum est, ut propter unum, vel alterum communitas uni-
uersa lædatur, iuxta illud.

*Morbida facta pecus totum corrumpit ouile; & iterum, Mo-
dicum fermentum. totam massam corrumpit.* Iuri etiam scri-
pto contradicit; Quia Leuit. 13. & 14. & Num. 5. & habetur.
33. quaest. 3. can. hoc ipsum; traditur lex de separatione lepro-
si à Castris, ne contaminet ea, & Leui. 14. domus leprosi clau-
debatur septem diebus, quo tempore omnia efferebantur
de domo radebantur lapides, & parietes, rasura in locum
immundum extra Ciuitatem proieciatur; & denique si
quispiam domum introisset, quamdiu immunda erat, im-
mundus erat usque ad uesperam, & qui dormiebat in ea,
uel comedebat, lauabat uestimenta sua. Hæc autem lex, ut
ibidem notauit Antonius Fonseca, in postillis super Com-
ment. Caieta. est iustissima, & habet connexionem cum
charitate; cum propter horrorem, tum etiam propter conta-
gionem. Unde in Concilio Vormatiensi cap. 31. ita habe-
tur. *Leprosi si fideles fuerint, Dominici corporis, & sangui-
nis participatio tribuatur; cum sanis autem eis continua ce-
lebrare non permittatur.* Atque id seruat consuetudo Ge-

Probatur O-
ctauo, Con-
clusio.

Curatus pōt
non obedire
præcipiēti, ne
tempore pestis
ministret
ex D. Tho.

Act. 4.
Secunda Cō-
clusio.

Princeps iux-
ta lege pōt
rēpore pestis
impedire Cu-
rati à cōmer-
tio sanorum.

Probatur Cō-
clusio ex iure
naturali.

Probatur Cō-
clusio ex iu-
re scripto.

Leuit. 13. &
14. Num. 5.
Leuit. 14.

Leprosi do-
mus septem
diebus clau-
debatur.

Ritus circa
leprosi do-
mum.

Antoni. Fon-
seca.

Concil. Vor-
matiē. præcipit
ut Xpiani le-
prosi, possent
ad cōionē ad-
mitti, nō autē
cum sanis cō-
uiuare.

Leprosus se-
parandus est
à conuersatio-
ne sanorum.

Panormit.
Leproso iure
interdicitur
ingressus Ec-
clesiæ.
Panormit.

Filij leproso-
rum separan-
tur à parenti-
bus.

Syluest.
Cōiux sana,
non tenetur
habitare in ea
dē domo, vel
lecto, cū uiro
leproso.
D. Tho.
Paluda.
Ricard.

Bonauen.
Archidia.
Syluest.
Mulier nō te-
netur redde-
re debitū vi-
ro leproso si
esset pericu-
lum de conta-
gione.

Duran.
Paluda.
Caieta.
Syluest.

D. Tho.
Ricard.
Angelus.
Gosferus.

Probatur Cō-
clusio.
Rector, lepro-
sus factus, ab
administra-
tione sui of-
ficij remouet-
ur.

D. Tho.

neralis sacris approbata Canonibus, ut est. *Tex. & Gl. c. r. de C. coniug. lepro. & Panorm. ibid. nu. r.* separandus est autem non solum à conuersatione leprosus: imò & à Carmeterio sanorum propter horrorem. *Panorm. ca. 2. de Ecclesi. ædificandis.*

Adde, quòd leproso iure interdicitur ingressus Ecclesiæ, propter scandalum sanorum *Text. & Panormitanus, in cap. de Rectoribus, de Cleri. ægro. num. 3. & quarto.* Cùm igitur etiam in pestilentia, contagium maximè præualeat, non solum ipsum infecti; uerùm etiam, & qui cum eis conuersantur, cautè, & prudenter erunt sequestrandi.

Confirmatur. Quia filij leproforum separantur à parentibus, & debent manere cum sanis, ne inficiantur (*Im oēs Doctores, vt inquit Syluest. verb. lepra nu. 3. in fin.*) ergo à fortiori. Rursus Coniux sana non tenet cohabitare in eadem domo, uel lecto, cum coniuge leproso; si inde imminet sibi periculum probabile mortis, vel similis infectionis, vt ait *S. Tho. in 4. d. 2. q. 2. arti. 3. ad 3. & d. 3. 2. q. 1. & d. 3. 6. q. 1. Palud. in 4. d. 3. 2. q. 1. arti. 2. Concl. r. Ric. & Bonau. in 4. Vt ait etiam Archid. què citat, & probat Syluest. verb. debitū §. 1. & verb. lepra, nu. 3.* Imò nec reddere debitū tenetur; etiã separatim à leproso conuēti uiuat: si moraliter ex tali redditione debiti, periculum mortis, vel similis infectionis imminet, ut optimè *Duran. Palud. & Caiet. in sum. ca. de vsu Matr. mo. & Syl. D. uel. docent.* Vnde venit limitandus *tex. in c. 2. de coniug. lepro. & S. Thom. & Ricard. in quarto, qui sine limitatione dixerunt, teneri ad debiti redditionem.* Nec audiendus est Angelus, & Gosferus dum aiunt, quòd tenentur indistinctè habitare. De qua re legendus est *Sot. in 4. d. 3. 2. q. 1. ar. r.*

Probatur quoque Conclusio ratione. Quia tenemur impedimenta ad sanitatem corporalem remouere. *Nemo enim carnem suam odio habet, sed nutrit, & fouet eam.*

Ex hac conclusione; sequitur vnū Corollarium uidelicet, quòd Curato exposito infectorum obsequio, necessariò dandus est coadiutor. Iura enim decernunt, vt Rector factus leprosus, propter scandalum sanorum, & eorum, qui Ecclesiam ingrediuntur; & ob abominationem, & horrorem Populi, remoueat ab administratione officij, & Ecclesiæ, dandus uè sit ei Coadiutor *cap. tua nos, cap. de Rectoribus, de Clerico ægro. & habet Sanct. Thom. 2. 2. quæst. 108. artic. 4. ad secundum, & 3. par. quæst. 82. artic. 10. ad tertium, & in 4. distinc. 9. artic. 4. quæst. 3. ad tertium, ergo, & in causa pestis, si sit infectus, uel cum infectis conuersetur, propter eandem rationem, Coadiutorem recipiat necesse est. Huc*

facit.

A facit dictum Panormi. dicto cap. *Tua nos, numero tertio, quòd Propter bonum publicum, potest quis remoueri ab Ecclesia sua.* Coadiutor aut assignabitur per inferiorem à Papa, nisi sit Episcopus, iuxta Panorm. dicto ca. de Rectoribus, nu. r.

Adde, quòd leprosi, proprium sacerdotem, qui cum alijs non se immisceat habere debent, *cap. primo de Ecclesi. ædificandis; ergo, & infecti.* Ex his concluditur, qd sicut non esset iuxta lex, qua prohiberetur Parochus à ministerio infectorum, ita iuxta esset lex, qua ipsum prohiberet à commercio sanorum, quibus alius Vicarius in supplementum traderetur.

Tertia Conclusio. Impium, & crudele est, Christianæque pietati contrarium, hominem etiam pestilentiissimum, de domo proprie suæ habitationis eicere, aut in eadem concludere, si per hoc, periculo salutis animæ, vel corporis exponatur. Hæc Conclusio est *Gabr. in dicta quæst. conclusione quinta, & Probatur.* Quia in proximis, certa salutis pericula, omnibus sunt modis cauenda, & misericorditer subleuanda. Impium itè est, & contra regulam Apostoli, nō condolere miseriam proximi, & crudelius addere afflictionem afflicto. Hinc sequitur, qd iniustum est, timore incerti euentus mortis, loci ingressum prohibere, si ex hoc pauperes illius ad extremam necessitatem contigerit peruenire. Sic sentit *Gabr. in ead. q. concl. 6. & de se parat. ad namq; est occasio præbere morti.* Dicit enim *Aug. Si non paupisti occidisti.*

Solet at hoc pestis tpe, fames, ac ingens alimentij penuria plebem torquere, cui aliquando à Cælo alimento misso, non aliter atq; manna olim Israelitis delapso, diuina prouidentia subuentum est. *Lege Euagr. lib. 2. Histori. Ecclesi. c. 6. Cuius uerba sunt hæc. Is de temporibus tanta fuit imbrum paucitas in utraq; Frigia, Galatia, Capadocia, & Cilicia, ut hoies rerum necessaria rum penuria coacti, alimentum pestiferum, & exitiale caperet. Vnde de ei pestis nata est, & ob uictus mutatione, egrotare ceperunt, ac corporibus intumescētib; propter nimiam inflammatione, lumina amiserunt, ac tussi simul afflictati, tertio die migrarunt è uita. Cui quide pestis, quæquæ nulla potuit omnino remedium inueniri, fames tamē eis, quibus uita suppetebat, per salutem Dei omnium moderatoris prouidentiam leuata est; Quippe anno illo sterili, & effeto, alimentum ex ære non aliter, atque manna olim Israelitis delapsum dicitur; & in sequenti anno, fructus maturos sua sponte terram produxisse.* Hæc iste. Nunc autem rationibus iam à principio quæstionis adductis, satis faciamus.

Ad Primam respōdeo, quòd si eo tempore ferantur leges de non conuersando, intelliguntur exceptis ministris necesse

N 2 sarijs

Propter bonum publicum potest quis remoueri ab Ecclesia sua.

Panormit.
Leprosi debent habere proprium sacerdotem, qui se cum alijs non misceat.

Tertia Conclusio.

Impium est hominem et pestilentiissimum de domo suæ proprie habitationis excludere, si per hoc periculo animæ, vel corporis exponatur.

Gabri.
Probatur Conclusio Prima.
Probatur Secundus.
Notandū Corollarium.
Gabri.

Euagrius.

Magna ciborum penuria.

Ad Primam argumentū.
Lex de non conuersando

Libri Primi, Disputat. I.

tempore pestis, quomodo intelligatur.

Ad Secundum argumentum. Opera Curati est necessaria in casu.

Ad Tertium argumentum. Pestis multo raris propter familiaritatem contrahitur. Euagrius. Pestis per orbem 52. annis vagata est.

Varius modus contrahendi pestem.

Philostatus admiratus est duratione pestis, quae fuit suo tempore.

sarijs cum ad temporalia, tum etiam, maxime ad spiritualia, C aliàs essent iniqua, & animæ, & corpori.

Ad Secundum dico, quod opera Curati, licet non sit simpliciter necessaria semper ad salutem; est tamen in casu. Unde tunc debet esse paratus, & non impeditus. Ex hoc autem conuincitur, quod nullo pacto potest recludi, nec sub ulla pena Curato inhiberi, ne accedat ad infectos. Si. n. occurreret casus necessitatis, illo obcluso, quid quæto esset agendum? vel Animæ. n. salus, totius mundi lucro, & salutem anteponebat est.

Ad Tertium patet solutio ex secunda Conclusionem.

Aduertendum est tamen hoc loco, quod ratio contrahendi, ut plurimum pestilentem morbum, est familiaritas, & conuersatio, quamuis non semper. Narrat Euagrius, lib. 4. Histo. Ecclesi. cap. 28. pestiferum illum morbum describens, qui in Æthiopia initium cepit, & 52. annorum spatio vniuersum terrarum orbem peragravit; nec fuit mortalium quisquam, qui eius contagionem effugeret; narrat, inquam, vnum, quod maxime mirandum est. *Si qui forte (inquit) Vrbes infectas incolentes, ad alia loca, quæ morbus minime inuaserat, demigrarent, illi soli morbo opprimebantur, licet ex Ciuitatibus infectis ad alias integras, se, quo vitæ consulerent, transiissent.* Et infra: *Quod autem ad rationem morbi contrahendi attinet, ea sane tam varia fuit, ut nulla possit oratione explicari. Nam alij, solum vna conuersando, pariterque vitam dequendo fuerunt infecti, alij tangendo dumtaxat, & in eandem domum ingrediendo; alij in foro, non pauci, qui ex Urbibus contagione infectis fugiebant, integri manebant, sanis, & valentibus morbum impartierunt: Alij, qui cum agrotantibus uersabantur, & non modo agros, sed etiam mortuos attingebant, non omnino in morbum inciderunt. Alij, quibus iam se propter liberorum, aut necessariorum interitum in optatis fuit morte occumbere, & maxime ob hanc causam se agrotantibus immiscuere; Tamen perinde, ac si morbus eorum aduersaretur voluntati, nequaquam eo occupati sunt. Euenit etiam interdum, ut, qui semel, atque iterum hoc morbo correpti euasisissent, rursus eodem oppressi interirent.* Hæc Euagrius. Existimans hunc morbum, omnes, qui vquam existissent, longè superasse; deridetque Philostratum tantopere demiratum fuisse pestem, quæ sua ætate viguit, ad quindecim annos perdurasse. Verum hic diu ante hunc morbum uixit, & ei propterea fuit incognitus; sed de his longius Historiographos consulas. Nos verò ad quartam quaestionem discutendam accedamus.

QVA-

AQVAESTIO IIII.

An metus mortis, vel periculum, vitæ excuset ab obseruantia præcepti, & legis humana.

Æquaestio uarijs nominibus, & titulis proponi solet. Est enim id querere, atque illud, An lex obliget ad suioberuacionem cum periculo uitæ, hoc est, num lex humana, & præceptum superioris sit tantæ obligationis, ut pro eius obseruantia debeat quis subire mortem corporis. Et uidetur, quod non.

Primò. Lex humana, seu præceptum Prælati, non potest ligare hominem, ut ministret temporalia alicui et extreme egenti, cum periculo uitæ suæ; ergo neque spiritualia; & si metus mortis excuset ab obedientia in temporalibus, ergo & in spiritualibus.

B

Secundò. Nemo nisi Deus est dominus uitæ hominis, & humani corporis; ergo nulla lex humana poterit illud in distimere, & exitium, seu mortem exponere: metus igitur mortis excusabit ab illius obseruantia.

Tertiò. Christiani captiui in turribus Turcarum, & remigantes contra Christianos excusantur, à peccato ob periculum uitæ à non remigando, ad quod tenentur iure Diuino; ergo multo magis metus mortis excusabit ab obedientia iuris humani.

Quartò. Christianis licet uti habitu, & insignijs Infidelium Turcarum, & Hebræorum ad vitam saluandam; ergo metus mortis excusabit.

Quintò. Leges Ecclesiasticæ puta Ieiunij, Festorum, audiendi sacri, non participandi cum excommunicato, celebrandi Missam cum uestibus sacris, non contrahendi matrimonij in gradibus prohibitis, non deponendi habitum personis Religiosis professis, deferendi tonsuram clericis, & obseruandi votum, non obligant cum metu, seu periculo mortis.

Titulus quaestiois.

Probatur Primò.

Probatur Secundo.

Probatur Tertio.

Probatur Quarto.

Probatur Quinto.

N 3 tis:

Strania sen-
tentia Caietani.
Probatur.
Primo.

Probatur; se-
cundo.

Probatur
Tertio.

Probatur
Quarto.

In hac qua-
estio. triplex
est Theolo-
gorū senten-
tia.
Prima senten-
tia Caietani.

Secunda sen-
tentia Soti.

Probatur sen-
tentia.
Primum ar-
gumentum.
Secundum ar-
gumentum.

Tertium ar-
gumentum.

Tertia sua
est Medinae

tis; ergo videtur, quod metus mortis excuset vniuersaliter à C legum, seu praeceptorum obedientia. Omnes enim huiusmodi leges intelligendae sunt, salua subiecti subsistentia. In oppositum sunt argumenta Caietani.

Primo. Omnis lex humana, obligat ad sui obseruationem sub poena peccati mortalis, vel venialis; sed magis homo debet subire mortem, & in vite discrimine se dare, quam peccare mortaliter, seu venialiter, ergo periculum, seu timor mortis non excusat à legis obseruatione.

Secundo. Ex cap. sacris, de his quae vi, me. c. fi. Vbi Papa expressè definit, quod potius sacerdos debet mori, quam communicare cum Ecommunicatis: at Commertium cum Ecommunicato, mero iure humano prohibetur, ergo.

Tertio. Nec sacerdos sine lumine, vel uestibus sacris, nec Clericus à diuinis suspensus, ob quamcumque causam, etiam euitandae mortis celebrare debet, ergo lex humana etiam cum mortis periculo obligat ad sui obseruationem.

Quarto. Princeps legitime prohibet frumentum non extrahendum à Regno, vel Ciuitate sub poena mortis; arma quadam non portanda, sub poena capitis, militem certo loco stare, sub poena vitae, & similia; ergo, & Praelatus, seu lex Ecclesiastica actum praecipere potest, cuius executioni coniunctum sit periculum vitae.

In hac quaestione triplex est sententia Theologorum.

Prima est Caiet. 12. q. 96. art. 4. & 2. 2. q. 147. artic. 3. & in opusc. To. 3. Tract. 9. afferentis legem positiuam, & humanam, quando obligat ad mortale, obligare ad obseruationem sui, etiam cum periculo mortis, nisi ex benignitate legis aliquis casus excipiat.

Secunda sententia est Soti in 1. de Iust. & Iur. q. 6. ar. 4. dub. vlti. & 4. dist. 22. q. 1. ar. 4. dubio de metu mortis, qui tria dicit.

Primum. Quod quando lex Ciuilis, aliquid sub poena capitis iubet, obligatur homo ad illam custodiendam, & obseruandam, etiam cum discrimine vitae.

Secundum. Quod leges Ecclesiasticae, nunquam obligant cum vitae discrimine, nisi adsit contemptus legis, uel iniuria Fidei.

Tertium. Quod quando lex continet, materiam necessariam bono communi; ex cuius obseruatione, periculum sequitur graue Reip. & communi bono, potius est mors subdito subeunda, quam transgressio legis facienda.

Tertia sententia est Medinae, in suis Comen. 1. 2. dicta q. 96. art. 4. dub. 2. & q. 6. art. 6. quam nos sequimur, dicentis, q. sepe-
tam.

Atam humanae, quam Ecclesiasticae leges, obligant cum discrimine vitae, vt in sequentibus conclusionibus declarabitur. Ad quarum intelligentiam praenotanda sunt tria.

Primum. Quod vitae discrimen, aliquando consequitur ad obseruationem legis ab intrinseco operationis, & ex vi operis ita, quod etiam à legislatore illud sit praecognitum, & intentum. Aliquando verò per accidens, & ab extrinseco; quod etiam dupliciter accidere potest, tum in iniuriam, & contemptum legum, tum verò in periculum, & odium personae.

Secundum. Quod aliqua sunt prohibita, quia praeccepta, aliqua praeccepta, quia prohibita, ut communiter à Doctores traditur.

Tertium. Quod hic loquimur de metu cadente in constantem virum. His praeractis sit.

Prima Conclusio. Humana potestas, siue Ciuilis, siue Ecclesiastica, potest obligare subditos ad sui obedientiam, etiam cum periculo vitae.

Probatur. Quoniam humana potestas, seu Princeps, habet se vt totum, inferiores verò, vt partes; atqui ex iure naturae constat, totum posse partem exponere periculo pro bono totius, quando necessarium iudicatur: non enim homo, quantum ad bona, & ea quae possidet, est solum pars Reipublicae, sed etiam quantum ad se ipsum, & personam propriam. Quocirca Princeps, seu superior, quando iudicat, legem, seu praecceptum aliquod obseruandum necessarium esse, pro vniuersali bono, potest praecipere etiam cum detrimento partis: neq; in hoc est ulla Doctorum discrepatio.

Secunda Conclusio. Quando periculum mortis sequitur intrinsece ex actu praeccepto, quod à legislatore praecognosci potuit, tunc lex humana, seu praecceptum superioris, obligat ad sui obseruationem cum discrimine vitae, nec vllus metus excusat. Est Concl. Medinae, quam probat, & exemplis illustrat; Vt si Episcopus, tempore pestis praecipiat Parochis, ut in parochia permanent, & administrent sacramenta, tenentur obedire, non obstante periculo vitae; quod deficientibus Parochis, alijs sacerdotibus praecipere potest, vt dictum est. Item, quando praecipit Episcopus Visitatoribus, ut suum officium exerceant, quando Haeretici grassantur, uel quando Canones, & Concilia non obseruantur, tenentur obseruare praecceptum cum discrimine vitae. Item, Papa potest praecipere alicui, vt praedicet Fidem, & defendat eam, etiam cum periculo vitae, vt subeat peregrinationem, pro bono fidei, etiam cum periculo vitae. Similiter Imperator, seu Generalis exercitus, quā-

Nota Prima. Vitae discrimen aliquando sequitur ad obseruationem legis intrinsece, aliquando extrinsece, & per accidens.

Nota Secundum.

Aliqua sunt prohibita quia praeccepta, alia verò praeccepta, quia prohibita.

Nota Tertium.

Prima Cōcl. Humana potestas potest obligare subditos ad sui obedientiam et cum periculo vitae.

Probatur Cōclusio.

Homo non solum quantum ad sua bona, sed et quantum ad seipsum, est pars Reipublicae. Secunda Cōclusio.

Papa potest praecipere alicui, vt defendat fidem, & praedicet eam et cum periculo vitae.

Miles tenet
obedire p̄ci-
pienti Gene-
rali, vel Duci
ne mutet lo-
cū in exerci-
tu, vel ut det
signū ad pr̄-
liandum.

Tertia Cōcl.
Faciens ma-
lū Irinsecē,
q̄d. f. ideo p̄-
hibitu est, q̄a
malū nō excu-
sat à mor-
tali et quocū-
que metu il-
lud fiat, fa-
ciēs vero ma-
lū quia p̄hi-
bitū, si nō ad-
sit cōtēptus,
timor vitę eā
excusat à pec-
cato mortali,
si non obser-
uet quod pr̄-
cipitur.

Sonus.
Medina.
Quarta Con-
clusio.

do obligat Militem, ne mutet locum, dat suis signum aggre-
diendi bellum contra hostes, tunc tenentur ei obedire, non
obstante periculo vitæ.

Tertia Concl. In reliquis casibus, lex humana nunquam
obligat ad sui obseruationem, cum vitæ periculo, nisi quan-
do pro fine, uel materia habent defensionem fidei, & uirtu-
tum. Explico conclusionem. Ea quæ sunt mala intrinsecē, &
prohibita quia mala, debet homo euitare etiam cum pericu-
lo mortis, ut adulterium, mendacium, & similia. Hæc, n. quo-
cumq; metu fiunt, sunt peccata: cū ea quæ sunt ex metu sim-
pliciter sint uoluntaria. Quæ uerò sunt mala quia prohibita,
circūscripto, seu remoto contēptu, & odio fidei, uel uirtutū,
non obligant ad sui obseruationem cum discrimine vitæ; ut
est ieiunare, audire sacrum, celebrare cum uestibus sacris, &
huiusmodi Sor. & Medina. optimè hanc rem explicant locis
citatis.

Quarta Concl. Lex Diuina positia, non obligat cū mor-
tis periculo, q̄n̄ adest metus cadens in uitum constantē. Ex-
plico. Q̄n̄ quis ex tali metu, non obseruat legem Diuinā posi-
tiuam, non peccat, licet uoluntariè id agat. Ut si quis ob-
niam paupertatem, in die Dominico opus seruilie faciat, nō
erit transgressor legis, nec dignus est uituperatione. Q̄n̄ lex
Diuina positia, non obligat homines, q̄n̄ huiusmodi casus
accidit. Et quamuis Deus potuisset cunctos homines obli-
gare, ut suam legem seruarent, etiam cū periculo mortis: ue-
rū tamen quia benignus, & misericors est, & filij hominū
sunt eius deliciae, noluit eos obligare cum tanto discrimine.

Sic David 1. Reg. 21. ob famis necessitatem crimen non
commisit, dum panes propositionis comedit, qui sacerdoti-
bus dumtaxat concedebantur. Quod factum comprobauit
Dominus Matt. 12. & 1. Mach. 2. Mattathias in die Sabbatho
necessitate compulsus, pugnavit, & 2. Mat. 7. Iudæis propter
extremā famem licuit sillis carnibus uesci; & Iosua 5. Filij
Israël fuerunt per ann. 40. incircumcisi, non obstante lege cir-
cuncisionis in octauo die, Gene. 17. & radix huius ueritatis
est. Q̄n̄ cum lex diuina naturalis, obliget unumquemq; ad
uitam cōseruandam, & eam defendendā, non est credendū,
Deum uelle nos obligare cū mortis periculo in sua lege posi-
tiua, nisi quando id ipse expresserit. Atq; hæc apud Doctores
certissima sunt.

Quinta Concl. Transgressio legis humane, ob mortē cor-
poralem euitandā, nō semper est peccatū mortale; vñ metus
mortis sep̄ excusat. Explico conclusionē. Humana potestas,
si sim-

A si simpliciter consideretur, & præcisè, ut humana potestas
est, non potest ita obligare, neque de facto suos subditos obli-
gat, ut teneatur obedire, etiam cum mortis periculo, nisi ac-
cedat humanæ potestati necessitas boni communis ex illa
obedientia, quod profectò est clavis intelligentiæ huius quæ-
stionis. Et probatur,

Primò. Lex ieiunij non obligat cum notabili detrimento
sanitatis, immò inconueniens esset lex, si obligaret cum de-
trimento quocunque sanitatis; ergo multò minus obligat
cum periculo mortis. Amplius. Non tenetur quis audire sa-
crum, ut seruiat infirmo, quado eius absentia obest infirmo,
ergo multo minus tenetur audire, quando vitæ suæ noceat.

Secundò. Fortior est lex Diuina, & naturalis, quam omnis
lex humana; sed illæ non semper obligant cum vitæ discrimi-
nē, ut quarta conclusione diximus; ergo nec humana.
Antecedens patet. Nam restituere non tenetur quis aliena
cum periculo mortis, imò nec cum periculo famæ, secundū
Caicta. Lex autem restitutionis, & diuina, & naturalis est.
Item. Præceptum Baptismi, non obligat Adultum, (ut supe-
rius dictum est) cum periculo mortis, ergo &c. Item. Præcep-
tum Confessionis integræ, est præceptum Diuinum, & ta-
men ob periculum vitæ, non tenetur quis confiteri tale pec-
catum, per quod probabiliter à sacerdote occideretur.

B Tertiò. Causa rationabilis excusat ab obseruatiā legis hu-
manæ, ut dicitur in ca. si quando, de rescript. & docet Panor.
in Rubrica de obseruantia Ieiunij, At nulla rationabilior
causa esse potest, quam cōseruatio propriæ vitæ. Metus igitur
cadens in constantem virum, legitimè excusabit.

Similiter, qui fecit uotū Religionis, obligatur ex iure Di-
uino illud adimplere; at si iudicio Medici, status ille aduerse
tur probabiliter vitæ suæ, tale uotum non obligat, & facillimè
à Papa dispensatur.

Quartò. Potestas humana, non est in destructionem sed in
ædificationem Ciuium, & Reipublicæ ergo non potest cum
mortis periculo, obligare respectu cuiuscunque finis legis-
lator, nec in omni sua lege. Consequentia probatur. Nam sã-
pissimè medium maius esset, quam finis; cum vita hominis
aliquando in maiori reputatione, & exultatione sit haben-
da, quam id, quod ex obseruantia huiusmodi legis prætendi-
tur. Ex hac conclusione, optima regula constituitur ad cogno-
scendum, quando obseruantia legis, uel præceptum, obliget
hominem, etiam cum periculo vitæ ad sui obedientiam, nec
metus mortis ullo pacto excusat.

Nota bene.
Probatur cō-
clusio Pri-
mò.

Lex ieiunij
absolue non
obligat ad
sui obseruan-
tiam cum no-
tabili detri-
mento sanita-
tis.

Non tenetur
quis audire
sacrum quan-
do eius absē-
tia obest infir-
mo.

Probatur se-
cundò.
Non tenetur
quis restituere
aliena cū
periculo mor-
tis, imò nec,
cum pericu-
lo famę secū-
dum Caicta-
num.

Lex restituti-
onis est Di-
uina, & natu-
ralis.

Lex baptisimi
non obligat
adultum ad
sui susceptio-
nem cum peri-
culo mortis.

Præceptū cō-
fessionis inte-
grę non obli-
gat quęquā
si sit cū peri-
culo uitę suę.

Probatur ter-
tio.
Causa ratio-
nabilis excu-
sat ab obser-
uantia legis
humane.

Panorini.
Votum reli-
gionis nō o-
bligat quæ-

quam si medicorum iudicio talis sita tus saluti suę probabiliter aduerfer, & facillime à Papa dispõ fabitur.

Probatur quarto.

Potestas humana nõ est in destructio- nẽ, sed in edi- ficationẽ Ci- uium & Rei- publicę.

Regula certa quãdo obser- uantia legis obligat ho- minẽ ad sui obseruantia.

Nota. Sexta conclu- sio.

Regula fõti non est sem- per vera.

Nota.

Regula fan- si Tho. quã- do transgre- ssiõ legis non obligat aliquem sub mortali.

Casus ubi transgressor le- gis non pec- cat mortali- ter.

Nota bene.

Respon- detur ad argumẽta Ad Primum. Vita spiritua- lis proximi est maius bo- num, quã uita corpora- lis cuiusque, excepta ui- ta corporali Christi.

Soto. D. August.

Quando enim maius est detrimentum, quod ex non obseruantia legis nascitur, quã sit vita hominis, tunc lex obligat etiam cum periculo vitæ. Amplius, quando materia legis non est iusta, & lex iniqua est, tunc nullo pacto obligat.

Sexta Conclusio. Regula illa Soti de pœna mortis, uidelicet, quod lex cui apponitur pœna mortis, semper obliget cũ periculo vitæ, non est semper uera, etiam si finis legis sit maius bonum, quã uita hominis. Ad hoc enim, ut legi apponatur pœna mortis, sufficit, quod finis intentus à lege sit excellentior, (ut diximus) quã uita hominis, & è contra, eius detrimentum sit maius quã mors ipsius. Quando uerò ita in particulari accidat, ut ex eo quod iste particularis deficit, nõ sequitur totum illud detrimentum, quod intenditur à lege; profectò ille particularis non obligabitur cum mortis periculo in foro conscientia ad illius obseruantiam.

Est enim Regula S. Tho. 2. 2. q. 147. artic. 3. ad secundum. Quod quando ex causa rationabili, quis legem, uel præceptũ non seruat, & talis transgressio non est impeditiua finis legislatoris, non peccat mortaliter, qui legem non obseruat. Vnde si promulgetur lex, ne quis triticum extrahat à Ciuitate sub pœna vitæ amittendæ, tunc si quis particularis salmã frumenti extrahat, non mortaliter peccat, quando id non pluri- bus vicibus faceret, quo alijs malum exemplum præberet; quoniam tunc ratione scandali, & quia aperiret alijs uitam ad fraudes patrandas, peccaret mortaliter. Et ratio est, quoniam finis legislatoris est, ne pereat populus ob penuriam; & quia certum est, propter salmã unius extractionem non periclitari populum; idè si quis modo prædicto salmã unã extraheret, non peccaret. Reliquum est, ut argumentis ex utraque parte factis respondeamus.

Ad primum respondeo, quod uita spiritualis proximi est maius bonum, quã uita corporalis cuiuscumque; excepta uita corporali Christi, cum sit uita Dei; & idè potest obligare præceptum de spiritualia ministrando etiam cum periculo vitæ corporalis, & tale præceptum iustum est. Subuenire uerò temporalis uitæ alicuius, non est excellentius bonum, quã uita corporalis alterius, nisi in casu, quo ille Reip. magis necessarius esset; unde non est par ratio. Et quamuis licitum, & uirtuosum sit, uitam temporalem pro salute corporali proximi, & eius honore, fama, & bonis temporalibus ponere, ut bene Soto, libro 5. de iust. & iur. q. 1. artic. 6. con. 3. & D. Aug. libro de Amicitia capi. 10. id tamen, quia opus perfectionis est, non cadit sub præcepto.

Ad

A. Ad secundum Responderetur, quod in his, quæ sunt natura, nemo alteri subditur per se, & directè, sed propter aliud, uidelicet ob bonum cõmune, & indirectè, bene potest. Sor. lib. 4. de iust. & iur. q. 2. artic. 3. & lib. 5. q. 1. art. 5. docet, neque hominem sui ipsius, nec Remp. uel Principem, absolutum habere dominium vitæ subditorum. Neque enim ad libitũ homo potest se occidere, & Princeps innocentem morti tradere, sed esse Custodes defensores, & propugnatores iusti, & publici boni. Quo fit, ut in ordine ad totum, possint partem exponere, quemadmodum quis, dum putrescit membrum, pro totius incolumitate, & defensione, illud amputare potest. Vnde inquit Philosoph. lib. 5. Ethic. cap. 11. quod, *quis se, uel alterum necauerit, iniuriam facit Reipublicæ* Et D. Thom. 2. 2. quæst. 64. artic. 5. ait, quod *occidens se ipsum, non solum facit contra charitatem; sed contra iustitiam respectu Reip. cuius est pars*. Et licet Innocens non sit, (iuxta Sor. & Syluest. verb. homicidium primò) tradendus in manu hostis, aut Tyranni, uolentis Ciuitatem perdere, nisi illum apud se habeat; cum mors innocentis, non sit per se medium ad talem finem. Potest tamen ad repugnandum, & resistendum hosti, & Remp. defendendam illam exponere.

Ad tertium. Nauar. in illa difficultate, quæ in argumento tangitur, concedit primò, huiusmodi remigantes, non esse excommunicatos, nec in Bullam cœnæ Domini incidere. Ita scribit in comment. super caput. ita quorundã de Iudæ. not. 11. num. 18. & in manua. cap. 27. num. 63. §. 7. Cuius dicti rationem assignat. Quod intentio sacrosanctorum Conciliorum, non fuit excommunicare eos, qui mortis necessitate adducti, contra suam uoluntatem remigant contra Christianos; & in hoc puncto, omnes consentiunt.

Asserit secundò, huiusmodi remigantes peccare mortaliter, nec ullo pacto posse eos excusari. Verum hæc sententia, nimis rigida est; unde cum Cordub. qui exactè hanc materiã tractat in sua summa quæst. 173. cum distinctione est procedendum. Nam cum Christiani remigant contra Christianos metu mortis, tempore quo bellum non fit contra Christianos, nec commune damnus Ciuitati, uel classi Christianorum infertur, sine dubio non peccant mortaliter remigando; cum nullus teneatur uitam corporalem, exponere euidenti periculo, ut saluet particularem uitam aliorum: quod quidem periculum imminet euidenter ijs, qui sunt in classe Turcarum. Item nec peccant mortaliter remigando aliqui, quando etiam si à remigando desisterent, se-

Ad secundũ. In ijs quæ sũt nature, nemo alteri subditur per se, & directè sed propter aliud, & indirectè. Sotus.

Pars põr exponi periculo, põr bono totius.

Arist. D. Tho.

Occidens se ipsum, facit contra charitatem, & contra iustitiam. Sotus. Syluest. Casus,

Ad tertium Nauar. Primũ dictũ

Ratio Nauar. ii.

Secundũ dictũ. Nauarri opinio nimis rigida. Corduben. Nullus teneatur exponere suam uitã, ut saluet particularem uitam, aliquorum.

Casus.

Libri Primi, Disputat. I.

queretur idem malum, uel damnum à Turcis illatum, uel in C
ferendum Christianis, cum illorum remigatio, non sit cau-
sa completa illius damni; quemadmodum, ut bene inquit
Caiet. in summa in materia de electione: quod quando per
unum, uel duo suffragia electio non irritatur; quoniam illis
non obstantibus ceteri concurrunt ad electionem, non pec-
cant illi, eligendo &c. Si uero remigantes scirent, quod si
omitterent remigationem, inducerent alios socios Christia-
nos ad non remigandum; & sic impediretur malum commu-
ne, quod Christianorum classi, uel ari inferretur; tunc te-
neretur non remigare, etiam cum periculo uitae. Quonia cum
damno suo particulari, damnum commune tenentur impe-
dire, iuxta doctrinam S. Tho. 2. 2. quaest. 25. artic. 4. Ex quibus
patet argumenti solutio, quod metus mortis non excusat,
quando ex illo sequitur laesio, seu iactura uniuersalis bo-
ni.

Caietanus.
Casus.

Nota.

B. Tho.

Ad Quartum.
Caietanus.

Notabene.

Casus.

Ad quartum. Caietanus in comment. 2. 2. quaest. 3. artic. 1.
dicit, quod quando signum est determinatum his, qui habet
alienam fidem ex lege aliqua, uel ex communi consuetudi-
ne, & obseruantia, tunc Christiano illicitum est, & peccati
mortale illo uti propter quemcunque finem, etiam, ad sal-
uandam uitam propriam; imò etiam ad conuertendum om-
nes infideles. Quod si signum indeterminatum, & indistin-
ctum sit, quod tam fideles, quam infideles consueuerunt de-
portare, licite possit eo uti. Occultare uero fidem propriam,
auferendo signum propriae fidei; quando signum est institu-
tum ad fidem profirendam: puta, si à Turca lex promulgaretur,
quod omnes Christiani deferrent crucem in pileo; tunc
peccatum mortale committeret, auferendo tale signum. Si uero
signum sit institutum ad poenam, ut biretum iudaeorum, non
peccaret mortaliter quis, illud signum, aut uestem auferen-
do, atque haec Caietanus.

Verum nos dicimus, quod uti signis, & uestibus infide-
lium, etiam proprijs, quae non concernunt Religionem ob
bonum finem, non est peccatum mortale. Quod intelligo
extra casum necessitatis consistendi fidem. Nec enim sunt co-
demnandi Christiani multi, qui in triremibus uruntur si-
gnis Turcarum, uel ut fugiant, uel ut non capiantur à Tur-
cis, existimantibus illos esse Turcas propter uestes, uel insi-
gnia. Imò insidiatores Christiani licite accedunt ad copias
Turcarum, habitu Turcarum, loquunturque eorum lingua,
ut speculentur, & referant.

Adde, quod ista signa sunt æquiuoca ex natura rei; nec in-
stituta

Quaestio Quarta.

103

Asitura sunt ad significandum, iuxta Philosophum in Perihermenias,
quia hoc est proprium uocum. Imò ipsimet Turcae, bene sciunt
non esse certa illorum signa: cum timeant Christianos in
nauibus uti illis; Et postremo, pari ratione Clerico peccatum
esset uti uestibus laicis, quod aliquando nec ueniale est.

Ad quintum Respondeo. Quod remoto contemptu, nec
lex seiuinj, nec obseruantia feitorum, nec auditio Missae
obligant, quando metus mortis excusat.

Participare uero cum excommunicato quocunque ad fu-
giendum mortis periculum, non est letale crimen; neque e-
tiam celebrare Missam coram Excommunicato ob similem
metum, peccatum esset, nisi in odium Ecclesiae fieret, quid-
quid dicat Adria: in quaest. 3. de clauibus, & Antonin. 3. par-
titul. 25. capit. 2. Aduersus quos optime facit Sot. & Med. loc.
cit. Matrimonium uero nullo metu licet contrahere in gra-
du prohibito. Non quia lex Ecclesiastica, quae prohibitio ma-
trimonij inter consanguineos introducta est, ob id laedatur;
sed quia, illa supposita, sine dispensatione matrimonium nul-
lum esset, & fornicationem, quae Diuino iure prohibita est,
committeret, qui cum consanguinea contraheret.

Ad primam rationem in oppositum respondeo. Quod su-
perueniente periculo, & iusto metu mortis, cessat omnis obli-
gatio humanae legis: Quocirca nullum peccatum, uel ueniale
committitur.

Ad secundam in cuius solutione laborant Doctores, Res-
pondemus.

Primo cum Innocentio ibidem quod Clemens ter-
tius loquitur de communicatione cum Excommunicato
in eodem crimine propter quod est excommunicatus. Quo-
casu participans, (ut dicitur) in crimine criminoso, non solu-
non liberatur propter quemcunque metum à mortali; sed
neque ab excommunicatione. Ita exponit sylues. Verb. ex-
communicatio §. 6. in fi.

Secundo dicimus, quod illud cap. sacris, omnes intelligunt
de communicatione in sacris, seu in diuinis, & interuenien-
te scandalo, id est, si sacerdos celebrat Missam coram nomi-
natim excommunicatis, cum totius Plebis scandalo, putan-
tis uel praesbyterum esse inobedientem, uel leges Ecclesiasticas
nullius esse momenti: tunc enim metus mortis non excusat; &
est solutio Sot. dicto artic. 4. Tertiam idem Sot. affert respon-
sionem in dicta quaest. 22. quod legitima mens Papae fue-
rit, quando metus mortis incutitur in odium fidei, &
contemptum legis. Panorm. in eo. capit. sacris, alias affert ex-
posi-

Aristo.

Ad Quintum

Remoto con-
temptu nec
preceptum iei-
unij, nec fe-
storum obli-
gat ad sui ob-
seruantiam,
stante metu
mortis.

Participare
cum excom-
municato,
aut facere sa-
crum coram
eo ad euitan-
dam mortem,
si non fiat ex
contemptu, non
est peccatum
mortale.

Adria.
D. Antonin.
Sotus.

Medina.
Matrimonium
in gradu pro-
hibito, nullo
metu contra-
here licet.
Ratio dicti.

Ad primam.
Ad secundam
Respondetur
primo.

Nota intelli-
gentiam tex-
tus.
Respondetur
secundo.

Soti Solutio.

Respondetur
tercio.

Panormis.

Ad tertiam. positiones, quas data opera prætermittimus. C
Ad tertiam rationem, patet responso ex dictis; & similiter ad quartam. Sicut enim Princeps sæcularis, ad euerandum uniuersale damnum Regni, siue Prouinciæ, potest obligare cum periculo mortis; Ita Prælati Ecclesiasticus in casu necessitatis spiritualis, Et hæc de hac quæstione satis.

A QVAESTIO QVINTA.

An scripto possit quis confiteri?

Via existimant aliqui opportunum fore re medium, licet non uniuersale, Confessionem in factorum securius faciendam esse: epistola, uel scriptura; Ideo examinanda quæstio est, An talis Confessio sit sacramentalis: Et uidetur quod non.

Primò. Quoniam accusatio, est de essentia, imò tota essentia, & natura Confessionis. Dixi (inquit David) Confitebor aduersum me iniquitatem meam, & tu remissisti impietatem peccati mei; sed hæc fit proprie ore, & non scripto, ergo &c.

Secundò. Confessio debet esse ueracida, lachrymabilis, &c. atqui scriptura non erubescit, nec per eam ratio erubescens: ullo modo saluatur, quod est argumentum D. Augustini, ubi infra.

B Tertio argumento Caietani in summula. Veritas formæ non saluatur in scriptura; præsertim si alter sit absens: ly enim, Absolue te, est demonstratiuum; sicut, Hoc est Corpus meum; ergo &c.

Quarto argumento Scoti, in 4. d. 17. Quia confessio intrinsecè debet esse occulta; sed scriptura ex sui natura publica est: unde natura confessionis repugnat; & si ualeret confiteri per epistolam, ualeret etiam per internuncium.

Quintò argumento Soti. Forma Absolutionis fertur in contritum poenitentem, uel in attritum putatum contritum; cum igitur sacerdoti hoc non possit constare de absente, & tunc maxime, quando absoluit, nequit in illum formam absolutionis inducere.

Adde, quod in Confessione, quæ est iudiciale forum interius, debita debet fieri discussio, & examinatio, quibus repugnat rei absentia.

Sextò, & ultimò. Ad Ro. 10. dicitur. Ore confessio fit ad salutem.

In oppositum est, quia mutus per scriptum uerè, & sacramentaliter confiteretur.

In hac parte, quadruplex est sententia Theologorum.

Prima:

Nota pro Intelligentia quæstionis.

Primum argumentum. Psal. 31. b.

secundum argumentum.

Tertium argumentum ex Caietano.

Quartum argumentum ex Scoto.

Quintum argumentum ex Soto.

Cõfirmatur.

Sextum argumentum.

Libri Primi, Disputat. I.

Prima sententia Scoti.
D. Tho. in 4. Ange.
Rosel.
D. August.
Doctores prima sententia differunt in motiuis.
Motiuū Scoti.
Motiuū D. Tho.

Secunda sententia Alexand. de Ales.
Soti.

Cani.
Primum dictū.

secundum dictum.

Tertium dictum.

Alexan.
Tertia sententia.

D. Tho.

Primum dictum.

Confessio per scripturam secundum substantiam sacramenti est ualida, non tamen confert gratiam.

Secundum dictum.

Abolutio ex parte sacramenti debet fieri sub aliqua forma uerborum.

Quarta sententia Paluda.

Prima est Scoti in 4. d. 17. quaest. 1. in solutione argumenti & S. Thom. in 4. dist. 17. quaest. 3. artic. 4. quaestiu. 3. Ange li uerb. Confessio primo, §. 32. & 33. Rosellæ eod. uerb. §. 8. & quaest. & uidetur. D. Augustini in libro de poenitentia. Et habetur de poenitentia, dist. 1. capit. quem poenitet. Hi dicunt, manifestationem quæ fit per scripturam repugnare naturæ Confessionis; unde non esse ualidam, nec sacramentalem.

Differunt autem in motiuis. Scotus enim mouetur, ut dictum est, quia scriptura, ex sui natura nata est esse publica, Confessio autem intrinsecè est secreta. S. Thom. ex defectu propriæ materiæ. Putat enim peccatum, prout ore, & labijs profertur, esse materiam propriam sacramenti poenitentia.

Secunda sententia est Alexand. 4. par. quaest. 77. mem. 5. art. 9. & Caieta n. in summula uerb. Confessio de conditioni. Confessi. conditione 11. id est secreta. Et Soti in 4. dist. 18. quaest. 2. artic. 6. ad secundum, dubio 2. & in libro de ratione regendi, & detegendi secretum, memb. 3. quaest. 4. dubio 4. & Cani. Hi tria dicunt.

Primum. Quod Confessio per scripturam, (si fiat absenti) nullo modo est ualida; uel etiam addit Sotus, præsentis non annuendo; quia per eam nihil poenitens affirmat.

Secundum. Quod præsentis sacerdoti, annuendo, etiam si non sit mutus ualet, quia æquualet locutioni; & si fiat cum aliqua causa, nullum esset peccatum, & sacramentum operaretur.

Tertium. Quod Absolutio, neque in præsentia, neque in absentia, ullo pacto potest fieri in scriptis tantum; sicut nec forma Baptismi, uel Eucharistia. Addit Alexander, quod poenitentia, seu satisfactio iniungi potest scripto, & in hoc nulla est difficultas.

Tertia sententia est D. Tho. quod li. primo art. 10. qui mutauit sententiam, & hic duo dicit.

Primum. Quod Confessio facta per scripturam, quantum ad substantiam sacramenti est ualida, & sacramentalis, neque ibi est defectus ullus ex parte sacramenti; nihil tamen operatur, nec confert gratiam; quia statuto Ecclesiæ repugnat.

Secundum. Quod innuit est, Absolutionem ex parte sacramenti debere fieri, proferendo sub aliqua forma uerborum.

Quarta sententia est Paludan. in 4. dist. 17. quaest. 2. artic.

Quaestio Quinta. 105

Artic. 1. & expressius Adria. in 4. de Confess. q. 1. conclus. 6. Riccard. in 4. dist. 17. quaest. 9. & dist. 9. quaest. 5. Durand. in 4. dist. 17. quaest. 15. ad secundum Gloss. fin. in c. qualis 30. quaest. 5. Syluest. uerb. Confessio. 1. quaest. 1. num. 16. in ultimis uerbis. Nauar. in commentario super cap. Quem poenitet de poenitentia dist. 1. & in Manua. cap. 21. nu. 36. Medin. in suo Codice de poenitentia tract. 2. quaest. de modo secretae confitendi fol. 69. Petri Sori, lect. 11. de Confess. Archiep. Florentini, Pisan. & Tabie. uerbo Confessio 2. nu. 37. & aliorum Doctorum. Hi dicunt.

Primo. Quod non tenetur quis absenti, uel præsentis confiteri per scripturam.

Secundo. Quod Confessio per Epistolam facta absenti, ualida, & est sacramentalis.

Tertio. Quod sacerdos potest rescribere absolutionem.

Hæc Doctores.

Pro Decisione ergo huius difficultatis, has statuamus conclusiones.

Prima Conclusio. Actus, qui est de necessitate sacramenti poenitentia, quasi materia, non est præcise oris Confessio; sed manifestatio peccati. Explico conclusionem. Confessio, quæ fit sacerdoti, est quoddam iudicium in foro Dei, in quo causa peccatoris cognoscitur, sententia fertur, Absolutio impenditur, & poenitentia iniungitur. Sic Conci. Triden. Sess. 14. cap. 5. de poenitentia. Vnde necessariò requiritur criminum notitia in illo foro. Hæc inquam notitia, & manifestatio est de necessitate sacramenti, abstrahendo, quod hoc, uel illo modo fiat, scilicet ore, signo, uel scripto, uel alio modo. Hæc Concl. & doctrina in terminis est S. Tho. quod lib. 1. ar. 10. & Durand. in 4. loco citato.

Probat. Primo euidenti argum. S. Tho. Confessio per Interpretem, per signa aut per nutus, ualida est, & sacramentalis, secundum omnes Doctores, ergo uiua uox non requiritur ad substantiam, & essentiam sacramenti.

Secundo. Quoniam Papa non potest dispensare, ut manifestatio peccatorum fieri non debeat in Confessione. Quod autem ore, uel uina uoce fiat, potest dispensare, iuxta D. Tho. quamuis non debeat sine causa. Quemadmodum non potest dispensare, ne consecratio fiat in pane ex fermento, bene tamen, ut fiat in fermentato, uel azimo; ergo idem, quod prius. Ex hac conclusione tria sequuntur.

Primum est, quod doctrina illa S. Tho. in 4. ubi supra, non est uera; uidelicet, quod quemadmodum Baptismus habet propriam,

Adria. Ricar. Durand. Gloss. Syluest. Nauar. Medin. Petri à Sot. Archiep. Florent. Pisan. Tabie. Primum dictum. Secundum dictum. Tertium dictum. Prima Cõcl. Actus, qui est de necessitate sacramenti poenitentia quasi materia, non est præcise oris confessio, sed manifestatio peccati.

Concil. Triden. In confessione sacramentali necessario requiritur criminum notitia.

D. Tho. Probatur Cõclusio.

Primo. Secundo. Papa non potest dispensare, ut non fiat manifestatio peccatorum in confessione, ubi circa modum, ut fiat hoc, uel illo modo.

D. Thom. Papa non potest dispensare, ut consecratio non fiat in pane ex fermento, ubi tamen fiat in azimo, uel fermentato.

Primum Corollarium. D. Thom.

Primum est, quod doctrina illa S. Tho. in 4. ubi supra, non est uera; uidelicet, quod quemadmodum Baptismus habet propriam,

Adria. Ricar. Durand. Gloss. Syluest. Nauar. Medin. Petri à Sot. Archiep. Florent. Pisan. Tabie. Primum dictum. Secundum dictum. Tertium dictum. Prima Cõcl. Actus, qui est de necessitate sacramenti poenitentia quasi materia, non est præcise oris confessio, sed manifestatio peccati.

Concil. Triden. In confessione sacramentali necessario requiritur criminum notitia.

D. Tho. Probatur Cõclusio.

Primo. Secundo. Papa non potest dispensare, ut non fiat manifestatio peccatorum in confessione, ubi circa modum, ut fiat hoc, uel illo modo.

D. Thom. Papa non potest dispensare, ut consecratio non fiat in pane ex fermento, ubi tamen fiat in azimo, uel fermentato.

Primum Corollarium. D. Thom.

propriam, & determinatam materiam, puta aquam elementarem, quae est vniuersale elementum. Ita Confessio oportet, quod per actum determinatum fiat, id est proprium verbum, quod est actus manifestatiuus, & expressiuus conceptuum. Haec inquam doctrina, quam parum veritatis contineat, patet ex eodem S. Tho. in dicto quodlib.

Secundū Corollarium. Duran.

Nota bene.

Secundō sequitur. Quod benedicit Duran: materiam Confessionis non esse vnam secundum speciem, vt aqua in Baptismo, sed esse vnam vnitatem analogie, qualis est inter signa; sic tamen, quod semper principalis assumatur de possibilibus. Cuius ratio est. Quia in quibusdam sacramentis, puta in Baptismo, Confirmatione, & Ordine, nihil requiritur ex parte recipientis, nisi quod non ponat obicem; Et ideo quidquid extrinsecus apponitur, totum est determinatum in specie vna ex ordinatione Diuina; sed in poenitentia requiritur per se actus poenitentis, scilicet, quod manifeste peccata sua sacerdoti; & quia Deus non requirit à nobis, nisi quod possumus; ideo sufficit, quod peccator manifeste peccata sua Sacerdoti per praecipuum signum, quod est sibi possibile, quamuis non sit semper eiusdem rationis. Haec Durandus.

Tertium Corollarium.

Qui potest confiteri ore, & tentat aliter confiteri, peccat. ex D. Th. Domin. Soto. Verbum datum est homini à natura ad suos conceptus explicandos.

Nota.

Tertid sequitur. Quod statutum Ecclesiae, per quod scribit S. Tho. in dicto quodlibeto, hominem qui potest, teneri, vt verbo confiteatur, & consequenter, qui contrarium attendat, peccaret contra ordinationem Ecclesiae, & effectum sacramenti non reciperet. Hoc, inquam statutum non extat, nec Canon vllus, (vt notat Domini. de Sor.) id expressè habet. Consuetudo autem, & usus fidelium obtinuit, ut ore fiat Confessio; quandoquidem lingua, seu verbum est homini naturale instrumentum à Natura tributum ad significandam mentis conceptionem; estque communis modus manifestandi ea, quae sunt in animo: Unde, qui aliam viam sine causa attentaret, peccaret: sicut qui in fermentato in Latina Ecclesia consecraret.

Addit Sotus: si modo contemptus non interueniat, peccata, quae essent facilliora explicari, non video, (inquit) Cur esset peccatum mortale scripio significare: esset tamen inter venialia non paruum, eo quod legimus vsus est confiteri verbo, & erubescencia tunc esset minor. Haec ille. Huic Conclusioni non obstat Concil. Florentin. in decret. de poeniten. dicens, Ex parte poenitentis tres requiri actus, Cordis Contritione, Oris Confessione, & operis satisfactione. Loquitur enim de principali, & communissimo analogato. Tenemur enim omnes, cum possumus, uerbo confiteri, nec id licet variare,

variare, nisi ex rationabili causa. Nam ceteri modi introducti sunt in huius defectum.

Secunda Conclusio. Confessio facta per scripturam praesenti sacerdoti, est valida, sacramentalis, & necessaria. Haec Conclusio est contra primam sententiam, & aliam est communissima.

Probatur primò. In hoc actu, est vera peccatorum manifestatio, sui accusatio, & aliquid verecundiae, ergo est legitimus, & substantialis actus, ex parte poenitentis requisitus ad sacramentum Absolutionis. Ex parte item sacerdotis adest veritas formae, cum dicit, Ego Te absoluo, &c. ergo talis Confessio est sacramentalis.

Secundò. Possumus valide confiteri per interpretem, vt Syluest. Caiet. & alij, ergo multò magis per scripturam.

Tertid. Ex facto D. Basylj, & D. Ioannis Eleemosynarij, qui mulieribus valde de peccato verbo manifestando erubescens, mandarunt peccatum scribi in carta; qua lecta, remissionem peccatorum eis misericorditer contulerunt. Lege vitam D. Basylj apud Lipomanum tom. 2. tit. 20. & 21. & vitam Ioannis Eleemosynarij. nu. 32. & 33.

Quartò. & est ratio à priori. Haec reuelatio per scripturam praesenti Sacerdoti, aequiuale locutioni, ergo: Nec est opus, vt ipsemet Poenitens perlegat, vt Scoto falso imponit Angelus. verb. Confessio. 1. num. 32. Sed satis est, ut Sacerdos Poenitentis cognoscat peccata. Quare debet Peccator annuere Confessori, se ea peccata commisisse, & annuendo signa facere poenitentiae; quod si non faciat, non absoluitur, cum non cognoscat determinate Parochus cuius peccata illa sint. Non enim subijcit se clauibus per schedulam tantum traditam; nisi per aliquem actum, s. nutum loco actus poenitentiae, & tunc se clauibus subijcit.

Quintò, & vltimò. Potest impendi sacramentum absolutionis ei, qui infirmitate oppressus, loquelam amisit, dummodo duo testes fidem faciant, vel vnus secundum Angelum; Confess. 4. num. 8. illum petisse Poenitentiae Sacramentum; ergo multò magis per scripturam, eo praesente, & annuente. Consequenter tenet. Quia sicut hic, ita ibi deficiit verbum proprium, & vtrouique causa supponitur. Antecedens patet expressè in Concil. Arausicano cap. 12. & habetur 26. quae 6. Qui recedunt. Verba Concilij sunt haec. *Scribitur obmutescens, prout statutum est Baptizari, aut poenitentiam accipere, potest si voluntatis praeterita testimonium aliorum verbis habet, aut praesentis in suo spiritu.* Et in Concil.

Secunda Conclusio. Confessio facta per scripturam praesenti Sacerdoti est valida, sacramentalis, & necessaria.

Probatur Conclusio primò. Secundò. Syluest. Caietanus. Tertio.

Lipoman.

Quartò. Confessio per scripturam praesenti Sacerdoti aequiuale locutioni.

Ille, qui scripto confitetur, debet annuere confessorio, & ei monstrare signa contritionis.

Quintò. Potest dare absolutionem ei, qui infirmitate oppressus loquelam amisit, dummodo sint duo testes qui asserant ipsam confessionem, penuisse, vel saltem vnus testis. Angel. Cōci. Araus. Cōci. Catha.

Carthagin. 4. cap. 76. & habetur. 26. quæst. 6. can. Is qui in infirmitate: Is qui poenitentiam in infirmitate petit, si casu, dum ad eum: Sacerdos inuitatus venit, oppressus infirmitate obtinuerit, vel in frenesim versus fuerit, dent testimonium, qui eum audierunt, & accipiat poenitentiam. Et si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori eius Eucharistia.

Ex hac Conclusionem sequuntur duo Corollaria.

Primum. Quod tempore pestis, tanquam curati, quam poenitentes hoc petunt vii remedio, præsertim quando Quarantina, (vt dicitur) & instituta, & contagij periculum securum negat necessum. Effet enim hæc causa, vt Confessio per scripturam admittatur. Vnde infectus surgat a lecto, scribat sua peccata, & Sacerdoti expectanti illum in via proijciat, uel schedulam ferreo filo transmittat. Hic verò instrumentum aliquod habeat ad accipiendum scriptum, si manu non vult tangere, facile enim est credere cum peritis, cartam pestem deferre: vel in acetum scripturam proijciat, sicut fit de litteris; & ea purgata, legat, iudicet, & annuentem, & petentem iniuncta poenitentia absoluat; deinde uel in ignem proijciat, uel remittat. Aduerte autem, D. sed sufficit præsentia quædam moralis ad absolutionem; & poenitens Sacerdotem. Sicut in consecratione ea præsentia panis desideratur, non vt omnino panis oculis subijciatur immediatè, sed talis distantia, secundum quã optimo arbitrio, nõ absens, sed præsens iudicetur.

Secundo sequitur. Quod per internuncium, Sacerdoti præfenti posset infectus conuerti. Sic tenet Adrian. loc. citato, duobus penultimo. Et patet. Primo, quia tunc internuncius habet se, ut interpret voluntatis illius, supposito, verbi gratia, quod ille sit clausus, vel non ualeat exire, vel conuerti propter contagium, dummodo amborum Curati, & poenitentis visibilis moralis præsentia conferuetur.

Et quãuis Syluest. verb. confes. r. §. 18. de mente Monach. dicat, si quis alterius præsentis peccata recipiet, confessionem non esse, intelligendū est hoc, qn̄ ille sine alterius intentione ad sacramentum, narrat crimina: quod re vera potius esset ludere, quam confiteri.

Secundo idem patet. Quia si potest ualidè per scripturam, multo magis per fidelem internuncium ab eodem scriptum, & fidele litteris instructum, in cuius præsentia, ratione distantie fungitur officio linguæ, scripturæ, uel interpretis; & hoc

nullo.

Primum Corollarium. Quo casu confessio per scripturam admitti deberet, & quomodo fieri posset.

si infectus surgat a lecto, scribat sua peccata, & Sacerdoti expectanti illum in via proijciat, uel schedulam ferreo filo transmittat.

Nota.

Secundū Corollarium. Adia.

Syluest.

A nullo modo est mihi dubium. Vnde si sint duo carcere res è regione, in quorum uno esset Curatus detentus, in altero vero parochianus, qui haberet peccatū occultum, quod uellet secretò confiteri, posset (si haberet commoditatem) scribere, vel internuncium docere, qui referat: & si subditus sit presens, & visibilis, posset propter easdem rationes absolui.

Cum dixi in conclusione, hanc confessionem per scripturam esse necessariam, intelligendum est, cum aliter eque, & bene fieri non potest. Hoc loco, quædam Caic. verb. confess. §. 11. metaphysica practica, in confessione per scripturam, esset referenda. Sed legebotum loc. citato, in 4. dist. 8. q. 2. articu. 6.

Tertia Conclusio. Confessionem per epistolam absentis sacerdoti validam, & sacramentalem, non tamen necessariam esse, est valde probabile. Hæc conclusio, non ponitur certa, vt præcedens, sed, vt probabilis, propter Doctores tercia opinionis, & probatur bonis argumentis.

Primo. Quia matrimonium rectè contrahitur inter absentes per procuratorem, per nuncium, & litteras, & est verum sacramentum, ergo de ratione, & essentia sacramenti non est, quod præfenti conferatur.

Nec valet, matrimonio hoc esse peculiare, qua parte est B contractus civilis, & non qua parte est sacramentum. Quæro enim: Absentia repugnat substantiæ sacramenti nec ne? Si repugnat, ergo nec matrimonium inter absentes erit sacramentum. Cum itaque contractus ille, quatenus est pactio quædam civilis, sit legitimus contractus, & quatenus idem contractus inter absentes celebratus est, sit signum gratiæ, quæ in matrimonio confertur; conuincitur, quod si verum est sacramentum, & sine contrahentium actuali præsentia confert gratiam ex opere operato, conuincitur (inquit) absentiam non repugnare essentiæ sacramenti, & consequenter absentiam suscipientis, non uiolare essentiam sacramenti Poenitentia. Sicut enim matrimonium est contractus quidam; ita poenitentia quoddam iudicium. Iudicium autem legitime, ac iudicè (parte etiam absente) per procuratorem audita) definiri potest, sicut etiam contractus per procuratorem celebrati.

Secundo ex factis S. Tho. Cantuariensis, qui, vt Scotus, & Syluest. referunt, in carcere constitutus, misit Romam pro absolutione, & confessus est per litteras.

Tertio, ex cap. qualis 30. quæst. 5. vbi dicitur, quod confessio per scripturam recipiatur. Neque huic capiti contradicit,

Casus.

Nota.

Tertia Conclusio.

Probatur Primo.

Nota.

Matrimonium sine actuali contrahentium presentia, confert eiusdem gratiam, ex opere operato.

Probatur Secundo.

Probatur Tertio.

cap. quem pœniter; vbi habetur, *Confessionem non esse facien-* C
dama per scripturam. Nam intelligi debet quando commo-
dè verbo fieri non potest, ut benè Nauar. ibidem.

Probatur,
Quarto.

Quarto. Quoniam motuum Soti cessare videtur; quia
nec in vocali Confessione homo est certus, an præsens pe-
nitens sit contritus, vel mutatus. Vnde possent in stata, &
in indicta hora facere absolutionem, & sic actus ille termi-
naretur in materiam debite dispositam.

Probatur
Quinto.

Quinto. Quia ratio Caietani non conuincit. Nam ex ea-
re Ducem, Regem, Episcopum, contrahere matrimonium,
absolvere à censuris, & id genus alia, sunt vtrinque, actus per-
sonales, nec præsentiam requirunt.

Probatur
Sexto.
D. Cypria.
Nauar.

Sexto. Auctoritate Cypriani, lib. 3. Epistola 17. aliàs 13. hic
scribit, se per litteras peccata audisse, & sacramentum pœ-
nitentiæ dedisse. Nauar. in can. quem pœniter, de pœnitenti-
a, dist. 1. num. 4. in fin. doct. in eo casu, quo parochus, & pa-
rochianus infirmatur, & non est alius sacerdos, posse hunc
scripto confiteri, & illum itidem absolvere.

Quarta Con-
clusio.

Probabilior
opinio est, quæ
confessio ab-
senti sacerdo-
ti fieri non pot-
est.

Probatur Cõ-
clusio. Primo.

Nota subtile
punctum in
materia de
matrimonio.

Quarta Conclusio. Probabilior, & tutior opinio est, quod
sacramentalis confessio, absenti sacerdoti fieri non possit,
& probatur.

Primo. Quia præsentia suscipientis necessaria est, & tan-
quam de essentia sacramenti videtur requiri; cum in forma D.
ponatur pronomen *Te absoluo*, quod est demonstratiuum
præsentis materiæ. Nec videtur instantia illa de matrimo-
nio similis, nec multum concludere. Ex eo enim matrimo-
nium inter absentes contractum validum esse allerimus;
quoniam ultra id, quod est contractus humanus, ma-
teriæ eius, quæ, (vt quibusdam placet) sunt ipsi contrahen-
tes, est externa, & patens ex se, seu ex natura sua; at verò
materia sacramenti Pœnitentiæ, est intrinseca, & occulta,
qualis sunt actus pœnitentis, & præcipue Contritio; quæ,
vt sacerdoti evidens moraliter fiat, necesse est, ut persona
sit præsens, ex cuius verbis, vel signis coniectari possit, eum
esse contritum. Vnde non est similis ratio in matrimonio,
atque in Pœnitentiâ.

Nota casum.

Adde, quod potest contingere Casus, vt diam ego litteras,
in quibus peccata mea scripti, Confessori mando, sum in com-
placentiâ actuali peccati mortalis; *Cum natura nostra sit*
prona ad malum ab adolescentia sua; ergo nec mihi quid-
quam impensa Absolutio proderit; imò ero sacrilegus. Nec
minus Confessor hoc scrupulo detentus, poterit me absol-
uere; Nec factum S. Tho. Canthuarien. aliquid concludit.

D. Tho. Can-
uariensis tã-
tum à Papa.

Tan-

A Tantum enim à Papa concessiuas litteras obtinuit, ut electo
ad libitum Confessore, ab ipso à peccatis omnibus absolui
posset. Nec illud etiam ex capit. qualis 30. quæst. 3. ob stare
videtur. Ibi enim sacramentalis confessio, & Absolutio,
nullo modo cõceditur; sed (ut optimè inquit Glossa in verb.
per scriptum, in dicto, cap. Quem pœniter, de pœnitentiâ, dist.
1.) ibi non dicitur, quod accipiat, sed quod accepta in scri-
pturis redigatur, ne detur obliuioni. Vel dicamus, id licitum
esse, quando præsens est pœnitens, vt supra posuimus.

Ad Cyprianum verò respondeo, illam nõ fuisse sacramen-
talem confessionem. Cum enim nullus confessionem sa-
cramentalem audire possit, nec absolvere, nisi sit sacerdos
habens iurisdictionem: ibique concedatur, ut sacris Dia-
conibus confessio fiat, confessique sacramentum emolagesim su-
scipiant, proculdubio eo casu, non fuit, nec potuit esse sa-
cramentalis confessio. Vnde si qui illorum veram pœni-
tentiam, & peccatorum remissionem susceperunt, illud san-
dè fuit non virtute sacramenti in re suscepti; sed interna vir-
tute Pœnitentiæ, & contritionis eorum: qua stante, suppre-
mus Pontifex, qui est Christus, misericorditer eis peccata
condonauit.

B Quinta Conclusio. Absolutio sacramentalis, non potest
fieri scripto, sed verbo debet pronuciari, & proferri. Hæc
est Sancti Tho. Alexandri, Caietani, & patet. Quoniam se-
cundum omnes, verba sunt ipsa forma, iuxta illud Augusti,
hom. 80. super Ioan. & 1. q. 1. detrahe, *Accedi verbum ad ele-
mentum, & fit sacramentum.*

Paludanus, (ut refert Syluester verb. confessio primò, nu.
16.) existimat, propter scandalum possibile inde sequi, non
esse id consulendum. Sed errat. Quia essentiæ sacramen-
ti repugnat absolutio per scriptum. Nisi fortè intelligatur
Paludanus non absoluit, sed post uocalem absolutionem.
Tunc enim si postquam vocaliter absoluit, scripto significet
se absoluisse, potest id facere; hoc autem iam non erit absol-
uere per scripturam.

Dominicus de Soto, vbi supra, refert, tempore Concilij
Basilien. inter Magistros, quibus intererat Ioannes Nider,
quæsitum esse, An Confessor qui malè absoluit à casu refer-
uato, postmodum habita à superiore absoluit à tali casu, sa-
cultate, debeat absentem, & inscium absoluit potius, quam
adire pœnitentem? Illius tamen disputationis copia nusquã
extat.

Sexta Conclusio. Pœnitentiâ, seu satisfactio iniungi po-

0 4 test

obtinuit, vt
suo libito sa-
cerdoti eli-
geret, cui sua
peccata apci-
ret.
Solutio tex-
tus.

Respondetur
ad D. Cypria.

Nota.

Quinta Con-
clusio.

Absolutio sa-
cramentalis,
non pot fieri
scripto sed de-
bet verbo p-
nunciari.

D. Thom.
Alexan.
Caietanus.
D. Aug.
Paludani di-
ctum repelli-
tur.
Syluest.

Soto.

Sexta Cõclu.
Pœnitentiâ

Libri Primi, Disputat. I.

potest confes-
so: iniungi scri-
pto.

test scripto. Hæc est Alex. de Ales, & benè. Quia pœnitentia, quæ à sacerdote iniungitur, non sacramentum, seu eius essentialis pars est; sed tantum integralis. Nunc ad Argumentorum solutiones veniamus.

Ad Primum. Ad Primum respondeo. Quod Pœnitens tenetur se corde Deo accusare, ore autem sacerdoti, si potest. Accuset, inquit, se Deo, & eo medio quo potest commodius sacerdoti verbo, scripto, nutu, Interprete, vel Internuncio, modo exposito. Quia Deus non exigit ab homine, nisi id, quod potest; & idèd negatur absolute, quod non sit ibi vera accusatio, & manifestatio peccatorum, quamvis verbo expressior fiat, iuxta S. Tho. dicto quodlib. in solutione argumentorum.

Ad Secundum responderi Syluester. Primò, quod verecundia non est de essentia confessionis secundum omnes Doctores.

Respondetur Secundo. Secundò dicit, Quod si adest sacerdos, adest verecundia, etiam in confessione per scripturam. Verecundia enim facit ad pœnæ remissionem. Et adverte, quod potest esse casus, in quo maior quantitas pœnæ remittatur per confessionem scripto factam, quam verbo verecundo; puta si maiorem, & D. intensiorem Pœnitens habeat contritionem.

Ad Tertium. Illi qui tenent, Confessionem posse fieri per scripturam absenti, responderent, *ly, Te*, non esse demonstratiuum præsentis materiæ; sed secretiuium, & determinatiuum personæ quam absoluit, & non alterius. Vnde sicut in Sacramento Matrimonij, hæc verba, *f. Accipio te Mariam*, terminantur in personas absentes, cum veritate non solum contractus ciuilibis, sed etiam sacramenti; alioquin oporteret, cum essent præsentis, de nouo contrahere; sic in Confessione. Sed vera solutio est; *ly, Te*, esse demonstratiuum præsentis materiæ; sicut in Sacramento altaris: est aut præsens materia penitens, si ore legat, vel schedula tradita nutu annuèdo cõfiteatur.

Ad Quartum respon. Verum esse confessionis naturam debere esse secretam, quod non solum ex usu Ecclesiæ; sed Christi institutione, & mandato habetur, ut patet in Conc. Trid. Sess. 14. c. 5. can. 8. scriptura aut, licet ex sui natura publica sit; hoc tamen casu non est, nisi secreta. Vnde sicuti vox penitentis, licet ex sui natura publica sit, in actu tamen confessionis est secreta; quia non aperit peccata sua alteri, nisi huic confessori. Sic etiam scriptura, licet ex sui natura publica sit, hoc tamen casu est secreta. Quia non datur, nisi huic tantum particulari confessori, ut ipsa cognita, à peccatis absoluatur. Vnde ait Syluest. quod non obstat, ut scriptura sit publica; quia in tali casu est

rarò,

Quæstio Quinta.

109

Ararò, & per accidens, sicut voces ipsæ confitentis, quæ ab alio audiri possunt.

Ad Quintum respondeo. Quod supponitur, petentem absolutionem esse contritum, uel sufficienter attritum, quemadmodum, qui subijcit se personaliter sacerdoti. Nec debemus dubitare de dispositione, nisi aliter appareat. Nam etsi uerbo fiat Confessio, nunquam erit certum habere dolorem. Lege Adrianum de confess. quæ. 1. ad tertium, dubio unico. Supponimus item, rectè species, & circumstantias peccatorum exaratas esse, ne fallax iudicium feratur. Sed magna differentia est inter coniecturas Confessionis illius præsentis, & alterius absentis. Illius enim, non nisi remotas contritionis suæ habere possumus; huius autem præsentis, facillè moraliter coniecturas Contritionis habere possumus, iuxta signa, & actus humiliationis eius.

Ad ultimum ex sententia D. Pauli (ut responderi D. Thom. loco citato) non intelligitur de confessione peccatorum, sed de confessione fidei, de qua dicit Dominus, *Qui erubuerit me coram hominibus, erubescam & ego eum coram Patre meo.* Math. 10. Luc. 9. atque hæc de hac quæstione.

Ad Quintum

Adria.

Ad ultimum.
D. Tho.

Math. 10.
Luc. 9.

QVA

QVAESTIO SEXTA. C

An tempore pestis, seu contagiosi morbi, quilibet sacerdos habeat iurisdictionem in quemlibet Civitatis, vel Diocesis ita, quod si absoluat, teneat sacramentum?

RATIONES, quæ persuadent partem affirmatiuam, hæc sunt.

Primum argumentum .

Prima. Quia in articulo, uel periculo mortis, quilibet etiam non Curatus, nec approbatus ab Episcopo, potest absolueré, ut communissimum est; at status pestis, seu contagij continet hunc articulum, seu periculum, ergo &c.

Secundum argumentum .

Secunda. Quia sic communis, & plenius salutem animarum succurritur, cum plures medici spirituales constituantur, & exponantur.

Tertium argumentum .

Tertia. Episcopus non potest prohibere sacerdoti non curato, uolenti ex propria deuotione infectorum ministerio tam spiritali, quam corporali se exponere, ne exerceat, ergo ille potestatem ex se habet, suoque iure utitur in illo casu.

Sed in contrarium facit ordo Ecclesiasticus, diuisionis, & applicationis Parochiarum. Confunderetur enim, dum unus sacerdos alterius messum occuparet.

Pro resolutione huius quæstionis, aliquas propositiones ponimus, quæ, quamuis non magnam doctrinam (licet ueram, & eruditam) perutilem tamen, & praxi maximè accomodatam continent.

Prima Conclusio.

Nemo sacerdotum secularium tempore pestis, seu contagij, debet se temerè exponere ad confessiones audiendas, uel sacramenta ministranda, sine Episcopi, siue eius Vicarij licentia. Explico. Esset sanè temerarium, & zelus sine scientia eius, qui cum non sit ab Episcopo approbatus,

Attus, iuxta sacri Trid. Concilij decretum capit. 1 §. 23, iudicaret sacramenta ministrare his, qui in articulo mortis non existunt, & absolutio peccatorum non teneret, nisi spem salutem rate habitationis haberet, ut puta facta à carente iurisdictione. Consuetudo enim, & Canones, uniuersalem illam iurisdictionem Præsbyteris non concedunt, nisi in articulo imminens mortis; ergo non est extra illum articulum extendenda.

Hic declarandum esset, An periculum mortis, sit idem cum articulo mortis, quoad priuilegium absoluendi. Circa quod Sotus, in 4. distin. 18. quæst. 4. artic. 4. dicit esse confusionem nominum dicere, periculum mortis esse articulum mortis. Atque ita tale priuilegium absoluendi; uult tantum habere locum in articulo mortis, dum mors est in fieri, per causam naturalem, uel uolentiam. Sic tenent Couarru. & Melchior Cano.

Syluester tamen uerbo Confessor. 1. §. 6. membro 7. & uerbo absolutio. 1. num. 10. Ioannes Medina, de confessi. tract. 2. & Nauar. capit. 27. num. 272. existimant, nullam esse differentiam inter articulum mortis, & periculum mortis, quoad iurisdictionem facultatem absoluendi in eis. Quod tamen limitandum est, ut intelligatur de proximo periculo mortis. Neque enim quodcumque periculum sufficit: sicut nec ingredi mare, nisi imminet procella periculosa: nec similiter parere pregnantem, nisi si sit prima uice, uel aliàs dum peperit, mortis periculum in parturiendo passa est: nec ingredi bellum, nisi certum sit fieri cõflictum. Vnde tempus pestis absolute, non constituit periculum mortis, quantum ad omnes; sed tantum quoad illos, qui tali morbo grauitur corripuntur: quibus absente proprio Parocho, quilibet sacerdos potest sacramenta ministrare.

Secunda Conclusio. Regulares non approbati, seu examinati, nec aliàs idonei iudicati ab Episcopo diocæsano, nullo modo debent se huiusmodi confessionibus, & sacramentorum administrationibus immiscere, extra imminentem articulum & periculum mortis. Et hoc propter eandem rationem, quoniam iurisdictione carent, nec aliter, quam approbati audire possunt, ut est textus expressus in supra citato capit. Concilij Tridentini.

Notandum est autem hic, quod non sufficit, ut Religiosi se præsentent Episcopo, seu eius officiali, quod tantum requirebat ius antiquum, iuxta Clemenum nam dudum de sepult. sed amplius requiritur ex forma Conc. Trid. in citata sessione

Soto.
Couarru.
Melchior.
Cano.
Syluest.
Io. Medina.
Nauar.
Nota.
Tempus pestis, absolute non constituit periculum mortis.
Secunda Conclusio.

Nota.
Non sufficit ad confessiones audiendas, ut Religiosi se præsentent Episcopo, sicut primo fiebat, sed ut sint examinati, & approbati.

Libri Primi, Disputat. I.

23. capit. 15. ut sint examinati, & approbati. Hęc autem approbatio non solum discretionem non idonei, ab eo qui est idoneus designat; sed iurisdictionem, & materiã tribuit; quod ex doctrina prædicti Concilij non obscure colligitur, dum facit mentionem de illis duabus potestatibus, quę regulariter à Doctoribus dicuntur necessariae ad confessionem, ordinis uidelicet, & iurisdictionis; & cum in principio capituli mentionem faciat potestatis ordinis in illis uerbis, *quamuis Presbyteri in sua ordinatione à peccatis absoluedi potestate accipiant*; necesse est in reliquis de potestate iurisdictionis loqui, cum dicit, *Nullum etiam Regularem, posse Confessiones secularium, etiam sacerdotum audire.*

Adde, quod si sola presentatio sufficeret (etiam non approbante, uel consentiente Episcopo) possent audire, quod repugnat sententię dicti Decreti. Et sicut Parochiale beneficium, dat titulum iurisdictionis Parocho, quoad eius oues; ita per approbationem, admissionem, aut licentiam sacerdotibus non curatis, siue secularibus, siue Regularibus: (Decretum namque Concilij, ex æquo Commune est utriusque) facultatem, seu licentiam hos aut illos in Confessione audiendos Episcopus concedit. Solent enim Episcopi, confessarios etiam Regulares, ad mulieres solum audiendas admittere, aliquando ad solas moniales, aliquando solum ad laicos, & D. laicas audiendas, exclusis monialibus: uel etiam aliquando propter iustas causas in loco uno, uel altero Diocesis licentiam illis dare ad audiendas Confessiones, & non in omnibus locis. Potest enim secundum omnes Confessarius idoneus esse in uno loco, & non in alio, ut ait Nauar. c. 4. nu. 11. Quemadmodum ipsi quoque facimus, dum talem licentiam prædictis impartimur. In quo semper Lauretum excipimus, quamuis in alijs nostris locis, possint audire. In cathedrali enim nostra Lauretana, & eius Ciuitate, cum inibi proprij habeantur Pœnitentiarij, tam sæculares, quam Regulares designati, & ob alias iustas causas, nemo, etiam aliàs à nobis approbatus audit, nisi specialiter ad id muneris eo in loco à nobis uocetur, & admittatur. Et si licentia Episcopi non tribueret potestatem iurisdictionis, ob quid approbatus in una Diocesi, si ad aliam transeat, necesse habet ab illius Episcopo admitti, etiam si maximam Theologię, uel Canonum peritiam habeat? Neque enim ceteranda est uera opinio illa, quod ab uno Episcopo approbatus, ubique terrarum possit audire confessiones, absque alia aliorum Episcoporum approbatione. Presentantur enim determinatę ad istam, uel illam Diocesium,

Approbatio Episcopi, dat approbato ad confessiones audiendas, materiam & iurisdictionem.

Aliquando Episcopi concedunt confessarijs licentiã audiendi confessiones tantum mulierum, quando que uero etiã & hominũ.

Potest confessari⁹ esse idoneus ad audiendas confessiones in uno loco & non in alio.

Ecclesię Lauretanę confessores sunt priuilegiati. Papa post Concil. Tri. nulli dat auctoritatem eligendi sibi confessores, nisi de Episcopi licentia. Ludo. Rom. Mando. Nauar. Concil. Tri.

Questio Sexta.

111

Accessim, ut clarę indicat Nauar. capit. 27. num. 266. & in dicto capit. 15. sessionis 23. Conc. Trid. dicitur deberi Regulares per examen approbati ab Episcopis, id est ab unoquoque Episcopo illius Diocesis, in qua se presentantur: licet si ab illa exierint, & reuertantur, noua approbatione non indigeant, nisi status populi, & habitatorum mutatus, & alteratus esset. Nam si loco rusticorum, mercatores, uel milites successissent, nouo examine, & approbatione indigerent. Ut tangit Nauar. cap. 4. num. 11.

Adde, quod quamuis Papa ante Conc. Trid. soleret dare facultatem eligendi, Confessores sine licentia Episcopi, ut tradit Ludouicus Romanus, Conc. 266. Mand. in practica signaturę titulo Confessio; hodie tamen numquam consueuit, nisi de licentia Episcopi, etiam in magnis Iubileis, in quibus habentibus iam iurisdictionem ab Episcopo in sua Diocesi, extendit illam Papa ad casus sedi Apostolicę etiam si lubet in bulla Cęnę reseruat. Quocirca Episcopus, dum approbat, & exponit prædictos Confessionibus, licentiam concomitantem suis subditis tribuit ad eos accedendi, & sic materiam applicat.

Nec audiendus est Augustinus Montalcinus in capit. 7. §. 8. num. 9. in suo libro, cuius est titulus, *Lucerna dell'Anima*, ubi dicit, quod ex uigore Bullę Rosarij Leonis decimi, in qua conceditur, quod illius confratres possint eligere sacerdotem quemcumque ad confitendum, non requiritur, quod ille sit expositus, & approbatus ab ordinario. Supponit enim discrimen esse, si in Bulla dicatur, ut possint eligere sacerdotem quemcumque, uel si dicatur, Confessarium quemcumque; atque in primo casu intelligi etiam ab Episcopo non approbatũ. Futilis enim, & inanis est hæc distinctio, & contraria doctrina Concilij Tride. loco citato. Quinimodò nemo hodie sacerdotum, etiam ex stylo Curię gratiam obtinet Confessiones audiendi, nisi cum clausula, Dummodo ab Ordinario loci sit approbatus. Ex his sequitur doctrinã summę Angelicę in uerbis Confessio 3. num. 16. Et Syluest. Confessio 2. nu. 3. euanuisse post Conc. Trid. dum dicebant: Fratribus Prædicatorũ, & minorũ, satis fuisse petere licentiam ab ordinario eligendi fratres ad Confessiones audiendas; nec personaliter se presentare coram illo debere, & examen ipsius fratribus committendum; Profecto nimis laxa hæc erant. Quocirca merita à Patribus dicti. Con. reformata fuerunt.

Sequitur secundo, malę sensisse Nauar. in suo manu. capit. 27. num. 263, dicentem, quod Episcopo sine iusta causã nolente

Nauar.

Augustinus Montalcinus refellitur.

Nullus sacerdotum hodie obtinet gratiam audiendi confessiones etiam de stylo Curię, nisi cum illa clausula, dummodo sit ab ordinario loci approbatus. Post Concil. Trid. emanauit Doctrina multorum sacramentorum. Angel. Syluest. Nauar. reprobatur.

Fundamētū
Auctoris.
Nota auctori-
tatem sum-
mi Pōtificis.

te admittere ad confessionem, possunt presentati facere illa omnia, ac si essent admissi, iuxta ius antiquum Clemen. §. si uerō. Tum quia Episcopus, (ut passim accidit) multas potest habere causas tacitas, ut tales ad illud ministerium non admittat, tum etiam quia ius antiquum per Concilium Tridentinum ablatum est; Vbi precipitur, debere prius presentatos approbari, qua approbatione existente, & non aliter, munus exercere posse. Propter hec tamē nullo pacto negamus, summum Pontificem posse casus Episcopo reseruos pro sua summa potestate sub delegatis regularibus, siue secularibus concedere, uel illos exprimēdo, ut sēpē in Bullis Apostolicis continetur, uel etiam si illi non exprimantur, quando perclusu las generales, & pręgnantes illos concedere intendit, quemadmodum dum dicit, ut possint eligere confessores, qui eorum confessionibus diligenter auditis eis, & eorum quemlibet ab omnibus, & singulis eorum peccatis, criminibus, & excessibus quantumuis grauibus, & enormibus, etiā sedi Apostolicę reseruatis, exceptis contentis in literis Cęnę Domini legi consuetis, toties, quoties, ne etiam a criminibus in eis literis contentis, semel in uita tantum: seu sub aliorū forma uerborum, prout rectē docuit Nauar. dicto cap. 27. num. 265.

Tertia Con-
clusio.

Tertia Conclusio. Episcopus diocesanus, nullo pacto debet denegare huiusmodi facultatem administrandi sacramenta uolentibus sacerdotibus, tam secularibus, quā Regularibus, ac ultrō ad tantum Charitatis opus se exponentibus ea tempestate, in qua grassatur pestis, uel serpit contagium. Cui enim mēsis sit multa, operarios multos excludere non debet. Imō Populi tunc habent ius petendi, & possunt exquirere iustē a Pręlatis Adiutores, ad salutem animarum suarum, qui ex debito iustitię tenentur pro posse; & qualitate morbi illis satisfacere, uocatis etiam Regularibus, ex instituto Regulę, auxilio, & saluti animarum incumbentibus.

Quarta Con-
clusio.
Officiū Epif-
copi, peste
imminente.

Quarta Conclusio Episcopus diocesanus, qui animarum totius diocesis curam Architectonicā habet, debet cum primam signa pestilentię apparent, ac contagi exordia, requirere, deputare, & ponere, Imō uerius compellere plerosque sacerdotes, qui in tota diocesi, si circuitus mediocris sit, uel saltem in tota Ciuitate, Tertia, uel Oppido omnium, ac singulorum debeant audire Confessiones; & illis Eucharistiam, & sacrā unctionem ministrare; qui quasi cooperatores, atq; coadiutores Parochorum sint; Nec hi id grauius ferrē debent, cum ad subleuandum eorum onus, ad animarum faci-

Probatur cō-
clusio.

Aliorem curationem, hoc secundum remedium adhibeatur. Et probatur. Nā Ciues huiusmodi infirmitatibus aduentibus, carnalium medicorum operati duplicant, adduntque tertium, uel quartum medicum: Vnde a fortiori Episcopus in spiritualibus infirmitatibus, & eorum periculis, debet cooperatores in animarum curatione prouidē deputare. Quod est quoque Iuri consonum: argumento tex. in cap. ad audientiam, de Ecclesi. a. dist. 8. & Conc. Trid. sess. 21. c. 4.

Quinta Conclusio. Episcopus his temporibus, debet omnes casus sibi reseruos tam de iure, quā de consuetudine, Confessoribus quibuscumque, etiam Regularibus communicare. Quamuis enim nil reseruatū sit in articulo mortis, etiam si sint casus Papales, ut notum est, & patet ex Con. Trid. sess. 14. capit. 7. ad maiorem tamen cautelam, & commodiorem animarum salutem, & grauiosam molestiam confessionum euitandam, ne tempus terant, cōsultum erit, id quo diximus peragere. Dixi etiam Regularibus. Nam Religiosi, quibus ex priuilegio etiā maris magni cōceditur audire Confessiones, nequeunt a casibus Episcopis reseruatis absolueri, nisi de eorum licentia, quemadmodum congregatio Illustrissimorum Cardinalium, communicato cōsilio cum Sanctissimo D. Gregorio 13. circa declarationem Concilij cen-

B. fuit cum Nauar. in suo manuali, cap. 27. num. 264. Quod idē refertur in Conc. tertio prouinciali Mediolan. de penitentia sacramento, pagina 35. Et Cardinalis Paleoti in casibus sibi reseruatis: quidquid dicant alij recentiores cum Syluestro in uerbo Confessor. 1. §. 1. & Gabri. distin. 17. q. 2. art. 3. quos bene relinquit Soto in 4. distin. 18. q. 4. art. 3. dicens, illorū opinionem, neque esse tutam, nec more seruatum. Si enim Regulares tenentur excommunicatum ab Episcopo euitare, cēsuras, & interdicta ab ipso promulgata in eorum Ecclesijs publicare, atque seruare, dies etiam festos, quos in Diocesi seruandos Episcopus pręcepit, custodire: ut in cap. 12. sess. 25. Conc. Trid. cur non etiam a casibus Episcopo reseruatis respectu suorum inferiorum in eius Diocesi abstinere? Aliās, si id illis liceret, profecto cum iam hodie maxima Regularium copia suppeditet, frustatoria omninō esset omnis reseruatō quam Episcopus faceret in Diocesi. Ad quid enim reseruatō ab Episcopo promulgabitur, si absque eius licentia minimus regularis absolueri potest? Nam ius quod episcopi habent reseruandi sibi casus Diuina auctoritate, ut habetur can. 11. & cap. 7. sess. 14. Conc. Trid. omninō uanum, & instructuosum esset, nec ædificationem pareret, sed potius cō-

Si tempore
pestis dupli-
cantur corpo-
rales medici,
multo magis
& spirituales
duplicari de-
bent.

Quinta Con-
clusio.

Episcopus te-
pore pestis
omnes casus
sibi reserua-
tos debet Cō-
fessarijs con-
cedere absol-
uendos.

Nota beađ.

Nauar.

Syluest.
Gabri.
Soto.
Cardina. Pal-
leo.

Ratio Aucto-
ris.

Concil. Tri.
Nota dictum
Nauarri circa
reseruatōnem
casuum Epi-
scopalium.

Libri Primi, Disputat. I.

Nauarri dictū non multum probatur Auctori. Ratio auctoris.

Nota quomodo, & quando confessarij privilegij debeat uti suis privilegij ad absolvendū alios.

Nauarri dictum nō placet Ratio auctoris.

Sexta Conclusio.

remptum, & confusionem, Nauar. in capit. 17. num. 263. tenet, hoc ius quod Episcopi habent reseruandi sibi casus nō esse à iure diuino nec à Deo immediatè. Sed quantopere hæc doctrina correspondeat doctrinæ Concilij Tridentini præfatis locis considerandum esset. Sed non est præsentis instituti. Huc accedit, quod status Diocesis suæ numquam esset Episcopo benè notus, nec congrua remedia malis, & præsertim atrocioribus delictis adhibere posset, prout in domino iudicauerit expedire, si quo genere morbi laborent sui subditi, non cognoscat. Et cum reseruatō casuum magnopere ad Christiani Populi disciplinam pertineat, & quasi freno potèntiori retardet fideles ad non committenda crimina grauiora: si ab alijs quàm Episcopo Diocesano ueniam consequi possent, omnia facinoribus de facili implerentur. Et quatinus summus Pontifex pro suprema potestate sibi in Ecclesia uniuersa tradita, possit, cum habeat omnimodam iurisdictionem in omnes Mundi fideles, tam quoad commissā, quā quoad committenda crimina, casus Episcopo reseruatos, alicui Confessario concedere; hoc tamen rarò intendit facere, nec forsā uerisimiliter est concessurus, præsertim post Conc. Trid. ut superius diximus. Non quia non possit concedere; sed quia non expedit. Quod si cuiuspiam seculari, aut Regulari sacerdoti facultatem absoluedi à reseruatis Episcopo, Papa sciens, & prudens concesserit, is non debet illa uti ad auctoritatem sibi comparandam, uel, ut parem se ostendat Episcopis, uel ut sit Asylum eorum, quos Episcopi ad tuendam disciplinam Ecclesiasticam, & ad reciduum euitadum ab Absolutione arcent; sed in casu in quo prudentia dicitur, salutem animæ poenitentis id requirere. Nauar. in manu. cap. 27. num. 261. dicit, quod quando cum reseruatiōe censuræ Papalis, concurrat etiam reseruatiō Episcopalis, tunc sublata Papali, ex usu indistinctè interpretante, uidetur quoque sublata Episcopalis. Quamuis hoc non uideatur iuri consōnum; cum altero ex duobus impedimentis sublato, alterum non tollatur. capit. ex tuarum de auctoritate, & usu pallij, & l. sidomus. ff. de ferui. Vrba. prædio. De qua resusius idem Nauar. in capit. ita quorundam de Iudæis, notabili 11. num. 71.

Sexta Conclusio. Debet Episcopus his temporibus procurare à sede Apostolica absolutionem casuum publicorum S. D. N. Papæ reseruatorum, etiam in Bulla Cæne Domini, si illi placeret ad maiorem salutem animarum. Debet quoque petere Indulgentias ad morientium salutem; & pro his, qui opem

Questio Sexta. I I 3

A opem infectis præstant. Debet item casus occultos, & censuras non publicas, nec ad forum contentiosum deductas, sed di Apostolicæ reseruatas, (quarum absolutio in forō penitentiali ex officio, & priuilegio suæ auctoritatis ei comperit) quibusdam principalioribus Penitentiarijs in vnaquaq; Parochia designandis, committere.

Et aduerte, quod Episcopi possunt per alios uti facultate à Concil. Tride. eis tradita, seu declarata, in cap. 5. Sess. 24. Non enim hæc cōpetit illis ex noua Papæ commissione, seu delegatiōe, uel ex industria personæ, sed ex officio suo, ac priuilegio Episcopalis dignitatis à Concil. Trid. Concessa. Quocirca sicut Antistes quilibet ex officio, per se potest absolute à prædictis casibus, uel etiam dispensare in irregularitatibus omnibus, & suspensionibus ex delicto occulto prouentibus (excepta ea, quæ oritur ex homicidio uoluntario, & exceptis alijs deductis ad forum contentiosum) ita quoque potest puram potestatem absoluedi, seu dispensandi circa præmissa committere; dummodo ipsemet Episcopus arbitretur prius modum, poenitentiam salutarem, & onus satisfactionis imponendū ei, qui est absoluedus, uel dispensandus. Ita egregiè consuluit Nauar. p. 2. conc. 15. de sen. excōm.

B Animaduertendum item, posse Episcopum absolueri in foro conscientie à casibus, & censuris occultis, sed Apostolicæ reseruatis, etiam post Concil. Triden. latis à Papa, & promulgatis in motibus proprijs, & constitutionibus; seu Bullis, præter quàm in casibus reseruatis cum clausula derogatoria, per quam sufficienter præfato Concilio Tridentino derogatur. Quemadmodum erat illa xisti Quinti, contra procurantes abortus emanata, quæ postea à Greg. 14. correctæ, & moderata fuit. Quæ autem requirantur ad derogationem Conc. Generalis, non est præsentis instituti exponere. Arbitror (quidquid dicat Martinus Alphonf. de Viualdo in suo candelabro, titulo de absolutione, nu. 13.) sufficere uerba illa, non obstante decreto cuiusuis Conc. Nec est opus, si Concil. recens sit, ut illud specificetur. Lege Couarr. lib. 4. variarum resolut. cap. 16. num. 6. col. 4. Cordub. lib. 4. quæst. 9. propositione 3. Alaba. De Conc. prima par. capi. 2.

Hoc loco arduum dubium suboritur. An præfata facultas data Episcopis, in d. cap. liceat, extendatur ad casus reseruatos in Bulla Cæne Domini?

Et quamuis variæ sint in hac parte sententiæ Doctorum. Nauar. n. neruose cōtendit extendi loci citato. Et Auctor Candelab. 1. par. trac. de absol. nu. 13. & 2. par. nu. 141. Et si Simanchas, in lib. de Catholicis Institutionibus. ti. 4. nu. 1. & 6.

Nota.

Episcoporum auctoritas.

Nota.

Martinus Alphonf. & Viual.

Couarr. Corduben.

Alab.

Nauar. Auctor Candelab. Simanchas.

Libri Primi, Disputat. I.

Bartholomeus
ab Ange.
Ioan. Baptif.
Anton.
Paulus Serna
neas.

Alij verò, vt Bartholomeus ab Angelo ord. prædic. in suo C. exam. Confess. Dialog. 5. §. 554. Ioannes Bapt. Antonucius ord. here. S. Aug. in sua Cathec. li. 1. c. 25. annotatione 9. & li. 3. c. 2. Paulus Sernanensis Epif. li. 1. de uilitatione. c. 23. nu. 4. & li. 2. c. 3. r. nu. 5. censent, non extendi: Imò etiam si extenderet, reuocatam esse per Bullam Cœne Summorum Pontificum.

Bagn. in commentario super artic. 4. quæst. 1. r. 2. 2. quæst. 2. dicit, per illa verba, *non obstantibus concessionibus à Concilio Generali factis*, non reuocari facultatem concessam in Concilio Tridentino Episcopis; sed reuocari illic priuilegium concessum ipsi personis, quæ in hæreses inciderunt, ita, q. intuitu priuilegiorum à nemine possint absolui, nisi à Papa.

Verum hæc metaphysica distinctio, non correspondet formæ Bullæ, in qua prohibetur cuiusque illis uerbis, ne quis præsumat absoluerè. Dicerentur hic duo, uel tria.

Primò dictū.
Concil. Trid.

Primò. Nulli dubium quòd intentio uniuersalis, & æcumenici Concil. Triden. fuerit, quòd possunt Episcopi absoluerè etiam à reseruatis in Cœna Domini. Quia loquedo de casu hæresis, qui est primus in Bulla; ibidem limitat eam facultatem, & solis Episcopis declarat competere, negans illam eorum Vicarijs Generalibus, ratione officij Vicariatus. Hoc autem superuacaneum fuisset apponere, si collata facultas, ad prædictos casus Bullæ non extenderetur.

Adde, q. Episcopi Germaniæ, Belgiæ, Galliæ, Hispaniæ, & Orbis noui, tali facultate sic utunt, teste Nauarro, ubi supra.

Secundum di
ctum.

Dico Secundò. Quòd tempore Grego. 13. ablata sine dubio fuit Episcopis talis facultas, per clausulam illam Bullæ, *cuiusuis Concilij decretum*, quidquid in hoc dicat præfatus Martinus, & ratio à priori est. Quia dicta Bulla in Cœna Dñi, non solum est pagina excoicationis, & extensionis; sed etiã decreti, reuocationis, & innouationis, prout ibidè in calce præfatus Põti fex insinuauit; & ita dicit etiam Pium V. declarasse.

Nauar.

Nauar. in cap. 27. nu. 260. §. 7. putat, dictam Bullam solum limitare, & derogare præfato Concilio, ne procedat in occultis, habentibus complices, & sic in manifestis. Vnde putat non esse contraria. Idem quoq; Nauar. in d. c. 27. nu. 275. dicit, contendere posse non esse derogatū per Bullam Cœne Concilij de cetero, quò ad casum Hæresis occulte, cum in Con. nominatim expressè apponatur. Quamuis existimet, etiam si Papa concedat reseruatos Casus in Bulla Cœne, non contendi casum hæresis, cum indigeat indiuidua, & speciali mentione; per tex. in cap. Frater noster, r. 6. q. 1. & 25. Antoninum 3. par. tit. 24. cap. 77. §. 1. facultas, n. Generalis Absoluerendi, non includere. Id quod specialiter nõ fuisset cõcessum, quidquid di-

Tertio dictū.
Anton.

Quæstio Sexta.

114

A dixerit Sotus in. 4. dif. 22. q. 2. art. 3. cõcl. 5. Hęc profectò est tu-
tior opinio, & practicata, ita Couarru. in c. Alma, de senten.
excom. 1. p. §. 1. r. nu. 15. Simanchas, in Inchirid. c. 51. nu. 4. Fe-
linus. in c. Postu. de rescriptis. Ioã. Roxas. de Hęc. 2. p. affer. 39.

Sotus.
Couarru.
Simanchas.
Ioan. Roxas.
Auctor Can-
delæ.
Nauar.

Dico Tertio. Quòd vñ restituta à Sixto V. per alterã clausu-
lam additã in uerbis finalibus Bullæ, quæ limitat, & restrin-
gunt illã abrogatione, uidelicet nisi in illis èt casus præsentibus
letteris expressi, cõprehendantur: atqui in Decreto Cõc.
Trid. dicte Sef. 24. c. 5. expressè hñ. Idem, q. in hæresis crimine
in eodem conscientiæ foro eis tm, non eorum Vicarijs sit
permisum. Vñ Auctor Candelabri, par. 2. nu. 141. scribit, q.
grauissimi multi, simulq; litteratissimi Episcopi Hispaniæ ea
vñ sunt, & vtuntur facultate, quam à Concil. habent absq; vl-
la dubitatione. Et si multa Priuilegia, & Bullæ Pontifici, per
hanc clausula nõ sunt reuocate, vt narrat, Candelabrum, in ex-
planatione dictæ Bullæ Cœne, nu. 134. multo minus decretū
Cõcil. Trid. Quòd si Bullæ præfate Excoicationis, nõ ab ho-
mine, sed à iure censeantur, vt Nauar. d. c. 27. nu. 73. & Cande-
lab. in eius expositione, nu. 130. res minore difficultatè in fa-
uorè Episcoporum fortassè haberet. Verum non abs re esset
reim ad Summum Pontif. Maximum Clemem. deferre, atque
ab eo constantem, ac stabilem ueritatem recipere.

B Vñ dicã, nobis Laureti, quòd maxima Populorum multitudo
cõsistit, à Patre quodã Penitentiario sæpè casus hæresis occul-
te delatos esse, quos tm, quãuis essem ab eodem sollicitatus, &
rogatus, numquam uolui absoluerè, sed ob uicinitatem ad
maximum remisit Pontificem.

Vltima Concl. Ad alendos hos sacerdotes Parochis non in-
ter adiunctos, tenetur Episcopus prouidere ex fructibus Ec-
clesiæ Matricis, uel ex Parochorum redditibus, uel èt assignata
aliqua cõgrua portione ex mēsa Episcopali, nõ in perpetuū,
sed ad tēpus; & ex censu, & redditibus Episcopatus, quos te-
netur exponere in huiusmodi necessitatibus spūalibus subdi-
torū; Imò èt in necessitatibus corporalibus eorumdè, vt piè,
& egregiè docet Bagn. 2. 2. q. 32. ar. 6. dub. vlt. & q. 33. artic. 3.
dub. 4. Et est expressa doct. D. Tho. 2. 2. q. 188. arti. 4. ad 4. Vbi
hèt: *si tamen nõ inuenirentur, qui gratis huiusmodi se obsequijs
māciparent, teneretur Ordinarij Prælati, si ipsi nõ sufficeret, per
alios ad hoc idoneos quærere, quibus sumptus ipsi ministrarent.*
Hęc S. Tho. Portio quoq; à Populo dàda esset, qñ alia ratione
hmõi sumptus haberi nõ posset, iuxta Decretū Cõc. Trid. c. 4.
Sef. 21. de reformatione, & iuxta capitulū ad audienciã, extra
de Ecclesijs ædificandis; Et per hac patet solutio ad obiecta.

Vltima Con-
clusio.

Tempore vr
gentis pestis
vnde sacer-
dotes mini-
strantes infe-
ctis uiuere de-
beant.
Bañes.
D. Tho.

Concil. Trid.

QVÆSTIO VII.

In hac quæstione quedam dubia solueri da sunt, quæ curiosam interrogationem continent aliquorum, quæ faciunt ad hanc materiam.

PRIMUM DUBIUM.

Ratio dubij.

Si Deus immittit pestilentiam per secundas causas, & per influxus, & constellationes naturales stellarum causatur, quid rogat Ecclesia dum precatur, ut hac flagella auertantur? Rogat ne, ut fiat aliquod miraculum, vel dispositio rerum aliquo modo mutetur?

Nota discursum auctoris

LLVD vnum notandum in primis est, & certò de fide tenendum, à primo mundi exordio opificem maximum Deum, primo mobili, reliquisq; Inferioribus orbibus (applicatis Intelligentijs) continuum motu, cursuq; tribuisse, & planetis astrisq; omnibus virtutem talem præbuisse ad sublunaria generanda, ut suo motu, & lumine, (teste Philosopho) in hac inferiora agerent, & in fluerent, Vt sic Sol, & homo generarent hominem; & varijs celorum, astrorumq; influxibus descendentibus, multa (præuia corruptione) in aere, ac terra generarentur. Cum autem hoc vniuersi perfectio poseat, ut causa omnes pro sua cuiusq; natura, virtute sibi à Deo cõicata operetur sit, ut Deus singulis causis secundis admodum suæ proprietatis naturæ operari concedat, licet multoties cursum, operationemq; earum impediuerit; ut accidit in Sole, tempore Iosue, & in igne fornacis Babilonicæ; Vbi pueros tres, Sidrach, Misach, & Abdenago, Domino benedicentes nullò modo infestauit, nec quicquam molestiæ intulit.

Asiste.

Multoties Deus impedit cursum secundarum causarum.

Nota. Natura inferiori subiecta, & quò. Demoni subdantur naturalia inferiora quoad motum localem.

Notandum præterea est, ut docet D. Tho. 1. p. q. 1. ro. arti. 3. in cor. & Henric. de Asia, super Genes. q. natura inferior est superiori subiecta, & ab ea attingitur. Vn cum corporalia omnia inferiora materialia sint, Dæmon vero spiritualis, altiorisque naturæ, sit ut ei subdantur, quoad localem motum, ita, ut

Aira, ut etiam in distans suo intellectu, & voluntate possit mouere corpora, & secundum partem extra naturalem statum depellere. Cum autem (his omnibus ei subiectis) sciat naturalia omnia; sequitur, ut vario modo particularia actiua, singularibus etiam passiuis coniungens, efficiat multa visu mirabilia, quæ miracula hominibus videantur. Sic fuit factum illud serpentum Egyptiorum, ut ait Augustinus, libro tertio de Trinitate, ca. 8. & 9. Tom. 4. Quia enim serpentes, ranæ, mures, pediculi, pulices, & huiusmodi effectus alij per transmutationes corporalium rerum, & per naturales virtutes in herbis, aquis, alijsq; rebus residetes fieri possunt, & fiant: Dæmones harum omnium virtutum, & herbarum, (ut puta naturalium) cognitores, semina in elementis, mundique plantis latentia multis modis miscentes, effecerunt serpentes, & coram Pharaone proiecerunt.

Dæmon cum sciat virtutes rerum naturalium multoties iungens actiua passiuis videt miraculosa facere.

Quomodo fuit illud factum serpentum Pharaonis. D. August.

Et quia in potestate etiam Dæmonum est, commouere, (ut diximus) materialia hæc, & in ipsa influere immediate alteratiuas qualitates scilicet, caliditatem, & frigiditatem, humiditatem, & siccitatem: similiter etiam qualitates localiter motiuas, ut sunt impetus, impulsus, & similia: sequitur, ut subito tempestates suscitent, & multa in aere putrefacientes, contagionem, lucem, pestemque magnam efficiant.

In demonis potestate est influere immediate alteratiuas qualitates. Dæmon quomodo causat tempestates.

B. Quid cum Ecclesia sciat, Dominum enixè precatur, ut à populo hanc repellat plagam, & antiqui humani generis hostis, & insidiantis serpentis nequitiam reprimat, ne amplius per orbem mala immittat, vel aeris nos infecta putredine infestet.

Quid intendit Ecclesia, dum rogat, ut tempestates sedentur.

Necpijs mentibus illud erit considerata iniucundum, quòd Ecclesia, dum Deum, ut pestem auertat precatur, nil aliud postulat, nisi ut Dominus sua nostra corda gratia feriat, & à peccati somno speciali concursu, ac motione excitet. Quandoque enim in scriptura causa pro effectu accipitur, ut est illud Apосто. Ipse enim spiritus postulat in nobis gemitibus, inenarrabilibus, id est ipse spiritus facit, & est causa, ut nos gemitibus inenarrabilibus postulemus. Pari etiam modo, cum mala omnia pœnæ, scilicet infirmitates, pestis, fames, bella, inundationes; & similia propter peccatum (utpote eius supendia) nobis eueniant, ut in nostro Pastoralis ad Clerum, & populum nostrum scripto prolixius explicauimus; dum rogat Ecclesia, pestem, & alia mala auerti, aliud sanè non orat, nisi, ut Dominus sua claritatis, gratiaque lumine mentis nostræ oculos illuminet;

Nota pro cõcionatoribus

Quandoque in scriptura causa pro effectu sumit. Pauli dictum quomodo intelligatur. Fames, bella, & multa alia eueniunt propter peccata. Vide litteram Pastoralis Auctoris.

vt sic visis, cognitis detestatisque peccatis, conuertamur ad C
Dominum Deum nostrum, *qui pius, & misericors est.* Quod
fiet, vt quæ nobis pro peccatis mala euenerunt, noua eor
rum displicentia, & contritione misericorditer à Domino
liberemur. Vnde subdit Ecclesia. *Vt mortalium corda co
gnoscant, & te indignante, talia flagella prodire, & te mise
rante cessare.*

Libet hoc in loco concinnam D. Basilij sententiam ex
Homilia in diuites super illa verba scripture: *In famo, &
squallore, sententiam referre.* Ex qua euidentissimum fiet,
peccata Populorum famis, morborum, ac aliorum malorum
potissimam esse causam. Eius verba hæc sunt.

*Cælum nunc fratres dilectissimi videmus solidum, nu
dum, ac sine nubibus; serenitate sua, & puritate nos contri
stans, quam antea iam desiderauimus; quando profundis coo
pertum nubibus, & procellosos nos reddebat, & sole priuabat.
Terra vero iam exsiccata, ad exirenum aspectu est horrida,
& ad agriculturam sterilis, & infecunda; deinde ob siccita
tem scissa, hiatus patefecit maximos, vt in imis visceribus so
lis excipiat radios; fontes plurimi, & perennes nos deseruerunt. D
Fluminum quoque magnorum cursus deseruerunt. Minutissi
mi paruuli pedes illos permeant, & mulieres omnia totos pe
netrant, & transcunt; nostrorum multos potu quoque destituit;
ac demum in magnam nos Deus viuendi difficultatem consti
tuit. Israelitæ noui, Moysen querentes nouum bacculumque il
lum prodigiorum productorem desiderant, vt rursus disrupta
petra usum sitienti Populo præbeant. Nubes quoque subita,
& admirabiles in auditum manna cibum mort alibus irroret.
Timendum sanè nobis, ne malorum exemplum in famis cal
amitate posteris nostris existamus. Vidi campos steriles, &
arētia rura dudum sine fructibus, lachrymansq; mæstas edidit
quærelas, quod pluuia nobis nulla data est; ex quo nec sata na
suntur, & eodem modo, quo ea aratrum occultauit, perman
nent. Aut si forte nata, statim tenera, astu sunt assumpta adeo,
vt pulchre illud Euangelicum conuerti possit, operarij quidem
multi, messis verò pauca. Coloni per Campos sedent, mani
bus genua complexi, qui habitus lugentis est, & aruorū tristi a
spectu conterri, suos bonumq; labores perditum iri. uehementer
dolent, ac lachrymantur. Ados tenues, & aridos germinum
calamos considerantes, atq; atirectantes, ad natos, & uxores se
se vertunt, ac miseros adunt: ululatus haud aliter, quam si eos
atate florida raptos efferrent. Dicatur igitur, & ad nos ab ip
so Propheta, cuius paulo ante initio sermonis mentionem feci
mus.*

Ioel. 2.

Aurea D. Ba
silyj. sententia
Notanda.

Campi steri
les, eo quod
nō venit plu
uia.

Mirabilis si
citatatis descri
ptio.

Maritorū ge
mitus, uxores
& paruulos
suos vidētes
tempore pe
nuria, & fa
mis.

A mus. Et ego, (inquit) *erium mensum pluuiam ante vinde
miam tempus à vobis prohibebo, & pluam super Ciuitatem
vnam, & super Ciuitatem vnam non pluam; & pars vna in
undabitur, & pars altera, super quam non pluam, arefcet. Con
uenient duas, aut tres Ciuitates vt bibant aquam, & non im
plebuntur, quoniam non conuersi estis ad me ait Dominus. Di
scamus igitur ex his verbis quod ob auersionem nostram, ac
negligentiam, has nobis calamitates influxit Deus, non extin
guere nos querens, sed emendare, castigareque cupiens, mo
re piorum patrum erga desides, & imiores filios, qui transcun
tur quidem, & excitantur erga adolescentes suos, non mali
aliquid eis facturi, sed officiosa castigatione ex ignanis dili
gentem reddiduri. Aspicite quæsonunc, quemadmodum no
strorum pondus peccatorum, anni temporumque naturas mu
tauerit; statutasque semel rerum formas in aliena tempera
menta, non asque mixturas deduxerit. Hyems solitum hu
morem cum sicco non retinuit, sed in glaciem tota abijt, niuis,
& imbris penitus expers. Vernum tempus, alteram quidem
sui officij partem ostendit, caliditatem dico, humiditatem ve
ro non illi conuinxit. Aestus verò immensus, & frigora
nature leges prætercuntia, ac in nos, damnumque nostrorum
conuincit, mortales ad vidus, vitæque simul trahunt discrim
ina. Quæ igitur fratres charissimi, huius tanta confusio
nis, contrarietatiq; causa, vnde talis rerum, temporum
que nouatio vestigemus aliquantulum mente, rationeque vi
uentes, diligenter pensitemus. An non est, qui cuncta guber
net? An optimus opifex Deus dispensationis suæ obliuis est?
An virtutem, ac potentiam suam amittit? Aut eadem quidem
est adhuc potentia prædiuis, in austeritatem verò mutatus ex
cellentem suam erga nos bonitatem, & prouidentiam in odium
humani generis conuertit? Nemo profecto sapiens hoc di
cet. Sed ille potius sunt causa, cur nobis consuetæ gubernatio
sublata sit, quod cum ex Deo accipiamus, alijs non damus.
Beneficentiam laudamus, nos hac carentes, egentes desumus:
serui existentes liberamur, & conseruis non miseramur.
Esuriētes nutrimur, Inopipus alimenta negamus. Ciem
indeficientem, promum, ac thesaurarium Deum habeamus,
erga pauperes præparci, ac tenaces sumus. Omnium gregem
feitura implet, opibus verò nudos priores esse sinimus. Gra
ues rerum apothecas, & cellas habemus; his autem carentes
nequam respicimus. Hac igitur de causa minatur no
bis in istum Dei iudicium, hac de causa Deus omnipotens ma
nam non aperit; quoniam fraternitatis charitatem occlusi
mus.*

Deus more
piorum pa
trū nos casti
gat, & punit.

Cur nobis
mala Euc
niant.

Deus nobis
multociens ci
bum negat,
quoniam nos
cibū, & potū
suis pauperi
bus denega
mus.

mus. Ob hoc & campi steriles, quoniam charitas friguit; sup-
plicantium vox frustra clamat, & in aera evanescit, ac dis-
sipatur. Nam & nos rogantes minime audimus. Sed qua-
so, quales sunt nostrae preces? Qualis oratio? Viri proter
paucos mercaturis vacant; uxores ipsorum ad officium mam-
monae sunt. Pauci admodum mecum ad orandam relinquin-
tur, & hi tadio affectu, oscitantisque, ac continuo huc, illuc se
vertentes, denique observantes, quando is qui Psalmos canit,
versus expleat, ut tanquam è vinculis, ac aliqua custodia è
templo liberentur. Pueri autem parvi, quid ex hac calamitate
publica degustant? Qui libellos in scholis relinquentes, &
nobiscum conclamantes, remissionem potius, ac vacatione à di-
scendi labore nostram communem tristitiam existimant, &
cura se aliquantulum assiduitateque studij lenari, & in liber-
tatem venire propterea putant. Adultiorum vero hominum
multitudo, ac vulgus peccatis obnoxium per urbem remissi,
ac temperè discurrunt, gaudentes, & hilares, qui horum cau-
sa malorum in proprijs gerunt animabus, calamitatemque
hanc ipsi nobis excitant, & causant. Infantes postremo,
insontes, & minime scientes, ad confessionem in templo conue-
niant, nec causam dant ipsi de rebus tristibus, neque rursus
ab ijs nos liberare valent, cum nullam facultatem, novitiam-
que orandi Deum habeant. Tu in medium prodi. Tu, in-
quam, peccatis oneratus humi procidens clama, suspira. Mit-
te infantes, quae dat atas puerilia facere. Quisnam orans,
aut supplex lacrymam ex ore mittit, ut imbrem terris tem-
pestivum pronocet? Quis scelera relinquens Sanctum David
imitatur, qui quæstibus, ac lacrymis stratum rigavit?
Quis hospitum lavit pedes, aut pulvere ex itinere adpersum
abstergit, ut in hac siccitatis calamitate Deum exorare va-
leat? Quis Orphanum aliquem parvulum panit, ut & no-
bis Dominus frugem telluris aleret, velut Orphanum vento-
rum intemperantia percussum? Quis Vidua viduus difficul-
tate afflictæ opitulatur, ut alimenta frugum necessaria re-
cipiat? Scinde libellum aris alieni iniustum, ut sic peccatum
solvatur. Dele gravissimorum fenorum nomina, ut ter-
ra solitum tibi fœnus reddat. Aere namque, & auro, ac si-
milibus fecundis metallis præter naturam foetus adentibus in-
re germina, quæ naturaliter pariunt, sterilia fiunt, &
ad habit aurium multam, fructibus carent. Nunc igitur qui
avaritiam tanto studio colunt, & opibus plus æquo invidant,
ostendant nobis quid valeant ipsorum thesauri, quæ sit illorum
utilitas: siquidem supplicium hoc Deus longius protracturus sit,
quos

Fauci sunt orationibus vacantes.

Sacerdotes, & qui in choro Psalmos canunt, reprehenduntur.

Peccatores reprehenduntur.

A quos omnes velociter auri, quod cumulant, pallidiores videas: si
pane, qui ob paratam, promptamque copiam heri ab illis, & ho-
die contemni solet, careant. Fac enim, ne veneat Annona, ne in
apothecis frumentum sit, Quid tibi marsupium ære gravissi-
mum proderit? Non ne cum illo peribis? Non ne aurum tuum
terra est, & inutile lutum; cum corpore luto, & ipso sine usu ia-
cubit? omnia possides, sed auro, & hoc necessario, cares, facultate
videlicet te ipsum nutriendi. Fac cum tuis opibus omnibus, ut
unam excites nubeculam, ut modicus imber è calo descendat, ut
terra fructus coacta reddat. Solue, inquam, si potes, insolentibus
tuis facultatibus hanc communem calamitatem. Forsan advo-
cabis aliquem Piorum, qui precibus, ut Helias Thesbites fecit,
calamitatis huius molestiam tollat, qui sit homo inops, pallidus
sine calceis, sine crabili, sine domo, tantum melora contentus,
precibus, ac supplicationibus pro cibo; continentia vero pro conti-
nentali utens. Cum in verisimilis auxilium te sit opus incidere,
non ne multo risu tot dimittarum tuarum curas persequeris?
Num aurum nõ conspues, & argentum, ut sterces eijces? quod
antea omnipotens, ac incundissimum vocas humanis visibus sub-
venire omnino putaveras? sed scias illud contra te instare, teque
accusare, ac horum malorum causam dicere, èo quod se possides
non rectè dispensaveris, aut erogaveris, quod es avarities præte-
rieris, quod afflictos non respexeris, quod rogentes non sis mise-
ratus. Per paucos enim mala, erumnaq; ad univ. s. gens enerti-
tur. Achar sacrilegium admisit, ac totus est afflictus exerci-
tus. Zambri cum scorto Maadianitide concubuit, ac Israel pœnas
dedit. Igitur filij charissimi, omnes privatim, ac publicè no-
stras conscientias examinemus; presenti siccitate, veluti peda-
gogo cupiam unumquemq; nostrum proprii delicti admonenti
attendamus. Dicamus & nos sensatè cum Beato Job. Mannus
Domini est, quæ tetigit me. Potissimum autem calamitatem
hanc proprijs peccatis adscribamus. Et infra. Quis (dic mihi)
prohibet hanc, quam admiraris siccitatem non potius esse orbis
incendium, ac conflagrationem? Solem insuper à via solita erran-
tem, et terrenis propinquatè corporibus omnia cremare? Ignem
denique de caelo descendente, mortales omnes ob eorum scela-
ritate punire. Quamobrem te homo, te inquam considera, tuam
que pensata conscientiam. Nec pueris sub pedagogo constitutis
similis fias, qui castigatione irati scindunt libellos, patri vero con-
sulant, ac cibum prohibenti, vestem conferunt, vel matris ora-
nguibus petunt. Nam, & nauclerum tempestas, et Athletarum
stadium, et ducem pugna, magnanimum calamitas, christiana
vero

Deficiente Annona, nihil valet marsupium auro plenum.

Elemosina comedatur.

Aureum dictum det notatione.

uerò tentatio probat, et examinat. Res tristes animam, ut ignis aurum arguunt. Et infra. Tu bonus, ac benignus, quod tibi superest, adicias, ubi deest. Ne uerere ex paruo dare. Ne tuum commodum communi praeponas periculo. Si enim unus tantum sit tibi panis, ad fores autem rogator adsit, deprome illum. Das uero, manus in caelum tolle, dicq; miserabilia haec, et benigna uerba. Num hunc panem habeo, quem uides Domine, et occasio periculi est; aut praecipuum tuum mihi propono, et de modico do fratri esurienti. Da et tu Domine, periclitanti seruo tuo. Et infra. Esurientis morbus fames, inquam miserabilis est afflictio. Humanarum calamitatum caput est fames, cuiusuis mortis genere durior adferens finem. In alijs namq; periculis, uel ensis cuspede citò interibis, uel ignis impetibus breuiter uitam excinguit, aut ferarum dentibus membra statim discripta intereunt, qua quidem dolorem morienti minimè protrahunt. At famis diuturnius malum, ocius torquet, lentius tabefacit, sensim occidit. Naturalem namq; humorem absumit, calorem refrigerat, innatam, ac uegetam corporis habitudinem dedit, uires paulatim debilitat, ossibus caro uelut aranearum tela cohaeret. Coloris flos, sanguine deficiente, refriget. Albedinis splendor è summo corpore discedit, et pallor, ac liuor insurgit. Genua infirma, ac per uim tracta conspiciuntur. Vox tenuis, et imbecillus. Oculi infirmi in suis uicibus non secus thibis reconditi, quam in putaminibus nubes insuntur. Ossatamq; pelle operat. enter uacuus, & collapsus timore, uiscerumq; solis a productione caret, ac dorso tantum ossibus sustentatur, et haeret. Igitur faciem hanc corporis miseram, qui conueniens praeterit, quali dignus erit poena? Quod crudelitatis genus prosequi dicitur? Quomodo inter immanissimas feras non communerari, ut execranda, ac hominum interfector dignus erit? Qui enim morbo periculoso, si liceat, non occurrat eadem, qua ille, qui sibi ipsi manus infert, poena damnabitur. Quid fames non cogit? Naturae legis sapè peruertere, ac transgredi multis suadet, et hominum corporibus, uel propinquorum uesci. Matrem, quem peperit natum impulit in uentrem male recondere. Quam tragediam iudaica commemorat historia, à Ioseph graui auctore conscripta, quando uidelicet dira calamitates Ierosolymitanos poenas iustas propter impietatem in Deum dantes, apprehenderunt. Quamuis denique cetera antecellat charitati esurientem pascere, ex ipso Conservato re conspice, qui cum alia saepe praeterat humana incommoda, esurientes respiciens misericordia moueor, inquit, super turbam hanc. Idcirco in extremo Iudicio, ubi iustos alloquitur ordine primus, & ut ceteris honoratior, qui pauperem nutrit, accersitur

Eleemosyna commendatur.

Fames est caput humanae calamitatum. Fames defertur, & uerbis pulcherrimis eius in eodem da demonstrantur.

Propter famem sapientia leges perueniunt.

Nota crudelitatem matrem tempore famis.

Iosephus.

Christus de operibus charitatis, & pau-perum lubet in die Iudicij exquirat.

atur. Qui panem administravit, ante omnes promouetur: liberalis denique praeceteris in uitam praeimitur. Et infra.

Fereamur, atque immittemur Graecorum humanum uiuendi modum. Apud nonnullos illorum humana consuetudo unam mensam, communem alimoniam, domum unam, frequentem prope populum constituit. Sed externa dimittamus, & tria illa millia epulo piscium à Domino excepta praecipue nobis succurrant. Denique ceterum Christianorum primum illum amulemur; quibus ab initio communia erant omnia, uita, animae, concordia, mensa item communis, fraternitas in discretia, charitas non ficta, multa simul corpora unum faciens, diuersasq; animas in unam concilians uoluntatem. Multa si quae res alia ex eodem pla uisusq; testamenti, qua sunt ad fraternam dilectionem imitandam, reperies. Si senem esurientem uideris, fac nutrias, ut Ioseph Iacob. Si inimico occurras afflicto, parce uera, ne expellas uindicta cupidus, sed potius nutrias, ut ille quondam, fratres, à quibus uenditus fuit. Cum in iunioem incidere egentem, funde lacrymas, ut ille super Benjamin fratre, senectutis filio. Quod si forte te Auaritia, ut Regina illa Aegyptia Ioseph tenueris, sciderit quoq; tibi uestem, ut mandatum diuinum contempnas, ut se, aurum, ac res terrenas amantem, contra Domini tui praecipuum amplectare, ubi cogitatio subierit praeccepto Domini B repugnans, animumq; sobrium ad Auaritiam impellens, & ad negligendam fraternam dilectionem cogens, atq; ad se cohibens, rumpe & tu illius uestem, reiq; indignitate motus secede, Domino fidem serua, ut ille Putipharo seruauit. Necessaria cibaria uno anno distribue, ut idem per annos septem. Ne cuncta uoluptati tribuas, nonnihil animae tuae reserua. Duasq; tibi puta esse filias mundanae conuersationis, prosperitatem, & uitam caelestem. Si meliori cuncta dare nolueris, diuide saltem ex a quo intemperanti filia, & modesta, ne uidelicet presentem uitam ita opibus, ac delicijs affluentem reddas, ut alteram inopem, ac laceris operam uestibus relinquant. Si te oporteat in conspectum Dei nasci, ac Iudicis Iesu Christi, sponsam, formam, ac uitam secundam uirtutem, habentem uenire, noli sponsam inornatam, sponso offerre, ne conspiciens, ille nullum auertat, despiciat, complexu neget, sed eam decenti ueste ornatam nuptiarum temporis seruabis, & una cum ceteris prudentibus uirginibus charitatis perpetuum ignem, ac lampadam oleo continuo refertam habens, in thalamum recipiatur.

Graeci multi, unam tantam inter se mensam faciebant.

In primitiua Ecclesia omnia erant communia.

Nota pro concionatoribus.

Haec, & alia perpulchra hoc in loco Baillius similem sententiam scribit, in enarratione noni capitis Esaiæ, explanans illa uerba. Et populus non est conuersus, donec percussus est. De-

Libri Primi, Disputat. I.

Dominum exercituum non quasiuit. Quod ut (inquit) Inimici Dei hisce flagris confisi nondum compuncti sint, non dum etiam auersus est furor eius; sed adhuc manus eius facultas animaduertendi in facinorosos erecta est; & elata in eos, quos nihil penitet malitia, & malignitatis, quas gesserunt. Quia igitur Populus hic non sermone, sed plagarum irrogatione sanatur, scriptum est. Et omnis Populus non est conuersus, nisi plagis impositis. Oro sit, ut talibus necessaria sint, & utiles plagae. Nemo igitur se anxio labore torqueat in inquirendis causis afflictionum, & molestiarum; puta quae ob causam terra squaleat siccitate, cur uis imbrium, ac redundantis pluuiae caelo delabatur, ut quid plena terrae fulmina, quae ex causa ex aere sidunt grandines. Nostri causa hac inuehantur, qui retinemus cor impenitentem, nec nisi plagis prius eruditi conuertimur. Hæc ille.

SECUNDVM DVBIVM.

An tempore pestis, Ludus alearum sit licitus Clericis?

Sententia Caietani.

Caietanus 2. 2. quaest. 168. artic. 3. dicit, quod Clerici tempore pestis possunt ludere recreationis gratia, ubi sunt soliti sine scandalo ad chartas, uel tabellas, uel aleas, uel taxillos, seu datos, nec ob id ullum crimen incurrere. Idem in sua summula uerb. Clericorum peccata, ubi generalem regulam statuit, quod transgressio præceptorum positui iuris etiam si sub pœna excommunicationis prohibeantur, non sit eius sententia peccatum mortale, si temeritas, si contumacia si contemptus desit, nisi consequatur graue scandalum, aut malum exemplum, aut aliquod peccatum iure Diuino prohibitum, uel nisi irregularitas, uel maior excommunicationo ex actu prohibito incurratur, quamuis huiusmodi transgressiones multa peccata uenialia etiam grauiora complectantur; & addit, quod propter huiusmodi transgressiones nemo incurrit pœnam excommunicationis etiam ferendæ sententiæ, nisi inonitus à suo Iudice contumax fuerit.

Dictum Caietani. Armilla. Doctrina Caietani nimis est laxa. Nauarrus.

Ultimò dicit, quod illa sola præcepta obligant ad mortale; quorum transgressio contra charitatem est. Idem Armilla uerb. ludus, num. 3. & uerb. Clericus, num. 11. Hæc doctrina Caietani non placet Nauarro in capit. 25. sui manualis num. 111. Videtur enim ei nimis laxa, & bene. Quocirca hic tria breuiter uidentia sunt.

Primum, An ludus alearum Clerico sit mortale peccatum.

Quaestio Septima.

A Secunda. An tempore pestis, uel ægritudinis ita excusetur Clericus, ut possit licitè ludere.

Tertium. An lex humana præceptiua semper obliget ad mortale.

Circa primum dicimus. Quod cum ludus ex sui natura, sit actus principaliter factus ad animi recreationem, in quo iucunditas, & delectatio animalis, seu animæ quies intenditur, per uoluptatem exteriorum actuum, ut optimè Arist. 4. Ethic. & S. Thom. 2. 2. quaest. 168. artic. 2. potest esse bonus, & malus. Bonus si fiat ad honestam animi recreationem, semora omni circumstantia mala, ex cuius frequentatione habitus, & consuetudo honestè ludendi gignitur, quæ à Philo. loço citato Eutrapelia uocatur; cuius proprius actus est, ut bene conuertat aliqua dicta, uel facta in solatium, & habet sua exitiema, excessum uidelicet, & defectum inordinatum ludendi, ut ibidem S. Tho. artic. 3. & 4. Malus est, qui lege uetatur, uel circumstantia mala uestitur, & ex suo genere, ut plurimè peccatum ueniale est; mortale uero, dum consistit in turpibus, uel iniustis, & in irreligiosis actionibus, uel ex tali circumstantia mortiferam malitiam induat. Et quamuis ex septem circumstantijs ludus censetur malus scilicet, ex fine, loco, qualitate, tempore, modo, abusu, & persona, ut optimè Caietanus, & Armill. locis citatis; non tamen semper ex his ludus sortitur naturam peccati mortalis ut egregiè Nauar. in manuali, capit. 20. num. 3. Quamquam enim fiat ludus cum animo principaliter lucrandi aliquid notabile ab eo, qui donare potest, uel si fiat cum uehementi appetitu, & auaritate ludendi; uel etiam in loco, seu tempore sacro, (nisi specialiter talis ludus prohibeatur; uel si fiat à persona clericatu sacro insignita, ut dicimus) non ided semper erit crimen mortale. Ut autem (in quo sinit difficultas) cognoscatur, quando persona Ecclesiastica mortaliter peccet ad chartas ludendo; pono has Conclusiones.

Prima Conclusio. Absolutè loquendo (supposita lege Canonica prohibente,) ludere ad chartas, uel cum taxillis, aut airo dati, Clerico est peccatum mortale. Hanc teneo cum Nauarro dicto capit. 20. num. 9. & sylues. Verb. ludus §. 4. & Adriano, & Ioan. Maio à Nauar. citatis, & Panorm. cap. Clerici, de uita, & honest. Cleri. & cap. 1. & sec. de postul. Idem asserit Turrecrem. commet. capit. 1. distin. 35. & Hostien. in summa, & Glossa dicto capit. Clerici uerb. aleas, Et probatur conuictio ratione. Quoniam præfati sic ludentes transgressiuntur legem Canonica iustam, & honestam, ut habetur

Ludus ad quod inuentus.

Arist.

D. Thom.

Ludus potest esse bonus & malus.

D. Tho.

Ludus ex septem circumstantijs censetur malus. Caiet. Armill. Nauar.

Ludus non semper est peccatum mortale.

Prima Conclusio. Quando Clericus ludens peccat mortaliter.

Nauar. Syluest. Adria. Ioan. Ma. Panormi. Turrecrem. Hostien. Glossa.

Probatur Conclusio.

in d. cap. 1. distin. 35. & capit. Inter Dilectos, de excessib. Prae-
torum, & dicto cap. Clerici, de uita, & honest. Cleric. Et quo-
niam poenae grauiſſimae depositionis uidelicet ab officio, uel
beneficio, & excommunicationis comminantur, nemini
dubium esse debet, quod peccatum mortale sit illarum trans-
gressio, ut doctè Raymundus apud Syluest. loco citato, uerb.
ludus, §. 4. asserens, quod dictae poenae, non inferuntur nisi
pro mortali.

Raymundus.

Con. Tri. pro
bibet ludum
cartarum, a-
learum, & ta-
xillorum Cle-
ricis.

Clerici pec-
cant etiam si
ludant de bo-
nis patrimo-
nialibus, licet
de ijs nõ obli-
gentur ad re-
stitutionem.

Nota.
Clericus lu-
dens parum,
in secreto cu-
biculo ad ex-
hilarandum
infirmum, non
peccat.

Raymun-
Syluest.
Secunda Cõ-
clusio.

Clericus qui
pro consuetu-
dine habet
publicè quo-
tidie ludere
ad cartas, nõ
est absoluen-
dus.

Panormit.
Ratio Caieta-
ni.

Tertia Con-
clusio.
Clericus spe-
ctator publi-
cus ludicartarum, l. taxil-
lorum, peccat
mortaliter p-
pter scandala-
rum.

Adde, q. Conc. Trid. sess. 25. de reformatione, & Ses. 24. c.
12. prohibet huiusmodi ludos Clericis, in nouar. de etiam pe-
nas antiquorum Conc. Prouinciales item synodi, & Diocæ
sanæ, sauiiores poenas in ludentes Clericos fulminant.

Puto autem cum Doct. Nauarro, quod peccent nõ solum
si ludant de bonis beneficalibus, sed etiam patrimonialibus,
licet de his non obligentur ad restitutionem. Et conclusio-
nem intelligo de Clerico in sacris constituto, uel beneficiũ
obtinente. Nam de his, qui minores ordines habent tantum,
ac de laicis est arbitrandum. Dixi uerò in conclusione. *Abso-
lute, & de genere suo*: Nam si per accidens Clericus, uel Mo-
nachus ludat uerbi gratia parum, in secreto cubiculo ex re-
creatione, uel ad exhilarandum infirmum, non puto pecca-
re ullo modo, ut sentiunt Raym. Syluest. Caiet. & Nauar. nu.
3. ubi supra.

Secunda Conclusio. Clericus assuetus ludere, uidelicet
qui ludum ex consuetudine habet, id est, ut sæpè, uel quasi
quotidie ludat ad chartas &c. uel item publicus alearum lu-
sor, id est, qui in corona, & confectu laicorum huiusmodi lu-
di sui deseruit, sine dubio peccat mortaliter, nec est absoluen-
dus, nisi talem statum relinquat. Est Conclusio Panormitani
in dicto capit. Clerici, fundata in doctrina. D. Pauli, *Nemo
militans Deo, implicet se negotijs secularibus*. Et pater ratione.
Quia dat operam cum scandalo, & malo exemplo rei illicitæ.
Caiet. in d. quæst. 178. egregiam assignat rationem, dicens.
Clerici si uerè deseruirent alearum contemptores essent leg-
gis, quam ab rogatam, quoad illos non puto, sed magis reno-
uatam, & extensam in d. cap. Clerici officia, extra, de Vita, &
honestate Clericorum. Nec huiusmodi cõsensus est ullo pa-
cto ex recreatione ludere, sed ex uitio, malo habitu, & praua
consuetudine, ut laici; quemadmodum, ille qui non modi-
cum quid, sed magnam quantitatem ludo exponit, non ex re-
creatione, sed ex cupiditate ludere iudicandus est. Syluest.
u. verb. ludus, nu. 14. in fine.

Tertia Conclusio. Clericus publicus spectator ludi taxillo-
rum,

Asstati, & chartarum, etiam si actu non ludat, peccat mortaliter
propter scandalum, & malũ exemplum. Verbi gratia, ubi ha-
bentur baractarie, uel circuli in domibus, uel in plateis ad lu-
dendum, Clericus non debet interesse, sed aufergere. Et si nõ
tabiliter ac multo tempore ibi maneret, committit in legem,
ex dicto Nauarri, ubi supra, & allegat d. capit. Clerici, de uita,
& honest. Cleri. & Aurentica interdicimus, C. de Episcopis,
& Clericis, ubi præcipitur, quod Clericus inspector ludi,
tribus annis ab altaris ministerio reijciatur, & in Monaste-
rio recludatur; quod non currit si paruo tempore inspiciat,
per ea quæ dicit S. Tho. 1. 2. quæst. 83. artic. 5. & 6. & 2. 2. quæst.
3. art. 5. & quæst. 59. artic. 4. & S. Antonin. 2. par. tit. 4. capit. 5.
§. 7. & 8. Et Adria. quod li. 8. & Nauar. in eod. loco.

Quarta Conclusio. Clericus si ex recreatione ludat quid
paruum, ita tamen affectu, & animo delectetur eo ludo, ut si
esset etiam mortalis, uel in magna quantitate eo delectare-
tur, peccat mortaliter. Ita Nauar. ibidem cap. 20. num. 14. &
Gabr. 4. distin. 15. quæst. 1. r. artic. 3. dubio 3. & propter animi
preparationem, clara est Conclusio. Vnde, qui minimã quan-
titem pecuniæ ad ludum sæpius assumunt, illumq; ter &
quater per hebdomadam repetunt; quoniam conuincuntur,
prædictum prauum affectum habere, puto esse in statu pecca-
ti mortalis.

Quinta Conclusio. Si presentia, aut Auctoritas magni Cle-
rici, puta Abbatis, Archidiaconi, Episcopi, uel Cardinalis, seu
Vicarij, esset causa, quod ludo mortali ludatur; id est, quod
chartarum ludus continuetur multo tempore, uel quod quo-
tidie frequentetur a Clericis, illi peccant mortaliter absq; du-
bio, ut ait Nauar. capit. 20. num. 14. argum. Glos. singu. Cle-
Archiepiscopo, de priuilegijs. Et maxime ueritatè habet Cõ-
clusio, quando quis ex officio prohibere debet, & non prohi-
bet, sed approbat, uel dissimulat, ut ait Angelus, uerb. ludus, §.
6. & Nauar. ibidem.

Circa secundum, dico. Quod tempore pestis, uel contagio
sæ, & grauis epidemias in Populis, nullo pacto licet Cleri-
co, præsertim Curato ludere præfatis prohibitis ludis, neque
ex recreatione, contra Caietanum, & ratio est. Quoniam cir-
cumstantia illa, quod quis laboret peste, & ludat ex recreatio-
ne, implicat, cum illud sit tempus orationum, & poenitentiae,
& sicut non licet huiusmodi ludis ludere existente in peri-
culo mortis, sine uitio saltem grauis peccati uenialis; ita nec
tempore pestis. Clericus enim uel erit peste infectus, uel sa-
nus, si peste affectus, debet saluti Animæ suæ incumbere, &

D. Thom.
D. Anton.
Adria.
Nauar.
Quarta Con-
clusio.
Nauar.
Gabri.
Nota.

Quinta Con-
clusio.
Si presentia,
& auctoritas
alicuius mag-
ni Clerici
est in causa,
ut ludatur lu-
do uenito, ta-
lis persona
grauis nisi id
impediat, pec-
cat mortali-
ter.

Nauar.
Glos.
Angel.
Nauar.

Tempore pe-
stis nullo mo-
do licet Cleri-
ci ludere pro-
hibitis ludis,
neque ex re-
creationem
presertim Cu-
rato contra
Caiet.
Ratio dicti,

con-

contritioni; si sanus debet alijs officia pia, & opera misericordiae exercere. Vnde puto saltem grauissimum ueniale committere.

Caietanus pugitur ab Aureo.

Nec dicat Caietanus, quod ubi soliti sunt Clerici ludere; consuetudo abusum excusat. Hoc enim est addere malum malo; nec abusus sunt confirmandi, sed extirpandi, praesertim cum ad animi recreationem, honestiores ludi, quorum infinitus est numerus, Clericis non desint.

Nota ex Caietano quando sit Clerico mortale, uel ueniale ludere.

Addit unum Caietanus, quod ex leuitate, & sine scandalo Clericis ludere, ueniale est, nisi ex natura actus, qui assumitur in ludo repugnet Clerico, ut assumere arma, laruas, & huiusmodi; tunc enim iuxta speciem, & repugnantiam actuum assumptorum ad ludum, iudicandum est de mortali, uel ueniali, an inducat contemptum interpretatum Clericali dignitatis, & Canonicae legis. Ex hac enim eius doctrina sequitur, quod cum natura actus, qui assumitur in ludo chartarum, & taxillorum repugnet Clericali dignitati, & Canonicae legi, quod talis ludus ex se Clerico sit illicitus.

Circa Tertium. Quoniam materiam de lege praecipua, quando obliget sub peccato mortali, memini me in quodam responso pertractasse copiose dum in Vaticana Petri Basilica Theologum agerem; & nactus occasionem Capitulo, & Canonicis consilium darem, placuit mihi, doctrinae gratia illud hoc in loco inferere, in quo resolutio illius articuli satis plenè continetur.

DIGRESSIO.

An licite, ac salua conscientia, recedere ualeant Canonici à seruitu formula à Sanctissimi Vicario, Capitulis de Vrbe demandata.

Inferius alteri est de iure Diuino, & naturalis.

An te omnia accipiendum est, Canonicos Ecclesiae, & altari inseruire, Diuino, ac naturali iure teneri. Diuino quidem, tum quod Clerici in locum leuitarum, à quibus in templo Dei mysteria Diuino iussu explebatur, successerunt, caput. Translato de consti. & est D. Pauli ad Hebraeos capit. 7. & can. Cleros 2. i. distinctione; tum etiam quoniam apertissime hoc nobis Dominus significat. Deut. 10. & apud Apost. 1. Corint. 9. & 1. Thimot. 5. Vbi scribitur, quod, *Qui de sacra-rio, & altari edunt, sacrario, & altari seruiant, quemadmodum, qui uiuit de Euangelio Euangelizare debet, quia merces debetur operario.* Luc. & Marc. 10.

Deut. 10. 1. Cor. 9. 1. Thimot. 5. Luc. 10. Mar. 10.

Adde,

A. Adde, quod cum cultus Dei in Ecclesijs, & templis de iure Diuino sit, & Ministri Ecclesiastici à Christo Domino instituti sint, ut definit Concilium Trident. Sess. 23. capi. 2. & 4. & can. 6. sequitur euidenter, quod ministerijs, functionibus uel sacri altaris incumbere Diuino obligantur praepro, aliàs frustra instituti essent.

Cultus Dei in Ecclesijs, & templis est de iure diuino. Concil. Trid.

Quod autem naturali quoque Iure ad id teneantur, facile est demonstrare, primo. Quia labor, & praemium, opus, & merces correatiua sunt. Quisquis igitur mercedem accipit, laborare diuina Iustitia deuincitur. Nam ut habetur Clement. 1. de cens. & exact. *Natura consonum est, illos non recusare opera, qui rerum commoda complectuntur.* Et 1. 2. q. 2. can. charitatem, & can. Ecclesiasticis ait Gregorius *Ecclesiasticis uilitarijs desudantes, Ecclesiastica dignum est, remuneratione gaudere.* Quinimò ille qui lucrum amplectitur, onus autem subire recusat, etiam secundum leges imperiales, non est ferendus. C. de caduci. tollen. l. 1. §. pro secundo, in fine, & infinitis alijs legibus, quas superuacaneum est adducere.

B. Secundo Probarur. Quoniam inter beneficium, & Beneficiatum, est quaedam coniunctio spiritualis Matrimonij, de bitum itaque sibi inuicem mutuam reddere opere praecipuum est.

Inter beneficium, & beneficiatum, est quaedam coniunctio spiritualis matrimonij. Corollarium

Ex his inferitur, quod Canonici; qui uel ex toto, uel ex maiori, & praecipua parte cultum diuinum, & obsequium Ecclesiae negligunt, peccato ad mortem peccant, agentes contra Dei, & naturae praecipuum. Verum quomodo, qua forma, quo uidelicet tempore, quoties, à quibus, quid deniq; in Ecclesiasticis obsequijs peragendum sit, id Ecclesiae, Concilij, & Praelatis relictum est à Domino determinandum, & praescribendum. Sicut etiam praecipuum confrendi, ieiunandi, & obseruandi festos dies, quamuis sint de iure Diuino; tempus tamen, & modus ea adimplendi, Ecclesiae iudicio relictum fuit. Ecclesia enim, (in qua omnia honestè, & secundum ordinem fieri docet Paulus 1. Corint. 14.) potestate in habet condendi leges, quibus uniuersos obliget Christianos. A temporibus itaq; Apostolorum, à scripturis sacris cognoscitur, statas fuisse orandi horas, & tempora certa, ut Act. 3. habetur de Petro, & Ioanne *ascendentibus ad templum ad horam orationis nonam.* Et cap. 10. *Ascendit Petrus ad superiora, ut oraret circa sextam horam.* Et cap. 16. *Paulus, & Syllas adorantes media nocte, laudabant Dominum.* Quod patribus quoq; veteris testamenti alieni non erat, ut de Daniele, & Dauide omnibus

1. Cor. 14. A tempore Apostolorum sunt determinate quaedam hora ad orandum. Act. 3. Actorum. 16. Actorum. 16. Antiqui etiam Patres horas habebant statutas ad laudandum, & orandum Dominum.

nibus compertissimum est. Et quamuis primis temporibus ad modum corone circa Aram concorditer psallentes fideles starent, vnde chorus nomen sumpsit; ab Ignatio tamen diuinitus hac de re edocto alternatim, cantari inceptum est, Lege quod Philo-Hebræus narrat, apud Eusebium Cæsariensem lib. 2. Hist. Ecclesi. cap. 16. Vnde in Concil. Agaten. can. 3. & in magno Later. & in Viennen. statutum est, vt quotidie debitis horis officium nocturnum pariter, & diurnum in Cathedralibus, & collegiarijs Ecclesijs deuotè ab Ecclesiæ ministris psallatur, d. 91; can. Præsbyter; can. Eleutherius, & in Clementina prima de celebratione missarum.

Ad verò id quod ad certam legem in Choro conueniendi spectat, vt an ab omnibus, & singulis Ecclesiæ ministris quotidie Chorus sit frequentandus, quamuis de iure antiquo, d. 92. can. vlt. determinatum sit, vt ad quotidianum psallendi officium matutinis, & vespertinis horis ad Ecclesiam omnes conueniant; tamen quoniam in nouissimis temporibus versatur, quibus refriguit Charitas, hoc ordinarijs, & locorum Episcopis, seu etiam Synodo Prouinciali certa lege, & formula constituendum, & ordinandum sacrosanctum Concilium Tridentinum decreuit, & reliquit, in Ses. 24. c. 12. Quod dum Ronte executum fuerit, anno primo Pontificatus S. D. N. Pij V. ab eius Vicario de ipsius mandato ab omnibusq; Canonicijs fuerit formula illa seruatijs recepta; & hæcenus obseruata; cumq; singularis serus, & aper de Sylua hanc vineam Domini perpetuò exterminare contendat; eiusq; maceriam destruere, vt pariete obseruantiæ inclinato; & maceria Ecclesiasticæ disciplinæ depulsa; faciliòr, & promptiòr Clericis aditus pateat ad vanitates; declarabitur à me modo in gratiam eorum; quibus iugum Domini minimè suauis est, & leue, sed onus graue, quiq; magis ad destructionem, quam adificationem positi sunt. Num licitè, ac salua conscientia ab hac formula recedere possint. Pro cuius decisione tres statuo conclusiones.

Prima Conclusio. Canonici soli, seu Capitulum non pnt propria authoritatè facere statutum super residentia, & seruitio Ecclesiæ. Hæc Concl. habetur in terminis apud Panorm. cap. cum omnes, de consi. nu. 4. in fine, & nu. 4. in princi. & apud Archid. 40. c. contumaces. nu. 1. Et ratio optima redditur. Qm ea quæ tangunt generalem statum Ecclesiæ, quate est statutum de residen. facien. nō possunt sine Episcopo statui, vt est Glof. sing. in verb. statutum, c. 2. de verb. sign. in 6. & ad Episcopum principaliter spectant per Archidiaconum, ibidè Gemin.

A Gemin. cap. cum in tua, de consue. in 6. nu. 2. Imò nullum statutum nouum edi potest, nec consuetudo aliqua immutanda est sine Episcopi licentia, tex. in c. cū consuetudinis de consue. cap. Cū oēs de consi. nu. 4. Nouit, cap. Quanto de his, quæ sunt à Prælo, & c. nisi de minimis, latissimis, vel singularibus negocijs agatur, vt in dicta Glof. Hæc omnia asserita inuenies ab Innocentio, in cap. Cū accessisset, de consi. nu. 2. & ab Archi. cap. Catholica, 1. d. & à Panor. conc. 7. lib. 2. in fin. vbi & aliam rationem Conclusionis assignat. Quia cum Episcopus sit caput capituli, cap. requisisti, de testamentis cap. Cū Clerici, de verb. sign. cap. nouit, de his quæ sunt à Prælo, à quo capite non licet membrum recedere, cap. Cū non liceat de prescripti. & sine capite nihil est faciendum, vt Innoc. & Archi. ibidem.

Adde, quod Clerici in Ecclesia facere residentiam tenentur ad mandatum sui Prælati, vt notatur, in cap. peruenit de Appellatio. à quo puniuntur contumaces, & Ecclesiam temporibus debitis non frequentantes in can. Contumaces d. 50. & can. vlt. dist. 91. Præterea, quia disponere super residentia, & seruitio, est actus Iurisdictionis, quæ non apud Clerum, sed apud Episcopum residet. 1. 2. q. 2. can. statuiimus, can. Abbatibus, & 1. 0. q. 1. can. sic quidam, can. decretum, can. regeda, & sequenti.

B Præterea, quia ea disponere, quæ generalem Ecclesiam statim concernunt, spectat ad eum cuius est Ecclesia, nempe ad Episcopum. Ecclesia enim non Canonicorum est, sed Episcopi. cap. Cū in Ecclesia tua, de preben. in 6. cap. Cū in tua, de consuetudine in 6. Nam Canonici non habent Ecclesiam, sed beneficium in Ecclesia, vt notat Panorm. li. 2. cons. 9. quod incipit Iesu Christi in cardinalis, & in cap. fina. de preben. Cū igitur titulares Cardinales locum Episcopi teneant in ipsis Ecclesijs, quarum titulum sortiti sunt, quantum ad ea, quæ Iurisdictionis sunt, ita vt in illis, & eorum Parochijs Episcopale, vel quasi Episcopale iurisdictione habeat, c. his, que de maiori, & obedi. & ibi Panor. & ab eodè in c. Dilectus, nu. 1. 2. de Cappell. Mona. & ca. Cū te, de sent. & re iudicata, nu. 1. 2. & notatur à Ioan. Andr. c. 1. de maiori, & obed. in 6. & Cardinali in Clementina, 2. §. irritum in 3. quæst. de elect. & Hierony. Alba. in suo lib. de Card. sine eorum interuentu, & consensu hoc statutum notum vdi neq. Accedat vltimo Analogia, & proportio inter Cardinales, & Canonicos, tradita à Panormit. in dicto cap. Nouit, num. 3. de his, quæ sunt à Prælati. Quod sicut Cardinales dñr Fratres Papæ; ita Canonici Fratres Episcopi. Quocirca sicut nec ille sine Papa, nec isti sine Episcopo

Nullum statutum nouum edi potest; nec consuetudo mutanda, sine Episcopi licentia. Glof.

Archidia. Panormi.

Clerici tenentur facere residentiam in Ecclesia ad mandatum sui Prælati.

Ad Episcopum spectat disponere ea, quæ generalè suæ Ecclesiæ statum concernunt.

Canonici non habent Ecclesiam, sed beneficium in Ecclesia. Panormit. Cardinales titulares in suis Ecclesijs habent Episcopalem vel quasi Episcopalem iurisdictionem.

Panormit. Ioan. Andr. Hiero. Alba. Panormit. Sicut Cardinales dñr Fratres Papæ; ita & Canonici dñr Fratres Episcopi.

Chorus, vnde nomen sumpsit. A tempore B. Ignatii diuinitus edocti inceptum fuit alternatim psallos in Choro cantari. Euseb. Concil. Agathen. Concil. Later. Concil. Vienn. Lex conueniendi toties vel toties in choro, ortum habuit ex Concil. Triden. Officia diuina cepta sunt recitari in Choro ordinatum tempore Pij V.

Prima Concl. Canonici soli, seu Capitulum, non pnt facere statutum residentia, & seruitio Ecclesiæ. Panormit. Archidia. Glof.

Aliqua sunt in Ecclesijs quibus nec Canonici, nec Episcopi quodquam facere possunt. Glosa. Panormit. Episcopus regulariter non potest quid statueri contra ius commune. Ioan. Andr. Panormit. Episcopus in quibus regulariter non possit facere quidquam. Concil. Trid. Secunda Conclusio. Canonici non sunt salua conscientia recedere a forma sibi data a Vicario Papae. Probatur Conclusio. Prima ratio. Verbum (precipimus) importat necessitatem.

D. Grego.
D. Hierony.

D. August.
D. Tho.
Non omnia statuta regularum alienius Religionis, obligant ad mortale, & quare.

aliquid constituent, & disponent. Animaduerte hic tñ, quod aliqua reperiuntur, in quibus nec Canonici, nec Episcopus statuere possunt, puta in magnis, & arduis negocijs, vt est Glosa d. 18. in Summa, & Glos. verb. Decretum c. si quis venerit de maiori. & obedi. declarado Panorm. in dicto c. Cuius consue. de consue. docet intelligendas esse in negocijs reseruatjs Pape, vel vbi iam prouisum est a iure cõi. Episcopus. n. regulariter non potest statuere contra ius cõe, cap. quod super his de, maio. & obedi. & plenè per Ioannem Andream in fine de officio Archid. in 6. & Panor. in cap. Cum dilectus, nu. 10. de consue. Adde tu, quod nec in illis in quibus iam Papa statuit illa rescindendo, vt est textus in c. Institutionis nostrarum, 25. q. 2. Nec in quibus Synodus Provincialis ordinem tradidit, sicut Decreta Concil. Trid. Sess. 24. c. 2. §. Interea. Au. verò in his quae potest statuere, requiratur Capituli cõsilijs, & interuentus duxat. An etiam assensus, & consentis; altioris hoc est speculationis; & a nobis alibi discutendum.

Secunda Concl. Canonici non possunt salua conscientia recedere per se a formula seruitij praescripta illis a Vicario Papae. Declaro. Canonici adstringuntur in conscientia obseruare tale seruitium, neque illud abrogare, uel immutare in parte deteriorem per nouam constitutionem, & decretum possunt, aliam praescribendo seruitij formam, sine peccato mortali.

Probatur tripliciter. Primo. Quia in ista formula Vicarii, non solum est verbum, *Intimamus, & mandamus*, sed verbum *precipimus*; quod verbum necessitatem importat, & obligationem obseruationis de iure cõi sub poena mortalis peccati, vt est textus in Clementina. exiui §. nec tñ, de verb. sign. & tex. in cap. Exijt, qui seminat, de verb. sign. in 6. & tex. c. 2. de maio. & obedi. vbi minatur anathema contrauenienti decreto Episcopi, & tex. 14. q. 1. can. qui quis, & eodem can. §. quod precipitur, qui non ex Grego. vt ibi scribitur; sed ex D. Hieron. sumptus est; *Quod precipitur; (inquit) necesse est fieri, si non fiat poenam habet. Vbi Consilium est, libertas est offerentis, vbi praecipit, necessitas est seruentis, vt obediatur, vel imperatis, vt obediatur.* Cui canonici subscripsit Celest. 4. c. in his de verb. sign. & 23. q. 1. c. militare ex D. Aug. dicit. *Quod Caesar precipit; faciendum, quod imperat, tolerandum.* Quod aut cõstitutio praecipitua obliget ad peccatum mortale, asserunt cõiter oēs Doctores tñ Theologi, quia Canonista S. Th. 2. 2. q. 186. ar. 9. in corpore ad Secundum aperte dicit, quod licet lege Ecclesiae non oēs ordinationes, vel publica statuta obligant ad mortale; similiter nec oia statuta regulae alicuius Religionis: quia non oia traduntur per modum.

A modum praecipit; sed quaedam proponuntur per modum ordinationis cuiusdam, vel statuti obligantis ad certam poenam; vbi tñ est ratio praecipit sicut mentem D. Tho. erit obligatio, ad mortale, vt ait in corpore artic. eiusdem; Vbi tenet, quod subditus agens contra praecipitum, vel ore tenus a Praelato factum, vel in Regula expressum, peccat mortaliter. Idem ait in opusculo. 6. r. cap. 1. Vbi enumerans quatuor genera peccatorum, ait, sunt, vt volunt Magistri praecipita, quaedam primae necessitatis, quaedam Secundae, quaedam Tertiae, quaedam autem Quarta, & haec sunt ea, quae Praelati Ecclesiarum institunt videlicet, quae instituit Papa in Ecclesia, aut Archiepiscopus in sua Prouincia, aut Episcopus in Diocesi sua, aut Abbas in Abbatia sua. Haec D. Tho. Praeterea, quod praecipitum importet rationem debiti, & sit obligatorium, & necessitatem afferat obseruationis; est doctrina eiusdem D. Tho. 2. 2. quaest. 44. artic. 1. in corp. & quaest. 56. artic. 1. ad primum, & quaest. 152. arti. 2. ad primum, & 3. contra gentes ca. 116. & 117. quodli. 4. arti. 20. quodli. 5. artic. 19. 1. 2. quaest. 99. artic. 1. & artic. 5. Idem censent ex Theol. Medin. in tract. de poenitentia, in q. de necessitate ieiunij; Idem Castren. 1. lib. de lege poen. cap. 5. Idem Caietanus in Comment. super dicto. artic. 9. quaest. 186. 2. 2. Vbi hanc opinionem, vt rationabilem sustinet, Idem Ioan. Maio. 4. sent. d. 38. q. 18.

B Inter Canonistas Panorm. in terminis in cap. relatum, ne Cleri. vel moni. num. 6. & in cap. nam concupiscentiam, de Consti. Vbi dicit, textum in Clementina exiui de paradiso, meliorem esse textum adducibilem ad hanc materiam, & in rubrica de obseruatio. Ieiunij, nu. 12. Vbi dicit, textum in Can. qui quis. §. quod praecipitur. 14. q. 1. etiam sine contemptu, obligare ad mortale transgressorem. Archid. in dicto cap. qui quis praecipit. nu. 2. & cap. vnam d. 76. Ioan. de Turrecr. in dicto cap. Qui quis. Gemin. in cap. perpetuae de elect. in 6. nu. 4. Caldar. confi. 20. de Consti. Hi omnes asserunt, quod transgressio, & inobedientia statuti, & constitutionis praecipitue seu praecipit, etiam Praelatorum, seu superiorum, est peccatum mortale. Idem asserit Syluester verb. lex q. 8. & verb. praecipitum q. 2. Ioannes de Tabie. eodem verb. lex. q. 28. nu. 29. Summ. Angel. eo. titu. num. 3. Nauarr. in suo Manua. cap. 23. num. 49. & 50. Vbi habet, ex visu Ecclesiastico, & ex interpretatione communi Doctorum obligare ad mortale, & dicit, hanc opinionem esse communem Cardini in Clementina. fin. col. 4. de Proc. dicit, quod praecipitum necessario adstringit. Quem sequitur Decius in Rub. C. de manda. Princip.

Q 3 Secundò

D. Thom.
Subditus agens contra praecipitum, vel ore tenus a Praelato factum, vel in regula expressum, peccat mortaliter.

D. Tho.

Medin.

Castrensis.

Caietanus.

Ioan. Ma.

Panormit.

Archid.

Turrecr.

Caldarosa.

Transgressio statuti, seu constitutionis praecipitue, seu praecipit etiam Praelatorum vel superiorum est peccatum mortale. Syluest. Tabie. Nauar.

Libri Primi, Disputat. I.

Quaestio Septima.

Secundara-
tio.
Concil. Trid.

Secundò principaliter probatur conclusio, ex Decretis Concil. Tridenti. Sess. 22. cap. 3. vbi habetur, quòd Canonici, qui personaliter competens in Ecclesia seruitium iuxta formam ab Episcopis præscribendam, quolibet die statuto non impleuerint, illius diei distributionem amittant; & crescente contumacia, contra eos iuxta sacrorum canonum constitutiones procedatur. Rursus Sess. 24. cap. 12. inquit. *Cætera, quæ ad debitum in diuinis officijs regimen spectant, de certa lege in Choro conueniendi, & permanenti, certam cuique formam præscribat Synodus Prouincialis, & interea Episcopus non minus, quam cum duobus Canonicis, poterit providere.* Item in Sess. 21. capit. 3. inquit, distributiones quotidianæ, diuidantur inter Diuinis interessentes, iuxta diuisionem ab Episcopo faciendam, &c. Quibus ex locis vides, munus huiusmodi dispositionis seruitij Ecclesiastici, Episcoporum esse. Quocirca ab illa recedere propria auctoritate, est agere contra Concilium, quod intendit, Ecclesiasticam disciplinam iuxta has formulas restituendam esse.

Distributio-
nes quotidia-
næ, iter essen-
tes, diuidun-
tur.

Hic adde, quòd si relaxaretur hoc seruitium, contingeret, posse quolibet Anno, abesse ab Ecclesia ultra tres menses, quod aduerfatur dicto Concil. Triden. Sess. 24. capit. 12. Dies enim, quibus ex huiusmodi formula Vicarij Papæ licitum est abesse ab Ecclesiæ seruitio in toto anno, non excedunt spatium, & numerum trium mensium, dierum videlicet nonaginta; quòd si etiam breuius seruitium instituat, profectò ultra prædictos dies necessarium erit non seruire, & licebit abesse.

Ultra tres mē-
ses non licet
abesse à serui-
tio Ecclesiæ.

Tertiò, principaliter probatur. Conclusio ratione. Et primò ex parte materia, quæ in casu nostro est grauissima, & maximi momenti, vt puta, concernens cultum Diuinum, quo nihil præciòsius, & excellentius. I. sunt personæ. ff. de relig. & sumpti. fune. At in constitutione Ecclesiastica, & si non adsit verbum præcipimus; sed verba tantum communia vt *ordinamus, & intinamus*, dummodo materia sit fit, & ponderosa; & verisimiliter per superiorem cogitata, & ponderata, obligat ad mortale talis constitutio, vt optimè notauit Medin. in d. q. de Ieiunij necessitate, & Sot. lib. 1. de Iust. & Iur. quæst. 6. artic. 4. & Caietanus in Summa. verb. præceptum, & Panorm. de constitu. cap. nam concupiscentiam, nur. 4. & Summa Armil. verb. lex, num. 3. Præterea est doctrina D. Anton. 2. par. tit. 4. cap. 2. §. quantum ad tertium. Quod in ordinationibus Ecclesiæ, & Rectorum præcepta obligantia de necessitate salutaris, cognoscuntur, & ex materia, & ex forma.

Tertia ratio.
In præceptis
Ecclesiasticis
etsi non adsit
præcipimus,
sed solù ver-
ba cõta, vt in-
tinamus, &
mandamus,
dummodo ma-
teria sit gra-
uis, eius trá-
gressio, indu-
cit peccatum
mortale.
Medina.
Caietanus.
Armil.
D. Anton.

A forma. Ex materia, quando est ordinatio de necessarijs ad Iustitiam, ad charitatem, vel diuinam reuerentiam. Ex forma verò, id est ex modo locutionis, & scripturæ, vt quando innotescit quibuscumq; verbis præceptum superioris. Quæ duo in casu nostro concurrunt.

Item est regula optima Ioannis Maioris vbi supra, quòd quando statutum habet tantum oneris, & materia sit ita ardua, vt iudicio prudentium obseruantia Ecclesiasticæ disciplinæ desolaretur, & denigraretur, si illa omitteretur, atque etiam aperiretur via propinquè ad alia debita necessaria, & opportuna transgredienda; iam transgressio proculdubio iudicanda est mortalis. Quæ omnia in casu nostro concurrunt. Relaxato enim huiusmodi seruitio, Ecclesia vt vi-dua facta esset, & viæ Syon lugerent, cum nemo, vel rari ad solemnitatem venirent; & consequenter solemnes celebrationes Missarum Canonicalium, facile in desuetudinem abirent; Imò in choro aliquando vnus tantum, & crebrò nullus Canonicus adesset, pleraq; alia absurda sequerentur, quæ modò subitico.

Regula no-
tanda, ex Io-
anne Maio-
re.

Quartò, Idem probatur ex parte finis. Quoniam finis huius constitutionis est bonum commune, quod ad Deum, & Ecclesiam attinet; atqui hoc postponere propter priuatas B corporis commoditates, vel magis animorum euagationem vanam, iniustum, & iniquum est.

Quarta ratio.

Quintò, Quia in hac constitutione non habetur, nisi illud, quod aliàs à Canonicis debetur, Ecclesiæ, vt supradictum est; quoniam Diuino, & naturali iure Ecclesiæ inferrire tenentur. Ex his sufficienter conclusio probata est.

Quinta ratio.

Dixi autem in Conclusionem, quòd Canonici non possunt licitè recedere per se, &c. Quoniam recedere per accidens, nisi ex contemptu fiat, non est mortale. Recedere autem per se dicitur, quando nouo statuto, vel dispositione seruitij, intentio legislatoris mutatur, quæ in nostro casu est, ut circa seruitium diuini officij in Ecclesia ita sit statutum; & hæc sit forma obseruanda: quæ profectò per se tollitur; & abrogatur, si per aliud statutum, diuersum ordinem, & formam seruiendi constituent, decernant, & obseruent: idque vel tacitè, vel expressè. Quod autem vnus, vel alter Canonico- rum hodie, vel cras deficient à Choro, quòd dicitur, recedere per accidens; dummodo ea pœna mulctentur, quæ à Præ- lato taxata est, non est directè, & per se contra intentionem legislatoris, qui hoc præuidens, pœnam huic rei adhibuit. Recessus igitur communis Canonico- rum ab hac formula;

Cur dictū sit
in Conclusio-
ne, quòd Ca-
nonici non
pnt abesse à
seruitio Cho-
ri per se.

Quid sit abes-
se à Choro p-
accidens.

ideſt, variare regulam, & meſuram, qua ſeruitia, vel item C. poenae deficientium preſcribuntur, appellatur recedere per ſe, particulares defectus recedere per accidens; & hoc bene nota. Reducitur autem hoc preceptum, ad primum preceptum ſecundae tabulae; cuius transgreſſiones inter criminalia ponit Paulus 2. Timoth. 3. Parentibus obediendum, & ad Rom. 13. & ad Hebrae. ultimo. Verum praedictae conſiſtenti duo aduerſantur.

2. Timoth. 3.
Rom. 13.
Hab. Ultimo

Argumentum
Primum.

Argumentum
Secundum.
Preceptum ſan-
datum in ora-
culo uiuæ vo-
cis Principis
expirat cum ip-
ſa voce.

Ad Primum.
Reſpondeo
Primo.

Nota in ma-
teria distribu-
tionum in
Choro.

Reſpondeo
Secundo.

Aliqua lex
penalis obli-
gat ſub mor-
tal.

Soto.
Henri. de Gã
da.

Caſtro.
Angel.
Medin.

Gloſ.
Ioan. Andr.
Geminia.

D. Tho.
Ratio dicti.
Sylueſt. & So-
tus reſciunt.

Primum. Quod lex poenalis, cuiuſmodi hæc conſtitutio eſt ſe videtur, non obligat in conſcientia transgreſſorem, ſed pena ſua contenta eſt.

Secundum. Quod præceptum, præſertim fundatum in oraculo uiuæ uocis Principis, moriſ, & expirat cum ipſa uoce. His dubijs ſolutis, clarior noſtræ conſiſtenti intellectus reddetur.

Ad primum igitur, dupliciter Reſpondeo. Primò, quod hæc noſtra conſtitutio, & formula proprie non eſt conſtitutio poenalis. Nulla enim poena apponitur in vniuerſum recedentibus, & non obſervantibus tale ſeruitiũ. Non. n. d. ſi Canonici non acceperint hanc conſiſtenti, vel ſi receſſerint ab hac forma. incurret poenam, &c. Sed tantum particularibus, & priuatis huius, vel illius defectibus mulcta taxatur, dum dicitur. *Qui at baycos decem, &c.* Quod etiam ſi alius contemplerur, proprie poena non eſt, (poſitiue loquendo) ſed ſunt quaſi conuentiones, & pacta, ſeu prætia, & ſtipendia circa diſtributiones, ut qui intererit Matutino habeat quindecim, qui uerò non, careat illis; que carentia ſtipendij, proprie ueram pene ratione non habet, niſi negatiue loquedo, ut in ſimili tradit D. Tho. & Soto, loco citato, de regula Fratrum Prædicatorum.

Secundò Reſpon. Falſum eſſe, legem poenalem omnem non obligare ſub mortali. Vbi autem lex poenalis mixta eſt cum præcepto, obligat ſub mortali eo modo, quo præceptiua, ut ſentit Soto lib. 1. de Juſt. & Iur. q. 6. art. 5. & Henr. de Gandauo, quodlib. 3. q. 22. & Caſtro, dicto lib. 1. de lege, pen. c. 9. & 10. & Ang. uerb. inobedientia, nu. 2. & Medin. in q. de neceſſitate Ieiunij Gloſ. in cap. ut animarum periculis: de conſtitu. in 6. & idem aſſerit Ioan. Andr. in c. relatum, ne Clerici, uel Monachi, & Geminia. in c. perpetua, de elec. li. 6. nu. 3. Vbi aiunt, quod præceptum, cui apponitur poena, obligat in conſcientia ad mortale. Vide D. Tho. 1. 2. q. 96. art. 4. & ratio eſt. Quia poena legi appoſita, non deſtruit efficaciam præcedentis legis; neque eſt contrarij ſignum: ſi ergo ſine poena obligat, ergo etiam cum poena.

Neque ſunt in hac parte audiendi Sylueſt. uerb. inobedientia num. 3. in fine, & Soto lib. 1. de Juſt. & Iur. q. 6. arti. 5. qui uocant

A cant puerilem hanc legis diſtinctionem in mixtam, & non mixtam, & ſi ipſi bene etiam concludant ſuum intentum, ſci licet legem poenalem obligare ad mortale.

In ſecunda obiectione duo tanguntur, que diſtincte examinanda ſunt. Primum, An præceptum expirat morte præcipientis. Alterum, An præceptum fundatum in oraculo uiuæ uocis, obliget poſt mortem præcipientis.

Et ad primum reſpondent Doctores. Quod *mandatum expirat morte mandantis*, i. mandatum C. mandati. Præceptum uerò nequaquam, ut notatur. c. eam te. de reſcriptis, & cap. in his de uerb. ſigni. Et addunt, quod quando cumque fuerit reſ integra, expirat morte mandantis; ſi tamen reſ non eſt integra, ſed mandata ſunt executioni in uita, durat mandatum etiam poſt mortem. C. relatum de offici. & poſteſta. Iud. delega. ubi plene Feli. qui allegat textum, *exijt qui ſeminat*, de uerb. ſign. Ibiq; ait, *quod quando commiſſio eſt ad pias cauſas, etiam re integra, non expirat morte, ut eſt in caſu noſtro.* Præterea, præceptum etiam re integra non expirat morte C. dudum, 1. 8. q. 2. & Gloſ. capit. fin. 1. 4. q. 1. quæ eſt communi ter approbata. Sylueſt. Verb. mandatum, q. 3. nu. 3. docet, quod loquendo de obligatiuo præcepto, quo quis obligatur ad aliquid faciendum, pura ieiunandum, tale præceptum expirat morte præcipientis, niſi fiat per modum conſtitutionis, ut conſuetudo interpretatur. Cum igitur in caſu noſtro, præceptum redactum fuerit in conſtitutione, non expirabit per mortem præcipientis, præſertim cum reſ non ſit integra, & pia cauſa cõcernat.

De illo autem, quod ſecundò inſinuabatur, an cum hoc præceptum minimè appareat per conſtitutionem Papalem, ſed tantum hæreat oraculo uiuæ uocis, ut teſtatur Cardinalis, obliget poſt mortem, dicimus reſolutè, quod obligat ad mortale, & ſufficit fuiſſe ſcriptum per illum cui commiſſio facta eſt. Argumento text. c. ſicut nobis de ſenten. ex communi. ubi quantum ad effectum abſolutionis æquiparantur litteris Papæ, & illius, cui uices noſtras in hac parte, inquit, Commiſimus; & ratio eſt. Quia uidetur factum, & ſcriptum per Principem: quoniam omnia noſtra facimus per eos, quibus noſtram auctoritatem impartimur. l. 1. C. de Veteri iure enucl. Et qui per alium facit & c. in reg. Iur. Creditur autem Cardinali, atteſtanti factum ſibi mandatum à Papa uiuæ uocis oraculo. Abba. & Feli. in cap. quod ſuper his, de fid. Inſtru. Gloſ. c. nobiliſſimus, 97. d. maxime ſi pluries exercuit illud factum ſine contradictione. Feli. in dicto ca. col. 2. Cald. in conſ. 2. tit. de offi. delega. præſertim quando Cardinalis eſt in Romana Curia,

Nota.
Doctores re-
ſolutio.

Mandatum ex-
pirat morte
mandantis,
preceptum ue-
ro nequaquam.

Mandatum ſi
ſit integrum ex-
pirat morte
mandantis, non
autem ſi non
fuerit inte-
grum.

Feli.
Gloſ.

Nota dicti.
Sylueſtri de
precepto obli-
gatiuo.

An præceptum
uiuæ uocis
quod tamen non
apparet per
conſtitutionem
aliquam, obli-
get ad ſui obſer-
uantiam, ſi ipſum teſte-
tur Cardinalis
aliquis, & dicat
à Papa exiſſe.

Reſolutio
Auctoris.

Ratio dicti.
Creditur Car-
dinali dicenti
aliquid ſibi
commiſſum
eſſe à Papa.

Abbas
Feli.
Gloſ.
Feli.

Caldara.

Libri Primi, Disputat. I.

Immola.
Præposit. Ale.
Barbat.
Paris.
Gramma
Episcopi litte-
ris creditur.

Tertia Con-
clusio.
Canonici nō
possunt sine
peccato mi-
nuere stipen-
dia distribu-
tionum.

Probatur. Pri-
mo.

Conc. Trid.
Secundo.

Diuinus cul-
tus facit ne-
gligitur, ubi
sunt tenues
distributio-
nes.

Panormita-
nus concilia-
tur.

Corollarium.

Canonici &
capitulū non
possunt face-
re capitulari-
ter gratias,
uel remissio-
nes.

Canonici &
capitulū non
possunt exi-
mere aliquē
à seruitio Ec-
clesiæ.

Clericus non
potest pere-
grinari abs-
que licentia
Episcopi.

Eius est sol-
uere cuius est
ligare, & eius
nolle cuius
est uelle.

Curia, quia tunc non est præsumendum eum mentiri; cum
ad Papam de facili recurri possit, ut ait Immola. in dicto cap.
quod super his, & ibi Feli. col. 3. Ias. in conf. 145. col. 2. uolu.
4. Præpositus Alexandrinus, in dicto ca. nobilissimus, Barbar.
in tract. de præstan. Cardinalis, 2. par. quæst. 1. Parisius, conf.
11. col. fin. uol. 4. Gramma. conf. 103.

Adde, quod non solum Cardinalis, sed Episcopi litteris
creditur, cap. curæ sit, 1. 1. quæst. 3. Cum igitur hæc constitutio
facta fuerit à Cardinali, cui hoc ex officio incumbebat, & cui
uices suas Papa committit, perinde obligat, in hac præsertim
materia, ac si Papalis esset.

Tertia Conclusio. Canonici non possunt sine peccato ua-
riare, & imminuere stipendia distributionū. Probatur Con-
clusio dupliciter. Primo ex Concilio Tridentino, sess. 21. c. 3.
Vbi decernit, quod distributiones quotidiana diuidantur
proportionabiliter inter Diuinis interessentes, iuxta diuisio-
nem ab Episcopo faciendam. Secundo ratione. Nam hæc est
fraus tendens tacite in destructionem seruitij. Vbi enim te-
nues distributiones sunt, diuinus cultus facile negligitur: ut
in eod. Concil. loco citato. Vnde in legem committerent. I.
non dubium, C. de legibus. Nec obsistat huic conclusioni di-
ctum Panormitani cap. 1. de Clerici ægrotan. & in cap. Cū
consuetudinem, de consuetu. nu. 4. quod Canonici super quan-
titate distributionum statuerè possunt. Quoniam hoc in illis
habet locum, in quibus Episcopus manus non posuit.

Ex his tribus Conclusionibus inferitur unum corollarium
necessarium. Nempè, quod Canonici, & Capitulum, non pos-
sunt propria auctoritate, seu uigore cuiuscumq; statuti, &
Decreti gratias, ut uocant, seu remissiones capitulariter face-
re, cum hoc aduersetur, & cap. cum consuetudinem, de Cleri.
non residen. in 6. & Conc. Tridentino illud renouanti. in c.
12. sess. 24. Inferitur item, quod non possunt eximere aliquē
à seruitio Ecclesiæ, uel, (ut clarius dicam) gratiam Canonico
facere, ut non seruiat, & participet; sed hæc facultas non ser-
uando à superiore petenda est. Argumento text. c. non oportet
de consecrati. distin. 5. Vbi Clericus peregrinari prohibe-
tur, & abesse ab Ecclesia absque licentia Episcopi, cuius ratio
est illa, quæ tacta fuit in prima nostra conclusione. Quia
ipsi non possunt circa ea disponere, quæ ad statum generalē
Ecclesiæ spectant. *Eius autem est soluere, cuius est ligare.* c.
quod autem de penitentia; & remiss. Et eius est nolle, cuius
est uelle. l. eius. ff. de reg. Jur. Quæcumq; autem consuetudo in
contrarium, abusus & corruptela est. Caueant igitur Cano-
nici

Quæstio Septima.

126

Anici contrarium huius formulæ, & dispositionis attentare,
ne dum laborem fingunt in præcepto, Dominus iustus in dex-
exurgens in præcepto quod mandauit, malos male perdat, &
uineam suam locet alijs Agricolis, reddentibus fructum in tem-
pore suo. Apprehendant disciplinam, non abiciant eam ne quan-
do irascatur Dominus, & pereant de uia iusta.

Atque hæc circa secundum dubium huius septimæ quæ-
stionis, digressionis gratia dicta sint. Reliquum est, ut ter-
tium dubium explicemus.

TERTIVM DVBIUM.

An Infectus peste, possit ordinari, & An ordinatus
sit irregularis?

Simon Maiolus, Episcopus Vulturariensis, libro secundo
de irregularitatibus cap. 18, 19, 20. & sequentibus multa
enumerat genera malorum, seu ægritudinum corporis, quæ
reddunt inhabilem aliquem ad suscipiendos ordines.

Et primo enumerat lepram, & scabiem, quibus si quis la-
boret, nullo modo est ad ordines admittendus; c. Tua nos de
Cleri. ægrotan. speculator in titulo de dispensa. §. iuxta, uerf.
B item peccator. S. Tho. 4. distin. 9. artic. 4. & 3. par. quæst. 82. ar.
fin. ad tertium, Guglielmus, & Vgo cap. Hinc etenim, distin.
49. Alberigus uerb. leprosus. Leprosus enim, tanquam abo-
minabilis in conspectu hominum arceri debet ab acceptio-
ne ordinis; nec inter sanam plebem sacerdos leprosus serui-
re debet. Imò Parocho sic affecto, Vicarius, seu coadiutor ab
Episcopo est constituendus, ut supra diximus, cum congrua
portione, cap. de Rectoribus de Cleri. ægrotan. quamuis in-
ter leprosos, & in occulto, sacerdotem leprosum administra-
re susceptum ordinem permittatur.

Lex uetus; leprosos homines adeo detestata est, ut illos nō
solum ab Ecclesia; sed etiam ab omni hominum conuentu
excluserit, Leuit. 13. 14. & 22. Num. c. 12. Deutero. c. 24. & ac-
cedit optima ratio. Etenim cum claritas, integritas, & digni-
tas personæ, ex mente S. Thom. in dicto artic. 4. requirantur
ad susceptionem ordinis, fit ut leprosus nullo pacto sit ad or-
dines promotendus.

Secundo enumerat morbum Gallicum illum præsertim,
qui per corpus ulcera parit, cum lepra magnam habens si-
militudinem, & cum sit patens morbus, & oculis hominū
manifestissimus, & omnino incurabilis, in irregularitatem
in-

Admonitio
ad Canoni-
cos.

Simon Maiolus.

Quæ reddat
inhabilem ad
suscipiendos
ordines.

D. Thom.
Gugliel.
Hugo.
Alberici.

In occulto g-
mittitur, sa-
cerdotem le-
prosum su-
scipium ordi-
nem mini-
strare.

Leuit. 13. 14.
& 20.

Numer. 12.
Deutero. 24.
Cur leprosus
nullo modo
possit ordi-
nes suscipe-
re.

Morbus gal-
licus inducit
irregularita-
tem.

Libri Primi, Disputat. I.

morbis gallicus quod est signum uehementissime libidinis, ideo impedit susceptionem.

inducit c. penultimo de Cleri. ægrotan. specul. c. si forte de elect. libro. 6. num. 5. Qui morbus cum ceruissimum sit argumentum uehementioris libidinis, magnamq; deformitatem præferat, merito impedimentum susceptioni ordinum affert.

Tertio enumerat ægritudinem illam, quam uulgo, *Pellagiam* appellant, cum pili è capite, & barba ob nimiam uenerem excidunt. Nam ob scandalum, quod ex illa euidenti turpiudine quasi publico testimonio nascitur: homo sic affectus promoueri non debet, nec promotus administrare, ut in cap. sacerdotes, distin. 50.

Pthisis impedit ordinum susceptionem.

Quarto enumerat pthisim, & pestilentiam. Qui enim pthisi si torquentur cum cõtatione sanos inficiant, (tradunt enim Physici per tactum uestium, librorum, ac reliquorum uasorum, uel etiam solo habitu pthisim imprimi, & deferri) non solum ab ordinibus; sed etiam à commercio Populorum arceri debent, capi. pro dilectione de consecra. dist. 1. Pestis autem, cum sit morbus humana arte incurabilis, & ualde contagiosus, etiam, atq; etiam serpens; Immo ab ipsomet ambiente aere delatus, reddit planè hominem peste percussum irregularem; nempe impedimento est, ne ualeat ordinari, quinimò suspicio ipsa pestilentie idem operatur etiam circa susceptionem ordinum minorum, quousq; talis suspicio, uel per Quarantinam, uel per alias purgationes euanescat. Ordines enim dantur in seruitium corporis mystici Christi, quod est Ecclesia; & cum à commercio, & conuersatione hi egroti repellantur, ab ordinum quoque susceptione repellendi sunt.

Pthisis facile alios infestat.

Homo peste percussus sit irregularis, neque potest ordinem suscipere.

Leuit. 20.

Si enim quis ob mortui corporis tactum dumtaxat, ab esu sanctificatorum abstinere debebat, Leuit. 20. multò magis isti ob ingens periculum in communiõne fidelium minimè ad mittendi sunt nec consequenter ordinandi. Qui autem cognoscere uoluerit quæ mala, & corporis impedimenta, puta podagra, Chiragra, febris, & capitis doloris, Paralisis, & similia, hominem irregularem reddant, legat sequentia capitula præfati auctoris, & Paulum Morgagnium Episcopum Ne mosiensem, in suo tractatu de irregularitatibus, par. 5.

Paulus Mor.

A QV AESTIO VIII. 127

De flagellis Dei.

Via multa, ac uaria sunt Dei flagella, quibus multoties homines punit, & castigat, multaq; sunt causæ eorum; Ideò multos etiam articulos in hac quæstione proponemus.

Varia sunt Dei flagella.

Diuisio quæstionis.

Primo quidem uidendum erit, quot sint flagellorum genera à Deo nobis inflicto

rum?

Secundò, utrum flagellum unum sit causa alterius?

Tertio, utrum omne flagellum sit datum propter peccatum?

Quarto, utrum Peccator possit uenire in statum tam miserandum, & in profundum tantorum peccatorum, ut contemnat, & à Deo nequeat adiuuari?

Quinto, An flagella, quibus à Deo in presenti uita punimur, sint satisfactoria?

Sextò & ultimò, An Deus pro alienis peccatis, hominibus poenam infligat, & an huiusmodi poena sit illis satisfactoria?

ARTICVLVS PRIMVS.

Quibus flagellis homo à Deo uerberetur?

Quoad primum, sciendum est, Deum tripliciter homines flagellare, ut ex D. Thom. colligitur in 1. 2. quæst. 87. artic. 6. 7. & 8. uidelicet temporaliter, corporaliter, & spiritaliter. Temporaliter quidem flagellat Dominus illum, cuius bona diripit, destruit, & consumit. Corporaliter autem eum punit, cuius corpus uarijs infirmitatibus, doloribus, & ærumnis afficit. Spiritualiter uerò, quem permittit peccare, & (ut ait Paulus) tradidit eos Dominus in reprobam sensum.

Deus tripliciter homines flagellat, scilicet, temporaliter, corporaliter, & spiritaliter.

Deus flagellat temporaliter & corporaliter positiuè: spiritaliter autem negatiuè, sed tantum permisiuè.

Notandum est autem, primis duobus modis, uelle Dominum positiuè flagellare; tertio autem modo nequaquam, sed solum permisiuè. Primo quidem modo punit Dominus communiter electos suos, iuxta illud Apochalip. Quos amo,

Tob. 4.

Mala poena sunt quid bonum, & à Deo Volitum.

arguo, & castigo. Et ideo dixit ad Thobiam: *Quia acceptus es Deo. Ideo necesse fuit, ut tentatio probaret te.* Sic flagellatus est Iob. Vult autem positivè Dominus has punitiones, quoniam nihil mali includitur in eis, sed sunt bonum, & per consequens absolute volitum à Deo, sicuti immisio in gehennam, & poena aeterna est volita à Deo, quia bona.

Tertium uerò flagellosum genus, spirituale scilicet, ut peccare, & legem, ac Dei præcepta transgredi, non est à Deo, nec per consequens est positivum quid, sed est permissivè. Permittit enim mala fieri; solum autem est ab homine malum, & ab eo volitum, dicente Propheta, *Perditio tua Israel, ex te, in me autem tantummodo auxilium inuam.* Et ideo dixit Dominus, *Quos dedisti mihi, non perdidisti ex eis quemquam.* Permittit autem Dominus flagellari multos in hoc mundo hoc spirituali flagello, sed diversimodè. Electos enim sic flagellari permittit, ut feruentius hoc flagello à peccatis resurgant, ut erubescantiam peccatorum habentes, uehementius illa detestentur, & cautius ambulantes, deuiant. Sic flagellatus est Paulus, dum *acceptis litteris in Damascum pergebat, ligaturus confitentem Dominum,* & in carceres detrueretur: ut sic peccatis inuolutus, circumfulsus celesti luce, & Dominum confiteretur, & nouam Apostolicam uitam inchoaret. Sic flagellatus est Dauid, qui concupiscentia Berisabè, & patrato peccato, in lacrymis maximis suum peccatum defleuit. Sic flagellata est Magdalena, dum postquam septem ei peccata Dominus benigne remisit, *Stans secus pedes Domini, lacrymis cepit rigare pedes eius.* Similiter fecit Petrus, cum *Exiens foras fletit amare.* Mali autem flagellantur peccatis, quibus flagellis tantum abest ut emendentur; quin potius indurantur. Sic flagellatus est Pharao Rex Aegypti. Præter alia enim corporalia flagella, quæ Dominus immisit in terram Aegypti, ut ranas, syniphes, grandines, animalium necem, & primo genitorum occisionem, spirituali etiam eum flagello peccati, & obstinationis flagellauit. Quo flagello percussus, non modo Deum non cognouit, & Populum ad Deum adorandum dimisit: uerum etiam induratum est cor Pharaonis.

Deus permittit quosdam peccare, ut feruentius resurgant, & in posterum cautius ambulent.

Act. 9.

2. Reg. 12.

Io. 11.

Mali sic spiritualiter flagellantur, ut non resurgant.

Vnde, secundum sententiam Theologorum multorum, permissio hæc peccati sanctorum, est effectus prædestinationis. Verè enim in bonum prædestinatis cooperantur, Dicente scriptura: *Diligentibus Deum, omnia cooperantur in bonum.* Licet enim Hieron. Ambr. & Chrys. interpretentur de tribulationibus, & passionibus huius sæculi, & non de peccatis, de quibus passionibus dixerat superius Paulus, *non sunt condigna*

Nota bene. Permissio peccati sanctorum, est effectus prædestinationis. Hieron. Ambr. Chrysost.

digna passiones huius sæculi, &c. non tamen est contemnenda expositio D. Tho. Anselmi, & Glossæ, & ante illos Theodoli, qui omnes interpretantur de ipsis peccatis, in quæ nos Deus labi permittit, ut sic ex labis cautiore resurgamus.

Et licet primi actualis peccati, non sit aliqua causa in nobis, cum nihil procedat propriè nostrum; habet tamen causam meritoriam, peccatum primi parentis, secundum doctrinam D. Fulgentij libro de Incarnatione, & gratia, cap. 12. & 13. Vbi docet, in primo parente nos omnes amisisse sanctam cogitationem, & eam nobis restitutam esse per Christum, Sic ergo (inquit) *quibusdam Deus per Christum, donat cogitationem congruam ad euitandum peccatum ex misericordia sua; quia ad hoc ordinauit meritum Christi; alij uerò ne gat hanc congruam uocationem, & iuste quidem, propter demeritum primi parentis.* Esti secundi nostri peccati actualis, datur in nobis causa permissionis, primum scilicet peccatum à nobis factum, dicente Grego. *Quia peccatum, quod per poenitentiam non deletur, suo pondere ad aliud trahit. Abyssus enim abyssum inuocat.* Et peccatum est causa peccati.

Sed aduertendum maximè est hoc loco, quod licet permissio sit bona, & à Deo, & licet concedatur à Theologis, hominem à Deo prædestinari ad gratiam, & ad gloriam, & secundum Augusti. in Enchirid. cap. 100. numquam tamen dicimus, hominem prædestinari ad permissionem. Prædestinatio enim propriè est ad bonum ex omni parte. Vnde bene concedendum est in bona Theologia, homines prædestinari ad gloriam, quæ est finis, vel ad gratiam, quæ est medium; & uia quædam ad gloriam. Verum tamen cum permissio propriè ex uocabuli acceptione sit malorum, propriè numquam concedendum est, hominem à Deo ad permissionem prædestinari. Hinc est, quod neq; etiam concedendum sit, hominem à Deo prædestinari ad mortem absolute, nisi specificetur de morte corporali, & de morte poenæ, seu sensus; non autem de morte peccati, quæ à sanctis Patribus prima mors appellatur. Et ita intelligendus est August. lib. 6. hypogno. paulo post initium, dum ait, *Quia uero iustus, & misericors Deus, præsciuitque futurorum, ex hac damnabili massa non personarum acceptione, sed iudicio equitatis, quos præscivit misericordia gratuita præparat, id est, prædestinat ad uitam, ceteros autem poenâ puniit, quos ideo puniit, quia quid essent futuri, præsciuit, non tamen ipse facit puniendos, uel prædestinat, hoc est, ad mortem uel peccati, uel permissionis.*

Sunt autem alia præter hæc spiritualia flagella, quibus Deus

D. Tho. Ansel. Gloss. Theodolus. Primi actualis peccati nulla est causa in nobis, datur tamen ipsorum causa demeritoria in primo parente. D. Fulgen. Homines in primo parente a miserunt sanctam cogitationem, sed restituta est eis per Christum. Secundi nostri peccati actualis, datur in nobis causa permissionis, peccati scilicet primi à nobis commissum. D. Grego. Homines prædestinantur à Deo ad gratiam, sed nullo pacto concedendum est eos prædestinari ad permissionem. August. Ratio dicti. Permissio proprie, & ex uocabuli acceptione, semper est malorum. Nō est concedendum absolute hominem prædestinari à Deo ad mortem, nisi specificetur de corporali. Peccatum, dicitur prima mors. Lege caute Augustinum.

Deus iusto iudicio homines multoties flagellat, vt sunt mentis torpor, haebetudo intellectus, excacatio interna oculorū animæ, cum homo erroribus vndiq; septus, & nequitatis caligine offuscatus, propositam sibi veritatem non videt; vt fuit Pharao Rex Aegypti, qui etsi maxima vidisset à Mose seruo Dei facta miracula; internis tamen mentis oculis orbatus, veritatem videre non poterat. Idcoq; dicebat, *Dominum nescio, & Israel non dimittam.*

Corporalia flagella hominum.

Quales ante peccatū homines fuissent. Propter peccatum, venit mors.

Sunt alia corporalia flagella, vt cecitas, surditas, claudicatio, infirmitas, &c. quæ à peccato primi nostri illius parentis dimanarunt. Quod si non fuisset; neq; etiam fuissent tot mala, sed conspicuis oculis, rectis, validisque cruribus, firmo tandem, ac sano corpore à Paradiso terrestri post longissimū tempus in caelestem patriam eramus assumendi. Post peccatum verò omnia nobis hæc mala venerunt: imò verò & ipsa mors. Nam etsi & ex principijs; & secundum conditionem naturæ, eramus mortales; quia omne compositum ex contrarijs (teste Philosopho) est corruptibile; post peccatum tamen, mors fuit in penam. Dixit enim Dominus; *Terra es, & in terram ibis; & in sudore vultus tui, vesceris pane tuo.*

Quod autem per peccatum homo, mortem, & alios naturales defectus corporales, tanquam effectus peccati originalis incurreret, sit certa fidei determinatio, patet ex illo Gen. 2. *In quacunq; die comederis ex eo, morte morieris.* Et Rom. 5. *per unum hominem peccatum intravit in mundum & per peccatum mors.* Et cap. 6. *Stipendium peccati mors.* Et Sap. 1. *Deus mortem non fecit, sed impij suis manibus acerbierunt eam.* Et cap. 2. *Deus fecit hominem inextinguibilem, &c. Sed invidia Diaboli, mors intravit in orbem terrarum.* Quæ veritas de finita est in Conci. Mileuitano, cap. 1. Arausicano, can. 1. Africano, can. 76. & habetur de consec. dist. 4. cap. placuit, contra Pelagium asserentem; hominem moriturum etiam si non peccasset, vt refert August. lib. de Hæresi. capit. 88. & Castro li. 2. aduersus Hære. titulo, Adam. Hæresi, 4. & Sixtus Senen. lib. 5. Biblio. Sancte, annot. 36. & 52. Contra quem disputat idem Augusti. multis in locis, & præcipuè lib. 1. hypognos. & 13. de Ciui. Dei cap. 4. 5. & 15. & S. Tho. 1. 2. quaest. 85. ar. 5. & 6. & 2. 2. q. 164. ar. 1. & prima parte, q. 97. arti. 1. & 2. Sunt tamen aliqui temerè asserentes, hominem per peccatum non incurrisse mortem corporis, sed animæ. Sic sensit August. Chrysamensis Episcopus, in Annotationibus suis in Pentateu. & Philo Iudæus, lib. 2. Allegoariarum ad finem, & Iosephus, lib. 1. antiquitatū, in illud, *Pulvis es, &c.* Et Eucherius, lib. 1.

Gen. 2. Rom. 5.

Sap. 1.

Sap. 2.

Concil. Mile. Cœci. Arausi. Cœcil. Afric. Hæresis Pelagij. D. August. Castro. Sixtus Senen. D. August. D. Tho. Multorum temeraria opinio.

August. Chrysamensis Episcopus. Iosephus. Eucherius.

Alibi. i. commentariorū in Gene. Quibus aliquando subscripsit Eugubinus, in annotationibus suis in Pentateucum. Quamuis in sua Cosmopæia palinodiam recantauerit. Et quod mirabile est, D. Greg. in suo registro, li. 1. c. 195. in Epistola 31. ad Eulogium Episcopum Alexandrinum, adductus verbis illis Gen. 2. *quacunq; hora comederis ex eo morte morieris; cū tamē* (inquit) *Adam etiam post peccatum, ultra 900. annos superuixerit.* Verum non solum in animæ; sed etiam in corporis mortem per peccatum hominem incidisse, & Diuina oracula superius citata demonstrant, & Sancti Patres testantur. Tum præcipuè D. Aug. 13. de Ciui. Dei, c. 12. vbi mortis vocabulo, omnē mortē tam temporalem, q̄ eternam docet significari. Et hæc est cōis Sententia Theologorum Scholasticorū.

Verba autem illa superius citata Gen. 2. *quacunq; die comederis ex eo morte morieris,* D. Hier. lib. 2. de translatione Hæbraica dicit, q̄ Simachus melius transtulit dicens, *quacunq; die comederis, eris mortalis, & inenitabiliter, ac necessario mortis supplicio afficeris,* vt ait Aug. lib. 13. de Ciui. Dei, cap. 23. & 11. super Gen. ad litteram. c. 32. Quam sniam sequitur etiam Theodoretus, q. 38. in Gen. Iustinus Martyr, in Dialogo contra Triphonem, & Irenæus lib. 5. aduersus Hæreses, ponentes discrimen inter mēsuram diei Dei qui est mille annorū, & diei naturalis, qui est 24. horarum, dicunt: Adam eo ipso die quo peccauit, mortuum fuisse, cum non attigerit millefimum annū, qui est dies Dei, de quo Dominus loquebatur. Sed hanc expositionem ij suscipiant quibus arridet.

Recens Commentator in Gene. aliā ponit expositionem, pulcherrimam, exponens illud, *morte morieris,* non modò de necessitate moriendi, sed etiam de actuali morte, iniunctiue. s. quatenus ex eo tempore quo primū Adam comedit, superueniente frigore, nuditate, fame, laboribus, ærumnis, alijsq; malis, paulatim miser ad corruptionem descendit. Ex peccato igitur labores, & dolores, prælia, pestilentia, & famines, Dominus immittit; in terram, vt terreat filios hominū, & puniat eos pro iniquitatibus suis. Vnde nu. 13. dicitur: *Uquequò detrahet omnis populus iste, & sequitur. Feriam igitur eos pestilentia, atq; consumam,* & 1. Paralip. *Misit Dominus pestilentiam in Israel, & occiderunt de Israel septuaginta virorum.* His flagellis minatur Dominus peccatores per Hier. 39. dicens, *Persequar eos in gladio, & fame, & pestilentia, & dabo eos in vexationem;* & per Ezech. 5. ca. *pestilentia* (inquit) *fames, & sanguis transibit per te, & gladium inducam super te, & c. 1. 2. ait: Relinquam ex eis viros paucos à gladio, à*

Eugubi.

D. Greg.

D. August.

Varia versio doctorum. D. Hierony. Simachus.

D. August. Theodore. Iustinus Martyr.

Dies Dei est mille annorū, dies verò naturalis est. 24. horarum.

Num. 13.

1. Paralip.

Hierem. 39.

Ezech. 5.

R fame.

Libri Primi, Disputat. I.

Poloniae Regni ferè extincti peste. Veneti peste afflicti. Italia forme, peste & bello ferè funditus euerfa est.

Hiere 10.

2. Paralip.

fame, & à pestilentia, ut enarrent omnia scelera eorum in gentibus. Huius rei testis est Poloniae Regni, quod anno 1509, tribus his flagellis percussum est, & ferè extinctum. Testis est in clita Venetiarum Ciuitas, fame, ac peste annis præteritis afflicta. Testis Italia tota, quæ multis quidem iam annis; sed annis superioribus Bello, fame, & Peste funditus ferè euerfa est; & licet mala hæc ex Syderum multoties, planetarumque; coniunctione euentar, vt superius indicauimus, quæ suis motu. Et lumine (teste Philosopho) in hæc inferiora agunt; sæpè sæpius tamen accidunt Deo sic volente, & ordinante particulari sua prouidèria, & uoluntate, ad peccatorum vindicationem. Vñ Hier. 10. dicitur, *à signis Cæli nolite timere, sicut gentes, quæ timeant, quoniam Dominus pestem misit in Israel.* Et tanè his maxime temporibus, Dominus nostras has Italicas plagas, his flagellis diuerberat; quia nunc plusquam ullo unquam tempore rapinæ, uisuræ, blasphemiar, effrenatarumque; libidini lora laxarunt. Nec est (proh dolor) secundus Moses, qui suis orationibus Deum strictè deuinciat, peratque; ab eo, *ut parcat Populo noxam, aut deleat eum de libro uitæ:* qui si esset, retraheret hæc manum suam Dominus, nec esset amplius manus eius extensa. Immo uerò indignationis cruentatum enssem in misericordiarum uaginam reponeret. Dicitur 2. Paralip. 7. *Si clausero Cælum, & pluuia non fluxerit, mandauero, & praecepero locustas, ut deuoret terram, & miserero pestilentiam in populum meum: Cõuersus autem populus meus, super quem inuocatum est nomen meum, deprecatus me fuerit, & exquiesuerit faciem meam, & egerit penitentiam à uisibus suis peccatis, exaudiam de cælo, & propitius ero peccatis eorum, & sanabo terram eorum, oculique mei erunt aperti, & aures meae erectae ad orationem eius.* Verum multiplicibus flagellis Dei discussis ad secundam difficultatem accedamus.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Utrum flagellum unum sit causa alterius?

Titulus questionis uari.

Caieranus.

Ordo questionis.

In hoc articulo principaliter sermo est de flagello spirituali, peccato scilicet, quod est maximum flagellorum.

Caier. sup. 1. 2. q. 87. ar. 2. doctissime, ut in omnibus, proponit hanc questionem sub alio titulo, nempe tangens difficultatis uidelicet, An inordinatio quæ est essentialiter malum culpe, sit poena?

Qua in re, primo loco argumenta in utramque partem adducemus, deinde Doctorum sententias, & postremò quid nobis.

Quæstio Octaua.

130

A nobis probabilius uideatur, per aliquot conclusiones exponemus.

Quod peccatum, sit poena peccati, hæc argumenta probant. Primum ex Aug. lib. 1. confes. c. 12. *Iussisti Domine & ita est, ut omnis inordinatus animus sua sibi met sit poena,* ergo peccatum essentialiter est poena.

Secundum. Peccatum ut peccatum, est priuatio boni conuenientis naturæ rationali, ergo est poena.

Tertium. Maius malum est malum culpe & inhonestum quam sit malum quod opponitur bono delectabili; sed istud habere est poena, ergo magis illud.

Pro parte uerò negatiua, hæc solent adduci argumenta. Primum. Poena est medicina, peccatum uerò nullam habet rationem medicinæ, ergo.

Secundum. Omnis poena peccati iusta est; sed quandoque peccatum sit iniuste ergo.

Tertium. Omne iustum est à Deo; atqui omnis poena est iusta, ut ait Aug. lib. 1. retract. ergo peccatum non est poena, aliàs peccatum esse à Deo.

Quartum. Poena est inuoluntaria, secundum Anselmum, lib. de Cõceptione Virginis; peccatum autem est uoluntarium ergo.

Quintum, & ultimum. Omnis poena est ordinatiua culpe, id est supplet quod culpa deordinauerat, & per hoc faciens ad uniuersum decorum; sed culpa sequens non ordinat culpam præcedentem, nec decorat uniuersum, imino magis deturpat, ergo culpa non est poena peccati. Hæc problematicè argumenta adduximus.

Magister, in 2. d. 36. per totum ubi hanc materiam diffusè tractans duas ponit opiniones.

Prima est dicentium, peccatum unum non esse poenam alterius peccati essentialiter, siue sit illud quod est, sed esse poenam casualiter, ratione illius quod concomitatur, vel consequitur, puta ratione immutationis, & corruptionis boni naturæ, quæ ex peccato ponitur in peccante. Per peccatum enim corrumpitur natura, & imminuitur bonum eius, & in ipsa corruptione, & imminutione boni, passio & poena est. Nec est essentialiter ipsum peccatum per quod fit; sed ideo peccatum dicitur, quia per peccatum illicito ut peccat homo, fit in homine illa corruptio, quæ tamen fit Deo auctore. Itaque, sicut infamia quæ nascitur ex peccato publico, dicitur esse uindicta, & supplicium peccati occulti, non ratione ipsius transgressionis; sed ratione infamiae consequentis; & sicut peccatum in quo est manifesta ignominia, sicut

R 2 hæresis

Primum argumentum.

Secundum.

Tertium.

Argumenta pro parte negatiua. Primum. Secundum.

Tertium.

D. Aug.

Quartum. D. Ansel. Secundum.

Prima Sententia.

hæresis est pena peccati superbiæ; nõ ratione culpe; sed ratio-
ne ipsius ignominie concomitantis; ita illa priuatio boni sicut
effectus nõ est peccatum sed pena peccati: cuius priuationis ma-
teria & causa peccatum est, quod a Deo non est. Et sicut hunc sen-
sum dicunt isti, omne mortale peccatum posse dici penam.

Secundo dicitur, quædam peccata etiam penas & causas esse
peccati, sed diuersimodè; penas quidem respectu peccati præ-
cedentis; causas autem respectu subsequenter, quod latius a
nobis inferius declarabitur.

Secunda Sen-
tentia.

Secunda opinio est Magistri dicentis, quod peccatum nõ so-
lum est pena casualiter, & extrinsecè, sed etiam essentialiter,
& intrinsecè, quod probat duobus medijs.

Probat. Tri-
mò.
D. Aug.

Primo auctoritate Aug. lib. 1. retract. c. 9. & lib. 3. de lib. ar-
bit. c. 18. to. 1. dicentis. *quædam necessitate fieri ab homine quæ
mala sunt. & eadè iusta pena peccati sunt. iuxta illud. Apost.
Ro. 7. non quod volo facio bonum, sed quod odi malum hoc ago.
& ad Gal. 5. caro concupiscit aduersus spiritum, quæ omnia ex illa
mortis damnatione sunt, nec sunt natura, sed pena hominis.*

Rom. 7.
Galat. 5.

Secundo.

Secundo probat exemplo quorundam peccatorum, quæ si-
ne dubio simul peccata, & penæ sunt, ut patet de ira & inui-
dia: multa, n. quæ patimur peccata sunt, sed non in quantum pa-
timur eis, sic, n. penæ sunt. Hanc sententiam Magistri sequitur D. D.
Bona. in 2. d. 36. p. p. q. 1. & Sco. 2. d. 36. 37. q. 1. Gab. ea. d. q. vni-
ca. Nicolaus de Nise. tract. 3. p. 1. portione. 1. q. 1. & cõter Sco-
tistæ omnes, & Cano. lib. 2. de lo. Theo. c. 4. & Corra. in com-
ment. sup. 1. 2. S. Tho. lo. infra citando, & Grego. de Valentia,
to m. 2. disputat. 6. q. 17. puncto 3. in hanc sententiam descendit D.
Tho. in q. 1. de malo art. 4. ad 2. & 3. Vbi annuit, quod pecca-
tum essentialiter & intrinsecè pena sit, dum ait: *Quod ipsi actus
peccati prout importat deordinationem, immiscetur ratio penæ,
& sic nihil prohibet idem secundum diuersa esse penam, & cul-
pam; culpam quidem in quantum est actus liberè elicitus a vo-
luntate; penam verò, in quantum deordinationem, & boni, or-
dinisue priuationem habet.*

D. Bona.
Scotus.
Nicolaus de
Nise.
Cano.
Corra.
Greg. de Va-
lencia.
D. Tho. q. de
malo.
D. Tho. muta-
uit sententiam.

Peccatum du-
pliciter con-
sideratur per
se, & per ac-
cidens, primo
modo hère
nè culpe; Se-
cundo mo-
do penæ, &
ita vñ pec-
catum potest esse
pena alterius.

Peccatum vñ
potest esse pe-
na alterius
tripliciter.

Verum idem D. Tho. exactius rem perpendens 1. 2. q. 87.
ar. 2. vñ aliter sentire, vnde egregiè hmoi difficultatè soluit di-
cens. Peccatum dupliciter posse considerari, per se. s. & per
accidens, per se quidem, in quantum egreditur a uoluntate, &
est effectus quidam uoluntarius, sic, n. habet rationem culpe;
& sicut hanc considerationem constanter asserit, nullo modo
posse esse penam peccati, nec sui ipsius, nec alterius, quonia-
de ratione penæ est ut sit contra uoluntatem.

Per accidens autem, peccatum unum potest esse pena alterius
tripliciter.

A tripliciter. Primo secundum suam causam, idest propter sub-
tractionem auxilij, & gratiæ Dei, quæ quidem subtractio,
cum pena quædam sit a Deo animæ inflicta, peccatum ad il-
lam sequens, pena quoque; meritò appellatur, iuxta illud Pauli
Rom. 1. *tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, quæ sunt
anima passionibus, quia, s. homines auxilio Diuine gratiæ desti-
tuti, a passionibus, & tentationibus vincuntur; & sic semper
peccatum dicitur esse pena peccati.*

Secundo modo secundum substantiam actus. i. Materiale
peccati quatenus molestiã, & afflictionem inducit, siue sit
actus internus, vt ira, & inuidia, siue externus, vt labores, &
sudores in peccato, iuxta illud Sap. 5. *lassati sumus in uia ini-
quitate.*

Tertio modo ratione effectus, cum, s. aliquod peccatum ra-
tione subsequens effectus penalis, pena dicitur, vt ignominie, seu
damni temporalis, quod sequitur ad peccatum, & his duobus
postremis modis non solum (ait D. Tho.) peccatum, est penam
præcedentis peccati, sed et sui ipsius. Vñ ex sententia D. Tho.
habetur, quod peccatum vt peccatum, non potest esse pena
sui ipsius, quod sequuntur omnes Thomistæ, & præcipue Me-
dina, in Comment. 1. 2. lo. cit.

B Caietanus in Cõmen. sup. eandè 1. 2. tenet, peccatum, etiã
in ipsa deordinatione non habere rationem penæ, siue illa
deordinatio vt actio, siue vt passio consideretur. *Quoniam
etiã secundum inordinationem (inquit) passio sumptam, a-
ctus ille uoluntarius est, saltem indirecte, & secundario, quod
sufficit ad rationem culpe. Est autem ipsa deordinatio inuolunta-
ria, non in se, sed tantum in eius inseparabili effectu.* Verum hic
auctor, in illud 2. Reg. 12. *Ecce ego suscitabo super te malum
de domo tua,* videtur diuersum quid sentire, & in Magistri
sententiã declinare dum ait, *peccatum ipsum esse penam pec-
cati, nec Deum esse auctorem peccati ut sic, sed in quantum pe-
na est peccantis, vel alterius.* Idem repetit in 2. Reg. 16. super il-
la verba, *Dominus præcepit ei ut malediceret Dauidi. Agnoscit.*
(ait) *maledictionem illam non quatenus erat peccatum; sed qua-
tenus erat pena ipsius Dauidis.* Et addit Caietanus, *Deum esse
se auctorem peccati, ut malum pena est.* In quo acriter repre-
henditur a Cano. lib. 2. de lo. c. 4. *quando enim (ait Cano) vñ
peccatum alterius peccati pena est, tunc nec actio nec passio ho-
nesta est, sed is qui peccatur, & agendo, & patiendo peccat. Quia-
uis Cano alia non constanti ratione illum redarguat dicens,
quod Deus non sit auctor omnis mali penæ, quoniam tunc esset
etiã causa inderationis.*

Primo sicut
sua causam,
Secundo sicut
substantiam a-
ctus, Tertio
ratione effe-
ctus.
Rom. 1.

Nota resolu-
tionem du-
bii.

Opinio Cai-
etani.

Caietanus vi-
detur varius.
2. Reg. 12.

2. Reg. 16.

Caietanus te-
nuit Deum esse
auctorem pec-
cati, vt est ma-
lum penæ, sed
reprehendit
a Cano.

Sententia Durandi.

Durandus, in 2. d. 36. q. 2. dicit duo. Primum, quod peccatum non potest esse poena peccati per se loquendo, sed tantum concomitantie, unde nunquam sui ipsius. Secundò dicit, in q. 1. eiusdem distinctionis, quod peccatum est causa alterius peccati non effectiue, sed meritorie, l. concomitantie; & hoc solum verum esse ait de peccato quo priuatur gratia, quia per sequentia peccata non tollitur gratia. Quòd quantum sit verum, paulo infra examinabitur, atque, hæc sunt placita Doctorum.

Auctori concordantia.

Ante quam autem ad conclusiones accedamus, duo notanda sunt.

Primum, quod præfati Auctores, in nonnullis necessariò conuenire debent. Primò, quod in peccato est considerare culpam & penam. Sic Hiero. 2. Scio quia malum, & amarum est reliquisse te Dominum Deum tuum, & non esse timorem mei apud te, quo loco, per malum (in omni peccato) culpam, per amarum verò, poenam intelligimus. Vnde Pharaò qui peccans hebræorum filios suffocari iussit, ut patet Exod. 14. ipse in poenam, rubri quoque maris aquis vnâ eum suo exercitu suffocatus est. Adonibezech Iud. 1. qui manuum, pedumque summitates alijs Regibus præciderat, suarum manuum, pedumque summitatibus præcisus est. Zebee, & Saimana homicidium perpetrarunt, dum Gedeonis fratrem occiderunt; propter quòd & ipsi Gedeonis gladio occisi sunt. Sati multociens Dauidem petijt, dum lancea casso vulnere, perlata est in parietem; peccatum verò hoc fuit poenæ grauissimæ causa, dum 2. Reg. 1. suo se met gladio iugulauit. Eliodorus templum Domini depredaturus venerat Hierusalem, moxq; propter peccatum, validissimus equus cui insidebat Angelus Domini, priores ei calces elisit, & ab Angelis acriter verberatus est. Tandemq; vt infinita alia quæ occurrunt exempla dimittamus, quæ longum esset enarrare; Iosias Rex, cum exendisset manus suas contra aliare, & apprehendisset Prophetam Domini, statim manus eius aruit. Et Propheta inobediens verbis Domini à Leone occisus est. Itaq; in omni Peccato est Poena, & culpa. Et cum tripliciter peccet homo, primò contra dictamen rationis, secundò contra statutum, & leges humanas, atq; item tertio contra legem Dei, fit, vt triplici quoque poena peccati mpuniri debeat. Primò ex remorsu conscientie quatenus contra primum peccat. Secundò à superiore Ecclesie, vel Reipublice, prout agit contra secundum. Et denique poena ab ipso Deo inflicta, quatenus contra tertium, Dei scilicet mandata operatur.

Secundum in quo doctores conueniunt.

Secundum in quo conueniunt est Quòd maius malum est malum culpæ

In omni peccato est poena & culpa. Nota pro conclusionibus Hiero. 2. Exod. 14. Iud. 1.

2. Reg. 1. 2. Machab.

3. Reg. 13.

A culpa quam poenæ, vt lib. 3. de Cini. Dei dicit Aug. Mala poena magis odium mali, mala vero culpa magis odium boni. Et lib. de natura boni. Malum est priuatio ordinis; ab ordine aut plus elongatur culpa quam poena, & est axioma commune Theologorum, & præsertim D. Tho. q. 1. de malo arti. vlti. & alibi.

Tertio conueniunt. Quòd peccatum est poena peccati, aut per se, aut per accidens. Quòd aut in cõtrouersia versatur est, vtum intrinsicè et ratione culpæ, peccatum sit etiam poena peccati, id est, an ille met defectus in quo ratio peccati consistit, possit sub aliqua ratione esse poena peccati.

Secundò notandum est. Quòd causa diuersitatis opinionum Theologorum est, quia diuersi diuersam hnt rationem poenæ. Nam qui constitunt de ratione poenæ esse qd sit iusta, bona, à Deo, & inuoluntaria, dnt consequenter, peccatum non esse poenam; qui arbitrantur de ratione poenæ esse tm carentiã & priuatione boni cõuenientis ronalì naturæ, affirmat peccatum verè, & essentialiter esse poenã. Poena autem (proprie, & absolute loquendo) est illa quæ priores habet condiciones.

His positis, fit Prima Conclusio. Illa deordinatio quæ est in actu peccati, non rationem poenæ, sed culpæ in ipso actu cõstituit. Explico. Defectus ille, seu inordinatio quæ est in actu materiali peccati, est ipsa formalitas peccati. Probatur.

Primò, Malum culpæ formaliter nil aliud est quam deformitas ipsius actus; atqui inordinatio formaliter est ipsa deformitas ergo.

Secundò, Illa inordinatio vt passio recepta in peccante voluntaria est, quia peccator nõ solù voluntariè actiue cõstituit se in peccato, sed et passiuè hoc est, non solù voluntariè peccat agens, sed et dñ ponit se in peccato, & in eo per seuerat, ergo.

Tertio, Hæc inordinatio passiuæ in volente, prout in heretici voluntati, peccatum est, & peccatorem hominem facit formaliter denominatione intrinsicæ, ergo illa proprie est culpa, & non poena.

Quartò, Ex hoc qd voluntas recipit in se peccatum, homo de terrior fit; sed Deo auctore nemo fit deterior, vt ex Aug. li. 8. q. 3. habetur, ergo peccatum secundum illam considerationem non habet rationem poenæ, sed culpæ; cum nemo per poenam, sed per culpam fiat deterior.

Quintò, & est Achilles Cactani. In hæc seu passio huius inordinationis culpæ, aut ponitur effectus actionis inordinatæ, quæ est peccati, aut nõ, si ponitur effectus, aut formalis, & tunc idem est iudiciu de culpa, & de tali effectus: sicut idè est iudiciu de cecitate, & esse cæcum, albedine & esse albu;

R 4 fin

D. August.

D. Tho. Tertium in quo Doctores conueniunt.

Quare doctores circa hæc quaestione in varia sentiant.

Prima Cõcl. De ordinatio in actu peccati non est poena, sed culpa.

Probatur Primò.

Secundò.

Tertio.

Quartò. Deo auctore nemo fit deterior ex D. August.

Quintò.

fin aliter quasi sicut passio est effectus actionis, tunc non est fer dicendum, quod ipsa essentia peccati est pœna, sed effectus eius. Si verò non ponitur effectus, sed ponitur idènticè idem, & respectu distincta, extra voluntatem non est.

Sextò.

Sextò. Eadè sunt principia actionis, & passionis, ergo si inordinatio, vt passio esset à Deo, vt actio quoq; esset à Deo, cõsequens autem est falsum, quia peccatum esset à Deo, ergo & antecedens, non ergo inordinatio pœna est.

Secunda. Cõclusio.

Secunda Concl. Peccati essentialiter nõ est pœna, nec sui ipsius, nec alterius. Hæc conclusio, patet ex præcedenti Conclusionè, & probatur.

Peccatum essentialiter nõ est pœna, nec sui ipsius, nec alterius. Probatur. Primo. Secundo.

Quò peccatum essentialiter voluntarium est. Quamvis. n. inuoluntariũ habitualiter sit. i. contra inclinationem voluntatis, quæ in bonum & honestum tendit in quo sensu uerũ est, q. nemo aspiciens ad malum operatur, in actu tamen semper voluntarium est, pœna autem vt sic inuoluntaria est.

Secundò. Quò si peccatũ essentialiter esset pœna, esset rone corruptionis boni, seu priuationis debitæ rectitudinis, siue inordinationis quæ idem sonant; sed hæc omnia sunt effectus formalis peccati, & ipsum met peccatum in suo formali conceptu sumptum, ergo.

Tertiò.

Tertiò. Peccatum vel est pœna formaliter sumptum, vel D materialiter, non formaliter, quia nã culpã esset pœna, quod est absurdum. Nec materialiter, nam defectus ipse, consideratus ut est damnum animæ, & incommodum homini, quantum ad gratiam rationem culpæ obtinet, cui deinde debita pœna, non solum pro gravitate culpæ; sed etiam ex estimatione Diuina à Deo infligitur.

Quartò. Terminus à quo iustificationis, non debet esse pœna, sed culpa, vt patet ex Conc. Tri. Sess. 6. cap. 4. est enim transmutatio seu translatio à statu iniustitie ad statum gratie, vt doctè D. Tho. 1. 2. q. 123. art. 1. sed priuatio gratiæ in adultis, quæ verè peccatum est, manès in eis per modum habitus, est verus terminus à quo iustificationis, vt doctè Caiet. in comment. super artic. 2. q. 123. 1. 2. ergo ista priuatio non est pœna, sed culpa.

scoti doctrina i materia de iustificatione est falsa. Ratio disti.

Scorus autem in 4. d. 1. q. 6. & d. 14. q. 1. & d. 16. q. 2. & in 2. d. 28. errauit in hoc, existimans terminum à quo iustificationis esse Peccatorem, prout est in statu reatus; & obligationis ad pœnam, à Deo sibi pro peccato destinatam; quæ obligatio remanet in illo post peccatum commissum, & per hanc (ait) est formaliter Peccator, ex quo infert, absq; dono gratiæ posse impium iustificari.

Quæ.

A. Quæ doctrina falsa est. Namq; præter prædictam obligatione ad pœnam, est in peccatore priuatio gratiæ, & boni debiti, quæ est malum culpe formaliter per modum habitus, per quam peccator post patratam iniquitatem est formaliter peccator. Et hæc priuatio est formaliter terminus à quo in iustificatione Impij, per modum contrarij, vt ait D. Tho. & Caietanus, lo. cit. & idem D. Tho. in 1. 2. q. 86. artic. 1. & 2.

Ex quo sequitur, peccatum nulla potentia deleri, aut remitti posse sine interiori animæ renouatione, & transmutatione reali à prauitate, ad rectitudinem: quæ renouatio à D. Tho. gratiæ infusio appellatur, in quæst. de ueritate, qua. 128. ar. 2. ad 4. & à Capreo, in quarto distin. 1. quæst. 2. & Sotto, libr. 2. de natura, & gratia cap. 18.

Crediderim, de potetia Dei absoluta, nõ esse necessariã qualitatem superadditã gratiæ ad iustificationem, sed sufficeret rectitudo interna essentialis, quæ in hoc consistit, q. potetia animæ sint inter se, & cū Deo rectè ordinatæ. Quod per motum Diuinum sine huiusmodi qualitate superaddita sine dubio fieri potest, ut doctè Medina in Comment. super dictum artic. 2. quæst. 123. 1. 2. Quamvis de Potentia ordinaria, id peccator nõ consequatur sine gratiæ infusione, ut in eod. Concilio Trid. loco citato desinitur.

B. Quintò. Illa boni corruptio, siue actiue, siue passiuè sumatur, est imaginis deformatio; deformatio autè imaginis Deo displicet, ergo nõ est à Deo, cum nihil quo Deo displicet sit ab eo. Non ergo talis corruptio est pœna.

Sextò. Si peccatum esset essentialiter pœna, esset propter rationes, Magistri; sed hæc nullæ sũt, ergo. Et probatur. Quoniã prima ex necessitate peccandi quam homo ex peccato Adæ contraxit, quæ est ad peccata uenialia in uincibili, ut idem magister Hieronymi, & Augustini disparia dicta conciliat, & ibidem D. Bonadicunt, infert Magister, peccatum essentialiter esse pœnam; cum potius debuisset adducere auctoritatum de peccatis mortalibus, quæ tamen singula cum Dei gratia potest homo uitare. Illud enim (vt ait Augustinus lib. de duabus animis) solum est peccatũ, à quo liberum est abstinere. Secundò quia concupiscentia de qua procedunt auctoritates D. Pauli ad Gala. 5. & c. non est peccatum nisi materialiter. *Nihil enim damnationis est,* (ut ait Paulus Ro. 8.) *ijs qui sunt in Christo Iesu.* Quam concupiscentiam quamuis Apostolus aliquando peccatum appeller, Sancta Synodus Tridentina sess. 5. capi. 5. declarat, Ecclesiam Catholicam nunquam intellexisse peccatum appellari, quod uerè, & propriè peccatum.

D. Tho. Caietanus:

Peccatũ nulla potetia sit deleri aut remitti, sine transmutatione reali à prauitate ad rectitudinem. D. Thom. Capreo, Soto.

De potentia Dei absoluta, ad iustificationem nõ est necessaria qualitas gratiæ superaddita, Medina.

Quintò probatur.

Sextò.

D. Hiero. D. August.

D. August.

Galath. 5. Concupiscentia nõ est peccatũ formaliter, sed tantũ materialiter. Nota. Concil. Tri

Libri Primi, Disputat. I.

tum sit, sed quia ex peccato est, & ad peccatum inclinatur. De qua re legendus est Augustinus Epistola 200. & lib. de perfectione Iustitiæ ad fin. & lib. de nuptijs, capit. 29. & lib. 1. contra duas Epistolas Pelagij, cap. 13. & lib. 1. retract. capit. 15. & Ruffen. artic. 2. contra Lutheranos, & D. Tho. 1. 2. quest. 32. artic. 1.

Secunda ratio Magistri erat de ijs peccatis quæ sine dubio peccati sunt, & pœna, ut de ira, & inuidia. Sed hæc peccata, passione, & pœnam per accidens, seu extrinsecè important, ut egregiè dicit D. Tho. 1. 2. quest. 87. art. 2.

Tertia Conclusio. Peccatum potest esse pœna alterius peccati extrinsecè, tribus illis modis à D. Thom. expositis, ubi supra, & in hoc nulla est controuersia, nec difficultas. Et probatur.

Primò ex Augustino super psal. 57. in illa uerba, *supercaecidit ignis, & non uiderunt solem.* & citat à Magistro in principio, ubi ait. *Ignis superbia, & concupiscentia, & ira intelligitur.* Istas pœnas, pauci uident, idèd eas maximè commemorat Apostolus in Epistola ad Rom. 1. & enumerat multa quæ peccata sunt, & pœna peccati. Inter primum enim peccatum Apostasiæ, & ultimam pœnâ ignis æterni, media quæ sunt, quæ peccata sunt, & pœna peccati. Et lib. 3. de libe. arbit. capit. 18. & li. 7. in Iulianum capit. 3. idem ostendit. Gregorius quoque lib. 2. 5. moral. capit. 12. & 13. & homil. 11. super Ezech. probat ex psal. 68. *Appone iniquitatem super iniquitatem,* arg. ex illo Osee 4. *sanguis sanguinem tetigit,* Deum ponere offendiculum, ut scilicet grauius peccando impingat, ei qui non uult pœnitere. *Peccatum enim (ait) quod per poenitentiam citius non deletur, aut peccatum est, & causa peccati, aut peccatum, & pœna peccati.* Vnde Paulus ad Rom. 1. & 1. ad Thesal. 2. dicit. *T. radidit eos in immundiciam, in passiones ignominie, ut impleant peccata sua semper.* Et Gen. 15. dixit dominus, *non sunt completa peccata Amorrhæorum,* ut protractionem, & superuenientiam peccatorum, & pœnarum significaret. In quo sensu APOCH. ultimo ait, *qui in sordibus est, sordescat adhuc.*

Quarta Conclusio. Peccatum ratione adiuncti, utique potest esse pœna peccati. Hæc est D. Thom. in 2. 2. quest. 32. art. 2. ad 4. dicentis, *quod licet pœna diuidatur contra culpam, nihil tamen prohibet, aliquod peccatum ratione alicuius adiuncti esse pœnale. Vt inuidia quæ dicitur esse quadam pœna, secundum, illud Gregorij li. 5. moral. ca. 34. circa principium cuius aurea uerba sunt hæc. Cum demictum cor linoris putredo corrumpitur,*

D. August. Ruffen. D. Tho.

Tertia Conclusio. Peccatum potest esse pœna alterius peccati extrinsecè. Probatur Primo. D. August. Pla. 57.

Rom. 1.

D. Greg. Psal. 68. Osee 4. Rom. 1.

1. ad Thes. 2. Gen. 15. APOCH. ultimo.

Quarta Conclusio. Peccatum ratione alterius adiuncti potest esse pœna peccati. D. Thom. Aurea sententia D. Grego.

Quæstio Octaua.

134

Aperit, ipsa quoque exteriora indicant, quam grauiter animum uelania infliget. Color quippe pallore afficitur, oculi deprimuntur, mens accenditur, membra frigescent, fit in cogitatione rabies, in dentibus stridor.

Quinta Conclusio. Peccatum est causa peccati, non solum pœna. Explico, & est doctrina Magistri. Peccatum est pœna præcedentis peccati, causa uerò subsequenter. sic D. Tho. 1. 2. quest. 75. artic. 4. & in 2. distin. 36. artic. 1. & d. 42. quest. 2. art. 1. quæstionc. 2. ad 3. & in quæstionibus de malo q. 8. docet sui quatuor genera causarum, efficienstem, materialem, formalem, & finalem unum peccatum causam esse alterius, efficeret quidem dupliciter, per se, uel per accidens. Per se, dicitur ex uno actu peccati, disponitur homo ut facilius alium actum committat, ex actibus enim frequentatis causantur habitus inclinantes ad similia, & hoc (ut benè notat Bona. super littera Magistri, dubio primo dist. 36.) habet peccatum tam ratione auersionis, quam ratione conuersionis, diuersimodè tamen. Nam ratione auersionis in qua communicant omnia peccata, quodlibet est causa cuiuslibet: ratione uerò conuersionis in qua distinguuntur, non quodlibet est causa cuiuslibet, sed peccatum unius generis disponit ad peccatum generis proximi, utpote spirituale ad spirituale, ut superbia ad inuidiam, & carnale ad carnale, ut gula, ad luxuriam. Per accidens uerò, sicut remouens prohibens. Cum enim per unum actum peccati homo gratiam Dei amittat, & charitatem, & uerecundiam, uel quodcumque aliud retrahens à peccato, incidit ex hoc in aliud peccatum, & sic per hoc unum peccatum est causa alterius peccati per accidens. Materialiter autem unum peccatum est causa alterius, in quantum preparat, & subministrat alteri materiam. Sicut auaritia preparat materiam litigio, quod plerumq; est de diuitijs congregatis. Finaliter uerò, in quantum unum ad aliud ordinatur, ob cuius finem aliud committitur. Sicut committens Symoniam propter ambitionem, uel furtum propter fornicationem. Formaliter autem ratione auersionis (ut ait Bona.) quia ex hoc quod à Deo auertitur, elongat se à Bono, & per hoc homo fit imprensus ad resistendum malo. Et quoniam in moralibus specificatio fit a fine, ut ait D. Tho. 1. 2. quest. 1. arti. 3. & q. 18. arti. 4. & 6. fit, ut unum peccatum sit formalis causa alterius, ex hoc quod est finis eius. In peccato enim furti quod propter fornicationem patrat, furtum est ut materiale, fornicatio uerò ut formale.

Duran. in 2. dist. 36. quest. 1. nu. 5. dicit, *quod secundum genera*

Quinta Conclusio. Peccatum est causa peccati, & non solum pœna. Mag. D. Tho. Secundum omnia quatuor genera causarum peccatum unum est causa alterius. Primò efficien-ter.

Secundò materialiter.

Tertio Finaliter.

D. Bona.

D. Tho. Nota peccatum unum habere rationem materialem respectu alterius. Durandus ex- rat.

Libri Primi, Disputat. I.

ius causa formalis, unus actus peccati non potest esse causa alterius proprie loquendo. Sed errat.

Magister.
D. Bona.

Magister putat, peccatū præcedens esse causam meritoriam sequentis. D. Bonaventura, in quaest. 1. in solut. ad 8. ait, hoc esse meritum non condigni, sed congrui; quæ quidem congruitas in alia culpa de facili recompensari potest per aliam congruitatem. Sicut enim congruum est, quod Deus Peccatorem permittat labi in aliud peccatum, sic etiam congruum est, ut qui mala usus est uita, eam sibi auferat, & in infernum demergat. Sicut e contra, congruum est, ut si uelit abstinere, det ei auxilium ut in aliam culpam non corruat. Hoc autem meritum congrui sic appellatur, quia congruit hoc Diuinae Iustitiae, ut ex se patet.

Nota quod peccatum unum ex parte inordinationis, non est causa peccati, sed ex parte actus, id est ex parte actus, quod est materiale in peccato.
D. Aug.

Aduertendum est autem hoc loco, ex D. Thom. in solut. ad 7. quod peccatum ex parte inordinationis, non est causa peccati, sed ex parte actus, id est materiale peccati, nec in hoc est procedere in infinitum, cum ad peccatum Adæ deueniatur, cuius causa non fuit aliud peccatum sicut enim peccatum primi Parentis non potest dici poena alterius peccati, ex sententia. D. August. lib. 1. retract. c. 15. in Pl. 57. in illud, *super cecidit ignis; ita nec ab alio præcedenti causatur.*

Dubium Medicinae de statu perplexitatis

Medicina, in comment. sup. quaest. 76. 2. 2. art. 4. mouet quaestionem: num unum peccatum possit esse causa sufficiens alterius peccati, ita ut necessario ex illo sequatur, quod est quaerere: an detur status perplexitatis in homine, & aded sit perplexus, ut quidquid facit necessario peccet. Et statim se expedit dicens, in sensu diuiso, unum peccatum non sequi necessario ex alio, quia penitere potest de primo; in sensu autem composito, id est si non peniteat, necessario consequi. Verbi gratia, Sacerdos curatus habens concubinam, non poenitens, nec deserens illam, celebrans necessario peccat, & si non celebrat peccat, quia facit contra suam obligationem quæ est celebrandi. Axioma autem Theologorum, quod nemo in hac uita est perplexus, intelligitur sine culpa sua in sensu diuiso: sic enim uitare potest, non autem in sensu composito.

Solutio dubij.

Illud axioma Theologorum, quod nemo est in hac uita perplexus, quomodo intelligatur.
Durandus errat.

Durandus in eadem q. nu. 4. dicit, quod effectus peccati est priuatio gratiae, non effectiue, sed meritorie, uel concomitatiue, unde peccatum (inquit) est causa motus uel lapsus in quodcumque aliud peccatum sicut remouens prohibens. Et hoc solum uerum esse de peccato quo priuatur gratia, quia per sequentia peccata, gratia non tollitur. Sed errat secundo. Quoniam quamuis per sequentia peccata, gratia non tollatur, impediuntur

Quaestio Octaua.

135

Apediuntur tamen alia Diuina auxilia, & motiones spiritus sancti.

Sexta, & ultima Conclusio. Probabile est, peccatum ratione deordinationis, esse etiam poenam sui ipsius. Explico. Priuatio rectitudinis quæ est formale peccati, dupliciter potest considerari, uno modo respectu actus, prout procedit ab agente contra ordinem rationis, & sic est malum culpæ, secundo quatenus agens priuatur bono conuenienti animæ rationali, scilicet rectitudine rationis, & sic potest dici poena sui ipsius. Probat. Probatur.

Sexta Conclusio.
Probabile est peccatum ratione deordinationis, esse etiam poenam sui ipsius.
Probat. Probatur Cōclusio.
Primò.

Primò ex Augustino, li. 1. confes. ca. 12. iussisti domine & ita est, ut omnis inordinatus appetitus, sibi ipsi sit poena. Et hæc poena est remorsus ille de peccato mortali, quo nunquam cessat, de quo Isa. ultimo dicebat *uermis eorum non morietur.* Sic enim Diuina Iustitia exigit (ut ait Augustinus in Enchy.) ut nec uno etiam momento temporis sit dedecus peccati, sine dedecore Iustitiæ, ut impleatur illud psal. *Appone iniquitatem super iniquitatem eorum, & non intrent in iustitiam tuam,* id est, Permite, ut per superuenientem iniquitatem, præcedens iniquitas puniatur, secundum illud Apoch. ultimo: *Iustus est ut qui sordidus est, sordescat adhuc.*

D. August. Isa. ultimo. Psal.

Secundo argumento Scoti. Magis bonum uoluntatis est Breuitudo rationis, quam bonum utile, uel delectabile; sed priuari ijs commodis est poena, ergo multo magis priuari bono honesto, quod est magis.

Secundò.
ex Scoto.

Tertiò. Quia de ratione poenæ satis esse uidetur, quod sit contra commodum naturæ, nec requiritur quod sit inuoluntaria. Nam poena puerorum decedentium sine baptisate, est uera, & propijssima poena pro peccato originali inflicta; hæc autem poena inuoluntaria non est habitualiter, cum nullam afferat tristitiam. Deinde, Multæ poenæ uoluntariæ sunt, ut disciplinae peregrinationes, &c. Ad hæc. Omnem poenam iustam, quæ non sit peccatum, à Deo esse, sicut certum est, ita affirmandum uidetur, poenam quæ simul sit peccatum, à Deo non esse: & hæc satis probabiliter sint adducta. Verum Theologicè loquendo, opinio S. Thomæ mihi probabilior uidetur loquendo de poena proprie sumpta, unde restat ut argumentis pro utraque parte factis respondeamus.

Tertiò.
De ratione poenæ non est necesse ut sit inuoluntaria. Multæ poenæ sunt uoluntariæ.
Opinio D. Thom. probabilior.

Ad Primum Augustini respondeo cum medicina, quod actus inordinatus, poena est peccantis causaliter, id est causat amaritudinem & afflictionem in anima peccantis, unde reuincitur esse poenam peccatis ratione effectus, qui est tertius modus à D. Thom. allatus.

Ad Primum.

Ad:

- Ad secundū. Ad secundum, negatur consequentia. Nam ipsa priuatio ut sic, est effectus formalis peccati, de quo idem iudicium est ac de peccato.
- Ad tertium. Ad Tertium, respondet Caietanus quod priuatio Iustitiæ in actu, est longè maius malum quàm priuatio commodi, & magis disconueniens: non tamen sequitur, ergo est magis pœna à superiori ad suum inferius affirmatiuè; sed bene sequitur, ergo est peius quàm pœna, quod uerum est. Quia malum culpæ longè peius est quàm malum pœnæ.
- Ad Primum. Ad argumenta pro parte negatiua. Ad Primum dicendum esset, non omnem pœnam habere rationem medicinæ, sed tantum illam quæ est à Deo infligente, uel efficiente, quæ autem est à Deo deferente, nequaquam.
- Ad secundū. Ad secundum, negatur consequentia. Nam quamuis peccatum esset iniuste, iuste tamen inordinatio illa pœna esset.
- Ad tertium. Ad Tertium, patet responsio ex dictis. Pœna enim iusta, quæ non est peccatum formaliter, est à Deo.
- Ad quartū. Ad quartum posset responderi, non esse de ratione pœnæ quod sit inuoluntaria, uel trinitiam asserat; sed sufficit ut actualiter à uoluntate non approbetur, & quod non sit uoluntaria, in quo differt à peccato, quod non solum est uoluntarium, sed etiam lubentè animo admittitur.
- Ad Quintū. Ad Quintum responderetur. Quod omnis pœna eo modo ordinat quo modo punit. Et in hoc ordine laudatur Diuina iustitia, quæ committentem unum peccatum, iusto iudicio permittit labi in aliud, ut ait Bona. loco. cita. num. 7. Et quamuis de peccatorum causis multa possent tractari; tamè quia non est hoc proprium institutum, idèd hæc breuiter dicta sufficiunt.
- Non omnis pœna habet rationem medicinæ. Sufficit ad rationem pœnæ, ut actualiter à uoluntate non approbetur.

ARTICVLVS TERTIVS.

An omnes corporaliter flagellati, iudicandi sint peccatores?

Verbum Dei ad præliandum è calo in terram descendit.

VEnit è calo in terram Dominus, ut præliaretur, & debellaret antiquum humani generis hostem. Dum medium (inquit) silentium tenerent omnia, & nox in suo cursu mediū iter perageret, omnipotens sermo tuus domine, de calis à regali bus sedibus, in mediam huius exterminij partem, durus debellator uenit. Vnde dicebat Dominus: non ueni pacem mittere, sed gladium. Et sanè in præliando se exercebat Dauid, dum dicebat.

Accebat. Benedictus Dominus qui docet manus meas ad præliū, & digtos meos ad bellum. Ad prælium ergo hoc hortabatur Dominus suos dum dicebat: Qui uult uenire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Quali dicat: tollat enssem crucis, tollat labores, & tribulationes, tollat flagella, & torment: aut sic deuictio Tyranno, gloriæ palmam suscipiat. Sed non omnes eodem modo præliantur, neque omnes eodem modo crucem tribulationum, & flagellorum assumunt, & portant.

Quidam enim portant crucem Domini inuoluntariè, quidam impatienter, sed condignè, quidam patienter, & innocenter. Quidam (inquam) crucem Christi portant, sed inuoluntariè, & ij in Simone Cirenæo figurantur. Vnde dicitur in Euangelio, quod illum angariauerunt, ut tolleret Crucem eius. Et ij sunt incipientes, qui delectationibus mundi offuscati, deuij à tramite recto, conscientia stimulis, crebrisque Angelicis, & Diuinis illustrationibus comori, quodammodo angariantur, ut Christi crucem tollant. De quibus ait Gregorius in suo Pastoral: Via Dei, inchoantibus, angusta est, & perfecte iam uiuentibus lata. Quidam secundo loco, crucem Christi ferunt impatienter, affines latroni peruerso, & ij sūt peccatores, Deum in suis infirmitatibus blasphemantes de quibus dicitur in psal. Accuerunt linguas suas sicut serpentes, & alio loco: Posuerunt in calo os suum, blasphemando scilicet Deum, de quibus ait Augustinus super illud Math. 26. blasphemauit: Non minus peccant qui Christum blasphemant regnantem in calis, quam qui Crucifixerunt eum ambulantem in terris. Quidam autem sunt, qui Crucem Christi, & flagella ferunt patienter, sed condignè, ut bonus latro, de quibus ait Gregorius in lib. Moral. Flagella bonorum, aut uitia perperata purgant, aut qua poterant perpetrare futura deuiant.

Quarto loco sunt illi qui ferunt patienter, & innocenter mala, & labores Christo similes effecti, & ij omnes sunt perfecti, de quibus ait D. Hieronymus. Quis sine patientia coronatus est? & paulo inferius: Ecce (inquit) Abel Iustus à fratre Cain occiditur, Isaac ab Ismaele filio Ancilla persequitionem patitur: Ioseph innocens, in lacum mittitur, & a fratribus nequiter venditur; Moyses profugus, & peregrinus, in aliena terram moratur: Dauid persequitione è Saul, inuidia stimulante grauat. Et tamen omnes qui à Domino electi erant, & crucem ferebant, & flagella patienter supportabant. Vnde non est iudicandum, flagellatos hic à Deo, peccatores esse, seu propter scelera flagellari; cum multociens non sit nisi propter Dei gloriā, qui

Psal. Non omnes eodè modo ferunt crucem tribulationum.

Quidam portant crucem Christi inuoluntariè, quidam patienter sed condignè, quidam patienter, & innocenter.

Via Dei inchoantibus est angusta. D. Grego.

Psal. Sententia Augustini contra blasphemos.

Flagella in bonis quid faciant. D. Grego.

Sine patientia nullus coronatus est. D. Hierony.

Non semper sunt peccatores iudicandi, ij, qui à Deo

mino flagellatur.
Ioan. 8.
Flagellati à Domino, multocies sunt iusti.
Cur iusti flagellantur.
Psalm. Corin. 4.
Matth. 16.
Matt. 5.
Primum dubium.
Secundum dubium.
Ad Primum Respōdetur.
Multocies dum Deus malos castigat, sanctos suos liberat.
Gen. 18.
Aliquando Deus patitur bonos affligi iudem malis, quibus impij puniuntur.
D. August.
s. Reg. 17.

qui facit (more figuli) *uas quidem unum in honorem, aliud vero in contumeliam.* Vnde quærentibus discipulis de cæco *quis peccasset, ipse ne an parentes eius,* respondit Dominus, *neque hic peccavit, neque parentes eius, ut cæcus nasceretur, sed propter gloriam Dei.* Io. 8. Vnde dicit Paulus: *Nolite iudicare, quousque veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarū.* Et sanè non modò omnes flagellati nō sunt peccatores, imò uerò multocies sunt iusti: & ideò Dominus eos punit, ut per illas tribulationes plus mereantur, & illis tribulationibus & flagellis, gratiæ & gloriæ corona magis accrescat. Facit enim Dominus, ut, *qui seminant in lachrymis, in exultatione metant.* Ut impletur illud Apost. Corin. 4. *Quod in presenti nobis momentaneum est tribulationis nostræ (media patientia) æternum gloria pondus operatur in nobis.* Quod etiam docuit Dominus, Matth. 16. dum dixit: *Mundus gaudebit, nos uerò contristabimini; sed tristitia uestra uertetur in gaudium.* Et Matth. 5. *Beati qui persecutionem patiuntur propter Iustitiam; quoniam ipsorum est regnum Cælorum.*

Verum hic insurgunt duæ dubitationes.

Prima est. Cur sæpè Deus patiarur seruos, sanctosq; suos eisdem malis affici, quibus improbi puniuntur?

Secunda est. Cur Deus non semper à malis corporalibus eripiat Innocentes?

Quoad primam dubitationem, dicimus: in scripturis constare sæpè numero, Dominum è flagellis quibus improbos castigat, mirabiliter sanctos suos liberare. Sic Noè ex diluuij aquis media arca conseruatur; Loth similiter è Sodomæ incendio, Angelis precedentibus eripitur. Tres pueri in Fornacem Babilonicam ardentem immissi, Dei ope à flammæ incendio præseruantur. Hebræi quoque, ab Ægyptijs plagis liberantur. Etenim *non semper iustus una cum Impio perditur,* quemadmodum Gen. 18. dixit Abraham Domino Sodomā uolenti flammis uastare. *Nunquid perdes Iustum cum Impijs?* Non numquam tamen patitur Deus eisdem malis, pœnisq; quibus Impij afflicti, innocentes inuolui, prouidētia Dei sic exigente, quæ ex malo bonum educit, ut Copiosè D. Augustinus libro primo de Ciuit. Dei, à cap. 8. usque ad decimum quartum. Sic Daniel in captiuitate cum impio Rege Ioachim abstractus, eisdem malis afflictiatus est. Et 3. Reg. 17. afflixit Dominus uiduam, hospitiū Eliam excipientem; propter quod Propheta ad Dominum clamauit, dicens: *Domine, Deus meus, etiam ne uiduam, apud quam ego ut cūq; sustentor afflicti, ut interfices filiū eius?* Aliquando uerò grauiori

Autiori pœna afficit Deus bonos, quàm malos. Vnde Esdra cōrurbatis in suo cubiculo anno trigesimo ruinae Syon, stans in medio Babylonis afflictum uidens populum suum, clamās ad Dominum dixit: *Nunquid meliora faciunt qui habitant Babilonem, quoniam uidi, quomodo sustines eos peccantes, & pepercisti impie agentibus, & perdidisti populum tuum, & conseruasti inimicos tuos, & non significasti?* Et infra: *Nunc ergo pondera in statera nostras iniquitates, & eorum qui habitant in saculo, & non inuenietur nomen tuum, nisi in Israel.*

Flagellat autem Deus æqualiter Bonos, & malos multis de causis. Primò ne Boni in sua Iustitia confidentes, malis se præferant, & anteponant; sed colaphizati ab Angelo Sathanae, Deo annuente, in officio, & humilitatis uirtute se contineant.

Secundò, ut agnoscant præmiū suarum uirtutum non in commodo aliquo, seu bonorum temporalium affluentia esse constitutum; sed sibi in cœlesti gloria reseruatū, sicut Nazianz. in oratio. de amore pauperum ferè in principio, cuius uerba sunt hæc: *Illud quoq; fortasse non temerè, ac sine ratione, nimirum, ut nos infirmitatis nostræ submoneant, illudq; nobis persuadeant, ut nulli rerum presentium, atq; in oculorū B. festum cadentium, uelut firmæ, & stabili, animum adiciamus.*

Vnde dicebat Paulus ad Hebræ. 10. *Rememoramini autem pristinos dies, in quibus illuminati magnam certamen sustinistis passiuim.* Et infra: *Nam & uinctis compassi estis, & rapinā bonorum uestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscetes uos habere meliorem, & manentem substantiam.* Quoniam expensis, & ieiunijs huius sæculi, pro Dei amore, & honore perlatis, maiorem iusti acquirunt dignitatem, & gloriam, iuxta illud: *digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.* Sic Paulus uehementer in Domino gloriabatur 2. Cor. 11. dicens: *Ministri Christi sunt, & ego, ut minus sapiens dico, plus ego, in laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in moribus frequenter.* Nec solum maiorem gloriæ gradum Sanctos in cœlo pro susceptis laboribus consequuturos dicimus; impleto dicto Apost. *Momentaneum, & breue tribulationis nostræ, æternum gloriæ pondus operatur in nobis;* sed hic etiam in terris sui Apostolatus maiorem dignitatis, & honoris gradum habituros, quippe; qui ea sunt passi, quæ ad eorum officium in fidei incremento spectabant. Inter ministros enim Christi, qui magis persequutiones, & pœnas patiuntur, in Apostolatu dignitatem acquirunt; posse enim pati pro Christo, & pro uirtute, dignitas est in

Aliquando Deus grauiori pœna afficit bonos, quàm malos.
3. Esdra.
Deus bonos, & malos æquè flagellat propter quatuor.
Primò. D. Greg. Nazianze.
Secundò.
Heb. 10.
Ex iniurijs p. Dei amore perpeffis, maiore iusti acquirunt dignitatem, & gloriam.
2. Cor. 11.
Sancti èt hic in terris laboribus susceptis pro Christo, maiori laude & honore afficiuntur.
Nota.
Poffe pati p. Christo, èt dignitas in Ecclesia.

Ecclesia Sancta Dei; digni (ait Apostolus) habiti sunt pro Christo contumelias pati. Unde Martyres primum sibi in fidelium cetero locum obtinent.

Tertio . . . Persecutiones sunt tentamenta vera virtutis. D. Hieron. Nazian.

Tertio. Quoniam flagella, & persecutiones, sunt tentamenta virtutis, sunt fidei, & amoris erga Deum vere probationes. Ita Hieronymus in Epist. 31 adamicum & grotum. Idem docet Nazianzenus in Oratio. de amore pauperum, ijs verbis. Ego vero vel huius via cruciatum in probitati, vel res laetas, & secundas pietati omnino ascribere vereor. Non quod aliquando, & ab aliquando utilitatem hoc contingat, nempe ut vel per improborum calamitatem, cursum vitii reprimatur, vel per bonorum felicitatem, virtuti via muniatur; Sed quia non semper, nec omnino, verum hoc futuri temporis sit, in quo alij virtutis praemia, alij scelerum poenis afficientur, Et post multa, addit. Ac mihi haec quoque, causa esse videtur, cur nullum huius sce vite bonum hominibus certum sit, ac diuturnum, atque hoc, ut si quid aliud, recte ab artifice verbo, & sapientia illam mentem hominum superante factum esse, ut nos in ijs qua in aspectu cadunt, atque alias aliter mutantur, & mutant, ac sursum deorsumque feruntur, & inuertuntur, ac prius quam manu teneantur, fugae se proripiunt, eludantur, nimirum ut per spectra eorum instabilitate, ac varietate, ad futurae vitae portum contendamus.

Ultimo denique, Quoniam ex poenis, quas sancti patiuntur, saepe numero apud Reges, & populos veri Dei cognitio elucefeit; quod abunde factum esse in captivitate Danielis in eius libro non uno loco narratur, & praecipue capit. 10. Vbi cum Daniel una cum suo populo in Babylonicam servitutem esset redactus, quia ex mansione Hebraeorum multa bona populis Babyloniae consequebantur; Angeli vario voluntatum suarum ente adhaerentem praesertim sunt. Angelus enim Persarum, quia ex mora, & servitute filiorum Israel veri Dei cognitio infidelibus elucebat; Ideo nolebat eos abire. Unde dixit Angelus Danieli. Ego veni propter sermones tuos. Princeps autem Regni Persarum respicit mihi viginti, & uno diebus; & ecce Michael unus de Principibus primis venit in adiutorium meum, & ego remansit mihi iuxta Regem Persarum; Et D. Augustinus in Epist. 122. quae est ad Victorianum, inquit. Fornacem ignis, ex qua mirabiliter res pueri deinde liberati fuerunt, multum consiluisse Nabuchodonosor ad salutem, & ut per miraculum ex ea factum, Rex ille deueniret in cognitionem veri Dei; Pleraque aliae rationes de hac re afferri possent; sed concisionatoribus haec dimittamus.

Dan. 10. Inter Angelos quare exortum fuit gratulium.

D. August.

A Ad Secundam dubitationem, cur videlicet non semper Deus Innocentes malis quibus afficiuntur, aut praecipiat, aut eripiat. Benedic. Perer. lib. 3. comment. in Danielem, super illa verba, Ecce Deus noster potest nos eripere de camino ignis ardentis, plures causas assignat.

Prima (inquit) ut stet ratio sua providentia, qua sapienter, ac suaviter gubernas omnia, sinere debet causas secundas, suas vires naturales exercere, suos motus agere, & ordinem sibi a Conditore suo impositum tenere.

Deinde, ut cum serui Dei miraculose a Deo liberantur, clarissime appareat, illud esse Divina omnipotentia opus, nec ad aliam quam Naturam occurrere videri posse, ut de Psyllis, & Marfibus, qui serpentes, & venenata animalia innoxie tractabant, ab antiquis proditum est.

Si enim liberatio Sanctorum, semper vel frequenter fieret, non haberet admirationem. Ideoque cessaret ratio miraculi; & ex eo ad multos permanens utilitas; nec tam puro, & sincero animo ad fidem Christi amplectendam homines accederent, nec in tolerantia omnis generis cruciatuum, & acerbissima mortis perpeffione tanta fidei, & gratiae Christi efficacitas, tanta servorum eius magnitudo animi, & Constantia; tanta Divini nominis gloria eluceret. Quocirca hos tres iuvenes ex manibus Nabuchodonosor liberavit Deus, septem autem pueros Machabeos de manibus Regis Antiochi liberare noluit. Haec ille.

Nec multo citius Sanctos suos Deus malis atque aduersitatibus huius vitae eripit, quoniam saepe aduersitates sunt prosperis rebus vtiliores. Ut patet ex Nazianzeno, orat. 17. quae est ad ciues graui timore percussos, ubi sic dicit. Memores sumus tum tempestatum in tranquillitate, tum gubernatoris in tempestate: nec in afflictionibus frangamur animis, ac debilemur, atque improbos seruos imitemur qui contentes quidem Domino, cum benefaciat eis, verum eidem corripienti, nequaquam pari studio, & voluntate adiunguntur; cum tamen interdum accidat, dolor sanitate, & admonitio remissione, & indulgentia, & visitatio neglectu, & castigatio venia melior sit, & praestabilior, Et tandem ideo Deus a malis innocentes non eripit, immo vero flagellat eos, ut inter se sint magis magisque in Charitate vniti. Unde idem Nazianzenus, oratio. 3. aduersus Iulianum sic ait. Si quid nobis molestia intulit Deus, non nostri contemptu id fecit, nec ut nos contumelia afficeret, aut quod alijs, quibusdam potius, quam nos commodare cuperet; sed ut omnes in unum coiremus, animorumque consensione iungemur.

Benedic. Pererius.

Deus multociens innocentes non eripit a malis quibus afficiuntur, propter multa. Primo. Secundo.

Aduersitates sunt prosperis rebus vtiliores.

D. Greg. Nazian.

Deus innocentes castigat, ut inter se sint magis magisque in charitate vniti. D. Greg. Nazian.

Libri Primi, Disputat. I.

mur, nec per schismata inter nos dirempti, atque dissecti es. C
semaus.

ARTICVLVS QVARTVS.

Virum homo possit peruenire ad talem peccato-
rum statum, ut à Deo mereatur deseri,
& non ad iuuari.

Fecit Deus hominem rectum, præditum virtutibus, do-
nis suæ gratiæ refertum, & ornatum, ac præsidio Iusti-
tiæ originalis munitum; Verùm ipse (Deo permittente)
immiscuit se multis questionibus, & apposita sibi probitatis
aqua, cum à Deo constitutus esset, in manu consilij sui,
ea vtrò relictâ, ad vrentem peccati flammam manum vo-
luntariè porrexit. Vnde crematus est: non solum autem
ipse; sed etiam filij eius, dicente Paulo, In quo omnes pecca-
uerunt. Inter quos aliqui ita peccatorum vinculis ligati in
sacris literis dicuntur, vt addentes iniquitatem iniquitati-
bus in profundum peccatorum deuenisse, & quasi in per-
petuos carceres coniectos vix ab eis posse liberari scriba-
tur. Vnde D. Gregorius super illa verba, Iob. 12. si incluse-
rit hominem, nullus est qui aperiat (inquit) Omnis homo qui
male agit, quid sibi aliud, quam conscientiam carcerem facit?

Qui profectò status, maximum, & grauissimum, spirita-
le Dei flagellum esse, nemo est qui dubitet. Et quamuis fla-
gella etiam temporalia à Deo immittantur hominibus ad a-
nimæ eruditionem, ne recedat à Deo, ne fortè Deus ponat
illam, vt desertam, & inhabitabilem terram, iuxta illud Ie-
rem. 6. Erudire Ierusalem, ne forte recedat anima mea à
te, ne forte ponam te desertam, terram inhabitabilem. Et
Hieronymus ibidem; per hoc (inquit) discimus, quòd flagel-
lat Deus omnem filium quem recipit; & idcirco plagis, atque
tormentis eruditur Ierusalem, vt corrigatur, & non recedat
anima Dei ab ea, & redigatur in solitudinem. Sunt tamen
aliqui tam perditii homines, & vultum meretricis habent-
es; qui inter talia flagella faciem indurant, & de lima rubi-
ginem contrahunt, quos tandem Deus proijcit, & ut suo
tractu indignos repellit, de quibus ibidem in fine dicitur;
Malitia eorum non sunt consumptæ, argentum reprobum
vocate eos, quoniam Dominus proiecit eos.

Maxima misericordia Dei est, peccatores flagellis non
ad interitum, sed ad correctionem uerberari; Vt 2. Machab. 6.
dicitur:

Quæstio Nona.

139

A dicitur: Obsecro eos qui hunc librum lecturi sunt, ne abhorre-
scant propter aduersos casus, sed repnent ea quæ acciderunt,
non ad interitum; sed ad correptionem generis nostri. Ma-
gnam Dei beneficium est peccatoribus, plagis, & aduersita-
tibus vias præcidere, ne ex arbitrio agant, vt quasi fræno ili-
li à præcipitio, & culparum profundo retardentur. Etenim,
ut ibidem dicitur; multo tempore non sine peccatoribus ex
sententia prosperè agere, sed statim ultionis remedium adbi-
bere, magni beneficij est indicium. Maxima quoque gratia
Dei est, quando aliquos immatura morte præuenit, ne pec-
cent, vt Sapien. 4. dicitur. Raptus est, ne malitia immuta-
ret sensum eius, aut filio deciperet animam illius. Maxi-
mum denique Dei beneficium est, quòd aliquando homini-
bus certum, & præfinitum tempus ad pœnitentiam peragen-
dam concedat: sicut è contra maximum flagellum est, quòd
spatium veræ pœnitentiæ contemnentibus, & concessio tẽ-
pore abutentibus breuiet, & præcidat. Sic docet D. Hiero-
nymus, libro Hebræicarum quæst. exponens illud Genes. 6.
Non permanebit spiritus meus in homine in æternum, quia caro
est; sed erunt dies eorum anni centum, & viginti. Ne vi-
deretur, (inquit) in eo esse crudelis; quòd peccantibus, pœni-
tentia locum non dedisset, adiecit; sed erunt dies centum, & vi-
ginti anni eorum; hoc est habebunt centum, & viginti annos
ad pœnitendum.

B Nec humana vita, vt multi errant, tunc in
centum viginti annos contracta fuit; sed præfatum tempo-
ris spatium generationi illi ad pœnitentiam agendam fuit
concessum: quam illi contemnentes agere, noluit Deus tem-
pus expectare decretum; sed viginti annorum spatijs am-
putatis, induxit Diluuium anno centesimo agendæ pœni-
tentie destinato. Nec immينو tempore, auxilium Dei vl-
lo pacto minui, vel decrescere existimandum est: cum sem-
per stet Dominus ad ostium, & pulset; sed idè tempus mi-
nui dicitur; quoniam etiam si fuisset protractum, nihilomi-
nus donum Dei contemnentes, tali auxilio abusi fuissent.
Quocirca non erat cur amplius deberet à Domino hæc vi-
nea expectari, vt bonas vias daret. Fecit enim, & semper
faciet lambrucas. Vnde ablata sapè, in aprorum, idest Dæ-
monum concuscationem, traditur. Esaiæ 5.

Et quoniam inter Theologos disceptari solet, an detur
in hac vita vltimus hominis terminus ad resurgendū; si om-
ni scilicet tempore, sufficiens Dei auxilium ad pœnitendum
singulis hominibus tradatur; quòd (meo iudicio) non mi-
nimam continet difficultatem; Idè opere præcium hoc lo-

D. Greg.
Iob. 12.
Mala cõscien-
tia, est animæ
carcer.

Hiere. 6.
D. Hierony.
Cur plagis
Hierusalem
eruditur.
Peccatores in-
ter flagella
indurantur,
& de lima
correctionis
ruginem con-
trahunt.

2. Mach. 6.

Beneficium
Dei est dum
aliquis im-
matura mor-
te præueni-
tur.
Sapien. 4.
Beneficium
Dei est con-
cedi alicui tẽ-
pus ad pœni-
tentiam.
D. Hierony.
Orig. homil.
14. sup illud
Leui. 24. ho-
mo qui male
dixerit deo
suo.
Gen. 6.
Nota bene.

Isa. 5.

2.

Dubium ar-
gumentum.

Titulus Va-
rius dubij.

Primum ar-
gumentum.
Heb. 6.

Verſio Graeca.

Secundum
argumentum.

Tertium ar-
gumentum.
Hab. 10.

co esse duximus, eam controuersiam exactè discutere, in qua quaeritur, An homo taliter à Deo peccatorum funiculis flagellari possit, ut in eum statum collocetur, quod nec ipse veniam consequi possit, nec à Deo adiuari mereatur.

Soler alijs nominibus haec quaestio proponi, videlicet, An Deus recipiat peccatores per poenitentiam, absq; vlllo termino? Et iterum, An lapsi toto huius vitæ tempore, reparari possint? Rurſus, An homini semper maneat facultas verè poenitendi, aut sit certa periodus Diuinæ miserationis, vltra quam homini nequaquam conceditur poenitere?

Et multa sunt argumenta, qua negatiuam partem efficaciter videntur probare.

Primò ex verbis Apost. ad Hebræ. 6. *Impossibile, (inquit) est, eos, qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiam donum coeleste, & participes facti sunt Spiritus sancti, gustauerunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesq; seculi venturi; & pro lapsi sunt, rursus renouari ad poenitentiam.* Non ergo semper lapsi datur reparatio. Addit Apostolus. *Rursus crucifigentes in semetipsis filium Dei, & ostentui habentes,* (id est, ut ex Graeco habetur) *dissimulantes, & derisioni, contumaciae, ac libris Christum exponentes;* quibus videtur Paulus denegare, quibuscumque lapsis post Baptisimum, reparationem, quem admodum nec Christus amplius moriturus est, & ipsi ea denud faciunt, propter quæ ille mortuus est, & quemadmodum Christum iniquis operibus ipsi despiciunt, infamantq; ac ludibrium quantum in se est faciunt, sic quoq; ipsa Deo iusto iudicio despici, deferi, & contemni merentur.

Secundò ex eod. cap. vbi huiusmodi prolapsos reprobos, maledictos, ac combustionis exterminio destinatos docet, adiecta similitudine terræ, quæ si imbrem superuenientem bibat, & generet herbam opportunam illis, à quibus colitur, accipit vtiq; benedictionem à Deo; proferens autem spinas, & tribulos, maledictioni subiecta erit, & eius consumptio in combustionem. Igitur peccatores huiusmodi non inuenient apud Deum remissionem uiciorum peccatorum.

Tertiò ex alio loco Pauli, ad Hebræos 10. *voluntarie (inquit) peccantibus vobis post acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hostia: terribilis autem quadam expectatio iudicij, & ignis ammalatio, quæ consumptura est aduersarios;* Quòd si hostia non relinquitur pro huiusmodi peccato, neq; spes veniæ, nec Dei propitiatio, & auxilium erga illos relinquendum erit. *Non superest (inquit Paulus) nisi expectatio iudicij, & ignis deisorans, & comburens.*

Quartò.

A Quartò. Atmos capi. 1. & 2. dicitur comminans Deus per Prophetam Damaſco, Gaza, Tyro, Ammonytis, Moab, Iudæ, & Israeli: *super tribus sceleribus eorum* (tanquam patiens, & misericors) *conuertam. super quatuor autem non conuertam eos.* Atqui impossibile est, hominem ad Deum conuerti, nisi Deus se conuerteret; iuxta illud Io. 6. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater qui misit me, traxerit eum,* Et 15. *sicut palmes non potest ferre fructum nisi manserit in vite, sic & nos, nisi in me manserimus.*

Item videtur comprobari ex Genes. cap. 13. *Necdum impleta sunt peccata Amorrhæorum,* & ex Luc. 13. Vbi siculnee parciunt vsq; ad quartum annum; qui terminus ex benignitate Domini assignatus illi fuit ad fructum peragendū; aliàs in futurum succidetur. Igitur non semper, & quando-cunque, homo ad Deum conuerti potest.

Quintò. Oratio, & deprecatio ad Deum, est efficacissimū, & necessarium medium, quo Deus recipit peccatores ad veniam, & indulgentiam. Sed datur status aliquis hominis, in quo dedignatur Dominus recipere orationes proprias, & etiam sanctorum pro aliquo fufas; ergo dabitur status, in quo homo veniam à Deo consequi non poterit.

Minor Probat. Ex 1. Reg. 16. Vbi cum Samuel oraret pro Saul, & lachrymas funderet, dixit Dominus: *vsquequo tu luges Saul, cum ego proiecerim eum, ne regnet super Israel,* Et cap. precedenti in vltimo ait, *Triumphator in Israel non parceret, & poenitudine non fleteretur.* Et Jerem. 7. *Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec assumes pro eis laudem, & orationem, & non obstitas mihi, quia non exaudiam te.* Cur vtiq; prohibuisset Propheta Dominus orare pro populo, si irremediabilis eorum ruina non fuisset? Et 2. Machab. 9. de Antiocho dicitur, *orabat sceleratus Dominum, a quo non esset misericordiam consequuturus.* Et ad Hebræ. 12. de Esau aperte dicit Apostolus: *Ne quis fornicator, aut prophanus, ut Esau, qui propter unam escam vendidit primogenita sua. Scitote enim quoniam & postea cupiens hereditare benedictionem, reprobatus est; non enim inuenit poenitentia locum, quamquam cum lachrymis inquisisset eam.*

Sextò. Plurima habentur loca in scripturis, in quibus Dominus dicitur indurare, & obcæcare cor alicuius, ut Exo. 4. 10. 11. & 14. ut de Pharaone: *Ego indurabo cor eius,* & ad Rom. 9. *quem vult indurat, & cuius vult miseretur.* Deuter. 2. *Indurauerat Dominus spiritum eius, & obfirmauerat cor illius.* Iosue 11. *Domini fuit sententia; ut indurarentur corda eorum.*

S 4 eorum.

Quartum ar-
gumentum.
Amos. 1. & 2.

Ioan. 6.

Ioan. 15.

Gen. 15.

Luc. 13.

Quintum ar-
gumentum.

Probat. mi-
nor.
1 Reg. 16.

Hiere. 7.

2. Mach. 9.

Hab. 12.

Sextum argu-
mentum.
Exo. 4. 10. 11.
& 14.
Rom. 9.
Deuter. 2.
Iosue 11.

Astorum 19. eorum. Idem Ioan. 12. & Act. 19. Huc faciunt pleraque alia
 testimonia sacræ scripturæ, quæ in Ierusalem destructione,
 & desertionem terribiliter proferuntur, vt Esaiæ 5. *Ause-
 ram septem eius, & erit in direptionem, & diruam maceriam
 eius, & erit in conculcationem, & ponam eam desertam, &
 non putabitur, & non fodietur; & ascendent super eam ve-
 pres, & spina, & nubibus cœli mandabo, vt non pliant super
 eam imbretem.* Et licet hæc de vinea Domini exercituum, quæ
 Dominus Israel erat (secundum sensum litteralem) accipien-
 da sunt; moraliter tamen ad animam referenda esse docet ibi
 dem Hieronymus, & alij Doctores communiter. Item Ie-
 rem. 6. *Erudite Ierusalem, ne forte recedat anima mea a te,
 & ponam te desertam, & inhabitabilem.* Quibus verbis om-
 nis auxilij Diuini subtractio complectitur. Et præcogno-
 scens Propheta illam in suis peccatis perseveraturam, sub-
 dit: *Cui loquar, & quem contestabor, vt audiat? Ecce incir-
 cumcisa aures eorum, & audire non possunt: ecce verbum
 Domini factum est eis in opprobrium, & non suscipient illud.
 Holocausta vestra non sunt accepta, & nictima vestra
 non placuerunt mihi, malitia eorum non sunt consumpta, ar-
 gentum reprobum uocate eos, quia Dominus proiecit illos.*
 Quæ omnia, peccatorem à Deo desertum, & à facie eius sine
 spe auxilij proiecctum designant.

Verùm uerba Isaiæ, quæ cap. 3. habentur, eo quod filia Syon
 eluata sint; & collo extensa ambulauerint, & nubibus oculo-
 rum applaudentes inierint, perbellè animæ denudatio-
 nem ab habitibus virtutum; & expoliationem designant,
 quæ huiusmodi sunt. *In die illa auferet Dominus ornamentum
 calceamentorum, & lunulas, & torques, & monilia, &
 armillas, & mitras, & discriminata, & periscelidas, & mure-
 nulas, & olfactorilia, & inanes, & annulos, & gemas in fron-
 te pendentes, & mutatoria, & palliola, & linteamina, & acus,
 & specula, & Syndones, & uittas, & thestria. Et erit pro sua-
 ui odore foetor; & pro Zona funiculus; & pro crispante cri-
 ne caluitium, & pro fascia pectorali cilicium. Pulcherrimi quo-
 que niri tui gladio cadent; & fortes tui in pralio, & mœrebunt,
 atque iugebunt porta eius, & desolata in terra sedebit.*

Septimò. Est aliquod peccatum cuius uenia denegatur,
 & irremissibile appellatur, tam in hoc seculo, quam in fu-
 turo, vt Matth. 12. & Marc. 3. & Lucae 12. differatissimis his
 verbis habetur: *Spiritus blasphemia non remittetur; & qui-
 cunq; dixerit uerbum in filium hominis, remittetur ei; qui au-
 tem dixeris contra Spiritum sanctum, non remittetur ei neque
 in hoc,*

Mā. 5.

D. Hierony.
 Hiero. 6.

Isa. 32.

Animæ denu-
 datio per pec-
 catā elegās,
 & inuēda de
 scriptio.

Septimū ar-
 gumentum

Matth. 12.
 Marci 3.
 Lucae 12.

A In hoc, neque in futuro seculo.

Octauò. Est peccatum ad mortem, pro quo non est oran-
 dum, ut 1. Ioan. 5. *Quis (inquit) scit fratrem suum peccare pec-
 catum non ad mortem, petat, & dabitur ei uita, peccanti non
 ad mortem. Est peccatum ad mortem, non pro illo dico, ut oret
 quis. Igitur est irremissibile.*

In hoc genere reponenda est incredulitas Iudæorum, qua
 in Christum credere non poterant; & propterea non pote-
 rant credere, inquit Ioan. 12. cap. sui Euangelij; *quia ex caca-
 uit oculos eorum, & indurauit cor eorum, ut non uideant ocu-
 lis, & non intelligant corde.*

Amplius, ex uerbis Petri Act. 8. non obscure colligitur,
 peccatum aliquod esse irremissibile in hac uita, dum inquit
 Simoni; *Age poenitentiam, & roga Deum, si forte remittatur
 tibi hæc cogitatio cor dis tui. In felle enim amaritudinis, & obli-
 gatione iniquitatis uideo te esse. Igitur relinquebatur dubium,
 An esset consequutus ueniam, etiam si oraret, & ageret poe-
 nitentiam.*

Nonò, ex dictis sanctorum. Hieronymus primo prologo in
 Aimos sic scribit; *Et quia (inquit) propheta ait, super tribus im-
 pietatibus, & super quatuor non conuertā eum, tertio peccato-
 rū indulgentiā Deum dare posse significat: quem quarto eadens
 peccata admittentibus, nec poenitentiam, nec indulgentiam da-
 turum annunciat.*

D. Augustinus, libro de Vita Christiana docet, certam perio-
 dum; tempusq; à Deo determinatum esse prouenia peccato-
 rum consequendā, ultra quod remissio peccatorum non ob-
 tinetur.

Vndedicit. *Ne tardes conuerti ad Dominum, neq; differas
 de die in diem. Subitò enim uenit ira eius, quod in plerisq; im-
 pletur, quibus ob nimia peccata, & in presenti Dei ira super-
 uenit; & in futuro seruatur. Sed hoc nemo intelligit, nemo co-
 gnoscit, nec quisquam aduersa sustinens malis suis estimat
 irrogari sed quod pertulerit consuetudinis potius putat esse, quā
 criminis. Et idcirco Deus in presenti non uidetur punire pecca-
 tes, quia cum punit, non cognoscitur. Multi sunt, quos nemo in-
 telligit, qui ob multitudinem peccatorum iam ante iudicij diē,
 in presenti eiam iudicatur. Et infra. Nos enim plurimorū habe-
 mus exempla; per qua probare sufficimus sceleratos, & impios
 peccatorum suorum sine completo, & hoc tempore iam iudicari;
 & presentem eis uitam negari non minus, quā futuram. Et
 in libro de quantitate animæ, capit. 14. & 24. scribit; quod ho-
 mo interior, dum in hac uita peregrinatur, præfixam habeat pe-
 rio-*

Octauum ar-
 gumentum.

Ioan. 12.

Astorum 1.

Nonum ar-
 gumentum.
 D. Hierony.

D. August.

riodum, qua in moribus, & scientia continuò crescere de-
bet.

D Grego.
Ierem. 51.

Gregorius tractans illa uerba Ieremias: *Cur auimus B. bylo-
nem, & non est sanata. derelinquamus eam. & eam us unuf-
quisq; in uiam suam quoniam peruenit usque ad cœlum iudi-
cium eius.* Vnde Aug. eos nostri curam habere ad morem me-
dicinæ, qui non cessant quantum ars patitur, & industria
medicinæ, curare ægrotum, sed si ægritudo tanta fuerit, ut
repugnet curationi, aut æger contra facit per impatientiam
doloris quoddam inbetur, relinquit eum medicus, dubitans, ne
expiret inter eius manus, & mortis uideatur reus. *Vnde patet,
(in uir quod abscessio medici, condemnatio sit tua irremediabi-
lis, uolentisq; curari.*

Angeli custo-
des curâ ha-
bent nostri ad
modum me-
dicorum.

Decimum ar-
gumentum.

Ita. r.

Glof.
Ita. 6.

D. Grego.

Decimò. Quoniam propter magnitudinem scelerum, &
ob peccatorum demerita, Deus decreuit multis nõ dare gra-
tiam penitendi. Quod probatur ex illo It. r. *Cum extende-
riris manus uestras auertam oculos meos à uobis, & cum mul-
tiplicaueritis orationes, non exaudiam.* Et ex illo Glof. It. 6.
super uerbo *conuertantur, ut sanentur eos.* Quamuis inquit gra-
ue peccatum sit, si conuertatur quis potest saluari, sed hi præ ma-
gnitudine sceleris penitentia sunt indigni. Et ex D. Gregorio
dicente, *Cum superna indignatio sese, ut ita dixerim, medullis
tus mouet; hanc oppositio humana non prohibet, nec utiliter se
cuiusquam deprecatio obicit, cum Deus semel aliquid ab in-
mis irascendo disponit, qua sola causa moyses Deum de diffiden-
tia ad petram Oreb placare non potuit, ut terram promissionis
ingrederetur.*

Deus multo-
cies subtra-
ctionem gra-
tia: ab aliquo
designat in
persona suo-
rum propheta-
rum.

Cur do mi-
nus uoluit p-
phetam ca-
thenis onera-
ri, & alterum
alapæ percu-
ti.

Cur do mi-
nus iusserit
Ezechiel: su-
mare gladiũ.
Ezech. 5.
Ezechie. 3.

Solet autem Dominus hanc auxilij, & gratiæ subtractio-
nis pœnam in Prophetarum personis multoties significare,
& ueluti in quadam charta adumbrare. Vnde uoluit Domi-
nus, ut Propheta collo catenis oneraretur, ut captiuitatem Ie-
rusalem pronũciaret: Et Propheta, Alapa, (se uolente, & qua-
erit), percuteretur, ut superuentura populo opprobria indi-
carent: Quod manifestè etiam apparet in Ezech. capit. 5, cui ius-
sit Dominus sumere gladium; *Et tu* inquit *fili hominis sume
tibi gladium acutum, radentem pilos, & duces illum per caput
tuum, & per barbaram tuam, & sumes tibi stateram ponderis,
& diuides eos.* Cũq; fecisset tres partes; primam combutif-
set, secundam cominuisset, & tertiam in uentum diffractif-
set, gladiumq; post eos euaginasset, dixit Dominus: *ego quo-
que confringam, & non parcet oculus meus, tertia pars in pe-
ste morietur, & tertia pars gladio caderet, tertiam autem partẽ
tui in omnem uentum disperdam.* Et cap. 3. Populi peruersi in

pec-

A peccatis obduratam reticentiam significare uolens, ligauit
linguam propheta, eamq; palati adhaerere fecit; *Et tu,* (in-
quit *fili hominis, Ecce data sunt super te uincula, & ligabunt
te in eis, & non egredieris in medio eorum, & linguam tuam
adherere faciam palato tuo, & eris mutus, nec quasi uir obiu-
rans, quia domus exasperans est.* Quo factò denotauit, prop-
ter peccata, hæc mala populo euentura, ut peccatorum, & ini-
quitatum maximarum catenis ligatus, mutus remaneret, ne
que ulla (iusto Dei iudicio,) resipiscens uerba proferret.

Cur Ezechie-
li alligata
fuit lingua.

Vndecimò. Deus aliquorum peccata, repentina, & impro-
uisa morte punit. Quemadmodum legitur de Baldafare filio
Nabuchdonosor apud Daniele cap. 5. Et de Anania, & Sa-
phira, Act. capit. 5.

Vndecimum
argumentũ.
Dan. 5.
Act. 5.

Non ergo semper concedit Deus congruum tempus ad
penitentiam.

Hanc controuersiam latissimè pertractant Andreas Vega
lib. 13. *De lapsis, & eorum reparatione*, capit. 14. super Decret.
Concil. Trident. de Iustifi. & Sot. 4. distin. 14. quæst. 1. artic. 10.
& 15. quæst. 1. artic. 1. Adria. 4. in quæst. 3. de penitentia, &
Caiet. senta. 8. quæst. 3. Driedo, *de reparatione humane natu-
rae*, tract. 5. capit. 2. par. 2. Castr. contra hæreses, lib. 12. tertia
hæresi de penitentia.

Andreas Vega.

Adria.
Caiet.
Driedo.
Castr.

B Circa hũc articulum, in quo de possibilitate reparationis
lapsoꝝ agitur, multi extiterunt errores, quos summam
hoc in loco referemus.

Varij errores
recensentur.

Primus fuit Montani, qui dixit; quodcumq; peccatum
lethale esse irremissibile à Deo, & quod homini post pecca-
tum non sit locus ullus penitentia, nec uenia; de quo erro-
re, & sectatoribus eius, in epist. octaua ad Marcellam contra
Montanum: D. Hieronymus sic scribit; *Illi ad omnem pœnẽ
delictum Ecclesia obserant fores, nos quotidie legimus, malo pe-
nitentiam peccatoris, quam mortem. Et nũquid qui cadit, non
resurgit dicit Dominus: et conuertimini ad me filij conuertentes,
& ego curabo contritiones uestras. Rigidi autem sunt, non
quod & ipsi peiora non peccant; sed hoc inter nos, & illos inter-
est, quod illi erubescunt confiteri peccata, quasi in scti, Nos dum
penitentiam agimus, facilius ueniam promeremur.* Hæc Hie-
ronymus. Quam hæresim, ut auctori, & hæresiarchæ anti-
quissimo Montano in super tribuit Idem Hieronymus in li-
2. aduersus Iouinianum.

Primus error
Montani.

D. Hierony.

Secundus error fuit Nouati, Romani Presbyteri, & Noua-
tiani eius, affecta; qui putarunt, peccatum posse dimitti per
Baptismum; peccatorum uerò post Baptismum commissioꝝ,
dix-

Secundus er-
ror Nouati.

D. Ambro.
D. Epiph.
D. August.
Cathari sequi sunt errorem
Nouati, & unde cathari sunt appellati.
D. Cypria.
Eusebi.
D. Hiero.
Nouati falsum dictum.

Nouatiani non omnium peccatorum poenitentiam negabant, ut ait D. Hiero. sed tantum maiorum. Theodor.

Tertius error Almachani.

D. Augustus (ut ipse ait) aliquando fuit in errore Almachani. Quartus error Tertulliani.

dixerunt, nullam esse remissionem, ut ex Ambro. lib. 1. de poenitentia colligitur. Epiphanius lib. 2. tom. 1. haeresi 59. & D. Augustinus lib. de haeresibus ca. 302. dicunt, Catharos hunc errorem sequos esse, arrogantes sibi hoc superbissimum nomen, *Cathari*, id est mundi, qui quoniam nunquam peccabant (ut ipsi aiebant) mundi appellandi essent. D. Cyprian. lib. 1. epistolarum epistola. 1. & libro. 2. epist. 2. ad Cornelium Papam. Et Eusebius lib. 6. Historiae Ecclesi. cap. 33. 34. & 38. & Hieronymus in epist. ad marcellam tradunt, Nouatum asseruisse omnes negantes Christum post Baptismum susceptum, quocumque metu; uel occasione id egissent, uel etiam Idolis sacrificassent, ad poenitentiam, & reditum ad communionem Ecclesiae admittendos non esse, taequae peccatum irremissibile esse, atque ipsissimam spiritus sancti blasphemiam. Idem Hieronymus super psal. 95. dicit, *Nouatianos non omnium peccatorum poenitentiam negare, sed maiorum dumtaxat, puta fornicationis, homicidii, & similibus: minorum uero, ut mendacii, periurii, et furti nequaquam.* Qui omnis quae immodum Baptizatis adimebat sacrae Chrisimatis unctionem, (ut tradit Theodoretus haeticarum fabularum lib. 3. cum neque ipsimet Nouatus in lecto baptizatus sigillo spiritus sancti obsignatus fuisset, ut Cornelius Episcopus, apud Eusebium in historia libro. 6. cap. 35. scribit). Ita & poenitentia sacramentum.

Tertius error fuit Armachani, li. 9. questionum Armenorum, capit. 27. qui asseruit, aliquod genus peccati esse in hac uita irremissibile, nec ei concedi locum poenitentiae. Et sicut aliquos Deus in gratia confirmauit, ut Apostolos (quae confirmatio non fuit liberi arbitrii ablatio, sed donum Dei, ut nunquam peccarent) mortaliter sic iste arbitratur esse quorundam peccata, ueluti peccata Daemonum firmata, & irremissibilia, quibus positae, gratia ulterius non datur. In quo errore, (ut refert Athanasius) fuit antiquus quidam Origenes, & alius, qui Theognostus appellabatur, atque etiam Augustinus aliquando, ut uidere est in sermone de uerbis Domini in monte, quamuis recantauerit in libro primo retractationum.

Quartus fuit Tertulliani, libro de poenitentia in principio, asserentis semel tantum remitti peccatum post Baptismum, quo suscepto, unita uice dari locum Poenitentiae. *semel* (inquit) *fatis est, sed amplius numquam;* quamuis uideatur post pauca temperasse, seu correxi de tale dictum, & iterata mala ualitudine, iterandam esse medicinam asserat.

Quin-

A Quintus error est quorundam Iudaeorum, qui perperam intelligentes uerba Amos superius citata, in ea fuerunt opinione, quod post acceptam gratiam, primo commissio peccati, secundo item, ac tertio remissionem, & locum poenitentiae concedi putabant; sed quartum omnino esse irremissibile.

Sextus Error est quorundam Theologorum, qui putant esse certum aliquem numerum peccatorum in hoc mundo, ad quem pertinens homo, non potest consequi ueniam; nec eorum remissionem.

Septimus dicendi modus est, quem multi tenent, qui asserunt, quod homo aliquando ad talem statum peccatorum peruenit, ut destitutus, culpa sua; diuino auxilio, non possit de se geordinaria iam amplius respicere, & tales homines in sacra scriptura dicuntur indurati, obcaecati, traditi in reprobum sensum, deserti a Deo, & alia id genus.

Pro decisione huius quaestiones, pono sequentes conclusiones.

Prima. Post Baptismum peccata etiam grauissima, & in maximo numero commissa, remittuntur per poenitentiam. Haec conclusio est contra illos primos quinque errores, & probatur.

B Primò ex scriptura. Apoca. 2. Vbi Ioannes reprehendit illos, qui post baptismum peccauerunt, & eos hortatur ad poenitentiam. *Ex Angelo* (inquit) *Ephesi Ecclesia scribe: Haec dicit, qui tenet septem stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum. Scio opera tua, et labor tuum, et patientiam tuam, et quia non potes sustinere malos, et tentasti eos, qui se dicunt Apostolos esse, et non sunt: Et inuenisti eos mendaces, et patientiam habes, et sustinuisti propter nomen meum, et non defecisti: Sed habeo aduersum te pauca, quod charitatem tuam primam reliquisti. Memento esto itaque, unde excideris, et age poenitentiam, et prima opera fac; sin autem uenio tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco suo, nisi poenitentiam egeris.* Et primo Corit. 5. Paulus excommunicauit illum fornicarium, *ut spiritus eius saluus fieret in die Domini.* Item Matt. 9. *Non est opus ualentibus medico, sed male habentibus; Non enim ueni nocere iustis, sed peccatores.* Matth. 3. *Poenitentiam agite; appropinquabit enim Regnum Caelorum.* Ezech. 18. *Si Impius egerit poenitentiam ab omnibus peccatis suis, mitaui uerum.* Et capit. 33. *Nolo mortem Impii. Numquid uoluntatis mea est mors Impii dicit Dominus? Ecclesiast. 21. Fili, peccasti, ne adicias iterum, & de praeteritis deprecare, ut tibi dimittantur.*

Itai.

Quintus error est Iudaeorum.

Sextus error est quorundam theologorum.

Septimus dicendi modus.

Prima Conclusio.

Peccata etiam grauissima commissa post baptismum, per poenitentiam remittuntur.

Probatum Primò. Apoch. 2.

1. Cor. 5.

Matt. 9.

Matt. 3. Ezech. 18.

Ezech. 33.

Eccle. 21.

Libri Primi, Disputat. I.

Ita. 55.
Ioel. 2.

Ita. 55. reuertatur ad Dominum, et miserabitur eius, quoniam **C**
multus est ad ignoscendum, Et Ioel. 2. **C**onuertimini ad me in to
to corde uestro. Huc faciunt parabola centesimae ouis, quae
magna sollicitudine à Domino queritur, & humeris pro-
prijs deportatur, atque etiam filij prodigi per poenitentiam
ad patrem reuertentis, & ab eo benignè recepti, Luc. 15.

Lucæ. 15.

Probatur Se-
cundo.
Conc. Rom.

Secundo probatur ex Concilio. Et primò ex Concilio Ro-
mano sexaginta Episcoporum, & totidem presbyterorum, à
Cornelio Papa congregato, sub anno 252. Cuius meminit
Eusebius li. 6. c. 34. ubi expressè, & ex professo damnatur ista
haeresis, & in Concilio Nicæno, can. 8. quod habetur. 1. quæst.
7. can. si qui uoluerint, decretum fuit, ne recipentur peccato-
res ad poenitentiam, nisi expressè abierint haeresim Nonia-
rianorum. Item ex Concilio. Agathen. can. 37. & lateranen.
sub Innocen. 3. Vbi ita legitur. **E**t si post susceptionem Baptis-
mi, quisquam prolapsus fuerit in peccatum, per ueram potest
semper poenitentiam reparari. Quae uerba repetuntur in cap.
firmiter, de sum. Trini. & fid. cael. 10. Idem in Conc. Eloren.
sub Euge. 4. in Bulla unionis, quae incipit. **L**atetur Cali, et exul-
tet terra, decretum fuit, lapsos post Baptismum posse per poenite-
tiam omnes peccatorum sordes abluere, atque adeo fructus di-
gnos facere poenitentia, ut cum decesserint e uita, Deum irinù,
et unum sicuti est, conspiciant. Quae ueritas tandem definita
fuit in Conc. Trident. sess. 6. cap. 14. & can. 23. & 29.

Euseb.

Conc. Nicæ

Conc. Agat.
Conc. Late-
ranen.

Conc. Flore.
Conc. Tri.

Probatur ter-
tio.
D. Cypri.

Tertio ex sententijs Doctorum. D. Cyprianus librum scrip-
sit de lapsis aduersus hanc haeresim, in quo & lapsos ad poeni-
tentiam cohortatur, & contradicentes alienos esse à Christi
miseribus, dicit. Et in quadam epist. ad Cornelium Papam ita
scribit: **P**rimus gradus felicitatis est non delinquere, secundus
est delicta cognoscere. Illic currit innocentia integra, et illibata
quae seruet, Hic succedit medela, quae sanat, & alia uerba in
hanc sententiam. D. Chrys. idem docet in duobus libris de
poenitentia, & in libro de reparatione lapsi, & hom. 80. de pe-
nitentia ad popu. Antiochenum dicens: **S**i peccas quotidie,
quotidie poenitentia agas. Et homil. 2. super psalm. 50. **G**lorificas
(inquit) **D**eum indefinenter, quia oblatum est peccatū tuum.
Sed uolo (inquit) et cicatricem exsternare, oblatum est uulnus,
nolo et pulchritudinem recipere. Idem hom. 41. de poenitentia.
Abradamus, quaso (inquit) fratres peccatorum nostrorum sene-
tute, dum tempus habemus, lacrimo qui de non possumus, possu-
mus autem hic poenitentia. Et homil. 40. ad eundem populum
Antiochenum tota in hoc uersatur, quod non oporteat de
se ipso lapsum desperare, uel torpescere.

Aurea sentē-
tia de poeni-
tentiæ sacra-
mento.
D. Chrysof.

D. Hiero.

Quaestio Octaua.

144

AD Hieronymus lib. 2. contra Iovinianum in principio &
in limine epist. 49. ad Oceanum huac errorem **C**ainam hære-
sim appellat, quod & **C**ayna crediderit, aliquid esse peccatū
in hac uita irremissibile. Aurca eius uerba haec sunt. **N**um-
quā, fili Oceane, fore putabam, ut indulgentia principis calum-
niam sustineret reorum, & de carceribus exeuntes post sordes,
& uestigia cathenarum, dolerent alios relaxatos. In **E**uange-
lio audit. **I**nuidus saluus aliena. **A**micc, si ego bonus, quare oculus
tuus nequam est? **C**onclufit. **D**ens omnia sub peccato, ut om-
nibus miseretur, mihi abundanti peccatum super abundet &
gratia. **C**æsa sunt Aegypti primogenita, & ne iumentū quiddā
Israëliticum in Aegypto derelictum est. **E**t consurgit mihi **C**ay-
na hæresis, atque olim exorta uiperas, contritum caput leuat,
quae non ex parte, ut ante consueuerat, sed totū Christi subruit
sacramentum. **D**icit enim esse aliqua peccata, quae Christus nō
possit purgare sanguine suo, & tam profundas scelerum pristino
num in barere corporibus, atque animis cicatrices, ut medicina
illius attenuari non queant. **Q**uid aliud agit, nisi, ut Christus
frustra mortuus sit, fructa autem mortuus est si aliquos iu-
ficare non potest. **A**ueniunt Ioannes Baptista, & digitus **C**hri-
stum, & uoce demonstrans. **E**cce Agnus Dei, ecce, qui tollit pec-
cata mundi, si sunt adhuc in seculo, quorum Christus peccata
non uulerit. **A**nt enim ostendendi sunt, non esse de mundo, quos
Christi ignoret indulgentia, aut si de mundo sunt, eligendum ē
duobus alterum: Liberati a peccatis, Christi potentiam probat.
Non debent, quasi adhuc rei, imbecillitatem demonstrant.
sed absq. hoc de omnipotente credere, quod in aliquo imo oēs sit.
Omnia, quae pater facit, et filius facit similiter. **I**nfirmas filij re-
dundant ad patrem. **C**uncta onicula, membra portata sunt. **T**o-
ta Apostoli epistola Christi gratiam insonant, et ne parum uide-
retur simplex gratia nuncupatio: **G**ratia (inquit) nobis, et pax
multiplicentur. **A**d multiplicatio promittitur, et à nobis paucitas
affirmatur. **H**ac inie.

Quid, & quaz
sit hæresis
Cayna.
D. Hiero.

Matt. 20.
Rom. 11.
Rom. 5.

Ioan. 1.

1. Pet. 1.

D. August.

D. Augustinus in quaestione noui, & veteris testamenti,
questio. 8. & in epist. 108. ad Salucionum, in libro de uera, &
falsa poenitentia cap. 5. in libro de continentie cordis. In li-
bro de poenitentia medicina, & de utilitate agenda poenite-
ntia, in summo scribit, peccatores posse per poenitentiam repa-
rari, tradidit genera poenitentia in Ecclesia usitata.
Primum in remouatione hominis per Baptismum.
Secundum, quo quotidiana peccata, de quibus quotidie di-
cimus, Dimitte nobis debita nostra, diluuntur.
Tertium, rigidius, & teuerius pro peccatis mortalibus,
post

post Baptisimum commissis, de quibus singulis egregiè, & C. eruditè pertractat, & lib. 1. de adulterinis coniugijs capit. 28. & lib. 2. capit. 16. ubi dicit, *homicidium à Baptizato commissum, pœnitentia, & reconciliatione sanari, sicut à non Baptizato per Baptisimum abluì.* Et de fide ad Petrum capit. 3. *Omni homini (inquit) in hac vita potest esse utilis pœnitentia, quam quocumque tempore egerit quantumlibet iniquus, quantumlibet annosus, si toto corde renunciauerit peccatis præteritis, et pro eis non solum corporis sed etiam cordis lachrymas fuderit, et malorum operum maculas bonis operibus diluere curauerit, omnium peccatorum Indulgentiam mox habebit.*

D. Ambrosi. in suis lib. de pœnitentia, perpetuò ostendit, *Deum, neminem eorum, qui ad se reuertuntur, eiocere foras, et omnes per pœnitentiam saluari.* Et in Apologia David cap. 2. *maiora (inquit) crimina, maioribus abluuntur foetibus.*

D. Hilari. canone 18. in Mar. ita ait. *Numerus danda uenia, concludi ex præscripto legis non debet; Cum per Euangelij gratiam sine modo nobis eam Deus indulserit.*

Idem dicit Leo Primus epist. 89. Gregorius. Papa homi. 3. r. 32. 33. & 34. Super Euangelium; & libro 7. epistolarum epist. 53. & alibi sæpissimè; & D. Basilius in duabus epistolis ad Monachos lapsos.

Cyrillus etiam in commentario super Ioannem contra negantes, quibuscunque lapsis post Baptisimum, uel pœnitentiam dari locum adueniam, sic ait. *Hi denique misericordie fontem uberrima sua gratia fluentia nobis largissimè communicantem inuide re uidetur hominibus, et immensum certis uelle concludere limitibus, et finibus constringere, ut non nisi prima deleat peccata; alijs uero delendis aut non sufficiat, aut non admoventur.*

D. Anselmus ad Hebræ. 6. in comment. suis, peculiariter in Montani, & Nouati hæreses uehementer insurgit. Origenes quoque super leuiticum homil. 8. sic scribit. *In uulneribus corporum posteaquam curata fuerint, remanet interdum ipsius uulneris signum, quod cicatrix appellatur. Vix enim est, qui ita curetur, ut nullum suscepti uulneris residere uideatur Indicium. Transi nunc ab ista legis umbra ad ueritatem eius, et intruere, quomodo anima, quæ peccati uulnus acceperit, etiamsi curetur, tamen habet peccati cicatricem, in loco uulneris residere, et inde uide, quia etiam si quis mundetur à peccato, et non sit iam in opere peccati; ipsa tamen uestigia sceleris commissi purificatione indigent.*

Quartò Idem ostenditur ex epistolis decretalibus summorum

D. Hilari.

D. Leo 1.
D. Grego.
D. Basi.

D. Cyril.

D. Anselm.

Probatur
Quartò.

A morum Pontificum. Cælestinus. n. Primus epist. 1. can. 1. ex prescè definit, *lapsis pœnitentia remediū dari in Ecclesia.* Cornelius Pontifex Rom. in epist. ad Ecclesiā Antiochenā Idem decernit, significans Fabiano eius Episcopo ea, quæ à Concilio Romæ congregato circa hoc statuta fuerunt.

Quintò ex vsu vniuersalis Ecclesiæ, quæ ex Apostolica traditione semper publicè in suis collectis, & præsertim in officio sancto Missæ ubiq; tertariū orat pro peccatoribus; & pro lapsis, ut per verā pœnitentiā ad Dñm conuertantur. Pulchrè hunc riti declarat mos orandi Ecclesiæ in diæ S. Parasceues. Hoc argumentum est Cælestini Papæ, ubi supra, cuius uerba libuit hic subiungere. *Obsecrationes, (inquit) Sacerdotaliū sacramenta respiciamus, quæ ab Apostolis tradita in toto mūdo, atq; in tota Ecclesia Catholica uniformiter celebrantur, ut legè credendi, lex statuat supplicandi. Cum n. sanctarum plebium Præsules mandata sibi met legatione fungantur; apud Diuinā clementiā humani generis agunt causam; & tota secum cōgemiscente Ecclesia postulant, & precantur, ut infidelibus donetur fides, ut Idolatra ab impietatis suæ liberentur erroribus; ut Indæis, ablato cordis uelamine, lux ueritatis appareat; ut Hæretici Catholica fidei perceptione resipiscant; ut schismatici, spiritū rediuiua charitatis accipiant; ut lapsis pœnitentiæ remediū conferatur; ut demq; Cathæcumenis ad regenerationis sacramenta perductis, cælestis aula misericordiæ referetur. Hæc autem non per functione, neque inaniter a Domino peti, rerum ipsarum monst. at effectus.*

Sextò. Quoniam huiuscemodi errores, auferunt vnū ex sacris Ecclesiæ, Pœnitentiam uidelicet, & frustra data fuisset facultas remittendi peccata, Ioan. 20. frustra dictū fuisset. *Quorum remisseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta erunt, Mat. 22. & iterum: quacumq; ligaueritis super terram erunt ligata & in Cælis.*

Vltimò. Quoniam maior est gratia nouæ legis, quā ueteris; sed in ueteri lege nō erat determinatus numerus peccatorū; nec statutus dabatur, in quo pœnitentiæ non daretur locus; sed quotiescūq; peccator conuertebatur, recipiebatur ad ueniam, iuxta illud Ieremiæ: *In quacumq; die ingemuerit peccator, uita uiuet, & non morietur.*

Secunda Concl. Deus recipit semper peccatores per verā pœnitentiā ad se reuertētes, et post quacumq; receptionē sacri pœnitentiæ. Contrariū huius conclusionis, est heresis in scripturis apertè condemnata. Ioel. 2. *præstabilis est Deus super malitia.* i. uincit eius misericordia quocumq; peccatū; ergo

Probatur
Quintò.

Probatur
Sextò.

Ioan. 20.

Matth. 22.

Probatur 7.

Secunda Cō-

clusio.
Deus recipit
semper peccatores
per uerā
pœnitentiā ad
se reuertētes,
et post quacumq;
receptionem
sacramenti pœ-
nitentiæ.
Ioel. 2.

quotiescumq; conuertitur, semper ad ueniam admittetur: C
 aliàs peccatum uinceret Dei benignitatē, contra illud Pauli
Vbi abundauit delictum, super abundauit & gratia. Vnde Isa.
 49. dī. *Nunquid potest obliuisci mulier infanem suum, ut non
 misereatur filio uteri sui: Et si illa obliuiscerit, ego tamen non
 obliuiscar tui: sed mulier sua clementia vincit quodcuq; pec
 carum filij; ergo multo magis Dei misericordia, quæ est infi
 nitè maior, vincet iniquitates nostras, & si reuertatur anima
 ad eum, suscipiet illam.* Vñ ca. 59. Isa. dī: *Non est abreniata
 manus Domini, ut saluare nequeat, neq; agrauata est auris eius
 ut non ex audiat.* Et per Ezechielem 18. *Nunquid uoluntatis
 mea est mors Impij dicit Dominus Deus, & nō, ut conuertatur
 à uis suis, & uiuat: Et c. 33. In quacūq; die conuersus fuerit ab
 impietate sua, impietas Impij non nocēbit ei.* Et infra. *Si dixero
 Impio morte morieris, & egerit pōnitentiā à peccato suo, omnia
 peccata eius, quæ peccauit, non imputabuntur ei, in dicit, & Iu
 stitiam fecit, uita nimer.* Vñ Mat. 18. Petenti Petro quoties Fra
 tri suo peccanti parsurus esset, si fortè *septies*; respondit Do
 minus. *Non tibi dico septies, sed septuagies septies, id est, sem
 per, & quodcumque.*

Secundò. Probatur Concl. ex vniuersali ritu Ecclesiæ; quæ
 semper hortatur ad pōnitentiā quoscumque peccatores,
 illos excitando prædicationibus, minis, exemplis, miraculis,
 & alijs sanctis operibus:

Tertiò ex Concilijs, præsertim Florentino. Vbi solū tria
 facta irreuerabilia esse decernitur, & in Trid. Sess. 14. ca. 2. &
 Can. 1. Vbi habetur, *Si quis dixerit in Catholica Ecclesia pō
 nitentiā non esse uerè, & propriè sacramentum pro fidelibus,
 quoties post baptisimū in peccata labuntur, ipsi Deo reconcilian
 dis, à Christo Domino nostro institutū, anathema sit.* Vñ in sub
 sequenti Canone 2. rectè pōnitentiā appellatur *secunda ta
 bula*, quoad naufragiū. Idem Sess. 6. ca. 14. & Can. 23. & 29. &
 D. Hiero. 10. 1. in epist. ad Demetriadē, epist. 98. quæ incipit. *In
 ter oēs, & c. 3.* Isa. & Pacia. epist. 1. ad Simpronianū, Nouatia
 nū: & Ambr. ad Virginē lapsam c. 8. & Tullia. lib. de pōniten
 tia. Ita et habetur in Can. *secunda tabula*, d. 1. & apud Alex.
 de Alef. 4. par. q. 63. memb. 3. & Bona. 4. d. 2. q. vltima, & Ri
 cardum d. 1. 4. super litteram.

Quartò ex Doctrinis sanctorū. Aug. in lib. de uera, & falsa
 pōnente c. 1. Leo Papa Ser. 4. de Epiphania, dicit (inquit) *homo
 in corpore uiuit, nullius est desperanda reparatio.* Fulgentius in
 Epist. ad Venantiū, de recta pōnitentiā, circa finem. Irido. lib. 2.
 de Summo bono, ca. 5. D. Greg. in Comment. super psalmos
 pōni-

Isa. 49.

Isa. 59.

Ezech. 18.

Ezech. 33.

Ibidem.

Matth. 18.

Probatur Se
 cundò.

Probatur Ter
 tiò.
 Concil. Flor.
 Cōcil. Trid.

Pōnitentiā est
 secunda tabu
 la post naufra
 giū.
 D. Hiero:
 Pacianus.
 D. Ambr.
 Tertullia.
 Ale. de Alef.
 D. Bonauen.
 Ricar.
 Probatur
 quarto.
 D. August.
 D. Leo Papa.
 D. Fulgen.
 D. Irido.
 D. Greg.

penitentiales. Quibus accedunt infinita alia loca sanctorum
 hanc rem affirmantia, quæ non est opus hoc loco conge
 rere.

Quintò, Probatur rationibus. Nam in hoc differt homo
 ab Angelo, quod cum Angelus immobiliter per intellectum
 apprehendat, post electionē immobiliter adhæret, & sic eius
 peccatum est irreparabile. Hominis uero uoluntas, tam an
 tea, quam post electionem flexibilis est, cum non immobili
 ter apprehendat, sed mobiliter, discurrendo de uno in aliud,
 & sic eius peccatum remediabile est. Ita S. Thom. 1. par. q. 64.
 arti. 2. & 1. 2. q. 80. ar. 4. ad tertium, & 3. par. q. 4. ar. 1. ad 3. & q.
 6. artic. 2. ad secundum, & q. 46. artic. 1. ad quartum, & q. 86.
 artic. 1. ad secundum. Atqui si peccatum hominis esset in hac
 uita irremissibile, non esset differens à peccato Angeli, quod
 falsum esse, Damascenus satis explicat in ea uulgata senten
 tia dum dicit: *Quod hominibus est mors, hoc Angelis est pecca
 tum: hoc est, Angeli per primum peccatum amiserunt liber
 tatem mutandi se à malo in bonum, quam homines per so
 lam mortem perdunt.*

Scio plurimas alias rationes de differentia peccati Ange
 li, & peccati hominis afferri à D. Thom. in 3. senten. dist. 1. q.
 1. art. 2. ad secundum, & dist. 2. q. 1. art. 1. quæstiunc. 1. & quæ
 stiunc. 2. ad secundum, & d. 3. q. 1. ar. 1. quæstiunc. 1. & d. 20. art.
 1. q. 1. ad tertium, & hæc sunt quinque.

Prima. Quia Angelorum natura, non propagatur ex vno,
 ex quo uitium contrahat sicut humana.
 Secunda. Quia Angelus potentiam appetijt, nec de uenia
 cogitauit, nec alio suggerente peccauit.
 Tertia. Quia proprio arbitrio peccauit.
 Quarta. Quia nō in uno primo Parente peccauit, sicut hō.
 Quinta. Quia peccauit in termino uia, quod homini non
 accidit, cum uiuator remaneat.

Verum has oēs rationes tamquam non omnino necessa
 rias, reprobat in 2. sent. d. 4. ar. 2. ad 1. & d. 6. ar. 2. ad 3. & dist. 7.
 q. 1. art. 2. & d. 43. ar. 4. ad 4. & ar. 6. ad 5. Attamen radix huius
 ueritatis est illa, quam in prima ratione exposuimus, quæ e
 tiam ponitur, in 4. contra gentes, c. 75. ad quartum, & in quæ
 stionibus de ueritate, ar. 10. & in quæstionibus de malo, & in
 opusc. 2. cap. 5. Quæ etiam ratio coincidit in quinta superius
 narrata.

Sexta rō. Quia aliàs enuacuaretur uirtus passionis Christi,
 qui pro omnibus mortuus est, & pro peccatis totius Mundi: Et
 profectò si daretur peccatum aliquod irremissibile, illius ma

Probatur
 Quinto.

Quare pecca
 tum Angeli sit
 irreparabile.

D. Tho.

D. Damasc.
 Quod homi
 nibus est mors.
 hoc Angelis
 est peccatū.

D. Tho.

Peccatū An
 geli à pecca
 to hoīs in qua
 que differt.
 Primò.
 Secundò.
 Tertio.
 Quarto.
 Quintò.

Probatur Sex
 to.
 Nota optimā
 rationem.

Libri Primi, Disputat. I.

lita vinceret, ut diximus, passionem Christi, cum per illam non deleteretur.

Probatur Septimò.

Septima, & vltima ratio. Quia præfati errores, tanquã abominabiles à Repub. Christiana arcendi sunt, cum homines similes faciant Dæmonibus, qui obstinati in inferno inflexibiliter cruciantur, & in laqueum desperationis homines conijciant.

Tertia Cõcl. Nulli hominũ Deus denegat auxiliũ sufficiens.

Tertia Concl. Nulli hominũ Deus denegat auxiliũ sufficiens, quo mediante possit ad gratiã peruenire. Explico conclusionem. Non est existimandum, Deum semper tale auxiliũ dare homini, quo statim immediatè ad gratiã conuertatur; sed quod isponatur ad gratiam, licet aliquando statim cum eo conuertatur. Probatur Conclusio.

Probatur Cõclusio Primo. Sapien. 11.

Primò ex scripturis. Sapietia 11. dicitur. *Diligis omnia, quæ sunt, & nihil odisti eorum quæ fecisti, dissimulans peccata hominum propter poenitentiam.* Et profectò si nõ dat auxilium, odit, sed non odit, ergo illud præstat.

Sapien. 12.

Item Sapien. 12. *Si in libro seruatorum tuorum, & deditos morti cum tanta cruciasti attentione, & liberaisti, dans tẽpus, & locũ, per quæ possint mutari à malitia: cur quantã diligentia iudicasti filios tuos, quorum parentibus iuramenta, & conuentiones dedisti bonarum promissionum?*

Item 1. ad Timoth. 2. inquit Apost. *Deus vult oēs homines saluos fieri.* Si ergo voluntas Dei efficax erit, auxilium sufficiens utiq; præstabit, & Apocha. 3. dicitur. *Sto ad ostium, & pulso, si quis aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, & cenabo cum illo, & ipse mecum.*

Probatur Secundo. D. Aug. Fulchra Snsa.

Secundò probatur Concl. ex dictis sanctorum. D. August. lib. de prædest. & gra. c. 15. ostendit, qd mali suæ obstinationis culpam in Deum nõ reijciant, exemplo duorũ Regum, Pharaonis, & Nabuchodonosor. *Quantũ ad naturam* (inquit) *ambo homines, quantum ad dignitatem, ambo Reges, quantum ad culpã, ambo Dei populũ possidentes, & opprimentes, quantum ad pœnã, ambo clemetier flagellis Dei admoniti, quid est, qd tam virũ qd, fines fecit esse diuersos? Nisi, qd vnus Dei manu sentiens in recordatione propria iniquitatis ingemuit, alter libero cõtra Dei misericordissimã veritatẽ pugnavit arbitrio.* Quæ August. sententia habetur in Decretis 23. q. 4. can. Nabuchodonosor.

D. Cyril.

Cyrillus, lib. 1. super Ioan. c. 11. explicãs illud, *Et mundus eũ non cognouit. Si illuminat oẽm hominẽ, quõ mundus eũ nõ cognouit?* ait & Rñder: *Lumen cecidit super oēs, sed aliq. clausẽ runt oculos, diligẽtes magis tenebras, quã lucẽ.* Quod ibidem

D. Chrysof.

Chrysof. eodẽ modo exponit. *Quantũ ad se ipsum* (inquit) *per-*

Quæstio Octaua.

147

A pertineat illuminare, omnem hominem in hunc mundum uenientem; sed quidam oculos mentis claudentes noluerunt huius luminis radios videre.

Damaſcenus, lib. 2. de fide, c. 29. dicit, *quod uoluntate antecedenti, id est, quantum in se est, Deus uult omnes homines saluos fieri, et præsto est per auxiliũ suum omnibus subuenire.* Idem Hieronymus in Ezech. cap. 18.

D. Damasc.

D. Hierony. Probatur 10. 10.

Tertiò. Idem rationibus demonstratur, Deus omnibus hominibus imposuit obligationem seruandi præcepta Decalogi; per quæ vitam æternam consequimur, ergo dat omnibus id, quod necessarium est ad ea seruanda, aliàs iniquissima obligatio esset, ut potè ad impossibile obligans.

Probatur Quartò.

Quartò. Iudicium Dei est de omnibus actibus singulorum hominum, cum Deus debeat iudicare, & discernere omnium facta, dicente Propheta, *scrutans corda, et renes Deus, & Act. 1. dicitur. Tu Domine, qui corda nosti omnium,* ergo omnibus dat auxilium sufficiens ad benè operandum. Non enim in iudiciũ uenit, quod homo non potest operari, & cum discussio generalis esse debeat, auxilium quoq; sufficiens omnibus generaliter communicari debet. Estq; argumentum D. Augustini, contra Faustum, in lib. de gratia, & libero arbitrio.

Act. 1.

Argumentum hoc est D. Augustini.

B Quintò. Exhortationes, & uocationes scripturæ sacræ ad omnes homines se extendunt. In ea omnes exhortantur ad bonum; omnes à malo declinare admonentur; omnes uocantur ad poenitentiam; omnes inuitantur ad salutem, & implenda; aliàs uana, & frustratoria essent hæc omnia, perinde, ac si insensatis lapidibus proposita essent. Vnde Dominus Osee 3. in persona boni Pastoris loquens dicit, erepturũ se ouem suam de ore leonis, si remaneat extra auricula aut crus, quasi spiritualiter denotaret, se stare semper ad ostiũ, & pulsare intimam nostri a peccato deuorati cordis ianuã. Si ergo ouis suo redempta cruore et in peccato detenta auricula extra præbuerit, uerbum Domini internè audiendo, & implere curando, & moraliter operum bonorũ crura habere curauerit, eruenit de ore leonis quærentis quem deuoret, & à peccati tenebris ad sanctitatis claritatem per gratiam ad ducetur.

Osee 3. Nota pro prædicatoribus, & pro peccatorum cõuersione. Act. 2. Marth. 3. Lucæ 3.

Deniq; *Christus pro omnibus* (nullo dempto) *mortuus est,* & meruit, quantum ad sufficietiam pro omnibus vitam æternam, ergo meruit media, quibus sufficienter homines illam consequerentur; sed unum medium est huiusmodi auxiliũ,

T 3 igitur

D. Hieron.

igitur, & illud omnibus praestatur. Vnde D. Hiero. episc. ad Le- tam de institutione filie ait, *de nullius salute esse desperandum exemplo latronis, qui in cruce conuersus, eodem ipso die, etiam in limbo Beatitude pignus meruit accipere, & Nabuchodonosoris, qui in extremo vitæ, recepit salutem.*

Quarta Con- clusio.

Auxilium ef- ficax quo ho- mo de facto ad Deum co- uertitur, non semper Deus dat cuiquamq; homini.

Duplex est Dei auxiliu. Idem auxiliu sufficiens, est efficax si ho- mo vult.

Deus quo di- catur cor ali- cuius indura- re.

Quarta Concl. Auxilium efficax, quo de facto homo ad Deum mouetur, & conuertitur, non semper Deus dat cui- cunq; homini. Explico. Duplex est auxilium Dei erga homi- nes, unu quo si homo vult potest ad Deum uenire, & dr suf- ficiens; Alteru quo de facto uenit, & appellatur efficax, nō q̄ illud primum non sit sufficiens; ut statim homo ad Deū con- uertatur, si uellet, sed quia homo non uult, non dr efficax. Il- lud autem, quod est sufficiens, si homo uellet conuerti, esset efficax. Neq; aliarōne probatur Conclusio, q̄ ex locis scri- pturæ: in quibus homo dr ob- avari, obdurari, deserit, & relin- quit in suo reprobo sensu, quia Deus illis hoc efficax auxi- lium denegat. Et quamuis id directè non faciat; tamen cum homo semper auxilium sufficiens à Deo recipiat, nec ob id conuertatur, sed in suis iniquitatibus perseveret fit, ut maior peccator euadat, & sic dicitur Deus indirectè, seu occasio- naliter indurare hominum corda:

Quinta Concl.

Homini et in abyſſo pecca- toru existen- ti, nunq̄ dene- gatur auxiliu sufficiens, quo mediante, si uelit, conuer- ti possit.

Auxiliu Dei speciale; hēt duos gradus. ex 3to. Apoch. 3.

Quinta Concl. Quamuis propter grauitatem, & multitu- dinem peccatorum, homo se in eum statum conciliat, ut ma- ioribus, & fortioribus Dei auxilijs se priuet: quæ si Deus da- ret; de facto conuerteretur: non tñ illi denegatur auxilium sufficiens, quo conuerti posset, si uellet, licet quantum ad hoc D contraria inra non sit omninō improbabilis.

Explico Conclusionē. Auxilij Dei speciale, ut optime no- tat Sor. in 4. d. 1. 5. q. 1. ar. 1. habet suos gradus. Nam datur auxi- lium ordinariu in tanta mēſura, quæ unicuiq; sufficit per se ut resurgat; & hoc cuiquamq; homini etiā flagitiosissimo Deus non denegat, ut Apoch. 3. *Ego sto ad ostium, & pulsō.* Aliud præterea est excellentius auxiliu, quo homines in pro- fundu peccatoru collapsi, indigent re ipsa, ut resurgant; quod Deus non semper offert, & culpæ illorum imputandum est, qui in tam difficilem statum suę salutis se constituunt. Modō Probatur Concl. Et prima pars, uidelicet q̄ Magnis peccato- ribus denegentur aliqñ maiora auxilia, patet ex illo Euan- gelij. *Va tibi Corozaim, va tibi Bethſaida; quia si facta fuissent in Tyro, & Sidone, quæ facta sunt in te utique poenitentia exis- sent in sacro, & Cilicio;* & cōs Doctores concedunt, huiō auxiliu esse inæquale: Quā illud Deus dat, quibus uult, ut Pau- lo, Magdalene, & similibus, & huic etiam auxilio posset ho-

Nota. Auxilio effi- caci posse ho-

mo re-

Amo resistere si uellet, sed de facto non resistit. Et quamuis co- gnoscat Deus, hoc esse futurum infallibiliter, homo tñ libe- re conuertitur, & hoc multis negatur, propter eorum grauiſ- sima peccata. Vnde Adrianus loco citato optime dicit, q̄ ad carnalia corda conuertenda. i. peccatores, opus est plus, q̄ sufficienti gratia, seu Diuina assistentia, sed abundantia, & quæ onus in parte magna alieuiet. Hanc scilicet gratiam a- bundantem ob hominum demerita, quasi ab indignis sa- pē subtrahit, ut sint *quasi uulnera dormientes in sepulchris.*

Secundō multis Infidelium nationibus Deus denegat præ- dicationes, reuelationes sanctas, miracula, exempla sancto- rum, & similia ob turpissima eorum peccata contra legem naturalem commissa. Item multis Prouincijs, & Regnis do- num fidei subtrahit, permittendo cadere illos in fidei erro- res. Sic D. Greg. dicit, *Spiritum Domini prohibuisse prædica- ri Euangeliu in Asia; quia necdum ad uitam reparari me- rebantur.* & Act. 4. *Oportebat primum loqui uobis, uerbum Dei, sed quoniam repulistis illud, & indignos uos iudicastis æternæ uitæ, ecce conuertimur ad gentes. Sic enim uobis præcep- tit Dominus.*

Tertiō. Quoniam scriptura pronunciat multos peccato- res omni auxilio Diuino destitutos, nec sine magna difficul- tate respicere posse. Hæc autem difficultas, non solum est ex parte hominis cum malis habitibus comparata, tum præ- iudiciorum suorum tactuum frequentatione pressius confirma- ta; sed etiam ex parte ipsius Dei; qui ob nimiam duritiem eorum, & magnorum peccatorum perpetraciones, tales pec- catores deserit, qui non solum communibus auxilijs; sed etiam alijs multo maioribus ad poenitendum indigerent. Ita Salomon, & Iob uidentur significare. Ecclesiastici 7. *Nemo potest corrigere, quem ille despexerit.* Iob 21. *Si destruxerit, ne- mo est qui adificet; si incluserit, hominem, nemo est, qui ape- riat:* Quæ uerba repetens D. Grego. 11. Moral. cap. 5. per illa uerba, *Destruere, & recludere* derelictionem peccatoris in tenebris uitiorum docet significari. Addens, quod *Cain Di- uina uoce admoneri potuit, sed mutari non potuit, quia exigen- te culpa malitia, iam intus Deus cor reliquerat, cui finis ad te- stimonium uerba faciebat.* Et 1. Reg. 2. explicans illa uerba. *Si in Deum peccauerit uir, quis pro eo orabit?* Dicit: *pleriq; eo- rum, qui ad intercedendum pro alijs instituti sunt, peccatorum suorum magnitudine in impenitentis Cordis caliginem proy- ciuntur; & nulla hominis adhortatione respiciunt.*

Secunda uerō pars Cōclusionis, quæ uidetur, Aug. trac. 5. 3.

mo absolute resistere, sed de facto non resistit. Adria.

Quare Deus negat multis nationibus prædicationes, reuelationes, & miracula. Nota. Spiritus Do- mini quare prohibuit prædicari Euangeliu in Asia. D. Grego. Actorum 4.

Nota bene.

Ecclesiast. 7. Iob 21.

D. Grego.

Aureu dictu. Caym Diuina uoce ad- moneri po- tuit, sed mu- tari non po- tuit. 1. Reg 2.

Hierc. 13.

Prouer. 18.

Hierem. 3.

D. Greg.
Quare peccator
difficile
resurgit à pec-
caus.

Nota.

Adria.
Pulchra Snsa
D. August. de
Peccatore.

Ezech. 3.

Ad Primum.
Hæreticorum
responsio.
Epistola ad
Hebræos est
D. Pauli.
Concil. Trid.
Cõci. Cartha.
Concil. Flo-
rent.

tum ex argumentis factis in principio quaestionis, tum etiam ex alijs locis scripturæ videtur comprobari. Ierem. 13. *Si potest* (inquit Dominus) *Ethiops mutare pellem suam, & Pardus uarietates suas, ita & nos poteritis benefacere, cum didiceritis mala: & Prouerb. 18. Impius, cum in profundum uenerit peccatorum contemnit; & Ierem. 3. Frons mulieris meretricis facta est tibi, & noluisti erubescere, Culpa quippè freuens atterit frontem cordis in impudentiam, ut quò crebrius committitur, eò de illa committentis animus minus uerecundetur, ut inquit Greg. homil. 10. in Ezechiel.*

Hæc autem impossibilitas resurgendi à peccato non est, quòd homo non possit, (Dei gratia mediante) conuerti, sed quia, ut ait Salomon: *adolescens iuxta uiam suam* (videlicet peccandi) *cum senuerit, difficile recedit ab ea*. Voluntas quidem libera est, sed habitu malo trahitur homo in deterius; & venit in profundum peccatorum, ut contemnat. Talis fuit Pharao Rex Aegypti, qui obstinata voluntate suffocatus est. Hos ergo Dominus adiuuare non potest, non quia non possit, eum absolute possit, & velit, sed quia ipsi indignos se præbent Dei adiutorio, & Dominus in pœnam, iustitia sic eius uolente, respondit. *Curauimus Babylonem per monitiones, instigationes, conscientia stimulos, & non est sanata, relinquamus eam*. Vnde Domino abeunte, sequitur illud Prophetae. *Relinquitur enim anima, Sicut tugurium in uinea, & in Cucamerali, ut sic Cubile ulule, & serpentibus, Inferni*. Quod etiam ipemet Adria. in quaestione de Sacramento pœnitentiæ dubio 3. §. ex his, non negauit, iuxta illud Augustini: *Hac animaduersione percutitur peccator, ut moriens obliuiscatur sui, qui dum uiuere, oblitus est Dei*, hoc est offendiculum coram peccante ponere, gratiam excitationis ad conuersionem nocte adhibere, Ezechiel. 3. *Si Iustus conuersus à Iustitia sua, fecerit iniquitatem, ponam offendiculum coram eo*.

Reliquum est modò, ut argumenta in principio quaestionis facta, dissoluamus.

Ad primum. Hæretici negarent hanc Epistolam ad Hebræos esse Canonicam, vel esse à D. Paulo conscriptam, sed allucinantur. Præterquam enim huius rei extet Decretum Concilij Tridentini in Sess. 4. in Decreto de Canonicis scripturis, antiquissimum, & semper certissimū dogma fuit in Ecclesiastica, inter Canonicas scripturas, & hanc ad Hebræos connumeratam fuisse. Ita in can. 84. Canonū Apostolicorum, in Conc. Carthaginen. 3. c. 47. Concil. Flor. in Epist.

A pist. Eugenij ad Armenos. Ita in can. sancta Romana, distinct. 15. Qua in re turpiter errauit Caietanus in suis comment. in primum caput dictæ epistolæ. Certum enim est esse à D. Paulo conscriptam, & esse canonicam: certum quoque est hebraicè esse exaratam, sicut & Euangelium Matth. sed de hoc aliàs.

Aliqui alij Catholici, ut à D. Paulo acerbitatem huius sententiæ remouerent, mendacium, & falsitatem ei imposuerunt, dicentes: Paulum excessu quodam, & potius animo deterrandi peccatores eam tam tremendam comminationem pronunciaffe: adducti illis Apost. subsequētibus uerbis, *Confidimus autem de uobis, dilectissimi, meliora, et uicinora saluti, tamesit a loquimur. Non enim iniustus est Deus, ut obliuiscatur operis uestri, et dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministrastis sanctis, et ministratis*. Sed absit à Paulo tanta impietas, non inanem enim sed uerum terrorem, & metum incutit peccatoribus. Nec illa uerba ullo pacto ad lapsos post Baptismum (ut dicemus) referenda sunt; quod ex alijs uerbis euidenter colligitur. *Non enim iniustus est* (inquit) *Deus, ut obliuiscatur operis uestri, et laboris, et dilectionis, quam ostendistis in nomine ipsius, qui ministrastis sanctis, et ministratis*. Quæ uerba omnino referenda sunt ad eos, qui in gratia existebant. Operibus enim extra gratiam factis nõ est iniustus Deus si præmium non retribuatur.

Qua propter huic loco triplicem Catholici afferunt responsionem.

Prima est D. Augustini, libro de uera pœnitentia capit. 3. & Chrystost. homil. 9. in epistola ad Hebræos, & D. Tho. in 3. p. q. 84. artic. 10. ad primum, & in comment. super eandem epistolam, & Cyrilli lib. 5. in Ioan. cap. 17. & Ambrosij libro. 2. de pœnitentia capit. 2. qui omnes dicunt, loqui Paulum ibi de renouatione per Baptismum. Erant enim apud Iudæos (ut ibidem notat D. Tho.) quædam lauacra secundum legem instituta; in quibus pluries se ab immunditijs purgabant, & alij qui Iudæorum credebant, per lauacrum etiam Baptismi, aliquem pluries purificari posse. Ad quem errorem excludendum Apostolus scribit Hebræis, quod *impossibile est, eos qui semel sunt illuminati scilicet per Baptismum, rursus renouari ad penitentiam, scilicet per Baptismum, qui est lauacrum regenerationis, & renouationis spiritus sancti*, ut dicitur ad Tit. 3. & ratiõnem assignat ex hoc; quòd per Baptismum homo Christo Commoritur. Vnde subdit, *Rursus crucifigentes sibi met ipsos filium Dei*.

Error Caietani dicentis Epistolam ad heb. non esse D. Pauli. Solutio affirmatorum Catholicorum.

Triplex responsio ad locum D. Pauli. Prima D. Augustini. D. Chrystost. D. Tho. D. Cyril. D. Ambro.

Varia lauacra erant apud Iudæos.

Ad Tit. 3.

Quæ

Libri Primi, Disputat. I.

Expositio germana. Quæ Expositio germana censenda est, tū ex illo uerbo, *impossibile* est, non tantum difficile, quod in Baptifmate, cum sit irreiterabile, non in pœnitentiæ sacramento locum obtrinet quod reiterari potest; tum etiam ex alio uerbo, *Renouari*, quod non pœnitentiæ conuenit, cum (ut D. Augustinus habet in epistola ad Romanos) Baptizati melius curari dicantur per pœnitentiã, quã renouari. Baptifmus etenim lauacri, & regenerationis est sacramentum, non autem pœnitentiã, ut ad Rom. 6. & ad Tit. 3. tum quoque propter tertium illud uerbum, *Rursum crucifigentes filium Dei*, quod proprie Baptifmo conuenit; cum per Baptifmum uerè homo Christo comoriatur &, qui iteraret Baptifmum quasi una mors Christi, & unum Baptifma non sufficeret, iteraret etiã mortem Christi, ut ex ea iterata, fieret iterata remissio, ut optime ibidem glossa.

Secunda expositio est. D. Hieronymi, lib. 2. contra Iouinianum, & D. Ambrosij lib. 2. de pœnitentiã cap. 2. & Nicolai de lyra, qui intelligunt locum de pœnitentiã, sed illud uerbum, *Impossibile est, diuitem intrare in Regnum Calorum*, id est, difficile; & experientia docet, quã difficile sit prolapsis, à peccatis resurgere.

Tertia expositio est. eiusdem lyræ, & D. Ambrosij, & Vgo- nis de sancto Victore, lib. 2. de sacramento pat. 14. c. 4. qui etiam explicant hanc sententiã de ipsa pœnitentiã, & illud uerbum, *Impossibile*, sumunt in propria significatione, & aiunt, dici à Paulo *Impossibile* esse prolapsos resurgere ad gratiã, à qua ceciderunt, quoad se ipsos, non quoad Deum, iuxta illud Lucæ eodem loco, *Quæ impossibilia sunt apud homines, possibilia sunt apud Deum*. Et Amos. 5. *Cecidit filia Israel, & non adiciet, ut resurgat*. Et sapientiæ secundo: *Omnes qui ingreditur ad Deum, non reuertentur*, id est, proprijs uiribus.

Nota. Sed hæc expositio non est ad mentem D. Pauli, cum hoc modo, id est, proprijs uiribus, non solum reparatio post lapsum; sed etiam regeneratio ipsa impossibilis sit, & hostia pro peccatis non solum in hoc casu quando uidelicet post acceptam notitiã ueritatis uoluntariè quis peccauerit, ex uiribus nature non relinquitur; sed etiam peccantibus antè notitiã ueritatis acceptam.

Ad secundum. Adrianus quæst. 3. de pœnitentiã in solutione ad primum negat consequentiã; Imò docet potius se qui contrarium. Non enim dicit, maledictam esse terram illam,

Quæstio Octaua. 152

Alam. sed maledictioni, seu maledicto proximam; quod uerbum, ut exponit Chrysoctomus Homil. 10. ad Hebræos, maximum solamen nobis affert. *O, quantam* (inquit Chrysoctomus) *habet hic sermo consolationem, maledicto proximam, non maledictam. Qui autem necdum in maledictionem incidit, sed proximus est, & longè fieri poterit, & non hoc solo consolatus est, sed etiam in eo, quod sequitur. Non enim dixit, reproba, & maledictioni proxima, qua comburetur; sed quid? Cuius consuiatio est in aduersionem, si usque ad finem permaneat, inquit, si abscondamus; si aduramus spinas, poterimus mille bonis perfrui, & fieri probabiles; & benedictionis participes.*

Ad tertium ex decimo ad Hebræos, D. Chrysoctomus homil. 20. exponit textum de hostia Baptifmatis, per quã Christo commemoratur; & quod in hoc discrimen ponatur cum hostijs ueteris testamenti, quæ offerri consueuerunt pro peccato, ita ut sit sensus: Non est alia mos, cui per Baptifmum cõfiguremur; nec est alia hostia, cuius oblatione sufficientissime; & ad plenum Deo sitis fiat, sicut Baptifmus; Nec uerba intelligenda sunt de hostia pœnitentiã, in quem sensum accipitur, Non dixit Paulus, non est ultra pœnitentiã, neque dixit, non est ultra remissio, sed *hostia* (inquit) *ultra non est*, hoc est; crux secunda ultra non est. Hostiam quippè hanc uocat. Vna namque hostia perficit in perpetuum eos, qui sanctificantur. Eandem sententiã, & explicationem affert D. Augustinus in epistola ad Romanos.

Altera huius loci expositio habetur ex Glossa, quæ intelligit de hostia sacramenti pœnitentiã, & est sensus: quod uoluntariè peccantibus, id est, in peccato persistentibus, & permanentibus non relinquitur hostia pœnitentiã; Imò nec suffragantur alia sacramenta, & ita est.

Tertia expositio potest addi, quod Paulus loquatur de his, qui ad infidelitatis errorem reuertuntur, quibus non relinquitur alia hostia pro peccati expiatione; quoniam, ut dicitur. Act. 4. *Non est aliud nomen sub caelo, in quo oporteat nos saluos fieri, nisi Iesu Christi*. Et uidetur hæc expositio maxime quadrare litteræ.

Ad Quartum ex Amos primo, & secundo, dicimus eum D. Hieronymo, in prologo ibidem, & Glossa in uerbo, *super uiribus sceleribus Damasci*, quod allegoricè primum peccati est maia cogitare, secundum consentire in malo, Tertium opere malum; quarrum illius non pœnitere. Qui ergo in uiribus prioribus peccat, si pœnitet, conuertit eum Deus ad uisum suam.

D. Chryf.

Ad tertium. Expositio prima D. Chryf.

Paulus de qua hostia intelligatur. Hab. 10. D. Cyril.

D. Auguſt.

Secunda expositio glossæ.

Tertia expositio.

Act. 4.

Ad quartum. D. Hier. ro. Glot. Nota expositionem loci. Amos. 1.

Libri Primi, Disputat. I.

suæ clementiæ: super Quartum uerò scilicet, non pœnitente, Deus auertendo faciem suam ab eo non conuertit eum. Secundò magis ad litteram dicendum est. Quòd locus ille debet intelligi de pœna, & captiuitate temporali, *super quartum non conuertam*, id est, non liberabo eum à pœna temporali.

Secunda Solutio.

Ad Quintum.

Ad Quintum. Respondetur negando minorem; & ad probationem de planctu samuelis pro Saule reiecto à regno Israel respondeo. Dominum proiecit Saulẽ à Regno Israel propter peccatum suum, & impœnitentiam eius. Non enim fuit uera pœnitentia Saulis dum dixit Samueli, *peccavi*, sed fuit simulata, & pro conseruando Regno, & obtinendo honore apud populos. Vnde textus habet hæc uerba. *Et ait Saul peccavi, sed nunc honora me coram senioribus Populi mei, & coram Israel, & reuertere mecum, ut adorem dominum Deum tuum*. Cùm ergo fictè Saul pœnituerit, idè Dominum non parit urum dicitur pœnitenti, & sic intelligitur illud, quòd præcedit paulò antè, *Triumphator in Israel non parceret, & pœnitentia non flectetur*, id est, ficta pœnitentia, aliàs enim uerè pœnitentibus parit Dominus, & quia Saul fictè pœnitabat, idè dicit Dominus Samueli, ne lugeat Saul, quoniam proiecit eum, primò à Regno Israel, ne temporaliter regnet, secundò à cœlesti, à quo pro sua impœnitentia excludetur.

Pœnitentia Saulis facta ficta.

Nota expositionem.

Hieremiæ locus quomodo sic intelligendus, & de qua pœna. Gen. 15.

Rex Antiochus petijt, à domino uitam temporalem.

Esau quomodo dicitur non inuenisse locum pœnitentiæ quoad Deum.

Et ad locum Ieremiæ, dicimus, intelligi de pœna temporali, qua Deus uoluit eos punire, & exigentibus sic eorum peccatis, nullus relinquitur euadendi locus. Sic accipienda sunt uerba Gen. 15. *Completa sunt iniquitates Amorrhæorum*, propter quas pœnis temporalibus affici debent. Sic etiã præfata uerba Amos, & Ieremiæ possunt intelligi. Similiter dicendum est de Antiocho, quòd non erat consequentur, quòd petebat à Domino. Petijt autem uitam temporalem, uel certè si aliud petiuit, non uerè pœnitendo petiuit, & principaliter propter pœnam fugiendam pœnitebat, & orationè ad Deum fundebat. Vnde cum primum (ut scriptura refert) factorem suum ipse ferre non posset, ita ait: *Iustum est subditum esse Deo, & mortalem non paria Deo sentire. Orabat autè hic scelestus Dominum, à quo non esset misericordiam consequenturus*.

Nec Esau dicitur inuenisse locum pœnitentiæ quoad Deum de suis peccatis, sed ad litteram intelligendum est, non inuenisse locum pœnitentiæ ab homine Isaac patre suo. Ab ipso enim cum lachrymis non impetrauit benedictionem primo geni-

Quæstio Octaua.

151

A geniti, quamuis impetrauerit benedictionem minorem, sic (ut bene Caiet. in Comment. ad Hebræ. ca. 12.) Qui semel perditur uirginitatem, nunquam inueniunt locum pœnitentiæ apud Deum, quoad priorem dignitatem. Similiter nec Esau inuenit pœnitentiæ locum, reponentem eum ad benedictionem, & primitiua, quæ cupiebat hæreditare.

Vel dicamus, Esau non rectè pœnituisse, sed suæ pœnitentiæ commiscuisse, & addidisse aliud graue peccatum. Vnde Glossa interlinearis in illo uerbo, *Non inuenit, & c. caruit* (inquit) *benedictione, non quòd non pœniteret; sed quia non pœnituit, ut debuit, dicens: Veniet dies luctus patris mei, & occidam Iacob Fratrem meum*, & in alio uerbo, *quamquam cum lachrymis*, inquit Glossa, *ex indignatione, & dolore amissi honoris contra Fratrem, non ex uera pœnitentia*. Ex his autem omnibus non habetur, quòd Esau uel Antiocho uerè pœnitentiæ locus denegatus fuerit.

Ad Sextum respòdeo primò, ad illud de obduratione, & obcæcatione, quòd Deus dicitur obdurare, & obcæcare, quia dat multa auxilia, quibus peccator abutens, maiorem contrahit culpam, & animæ duritiem. Vnde quatenus homo occasione sumit suæ obdurationis ex Dei auxilio, obduratur, seu excæcatur à Deo. In quo sensu, tantum abest ut obdurare sit subtrahere ab homine auxilium sufficiens; ut potius includat in hoc sensu multa, & plura Dei auxilia, quibus abutens homo, dicitur obcæcari, & obdurari. Sed (meo iudicio) non est hæc propria ratio obcæcationis, & obdurationis, ut euidenter colligitur ex D. Tho. 1.2. q. 79. artic. 3. ubi habet, quòd *obcæcatio, & obduratio duo important, & motum animi humani inherenti malo, & auersi à Diuino lumine, & subtractionem gratiæ: ex qua sequitur, quòd mens diuinitus non illuminetur ad rectè uidentium, & cor hominis non emolliatur ad rectè uiuentium, & hoc modo uerè dicitur Deus causa aggratationis aurium, & obdurationis cordis.*

Quoniam huiusmodi excæcatio, & obduratio ex parte huiusmodi subtractionis, sunt quædam pœnæ, ex quibus homo non fit deterior, sed deterior factus per culpam, has incurrit. Et quamuis excæcatio ex sui natura (cùm sit præambulum ad peccatum) ordinetur ad damnationem eius qui excæcatur, propter quod ponitur etiam reprobationis effectus; tamen ex Diuina misericordia, & prouidentia, excæcatio ad tempus, ordinatur medicinaliter ad salutem eorum qui excæcantur: non quidem omnium, sed prædestinatorum, quibus *omnia cooperantur in bonum*, ut dicit Paulus ad Ro. 8.

Qui semel perditur uirginitatem nunquam inueniunt locum pœnitentiæ apud Deum, quoad priorem dignitatem.

Caietanus. Secunda expositio super pœnitentiæ Esau.

Expositio Glossæ notanda.

Iniquitas Esau contra Fratrem suum.

Ponderatio Glossæ.

Ad Sextum. Respondetur primò.

Deus quomodo dicitur excæcare, & obdurare.

Obduratio includit in se multa Dei auxilia, quæ quia homo spernit, obdurari dicitur. D. Tho.

Excæcatio, & obduratio duo important, in hæc sionem malo, & aersionem à bono, & à gratia.

Quomodo Deus dicitur aggrauare aures.

Excæcatio licet ex sui natura sit pambulum ad damnationem: tamen excæcatio ad tempus, ordinatur à Deo medicinaliter ad salutem eorum qui sunt pdestinati Rom. 8.

Vnde

Libri Primi, Disputat. I.

Excæcatio quantum ad quosdam, est actus diuinae misericordie quantum ad alios vero, diuina iustitie.

D. Aug. Nota dictum Ioan. 17. Non inuenit locus in scriptura, in quo apponatur subtractio totius Diuini auxilij.

Exo. 8. 10. 11. & 12. Aliquis homo peccata priuatur aliquibus Diuinis auxilijs maioribus, quam si homo haberet, de facto conuerteretur.

Quomodo Deus dicatur animam deserere.

Aliquis dicitur reprobari à Deo, in quantum non vult ei Deus bonum vite æternæ.

Quomodo reprobatu à Deo non possit gratia adipisci?

Vnde quantum ad quosdam, excæcatio ordinatur ad sanationem, & est actus Diuinae misericordie; quantum ad alios ad damnationem, & est actus Diuinae Iustitie, vt D. Augustinus dicit, in 3. de quaestionibus Euangelij. Nam semper finale auxilij Diuini subtractionem excæcatio importat: Immo pleraque loca scripture, subtractionem alicuius dumtaxat adiutorij Diuini ad respicientiam peccantium denotant, puta miraculorum, prædicationis, & similia, vt Ioan. 17. *Non pro mundo rogo*: quibus uerbis auxilium orationis Christi à reprobis, & filijs huius sæculi subtractum esse declaratur. Nec locus ullus scripture adducetur, in quo totius Diuini auxilij subtractio apponatur. Nam & Pharaoni, & Ægyptijs, ut Exodi 8. 10. 11. & 12. habetur, non defuerunt flagella, tribulationes, & crebra Diuinae admonitiones factæ per Moysen ad Pharaonem, ut populum Dei dimitteret, & sui peccati verè pœniteret.

Dico tertio. Quod homo aliquando per peccata priuatur naturalijs Diuinis auxilijs maioribus, & efficacioribus, quæ si Diuina misericordia illis concederentur, vtique de facto conuerterentur. Et quamuis his sufficiens auxilium vsque ad ultimum vitæ terminum non denegetur: tamen efficacissimum, ut dictum est, propter eorum grauissima peccata, in isto Diuino Iudicio subtrahitur; & cum excusationem sui peccati non habeant, damnantur. Et in hunc sensum dicitur quoque animam deserere, desertam relinquere, & ab ea auferri gratias, ornamenta, & dona, quibus à Deo per gratiam tam gratum faciebatem, quam gratis datam, decorata erat.

Hæc autem desertio, seu derelictio à Deo, est effectus reprobationis, quæ non est causa culpæ, sed tantum pœnæ æternæ. Reprobati vero, vel odio haberi quis dicitur à Deo, in quantum illi non vult hoc bonum, quod est vita æterna, licet omnes homines Deus diligat, in quantum illis vult aliquod bonum, quamuis non omnibus velit quodcumque bonum; & quatenus huic, uel illi non vult bonum gratiæ, uel finaliter, uel pro tempore, dicitur eos reprobare, & derelinquere. Et licet reprobatu à Deo, & derelictu, non possit gratiam adipisci, (quod non est intelligendum, secundum impossibilitatem absolutam, sed conditionatam) tamen, quod in hoc peccatum, uel illud homo labatur, contingit ex libero arbitrio eius, qui reprobatu, & à gratia deseritur. Quocirca merito illi imputatur ad culpam, iuxta illud Prophetæ, *perditio tua ex te*. Sed hæc fuit

Quæstio Octaua.

154

Asius habentur in S. Thom. prima parte, quæst. 23. artic. 3. Nec excæcatio aliam causam habet merito tiam, nisi malitiam, ut 1. 2. quæst. 79. artic. 3. ad tertium docet Idem S. Tho.

Vt autem Animæ; quæ Diuine gratiæ habitibus uestita, & ornata fuit, nuditatem, quæ ex detractione, & expoliatione Diuinae gratiæ nascitur, clarissimè agnoscamus, lubet ea uerba Isaia in ca. 3. dilucidissimè exponere, ut animæ gratia ornata degradationem percipientes, peccatum quod eius causa est, longius fugiamus.

Pro eo, quod eleuata, (inquit Dñs) *sunt filia Syon, & ambulauerunt extento collo, & nutibus oculorum ibant, & plandebant, ambulabant, & pedibus suis composito gradu incedebat. Ideo decaluit Dominus uerticem filiarum Syon, & Dominus crinem earum nudabit.* Sed quæ pro peccato in persona filiarum Syon peccanti animæ eueniunt, audiamus.

Auferet (inquit) *Dominus, à filia Syon ornamentum calceamentorum,* id est sui ipsius cognitionem, & humilitatem; & anima, quæ prius suæ cognitionis calceamentis ornata incedebat, & à Diuino suo sposo amabiliter, & iocose audiebat, *quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis filia Principis,* nunc obliuiscitur ipsius, & calceamentis sue cognitionis spoliata, à sposo repudiatur. Vnde acerbe ab eodem repellitur dicens: *Si ignoras te, & pulcherrima inter mulieres, egredere; & abi post uestigia gregum tuorum, & pasce ad os tuos iuxta tabernacula pastorum.*

Auferet lunulas, id est, celestium, supernarumque rerum contemplationes; & felix anima quæ prius cum Paulo dicebat, *conuersatio nostra in caelis est: & cupio dissolui, & esse cum Christo.* Et cum Regio Propheta clamabat, *Sicut ceruus desiderat ad fontes aquarum, ita & anima mea ad te Deus;* quæ gemens, & anxie cum eodem suspirabat dicens: *quando ueniam, & apparebo ante faciem Dei;* nunc infelix facta peccato, *iniquitatem meditata est in cubili suo;* terrena sapit, & carnalibus delictijs indissolubiliter adhæret; renuens apparere in conspectu Domini, *ne uideatur ignominia eius, & appareat nuditas illius.*

Aureum bonæ conscientie torquem, Castum, pectus ornantem, anima primò in gratia manens gestabat, & cum Paulo multociens (& si humiliter) dicebat; *nihil mihi conscius sum; sed non in hoc iustificatus sum;* & cum Iob; *uerebar omnia opera mea, scisens quia non parceres delinquenti;* & cum Dauid. *Ab occultis meis munda me, & ab alienis parce sermo tuo.* Quæ una tantum Domini notione non contenta, per pœnitentiã cum

D. Tho. Excæcatio nulla aliam causam meritoriam habet nisi malitiã.

Quibus ornamentis anima per peccatum expolietur. Isa. 3.

Humilitas est calceamentum animæ.

Cant. 5.

Lumina animæ, est contemplatio rerum celestium. Philip. 3. d. Philip. 1. c. P. sal. 41. a. P. sal. 41. a. P. sal. 35. a. Philip. 3. d. Abach. 2. c. Torques animæ, est bona conscientia. 1. Cor. 4. a. Iob. 9. d. P. sal. 18. P. sal. 50. Prouerb. 19. b.

Tob. 15.
Prouerb. 21. c.

cum eodem Propheta amplius lauari cupiebat dicens: *Amplius lana me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me.* Veruntamen per peccatum, ablata bona conscientia, *denuerit iniquitatem:* & (ur ait Iob) *iniquitatem quasi aquam bibit, & tandem gloriatur cum male fecerit, & exultat in rebus pessimis.*

Monile anime est iugum timoris Domini.
Matt. 21.

Perdit insup *monilia.* Sed quod est istud monile anime col lum perstringens? Non aliud utique, nisi iugum timoris Domini de quo Dominus dicebat, *collite iugum meum super uos. Iugum enim meum suauis est, & onus meum leue.* Suauis quidem iugum, de quo propheta dicebat: *Bonum est uiro, cum portauerit iugum ab adolescentia sua.* Sed prob doior. Misera anima per peccatum, Domini iugum relinquit, cui seruiendo regnabat, illud proijcet, & uincula eius dirupit. Vnde Dominus per Ieremiam dicebat: *à saculo confregisti iugum, rupisti uincula, & dixisti, non seruiam.* Sed quod peius est, relicto iugo Domini, Diaboli iugum anima sumit, non dantis requiem, dicente Propheta: *Seruietis Dijs alienis die, ac nocte, qui non dant nobis requiem.*

Relicto Domini iugo sumit, anima per peccatum Diaboli iugum graue assumit.
Ierem. 16.
Armilla anime, sunt bonae operationes.
Prouerb. 31.
Mitra anime, est donum sapientiae.
Prou. 24. a.

Perdit etiam *armillas*, id est, bonas operationes. Et anima, quae prius similis mulieri forti, *qua manum suam mittebat ad fortia, cuius digiti apprehendebant fures, & manum suam aperiebat inopi, & palmas suas extendebat ad pauperem:* nunc per peccatum, beneficentiae, & misericordiae uiscera clausit.

Discriminale animae, est sancta discretio.
1. Reg. 3.
1. Cor. 12.

Perdit insup *Mitram*, id est, donum sapientiae, succedit que ei per peccatum mentis deprauatio; qua *rapinas meditatatur mens eius, & fraudes labia eius loquuntur.*

Quod in causa est, ut *discriminalia* capillos hinc inde diuidentia, id est sanctam discretionem deperdat. Quae discriminalia, quam uel discretionem enixè Salomon, cum esset parvulus petiuit à Domino dicens: *Dabis ergo seruo tuo cordocile, ut populam tuam indicare possit, & discernere bonum, & malum;* Que discretio est maximum Dei donum, de quo dicebat Paulus *alij discretio spirituum;* sed anima peccatrix, inter bonum, & malum, & inter amarum, & dulce non discernens, caelestibus relictis delicijs, cœnoso peccatorum uolutabro, porcorum more uolutatur.

Periscelidæ anime, sunt donum fortitudinis.
Psal. 17.
Psal. 26. a.
Prouerb. 13. b.

Perdit *Periscelidas*, uincula scilicet fortitudinis; quibus primò in gratia manens, peccatis resistebat; Imò nil metuens, cum Regio Propheta dicebat: *In Deo meo transgrediar murum:* & alibi, *si consistant aduersum me castra, non timebo:* quia (ut ait Salomon, *qui timet Deum non trepidabit;* sed quia Dominum

A Dominum non inuocauerunt peccando; idè *ibi trepidauerunt timore, ubi non erat timor.*

Amittit quoque anima per peccatum *Mureulas* firmæ spci, & quæ prius cum Apostolo sperante clamabat, *in reliquo reposita est mihi corona Iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex;* & cum Iob: *Reposita est spes mea in sinu meo;* & cum Dauid: *Ego autem in Domino speravi, & iterum: Credo uidere bona Domini in terra uiuentium;* iam per peccatum non nisi terrena sperat, non nisi terrena sapit, & caduca desiderat dicens: *Comedamus, & bibamus, cras enim moriemur.* Et alibi: *Nullum sit pratum quod non pertransseat luxuria nostra; & coronemus nos rosas antequam marcescant.*

Olfactoriolis quoque priuatur anima per peccatum, dum perdit gustus, & diuinas suauitates, quibus prius delectabatur. Post peccatum enim, cepis, allijque repleta, nauseat super cibo caelesti, & manna suauissimo.

Inuares amittit, scilicet fidem multoties, quæ est per auditum, & uerbi Dei prædicationem, nec ualent quidquam amabiles Dei uoces, & admonitiones, quibus clamans, dicebat: *Audi filia, & uide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui, quoniam obturauit aures suas a more aspidis surde, ne audiat uocem incantantis.* Incircumcise enim sunt aures eorum (ut ait Propheta) *Ei audire nolunt, &c.* Nec est, quod in aure & fidei formata (subula peccantis animæ aures perforetur; quoniam non placet seruire Domino, neque habitare in Monte sancto eius.

Annulos quoque perdit aureos, id est, recedit à fidelitate, & desponsatione Dñi. Annuli. n. fidelitatis, & desponsationis signum sunt. *Quia uerò sponsauit eam sibi Dominus in Iustitiâ;* Quia creator, Conservator, & saluator eius exiit; Idè fidelitatis, & desponsationis suæ præciosissimos illi aureos annulos tradidit; sed fornicata cum amatoribus multis, charissimo suo sponso exiit infidelis.

Gemmas rursus in fronte pendentes, id est, donum intellectus, Consilij, & scientiæ deperdit, quæ per peccatum mentis corpore conturbata quid faciat ignorat.

Demuntur rursus ab anima *mutatoria* virtutum; Quæ. n. primo in gratia manens per uarios gradus ab una in alia uirtutem pergebat implendo illud prophete, *Ibunt de uirtute in uirtutem nunc,* ab iniquitate in iniquitate sine charitate descendit. *Abyssum. n. abyssum inuocat: & peccatum quod per poenitentiam non deletur, suo ipsam pondere ad aliud trahit.*

V Palliola

Mureule anime sunt spes sanctæ.
2. Tim. 4. 6.
Iob 19. 6.

Psal. 30.

Psal. 26. d.
Philip. 3. d.

Sap. 5.

Olfactoriola anime, sunt gustus & suauitates spirituales.
In aures anime, sunt fides, & est ex auditu.

Exo. 21.
Deut. 15.

Annuli anime sunt fidelitatis desponsationis eius cum Deo.
Osez 2.

Gemma anime, sunt donum intellectus, consilij, & scientiæ.
Mutatoria anime, sunt uirtutes.
Psal.
Psal.
D. Aug.

Libri Primi, Disputat. I.

Palliola, & linteamina animæ, sunt verecundia, &c. Hier. 3.

Hier. 2. Prou. 12. a. Aclus animæ, est cōpunctio & remorsus conscientiæ. Specula animæ, sunt exempla sanctorum.

Sindon animæ, est gratia.

Vitta stringens caput animæ, sunt firmitas mentis. Hier. 3. Tren. 1. Prou. 11. Theritira animæ, sunt omnes virtutes meritorie.

Caluitiū animæ, peccantis, est eius perpetua confusio. Cilicium peccantis animæ, sunt pena sensus, & dampni. Ad Septimū. Multiplex acceptio peccati in Spiritum sanctum. D. Aug.

D. Athana. D. Hila. D. Ambros. D. Hiero. D. Chrysof. Duran. Quid sit peccatū in Spiritu sanctum.

Palliola insuper, & linteamina auferuntur ab ea, hoc est, C peccandi verecundia, frontis perfricacitate succedente. frontis (inquit) meretricis facta est tibi, & iterū: In omni colle sublimi, & sub omni ligno frondoso tu prosternebaris meretrix. Neque mirum. Impius enim cum in profundum peccatorum venerit, contemnit.

Hinc est, quod acui et priuetur, & eam amittat. i. cordis perdat compunctiones, & ictus. Succedatque ei ficta pax; que tamen, dum ait *pax, pax, non est pax. Quia non est pax impijs dicit Dominus. Specula quoque, i. Sanctorum exempla deperdit; dum peccatores alios sequitur, & per ipsorum semitas decurrit; abijt post vestigia Gregum suorum, & pascit ad os suos iuxta tabernacula pastorum.*

Sindone quoque, i. charitatis veste, qua operit multitudinem peccatorum, expoliatur: ut sic ablato Diuina gratia tegumento, impleatur in ea verbum Domini seu crum dicentis: ostendam in gentibus nuditatem tuam.

Vittas quoque, caput ligantes, & firmiter stringentes non habet; quia mentis firmitate per peccatum priuatur. Vñ Hieremias dicebat: Peccatū peccauit Hierusalem, propterea instabilis facta est: & Salomon dicebat: Impius facit opus instabile.

Denique misera anima per mortale peccatū *Theritris*. i. Virginitatibus omnibus meritorijs priuata, repleta iniquitatibus, nec sanata, aut sanari volens, relinquitur a Domino in obstinatione sua, ut expletis temporalibus doloribus, & arumnis peccati fetore vndique; conspirante, funiculo reatus ipsam constringente, caluitia perpetue confusio ipsam deturpante, tandemque pœnarum sensus, & dampni crudelissimo cilicio ipsam premente, & pungente, mœrens, ac lugens, in perpetua obliuionis terra, profundo .i. Inferni lacu desolara sedeat.

Ad Septimū. Multipliciter Doctores respondent, secundū varias acceptiones peccati in Spiritum sanctum. Et quoniam exponere quid sit peccatum in Spiritum sanctum (ut D. Augustinus placuit) de verbis Domini sermone r. r. difficillimum est, vincitque omnem aliam sacræ scripturæ difficultatē; ideo semper illam dicit se euisse in concionibus ad Populum. Qua propter quid de eo Doctores senserint, summam referamus.

D. Athanasius, Hilarius, & Ambros. Hieron. & Chrysof. homi. 40. in Matth. & Durand. in 2. d. 43. q. 1. peccatum in Spiritum sanctum, dicunt esse blasphemiam contra Spiritum sanctum essentialiter, vel etiam notionaliter acceptum, ut cum Iudæi Christum blasphemabant in his quæ operabatur, ut Deus; sicut dum opera quæ faciebat virtute propria Diuinitatis

Quæstio Octaua.

A tatis, Beelzebub principi Dæmoniorum attribuebant.

D. Aug. loco citato, peccatum in Spiritum sanctum dicitur esse finalem impenitentiam: cum videlicet quis in peccato mortali moritur. Et cum sit contra remissionem peccatorum, quæ tertia personæ attribuitur, dicitur peccatum in Spiritum sanctum.

Alij putant omne peccatum ex industria, & ex malitia commissum appellari debere peccatum in Spiritum sanctum; non quidē ex inclinatione habitus prauī, qui malitia dicitur; sed prout ex speciali contemptu remouetur id, quod electione peccati poterat impedire. Ita D. Tho. 2. 2. quæst. 14. art. 1. 2. & tertio. S. Bonauen. & Gabr. in 2. d. 43. Gerson in suo tractatu de peccato in Spiritum sanctum par. 2. & Nicolaus de Lyra in cap. 12. Matth. Sotus verò, in dicta d. q. 1. putat, desperationē de Diuina misericordia, quæ non ex ignorantia, vel passione, sed ex malitia proficiscitur, propriè appellari peccatum in Spiritum sanctum.

Et quamuis prima sententia videatur esse ad litteram, ut ex Marci 3. colligitur, & Hiero. in Epist. ad Marcellam latius explicat: tamen sua D. Tho. mihi valdè probatur, quod tunc tale peccatum committatur, cum homo ex malitia, & ex iniqua electione, sibi viam præcludit ad salutem, negligitque remedia ad peccata vitanda, mediaque ad virtutē adipsendam vltro abijcit. Et huius sunt sex filie, Desperatio, Obstinatio, Impenitentia, Præsumptio, Impugnatio veritatis, agnitæ, & Inuidentia charitatis fraternæ.

De irremissibile, sive primam sententiam; quia homo, peccando contra opera Diuinitatis, præsertim Diuinitate apertè reuelata, nullam excusationem hêt, nec ueniam, nec remissionem est dignus. Unde Iudæis (ut inquit Chrysof.) *tale peccatum remissum non fuit, neque in hoc saculo, neque in futuro. Quia pro eo passi sunt pœnæ & in presenti quidē vita, per Romanos, & in futura in inferno. Vel irremissibile dicitur, iuxta Augustinum, ob finalem impenitentiam: cum neque in hac vita, neque in futura dimittatur. Vel iuxta tertiam sententiam, irremissibile dicitur, quoniam ex malitia procedit, quia ex suo genere non hêt causam, uel mediū remissionis, cum omnia media ex malitia negligant, nisi mutet propositum ex diuina misericordia; per quam aliquando tales, quasi miraculosè, spiritualiter sanantur.*

Ex quibus patet, quod ex parte omnipotentis, & misericordis Dei, nunquam præcluditur via sanandi, & remittendi peccata. Ex parte tamen liberi arbitrij, quod in hac vita semper est uertibile, cum quadoque abijciat a se id per quod uertit

D. Aug. opinio.

Opinio aliorum.

D. Thom. D. Bonauen. Gabr. Gerson. Nicolaus de Lyra. Soti opinio.

Marci 2. D. Hierony. D. Thom.

Cur peccatū in Spiritu sanctum dicatur irremissibile.

Cur peccatū in Spiritu sanctum dicatur irremissibile secundū Aug.

Ex parte Dei nunquam præcluditur uia ad remittendum peccata.

potest ad bonum: efficitur ex parte sua peccatum irremissibile, licet Deus possit illud remittere.

Ad Octauum respondeo. Peccatum ad mortem proprie esse peccatum illud, in quo homo moritur, in eo perseverans usque ad mortem inclusivè. Ita Magister in 2. dist. 43. & Aug. lib. 1. retractationum cap. 19.

Peccatum autem ad mortem, (ut rectè notat Caiet. super Ioan.) Non est species peccati. Nulla n. iniquitas ex proprio genere est peccati ad mortem, sed aliunde habet, ut sit ad mortem, nempe ex parte peccantis, cum affectum habeat ad peccatum aliquod, puta fornicationem, usuram, hæresim, &c. ut velit in eo perseverare usq. ad mortem, pro quo non est orandum, cum hæc sit pessima peccatoris conditio, & directè contrarietur tam veniæ, quæ petitioni, & orationi alterius pro illius veniæ. Ita Caiet. cuius hæc postrema verba, mihi non probantur, videlicet: Quod si quis habeat animu perseverandi in peccato est usq. ad mortem inclusivè, non sit pro eo orandum. Semper n. pro aliquo orandum est, quousq. in hac vita est: cum in quacumque die, concurrente Dei gratia, quæ nunquã deficit, peccator homo conuerti ad Deum possit. Vñ D. Aug. loco citato inquit: De quocunq. pessimo in hac vita constituto, non est viq. desperandum, nec pro illo impatienter oratur, de quo non desperatur. Sed peccatum ad mortem proprie illud dicendum est, in quo homo moritur, & vitam finit, sic Aug. ibidem, retractans quæ dixerat primo de sermone Dñi in monte, ubi dixerat, Peccatũ Fratris ad mortem, pro quo non est orandum, esse oppugnationem fraternæ gratiæ ex invidia, recantans palinodiam addit: Si in hac tamen scelerata mentis perversitate finierit hanc vitam. Itaq. dum in hac vita quis est, orare pro eo debemus, ut Aug. dicit ibi, dum verò vitam finierit quis in peccato, pro eo orandum non est, cum sit peccatũ ad mortem, extra spem salutis, & Inferno destinatum, iuxta illud, si ceciderit lignum ad Austrum siue ad Aquilonem ibi manebit.

Nec obiiciatur illud D. Gregorij de Traiano, qui post tredecimos annos suscitatus dicitur de inferno eius precibus, licet Soto in 4. dist. 45. quæst. 2. art. 2. & Cano. lib. 3. locorum Theologicorum durissimum creditu videatur, quamuis verissima sit historia. De qua copiosè, & stylo admodum elaborato, liberum scripsit Frater Alphonsus Ciacón. Quæ vel est dicendum non fuisse finaliter damnatum, sed precibus B. Gregorij ad vitam reuocatum, gratiamq. & remissionem peccatorum consecutum, tandemq. mortuũ salutè adeptũ fuisse, & à penis inferni immunè euasisse, ut tradit S. Tho. in 4. d. 45. q. 2. arti. 5. ad 5. sicut

Peccatum ad mortem proprie est peccatum finalis impatientiæ. Magister.

Nulla iniquitas ex proprio genere habet ut sit peccatũ ad mortem sicut Caietanum.

Caiet. ab auctore partim mordetur, & bene.

De conuersione cuiusque quantumcumq. peccatoris non est desperandum, dum est in hac vita. D. August. D. Augustini retractatio.

D. Greg. quò dicitur Traianu ab Inferno liberari. D. Soto. Cano. Alfonso Ciaco.

A sicut factum est de alijs, qui iam damnati precibus Apostolorum resuscitati, saluati sunt.

Vel dicendum est suspensam fuisse pœnam illius in Inferno usque ad diem Iudicij, & id Gregorium precibus suis obtinuisse. Lege D. Thomam in primo d. 43. quæst. 2. arti. 2. ad quintum; & in quæstionibus de veritate, quæst. 6. artic. 6. ad quartum.

Nec audiendus est Abulensis, in 4. lib. Regum quæst. 57. dicens: in oratione pro Traiano, quem credebatur esse damnatum, Dominum Gregorium mortaliter peccasse. Quoniam sicut B. Martinus, & Apostoli orauerunt pro alijs iam mortuis, ut saluarentur, ita & D. Gregorius: non quidem, ut ex inferno immediatè in Paradisum iuducerentur; sed ut ad vitam reuocati, agentes pœnitentiam, & in gratia è vita decedentes sine peccato ad mortem, de qua loquimur, ad cœlum euolarent. Vnde fallitur Abulensis in eo, quod subiicit, propter has petitiones, & impetrationes. D. Gregorium à Domino continuo peccatum, & stomachi dolore fuisse percussum: Sed quia cum suis orationibus Traiani animam à gehennæ pœnis liberasset, & facta consecratione Ecclesiæ Sancti Andree in Cliuo scauri suis precibus obtinisset à Domino, ut fidelium ibi sepulcorum animæ ab Inferni pœnis liberarentur, ne (ut Apostolus 2. Corint. 12.) à multitudinè reuelationum, & fauorum Dei extolleretur, pro humilitate conseruanda, ijs stomachi, pedumq. laboribus, (Ioanne, & Petro Diacono referentibus) afflictatus est.

Vel melius dicamus. Huiusmodi dolores non esse illi duros post illas petitiones, & continuatos; cum etiam illis, ante præfatas orationes affectus fuisset. Sed hæc digressionis causa dicta sint.

Ad confirmationem argumenti de incredulitate Iudæorum dicimus: non potuisse credere, quia nolebat. Ita Augustinus in Ioannem, cap. 12. Quare (inquit Augustinus.) non poterant credere? si à me queratur, cuiò respondeo, quia nolebant: Malam quippe voluntatem eorum præuidit Deus, & per Prophetam pronunciauit ille, cui futura abscondi non possunt; sed aliam causam (inquis) dicit Propheta, non voluntatis eorum, quam causam dicit Propheta: quia dedit Deus spiritum compunctionis, oculos, ut non videant, aures, ut non audiant, & excacauit oculos eorum, & indurauit cor eorum; & hoc eorum voluntatem meruisse respondeo. Sic enim excacat, sic obdurat Deus, deserendo, non adiuuando, quod occulto iudicio facere potest, iniquo non potest.

Abulensis male dicit, dum ait D. Gregor. orãdo p Traiano mortali ter peccasse.

Falsu est D. Grego. fuisse dolore stomachi percussu, quia pro Traiano rogauit.

2. Corin. 12.

Ioã. & Petrus Diacon.

Ad confirmationem argumenti. Iudæi non poterat credere quia nolebant D. August.

Adrianus. Nota, quō intelligatur Iy, (quia).

Adrianus adhuc nodum difficultatis solum esse nō censet. Quoniam causam impossibilitatis credendi reddit Dominus ex pronuntiatione Isaia: Prophetae, nihil memorans de voluntate Iudaeorum. Vnde concludit, quōd Iy, Quia, dum dicit, quia excecavi oculos eorum, non denoret casualitatem, sed solum sit nota illationis, ut sit sensus: Quia Isaia: praedixit, eos non esse credituros, necesse est, eos non credere.

Ad confirmationem. Actorum 2. Iere. 26. Matth. 22.

Et ad aliam confirmationem, Act. 2. dico, quōd Iy, Forte, non dicit dubium, sed difficultatem rei, ut Ierem. 26. Si forte audiat. Ezechi. 3. Si forte audiant, & quiescant, & Matth. 22. Forſan verebuntur filium meum. Non quōd Deus dubitaret, sciebat enim quid essent facturi; sed quōd videret hoc illis esse difficile.

Ad Nonum. D. Hierony.

Ad nonum respondeo, quōd D. Hieronymus cum ibi in viam probationis subdat haec verba; nam per ignis similitudinem, quem in praedictas gentes mittendum praedixit, grauem, atq; irrevocabilem iram Dei, ad eversionem earum dē Ciuitatum processuram voluit demonstrare, videtur locutus non de indulgentia culpae, sed poenae, & quod pro eo nō sit eis daturus poenitentiam liberantem. In quem sensum interpretatur illud Iacobi 2. Iudicium sine misericordia ei, qui non fecit misericordiam. Et intelligitur de misericordia liberante, non excludendo misericordiam mitigantem, quam Deus impunitioe semper exhibet, cum culpas puniat citra D condignum.

Iacob. 2. Aug. quō sit intelligendus.

Ad dictum autem D. Aug. Respondeo, humanam vite periodum, plerisq; ob peccatorum multitudinem, & grauitate breuiari certum esse in scripturis Sapientiae 4. rapuit est ne malitia mutaret intellectum eius, aut. fictio decipiet animam eius, Et Psal. 54. viri sanguinum, & dolosi, nō diu diu abierunt dies suos. Vbi Iyra exponit, non peruenient ad diuinitatem naturalem vitam, quia peccata in peccatis ducere dies suos, & postea poenitere. Item Psal. 101. Ne neoces in diebus meo diebus, neque in diebus meo diebus, pauca ac mendicium meorum manibus mibi, & (vt Adrianus) maxima clementia fit, ut in dimidio die suam suam auferantur e vita, qui in finem pertransierunt essent impenitentes, cum se sibi peccata peccatis midentando, commiserent, & mala quae ex exemplis plerisq; nocent. Semper tamen in quocumq; termino homo a vita reuocatur, facultas resurgendi a peccato per Dei auxilium ei non derogatur.

Sapient. 4.

Psal. 54. Nota pro praedicatoribus.

Psal. 101.

Adrianus.

Ad dictum D. Gregorij similiter dicitur, quod semper Deus quantum est ex se, paratus est curare hominem infirmum, sed malitia hominum prohibetur, iuxta illud Isaia: 59. non est abbreviata

Ad D. Grego. Respondetur

Isa. 59.

Abreuiata manus domini, vt saluare nequeat, neque est agrauata auris eius, vt non exaudiat, sed iniquitates vestrae dimiserunt inter vos, & Deum vestrum, & peccata vestra absconderunt faciem eius a vobis, ne exaudiret.

Ad Decimum. Negamus, Deum unquam viatoribus discernere non dare gratiam: quamuis ob peccati demerita subtrahat plerisque auxilium sanæ doctrinae, immittat Doctores malos, & pseudo-Prophetas, per quos pereant, ut Glossa ad Rom. 10. immo aliquando mittit illis Deus operationem errorum, ut credant mendacio, & consentiant iniquitati; vt patet in Rege Israel qui cum uellet contra Domini uoluntatem Syriam expugnare & ob id superbe suorum Prophetarum responsa spectaret, ueniente Dei Propheta Michea, cum a Rege iniquè interrogaretur respondit. Vidi Dominum sedentem super solium suum, & omnem exercitum caeli assistentem ei a dextris, & a sinistris. & ait Dominus, quis decipiet Achab Regem Israel. vt ascendat, & cadat in Ramoth Galaad: & dixit unus uerba huiusmodi, & alius aliter. Egredus est autem spiritus, & stetit coram Domino, & ait, ego decipiam illum, cui locutus est Dominus, in quo? & ille ait. Ero spiritus mendax in ore omnium Prophetarum eius, & dixit dominus. Decipies & prauales: egredere, & fac ita. Sic etiam accidit uirō Dei in sermone Domini de Iuda in Bethleem uenienti, cui cum praecipisset Dominus, ne ibi panem comederet, neque aqua biberet, aut per eandem uiam per qua uenit reuenteretur, ab alio Propheta deceptus est, qui reuocauit eum, & duxit in domum suam mendacibus illis uerbis dicens: Ego Propheta sum similis tui, & Angelus locutus est mihi in sermone Domini dicens, Reduc eum tecum in domum tuam, vt comedat panem, & bibat aquam, & fessit eum. 3. Reg. 13. Immo, ut dictum est, saepe ob ante actas iniquitates subtrahitur homini facultas illa uerioris gratiae, sine qua non poenitebit. Et quamquam, absolute loquendo, semper habeat facultatem poenitendi, quod illa nunquam deperdat, cum sit semper liber, dum est in uia, & in manu consilij sui, tamen, quia superabundante malitia, & cor eius excecante nunquam illa gratia Dei utetur; ideo dicitur Deum ei gratiam non dare: quae circa tota perditio ex parte hominis dumtaxat accipienda est. Nec unquam in uiatore consummata Dei sententia est de subtractione sufficientis auxilij ad poenitendum.

Ad Decimū.

Nota.

3. Reg. vii.

3. Reg. 13. Ob peccata antea facta saepe subtrahit homini facultas huberōtis gratiae.

Cur Deus dicatur homini gratiam non dare.

Ad illud autem Isaia: primo dicimus, Deum eos non exaudire; quia ex toto corde non conuertuntur, quod si V 4 con

Ad Vndecim-
mum.
Theodore.
Nabuchodo-
nosor cur fuit
ad tēps pu-
nitus, nō aut
Balthasar.

conuertērent, vtiq̄ exaudirentur.
Ad Vndecimum. Theodoretus super quintum caput Da-
nielis, mouens quæstionem cur Deus superbiam Nabucho-
donosoris ad certum aliquod tempus puniuerit; superbiam
verò filij eius Baldasaris subita morte ultus fuerit; respondit.
Deum futurorum præscium, quia præuiderat Nabuchodo-
nosor eo supplicio emendatum iri, dignamq; acturum pœ-
nitentiam; propterea animaduersionem in ipsum certi tem-
poris spatio determinasse. Quia verò præuiderat Baldasa-
rem fore omnino incorrigibilem; idē repētinā morte, eius
scelera puniuit.

Iosephus.
Dorothea.
D. Epipha.

De Nabuchodonosoris conuersione, & salute habetur lo-
culentissimum testimonium Iosephi lib. 10. antiquitatum, &
Dorothei in Synopsi, & Epiphani in uita Danielis, qui aiūt,
propterea Nabuchodonosor tam durē castigatū esse à Deo,
quia Deus ipsum perire noluit.

Ananias, &
Saphira cur
statim mor-
tū sunt.

Ad illud autem de subita Ananiæ, & Saphiræ morte, re-
spondeo. Idē mortuos esse statim, quia peccarunt peccato
in Spiritum sanctum. Vnde dicit eis Petrus: *Anania cur ten-
tauit Sabbanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto, & fraudare
de precio agri?* Quia ergo peccans in Spiritum sanctum
non habet remissionem sui peccati, neque in hoc sæculo, ne-
que in alio; idē statim expirarunt, & huic longissima, quæ
fitioni sit finis impositus.

ARTICVLVS QVINTVS.

*An flagella, quibus à Deo in presenti uita puni-
mur, sint satisfactoria?*

Titulus quæ-
stionis.

Sensus quæstionis est; Vtrū mala pœnæ, puta infirmitates,
tribulationes, mortes parentum, ceteraq; erumne, & in-
iuriæ erga bona, famam, & personas proprias, operentur ad
satisfactionem pœnæ debite pro peccato? Et uidetur, quod
non.

Primum ar-
gumentum.

Primò. Huiusmodi pœnæ, seu flagella nō nascuntur ex no-
stra electione, & uoluntate, cū à Deo, medijs externis cau-
sis, multoties nobis etiam inuitis, infligantur, ergo nō sunt
satisfactoria: ad rationem enim satisfactionis requiritur, ut
opus sit uoluntarium. Nam ut dicit Philosophus 8. Ethic. *In
uirtute principale quid est electio.* & Dauid Psal. 118. *Volunta-
ria oris mei beneplacita fac tibi.*

Arifto.
Psal. 118.
Secundum ar-
gumentum.

Secundò. Huiusmodi flagella non possunt esse meritoria
non

A non enim meremur, nisi per ea, quæ sunt in nobis, ergo nec
satisfactoria: nihil autem est satisfactorium, quod non sit
quoque meritorium.

Tertio. Huiusmodi flagella, sunt communia bonis, & ma-
lis, id est promiscuè Deus punit per illa iustos, & iniustos. Igi-
tur ex se non possunt habere rationem satisfactionis, quæ so-
lū bonis contingit.

Quarto. Flagella sæpè uiri sancti patiuntur, qui satisfactio-
ne, quæ respicit peccata præterita, non indigent, ut patet in
Iob. Tobia, Innocentibus, & alijs. Non ergo ad soluendas pœ-
nas peccatorum à Deo infliguntur.

Quinto. Si per huiusmodi flagella homo satisfaceret, posset
quis, adē in hac uita flagellari, ut purgatorio non indige-
ret; sed consequens uidetur falsum, ergo & antecedens.

Sextò. Si hæc flagella essent satisfactoria, id esset, quia sunt
opera pœnalia; & tunc quantò flagellum aliquod magis pœ-
nale esset, tantò esset magis satisfactorium, & per consequēs
calamitates, eximia, & infortunia magna improbis adueniē-
tia, magis essent satisfactoria, quàm parua aliqua pœna iusto
inflita; & Improbus nō affretus ad pœnas, cū maiorem
habeat repugnantiam, & difficultatem ad illas sufferendas,
magis satisfaceret, quàm iustus qui sæpè à Deo castigatur,
nullam, uel minimam repugnantiam habens in illis suppor-
tandis, quod tamen est falsum.

Septimò. Deus non delectatur in pœnis, & perditionibus
nostris; ut dicitur Tobia 3. *post tempestatem enim (inquit)
tranquillum facis,* & post lachrymationem, & fletum gaudiū
infundis; ergo per huiusmodi pœnas, in quibus Deus non
delectatur satisfactio fieri non potest.

D. Thom. in 4. distin. 15. quæst. 1. artic. 4. quæst. 2. & Soto
in 4. distinc. 19. quæst. 2. arti. 2. egregiè pertractant hanc diffi-
cultatem. Et pro decisione illius notanda sunt quatuor.

Primum. Quod opera satisfactoria sunt in duplici differen-
tia; aliqua quæ in iudicio Confessionis, seu foro pœnitenti-
ali à sacerdote pœnitenti imponuntur. Aliqua uero, quæ
uoluntario ad puniendum peccatum commissum à pœnitente
assumuntur, uel ab exteriori causa illi illata uoluntariè tol-
lerantur.

Secundum est notandum cum Soto. Quod quamuis om-
nes ærumnæ, & calamitates præsentis uitæ, flagella Dei, ge-
neraliter loquendo, appellari possint, propter peccatum ori-
ginale humano generi inflicti iuxta, illud Amos 3. *Si erit
malum in Ciuitate, quod non fecerit Dominus,* illæ tamen pro-
priè,

Tertium ar-
gumentum.

Quartum ar-
gumentum.

Quintum Ar-
gumentum.

Sextum argu-
mentum.

Septimum ar-
gumentum
Tobia. 3.

D. Tho.

Nota primò.
Opera satisfactoria,
quædam in iudicio
Confessionis, seu foro
pœnitentia, à sacerdote
pœnitenti imponuntur.
Nota secundò.
Soto.
Amos 3.

Libri Primi, Disputat. I.

Quae sunt specialiter quae in quaestione flagella Dei appellentur. Nota Tertio. Poena duplex est, corporis, & animae. D. Tho.

Vnus pro alio non puniuntur in bonis spiritualibus. D. Hiero. Ezech. 18.

D. August.

Nota quarto. Poena tripliciter potest considerari, ex D. Tho.

Prima Conclusio. Nota. Conclusio est de fide. Concil. Trid.

D. Tho. Præter Christi satisfactionem qua peccata nostra deleuit, opus est ut nos satisficiamus per poenitentiam. D. Grego.

priè, de quibus præcipuè est hic sermo; flagella Dei nuncupantur; quæ speciali eius providentiâ, & peculiari eius voluntate supra ordinem naturalium causarum mittuntur in orbem; ut diluuiâ, Incendia, submersio Ægyptiorum, mors filij Davidis, terræ motus, pestilentia, & similia.

Tertium notandum est, quod cum duplex sit poena, corporis, & animæ, hic non loquimur de poena animæ, quæ non infligitur, nisi pro peccato proprio; nec est medicina, ut ait D. Thom. 1. 2. quæst. 87. artic. 8. & 2. 2. quæst. 108. artic. 4. Nec poenæ spirituali, seu in bonis animæ unus pro altero puniuntur, ut dicit D. Hieronymus in epist. ad Avitum, quem citat. D. Thom. & sic intelligitur locus Ezech. 18. *Omnes anime meae sunt, & filius non portabit iniquitatem patris.* Sed nobis sermo, est de poena corporali, seu temporali satisfactoria, de qua dicit Augustinus libro primo retractationum cap. 9. *quod omnis poena iusta est, & pro peccato aliquo impenditur.*

Quartum notandum est. Quod poena potest considerari tripliciter, ut colligitur ex S. Thom. par. 1. quæst. 48. artic. 5. & 1. 2. quæst. 87. artic. 2. 6. 7. & 8. uel primò ut est satisfactoria, & uoluntariè assumpta, uel secundò in ratione poenæ, ut pro peccato infligitur; & sic inuoluntaria, aut contra uoluntatè est; uel tertio ut est medicinalis, & habet rationem medicinæ, quatenus per poenalia exercitia, sanantur cunctæ animæ uires, quæ per peccatum præcedens deordinatæ fuerunt; & ad reuocandum scandalum aliorum, ut in poenâ ædificentur, qui scandalizati fuerunt in culpa, uel ad æqualitatem Iustitiæ restituendam.

His positis de poena secundum omnem modum considerata, pono sequentes propositiones.

Prima conclusio. Opera poenalia in foro poenitentiæ imposita ad satisfactionem peccatorum à sacerdote poenitenti, non solum sunt satisfactoria ex natura operis, sed etiam ex iudicio. Conclusio est de fide, ut patet in Concilio Tridentino sess. 14. capit. 8. & can. 12. 13. 14. & 15. & sess. 6. can. 30. & est doctrina communis omnium Theologorum, & præsertim S. Thom. quodlib. 3. q. 13. arti. 28. Et ratio est. Quoniam clauis sacerdotibus non solum ad soluendum, sed etiam ad ligandum quantum ad poenas à Domino Iesu Christo concessas sunt. Præter Christi enim satisfactionem, quæ semel in corpore Christi crucifixi peracta est, nostra quoque satisfactio, quæ dignos poenitentia fructus agendo, ante acta uitæ peccata, saltem ex parte aliqua compensamus, necessaria est, ut Patres communiter docent. Ita idem Gregorius in caput 9. libri

Quæstio Octaua. 158

A 9. libri primi Reg. & libro 9. Moral. cap. 27. & Basilii quæst. 12. in regulis breuioribus: Chryso. homil. 80. ad Populum Antiochenum: Et in 3. cap. Matt. hom. 10. & in psalmi. 50. Augustinus lib. 2. de peccatorum meritis, & remissione, cap. 34. & libro. 22. contra Faustum; capi. 67. & tractatu 124. in Ioan. Cyprianus epist. 59. ad Fidum præbyterum, & epist. 10. ad Clerum, & in sermone de lapsis, & in epist. 55. ad Cornelium. D. Hieronymus epist. 17. ad Eustochium: Ambrosius ad Virginem lapsam, cap. 28. & libro secundo de poenitentia cap. 5. & plerique alij, quos Petrus Canisus in suo opere cathedastico in tractatu de poenitentia sacramento, & Bellarmus in 2. to. Controuersiarum, in secunda generali controuersia libro 4. de poenitentia, per totum, agens de satisfactione amplissimè, & exactissimè. Erant autem illos Ecchius in tom. 4. homiliarum homil. 49. 50. & 51. de satisfactione citant, & referunt. De qua re et quoque legendus Andreas Vega, lib. 1. 3. de lapsis, à cap. 36. usque ad finem.

Quod autem de Iure Diuino, & in clauium potestate sit, ut opera quædam laboriosa à sacerdotibus poenitentibus imponantur, Leo Papa luculentissimè tradit in epist. 9. ad Theodorum, his uerbis. *Mediator Dei, & hominum, hanc prae apostoli Ecclesia tradidit potestatem, ut & consueuibus actione poenitentia darent, et eisdem salubri satisfactione purgatos, ad communionem sacramentorum per Ianuam reconciliationis admittèrent.* D. Gregorius lib. 3. in 1. Reg. super caput septimum idem scribit. *Afflictio, inquit, poenitentia ad delenda peccata idonea est, cum sacerdotis fuerit iudicio temperata, cum ab eo consistant animæ uires discussas, pro modo criminis, onus eis decernitur afflictionis.* Idem habet Cyprianus in sermone de lapsis. Idem Gregorius Nazianzenis in oratione 14. ubi ait antiquissimum morem in Ecclesia Dei esse imponendi canonicas poenitentias.

Est autem hoc in loco animaduertendum, quod in foro Iudicij Dei semper redditur poena pro quantitate culpæ, non autem in foro humani Canonico, ut docet D. Tho. quodlib. 1. artic. 8. Vbi exponens cur poena non semper proportio netur culpæ, & aliquando grauius punitur minus peccatum, quam maioris, sic ait: *In re diuina, maior poena pro maiori culpa infligitur, quando grauius nocentiam inueniunt, communibus est, minor culpa; sed secundum Deum iudicium grauior culpa grauiori poena punitur.* Sic etiam contingit in foro poenitentiæ, & sacramento poenitentia. Nam satisfactiones, quæ ubi in iudicij, non ad totam poenam temporalem persoluendam diriguntur.

D. Basilii. D. Chryso.

D. August.

D. Cypria.

D. Hieron. D. Ambro.

Petrus Canis. Bellarmi.

Andreas Vega.

D. Leo Papa.

D. Grego.

D. Cypria. D. Greg Naz.

Nota: In foro Poli, semper redditur poena pro quantitate culpæ; non autem in foro fori, seu in foro humano. D. Tho. In poenitentia sacramento regulariter remittitur pars poenæ.

Libri Primi, Disputat. I.

Confessio se-
pè iterata fru-
ctuosa est, &
quate.

Secunda Cō-
clusio.

Opera pœna-
lia assumpta
extra sacra-
mentum, & si
sint satisfac-
toria; nō ta-
men tantum
quantum si
essent iniun-
cta, & suscep-
ta in foro sa-
cramentali.

Ex D.Tho.
Probat̄ur con-
clusio pri-
mò.

Secundò.

Opus factum
ex uoto, est
magis meri-
torium quā
opus factum
sine uoto.

D.Tho.
Actus ex uo-
to, procedit
ex maiori uir-
tute quā a-
ctus sine uo-
to.

Tertiò.
Cur in abso-
lutione appo-
nuntur illa
uerba quid-
quid boni fe-
ceris.

Tertia con-
clusio.

Mala ab ex-
trinseco ho-
mini adue-
nientia, si lu-
benti animo
sufferantur,
non solum pos-
sunt esse me-
ritoria, sed et-
iam satisfac-
toria.

D.Tho.

Conc. Tridē.

guntur; sed regulariter partem pœnæ remittunt, & si tanta possit aliquando esse pœnitentis contritio, ut tota ei temporalis pœna remittatur. Sacerdos autem, quamuis pœnitenti indicare debeat quanta pœnitentia esset ei pro peccatis iniungenda; debet tamen imponere quoddam tunc tollerabiliter ferre potest, ex cuius implatione assuescat, ut maiora impleat.

Hinc est, quoddam confessio sepius reiterata fructuosa est, quoniam semper est culpæ commissæ expiatiua. Et toties potest iterari, quod tota pœna debita temporalis solueretur, ut ex doctrina S. Tho. in 4. distin. 17. quæst. 3. artic. 1. quæstionum prima ad quartum apparet.

Secunda conclusio. Opera pœnalia extra confessionem proprio arbitrio assumpta, sunt quidem satisfactoria; sed nō tantum, quantum si in foro pœnitentia iniuncta fuissent. Est doctrina D. Tho. in dicto artic. 28. quodlibet 3. Et probatur. Quoniam iam hæc est satisfactio sacramentalis, illa uero nequaquam.

Secundò. Quia sicut idem opus factum ex uoto laudabilius, & magis meritorium est, quā si fiat sine uoto, ut docet D. Tho. quodlibet 3. artic. 12. & 2. quæst. 88. artic. 6. & quæst. 189. artic. 2. & opusculo 17. capit. 12. & opusculo 18. capit. 13. cum ille actus ex digniori uirtute procedat, puta ex laetitia, sic opera ex uirtute maiori, & Christi passione in sacramento, sunt magis satisfactoria.

Tertiò. Idem probatur ex laudabili illa antiquissima consuetudine Ecclesiæ, quæ in forma absolutionis sacramentalis, uim hanc satisfactoriam sacramentalem pœnitentiæ attendens, laudabiliter apponit illa uerba: *Quicquid boni feceris, et mali sustinueris sit tibi in remissionem peccatorum.* Ex hac enim generali iniunctione efficitur, ut etiam ea quæ præter expressam iniunctionem imposita sunt, etiam uim expiationis culpæ præteritæ ex uirtute sacramenti obtineant, iuxta ea quæ dicit D. Tho. in dicto artic. 18.

Tertia conclusio. Flagella, & pœnæ ab extrinseco homini inflictæ, si patienter, & lubenti animo perferantur, non solum possunt esse meritoria; sed etiam satisfactoria. Conclusio est S. Thom. in 4. distin. 15. artic. 4. & est communis, atque de fide, & definitur in Concilio Tridentino sess. 14. capit. 9. ubi sic scribitur: *Docet præterea, tantam esse Diuinam munificentiā largientem, ut non solum pœnis sponte à nobis pro uindicando susceptis, aut Sacerdotis arbitrio pro mensura delicti sum; osistis; sed etiam, quod maximum amoris argumentum est temporalibus flagellis à Deo inflictis, et à nobis patienter tolleratis, apud*

Quæstio Octaua.

I 59

A apud Deum patre per Christum Iesum satisfacere ualeamus. & Can. 13. eiusdem sessionis dicitur: *Si quis dixerit, pro peccatis quoad pœnam temporalem minimè Deo per Christum merito satisfieri pœnis ab eo inflictis, & patienter tolleratis, uel à sacerdote iniunctis, sed neque sponte susceptis, ut ieiuniis, orationibus, elemosynis, uel alijs etiam pietatis operibus, atque ideo optimam pœnitentiā esse tantum nouam uitam, anathema sit.*

Verum declaranda est Conclusio. Quando recompensatio offensæ commissæ, non fit ab eo qui offendit, sed ab alio; tunc huiusmodi recompensatio magis habet rationem uindictæ, & uindicationis, quā satisfactionis: quod si ab eo fiat, qui offendit habet utrique rationem satisfactionis. Ideò si flagella quæ à Deo infliguntur, fiant aliquo modo ipsius patientis, rationem satisfactionis planè accipient. Fiunt autem ipsius, si lubenti animo acceptet illa, & patienter illis utatur ad peccatorum purgationem. Ex quo capite non solum uim satisfactoriam consequuntur, sed etiam meritariam, si in charitate perpetuantur.

Probat autem conclusionem D. Thom. ex Glossa ad Roma. 5. *Tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem,* id est à peccatis purgationem, quæ purgatio est ipsa satisfactio. Item Act. 14. *Per multas tribulationes, inquit Paulus (post susceptam lapidationem usque ad mortem) oportet nos intrare in regnum Dei.* & Luc. 3. *facite fructus dignos penitentiæ.* Inter alios autem fructus penitentiæ, ponit Paulus uindictam in satisfactionem peccatorum, siue hæc ab alio infligantur, siue à se ipso assumantur.

Quarta Conclusio. Hæc flagella non solum ex ipsa uirtute patientiæ, quæ homo præditus est sunt satisfactoria; sed etiam per se, & ex obiecto. Declaro conclusionem. Tria hæc Patientia, flagelli acceptatio, & Dei gratia, necessaria quidè sunt in homine, ut huiusmodi mala rationem satisfactionis, & recompensationis habeant, sed non pro quantitate, & gradibus patientiæ solum pœna debita remittitur, sed sæpè ex natura, & difficultate operis afflictiuum mensura satisfactionis desumenda est.

Et probatur conclusio. Magis satisfacit, qui cum æquali patientia ieiunat in pane, & aqua, quā qui ieiunat in pane, piscibus, & fructibus, ergo ex penalitate operis à parte rei, quantitas etiam satisfactionis pensanda est.

Secundò. In satisfactione difficultas ex parte operis attenditur penes penalitatem, ut habet S. Doctor in quæstionibus

Cōclusio de-
claratur.
Nota.

Quomodo
flagella fiunt
patientis?

Probat̄ur Cō-
clusio.
Glos.
Rom. 5.
Actorum 14.
Lucæ 3.
Quarta Con-
clusio.
Flagella no-
bis inflicta à
Deo, non so-
lum rōne pa-
tentiæ; sed et
ex se, & ex
obiecto, sunt
satisfactoria.

Sæpè mēsurā
satisfactoria
attendit ex
natura & dif-
ficultate ope-
ris afflictiuum.
Probat̄ur Cō-
clusio primò.
Nota pro iei-
unantibus.

Secundò.
In satisfactio-
ne difficultas
ex parte ope-
ris attenditur
penes pœnali-
tatem. ex
D. Tho.

Libri Primi, Dilputat. I.

bus de ueritate q. 26. ar. 6. ad vigesimum secundum. Ergo, ubi maior est difficultas, & poenalitas, ibi maior erit satisfactio cæteris paribus.

Tertio.
D. Tho.

Tertio. Sicut se habet difficultas ad meritum, ita se habet poenalitas ad satisfactionem; & est proportio D. Thom. in dicto, artic. 4. sed difficultas ex parte ipsius actus auget meritum, ergo similiter maior ratio poenalitatis ex parte actus auget rationem satisfactionis.

Sotus multa dicit reprehensione digna.

Sotus in dicta distin. 19. quæst. 2. artic. 2. circa hanc conclusionem dicit aliqua, quæ (iudicio meo) censura, & castigatio sunt digna.

Primum dictum Soti.

Dicit primò. Hæc flagella, quæ præter naturæ ordinem accidunt, Deum per se ipsum infligere, non per secundas causas.

Secundum dictum.

Secundò dicit. Quòd licet non sint sacramentalia, tamen, quia Deus illa mittit ad uindicandum, & ulciscendum peccata, sunt per se satisfactoria per quandam similitudinem ad illa, quæ Confessarius in sacramento imponit: quemadmodum poenæ purgatorij.

Tertium dictum.
Nota de morte filij Davidis.

Tertio dicit. Quòd flagella Iob, magis fuerint ei satisfactoria, & Dauidi mors filij, quam si per causas naturales illa accidissent.

Quartum dictum.
Quintum dictum.

Quartò dicit. Quòd flagellum, seu opus ipsum exterius sit liberum per acceptationem: & non solum ipsa interna acceptatio est libera, sed etiam ipsum flagellum.

Differentia flagellorum Dei, & flagellorum naturalium.
Sextum dictum.

Quintò dicit. Quòd illud discrimen est inter flagella Dei, & naturalia, quòd illa si infligantur existenti in gratia, licet nullum actum habeat positium uoluntatis, sed tantum obmurmuret, opus ipsum esset satisfactorium.

Septimum dictum.

Sextò dicit. Quòd quamuis acceptatio illorum flagellorum esset peccatum ueniale, licet illa acceptatio non esset meritosa; probabile, & sustentabile est, quòd sit satisfactoria. Quia culpa uenialis, sicut non est obex gratiæ; ita neque obstat satisfactioni quæ à Deo infligitur.

Octauum dictum.

Septimò dicit. Quòd in calamitatibus naturalibus, nisi sit actus positius acceptandi, non est satisfactio, neque si ille actus esset peccatum ueniale. Quia tota illa satisfactio, in illo actu interno consistit.

Nonum dictum.
Dan. 3.

Octauò dicit. Quòd si Iustus per flagellum Dei subito moriatur, mors illi est satisfactoria, licet nullum habere possit actum acceptandi.

Nonò dicit. Quòd Nabuchodonosor, q. (ut legitur Danie lris tertio) repentina insania diuinitus castigatus fuit, per illa, si erat

Quæstio Octaua. 160

A si erat in gratia, poterat satisfacere; & tamen si illa accidisset naturaliter, non esset satisfactoria. Quæ doctrina uideretur & aliqua pugnantia sibi ipsi, & aliqua falsa continere.

Primum dictum, non puto esse uerum. Quoniam quamuis Deus quicquid facit per causas secundas, possit per se ipsum sine illis immediatè facere; tamen illamet calamitates quas Sotus flagella Dei propriè appellat, & quæ supra naturæ ordinem mundo eueniunt, puta diluuià, submersiones Ægyptiorum, quòd terra aperiatur, & deglutiat uiuos homines, & id genus alia, non semper per se Deus operatur, sed medijs secundis causis, in quibus etiam ministerio Angelorum tam bonorum, quam malorum, tamquam Iustitiæ ministris uitur.

Vnde Apocal. 7. legimus, *quatuor Angelis datum esse nocere terræ, & mari, & arboribus*; Et capit. 14. *alius Angelus exiit de altari, qui habebat potestatem supra ignem*; Et cap. 16. *in ducuntur septem Angeli, habentes septem phialas plenas iræ Dei, quas singuli in singulas mundi partes effuderunt*: Et 2. Paralip. 32. dicitur, *Angelum Domini nocte plurima milliaria de exercitu Regis Senacherib occidisse* Et 1. Machab. 3. *Cum Eliodorus templum Domini ingrederetur, depredaturus ipsum, apparuit illi quidam equus, terribilem habens sessorem qui ei priores calcas elisit. Insuper apparuerunt duo Iuuenes uirtute decorati, & optimi gloria, qui circumsteterunt Eliodorum, & ex utraque parte flagellabant eum sine intermissione, multis plagis uerberantes*: Sic legimus Angelum percutientem primogenitos Ægyptiorum, una nocte gladio peremisse. Insuper cum Sodoma esset incendio conflagranda, per Angelos castigata est: qui, (ut patet Gen. 19) dixerunt Loth. *Delebimus locum istum, eo quòd increuerit clamor eorum coram Domino, qui misit nos, ut perdamus illos*.

Quinimò submersio Pharaonis, & exercitus eius, quòd flagellum per semetipsum Deum infixisse dicit Sotus; non sic est uerum, ut narrat Moyses enim manu, tanquam instrumentum ad hoc efficiendum usus est. Aliter enim si flagellum Dei dicitur propriè, quia per se infligitur; cur dixisset Moysi Dominus: *extende manum tuam super mare, & reuertentur aqua ad Ægyptios, & currus, & equites eorum*? Si enim per se ipsum operari debebat, nec Moysis, nec extensionis manus eius mentio faciendà erat.

Virtus igitur reducendi aquas ad priorem locum, & suffocandi Ægyptios per eas, communicata fuit manui Moysis à Deo non per modum habitus, cum illa tantum uice id operati

Soti superiora dicta refelluntur, & acriter refutatur.

Multa flagella operatus est Deus, non se solo, sed medijs causis secundis.

Apoch. 7.
Apoch. 14.

Apoch. 16.

2. Paralip. 32.
1. Macha. 3.

Exo. 11.
Genef. 19.

Flagellum submersionis Pharaonis, non est operatus Deus per se, sed medijs te extensione manus Moysis

Confirmatio dicti.

Virtus reducendi aquas ad locum suum contra Ægyptios, communicata est manui Moysis non per modum habitus, sed per modum transeuntis.

ex D. Tho. & Abulen. D. Augustino.

Multoties Deus sine secundarum causarum interuentu, mala pœnæ operatur.

Leuit. 10. Plaga Ægyptiorum partim fuerit à Deo immediate, & partim per Angelos.

Plaga cædis Ægyptiorum facta est à Domino.

Miracula, & prodigia quæ sunt in hoc mûdo, sicut per Angelos qui sunt de ordine virtutum.

D. Augustinus putat, Deum in puniendis Ægyptijs usum fuisse ministerio Angelorum malorum.

Probabilius est dicere, Ægyptios percussos fuisse per Angelos bonos.

Angeli qui Ægyptios percusserunt, appellatur mali, non affectu, sed effectu.

Secundum dictum Soti est falsum.

rari potuerit, sed per modum transeuntis, ut eleganter Theologi dixerunt, & præcipue D. Thom. prima par. quæst. 110. artic. 4. & 3. par. quæst. 13. & 2.2. quæst. 178. artic. 2. & Abulen. quæst. 26. super caput septimum Exodi, & quæst. 131. in cap. 24. Matth. & D. Augustinus, libro 83. quæstionum quæst. 79. ueruntamen certum quoque est, sæpè Deum sine secundarum causarum interuentu, mala pœnæ operari, ut patet in Dathan, & Abiron, Nadab etiam, & Abiū filijs Aaron flammis combustis, ut habetur Leuitici decimo. Igitur non semper uerum erit, illa mala, quæ proprie flagella Dei nuncupantur, à Deo immitti sine concursu secundarum causarum; cū præter ea, quæ proxime dicta sunt, pestilentia, bella, & fames ingentes, uerè, & proprie Dei flagella sint, ut superius dictum est; quæ mala per naturales causas etiam fieri nemo est, qui neget. Imò plagas quas Dominus Ægypto immitit, per se partim, partim, per Angelos bonos, & malos, partim tandem per homines cõpleuit. Nam per Aaron effectæ sunt tres plagæ primæ, per Mosen quatuor, scilicet prima, sexta, septima, octaua, & nona. De quarta, & quinta, non expressit Moses per quem factæ sunt.

Ultima plaga cædis Ægyptiorum dicitur facta à Domino, & sanè ministerio Angelorū effici nullo modo illa potuit. Vius præterea est Deus in alijs plagis, Angelorum ministerio. Nam loquens Dauid de ijs plagis ait; *Misi in eos iram suam, & immissiones per Angelos malos; & est sententia Theologorum, miracula, & prodigia, quæ sunt à Deo in hoc mûdo, fieri per Angelos, qui sunt de ordine Virtutum.* Et Augustinus quidem super illud psalmū, putat Deum usum esse ministerio Demonum ad puniendum Ægyptios, non autem Angelorum bonorum. Nam eos Dauid appellat malos Angelos. Quoniam licet sancti, & iniqui affligantur per malos Angelos, ut patet de Assyrijs, & Sodomitis: an autem boni, & sancti affligantur per bonos Angelos, non audeo dicere Augustinus, quia nunquam reperit in scriptura.

Sed contrarium probabilius uidetur, quod etiam Ægyptij fuerint percussi per Angelos bonos. Namque à Dauide appellantur Angeli mali, non quod mali sint ex affectu, sed ex effectu, quoniam nocuerunt Ægyptijs, & idem est dicere Dauid, *Angelos malos*, ac si dixisset Angelos nocentes, uel uerberantes, ut Euthimius in commentario illius loci affirmat.

Quod secundò loco dicit Sotus esse per se satisfactoria per similitudinem quandam ad multas, quæ in sacramento pœni-

A pœnitentiæ imponuntur: arbitrò equidem esse falsum, nec dictum dignum Theologo; cū ex vi clauium, & Christi institutione, & passione Sacramentum Pœnitentiæ ad pœnas remittendas se extendat, etiam ex opere operato; quod ut ipsemet inferius eodem in loco fateretur, huiusmodi flagella nequaquam habent. **Ex** quod addit esse per se satisfactoriam, quemadmodum sunt pœnæ purgatorij, pugnat cum alio suo dicto: quod dictæ pœnæ, actum posituum uoluntatis non requirunt ad hoc, ut sint satisfactoriæ, ut mox dicemus.

Tertium dictum, indiget aliqua animaduersione. Nam ceteris paribus, eadem flagella, eandem virtutem afflictiuam habentia, siue per causas naturales, siue immediate à Deo homini iusto infligantur, parem habent uim satisfactoriam, nec ab efficienti causa acerbitas, & grauitas pœnæ desumenda est; sed ab obiecto, cuius pœnalitas si magna sit, magnam quoque purgationem in subiecto apto operatur.

Quartum dictum, in eo quod habet, *Flagellum liberum esse non nisi per acceptationem*, uerissimum est; in eo autem quod dicit, *Non solum acceptationem internam esse liberam, uerum & opus ipsum exterius fieri liberum*, non intelligo. Nam ut ipsemet superius dicit, *Flagellum sit liberum homini per liberam acceptationem dumtaxat*; nisi liberum dicat respectu causæ efficientis, scilicet, quod à Deo liberè infligatur; sed hoc non est ad rem.

Quintum dictum, *Quod flagellum ipsum sit satisfactorium absq; actu positiuo uoluntatis*, puto falsum esse. Nam licet actus positiuus electionis, non sit necessarius ita, ut liberè quis eligat hanc, uel illam pœnam ad satisfaciendum; quod etiam in pœnis à sacerdote iniunctis locum habet; tamen, quod libera acceptatio uoluntatis necessaria sit ad satisfaciendum uictori, nemo est qui neget. Et est doctrina D. Tho. in dicto, ar. 4. quæstionum. 2. dicens: *sunt autem hæc flagella patientis, in quantum ea acceptat ad purgationem peccatorum.* Et subdit; *quod si omnino eis per impatientiam dissentiat, per illa non satisfaciunt.*

Imò ipsemet Sotus in 4. d. 19. q. 3. art. 3. conclu. 1. dicit, satisfactiones pœnitentium in hac uita esse uoluntarias, quia eliguntur. At dato, & non concesso, quod sufficiat dumtaxat libera, & uoluntaria acceptatio; cū omne opus satisfactorium in præsentia uita, sit quoque meritorium (si patiens sit in gratia Dei constitutus) quomodo actus uoluntatis positiuus saltem acceptationis, non requiretur, cū non habitibus, sed actibus

Tertium Soti dictum, est bene considerandum.

Quartum Soti, dictum partim est falsum.

Quintum dictum Soti falsum est ex doctrina D. Tho. mæ.

Sotus sibi contradicit

Libri Primi, Disputat. I.

bus mereamur? Vnde quamuis non requiratur electio positiva; est tamen (meo iudicio) necessaria acceptatio positiva. Animæ verò pœnam purgatorij patientes, quoniam potius fati patiuntur, quàm satisfaciant, nec ullo pacto mereri possunt patienter, & æquanimitèr, pœnas tollerando illis à Christo iudice inflictas, satisfaciunt, quo nomine dicuntur illæ pœnæ voluntariæ, id est, patienter perpeffæ, & tolleratæ.

Animæ i purgatorio poti⁹ satis patiuntur quàm satisfaciant.

Sextum Soti dictū non est probabile.

Externæ pœnæ, nō fit nisi pro plenâ acceptatione.

Septimū dictū Soti, pugnat cū 5 & 6 eiusdem.

Octavum, & Nonum, Soti dictū, est falsum.

Nabuchodonosor per illā infantiam & statum bestialē nullo modo satisfacit. Nullus satisfacit pro ea quæ captus somno patitur.

Victoriæ dictū, singulare.

Victoriæ dictū falsum, & peccat in duobus. Primò.

Quod Sexto loco dicit, nullo pacto existimo esse probabile. Nam si acceptatio illa esset peccatum veniale, profectò aliquo modo dissentiret, & interno actu plenè non acceptaret, quocirca neque satisfaceret. Externa enim pœna non fit nostra, nisi per plenam acceptationem. Vnde implicat posse satisfacere pro eo, quod non acceptatur.

Septimum dictum (quamuis verum) pugnat cum quinto, & sexto. Nam per ea quæ sunt extra nos, non satisfacimus, nisi aliquo modo in nostrâ potestate reponatur, quod fit per patientem, & voluntariam acceptationem; & hoc est precipuum huius disputationis fundamentum, à S. Tho. positū.

Octavum, & nonum dictum, puro omnino falsum esse, propter eandem rationem. Mors enim illa subitanea, excluso actu, falsum virtualiter acceptationis, magis habet rationem vindictæ, quàm satisfactionis. Et dum Sotus dicit, licet nullam habere possit actum acceptandi, excludit profectò omnem talem actum tacitum, vel expressum, actualem, vel virtualem. Nec Nabuchodonosor per illam infantiam, & bestialem statum ullo pacto satisfacit, cum omni usu rationis careret, amens effectus, & in bestiam mutatus. Nec per ea quæ dum quis dormit, & somno captus patitur; satisfacit, propter eandem rationem.

Franciscus à Victoria, in tract. de satisfactione num. 207. addit his quæ Sotus dicit, vnum maximè mirandum, quod tamen ipse putat esse multum probabile, & verisimile, nempe, *Quod quicumq; in gratia puniatur à Deo in isto mundo, sufficienter puniatur, & non puniatur in alio seculo, & maxime si morte eum puniat. Tunc enim non dubito (inquit) quin mors inflicta à Christo (non loquor de morte naturæ ali) omnem pœnā deleat; & probat. Quia nulla est ratio iam, quando Deus puniat aliquem in vita, cur puniat partem, & non totum.*

Quod dictum puro falsum esse, & peccare in duobus. Primum in eo quod dicit, *Quod existens in gratia, si à Deo in hac vita puniatur, semper sufficienter puniatur, nec purgatorio indigeat.* Multos n. iustos à Deo hic cruciatos post hanc vitam

Quæstio Octava.

162

A vitam ad purgatorium descendere, nemo qui bonam Theologiam callet negabit; & flagella Dei iustis inflicta, inæqualia esse omnes cognoscunt.

Peccat Secundò, dum dicit, *mortem à Christo illatam, omnem pœnam delere.* Hoc enim proprium est mortis, quam quis per martyrium patitur, & ex inæqualitate pœnarum à Deo immisarum, evidenter colligitur non semper totam pœnam, sed partem tantum à Deo in hac vita remitti. Et profectò maiorem huiusmodi mors subitanea virtutem haberet satisfaciendi, quàm claus in sacramento Penitentiæ, quæ sæpè numero partem pœnæ tantum remittunt.

Ad argumenta nunc in fronte quæstionis facta respondeamus.

Ad Primum dicimus, flagella, etiam si inuitis nobis, accendant, per acceptationem fieri voluntaria, & quodammodo nostra.

Ad Secundum respondeo, quòd homini iusto, illa flagella, & meritoria sunt, & satisfactoria, ut expositum est.

Ad Tertium dicimus, Bonos, & malos indifferenter huiusmodi flagellis à Deo affligi, sed diuersis finibus. Bonos, ut per patientiam crescant eorum merita, ut Tobix, & Iob accidit, vel etiam ad virtutum protectionem, & custodiam, uel etiam ad corrigenda peccata, ut Mariæ lepra, Num. 12. uel ad aliquid populis significandum, ut Moysis leprosa manus ostēdebat, & deniq; ad Dei gloriā manifestandam, ut cecitas ei, qui in ea natus erat Ioan. 9. Malos autem, ut etiam in hoc mundo infernales pœnas initiatiuè patiantur, quod Pharaoni, Herodi, & Balthasari accidit. Vnde (vt exemplo D. Gregorij utar) quemadmodum ex eodem igne aurum rutilat, & palea fumigat; & iuxta illud Pauli 2. Cori. 2. *alijs sunt odor vitæ in vitam, alijs mortis in mortem*, & Iacobi 3. *ex eodem fornacis manat aqua dulcis, & amara*: sic ex iisdem flagellis boni emendantur, & mali cruciantur. Itaq; quamuis flagella communia sunt utriq; quantum ad effectum tamen satisfactionis, non conceduntur nisi bonis.

Ad quartum responder D. Tho. quòd *flagella semper habent respectum ad culpam præteritam, sed non semper ad culpam personæ, sed naturæ, in qua si culpa non præcessisset, nulla fuisset pœna: & ideo personæ alicui diuinius pœna inferitur sine ipsius personæ culpa, ad meritum virtutis, & ad præseruationem peccati sequentis.*

Ad quintum dico, Quòd sicut per magnam contritionem

Secundò.

Sæpè Sacramentum penitentiæ partem tantum pœnæ remittit.

Ad primum argumentū.

Ad Secundum.

Ad Tertium. Boni, & malis, eisdem quidem flagellis à Deo in hac vita puniuntur, sed diuersimodè. Num. 12.

D. Greg. Simile.

2. Cor. 2. Iacobi 3. Flagella, cõia sunt bonis & malis quoad effectum, sed nō quoad satisfactionē. Ad Quartum.

Flagella non sæpè habent respectū ad culpam personæ.

Ad Quintū.

nem tota pœna temporalis Purgatorij in hoc mundo deleri potest; ita etiam per maximum Dei flagellum, secundum eius beneplacitum immissum, & patienter toleratum; sed hoc raro accidit. Quocirca de pœnis hic non solutis, necessarium est in Purgatorio expiationem facere, sed citissimè magno discrimine. Nam in hac vita, opus satisfactorium est quoque; meritorium ut dictum est; quod in purgatorio non contingit, licet ibi satis patiantur.

Nec sunt audiendi Scotus, & Gabr. in 4. distinc. 16. & 18. cum dicunt, *posse penitentem sine peccato in hac vita penitentiam in Confessione ei à Sacerdote iniunctam recusare.* Hoc (inquam) falsum est, & contra grauiores Theologos, scilicet S. Thom. Paludanum, Ricardum, Duran. & plerisque alios. In super est contra ueteres Patres, qui tantum abest ut huiusmodi reuocantes absoluerent; ut nec ad communionem Eucharistia accedere permisissent, nisi prius saluari penitentiam, & satisfactione sepurgassent.

Nec Diuus Hieronymus unquam sensit, flagellatos in hoc sæculo à Deo, non debere cruciari in altero, quod aliqui illi tribuunt dixisse, super nume. capit. primo, & habetur de penitentia distinc. 3. Canone *sunt plures*; nec illa uerba: *Non consurget duplex tribulatio*, uel secundum lectionem septuaginta, *Non vindicabit Deus bis in idipsum in tribulatione*; generaliter de omnibus flagellis ullo pacto intelligenda sunt; sed cum distinctione. Nam qui flagellis hic corripuntur, non tamen ad peccatorum suorum mensuram iuste satisfaciunt; profecto in alio sæculo satisfacere debent, cum nihil coinquatum intrare possit in Regnum Dei. Nec est hæc bina punitio in idipsum, sed ambæ sunt una iusta. Qui uero ita emendantur, ut ad iustam criminum mensuram, satisfecerint in hac uita, alia post mortem satisfactione non indigent, alioquin punirentur bis in idipsum, id est, pro eadem culpa. Alij uero, qui indurantur Dei flagellis, & obstinati moriuntur, & hic, & in Inferno æternaliter punientur, ut inquit Diuus Augustinus super illud Deuteronom. 22. *Ignis succensus est in furore meo, &c.* id est, *vindicta Dei hic incipiet, & ardebit usque ad æternam damnationem.* Et habetur de penitentia, distinc. 3. Can. *ignis.*

Necque hoc est punire bis in idipsum, sed potius eiusdem pœnæ protractio. De qua re legendus est Magist. in 4. d. 15. Ad Sextum dicimus, quod difficultas, seu pœnalitas in operatione, & satisfactione, ex quadruplici capite potest emanare.

Primo

A. Primo ex ipso opere, & ex obiecto, quod in se arduum, difficile, & acerbum est, ut flagella; quæ usque ad sanguinem perungunt, ut sunt filiorum mortes, detentiones, & macerationes in carceribus, & similia.

Secundo ex naturali complexionem operantis, uti sunt multi, quibus per difficile est ieiunare, peregrinationes pedestres facere, continere ijs, qui à natura ad concupiscentiam proclives sunt, & id genus alia.

Tertio ex vitiosa operantis consuetudine, & praua eius dispositione.

Quarto ex extrinsecis impedimentis, seu periculis imminentibus, ut sunt ijs, qui in sæculo, Impiorum consortio delectantur. Similiter è contra facilitas operandi potest provenire ex quatuor capitibus oppositis, ut satis ex se patet.

Quando igitur difficultas nascitur vel ex opere in se, vel ex naturali operantis complexionem, dicendum est, augere rationem meriti, & satisfactionis; quemadmodum ex aduerso facilitas opposita minuit meritum, & satisfactionem. Difficultas uero, quæ ex vitio, & ex praua consuetudine provenit, meritum, & satisfactionem non auget, sicut è contra facilitas ex studiosa consuetudine procedens, nequaquam meritum minuit. Nam quemadmodum vitium non suffragatur vitioso ad magis merendum; sic virtus, seu studiosa consuetudo non obest studioso ad merendum. Unde ad Argumentum dicitur, quod (ceteris paribus) pœnalitas ex parte operis, aut ex parte naturalis complexionis auget satisfactionem, non autem ex parte prauæ dispositionis subiecti, vel ex periculis imminentibus. Unde D. Thom. in quodlib. 3. artic. 12. dicit, quod, *qui remanent in sæculo etiam si maiorem habeant difficultatem bene viuendi, propter pericula quæ ibi imminent, quam Religiosi, non ideo magis merentur.* Idem dicit, 1. 2. quæst. 114. articu. 4. ad secundum, & 2. secundæ, quæst. 155. articu. 4. ad secundum.

B. Ad Septimum dicendum est, Deum non delectari in pœnis hominum, ut pœnæ sunt, bene tamen, ut iustæ sunt; quemadmodum & sancti delectantur de pœnis Impiorum, iuxta illud Isaiæ, 57. *Latabitur iustus, cum uiderit vindictam, manus suas lauabit in sanguine peccatoris.* Sic respondet D. Thom. in dicto artic. 4. quæst. 1. prima ad primum. Vel etiam dicendum, quod Deus per se primo non intendit pœnas, cum omnium salutem cupiat; pœnam uero in-

X 3 fert,

Primo ex obiecto, uel opere ipso.

Secundo ex complexionem operantis.

Tertio ex vitiosa operantis consuetudine.

Quarto ex extrinsecis impedimentis.

Facilitas operandi potest prouenire ex quatuor.

Difficultas quæ nascitur ex vitio, uel ex praua consuetudine, non auget meritum nec satisfactionem.

Facilitas ex studiosa consuetudine procedens, non minuit meritum.

Pœnalitas ex parte naturalis complexionis, auget satisfactionem.

D. Thom. Nota.

Ad Septimum Deus non delectatur in pœnis hominum, ut pœnæ sunt, bene tamen, ut iustæ sunt, ut pœnæ sunt, bene tamen ut iustæ sunt. Ita. 57. D. Thom.

De penis in hoc mundo non solutis, necesse est fieri expiationem in Purgatorio.

Scotus & Gabriel confitentur, cum dicit posse sine peccato penitentiam recusare sibi à confessorie iniunctam penitentiam. D. Thom. Paluda.

D. Hierony. quem modo intelligatur.

Nota bene.

D. Aug. Deutero. 22.

Magister. Ad Sextum. Difficultas operis pœnalis in satisfactione, oritur ex quatuor capitibus.

Libri Primi, Disputat. I.

fert, vel exigit, vel quia expediunt ad salutem hominum, vel C. quia sic Iustitia eius exposit.

ARTICVLVS SEXTVS.

An Deus hominibus pro alienis peccatis poenam influgat, & An huiusmodi poena sit illis satisfactoria?

Hoc loco duae dubitationes proponuntur breuissimè expediendae.

Prima est, An Deus flagellet aliquem pro alieno peccato?

Altera est, An per patientiam iuius flagelli flagellatus pro alterius peccato satisfaciatur.

Et circa primam, uiderur quod non.

Primò, Ezech. 18. *Anima qua peccauerit, ipsa morietur, nec filius portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filij. & Deuter. 14. Non occidentur patres pro filijs, nec filij pro patribus, sed unusquisque pro peccato suo morietur.*

Secundò, Quoniam iustitia naturalis dicitur, poenas debere suos actores tenere, nec culpam, seu poenam, culpe auctore debere excedere, iuxta illud Augustini: *Deus non prius est uictor, quam aliquis sit peccator.*

Tertiò, Quoniam concedendum esset, Deum innocentes pro nocentibus, & iustos pro flagitiosissimis peccatoribus etiam poena mortis punire, quod si Iudex humanus faceret, iniustus esset.

Vltimo, Reprehenduntur Iudaei in Euangelio, eò quod dicerent, *Patres nostri manducauerunt manam acerbam, & dentes filiorum obstupescunt.*

Nec uidentur posse esse huiusmodi pene satisfactorie pro altero, qui tantum ad illas merè passiuè se habet.

Ad dilucidationem harum difficultatum, dico aliqua.

Primò, Certum est tam in lege gratiae, quam ante illam, Deum saepissime hominibus non solum impijs, sed etiam Innocentibus flagella inuulisse propter aliena peccata, & hoc constat clarissime ex multis locis scripturae. In Ciuitatibus enim Sodomae, & Gomorrhæ, aliqui aderant Iusti aditus par uuli quoq; per Circumcisionem, aut aliud sacramentum legis naturae iustificati, qui omnes ob peccata maiorum, combustioni traditi sunt. In Diluuiò quoq; multi Innocentes saltem

Primum argum. n. u. m. Ezech. 18.

Deut. 14.

Secundum.

Tertium.

Primum dictum.

Sepè Deus innocentes flagellauit propter aliena peccata. Gen. 16.

Quaestio Octaua.

164

Atem infantes, ob crimina aliena interierunt. Et Num. 14. legitur: *Filij vestri erunt nagi in deserto quadraginta annis, & portabunt fornicationem uestram, donec consumantur cadauera uestrum in deserto.* Et lib. 3. Reg. c. 21. dicitur, Acas à Domino impetrasse, ut sui peccati poena in posteros differretur. *Quia igitur (inquit) humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus eius, sed in diebus filij sui, inferam malum domui eius.* Et Ionæ 1. legitur, tempestatem magnam accidisse nauigantibus ob peccatum ipsius Ionæ. Propter peccatum Giezi, lepra semini suo in sempiternum adhaesit, ut patet 4. Reg. 1. Et 2. Reg. 3. cum Ioab in dolo occidisset Abner, maledixit ei Dauid, & semini eius dicens: *Non deficiat de domo Ioab fluxum seminis sustinens, & leprosus, & tenens fenum, & cadens gladio, & indigens pane.*

D. Greg. lib. 1. Moral. cap. 81. docet, paruulos aliquando à Daemonibus arripi, propter peccata parentum, quia caro parentum sunt. Neq; hoc in loco alia exempla multiplicanda sunt, cum certissimum sit, & exemplis Sanctorum Patrum fuisse exploratum.

Vnde D. Ambrosius refert, in quadam Villa Tusciae, ubi cum Fratibus tunc ipse morabatur, propter unius uiri peccatum qui nil aduersum in hoc mundo sustinuerat, vna eum omnibus villæ illius habitatoribus ipsam ad aperta terra absorptum fuisse. Boni autem eodem essent supplicio affecti, nisi ipsius monitu à loco illo abcessissent.

Secundò dico, Certissimum esse, Deum in huiusmodi punitione iustorum pro alienis peccatis iustissimum esse. Quoniam Deus nemini debet bonam naturam, uel gratiam: quocirca si huiusmodi bona aliquibus negat, aut eidem aliquos priuat, nullam eis iniustitiam facit. Et quomodo, cum sit Dominus omnium, potest præfata bona pro solo nutu suae uoluntatis absq; iniustitia aliqua, à quibus uult auferre, potest similiter absq; aliqua iniustitia eadem à Iustis amouere ob aliena peccata. Et cum homines sint membra, & partes societatis humanæ; rationabile, & conueniens est, ut ad mutuam charitatem exercendam, vnus pro altero patiat: iuxta illud, *Alter alterius onera portare, & sic adimplebitis legem Christi.*

Adde, quod licitum est homini poenas alterius hominis uoluntate, & sua sponte subire, & in propria persona recipere; ergo & Deo absq; nota iniustitiæ, & extra iniuriam alicuius, licitum erit Innocentem pro nocente flagellare, & huius poenam in illum reponere.

Tertiò dico, Credendum esse, Deum huiusmodi flagella hominibus,

Num. 14.

3. Reg. 21.

4. Reg. 1.

2. Reg. 3.

Paruuli aliqui in poenam peccatorum parentum, à Demonibus abrepti sunt, ex D. Grego.

Mirabile factum in villa Tuscia: ex D. Ambro.

Secundum dictum.

Deus in puniendis etiam iustis pro alienis peccatis, iustissimus est.

Licitum est homini, poenas alterius hominis uoluntate, & sua sponte subire.

Tertiò dictum.

Nota.

hominibus, qui peccata, propter quae illa infliguntur non commiserunt, non sine causa aliqua inferre, nempe, ut dictum est, uel ad probationem, uel ad correctionem vitae, uel ad punitionem peccatorum commissorum, uel ad Dei gloriam manifestandam, uel ut poena in longius protrahatur. Quod fit, qñ in alijs personis ipsi peccatoribus coniunctis mala immittit, quorum punitio in penam, & cruciatu eorum qui peccauerunt, grauius redundat. Vti qñ per mortem filij peccatum patris punitur, ut accidit Dauidi, ob cuius peccatu filius ex Bersabe fornicatione susceptus morte percussus est. ut 2. Reg. 12. Sic etiam aliquando peccatum Principis punitur in subditis suis. Propter peccatum enim eiusdem Dauidis, populus suus peste percussus est, ut 2. Reg. 24. & propter peccatum maioris, & patrisfamilias, aliquando tota eius familia flagellatur.

2. Reg. 12.
Peccatu Prin-
cipis, quando
que punitur
in subditis.
2 Reg. 24.

Quemadmodum uxor Abimelech cum ancillis ob scelus detentionis Sarrae uxoris Abrahae plaga magna à Domino percussa fuit, ut habetur. Gene. 20.

Gen. 20.

Quartu distu.
Homo pot. p
aleno pecca-
to pena sub-
ire, & satisfa-
cere.
Thomas Val-
den.
Ad Galath. 3.
1. Corin. 12.
Ad Colof. 1.
Prabatur roni-
bus Prima ra-
tio.
Matth. 9.
Aliena opera
profunt, alte-
ri ad gratia
ex D. Ambr.
& D. Tho.

Dico Quarto, & Ultimo. Hominem posse pro alieno peccato poenam subire, & satisfacere. Quod dictum est de fide, ut in illo articulo, Sanctorum communionem docet Ecclesia, & abunde hanc ueritatem probat Tho. Valden. tom. 2. de Sacramentalibus titulo 10. cap. 100. & ad Galat. 6. & 1. Corin. 12. Apostolus tradit, & apertissime ad Colossenses primo, dicens: *Gaudeo nunc in passionibus pro uobis, & impleo ea, quae desunt passionum Christi in carne mea, pro corpore eius, quod est Ecclesia.* Et id confirmatur rationibus.

Prima. Quia potest unus alteri gratiam primam impetrare de congruo, saltem mediate, iuxta dictum Christi ad Paralyticum Matth. 9. *Videns Iesus fidem illorum, dixit Paralitico, Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.*

Ex quo dicto, Diuus Ambrosius probat, aliena opera bona alteri ad gratiam prodesse; & est doctrina Diui Thom. 1. secundae, quaest. 124. artic. 6. ergo à fortiori, poterunt prodesse alteri ad impetrandum ei remissionem poenae temporalis.

Secunda ratio.
Viuus pot. p
defuncto sa-
tisfacere, fa-
ciendo p illo
suffragia.

Secunda. Potest uiuus pro defuncto satisfacere, faciendo pro illo suffragia, iuxta communem doctrinam Ecclesiae, & Sanctorum, ergo poterit similiter pro uiuo satisfacere, cum utrobique eadem sit ratio, communio scilicet charitatis, quae omnia facit communia.

Tertia ratio.

Tertia. In foro humano apud homines (ubi magis iustitia, quam misericordia locum tenet) potest unus pro altero satisfacere.

A satisfacere. Nihil in re fert, quod debitor soluat creditori per se, uel per alium, modo soluat. Igitur sic apud Deum, cui gratissimum est, quod proximorum onera inuicem supportemus.

Quarta. Quia exemplis quam plurimis compertissimum est in scripturis, Deum ad preces iustorum sapissime placatum fuisse, & iram quam contra alios peccatores conceperat, deposuisse; & sententiam punitiuam reuocasse. Sic Deus Gen. 19. liberauit Iob, propter Abraham, cuius Dominus recordatus fuit, & capit. 20. ubi cum Dominus Abimelech, & domum suam propter peccatum surreptionis Sarrae flagellasset, dixit ad Abimelech: *Nunc ergo redde uro suo uxore, & orabit pro te, quia propheta est.* Sic etiam Salomoni pepercit Deus propter Dauid patrem suum, ut legitur 3. Reg. 11.

Ultima. Thesaurus Ecclesiae (ex quo indulgentiae, & remissiones peccatorum dispensantur à summo Pontifice, & episcopis) non solum conflatur ex infinitis, & inexhaustis Christi poenis, & passionibus; sed etiam ex poenis, & meritis sanctorum. In quo articulo turpiter errauerunt Franciscus Maiorinus, in 4. disti. 19. quaest. 2. Et Durandus distin. 20. quaest. 3. Quamuis enim unumquodque opus ex charitate procedens, & ratione meriti, mercedem, & premium à Deo in propria persona recipiat; nihilominus, quatenus idem opus est satisfactorium, à Diuina prouidentia acceptatur in commodum aliorum fidelium, referuaturque in bonum Ecclesiae, ne suo fructu, & utilitate careat. Sic calamitates, & flagella Iob, cum in statera apposta grauiora essent quam eius peccata, in aliorum satisfactionem; qua ipse non indigebat, rediundabant. Sic etiam Paulus in loco citato ad Colossenses primo *Implebat ea, quae deerant passionum Christi*, id est, satisfactionibus Christi, suas quoque pro illis adiungebat, in quo plurimum gaudebat, dicens; *Gaudeo nunc in passionibus meis pro uobis.*

Igitur unum pro altero satisfacere posse certissimum est. Per indulgentias enim, quarum dispensationis potestas Mar. 16. & Ioan. 20. Ecclesiae Praelatis tradita est, poenae, & satisfactiones, quae in Thesauro Ecclesiae reconditae sunt, suscipiuntur ita applicantur, ut per illarum concessionem fiat uera solutio, & remissio poenarum (in uirtute tamen passionis Christi, & sanctorum) illis quibus applicantur.

Dico quinto. Satisfactionem propriam, homini plus ualere, quam alienam. Explico iuxta doctrinam D. Bonauenturae in 4. distin. 20. & aliorum. Valet opus satisfactorium, quod homo operatur ad tria.

Quarta ratio.
Deus ad iu-
storum pre-
ces saepe pla-
catus est.

Gen. 19.
Genizo.

3. Reg. 11.
Ultima ratio.

Thesaurus
Ecclesiae ex
quo proman-
ant indulgen-
tiae, non solum
ex Christi,
sed etiam ex
sanctorum po-
enis cumula-
tur.

Franciscus
Maiorinus, &
Durandus er-
rauerunt.
Colof. 1.

Quomodo
D. Paulus im-
plebat ea quae
deerant passio-
ni Christi.
Potestas dis-
pensandi indul-
gentias, Eccle-
siae Praelatis
à Christo con-
cessa est.
Matth. 16.
Ioan. 20.

Quintum di-
ctum.
Plus ualeat ho-
mini satisfactio
propria,
quam aliena.

D. Bona.
Valet opus
satisfactorium
quod homo
operatur ad
tria.

Primo ad gratia, & gloriæ augmentum.

Secundo ad sanandum morbum.

Tertio ad soluendum debitum expectato contractu. Medina.

Nota. Ratio disti.

Primum collarium. Mala que Deus pro peccatis peccatoribus mandat, sunt maiora, quam que ipse ultro in penam eorum assumunt.

Secundum collarium. Si satisfaciens habeat maiorem charitatem, quam ille pro quo satisfaciens, quam ille pro quo satisfaciens, quam alter in cuius gratiam satisfaciens. D. Tho. Soto.

Primo ad gratia, & gloriæ augmentum, quod Christi meritis, & nostris proprijs in uirtute passionis Christi, non autem alienis consequimur; nisi de congruo.

Secundo. Ad sanandum morbum, & tamquam medicamentum sanatiuum, & præseruatiuum ad sequelas morbi præsciendas; ad quod etiam prodest Christi actio, & nostra propria similiter, & non aliena.

Tertio. Ad soluendum debitum ex peccato contractum ad quod etiam plus ualet propria, quam aliena satisfactio, ut ait Medina in Codice de penitentia tract. 3. quest. 4. in responsione ad postremum argumentum; quod intelligendum est cæteris paribus, ut inferius dicitur.

Vnde infert, quod si quis uellet pro se satisfacere, non esset ei tanta satisfactio necessaria, quanta esset, si per alium satisfaciat. Cuius rei argumentum est, quod parua penitentia in præfenti uita uoluntariè assumpta, ualet ad remittendum magnam penam debitam in purgatorio; quoniam hæc est à Deo illata, illa uero uoluntariè assumpta.

Ex quo duo sequuntur. Primum, quod magna flagella, seu penæ præfentis uitæ à Deo immittæ, quantumuis patienter sufferantur, minus sunt satisfactoria, quam penæ etiam minima, uoluntariè propria, & ex electione susceptæ, uel secundum canones penitentiales, aut aliæ penæ ex arbitrio sacerdotis iniunctæ. Maiora enim sine dubio solet Deus pro peccatis infligere mala, quam que penitentes sibi assumunt; uel Ecclesia iniungat, puta pestem, bellum, terremotus, febres, & cætera infortunia. Et tamen per has penas longè minores ex electione ab homine susceptas, & præsertim per contritionis dolorem, citius, & perfectius à peccatis homo liberatur.

Secundum quod inferitur est, quod quando is, qui satisfaciens, maiorem charitatem habet, quam ille pro quo satisfaciens, tunc propter illius maiorem charitatem, minor pena requiritur in eo, qui pro alio opera huiusmodi satisfactionis exhibet, quam pro principali. Idco enim proxime dictum est, cæteris paribus, hoc est, æquali charitate existente in utroque. Nam si satisfaciens habeat maiorem charitatem, utique minori pena satisfaciens, quam alter in cuius gratiam satisfaciens, quando maiorem charitatem habet. Est hæc doctrina D. Tho. in terminis in 4. distin. 20. artic. 2. quest. 3. & Soti in 4. distin. 19. quest. 2. artic. 4. dubio ultimo, conclusione secunda. Et dant rationem. Quoniam pena habet uim satisfaciendi, maxime ratione charitatis, qua homo ipsam sustinet, & quia maior

A maior charitas apparet in hoc, quod aliquis pro alio satisfaciens, quam si ipse satisfaceret; Idco minor pena requiritur in eo, qui pro alio satisfaciens, quam pro principali requiritur. Et affert D. Tho. exemplum ex uitis Patrum, ubi de quodam legitur, quod cum fecisset ex feruore charitatis magnam penitentiam pro peccato, quod non commiserat, alteri qui illud perpetrauerat remissum fuit, & reuera ita est. Nam si rogat quis uirum sanctum, ut pro suis peccatis ieiunium faciat, profecto ieiunium illius sancti magis erit satisfactorium, & Deo acceptum ad remissionem peccatorum alterius, quam si ipsemet ieiunaret; & id ratione maioris charitatis illius sancti. Et hoc punctum Medina non animaduertit; & est doctrina Paludani in 4. distin. 20. quest. 3. art. 3. conclusione secunda, & Syluest. uerb. satisfactio.

Sexto dico cum Soto loco citato, & Francisco à Victoria, in summa sacramentorum, de satisfactione, numero 216. & Iosepho Angles, in prima parte Theologicarum questionum in questione de satisfactione, quanta difficultate, conclusione prima. Angelo uerb. satisfactio, numero tertio. Tabi. eod. uerb. Penam, seu satisfactionem que regulariter à sacerdote imponitur penitenti in sacro confessionis, nemo alius pro ipso penitente potest adimplere, & optime id à Soto probatur.

B. Quoniam omnes huiusmodi penæ, in medicina, & tanquam satisfactoria media alterius subsequens peccati, adhibentur; At qui liquidò constat, ieiunium, aut flagellum unius, nihil alteri directè prodesse ad castigationem corporis, & carnis macerationem; sed tantum per accidens, & indirectè; quatenus bona opera alterius, qui est in gratia, de congruo merentur alteri augmentum gratiæ, quod proprium non est satisfacere, sed pro altero mereri.

Secundo probatur. Quoniam huiusmodi multæ sunt opera personalia, que ab ipsismet, quibus iniunguntur persolui debent. Nec id D. Thom. repugnat, cum dicat, non esse permittendum, quod aliquis pro alio penitentiam agat, nisi deficiat aliquis appareat in penitente.

Vnde optime Paludanus in 4. d. 20. quest. 3. & post illum Syluester uerbo satisfactio, nu. 3. distinguit circa hoc. Nam si sacerdos alternatiuè imponat ieiunare per se, uel per alium, ire ultra mare, uel mittere, proculdubio penitens per alium satisfacere potest. Similiter si indifferenter dicat, ieiunare, uel des elemosynam, quamuis per alium non possit ieiunare, potest tamen per manum alterius facere elemosynam. Item si aliquid impostum sit penitenti, quod non possit per se solucere,

Nota bene. Ieiunium sancti uiri pro aliquo peccatore factum, est magis meritorium, quam sit ieiunium illius peccatoris pro se ipso.

Medina. Paluda. Syluest. Sextu disti. Sotus. Victoria Ioseph Angles. Angelus. Tabie.

Primaratio. disti.

Secunda ratio.

Paluda. Syluest.

uere, pata, quia Infirmus, aut moritur, poterit per alium sol-
uere; cum inchoo imponens uerissimiater noluerit eum
obligare ad impossibile, nec ad pœnas purgatorij condem-
nare.

Additio Palu-
dani.

Addit. Paludanus, quod si quis ob nimium amorem carnis
sua uellet facere per alium, quod esset sibi impositum, uique non
satisfaceret. Verum si occupet se in alijs Deo magis acceptis, &
quæ sunt maior a remedia contra peccatum; & ubi hominis il-
lud, quod est sibi iniunctum, nullo facere per alium, uidebitur, quod
sit plena satisfactio apud Deum. Quoniam uidetur etiam esse
uoluntas presumpta imponentis. Et dat exemplum. Si pugnan-
do (inquit) contra hostes fidei, uel predicando, aut peregrinan-
do, aut alijs pijs operibus aque domet carnem, & per alium sit ni-
hilominus opus impositum facere per se, uel de suo, quod alius
uale pro se, uel de suo: & mallet per se, quam per alium, nisi quia
credit istud magis Deo acceptum, tunc omnino uidetur satisfacere.
Quam admodum etiam in humanis, si satisfacis seruis ali-
quid illud magis acceptum esse offensum quam illud quod est im-
positum à Iudice, uel à lege, pro emenda, si & illud uellet facere,
per alium, & seruitorem magis orato illi amico offenso se occupare,
non est dubium, quod satisfacies. Hæc Paludanus, cuius uerba
nec plenè, nec fideliter refert Synesius loco citato.

Syluest.
Septimum di-
citur, quod
Pro mortuo
non pot quis
satisfacere, ni-
si per modum
suffragij.
Sonus.

Ad Primum
argumentum
Respondeo,
primò ex D.
Augustinus.
D. Tho.
Paruuli dece-
dentes in pec-
cato origina-
li, iuste pœna
damni puni-
tur.

Ad primum igitur Argumentum initio quæstionis factum
respondetur dupliciter. Primò cum D. Augustino, quod di-
ctum Ezechielis intelligendum sit de pœna, seu retributione
finalis Iudicij, seu alterius sæculi, secundum quam nequa-
quam filius portabit iniquitatem patris, nec è contra, nisi in
quantum de ipso peccato participauerit; uel intelligendum
de pœna spiritali, seu pœna animæ, qua nemo afficitur, nisi
iob peccatum proprium, iuxta ea, quæ dicit D. Thom. 1. 2.
quæst. 87. artic. 8. & 2. 2. quæst. 108. artic. 4. ad primum. Et sic
paruuli decedentes in peccato originali, iuste pœna damni
puniantur, cum peccatum originale damnum in se, unicui-
que proprium, non imitatione, sed propagatione transfu-
sum, ut decernitur in Concilio Tridentino sess. 5. in Decre-
to de peccato originali.

Ad

A Ad secundum Dicimus cum S. Thom. ibidem, quod pœna
temporali aliquando unus pro peccato alterius punitur, ob
triplicem causam.

Prima est. Quoniam unus homo temporaliter est res alte-
rius, & ita in pœnam eius, ipse etiam punitur. Sic filij (cum
sint secundum corpus aliquid patris) pro peccato patris quæ-
doque puniuntur; & serui cum sint quadam res domini, non
pro peccatis eorumdem, ut dicitur Exodi 20. *Ego sum Deus
zeletes, nisi as inquit arem patrum in filios, in tertiam, & quar-
tam generationem.* Vnde Giezi peccante, ad posteros lepra
transmittitur, ut habetur 4. Reg. 5. sanguis etiam Christi red-
dit obnoxios pœnæ successores Iudæorum, qui dixerunt
Matt. 27. *Sanguis eius super nos, & super filios nostros.* Legitur
etiam Iosue septimo, quod pro peccato Achian Populus Is-
rael traditus est in manus hostium, & primo Reg. 4. populus
corruit in conspectu Philistinorum pro peccato filiorum
Eli. Proles quoque Cham maledicitur ob peccatum sui pa-
tris. Qui cum non posset à Noè maledici, eo quod & ipse
Cham benedictus esset immediatè à Domino, maledictio
Patris sui Noè, in suos potteros dimanauit.

Secunda causa est. In quantum peccatum unius deriuatur
in alterum, uel per imitationem, ut filij cum peccata parentum;
& serui Dominorum imitantur ut audacius peccent, uel per
modum meriti, sicut peccata subditorum merentur. Prælatum
peccatorem, iuxta illud Iob. 34. *regnare facit hominem hypo-
critam propter peccata populi* & Isa. 3. dicitur propter peccatum
Hierusalem daturum esse ipsi Deum Principem inscientem.
*Et dabo (inquit) pueros principes eorum, & effeminati domi-
nabuntur eis.* Vel etiam per aliqualem consensum, seu dis-
simulationem; sicut etiam interdum boni temporaliter simul
cum alijs puniuntur, *quia eorum peccata non redarguerunt,*
ut dicit D. Augustinus lib. 1. de Ciuit. Dei c. 9.

Tertia causa est. Ad commendandam unitatem humanæ
societatis, ex qua unus debet pro alio sollicitus esse, ne pec-
cet; & ad detestationem peccati, dum pœna unius redundat
in omnes, quasi omnes essent unum corpus, ut Augustinus
dicit de peccato Achian, in libro quæstionum super Iosue q. 8.
tom. 4. Atque ex his habetur solutio secundi Argumenti.

Ad Tertium dicimus, discrimen esse inter humanum Iu-
dicem, & Deum. Ille .n. si Innocentem pro alieno peccato oc-
cidat, esset utique iniustus; Deus autem, cum sit Dominus uir-
tutis, & mortis, & omnium bonorum, quæ pro uoluntate dat,
& pro uoluntate potest data reuocare, etiam Iustis citra iniu-
riam,

Vnus pro pec-
cato alterius
punitur tri-
pliciter.
Primò quia
unusquique
homo, tempo-
raliter est res
alterius.

Exod. 20.

4. Reg. 5.
Matt. 27.
Iosue 7.
1. Reg. 4.
Cham quare
non fuit ma-
ledictus, sed
tantum pro-
les eius.

Secundo pu-
nitur quis p-
altero, in qua
tunc peccatum
unius deriuat-
ur in alterum,
uel per imita-
tionem, ut
serui & filij
dum imitan-
tur peccata
dominorum
& parentum.
Iob. 34.

Isa. 3.
D. August.
Tertia causa
ad commen-
dandam uni-
tatem huma-
næ societa-
tis.

Ad tertiam
argumentum.

Nota differ-
tiam inter Iu-
dicem huma-
num, & Deum
quod huma-
nus iudex, si
innocentem oc-
cidit, facit eum
iniuriam, De us
autem non.

riam, nullam iniustitiam facit si latentes pro peccatoribus C
punit.

Nota ex D.
Tho.
Poena damni
punitur aliq
etiam secun
dum huma
num iudiciū
quandoque
sine culpa,
sed non sine
causa, & hoc
tripliciter.
Primo.

Natut autem S. Thom. in dicto arti. 4. in solutione ad se
cundum, quod nunquam secundum humanum iudicium
sine culpa debet puniri aliquis poena flagelli, ut occidatur, uel
mytileretur, uel uerberetur. Poena, uero damni punitur aliquis
etiam secundum humanum iudicium, quandoque sine cul
pa, sed non sine causa. Et hoc tripliciter.

Primò. Cum aliquis ex hoc quod ineptus redditur sine
sua culpa ad aliquod bonum habendum, uel consequendum,
sicut propter uicium lepræ, aliquis arceat ab administratio
ne Ecclesiæ, & propter bigamiam, uel iudicium sanguinis
aliquis impeditur à sacris ordinibus.

Secundò.

Secundò. Quoniam bonum in quo damnificatur, non est
propriū bonum, sed commune; sicut quod aliqua Ecclesia
habeat episcopatum pertinet ad bonum totius Ciuitatis, nō
autem ad bonum Clericorum tantum. Vnde fit, ut iusto iudi
cio Dei ab humano iudice, & si Clerici boni, & iusti sint,
propter Ciuium crimina, honore, & titulo episcopatus, Ec
clesia, & Ciuitas priuentur.

Tertiò.
D. Tho.

Tertiò. Quia bonum unius dependet ex bono alterius, si
cut in crimine lesa maiestatis, filius amittit hæreditatem pro
peccato parentis. Hac omnia ex D. Tho.

Ad Quartū.
Ad Quintū.

Ad quartum. Ex dictis patet solutio.
Ad Quintum ex altera parte, & ultimū, Dicimus quod
charitas facit omnia communia, & compatitur aliorum ne
cessitatibus, ut inquit Paulus 1. Corinth. 13. *In quibus enim
duo homines sunt unum in charitate, unus pro alio satisfacere
potest, ut docet D. Thom. 3. par. 9. 48. art. 2. ad primum, ubi e
tiam dicit, quod non est similis ratio de confessione, & contritio
ne. Quia satisfactio consistit in actu exteriori secundum me
dium, ad quem actum assumi possunt instrumenta, inter quæ e
tiam computantur amici: & licet satisfactio pro peccatis alie
rius habeat quasi materiam, poenas, quas aliquis sustinet pro al
terius peccato; habet tamen pro principio, charitatis habitum
inherentem anima, ex quo inclinatur ad uolendum satisfacere
pro alio; & ex quo satisfactio efficaciam habet. Non enim est
efficax satisfactio, nisi ex charitate procedat. Ita S. Tho. 3. par.
91. 4. art. 1. ad primum. Et ipsamet passio, seu satisfactio, qua
quis satisfacit, siue pro se, siue pro alio, primum quoddam dicitur,
quo se ipsum, uel alium redimit a peccato, & poena, ut in eo
dem arti. 4. habet S. Thom. Hac de hac questione dicta suffi
cienter, & de materia flagellorum.*

1. Corin. 13.
In quantum
duo homi
nes sunt unū
in charitate,
unus pro a
lio satisfacere
potest.
D. Tho.
Difpar ratio
confessionis,
& contritio
nis.
Non est effi
cax satisfac
tio, nisi ex
charitate pro
cedat, ex D.
Tho.

A QVAESTIO NONA.

*Quibus potius sit succurrendum
tempore pestis?*

N hac quaestione, quis ordo in subuentio
ne, & exhibitione operum misericordiae
seruandus sit, est enumerandus; ubi quin
decim dubia satis curiosa explicabun
tur.

Primum. An (cæteris paribus) homo ma
gis teneatur subuenire Auo, quam matri

Varia dubia
exagianda.

Infectis?

Secundum. An in pari extrema necessitate, magis subue
niendum sit matri, quam patri?

Tertium. An magis uxori, quam patri, & matri?

Quartum. An magis filio, quam patri quis succurrere de
beat?

B Quintum. An magis diligendus sit filius, quam uxor.

Sexiam. An iusto patri magis succurrendum sit in extre
ma necessitate, quam extraneo peccatori?

Septimum. An potius melioribus, quam coniunctioribus?

Octauum. An magis diligendi sint, qui nobis secundum
carnalem originem propinquiore sunt, quam alij?

Nonum. An cæteris paribus, potius sit subueniendum pa
tri Heretico, quam extraneo fidei?

Decimum. Si Inimicis Reipublicæ existentibus in extre
ma sit succurrendum?

Vndecimum. Si Inimico, à quo probabiliter quis timet
mortem, laboranti in extremis, tenetur quis benefacere?

Duodecimum. An condemnatis ad mortem, ut fame pe
reant, liceat ministrare cibum?

Decimū tertium. An aliquis in extrema necessitate posi
tus, teneatur cum periculo uitæ subuenire Creditori in ea
dem necessitate posito?

Decimum quartum. An potius subueniendum sit cre
ditori, quam patri, uel consanguineo, æquali necessitate la
borantibus?

Libri Primi, Disputat. I.

Decimum quintum. An extra casum magnæ necessitatis, melius sit opera misericordiæ corporalis exercere erga iustum minus indigentem, quàm erga peccatorem magis indigentem?

PRIMUM DVBIUM.

An cæteris paribus, homo magis teneatur subuenire Auo, quàm Matri Infectis?

VT intimè difficultatis huius nodum dissoluamus, sciendum est, quòd radix decidens hanc quæstionem, est ueritas alterius quæstionis; illius uidelicet qua quæritur, An secundùm naturalem Iustitiam, Nepos ex filio debeatur magis matri, quàm Auo? Ex huius enim resolutione, tanquam ex primò principio, & radice, alterius intelligentia emanabit. Cùmque superioribus annis factò contingeret in Urbe, quæsitumque fuisset, Num mortuo Hæbreo patre, reuente matre Hæbreæ, posset Auus paternus Christianus Nepotem in potestatem suam trahere, & baptizare; multa satis hinc inde ab egregijs Doctoribus super hac re iussu S.D.N. P.Grego. decimi tertij cõscripta fuerè. Inter quos cùm Martinus ab Aspilcueta Nauarrus huic rei insudaret, & ualidissimis rationibus defendere niteretur, eum non esse baptizandum: Dei auxilio, ego Pontificis etiam iussu commotus in dilucidationis palestram istam descendi, tandemque reportata pro mea parte palma, Summoque Pontifice sententiam meam approbante, & confirmante, in Ecclesia sancti Celsi mea manu sacro Dionysij Areopagitæ die, puer baptizatus fuit. Quapropter, quæ super hac re tunc à me scripta, uel adûbrata fuerunt, hoc loco adijcienda esse existimaui. Ex quibus facillimè deprehendetur, cui magis nepos debeatur matri nec, an Auo?

Fuit igitur quæstio, An nepos, attenda naturali Iustitia, magis dandus, & consignandus sit matri, quàm Auo? Et sensus quæstionis est, quis nam in regimine pueri quadriennalis sit præferendus, Auus paternus, an mater?

Et uidetur prima facie, quòd matri sit assignandus.

Primò. Mater est principium coniunctum, & proximum filij, auus uerò remotum, & distans; ergo magis, & prius est assignandus matri. Natura enim prius attingit proximum, quàm distans, immò non peruenit ad distans, nisi per proximum, quemadmodum nec nepos reducit ad Auum, nisi per Matrem.

Se-

Quæstio Nona. 169

A Secundò: Filius est pars matris; & portio eius. Nam 8. Ethic. cap. 17. secundùm philosophum. *Filij sunt quasi partes seientia & parentum*, Aui uerò nequaquam, igitur debetur matri. Probatur Consequentia. Pars enim impulsu naturali tendit ad totum, & in toto quiescit, & conseruatur, ex quarto, Physicorum.

Tertiò. Filius est quædam res matris, & est quid matris, non autem quid Aui; à Matre igitur sine iniustitia auferri, non potest: Vnde infert S. Thom. 2. 2. quæst. 10. articu. 12. & Anton. 2. par. quòd sicut puer quando à parentibus non distinguitur secundùm corpus, continetur in utero matris; ita postquam egreditur, antequam usum rationis habeat, continetur sub parentum cura, sicut sub quodam utero spiritali.

Adde, quòd ante usum rationis, puer est sicut animal irrationale, bos, canis, vel equus. Vnde sicut bouem matris non licet accipere, inuita matre; sic nec filium ante usum rationis.

Quartò ex Amore naturali. Ratio naturalis docet, ut magis beneuolo, & amantiori res potius commendentur; at qui matres magis amant filios, quàm patres, & consequenter, quàm Aui, iuxta Philosophum, Ethic. cap. 12. & 9. cap. 17. Laboriosior est enim generatio matrum, & magis sciunt, quòd sunt ipsarum filij; ergo conuenientius, amantius, & perfectius ab eis regentur, quàm ab Auo. Natura namque ex possibilitibus semper, quòd melius est operatur.

Quintò ex educatione. Educatio filiorum naturaliter est propria matris, sicut patris est erudire, ut ait Arist. 1. & 3. cap. æcon. Igitur matri est filius relinquendus, præsertim cùm sit adhuc puer.

Sextò. Quia aliàs sequeretur, quòd Auus posset offerre filium Baptismo, & Monasterio, inuita matre, quòd uideretur falsum.

Septimò. Quia maior cultus, & obsequium debetur matri, quàm alijs, ut habet S. Tho. 2. 2. q. 102. ar. 3. ad 3. igitur, &c.

In contrarium est, quòd Auus est radix, & origo sanguinis, & est principium essendi omnibus inferioribus, ergo & gubernationis, quòd & iusgentium, & Ciuile confirmat.

Pro decisione supponenda sunt duo. Primum, quòd ex eo quòd aliquis est principium alterius, per se, & naturaliter ei conuenit, ut curam, & regimen illius habeat. Quòd dictum est expressè S. Tho. 2. 2. q. 189. ar. 6. in corpo. & 1. par. q. 103. ar. 5. Eiusdem enim est rem producere, & eam gubernare. Vnde

Y inter

Secundò.
Arist.

Tertiò.

D. Tho.
D. Antoni.

Quartò ex
amore natu-
rali.

Arist.

Quintò ex e-
ducatione.

Sextò

Septimò ex
cultu & maio-
ri reuerètia.
Opposita sen-
tentia,
Auus est ori-
go sanguinis.
Nota Primò.

D. Tho.

Nota pro in-
telligentia ti-
tuli.

Narratur ca-
sus Romæ de
census.

Nauarrus in
hoc casu par-
ticulariter
scripsit.

Auctor, Pal-
mam in hac
materia re-
portauit Ro-
mæ.

Probatur pue-
rum deberi
magis matri
quàm Auo.
Primò.
Natura prius
attingit pro-
ximum, quàm
distans.

inter rationes Divinae providentiae, & gubernationis est hæc potissima, quod sit omnium causa, & principium. Secundum eandem enim rationem competit Deo esse gubernatorem rerum, & causam earum. *Et patrius legibus, Statuti sunt gubernamur, in quantum patria est nobis quoddam effendi principium.* Sic S. Tho. 2. 2. q. 101. ar. 3. ad ultimum, ergo causa, seu ratio quare quod cura unius naturaliter alicui competat, est quia unum est principium, alterum principiatur, illud causa, hoc effectus, illud origo, hoc ex origine, illud communicas esse, hoc habens esse communicatum ab illo. Ex hoc fundamento duo sequuntur.

Primum Corollarium.
Quod est principium per se filiorum ei conuenit filiorum cura.

Arist. Parentes sunt causa essendi, alimentum, & educationis.
Secundum corollarium.

Mater est principium generationis passiuam; pater vero actiuum.

5. Metaph. tex. 1.
1. De gener. anima. ca. 19. & 20.
2. De gener. anima. cap. 4. D. Tho.
Ratio principij actiui, naturalior est generationis passiuæ.
D. Tho.
Pater dat effectum specij, mater autem materiam informem.

Primum est, quod cum parentes in quantum huiusmodi, habeant rationem principij, per se illis conuenit, ut filiorum curam habeant. Ita docent D. Tho. 2. 2. q. 101. ar. 2. in corp. & ad 2. *Pater (inquit) habet rationem principij, filius habet rationem à principia existentis. Ideo per se patri conuenit, ut subueniat filio. Et propter hoc non solum ad horam debet ei subuenire, sed ad totam suam vitam, quod est thesaurizare. Vnde ex aduerso filius debet patri, quod decet patrem in quantum pater est, qui cum sit superior, quasi principium filij existens, debetur ei à filio obsequium, & reuerentia.* Idem art. 3. *Pater est principium commutabile producess in esse & gubernans.* Et q. 102. ar. 1. in corp. dicit, quod *Pater est principium & generationis, & educationis, & disciplinae, & omnium, quæ ad perfectionem humanæ uitæ pertinent.* Idem ar. 3. eiusdem quæst. in corp. & ad 2. & Philof. 8. Ethic. cap. 12. *Parentes sunt causa essendi, alimentum, & educationis.*

Secundum quod sequitur est, quod quanto quis hæt excellentiorem, & perfectiorem rationem principij, tanto magis, ac principalius cura filiorum ei debetur, ut de se pater graduado. Quocirca si fiat comparatio inter patrem, & matrem, cum mater sit principium generationis passiuum, pater vero actiuum, ut pater 5. Metaph. tex. 1. primo de generati. Anim. cap. 19. & 20. & 2. cap. 4. S. Tho. 1. 2. q. 81. arti. 5. 2. 2. q. 26. ar. 10. quodlib. 6. q. 10. ar. 18. Ratio autem actiui principij sit excellentior, ac eminentior, quæ passiuæ, sit, ut regimen filij iure naturæ magis ad patrem spectet, quæ ad matrem, simpliciter loquendo; quæ ad modum pater per se magis est diligendus, quæ mater. S. Tho. 2. 2. q. 26. ar. 10. de dato casu, ceteris paribus, prius patri, deinde matri subuenire debet, ut infra dicitur, dubio secundo, cum ab illo magis dependeat, quæ ab ista, & plura, & maiora receperit ab eo beneficia, quæ a matre. Pater enim dat effectum specij, videlicet formam, mater vero materiam informem.

ut ait

Aut ait Arist. 1. de Gene. Anim. c. 19. S. Tho. dicto, ar. 10. ad 1. & 8. Ethic. lect. 12. Dar deinde eruditione, atq; alia. Tum est, quia pater dirigit filium ad altiore finem, & terminum, disponendo actiones eius, vel ad sciencias, vel ad artes, vel ad alia humana munera. Tum est ratione sexus. Viri .n. est regere, & ordinare, habetq; ratione constantioris, & rationabilioris regiminis. Deniq; probatur ratione legali. Eo quod non matris, sed patris familia, sequatur, & c. lege Buridani, q. 17. super 8. Ethic. Dixi, simpliciter loquendo, quæ si quid, & ad tempus, ratione videlicet, infantia, propter corporis educationem; quæ .f. quasi modo genti infantes lac concupiscunt, matri naturaliter est retinendus, quarum propria est educatio, ut ait Arist. 1. economico rum; Vnde lex huiusmodi tempus determinat optimè, vsque ad triennium, l. nec filium, C. de patr. pote.

Hinc sequitur et, grauius errasse Innocentium, & Panor. in c. 2. de regularibus, c. 2. nu. 6. affirmantes, *Deum sine distinctione præcepisse filiis honorare patrem, & matrem.* Hoc .n. falsum est. Quia, cum quæ à Deo sunt ordinata sint, & in amore, & in obsequio, & obedientia materna, & paterna debeat esse ordo, pater præferatur, iuxta S. Tho. dicto artic. 10.

Secundum supponendum principaliter est, quod si fiat comparatio inter Auum, & matrem, sic ex certis ad incerta est discurrere. Certum est in generatione matrem se habere ut recipiens, Auum, ut agens. Virtus .n. actiua existens in semine patris, quæ est huius hominis propinqua ratio seminalis, deriuatur originaliter ab Auo, ut ait S. Tho. 1. par. q. ultima ar. vlti. ad 2. & ad ultimum, Et Aug. 10. super Genes. ad litteram, dicit: *omnes fuimus in Adam non solum secundum corpulentam substantiam, sed etiam secundum seminales rationem.* Hinc est, quod in scripturis dicitur, Auum generare nepotem, ut patet Matth. 1.

Secundo certum est, quod mater est propinquior, & magis coniunctum principium, quæ Auum. Patet, quia inter matrem, & filium nihil mediat, & inter Auum, & Nepotem mediat pater. Tertio certum est, quod quæuis mater sit magis coniunctum principium, non tamen est eiusdem rationis, & ordinis; sicut nec materia, & agens.

Quarto certum est, quod in Auo est perfectior, & excellentior ratio principij, quæ in matre. Quibus certis suppositis, sequitur euidens conclusio, quæ talis est.

Secundum legem, & Iustitiam naturalem, mater non est præferenda Auo paterno in cura, & regimine Nepotis. Probatur Conclusio.

Primum Auum patremus est naturale principium essendi nepotem

Y 2 ti, &

Arist. D. Tho. Pater dirigit filium ad altiore finem.

Viri est regere, & ordinare.

Probatur ratione legali. Buridana.

Quare pater dum est paruulus, matri est relinquendus.

Arist. Panormit. Nota Secundo.

Virtus actiua existens in semine patris, deriuatur originaliter ab Auo.

D. Tho. D. Aug. Quare in scripturis Auum dicitur generare nepotem.

Matrem quæ sit magis coniunctum principium quæ Auum.

Matrem quamuis sit magis coniunctum principium filij, quæ sit Auum; non tamen est eiusdem rationis, & ordinis.

In Auo est perfectior, & excellentior ratio principij quæ in matre.

Probatur Conclusio.

Primum

Libri Primi, Disputat. I.

ti, & magis principii, quā mater, ergo illi potius, q̄ huic cura eius debet. Hic discursus est notus ex fundamento prædicto.

Secundò. Auus est caput, origo, & fons totius consanguinitatis, sanguinis, esse, & existentie, ergo & gubernationis.

Primum. n. in unoquoq; genere, oportet esse mensuram aliorum, à quo cetera regulantur, & diriguntur, ut dicitur, 8. Metaphi.

Tertiò. Mater in filium nullā hēt prātem nec naturalem, nec Ciuile, nisi in defectum. Vel. n. haberet prātem Dñicā, uel tutoriam, uel coniugalem, uel patriam, iuxta Palud. in 3. d. 29. q. 3. ar. 1. Sed nulla harum reperitur in matre, existente Auo, igitur nec regimen, nec gubernatio, nec dispositio, seu ordinatio super filium, nec quantum ad personam eius, nec quantum ad bona ipsi debetur. Quapropter iure subtrahitur ei à lege, & Auo committitur.

Nec rectè dici pōt, hēre matrē prātem naturalem dirigendi infantē (quā ad diuinā) qm̄ S. Tho. loc. cita. semp̄ asserit, *filium esse sub cura parentū, i. patris*; nec unq̄ mentionē facit de matre.

Quartò. Si deberet hęc cura matri, esset q̄ iure sanguinis est magis proxima, & cōiūcta; sed hoc nō obstat pp̄ quatuor.

Primò. Quia quāuis ita sit, nō tñ excedit gradū, & influētiam passiuū principij; & materia; Vnde semper remanet respectu actiuū principij in imperfectiori, & remotiori gradu, D quoad gubernationem.

Secundò. Quia tunc alter duorum fratrum, qui sunt propinquiores inter se se, quā Auus posset iustius secundum naturalem rationem, alterius curam sibi uendicare, quā ipse Auus, quod uidetur falsum.

Tertiò. Quia magis proximus iure sanguinis non semper hēt regimen, & gubernationē eius, cui est magis cōiūctus; ut optimè notat Palud. ubi supra. Imò fm̄ leges, Tutores extranei dantur, seclusa matre, uel fratre, uel patruelo, &c.

Quartò. Quia postea hac maiori cōiūctione; nō sequitur talis gubernatio, secundū leges, ut patet de patre, uiuente Auo.

Quintò principaliter. Quia Patri uiuente Auo, non debetur secundum leges talis cura, ergo multo minus Matri.

Sextò. Quia conuenientius est, ut talis puer tradatur curæ Aui, ratione sexus, ratione etatis, & ratione religionis, id est, quia uir, quia senex, quia Christianus est.

Septimò. Auus est tanq̄ causa cōis, uniuersalis, & superior iuxta Philos. *virtus autem uniuersalis, prior est, & magis ei subdantur inferiora*, iuxta S. Tho. 2. 2. q. 102. ar. 3. ad primum.

Octauò. Quod sicut maiori prāti magis tenet homo obedire, q̄ inferiori. S. Th. 2. 2. q. 104. ar. 5. ita magis Auo, q̄ Matri.

Nonò

Secundò.
Auus est origo & fons totius consanguinitatis.
Primum in unoquoq; genere, est mensura aliorum.
Arist.
Tertiò.
Paluda.

Mater nō habet propriam potestatem naturalem dirigendi infantem quantum ad diuinā.
D. Tho.
Quartò.

Quintò.
Sextò.
Virtus uniuersalis subditur inferiori.
D. Tho.
Septimo.
Homo magis tenetur obedire maiori potestati, quā inferiori, ex
D. Tho.

Quæstio Nona.

171

A Nonò. Gubernare est ordinare aliquem ad debitum finem S. Thom. 2. 2. quæst. 102. artic. 2. sicut Nauta gubernat nauim, deducendo illam ad portum; omne autem mouens habet excellentiam quandam, & uirtutem super id quod mouetur; quæ quidem duo uiri propria sunt, non mulieris.

Decimò. Quemadmodum hæc habet princeps in Ciuitate, ita pater in familia, quæ est pars Ciuitatis; sed in Ciuitate primo, & supremo Principi summa debetur obseruantia, timor, & obedientia, ergo & in familia primo patri, qui Auus est, pietas, & obedientia ante alios debetur. Nunc ad argumenta.

Ad Primum, iam responsum est. Quod propinquitas sanguinis non est ratio, & causa gubernationis, sed esse principium, & magis principium, quā alterum in essendo. Vnde de ei, qui magis distat à ratione principij, sicut matri, minus principaliter conuenit gubernare.

Ad Secundum, & Tertium dico, quod imò nepos est quid Aui, quoniam in illo præfuit secundum seminalem rationem; sicut omnes homines sunt filij Adæ, ut D. Augustinus, & Doct. docent, & signanter S. Doctor, prima par. quæst. 119. ar. 2. in corp. & ad secundum, Vnde *Nepos Auo assimilatur per se, matri uero per accidens*, ut idem Doctor tertio sentent. dist. 15. quæst. 1. artic. 3. quæstionum. 2. & 4. d. 40. quæst. 1. ar. 2.

Ad Quartum dico primò. Quod ratio gubernationis naturalis non deriuatur, nec mensuratur ex amore, sed ex hoc, quod aliquis est principium generationis.

Secundò dico. Quod Amor matris est dulcior, & tenerior, amor uero uiri est perfectior, & constantior. Lege Buridanum, ubi supra.

Ad Quintum respondeo. Quod puer relinquendus est usque ad triennium in potestate matris, nisi ipsa sit suspecta, quod insidietur uitæ pueri, ut iura dicunt. Glosa uers. post triennium, cap. ex litteris de conuers. Insid. leg. nec filium, C. de patr. pote.

Ad Sextum dico. Quod Auus, inuita matre potest offerre filium Baptismo, ut conuincitur ex textu c. *ex litteris*, de Conuersione Infidelium. Neq; uis facienda est, quod loquatur in patre, non in Auo. Quoniam omnes rationes expressæ in eo textu, optimè ad Auum applicari possunt; quo casu rationes dicto præualebunt. Nam ratio est illa, quæ regit dictum, & illud ampliat, nō dicitur rationē. I. cū pater §. dulcissimis, & ibi Bartolus de leg. 2. l. regula §. ultimo. ff. de Iur. & fact. ignor.

D. Tho.
Omne mouens hēt excellentiam, & uirtutē quādam super id quod mouetur.
Decimò.

Ad Primum argumentū.

Ad Secundū.

D. Tho.
Nepos assimilat Auo p se, matri uero p accidens.

Ad Quartū.

Ad Quintū.
Puer relinquendus est in potestate matris usque ad triennium, nisi ipsa uis ueritatis insidietur.
Glos.

Ad Sextum.
Auus inuita matre pueri potest offerre baptismo.
Bartolus.

Prima ratio textus.

Prima ratio expressa in eo textu est ratio patrie potestatis, C & quod filius patris, non matris familiam sequitur: sed huiusmodi ratio militat etiam in Auo. Nepos enim ex filio in potestatem Aui est. Institut. quibus modis ius patrie potestatis soluitur §. nam mortuo, in princip. & ibi glossa in verb. patre, & quod filius, mortuo patre, remaneat sub potestate Aui paterni, & non matris; est textus expressus Institutioni. de patr. potesta. §. ult. & l. iusta, ff. de verb. signi. l. si maritus C. de patr. potesta. l. mulierem C. de adoptioni. l. nulla ff. de suis, & legiti. §. nemine.

Ius Aui in Nepotem non solum est de iure Ciuili, sed et de iure naturae.

Est autem hic animaduertendum, quod ius Aui in nepotem non solum est de iure Ciuili: uerum prouenit ex iure Naturae, & ex iure sanguinis, quod est immutabile. Quonia nepos ab illo descendit, ut a causa, & origine, sicut superius expositum est. Vnde, quamuis patria potestas, quantum ad aliquos effectus, sit ex iure Ciuili; originaliter tamen prouenit ex iure naturae. Nec comparatio fieri debet inter ius naturale matris, & patriam potestatem Aui; sed inter ius naturale matris, & ius naturale Aui; & proculdubio fortior, & potentior est actio naturalis Aui in puerum, quam matris: sicut principalior pars pueri est anima, quam corpus in forma.

Patria potestas, originaliter prouenit ex iure naturae.

Cum igitur apud Auum, & non apud matrem sit legitima potestas in hunc puerum, cum habeat a lege, & a Naturae ius, & auctoritatem in illum; sequitur, quod licite potest ad se illum trahere, & baptizare. Non enim alia ratione probat S. Tho. 2. 2. q. 10. ar. 1. 2. & quodlib. 2. ar. 7. & quodlib. 3. ar. 1. 1. quod inuito patre non debet baptizari, ne uoletur iniustitia, & ordo naturalis, secundum quem sub cura patris existit.

Apud Auum est legitima patria Potestas, non autem apud matrem.

Cum puer inuito patre baptizari non debeat ex D. Tho.

Secunda ratio in eodem textu expressa est. Quoniam infans non debet remanere apud eam, qua posset illum inducere ad infidelitatis errorem; sed ista ratio militat et in proposito, ergo & dispositio militare debet, Vulgat. l. illud, ff. ad legem Aquilia.

Secunda ratio textus.

Tertia ratio est fauor fidei Christianae, quae pariter in casu isto locum habet. Semper enim in fauorem fidei est inclinandum, maxime ubi ansa aliqua, & uoluntas exhibetur. tex. in d. cap. ex literis, & Glossa ibi. cap. gaudemus, de diuort. & Soto in 4. d. 5. q. unica, artic. 10. Maxima enim ratio est illa, quae pro religione facit. l. sunt personae, ff. de relig. & sumpt. funerum.

Tertia ratio est fauor fidei. Glossa Soto.

Quarta ratio. Concil. Tolet.

Accedit ad praedicta quarta ratio, ex Can. Iudaei, 28. q. 1. Vbi Concilium Toletanum decernit, quod a matre ueniente ad Baptismum, remanente patre in infidelitate, proles debetur matri, & deo baptizari, non obstante principaliori, & naturali actione patris in filios, igitur multo magis, renuente matre,

Matre ueniente ad Baptismum, Patre in sua infidelitate remanente, proles debet matri.

A tre, quae nullam in filios habet potestatem, maxime Auo uolente, qui locum patris a iure, & a natura obtinuit; proles Auo deberetur, & debet baptizari. Vbi enim est potentior causa, ibi debet esse potentior effectus operationis. Bald. in l. hoc iure, de Iustitia, & iure.

Vbi est potentior causa debet esse potentior effectus operationis. Baldus.

Probatur quinto. Quia gratia non destruit naturam, sed illam supponit, & perficit, ut ait S. Tho. 1. par. q. 1. ar. 8. & 2. 2. q. 26 ar. 9. ad 2. & 3. par. q. 71. ar. 1. ad 1. Sicut neque lex euangelica legem naturae tollit. Caic. 2. 2. ubi supra. Cum igitur lex naturalis, nepotem in potestatem Aui constituat, lex fidei non debet illum ab eo subtrahere, sed reponere, & baptizando perficere.

Quinta ratio. Gratia non destruit naturam.

D. Thom. Lex Euangelica non tollit legem naturae.

Sexta ratio. Firma, & constans est doctrina Theologorum, quod si Eua peccante, Adam non peccasset, filij eorum peccatum originale non contraxissent, Ad Rom. 5. In quo omnes peccauerunt. S. Thom. 1. 2. q. 81. ar. 5. & 2. sent. d. 3. 1. q. 1. ar. 2. ad 4. & 4. d. 1. q. 2. ar. 2. q. 2. ad primum, & de malo q. 4. ar. 7. ad quartum & quintum, & ad Rom. 5. lect. 3. & 1. Corin. 15. lect. 3. Cuius dicti ratio a priori est illa de principio actiuis, & passiuo generationis; quamuis Euae peccatum grauius fuerit, quam peccatum Adae, ut ait S. Thom. 2. 2. q. 163. ar. 4. 2. sent. d. 22. q. 1. ar. 3. Turrecr. super cap. illud autem aduertendum, d. 40. num. 6. Rationes igitur desumptae ex Deo, ex gratia, & natura, non matrem attendunt, sed patrem. Et confirmatur. Nam si quis etiam ex carne matris miraculose formaretur sine semine (quod accidit in Christi generatione) nequaquam peccatum traduceret. Adde, quod si Eua non peccasset, & Adam peccasset, peccatum sequi uisisset. Quem admodum igitur in perditione humani generis, filij non sequuntur matrem, ita & in casu nostro regenerationis per Baptismum, hic puer matrem sequi non debet, quauis fauore Religionis mater Christiana trahat filium, ut dictum est.

Sexta ratio. Nota pulcherrationem. Rom. 5.

D. Tho. Ratio disti. Euae peccatum grauius fuit quam peccatum Adae, ut ait D. Thom. Turrecr. Confirmatur.

Septima ratio. Marci 10. Matth. 19. Luc. 18. Christus indigne tulit comminantes discipulos offerentibus paruulos, ut imponeret eis manus; dixitque; *finite paruulos uenire ad me, & ne prohibueritis eos. Talium est enim regnum Dei.* Eos igitur, quos Deus, & natura uocant, & offerunt ad Baptismum, prohibere impium, iniquum, & sacrilegum est, diuinaeque indignatione, & obiurgatione dignissimum.

Si non quis est ex carne matris sine semine miraculose conciperetur, nequaquam traduceret peccatum originale. Peccante Adamo est si Eua non peccasset, peccatum sequutum fuisset.

Neque huic decisioni obstat Bulla Martini 5. quae dicit, *quod inuito patre, & matre, filij non sunt baptizandi*: Haec enim intelligenda est secundum regulam iuris communi, & praeter quam praedicta Bulla loquatur, quoniam pater est superstes. Dicimus, quod appellatione parentum uenit Auus dicta, l. iusta, ff. de verb. signif.

Septima ratio. Marci 10. Matth. 19. Lucae 18. Bulla Martini 5. non obstat dicto Auctoris.

Bulla intelligitur secundum ius commune. Auus uenit appellatione parentis.

Quod fit volente Auo nō fit inuitis parētibus, quia Auuus venit appellatione parentis ex. Paluda.

Quomodo intelligat ly, inuitis parentibus. Duran. D. August. Caiet. doctrina nō obstat.

Nota vnum, qd Dns, quantumcūq; potest auferre filiū a seruo, nō tñ potest illum seruo inuito baptizare.

Ablatio ciuili non tollit ius parētū in filios erga diuina.

Nota. Pater quantum ad ea quae sūt diuini iuris, est immediatus curator, & gubernator pueri. D. Thom. Auuus cōtradiciente Patre pueri, nō potest filiū impuberem offerre religioni.

Syluest. 2. ad Tim. 1.

D. Chrysof. Nota.

Syluest. Armilla.

Nec quod fit, volente Auo, dī fieri inuitis parētibus; Imò, vt optimè norat Palud. vbi supra, in tali casu appellatione parentis non venit Mater, sed Pater, & Auuus; cūm mater nullam habeat in filium potestatem.

Adde, qd ly, *inuitis parentibus*, nō est accipiendū stricte, sed sensus est, inuitis parentibus, vel tutoribus, seu alijs habentibus curā eorum. Ita Duran. 4. d. 4. q. 6. nu. 9. & D. Aug. epist. 23.

Neq; obstat secundò doctrina Caiet. 3. par. q. 68. art. 10. ubi supra, & in 2. 2. q. 10. ar. 12. Vbi hēt, *quod haec consequentia non valet. Pater potest licite auferri, & rapti, ergo potest licite baptizari, sicut in simili. potest filius serui licite ad Dominum trahi, inuito parente, non tamen sequitur, ergo ex eo inuito baptizari. Nā fit transitus ab eo, qd licet iure Ciuili, ad ordinem iuris naturalis, & diuini: & ab illo, quod est per se, ad illud, quod est per accidēs. Nam Dominus per se loquendo, quantumcūq; possit auferre filium a seruo; nō tamen potest ea ratione auferre illum, ut baptizet. Quia Baptismus, & ablatio sunt diuersi iuris. Nam Baptismus iuris est Diuini, & per hoc ad patris ius spectās; ablatio vero Ciuilis est iuris, & per hoc ad Domini ius spectat, & propterea falsum est, qd liceat ablati filium a seruo baptizare inuitis parentibus. Ablatio n. Ciuilis, nō tollit ius parentū in filios erga diuina.* Hæc Caiet. Ergo à simili in casu nostro, quamuis ad Auum trahatur iure patriæ potestatis, non tñ inuita matre erit baptizandus, quia s̄m parentū dispositionem, sūt circa pueros diuina agenda. Non (inquam) obstat hæc doctrina. Quā non est simile exemplum de Dño, & Auo. Nam in illo est tantum ordo, & ius ciuile; in isto, ordo, & ius naturale, etiam quoad diuina circa puerum agenda.

Et aduerte, qd s̄m ea, quae colliguntur ex D. Tho. in 3. par. locis citatis. Pater quantum ad ea quae sūt diuini iuris, est immediatus curator, & gubernator pueri; Vñ Auuus nō potest (cōtradiciente patre) filiū impuberem offerre religioni, ut ait Syluester uerbo patriæ potestas: uerū non superflite patre, toni ius in puerum tam circa naturalia, quam circa diuina, residet in Auo; nec mater attenditur nisi in fauorem fidei: quē admodum ex facto D. Timothei confirmatur, qui Auam, & matrem conuersam sequitur est, ut patet 2. ad Timoth. 1. relicto patre in Gentilitium impietate, & errore, ut scribit D. Chrysofostomus homil. de nomine Abraham.

Nec obstat cōis doctrina, qd Auuus, inuita matre nō possit filiū offerre Monasterio, quē admodū nec p̄ ipse, inuita matre. Ita Innoc. & Panormita. ca. 2. de regularibus nu. 6. Syluest. verb. patria prās, & Armilla eod. verb. & rōnem assignant.

Quia

A Quia in re communi, potior est conditio prohibentis. Nam dicimus, quod non est eadem ratio de Baptismo, ac de monasterio: cum baptisimus sit ianua salutis, & simpliciter ad uitam æternam necessarius; monasterium uero nequaquam. Vnde fauor religionis christianæ hoc concedit Auo, etiam exclamante matre, quemadmodum idem Ius matri concedit, & tribuit, etiam reuente patre. Ratio autem illorum soluitur. Quoniam intelligenda est illa regula; quādo res illa est æquē communis, ac de pari; At supra ostensum est, quod puer magis est debitus auo, quam matri. Nec uerum est, quod mater, inuito Auo, uel patre, possit offerre, uel reuocare filiū à monasterio, non obstante patria potestate, ut ibidem Innocentius asserit, ut est Glosa can. 2. 2. quæst. 1. uerbo mater, quæ dicit, *mater non posse filium religioni tradere.* Et est expressa sententia Archidia. ibidem, & Panormita. in d. capit. 2. de regular. num. 6. quidquid dixerit glossa in can. 1. uerb. aut uerb. 20. quæst. 2. Ratio autem, quæ mouet Innocentium uana est; quamuis Panormitanus appellet illam singularem, nec obliuioni tradendam, uidelicet, quod in spiritualibus magis est obseruanda ratio naturalis, quam Ciuilis. Nam patria potestas est de iure Ciuili; naturaliter autem filius est obligatus obedire matri, sicut patri. Vnde Deus sine distinctione præcepit, patrem, & matrem honorari. Hæc ille; sed in primis falsum est, quod ex æquo filius teneatur obedire matri sicuti & patri. Inter hos enim debet esse ordo honoris, obedientiæ, & dilectionis, & semper pater præfertur, ut ait S. Thom. 2. 2. quæst. 26. artic. 10. Immo & ipsa uxor est sub uiro. *Mulier enim caput est uiri, uiri autem Deus,* ut ait D. Paulus. Eph. 5.

Secundò quod in spiritualibus ratio ciuilis locum non habeat, non omnino uidetur probari. Nam Gregorius Nonus in capit. ex litteris pro Baptismo communis prolis, Prima ratio quā assert, est ratio patriæ potestatis, quam etiam considerat Panorm. ubi supra, & S. Thom. quodlib. 2. quæst. 4. artic. 7. in responsione ad primum, utitur argumento paternæ potestatis, & in argumento: Sed contra.

Tertiò, quia non rectè se fundat Innocentius in regula illa, quod in re communi potior est conditio prohibentis, tum quia, quando non est æquē communis res, ut dictum est, uoluntas prohibentis non attenditur; tum etiam, quoniam regula fallit in Baptismo, ut clarè patet in dicto can. Iudæi 28. quæst. 1. *Vbi in communi prole redamantis actio non admittitur.* Ex doctrina ergo tradita apparet resolutio eius, quod in principio huius dubij quærebatur, cuius magis

In re communi potior est conditio prohibentis.

Fauor Religionis Christianæ, concedit Auo ut inuita matre trahat puerū ad se. Superior regula quomodo sit intelligenda.

Glos. Archidia. Panormita. Glos.

Patria potestas, est de iure Ciuili. Reprehenditur Innocentius dum ait equaliter nos teneri obedire matri ac Patri. D. Tho. Ephes.

Regula illa, scilicet quod in re communi potior est conditio prohibentis, fallit in multis, & particulariter in Baptismo.

Libri Primi, Disput. I.

Ratione conjunctionis magis est diligenda mater quam Auus, & uxor quam Pater & mater, tamen ratione obiecti magis est diligendus Auus. ex D. Tho.

magis subueniendum sit Auo, uel matri. Sicut enim maiora beneficia ab Auo recipimus, ita maius debitum naturale erga illum præponderat. Et quamuis ratione conjunctionis sit magis diligenda mater quam Auus, & uxor, quam pater, & mater; tamen ratione boni, seu obiecti dilectionis, quod est bonum, magis est diligendus Auus, quam mater; sicut parentes, quam uxor: quia diliguntur sub ratione principij, & excellentioris cuiusdam boni. Quod dictum elicatur ex D. Tho. 2. 2. quæst. 26. artic. 9. & 10. & hæc de primo dubio.

SECVNDVM DVBIVM.

An in pari extrema necessitate magis subueniendum sit Matri, quam Patri?

D. Tho.

S. Thom. 2. 2. quæst. 26. artic. 10. & 3. distin. 29. artic. 7. ad quartum, & quintum: & ad Eph. 9. lect. 7. docet, quod per se loquendo, uidelicet de dilectione patris in quantum pater est, & matris in quantum est mater, magis est diligendus pater, quam mater. Quoniam cum hæc duo diligantur ut quædam principia naturalis originis, & ut causa essendi, illud erit magis diligendum, quod excellentiorem rationem principij obtinet; Et cum pater sit principium per modum agentis, mater uero per modum patientis, & materia, qua infimum gradum inter principia obrinet; pater erit magis, & per prius diligendus. Mater enim in hominis generatione, materiam corporis informem, & rudem ministrat; qua per uirtutem formatiuam in semine patris existentem, formatur, actuatur, distinguitur, ac ad susceptionem animæ rationalis, qua deorsu aduenit, proxime, & ultimo disponitur. Cum itaque maiora beneficia a patre, quam a matre filius suscipiat (ab illo enim esse specificum, rationale, ab alio distinctum, atque bonum formæ adipiscitur) sequitur necessario, quod pater maiori dilectione est prosequendus quam mater, & consequenter in pari necessitate tam spirituali, quam corporali, potius patri, quam matri est succurrendum.

Maiora beneficia suscipit filius a Patre quam a matre.

Post positio amoris circa patrem & matrem, non facit peccatum mortale.

Mater quandoq; utilior est filio quam Pater.

Verum huic doctrinæ, duo sunt addenda. Primum sit, quod qui præter mitteret hunc ordinem, licet graue ueniale committeret peccatum, non tamen meo iudicio peccaret mortaliter, præsertim si aliqua inter patrem, & matrem disparitas intercederet. Vti si filio uita, & salus corporalis matris, magis proficeret, ut puta si pater octagenarius esset, & proximus interitui, uel si in infirmitate, seu notabilem depressionem sui status incidisset; mater uero ad promouendum filium ad bona

Quæstio Nona.

A bona fortunæ, & ad amicitiam, & famulatum maguatorum aptior esset. Alterum est, quod potest esse tanta distantia uirtutis, & malitiæ inter illa duo, ut amicitia, quæ etiam debetur secundum generationis rationem, soluat, & minuat, reddatq; minus amabile, & consequenter minus obliget ad succurrendum illi, qui alias, attenda præcisè amicitia originis, magis amandus, & subleuandus esset.

Dominicus Bañes, in comment. super dicto artic. 10. 2. 2. q. 26. exemplificat, quando mater erga filios in temporalibus, & spiritualibus ualde benefica, & proficua esset. Pater uero inuisus, & negligens circa curam filiorum. Similiter etiam, inquit, in ordine ad bonum commune, possunt esse aliquæ rationes in patre, quæ non sint in matre. Hæc ille, & bene. Enim uero absolute loquedo, & formaliter, ut optimè eo in loco notat Caiet. Patri prius, quam matri subueniendum est, secundum iustitiam naturalem.

Dominicus Bañes.

TERTIVM DVBIVM.

Num magis uxori, quam Patri, & Matri sit beneficendum?

Quamquam uerum sit, quod Gen. 2. scribitur, quod propter uxorem relinquet homo patrem, & matrem, & adhaerebit uxori suæ, & erunt duo in carne una; uerum quoque illud sit, quod ad Eph. 5. Paulus dicit, uiros debere uxores diligere, sicut se ipsos; sunt tamen proculdubio parentes magis diligendi, quam uxor; & consequenter beneficia tam spiritualia, quam corporalia, prius illis, quam huic facièda sunt. Quamuis enim uxor ratione conjunctionis carnalis, qua non finis, sed causa est amoris coniugalis, ut optimè Caietanus, intensus ametur; maior tamen reuerentia, & beneficentia parentibus est exhibenda. Unde sequitur optima conclusio.

Gen. 2.

Eph. 5. Nota. Caietanus. Conclusio. In necessitate extrema, magis homo tenetur succurrere parenti quam uxori.

Ratio boni magis relucet in Patre quam in uxore.

Homo in ijs qua pertinet ad officium coniugale, magis tenetur succurrere uxori quam Patri, & matri. Arist.

In necessitate extrema, magis homo debet parenti, quam uxori subuenire: tam in temporalibus, quam in spiritualibus. Quoniam erga parentes maius est debitum, & antiquius; & ratio boni quod est dilectionis obiectum, magis relucet, & est eminentior in parente, quam in uxore. In ijs tamen quæ pertinent ad officia coniugalia, potius tenetur homo subuenire uxori, quam patri, & matri. In amicitia enim, quæ est ad uxorem, multæ rationes dilectionis concurrunt, ut dicit Philo. 8. Ethic. capit. 12. quæ secundum rationem conjunctionis carnalis, amicitia paternæ præponderant.

Vnde.

Nota casum in quo relinquitur Pater, & attenditur uxor.

Caietanus.

Vnde si occurrat casus, in quo alterum horum sit facien- dum, uel parenti in necessitate subueniendum, uel uxori pe- tenti reddendum debitum conjugale, magis homo, & prin- cipaliter tenetur hoc secundum adimplere, quam primum. Nec quantum ad omnia, ut recte Caietanus in commenta- rio super art. 1. quaest. 26. 2. 2. deseritur pater, uel mater pro- pter uxorem; sed quantum ad copulam unionis carnalis, & cohabitacionem, relictis omnibus parentibus, obligatur ho- mo adhaerere uxori.

Q V A R T V M D V B I V M.

Num quis magis filio, quam Patri succurrere debeat?

Est expressa doctrina D. Tho. 2. 2. quaest. 3. 1. art. 3. ad quar- tum, & quaest. 26. artic. 9. ad ultimum, quod in necessitatis extrema articulo, magis licet deserere filios, quam parentes quas nullo modo deserere licet propter obligationem beneficiorum susceptorum. Quod idem asserit Arist. 8. Ethic. cap. ultimo, & D. Ambrosius.

Banes aduersus hanc doctrinam tria proponit argumen- ta quae recte soluit. Primum est, quoniam Sancti Thomae in solutione ad primum dicto articulo, dicit, quod quam- uis parentibus magis debeatur honor, quam filiis, tamen cura- provisionis magis debetur filiis, quocirca in articulo necessitatis erit idem ordo, & uniuersa provisionis cura erga filios erit diri- genda. Soluit dictum D. Thomae, dicens, accipiendum esse ex- tra articulum necessitatis extremae, uel grauissimae, in quo, relicto filio, tenetur patri succurrere; sed profecto in dicto D. Thomae non est contradictio. Quoniam in articulo tertio asserit, filiorum utilitatibus a parentibus prouidendum esse, excepto necessitatis articulo, in quo filius obligatus est a suscepris beneficijs, ut parentibus maximè prouideat. Hac cla- re S. Thomas.

Obijcit Secundo, quod in articulo necessitatis non tene- tur homo seipsum deserere propter patrem, ergo nec filium, qui est aliquid patris. Soluit, quod quamuis filius sit aliquid patris, non est tamen ipsemet pater. Vnde nec est eadem ratio.

Obijcit tertio, experientia notum esse, homines naturali- ter propensiores esse ad filios, quam ad patres in procuran- dis rebus temporalibus. Soluit, quod experientia testatur, hu- iusmodi naturalem inclinationem erga filios extra articulum necessitatis locum habere, secus autem in articulo necessita-

tis;

Atis, in quo naturali propensione magis homo fertur in bene- ficium erga parentes. D. Bonauer. in 3. distin. 29. quaest. 4. & Gabr. ibidem quaest. 1. centent, quod naturali dilectione magis homo diligit filium, quam patrem, sicut magis se ipsum, quam Deum. Quod idem asserit Altiusodoren. libro tertio artic. 3. tract. 5. capit. 3. quaest. 1. & Albert. 3. distin. 29. artic. 1. & docet, naturam, & gratiam in hoc esse contraria.

Quae doctrina profecto est falsa. Quamuis enim natura ip- sa ex se, secluso omni alio extrinseco, puta iustitia naturali, seu gratia (sermo est de appetitu rationali) non possit actu in- elicere uoluntatis, quo diligit Deum supra se, & supra cun- cta, hoc enim non habet, nisi per gratiam; ex uiribus tamen essentialibus naturae inclinatur, ac naturalem propensionem habet, ut diligit Deum supra se, & plus, quam se. Hac enim inclinatio cum sit indita a Deo naturae per creationem, est magis homini intrinseca, quam propria passio. At uero cum Deus non sit auctor alicuius malitiae, & peruersitatis. Deus enim fecit hominem rectum, etiam quantum ad naturalia; il- la autem inclinatio, qua homo plus se, quam Deum diligit, sit peruersissima, & contraria omni debito iustitiae, & amo- ris naturalis; sequitur, quod illa non sit a Deo indita natura.

Adde, quod sicut impium esset asserere, quod homo pos- set creari cum habitu peccati mortalis, scilicet cum habitu in- temperantiae, odij Dei, & similibus; Ita quoque magis ini- quum erit dicere, hominis naturae esse connaturale, ut magis se, quam Deum diligit. Hac enim inclinatio magis per- uersa est, quam quicumque habitus malus. Minus enim incli- nat, & mouet habitus, quam ipsa natura.

Huc accedit, quod gratia perficit, non destruit naturam, & complet id, quod natura non potest per se attingere. Si ergo natura magis inclinatur, ut homo se diligit quam Deum, pro- fecto potius destrueretur a gratia, quam perficeretur. Et pa- tri ratione, cum ex dilectione charitatis magis homo teneatur diligere patrem, quam filium, concludendum erit, quod dicitur etiam naturali dilectione, id debetur erga parentes, ut ele- ganter S. Tho. ad secundum.

Q V I N T V M D V B I V M.

An magis diligendus sit filius, quam uxor?

Caietanus, & post illum Banes, proponunt hoc dubium in articulo 12. dictae quaestiois. Et duo dicunt

D. Bonauer Gab.

Altiusodor. Alber.

Quamuis natura ex se, secluso omni alio (ut gratia) non possit eliciere actu uoluntatis quo diligit Deum supra se, ex uiribus tamen natura inclinatur & propensionem habet ut diligit Deum supra se. Deus nullius malitiae est auctor.

Impium est asserere hominem posse creari cum habitu peccati mortalis.

Arist. D. Ambros. Argumenta Banes. Primum.

Solutio.

Secundum argumentum.

Solutio.

Tertium argumentum. Solutio.

Caietanus, Banes.

Libri Primi, Disputat. I.

Primum distum.

Primum, quod ratione obiecti, cum uxor excellentiorem obtineat rationem boni. Est enim principium ad filiorum procreationem, magis est diligenda, & subuenienda, quam filius.

Secundum distum.

Secundò dicunt, quod ratione coniunctionis, magis filius amatur quam uxor; cum sit magis patri coniunctus; sed, absolute loquendo, prius, & magis puto subueniendum filio, quam uxori in articulo extremæ necessitatis. Quamuis enim uxor, sit eadem caro cum uirò, ratione commixtionis carnalis; filius tamen est pars naturalis, & aliquid substantiæ patris, cui naturaliter thesaurizat, prouidet, & beneficia procurat; uxor autem non est pars uiri, sed principium generationis. Nec ualet ratio, quod principium, seu comprincipium, ut inquit Bañes, excellentiorem habeat rationem boni, quâ filius qui est effectus. Nam uxor non est principium mariti, nec cernitur debitum mariti erga uxorem, tanquam principium, & causa essendi marito. Quod enim dicitur, quod principium habet excellentiorem rationem boni, intelligendum profectò est ratione eius, cuius est principium, quod non cadit in uxorem respectu mariti, sed patris respectu filij. Quocirca magis filius est diligendus, quam uxor. Cuius rei signum naturale non inueniens est, quod pater maiori naturaliter afficitur tristitia, (ceteris paribus) de morte filij, quam uxoris.

2. Cor. 12.

Uxor non est principium, sed comprincipium.

Filius magis est diligendus quam uxor.

Pater maiori afficitur tristitia de morte filij, quâ uxoris.

Opinio Almain.

An iusto Patri magis succurrendum sit in extrema necessitate, quam extraneo peccatori?

Almain in 3. dist. 29. quæst. unica circa finem, mouet hoc dubium. Num uidelicet si pater alicuius bonus, & iustus, & qui paulò ante sacramenta receperit in extrema necessitate corporali sit constitutus, quidam uero alius publicanus, & peccator in pari sit periculo, oportius ille ueneat succurrere peccatori, quam patri suo? Et sentit, quod oportius peccatori succurrere debet, deserto patre. Quoniam ille est in periculo utriusque mortis, temporalis, & spiritualis. Pater uero in periculo mortis corporalis demtaxat.

Opinio Bañes.

Probatur Primo.

Bañes egregius doctor reputat, oppositam sententiam esse uerissimam, & tribus argumentis probat. Primò. Quia cum in huiusmodi casu sint due necessitates distinctæ peccati, in eodem tempore immediate ordinata ad illas erunt distincta. Unde cum illis respectu eorum ordinata ad ui-

Quæstio Nona.

Ad uitam corporalem, non debet denegari patri in huiusmodi necessitate constituto; nec sunt facienda mala, ut succurratur uitæ spiritali alterius.

Secundò. Quoniam opera misericordiae spiritalia, sunt media ordinata ad uitam spiritualem, puta exhortatio ad penitentiam, ministratio sacramentorum &c. ergo cibi oblatio extraneum medium erit ad hunc finem, & uiolaretur iustitia, si hæc cibi exhibitio auferretur ab eo, cui primò debetur, & illi cui secundariò est debitum conferretur, nec quis debet esse iudex ad succurrendum uitæ corporali alicuius per media improporionata; puta, An sit in statu gratiæ, an peccati, non existentibus ceteris paribus. Satis est certum, quod peccat contra pietatem, & honorem parentum, si quis patri opem non tulerit.

Ultimò confirmatur, & bene. Quia aliàs peioris esset conditionis pater eò quod iustus sit, quam si iniquus esset.

Adde, quod præceptum de elemosyna corporali, in eo casu est secundum ordinem charitatis exercendum, qui exigit, ut ex iustitia coniunctiori, & meliori succurratur; circa spiritualement uero necessitatem, regulæ in prima nostra quæstione traditæ sunt seruandæ.

B. S E P T I M V M D V B I V M.

An melioribus potius succurrendum sit, quam consuetioribus?

Quantum ad bona supernaturalia, nulli dubium est, quod magis debemus diligere sanctiores homines, quam nobis coniunctiores, hæc est, debemus uelle maiore gloriam ei, qui maiori sanctitate est præditus, quam consanguineo, aut etiam patri; aliàs esset peruersus ordo desiderare maius præmium minus digno; quamnis accidat, ut etsi coniunctioribus minorem gloriam optemus, illam tamen intensius, & efficacius exoptemus. Nec enim omnibus iustis equalia præmia beatitudinis desideranda sunt, cum stella differat in claritate, & in domo patris mansiones multa sint; sicut nec cuiquamq; uiatori, tota gratia quam quisque potest recipere in uia, cuiusue sit capax pura creatura, exoptanda est, ut censuit Durandus in 3. dist. 29. quæst. 1. artic. 1. num. 8. sed supposita ordinatione Diuina, cum non omnes equalis boni capaces sint, sed secundum mensuram donationis Christi gratia petenda, & desideranda est.

secundò.

Ultimò.

Quo ad bona supernaturalia, magis debemus diligere sanctiores, quam nobis coniunctiores.

Non sunt desideranda omnibus in his equalia præmia beatitudinis.

Non est exoptanda cuiquamque uiatori tota gratia cuius pura creatura è capax, ut censuit Durandus.

Si quis

Si quis desideraret patri, uel fratri suo tantam gratiam quantam habuerunt Beata Virgo, profecto peruersum esset desiderium Quoniam nullus est uel esse potest aequè sanctus ac Beata Virgo. Aliàs inderet in errorem, & hæresim Lutheri, qui in sermone de Natali. B. Mariae, & in commentario Epistolæ Petri dicit, omnes Christianos esse aequè sanctos & iustos atque est Mater Dei. Ex quo sequitur esse aequè beatos, quod falsissimum est. Quoniam

in domo patris mei (ut ait Christus) mansiones multae sunt. Lucae 15. & Christi mater locum habet præ cæteris eminentior, ad instar Bersabeg, cuius solium, ut dicitur 3. Reg. 2. iunctum fuit folio Salomonis: & de ea dicitur multa filiae congregauerunt sibi diuitias tuas uero supergressa es uniuersas. Siquidem in gratiæ ac gloriæ thesauris, nullam Virgo maria puram creaturam nouit aequalè. Vnde Bernardus serm. 2. de Beata Virgine ait. Omnibus per partes, Maria uero tota se infudit plenitudo gratiæ. Vnde ab Angelo ore pleno gratiæ plena nominatur. Lucae 1. Fas est autem illum gradum gratiæ exoptare, qui ex Diuina uoluntate, & ordinatione cuiuscumq; destinatus est. Lege Caietanum 2. 2. quæst. 26. in q. quam ibi facit super artic. 7. Quantum uero ad bona temporalia, præsertim in articulo necessitatis, magis coniunctos amare debemus; & consequenter potius illis subuenire in temporalibus; in ipsius ualibus uero necessitatibus semper minus sanctiori; cum plus indigeat, est subueniendum; iuxta dicta in prima quaestione.

Caiet. Quantum ad bona temporalia, plerum in articulo necessitatis, magis coniunctos amare debemus.

Si quis enim desideraret patri, uel fratri suo tantam gratiam, quantam habuerunt Apostoli, aut Beata Virgo, profecto peruersum esset desiderium Quoniam nullus est uel esse potest aequè sanctus ac Beata Virgo. Aliàs inderet in errorem, & hæresim Lutheri, qui in sermone de Natali. B. Mariae, & in commentario Epistolæ Petri dicit, omnes Christianos esse aequè sanctos & iustos atque est Mater Dei. Ex quo sequitur esse aequè beatos, quod falsissimum est. Quoniam in domo patris mei (ut ait Christus) mansiones multae sunt. Lucae 15. & Christi mater locum habet præ cæteris eminentior, ad instar Bersabeg, cuius solium, ut dicitur 3. Reg. 2. iunctum fuit folio Salomonis: & de ea dicitur multa filiae congregauerunt sibi diuitias tuas uero supergressa es uniuersas. Siquidem in gratiæ ac gloriæ thesauris, nullam Virgo maria puram creaturam nouit aequalè. Vnde Bernardus serm. 2. de Beata Virgine ait. Omnibus per partes, Maria uero tota se infudit plenitudo gratiæ. Vnde ab Angelo ore pleno gratiæ plena nominatur. Lucae 1. Fas est autem illum gradum gratiæ exoptare, qui ex Diuina uoluntate, & ordinatione cuiuscumq; destinatus est. Lege Caietanum 2. 2. quæst. 26. in q. quam ibi facit super artic. 7. Quantum uero ad bona temporalia, præsertim in articulo necessitatis, magis coniunctos amare debemus; & consequenter potius illis subuenire in temporalibus; in ipsius ualibus uero necessitatibus semper minus sanctiori; cum plus indigeat, est subueniendum; iuxta dicta in prima quaestione.

OCTAVVM DVBIVM.

An magis diligendi sint qui magis nobis sunt coniuncti secundum carnalem originem?

EX articulo 8. dictæ quæst. 26. D. Thom. colligitur hæc doctrina, quod quantum ad necessaria nature, & in corporalibus subsidijs prouidendis, potius tenetur homo subuenire consanguineis magis coniunctis in necessitatibus corporis positus, quam alijs. Quantum autem ad subventionem in alijs officijs, & amicitijs, unusquisque diligendus est magis in eo, quod pertinet ad illam coniunctionem, secundum quam diligitur. Verbi gratia. In his quæ spectant ad ciuilem conuersationem, plus debemus diligere conciuem, in bellicis commilitones, & similiter in alijs; singulis enim propria & congruentia sunt attribuenda, iuxta Philos. 9. Ethic. Verum in hoc

A hoc dubio aliqua sunt difficultates à nobis particularius explicandæ.

PRIMA DVBITATIO EST.

An possit esse necessitas corporalis tam gratis, aut extrema, in qua potius esset succurrendum amico, quam consanguineo?

Verbi gratia. Est amicus cui multum debeo, est consanguineus, & sit frater, uterque in pari necessitate extrema, cui potius teneor subuenire?

Arist. ubi supra dicit, hoc dubium esse difficile, & ualde bene considerandas esse omnes circumstantias quæ mouent ad bene faciendum, nec considerandum esse solum consanguineum; & amicum, ut amicum, sed consanguineum cum omnibus circumstantijs, & pariter amicum: factaq; collatione circumstantiarum, id ad quod mouet honestas, & ratio dicitur, esse faciendum. Et quamuis absolute in se considerato gradu sanguinis, propinquior esset magis diligendus, ac cæteris præferendus; coniunctis tamen cæteris circumstantijs in amico, seu minus propinquo concurrentibus, inclinandum esse ad gradum remotiorem. Ad cuius rei maiorem elucidationem pono has conclusiones.

B Prima sit. Aliquando ratione circumstantiæ, est potius amico benefaciendum, quam fratribus, & alijs quibuscumq; consanguineis inferioribus. Vnde si esset amicus, à quo ex uitæ periculo esset liberatus, uel alia ingentia beneficia accepisset; & esset frater, à quo hæc minime habuisset; potius succurrendum esset mihi amico tali, quam fratri, uel alijs consanguineis. Et ratio est. Quia maior est ratio debiti respectu amici, quam fratris; ergo maior est obligatio ad illum, quam ad istum.

Secunda Conclusio. Patri est potius benefaciendum, quam cuiuscumq; amico, etiam à quo ingentia beneficia accepimus: quidquid dicat Hierard. ut refertur apud Butid. 9. Ethic. q. 3. Et probatur conclusio, ex celeberrimo dicto Philosopho, & Theologorum: *Dij, & parentibus referre aequale non possunt*: Et quoniam esse, & uitam à patre accepimus, quod superat quodcumque beneficium; nec amicus uitæ principium dare potest, sed tantum continuationem, & prolongationem. Lege D. Tho. in ar. 3. q. 3. r. 2. 2. in solu. ad 3. Nullius benefactoris beneficium est tantum sicut parentum; Et ideo parentes in recompensandis beneficijs sunt omnibus alijs præferendi, nisi necessitas ex alia parte præponderaret, uel alia conditio, puta cõs utilitas Ecclesiæ, uel Reipublicæ. Sed fallit Conclusio. Nã,

Varia Dubia. Primum dubium.

Arist.

Prima Conclusio.

Aliquando ratione circumstantiæ potius subueniendum est amico, quam patribus, & alijs quibuscumque consanguineis inferioribus.

Secunda Conclusio.

Patri est potius subueniendum quam cuiuscumque amico, cõtra Hierardum.

Probatur Primo.

Dij, & parentibus referre aequale non possunt.

D. Tho. Conclusio fallit in alijs casibus ex D. Tho.

Z ut ibi-

Libri Primi, Disputat. I.

ut ibidem inquit D. Tho. in corpore; *in aliquo casu magis est subueniendum extraneo, puta si sit in extrema necessitate, quàm etiam patri, non tantam necessitatem patienti.* Ex quibus infer tur, ut si extraneus sit in extrema, & pater in graui necessitate, quòd potius extraneo, quàm patri subueniendum sit.

Tertia Conclusio. In extrema necessitate, potius est bene faciendum filio, quàm cuiquam; amico. Pater. Quoniam de bitum amici oritur ex gratitudine, debitum filij est ex iustitia; At qui magis est debitum iustitiæ, quàm gratitudinis, ergo potius succurrendum est filio, quàm amico.

Quarta Conclusio. Amico qui magna beneficia tēporalia aut spiritalia in me contulit in magna necessitate constituto, potius est succurrendum quàm consanguineo, & fortè in secūdo gradu in eadē necessitate existenti. Conclusio est Bañes in 2. 2. q. 26. art. 8. concl. 2. ubi ait, sub peccato mortali talē ordinem seruari debere. Quia ratio debiti, maior est erga ta lem amicum, quàm ergo consanguineos. Quod etiam si cir ca hoc ultimū, qd peccet mortaliter in cōsanguineis in tertio, & quarto gradu uerū sit, i secūdo aut gradu nō crediderim.

Quinta Conclusio. Quānis sit probabilis sentētia D. Tho. in 3. sente. & Mag. in 3. d. 29. quæ uidetur S. Amb. à Magistro citati, uidelicet quòd possit esse tanta malitia in patre, uel filio, ut illis liceat antepone re amicū, puta si pater sit iniquus, & maleuolus filio, si ex ha redita uerit illū sine causa, uidetur eo casu amisisse (inquiunt) ius petendi auxilium in extrema necessitate; quò circa potius asserunt esse succurrendum ami co, à quo ingentia beneficia sunt accepta; contrarium tamen probabilius est. Vnde D. Tho. 2. 2. q. 31. art. 3. ad 4. dicit, *quòd parentes nullo modo deserere licet, propter obligationem beneficiorum susceptorum*, ut ait Arist. 8. Ethic. Itaq; nulla malitia potest uinci debitum erga patrem. Et dictum D. Ambrosij, quo ait, *benefaciendum potius domesticis, quàm iniquis filiis*, accipiendum est extra casum extremæ necessitatis.

Ultima Conclusio. Extra necessitatem extremam, non est peccatum hunc ordinem conuerrere; Imò in ipsamet extre ma necessitate potest esse tam parua differentia, & excessus tam minimus, ut nullum sit peccatum, uel saltem ueniale. Ut uerbi gratia. Debeo succurrere duobus fratribus, maiori, & minori, & duobus cōsanguineis in quarto, & in tertio, duobus item amicis aequalibus, si succurro minori, uel alteri in quarto, non erit peccatum, nisi fortè ueniale (cæteris pari bus) & aduertendum, quòd pro singulis casibus non potest uniuersalis regula adhiberi, sed prudentia opus est, ut docet

Arist.

Tertia Con clusio.

In extrema necessitate potius est be nefaciendū fili o quàm cui cuiusq; ami co.

Maius est de bitū iustitiæ quàm debitū gratitudinis.

Quarta Con clusio.

Amico qui ma xima mihi beneficia cō tulit potius ē succurrendū quàm cōsā guineo, & fortè in 2 gradu.

Quinta Con clusio.

Arist.

D. Ambros. quomodo sit intelligendus.

Ultima Con clusio.

Extra extre mam necessi tate non est peccatum cō uerrere huius modi ordi nē, quod si ē peccatum e rit tantū ue niale.

Quæstio Nona.

178

A Arist. ubi supra, & D. Tho. 2. 2. q. 31. art. 3. in corp. & ad 3. Vnde rectè S. Tho. d. art. 3. ad primum concludit his uerbis: *Si autem duxerit, unus est magis coniunctus, & alter magis indi gens, nō potest uniuersali regula determinari cui sit magis sub ueniendū, quia sunt diuersi gradus, & indigentia, & propinqui tatis; sed hoc requirit prudentis iudicium.* Hæc S. Tho.

Arist. D. Tho.

SECUNDA DIFFICULTAS.

An coniunctis spiritualiter subueniendum sit magis, quàm contunctis secundum carnem?

Secundum Dubium.

Coniuncti spiritualiter appellantur, qui habent coniun ctionem, & ordinem quendam inter se in uinculo, & gradu, seu statualiquo spiritali; ut Episcopus cum subditis suis diocesanis, Religiosus cum suo Præposito, & superio ri, & Parochus cū suis parochianis. Ponatur igitur casus, in quo Episcopus in extrema necessitate sacramenti Confes sionis sit, & Pater in pari extrema necessitate, quæritur, cui potius debeat subuenire filius sacerdos, suo patri, uel episco po: Rursus Episcopus, quando hæresis grassatur in sua Dice cesi, debet ne in ea manere, uel potius ire ad subueniendum patriæ suæ, in qua patrem, fratres, & consanguineos habet, si ea quoque hæresi ibi laboretur?

Qui dicantur cōiuncti spi ritualiter.

Casus notan di.

B S. Tho. in 2. 2. q. 26. art. 8. ad 2. & D. Ambros. lib. 1. de officijs cap. 7. censent, quòd quantum ad beneficia spiritalia, quæ pertinet ad cōmunicationē gratiæ, magis debet homo subue nire filijs, quos spiritualiter genuit, quàm filijs corporalibus.

D. Tho. D. Ambro.

Aduertendum autem, quòd uariis est gradus coniunctio nis spiritalis, sicut, & carnalis. Qui enim sunt sub eodem Episcopo, habent coniunctionem paternitatis, & filiationis cum suo Episcopo, & Prælato: habent item coniunctionem confraternitatis proximè, cum alijs subditis eiusdem Episcopi: cum subditis uerò, & Episcopis alterius diocesis habet cō iunctionem confraternitatis remotam. Monachi item habet Præpositos loco patris, cum monachis eiusdem ordinis confraternitatē propinquā, & cum alijs diuersi ordinis cōfrater nitatē remotā. Hoc supposito, pono quatuor Cōclusiones.

Varijs gra dus coniun ctionis spi ritualis.

Monachi ha bent suos pre positos, seu superiores loco Patrum. Prima Con clusio.

Prima sit. Si pater carnalis comparetur, seu concurrat cū patre spiritali, potius est subueniendum in extrema necessi tate spiritali huic, quàm illi. Pater. Quia ita se habet pater spi ritualis ad spiritalia, sicut pater carnalis ad temporalia; sed in temporalibus potius subueniendum est patri carnali; ergo in spiritalibus spiritali. Hanc opinionem sustinet Caieta nus in dicto articulo 8.

Potius ē sub ueniendū Pa tri spiritali in extrema necessitate, quàm Patri carnali posito in eadē necessi tate.

Z 2 Secunda

Secunda Conclusio. In eadem necessitate spiritali, potius est subueniendum fratribus spiritalibus propinquis, quam fratribus carnalibus propinquis: propter eandem rationem, quæ in proxima conclusione dicta est.

Tertia Conclusio. In pari necessitate spiritali, potius est subueniendum patri temporali, quam fratribus spiritalibus remotis. Explicatur Conclusio. Religiosus debet potius sacramento Confessionis succurrere suo patri secundum carnem, quam suis fratribus spiritalibus remotis: & potius fratri carnali, quam spiritali remoto. Probatur Conclusio. Nã gradus paternitatis, & fraternitatis carnalis (stante inæqualitate coniunctionis spiritalis) habent fortius uinculum, quam illi, qui remota spiritali coniunctione, uniantur.

Adde, qd pater, & frater est et illi cõiunctus in spũalibus cũ gratia, fide, spe, & charitate: & qd alter sit Monachus, est per accidens. Ex his siquitur, quod Episcopus potius debet subuenire suis subditis, quam consanguineis; nec tempore hæresis, seu pestis debet relinquere suum gregem, uel Diocesim, ut succurrat patrie seu parentibus, & consanguineis in simili periculo hæresis, uel pestis constitutis. Quod eo solo argumento euidentissimum sit, quod in consecratione sua obligatur speciali uinculo ad ponendum non solum substantiam, & bona temporalia; sed etiam uitam, & animam suam pro ouibus suis, ut habetur in forma Episcopalis consecrationis in Pontificali, cum ei dicitur: *Accipe Euangelium, uade, prædica populo tibi commissio &c.* Et amplius: *uis ea qua ex diuinis scripturis intellegis; Plebem, cui ordinandus es, & uerbis docere, & exemplis.* Et similibus.

Corollarium. Episcopus potius debet subuenire suis subditis, quam consanguineis.

Episcopus in consecratione speciali uinculo obligatur ad ponendam uitam pro ouibus suis.

Secundo probatur. Quarta Conclusio.

Nota.

Ad ditio Ba-

Secunda Conclusio. In eadem necessitate spiritali, potius est subueniendum fratribus spiritalibus propinquis, quam fratribus carnalibus propinquis: propter eandem rationem, quæ in proxima conclusione dicta est.

Tertia Conclusio. In pari necessitate spiritali, potius est subueniendum patri temporali, quam fratribus spiritalibus remotis. Explicatur Conclusio. Religiosus debet potius sacramento Confessionis succurrere suo patri secundum carnem, quam suis fratribus spiritalibus remotis: & potius fratri carnali, quam spiritali remoto. Probatur Conclusio. Nã gradus paternitatis, & fraternitatis carnalis (stante inæqualitate coniunctionis spiritalis) habent fortius uinculum, quam illi, qui remota spiritali coniunctione, uniantur.

Adde, qd pater, & frater est et illi cõiunctus in spũalibus cũ gratia, fide, spe, & charitate: & qd alter sit Monachus, est per accidens. Ex his siquitur, quod Episcopus potius debet subuenire suis subditis, quam consanguineis; nec tempore hæresis, seu pestis debet relinquere suum gregem, uel Diocesim, ut succurrat patrie seu parentibus, & consanguineis in simili periculo hæresis, uel pestis constitutis. Quod eo solo argumento euidentissimum sit, quod in consecratione sua obligatur speciali uinculo ad ponendum non solum substantiam, & bona temporalia; sed etiam uitam, & animam suam pro ouibus suis, ut habetur in forma Episcopalis consecrationis in Pontificali, cum ei dicitur: *Accipe Euangelium, uade, prædica populo tibi commissio &c.* Et amplius: *uis ea qua ex diuinis scripturis intellegis; Plebem, cui ordinandus es, & uerbis docere, & exemplis.* Et similibus.

Secundo etiam probatur. Quoniam sicut subditi negligere debent totam consanguinitatem propter Episcopum; ita & Episcopus propter suum gregem; sunt enim membra, & illè caput, congregata in tali Ecclesia.

Quarta Conclusio. Iste ordo non est seruandus existente necessitate inæquali. Potest enim esse tam magna necessitas consanguinei, & tam parua patris spiritalis; ut magis illi ex lege charitatis teneamur succurrere.

Adde, quod extra necessitatem extremam, huiusmodi ordo non obligat. Vnde religiosus potest plures preces effundere pro suis consanguineis, quam patre, & fratribus spiritalibus, extra casum extremæ necessitatis:

Bañes in 2. 2. quæst. 26. artic. 7. dubio 2. addit unum, quod re spectu ultimi finis, homo potest, & debet secundam ordinem charitatis uelle beatitudinem magis patri carnali, quam spiritali. Et

A. Et dat rationem. Quia respectu ultimi finis, coniunctio est cõmunis erga omnes proximos, & insuper specialis obligatio erga patrem, est magis intima. Ergo concludit, dummodo ego non deficiam in exercitijs specialibus erga fratres, & patres spiritaliter, possum, & debco potius parentibus carnalibus optare beatitudinem, & orare pro illis, quam pro parentibus spiritalibus. Cuius doctrine resolutione, puto esse, ex mente S. Tho. arti. 7. in corp. in illis uerbis: *Possumus charitate uelle, quod iste qui est mihi coniunctus, sit melior alio; & sic ad maiorem beatitudinis gradum peruenire possit.*

D. Tho.

NONVM DVBIUM.

An cõteris paribus, potius sit subueniendum Patri hæretico, quam extraneo fideli?

Glossa in can. non satis, uerb. domesticos, distin. 86. dicit, hanc quæstionem appellatam esse à Petro Manducato re nebulam, & tenebrosam aquam in nubibus aeris, & concludit, quod patrem (qualiscumque sit) debemus preponere extraneo etiam sancto, in his qua spectat ad opus misericordie in prouidendo ei in necessarijs, nisi alter magis indigeat. Nam tunc potius tenemur extraneo subuenire, ut 86. diffin. capit. Pasce. Quod idem asserit Nauarrus, de pœnitentia distin. 2. capit. charitas §. diligere, nu. 2. Quæ doctrina ueritatem habet tam in operibus misericordie corporalibus, quam spiritalibus. Imò, quia fides catholica est fundamentum salutis, & prima radix, & origo iustificationis, ut ait Concil. Trident. sess. 6. capit. 8. *Sine fide enim impossibile est placere Deo.* ut dicitur ad Hebræ. 11. & ad Roma. 3. Homini hæretico, ne dum patri subueniendum est. Turcre, distin. 86. capit. non satis, nu. 1. decernit, magis subueniendum esse patri impio, quam extraneo iusto.

Glossa Petrus manduca.

Nauar.

Fides est radix, & origo iustificationis. Concil. Trid. Hebr. 11. a. Turcre.

DECIMUM DVBIUM.

Si inimicis Reipublice existentibus in extrema necessitate Paganis, Indeis, Turcis sit succurrendum?

R. Respondeo, quod quando bellum iustum est indictum, non tenetur quis succurrere in extrema necessitate inimicis. Quia sicut unusquisq; potest illos occidere posituè, ita subtractuè: & quodcumque licitè potest quis occide-

Primum dictum.

re hostem, licitè potest ei non benefacere; & iste est usus uniuersalis belli, ut auferantur cibaria: At extra tempus belli tenetur unusquisque benefacere in extrema necessitate inimico, sub præcepto peccati mortalis, quia proximus est.

Secundū dictum. Bañes. Nota.

Secundò dico cum Bagn. 2. 2. quaest. 31. arti. 2. dub. 1. quòd si sint inducia, tenetur subuenire inimico; quæ si non essent, posset priuatus miles priuatum hostem, in extrema necessitate positum non occidere; sed captiuum facere, & ita intelligendus est. S. Tho. cum dicit, quòd teneor subuenire hostibus, quando possum alias non occidere, iuxta illud Euangelij. Diligite inimicos vestros.

V N D E C I M V M D V B I V M.

Si inimico, à quo probabiliter quis timet mortem laboranti in extremis, tenetur quis benefacere?

Titulus quaest. 10. 11.

Resolutio.

Verbi gratia. Tuus hostis qui certò uult te occidere, sit à latronibus comprehensus queritur, an tenearis illum liberare?

Respondeo, quòd non teneris. Neque hoc est occidere directè sed negatiuè; & id licet quando timetur mors, uerissimiliter, & probabiliter secundum humanam prudentiam, non aliter secundum propriam imaginationem (quicquid in hoc dicant aliqui) & probatur.

Quoniam licet illum occidere ob uitæ meæ defensionem; ergo & possum me habere negatiuè ad illius mortem.

Secundò. Quia ego non teneor subuenire proximo cum periculo uitæ meæ; ergo non teneor tunc uitam illius defendere, quia est cum periculo uitæ propria.

Tertiò. Si ille inuaderetur ab aliquo homine, non teneor illum defendere, ergo nec in præsentia teneor illum cibare; ut optimè Bañes lo. cit. dub. 2.

Nemo teneor subuenire proximo cum periculo uitæ suæ.

D V O D E C I M V M D V B I V M.

An condemnatis ad mortem ut fame pereant, liceat ministrare cibum?

Ministris iustitiæ non licet ministrare cibum condemnatis ad mortem famiss; alij autem licet.

Respondeo. Ministris iustitiæ non licet ministrare cibum sicut nec illis aperire carcerem, ut fugiant, cum sint citi, tunc iustitiæ; alij autem licet possunt ministrare cibum sed

A sed non tenentur; & quod possint patet. Quia istorum non est seruare, seu exequi ordinem iustitiæ. Quòd autem non teneantur, colligitur ex doctrina D. Thomæ dicente d. articu. 2. ad tertium. Nisi secundum ordinem iustitiæ patere. Et quia licitum est cuiusque priuato uelle efficaciter, quòd iusta iudicis sententia executioni demandetur. Et si uerum est quod aliqui existimant, inter quos est Scotus, libro quinto de Iust. & Iur. quaest. 6. articu. 4. quòd talis condemnatus tenetur non comedere, sed à cibo se abstinere, profectò sequitur, quòd neque ego teneor illi panem dare, etiam si possum. Soti uerò sententiam non approbo; sed puto uerius cum Caetano secunda secundæ, in commentario articu. 4. quaest. 69. ad octauum dubium, & cum Bagn. ubi supra dubio tertio, quòd talis condemnatus tenetur comedere, ut ius naturæ seruet. Nullus enim nec priuata, nec publica autoritate potest se ipsum licitè occidere. Sententia enim debet esse de actu iustitiæ: non est autem actus iustitiæ seipsum occidere. Et ideo D. Thom. ibidem ad secundum dicit, quòd si aliquis sit condemnatus, ut fame moriatur, non peccat si cibum sibi occultè ministratum sumat; quia non sumere esset seipsum occidere.

D. Tho.

Scotus.

Soti opinio auctori non placet. Caictanus. Bañes. Condemnatus ut fame pereat, debet comedere, ne moriatur. Occidere se ipsum, non est actus iustitiæ. D. Tho.

B D E C I M V M T E R T I V M D V B I V M.

An aliquis in extrema necessitate positus, teneatur cum periculo sua uitæ subuenire Creditori in eadem necessitate posito.

Causa est. Ego indigeo decem aureis, seu libra panis, in extrema necessitate ita, ut sine illis peream, & est creditor meus in eadem necessitate constitutus: queritur, an teneor, me relicto, illi dare?

Scotus in 4. distin. 15. quaest. 2. in solut. ad quartum, expressè tenet, quòd si ambo simul deueniant in articulum extremæ necessitatis, quòd detentor cum periculo uitæ suæ sub peccato mortali tenetur reddere, & succurrere creditori. Hunc sequitur Gabriel ibid. ad tertium casum, post secundam conclus.

Nauarrus in suo Manuali. Confess. capit. 17. nume. 60. distinguit: quoniam (inquit) quando res accepta eadem apud me manet, siue quando dominium eius quod restituendum est, semper penes Creditores remansit, teneor

Ratio dubio.

Scoti opinio.

Gabri.

Nauar.

Libri Primi, Disputat. I.

Quando de-
bitor credito-
ri debitū red-
dere tenetur,
& quādo nō.
Sotus.
Tabien.
Caiet.

restituere, quando Creditor eadem necessitate premitur, q̄
si res eadem non est apud me, sed eius obligatio solum, resti-
tuere non teneor.

Sotus, lib. 4. de Iust. & iur. q. 7. ar. 1. & Tabien. verb. restituti-
tio, §. 4. & Caiet. eodem verbo aiunt; & bene, quod nullo
modo tenetur subuenire illi, dummodo non surripuerit,
quando erat in extrema necessitate; & ratio est. Quia tunc
temporis omnia sunt communia, & ita, qui habet rem in ma-
nibus, est iustus possessor, & dominus illius, saltem quantū
ad usum: nec Ius Gentium, per quod rerum diuisio, & appro-
priatio facta est, debet derogare iuri naturali, secundū quod
in extrema necessitate omnia sunt communia ad usum ita,
ut efficiantur propria primò occupantis.

DECIMUMQUARTVM DVBIVM.

*An potius subueniendum sit Creditori, quā Patri, vel con-
sanguineo aequali necessitate laborantibus.*

Soti opinio.

Sotus, ubi supra tenet, ut probabile, quod Patri, vxori, &
silijs, tenetur quis magis, quā creditori subuenire (ceteris
paribus.)

Oppositum alij tenent, & probant. Quoniam debitum pa-
rentum est ex charitate; debitum creditoris est ex iustitia, &
maius est debitum ex Iustitia, quā ex charitate. Illud autem
addunt: quod si Pater esset persona publica, & utilis Reipub.
tunc non solum Patri; sed cuiusq; potius quā creditori
est succurrendum.

Auctoris opi-
nio.
D. Tho.

Nos verò censemus certò, patrem, & matrem præfere-
dos esse in eodem casu creditori, cum D. Tho. q. 3. 1. 2. ar. 2.
ad secundum, ubi innuit, quod prudentis Iudicio relinquitur,
quando consanguinei præferendi sunt creditoribus; quod pro-
culdubio locum habet in extrema necessitate, præsertim er-
ga coniunctos in supremo gradu consanguinitatis.

Nota.

Adde, quod ex pietate, & debito natura, id prædictis præ-
statur. An autem frater, uel magnus amicus, à quo bene-
ficium vitæ acceptum fuit, sit præferendus creditori, esto
problema.

Problema au-
ctoris.
Victoria.
Bañes.

Doctissimis Victoriæ, & Bañes placuit, non solum fratrem,
sed etiam insignem amicum, qui pluris æstimatur apud ui-
ros prudentes, quā frater, esse creditori præferendum.

Ad Argumē-
tum respon-
detur.

Et ad argumentum in contrarium responderetur. Quod
quemadmodum pietas est excellentior virtus, quā Iustitia
commuta-

Quæstio Nona.

181

A commutativa; ut coligitur ex D. Thom. 2. 2. quæst. 101. ar. 3. D. Tho.
& 3. sentent. 3. 4. dist. quæst. 1. artic. 2. ad 8. Ita quoq; debitum,
quod ex virtute pietatis debetur, maius est, & antiquius, quā
illud, quod debetur ex particulari Iustitia. Vnde concluditur,
quod in casu extreme necessitatis, illud sit exercendum, illud
prætermittendum.

DECIMUMQUINTVM DVBIVM.

*An seclusa magna indigentia, sit melius opera misericordia
corporalis exercere erga minus indigentem, & In-
stum, quā erga magis indigentem,
& simul peccatorem?*

Caietanus, in Commentario supra, art. 3. quæst. 32. in so-
lutione ad primum, & Bañes ibid. notab. secundo decer-
nunt, quod nisi mensura indigentie multò maior sit in uno,
quā in altero, melius est dare elemosynam minus indi-
genti iusto, quā magis indigenti peccatori: & pariter mi-
nus indigenti meliori, quā magis indigenti non æquè bo-
no. Rationem dicti assignant, quia bonitas actus magis au-
getur, & crescit ex ratione charitatis, quā ex alterius uirtu-
tis; cum ipsa sit primò bona, & forma reliquarum virtutum:
& ubi est maior ratio charitatis, ibi est maior uirtus, & ma-
ior ratio misericordie. Atqui in bono, uel meliori homi-
ne maior est materia, & ratio charitatis, quam in magis
indigenti maior sit materia misericordie, puta miseria. Er-
enim idè alicuius miseremur, quia ex charitate eius indi-
gentiam, uti propriam ex vnione affectus existimamus, &
hæc est doctrina D. Thomæ d. artic. 3. ad primum. Dare, in-
quit, magis indigenti (ceteris paribus) melius est, sed si minus
indigens sit melior, & melioribus indigeat, dare ei melius est.
Et D. Ambros. lib. 1. offic. cap. 30. scribit; Si omnibus debetur
misericordia, iusto amplius.

Caietanus.
Bañes.

Melius est da-
re elemosy-
nā minus in-
digenti iusto,
quā magis
indigenti pec-
catori.
Ratio dicti.

In meliori
homine, est
maior mate-
ria, seu ratio
charitatis.
D. Tho.

D. Ambz.

Quocirca ex dictis concludimus, quod excluso gradu ex-
tremae, & grauis necessitatis, meliori minus indigenti po-
tius subueniendum est.

Hæc de ministerijs, & muneribus circa viuos laboran-
tes operandis, exhibendisq; dicta sufficiant; nunc autem
ad secundam disputationem, & ad ea quæ circa eosdem
iam vita functos, officia exercenda teneamur, acceda-
mus.

DISPV-

DISPUTATIO II.^c

De ministerijs à Parochijs præstandis erga iam peste extinctos.

Diuisio disputationis.

In hac disputatione, tres quæstiones agitabimus.

Prima erit. An sepelire cadauera mortuorum, sit in præcepto?

Secunda. An exhibitio, vel carentia sepulturæ, faciat ad essentialem beatitudinem, vel damnationem defuncti?

Tertia. An sepulchrum Christi fuerit causa efficiens nostræ salutis?

QVAESTIO PRIMA.

An sepelire cadauera Mortuorum peste extinctorum, sit de præcepto?

Varia genera misericordiarum.
D. Tho.

In principio quæstionis huius in doctrinæ gratiam recenseamus oportet, numerum, vel genera operum misericordiarum, seu uerius eleemosynarum: omne enim obsequium impensum proximo propter Deum, est eleemosyna, ut placet D. Thom. 2. 2. q. 3. 2. artic. 2. & D. Bonauen. 4. dist. 1. 5. quæst. 2.

Canonistis opera charitatis appellantur, c. inter opera charitatis, de sponsali. Et Can. diu. dist. 4. 5. Et quia uis hæc inter scholasticas, ac Theologicas quæstiones inferioriorem gradum obtinere uideantur, tamen, quoniam multum faciunt,

Quæstio Prima.

182

Ac iunt, egregièq; inferuiunt materiæ quam ad pietatem excolendam tractari, ea enarrare non erit inutile.

Albinus doctor eximius, apud Gratianum, dist. 45. Can. tria, enumerat tria genera eleemosynarum.

Corporalem primam, qua egeni damus quidquid possumus. Spiritualem aliam, secundum quam dimittimus ei, à quo læsi sumus. Tertiam tandem, & ultimam, qua delinquentes corrigimus, & errantes in viam reducimus ueritatis. Isidorus, lib. 3. de summo bono cap. 8. & habetur eadem distinctione Can. diu. qui Canon non est Augustini, ut ibid. Gratianus, sed Isidori, ut eodem loco perdoctè notauit Turcremata, duo genera eleemosynarum distinguit: cordis nempe, & pecuniæ, id est, corporalem, & Spiritualem, ut eo in loco idem Turcrem. Archid. & Vgo exponunt. Verum in D. Thom. loco citato, scilicet 2. 2. quæst. 3. 2. artic. 2. & in 4. dist. 1. 5. quæst. 2. artic. 3. quæst. 1. & 2. & Palud. eadem dist. q. 3. artic. 4. Medina, cap. de pœnitent. tract. 5. quæst. de eleemosyna. D. Antonin. in Summa, 2. par. tit. 1. cap. 14. Et Turcrem. d. Can. tria, clarius distinguendo, dicunt, quod sicut duplex est indigentia proximi, corporalis, & spiritualis; ita duplex est eleemosyna, Spiritualem, & corporalem; Illa ad animam, hæc ad corporis indigentiam releuandam, illa ad defectus proximorum ex parte animæ: hæc ad tollendos defectus proximorum ex parte corporis instituitur. Et quoniam corporales indigentia communitè dicuntur esse septem; totidè etiam sunt eleemosynæ corporales; Homines enim cum uiuunt, indigentiam, & defectum circa corpus patiuntur in cibo, potu, vestitu, & habitatione, etiam si sani sint. Solent etiam infirmi in uinculis constitui indigere subsidio, & recreatione, ut ab afflictione liberentur. Post mortem uerò indigent sepultura, ne hominis corpus post uitam dehonesteretur, ac feris, aut bestijs dilaniandum temerè exponatur. Quibus indigentijs, septem eleemosynæ corporales, quæ hoc communi, ac trito carmine complectuntur, succurritur.

Visito, potu, cibo, redimo, tego, Colligo, Condo.

Cuius numeri sufficientiam, scientificam Angelicus Doctor sapientissimè (ut solet omnia) loco citato ita tradit. *Defectus (inquit) Corporalis, aut est in uita, aut post uitam: siquidem est in uita, aut est communis defectus respectu eorum, quibus omnes indigent; aut est specialis, propter aliquod accidens superueniens. Si primo modo, aut defectus est interior, aut exterior. Interior quidem est duplex. Præter quidem, cui subuenitur*

Albi.
Eleemosynarum triplex genus.

Isidor.

D. Aug.
Gratia.
Isido.
Turcremata duplex genus cõstituit eleemosynæ, spirituales, & corporales.
Archidia.
Vgo.
D. Tho.
Paluda.
Medi.
D. Antoni.
Turcrem.

Pulcher discussus auctor.

subuenitur per alimentum siccum scilicet fames, & secundum hoc ponitur, Pascere Esurientem. Alius autem est, cui subuenitur per alimentum humidum, scilicet sitis. Et secundum hoc dicitur, Potare sitientem. Defectus autem communis respectu exterioris auxilii est duplex. Vnus respectu tegumenti. Et quantum ad hoc ponitur, Vestire nudum. Alius autem respectu habitaculi; & quantum ad hoc ponitur, suscipere hospitem. Similiter autem si sit defectus aliquis specialis, aut est ex causa intrinseca sicut infirmitas, & quantum ad hoc ponitur visitare infirmum. Aut est ex causa extrinseca: & quantum ad hoc ponitur redimere captiuos. Post vitam autem exhibetur mortuis sepultura. Hæc D. Thom. Qui numerus elemosynæ corporalis habetur explicitè in scriptura, Matth. 25. & Tobie, 1. & est de fide, & obligat præcepto Diuino, & naturali non solum fideles, sed etiam infideles, sicut & reliqua præcepta decalogi, ut colligitur ex D. Tho. 1. 2. q. 100. arti. 3. ad 3. & ar. 5. ad 6. & 2. 2. q. 122. artic. 1. & 3. & ex Soto lib. 1. de Iu. st. & Iur. quæst. 4. art. 4.

Tempore D. Augustini, fuerunt hæretici, qui putarunt, quod exhibitio operum misericordiæ corporalium, eatenus Christiano erat necessaria, ut illa omittendo, propter solam omissionem damnarentur; asserentes per misericordiæ opera dumtaxat, hominem saluari; etiam si homo in peccato mortali moreretur; & nunquam pœnitentiam egisset. Moti ex Euangelica sententia in nouissimo die ferenda, vbi præmium Regni Cælorum datur ijs, qui ea opera fecerint; & illis negatur, qui ea omiserint. Lege D. Augustinum lib. 21. de Ciuit. Dei, capit. 22. & cap. ultimo: & in Enchyrid. ad Laurentium, cap 75. 76. & 77. hunc errorem detestantem, & Castr. libro, de hæresibus, uerbo elemosyna. Et ex sententia D. Pauli 1. Corint. 13. efficacissimè hæc fallitas redarguitur. Si distribuero (inquit) in cibos pauperum omnes facultates meas, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.

Quoad indigentiam verò spiritualem, secundum quam homo defectus in anima patitur spiritualibus actibus, dupliciter (ex doctrina, D. Thomæ) subuenitur. Vno modo poscendo auxilium à Deo, & quantum ad hoc ponitur, oratio, qua quis pro alijs orat. Alio modo, impendendo humanum auxilium, & hoc tripliciter. Vno modo contra defectus intellectus; & siquidem si intellectus speculatiui sit defectus, adhibetur ei remedium per doctrinam. Si autem practici, adhibetur ei remedium per consilium. Alio modo est defectus ex passione appetitiue uirtutis, inter quos maximus est tristitia, cui subuenitur per consolationem.

Matth. 25.
Tobia 1.
D. Tho.
Soto.

Hæreticorum opinio tēpore D. August. qui dicebat, hominē im per misericordiæ opera saluari.

Castro.
1. Cor. 13.

Dupliciter subuenitur elemosyna spirituali. Primo. Secundo. Tripliciter humanū auxilium alicui possumus impendere. Primo contra defectus intellectus. Secundo modo.

Alationem. Tertio modo ex parte inordinati actus, qui quidem tripliciter considerari potest. Vno modo ex parte ipsius peccantis, in quantum procedit ab eius inordinata uoluntate, & sic adhibetur remedium per correctionem. Alio modo, ex parte eius in quem peccatur; & siquidem sit peccatum in nos, remedium adhibemus remittendo offensam: si autem sit in Deum. I. proxi mo, non est nostri arbitri remittere, ut Hiero. ait super Matth. Tertio modo ex parte sequela ipsius actus inordinati, ex qua grauantur ei conuientes, etiam præter peccantis intentionem; & sic remedium adhibetur supportando, maxime in his, qui ex infirmitate peccant, secundum illud Rom. 15. Debemus nos firmiores infirmitates aliorum portare, & nō solum secundum quod infirmi sunt, siue graues, ex inordinatis actibus, sed etiam quæcumque eorum onera sunt supportanda, secundum illud Gal. 6. Alter alterius onera portate. Hæc D. Tho. Verum circa dicta dubium oritur.

Tertio modo.

Rom. 15.

Galat. 6.
D. Tho.

Dubium.

Matth. 25.

D V B I V M.

Cur Dominus, Matth. 25. non numerauerit inter opera misericordiæ, sepelire mortuos?

AD quod respondeo, varias esse causas huius omissionis. Prima est (ut ait D. August. in lib. de cura pro mortuis ca. 78.) Quoniam (inquit) est inter opera misericordiæ, minima ex his, quæ possunt fieri: cui etiam, uti alijs operibus minoris gradus, puta Visitare Infirmos, Captiuos redimere, & similibus, maximum Regni Cælorum præmiū, & Corona respondet.

Secunda est D. Tho. 2. 2. q. 32. art. 2. ad primum. Quoniam enumerantur à Domino alia opera misericordiæ, tanquam eui dentioris, & maioris necessitatis; cum uicenti, & sensum, seu vitam habenti exhibeantur. Sepultura uero omittitur numerari, quia mortuo, quantum ad sensum, quem post mortem non habet, non apparet necessaria, nisi in quantum remouet defectum, quem mortuus contrahit, si insepultus remaneat, ne in memorijs hominum sine sepultura honore quasi debonestatus uiuat.

Tertia est eiusdem D. Tho. in commentario super Matth. loco citato dicentis, Dominum non enumerasse sepulturam, ut excluderet errorem quorundam, qui existimabat, animas non quiescere, nec requiem æternā acquirere, donec corpora essent insepulta. In hoc errore fuerunt Ethnici poætæ, qui inhumatorum animas per centum annos errare dicebant, donec sepulturæ honore darentur. Vnde Virgilius Æneid. 6.

Dominus inter opera misericordiæ, non numerat uit sepelire mortuos, tres causas. Prima causa est D. Aug. Secunda ratio est D. Tho.

Tertia ratio est D. Tho. Christus inter opera misericordiæ nō numerat sepulturam, ut excluderet errorem existimantiū aias nō quiescere donec corpore sic

sic

ra fuerint sepulchra.
Acneid. 6.

sic Sybillam introducit cum Æneia loquentem.
Nec ripas datur horrendas, nec rauca fluentes
Transportare prius, quam sedibus ossa quierunt.
Centum errant annos, volitantq; hæc littora circum.
Tum demum admissi, stagna exoptata reuisunt.

Quarta est D. Chrysof.

Quarta est D. Chrysof. homil. 84. super Ioan. & 66. super Genes. *ut reprehenderet, & detestaretur Dominus superba, & ambigua sepulchra, nimiamque sollicitudinem hominum in sepulchris condendis.*

Quinta ratio.

Quinta. Quonia homines recordatione, & calcari ad hoc opus sepeliendi non indigent, cum absque vlla difficultate vbique gentium id præstetur. Quocirca necessarium nequaquam fuit, hominibus persuadere, vt mortuos sepelirer. Et quamuis apud Matth. sepulturæ mentio non fiat: ex alijs locis scripturæ, & præsertim ex libro Tob. id habetur. Vnde, qui negaret, corpora mortuorum non esse in cæmeterijs, & locis sacris condenda; vel qui negaret, mortuos sepelire esse religiosum, bonum, & pium opus, hæreticus esset, & contra catholicam fidem sentiret, vt infra dicemus. Vt quid enim Tob. maximè commendatur in sacris scripturis, nisi quod mortuos sepeliebat? Nonne Abraham, Isaac, & Iacob studiosè & propria, & aliena sepulchra curarunt? Ioseph, & Nicodemus vtique apud Evangelistas commendatur, quod corpus Christi honorificè, *ut mos erat Iudeis*, sepelierunt. In martyrologijs Romano, Bedæ, & Vsuardi, laudantur vehementer Christiani, qui operâ studiosè in sepeliendis Martyrum corporibus adhibebant; ob quam rem sæpè martyriū & ipsi passi sunt. Lege D. Ambros. in lib. de Tob. cap. 1. Vbi dicit, *prætermittere sepulturam esse bestialitatem.* Et in psalmo 78. *Ibi: posuerunt mortalia seruatorum tuorum escas volatilibus Cæli*, apertè declarat, *Corpora fidelium in sepulchra remanere. incongruum, indecens, & absurdum esse.*

D. Ambros.

Psal. 78.

Quatuor autem causæ sepulturam commendat; & quod sit maximum testimoniū fidei, resurrectionis carnis, & magni pietatis opus, & humanæ conuersationis, & vitæ cōseruatiuum, & præseruatiuum, atque etiam fraternæ charitatis, & affectus benigni erga mortuam continuatio. Sicut enim exequens ordinata à defuncto, voluntatem eius consumat, & quasi durātem adhuc facit; ita sepeliens, affectum cōtinuat, quem defunctus ad corpus habebat. Lege D. Tho. 2. 2. q. 3. 2. art. 2. ad tertium.

D. Tho.

Qui dicitur
more sepelire
si mortuos

Nec solum esset hæreticum negare mortuorū sepulturā; verum etiam, qui damnaret morem sepeliendi cum debito hono-

C

A honore, & moderata pompa, hæreticus censendus esset; cum ritum vniuersalis Ecclesiæ reprobarer, & minus pro dignitate de resurrectione cogitaret. Iuxta illud Macchab. 12. VI i laudatur Iudas, quod miserit pecuniam multam offerendam in templo, pro peccatis mortuorum, *in se, & religiose de resurrectione cogitans.*

Ecclesia, est
hæretic.
1. Mach. 12.

Nec D. Chrysofostomus loco citato reprehendit sepulchra, sed excessum qui fieri solet in ædificandis sepulchris, & in funeribus Diuitum. *Tu autem, (inquit) cum audieris nudū Dominum resurrexisse, cessa quæso ab insana funeris impensa. Quid sibi hoc superfluum vult, & inutile dispendium, quod ipsis qui faciunt, plurimum affert detrimenti, mortuis nullam vilitatem, vel damnum potius sumptuosa namque sepultura non nunquam causa est, vt fures cadaver effodiant, & nudū, & in sepulchrum proiciant: sed in inanem gloriam, quantam etiam in luctu vim, quantam amentiam ostendit?* Et plura in hanc sententiam affert.

D. Chrysofostomus non reprehendit sepulturam dicit.

Sed quædam alia verba Chrysof. in ead. homil. nobis negotium facesserent, nisi ipse exponeret, dum dicit, *Christo hæc funera nulli cura sunt. Inquit enim, Esurientis me vidistis, & dedistis manducare, sitientem, & dedistis mihi bibere, nudum, & induistis me, non autem mortuum, & sepelitis.* Verum illico sanum sensum horum uerborum reddit: *Hoc ego, non vt sepulturam tollam dico, ab sit: sed luxuriam, & superfluam ambitionem.* Hæc Chrysofostomus.

D. Ambros.

D. Ambrosius, in dicto libro de Tob. adeo hanc virtutem sepeliendi mortuos præclaram dicit, vt nil ea sit præstantius. Quod secundum aliquam rationem accipiendum est, quatenus fidem resurrectionis magnum pietatis officium uberri- mē testatur. His suppositis, quæstioni propositæ satisfacio per sequentes Conclusiones.

Prima Con-
clusio.

Prima Conclusio. Episcopus cum magistratu temporali Ciuitatum, & Locorum, tenetur curare, ne corpora Mortuorum peste extinctorum faceant inhumata. Et probatur.

Probatnr Cō-
clusio Primo.

Primo. Ob bonum commune, ne pestifera contagione malignitas aeris magis magisque intendatur, vt sic putrefactio euitetur.

Secundo.

Secundo. Propter articulum necessitatis, cui ob multitudinem cadaverum nequaquam vnicus Parochus supplere potest.

Tertiã.

Tertiõ. Quoniam malo vniuersali, à causa vniuersali, (vt optima seruetur proportio) remedium petendum est, nec ab inferiori Parocho lex, seu modus expectandus est, secundum

Quartò.

Cura, & diligentia Ciuitatis Recin-
tensis in de-
putandis locis
quo corpora
peste extin-
cta deferren-
tur.

Secunda Cō-
clusio.

Cū nullus
est qui sepe-
lia t, tunc om-
mittens sepe-
lire mortuū,
peccat morta-
liter.

Prima ratio.

Quæ sunt de
cōsilio, in ca-
sū sūt de præ-
cepto.
Nauar.
Bañes.

dūm quem toti Ciuitati succurratur, sed à superioribus can-
tis videlicet, Gubernatoribus spiritualibus, vel tēporalibus.

Quartò ab exemplo, & experientia. Quia his temporibus
conuenit Magistratus, seu Respub. loca publica, foueas, seu
puteos, extra Ciuitates, lōgeq; à vijs publicis deputare, ut vi-
dimus in Ciuitatibus nostris Recinētensi, & Lauretana, quò
cadauera transferantur; & huiusmodi loca ratione boni re-
giminis tenentur deputare, certosque plebeos homines ad
hæc munera præstanda destinare, & rationabili pro hoc sti-
pendio assignato, illos conducere: & nolētes, cogere tenen-
tur, ut sic communi, maioriq; populi infectioni occurratur,
& corpora mortua, inhumata non remaneant.

Secunda Conclusio. Quando quis sine suo incommodo
potest sepelire mortuum, & non est alius, qui sepeliat; & o-
mittit sepelire, peccat mortaliter. Patet, quoniam omnia o-
pera misericordiae quamuis sint in consilio, nec obligent
pro semper, obligant tamen sub præcepto duobus casibus, vi-
delicet in extrema, & graui necessitate proximi, iuxta com-
munem, & ea quæ notat Nauar. in Manua. Confess. cap. 24.
num. 5. 9. & 10. & Bañes. 2. 2. quæst. 3. art. 2. in sua quæst.
Conclusione tertia. Et profectò maximum signum est cor-
dis in humani, & charitatis Dei carentis, omittere opus hoc D
misericordiae in prædicto casu.

Sed proh dolor, abundauit iniquitas, & refriguit charitas
multorum. Olim. n. peste in populis grassante, non sineban-
tur à ualentibus egri, imò cibabantur, consolabantur, anima-
bantur, recreabantur, & dira extincti peste, mundificatis pla-
gis, lotisque corporibus decenter sepeliebantur. Cuius rei
non iniucundum extat testimonium D. Antonini, qui tertia
parte historiali, titulo, 2. 2. cap. 22. §. 3. sic ait.

Nunquam autē apparet tantum exterruisse homines talis con-
tagio morbi, ut nūc, ita quod parētes filiorū, & filij parentū obli-
uiscantur in fectorū, & cū difficultate reperiantur, qui necessa-
ria eis administrarent, tam corpori, quam animæ, uel procurarent
ut sacramenta, & Ecclesiasticam sepulturam habeant.

Quamuis autē nulla sit lege prohibitiū ad loca diuertere ab infe-
ctione libera, ex quo morbus est ualde contagiosus (ut quotidia-
na docet experientia) ac et licet conversatione domesticā, & lo-
catione cū infectis, & uenietibus a locis et infectis effugere, nisi
curā animarū eis immineret (quos de necessitate salutis suæ o-
portet perse, uel per aliū idoneū sacramenta ministrare quantū-
cumq; infectis) tantū tamē ab horrere infectos, ut necessaria eis
subtrahatur, est cōtra omnē charitatē, humanitatē, & Christia-
nam

Peste infectos
adeò abhor-
rere, ut non-
nulli faciūt,
est cōtra Chri-
stianam pie-
tatem.

Anam pietatem. Itaque & si humana prudentia est, & de ra-
tione medicina, uitare infectos, tamen contra dilectionem, &
Christianam pietatem est subtrahere infectis necessaria, seu nō
ministrare anima, & corpori, & ita abhorreere eis ministrantes
sacramenta, & corpori necessaria, ut habeantur tanquā Ethni-
ci, & publicani: nec audiantur eorum missa, & officia, nec pa-
tiantur Sacerdotes ire ad infirmos, in quo nullo modo debent eis
assentire. Communitas autē piē, & charitatiuē prouidit infir-
mis ex eo morbo illo tempore, scilicet anno Domini 1448. tēpore
pestis. Nam tria millia florenorum statim assignanda Ar-
chiepiscopo Ciuitatis certo tempore, modo, & forma, ut infectis
prouideretur. Unde quidam optimi Iuuenes per Ciuitatem di-
scurrebant, quærendo infectos, & dando pullos, confectiones, &
alia necessaria. Hactenus Antoninus. Qui eadem parte, tit.
24. cap. 5. §. 1. sic addit.

In anno autem Dominica Incarnationis, 1400. Cū pestis lō-
gē, latēque per Italiam grassaretur, Senas etiam morbus ipse
inuasi, & inter cetera loca, hospitale sacratissimum, & nobile
Sanctæ Mariæ Sclarum: ita ut multi peregrini euntes, uel re-
deuntes à Iubileo infirmati ibi spiritum reddiderint, sed & ex
famulis commissis, & alijs seruatoribus infirmorum, plurimi more-
rentur, & difficulter inueniebatur, qui in illud incendium infe-
ctionis locum occupantis uellet intrare. At Bernardinus cari-
tate feruens, animam suam sponte posuit, non solum pro amicis
suis conciuibus, sed pro alienigenis peregrinis, ad idemq; hor-
tatus est quosdam sodales suos deuotos. Quod proculdubio in-
tense, & perfectæ dilectionis signū uidetur, exponere se mortis
periculo uerisimili, & quotidie cōtingenti, & morbo infectis ul-
trò se ingerere ad obsequendum, & præsertim si is sit qui ad hoc
uinculo animarū cura non extat obnoxius, in administratione
saltem sacramentorum, ut Curatus. Hic autem uir Dei Ber-
nardinus, et si sacramenta infirmis non ministrabat, quia non-
dum Clericus erat; tamen sollicitus erat ad exortandū infectos,
ut medicos animarum uocarent, pro quibus, & ipse mittebat.
uelibat, medicos corporū adducebat, eis seruebat, infirmos con-
solabatur ad patientiā, & penitentiam suadendo. Ipse curua-
tis genibus, pedes aduentantiū abluibat, cibos ministrabat, san-
guinem puriscentem ex uiceribus educebat, sanicem absterge-
bat, cuncta fastidia, & labores in huiusmodi æquanimitèr tole-
rabat, defunctis etiam de sepultura prouidebat. Hac ille. Sed
probatur iterum conclusio.

Secundò. Quia omnia consilia, & præcepta affirmatiua,
& opera charitatis (quantum ad animi præparationem) sunt

Inseruire pe-
ste laboran-
tibus piū val-
de opus.

Secunda ratio.

ad Tim. 5.

in præcepto; iuxta communem, & S. Tho. 1. 2. q. 108. artic. 3. C. ad 2. & ar. 4. id 4. Vnde D. Paulus ad Thimot. 5. dicit, quod *si quis suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidem ne gausit, & infideli est deterior*; ergo cum opportund, & sine suo incommodo potest, tenetur.

Tertia Cōcl. Parochus nō tenetur cadauera præfata sepelire. Probat. primō. Secundō.

Tertia Conclusio. Parochus non tenetur cadauera præfata sepelire, nec funeri, seu sepulturæ interesse. Probat. Primō. Ob periculum vitæ suæ, quæ non debet exponi incommo- do mortis ob vitam temporalem Proximij; ergo multo minus illa extincta, in seruitium eius corporis.

Secundō. Ob multitudinem morientium, quorum funeri- bus moraliter supplere non possit.

Tertiō.

Tertiō. Quoniam tunc temporis cadauera non sepeliuntur loco sacro, nec processionaliter deferuntur, neque exequiæ adhibentur, nec preces recitantur, nec cum sacris associantur. Vnde Parochus non tenetur interesse. Quod si quis pertinaciter instet, corpus Defuncti sepeliri in loco sacro: si periculum ob id sit contagionis, Parochus constanter debet id denegare, & nullo pacto consentire. Argumēto à simili de leproso, qui non debet cum alijs sepeliri. Abb. in cap. sacris, num. 6. extra de sepultura, Petr. de Ancar. ibid. Syluest. verb. sepultura, num. 17.

Abbas. Pet. de Anca. Syluest.

Quarta Conclusio. Pium est societatem fidelium instituere, vt in præfatis locis, & cæmeterijs publicis cum Cruce, & aqua benedicta semel saltem in hebdomada, preces funerales facerent. Parocho autem satis esset, si in parochiali Ecclesia communem illorum faciat commemorationem. Associare corpora tam Clericis, quam Laicis (exceptis deputatis) vti periculosum, ita minus laudabile iudicandum est.

Quinta Conclusio. Episcopus debet tpe pestis prohibere, ne cadauera ad Ecclesiam deferantur. Ratio dicti.

Quinta Conclusio. Episcopus debet his temporibus prohibere, ne cadauera deferantur ad Ecclesiam. Tum vt Ecclesia tutior, ac salubrior conseruetur ad missas, & diuina officia celebranda; tum quia si id esset liberum, pauimentum Ecclesie vniuersum perforationibus obuium foret: quod indecens esset, atque hæc circa hæc primam quæstionem dicta sufficiant.

QVÆ-

QVÆSTIO I. I.

Vtrum carere sepultura, faciat ad essentialem Beatitudinem, vel damnationem Defuncti?

Roximè sequitur quæstio, An si corpora inhumata remaneant, aliquid desit illorum beatitudini, quorum erant corpora? Et quamuis satis plana sit, nec nodosam contineat difficultatem, propter aliqua tamen loca sacra scripturæ, quæ explicanda erunt à nobis; præfenti loco agitabitur.

Primum igitur, sepulturam nihil prodesse, probatur ex c. 8. Matt. & Luc. 9. *Sine, ut mortui, sepeliat mortuos suos, tu autem nade, annuncia regnū Dei, & sequere me*: vbi aperte patris spernitur sepultura, & immediata sequela Christi præcipitur; nihil ergo ad meritum, vel ad præmium sepultura operatur.

Secundō. Luc. 7. & can. *Vbicunque sepeliantur*, & can. *habent* 13. q. 2. flere mortuos, phibetur; cū id ex pusillanimitate eōringat, ergo & ois alius cōmiserationis affectus erga illos.

Tertiō. Matth. 23. execrantur Pharisei, qui edificabāt sepulchra Prophetarum, & ornabant monumenta Iustorum. *Vobis scriba, et Pharisei, Hipocryta, quia edificatis sepulchra Prophetarum, etc.*

Quartō. Ex can. *in presenti saculo*, eadem 13. q. 2. vbi dicitur, *in presenti saculo scimus, siue orationibus, siue consilijs inuicem posse nos adiuari. Cū autem ad Tribunal Christi venerimus, nec Iob, nec Daniel, nec Noe rogare posse pro quoquā, sed unumquemque portare onus suum*. Et hæc ex Hieronymo Gratian. ergo defuncto sepultura prodesse non potest.

Quintō. Ex D. August. in lib. de agenda cura pro mortuis, cap. 7. & habetur ead. q. can. *Anima*, qui canon non ex Augustino, sed à D. Greg. in registro sumptus est, *quod curatio funeris, cogitatio, & procuratio sepulture, et his similia, magis sunt consolationes uiuentium, quam subsidia Mortuorum*; & si quid prodest impio sepultura præciōsa, oberit Pio vilis, aut nulla. Item quidquid mortuis impenditur, non est præsidium salutis æternæ, sed humanitatis officium.

Quare hæc quæstio trahetur.

Primum argumentum. Matth. 8. Luc. 9.

Secundum. Luc. 7.

Tertium. Matth. 23.

Quartum.

Gratianus ex D. Hieron. Quintum. Ex D. Aug.

Aa 2 Addit

Corpora quorundam Martyrum, pmiffione Diuina exposita sunt: canibus.

Sepultura in Ecclesia, prodest bonis, & nocet malis. D. Grego.

Prima Conclusio.

Sepultura non auget beatitudinem essentialē, nec minuit damnationem.

D. Aug. D. Chrysof. D. Prosper. D. Chrysof.

Secunda Conclusio.

Sepultura sacra auget beatitudinem gloriā accidentale, & similiter damnationis penam accidentale.

Sancti in caelo vidēt se coli, & venerari à fidelibus hic in terra degentibus.

1. Reg. 30. Fideles uisus Sanctorum Sepulchris, etiam ipsorum memoriam seruati.

Addit Augustinus; corpora quorundam Martyrum canibus exposita fuisse permissione Diuina, ut Christiani addicerent, dum uitam propriam contempnunt, multo magis contempnere sepulchrum, ergo sequitur, quod sepultura Defunctis non prodest, quod enim prodest contemni non debet.

In oppositum est textus in Can. Cum gratia, 13. q. 2. Vbi habetur. Quod sepultura in Ecclesia prodest bonis, & noceat malis, & est D. Gregorij lib. 3. Dialo. cap. 4. Pro resolutione praesentis dubij, pono aliquas conclusiones.

Prima Concl. Sepultura non auget Beatitudinem essentialē, nec minuit damnationem, sed uoluisse illam habere, vel non, multum prodest. Est concl. D. Augustini, lib. 1. de Ciui. Dei, cap. 2. Quod caruerunt sepultura, nihil obest, uel prodest habere, nisi fuerint in causa, quod carerent. Et cap. 3. exponit, quare non obest Beatitudini essentiali, quod idem dicit D. Chryf. homil. 60. in Genes. & D. Prosper, in sentent. 89. & Can. Vbicumq; (il secodo) 13. q. 2. Quod est D. Chryf. in Epist. ad Hebraeos; quemadmodum non prodest Damnatis sepultura preciosa, ita Sanctis uilis, uel nulla obest. Vbicumq; enim sepeliatur, Domini est terra, & plenitudo eius.

Quod autem uoluisse carere sepultura sacra, oblit Beatitudini, & prodest damnationi, Patet. Quia recipiet unusquisq; prout gessit in corpore; atqui uelle carere aliquo, quod ad pietatem, & religionē facit, sine peccato esse non potest, ergo, &c.

Secunda Concl. Sepultura sacra auget Beatis gloriam accidentalem, Damnatis uero poenam similiter accidentalem. Prima pars probatur.

Honor. n. exhibitus sanctis in die festiuitatis eorum, auget illis accidentale gloria. Oēs. n. ipsos colunt, & ut Dei seruos, aeternaq; Beatitudine fruente, uenerantur. Vñ cum illo die proprie festiuitatis cuiusq; à Christianis, orationibus, pijsq; alijs operibus in honorē eorum incumbatur; hinc est, ut ipsi gloria accidentalis maior, maiorq; eo die augeatur. Sic est, qui uident Sancti in Caelo à Fidelibus hic in terra degentibus corpora sua humari, ipsiq; gloriose sepulturae honorē exhiberi, gaudent maxime, ac latantur, uidentes impleri illud scripturae. Tribui, scilicet, spolia, & honores remanenti ad sarcinas. Vñ cū anima corpore exuta, ad caelestes Thalamos Diuini sponsi amplexibus fruitura perrexit, letatur maxime, & accidentalis ei glorię cumulus accrescit, dum corpus suum erumnis, ac macerationibus afflictatum, & pro Domino Tyrannorum gladijs confossum, glorioso sepulchro uident à fidelibus honorari.

Addē,

A. Adde, quod fideles, uisus sanctorum sepulchris, aeternam eorum habent memoriam, facta sanctorum recolentes, miracula enarrantes, prodigia edicentes, & uitam eorum imitantur. Quod fit, ut cum omnia ista ex sepultura corporibus suis exhibita orientur, accidentalē eis gloria accrescat.

Quid plura? Et ipsi Christo gaudium augetur accidentale, dum sepulchrum eius à fidelibus deuotē uisitur; dicente Propheta: & erit sepulchrum eius gloriosum. Isa. 11. Quonia enim Christo, nec dotes (sub tali ratione) nec aureole à Theologis concedantur (licet ista dona in re perfectissime possideat) accidentale tamen gaudium in eo non negatur, ut colligitur ex D. Tho. 3. p. q. 57. art. 1. ad 2. ubi dicit, quod quando Christus ascendit ad caelum, nihil ei accreuit, quantum ad ea quae sunt de essentia glorię, siue secundum corpus, siue secundum animam; accreuit tamen ei aliquid, quantum ad loci decentiam, quod est ad bene esse glorię, & de hac decentia, gaudium quoddam habuit; non quidem quod de hoc tunc nouiter gaudere inciperet quando in caelum ascendit; sed quia nouo modo de hoc gauisus est, sicut d. re impleta. Atque in hoc (praeter alia) differt Angelus beatus ab anima Christi. Quamuis enim etiam Angeli proficiant in beatitudine accidentali (ut ait D. Tho. 1. p. q. 62. art. 9. ad 3. ex illo Lucę. 15. gaudium erit in caelo Angelis Dei, &c.) & ex inde noua gaudia habeant; id tamen illis contingit usq; ad diem Iudicij; propter nouas reuelationes eorum quae de nouo cognoscunt (ut ait D. Diony. cap. 7. Coelest. Hierar. & D. Ambros. lib. de ijs qui mysterijs iniantur, cap. 7. & D. August. lib. 5. super Genes. ad litte. cap. 19. & Hierony. in e. 3. ad Ephes. & D. Tho. 1. p. q. 117. art. 2. ad 1. quod non contingit in Christo: cum omnium singularium etiam cordium cogitationum sit cognitor, ut ait D. Tho. 3. p. q. 10. & ab instanti suae conceptionis inspector.

Hinc accedit, quod uirtus sanctorum, etsi magna erat, dum hic in terris uiuentes multa miracula faciebant, Demonesq; fugabant; multo sanē maior nunc est in Caelis, ubi maiori uirtute, ac potentia decorantur. Si enim Sancti (inquit Bernard. Sermone 2. in festo Apost. Petri, & Pauli) in terra adhuc posit, oia poterant, non quide in se, sed in Christo, Quid nō poterunt hodie uiuere in aeterna felicitate cū ipso? Mortales adhuc, & morituri imperij uitae, et mortis uidebatur habere, solo nimis uerbo mortificantes uiuos, & mortuos suscitantes, quāto magis nūc, cū honorati sunt nimis, nimis confortatus ē principatus eorum.

Et sanē maxime elucescit hodie sanctorum uirtus in sepulchris. Demones enim ad eorum sepulchra torquentur.

Aa 3 Vnde

Isa. 11. Christo licet dotes in re cedantur, ei tamen negantur sub noie dotes.

In Christo est gaudium accidentale, ex D. Thom. qm accreuit ei aliquid fm loci decentia, nō quesi gaudiū tunc illud in eo inciperet, sed quod nouiter impletū uidit, & in hoc differt Angelus beatus ab anima Christi.

Angelis crescit gaudium accidentale in dies usque ad diem Iudicij. D. Diony. D. Ambros. D. August. D. Hieron. D. Tho.

Christus est cognitor omnium singularium, & omnium cogitationum cordium, ex D. Tho. Sancti maiori uirtute, & potentia possent post mortem, quam ante. D. Bern. Pulcra sententia de potentia, & uirtute sanctorum post mortem. Act. 5. & 9. Psalm. 138.

Demones torquentur ad sepulchra sanctorum.

D Hieron.

Vnde Hieronymus in Epithaphio Paula Viduæ ad Eusto-
chium Epist. 27. cum sitam peregrinationem describeret, vi-
diffe se narrat *duodecim Patriarcharum sepulchra, ubi multis
intremuit consternata mirabilibus. Cernebat enim varijs Da-
mones rugire cruciatibus, & ante sepulchra sanctorum ululare
homines more luporum, uocibus latrare canum, fremere leonũ,
sibilare serpentum, mugire taurorum, alios rotare caput, & post
aerugem terram uerrice tangere.* Hæc ille.

Miracula ad
Sanctorum se-
pulchra facta
R. s. b.

Theodoretus.

Antiquus
mos est Ecce-
sia, oblation-
es, & danna-
ria tum cerea-
tum argentea
offerre pro ac-
ceptis à san-
ctis benefi-
cijs.

D. Chrysof.
Alexandri
mors nihil ha-
bet coequan-
dum cum mor-
te Sanctorũ.

Stephani pro-
tomartyris, &
aliorũ Sãcto-
rum corpora
diuinitus re-
uelata.

Ex quo patet, quanta sit uirtus Sanctorum in sepulchris,
quamq; à Demonibus formidetur. Nec parua est sepulchro-
rum sanctorum gloria, non parua eorum miracula; cum ibi
cæcos illuminatos, claudos in pristinum cursum restitutos,
leprosos mundatos; tandemq; mortuos (vt patet in Elisei
sepulchro) ad pristinam uitam restitutos uideamus. *Hinc est*
(vt ait Theodoretus Cyren. Episcopus, lib. 8. de Græcarũ affe-
ctionum curatione (qui liber est de martyribus) *ut homines
suis uotis facti compotes, sanctis magna dona persoluant, qua
sunt manifesta adeptæ sanitatis indicia. Nam alij quidem (in-
quit ille, oculos, alij uerò pedum, alij porò manuum simula-
cra suspendunt ex argento, auroq; confecta. Gratissima namq;
accipit eorum. Dominus qualiacumq; sunt dona, nec exigua,
nec uilia dedignatur. Quippe qui, ea proferentis facultate me-
ritur. Hæc itaque omnium spectaculo ex porticibus, testantur
morborum depulsionem, cuius ipsa certissima signa sunt a sani-
tatem consecutis allata. Hæc, inquam, sepulchrorum, ibi Marty-
rum, quæ si uirtus ostendunt.*

Vnde Chrysof. homil. 66. ad Popul. Antioç. sic ait. *Tu ue-
rò mihi sepulchrum ostendas Alexandri & profer diè, quo diè fi-
niunt: Sed nihil horum insigne, sed omnia destructa sunt, &
exterminata: Christi uerò seruatorum, & sepulchra clara sunt
regiam a se qua dignitatem, & dies notissimi. Mundo festam
afferentes latitudinem. Et illius quidem loculi, & proprii nesciunt:
horum autem sciunt & Barbari, & seruatorum crucifixi sepul-
chra, Regis aulis sunt clariora. Non magnitudine & adificiorũ
pulchritudine (nam & in hoc quidem superant) sed quod multo
maius est: conuenientium studio.* Hæc Chrysof.

Legimus in multojs Ecclesiasticis: Stephani Prothomarty-
ris, Gamalielis, Nicodemi, & Abibonis corpora, tẽpore Ioan-
nis Episcopi Hierosolimitani sub Theodosio Iuniorẽ loco
incognito multis temporibus iacuisse, postmodum Luciano
presbytero deuinitus admonito inuenta fuisse, honorificè
sepulta, & in sanctam Ecclesiam Syon translata; Et apud D.
Ambros. Geruasij, & Protasij corpora, Dei monitu inuenta
cum.

A cum in Philippi ædibus sepulta essent; sacro, & insigni loco,
eodem Antistite curante, collocata sunt. Nec alia de causa
Sanctorum corpora, Deo reuelante, & iubente, illustriori lo-
co, & tumulo condecorata sunt, nisi, vt populis pietas, & de-
uotio; Sanctis uerò suis accidentalibus gloria augetur.

Adde, quod Beatis de Deo gaudium crescere non potest;
sed sicut accrescit eis gaudium de gloria corporis, vt ait S.
Tho. in 3. distin. 15. q. 2. art. 5. quæstiuicula 2. & in 4. d. 12. q. 2.
art. 1. q. 2. Ita quoque de omni eo, quod ad decorem suorum
corporum ad Dei gloriam adhibetur.

Quid? quod etiã nisi ea exhumata profigantur, ac in ma-
re, uel in ignem proijciantur; cum ex hoc maior Dei gloria,
& Martyrum, seu Sanctorũ uirtus resultet. Etenim ex igno-
minijs sepulchris, & offibus Sanctorum irrogatis (sicut ex
malo bonum) maiorem sæpe Deus nominis sui gloriam,
Populorum conuersionem, ingentia miracula, summa sua
prouidentia elicit.

Hoc autem gaudium accidentale in Beatis, Paludan. in 4.
d. 2. i. q. 1. art. 4. conclusionẽ 3. dicit non esse æternum, seu cõ-
tinuum. Quoniam non semper actu recolunt de omnibus,
de quibus est eis gaudendum. Sed hoc decidere, non est hu-
ius loci.

B Secunda uerò pars Cõclusionis, de Damnatis, patet. Sicut
enim de Iuda proditore dicitur, quod bonum fuisset illi si na-
tus non fuisset; sic de multis uerè pronuntiandum est, melius
fuisset illis, si sepulti non fuissent: cum ex eorum monumen-
tis, illorum praua doctrina, & peruersi mores in hominum
memoriam reuocentur, quam ediscentes, & imitantes sibi
ipsis æternam penam; ijs uerò nouum gradum accidentalis
penæ lucrantur. Nonne in Mahumeti famosissimo sepul-
chro, & multorum perditorum hæreticorum hæc uerissima
esse dices? Memoriam monumenta conseruant, etsi præcio-
sa, uel amplissima sint, apud uulgus, illorum statum, & genus
uiuendi tanquam bonum, & laude dignum prædicant, &
ediceunt.

Quod autem Damnatis sepultura sacra noceat, clarius,
euidentijsq; demonstremus. Dum enim uident sibi nõ pro-
desse, quod aliàs (si absque peccato decessissent) profuisset;
sciãtque peccata commissa esse in causa, vt talis eis sepul-
tura non profit, maxime affliguntur, & torquentur, eorumq;
pena per accidens productior, & intensior euadit.

Amplius. Sicut Dæmones orationibus, hymnis, canticis,
psalmodijs, aqua benedicta, atque alijs in eos factis ex-

Beatis accre-
scit gaudium
de omni eorũ
ad decorem
suorum cor-
porũ, ad Dei
gloriã adhi-
betur. Vnde
est & de iniu-
rijs eorũ cor-
poribus post
mortem illa-
tis, gaudent,
& latantur.

Gaudium acci-
dentale in
Beatis, secun-
dum Paluda-
non est con-
tinuũ, quia
non semper
actu recolit.
Marc. 14.
Matth. 26.
Sepultura dã-
natis penam
accidentalem
auget, quia
dũ ali j ea vi-
dent, recolentes
sepulchro-
rum facta, &
imitantes, no-
uum defun-
ctis penæ acci-
dentalis gra-
dum lucrantur.

Optima ratio
cur malis, ex
sepultura, pe-
na accidenta-
lis accedat.

Dānati ideo ex sepultura penā accidentālē habent, quā nihil ex ea utilitatis se percipere vident.

Damnati vident beatorū gloriā in generali, & hoc tū vsque ad diem iudicij. D. Tho.

Ex cognitione bonorum quæ in hoc mundo mali fecerunt, nō diminuitur in eis dolor. D. Tho.

Ex ijs q̄ sunt in hoc mūdo ea tū Damnatīs ostendunt, quæ eorum tristitiā augere p̄t. ex D. Tho.

Turrecrema.

Tertia Conclusio.

Aliquī damnatis, carere sepultura auget penā accidentālem.

Hero. 22.6

cracionibus afflictiatur, & distorquetur. Ita dānati in sacris Cemeteterijs sepulti, dū ibi fones, & diuina celebratur, noua, & magna penā afficiuntur; Cūm ab eorum utilitate, & cōmodo excludantur. Hoc est magnum chaos, quod inter Lazarum, & Mendicum intercedebat, impotentia, & inhabilitas ad Ecclesiæ suffragia consequenda.

Adde, quod sicut Dammati, uident gloriā Beatorum, quod tantum in generali, & vsque in diem iudicij solum illis permīssum est, (iuxta doctrinam D. Tho. 4. d. 50. quæst. 2. arti. 2. quæst. 3. & quodlib. 8. ar. 17.) magis cruciantur dum vident gloriā quæ sibi non prodest; ita eorum quoq; tristitia augetur, dūm loca sacra, Beatis ad gaudium prodesse cognoscunt; sibi verò nequaquam. Et quamuis animaduertant, ele gisse sepulturam in loco sacro bonum opus fuisse; ex hoc, sicut etiam ex cognitione omnium bonorum quæ fecerunt, nō diminuitur dolor eorum; sed magis adaugetur, vt docet D. Thom. 4. dist. 13. artic. 5. quæst. 1. ad quartum, & dist. 50. q. 2. artic. 2. quæst. 1. *Quinimo ex his quæ fiunt in hoc mundo, ca iantim Damnatīs ostenduntur, quæ possunt eorum tristitiā augere.* Ita S. Tho. 4. dist. 45. quæst. 2. ar. 2. q. 1. & d. 50. q. 2. ar. 2. quæst. 3. ad primum.

Accedat huc, *Quod n̄ sicut minus amant, quos prius in ordine dilexerunt in hoc saculo,* vt ait idem D. Thom. ead. d. 50. quæst. 2. artic. 1. quæst. 4. ad secundum. Ita multo minus eorum corpus, quod culpæ, & penarum organum, & instrumentum fuit. Quocirca sicut illud odio prosequuntur, sic tristantur se loco sacro tumulatos fuisse, & meritò dolēt, ac penitent, se voluisse ad sacra humari.

Hoc etiam comprobatur ex Can. *Cum grania, & Catu quibus peccata,* 13. quæst. 2. Turrecre. ibid. cōcl. 4. num. 7. p̄t. eat, hanc conclusionem procedere circa illum, qui non obstante, quod cognosceret se in dignum, sepulturā tamen in tali loco propter humanam gloriā procurauit. Quoniam si ipse hoc nō disposuit, non imputabitur ei ad peccatum. Et quantum ad rationem culpæ benè dicit; sed nos circa penę augmentum conclusionem posuimus.

Tertia Conclusio. Damnatis aliquando carere etiam sepultura penā auget, & patet. Quidquid enim opprobriosum corporibus suis accidit, hoc penā illis accidentalem adauget. Vnde eum se vident inhumatos, torquentur maxime, scientes propter peccata hæc omnia illis euenire. Recor dantur enim verborum Domini per Prophetam contra eos, dicentem, *sepultura Asini sepelietur,* qui in agris inhumati

tus

Atus iacet, ferisq; ac alijs animantibus in cibum expositus. Sermo Domini Iai. 22. contra Somnam iniquum templi prapositum dilucidè id ostendit, dūm ab excisa sibi sepultura in templo reijcitur, & quasi pilam in spatiosum, & latum campum in sui ignominiam deijcitur. *Vade (inquit Dominus) ingredi ad eum, qui habitat in Tabernaculo, ad Somnam prapositum Templi, & dices ad eum. Quid tu hic? Aut quasi quis hic? Quia excidisti tibi hic sepulchrum; excidisti in excelsu memoriale diligenter; in petra tabernaculum tibi. Ecce Dominus asportari te faciet, sicut asportatur gallus galinaceus, & quasi amictum subleuabit te, coronans coronabit te tribulatione, quasi pilam mittet te in terram latam, & spatiosam, ibi morieris, & ibi erit currus gloriæ tuæ, ignominia domus Domini tui, & expellam te de statione tua, & de ministerio tuo deponam te.* Et rectè ut ait D. Thom. dicta dist. 50. q. 2. artic. 2. quæst. 1. & artic. 3. quæst. 1. *Nihil erit in Damnatīs, quod non sit eis materia tristitiæ, nec deerit eis aliquid pertinetis ad tristitiā.* Et quamuis sit futura in illis penarum transmutatio, seu successio, secundum illud Iob 24. *Adnimum calorem transibunt ab aquis nimum; hæc varietas penarum, illos nō refrigerabit, sed magis affliget sine aliqua spe evasione;* vt egregiè idē S. Tho. 1. p. 10. ar. 3. ad 2. & 1. 2. q. 67. ar. 4. ad 2.

B Quarta Conclusio. Sepultura corporum in loco sacro, prodest animabus Defunctorum, existentibus in purgatorio. Hæc Conclusio est catholica, & contraria erronea.

Aneas Syluius in libro de origine Bogmor. c. 35. vt refert Castro, lib. 13. aduersus hæreses verb. sepultura, inter ceteros errores Valdensis, hunc recenset, *quod nihil profit anima, corpus in loco sacro sepeliri.* Qui error meritò damnatur (inquit Castro). *Quoniam eisi nō profit ad gloriā animæ augendam (essentialem intellige) aliam tamen habet non commendandam utilitatem,* vt ait D. Thom. ead. dist. quæst. 2. ar. 3. dicens: *quod locus sacer prodest sepulto non ex opere operato, sicut sacramenta, & martyriū; sed ex opere operantis.* Et id (vt optime exponit Turrecre. in dicto Can. *Cum grania,* num. 5.) multipliciter.

Primò, dūm ipse Defunctus, uel alius, corpus eius tumulari in loco sacro disponens, patrocinio Sancti illius Ecclesiæ se committit. Cuius precibus remisso penæ Purgatorii, credendum est citius impetrari.

Secundò, Quia (ceteris paribus) ex Diuina ordinatione triumphans Ecclesia, specialiter orat pro illis, qui in illo loco sacro sunt sepulti.

Tertio.

Itat. 22.

Nihil erit in damnatis qd nō sit eis materia tristitiæ. D. Tho.

Iob 24. d

Varietas penarū non refrigerabit dānatos. D. Tho. Quarta Conclusio

Sepultura corporū prodest animabus defunctorū existentīū in purgatorio, & est de fide contra Aneam Syluium.

Castro. Valdensis error.

Locus sacer prodest sepulto non ex opere operato sed ex opere operantis, ex D. Tho.

Turrecrema. Probatum Primò.

Sepultus in loco sacro committit se patrocinio Sancti, illius Ecclesiæ.

Probatum Secundò.

Probatu ter
tio.

2. Mach. 12.

D. Diony.

Arco.

Qualis fue-
rit ritus sepe-
liendi mor-
tuos à tempore
Apostolorum.

Missæ sacri-
ficij ualor.

D. Isid.

D. August.

R. aba.

D. Diony.

Conc. Flore.

Conc. Trident.

Tertullia.

D. Cypria.

D. Ambro.

D. Chrysof.

D. August.

D. Gregor.

Theophil.

D. Damasc.

D. Eppha.

D. Athanas.

Matt. 10.

D. August.

Tertio Quia ministri, & psonæ Ecclesiasticæ, quæ eo loco C
deseruiunt, tenentur, cæteris paribus, frequentius, & specia-
lius pro illis orare, quæ orationes multum illis iuuant, ut à
peccatis, id est pœnis, soluantur, ut dicitur 2 Mach. 12.

Dionysius Areopagita, in lib. Ecclesiastica Hierarchia c.
2. & 7. ritum sepeliendi sacerdotem à tempore Apost. sic ser-
uatum describit, nempe. *Cuncti Cathecumæni, ministri, sacer-
dotes, postremo Pontifex Defunctum ante altare depositum cõ-
salutabant supra quem fundebat oleum. Præsul, & oratione sa-
cra in laudẽ defuncti, Psalmiq; & hymnis decantatis; pãde ho-
nesto in loco ponebat corpus cũ aequalibus alijs corporibus sacris.*
Vide quãt ministrorum Ecclesiæ orones auxilietur mortuis.

Denique in Ecclesijs sacrum officium missæ celebratur,
quod ex opere operato mortuis, & præsertim ibi quiescenti-
bus ad pœnarum remissionem prodest, & ualet. Quod certif-
simum est, tum ex ritu uniuersalis Ecclesiæ, & Apost. traditio-
ne, ut Isid. lib. 1. de officijs Ecclesiasticis cap. 8. & Augustinus
de uerbis Apostol. serm. 32. & Rabanus lib. 2. de institutione
Clericorum, cap. 44. & Dionysius loco citato tradunt, tum
ex generalium Conciliorum definitione, ut in Cabilonen-
si, & habetur de consecr. d. 1. in Concilio Florentino, in De-
creto de sacrameto ordinis, & in Trid. c. 2. & Can. 3. sess. 22.

Adde quod ueteres Patres, ritum offerendi sacrificium Mis-
sæ pro mortuis, traditionem Apostolicam esse testantur. Ita
Tertullianus, qui post Apost. spatio 200. annorum uixit, in
libro de coronâ militum, Cyprianus lib. 1. epist. 9. ad Clerum
& Plebem Furmitanorum: Ambros. lib. 2. epist. 8. Chrysof.
homil. 1. in primam Epistolam ad Corinth. & homil. 21. in
acta Apost. D. Augustinus libro de hære. ad Quod uuldeum,
cap. 53. & in Enchyridion. capit. 110. & lib. 9. Confess. cap. 11.
& 12. & 13. & li. de cura pro mortuis gere. cap. 1. & de uerbis
Apostoli ser. 34. Gregorius 4. Dialog. 55. & Theophi. super il-
lud Matth. *Eum timete qui potest mittere animam in gehennã.*
Et Damasc. in sermone, *Quod qui in fide hinc migrarunt, sa-
cris operationibus, & uiuorum beneficijs multum inueniunt.* &
Ephiphanius contra Arium, hæresi 55. & Athanas. in sermo-
ne eorum qui obdormierunt.

Quod si in ueteri lege offerebatur pro mortuis (quod af-
firmat D. Augustinus in libro de cura pro mortuis gerenda,
& expressè habetur dicto c. 12. 2. Mach. quod Iudas miserit
duodecim mille dragmas, ut offerretur pro mortuis) quo-
modo nouæ legis sacrificium ad mortuos non se extendit?
Nõne Christus Dominus in Cruce obtulit se pro mortuis?

Nonne

A Nonne instituit hanc oblationem faciendam in die Cœnæ
in sui commemoratiõne pro omnibus uiuis, & defunctis?
Immo ipsemet Christus, ut sacerdos in æternum, & caput
Ecclesiæ in altari offert se, incruenter tamen, in remissionẽ
omnium pœnarum, & culparum uiuorum, & mortuorum.
Quocirca hoc sacrificium satisfactorium esse, & propitia-
torium (quamuis non meritorium animabus purgatorij, cũ
arguimenti gratiæ capaces nõ sint in eo gradu gratiæ confir-
mata, in quo è vita discesserunt,) nemo catholicorum dubitat.

Mitigantur autem, & tolluntur eorum pœnæ in Missa, nõ
solum ratione sacrificij; sed etiã ratione orationum, &
precum, quæ in ea funduntur pro ipsis animabus nomine
Sanctæ, & Catholicæ Ecclesiæ prolatarum. Quæ orationes,
semper satisfactorij ualorem habent; quomocumque
Missæ pro mortuis dicatur. Impetrationem uerò tunc ha-
bent, quando exprimitur petitiõ uerbis ad Deum: sicut cũ
dicitur. *Fidelium Deus omnium conditor, & redemptor,* &c.
Et huiusmodi alia. Vnde sequitur, melius esse pro mortuis
Missam celebrare de requie, quàm de Sancto: Cùm in hac
non habeatur illa impetratio, quæ habetur in Missa propria.
Ex quõ capite utilior illis existit, licet essentialis ualor, nem-
pe ipsum sacrificium, aqualis sit illis in omni Missa. Ita S.
Thom. 3. par. quæst. 82. artic. 6. Syluest. uerb. Missa, 1. num. 8.
conclusionẽ 2. Soto, in 4. dist. 13. quæst. 1. art. 6. per totum, &
artic. 8. de precibus mali Sacerdotis; sed addit Idem S. Tho.
*quod hoc potest recompensari per maiorem deuotionem cele-
brantis, uel eius, qui facit eam celebrare, aut per inuocatiõnem
Sancti, in cuius uenerationem celebratur, eius auxilium im-
plorantis,* ut in 4. d. 45. q. 2. ar. 3. q. 1. ad 5.

Vnde quidam non irrationabiliter iuxta Syluest. dicunt,
nullam Missam Defunctis esse salubriorem, quàm propria
dicitur argumento text. in cap. 2. de celebratione Missarum; Et
ita sentit Supplementum.

Quinta Conclusio. Sepultura corporum, prodest uiuis se-
peliendis, & alijs. Hæc Conclusio est Turrecre. ubi supra;
& probat.

Primò, quãtũ ad corpus. Ne homines aspectu deformati
cadauerum perhorrescat, & ad euitandum factorem, & pes-
simum arcendam.

Secũdo, quãtũ ad animam. Quoniam in depositis fi-
des Resurrectionis asstruitur, recordatio quatuor nouissimo-
rum, Mortis, finalis Iudicij, pœnarum, & præmiorum in-
mente uidentium. excitatur.

Tertio.

Psal. 109. b

Pœnæ fide-
lium mortuo-
rum quõ in
Missâ mitige-
tur.

Melius est p
mortuis cele-
brare Missã
de requie, q
de Sancto.

Valor essen-
tialis sacrifi-
cij, aqualis
est in omni-
bus missis.
D. Tho.
Syluest.
Soto.

Syluest.

Quinta Con-
clusio.

Sepultura
corporũ pro-
dest uiuis se-
peliendis,
& alijs.

Turrecrema-
Probatu Pri-
mo.
Secundo.

Tertiò.
Tēplum ex
vi suā confe-
crationis, ha-
bet uirtutem
facilius imp-
petrandi à
Deo quod pe-
titur.
Quartò.
D. August.
Quintò.
Tobias sepe-
liendo mor-
tuos Deum
promeruit ex
Augustino.
Tob. 12.
Octauò.
Sepultura est
cōsolatio cō-
sanguineo-
rum.
Septimò.
Ex sepultura
mortuus, &
cōsanguinei
honore affi-
ciuntur.
Octauò.
Sine sepul-
tis mortuorū
memoria e-
uanesceret.
Ex sepultura
dignoscuntur
fideles ab in-
fidelibus.
Nonò.
D. Gregorius
Ultimā Con-
clusio.
Luminaria,
faces, panni,
& alij sump-
tus insepul-
tis, profunt
non per se,
sed p accidēs
defunctis.
Primò.
Secundò.
Faces accen-
sæ ppter de-
cē causas iux-
ta mortuos
ponuntur.

Tertiò. Christiani prouocantur ad orandum pro defun- C
ctis, & magis ualeat oratio in Ecclesia fusa pro defunctis, quam extra. Quoniam templum ex ui consecrationis, ha-
bet uirtutem facilius impetrandi à Deo, quod petitur.
Quartò. Quia homines mouentur ad opera misericordie
facienda pro mortuis. Ita Augustinus in lib. 1. de Ciuit. Dei
capit. 4.
Quintò. Quia fideles facilius Deum promerentur, ac pro-
pitiū sibi faciunt. Vnde dicit Augustinus ibid. *Tobiam, se-
peliendo mortuos, Deum promeruisse.* Tob. enim cap. 12. dixit
Angelus; *quando orabas cum lacrymis, & sepeliebas mortuos,
& derelinquebas prandium tuum, & abscondebas mortuos per
diem in domo tua, & nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationem
tuam Deo.* Quæ omnia ei uisionis gratiam impetrarunt.
Sextò. Quia funus, & sepultura, est consanguineorum, &
affinium consolatio.
Septimò. Quoniam mortuus ipse, & consanguinei ex sep-
ultura, honore afficiuntur.
Octauò. Quia aliàs memoria mortuorum apud homines
euanesceret.
Adde, quòd ex hoc dignoscuntur fideles ab infidelibus, ut
etiam mortui ab inuicem separentur, ne communicent post
mortem, qui in eadem fide uiuentes non communicarunt
in uita.
Ultimò. Quoniam, dum uiuentes desiderium eligendi si-
bi sepulturam in loco sacro, & decenti habent, profectò reli-
giosum actum exercent, (Cum hoc per se sit expectandum) ut
corpus suum apud alicuius sancti corpus in loco congruo,
ubi multa pro defunctis suffragia funduntur collocetur, ut
docet diuus Gregorius.
Ultima Conclusio. Luminaria, faces, panni, & alij sump-
tus funerum, profunt non per se, sed per accidens defunctis;
et hoc dupliciter.
Primò, in quantum pauperes etiam sacerdotes ex illis re-
creantur; & subueniuntur, & Ecclesia decoratur.
Secundò, in quantum uiui per talia excitantur ad compa-
tiendum mortuis, & per consequens ad orandum pro eis.
Accensæ uerò illæ faces, quæ circa monumēta, seu corpora de-
functorum, ponuntur, decem causas, aut significationes ha-
bere possunt, ut docui dum apud Vaticanum in Basilica S. Pe-
tri Theologum agerem in meis perfectionibus super psal-
mum tertium, quas hic consolationis gratia placuit adij-
cere.

Prima

A Prima est propter fidem. Adhibentur enim in argumentum
& signum, quòd illud corpus circa quod accenduntur, est fi-
delis, & Christiani hominis, quod etiā arguitur ex illis Cru-
cibus, quæ in sepulturis optimè adhibentur.
Secunda. Ad fidem, seu spem resurrectionis astruendā. Ec-
clesia enim non reputat illa corpora extincta, & perpetuò in-
pulueres resoluta mansura, sed iterum uiuura, & resurrectu-
ra. Etq; ratio D. August. in psal. 15. *Caro meo requiescet in
spe, & psalmo 4. In pace in idipsum dormiam, et requiescam.*
Tertia. Quia fax illa accensa, est symbolum lucis, quo illorū
corporum animabus lucem æternam precamur. Iuxta illud.
Lux æterna luceat eis Domine. etc.
Quarta. Faces illæ accensæ, sunt species oblationis pro usu
Ecclesiæ, & ministrorum.
Quinta. In religionem, & cultum Dei.
Sexta. *Quia illa caro est pars, seu membrum Christi, templi,
et uas spiritus sancti, in quo gratia, fides, spes, et charitas habitauit,
& est ratio D. Augustini.*
Septima. Lucent candelæ, ut ostendatur Deo cuncta uiue-
re, & lucere, iuxta illud: *Regem cui omnia uiuunt etc.* Et quo-
niam omnium cordium scrutator est Dominus, Act. 1. &
operum inuestigator. *omnia enim nuda, et aperta sunt oculis
B eius, ut dicitur. Hæbreo. 4. d. idèd accenduntur faces, quasi de-
notent Dominum defunctorum omnium merita, discussisse, &
lucidissima iudicij sui face iudicasse. Dicitur enim: ser-
uator Ierusalem in lucernis. Soph. 1.*
Octaua. Ad animæ immortalitatem profitendam. *Lucerna
enim Domini, anima hominis est. Prou. 20.*
Nona. Quòd feruentius fideles excitentur ad orandum, &
suffragandum.
Decima. Ut cognoscatur, Christianos hæc agere pro ani-
mabus, quæ sunt in Purgatorio, cuius flammis patiendo, pur-
gantur. *Erunt enim salua quasi per ignem.*
Huiusmodi autem ritum accensarum candelarum circa
sepulchra, antiquissimum esse testantur historia. Vnde Nice-
phorus lib. 1. cap. 20. narrat, Apostolos cum facibus ardentibus
interfuisse Beatæ virginis exequijs. Simeon Meta. in uita
Beati Nicolai, meminit ad tumulos accendi solitas faces. Na-
zianzenus in oratione in obitu fratris. Cæsarei in Historia
Tripartita lib. 8. cap. 1. lib. 9. cap. 3. lib. 10. cap. 8. & 26. Isido. 7.
Ethimo. cap. 22. Rabanus lib. 1. ca. 19. & Athanasius apud Da-
mascenum, sermone pro defunctis. Nunc autem reliquum
est, ut ad argumēta in princ. quæstionis posita respōdeamus.
Ad Pri-

Primò prop-
ter fidem.
Secundò ad
astruendā fi-
dem & spem re-
surrectionis.
D. August.
Psal. 15.
Psal. 4.
Tertiò quòd
fax accensa est
symbolū lu-
cis.
Quartò quòd
sunt oblatio-
nis species p
Ecclesia.
Quintò ppter
Religionem
& cultū Dei.
Sextò quòd
caro mortui,
est pars, seu
mēbrū Chri-
sti, ex D. Aug-
ust.
Septimò can-
delæ lucēt ut
ostēdat, Deo
cuncta luce-
re.
Acto. 1.
Hab. 4.
Nota cur fa-
ces accendat
ante mor-
tuos.
Sopho. 1.
Octauò ad
animæ im-
mortalitatē
profitendū.
Prou. 20.
Nonò quòd
fideles feruē-
tius ad oran-
dū excitantur.
Decimò ut
cognoscatur,
hæc Chistia-
nos agere p
aius purga-
torij q igne
purgantur.
Ritus accen-
dendi faces
iuxta sepul-
cra, antiquiss-
mus fuit.

Ad primum. Christus non prohibuit sepulturam.

Parentum necessitas eximit filium ab obligatione ingrediendi Religionem.

D. Tho. Religiosus profusus est iam mortuus. mudo.

Cu cultus parentum eximit nos à Dei seruitio, non est pietatis actus insistere cultui parentum contra Deum.

D. Hiero. quod doceat calcare patrem, & matrem.

Cur Christus prohibuit discipulo sepulturam patris, ex D. Ambrosio, & Chryl.

Filius qui sepelire patrem à Christo petiuit, non petiuit sepelire, secundum D. Cyrillum, sed ipsum et in senectute alere, quousque sepeliretur.

Caietani ponderatio. Quid sit mortuos sepelire mortuos suos ex D. Greg.

Caiet expositio circa uerba Domini.

Ad primum ex Matth. & Luc. Respondeo, quod ibi cum Saluator prohibuit, mortuos sepelire, non intendit prohibere, seu improbare officium sepulturae, aut obsequium patri à filijs debitum; sed sensus est, quod quando quis vocatur ad altius minus, non debet retrocedere propter minus, nec humana Diuinis anteponenda esse. Ex quibus locis concludit S. Tho. 2. 2. q. 101. art. 4. in corpore, & ad tertium, *quod qui est in saeculo constitutus, si parentes eius absque suo obsequio possunt sustentari, licitum est eorum obsequia intermittere, & ad Religionem transire. Secus in iam professo, cum sit mortuus Mudo.* Et quando cultus parentum abtrahit nos à cultu Dei, iam non esset pietatis actus cultui parentum insistere contra Deum. Vnde Hieronimus in Epist. ad Eliodorum ait: *per calcatum perge patrem, per calcatam perge matrem ad uexillum Crucis euola, summum pietatis genus est, in hac re fuisse crudelem.*

Vnde D. Chrysol. & D. Ambros. dicunt, Ideo Dominum prohibuisse discipulo sepulturam patris, nec ei permisit tantam temporis dilationem, quantam poscebat, ut eum à multis malis eriperet. Solent enim post mortem patris oritiles, & diuisiones hereditatum, cura temporalium discusso, & dispositio paterni testamenti, & alia huiusmodi; per quae homines à sequela Christi auocantur, & haec intendit Dominus prohibere: & praecipit, quia alij erant, qui complere possent funeris sepulturam.

D. Cyrillus in Luc. exponit, discipulum illum petiisse non patrem iam Defunctum sepelire, sed adhuc uiuentem in senectute sustentare usque quod sepeliretur. Quod nec illi fuit concessum, existentibus alijs, qui eius curam habere possent consanguinitatis uinculo adstricti.

Caietanus similiter exponit, & ponderat non dixisse, *patrem meum mortuum*, sed absolute, *patrem meum*, petens totum tempus uita paternae, non autem exiguum tempus sepulturae paternae. Sed quem sensum habeant uerba sequentia, *Dimitte mortuos sepelire mortuos suos*, pulchrum erit cognoscere.

D. Gregorius lib. 4. Moral. cap. 29. *mortui* (inquit) *mortuos sepeliunt, quando peccatores peccatorum fauoribus premunt. Qui enim peccantem laudibus profecuntur, extintum sub uerborum agere abscondunt; & qui hoc faciunt, amici, aut consanguinei sunt, qui dare operam potius debuerunt, ut mortuus suscitaretur, sicut sorores Lazari, quam ut sepeliretur.*

Caietanus, autem aliter exponit. *Sic enim*, (inquit) *Dominum*

A minimum fuisse loquum, ad significandum proportionem, imò similitudinem inter Curatores, & Curandos; & mortuos appellat illos, quorum studium est circa mortalia, ac si aperte dixisset; *Dimitte Curam rerum mortalium his, quorum studium est circa mortalia, tuum autem studium sit circa aeterna.*

Ambrosius, Iar. & Chrysostomus, diligenter ponderant pronomem, *suos*, ac si dicere uoluisset, *Infideles mortuos, non esse sepeliendos, nisi a mortuis Deo; neque esse admiscendos memorijs Sanctorum, sed his qui sunt Deo mortui sunt: quibus sacra oblationis ueneranda communitio non suffragatur, Christianos uero Deo uiuentes debere sepelire suos mortuos; & non simpliciter, eos debere sepultura committere; sed pro eorum salute, Dominum deprecari, suffragia praestare, & oblationem corporis Domini facere, quasi diceret: mortui Deo sepeliant mortuos Deo, mortui mundo, & uiuentes Deo sepeliant pariter mortuos mundo, Beati enim mortui, qui in Domino moriuntur.*

Ad Secundum, ex Luc. 8. & 7. Respondetur, quod saluator non prohibuit fletum. Nam Act. 8. & 9. Laudantur sepelientes Stephanum, & facientes planctum magnam super eum. Filij similiter Israel, mortuo Aaron in summitate montis Hor, *Fleuerunt eum triginta diebus per cunctas familias suas, ut patet Num. 20. Nec Ioseph, dum sepeliret patrem, & fleret, peccauit. Genes. 50. Immo saluator, Maria, & Marta flebant in morte Lazari Ioan. 11. Verum fletus qui non procedit ex uero amore, sed ex ficto animo, & mendaci intentione, damnatur. Fletus item uerus, alius est cum spe Resurrectionis, ut est Christianorum; & hic est laudandus, Alter qui non admittit consolationem, aut spem Resurrectionis, ut D. Paulus ait, & hic prohibetur à Christo.*

Adde, quod Saluator ibi non inhiuit fletum, sed uerbis hortatorijs usus est, tribuens spem Resurrectionis, & beneficij subsequenti; & mortuum quidem illum deseri prohibuit, quia mox uocis suae potentia à morte ad uitae limina erat reuocaturus.

Nec obstat, Dominum Num. 19. prohibuisse ingressum in domum mortui. Lex enim illa, quia *umbram habebat futurorum honorum*, quid nobis in lege gratiae esset faciendum praefigurabat. Neque aliud sanè Dominus illo praepcepto contendeat, quam à morticino peccati fugare suos, & à mortis, frigidissimo algore repellere.

Ad Tertium, ex Matth. 23. & Luc. 11. *Pro Vobis, qui adificatis monumenta Prophetarum*, Respondeo cum Theoph. & Orige.

Ponderatio, D. Ambrosii, Iar. & Chrysost. circa illud pronomem, *suos*.

Ad Secundum, Act. 8. & 9.

Num. 20. Gen. 50. Ioan. 11. Quis fletus, & quae lachrymae dantur.

Fletus bonus admittit consolationem, & est eorum, qui spem hnt resurrectionis, fletus autem malus, non. Nota.

Num. 19. Prohibitio Dñi in lege ueteri, ne ad mortuum accederet, quid nos in lege græ facturi essemus praefigurabat. Ad Tertium, Theophil.

Libri Primi, Disputat. II.

Orige.

Orige. q̄ non reprehenditur his in locis à Dño sepultura; C sed imitatio ipsorum, uidelicet, quia sepeliebant iustos, quos occiderant Patres eorum, & ipsi imitantes patres, iustos etiã occidebant, quos deinde sepeliebant.

Caietani pul-
era pondera-
tio.

Eleganter autem notat Caietanus, *Dominũ noluisse reprehendere edificat ionem, & ornamenta sepulchrorum Prophetarũ. Hoc enim (si fiat affectu Religionis) actus laudabilis est, nec est mali testificatio; sed per retorsionem argumenti noluisse concludere, esse filios homicidarũ, non solũ uerbo, (dicendo, quod patres nostri interfecerunt) sed etiã facto, consummando opus patrum occisionis, cũ exhibitione sepulture.* Consumatio en im operis circa mortuum occisum, est sepelire illum. Et merebantur Pharisei hanc retorsionem suorum operum in malum, quia ex hypocrisi sepulchra Prophetarum condebant, & ornabant, ut significarent, se detestari crimina patrum suorum in prophetas, & tamen persequebantur Iesum caput omniũ Prophetarum.

Propter duo
causas. I. mor-
tus monu-
menta exigũ
tur uei ad lau-
dandum, ca-
sos, & cofun-
dendum ce-
dentes, uele
ẽ contra.

Iansen.
Pauus de Pa-
latio.

In quo pecca-
uerunt Phari-
sai.

Isai. 22.

Iansen. c. 84. suã concordia Euangelicã, distinguit dupli-
ci intentione monumenta erigi caelis, *aliquando in laudẽ cœ-
sorum, & occidentũ uiruperiũ, aliquando e conuerso, in uirupe-
rium Cœsorum, & in laudẽ, ac tropheũ eorũ, qui eos occiderunt.*
Et dicit, phariseos hoc secundo modo erexisse. Quocirca me-
rito à Domino redargui, & execrari in illis uerbis. *Va uobis, D
qui edificatis &c.*

Paulus de Palatio, mouet dubiũ, in quo peccauerint Pha-
risai iustorum monumenta facientes, ut Dominus tan-
tum vã illis minetur?

Et Respondet, duplici peccato eos peccasse, *primo quod uiri
iniqui, & prophani, ossa ossibus Prophetarũ auferent contrecta-
re.* Si enim Sobnã prophano Templi Præposito nõ occisori
cuiusquam uolenti in loco sacro sepulchrum sibi excedere di-
ctum fuit: *quis tu hic? Et quasi quis hic? quia excidisti tibi se-
pulchrum?* quibus uerbis significatum fuit, illi fas non fuisse
in loco sacro sepeliri; quanto fortius dicitur his vã, qui cũ
iniqui essent, & pleni sanguine, religiosa Sanctorum corpo-
ra tangebant: Quapropter sacrificia, incẽstum, & holocausta
à sanguineis manibus exhibita, abominabilia Domino sunt:
ut ait Isai. Ergo & funerales honores uiris sanctis à peruer-
sis exhibiti, abominabiles Domino erant.

Isai. r. b.

Secundò peccabant, *quoniam in se ipsis confidentes dicebãt
se non futuros fore malos, si tempore suorum maiorum ad fuisset.
Atque ita dicebant: si fuisset in diebus patrum nostro-
rũ, non fuisset socius eorũ in sanguine.* In quo peccabãt, cũ
& iu-

Quæstio Secunda.

193

A & iusti sine Deo pecent, ac cadant; ut patet in Petro.

Ad Quartum. Gratianus glossat Hieronymum de impæ-
nitentibus, quibus quomodo sepultura non profuit, iam est
expositum.

Ad Quarta
Gratianus.

Ad Quintum. D. Augustinus uarijs in locis utilitatem se-
pulture tradidit, serm. 22. de uerbis Apostol. 1. de Ciuit. Dei,
13. & in lib. de cura pro mortuis gerenda, capitu. 1.4. & 9. Et
quamuis illa non profuit per se; profunt tamen per accidens
defunctis, modis supra assignatis. Ex promissione autem il-
la Diuina, quod corpora Martyrum canibus tradita sint post
morrem, discant Christiani, quod propter temorem caren-
di sepultura, non debent illi à Christi fide trepidare, non au-
tem, quod sepulchrum debeat absolutè contemni.

Ad Quinta
D. August.

QVAESTIO TERTIA.

*An sepultura Christi fuerit causa effi-
ciens nostræ salutis?*

B

Idetur, quod non.

Primò uulnus lancea illatum à longi-
no Christo Domino post eius mortem
non fuit causa efficiens nostræ salutis, cũ
ante separationem animæ à corpore Chri-
sti cõsumatum, & absolutum fuerit opus
redemptionis humanæ, ergo multò mi-
nus eius sepultura.

Primũ ar-
gumentum.

Secundò. Nihil in Christo potuit esse causa salutis nostræ
effectiua, quæ non fuerit eiudem quoq; meritoria; sed me-
ritum Christi terminatum fuit in eius morte, nec post mor-
tem, Christus ullo pacto meruit, uel actionem meritoriam
exercere potuit, cũ deserit esse uiator; igitur cũ sepultu-
ra, quæ morti succedit, meritoria causa nequeat esse; pariter
nec effectiua erit.

Secundũ.

Tertiò. Si salus nostrã deberet adscribi actioni Christi post
eius mortem, scilicet sepulture; ergo similiter quod ex late-
re Christi pendẽtis in cruce iam mortui fluxerint sacramen-
ta: sed hoc uidetur falsum, cũ sacramenta, uim, causalitatẽ,

Tertium.

B b & effica-

Ad Hebræos.
Quartum.

& efficacitate habuerint à Christo uiuo patiente, iuxta illud C. Apof. *Qui in diebus carnis sue, &c.* Ad Heb. 5, ergo & antedès.

Quartò. In illo triduo mortis, Christus nõ erat, ergo in illo non poterat saluare, uel actus ad salutem exercere, & cau- fare; non ergo sepultura fuit causa nostræ salutis.

Quintò. Corporale non pot. esse causa spiritualis; sed sepul- tura Christi fuit quid corporale, ergo non potuit esse causa nostræ salutis, quæ est quid spirituale.

In contrarium est, quod nihil circa Christum fieri debuit, quod non esset salutiferum nobis, aliàs superuacaneum fuisset Euangelistis enarrare, nedum q̄ sepelissent eum, uerum etiam modum, nempe q̄ fuerit sepultus in horto, q̄ in monumento alieno, & exciso. in petra. q̄ Ioseph in Sydone munda ipsum inuoluerit, & præciosis aromatis conditum, sepeluerit, & q̄ à magnatibus Iosepho Ab Aromathia nobili Decurione Marc. 15. & Principe Iudæo. Nicod. Ioan. 19. Id factum fuerit. At ad Rom. 15. dicitur, quod *quacunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt.*

Ioan. 19.
Ad Rom. 15.

Hæc quæstio lubenti animo à me tractatur, ut quorundam opinionem refellam, & erroneam (meo iudicio) in fide esse ostendam, quæ dñt, sanguinem, qui effluxit è latere Christi iam mortui, nihil contulisse ad redemptionem humani generis, neq; Ecclesiam ex latere Christi dormientis. i. in Cruce mortui conditam esse, inter quos est Abulensis, qui in q. 352. super, 18. c. Gen. id tenaciter asserit, & Paulus Middelburgo, Episcopus Foro Sempronienfis; in lib. de passione Domini.

Diuisio quæ-
stionis, & de
quibus tracta-
ri debeat.

Hic multa dubia explicanda sunt.
Primū. An sepultura Christi sit causa effectrix nræ salutis?
Secundum. An ex latere Christi mortui, effluerit uerus sanguis, & uera aqua?
Tertiū. An naturaliter, uel miraculose emanauerint è corpore iam extincto?
Quartū. An erroneum sit sentire, q̄ sacra minime receperint uim, & efficaciam à sanguine ex latere Christi defluente post eius mortem, & negare, Ecclesiam tunc formatam esse?
Quintum, quid sanguis ille, & aqua mystice significant?

PRIMVM DVBIVM.

Sepultura Christi operata est efficiens salutem. Conclusio est D. Tho.

Quantum ad primum, sit unica Conclusio. Sepultra Christi, operata est efficiens nostram salutem, sicut & mors eius. Explico. Sicut mors Christi est causa efficiens gratiæ, & causa efficiens salutis nostræ; Ita & eiusdem Christi sepultura. Hæc concl. est in terminis D. Thom. 3. par. q.

Ap. q. 51. ar. 1. ad 2. & ar. 2. ad 4. & ar. 4. ad 3. ubi ar. 1. ad 2. probat ex Glossa ordi. pet. illud Iai. 53. *Dabit impios pro sepultura. i. ut dicit Glossa, gentes, quæ sine pietate erant, Deo, Patrique dabit, quia mortuus, & sepultus eos acquisiuit.*

Probat. Pri-
mo. Glof.
Iai. 53.

Secundò ex dicto D. Hieronymi super Matth. *Sepultura Christi resurgimus, cum per Christi sepulturam omnes inueniamur, morte, & corruptione destructa.*

Secundò.
D. Hierony.

Tertiò à signo. *Christus. n. sepulturam habuit in horto, ad significandum, q̄ per mortem, & sepulturam ipsius liberamur à morte, quam incurrimus per peccatum. Adæ in horto paradisi commissum, ut dicit D. Tho. eod. loc. ar. 2. ad 4. Et ideo in aliena positus est sepultura, quonia pro aliorum moriebatur salute, ut dicit Aug. ser. 133. to. 10. Et cum sepulchrum, mortis sit habitaculum, in illo corpus suum habitare uoluit, ut inde mortem expelleret, & fugaret.*

Tertiò.
Nota cur
Christus se-
pulchrum ha-
buit in horto.
D. Tho.
Christus in
aliena morie-
batur salute.

Quartò, & est ratio à priori. Quia corpori Christi existenti in Sepulchro, coniuncta erat personaliter Diuinitas, quæ nec corpus emortuum, nec animam ab eo separatam unquam dimisit. Vnde tanquam organum coniunctum personaliter uerbo Dei, instrum. erat ei⁹ ad miracula, & Diuinas uirtutes faciendas, ex quo uere, & conuenienter dicitur q̄ efficiebat, & causabat gratiam, & salutem nræ ratione Diuinitatis, ex qua talis efficiencia dependebat.

Quartò.
Corpore
Christi existi-
enti in Se-
pulchro, con-
iuncta erat p̄-
sonaliter Di-
uinitas.
D. Tho.

Ita S. Tho. 3. p. q. 56. ar. 1. ad 4. & q. 50. ar. 6. in corp. Cuius uerba sunt hæc. *Per mortem, Diuinitas separata non fuit à carne Christi, & ideo quicquid contigit circa carnem Christi, et anima separata, fuit nobis salutiferum, uirtute Diuinitatis unitæ.*

Caiet. in cõment. dictæ q. 56. sup ar. 1. in respõsione, ad 3. animaduertit, & benè, q̄ *quæuis humanitas Christi sit uniuersale instrumentum, ut organum Diuinitati coniunctum ad miracula faciendâ; determinatur tamẽ ad esse instrumentum ad hoc, uel illud opus miraculosum, per aliquam ipsius conditionem ita, q̄ ex hoc q̄ passa est, intelligimus cõicatum sibi per quãdam appropriacionem, uirtutem remissam peccatorum. Quod profecto intelligendum est, quantum ad efficiencia, & causalitatem effectiuam, non quantum ad merium. Hoc. n. non solum appropriatè, sed proprie passioni, seu Christo patenti tribuitur. Ita S. Tho. dicto. ar. 1. ad ult. & ar. 2. eiusdẽ quæstionis ad ultimum; & ex hoc q̄ resurrexit, cõicata est similiter sibi uirtus suscitativa mortuorum, & sic de alijs similibus instrumentalibus actionibus, quæ humanitati Christi tribuuntur instrumentaliter, Deo autem principaliter. Hæc Caietanus.*

Caietani 6-
tima anno-
tatio.

Cuius doctrinam sequentes nos, similiter etiã dicimus, q̄ multi sunt effectus, qui quauis à Diuinitate primariò, & ab

Nota benè.

Primus effectus sepulchra Christi.

Rom. 4.

1. Corint. 15. D. Tho.

Secundus effectus.

Tertius effectus.

Quartus effectus.

Quintus effectus. Rom. 6.

Sextus effectus.

Quid significet, carnem Christi per duas noctes iacere in Sepulchro. D. Tho.

Sepultura Christi ex mortuum diebus in ea, veritas mortis Christi tribuitur, & euidenti argumento comprobatur. D. Tho.

humanitate Christi tanquam instrumento effectiue, verè, & realiter proficiscantur; carni tñ Christi in monumento iacenti, seu eius sepulture (quod idem est) optima conuenientia; & congrua appropriatione peculiariter tribuuntur.

Quorū primus, est vis liberatiua hominis à duplici morte, anime, & corporis. Quæ liberatio facta est à Christo, remouendo per eius mortē ea, quæ contrariantur nostre saluti, videlicet mortē animæ, & mortē corporis. Per mortē, n. Christi, dñi destructam esse in nobis mortē animæ, quæ est peccatū nostrum: Iuxta illud ad Rom. 4. *Tradimus est;* (s. in mortem) *propter delicta nostra.* Item mortem corporis. Quoniā, vt inquit Paulus, 1. ad Corin. 15. *Absorpta est mors in resurrectionis victoria;* & sic morte Christi, mortua mors est. Sic docet D. Tho. dicta, q. 50. ar. 6. in corp. & q. 51. ar. 2. ad 4. & art. 4. in corp. & communiter Doctores.

Secundus effectus, est vis destructiua peccati, & corruptionis.

Tertius, vis innouatiua hominis per depositionem veteris vitæ.

Quartus. Facultas moriendi peccatis, & abscondendi vitæ nostram spiritualem cum Christo in Deo, ad Colof. 2.

Quintus. Vis demergendi peccata nostra, deglutendi, & sepeliendi veterem hominem cum Christo per Baptismum in mortem eius, vt inquit Paulus ad Rom. 6.

Denique. Vis destructiua, tenebrarum pœne, & culpæ: In cuius signum, per duas noctes caro Christi permansit in morte, & in sepulchro; ut nobis significaret, duas nostras illas mortes, & duplicatas tenebras culpæ, & pœne, quæ sunt seculæ, summo mysterio remoueri, ut ex S. Tho. ead. q. art. 4. ad 3. Hi autem effectus, quāuis non solum à carne Christi in sepulchro, sed et ab eius anima separata, & ab integra humanitate eius instrumentaliter, & effectiue proficiscerentur; tamen opportunis conuenientijs, ut dictum est, eius sepulture attribuantur. *Illud autē inter cetera sepultura Christi fuit proprium, quod ex mortuum dierum contracta in Sepulchro, veritas mortis, & humanitatis illius efficacissimo argumento elucescit,* ut ibidem S. Tho.

Hæc de sepultura, quæ de morte quoque Christi non solum prout est in fieri, sed prout est quoque in facto esse, id est, iam facta separatione corporis, & animæ. Iuxta D. Tho. dicto, artic. 6. q. 50. concedenda sunt. De morte autem Christi, prout est in fieri, id est, dum per passionem tendebat in mortem, quæ sic accepta nil aliud est, quàm eius passio, idem

Idem iudicium erit, ac de eius passione. Quæ circa non solum est causa efficiens; sed etiam meritoria nostre salutis: Passio enim Christi, quinque habet causalitates in iustificatos. Si enim comparatur ad Diuinitatem eius, agit per modum efficiens; comparata ad voluntatem animæ Christi, agit per modum meriti. In quantum verò consideratur in ipsamet carne Christi, agit per modum satisfactionis, quatenus per eam à reatu pœne liberamur. Rursus agit per modum redemptionis, in quantum à seruitute culpæ, per eam eripimur. Vltimò agit per modum sacrificij, in quantum per eam reconciliamur Deo. Fuit enim sacrificium Deo acceptissimū, quod Christus voluntariè passus sit. Vnde propter hoc bonum in natura humana inuentum, Deus placatus est, ac genus humanum reconciliatum fuit ei, vt ad Roma. 6. dicitur. *Reconciliati sumus Deo, per mortem filij eius.* Denique agit, vt remouens prohibens, dum impedimenta, & obstacula ab ingressu Regni cœlestis, id est, peccata propria singulorum, quæ, vt ait Ilia. capit. 59. diuiserunt homines à Deo suo, precio eius sanguinis delendo. *Chirographum decreti, quod aduersus nos erat, vt dicitur ad Colof. cap. 2. qui introduxit nos in gloriam, uocans non dilectā dilectā: sponsam sibi ipsam faciens in fide, & in miserationibus.* Osee 2. Quo illud nouum effecit Dominus, vt impediens à paradiſo Angelum amoueret, gladium uibrantem, & *Romphæam ex vitæque parte acutam* fregerit, & combuſerit, implendo illud Psalm. 45. *Arcum conteret, & confringet arma, & scuta comburet igni:* aperiendo librum clausum Regni cœlestis. Quare, & cum senioribus cantico nouo cantare ei liceat dicentes, Apocali. 5. *Dignus es Domine, accipere librum, & aperire signacula eius, quoniam occisus es, & redemisti nos Deus in sanguine tuo.* Et hæc de primo articulo.

SECVNDVM DVBIVM.

Circa Secundum, error fuit cuiusdam Petri Ioannis, vt refert Guido Carmelita, & Castr. lib. 4. aduersus hæreses. verb. Christus, hæresis decima, qui dicebat, Christo adhuc uenti in Cruce, & nondum mortuo, vulnus lanceæ illatum fuisse. Hæc hæresis confutatur euidentissimè.

Primò, ex Euangelio Ioann. cap. 19. Secundo, ex Conci. Vignnensi, cuius definitio refertur in Clementina prima de summa Trini. Et sic Catho. Vbi Clementens V. sacro approbatè Concil. ex clauſe scientiæ, ut de fide

Bb 3 decretis,

Idem est iudicium de morte Christi in fieri atque in facto esse. Passio Christi in iustificatos quinque habet causalitates, agit enim. Primò per modum efficiens. Secundo per modum meriti. Tertio per modum satisfactionis. Quarto per modum redemptionis. Quinto per modum sacrificij. Propter quid Deus Pater in Christi morte placatus est. Rom. 6. Ephe. 2. A. Passio Christi agit, ut remouens prohibens. Ilia. 59. a ad Colof. 2. Osee. 2. Gen. 3. Psal. 45. b. Apoch. 5.

Secundum dubium. Error Petri Ioannis deſectu lanceæ Christi Guido Carm. Castr. Probatur dictum Primò Ioan. 19. Secundo. Concil. Vien.

Christus iam mortuus, & nō antea, fuit lancea i Cruce percussus, Tertio Theodore.

D. August. D. Ambro. Theophi. Rom. 5. D. Thom. Scotus. Quarto probatur ex figuris. Gen. 2.

Quinto probatur ex testimonio oculo Ioannis.

Sexto probatur ex mortuo militum ad feriendum Christum.

Lyra. D. Cyrillus.

decreuit, *Christum iam mortuum, & non antea, lancea vulnus accepisse, nec per anticipationem, vel post positionem hæc à Ioanne eo ordine enarrata esse; sed verè in re gesta, ordinem à Ioanne descriptum, seruatum fuisse.*

Tertio Theodore, enim in secundo Dialogo contra hæreses, qui dicitur inconfusus, similiter ex communi Sanctorum Patrum, & Doct. sententia. Aug. super Ioannem Serm. 120. & 15. de Ciuit. Dei cap. 26. D. Amb. super Epist. ad Rom. & Theoph. super Ioan. Glor. ordina. super illud ad Roma. 5. in similitudinem præuicariationis Adæ, ex latere Christi dormientis, S. Thom. 3. par. quaest. 62. ar. 5. Scotus super 4. & Alij ibidem. Hi omnes, & alij docent, *Christum emisso spiritu ad patrem lancea percussum fuisse.*

Quarto ex figura. Quoniam Æua de latere primi hominis (oporati fuit formata, Genes. 2. Et sic primi, & ueteris Adami figuræ, qui (secundum Apostolum) est forma futuri, veritas non responderet, si de latere uiuentis Ecclesia, quæ est sponsa Christi formata fuisset, de quo in ferius.

Quinto ex testimonio oculato hominis omni acceptione maioris, qualis erat Ioannes Euangelista. Quod amplissimam, ac certissimam rei quam proprijs oculis uidit, fidem reddit. *Et qui uidit (inquit) testimonium perhibuit, & uerum est testimonium eius.*

Sexto. Motuum militum ad feriendum Christum lancea, fuit facere certiores Iudæos de morte Christi iam facta, & cum crura primi latronis uiuentis, & etiam alterius nondum mortui milites fregissent, quamquam Iesus manifestè apparebat mortuus, cum uoce magna clamans, & inclinato capite spiritum tradidisset, quod eius mors certior, & euidentior esset, insolentia quadam militari, *unus militum lancea latus eius aperuit.* Quocirca supponebat iam Christum esse mortuum.

Imò lex crurifigij id planè suadet. Ritus enim, & lex frangendi crura crucifixis ad hoc seruabatur, ne depositi de patibulis euadere possent. Ita Lyra super Ioannem: uel (ut alij censent) ut crucifixorum mors acceleraretur. Unde uanè milites iudicassent, superfluum fore, Christo nondum deposito à Cruce crura frangere, nisi uidissent iam eum mortuum.

Diuus Cyrillus libro, 12. capit. 39. dicit, quod *miles ille dubitabat, an uerè esset mortuus.* Quod etiam Lyra eod. loco. Quare, ut ipsemet certior fieret, dicunt Christi latus aperuisse.

Chryso.

A Chryso. hom. 84. in Ioan. & Theophil. atq; etiam Isidor. putant id fecisse, ut placeret Iudæis. Quod peccatum maius, seu grauius dicunt esse, quam crucifigere. Verum clarè Ioannes ait, quod *omnes illi Milites cum uenissent ad Iesum, uiderunt eum iam mortuum*; quid clarius?

Sunt qui dicunt, militem illum qui pectus Domini lancea transfodit, fuisse cæcum, Longinumq; appellatū; sed uerūq; Apochryphū est, ut uidere est apud Metaph. die 16. Octob. & Surium, to. 2. die 25. Martij, & apud Lippomanum, to. 6. & Baronium in Annalibus, anno Christi 34. Neque enim uerū simile est ipsum cæcum fuisse. Primò, quia militiā actu exercebat; & secundò, quia si cæcus fuisset, nō tam ex recto Christi Domini corpus lancea percussisset. Neq; cæcus hic, fuit Longinus nominatus, sed qui sic appellatus est; fuit ille Centurio, qui uisus Christi miraculis in morte factis; confessus eū ut Deum, & abdicata militia; ad martyrij postea palmam peruenit.

D. Augustinus in Manuali, cap. 23. hunc militem Longinum uocat. *Longinus (ait) aperuit mihi latus Christi lancea, & ego intraui, & ibi requiesco securus.* Sed uel hic liber non est Augustini, uel populariter loquitur.

Causæ uerò cur Dominus permiserit non sibi uiuenti, sed B mortuo latus aperiri, quinque sunt.

Prima est D. Ambrosij lib. 10. in cap. Luc. 23. *ne uulneris necessitate mori uideretur.* Cum mors illi non necessaria, nec debita; sed omnimodò uoluntaria fuerit. Ioan. 10. *Nemo tollit animam meam, ego pono eam.* Verba Ambrosij hæc sunt. *Quæro ergo, cur ante mortem non inueniamus esse percussum, post mortem inueniamus? Nisi forè, ut uoluntarius magis, quam necessarius exitus eius fuisse doceatur.*

Secunda, ad nostram doctrinam, & instructionem, ut indicaret, per sacramenta Ecclesiæ, & præcipuè per Baptismum, & Eucharistiam, quorum alterum per aquam, alterum per sanguinem significabatur, homines regenerandos, & saluandos esse.

Tertia ad demonstrandum effectum mortis eius. Sicut enim post Christi mortem, latus eius apertum fuit; ita ostiū Regni Cœlestis (quod nemini patuit antequam moreretur) per eius mortem, & passionem apertum, & patefactum fuit; Iuxta illud Ioan. *uidi ostium apertum in Cælo.*

Quarta ex D. Ambrosio eodem loco, *ut ordo nobis mysticus innotescat; non ante (inquit) altaris sacramenta, quam Baptismum, sed Baptismum ante, sic poculum. Sine Baptismo*

Bb 4 enim

D. Chryso. Theophil. D. Isido.

Apochryphū ē dicere, Militem, qui læca Christum Dominū percussit, Longinum appellatum esse, cæcumq; fuisse. Metaphras. Surius. Lipoma. Baronius.

Augustini dictum quō intelligatur.

Quinq; sunt causæ ppter quas permittit Dñs non sibi uiuenti, sed mortuo iam, latus aperiri. Prima est D. Ambros.

Secunda.

Tertia.

Apoc. 4. Quarta ex D. Ambros.

Quinta ex eo dem.

enim reliqua sacramenta non suscipiuntur. Quinta ex eod. ibidem, ut scilicet conditio corporis Christi a nostrorum corporum qualitate dissimilis appareret. Deinde (inquit ipse) ut advertamus, quod licet corporis eius fuerit natura mortalis, licet qualitas similis, dissimilis tamen gratia. Nam utique post mortem sanguis in nostris corporibus congelasset, de illo vero inquit Iohannes, continuo exiit sanguis, & aqua.

Graviter sunt reprehendi pictores, qui Christi imagines in cruce ut vitas pingentes, cum laterali lancea vulnerem depingunt.

Cura Episcoporum circa imagines. Concil. Trid.

Potius clavibus crucifixus est Dns fuerunt quatuor, & tres.

Rufi. Theodoret. Cardinalis Toletus. Greg. Turon.

D. Cypria.

Iacobus Pamelius.

Medina. Doctores qui solos tres fuisse clavos testantur, quibus Dominus confixus est. D. Bonavent. Landulphus.

Hac antiqua haeresi confutata, acriter quoque reprehendendi sunt pictores, & Statuarij, qui imagines Christi in Cruce pendentis, adhuc superstitis cum tali vulnere iam recepto effingunt. Immo acriori censura arguendi essent Episcopi, qui huiusmodi imagines, tanquam falsi dogmatis testimonia; necnon rudibus, unquam non periculosam erroris occasionem praebentes, a templis, & usui fidelium non rejiciunt. In quam curam Episcopus diligenter incumbere vehementer voluit sacrosancta Synodus Tridentina Sess. 25. in Decreto de sacris imaginibus.

Nec est simile, quod cum tribus clavibus Dominus affixus cruci, ut plurimum depingatur: cum forte quatuor appensus fuerit. Quoniam etiam mihi valde probabile est, quatuor clavibus Dominum in Cruce confixum fuisse: nata in ille eius crucifixioni operam dantes, (ut ex tex. Ioh. aperte colligitur, quatuor erant, ac singuli simul, & quiique seorsim manus, & pedes Domini Crucis iam in altam elevatione affixerunt.

Quod ex Rufino libro primo Histor. cap. 8. & Theodoro lib. 1. suae Histor. cap. 8. ut etiam Cardinalis Toletus super capit. 19. Iohannis Annot. 14. dub. 7. notavit. Et id sentit Greg. Turon. lib. 1. de gloria martyrum cap. 6. dicens.

In stipite Crucis tabulam fuisse, in qua pedes Christi singulis clavibus infixi fuerunt: Et Cyprianus in Sermone de passione paulo post principium; clavis Sacros pedes terebrantibus.

Et Iacobus Pamelius ibidem annotatione quinta ad Cyprianum, & Beata Brigida in lib. 1. reuela. cap. 10. & Abulens. parado. 3. a cap. 7. usque ad 12.

Medina etiam, quae est 46. artic. 11. dubio ultimo, in 3. par. D. Tho. putat hanc veri similiorem esse sententiam: Quod etiam antiquissimis picturis comprobatur; tamen id in sacris litteris expressè non habetur sicut de vulnere post mortem. Imò plerique scriptores, tres solos clavos fuisse testantur. Ita Bonaventura, in libro medita. Vitae Christi, capit. 78. & Landulphus 2. par. Vitae Christi, capitu. 63. & alij recentiores.

Vnde,

A Vnde, qui negaret huiusmodi clavos non fuisse quatuor, sed tantum tres, dummodo quatuor vulnera manuum, & pedum concederet, haereticis non esset: vi sine dubio reputaretur ille, qui assereret, ante mortem, Dominum lancea ictum suscepisse.

In hoc eodem articulo, alia haeresis est confutanda, eorum scilicet, qui astruunt ex Christi percussio latere, non aquam; sed flegma, seu humorem flegmaticum egressum fuisse, propterea quod aqua pura ex humano corpore exire non possit. Cui errori alium addebant, videlicet, in sacramento Eucharistiae, aquam Calici infusam in flegma converti.

Autor huius erroris fuit Magister Vgo Episcopus Ferrarien. ut dicit Glossa, & damnatur ex professio ab Innocentio Papa in sua Decretali Epistola; quae habetur in capit. In quadam, de celebra. Missa. & in capit. Cum Marie, eodem titu. & in Clement. 1. de summa Trinit. & fid. Cathol. Reprobatur autem Innoc. hunc errorem quatuor rationibus.

Primò ex illo Ioan. Apost. in sua Epist. 1. cap. 5. Tres sunt, qui testimonium dant in Caelo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus, & hi tres unum sunt, & tres sunt, qui testimonium dant in terra, Spiritus, aqua, & sanguis: Et sicut natura divina Christi irrefragabile dant testimonium tres divinae personae in unitate essentiae: ita vera, & naturali humanitati Christi dant firmissimam probationem haec tria, spiritus, id est anima, quam emisit, sanguis, qui exiit ex corpore, in quo ostendit corpus illud ex quatuor humoribus constare, & aqua, ut ex quatuor elementis constat esse significaret. Vnde moriens sua natura humana efficax dedit testimonium, & se vere mori manifestavit. Et sicut vere spiritum, & sanguinem habuit: ita vere aquam emisit.

Secundò probat. Quia tunc Baptismus esset dandus in flegmate, & non in aqua, nec in Christi morte verum regenerationis sacramentum fuisse ostensum, contra Patrum unanimem consensum. Cum per sacramentum Baptismi, non regeneremur in flegmate sed in aqua.

Tertio. Quonia in consecratione Eucharistiae, aqua vino miscenda non esset; quae ratio paulò post à nobis declarabitur.

Quarto. Quoniam figura huius rei, mendax, & falsa esset; cum ex Silice Moysis virga percussa non flegma, sed aqua exierit.

Quinto. Ex testimonio oculato Iohannis: nam si non fuisse aqua, sed flegma, quae de latere Salvatoris effluxit, ille, qui

Qui negaret clavos quibus Christus crucifixus est fuisse tres, dummodo confiteretur quatuor fuisse vulnera manuum, & pedum Christi, non esset haereticus.

Asserens Christum ante mortem, lancea percussum fuisse haereticus est. Confutatur haereticis dicentibus ex Christi latere percussio non sanguinem, sed flegma exiuisse.

Vgo fuit auctor erroris antecedentis. Error confutatur. Primò. 1. Ioan. 5.

Secundò.

Tertio.

Quarto.

Quinto.

qui vidit, & testimonium perhibuit, profectò non aquam, sed C flegmam dixisset. Hæc Innocentius.

Qua in re, illud animaduertendum est, quòd hæc veritas, non est de fide, propter illa quatuor priora argumenta; sed ob Pontificiam determinationem. Nec enim Papa videtur argumentis in suis Decretalibus, vt propter illa, res declaratur de fide; sed de fide habetur, vel ob scripturæ testimonium, vel ob Papæ Decisionem. De qua re legendus est Cano, in libris de locis Theologicis, & nos superius in 2. quæst. capit. disseruimus.

Hunc errorem nonnulli moderni hæretici suscitauerunt; sed nos, & hos, & illos, vti cæcos, & æterno gehennæ igni addictos, dimittamus.

TERTIVM DVBIUM.

Tertiū dub.

Circa tertium dubium, An naturaliter, vel miraculosè sanguis, & aqua ex Christi latere emanauerit? Dico aliqua.

Primū dictū. Nō est de necessitate sacramenti, ut in calice ponatur aqua elementaris, sed sufficit rosacea, ex D. Tho. Scdm dictū. Aqua emanata ex Christi corpore non fuit denuò creata. Aqua ex corpore Christi emanata, naturaliter fuit resoluta ex cõponētibus. Tertiū dictū. Aqua ex corpore Christi emanata miraculosè egressa est. D. Tho. Euth. Theoph. D. Cypri.

Primò, huiusmodi aquam fuisse puram, & naturalem, vt dictum est. Verba enim Ioannis citata, clara sunt, & in propria significatione sunt accipienda, cum historiam referat, in qua Metaphoricis, & improprijs locutionibus scriptores nequaquam utuntur. Neque ex hoc sequitur, quòd in calice de necessitate sacramenti debeat apponi aqua naturalis, sed sufficit rosacea, vt ait D. Tho. 3. p. q. 74. art. 7. ad 3. Quamuis cum pane ex rosacea, & artificiali aqua confecto, & mixto, Eucharistiæ sacramentum confici non possit, cum de necessitate sacramenti, aqua naturalis in huiusmodi mixtione requiratur.

Secundò dico. Quòd huiusmodi aqua emanata, non fuerit denuò creata, aliàs argumentum (vt Sot. optimè ait, in 4. d. 3. q. vnica, art. 4. dubio vltimo) ex ea sumptum ad veritatem corporis Christi comprobendam, inefficax esset. Nam etiam in fantastico corpore denuò miraculosè naturalis aqua potuisset creari, veluti & in aère. Quapropter exitus ille aque, nullum præberet argumentum solidi, ac veri corporis. Fuit autem aqua ista naturaliter resoluta ex componentibus materialiter, & per venas cum sanguine delata ad cor. vt clarius in 4. dicto exponemus.

Tertiò dico. Quòd miraculosè est egressa de corpore, cui D. Tho. 3. p. q. 66. artic. 4. ad tertium & Euthimio in Ioan. & Theophilo apud Catherinam, & Cypriano in lib. de duplici marty-

A martyrio, & Nicolao de Lyra, super Ioan. & Turecrem. de consecra. d. 2. c. in sacrificando. Miraculum uerò non in eo consistit, quòd de nouo fuerit in corpore mortuo creata, ut dictum est; sed quòd exierit de corpore mortuo. De uiuente enim sine miraculo exire posse asserit Soto, etiam de mente D. Tho. Poterat enim (inquit Soto) siue in uenis, siue in Stomacho existere; at de mortuo nequaquam, cum partes omnes consistant, nec effluant in extincto corpore. Vnde Beda 1. Ioan. 5. Nec reticendum est, quòd in hoc quoque sanguis & aqua testimonium illi dederunt, quòd de latere mortui uiuaciter effluxerunt: quod erat contra Naturam corporis mortuorum.

Dico Quartò (naturā, & exitū huius aquæ præstius considerando) quòd Glossa in uerbo, *utrumq;* de consecra. d. 2. refert opinionem quorundam dicentium, aquam huiusmodi fuisse creatam extra corpus Christi in egressu, sicut etiā fuit illa aqua de petra deserti ictu uirgæ Moïsis educta: sed errant. Hoc enim modo, non esset firmum argumentum ueri corporis Christi.

Alij inter Catholicos, (ut refert Toftadus paradox. 2. cap. 29. & 30.) dixerunt, aquam in corpore humano, semper cum anima egreditur ex frigiditate naturaliter generari per flegmatis resolutionem; & ita in Christo moriente contingere potuisse.

Sed hoc figmentum est, ab omnibus cum ueris Philosophis, tum bonis Theologis reprobatur. Et idè alijs, ut Suarez super 3. par. D. Tho. q. 51. art. 4. disput. 41. sect. 1. putant, nō potuisse tam citò generari naturaliter ueram aquam, cum ibi non esset principium à quo generaretur. Nam si fuisset, profectò etiam per clauorum fissiones, & foramina, aqua fluxisset; & ex omni similiter humano corpore receter mortuo, post aliquas horas posset naturaliter educi aqua, quod non potest: imò experientia repugnat. Vnde concedit Suarez, quòd licet illa esset (ut profectò fuit uera aqua) naturaliter tamen non potuit fieri, uel resolui.

At uerò in hac materia, duo certa sunt, ut antea tetigimus. Primum est, Quòd illa fuerit naturalis aqua.

Secundò quòd non fuerit naturaliter, sed miraculosè egressa, quæ duo sunt de fide.

Quomodo uerò sit generata, ambiguum est. Et Innocentius in cap. in quadam dubium reliquit. Qua in re illud quoque certum est, aquam illam non fuisse uel intra, uel extra corpus Christi denuò creatam. Sic enim Valentini, & Manichæi hæreses fulcirentur; illius quidem, qui Christi corpus

Nicolaus de Ly. Turrecre. In quo consistat miraculum egressus aquæ de Christi corpore. Soto. D. Tho. Beda.

Quartum dictum. Variæ opiniones de aqua egressa à Christi corpore.

Toftadus.

Opinio Suarez.

Hæreses Valentini, & Manichæi.

coelestis; huius uero, qui fantasticum etiam dicebat. Nec ullo pacto huiusmodi aqua nobis humanitatis Christi ueritatem comprobaret, contra Patrum communem consensum, Cū non ex intrinsicis principijs deducta esset, sed quasi per canalem profuens, ex eius corpore egressa fuisset. Vnde Beda in c. 5. primæ Epistolæ Canonice Ioannis ait, *cur de latere mortui in cruce sanguis & aqua manauit, quod nullatenus fieri posset, si ueram carnis naturam non haberet.*

Certum, similiter est, huiusmodi aquam generatam esse ex componentibus Christi corporis partibus, tanquam ex materia. Naturaliter enim, (ut ait Innocentius) compositum in componentia, & elementatum in elementa resoluitur. Causam itaque materialem certam, meo iudicio, habemus, aliàs quomodo Christum esse hominem, aqua illa demonstraretur?

ILLVD SOLVM DVBIVM RESTAT.

An ex naturali causa efficiente, uel à diuina uirtute dumtaxat fuerit illa aqua ex componentibus resoluta?

Beda.

Dubium in hac materia est, quæ scilicet sit causa efficiens resolutionis aq̄ profuxæ à Christi corpore in cruce. Soti Opinio. Luca 1. Sanguis quæ Christi in horto effudit fuit sanguis naturalis.

D. Diony.
D. Ephipha.
D. Hiero.
Iustinus martyr.
Hirena.
D. Athana.

Circa quod Sotus in 4. d. 3. q. unica art. 5. dubio ultimo hoc asserens dicit, Innocentium tenere, per miraculum, id est Diuina operatione, non per naturalem causam fuisse resolutam. Quod tamen Innocentius non dicit, imò contrarium, cum dat exemplum de sanguine egresso in horto, quæ à naturali causa efficienti egressum esse certissimum est. Neque est facienda uis in miraculo. Nam etsi per causam naturalem esset resoluta, adhuc miraculum non excluditur, ut patet in egressu lateralis sanguinis, qui habuit omnes quatuor causas naturales, tam post mortem, quam ante mortem, excepto eo Christi sanguine, qui in eius conceptione fuit adhibitus, quippe qui efficientem causam naturalem nullam habuit, sed solum spiritus sancti efficacitatem, dicente Euangelista: *spiritus sanctus superueniet in te &c.* Luc. 1. Et quod sit egressus, miraculo rectè attribuitur.

Vnde ita in Innocentij analogia, dicit aliquis, quod sicut ex omnibus partibus corporis Christi egressus sanguis, fuit sanguis naturalis, etiam sanguis ille in horto (ut ait Dionysius Arcopagi, in libro de coelesti Hierarchia, Ephiphanius in Ancorato, Hierony. lib. 2. contra Pelagianum, Iustin. Martyr in Dialogo contra Triphonem, Hirenaeus lib. 3. cap. 32. Athan. de Beatitud. Caristi, Aug. li. 3. de consensu Euangelist.

Agelift. & 11. de Trin. capit. 4. Bernardus de passione Domini cap. 37. & Caieta. in capit. 22. Luc. & Iansen. in concordia 137. Quod etiam determinatum fuit in Concilio Rom. sub Damaso; ubi sic habetur: *Siquis dixerit, non esse à Christo sanguinem in sudore emissum, anathema sit.*

Licet Theophila. & Euthimius non sine temeritate contrarium teneant: quorum ille per hyperboliam, hic per similitudinem in ecrassi sudoris locum luce intelligant; sic etiam aqua fuit naturalis, & naturaliter ex componentibus partibus resoluta Naturalis (inquunt) tum ex parte materiæ, quæ sunt componentia, tum etiam ex parte efficientis, quæ potuit esse uel frigus, uel maxima illa extenuatio præcordiorum Christi, ex præcedenti rigore tormentorum antecedentium causata. Rigor enim intensissimus, magnitudoque tormentorum passionis eius; quæ omnem præsentis sæculi, & fortè futuræ (ut uoluit Medina, 3. par. q. 46. art. 6. dub. 2. non tamen Damasceni, ut habet S. Tho. ibidem ad tertium & in 3. d. 15. q. 2. art. 3. questu. 3. ad quintum) dolore superat, angustissimaque; mortis agoniz, omnia membra, & præsertim interiora corporis Christi, (quod temperaturæ delicatissimæ fuisse nemo dubitat) adeo uehementer exsiccauerat, & dissoluerat; ut rectè dixerit Psalmista: *Dispersa sunt omnia ossa mea, & tanquam cera liquecens in medio uentris mei.* Illa enim sacrosancta caro, adeo (ut ait Cyrillus li. 12 in Ioan. c. 35.) propter uarios cruciatibus maximosque dolores exsiccata fuerat; ut humido & adiculis, effusione sanguinis penè consumpto, & extincto; & exhausta euaserit, ut etiam naturaliter sicierit; stimula, corporale, & propria (quæ tamen uoluntarie, ut ceteras passiones assumpserat,) in cruce haberet.

Vnde ex corpore sic disposito, & taliter affecto, potuit de inde facile naturaliter resolui aqua. Nec mirū fuisse tã citò resolutam, supposita tali dispositione in corpore. Nec per fissuras clauorum dimanare poterat. Quia illæ partes externæ nõ erant sic dispositæ, sicut interne. Vnde sicut in simili dixit Suarez, de sudore sanguineo in horto, uidelicet, *quod ex uehementi tristitia, & agonia in corde Christi, posita, & ex corpore sic affecto, naturaliter potuerit sequi prædictus effectus sudoris.* Sic isti, quod ex tali dispositione corporis Christi, potuerit naturaliter generari aqua. Addunt autem (quod omnino, ad minimum concedendum est) egressum huiusmodi aqua ex latere mortui, miraculosum fuisse. Etenim quamuis Christus absque nouo miraculo naturaliter in horto sanguine sudauerit (deficiente enim sudoris materia, nepe aqua uisitate sanguinis, Christi

D. August.
D. Berna.
Caiet.
Iansen.
Conc. Rom

Theophil. & Euthimius. temerariè de sanguine Christi in horto fuso opinantur.

Tormenta Christi, superarunt omnes penas hominū huius sæculi, non tamen damnatorum.

Christus fuit temperaturæ delicatissimæ.

D. Cyrillus. Christus in cruce naturaliter stuit.

Cur per fissuras clauorum aqua exire non poterat.

Christus absque nouo miraculo, naturaliter in horto sanguinem sudauit.

Stus

Caiet.
Medin.
Suarez.
Bede opinio,
quod fuerit
cōtra naturā,
Christi in hor
to sanguinis
sudasse.
Arist.
Ludou. Cegli.
D. Aug.
Albert. Mag.
Galenus.

Auctoris sen
tentia, & reso
lutio.

Aqua quæ à
Christi latere
in Cruce flu
xit, partim mira
culosè, partim
naturaliter pro
ducta est.
Aqua à Chri
sto manās nō
fuit tūc crea
ta de nouo,
neq; extrinse
cus asportata.

Conceptio
Christi huma
nitatis ex par
te materiali
fuit naturalis
ex parte vero
efficienti, nō.

Aer ambiens
Christi corp⁹
fuit cōe cum
alijs corpori
bus mortuis,
& non potuit
resolueri illā
aquam.

stus magnitudine passionum, ut pellente sudorem, sanguinem pe
palit. Ita Caiet. in Luc. 22. & Medin. in 3. p. q. 46. art. 2. dubio
penultimo, & Suarez in 3. p. q. 46. art. 2. p. 34. lect. 2. dicto 2.

Et quamuis Beda in Luc. dicat, *contra naturam esse sangui
nis sudorem emittere*; id tamen accidisse naturaliter in alijs
hominibus, testatur Aristot. lib. 3. de histor. animal. cap. 19. &
lib. 7. cap. 16. & lib. 3. de partibus animal. cap. 5. & Lud. Celsus
lib. 5. lectionum antiq. cap. 2. & D. Aug. 1. de Trinit. capit. 4.
& Albert. Magnus, & Galen. lib. de Utilitate relaxationis, &
experientia patet. In parte enim generatiua, deficiente fe
mine, sanguinem natura ministrat, sicut in lactantibus, de
ficiēte lacte, iuxta sententiam Salomonis. *Qui multū commu
git elicit sanguinem.* Ex corpore tamen Christi exangui, &
calore vitali exuto, non nisi miraculosè non solum aquam,
sed etiam sanguinem fluxisse intelligunt. Hæc isti.

Verum Nos (vt nostram in hac re sententiam tandem
proferamus, non solum cognoscimus, & confirmemur mira
culum in egressione aquæ ex latere; sed etiam in eius produ
ctione, seu generatione intra corpus Christi, ex parte causæ
efficientis, & asserimus; eius generationem partim natura
liter, partim miraculosè factam fuisse.

Naturaliter quidem, ex parte causæ materialis, ex qua edu
cta est (neque enim creata ibidem de nouo fuit, vel extrinse
cus asportata (vt quidam falsò crediderant) sed ex interio
ribus componentibus Christi partibus ad eius veram, & natu
ralem compositionem ostendendam, vt Patres docent, re
soluta. Quam educationem, vel productionem, non natu
ra, vel causa aliqua naturalis; sed Diuina virtus effecit. Sicut
etiam conceptio Christi, fuit naturalis ex parte materiæ, vel
principij passiuī, ex parte verò causæ efficientis, seu princi
piij actiui, supranaturalis: quia fuit, ex Spiritu sancto. Non
enim apparet sufficiens naturale principium, à quo dicta
aqua potuerit generari. Nec illa corporis Christi extenuatio
potuit esse tanta, vt per Physicam actionem, agens naturale
ex tali caduere, aquam resolverit. Tum quia frigiditas illa
externa aeris ambientis, erat quid commune, nec in alijs
cum Christo patientibus quid simile operata est. Tum quia
resolutio mixti in purum elementum, est vltima quæ fit à
natura, vt volunt Philosophi, præcedentibus alijs resolutio
nibus Physicis in alia mixta inferiora, & imperfectiora, per
longum tempus, quales ibi non intercessit.

Quod si hoc loco queratur. Quando fuerit hæc aqua ge
nerata; Ante mortem, vel in morte, vel post mortem Chri
sti?

Ast? Facilis est responsio. Quod emisso Spiritu, id Deus ef
fecerit. Quoniam ante mortem superuacanea fuisse, cum
exitus illius tunc non esset paratus, vt superius ostendimus;
sic enim potius cor suffocasset, cum in magna quantitate
exierit, vt infra dicemus. Neque in ipso tempore lanceatio
nis producta fuit, sed paulò ante.

Est autem animaduertendum, quod lancea nō se habuit,
vt virga Moylis: hæc enim instrumentaliter aquæ edu
ctionem de petra operata est ad ictum suum per manus Mo
ysis serui Dei; lancea verò nequaquam, cum tantum iter (Chri
sti latus aperiendo) aquæ ad egrediendum præbuerit.

Dico Quintò. Aquam, quæ vnà cum cruore de Icona Sal
uatoris exiuit in Syria, miraculosè creatam fuisse. Retulit
Petrus Nicomedijs Episcopus in actione 4. secundæ Synodi
Nicenæ, D. Athanas. libellum composuisse, qui inter opera
Athanasij inseritur, atque etiam in tertio tomo Concilio
rum, in quo historiam veram, ac singularem de cruore lare
ris Domini nostri Saluatoris, qui profluxit de Sancta imagi
ne ipsius, quæ crucifixa est in Syria, in Beritho Ciuitate, quin
to Idus Nouembris, conscripsit. Quæ quoniam non modi
cā fidei Robur, ac populo fideli affert ædificationem; ideo
hic adijciendam iudicauit. Historia autem hæc est.

Est quadam Ciuitas in Syria inter terminos Tyri, & Sydo
nis, Berithus vocata, Antiochie subdita, in qua cum multi Iudæi
commorarentur, factò contigit, ut cum ab una locanda domo
Christicola egressus, ibi Iconam Saluatoris nostri Iesu Christi re
linqueret. Hanc domum Hebræus deinde ad habitandum si
scepit, & facti inscius, amicū suum quadam die ad prædica
tionem inuitauit, ac illis epulātib⁹, eleuatis oculis inuitatus Hebræus
Iconam illam conspexit, cui⁹q; uehementi furore exardesceret
in illum iratus, contumelijs illum affecit, quod Iconam Christi
apud se retineret; cui⁹q; hac de causa ipsum apud Synagogā
Principem accusasset: illi (manefacto, quoniam tūc uespere erat)
domum illius Iudæi parentes Christi Iconam ut eis erat nun
ciatum, reppererunt: Cui cum multis modis impropere assent. spe
ris, colaphis, flagellisq; affecissent, & clauis crucifixissent: tan
dem felle, & aceto imaginem potantes, lancea latus perforauerūt.
Ex quo uulnere, sanguis, & aqua manarunt. Cumque Iudæi
Hydriam ad uulneris locū attulissent, statim Hydria sanguine,
& aqua repleta est. Qua delata ad Synagogā, omnes malè ha
bentes, cæci, surdi, muti, & aridi, quotquot uenerunt, sanati
sunt. Quo factò cuncti ad Deum conuersi, & Christi fidem
recipientes, ante Metropolitā suum ingenua peruoluit, pec
catum

Statim emis
so spiritu illa
aqua ex Chri
sti corpore
agressa, crea
ta est, s. paulò
ante ictum
lanceæ.

Percussio lan
ceæ, differt à
percussione vir
gæ Moylis qua
percussit pe
tram.
Nota, aquam
in Syria de
Icona Salua
toris emana
tā miraculo
sè creatā fuis
se.

Syno. Nicæ.
D. Athan.
Historia de
Icona Christi
narratur.

Icona Christi
lancea perfo
ditur
Miracula Ico
næ sanguinis

Iconam illā
miraculosā,
Nicodemus
fecit.

Variæ ampul
læ sanguinis
illius Iconz
plenz, p varia
Asia, Aphri
ce, & Europe,
loca transmi
si sunt.

Beata Virgo
q̄ vna cū alijs
iuxta Crucē
Christi stabat
reuerenter sā
guinem filij
lapium, ma
gna cū reuerē
tia collegit.
Metaphr.
Baronius.
Pū ē credere
Mariā Virgi
nem clauos
post mortē fi
lij à Christi
corpore ex
tractos, intra
pectus suū ab
scōndisse.
Soti opinio.
Caiet. dictū.

eatum suum cognoscentes, deplorarunt. Qui cum id fecisset, C
& qualiter rei factum accidisset, cognoscere vellet, accersito
illo Christicola, cuncta suo ordine exquisiuit. Illa imago, est
(inquit Christicola) quam Nicodemus, qui ad Iesum nocte ve
nerat, proprijs suis manibus cōposuit, et Gamalieli, Pauli Dida
scolo reliquit, hic vero Iacobo, & Iacobus Simeoni, & Simon
Zacchæo. Et sic p̄ successores tēporū in Hierosolyma permāsi,
quousque à Tito, & Vespassiano vastata est; hoc est post ascen
sionem Domini quadragesimo tertio anno. Cūque Spiritus
sancti admonitione per biennium ante ipsam Hierosolimā sub
uersionem fideles relicta Vrbe, omnia quæ ad cultum Christia
næ Religionis faciebant, aliō transportassent; hæc quoque Ico
na, cum cœteris rebus Ecclesiasticis transportata fuit, ac Iu
re hereditario à me possessa. Cum verò quid de sanguine il
lo, & aqua Metropolitānus ageret ignoraret, ampullas vi
treas fieri præcepit, quas cum illo cruore impleuisset, per multa
loca Asia, Aphrica, & Europa per fideles nuncios, qui rem
que acciderat, enarrarent, transmissi. Hic dies memorabi
lis, qui fuit scilicet dies nonus Nouembris, præcipua obser
uantia, & non minori, quam Natalis Domini, vel Pascha
lis apud illos colitur. Hæc apud Athanasium, & ex secundo
Conc. Nicæno, quod fuit septima Synodus generalis, actio
ne quarta. D

Dico sexto. Aquam, & sanguinem quæ proflexerunt
ex latere Saluatoris, Beatam Virginem (quæ iuxta Crucem
Iesu stabat cum Magdalena, & Maria Cleophæ) magna cum
reuerentia collegisse. Id Metaphrastes 15. Augusti ex anti
quioris monumentis scribit, & refert Baronius in Annali
bus, anno Christi, 34. Et piū est credere, sicut etiam, quod
clauos, qui extraherantur in depositione corporis Christi
in sinum suum receperit.

Dico septimò. Sunt aliqui, qui asserant, quod sanguis
fortassis, de corpore Christi iam recēter mortui emana
re poterat sine miraculo. Ita Sotus in 4. dist. 3. quæst. vni
ca, articu. 4. Nam in corpore illicò extincto, sanguinem vi
sui calorū adhuc vigentis profillire, ac motum aliquem ha
bere videmus.

Caietanus in hunc locum Ioann. dicit, quod quamuis de
corpore nuper mortuo non appareat euidenter esse mira
culum exire sanguinem; ex eo tamen, quod aqua exiuit si
mul cum sanguine, insinuat, quod etiam sanguis mira
culosè exierit; & ita credo. Nam sicut aqua elementa
ris, & vera, naturaliter de corpore etiam viuo emanare non
potest

Apoteft, quicquid dixerit ibidem Sotus in hoc; ita nec sanguis
e mortuo naturaliter fluere. Vnde vtriuq; exitus de fide est,
quod fuerit miraculosus.

D. Tho. lect. 5. in c. 19. Ioan. exponens hæc verba, *Cōtinuè
exiuit sanguis, & aqua*, ait; quod est valde miraculosum, vt de
corpore mortui, in quo est congelatus sanguis, sanguis exeat; sed
si quis dicat, quod hoc cōtingit propter calorem aliquē, qui adhuc
in corpore remanserat; Fluxus autem aquæ, inspicari nō potest,
quin miraculosus existat, cum aqua exiens purissima fuerit.
Hæc D. Tho.

Sociaūt in 4. d. 1. q. 3. ar. 5. videtur sentire, miraculo dumta
taxat tribuendum esse, quod aqua exierit, non sanguis; Quæ do
ctrina, meo arbitrariū, periculosa est. Quod patet ex dilucida il
la Athanasij resolutione in quæstionibus ad Antiochū Prin
cipem, q. 10. *Ex quatuor* (inquit) *elementis credimus humanū
corpus constitutum esse: ex sanguine videlicet, flegmate, humore,
& cholera. Vt potē ex calido, frigido, humido, & sicco. ex igne,
& aqua, aere, & terra: nam sanguis quidem quia calet, ex aere
est vitig, atra vero bilis, quia sicca est, constat quod sit ex terra:
in elementis istis quatuor, velut intra parietes, in domicilio cor
poris instar columba cuiusdā conclusa est aīa. In mortis igitur
puncto, recedentibus a se quatuor elementis, dissoluntur (vt ita
dicam) quatuor parietes domicili, & discedit quæ intus inclusa
B fuit columba, videlicet aīa, ac primum quidē, calidū, & vitale
recedit elementū. Vnde mortua relinquuntur corpora. Nam cho
leram quidem flegma, & humorē, etiam post mortem retinent;
sanguinem verò non habent. Hæc ille.*

Cætāud dico. Quod in magna quantitate exiuit aqua.
Hoc dictum probo. Quoniam sensibiliter egressa aqua ap
paruit, & Ioannes c. 19. perihet testimonium se vidisse, ergo
in bona quantitate egressa: & similiter de sanguine dicen
dum est. Ita innuit D. Tho. 3. par. quæst. 74. art. 8. ad primum,
& in quarto dist. 11. quæst. 2. artic. 4. quæst. 4. & prima Corin.
cap. 11. lect. 6. & Turrecrem. in cap. sic in sacrificando, de con
secr. at. d. 2.

Nec ex hoc sequitur, quod in calice magna quātitas aquæ
sit apponenda, ita vt sit sensibilis post mixtionem; sed sufficit,
vt sentiatur aqua, dum apponitur vino, in quo ratio mystica
significationis saluatur.

Nonò dico. Quod scissura illius vulneris fuit magna,
non parua; cum egressio sanguinis, & aquæ ex illa fue
rit in magna quantitate, & quia fuit visibilis non solum
Ioanni, & circumstantibus, sed etiam Thomæ palpabi
lis,

Vterque exi
tū sanguinis. I.
& aquæ de fi
de est, quod
fuerit miracu
losus.
D. Tho.

Soti opinio,
quod fluxus
tū aquæ, &
nō sanguinis
fuerit miracu
losus, est peri
culosa.
D. Atha.

Pulchra simi
litudo aīa no
stræ, q̄ sit ue
luti colūba la
tens in domi
cilio corporis

Aqua ex Xpi
corpore exi
uit in magna
quantitate.

D. Tho.

Cur in Cali
ce non sit ne
cessè apponi
multū aquæ.

Scissura vul
neris Christi
fuit magna,
& nō parua.

Zach. 12.

Ioan. 20.
Lancea quae per-
cussit Christum
feruatur Ro-
mae in Basilica
D. Petri.

D. Athanasij
pulchrum di-
ctum de rabie
Arrianorum.
Theodore &
D. Leonis Pa-
pa de duplici
Christi lateris
vulnere,
quo intelliga-
tur.

Pia auctoris
meditatio de
lancea Christi.
quod multa
vulnera fece-
rit.

Cant. 4.

D. August.
Dubium quod
lancea Christi
fuerit lancea
percussum.
Latus iconae
dextrum trans-
fixum fuit a
Iudeis, ut ait
D. Athan.

Quibus roni-
bus. Abetur
latus Christi
dextrum fuisse
lancea percus-
sum.
Innoc.

3. Reg. 6.

Rupertus.
Porta in dex-
tro latere tem-
pli, significa-
bat vulnus la-
teris Christi.
De latere. Xpi
exiit aqua
cum sanguine,
non tamen con-
fusus, sed im-
permixte.

lis, quae etiam erit Iudeis sensibilis in die Iudicii, iuxta il-
lud Zacch. 12. *Videbunt in quem transierunt.*

Adde, quod ex dicto Christi, *Affer manum tuam, & mit-
te in latus meum.* Ioan. 20. colligitur, quod magnitudo vulne-
ris in ea quantitate fuerit, ac est latitudo manus; & id mani-
festum fit ex magnitudine lanceae, quae in sacra D. Petri Bassi
lica afferuatur, quam ego saepe saepius, cum essem eiusdem
Canonicus, maxima cordis deuotione, & spiritali gustu co-
trectaui, & Populis reuerenter ostendi: licet ei sumitas desit.
Haec autem scissura fuit vna, non plures, vt in textu Euange-
lij habetur; & habet Athanasius in Apologia ad Constantium.
Imperat. post Epist. aduersus Frumentium Episcopum Auxu-
meos vbi de Arrianis sic ait. *Pilatus autem qui inserviebat
per id tempus Iudeis, lancea vnus latus Saluatoris perfodit, isti
autem rabie sua Pilatum vicerunt, qui non vnum latus Christi,
sed utrumque, lacerarunt.* Quamuis enim Theodoret. in Dialo-
go 2. qui inscribitur, *inconfusus*, dicat, *perforata latera; Eorum
autem (inquit) oculis perforata latera, & ipsorum clamor vna sis-
suras subiiciens, ostendebat*, atque etiam D. Leo primus Epist. 97.
cap. 3. *vulnera lateris* appellet; tamen vnicum vulnus fuisse
certissimum est. Nisi dicamus, lanceam, nedum pectus Do-
mini, sed etiam cor ipsum Christi vulnerasse, & sic duplicem
scissuram fecisse, vnam externam in latere, alteram internam
in corde iuxta illud Cantic. 4. *vulnerasti cor meum*, vt sic
homines intelligerent, apertum sibi esse ostium, per quod in-
cor Christi ingredi, & requiescere valeant. Vnde August. 23.
cap. sui Manualis inquit; *lancea aperuit mihi latus Christi, &
ego intravi; & ibi requiesco securus.*

An autem haec scissura fuerit facta in dextro, vel sinistro
latere Christi, dubia res est, nec ex scripturis quod certi habet.

Athanasius in cit. libello de passione Imaginis Christi, di-
cit, *illos Hebraeos sequentes patrum suorum vestigia, valido ictu
lancea latus dextrum iconae illius transfodisse;* Et Innoc. III.
in libello de sacro altaris ministerio lib. 2. cap. 57. dicit, *Calix
ponitur ad dextrum latus oblate, quasi sanguinem susceptu-
rus, qui de latere Christi dextro creditur, vel cernitur perfluxisse.*
Quod ex vetustissimis picturis colligitur, & 3. Reg. 6. In
dextra parte templi porta erat, quae vulnus lateris Christi si-
gnificasse, doctè docet Rupertus lib. 3. c. 10. ibid.

Decimo dico. Quod aqua, vna cum sanguine simul, & se-
mel exiit de latere Domini, non tamen confusus, & mixtum
cum sanguine; sed in permixta, pura, & distincta a sanguine
taliter, vt ab eo realiter, & distinctè discerni, ac videri posset.

Patet.

AParet hoc ex textu Euangelij, dicentis, *exiit sanguis, & aqua;*
Vide distinctionem: non sanguis mixtus, & concretus cum
aqua, sed sanguis, & aqua, simul quidem, sed distinctè, sensu
iam dicto. Ita Glossa de consecra. d. 2. cap. 1. verb. *quia utrumque;*
vbi separatim ait, *quod cum segregatione fluxerunt*, & alia
Glossa verb. *profluentibus*, in Clemen. de summa Trinit. & si-
de Cathol.

Et licet D. Cyprian. in lib. de Montibus Syna, & Syon con-
tra Iudeos (quae librum aliqui non esse suum parant, propter
scribendi stylum, dicat, *quod percussus in lateris ventre de lan-
cea, sanguis, & aqua mixtus profluxus fluebat.* Vnde sibi Chri-
stus Ecclesiam sanctam fabricabat, sano modo interpretan-
dus est, vt voluerit dicere, non quod mixta simul, & con-
fusa, sed quod statim ambo effluerint.

Postquam autem haec scripseram, vidi tomum 2. Francisci
Suarez nuper praelo mandatum, qui super 3. partem D. Tho. q.
5. 1. ar. 3. disput. 4. sect. 1. dicit, primo sanguinem, deinde verò
aquam ex Christi vulnere fluxisse. Fundat autem se super Hiero-
nymum dictum, qui in Epist. ad Oceanum tractans hunc, & illud
Ioa. 3. locum. *Nisi quis renatus fuerit, &c.* dicit, *quia ab aquis
coeperat, finit in aquis.* Qui sane locus, si vt Suarez assert, in-
telligatur, non rectè intelligitur. Tantum voluit dicere Hiero-
nymus, vltimè etiam miraculum, Christum in aqua fecisse.
Quia miraculosum fuit, vt diximus ex mortui corpore aqua,
& sanguine exire; non tamen vult dicere, dum ait *vltimè mi-
raculum fuisse in aqua*, quod aqua fuerit quae vltimò ex Chri-
sti latere fluxerit.

Vnde considerandum hic est, quod si concionatorio modo
loquamur, sic pie esset dicendum, vt ait Suarez. Etenim Chri-
stus in signum amoris, suum sanguinem multoties pro nobis ef-
fudit. Quoniam verò in mortis hora maiora erant amoris
signa daturus; ideo ne quis remaneret in corpore sanguis, ve-
niète lancea, pectusque; scindente, totus effluxit. Et ne quod sangui-
nis superesse videret, venit vltimò aqua veluti corpus lauas,
vt nihil sanguinis intus esse demonstraret. Instar multorum, qui
dum sanguinem, qui est in aliquo catino projiciunt, postea
aquam infundunt, ipsumque; lauant, & veniète clara, ac munda
aqua, nihil sanguis esse amplius in catino demonstratur: sic
Christo pro nobis sanguinem fundente, venit postea, & egressa
est aqua, vt nihil iam sanguinis intus esse demonstraretur.

Sed tamen Theologicè loquendo, quae multoties non at-
tendit contemperationes, dicendum est, simul, & semel, vno eodèque;
tempore, atque ex eodem foramine, ambo impermixta exiuisse;

Cc 2 quod

Glo.
D. Athanasij
dictum de san-
guine cum a-
qua mixto
quo intelliga-
tur.

Suarez.
D. Hieron.
Suarez dictum
reprehenditur
ab Auctore.

Ioan. 3.

D. Hieron. di-
ctum quo intel-
ligatur.
Pius discursus
pro concio-
natoribus.

Similitudo
pulchra pro co-
ncionatoribus.

Theologia
multoties non
attendit con-
temperationes,

Nota.

quod patet ex ipso eodem textu. Non enim ait Euangelista C aquam sanguinis fluxum expectasse, & deinde ipsam exiuisse, sed vno, eodemque tempore ambo manasse, quod per Ly, *continuo*, demonstratur.

Quod verò Suarez ait, nō potuisse esse hoc q̄ dicimus, nisi intelligatur sanguinem ex vna parte, aquam verò ex altera foraminis exiuisse, & hoc non potuisse fieri sine miraculo nouo, liberè concedimus; neque ullum est absurdum. Quoniam id ipsum tenetur illè concedere in sua sententia. Imò idem met Cyprian. in libro de passione Christi versus finem ait: *de latere tuo fons egreditur in vitam æternam proficiens, & de eadem, substantiæque origine, dimissis limitibus, aqua, & sanguis emanant.* Imò & Suarez, idem concedere tenetur in sua sententia, dum ait, *aquam sanguinis fluxum expectasse*, quod esse non potuit sine nouo miraculo.

D. Cypriani pulchra sententia de egressu sanguinis, & aquæ ex latere Christi.

Nō eodē modo egressa est aqua ex corpore Christi ac est egressus sanguis.

D. Tho. Turrecrem. Sanguis Christi effluxit vt effectus passionis: sed aqua ad demonstrandā virtutē physicam corporis Christi, & nostrā à peccatis abluionem.

Sacramētum Eucharistiæ, cur nō possit fieri in sola aqua.

Aqua egressa ex Christi corpore, nō fuit Diuinitati cōiuncta, nec post resurrectionē realsū pta, q̄r̄ dicē sū ē de sudore, & spuro.

Aqua ex Xpi vulnere egressa, sputū etiā, & sudor, non habuerunt vī effectiua, seu causalitatem gratiæ; sed fuerunt tantū signum.

Vndecimò dico. Quòd non eodem modo egressa est aqua de corpore Christi, & sanguis. Explico cum S. Tho. & Turrecr. locis citatis. Sanguis effluxit, vt effectus proprius passionis. Effusio enim sanguis directè per se, ac necessariò pertinebat ad passionem Christi: cum de necessitate corporis humani vulnerati sit, vt ex eo sanguis fluat. At aqua non est egressa, vt effectus passionis, vel vt quid directè, seu de necessitate ad passionem pertinens, sed ad significandā quantādam, nempe ad demonstrandā veritatem physicam corporis Christi, & ad significandū effectum passionis, qui per Baptismum applicatur, qui est ablutio à peccatis, & refrigerium contra ardorem concupiscentiæ. Hinc dicitur, quòd in huiusmodi sanguine redempti sumus, & in huiusmodi aqua abluti. Hinc etiā est, quòd cum sacramētum Eucharistiæ sit sacramētū passionis, & mortis Christi; non potest fieri in sola aqua, quæ non pertinet ad passionem de per se, & directè; nec sola aqua offertur de per se, sicut vinum offertur seorsim à pane, sed aqua mixta vino, vt ostendatur, quòd vinum per se pertinet ad dictum sacramētum, tanquam de eius necessitate existens; aqua autem, vt vino adiuncta.

Duodecimò dico. Quòd aqua egressa è Christi corpore non fuit Diuinitati cōiuncta, nec post resurrectionē realsū pta, sicut sanguis; de qua idem Iudicium faciendum est, ac de sputo, seu sudore, quibus Diuinitas cōiuncta non fuit. Vnde vim effectiuam, seu causalitatem gratiæ non habuit, sed fuit tantū signum. A sanguine verò Christi, Diuinitas non est separata, etiam post mortem, vt latius in sequenti articulo differemus.

QVART

A

QVARTVM DVBIVM.

Circa 4. Articulum, Tostadus q. 3. 2. sup. 1. 3. c. Genes. aduersus quem hanc pugnam suscepimus, & quidam alius recentior (cuius nomini parco) toto ore (& vt dicunt) apertis labijs, tradunt duo (meo iudicio) valdè exorbitantia.

Primum. Ecclesiam non esse formatam ex latere Christi mortui, sed ex Christo viuente.

Secundum. Quòd sanguis qui effluxit de latere Christi, iam mortui; nihil contulit ad redemptionem humani generis, nec per illum quicquam nobis Christus meruit, vel satisfecit.

Scot. in 4. senten. d. 2. q. 1. in solut. ad vlt. & d. 3. q. 3. ad vltimum, dicit, quòd sacramenta non susceperunt efficaciam à vulnere, seu ab aqua, & sanguine lateris Christi; sed hæc duo specialē habere assimulationem ad Baptismum, & Eucharistiā.

Soto in 4. d. 1. q. 3. art. 5. mouet dubium. Quomodo sacramenta ab illo fluxu receperint virtutem cōferendi gratiam, cum ille fluxus nequiverit esse meritorius. Cui argumentum bifariam (inquit) responderi potest.

Primo. Quòd cū corpus, et anima fuerint Diuinitati coniuncta, per illas partes humanitatis poterat Diuinitas ipsa mereri. Sed hæc solutio (inquit) non videtur legitima, quia cum anima erat à corpore separata, non erat tunc Christus homo, nec viator, cuius proprium est mereri. Vnde affert secundam responsionem, quòd post mortem fluxus ille non potuit esse meritorius; potuit tamen esse causa instrumentalis gratiæ, vel potius signum patris salutis nostræ a per passionem. Vbi enim dictum fuit consummatum est, significatum fuit, illa spiritus exhalatione, mysterium redemptionis perfectum fuisse. In cuius signum effluxit aqua, & sanguis, quasi ex tunc esset apertus fons, ex quo gratiæ sacramentorum emanarent, ac subinde ianna olim cœlorum reclusa, aperta modo, quò nos eadē sacramenta perducunt. Hæc Soto. Vbi concludit esse tantū signum.

Nos autem huiusmodi quæstionem exactius examinare volentes, pro pleniori eius resolutione, sequentes conclusiones proponemus.

Prima est huiusmodi. Sanguis effusus, non solum fuit signum gratiæ; sed etiam eiusdem causa efficiens instrumentalis. Hæc conclus. probatur efficacissimis rationibus.

Primo. Sepult. Xpi, et descensus eius ad inferos fuerunt cā efficiēs nostræ salutis, et gratiæ, vt sup̄ p̄batū est; ergo similiter sanguis

Tostadus tenet, Ecclesiā nō fuisse formatā ex latere Christi mortui, sed viuentis.

Tostadus ait sanguinē ex Christi latere profusū, nihil cōtulisse ad redēptionem humani generis, nec pillū quidē nobis Christi meruisse.

Soti dictum, sacramēta nō habuisse efficaciam à vulnere, vel ab aqua, & sanguine lateris Christi. Sed dubium, quò sacramēta a fluxu sanguinis, & aquæ, receperint virtutē cōferēdi grām.

Solutio prima, sed repelitur. Solutio secunda amplectitur.

Sanguis a Christo in Cruce post mortem effusus nō solum fuit signū gratiæ; sed et eius causa efficiens instrumentalis. Probatur conclusio.

D. Tho.

illo ex latere. *Diuinitas enim non fuit in corpore, & anima separata, sed etiam sanguinis egresso e corpore eque unita erat.* Sic ait S. Tho. 3. par. quæst. 54. art. 2. in corpore, & ad tertium, & quodlib. 5. quæst. 3. art. 5. *Quod enim semel assumptis, nunquam dimittit.* Assumpit autem omnes humanitatis partes, quæ sunt de integritate humanæ naturæ, vt ossa, carnes, & sanguinem; quæ etiam omnia in resurrectione de necessitate absque diuinitatione aliqua, & integraliter in Christi corpore resuscitato fuerant. Et ita iuxta doctrinam veram D. Thomæ, *totus sanguis in terra effusus reasumptus fuit.* Quod autem sanguini Christi Diuina hypostasis etiam post mortem fuerit unita, est de fide, determinata à Clemente Sexto, in capit. *Unigenitus*, de Pœnitentia, & remissio, in extraneantibus communibus, & in bulla, in qua condemnatus fuit Barchinonæ, anno Domini, 1351. prædicator qui contrarium prædicauerat. Quam bullam Syluest. in sua rosa Aurea in quæst. de sanguine Christi, dicit se Brixie in Archiuidio Inquisitionis vidisse. Pius II. cum consilio multorum Theologorum in suo tractatu de sanguine Christi idem resolutè concludit.

Totus sanguis in terrâ effusus, reasumptus est iterum in resurrectione.

De fide est, Christi sanguini post mortem esse unitam Diuinitatem. Nota bene. Syluest.

Sanguis est de integritate humanæ naturæ.

Durandus errat dum ait, sanguinem non pertinere ad identitatem suppositi Christi. Syluest. Caiet.

Sanguis duplex est, nutritiuus, & purus seu perfectus, primus non fuit unitus Christi Diuinitati, bene autem secundus, qui spectat ad consuetudinem humani corporis.

Franciscus Maior. error.

An autem sanguis sit alimentum, & quomodo sit pars corporis, actu, vel potentia, an potius sit vehiculum, & sedes animæ, alienum est à nostro instituto disputare. Illud vt certissimum ponimus, sanguinem esse de integritate humanæ naturæ, & Christi sanguini unitam fuisse semper hypostasim verbi Dei; quicquid male dicat Durandus in 4. sent. dist. 10. quæst. 1. num. 19. dum asserit, quod constat, sanguinem non pertinere ad identitatem suppositi Christi, cum non sit adhuc sub forma humana. Cuius dictum, acerrimè reprobatur à Syluestro in Rosa Aurea, quæst. 30. 31. & 32. à Caiet. q. 6. artic. 2. & quæst. 54. art. 3. in tertia parte D. Thomæ, distinguentes duplicem sanguinem. Vnum nutrimentalem, qui cum non actu, sed potentia sit pars humani corporis, nec anima rationali informari, nec vnione Verbi hypostaticè gaudere dicunt. Alterum sanguinem esse dicunt perfectum, qui est necessarius ad consistentiam humani corporis, etiam si alimentum non indigeat; & is est pars humanæ naturæ, sicut caput, & manus, informaturq; anima rationali, & semper fuit vnitus Verbo hypostaticè: aliàs veritas, & integritas humanæ naturæ in Christo resuscitato, non saluaretur.

Franciscus de Maioris, in libro suo sermonum, serm. 86. in die quinto Paschæ, & alibi mirabilem profert errorem, dum

Adm dicit, post mortem Christi; immò dicit effundebatur sanguis Christi, quod etiam accidit dum pendebat, ac viueret in Cruce, diuinitatem fuisse separatam à sanguine. Quod impijssimum est, & hæreticum.

Nec valet quidquam suum argumentum, in quo se fundat. Quia scilicet, si Diuinitas esset vnita sanguini, tunc prædicaretur, & verè diceretur de Diuinitate, quod esse effusus, & quod Christus in passione fuerit suffusus; Nihil protecto (inquam) valet tale argumentum.

Tota rō, & fundamentū erroris Maior. nis.

Primò. Quia regulariter, & propriè, communicatio Idiomatum non est in partibus humanæ naturæ; sed in compositio ex partibus, vt Theologi in 3. d. 22. omnes serè tradunt, & D. Tho. 3. par. q. 50. art. 3. ad 3. & D. Bonauent. in ead. d. q. 1. Sed hæc solutio non placet Medina, & bene. Quæ quomodomodum aia separata, & corpus emortuū cōicatur Verbo, quod ad Inferos descēderit, quod mortuū, ac in sepulchro fuerit; Sic etiā poterat cōicare aliàs denominationes. Quocirca sicut verè dicendum est, quod partes abinuicem seiunctæ, vni tamen Diuinitati, vt dictum est, aliquas denominationes Verbo verè communicabant; Ita aliquas non communicare dicendum est, puta, quæ habent inconuenientem, incongruam, & impropiam prædicationem, nec non repugnantem supposito. Vnde ista propositio non est vera, liceat conueniat parti, anima Christi est separata à corpore, ergo verbum, seu Diuinitas, separata est à corpore. Item & alia, Corpus Christi in sepulchro erat inanimatum, & irrationale; quoniam in formabatur forma cadaueris, ergo & Deus erat irrationalis, & inanimatus. Item & illa, Anima verbo Dei erat coniuncta, ergo filius Dei erat Anima, seu corpus, cui coniunctum erat: sic in proposito, quamuis sanguis fuerit suffusus, & vnitus; nullo modo Deus effusus dici debet; quia sanguini non vnitur, nisi ut parti; tum etiam quoniam dicere Deum effusum, proprietati sermonis repugnant. Effundi enim, & effluere est tantum corporum liquidorum. Imò (vt inquit Medina loco inferius citando) etiam si Deus copulasset sibi seorsum sanguinem, nunquam diceretur Deus est sanguis.

Prima solutio.

Cōicatio idiomatum non est (sem aliquos) in partibus humanæ naturæ, sed in composito. D. Tho. D. Bona.

Non admittitur cōicatio idiomatum in his que incli dunt in cōgruam, & impropiam prædicationem.

Adit vnum Medina in q. 5. ar. 3. tertiæ par. in fine, quod non esset absurdū concedere, quod Christus Dominus fuerit effusus in Cruce, iuxta illud Psal. 6. *Sicut aqua effusus sū, & dispersa sunt omnia ossa mea.* Verū hæc impropiè, & per similitudinē, non per proprietatē dicta sunt. Sicut & illud: *factum est cor meum sicut cera liquefscens in medio ventris mei.*

Medina dicta, non esse inconueniēs concedere Christū Dñm in Cruce fuisse effusum. Psal. 6.

Concedenda est proprie hec propositio: Deus est habens sanguinem effusum.

D. Tgo. Totus sanguis à Christo fusus est ex latere: reassumptus est in resurrectione. D. Tho.

Nota. Sanguis qui in aliquibus Ecclesijs feruatur, non fluxit de latere Christi, sed miraculose à quadam Christi imagine percussa effluxisse dicitur. Turrecr.

Capreol. Sotus ait sanguinem non informari anima rationali.

Abulensis temerarius censendus est dum ait, quod sanguis Christi, nec in vita, nec in morte, neque post mortem fuit Diuinitati coniunctus.

Aliud absurdum Abulensis. Medina.

Syluest. D. Aug. Turrecr.

Secunda conclusio. Sanguis ille ex Christi latere procedens, erat verus sanguis, & est effusus habuit infinitum ualorem, fuitque praeiudicium redemptio- nis nostrae.

Addimus autem nos, quod sicut concedendum est, quod C in triduo Deus fuerit habens animam, vel habens corpus, vel habens sanguinem; ita quoque proprie concedi potest hec propositio, Deus est habens sanguinem effusum, iuxta ea quae tradit S. Tho. 3. par. q. 50. art. 3. ad 3.

Aliam quoque de sanguine Domini propositionem, ut firmissimam ponimus, nempe, totum sanguinem effusum etiam ex latere, reassumptum fuisse in resurrectione. Quae propositio est sanè ad mentem D. Tho. in q. 54. art. 2. in solut. ad tertium, dicentis; *Totus sanguis, qui de corpore Christi fluxit, cum ad ueritatem humanae naturae pertineat, in corpore Christi resurrexit.*

Nec mihi probatur, quod Syluestro, & Medinae ardet, particulam aliquam sanguinis, etiam eius qui minimè nutritualis est, remansisse in hoc mundo, nec in totum reassumptum fuisse in resurrectione. Nil, n. clarius S. Tho. scripsit, quàm quod *sanguis ille, qui in quibusdam Ecclesijs pro reliquijs conseruatur, non fluxit de latere Christi, sed miraculose dicitur effluxisse de quadam imagine Christi percussa.*

Turrecr. Doct. grauissimus, in capit. *Inuitat*, de consecrat. d. 2. errorem existimat dicere, quod aliquis sanguis Christi effusus in passione, in terra permanerit.

Capreol. in 2. d. 15. q. 1. in solutio. argum. & in 4. d. 10. q. 2. ad 4. contra primam conclusionem, & Soto in 4. d. 10. q. 1. art. 2. in responsione dubij dicit, *sanguinem non esse partem humani corporis, nec esse unitum corpori, nec informari anima ipsa rationali, sed habere propriam formam substantialem, licet imperfectam.*

Abulensis in suo paradoxo. 2. cap. 40. Vbi nimis audacter tenet, *nec in vita, nec in morte, nec post mortem in triduo, fuisse sanguinem Diuinitati unitum*: ex quo aliud absurdum infert, quod *in eo triduo sanguis consecrasset calicem, non fuisset ibi Verbum, sed solum sanguis, cui Verbum unitum non erat.*

Sed quàm absurda haec sint, & à Doctis, catholicisq; auri- bus aliena, quilibet etiam infimus Theologus iudicabit. Vide de hoc Medina, 3. par. q. 6. art. 2. fusè, & doctè tractantem, & q. 54. art. 2. & Syluest. in sua Rosa Aurea, q. 30. 31. & 32. & D. August. Epist. 146. & Turrecr. in can. *Inuitat*, de consecra. d. 2. Verùm secundam rationem principalem ad conclusionis probationem proponamus.

Sanguis è latere procedens, erat verus sanguis Christi, sed sanguis Christi etiam effusus, habuit infinitum ualorem, fuitq; praeiudicium, & instrumentum redemptionis humanae, ergo

non

A non solum signum, sed causa est efficiens exitus nostrae salutis. Maior huius Syllogismi certissima est. Nā sicut anima separata, erat uerè anima Christi, & corpus in sepulchro; erat uerū corpus Christi propter suppositum; quāuis Christus in triduo non esset (ut Scholastici docent) sic ille sanguis lateralis erat uerè, & proprie sanguis Christi, & non alterius. Minor patet euidentissimè, ex uarijs locis scripturae, in quibus multae excellentiae, praerogatiuae, uirtutes, & efficacitates eiusdem sanguinis enarrantur. Ad Rom. 3. Colossen. 1. ad Hebrae. 9. 10. 12. 13. & Ad Ephes. 1. 2. & 1. Pet. 1. & 1. Ioan. 1. Apoch. 5. 7. & 22. Quibus in locis dicitur, *quod effusus sit in remissionem peccatorum*, quod per illum Christus sit *propitiatio, redemptio, salus, & uita nostra, pacificans, sine, quo in Coelis, sine quo in terris sunt*; q̄ sit *lauacrum nostrae regenerationis, emundans conscientias nostras*: quod Ecclesiam sibi acquisiuit: q̄ *nostra stola lauatur in sanguine Agni*, & similia, Igitur cum Dominus uoluerit per sanguinem suum effusum, tanquam per instrumentum, nostram operari salutem, sequitur, q̄ sanguis sit causa salutis nostrae, & efficietiam erga illam habeat, & non solum ut signum, illam significet.

Tertio, ex Patribus idem probatur. Chrysost. Homil. 24. in priorem ad Cori. 10. sic scribit. *Quid est in Calice? Id est, quod B ex latere Christi fluxit.* Atqui in Calice est sanguis unitus hypostaticè Dei uerbo, gratiam, & salutem causans, ergo etiam ille ex latere Christi sic uerbo unitus fluxit.

Item Aug. lib. 3. de Trin. idè dicit uidelicet, *de latere Domini percusso, illi fluxisse liquorem, qui est in Calice*; Sed in Calice est sanguis Dni cum Diuinitate, causans gratiam, ergo, &c.

Quarto ex ui uerborū consecrationis. Oēs, n. benè Theologiam callètes docebunt, q̄ si in illo triduo quis appouisset uinum in Calice, & protulisset uerba consecrationis, tunc conuersum fuisset in sanguine effusum in remissionem peccatorū; ergo ille sanguis effusus, habuit efficaciam remittendi peccata, ergo et ille sanguis effusus è latere, quia idè est cum hoc qui est in Calice, habuit efficaciam, & uim remittendi peccata. Et cōfirmatur. Quā forma consecrationis sanguinis cōprehendit et sanguinè effusum è latere, cū uerba Matth. ca. 26. & Marci 14. generalia sint, nec magis ad sanguinè ex capite, uel ex manibus, quàm ex latere effusum se extendant dum dicitur: *Hic est sanguis qui effundetur*, ergo huiusmodi sanguis ex latere habet etiam uim remittendi peccata.

Quinto ex Pontificali Romano idè hī, in antepenultima oratione ordinationis Accolytorū: hāc ueritatē Romana cōfiteretur

In triduo mortis appi: non erat Christus.

Rom. 3: ad Colof. 1: Heb. 9. 10. 12. 13. Ephes. 1. & 2. 1. Petri. 1. 1. Ioan. 1. Apoch. 5. 7. & 22.

Probat Tertiò, ex Patribus. D. Chryso.

D. August.

Probat. Quarto. Si in illo triduo appouisset q̄s uinum in Calicè, conuersum fuisset in sanguinè effusum i remissionem peccatorum. Matth. 26. Marci 14.

Probat. Quinto.

retur Ecclesia in illis verbis, *Aque sanguinem, & aquam ex C latere illius pro salute humani generis effluere voluisti.*

Alexin. Alex.

Exzech. 46.

Alex. de Alex. 4. par. q. 12. memb. 3. *Ex fluxu* (inquit) *sanguinis, & aqua de latere Christi habet Baptisma efficaciam, siue virtutem.* Vnde Ezech. 46. dicitur, *Vide Aquam egredientem de templo à latere dextro.* Verùm hæ rationes solum de sanguine concludunt, non de aqua, cui non fuit unita Diuinitas, sicut fortè nec cæteris humoribus.

Secunda Conclusio.

Christus post mortem non habuit propriè meritum, nec fuit propriè causa meritoria gratiæ uel nostræ salutis.

D. Tho.

Alex. Alen.

Ioan 22.

D. Tho.

Meriti ratio, vnde nascat.

Quare vulnus Christi post mortem illatū fuit causa efficiens nostræ salutis.

Tertia Conclusio.

Nota.

Explicatur Conclusio.

Christus et uiuens incumulum sui meriti, acceptauit oēs labores, & contumelias q̄ ei post mortē et erāt enentura, & ideo oia hæc ei mortuofuerunt meritoria.

Vulnus Christi post mortē, quo sit meritum.

Caictanus.

Secunda Concl. Christus post mortem non habuit meritum, nec propriè fuit causa meritoria gratiæ, uel nostræ salutis. Hæc est certissima propositio apud omnes Theologos. Explico. *Omnis actio tam animæ separata, quam corporis, uel etiam ipsiusmet Christi resuscitati non fuit meritoria, nec satisfactoria.* Ita S. Tho. 3. dist. 18. quæst. 2. artic. 3. & quæst. de ueritate quæst. 29. artic. 6. & 3. par. q. 50. artic. 6. & ad 2. & quæst. 56. artic. 1. Alex. de Ales. 3. par. quæst. 20. memb. 2. artic. 1. §. 2. & artic. 6. Et rationem reddit. *Quia non esset Christus in statu quietis, iuxta illud Ioan. 22. stetit in litore.* Verùm ratio huius rei, quam S. Tho. in corp. dicto, atti. 6. afferit, est potior. *Quoniam meritum nascitur ex uoluntate animæ Christi, quæ morte finitur, & terminatur.* Hinc sequitur, quod sicut nec ipsa mors in facto esse sumpta, nec vulnus illatum post mortē potuit esse nobis causa meritoria gratiæ; sic nec quidquid aliud, quod circa corpus Christi actum esset (anima ab illo separata) fuit tamen tale uulnus causa efficiens nostræ salutis. *Quoniam ex doctrina D. Tho. ubi supra, quicquid actum fuit circa corpus Christi, fuit nobis salutarum.*

Tertia Conclusio. Vulnus lateris Christi, ut est terminus uoluntatis Christi precedentis, uolentis, & acceptantis illud pro salute humani generis, est causa meritoria eiusdem. Explico. Tale uulnus Christi dupliciter potest considerari; uel in se, & sic non est dubium, nequaquam esse causam meritoriam, ut dictum est, uel ut est terminus uoluntatis Christi; qui uiuens acceptauit, & uoluit libentissimè in cumulū meriti sui infiniti, etiam illas contumelias, & pœnalitates pati quæ corpore suo exanimi illatæ fuerunt. Cum enim hæc ad corpus Christi pertineant; ponit eas in uita acceptare. Immo in instanti suæ conceptionis, actus suæ uoluntatis potuit in illas ferri, & determinari. Vt igitur tale uulnus est obiectum uoluntatis illud patiendi; cadit sub actu imperato (extendendo actum imperatum ad pati uoluntarium) & est meritorium. Eandem distinctionem, & doctrinam tradit Caiet. in artic. 6. quæst. 50. 3. par. D. Thom. Vbi inquit, quod

mors

Amors in facto esse sumpta, potest dupliciter distinguui, uel in se, & sic non est meritoria, uel ut terminat fieri, & sic idem est iudicium de illa, ac de morte in fieri; Idipsum ait Medina in suis commentarijs super præfatum articulum sextum. Vnde concludo, quod tale uulnus uoluitum, & acceptatum à Christo in uita tua ob nostram salutem, non solum est meritorium, sed etiam satisfactorium, ob dictas causas.

Quarta Conclusio. Negare, Ecclesiam formatam esse ex latere Christi dormientis; id est mortui in Cruce, puto nedum falsum, sed etiam erroneum.

Probatum Conclusio. Primò. Ita docet D. Paulus ad Ephes. 5. repetens enim illud Genesis 2. *hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea,* (inquit) *Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit. Nemo enim unquam carnem suam odio habet, sed nutrit, & fouet eam, sicut Christus Ecclesiam; quia membra sumus corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius; propter hoc relinquet homo patrem, & matrem suam, & adhaerebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum est; ego autem dico in Christo, & Ecclesia. Quem locum exponens, D. Hierony. tomo 6. refert Gregorium Nazianzenum uirum ualdè eloquentem, & in scripturis apprime eruditum, cum de hoc loco secum tractaret, consueuisse dicere: *Vide quantum istius capituli sacramentum sit, ut Apostolus in Christo illud & in Ecclesia interpretans, non se ita asserat, ut testimonij dignitas postulabat, expressisse: sed quodammodo dixerit, scio quia locus iste ineffabilibus plenus sit Sacramentis, & Diuinum cor querat interpretis.* Hæc ille.*

Et Tertullianus lib. 5. aduersus Marcio. in Epist. ad Laodiceos, hoc tractans ait. *Sacramentum hoc magnum est. Sufficit inter ista si Creatoris apud Apostolum magna sunt sacramenta, minima apud hæreticos.*

Sed prædictum locum Pauli explicans, D. Anselmus ait, *Christus fouet Ecclesiam, quæ est corpus eius, & uerè corpus eius, quia nos omnes membra sumus huius sacri corporis.* (Et post pauca.) *Idè sumus de carne eius, & de ossibus eius, quia carnem eius in ministerio sumentes, carni nostræ coniungimus, & uirtute spiritus eius confortamur, sicut internis ossibus. Nam sicut Aena de Adam facta, traxit ab eo carnem, & ossa, sic Ecclesia ex Christo procreata, carnem eius, & spiritum, ut diximus, in se traxit. Vel de carne eius, & de ossibus eius sumus, id est, eandem carnem, & eadem ossa, quæ ipse habuit, habemus; quia de nostra mortalitate carnem suscepit cum ossibus. Et infra. Homo iste mediator Dei, & hominum, homo*

Christus

Mors dupliciter potest sumi uel in se & sic non est meritoria uel ut terminat fieri, & sic idem est iudicium de ea, ac de morte infieri.

Medina.

Quarta Conclusio.

Negare Ecclesiam formatam esse ex latere Christi mortui, est erroneum.

Probatum Conclusio. Primò ex scriptura, Eph. 5.

D. Hiero.

Tertullianus.

D. Ansel.

Quo Christus
dicitur reliq-
se patrem, &
matrem, &
adhæsisse u-
xori suæ, qua
est Ecclesia.

Quo Christus
sibi carne v-
na cū Eccle-
sia.

D. Prosper.

*Christus Iesus, reliquit patrem, quando semetipsum ex inani-
uit, formam serui accipiens; Ita enim reliquit patrem, non quia
deseruit, & recessit à patre, sed quia non in ea forma apparuit
hominibus, in qua aequalis erat patri. Reliquit & matrem, id
est Synagogam Iudeorum, de qua secundum carnem natus
erat; & adhæsit uxori suæ, id est, sociavit, & coniunxit se ele-
ctorum Ecclesia. Et ipsi duo, id est, Christus, & Ecclesia, sunt
in carne una; quia carnem, quam ille de Virgine sumpsit, quo-
tidie in Missarum celebrationibus sumit Ecclesia. Vel in car-
ne una; Quia, ut supradictum est, ipse de mortalitate nostra
carnem suscepit, & per carnem particeps noster factus est, ut
illius Capitis corpus esse possemus: sicque facta est ex duobus
una quedam persona ex capite, & ex corpore, ex sponso, & ex
sponsa. Totus itaque Christus, caput, & corpus, tanquam inte-
ger vir, quia & femina ex viro facta est, & ad virum perti-
net. Sacramentum hoc magnum est, de coniunctione Christi,
& Ecclesia. Et ne quis istam magnitudinem sacramenti in sin-
gulis quibusque hominibus, uxores habentibus, intelligeret;
Ego autem, inquit, dico in Christo, & Ecclesia, ego quidem al-
legoricè interpretor hæc verba Genesis de coniugio Christi, &
Ecclesia. Hæc Anselmus.*

D. Prosper Aquitanus (in 1. cap. primæ partis eorum trium,
quos de promissionibus, & predictionibus Dei composuit)
tractans præfata verba. Hoc nunc os ex ossibus meis, &c. hoc
(inquit factum esse) ut rem gereret, & figuram; Exponens
quippe hunc locum in Epist. ad Ephes. ait, Sacramentum hoc
magnum est, ego autem, dico, in Christo, & Ecclesia. Sacramen-
tum igitur magnum, quod promissum speravit Adam, sibi con-
iunctiam vidit, quam credidit, coniugem. Nobis per fidem vi-
vorum signavit futuram Ecclesiam, matrem appellavit omnium
vivorum ea scilicet causa qua ex latere Adæ dormientis for-
mata Aëna, ex latere Christi in Cruce pendentis, formandam
ut factum est, prævidit Ecclesiam, qua verè est mater omnium
vivorum. Hæc D. Prosper.

D. August.

D. Augustinus, lib. 2. de Genesi contra Manichæos, cap. 13.
ait. Quod autem additum est, relinquet homo patrem, & ma-
trem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una, quo
modo referatur ad historiam, non video, nisi, quod plerumque in
genere humano ista contingunt, sed tota prophetia est, cuius A-
postolus meminit, dicens, propter hoc relinquet homo patrem, &
matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.
Sacramentum hoc magnum est, Ego autem dico, in Christo Ie-
su, & in Ecclesia.

Idem

A. Idem Augustinus, tract. 9. in Ioannem tractans illud, erunt
duo in carne una. Sacramentum (inquit) hoc magnum est. Et
ne quis magnitudinem istam sacramenti in singulis quibusque
hominibus, uxorem habentibus intelligeret, Ego autem, in-
quit, dico in Christo, & Ecclesia, quod est, hoc sacramentum
magnum, erunt duo in carne una. Hæc ille.

Et eadè ferè verba hoc in loco scribit, quæ Anselm. & D.
Ambrosius exponentes præfata verba in eodem capit. ad E-
phesios 5. dicunt, A Christo Ecclesia sumpsit initium: Unde sa-
biecta est illi, sicut & a viro mulier, ut sit subiecta. In eo tamè
distat: quia mulier consubstantina viro est, Ecclesia autem in
nomine potest, non in natura participari Christo.

D. Epiphanius, lib. 3. contra hereses, Hæresi 78. hæc scribit.
De Maria enim accipitur dictio ipsa, et de Ecclesia, hoc mihi di-
cendum erit. Propterea relinquet homo patrem suum, & ma-
trem suam, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne
una. Sanctus autem Apostolus dicit, Mysterium hoc magnum
est, Ego autem dico, in Christum, & Ecclesiam, & vide mihi
scripturarum exactam sinceritatem, quod de Adam quidem
formavit, dixit, de Aëna verò non amplius formatam esse di-
xit, sed edificatam. Accepit enim (inquit) unam de costis eius,
& edificavit, ipsi in uxorem: quod ostendat, Dominum quidem
de Maria efformasse sibi ipsi corpus, ab ipsa verò costâ, edifi-
catam esse Ecclesiam, in eo, quod punctum, & apertum,
est ipsius latus, & mysteria sanguinis, & aqua, prævia redem-
ptionis facta sunt. Hæc ex Epiphani.

D. Chryso. Diuus Chryso. homilia, 20. super quintum ad E-
phesios sic scribit inter alia. Quemadmodum ex Adam,
ex carne, & ossibus eius est Aëna, sunt enim caro, & ossa
præstantiora in nobis: illa velut fundamentum quoddam lo-
cata subiacent, ista tanquam edificium, sed illud quidem ma-
nifestum est, istud verò quomodo? Quemadmodum illic, tan-
ta est, inquit, propinquitas, ita, et hic. Quid est quod dicit
ex carne eius? Hoc est, germanè, ac legitime, ex ipso. Et
quomodo hoc pacto membra Christi sumus? Quoniam secun-
dum ipsum facti sumus. Et quomodo ex carne? Scitis,
quotquot mysteriorum participes estis, quoniam os eius non
confringetur, inquit, ex ipso statim fingimur. Et paulò post.
Quomodo ergo ex carne eius, et ex ossibus eius, hoc est, ex in-
tegra eius substantia formatus est Adam, et natus est Chri-
stus. Quomodo? Ex latere eius accepit. In Cruce facta
est susceptio, et nos eiusdem substantia cum ipso, habet in
se ipso Deum, Verbum, & nos. Huius rei gratia relin-
quet

D. Ansel.
D. Ambros.

D. Epipha.

Pulchra pon-
deratio quod
de Adam dicitur,
fuisse forma-
tum; de Eua
verò nõ for-
matam, sed
edificatam.

D. Chryso.

Quare Eua
dicatur esse
carne Adæ.

quet homo patrem suum, & matrem suam, & adglutinabitur uxori suae, & erunt duo ad carnem unam. Hæc Chryso-
stomus.

Beda.

Beda, in cap. 19 Ioan. habet hæc verba. Propter hoc prima
mulier facta est de latere dormientis, & appellata est uita, ma-
terque uinorum; Magnum quippe significauit bonum, ante
magnum prauaricationis malum. Et hic secundus Adam, in-
clinato capite, in Cruce dormiuit, ut inde formaretur ei con-
iunx, qua de latere dormientis effluxit.

Cur Secundus
Adam incli-
nato capite
obdormiuit?

Rupert.

Possim hoc loco, aliorum Patrum explicationes afferre,
sed vnicam Ruperti sententiam vltimo loco adiciendam
dixi. Hic lib. 2. in Genesim. cap. 3. egregiè illam sententiam
exponit. Hoc nunc os de ossibus meis, & caro de carne
mea. Quamuis (inquit) soporatus fuerit Adam, tamen non clauso
illo fuisse, quod factum est, hæc eius dicta manifestè compro-
bant. Hoc nunc, inquit, os de ossibus meis, & caro de carne
mea, tanquam diceret. Hoc paulo ante tantummodo os ex os-
sibus meis, id est, costa fuit de costibus meis; nunc autem & ca-
ro est. Proinde sicut prius os meum erat, ita & nunc postquam
costa edificata est, rectè caro mea, Caro (inquam) de carne
mea est. Non ergo, ut ille quid ageretur, nesceret, sed ut ma-
gnum sacramentum in eo pressuraretur. Immisit in Adam
soporem Dominus, quod Apostolus perspicuus, magnum, in-
quit, sacramentum hoc est, Ego autem dico in Christo, & in Ec-
clesia. Non, inquit, sacramentum hoc esse dico in illo uiro, &
in illa femina, non, inquam, in eo, quod de uiro sumpta est
femina, quod misit Dominus soporem in Adam, & tulit unam
ex costis eius, & edificauit costam quam tulerat de Adam in
mulierem, & quod dixit Adam, hoc nunc os ex ossibus meis,
& caro de carne mea, &c. Nam illa carnalia sunt facta, & ab
illo Adam carnaliter dicta, scilicet absque spiritualium futuro-
rum conscientia. Caterum in Christo, & in Ecclesia Sacramen-
tum magnum hoc est, quia sic admisit in se Christus soporem
mortis suscepta pro uoluntate Patris obedientia, & tulit Deus
de latere eius sanguinem, et aquam, de latere, inquam, eius
dormientis, id est, iam mortui, sanguinem, et aquam per lan-
cea uulnus eduxit. Vnde ex tunc usque ad finem seculi adifica-
re non desinit, ut gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam,
aut rugam, exhibeat illi. Igitur alio quidem respectu in alia
editione, benè scriptum est, Immisit ergo Dominus extasim in
Adam, quia nesciret, obclusis sensibus corporis, ratio tamen ni-
gilauit, ut non nesciret, quod os ex ossibus suis sublatum, et ca-
ro de carne sua edificata fuerit. Alio autem nihilominus rectè
dictum

Sciuit Adam
faciem, quod
in suo sopore
factum est.

Christus nun-
quam desinit
edificare Ec-
clesiam.
Nota.

A dictum est, Quia immisit Dominus soporem in Adam, soporem (inquam) id est grauem, & profundum somnum, quod Hebraice dicitur Tardema, scilicet, quia de profundo morris somno regeneranda erat, nouo Adæ, noua coniux: Ecclesia. Hæc ex
Ruperto. Alia loca Patrum inferius citabimus, & de reuelatione huius mysterij facta Adæ in illa Extasi, non pauca dice-
mus.

Quid sit sopor
missus in
Adam.

Secundo igitur probatur Conclusio, ex Glosa ordinaria
ad Rom. 5. super illa uerba, Qui est forma futuri. Adam (in-
quit) est forma Christi, quia sicut ille est pater omnium secundum
carnem, sic Christus secundum fidem; & sicut ex latere
illius formata est Eua; sic ex illius latere proflexerunt Sa-
cramenta; per que saluatur Ecclesia; Ideoque sicut ille filius
suis potuit communicare peccatum, & mortem, sic iste suis in-
stitiam, & uitam, &c. Hæc Glosa.

Probatur Cō-
clusio Secun-
dō. Glos.
Proportio in-
ter Christum
& Adam.
Sicut primus
Adā potuit fi-
lijs suis cōtra-
remortē, sic
& Secundus
Adā sua mor-
te potuit cō-
municare vi-
tam.
D. Ansel.

D. Anselmus, super prædicta uerba ad Rom. 5. dicit. Qui
est forma futur i, id est, Christi, partim à simili, partim à con-
trario. A simili, quia sicut Adam sine patre à Deo ex Virgi-
ne terra factus est; ita Christus ex Virgine Maria sine semine
à Deo creatus; sicut ille est pater omnium secundum carnem;
sic Christus secundum fidem.

Nicolaus de Lyra, eadem uerba exponens ait. Adam non
erat figura Christi in quantum peccator, sed in quantum prin-
cipium hominum in esse natura, sicut & Christus est principium
eorum in esse gratia. Et quia formatus fuit de terra diuina vir-
tute, sicut & corpus Christi uirtute Spiritus sancti de Virgine
Maria. Item quia de latere eius formata est Eua, sicut de
latere Christi Ecclesia, ex quibus regeneramur in esse gratia,
sicut ex Adam, & Eua generatum est genus humanum in
esse Natura. Hæc Lyranus.

Nicolaus de
Lyra.

D. Thom. super Epist. ad Rom. cap. 5. lect. 4. Adam (inquit)
est forma, id est figura quedam futuri, id est Christi, tamen per
contrarium. Nam sicut per Adam peccatum, & mors in mun-
dum intrauit; ita per Christum intrauit Iustitia, & uita. 1. Co-
rint. 15. Primus homo de terra terrenus, secundus homo de Cœ-
lo celestis. Sunt autem & alia similitudines inter Christum,
& Adam, quod scilicet, sicut corpus Adæ formatum fuit sine
coitu; ita & corpus Christi de Virgine. Et sicut de latere Adæ
dormientis sumpta est mulier; ita ex latere Christi dormien-
tis in Cruce, fluxit sanguis, & aqua, ut dicitur, Ioan. 19.
que significant sacramenta, quibus formata est Ecclesia.
Hæc D. Thom.

D. Tho.

1. Cor. 15.
Multæ simili-
tudines inter
Christum, &
Adam.
Ioan. 19.
D. Ang.

D. Augustinus in Psal. 138. & Beda ad Ephes. 5. sic scribunt.
Quid.

Quid est, forma futuri: Si ergo Adam forma futuri, quomodo de latere, dormientis Eua facta est; sic ex latere Domini dormientis, id est, in passione morientis, & in Cruce percussis de lancea, manauerunt sacramenta, quibus formaretur Ecclesia. Nam de futura eade passione sua, sicut dicit in alio psalmo: Ego dormivi, & somnum coepi, & resurrexi, quia Dominus suscepit me. Ergo dormitio intelligitur passio, Eua de latere dormientis, Ecclesia de latere patientis. Hec Augustinus.

Probatur Cō
elutio Ter-
tio.
D. August.

Tertio Probatur Conclusio, ex ipsa figura Euae formatae ex latere obdormientis, ut saepe saepius superius dictum est & August. tract. 9. in Ioan. dicit, quod *quicquid figurabatur in Adam de Christo, ad omnes vique gentes pertinebat, quibus salus erat in Christo, & infra, loquedo de deformatione Euae, Cui non apparet, quia in illis tunc factis, futura figurata sunt quandoquidem dicit Apostolus, ipsum Adā, formā futuri esse? qui est (inquit) forma futuri, praefigurabantur, oīa mystice.* Hec Augustinus. De qua re legendus est Magister sententiarum, in 2. dist. 18. & scholastici ibidem. Verum hic, antequā ulterius progrediamur, aliqua dubitationes, quae ad rem nostram faciunt, diluendae sunt.

Prima est. An ille sopor Adā, fuerit somnus, an Ecstasis?

Secunda. An in eo sopore, Adam habuerit reuelationem futurae Incarnationis Christi?

Tertia. Cur potius Eua facta sit ex costa quae in latere Adami erat, quam ex alia eius parte, & in quo slet proprie, quod formatio Ecclesiae sit figurata in edificatione Euae.

Quarta, & Ultima. An narratio Moysis de procreatione Euae de latere Adā, sit historica, vel parabolica?

PRIMA DVBITATIO.

An ille sopor Adā, fuerit somnus, an Ecstasis?

Inter Ecstasim & somnū q̄ sit differētia.

QUoad Primum, notandum est, inter hanc duo somnum scilicet, & Ecstasim, illud interesse, quod per somnū sensus ligantur, mentisque functiones impediuntur; animae uero vegetantis actiones, liberae sunt, & solutae. E contra uero contingit in Ecstasi, in qua animae alentis functiones ligantur; mentis autem vehementer intenduntur, vigent, atque a sensibus extractae, solutiones redduntur, ut accidit Paulo act. 9. & 1. Corinth. 12.

Et quidem de sopore Adā, Bernar. Serm. 2. in Septuage. su per illud Gen. 2. *immisit Dominus soporem in Adam*, existimat,

D. Bern. opinio quod sopor immisit Adā nō fuerit eiusdē rōnis cū nostro, nec fuerit uerus somnus.
D. Aug.

Amat, nō fuisse illum Adē soporem communem, neque eiusdem rationis cum nostro, aut nostris similem somnis, sed Ecstasim quandam secundum quam non nisi incommutabilis veritatis intuitu, & abyssio Diuinæ Sapiētiae, corporeis excedens sensibus, Adā obdormisse videtur. Cui fauet lect. 70. Interpretum, qui eo loco, pro sopore, *Ecstasim* legunt.

D. insuper August. lib. 9. de Genesi ad litte. c. 19. soporem illum Adā et extasim appellat dicens. *Per hoc etiā illa extasis quam Deus immisit in Adam, ut soporatus obdormiret, recte intelligitur ad hoc immissam, ut & ipse mens; per extasim particeps fieret tanquam Angelica Curia.* Et lib. 2. de Gen. 2. Manichaeos, cap. 12. *ipsam visionem secretam* (inquit) nomine soporis significari arbitror, quem immisit Deus in Adam.

Sed reuera illum fuisse uerum soporem, & somnum, non est ambiendum, cum Moses id narrans clarē dicat, *immisit ergo Dominus soporē in Adam.* Nec dum historia narratur, *improprie sunt verba accipienda, sed secundū proprietatē litterae defendi debet, quod gestum narrat ipse qui scripsit*, ut ait August. in exordio libri 11. super Genes. ad litte. Imō vocabulum ipsum, *Thardemah*, grauem, & profundū somnū significat, & patet ex illo Genes. 15. *sopor irruit super Abrabā, & Isa. 29. Misit vobis Dominus spiritū soporis.* Fuit itaq; uerus ille Adā sopor; non tamen naturalis. i. non ex causis naturalibus profectus, cū immediatē à Dño immissus dicatur.

Negari tamen nō potest, quin in illo sopore, ecstasis quoq; aliqualis fuerit, ut Epiph. haeresi 48. & Rupertus ubi sup. fatetur, in qua non modō mens Adā ad naturalem rationis uisum erat soluta; sed etiam sic interius prophetico fuit spiritu repleta, ut mulieris ex sua costa formationem sentiens Adam, mysterium illud, magnumq; sacramentū Christi, & Ecclesiae de quo Paulus 1. Corinth. 12. tractauit, in somnis cognosceret. Sed de hoc latius dubio sequenti differemus. Neq; Bernar. in eo quod ait, reprehendendus uidetur, cum ipse nō quasi certum, sed quasi probabile asserat, & doctōrum iudicio se remittat, cuius uerba sunt haec. *Verūm id quidem sine praedicio dixerim, si cui forte aliter visum fuerit, maxime si quid aliud in Sanctorum paginis inuenitur.*

SECUNDA DVBITATIO.

An in eo sopore, Adam habuerit reuelationem futurae Incarnationis Christi?

IN hac dubitatione duo sunt explicanda. Primum an habuerit Adam reuelationem mysterij Incarnationis in illo sopore?

D. August.

Sopor immisus in Adam fuit uerus somnus.
D. Aug.

Gen. 15.
Isa. 29.
Licet Adā sopor fuerit uerus, nō tamē fuit naturalis.
D. Epiph.

1. Cor. 12.
D. Bern. non uidet reprehendendus.

sopore? & secundo an viderit in eo diuinam essentiam? C

Et de primo quidem D.Tho. in 2.2.q.2.artic.7. & 3.p.q.1. artic. 3. expressè docet, *Primo homini reuelatum fuisse mysterium Incarnationis Christi, eique ante peccatum statum explicitam fidem de Christi Incarnatione fuisse à Deo communicatam.* Distinguit tamen D.Tho. non habuisse huius mysterij reuelationem, qua parte ordinabatur in remedium peccati per passionem, & resurrectionem eius, cum homo non potuerit esse prescius futuri peccati, vt ait Augustinus lib. 11. super Genes. ad litte. cap. 18. *Sed secundum quod ordinabatur ad consummationem glorie.* Imò addit, non esse credibile primum hominē ignorasse sacramentum illud magnum in Christo, & Ecclesia, quod Paulus dixerat ad Ephes. 5. eiusque prescium fuisse per hoc quod dixit, *Propter hoc relinquet homo Patrem, & Matrem, &c.*

Primo homini reuelatum fuit mysteriū Incarnationis Verbi Dei, ante peccatū. non tū habuit hęc cognitionem in qua parte Incarnatio ordinabatur in remediū peccati. D. Tho. D. Aug.

Adam post somnū prophetauit.

Somniū Adæ à Tertulliano dementia appellatur.

Adā fuit primus uates secundum D. Hieronymū.

Prophetiæ donum fuit in Adam, ex D. Aug.

Ephes. 5.

Matth. 19. Nota pulchra Aug. ponderationem in verbis Xpi.

Tertulianus, lib. de anima, cap. 10, dicit Adam prophetauisse, & Eccliam illam, amentiam appellat, ijs verbis. *Quid enim spiritale in illo? si quia prophetauit magnum illud sacramentum in Christo, & Ecclesia, hoc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, &c. Hoc postea obuenit, cum in illum Deus amentiam immissit, spiritalem vim qua constat Prophecia.*

D. Hierony. lib. 3. comment. in Epistolam ad Ephes. cap. 5. tomo 6. Adam primum uatem appellat, ijs verbis. *Primus enim homo, & primus uates Adam, hoc de Christo, & Ecclesia prophetauit quod reliquerit Dominus noster atque Saluator Patrem suum Deum, & Matrem suam Cælestē Hierusalem, & uenerit ad terras propter suum corpus Ecclesiam, & de suo eam later e fabricatus sit, & propter illam Verbum caro factum sit.* hæc Hieronymus?

Aug. lib. 9. in Genes. ad litte. c. vlt. expressis verbis huiusmodi prophetiæ donum ponit in Adam dicens. *Euigilans tanquam propheta plenus, cum ad se adductam costans mulierem suam uideret, eructauit continuo (quod magnum sacramentum commendat Apostolus) hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, hæc uocabitur mulier, quod de uero sumpta est. & propter hoc relinquet homo Patrem suum, & Matrem, & adhaerebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.* hæc tenus August. Et quoniam præfata verba, Dominus in Euangelio Matth. 19. Deum dixisse declarauit, cum tamen illa Adam euigilans protulisset, rectè idem August. colligit, ea Adam diuinitus, & tanquam Prophetam dixisse. Vnde subdit Aug. *Quæ uerba cum primi hominis fuisse scriptura ipsa testetur, Dominus tamen in Euangelio Deum dixisse declarauit. Ait enim: non leuisti,*

Asitis, quia qui fecit ab initio, masculum, & feminam fecit eos, & dixit. propter hoc relinquet homo Patrem, & Matrem, & adhaerebit uxori suæ, & erunt duo in carne una: ut hinc intelligeremus propter eccliam qua præcesserat in Adam, hoc eum diuinitus, tanquam Prophetam dicere potuisse?

Epiphanius hæreti 48. dicit, quod Adam illis uerbis, hoc nunc os ex ossibus meis, &c. agnouit præterita præsentia, & futura, uaticinando de illis. *Ecce enim (inquit Epiph.) agnouit prima, quando erat in somno dicens, hoc nunc os ex ossibus meis: & agnouit præsentia, postquam facta esset Mulier, agnoscens ipsam de corpore sublatam: & uaticinatus est futura, nimirum, ea gratia relinquet homo Patrem suum, & Matrem suam, & erunt duo in carne una.*

D. Prosper, loco supra citato, parte prima, c. 1. de promissionibus, & prædictionibus Dei, idem fatetur illis uerbis: *Sacramentum igitur magnum quod promissum sperauit Adā, sibi continentiam uidit, quam credidit Coniugem.* Quibus uerbis, & spem, & fidem in Adam fatetur.

D. Leo Epist. 23. ad Clerum, & Plebem Constantinopolitanam, tractans illa uerba, *Ego autem dico in Christo, & Ecclesia, ait. Ab ipso ergo principio generis humani, hominibus Christus est denunciatus in carne uenturus.*

D. Bern. ser. 6. in Vigilia Natalis Domini, idem sentit his uerbis. *Quid iam mirum? usque hodie dicitur in Ecclesia, Christus filius Dei nascitur, quando tam longè antea dicebatur. haud dubie quin de ipso, puer natus est nobis? Olim capit audiiri uerbum hoc, & nemo Sanctorum aliquando fastidiuit: Si quidem Iesus Christus filius Dei, heri, & hodie, & in æternum. Hinc nimirum Primus homo omnium uiuentium pater, magnum eructans sacramentum, quod in Christo, & Ecclesia Apostolus postmodum euidentius commendauit, relinquet ait homo patrem, & matrem, & adhaerebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.*

D. Bonauentura, in 2. sent. distinct. 23. in expositione text. Magistri idem sentit dicens: *Adam cognouisse Incarnationem Verbi, non tamen propriam prauaricationem. Nō enim necesse fuit ut omnia qua præcedere debebant cognosceret. Vnde sicut Ioseph præcognouit suum principatum, non tamen præcognouit suam uenditionem, et fuit antecedens ad illud: sic Adam nosse potuit aliquid quod spectabat ad hanc naturæ exaltationem, sicut fuit Christi Incarnatio: ita tamen quod ignorabat posteritatis suæ lapsum per suam prauaricationem.*

Ex ijs perspicuum est, Adam in illo ecclastico sopore, cognouit-

Adam in illa extasi cognouit præterita, præsentia, & futura, ex D. Epiph.

D. Prosper spem, & fidem Xpi in Adam fuisse fateat.

A principio humani generis, denunciatus est hominibus Christus in carne uenturus ex D. Leone.

D. Bernardus à mundi exordio Christum uenturum dicit esse a S. Patribus auditum.

Adā cognouit in illo somno Incarnationem Verbi Dei: non tamen suam præuicationem, ex D. Bonauentura. Ioseph præcognouit suum principatum, non tamen suam uenditionem.

Catharinus.

Adam in illa
extra si cogno
uit per fidem
explicitè my
steriū sancti
simę Trinita
tis, ex D. Epi
ph.

Fuerit re
uelata Adæ
causa Incar
nationis, vel
nō, varij sūt
in hoc docto
res.

D. Tho.
D. Bonau.
Non quicūq;
cognoscit ef
fectū, debet
cognoscere il
lius causam.

Nota hoc ad
defendendam
D. Tho.

Medina ra
tio rejicitur.

gnouisse futurā Filij Dei ex ipsius progenie Incarnationem, & prius quā Abrahā, vidēs diē illū exultasse, & gaudisū fuisse.

In qua et sent. fuit Catharinus, in Epist. 1. ad Cor. c. 7. & 15. Epiphanius in principio eius operis quod scripsit aduersus hæreses, Adam mysterium sanctissimæ Trinitatis per fidem explicitè cognouisse asserit. *Nonit (inquit) Patre Deū, & Filium, & Spiritum sanctum, Prophetam enim erat, & nouit quod Pater dixit filio, faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, & deinde Deum coram eo dixisse, Ecce Adam factus est quasi vnus ex nobis sciens bonum & malum. Quod si mysterium Trinitatis Adam cognouit, mysteriū quoq; Incarnationis Verbi Dei ex semine suo secundam carnem, cur non cognouisse dicamus?*

Quod si quærat, an causā Incarnationis fuerit illi reuelata? dicendum est, esse in hoc varias Doctorum sententias.

Nam qui sentiunt lapsum Adæ fuisse causam Incarnationis Verbi Dei, vt D. Tho. & Bonauen. per consequens dicūt, non fuisse ei causam reuelatam. Non enim quicumq; cognoscit effectum, cognoscere debet, & causam. *Nihil n. prohibet (inquit D. Tho.) alicui reuelari effectū, quin ei reueletur.*

Qui verò causam Incarnationis Verbi (post Dei gloriam) hominis exaltationem, & gloriæ consumationem esse volunt; fatentur audacter, non solum effectum, sed etiam causam Incarnationis Verbi, Adamum cognouisse.

Et profectò si Adam ante peccatum, per reuelationē, Christum, vt medium ad gloriæ consumationem, & beatitudinem cognouit, difficile est negare, non venturum Christum, nisi posito peccato. Fides enim illa Adæ non poterat esse falsa, nec spes frustratoria. Neque fuit fides conditionata quæ præcognitionem peccati in ipso Adam supponeret, tunc enim suum peccatum præcognouisset, quod Theologis non placet. Et quamuis in Deo Præsciētia peccati Adæ præexistebat; nullo modo dici potest, quod ex ea Præsciētia, fides Christi venturi primo homini ante lapsum, reuelata fuisset; cum in peccati remedium, vt omnes fatentur, tradita non fuerit.

Nec valet, quod dicit Medina. 3. p. q. 1. ar. 3. in fine, qd quia præsciuerat Deus, Adam casurum, ideò & non aliter fidem venturi Christi ei infuderit. Hoc inquit, meo iudicio, non valet. Nā tunc, nec opportunè, nec absolutè fides Verbi Incarnandi primo homini data fuisset; cū nō fuerit illi tūc cōcāta vt dictū est in peccati remediū, pro quo tunc non indigebat.

Adde qd cū finis primarius, & p se primo intērus Incarnationis

tionis Verbi non sit hominem à Peccato liberare, cum etiā concedente D. Tho. 3. par. q. 1. arti. 3. in corp. peccato non existente potuisset verbum incarnari, ideò probabilius videtur, quod peccato non existente, Verbum incarnatum quoque fuisset.

Vnde rectè D. Tho. 2. 2. q. 2. ar. 7. docet, Christum in innocentia statu, cadere sub obiecto fidei. i. opportuisse, Christum Incarnandum ab Adam esse explicita fide creditum, tanquā medium ad beatitudinem consequendam.

Ex ijs sequitur, Adam in statu illo Innocentia, gratiam, & originalem Iustitiā ex fide Christi crediti accepisse. Si enim credidit in eum, vt in consummatorem glorię; debuit etiam credere in eundem, vt in gratię, & Iustitię primæ largitorem.

Sequitur Secundò, Adam in ea reuelatione non cognouisse mysterium Crucis, quia tūc mysteriū Incarnationis vt in remedium peccati cognouisset. Et licet aliqui Patres id annuere videantur, vt Leo, dicta Epist. 23. & Hiero. ad Eph. 5. & D. Aug. tract. 9. in Ioan. & clarius D. Prosper loco cit. intelligendi tamen sunt potius in facto rei sic esse, non autem ex dicto Adæ, quasi ipse Adam id sic in particulari tunc intellexisset. Vnde illa verba Adæ, coniunctionem tantum Christi cū Ecclesia, & humanæ naturæ assumptionem, per se & directè in communi significabant. Ex re autē gesta, scilicet, quia Eva de latere Adam edificata fuit, intelligunt Sancti, Ecclesiam quoq; ex latere Christi in Cruce dormientis suffosso, edificatam fuisse, ac dimanasse.

CIRCA SECUNDVM.

Circa Secundum, An scilicet Adam in illo sopore uiderit Diuinam essentiam? D. Aug. super Gen. ad lit. c. ultimo dicit, Adam in illo sopore, Curia Cœlesti interfuisse. *Ille (inquit) ecstasis quam Deus immisit in Adam ut soporatus obdormiret, rectè intelligitur ad hoc immissa, ut & ipse mens per ecstasim particeps fieret tanquam Angelica Curia, & intrans in Sanctuarium Dei, intelligeret nouissima.*

Diuus Gregorius lib. 4. Dial. cap. 1. *Postquam (inquit) de Paradisi gaudijs culpa exigente, expulsus est primi humani generis parens, in huius cecitatis atque exilij quam parimur uenit arumnam: quia peccando extra semetipsum fesus, iam illa Cœlestis Patria gaudia quæ prius contemplantur, uidere non potuit. In Paradiso quippe assueuerat homo uerbis Dei*

Dd 3 perfrui.

Nota locū D. Tho. contra eundē D. Th. ad abandonum peccato nō existēte, et verbum incarnandum.

Adā in statu innocentie accepit gratiam & Iustitiā originalem ex fide Christi crediti.

Adā in ea reuelatione, nō cognouit mysteriū Crucis.

Quo Doctores in hac materia loquentes intelligantur. D. Leo. D. Hierony. D. Aug. Verba Adæ, tūc coniunctionē Christi cū Ecclesia significabant, facti autē ex facto rei quia Eva de latere dormientis Adæ facta fuit, intelligūt Ecclesiam quoque formatā esse ex Christi latere i cruce dormientis.

Adam in illa extasi ingressus est curiam cœlestē, ex D. August. Adam in statu innocentie contemplantur cœlestia gaudia, ex D. Gregorio.

perfrui, & beatorum Angelorum spiritibus, cordis mundicia. C
& celsitudine visionis inire esse. Sed postquam hoc cecidit, ab illo quo implebatur mentis lumine recessit. Ex cuius uidelicet carne, nos in huius exilij cecitate nati, audimus quidem Coelestem esse Patriam, audimus eius cines Angelos Dei; audimus eorumdem Angelorum Socios spiritus iustorum, et perfectorum; Sed carnales quique, quia illa inuisibilia scire non valent per experimentum, dubitant utrum ne sit quod corporalibus oculis non vident. Qua nimirum dubietas in primo parente esse non potuit: qui exclusus Paradisi gaudijs, hoc quod amiserat, quia uiderat recolebat. Hæc Gregorius.

D. Bernardus, ut supra citauimus, Serm. 2. Septuagesimæ, inquit. *Adam instatu illo innocentie obdormiisse intuitu incommutabilis veritatis.*

D. Thom. 1. par. quæst. 94. artic. 1. decidens hanc quæstionem (non enim leuiter eam tetigit, aut indecisam reliquit, ut uult Bagnes 1. p. quæst. 12. ar. 11. dubio 2.) dicit, *Adam non uidisse essentiam Diuinam, secundum communem Etatum illius uitæ; Quoniam uidentes essentiam Dei clarè, impocabbiles sunt: nec concedit eum uidisse in raptu (ut Accidit in Mose, & Paulo) quando Deus Genes. 2. misit soporem in Adam.*

Et sanè in hac re, probabilius est non uidisse, cum ex scrip-
tura id non deducatur, & Diuus Thomas, loco citato neque etiam in raptu Adam Deum uidisse nisi dubitatiue dicat. Immo in solutione ad 3. dicit. *Adam uidisse Deum in enigmate.* Nec est similis instantia, quæ afferitur de Mose & Paulo, cum ex scripturis satis probabiliter habeatur, eos in raptu Diuinam essentiam uidisse. De illo enim habetur Exod. 33. *Ostendam tibi omne bonum.* & Num. 12. clarius. *Si quis (inquit Dominus) fuerit inter nos Propheta Domini, in uisione apparebo ei. At non talis seruus meus Moyses, qui in omni domo mea fidelissimus est: ore enim ad os loquor ei, & palam, & non per enigmata, & figuras Dominum uidet.* De hoc autem, id est de Paulo, arcana audiuisse uerba, & in tertium cælum raptum fuisse 2. Corinth. 12. idem met Paulus de seipso testatur. Quod etiam grauissimi, ac doctissimi Patres asseruerunt, ut Basil. homil. 1. Exameron, Ambrosius, lib. 1. Exame. cap. 2. & super Epistolam, 2. ad Corinth. capit. 12. D. Ansel. super prædictum locum Pauli. Sed præ omnibus audactius D. August. lib. 12. super Genes. ad litte. cap. 27. & 28. & Epistola, 118. ad Paulinam, & Serm. 46. ad Fratres in heremo, Hugo de Sancto Victore, super eundem locum Pauli, quæst.

Adā in statu Innocentiæ obdormiuit intuitu incommutabilis veritatis ex D. Bern.

Adam nõ uident in illa ex tali essentia Diuinam fm eõem itatũ illius uitę. ex D. Tho. Ratio disti.

Exod 33. Num. 12.

2. Corin. 12.

D. Basil. D. Ambros.

D. Ansel. D. Aug. Hugo.

D.

Alii, quæst. 34. & D. Thom. 1. par. quæst. 12. artic. 9. ad 2. & 2. 2. quæst. 174. artic. 4. & quæst. 175. artic. 3. & in quæstionibus de uerit. quæst. 10. artic. 1. in corp. & quæst. 12. artic. 9. ad 2. & 2. Corinth. 12. lect. 1. & super Iia. 6. & Durandus, in 4. dist. 49. quæst. 6. Et Lyranus, in 2. ad Corin. dicto capite. 12. cui etiam subscribit Caietanus, in Commenta. super 2. 2. quæstio. 175. artic. 3. Quannus super capit. 12. numero. contrarium teneat.

Et licet aliqui Sancti Patres oppositum affirmant, ut Hierony. lib. 3. contra Pelagia. prope finem, & super capit. 6. Iia. D. Chrysof. homil. 14. super Ioan. & super Epistolam 2. ad Corinth. cap. 12. Gregorius Nazia. lib. 2. suæ Theologiæ in exordio. Cyrillus super Ioan. lib. 1. cap. 22. Dionys. Arcopa. lib. de mystica Theologia cap. 1. & Gregorius Magnus, lib. 18. Moral. cap. 37. & 38. & Enaristus Ponti. in sua Episto. decretali, tractans illa uerba Pauli 1. ad Timoth. 6. *Lucè habuit inaccessibile:* licet inquam atque etiam fortè alij in hanc sententiam descendant; contrariam tamen Abulensis, super cap. 5. Marth. quæst. 47. communioem esse asserit. Fuit igitur & Moyse, & Paulo ex Diuino illis privilegio concessum; Quemadmodum etiam Beatissimæ Virgini Matri Dei interterum concessum fuit, ut claro Diuinæ essentia intuitu fruere-
tur. Cyprianus Serm. de Natiuitate inuit hanc gratiam habuisse Virginem in die quo peperit Saluatorem ips uerbis. *Vnde (ait) & Matri plenitudo gratia debeatur, & Virgini abundantior gloria, quæ carnis, & mentis integritate insignis, spiritali, & corporali, intus, et extra Christi præsentia fruerebatur.* Idem Ecchius affirmat, Serm. 3. de assumptione B. Virginis, homil. 3.

Rupertus Abbas, in Cantica, lib. 3. explicans illa uerba, *oculitui columbarum,* idem asserit dicens. *Hæc uera pulchritudo est, absque eo quod intrinsecus latet, quod solus in te Deus uidet: nobis autem quia inexpertum, idcirco ineffabile, immò & incogitabile est. Si enim quispiam teste Deo, uel confesso nõ mentiens dixit, raptum se fuisse in Paradisum, siue usque ad tertium cælum, ita ut nesciat siue in corpore, siue extra corpus raptus fuerit, et audiuisse arcana uerba, quæ non licet homini loqui: quanto magis tu Regina Cælorum, per sapè Celestibus interfuisti, quippe quam et circumsteterunt obstetricum uice gloriam Deo concinentes Angeli: inter hæc didicisti, uel assequa es aliquid, quod latet, et latere nos debet?* Hæc Rupertus.

Idem habet Bernardus super *missus est*, homil. 4. ante medium

Duran.

Caiet. D. Hieron. D. Chrysof.

D. Greg. Nazian. D. Cyril. D. Dionys. Arcopa. D. Greg. magnus. 1. Timoth. 6. Abulcaul.

Marie virginis aliqui concessum fuit, ut claro Diuinae essentia intuitu fruere-
tur, ex D. Cypria. Ecchius. Rupertus.

Beate virginis laudes ex D. Bernar.

Libri Primi, Disputat. II.

diu ijs uerbis. *Quis enim excepta fortassis illa, qua hoc facta in se felicissime meruit experiri; intellectu capere, ratione discernere posse, qualiter splendor ille inaccessibilis, Virgine is sese miseribus infuderit, et ut illa inaccessibilem ad se ferre potuisset, de portuicula eiusdem corporis cui se animae contemperauit, reliqua massa umbraculum fecerit? Et fortasse propter hoc maxime dictum est: Obumbrabit tibi, quia res nimirum in Sacramento erat, & quod sola per se Trinitas in sola, et cum sola Virgine noluit operari, soli datum est nosse, cui soli datum est experiri.*

D. Antoni. ait Virgini I partu forte a Deo datu esse, ut clare mysteriu Incarnationis uideret. D. Athanasij opinio.

Hoc sentit etiam D. Antoni 4. par. tit. 15. cap. 17. §. 1. forte enim (ait) in ipso conceptu uel partu, sibi datum est ad horam, ut uideret clare mysterium incarnationis, sicut & Paulus uidit Deum in raptu.

Miror equidem Diuum Athanasium, Serm. de Sanctissima Deipara circa medium, negasse B. Virginem in die Incarnationis, Verbum Dei, secundum simplicem naturam suam proprietatem, clare uidisse; cum ipsum met in quaestionibus ad Antiochum Principem, quest. 12. concedat, eandem, in die Incarnationis clare, & in se Gabriele Angelum sibi Incarnationis mysterium nunciantem conspexisse. *Sola (inquit) Sancta Deipara Virgo, nudam essentiam Gabrielis D. Archangeli, ut est, contemplata est.*

Nec huiusmodi priuilegium uidei essentiam Diuinam in hac uita, ad aliquem aliorum Sanctorum (exceptis ijs quos supra numerauimus) extendendum est. Qui enim existimant Diuum Benedictum in illa uisione qua uidit totum mundum (ut ait Gregorius libro 2. Dialo. capit. 35.) uidisse Diuinam essentiam, falluntur. *Illam enim uisio (ut efficaciter probat D. Tho. in quodli. 1. ar. 1.) non fuit habita in Diuina essentia; sed per illuminationem quandam extra illam. Quando. n. uidit, nec uita huic funditus mortuus erat, nec a corporeis sensibus alienatus, ut accidit Paulo. Quod ex eo patet: quia dum adhuc in illa uisione persisteret, alium ad idem uidendum aduocauit, ut idem Gregorius refert.*

D. Benedictus in illa uisione qua Diuinam essentiam uidisse dicitur, reuera ea non uidit. D. Grego. Ratio dicti. Dicta Sancto rui Patru in hac materia quo sint intelligenda.

Deus (ex D. Aug.) primo loquebat hominibus in statu Innocentiae sicut Angelis.

Ex ijs constat, Adam in immisso illo sopore, Deum non uidisse. Patres uero qui contrarium affirmare videntur, si recte inspiciantur, nil aliud affirmant, nisi quia maximas habuit caelestes reuelationes, & multa ei Diuina mysteria fuerint diuinitus reuelata, ut fuit casus Angelorum (ut uult Catharinus in Genesim) & alia multa. Vnde Aug. lib. 2. in Genes. ad litteram ait, *quod fortassis, Deus Primis hominibus antea loquebatur, sicut cum Angelis loquitur, ipsa incommutabilis*

Quaestio Tertia.

213

A tabili ueritate illustrans mentes eorum, atque haec de secundo dubio.

TERTIVM DVBIUM.

Quoad tertium dubium principale, cur potius Eua facta sit ex costa lateris Adae, quam ex alia eius parte, & in quo litet propria Analogia inter Euam, & Ecclesiam? Circa primum dicimus, Quod mulier ex costa quadam uiri uere facta sit, cum dicat clare tex. Gen. 2. *Tulit ergo unam de costis eius, & repleuit carnem pro ea; & edificauit Dominus Deus costam quam tulerat ab Ada, in mulierem, & Ecclesiastici 13. Creauit Deus de terra hominem, & ex ipso adiutorium simile sibi, & 1. Cor. 11. Mulier ex uiro.*

Prima mulier ex costa uiri facta est. Gen. 2. Eccl. 13. 1. Cor. 11.

Peccarunt in hoc haeretici Origenista, Euam ex Adamo formatam esse negantes, ut refertur in 6. in generali Synodo, quae fuit Constantinopolitana, 3. actione 11. & 13. in Epist. Sophronij Patriarchae Hierosolymita. post medium. Epiphanius in Epistola ad Ioannem Hierosolymitanum circa medium. Hos haeticos, eorumque pariter originem reprehendit. & D. Hieronymus in Epist. ad Pammachium, in Origenem inuehitur, quod allegoricè tantum prima tria Geneleos capi ta fuerit interpretatus. Sed hanc ueritatem ex costa lateris Adami mulierem formatam fuisse, idem Hierony. in Epist. ad Philemonem, ut articulum fidei credendum esse asserit, ijs uerbis. *Non potest quisque credere in conditorem Deum; nisi prius crediderit de Sanctis eius uera esse quae scripta sunt: Adam a Deo plasmatum, Euam ex costa illius, & latere fabricatam: Enoch translatum. Noe naufrago solum orbe seruatum.*

Origenistarum haereticis.

D. Epiph.

D. Hieron.

Quod mulier fuerit formata ex costa Adae, credendum est, ut articulus fidei, ex D. Hieron.

Præterea August. lib. 9. super Genes. ad litte. cap. 15. Euam ex Adami costa extractam affirmat dicens. *Formare autem, uel adificare costam, ut mulier esset, uel que Adae non potuit, nisi Deus, a quo uniuersa natura subsistit. Item 12. de Ciuit. Dei, cap. 23. ait, etiam coniungem illi in adiutorium generandi ex eius latere osse detracto, fecit Deus. & paulo inferius. Manus (ait) Dei, potentia Dei est, qui etiam uisibilia, inuisibiliter operatur. Sed haec fabulosa potius, quam uera esse arbitrantur, qui uirtutem, & sapientiam Dei, qua nouit, & potest etiam sine seminibus ipsa certe facere semina, ex ijs uisitat, & quotidianis mouemur operibus.*

D. Aug.

Idem Theodoretus habet, q. 30. in Genes. & Clemes Vain Conc. Viennensi, & habetur in Clementina vnica, de summa Trinit. & fide Cathol. & Innocentius Tertius, in capit. gaude-

Theodor.

Vnde deducatur, absonū esse à Christiana Religione plures habere vxores.
D. Tho.
D. Bonau.
Mulier facta est à viro propter quatuor.
Primo.

Secundo.

Tertio.

Quarto.

Cur mulier non de capite nec pedibus, sed de costa facta sit.

Multiplex est proportio, & analogia inter Euam, & Ecclesiam.

Prima, quoniam utraq; ex viro latere edificata est. Varia opinio, ex quodam latere Eva fuerit edificata.

gandemus, de diuortijs, ex eo quod vna costa in unam familiam fuit conuersa, pulchrè deducit, absonum, & Christianae Religioni inimicum esse, plures habere vxores.

Huic assertioni fauent quoque non iniocunda, nec incōgrua rationes, quae tanguntur à D. Tho. 1. par. q. 92. artic. 2. & 3. & D. Bonauent. in 2. d. 18. quaest. 1. & 2. *Decuit enim* (inquit D. Tho.) *ex viro fieri propter quatuor.*

Primo. *Et in hoc primi hominis dignitas reluceret, & in hoc secundum Dei similitudinem esset. Sicut enim Deus est principium totius vniuersi; sic & vir primus, totius speciei humanae esset principium, iuxta illud Pauli ad 1. cor. 17. & ex ipso fecit omne genus hominum.*

Secundo. *Et eo nomine, maior, & diuturnior esset viri erga mulierem amor: cui ideo inseparabilius adhereret, dum eam ex se productam esse cognosceret: vnde dicitur Genes. 2. de viro sumpta est; quae amorem relinquet homo patrem, & matrem, & adhaerebit uxori suae. Quod prosequitur fuse Basyl. in exordio, lib. de Virginitate.*

Tertio. *Et in domestica vita, & politica, vir caput mulieris dignoscere, eique vii superiori subesse, & ab eo dependeret.*

Quarto. *Ob sacramenti illius mysterium magnum. Ecclesia enim à Christo principium erat assumptura.*

De costa vero sine ex latere qua nec supremum, nec infimum in corpore locum optinet, decuit quoque formari mulierem. cui vii societas conjugalis designaretur. Non enim de capite formari debuit cum viro mulier non deberet dominari, nec de pedibus, cum nec à viro conculcari, ac seruae instar despici deberet, tum quia mulier proiectione, ac tutela viri indiget, ut ab eo defendatur, sicut costa inter brachia protegitur. Et sexto propter sacramentum. Ex latere enim Christi, ex quo sacramenta fluxerunt, Ecclesia formata est.

In quibus autem sit conueniens Analogia, & proportio in formatione Euae, & Ecclesiae, in cuius gratiam superiora tractauimus, multis esset prosequendū rationibus. Sed quoniam haec Praedicatoribus relinquuntur, ideo adiectis paucis selectioribus, dubium dissoluemus. Stat autem proportio inter Euam, & Ecclesiam.

Primo. Quoniam utraque ex latere viri edificata est, ut cōmuniter volunt Patres. An autem ex sinistro latere, vel ex dextro fuerit Eva formata, nihil certi ex sacra pagina possumus elicere.

Putant aliqui, ex sinistro: cuius rei reddunt moralem rationem. Quoniam cū cor (qui est fons amoris) ad sinistram uergat,

A vergat, indicat summum amorem, consensum animorum, nimiamque benevolentiam, quae inter virum, & vxorem esse debet. Sed haec sanè ratio, non admodum persuadet. Quoniam omnis virtus quae à corde dimanat, caloris nempe, facultatis progressu atq; amoris, primario, ac vehementius dextrae parti tribuitur, quam sinistrae. Vnde magnitudo amoris potius ex dextra petenda esset.

Pererius in commentar. super Genes. lib. 4. disput. de formatione Euae ex Adamo, quaest. 4. Tres alias affert rationes, quibus sibi persuadet, ex sinistro latere mulierem esse formatam.

Prima est. Quoniam cū sexus femineus infirmior sit virili, ex latere quoque infirmiori, vt est sinistrum, formari debuit. Quo factum est, vt temperamentum mulieris frigidius, ac imbecillius sit.

Alteri est. Quod mares concipiuntur in dextro latere, feminae autem in sinistro.

Tertia. Quoniam sinistrum latus ignobilius est dextro, nec sine eius auxilio sese potest subrigere, ac sustentare.

Verum haec rationes, rem hanc nec probabilem reddunt. Primo. Quoniam in Euae formatione, non est naturale humanae generationis modum sequutus Deus. Tum etiam, quia non sequitur ex sinistra parte formatam fuisse mulierem, eò quod sinistra sit ignobilior, & infirmior; quoniam sic, potius formata esset ex inferiori parte hominis, vel ex molli carne.

Perfacile Oleaster in obseruationibus super Genes. hanc difficultatem effugisset, cū putauerit, Deum ab Adam duas aut plures costas ex duobus lateribus, iuxta alui vacuum detraxisse; at id expressè est contra Genesim 2. vbi dicitur. *Tulit vnam de costis eius, & repleuit carnem pro ea.* Vnde Tertullianus, lib. 1. ad vxorem, unicam uxorem esse habendam. Probat dicens: *Nam & Adā vnus Eva Maritus, & sua vna uxor illius, vna Mulier, vna Costa.*

Secunda proportio, seu conuenientia inter Euam, & Ecclesiam est, quod utraque ex dormiente aedificata est. Quod prosequitur August. tract. 9. super Ioan. ijs uerbis. *Dormit Adam, ut fiat Eva, moritur Christus, ut fiat Ecclesia.*

Sed preclarum sanè annotauit Tertulia, lib. de anima, c. 25. circa Adā dormitionem, quod scilicet, Adam primo dormiuit, quam laborauit. *Adam* (inquit) *ante ebibat soporem, quam sicut quietem, ante dormiuit, quam laborauit, imò quam edidit, imò quam & profatus est: at videant naturalem iudicem sem-*

Pererij Rationes.

Prima.

Secunda.

Tertia.

Pererij opinio confutatur.

Secunda proportio inter Ecclesiam, & Euae productione, quia utraq; ex dormiente aedificata est. D. Aug. Adam prius dormiuit, q̄ laborauerit, Christus vero prius laborauit, & postea dormiuit. ex Tertull.

somnum omnibus naturalibus principaliorē, inde deducimur etiam imaginem mortis iam tunc eum recensere: si enim Adā de Christo figuram dabit; somnus Adā mors erat Christi dormituri in mortem: ut de iniuria perinde lateris eius, vera mater vimentium figuraretur Ecclesia. Hæc ille. Sed e contra sanè accidit secundo Adē Christo, qui prius laborauit, quàm dormiuert: prius sitiuit, clauis in ligno confixus, quàm morte Crucis requieuerit.

Sed quæret aliquis hoc loco. Nonne poterat Deus vigilanti costam educere, fæminamq; formare?

Magister sentent. in 2. d. 18. & ibi scholastici dicunt, id ob tres causas factum fuisse.

Prima. Vt intelligeretur quàm sine vilo doloris sensu fuisset Adæ costa detracta, quippe cum ea detractio ne à somno quidem eum excitasset.

Præterea. Vt in hoc Dei omnipotentia maximè ostenderetur, quæ sic potuit leniter separare costam, vt natura non amitteret quietem. Et tandem propter sacramenti significationem. Quæ omnia pulchrè Augustinus loco cit. his verbis complexus est. *An forte (inquit) ne doleret latus quando costa detracta est, propter hoc oportebat vt ille dormiret? Quis est qui sic dormiat, vt ei ossa non euigilanti euellantur? An quia Deus euellebat, propterea homo non sentiebat? Paterat ergo & vigilanti sine dolore euellere, qui poterat dormienti.*

Theodor.

Theodoretus, q. 30. in Genesim, aliam affert rationem: *ne (inquit) id esset causa horrois, & perturbationis in Adamo. Quoniam si factum hoc fuisset eo vigilante, & nihil doloris sentiente, visum fuisset ei spectrum aliquid, aut Phantasma, aut fuisset ei quasi anigmatica visio: si uerò fuit cū dolore, repugnat statui innocentia, in quo nullus futurus erat dolor. Quod virtute Diuina suspendente actum secundum vis sensitua in sensu tactus Adæ, fieri potuit, non autem ob hebetationem, vel stupefactionem sensuum, vt sentire videtur Toftadus, super cap. 13. Genesios. q. 354. Sic igitur in somno, Adæ costa detracta fuit, vt accomodatius mytherio conueniret.*

Cur Adæ in somno detracta fuit costa.

Tertia proportio, quod utraq; facta sit ex costa.

Cur Eua potissimū dicat formata de costa. D. August.

Tertia proportio est, quod vtraque ex costa facta est. Non enim Eua ex molli carne, vel ex nudo osse fabricata fuit; sed ex osse carne vestito: quod significauit Adam dum dixit, hoc nūc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Dicitur autem Eua factam fuisse potissimum de osse, quoniam plus de osse, quàm de carne costa participauit, & hoc conuenienter: vt ostenderetur, virum mulieri omnem fortitudinem communicare. Vnde Augustinus de Genesi contra Manichæ.

lib. 2.

A lib. 2. cap. 12. dicit, *Os de ossibus propter fortitudinem, & lib. 9. de Ciuit. Dei, c. 18. mulier (inquit) per virum firma facta est, tanquam eius osse firmata: ille autem propter ipsam infirmus, quia in locum costæ, non costæ, sed caro suppleta est. & clarius tract. 15. in Ioan. Non detraxit (inquit) carnem ut faceret mulierem, sed detraxit os, & detracto osse formata est mulier, & in loco ossis, caro adimpleta est. Potebat pro osse os reddere, potebat ad faciendam mulierem non os, sed carnem detrabere, quid igitur significauit? Facta est mulier in costa tanquam fortis: factus est Adam in carne, tanquam infirmus. Christus, & Ecclesia. Illius infirmitas, nostra est fortitudo.*

Ita Ecclesia ex Christi costa firmitatē, robur, & stabilitatem nacta, cum ex se infirma esset, omnem à Christo fortitudinem accepit. Vnde dicitur ædificata: ædificatio siquidē, opus est stabile, & firmum, iuxta illud Matth. 16. *Tues Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Hinc Martyrum in suis tormentis fortitudinem videmus, Quippe qui cum ex secundi Adæ fuerint osse formati, strenui, fortes, atq; hilares ad martyrium percurrerant. Vnde Actor. 5. dicitur, *Ibant gaudentes à conspectu Concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliā pati.* Non sic autem videmus esse secundum Adamū Christum Dominum: quinimo (fortitudinis ei costa sublata) imbecillis redditus est in tantum, vt postus in Agonia non abundè modò sanguinē profuderit, sed ab Angelo etiam debuerit consolari; ut quam de femina carnem pro costa sumpserat, demonstraret.

Quarta inter Eua, & Ecclesiam proportio est, quoniam vtraq; est coniux. Vnde Paulus ait: *Viri diligite uxores vestras, sicut Christus dilexit Ecclesiam. & 2. Cor. 11. despondi enim nos uni viro, uirginem castam exhibere Christo.* De cuius coniugij Christi, & Ecclesie excellentia, nō minus pulchrè, quàm dulciter, ac mellistudē loquitur Augustinus, libro 2. de Symbolo ad Cathecumenos, cap. 6. in principio, ijs verbis. *Quid restat inueniri, nisi ut procedat uelut sponsus de thalamo suo? accipiat sponsus sponsam, quaratur, inuentatur quæ ei coniungatur. non est solus homo; sed Deus est, et homo. Quaratur quæ ei coniugatur. Qualis est de qua natus est, talis ei inueniatur. quæ et marrem reddat secundam, et uirginem seruet intactam: filius permanentis uirginis uirginem mansurā accipiat. & paulo post. Ascendat (inquit) sponsus noster thalamum sui lignum, ascendat sponsus noster thalami sui lectum. Dormiat moriendo, aperiatur ei latus, et Ecclesia prodeat uirgo: ut quomodo Eua facta est ex latere Adæ dormientis; ita et Ecclesia formæ-*

Ex osse viri Christi facta est fortis Ecclesia, Christus autē pp assumptā carnem debilis factus est. Matth. 16. Martyres cur in suis tormētis erant fortes.

Actor. 5. Christus pp assumptā carnē, tā debilis effectus est, ut ab Angelo fuerit consolatus.

Quarta proportio inter Eua, & Ecclesiam, quod utraque est coniux. 2. Cor. 12. D. Aug. mellistudē sententia de Ecclesia dispensatione cum Christo.

fermetur ex latere Christi in Cruce pendens. Percussum est enim ei latus (ut Euangelium loquitur) & statim manavit sanguis, & aqua, quæ sunt Ecclesie gemina sacramenta; aqua, in qua est sponsa purificata, sanguis, ex quo inuenitur esse dotata. & paulo inferius. *Exulta, exulta sponsa Ecclesia, quia nisi ista in Christo facta essent, tu ab illa formata non esses: uendit te, occisus dilexit te: & quia te plurimum dilexit, mori uoluit pro te. O magnum sacramentum huius coniugii, o quam magnum mysterium huius sponsi, & huius sponsæ, non explicabitur dignè humanis uerbis. De sponso sponsa nascitur, & ut nascitur, statim illi coniungitur; & tunc sponsa nubat, quando a mortuibus separatur.* Hæc ille.

Dialogus inter Ecclesiam, & Synagogam ex D. Aug.

Cuius mirabilis coniugii præstantiam idem Augustinus in Dialogo de altercatione Ecclesie, & Synagoge, paulo post medium, tomo 6. describit. Cui enim Ecclesie quod agrestis & rustica esset, Synagoga impropere, talibus Ecclesiam uerbis respondentem introducit. *Audi (inquit) Synagoga, audi uidua, audi derelicta: ego sum quod tu esse non potuisti, ego sum Regina, qua te de regno deposui, ego sum sponsa, qua derelictis idolis, de sylua, et de monte descendisti: ut ait Patriarcha tuus, Ecce odor filij mei sicut odor agri pleni quem benedixit Dominus. Unde uenis Virgo cum lacte, cum floribus intemerata in uenacula, opaco de nemore, cuius simplex, leta pallio niuali composita? Sponsus meus preciosus præ filiis hominum, Rex regum, qui caput meum mitra composuit, ac me protinus purpurauit, uenientem excepit.* Hæc ille.

Dignitas mirabilis desponsationis Ecclesie declaratur ab eodem Aug.

Cuius sponsæ mirabilem dignitatem declarans, ac magnificans idem Augustinus, in psal. 122. tomo 8. enunciat, dum ex ancilla sponsam effectam fuisse narrat. *Ipsa autem ancilla (ait) magnam dignitatem inuenit apud Deum. Uxor facta est, sed donec ueniat ad amplexus illos spirituales, ubi securè perfruat eum quem dilexit, & cui spirauit in ista diuturna peregrinatione: sponsa est, & accepit arram magnam, sanguine sponsi, cui securè spirat. Nec ille dicitur, noli amare: quomodo dicitur aliquando Virgini iam desponsata, & nondum nupta. & in se dicitur, noli amare, cum facta fueris uxor tunc ama. Rectè dicitur, quia prae properum, & prae posterum desiderium est, & non castum amare eum, cui nescit an nubat. Potest enim fieri ut alius sponsus, & alius ducat uxorem. Quia uero nullus est alius qui Christo praeponatur, securè amat ista, & antequam illi adiungatur, amet, & de longinquo suspirat, & de longinqua peregrinatione: solus ducet, quia solus talem arram dedit. Quis enim*

enim

A enim potest sic ducere, ut moriatur pro ea quam uult ducere? si enim mori pro ea quam uult ducere uoluerit, non erit qui ducat. Securus autem ille pro sponsa mortuus est, quam resurgens erat duxurus. Hæc Augustinus.

Cuius Ecclesie uirginitatem, mirabiliter idem Augustinus in sermonibus de tempore, serm. 21. de natali Domini in fine, ijs uerbis exponit. *Humano (inquit) coniugio sponso femina traditur, ut uirgo iam non sit. Ecclesia uero uirgo non esse potest, nisi sponsum cui traderetur, filium uirginis inuenisset. Ecclesia igitur est sponsa Christi, suo de latere emanata. Nec sine sanguine hoc potuit coniugium celebrari. Unde coniugium illud inter Moysen, & Sephoram non potuit perdurare, nisi mediante sanguine, dum ipsa clamauit ad uirum, dicens, sponsus sanguinum tu mihi es, quasi non potuisset ipsorum perdurare consortium nisi plurimus sanguis effluisset, nil aliud certè significare uoluit, quam futurum aliquando fore, ut inter Christum, & Ecclesiam, non aliter quam plurimo in Cruce emanato sanguine coniugium ineffabile celebraretur.*

B Quinta inter Euam, & Ecclesiam proportio est, quod utraq; est à Deo immediatè. Sic habet Tertullianus, lib. 5. aduersus Marcionem in Epistola ad Laodicenos ad calcem, dicens. *Laborabo & ego nunc eundem Deum probare. Masculi, & Christi, mulieris, & Ecclesie, carnis, & Spiritus: ipso Apostolo sententiam Creatoris adhibente, imò & deferente; Propter hæc relinquet homo Patrem, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una?*

Quod autem Eua fuerit immediatè sine Angelorum ministerio à Deo producta, clarè demonstrat Augustinus lib. 9. super Genes. ad litte. cap. 1. 5. tomo 2. & si non neget, quin in ea re, ministerium aliquod ab Angelis Deo potuerit exhiberi. Eius uerba sunt hæc. *Quæritur quemadmodum sit soporatus Adam, costaque eius sine ullo doloris sensu à corporis corpore detracta sit. Hæc enim fortasse dicantur, potuisse per Angelos fieri. formare autem, uel edificare costam ut mulier esset, usque adeo non potuit nisi Deus, à quo uniuersa natura subsistit, ut ne illud quidem carnis supplementum in corpore uiri, quod in illius costa successit locum, ab Angelis factum esse crederim, idem habet D. Tho. 1. p. q. 92. ar. 4.*

Sexta inter Euam, & Ecclesiam proportio est, quod utraq; est mater uiuentium. Et de Eua quidem patet. Genes. 3. *Vocauit enim Adam uxorem suam Euam, eo quod mater esset carnis uiuentium.* de Ecclesia uero patet ex dictis Sanctorum. Sic enim appellauit eam D. Prosper lib. de promissionibus, & præ-

Sponsa Ecclesie, uirgo esse non posset, nisi spiritum cui traderetur filium uirginis inuenisset ex Aug. Nota p. concionatorib.

Exod. 4. Desponsatio Christi cum Ecclesia, fuit mediante sanguine.

Quinta proportio Ecclesie, & Euae est, quod utraq; immediatè est à Deo. Tertull.

Eua immediatè, & sine Angelorum ministerio à Deo producta fuit, ex D. August.

Supplementum carnis pro offese in Adâ immediatè fuit à Deo, non mediante Angelis.

Sexta proportio, quod utraq; est mater uiuentium. D. Prosper.

D. Aug.

Ecclesia semper in cruciatu parit Christum per membra.

Pulchre antitheses, seu contra positiones.

Septima proportio est, quæ utraq; in Paradiso est condita. Ioseph, Basyl. Tertull. D. Tho. Eua eodẽ die quo factus fuit Adã, & ipsa condita est, contra Catharismum.

Adam fuit principium materiale, & formale Ecclesie, licet Abel primus iustus à sanctis nominetur.

& prædictionibus Dei, parte prima, cap. 1. & August. de immortalitate animæ, cap. 33. tomo 1. & lib. 1. de moribus Ecclesie Catholicæ, cap. 30. & super Apocalip. homil. 9. tomo 9. dicens. *Per omne tempus quotidie parit Ecclesia, in prosperis, & in aduersis, et Draco sterit ante mulierem, quæ erat paritura, ut cum peperisset, filium eius deuoraret. Semper enim in cruciatibus parit Ecclesia Christum, per membra.* & lib. 3. de Symbolo ad Cathecumenos eodem tomo, in huiusmodi sanè uerbis idem ijs uerbis profæquitur. *Isdem gradibus quibus perierat humana natura, à Iesu Christo Domino nostro reparata est. Adam superbus, humilis Christus per fœminam mors, per fœminam uita: per Eua interuus, per Mariam salus: Illa corrupta, sequuta est seductorem, hac integra peperit Saluatorem. Illa poculum à serpente propinatum, libenter accepit, et Virò tradidit, ex quo simul mererentur occidi, hac gratia Cœlestis desu per infusa, ut am protulit, per quã caro mortua possit resuscitari. Quis est qui hac operatus est, nisi Virginitatis filius, et Virginitatis sponsus, qui ait uirginitatem, sed non abstulit Virginitatem? Quod contulit Matri suæ hoc donauit, et sponse suæ: Deniq; sancta Ecclesia qua integra integro coniuucta est, quotidie parit membra eius & Virgo est.* Hæc ille.

Septima proportio inter Eua, & Ecclesiam est, quod utraq; in Paradiso est condita. Et quidem quod Eua formata sit in Paradiso, indicat Iosephus, lib. 1. antiquitatum, c. 1. Basilius, homil. 11. in Genes. Rupertus libro 2. de Trinitate, cap. 32. Tertullianus lib. 2. aduersus Marcionem, & D. Tho. 1. par. quæst. 102. artic. 4. ad 3. qui id non dignitati mulieris tribuendum esse asserit; sed dignitati principij ex quo corpus eius formabatur. Et licet facta fuerit eadem 6. die, qua Adam (quidquid dicat Catharinus) & uideretur annuere. D. Tho. 1. par. quæst. 72. artic. 3. quod patet ex Genes. 1. Vbi postquam dicitur, *creasse hominem, ad imaginem, et similitudinem suam, masculinum, & fœminam*, ut indicaret esse eodem die, sed interposita mora, in fine capitis adiecit, *& factum est uespere, et mane dies sextus.*

Ita Ecclesia in Paradiso cepit. Quamuis enim Abel primus poenitentium à Ruperto appelletur in commentarium capituli 13. Osee Prophete, ubi de poenitentibus loquens, ait, *Horum in Cathalogo, primus est Abel, cuius ipsum nomen poenitentiam significat lametum, ab illo usque ad ultimum electum, cuncti poenitentiam agentes, et peccatores se esse consistentes (omnes enim in Adam peccauerunt) consolationem istam accipiunt de manu mortis liberti, de morte redempti.* Et ab August. tomo 5.

Anno 5. Abel primus iustus nominetur; tamen Adam qui primò in terrestri Paradiso fuit collocatus, principium fuisse materiale, & formale Ecclesie, nemo est qui dubitet. Materiale quidem; quoniam ipse fuit primum iudicium de Ecclesia, cum Christi fidem habuerit, & meritò primus Christianus ab Epiphano uocetur in principio libri quem scripsit aduersus Hæreses, formale uero quia dum uixit, caput, rector, & institutor hominum extitit. Verum longè iam digressio sine imponamus, & ultimum dubium: num tota hæc Moisis narratio historica sit, uel parabolica, quod maximè ad rem nostram facit, dissoluamus.

Caietanus, super Genes. c. 2. tenet narrationem hanc Moisis nullo modo esse historicam, sed parabolicam, & figuratam. *Nec esse* (inquit) *accipienda uerba prout sonant, quoniam sic falsa esset narratio, ut patet in productione rerum ex nihilo per sex dies, quæ tamen omnia constat (inquit) unico instanti esse facta.* Similiter etiam dicit de loquutione colubri cum Eua, & de pena serpenti à Deo infixæ.

Sed hæc Caietani assertio, erronea est in fide. Quod patet. Primò ex scriptura quæ dicit Gen. 2. *creauit Deus hominem, masculinum, & fœminam fecit eos.* & 1. ad Timotheum 2. *Adam enim* (inquit Apostolus) *primus formatus est, deinde Eua, & Adam non est seductus, mulier autem seducta in praua narratione fuit.* & 1. Cor. 11. *non uir ex muliere, sed mulier ex uiro.*

Secundò, ex præcatis Patribus, & Doctoribus, tum præcipuè ex Epiph. in Ancorato in Epist. responsiua, missa ad superiores, ubi de hoc tractans ait, *si itaque non est Paradisus sensibilis, non est fons, si non est fons, non est fluitus, si non est fluitus, non sunt quatuor principia, non est Phison, non est Geon, non est Tigris, non est Euphrates, si non est Euphrates non est ficus, si non sunt folia, non est Adam, non est Eua, non est esus, non comedit de ligno. Si non est Adam, non sunt homines, & fabula est de cætero ipsa ueritas, et omnia allegoricè dicuntur. Est itaque Adam, sumus enim ex ipso, genus ipsius existentes omnes per successionem, et uidimus ipsum per multitudinem in successione.* Hæc ille.

Et probatur etiam à D. Hiero. in Epistola ad Philemonem. Vbi (ut supra uidimus) tanquam de fide ait esse credendum, Eua ab Adami osse esse formatam. Et in sexta Synodo generali (superius citata, Origenes accerrimè reprehenditur, qui tria prima geneleos capita, non ad litteram, sed parabolicè uoluit esse intelligenda.

D. Epiph. uocat Adam primum Christianum, quia fuit primus qui habuit fidem Christi.

Caiet. assertio, erronea est in fide. Gen. 2. 1. ad Tim. 2.

1. Cor. 11.

D. Epiph.

D. Hieron. Reprehenditur Orig. quæ tria c. Genes non ad litteram, sed parabolicè uoluit esse intelligenda.

Nec sanè Caietani argumentum, ex illis Verbis Genesis, *C masculum, & feminam fecit eos*, validum est. Non enim scriptura ait, quòd simul eos fecerit, sed quia eos ad speciei propagationem creabat (quod naturaliter sine viroque sexu esse non patet) idèd *masculum, & feminam* Deum eos creaf se dicitur.

Pererij anno tatio.

A lde, quòd (vt benè notat Pererius super hunc locum Genes.) si hoc parabolicè dictum esset, & non historicè; cù nullus alius locus sit in scriptura in quo de Eua productione tractetur, profectò nullus esset textus efficax ad probandum eos verè in tempore à Deo esse creatos. Sed de his hæcenus. Tam longa enim vsi sumus digressione, non aliò, quàm vt verè Ecclesiam (quæ in Eua ex Adamo dormiente educta figurabatur) & ipsam quoque ex Christi latere in Cruce pendens profluxisse, ac dimanasse ostenderemus. Nunc alia prosequamur.

Quarta ratio principalis & ratio nis.

Quarta ratio principalis ad præfactam conclusionè probandam, nempe, erroneum esse negare Ecclesiã formatam esse ex latere Christi dormientis in Cruce, petenda est ex Patribus, qui egregias sententias hac de re apertissimè nobis scriptas reliquerunt. Et quamuis in superioribus, præcorum Patrum ad loca Pauli interpretationes adduxerimus, nunc opere præcium est, propria loca adijcere, in quibus idipsum ex professo asserunt.

D. Athanas. Pulchrum di èu de morte Diaboli.

D. Athanasius lib. 3. in sermone de passione, & Cruce Domini, loquens de Diabolo, ait, *Mactatus est, non alibi quam in latere ad costas, ex quo effluxit sanguis, & aqua. Et quoniam prius per mulierem e costa formatam, proflexerat deceptio; ita nunc per costam secundi Adæ, redemptio, & emundatio prioris Adæ dimanaret, & per sanguinem redemptio, per aquam verè emundatio, obtingeret.*

D. Chryost.

D. Chryostomus, homil. 84. in Ioan. sic scribit. *Ad hæc arcanum mysterium consumatum est. Exiit enim sanguis, & aqua, non casu, & simpliciter hi fontes scaturierunt; quoniam ex ambobus Ecclesia constituta est. Sciunt hoc initiati. Per aquam enim regenerati, sanguine, & carne nutriti, hinc mysteria ortum habent, vt quoties ad mirandum calicem accedis, tanquam ab ipso latere hauriens accedis. Hæc Chryostomus.*

D. Ambros.

D. Ambrosius lib. 10. in cap. 23. Luc. sic habet. *Ex illo in corrupto licet corpore, sed defuncto, omnium vita manabat. Aqua enim, & sanguis exiit, illa qua diluat, iste qui redimat. Bibamus ergo præcium nostrum, vt bibendo redimamur. Et lib. 5.*

A lib. 5. de sacramen. c. 1. ait. *Quare aqua: quare sanguis? aqua, vt emundaret, sanguis, vt redimeret.*

D. Leo Papa Epist. 4. cap. 6. sic dicit. *Tunc regenerationis potentiam sanxit, quando de latere eius profluxerunt sanguis redemptionis, & aqua Baptismatis. Et in Epist. 23. dicit. Erunt duo in carne vna; vtiq; duo sunt, Deus, & homo, Christus, & Ecclesia, qua de sponsi carne prodijt; quando ex latere Crucifixi manante sanguine, & aqua, sacramentum redemptionis, & regenerationis accepit.*

D. Leo.

Tertullianus, lib. de Anima cap. 25. *Somnus (ait) Adæ, erat mors Christi dormituri in mortem, vt de iniuria perinde lateris eius vera mater vniuersum figuraretur Ecclesia.*

Tertullia.

D. August. tract. 9. in Ioan. sic scribit. *Dormit Adam, vt fiat Eua, moritur Christus, vt fiat Ecclesia. Dormienti Adæ fit Eua de latere, moriuo Christo, lancea percussit latus, vt profusum sacramenta, quibus formetur Ecclesia. Et tract. 15. in Ioan. dicit, Adæ qui erat forma futuri, præbuit nobis magnum indicium sacramenti, imò Deus in illo præbuit. Nam & dormiens meruit accipere uxorem, & de costa eius facta est ei uxor; quoniam de Christo in Cruce dormiente, facta erat Ecclesia de latere eius, de latere scilicet dormientis, quia de latere in Cruce pendens lancea percussio, sacramenta Ecclesia profuserunt. Et infra. Poterat ad faciendam mulierem, non costam, sed carnem detrahere. Quid igitur significauit? Facta est mulier in costa, tanquam foris, factus est Adam in carne, tanquam infirmus: Christus, & Ecclesia: Illius infirmitas nostra est foris, et in mundo. Et tract. 120. Non dixit, latus eius percussit, aut vulnerauit, sed aperuit, vt illic quodammodo vite ostiũ panderetur, Vnde sacramenta Ecclesia, manauerunt, sine quibus ad vitam, qua vera vita est, non intratur. Et infra. Propter hoc prima mulier facta est de latere viri dormientis, & appellata est vita, materque viuorum. Magnum quippe significauit bonum, ante magnum præuaricationis malum. In habitu iacentis, & dormientis, hic secundus Adam, inclinato capite, in Cruce dormiuit; vt inde ei formaretur coniux, qua de latere eius effluxit. O mors, unde mortui renouiscunt. Quid isto sanguine mundius; quid vulnere isto salubrius? Hoc idem August. in multis alijs locis repetit, cuius verba, qui eius lectione delectantur, in eo perlegant. nempe lib. 9. super Genes. ad litteram, cap. 19. & lib. 2. de Symbolo. ad Cathecumenos, c. 6. & lib. 15. de Ciuitate Dei, cap. 26. & lib. 12. contra Faustum, cap. 20.*

D. Aug.

D. Cyprianus, duobus in locis, id quod nos in Conclusione posuimus, edocet, vt in lib. de monte Sinai, & Syon verius

Nota cù August.

Aurea Sententia.

Idèd D. Aug.

D. Cyp.

Libri Primi, Disputat. II.

finem, & libro de passione Christi. Cuius verba reperere non abs re erit; in libro, qui ei adscribitur de Synai, & Syon, sic scribit. *Lex tua in medio ventris mei. Percussus in lateris ventre, de lancea, sanguis, & aqua mixtus profusus fluebat; unde Ecclesiam sibi sanctam fabricavit, in qua legem passionis consecravit, dicente ipso. Qui sitit, veniat, et bibat. Qui credit in me, sicut scriptum est, flumina de ventre eius fluent, aqua viva.* Et in libello de passione, habet hæc verba. *De latere tuo fons egreditur in vitam aeternam profiliens, et de eadem consubstantialique origine, diuisis limitibus aqua, et sanguis emanant, ad complementum, perfectionemque, totius Iustitiae, sacramenta in perpetuum duratura: et fontis illius ubertas perenni lapsu uniuersam Ecclesiam irrigat, et fecundat. Ex hoc fonte non tantum ablutionis prima, qua inuitantur accedentes ad Christum, undas haurimus, sed et compunctionem, et lachrymarum perennes effluunt riuus, misericordiarum suauitas, et totius pietatis effectus emanat.*

Beda.

Beda in cap. 19. Ioan. habet hæc uerba. *Propter hoc prima mulier facta est de latere dormientis, & appellata est Vita, materque uiuentium, magnum quippe significauit bonum, ante magnum prauaricationis malum. Et hic secundus Adam, inclinato capite in Cruce dormiuit, ut inde formaretur ei coniux, quæ de latere dormientis efflueret.* Atque hæc de quarto articulo dicta sufficiant.

ARTICVLVS QVINTVS.

Circa Articulum quintum, quid nempe mysticè significet effusio illa sanguinis, & aquæ?

De mysticis significationibus sanguinis effusi post mortem Christi.

Effusio aque, & sanguinis significat duo sacramenta, Eucharistiam, scilicet, & Baptismum.
D. Cyrill.
D. Chrysost.
D. Cyprian.
Innoc. Tertius.

ET dico. Quod ultra efficacitatem quam habet, plures continet significationes. Et primò significat duo præcipua sacramenta Ecclesiae: In sanguine Eucharistiam, in aqua Baptismum. Sic aperte docent Sancti Patres.

Cyillus, lib. 12. in Ioann. capit. 39. ait, *Eorum ramentum unum, subdubitans fortassis, an mortuus esset, lancea latus eius compungit, qui illicò sanguinem simul, & aquam emisit, benedictionis mysticæ, ac sancti Baptismatis originem quandam, atque primitias. Christi enim, & à Christo Baptismus, & benedictionis quoque mysticæ uirtus à sancta eius profluit carne.*

D. Chrysostomus, in citata homilia 84. & D. Cyprianus in libro de passione Christi idem asserunt; atque etiam Innoc. Tertius in c. In quadam, de celebr. missa, in fine.

Rupertus.

Quæstio Tertia. 219

A Rupertus in Commentarijs super libros Regum, libro 3. cap. 10. inquit. *Ex illo latere Dominici corporis, cum lancea percussum esset, sanguis, & aqua profusa: quo sacramento deletum est peccatum mundi, in quo baptizati sumus, dicente Apostolo; quia quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus.*

Scotus, in quarto, dist. 2. quæst. 1. ad ultimum, & distinct. 3. quæst. 3. ad ultimum, dicit, *per exitus harum rerum sensibilium, representari proportionem quadam, & consueti analogia materiarum duorum sacramentorum; per sanguinem, id quod est in calice, per aquam uero Baptismi materiam.*

Sed dicit aliquis, quanam proportione hæc duo sacramenta; Baptismus scilicet, & Eucharistia nobis in sanguine, & aqua ex Christi mortui latere manantibus significatur, cum ante Christi mortem, & passionem instituta, & dispensata fuerint?

Respondeo. Ita sanè esse. Nam Baptismum à Christo institutum esse ante passionem, communiter tenent Doctores, ut Magist. in 4. dist. 38. Tho. 3. par. quæst. 66. artic. 2. D. Bonau. dist. 3. par. 2. quæst. 1. & Ricardus eadem dist. quæst. 5. art. 1. Scotus, quæst. 4. & Gabr. dist. 4. quæst. vnica. Neque in hoc articulo de Institutione Baptismi, sine temeritate aliter sentiendum est; quamuis quoad efficaciam, & significationem, sine qui dicant, vim habuisse post passionem, quando (ut dictum est) exiuit sanguis, & aqua. Ita Alexan. de Alef. 4. par. quæst. 1. 2. membr. 3. art. primo, & Albert. Magnus, dist. 3. art. 3. Et licet negandum non sit, ante passionem, aliqualem habuisse Baptismum efficaciam, & significationem: cum discipuli Christi ante eam baptizarent, ut Matth. 10. Illud nihilominus certissimum est; plenum effectum, omnemque efficaciam non obtinuisse, nisi post passionem, puta aperiendi ianuam Cæli conspiciendi nos Christo, & similia. Super quo fuit magna lis inter Hieronymum, & Augustinum. Eucharistiam uero suam significationem, & vim ab eadem passione trahere, nõ modo dubitare potest; cum Dominus dicat. *Hæc quotiescunq; feceritis, in mei memoriam facietis, & Paulus, mortem Domini annunciatibus donec ueniat.* 1. Corint. 11. Vnde sanguis in Calice consecratur ut effusus, & corpus ex ui uerborum, tanquam ab eo distinctum, quamuis per concomitantiam. Diuinitas, anima, sanguis, ac denique totus Christus uisus, in amabatur speciebus uerè existat. Cum igitur totalem effectum non habuerint, nisi post passionem; ideo congruenter per ea quæ post mortem acciderunt, significantur.

Rupertus.

Scotus.

Dubium.

Solutio.

Magister.
D. Tho.
D. Bonauen.
Ricard.
Scotus.
Gabr.

Opiniones de efficacia Baptismi.
Alex. Alef.
Albert. Mag.

Matth. 10.
Baptismus nõ habuit plenam efficaciam, nisi post Christi mortem.
Lis inter D. Hiero. & Augustinum circa hæc materia.

Sanguis in calice ex uerborum consecratur, ut effusus.

Ee 3 Secun-

Fossura lateris Christi Ianae caelestis & eferationem significat. Hab. 10.

D. Aug. pulchra pöderatio. cur nō dicatur, fodit vel percussit, sed aperuit.

Zach. 12. Apoc. 1.

Concil. Trid.

Exitus aquae, & sanguinis, ostendebat, Christū non venisse, vt Ioannes venit, & quare.

Fluxus aquae, & sanguinis, qd significet, Ex Concil. Carthag.

Conc. Flor. Concil. Trid.

Ex sacris litteris, non habetur explicite, qd in Xpi Calice ante consecrationem fuerit.

Secundō. Fossura illa lateris, ianua caelestis reuerationē C. significat, quae ante eius mortem omnibus obclusa erat. Iuxta illud Pauli ad Hebraeos 10. *Habemus fiduciam in introitum Sanctorum, id est caelestium, in sanguine Christi.*

Quocirca D. Augustinus, non sine mysterio legendum esse ceter in textu Ioannis; non *fodit*, aut *percussit*, sed *aperuit*. *Vigilanti* (inquit) *verbo Evangelista usus est, vt non diceret, latus eius percussit, aut vulneravit, aut quid aliud, sed aperuit, vt illic quodammodo vita ostium panderetur, vnde sacramenta Ecclesiae dimanarunt, sine quibus ad vitam, qua vera vita est, non intratur.*

Sic etiam legit Chrysostomus loco citato. Verbum graecum (ἐνοχῆ) significat, *propugit*, vel *stimulavit*, & apud Zach. 12. legitur. *Videbunt, in quem transfixerunt, & Apoc. 1. videbit eum omnis oculus, & qui eum propugerunt.* Verum nostra lectio vulgata seruanda est, iuxta Decretum Concil. Trident. t. sess. 4.

Tertiō. Exitus ille aquae, & sanguinis, ostendebat Christum non venisse vt Ioannes, qui tantum in aqua venit, sed in aqua, & sanguine; vt intelligeremus Baptismum Christi, non solum lauare exterius; sed virtute sanguinis effusi mundare interius conscientias nostras à peccatis. Quod egregiè D. Idem Ioannes pöderauit in sua priori Canonica, c. 5. dicens, *hic est, qui venit per aquam, & sanguinem. Iesus Christus, non in aqua solum, sed in aqua, & sanguine.*

Quartō. Sunt qui existimant, fluxum sanguinis, & aquae ex latere Christi, significasse, in calice, nec solum aquam, nec solum vinum; sed vinum aqua temperatum sacrificandum, & offerendum esse in missa. Ita expressè habet Concilium Carthaginense tertium, & habetur de consecrat. d. 2. Can. *Non oportet*, & Alexan. Papa in sua Decretali, quae habetur eadem distinct. Canone primo. Idem Concilium Florentinum, in decreto de sacramento Eucharistiae, & in Concilio Tridentino, sess. 22. can. 7. & can. 9. expressè dicitur, *quod id in Calice efficitur, quia è latere Christi, aqua simul cum sanguine exierit, quod mysterium hac mixtione recolitur.* Quod etiam Innocentius dixit, in capit. *Cam Marte*, de celebrat. Missae.

Et quamuis ex sacris litteris explicite non habeatur, quid in Christi calice fuerit ante consecrationem, An vinum purum, an vinum aqua mixtum; An sicera, an aqua sola: traditione tamen Apostolica, vinum cum aqua mixtum, Christi facti, & institutione, in altari offerendum esse, vberimè, & copio-

A copiosissimè docet Robertus Bellarmin. tomo 2. controuersiarum, de sacramento Eucharistiae lib. 1. cap. 11. & lib. 14. c. 10. Vbi ex sententia D. Hieronymi in cap. 16. Matthaei, & Theophylacti in cap. 22. Luc. verba illa: *non bibam in genimine vitis huius*, non intelligit de poculo calicis Eucharistici, sed de poculo Iudaico, quod post priorem cenam, id est Agni paschalis, ipse Dominus sumpsit, Apostolique porrexit in fine Iudaicae cenae. Hanc quoque significationem tradidit D. Tho. in cap. 19. Ioan. lect. 6.

Quintō. Significantur per aquam, & sanguinem, duo Baptismata, sanguinis scilicet, seu martyrii, & aquae, seu sacramenti Baptismi. Sic Tertullianus, in libro de Baptismo prope finem; cuius verba sunt haec. *Et quidem nobis etiam secundam lauacrum unum, & ipsum sanguinis scilicet, de quo Dominus, habeo* (inquit) *Baptismo tingi, cum iam in Eius fuisset. Venerat enim per aquam, & sanguinem, sicut Ioannes scripsit, vt aqua tingeretur, sanguine glorificaretur. Proinde nos faceret aqua vocatos, sanguine electos, hos duos Baptismos de vulnere per fossi lateris emisit.*

Eandem significationem, quam egregiè tradidit D. Hieronymus in Epistola 83. ad Oceanum his verbis, *latus Christi percussit lancea, Baptismi, atque Martyrii pariter sacramenta fundantur.* Quod etiam Rufinus in expositione Symboli adnotauit dicens, *duplicè in eo Baptismi gratiam figurari, vnam, qua datur per aquam Baptismum, aliam qua per martyrium profusione sanguinis quaritur;* & addit idem Rufinus aliud mysterium, quod fluxerit aqua, quia *flumina de ventre eius fluent aqua viva.* Ioann. 8. fluxerit verò sanguis, quem petierunt Iudaei venire super se, & super filios suos. Produxit ergo aquam quae credentes diluat, produxit, & sanguinem, qui condemnet incredulos.

Sextō. Foramen lateris apertum, totius mundi ingressum ad fidem designat. Ita Augustinus in sermone de tempore Barbarico, vel alius illius auctor, cap. 8. *Contendite* (ait) *Dominus intrare per angustam portam. Quid angustius illo foramine, quod vnus è militibus percussit latus Crucifixi aperuit? & tamen per has angustias, penè iam totus mundus miramur. & infra. Per has ergo, ut dixi, angustias, per angustiam portam lateris Christi, ingressus est latro mutatus, poenitens Iudaeus, conuersus omnis paganus, & ab eo exijt foras malus haereticus Arrianus.*

Septimō. Significat aqua, purificationem Ecclesiae; sanguis verò dotem eius. Sic Augustinus de Symbolo ad Cathecumenos,

Ex traditione habemus, in Christi calice fuisse ante consecrationem vinum aqua mixtum. Robt. Bellar.

D. Hieron. Theophil. D. Tho.

Per aquam, & sanguinem significat duo baptismata, sanguinis & aquae. Tertull.

D. Hieron.

Rufinus.

Cur fluxerit aqua, & sanguis, ex Ruff. Ioan. 8.

Foramè lateris apertū totius mundi ingressum ad fidem significat. Ex August.

Nota.

Aqua egressa ex Christi latere, significat purificationem Ecclesiae; sanguis verò dotem eius ex D. Aug.

Libri Primi, Disputat. II.

menos, lib. 2. cap. 6. *Aqua* (inquit) *in qua, est sponsa purificata; C sanguis ex quo inuenitur esse dotata. In isto sanguine Sancti Martyres amici sponsi stolas suas lauerunt, candidas eas fecerunt, ad nuptias Agni inuitati venerunt, a sponso calicem acceperunt, biberunt, eiq; propinauerunt, sanguinem eius biberunt, & sanguinem suum pro illo fuderunt.*

Aqua, & sanguis sūt enigma salutis nostre quæ ab Adamo primo homine cepit. D Epiph. Caluarie Ad e inuenta est in monte Caluaria.

Aqua, & sanguis sūt enigma salutis nostre quæ ab Adamo primo homine cepit. D Epiph. Caluarie Ad e inuenta est in monte Caluaria.

Innoc. 3. putat illas duas Cruces quas Sacerdos facit in latere calicis, significare duo sacramenta.

Greg. Episc.

Ad primum.

Octauo. Est enigma salutis nostre, ab ipso primo parente Adamo coepit. Ita Epiphanius, lib. 1. contra hæreses, hæresi 46. *Quia* (inquit) *primum formati hominis Adam, caluarie illi inuentia est, & illic reliquia sic erant, ea de causa Crucifixus, sive Caluarie locus cognominatus est: in quo Crucifixus Dominus noster Iesus Christus, per aquam, & sanguinem, qui fluxit ab ipso per compunctum ipsius latus, in enigmate salutem nostram ostendit, ab initio massa primi patris reliquias respersere auspicatus, quod etiam nobis ostenderet respersionem sanguinis ipsius ad mundationem nostre iniquationis, & anime penitentiæ, & in exemplum rigationis, ac purificationis sortidum peccatorum nostrorum, factam esse effusam, videlicet aquam superiacentem sub loco, et sepultum in spem ipsius, & nostram, qui ex ipso geniti sumus. hæc Epiph.*

Nono. Fuit indicium, & argumentum Resurrectionis corporis Christi. Sic Beda in expositione primæ Epistolæ Ioannis, cap. 5. *Vnaciter* (inquit) *de latere morini sanguis, & aqua effluerunt, quod erat contra naturam corporum mortuorum. Atque ob id mysterijs aptum, & testimonio veritatis fuit congruum, videlicet insinuans, quia etiam ipsum Domini corpus melius post mortem esse uoluerunt, resuscitandum in gloria, & ipsa mors illius nobis uitam donaret.*

Decimo. Innocentius Tertius, lib. 5. de sacro altaris mysterio, cap. 10. existimat, duas illas cruces, quas facit Sacerdos in latere calicis, designare duo sacramenta, quæ de latere Domini fluxerunt; videlicet, aquam regenerationis, & sanguinem redemptionis.

Postremo. Vt præsentem articulum concludamus; addicimus nouum testimonium Gregorij Episcopi Antiochie in oratione in Diuini corporis sepulturam; Atchille Statio interprete, cuius uerba sunt hæc. *Liceat sacrosanctum illud latus attingere, e quo sanguis mysticus, & regenerationis aqua profluxit.* Atque hæc latis de mysticis significationibus, aquæ, & sanguinis ex latere Christi dimanantium dicta sufficiant. Reliquum est, ut argumentis initio quæstionis positis satisfaciatur.

Ad primum respondeo, quod ante separationem anime à cor-

Quæstio Tertia.

221

A corpore Christi, & in ultimo instanti eius, fuit consumatum opus redemptionis, quantum ad meritum; non autem quantum ad efficientiam.

Ad Secundum. Maior uera est, dum Christus erat uiuor.

Ad tertium. Auctoritas Apostoli, accipienda est de maiori parte passionis, nec excludit ea quæ post mortem Christo acciderunt.

Ad quartum. Verum est, quod in illo triduo Christus homo non erat; quicquid Hugo de Sancto Victore dixerit, & Magister sententiarum, in 3. dist. 23. cum unio carnis, & anima, in illo triduo cessauerit, nec in illo triduo Christus fuerit, aliàs nunquam ipse fuisset mortuus. Illud tamen uerissimum est, quod sicut *Christus tunc non desit esse Sacerdos*, ut ait S. Tho. ar. 4. ad tertium dictæ quæstionis 50. Iuxta illud Psalm. *Tu es Sacerdos in æternum, &c.* Sic anima, caro, & sanguis eius, fuerunt semper Diuinitati unitæ, ut eadem quæstione, art. 2. & 3. Quocirca tria hæc, anima uidelicet, caro, & sanguis ratione Diuinitatis, instrumentaliter, & effectiue, gratiam poterant causare.

Ad quintum. Dicimus, quod sepultura Christi, seu eius uulnus, vel sanguis effusus, erant quidem quid corporale; sed agebant, & operabantur tanquam instrumentum, in uirtute Diuinitatis: atque hæc de hac quæstione, & toto hoc primo nostro libro dicta sufficiant; iam ad arduas alias, necnon iucundas enucleandas quæstiones, secundo libro accedamus. Ad laudem, & gloriam Dei Opt. Max. ac Deiparæ Virginis.

Ad secundum.

Ad tertium.

Ad quartum.

In triduo mortis, Christus non erat homo.

In illo triduo mortis, Christus non desit esse Sacerdos.

In triduo mortis, Christi anima caro, & sanguis poterant instrumentaliter causare gratiam Diuinitatis unite.

Ad quintum.

Sepultura Christi sicut uulnus eius erat quidem quid corporale; sed agebant & operabantur, tanquam instrumentum in uirtute Diuinitatis.

Finis Primi Libri.

V E N E T I I S.

Apud Minimam Societatem.

M D XCV.

R V T I L I I
B E N Z O N I I
R O M A N I,

Episcopi Lauretani, & Recanatensis.

LIBER SECVNDVS.

B De fuga in fame, & Penuria.

NI C A M liber hic disputationem complectetur, in qua illud præcipue tractabimus: Num tanta sit famis potentia, ut possit retinere Curatum in sua Diocesi, taliter, ut eum obliget residere, cogatq; redire, si abierit. Tres autem in ea quaestiones proponuntur.

Divisio libri, & de qua re agatur ostenditur.

Prima an Episcopis, & Curatis abesse liceat à suis resi-

dentis tempore famis?

Secunda, de quibus teneatur illi eo tempore facere elemosynam, Num de superfluis, vel etiam de necessarijs ad statum?

Tertia, an elemosyna det gratiam ex opere operato?

A QVAEST.

QVAEST. PRIMA. C

Ante tempore famis, Episcopis, & Curatis liceat abesse à suis residentijs?

V & D illis liceat abesse, hæc argumenta suadent.

Primum arg.

Primo. Quia Episcopi, & Curati animarum curam habent, non corporum, ergo spiritualibus necessitatibus tenentur succurrere, non corporalibus.

Secundum.

Secundo. Quoniam hoc est officium Communitatis, vel Civium, Annone provisionem facere, & illa impartiri.

Tertium.

Tertio. Quoniam nec Divites non tenentur succurrere, nec etiam pauperibus, & egenis; quia cum Ecclesiarum bonorum divisio facta fuerit in quatuor partes, ut duodecima q. 2. can. Vobis, & can. quatuor, Pontifici scilicet, Clero, pauperibus, & fabricæ; debent pauperes sua parte esse contenti, & sicut ex portione fabricæ ad alendos pauperes nihil detrahitur eo in casu; pari ratione nec ex portione Pontificis, aut Cleri aliquid erit detrahendum.

Ioan. 10.
D. Greg.

In contrarium est tex. Ioan. 10. *Bonus Pastor animam suam dat pro ouibus suis.* Et D. Gregor. homil. super illum locum dicit. *Qui non dat pro ouibus substantiam suam, quomodo pro his dat, urus est animam suam?*

Hæc quaestio à nobis exponitur propter experientiam famis; quam passi sumus annis superioribus scilicet 1590. Et quantumvis leuis fortasse in fronte aliquibus videri possit, in recessu tamen multum ponderis habet, & gravitatis: cum sit de necessario spectantibus ad Episcopi munus. Verum antequam conclusiones proponamus, duo supponenda sunt.

Primum fundamentum.
Pascere oues & de iure diuino.
Sapient. 1.
Act. 5.
1. Petri 5.
Concl. probatur ex fine Pastoris.

Primum est. Quod Diuino præcepto, omnibus qui curam gerunt animarum, mandatum sit, ut oues sibi commissas pascant; quod proculdubio non solum est de fide tanquam in sacris scripturis contentum, ut Sapientia Primus. *diligenter agnasce vultam pecoris tui, & Act. 5. Attende vobis, & uniuerso Gregi, in quo vos Dominus posuit pascere, & c. 1. Petri 5. Pascite, qui in vobis est Gregem,* sed etiam lumine naturali perspicuum, & euidenter ostenditur.

Quaestio Prima.

A dicitur, ex nomine, ex officio, & ex fine Pastoris. Actus enim proprius, & finis Pastoris est pascere; sicut aedificatoris aedificare, & pictoris pingere, alias potius idolum Pastoris esset, quam Pastor, iuxta illud Zacch. 11. *o Pastor, & idolum,* & ad hoc obligantur Pastores ex Diuino iure. An autem residentia, quæ est medium ad hunc actum pascendi explicandum sit de iure Diuino necne, alterius est speculationis.

Zacch. 11.

Suppono secundo. Quod inter cæteras actiones, quas pascendo gregem, explicere debet Episcopus, & Curatus, est paternam curam gerere pauperum, & indigentium, ac miserabilium personarum. Explico. Non solum debet Episcopus verbo, & prædicatione, sacramentorum administratione, sacrificijs, Missæ oblatione, consilijs spiritualibus, & visitationibusq; plebem pascere; sed etiam subuentioni, curæ, regimini, elemosynis, debitisq; provisionibus pauperum necessitatibus etiam corporalibus operam dare, sub pena mortalis peccati. Ita expressè docet Conc. Trid. Sess. 25. cap. 1. & hoc quoque est de fide. Ita expressè Glo. in 1. cap. Ioan. super illa verba, *Pasce oues meas; Pascere,* inquit, *oues est credentes confortare, ne deficiant, terrena subsidia, si necesse est, subditis ministrare, et prouidere;* quæ similiter actio iure Diuino illis præcepta est. His suppositis sit

Secundum fundamentum.

Episcopi munus, quod sit.

Concil. Trid.

Glof.

B

Prima conclusio. Tempore ingentis famis, Episcopi tenentur sub peccato mortali subuenire de suo necessitatibus pauperum indigentium suæ Diocesis. Hæc conclusio probatur.

Prima concl. Tempore ingentis famis, Episcopi tenentur subuenire de suo necessitatibus pauperum indigentium suæ diocesis.

Primo exempli Christi, qui esurienti turba, nec habenti quod mandicaret in monte, misertus est, pascendo illas miraculosè binis vicibus, ut Marc. 7. Matth. 14. Luc. 9. & Ioan. 6.

Prima ratio. Mar. 7. Matth. 14. Luc. 9. Ioan. 6.

Secundo fortius auctoritate D. Pauli primo ad Timot. 1. & 3. *Oportet Episcopum hospitalem esse;* quo in loco omne genus misericordiae, & elemosynæ Episcopo mandatur. *Non solum enim* (ut inquit D. Hierony. in epist. ad Titum). *Domus Episcopi debet esse commune hospitium omnium (inhumanus enim est Episcopus, nisi omnes recipiat) sed & miseris inopum, ac viduarum, & pauperum in sua Diocesi morantium, & aduenientium elemosynis succurrere tenetur: cum Domus Episcopi tota Diocesis existimanda sit.*

Secunda ratio. 1. ad Timot. 1. & 3. Domus epi debet esse cõc hospitium omnium, tñ maxime egenorum, & viduarum. ex D. Hieron.

Tertia ratio.
Concil. Aurelian. 1.
Episcopi pauperibus qui non possunt laborare providere debet vitum, & vestitum de suo.
Conc. Aur. 5. cacerati visitatur iussu Episcopi ab Archidiacono, & deputatur persona ad alios hos de bonis ecclesiarum.
Conc. Marisconen. 2.
Episcopi domus quareno debeat habere canes.
Nota.
Episcopi domus custodienda est hymnis, non canu latraibus.

Quarta ratio
ex sententijs sanctorum.
D. Greg.

Viduarum commendatio.

D. Bernar.
Pulchra sententia de clau-

Tertio probatur ex Conc. Aurelianensi 1. sub Hormisda Papa & Iustino Imperatore, anno 512. & habetur d. 82. can. Episcopus. Vbi dicitur: *Episcopus pauperibus vel infirmis, qui non possunt laborare, victum, & vestitum quantum possibilitas tulerit, largiatur.* Item in Conc. Aurelianensi 5. can. 7. quod est provinciale, celebratum circa annu 568. sub Ioanne III. Papa, & Iustino II. Imperatore habetur; quod illi, qui sunt in carcere ob aliqua debita, ab Archidiacono, vel preposito Ecclesie visitentur, iussu Episcopi, & Episcopus deputet personam, quae eos in suis necessitatibus de bonis Ecclesie subleuet. Et in can. 8. eiusdem Concilij subiungitur, quod Episcopus inter omnes egentes precipue curam gerat infirmorum, qui ultra laborem infirmitatis confringuntur inopia, illisq; victum, & vestitum prouidat. Et in Concil. Marisconen. 2. can. 13. mirabilis super hoc extat sententia. *Volimus (inquit) ut sine personarum acceptione omnes in hospitalitate recipiat, canes non habeat, ne forte hi, qui in carcerum suarum leuamen habere confidunt, lum infestorum canum moribus laniantur, detrimentum versa vice suorum sustineant corporum: & subdit. Custodienda est igitur Episcopalis habitatio hymnis, non latraibus pperibus bonis, non moribus venenosis. Vbi igitur Dei est assiduitas cantilena monstrum est, & de decoris nota, canis ibi, vel accipitres habitare.*

Quarto probatur ex sententijs sanctorum. Greg. epist. 13. Dominico Episcopo commendat Viduam his verbis. *Officij sacerdotalis est, ut Viduis, ac maritum regimine desolatis, impartiri solatia debeat, ut unde in hoc mundo humana consolatione priuantur, sacerdotali ratione possint remedia reperire.* Idem epist. 57. Pro Vidua causam exponens, ait; *si in proximorum necessitatibus, habitus compassione, benigna mente occurrimus, nostris proculdubio petitionibus clementem Dominum reperiemus.* Eriubet illi dari certam annonam, & alijs plurimis epistolis commendat Viduas, ac iubet Episcopis quod, sint ut eorum mariti. Iubet etiam, ut varijs personis egentibus, ac Monasterijs detur annona ex proprijs redditibus, ut patet lib. 2. epist. 43. ad Bonifatium Episcopum, & lib. 6. epist. 23. & 25. & superius epist. 20. & lib. 11. epist. 21. Vbi arguit quandam Abbatem. Lege Bernar. ad Henric. Episcopum Senonensem. epistol. 42. Vbi sic ait. *Clamant pauperes ad Pontifices, cur in superfluitate*

A tates vestras consumitis, qua nostris debentur necessitatibus? & epist. 206. ad Regi. Hierusa. sic ait. *Egenis, et maxime inculsis, curam impendite, & ad Regem Ciliciae epist. 207. dicit: Egenis, & non cupidis danda sunt elemosyna; quia scriptum est; Beatus qui intelligit super egenum, & pauperem, non super cupidum.* Lege August. serm. 21. ad Heremi. Vbi sic habet. *Consanguinei veniunt ad me, aliquando cum mihi, aliquando cum blandimentis dicentes, da nobis aliquid, pater, caro enim tua sumus; & tamen Dei gratia, & vestris orationibus nondum ditavi aliquem consanguineum, quia cariores mihi reputo pauperes, quam diuites; quia bona Ecclesiarum patrimonium pauperum sunt.* Et serm. 52. dicit, quod necesse habet Episcopus exhibere humanitatem assiduam quibusq; venientibus, sine transuentibus; quod si non fecerit, inhumanus sit. Lege D. Cyprianum in suis epistolis, Ambros. lib. 2. de off. & D. Greg. in epist. ad Secundum seruum Dei, quae habetur can. Fratrem d. 86. vbi dicitur, *Nec sibi credat solam lectionem, et orationem sufficere, ut remotus nihil studeat de manu fructificare, sed largam manu habeat, necessitatem patientibus occurrat, alienam inopiam suam credat; quia si hoc non habet, vacuum nomen Episcopi tenet.*

B Idem probatur ex probatis exemplis sanctorum, & piorum Ecclesiarum Praepositorum.

Quis enim ignorat, Pontificem Syluestrum, Viduarum, & orphanorum, reliquorumq; Christi pauperum nomina seriatim in codicillo descripta quotidie lectitasse, ut per singulos dies eorum miserijs succurreret? Quis non legit Clementem Primum summum Pontif. non solum egenis Romae degentibus, sed etiam in longinquis regionibus existentibus, subsidia transmisisse? Gregor. summi Pontif. sententias retulimus, nunc facta dignoscamus. Nonne vulgi inopijs ex Ecclesiae Romanae censu necessaria suppeditabat? Nonne etiam Monachis per Syriam dispersis in Syna vsq; habitantibus manum Romanam adiutricem porrigebat? Nonne lagunculam argenteam egeno tertio aduentanti benignè tradidit? Nonne Angelum inter pauperes mensa discumbentes suscepit? Multorum sane sanctorum Patrum egregia facta, ut Urbani, Laurentij, & aliorum recenseremus; sed breuitatis causa omittamus. Haec de prima conclusione, quae ex sequentis quaestionis doctrina certior reddetur.

Secunda concl. Episcopus si fugam parat tempore famis,

more pauperum ad Pontifices. Quibus sine danda elemosynaz.

D. August. Episcopi suos dirarinon debent expleo D. Aug. & nota sententiam eius. Bona ecclesia stica sunt pauperum patrimonium. D. Cyp. D. Amb. D. Greg.

Exempla sanctorum in elemosynis faciendis.

Syluester pauperum, & viduarum nomina seriatim descripta apud se habebat.

Clemens V. non Romanis modo pauperibus; sed etiam in remotissimis locis existentibus elemosynas praebat.

Monachos dispersos per Syriam D. Greg. aluit.

D. Greg. inter comedetes Angelum mensa excepit.

Secunda concl.

nis non relicto Vicario, seu Oeconomo deputato ad pauperum subventionem, vel si absens etiam ex legitima causa non reuertatur, cum primum hanc penuriam cognoverint, vel saltem non curat provideri, peccatum committit mortale. Quoniam deest officio suo, & mercenarij naturam induit, dum ouium sibi commissarum in re graui obliuiscitur. Imò si pereant, peccatum occisionis omisiuè incurrit, iuxta illud D. Ambrosij, relatum in cap. pasce, 86. dist. *Pasce fame morientem: si non paristi, occidisti*, & eo grauius, cum ex officio cibum esurienti dare debeat.

Tertia concl. Abbas, Episcopus, & Curatus, etiam si dolose, & auaritiæ affectu, permittant quempiam perire fame etiam cum peccato mortali id est, quando apparet extrema necessitas agentis, licet mortaliter peccet, omittens opus charitatis; non tamen est irregularis, si illius mors sequatur, quamuis desideret eius mortem. Est doctrina sancti Antonini de censuris, cap. 97. Cardinalis in Clemen. 1. q. 14. de homicidio Syluestri verbo homicidio 3. q. 2. art. 3. Simonis Maioli, lib. 5. de irregularitatibus, & canonum impedimento cap. 48. §. 5. num. 4. & facit text. cap. si quis non iratus. 1. §. q. 1. & ratio est. Quia cum sit pura omisio, non censetur per illam verbo, vel facto concurrere ad illius occisionem. Ad irregularitatem autem incurrendam necesse est, quòd sit causa mortis. &c.

Quarta conclusio. Qui ratione legati, seu testamenti relicti, seu instituti speciali obligatione de alendo, seu victualia subministrando pauperibus, obligat, & hæc dolose subtrahit, si ex hac subtractione mors sequatur, est irregularis. Quoniam talis subtractio, non est sola omisio, sed commissio. Quemadmodum si pauperi vestem, lectum, salnam tritici, aut quid simile vitæ necessarium accommodaueris, & in ipsa necessitate extrema repetas, cum sit verisimile ipsum frigore, vel alio simili defectu moriturum, & tibi illa repetitio non esset in pari necessitate, efficereris irregularis. Quia repetere est factum, non autem est omisio: quæ esset, si nunquam illi accommodasses. Nam ex tali omisione non efficeris irregularis vt dictum est. Sic sentit Simon Maiol. loco citato.

Ex his sequuntur quattuor corrolaria. Primum, quòd Episcopus tempore famis non solum debet facere eleemosynas temerè id est sine ordine; sed debet disponere eleemosynas suas, & Ciuium taliter, vt miserabilibus personis prou-

Si Episcopus absit non relicto Vicario ad subueniendū pauperibus mortaliter peccat.

Ratio concl. Eps peccatū occisionis incurrit, si eo absente nec relicto Vicario hac de causa pauperes moriuntur fame.

Qui nō pascit occidit Diuus Ambr.

Tertia concl. Licet pp. doli Epi. & Curati pauperes fame moriantur illi tñ nō sunt irregulares, & si peccet mortaliter.

D. Anton. Cardin. Syluest.

Simon Maiol. Ratio dicti. Ad irregularitatem incurritur, necesse est vt quis sit causa mortis.

Quarta concl. Qui ratione legati obligatur alere tot pauperes, si ille hoc negligens pauperes illi moriantur, ultra peccatū mortale incurrit irregularitatem.

Ratio dicti. Nota casum. Primum corrolarium.

A prouideatur de victu quotidiano competenti, sicut Romæ, & in tota nostra Diocesi proximè elapsis annis effectum est, & quanto penuria est grauior, exactior diligentia desideratur.

Secundum. Quòd Episcopi tempore penuriæ, & indigentia debent præcia rerum comestibilium taxare, & præ esse, vt victualia vendantur iusto precio, ne pauperes fame pereant, vt optimè tradunt Bald. & Paul. de Cast. in L. 1. C. de episcopali audientia. hæc facit lex si. §. item Episcopi. ff. de muneribus, & honoribus. & Glos. verb. venalibus, & altera Glos. de legat. r. amplificat, episcopalem potestatem habere locum in qualibet mercatura rerum, quibus homines indigent ad viuendum. Imò tenentur Episcopi Gubernatoribus, qui portionem lucri habent cum focarijs, quod in maximum pauperum detrimentum vergit, se opponere etiam per censuras Ecclesiasticas.

Tertiò sequitur quòd, urgente necessitate, debent Episcopi vendere omnia domestica suppellectilia, & in casu extrema necessitatis, Ecclesiastica etiam vasa sacra, vt vina vasa, & templa Dei, corpora scilicet fidelium conferentur. Exemplo D. Aug. & Ambrosij, qui vasa altaris sacra omni post posita mora vendiderunt. Quorum hic, ob horum venditionem maledicam inuidorum linguam perpeffus est. Cuius verba cum referant Christiani Episcopi egregiam sanctitatem, placuit hoc in loco referre. *Nos, inquit, aliquando in inuidiam incidimus, qui confregerimus vasa mysteria, vt captiuos redimeremus, quod Arrianis displicere poterat, nec tam factum displicere, quam, vt esset quod in nobis reprehenderent. Quis autem est tam durus, immitis, et ferreus, cui displiceat, quòd homo redimitur à morte, scemina ab impunitatibus Barbarorum (qua grauiores mortes sunt) Adolescentuli, vel pueruli, vel infantes ab polorum contagijs, quibus mortis metu inquinabantur? Quam causam et si non sine aliqua ratione gessimus; tamen ita in populo persequuti sumus, vt confiteremur, multoq; fuisse commodius astruermus, vt animas Domino, quam aurum seruaremus. Qui enim sine auro misit Apostolos, & Ecclesias etiam sine auro congregauit. Aurum Ecclesia habet, non vt seruet, sed vt eroget, et subueniat in necessitatibus. Quid opus custodire, quod nihil adiuuat? An ignoramus quantum auri, atq; argenti de templa Domini Assyry substulerint? Nonne me-*

Secundum corollarium. Eps tempore penuriæ det rerum pretia taxare.

Baldus. Paul. de Cast. Glos. Epalis præstabit locum in qualibet mercatura rerum.

Epi quibus tenentur peccentur se opponere tempore famis.

Tertium corollarium.

Epi urgente famis necessitate debent suppellectilia sua vendere, imò & vasa sacra, ad alendos pauperes.

D. August. D. Ambr. Mirabiles sententia de eleemosyna.

Aurum habet Ecclesia, non ut seruet, sed vt pauperibus eroget.

his constat sacerdos propter alimoniam pauperum, si alia & subsidia desint, quam sacrilegus contaminata asportet hostis? Nonne dicitur est Dominus, cur passus es tot inopes fame emori? Et certe habebas aurum, ut ministrasses alimoniam; cur tot captivi deducti in commercium sunt, nec redempti? Cur tot ab hoste occisi sunt? Melius fuerat, ut vasa viuentium seruares, quam metallorum: his non posset responsum referri. Quid enim diceret? Timui, ne templo Dei ornatus desset? Responderet, Aurum sacramenta non querunt, neq; auro placent, que auro non emuntur. Ornatus sacramentorum redemptio captiuorum est, et verè illa sunt vasa preciosa, que redimunt animas à morte. Ille verus thesaurus est Domini, qui operatur, quod sanguis eius operatus est. Tunc vas Domini sanguinis agnosco; cum in vitro que videro redemptionem, ut calix ab hoste redimat, quos sanguis à peccato redemit. Quam pulchrum, ut cum agmina captiuorum ab Ecclesia redimuntur, dicatur. Hos Christus redemit. Ecce aurum, quod probari potest; ecce aurum vile, ecce aurum Christi, quod à morte liberat, ecce aurum, quo redimitur pudicitia, quo seruaatur castitas. Hos ergo malui vobis liberos tradere, quam aurum seruare. Hic numerus captiuorum, hic ordo prestantior est, quam species poculorum, huic muneri proficere debet aurum Redemptoris, ut redimeret periclitantes: agnosco infusum auro sanguinem Christi non solum irrutilasse, verum etiam diuina operationis impressisse virtutem, redemptionis munere. Hec Ambrosius &c.

Ornatus sacramentorum est redemptio captiuorum.

Quarta collarium. Episcopus si non habet pinguem mensam, quid pro pauperibus facere teneatur.

2. Corinth. 8.

Sollicitudo erga pauperes intrinseca est Apostolatus. Galath. 2.

Quarto sequitur, quod si Episcopis tennem habeat mensam Episcopalem, & de suo non possit pauperibus subuenire, tenetur ratione sui officij, quia pater pauperum est, procurare à diuitibus Ciuitatis, & Diocesis eleemosynas ad egentium subuentionem, certasq; personas deputare, que huiusmodi collectas faciant, & distribuunt. sic 2. ad Corinth. 8. Apost. sollicitudinem suam declarat in colligendis eleemosynis à Macedonia, & Corintho, ut deferrentur ad pauperes, qui erant in Hierusalem.

Adde, quod huiusmodi sollicitudo erga pauperes, intrinseca est Apostolatus, ut aperte declarat D. Paulus ad Galat. 2. qui à Petro, Iacobo, & à Ioanne vnà cum Barnaba huiusmodi pauperum curam in mandatis accepit, dicens: Qui videbantur columna esse, dexteram dederunt mihi, & Barnaba societatis &c. tantum ut pauperum in emores essemus.

A semus. Quod etiam sollicitus fui hoc ipsum facere. Sed de hac materia fusius sequenti questione dicemus. Restat modo, ut argumentis ex aduerso positis respondeamus.

Ad primum. Negamus, Episcopis non competere curam subditorum, etiam quantum ad corporalia, seu temporalia, quatenus ad spiritualia deriguntur &c. vel ob exercendam virtutem charitatis, & pietatis, quæ tanquam in magistro, & exemplari perfecte in eis relucere debet; iuxta illud Pauli 1, ad Timoth. 4. exemplum esto fidelium in fide, in verbo, in conuersatione, in charitate. Multoties enim dum ab angustijs famis subditos liberant, saepe quoq; à vitijs, & peccatis, quæ aliàs ob præssuram famæ committerent, eruant.

Ad prima argumentum.

1. ad Timoth. 4.

Ad secundum, patet responsio ex dictis.

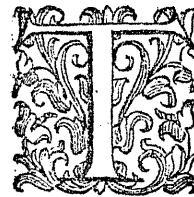
Ad secundum.

Ad tertium. Quicquid sit de illa quarta pauperibus olim destinata, quod in sequenti questione tractabitur; dicimus quod in casu extremæ necessitatis, non solum bona fabricæ destinata, in subsidium pauperum conuertenda sunt; sed etiam ipsamet vasa sacra ut dictum est. &c.

Ad tertium.

B SECUNDA QVAEST.

De quibus teneatur quis facere eleemosynam?

ITVLVS huius quæstionis generalis est, ac tres articulos complectitur.

Quæstionis diuisio.

In quorum primo videbimus, Num de necessarijs ad statum debeant fieri eleemosynæ, & quando?

In secundo, Num de superfluis persona, vel statui?

In tertio, An Ecclesiastici magis ardeant sub præcepto eleemosynas dare, quam laici? Et quia utilis est materia, ideo distinctè tractanda est.

Num de necessarijs, seu pertinentibus ad statum, teneantur Episcopi tempore famis facere eleemosynam?

Primum argumentum.

VNT aliqua argumenta, quæ partem negatiuam probabilem faciunt.

Secundum.

Primum. Quoniam portio applicata Episcopis, qua hodie ipsi Episcopi fruuntur, videtur priuatiuè se habere ad alias partes per canones factas bonorum Ecclesiasticorum.

Tertium. D. Tho.

Secundum. Quoniam pauperibus est assignata à sacris canonibus propria eorum pars; & quemadmodum ex huiusmodi parte Episcopo indigenti nõ esset succurrendũ, ita nec è conuerso.

Tertium. Ex doctrina D. Thom. 2. 2. q. 32. art. 6. Vbi concludit, non esse de præcepto, sed de consilio eleemosynam facere de necessario non solum absolute, sed etiam conuenienti ad statum. Et addit, quod aliquando non bonum, sed inordinatum esset, de prædictis facere eleemosynam, puta, si quis tantum sibi de bonis proprijs subtraheret, vt alijs elargiretur, quod de residuo non posset vitam transigere conuenienter secundum proprium statum, & negocia occurrentia. Nullus enim inconuenienter viuere debet. Addit quoq; quod aliquando esset laudabile de prædictis dare eleemosynam, in tribus videlicet casibus. Quando quis mutat statum, profitendo Religionem; vel quando ex subtractione necessariorum ad conuenientiam vitæ spectantium, non sequitur maximum aliquod inconueniens; vel quando magna necessitas Reipub. vel extrema necessitas alicuius occurrit: In quibus casibus, inquit, laudabile esse, tanquam de consilio prætermittere id, quod ad dicentiam status pertinet, ut maiori necessitati succurratur.

Quartum.

Quartum. Quoniam si quis teneretur de necessarijs ad status dicentiam erogare eleemosynam, sequeretur, quod in aliquo casu obligaretur totum suum statum effundere, & exponere pauperi existenti in arcta necessitate, puta, quando aliàs mors pauperis impediti non posset; vel cum tempore famis vrgentis publicæ necessitates percurrunt. Cum scilicet quis plures filias viro maturas, seu aptas habeat,

habeat, & ob penuriam peccatoribus clam, vel publice exponere cogatur. Quo casu patrimonium etiam pingue, & maiora officia, seu dignitates consumere, vel vendere homo teneretur. Hoc autem videtur falsum: Cum nemo id faciat, nec ad id obligetur.

Quintum. Quia si teneretur tunc subuenire, teneretur quoque ad damna temporalia, quæ consequuntur ad pauperis miseriam, quam subleuare omittit. Iuxta illud D. Ambrosij, si non paupsi, occidisti; sed hoc consequens est falsum; quia nemo ad horum restitutionem ex iustitia obligatur, ergo & antecedens.

Sextum. Quoniam nunquam liceret personis ecclesiasticis, præsertim Episcopis, ex his quæ arbitratu cordatorum hominum iudicata fuissent conuenientia, & decencia ad statum, aliquid subtrahere, & ad honestum finem conseruare, quod durum videtur.

Sed antequàm ad resolutionem eius, quod queritur, accedamus, tria notanda sunt cum Medina, Codice de penitentia, tract. 5. de eleemosyna; & Syluest. verb. eleemosyna num. 1. & 2. & Caiet. tract. 5. tom. 2. & S. Thom. 2. 2. q. 32. art. 5. & 6. & cæteris Doctoribus in 4. d. 15.

Primum. Quod bona, ex parte eius qui eleemosynam tribuit, in quadruplici differentia possunt se habere. Quædam enim dicuntur necessaria quantum ad indiuiduum, puta quæ necessaria sunt ad propriam vitam conseruandam, sicut cibus, potus, vestimentum, & huiusmodi; & hoc dicitur necessarium absolute à D. Tho. in d. art. 6. sine quo aliquid esse non potest. Quædam sunt similiter necessaria respectu familiæ suæ, filiorum suorum, vel aliorum etiam ad eum pertinentium, puta vxoris, parentum, & similiũ. Quædam dicuntur necessaria ad sustentandum statum sui ipsius, vel suæ familiæ, sine quibus conuenienter non posset transigi vita secundum conditionem, statum, & dignitatem personæ propriæ, & eorum quorum cura ei incumbit; & hæc appellatur decencia status vel personæ, & à Syluestro dicitur necessitas conditionata, id est, sine quibus viuere non potest quis decenter, instar aliorum virtuosorum sui ordinis, & qui alitatis, iudicio prudentum, attendendo ea quæ probabiliter, & verisimiliter, seu vt plurimum occurrunt, non autem considerando omnes casus, ut optimè inquit D. Thom. qui in futurum contingere possent. Alia sunt bona, quæ continentur quidem in latitudine

Quintum.

D. Ambros.

Sextum.

Medi. Syluest.

Caiet. D. Thom.

Nota prima.

Quid sit necessarium absolute in bonis.

Quædam sũt necessaria respectu familiæ.

Quædam sũt necessaria ad statum.

rudine boni, necessarij ad decentiam, sed tamen eo modo, quod remotis illis, stat decentia, & illis additis, decentia ipsa status non exceditur. Terminus enim requisitorum ad huiusmodi decentiam non est indiuisibilis, puta centū auri, sed est in quadam latitudine, puta non minus quam centum, nec plus quam centum viginti: ita quod ista viginti possint addi, & minui, stante decentia.

Quæ sint superflua naturæ & personæ.

Nota secundo. Triplicem esse pauperis necessitatem, extremam, grauem, & communem.

Nota tertio. Quod dupliciter subueniri potest existenti in extrema necessitate.

Prima sententia
D. Anton.
Rosel.
D. Tho.
Heruc.

Secunda sententia.
Aluifido.
Alex. Alen.
D. Tho.
Alber. Magn.
Ricar. Duran.
Paluda Gabr.
Maio. Angel.
syluef. Turre.
Medi. Couar.
Nauar. Alma.
Resolutio auctoris.
Primum dictum
D. Tho.

Ultimò. Quædam sunt, quæ neque ad hoc, nec ad illud sunt necessaria, & superflua naturæ & personæ appellantur, seu indiuiduo, & statui, de quibus in sequenti articulo dicemus.

Nota secundo. Triplicem esse pauperis necessitatem, extremam, grauem, & communem. Pensanda est autem extrema, non solum quando effiat quis animam; sed etiam quando apparent signa probabilia extremæ necessitatis futuræ, nisi ei tunc subueniatur; & cum aliquis videt alios impotentes, vel pigros ad subueniendum.

Nota tertio. Quod dupliciter subueniri potest existenti in extrema, vel per subsidia communia per se instituta ad illam necessitatem subleuandam, v.g. dando cibum, vestem &c. vel per aliqua media ordinata, & requisita ex hominum malitia, seu arte excogitata, quale est illud; quod exigeret latro ad seruandam alicui vitam, pharmacum præciosum, vel similia &c.

In hac parte duplex est sententia Doctorum. Prima est dicentium, id esse opus laudabile; sed non præceptum. Hanc sententiam tribuunt D. Antonino, & sum. Rosell. D. Tho. 2. 2. q. de elemosyna, & clarius in 4. d. 15. q. 2. ar. 4. quæstiunc. prima. Idem videtur sentire Herucius, quod li. 8. q. 3. Quoniam vnusquisque potius suis necessitatibus debet subuenire, quam alterius.

Secunda sententia est dicentium, id esse præceptum. Ita sentiunt Aluifido. Alex. de Ales. S. Thom. d. dist. 15. arg. primo, quæstiuncula 4. Albert. Magn. ibid. arg. 16. Ricard. Durand. Palud. Gabr. Maior, D. Antonin. & Caiet. in comment. & in opusc. Ang. Syluef. Turrecre. Medi. Couar. Nauar. & Almayn. suis locis.

His suppositis pro resolutione Dico aliqua. & primò, certum esse de necessarijs absolute sibi, vel suæ familiæ quantum ad naturam, seu indiuiduum, quempiam non tenere alteri subuenire, etiam existenti in extrema. Est dictum S. Thom. & omnium. Quoniam nemo tenetur sibi

A sibi, & suis vitam subtrahere. Imò ordo charitatis est, vt quis plus se, quam alios diligat; quinimò peccaret, cum contra ordinem charitatis ageret. Vnde nec de præcepto, nec de consilio tenetur homo de huiusmodi elemosynam facere, nisi in casu, quo persona indigens magis Reipub. esset necessaria, & vtilior. Quo casu secundum Syluestrum de consilio, & secundum S. Tho. laudabiliter se ipsum, & suos periculo mortis exponeret: cum bonum publicum sit proprio preferendum.

Aduerte tamen hic, quod personæ publicæ, non obligatur quis se postponere semper, sed quando illi constat, vitam illius necessariam, vel vtilem taliter Reipub. vel Ecclesiæ, vt ea deficiente, salus Ecclesiæ, vel Reipub. periclitaretur. Vt si esset Dux, aut Generalis exercitus tempore belli; Episcopus verbo, & exemplo laborans tempore hæresis; magnificus diues, qui tempore famis dispergit suas opes, & dat pauperibus: sic enim tenerentur, in alijs autem casibus ex æquo currunt.

Dico secundo. Certum esse, hominem non teneri ad dandum elemosynam de his, quæ sunt necessaria ad statum tam simpliciter, quam secundum quid; quando pauper reperitur constitutus in communi seu leui necessitate dumtaxat, non in arcta, vel extrema. Hæc est communis quoque sententia, & quoad laicos, est apud me certissima. Et probatur. Quoniam non obligamur (vt infra dicitur) de superfluis naturæ, & statui, quado est in communi tantum, ergo multò minus de necessarijs ad statum. Secundo. Quia necessitas communis, supponit multos esse in Ciuitate, qui velint, & possint subuenire.

Dico tertio. Certum quoque esse, quemlibet, & præsertim Episcopum, teneri de necessarijs etiam simpliciter ad statum, facere elemosynam proximo existenti in extrema, vel graui. Hanc teneo cum Medina vbi supra. Quoniam bona temporalia quæcumque (exceptis necessarijs ad vitam propriam) ex præcepto charitatis, pro vita fratris cum necessitas exigit, exponenda sunt. Ita Palud. 4. d. 15. q. 3. ar. 2. & Ledesmus. 4. q. 15. & D. Tho. in 4. d. 15. q. 2. ar. 4. q. 1. & Caiet. tom. 2. tract. 5. de præcepto elemosynæ, c. 6. conclusio 2. & est doctrina in terminis eiusdem S. Tho. 2. 2. q. 3. 2. art. 6. in corp. in casu 3. Vbi cum docuisset, quod de necessario, sine quo vel absolute, vel conuenienter vita secundum conditionem sui status transigi non potest,

Nota Syluef.

Nō cuiusq; publicæ personæ tenetur quis semper se postponere.

Secundum dictum.
Nota.

Prima ratio dicti.

Secunda ratio.

Tertium dictum.

Medina.
Ratio dicti.

Paluda.
Ledes.
D. Thom.
Caiet.

Dicitur fallit
in tribus.
Primò.
Secundò.
Tertio.

Medi.
Caiet.
Bañes.

D.Thom.

Panormit.

D. Anton.
Gabr.
Caiet.
Bañes.
Medin.
Ledef.

Caiet.
D. Ambr.

D. Basil.
Lucas 3.

test, eleemosynam dare non fit in præcepto, sed in consilio; excipit tres casus. Primò quando quis mutat statum ex toto, & propter Christum relinquit omnia. Secundò, Cùm de facili subtracta refarciri possunt. Tertio (& est casus conclusionis nostræ) quando contingeret extrema necessitas alicuius priuatæ personæ, vel Reipub. in quibus casibus laudabiliter prætermittit aliquis, quod ad decetiam sui status pertinere videtur, vt maiori necessitati succurrat. Nec ob id, quòd dicar laudabiliter, excludit necessarium esse, sed cùm paulò superius dixisset, in conueniens esse, vt quis eneruaret suum statum ita, quòd de residuo quis non posset, nisi indecenter viuere, subdit tres illas exceptiones, secundùm quas bene; & laudabiliter, nec in conuenienter sua tribuit. Ita exponunt Medin. Caiet. & Bañes. Idem habes ex eodem D. Tho. 2. 2. ead. quæst. 32. ar. 5. in illis verbis: *Dare eleemosynam de superfluo est in præcepto; & dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate; quæ duo non copulatiuè accipienda sunt; quamuis copulatiuè sint posita, sed diuisiue ita, vt non vnâ causam, sed duas erogandi eleemosynam exponat: quidquid dicant Panormitan. in cap. si verò de iureiur. & Antonin. 2. par. tit. primo, c. 24. & Gabr. 4. d. 16. q. 4. con. 5. Ita optimè explicant mentem S. Thom. Caiet. & Bañes & Medin. vbi supra, & Ledefmus in 4. 2. par. q. 15. arg. 3. Imò ipsemet S. Doct. se clarius explicat q. 32. ar. 5. ad tertium, lege art. septimū. q. 66. in corp. & ar. 1. ad quartum. q. 87. & arg. 4. ad secundum. q. 118. 2. 2. & quodli. 8. arg. 13. & dictam quæstiunc. quartam, in quarto, loco citato. Caietanus vbi supra probat Conclusionem ex Ambrosij vulgari dicto d. 86. can. pasce, & ex Greg. in homilij. *Minus inquit, Proximum amare conuincitur, qui non cum eo in necessitate illius etiam ea; quæ sunt sibi necessaria, partitur.* Idcirco de diuidendis cum proximo duabus tunicis, datur præceptum. Basyl. super illud Luc. 3. *Qui habet duas tunicas ait: Hic autè docemur, quòd omne id, quòd affluit supra proprii vultus necessitate, tenemur erogare illi qui non habet, propter Deum, qui quæcumque possidemus, largitus est* Vide quæ appositè sententiæ nostræ faueat. Accedit huc, quòd in extrema necessitate omnia sunt communia; & patiens potest surripere, nedum furti, sed etiam per modum rapinæ. Quæ conclusio constanter, & intrepidè non solum tenenda, verùm etiam & praxi committere da est: Cùm apertissimè*

A mè prima Ioan. 3. dicatur. *Qui habuerit substantiam huius mundi; & viderit proximum suum necessitatem habere, & clauerit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo?*

De necessario verò huiusmodi simpliciter citra extremam, con silium potius est, erogare eleemosynam, vt ex S. Tho. & alijs citatis colligitur. Quadoquidem vnusquisque rationabiliter suam famam, statum, & honorem tenetur conseruare, nisi mutet in melius. Sunt tamen hic duo aduertenda.

Primum est. Non expectandam esse, vt dictum est, extremam necessitatem; sed sufficit periculum probabile deueniendi in illam.

Secundum est. Quòd quando aliquis constituit se malitiosè in extrema necessitate, quò extorqueat pecunias, à qua posset se liberare, tunc non censetur esse in extrema necessitate; vt si quis vellet se occidere, nisi dentur ei quinquaginta aurei. Dixi, Malitiosè, nam si sine malitia, liberè tamen constituit se in illa, censendus est in extrema, vt optimè Medin. loco citato; sicut debitor, qui non habens unde soluat, vult se suspendere, quamuis liberè id velit facere; tunc si sine dolo est, tenetur quis erogare ei nùmos, quos debet, vt ipsum ab euidenti morte liberet.

B Dico quartò. De pertinentibus ad statum, quæ nõ sunt ad illum simpliciter necessaria, sed secundùm quid, absq; dubio teneri Episcopum, seu quamcumque aliam personam Ecclesiasticam, in communibus necessitatibus eleemosynam facere. Loquor de eo pertinèti, quo sublato, posset adhuc commodè viuere, licet non secundùm omnem conuenientiam sui status, sumendo decentiam in ea latitudine, quæ vulgo accipitur. Probat hoc dictum. Quonia hæc in rigore sunt superflua iudicanda, præsertim iis personis, qui ex officio, & ratione perfectionis status subuentioni egenorum ex bonis Ecclesiasticis incumbere debent.

Animaduertendum est autem hoc in loco, & mature considerandum, quòd ex magna latitudine, & circumferentia, quam decentia status ex vulgari hominum opinione consequuta est, multa reputantur personæ necessaria, quæ omninò sunt superuacanea; & pleraque conuenientia, & decentia iudicantur, sine quibus optimè status talis conseruari potest, habito respectu ad proprium finem illius, cui proportionata media, non autem extranea sunt dirigenda:

1. Ioan. 8.

D. Tho.
Vnusquisq; tenetur conseruare suum statum, nisi mutet in melius. Aduerte primò.

Aduerte secundo.

Quislo quis malitiosè constituit se in extrema necessitate ad extorquendas pecunias, ille non est in extrema necessitate.

Nota.
Medi.

Quattum dictum principale. In communibus necessitatibus tenentur Episcopi eleemosynam facere. Probat dictum.

Nota bene.

Multa putantur necessaria quæ sunt superuacanea.

Libri Secundi,

Regi & Principi fas est accumulare aurum & argentum, & quare.

Patribus familias, licet thesaurizare filiis.

Episcopo etiā propter multa quæ ei occurrunt licet accumulare pecunias, & quæ sint ista. 2. ad Timoth. 1.

Parare pecuniam ad emenda officia in Curia Romana, indignum est Episcopo, & extra finem suæ dignitatis. Episcopus non debet habere elaboratā suppellectilem, nec vasa argentea in magna copia.

Episcopus non debet habere currum multitudinē, nec feriem canū. Episcopi per se non habent principatum temporalem in populis, sed spirituales.

Qui Episcopi sunt imitandi.

dirigenda: nec splendor, (vt aiunt) status est quærendus; sed honesta ipsius conseruatio, nec accretio, seu congregatio auri, & argenti, vt fines alienos à statū quis suo conseruatur licita erit; sed tantū secundū ordinem, & finem sui status. Vnde Regi, seu Duci, cum statū suo multa occurrere possint; quæ magnam pecuniæ summam paratam requirunt, thesauros accumulare rectè fas erit; Itē Paterfamilias, iuxta tenorem suæ conditionis excogitet, quæ probabiliter, seu moraliter suæ familiae, & sibi accidere possunt; & sic licebit ei congregare, & filiis thesaurizare, & congregata retinere. Episcopo verò, seu personæ ecclesiasticæ, excepto conuenienti, ac frugali victui, & vestitu, habita quoque consideratione eorum quæ verisimiliter sibi accidere possunt, quæ promptam aliquam pecuniæ copiam requirunt, puta ægritudinis, equitationis necessariæ, librorum sacrorum emptionis, Episcopalis domus ædificationis, & reparationis; denique domesticæ commoditatis, & ornatus non præciosi, vel nimium sumptuosi cætera omnia non decentia ad statum, sed indecentia, non conuenientia, sed repugnantia, iuxta Apostoli doctrinam ad Titum 1. & 2. ad Timoth. 1. reputanda sunt. Cum enim dicit Apostolus, *Non turpis lucri cupidum*, turpe lucrum appellat, omne quod indecens est illum acquirere, vel retinere. Quocirca ex his optimè inferitur, quod parare pecuniam ad emenda officia in Curia Romana sit omninò extra necessitatem, decentiam, & congruitatem status Episcopalis; cum illa officia sint extranea à finibus Episcopalis dignitatis. Exquisitam item, & elaboratam suppellectilem domesticam habere, vasa aurea, vel etiam argentea in magna copia, equorum, & currum multitudinem, venatiliū canum seriem extructam, & similia habere, omninò superflua, & remotissima à splendore dignitatis Episcopalis existunt. Non enim Episcopi principatum temporalem in populis obtinent, sed spirituales. Iuxta illud Petri: *Non dominantes Clero, sed forma sancti Gregis*, nec aliam dominationem habent, nisi ædificationis.

Neque in hac parte allegandus est abusus multorum Episcoporum, qui splendorem sui status in multis superfluis constituunt, sequentes non rectæ rationis dictamen, sed sensuum voluptates, vincentes ea in re multos Dominos temporales. Verum eorum Episcoporum exemplum est imitandum, qui sicut in potestate Apostolis successerunt,

Quæstio Secunda.

A runt, sic Apostolica vitæ correspondere contendunt, omnemque sui status claritatem collocant in his, quæ Apostolus scribit 2. ad Timoth. 1. *Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, &c.* Vnde Dico, quod de ijs quæ non necessariò pertinent ad statum, danda est elemosyna pauperibus, etiam tempore necessitatis communis: cum per horum subtractionem, status Episcopi non denigretur, nec eneruetur, & hæc de facili resarciri possint; & ipse ex officio sit pater pauperum.

Dico quintò. Quod non tenetur quis subuenire etiam existenti in extrema de necessarijs, vel superfluis personæ, vt supra, nisi per communia media, idest per se instituta ad subleuandam talem necessitatem, & quæ possunt facillè illis subministrare. Hoc dictum intelligendum est de subsidijs siue per pecunias, & bona externa, siue per aliqua opera, & labores. Nam etiam ijs tenemur proximo subuenire; & probatur. Primò. Quia aliàs teneretur quis ad seruandam vitam hominis vilissimi, totum suum patrimonium effundere in eo casu, quo illo exposito, ea præseruaretur.

B Secundò. Quia homo sibi ipsi in extrema necessitate posito, non tenetur subuenire nisi per communia media.

Tertiò. Quia moraliter, & modo humano, qui hoc modo subuenit, sufficienter subuenit. Quoniam à natura sunt instituta ut media per se, quibus tolluntur humanæ necessitates. Cætera autem subsidia, sunt vel ex hominum malitia, vel arte humana inuenta. At præceptum subueniendi in extrema, fundatum est in iure naturæ, igitur ordinario medio ex obligatione est subueniendum.

Quartò. Quia alioquin esset contrarium bono communi. Nam hoc modo darentur malis occasiones occidendi, & sepius mutationes statuum fierent, & destruerentur familiae; quæ omnia absurda sunt. Adde etiam, quod aliquando solent homines plures facere amissionem vitæ, quam temporalium bonorum iacturam.

Dico sextò. Quod non succurrens posito in extrema, quamuis peccet, vt dictum est; non tamen tenetur ad restitutionem damni, & detrimenti illati vxori verbi gratia, familiæ, seu filijs eius.

Probatur. Quoniam quando peccatum est tantum contra charitatem, nullam admittit restitutionem. Nam lex restitutionis fundatur in iustitia, non in charitate.

B Vnde

2. ad Timoth. 1.

Quintum Gram. Nou.

Probatur primo.

Secundò.

Tertiò.

Quartò.

Sextum di. 2. ad. Nò succurrens posito in extrema necessitate, licet peccet, non tenetur tamen ad restitutionem. Probatur di. 2. ad. Lex reñōnis nõ uadit in charitate, sed in iustitia.

Vnde sequitur, quod si aliquando ex iustitia quis tenetur succurrere, obligatur tunc ad restitutionem, ut his accidit quibus aliorum cura incumbit.

Septimum dicitur.
Potestas publica, potest committere diuites, ut in gravibus, aut extremis necessitatibus Reipublice erogent eleemosynam.
Panorm. Glo. Archid. Sylu. Nota.
D. Tho.
Caiet.
Ad primum.
Ad tertium.
Ad quartum respondetur primo.
Respondetur secundo.
Cum homo incidit in statum inferiorem, non tenetur diues eum restituere ad statum superiorem.
Bañes.
Respondetur tertio.
Aliquando magis valet pecunia, quam vita hominis, cum pecunia est defensiva boni publici.

Dico septimò. Quòd potestas publica potest compellere diuites, ut in necessitatibus grauibus, aut in extremis necessitatibus Reipublica, erogent eleemosynam. Ita asserit Panorm. in cap. si quis, de furt. & Glof. can. sicut hi d. 47. Archid. in c. nullus, de iur. patr. & Syluest. verb. eleemosyna num. 9. §. vlt. Et quamuis Syluester, & Glofa dicant, hoc debere fieri per potestatem Ecclesiasticam, puto tamen posse etiam fieri per potestatem secularem, cui etiam incumbit providere necessitatibus publicis. Lege D. Tho. 2. 2. q. 118. art. 4. ad secundum, & ibi Caiet.

His absolutis, argumentis principio huius articuli factis respondendum erit.

Ad primum, & secundum, in tertio articulo huius questionis satisfiet.

Ad tertium responsum est ad mentem D. Tho. non solum esse laudabile, & virtuosum; sed etiam aliquando de necessario oportere eleemosynam facere, & quomodo, & quando, iam expositum est.

Ad quartum, dico primò. Quòd statum suum mutare in melius ob maiorem necessitatem proximi, semper est laudabile, & bonum.

Secundò dico. Quòd quando homo incidit in statum inferiorem, non tenetur diues reducere illum ad statum superiorem: vnde non obligatur quis captiuum redimere magnis suis sumptibus, nisi esset aliqua specialis necessitas, videlicet periculum amittendi fidem, ut optimè Bañ. dub. 4. ad vltimum.

Dico tertio, cum eodem Bañ. 2. 2. q. 32. ar. 6. dub. 2. notat. 1. quòd vita hominis, quamuis sit nobilior, quam totum patrimonium, vel census temporalis; nihilominus respectiue ad bonum commune Reip. vel Ciuitatis, quod est potius diligendum, magis valet aliqua quantitas pecunie, & substantia, quam vita alicuius: & ratio est. Quia pecunia est instrumentum virtutis ad bonum publicum defendendum, & conseruandum. Vnde sicut diximus cum Bañes eodem loco, priuatus homo pro conseruatione suae vitae, non tenetur exponere, nec expendere omnes suos redditus, nec in sua infirmitate, pharmaca quae ingredientia maximi valoris habeant adhibere, eò quòd magis debeat diligere

Bañes.

A diligere suum statum, & filiorum. Medin. codice de poenitentia, in art. de necessitate dandi eleemosynam, respondendo huic argumento dicit. Multa esse, ob quae hi qui in dignitate constituti sunt excusantur, si non statim totum suum pro alicuius pauperis subuentione exponant. Tum quia ad vni pauperi subueniendum pauca sufficiant; Tum quia non ita constat diuitibus, pauperem tanta esse in necessitate, cum id minimè inquirere teneantur. Tum etiam, quia etsi constaret, non tamen constat de negligentia aliorum, qui possunt eidem pauperi succurrere: Deinde, fortè ex alia parte maiora incommoda sequerentur, si Diues statum suum, & filiorum, & familiae suae pro vno paupere exponeret, quam esset permittere illum in Domino mori. Docet enim experientia, multos à statu in quo fuerant lapsi, vel in desperationem venire, vel furta, & rapinas committere, vel alia flagitia perpetrare, quae saluorum statum, minimè pertraherent.

Ad quintum respondeo. Quòd illi qui ex ratione sui muneris tenentur subuenire, ut Episcopi, Medici stipendiati, & alij huiusmodi, non solum peccant; sed etiam obligantur ad damna quae consequuntur; qui verò ex charitate tantum communi obligatione, obseruato ordine charitatis, nequaquam.

Ad sextum iam responsum est. Partes enim Episcopi sunt, non triticum, seu pecunias congregare, sed sibi thesaurizare fundamentum bonum operum misericordiae, ad vitam aeternam.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Num de superfluis, praecipitur sit facere eleemosynam in communibus necessitatibus?

IN hoc articulo, loquimur quòd proximus est constitutus in communi necessitate, non in graui, vel extrema. Et petimus, an homo possit retinere apud se superfluum? Appellamus autem superfluum omne illud, quod necessitatibus tam simpliciter, quam secundum quid, natura, vel personae superabundat.

Et notandum est, quòd ut iudicetur aliquid superfluum,

Medi.

Ad quintum respondetur.

Ad sextam respondetur.

Titulus artic.

Quid per superfluum intelligatur.

opus est considerare non solum presentem, seu imminen-
 tem necessitatem, sed etiam futuram, quae moraliter, &
 prudentum iudicio potest verisimiliter accidere. Sunt
 etiam considerandae statuum, & conditionum humanarum
 diuersitates. Nam inuenietur aliquando superfluum ali-
 quid alicui, iuxta presentem necessitatem, quod pro futu-
 ra non erit superfluum. Nec cōfingendae sunt Metaphysi-
 cae, & fictae necessitates, sed morales: & quod nobili pri-
 uato iudicaretur superfluum, Comiti, & Marchioni erit
 necessarium.

Hinc sequitur, quod secundum rei veritatem, quae in fo-
 ro conscientiae attendi debet, facilius est reperire superfluum
 in personis Ecclesiasticis, quam saecularibus. Tum quia ha-
 rum decentia status plura requirit quam illarum; tum
 etiam quia minora, & pauciora occurrunt futura nego-
 cia illis quam istis. Caiet. in Summa verb. eleemosyna di-
 cit vnum mirabile in fauorem diuitum, quod raro habeat
 superflua. Bañ. vix admittit diuites habere superflua, pro-
 pter varios fines licitos, quos habere possunt.

In hac difficultate, duae sunt opiniones doctorum inter
 se contrariae.

Prima est eorum, qui existimant esse peccatum mortale
 retinere superfluum, sed esse erogandum pauperibus qui-
 buscumque. Ita videtur sentire S. Tho. in 4. d. d. 15. art. 1.
 in quaest. de eleemosyna dicens, tempus faciendi eleemo-
 synam de praecipito ex parte dantis est, quando habet su-
 perflua natura, & statui, etiamsi pauper non sit in extrema
 necessitate. Idem opinantur Alber. 4. d. 15. ar. 16. Vbi in-
 quit, istud praecipitum erogandi superfluum contineri sub
 praecipito, *Non furaberis*, cum superfluum non sit pro-
 prium. Ricar. ibidem q. 2. Maior. ibid. q. 6. licet iste limiter
 ad grauem necessitatem, ad quam requirit multas condi-
 tiones. Palud. 4. d. 15. q. 3. Caiet. in Summa loco citato, &
 super articulum quintum 2. 2. & in suo tract. de praecipito
 eleemosynae. Adrian. in 4. in materia de restitutione, in illa
 quaestione: vtrum consumens bona Ecclesiastica ultra
 necessitatem, teneatur restituere. Angel. in Summa verb.
 eleemosyna. §. 2. Turrecrem. d. 86. cap. singulis, num. 6. Do-
 min. Sot. in libello deliberationis in causa pauper. num. 8.
 Couar. lib. 3. variar. resolut. cap. 14. num. 5. Corrad. in tract.
 de contract. q. 19. Nauar. in Manua. cap. 24. num. 4. 5. & 6.
 Ledesin. 2. 4. q. 15. art. 3. Anton. Corduben. lib. 1. sui quaestio-
 narij

Ad iudican-
 dum de super-
 fluo, opus est
 considerare
 praeteritū, &
 futurum mor-
 taliter.
 Aliquādo est
 aliquid super-
 fluum alicui
 vno tpe, & nō
 alio, quin po-
 tius est ei ne-
 cessarium.
 Corollarium.
 Facilius est re-
 perire super-
 fluum in per-
 sonis Ecclesia-
 sticis quam se-
 cularibus.
 Caiet. vnum
 dicit mirabi-
 le in fauorem
 diuitum.
 Bañes vix ad-
 mittit diuites
 habere super-
 flua.
 Prima opinio
 D. Tho.
 Praecipitū ero-
 gandi superflua
 continetur sub
 praecipito nō
 furaberis. ex
 Alberto.
 Ricar.
 Maio.
 Palud.
 Caiet.
 Adria.
 Angel.
 Turrecr.
 Domi. Soto.
 Couar.
 Corrad.
 Nauar.
 Ledes.
 Ant. Cordub.

A narij q. 16. Abulen. in cap. 6. Matth. Lyran. & Dionys. Car-
 tus in cap. 3. 1. Ioan. D. Thom. expressè videtur hanc sen-
 tentiam proferre in his locis, secundae secundae. in q. 66. art.
 7. dicit, quod *ros, quas aliqui superabundanter habent, ex na-
 turali iure debentur pauperum sustentationi, sed citra ex-
 tremam necessitatem commissum esse arbitrio vniuscuiusq;
 dispensatio propriarum rerum cui voluerit. In extrema ve-
 ro teneri ad dandum huic determinate.* In solutione ad 4.
 art. 1. q. 87. ait, *Dominiū in noua lege non solum decimam
 partem, sed omnia superflua pauperibus iubere exhiberi.* In
 q. 118. art. 4. ad secundum, apertè ponit esse praecipitum da-
 re eleemosynam disunctiue: vel propter periculum neces-
 sitatis, vel etiam propter superfluitatem habitorem. Ho-
 rum Doct. sententia solet multis argumentis comprobari.

Primo ex scripturis. Matth. 15. condemnantur ad ignē
 aeternum homines, eō quod eleemosynam in pauperes nō
 fecerint, nec eorum necessitatibus succurrerint: Nec ibi
 extremae necessitates numerantur, sed communes, *Nudus
 eram, & non cooperuistis me, in carcere positus, & venistis
 ad me.* & c. Item Luc. 8. in interrogantibus Iudaeis qui essent
 fructus poenitentiae necessarii, ad fugiendum ab ira ventu-
 ra, ait Ioannes: *Qui habet duas tunicas, det non habenti.*
 Vbi aduertit D. Hieronymus in q. 1. ad Hedibiam, nomi-
 ne alterius tunicae dandae non habenti, *intelligi non vnā
 tantum tunicam; sed quidquid habet, quod sibi necessarium
 non sit.* Item Ioan. 3. *Qui habuerit substantiam huius mun-
 di & c.* Iacob 2. *Iudicium sine misericordia ei, qui non fe-
 cit misericordiam;* at facere misericordiam est in omnes
 indigentes, 1. ad Timoth. 6. *Pracipe Diuitibus huius saeculi
 facile tribuere, facile tribuit, qui omnibus tribuit.* Item
 Luc. 12. *Stulte, hac nocte repetent animam tuam, & hac,
 qua congregasti cuius erunt?* Quod optimè animaduertit
 D. August. lib. quinquaginta homiliarum, homil. 7. Item
 Matth. 6. seruitus Mammonae damnatur, quae (vt ibidem
 exponit Hieronymus, Chrysost. & alij) nil aliud est, nisi
 diuitias non distribuere pauperibus. Ibidē ēt praecipitur,
 non esse in terra thesaurizandum. Haec, & alia loca facile
 persuadent hanc sententiam; sed D. Thom. & alij Theo-
 logi citant illud Luc. 11. pro Achille, & fundamento huius
 rei. *Quod superest, date eleemosynam; Qui locus quantam
 vim habeat, postea dicitur.*

Secundò probatur. Ex dictis sanctorum Cypri. sermo-

Abulen.
 Lyran.
 Dionys. Car-
 D. Tho.
 Argumenta
 prima opi-
 nionis.
 Primum.
 Matth. 15.
 Luc. 8.
 Luc. 3.
 D. Hiero.
 Quid intelli-
 gatur nomi-
 ne alterius tu-
 nicae dandae
 pauperi.
 1. Ioan. 3.
 Iac. 2.
 1. ad Timot. 6.
 Luc. 12.
 D. Aug.
 Math. 6.
 D. Hiero.
 D. Chrysost.
 D. Tho.
 Luc. 11.
 Secundo pro-
 bat ex dictis,
 D. Cypri.

ne de opere, & de eleemosynis, loquens de damnatione eorum, qui non faciunt eleemosynas inuehitur in eos, qui se excusant, quod faciendo eleemosynam diminuerent patrimonium, reprehenditque diuites, patrimonium suum non diuidentes cum Christo; & eorum excusationes refellit qui dicunt, se non dare eleemosynam, ut seruent ea filiis suis, asseritque omnes damnationi obnoxios. D. Basil. in priori homil. Diuitis, damnationem ait illius diuitis fuisse iustissimam ex eo tantum, quod superflua uolebat recondere in horreis, & non distribuere; ibique inuehitur contra eos, qui cum habeant in presentia, quibus possint dare, differunt eleemosynam in crastinum; & contra illos etiam qui dicunt, se nemini facere iniuriam, quia retinent, quæ sua sunt; & concludit, esse raptores, si non dent illa; quoniam quæ supersunt, sunt pauperum. Idem in posteriori homilia ad diuites, cum docuisset esse præceptum eleemosynæ, refellit excusationem illorum diuitum, qui dicunt, se non posse dare, quia sunt multi pauperes petentes, uel quia seruant filijs suis, uel quia nolunt dare; dum uiuunt, sed post mortem, aitque damnandos esse D. Chrysofost. homil. 33. 34. 35. 36. & 37. ad populum Antiochen. ubi contendit esse in præcepto erogare superfluum, & inter alia dicit, *Deum pauperes non fecisse, sed istos Diuites, qui illorum bona ui uidentur retinere*. Idem concione 2. & 3. de Lazaro. & homil. 18. in cap. q. 2. ad Corinth. Vbi superfluum definit esse, quod plus est, quam usus requirit, & sine quibus possumus sanè honestè agere. *Cibum*, inquit, *non prohibet Dominus, sed delicias, non uestes, sed ornatus*. Idem homil. 21. in quintum cap. Genes. & homil. 78. in cap. 24. Matth. Vbi eandem legem diuitibus secularibus distribuendi eleemosynas imponunt: ac illis, qui Ecclesias gubernant: & homil. 7. de pœnitentia ait, *eos qui superflua non dant pauperibus, non posse damnationem effugere*. Greg. Nazian. in oratione de amore pauperum, primò docet expressè præceptum esse de eleemosyna faciendâ, deinde recensens necessitates pauperum, enumerat cum communes, tum graues & in medio illius orationis, ait, res pauperum esse ea; quæ diuites detinent. Et circa finem iterum ad exaggerandum hoc præceptum eleemosynæ se conuertit, asseritque multa loca scripturæ, probantia non esse consilium, sed præceptum. Greg. Nissen. in prima oratione de *amandis pauperibus*, docens esse præceptum dare eleemosynam,

D. Basil.

D. Chrysof.

Deus non fecit pauperes ex Chrysofost. Quid sint superfluum ex D. Chrysofost.

Qui non dant superflua pauperibus, non possunt effugere damnationem, ex D. Chrysofost. D. Greg. Naz. Res pauperum sunt illa quæ diuites retinent.

D. Greg. N. ff.

A synam, explicat ipse in communibus, & grauibus necessitatibus, quales habetis in locis, & ferè ubique sunt. Idem eodem modo habet in posteriori oratione de amandis pauperibus, explicans illa uerba. *Esurui &c.* D. Ambros. in illud Luc. 12. Hominis cuiusdam Diuitis, fructus uberes ager attulit, & habetur in Decretis d. 47. can. sicut, præclara dicit in fauorem indigentium, & inter alia: *nec minus criminis est, habenti tollere, quam cum possis, & abundas, indigentibus denegare: esurientium panis est, quem tu detines; Nudorum indumentum est, quod tu recludis; miserorum redemptio est, & absolutio, pecunia, quam tu in terra desodis*. Et lib. 1. officiorum cap. 30. *Grandis* (inquit) *culpa est, si te sciente, fideles egeant*. D. Hieronymus q. 1. ad Edibi. ait, *esse eam debitorum erogandi pauperibus, quæ habet ultra necessaria ad victum, & vestitum*. Et ex eodem Hieronymo in cap. 1. d. 42. refertur hæc sententia. *Aliena rapere conuincitur, qui sibi superflua pauperibus non dare, probatur*. D. Aug. tract. 50. in Ican. ait, *ea quæ sunt superflua esse Christo, & eius pedibus, hoc est pauperibus eroganda*. Idem in lib. de decem cordis, & in Psal. 147. super illa uerba, *Quoniam confortauit seras portarum tuarum, &c.* & lib. 50. homiliarum homil. 8. & sermone 219. de tempore, & alibi sepius. Leo Papa sermone 5. de collectis, Vbi etiam addit, *eos esse damnandos, qui ex abundantia sua egenis non tribuunt*. Greg. Mag. idem docet 3. par. pastoralis curæ admonitione prima, & 32. & Theophil. in illud Luc. 18. *Facilius est Camelum etc.* & Isid. prout refertur in cap. Ius dictum, de verb. signif. Bernard. in epist. 42. ad Henticum Senonen. Archiepisc. ait, *clamant nudi, clamant famelici, conquiruntur, & dicunt. Dicite Pontifices, in freno quid facit aurum nobis frigore, & fame laborantibus? Nobis subtrahitur superfluum quod effunditis*. Relinquo hic alia loca Sanctorum adducere, quoniam cæteri ferè omnes in hanc sententiam loquuntur.

Tertiò rationibus probatur. Primò. Quia diuites non erogantes superflua pauperibus, sed ea uel ociosè retinentes, uel in uana proijcientes, maximè lædunt ius naturæ, quod dicitur diligendos proximos esse sicut nos ipsos. Et quemadmodum uellemus etiam in communibus necessitatibus nobis subueniri; ita quoque nos proximis subuenire debemus. Bañ. 2. 2. super arg. 6. q. 32. dicit, quod rerum diuisio iure gentium introducta iniusta esset, si non

D. Ambros. Lucæ 12.

Pulchra sententia de eleemosyna. D. Hiero.

Aurea sententia de eleemosyna.

D. Aug.

Pedes Christi sunt paupes. Psal. 147.

D. Leo Papa.

Non faciēs eleemosynā damnabunt. D. Greg. Mag. Lucæ 18. D. Isido. D. Bernar. Clamor pauperū pulchrè describitur.

Probatur rationibus. Prima ratio. Diuites non faciētes eleemosynam lædūt maximè ius naturæ. Diuisio rerum gentium

introduca, et
set iniusta ni-
ti hac facta
fuisse facta
dione virtua-
li, vt superflua
pauperibus e-
rogaretur. ex
Bañes.

1. Cor. 11.
Secunda ratio.
Recessio su-
perflui, est cō-
tra ius naturę
Tertia ratio.

Iure naturę
bona externa
sunt instituta
vt seruiant vi-
tę humanę.

Quarta ratio.
Natura docet
ex se dispelan-
da bona, dū
& ipsa, mem-
bris corporis
virtutem cō-
municat.

Natura tantū
sumit sibi ali-
mentum ne-
cessariū aliud
verbo dispen-
sat ad aliorū
generacionē.

Bruta sum-
ptis necessa-
rijs, alia relin-
quunt.

Quinta ratio.

Exod. 22.

Secunda opi-
nio.

Alex.

fuisse facta ea conditione virtuali, vt superflua essent dan-
da pauperibus, cum aliis esset contra rectam rationem, vt
vnus esuriat, & alius ebrius sit. Quocirca ea retinendo, &
proximo fit iniuria, & ius naturale laeditur.

Secunda ratio. Quoniam retensio superflui est contra
ius naturę, eo quod maximam inæqualitatem, & pertur-
bationem ponat in humanis, quàm deuites superessun-
dendo, tollere tenentur.

Tertia. Iure naturę bona externa sunt instituta, vt ser-
uiant vitę humanę; ergo si quis ea expendat, præsertim in
magna quantitate, in superfluos vsus, & qui non sunt vti-
les humanę vitę, & non vult ea conuertere in indigen-
tium vsus, abutitur externis bonis, contra naturalem
finem.

Quarta. Quia natura docet hoc debitum dispensandi
superflua his qui indigent. Nam cum in corpore humano
multa sint membra, vnumquodque alteri subuenit infir-
mo, etiam cum aliquo suo damno, quod recta ratio ami-
citię potestulatur.

Adde. Naturam ex nutrimento necessarium duntaxat
sibi sumere, reliquū autem dispensare ad aliorum genera-
tionem. Imò bruta sumptis sibi necessarijs, cætera alijs
relinquunt; ergo multò magis tenetur id facere homo, qui
est capax rationis.

Quinto. Quia quamuis Diuites sint veri domini suo-
rum bonorum; tenentur tamen illa benè dispensare, &
rectè distribuere alijs indigentibus.

Postremò. Si Asinus mei inimici, vel alterius in via
sub onere cadit, me transeunte, & adiuuare potente, te-
neor ei succurrere, & auxilium meum eidem impendere,
etiam si absque asino, & onere habeat vnde ipse, & fami-
lia eius possit sustentari, vt Exo. 22. ergo. Idem patet de
eo qui furti conscius est, qui non minus reus est, quàm
ipse fur. cap. qui cum fure, de furt. quòd furtum indican-
dum est, licet res non sit necessaria ipsi possessori; Et hac
de prima sententia.

Secunda sententia est dicentium extra necessitatem ex-
tremam, vel grauem non esse peccatum retinere super-
flua, nec esse præceptum; sed tantum consilium illa tribue-
re, nec peccare mortaliter, etiam si non dent. Ita expres-
sè tenet Alex. de Ales. 3. par. q. 6 §. memb. 4. Vbi ait, *in dua-
bus tantum casibus esse præceptum in extrema scilicet, &
graui.*

A *graui.* Et clarius quarta parte q. 113. memb. 1. Vbi ait, *quòd
habens superfluum, ex equitate naturali debet, dare & si in
communibus necessitatibus non det, non peccat mortaliter.*
Gabr. 4. d. 16. q. 4. ar. 2. con. §. Gerson 2. par. in reg. Moral.
& Alphabeto 24. litt. V. & in 3. par. tract. de cognitione
peccati mortalis, & venialis, de Auaritia, summa Pisan.
verb. eleemosyna §. 1. & summa Rosella, verb. mutuuum
§. 1. & 2. Panorm. cap. si verò, de iur. iuran. ponit hanc opi-
nionem, vt probabilem, sicut & contrariam. Idem tamen
in cap. 1. de emptione, & venditione id determinatè asse-
rit. Ioan. Medin. in Cod. tract. 5. de elemof. qui in suam sen-
tentiam citat Duran. d. 1 §. q. 6. ad secundum, qui apertè dicit,
& non pauidè (vt Caiet. & Bañes imponunt) citra ne-
cessitatem non teneri diuites de superfluis subuenire pau-
peribus, nec condemnandam esse tantam multitudinem
diuitum. Idem D. Anton. in 2. pat. tit. 22. §. 2. cap. 4. quam-
uis ibi solùm referat sententiam Durand. Immo videtur
velle, quòd Duran. illos obliget sub peccato mortali, non
autem ait, eos obligari à D. Tho. & nihil ipse determinat.

B Aliqui horum Doct. citant in hanc sententiam D. Tho.
in art. 5. vbi ponit duas illas condiciones ad præcepti elee-
mosynę obligationem, quæ non coniunctiue, sed disiu-
ctiue sumendæ sunt, & per ea quæ dicit in art. 6. *Laudabi-
le esse de necessarijs persona subuenire indigenti extremè.*
Verùm germana mens sententię D. Th. ex alijs locis scrip-
torum eius sumenda est. Syluest. verb. eleemosyna §. 2.
Tabien. verb. eleemosyna §. 6. Armil. verb. eleemosyna §.
3. & plerique alij Moderni.

Probat hęc sententia. Primò ratione Medinæ. Quia
non tenetur homo magis fratri subuenire, quàm frater ip-
se sibi ipsi: sed inops non tenetur sibi ipsi plus victus, &
vestitus procurare, quàm sit sibi ipsi ad victum necessariū,
cum sit sibi liberum omnia bona huiusmodi abdicare, &
paupertate etiã arcta viuere, quod nõ modò licitum; sed
valde laudabile est, iuxta dictum Christi Matth. 19. *Si vis
perfectus esse, vade, vende omnia qua habes, & da pauperi-
bus, & iuxta illud Pauli prima ad Timoth. 6. Habentes ali-
menta, & quibus regamur, his contenti simus.* Igitur &c.

Secundò. Quia tunc damnaremus multos diuites, &
eorum confessarios.

Tertiò. Quoniam cum præcepta affirmatiua non ob-
ligent nisi pro tempore necessitatis, ex hoc solùm, quòd
quis

Gabr.
Geston.

Summa Pifa.
Summa Ros.
Panorm.

Ioan. Medin.

Duran.
Caiet.
Bañes.

D. Anton.

D. Tho.

Nota condi-
tiones ad præ-
ceptam elee-
mosynę.
Syluest.
Tabien.
Armil.

Probat hęc
sententia.
Primò ratio-
ne Medi.

Matth 19.

1. ad Timo. 6.

Secundò.

Tertiò.

quis habeat superflua, & proximus leui praxatur i ncom- modo, non videtur rationi congruum obligare illum sub peccato mortali ad succurrendum, & dandum illi.

Quandò. Quarto. Quia praxiderentur omnes via Ciuibus ad ascendendum ad altiorem statum, commercia, & nego- ciationes tollerentur, splendor intimus, & externus euane- sceret, conuiuia exquisita damnarentur, adeptiones hæ- reditarum magno diuiti illicitæ essent: denique scrupuli, & timores in conscientijs diuitum nutrentur, quæ om- nia videntur absurda.

Pro decisione huius quæstionis sint sequentes conclu- siones.

Prima concl. Prima conclusio est. In rigore loquendo, non est pec- catum mortale retinere superfluum, nec est præceptum erogare pauperibus extra grauem, & extremam neces- sitatem.

Probatur pri- mo. Probatur. Primò ex testimonio Apost. 2. Corint. 8. lo- quens cum Diuitibus Corinthijs habentibus superfluum, dicit, *Non imperans hoc dico, sed consilium do, vt abundan- tia vestra illorum suppleat inopiam.* Si autem esset Diui- num, uel naturale præceptum erogare superfluum, non diceret Apost. *Consilium do*, sed absolute imperaret.

Secundo. Secundo. Non est asserendum aliquod esse mortale, ni- si expressa ratio id ostendat, vt est doctrina S. Tho. quod- lib. q. ar. 15. sed nulla est ratio, quæ conuincat, hoc esse mor- tale, igitur non debemus temerè id asserere in scrupulum, & condemnationem multorum tam pœnitentium, quam Confessariorum. Rationes enim in contrarium ad duas classes reducuntur, nec ulla earum conuincit. Quæ enim petitur, ex numero Scholasticorum, non conuincit, quan- do plures, & non minus Docti, & pij sunt in contrarium.

Sanctorum ra- tiones allatae facile inter- pretari possunt de grauibz necessitatibz. Secunda ratio ex Auctoritatibus Sanctorum, quamuis magnam credibilitatem asserat priori sententia, cum in il- lam inclinare videantur; rem tamen certam non faciunt. Nam facile, & absque violentia interpretari possunt de gra- uibus necessitatibus, quæ frequentes sunt in Ciuitatibus: aliàs non esset diuitibus licitum superflua in alias causas valde pias conuertere.

Christus quæ auaritiã de- testatur. Auctoritas verò scripturarum, similem interpretatio- nem recipit. Damnatur enim sollicitudo à Christo in re- tinendis diuitijs, eorumque auaritiã detestatur, qui de pauperibus quauis necessitate pressis nequaquam curant.

Inter

A Inter omnia autem loca, quæ citantur, maximè vrgete vi- detur textus ille Luc. 11. *Quod superest, date in eleemosynam:* sed iste locus non conuincit. Duplex enim exposi- tio traditur à Doctoribus.

Primus est, quam ibi sequitur Caietanus, vt scilicet sit sen- sus ironicus, & irrisiuus: præmiserat etenim Dominus illa verba Phariseis; *Mundatis (inquit) quod desoris est, & interiora plena sunt rapinis, & de superfluo datis eleemo- synam:* Et mox subiungit, *Et ecce omnia munda sunt vo- bis?* Et statim subdit verba comminatoria. *Ue vobis, Phariseis, qui (hoc putantes) decimatis mentem, et ane- tum &c.*

Altera expositio est in sensu non irrisiuo, sed quòd sit verbum absolutum, & quòd sensum faciat; *quod superest*, id est, de cætero, *date eleemosynam.* Nam per hanc omnia peccata mundantur.

Beda tertiam asserit expositionem. *Quod superest*, id est, hoc solum restat remedium vobis, Phariseis, qui sce- leribus pleni estis.

Iansenius in sua concordantia Euangelica cap. 84. iuxta Græcam lectionem uerum sensum asserit, ponens hoc loco *υπαρνοντα*, id est quod habetis, & quod adest apud vos, da- te in eleemosynam. Significare enim voluit, non posse id dari, quod iam præterijt, & iam consumptum est. Ex quibus expositionibus nil sequitur circa superfluum erogandum.

Tertia ratio principalis est. Quoniam si esset præceptum, superfluum erogare uel esset iustitiæ, uel charitatis, sed neutro modo obligamur sub mortali, ergo &c.

Probatur minor. Non est iustitiæ, nam diues est do- minus illius superflui, aliàs teneretur ad restitutionem, quod est ridiculum dicere, præsertim iam consumpto superfluo; nec est charitatis. Nam charitas non obligat, nisi pro ra- tione necessitatis: atqui in casu nostro supponitur non gra- uis, sed leuis necessitas, ergo non obligat sub mortali.

Quarta. Auaritia, vt plurimum, & ex genere suo non est peccatum mortale, nisi raro, & in grauissimis casibus, & prodigalitas eodem modo; at si superfluum omnino, & in omni casu teneretur Diues erogare, communiter, & ex genere suo Auaritia esset peccatum mortale, quoniam aua- ritia vt plurimum in ea consistit, quòd quis retineat sibi bona superflua, & non distribuat alijs, ergo &c.

Quintò. Licitum est inferioribus Ciuibus ascendere ad

Lucæ 11.

Varia exposi- tio ad textum, Lucæ. Prima Caiet.

Altera exposi- sitio est in sen- su irrisiuo.

Iansenij expo- sitio.

Probatur ter- tia conclusio principaliter.

Probatur quarto.

ad altiorem statum secundum Doctorem omnium sententiam, atque etiam testamenta, legata, & donationes facere, quæ omnia impossibile est fieri, nisi ex superfluo status antecedentis.

ult. & est ratio Medinæ.

Ultima. (& est ratio Medinæ.) Non videtur rationi congruum asserere, quod teneamur sub pœna peccati mortalis procurare extraneo, ut bene illi sit, sed ut sit, & uiuat. Non enim tenemur; etsi possimus, proximis statum aliquem, aut dignitatem, aut diuitias procurare, nec ea, per quæ melius illis sit, & abundantius, aut lautius uiuant, sicut nec nobis ipsis, igitur &c.

Huc etiam accedit, quod Doctores contrariæ sententiæ, quamuis multa scribant contra superfluitatem Diuitum, euidenti argumentorum vi contra illos fateri coguntur, vel nusquam, uel raro Diuites habere superfluum.

Secunda conclusio, simpliciter superfluum retinere (moraliter loquendo, & ut in pluribus) est mortale.

Secunda conclusio. Simpliciter superfluum retinere (moraliter loquendo, & ut in pluribus) est mortale peccatum. Explico. Appellatur absolutè, vel simpliciter superfluum, quod habet duas conditiones,

Abolute superfluum duas habet conditiones. Prima. Secunda. Nota.

Prima est, ut homo cognoscat, aut si uellet, facile cognosceret, esse superfluum suæ decentiæ, & statui.

Altera est, ut illud superfluum non ordinetur in finem aliquem rationabilem. Nam si quis verè cognoscat esse superfluum, tamen illud dirigit in finem rationabilem, scilicet in statum altiorem, nempe in primogenituram filij, & similes fines, non erit simpliciter superfluum. Verùm cum diuitiæ in ludis, in tropheis, in sustentatione impudicarum personarum, & huius generis alijs expenduntur, iudicabitur simpliciter superfluum, de quo hic loquimur, & tunc dicimus, quod hoc retinere, ut plurimum, est mortale. Nullum enim est oppidum vel exiguum in quo non abundant, & sint plures quam notabiles indigentia, & graues necessitates.

Multa reputantur leues necessitates, quæ respectu personæ petentis sunt graues.

Et aduerte. Quod multa putantur leues necessitates, quæ respectu personæ petentis sunt graues. Unde sequitur, quod quando diuites non inueniunt huiusmodi necessitates, licitè retinent, nec tenentur erogare; tamè, quando sciunt, aut (si uellent) facile scirent, non excusantur à mortali; & iste est sensus, quem intendunt sancti Doctores locis citatis.

Tertia conclusio. Retinere superfluum non simpliciter (moraliter loquendo) non est mortale, quamuis sit periculosum.

Tertia conclusio. Retinere superfluum non simpliciter, (moraliter loquendo) non est mortale, quamuis sit periculosum.

A culosum. Licitæ enim sunt mutationes statuum in Republica.

Ut autem aliquis ritè mutet statum, tres conditiones necessariò requiruntur

Prima, quod probabile sit se posse consequi altiorem statum. Quando verò non est probabilitas ut possit peruenire ad maiorem gradum, illud retinere est malum.

Secunda conditio est, ne in Ciuitate sint graues, & notabiles necessitates, ut tempore famis, pestis, belli &c. Nam patiate Repub. & Conciniibus, non est bonum tunc thesaurizare, ut mutetur status, & id recta ratio dicitur.

Tertia conditio, ut talis mutatio facienda sit proportionata: Non enim improporionate mutationes debent venire in corda hominum, ut optimè ait Arist. nec rustico laudabile est congregare pecunias, ut Comitatum emat. Stantibus autè his conditionibus, licita est mutatio status.

Quarta conclusio. Episcopis, & cæteris personis Ecclesiasticis non licet retinere superfluum ex fructibus Ecclesiasticis proueniens; sed tenentur illud erogare pauperibus, etiam in communibus, aut leuibus necessitatibus existentibus. Namq; magna est differentia inter diuites Ecclesiasticos, & diuites sæculares, & idè illi ad plura tenentur quàm isti. Hæc conclusio, ea ratione posset probari, quod Episcopi sint dispensatores, bonorum Ecclesiasticorum, quod hæc bona sint communia etiam pauperibus, quod Episcopus sit exemplar, & forma virtutum, & præcipue elemosynæ, quod sit pater, & procurator egenarum personarum. Verùm radix, & ratio à priori huius conclusionis tradetur à nobis in sequenti articulo.

Quinta conclusio. Diuites sæculares, tenentur ex præcepto superfluum erogare pauperibus existentibus in gratia necessitate. Quamuis Gabr. Alex. & Gerson dixerint ex consilio teneri, non ex præcepto. Alij uerò Doctores dubitauerint, ut Durand. & Anton. locis citatis; communis tamen sententia habet, esse præceptum. Hoc tenet S. Tho. Syluest. & alij supra allegati, Imò ipsemet Alex. 3. par. q. 65. nu. 4. memb. 4. Idè sentit, & probatur ex scriptura Matth. 25. *Itè male dicitur in ignem æternum, quia nudus eras, & non cooperuisti me, infirmus, et nõ uisitasti me, quæ necessitates ibi enumerata, non sunt extremæ. & Io. 3. Qui habet substantiam huius mundi, et uiderit fratrem necessitatè habere, & clauserit uixera sua, quo charitas Dei manet in eo? &c.*

(moraliter loquendo) non est mortale.

Ut quis ritè mutet statum tres conditiones requiruntur.

Prima, quod probabile sit se posse consequi talem gradum.

Secunda, ne tunc in Ciuitate sint graues necessitates.

Tertia, ut mutatio talis facienda, sit proportionata.

Quarta cõcl. Episcopis, & alijs Ecclesiasticis, non licet retinere superfluum proueniens ex fructibus Ecclesiasticis.

Probatur conclusio multipliciter.

Quinta cõcl.

Diuites sæculares, tenentur ex præcepto superfluum erogare pauperibus existentibus in graui necessitate.

Gabr. Alex. Gers. Durand. D. Anton.

D. Thom. Syluest. Alex. Probatur conclusio, primò ex scriptura, Matth. 25. Ioan. 3.

qui-

quibus uerbis D. Ioannes licet non enumeret grauem aliquam fratris necessitatem; dicit tamen absolute, quod qui fratri egenti non succurrit, facit contra charitatem, ergo, & multo magis mortaliter peccabit quis, si grauius indigenti non succurrat.

Secundo probatur rone. Sexta concl. Non tenetur quilibet statim omne superfluum erogare, nec omnibus occurrentibus illi celargiri.

Secundo probatur ratione. Non succurrere amico in graui necessitate cum possis, est causa iustissima dissoluedi amicitias; ergo non succurrere Christo in pauperibus in notabili necessitate, a fortiori soluet eius amicitiam, & charitatem, & per consequens peccabit mortaliter.

Sexta conclusio. Non tenetur quilibet statim omne superfluum erogare, neq; omnibus occurrentibus illico elargiri. Hac enim dispensatio, prudentie elargientis committitur; & dummodo seruetur intentio erogandi, cum opportunum iudicabit, satis est. Rursus possunt pretermitteri aliquae necessitates, animo erogandi alijs in maioribus necessitatibus, quando praesertim quis curam habet erogandi multis.

Restat modo, ut argumentis primae opinionis satisfaciamus.

Ad primum argumentum.

Ad primum ex scripturis, iam responsum est, loca illa intelligenda esse de graui necessitate, & pro eo tempore obligare; & huiusmodi dicta procedunt contra Auaros, qui cum fratrum indigentiam notabilem agnoscant; charitatis viscera quae illis aperire deberent, inhumanè claudunt.

Ad secundum.

Sanctorum dicta quomodo intelligantur.

Ad secundum ex auctoritatibus Sanctorum, similiter dicimus, loqui quando pauperes graui premuntur necessitate. Cum enim dicunt, *quod superflua sunt bona pauperum, quod aliena rapiunt qui ea retinent; quod panis ille est panis famelici*; & similia; procedit profecto quando pauperum tanta est indigentia; quod illis talia bona debita sunt.

Quod citra extemam, vel arctam, locum non habet, ut si solum communem patiantur necessitatem. Quia tunc non proprie dicuntur pauperes diuitum bonis indigere, cum valeant sine illis vitam transigere, & est optima responsio Medinae.

Ad tertium.

Ad tertium, ex rationibus respondeo. Quod ius naturae dicitur, necessario oportere erogare superfluum non in communibus, sed in grauib; necessitatibus.

Ad confirmationem.

Ad secundam ex rationibus dico. Quod data subuentione in grauib; necessitatibus, nulla est perturbatio, & diuitiarum inaequalitas Reip. per necessaria est.

Ad

A Ad tertiam respondeo. Quod erogationes diuitiarum, quae decentiae statui seruiunt, vitae humanae seruiunt; Quae uero in ignominiosos, & fuitiles fines diriguntur, humanae vitae nequaquam seruiunt, & in usum pauperum sunt conuertenda. Et sic quoque patet solutio ad quartum, & quintum.

Ad tertiam

Ad ultimum. Medina in solutione ad quartum dicit, hoc argumentum petere hanc difficultatem, An semper teneamur proximo impendere opem nostram ad euitandum damnum ipsius. Anima, corporis, honoris, aut rerum &c. & resoluit, quod quando proximus sumus vult, & potest suum damnum euitare, tunc cum opera nostra non indigeat, non tenemur ei ad praefatum finem subuenire. Quando uero non potest sine nostro auxilio a damno illo liberari, & nos eum liberare possumus, tenemur ei auxiliari: alioquin merito imputabitur nobis damnum quod inde sequetur, iuxta dictum Simachi. 83. d. *Mortem uideretur languentibus infligere, qui hanc, cum potest, non excludit*. Quod si proximus potestatem quidem habeat suum damnum vitandi, non autem voluntatem, id est, possit quidem, sed non velit; nos autem valeamus ab ea iniuria eum eripere, tenemur (si commode possumus) ei auxilium praebere, ut patet in correctione fraterna, & in eis, qui se in precipitium offerunt, & tradunt, quos etiam inuitos inpedire tenemur. Vnde quamuis uera sint exempla in argumento posita; non inde sequitur, superfluum dare debere in omnibus necessitatibus: cum tunc pauper ille possit, & velit apud se necessaria ad vitam habere. Nec praesumendum est, uelle ipsum a necessarijs abstinendo, perire. Nunc de Praelatis proprius agendum est.

Ad ultimum. Solutio Medinae.

B

ARTICVLVS TERTIVS.

Num Episcopi, & ceteri Beneficiati, maiori uinculo ad erogationem eleemosynarum teneantur, quam diuites huius saeculi?

D quod praecipue intendimus in hoc articulo, est demonstrare, quo iure teneantur Episcopi ad eleemosynarum subsidium? Quod autem Ecclesiastici non obligentur ad id arctius, quam ceteri diuites saeculares, probatur.

Titulus quaestionis.

Pri-

Libri Secundi,

Primum argu-
mentum.

Primò. Quoniam Ecclesiastici sunt absoluti, & veri do-
mini suorum reddituum sicut & seculares suorum, ergo &c.
pari passu, & obligatione tenentur ad horum dispensa-
tionem.

Secundum.

Secundò. Obligatio subsidij eleemosynę oritur ex cha-
ritate; sed præceptum charitatis erga proximos omnes æ-
quali ter obligat, ergo Ecclesiastici non tenentur specialio-
ri vinculo ad faciendum eleemosynam, quàm cæteri di-
uites.

Tertium.

Tertiò. Si esset aliqua differentia inter laicum, & Ec-
clesiasticum, in hoc esset, ex parte superflui; sed hoc indiffe-
renter se habet ad ecclesiasticum vel seculare, multi enim
enim sunt beneficiati, quibus nihil est superflui ad statum
suum: alij sunt pauperes, alij superabundant, sicut etiam &
laici, igitur ex hac parte pariter obligantur.

Quartum.

Quartò. Si peculiari iure tenerentur Beneficiati ad elee-
mosynas, maximè quia habent bona Ecclesiastica quæ
pauperibus deputata sunt; sed hæc ratio non militat, nec
contingit. Nam ex decimis, quæ tanquam iusta stipen-
dia ministris dumtaxat Ecclesiarum lege Diuina designa-
ta sunt, ut docet D. Tho. 2. 2. q. 87. ar. 1. & 3. non tenentur,
cum illa sint propria bona eorum, & ad libitum, vt laici,
expendere possint, imò ipsemet pauperes obligatur huius-
modi decimas illis exsoluere, vt docet idem Doctor ibidem
art. 4. ad quartum, & fusius quodlib. 6. q. 5. ar. 10. Nec ex
oblationibus, seu pitantijs quotidianis; cum hæc ad victum
tradantur, nec ex alio genere decimarum, quæ lege Eccle-
siastica beneficiatis debentur, quoniam hæc ipsis, non autè
pauperibus offeruntur.

D. Thom.

Denique non ex hæreditario patrimonio, aut alijs bo-
nis, quæ Clericus sua industria sibi acquisierit. Quoniam
hoc titulo non videntur maiori vinculo adstringi quàm
seculares. Nec ex bonis relictis Episcopo, ad hoc ut distri-
buantur pauperibus. Nam illorum distributio magis ha-
bet rationem eleemosynę ex parte eorum qui reliquerunt
ad indigentium subuentionem, quàm ex parte Episcopi,
seu ministrorum, qui ex officio, & iustitia commutatiua il-
la bona fideliter dispensare tenentur.

Nota primò.
D. Tho.
So. o.
B. 1. es.
Archiepisco-
pus Salern.

Pro enucleatione huius dubij, duo supponere oportet.
Primò, ex D. Thom. 2. 2. q. 185. ar. 7. & ex Soto, lib. 10. de
Iust. & iur. q. 4. art. 3. & Bañ. 2. 3. q. 32. art. 6. dub. ult. Quod
etiam ponitur ab Archiepiscopo Salernitano: Marsil. in
tract.

Quæstio Secunda.

17

A tract. de Ecclesiasticorum reddituum origine, & iure, quòd
bonorum temporalium, seu reddituum Ecclesiasticorum,
quæ à Clericis recipiuntur, quinque genera excogitari pos-
sunt, quæ etiam à Clericis in diuersis Ecclesiæ statibus re-
cepta sunt.

Primum est rerum, seu earum præcium, quæ in primi-
tiua Ecclesia in communi Christiani ponebant, vt ex illis
tam Clerici, quàm pauperes alerentur, quæ viuendi regu-
lâ crepisse à primis temporibus Apostolorum clarè con-
stat ex actibus Apostol. cap. 4. & fusissimè refertur ab Vr-
bano Primò, in epist. de commu. Iud. & oblatione. fidel. ad
omnes Episcop. tom. Conciliorum. 1. fol. 105. Nemo enim
eorum tanquam proprium quidquam possidebat, (quam-
uis vnusquisque dominium rei suæ possideret, vt ex Act.
quinto, & ex Can. Apost. 39. quod habetur in cap. sint ma-
nifesta. 12. q. 1. non obscure colligitur. sed sua quisque pro-
pria necessitatibus Christianorum omnium communica-
bat, quod, vt commodius fieret, quas quisque possessiones,
& agros habebat, protinus vendebat, & præcium ante pe-
des Apost. ponebat: ex quo Diaconi de mandato Apost.
pauperibus, ac vniuersis Christianis necessaria ad vitam
humanam ministrabant; quam viuendi Regulam Clemès
Primus, qui sedit anno Christi 60. retinuit, prout significa-
tur in epist. sua ad Cleric. Hierosolymitan. & habetur in
can. Dilectissimis 12. q. 1. vbi sic habetur. *Consilium dantes,*

B *vestram prudentiam hortamur, vt ab Apostolicis regulis
non recedatis; sed communem vitam ducentes, & scriptu-
ras sacras intelligentes, quæ benè nouistis, adimplere sataga-
tis.* quomodo intelligi debeat eleganter, tradit Driedo
de dogmatibus varijs, & libris apocry. lib. 4. dicens: *Verum
hic sciendum est, hoc dictum esse de Apostolis, & de ijs qui
se iunxerunt Apostolorum Collegio in Hierusalena. Sed non
inde consequens est, omnes Christianos sic opportuisse facere,
quemadmodum ex eodem act. lib. patet. Indas Christianus
erat, propriam habens possessionem in Damasco, in cuius do-
mum in fertur Paulus act. 9. Petrus in domo Simonis Coria-
rij hospitio suscipitur. Lydia Philippis cum tota domo rege-
nerata domum habuit, act. 19. & Paulus Corinthijs scribit.
nunquid domos non habetis ad manducandum?* Hæc ille. In
hoc autem primo Apostolico instituto, quòd res immobili-
les venderentur, seruato præcio, eam rationem affert Mel-
chiades Papa in Can. futuram, 12. q. 1. *Quod Ecclesia non*

Variis & di-
uersis status
rerum Eccle-
siasticarum.
Primū genus
bonorum Ec-
clesiasticorum.

Primò nemo
Episcoporum
tanquam pro-
priū quodquæ
possidebat.
Act. 5.

Driedo.
Nota.
Astorum 9.
Astor. 19.

Nota.

in

Cum Apolto
li superuacua-
neam sibi iu-
dicabant, pa-
rare bona in
mobilia in iu-
dæa.
vincti in cõ-
muni de præ-
tio reum uẽ-
ditarum du-
rauit à Chri-
sto usque ad
annum 224
Onuphrio.

Epi propria
habere cõpe-
runt à tempore
Vrbani I.

Nota nullum
fuisse agentẽ
inter Christia-
nos tempore
Apostolorũ.

Secundum ge-
nus bonorũ.
Diuisio bono-
rum Ecclesiæ
in quatuor
partes.
Episcopo, Cle-
ro, fabricæ, &
pauperibus.
Marfil.
Hæc quadri-
partita diui-
sio secundum
aliquos quan-
do incipit.
Sotus.
Bañes.

Tertium ge-
nus bonorũ
Ecclesiæ sunt
oblationes.

C in Iudæa sed in gentibus futura erat, & ideo bona immobilia in Iudæa, sibi comparare superuacaneum iudicauerunt Apolto, cum ab ea discessuri essent, sed prætia, & pecunias solum parabant, ad alendas gentes. Et hæc ratio viuendi in communi de præcio rerum venditarum, durauit à Christo usque ad annum 224. vt facillè colligi potest ex verbis Vrbani Primi in can. videntes, 12. q. 1. Ex quo tempore, vt Onuphrius in vita dicti Vrbani adnotauit, communi Sacerdotum, reliquorumque fidelium consensu consulum, & probatum fuit, vt vice præcij, possessiones ipsæ, ac res immobiles, Episcopis qui Ecclesijs præsidebant, traderentur: vt sic occasio offerendi diminutum præcium (quod Ananiæ, & Saphiræ accidit) tolleretur, & plura, & certiora subsidia fidelibus communem vitam agentibus ex eorum fructibus administrarentur. Hoc autem genus bonorum siue mobilium, siue immobilium eatenus in indigentium subuentionem offerebatur, & abundè dispensabatur; vt inter Christianos nascentis Ecclesiæ planè nullus agens existeret, vt in Act. Apostolorum scribitur.

D Secundum genus est eorum bonorum, siue earum rerum, quæ non amplius in communi possidebantur, sed facta quadruplici earum sectione prima pars Episcopo, secunda Clero, tertia fabricæ Ecclesiarum, quarta pauperibus applicata est, quod tempore Syluestri Primi in tertia Synodo Romæ coacta circa annum Christi 328. ut Onuphrio placet, factum esse, Decreta in dicta Synodo promulgata, ut refert Marfil. 1. par. c. 4. testantur.

Sotus, & Bañ. putant, huiusmodi quadripartitam diuisionem cõpisse in quinta centuria à Christo, nempe tempore D. Aug. Ambros. & Hierony. sedente Simplicio, cuius extat Canon qui incipit, *de redditibus*, 12. q. 2. quem postea confirmauit Gelas. Primus, ut habetur in Can. *vobis enim*, & can. *quatuor*, eadem 12. q. 2. deinde Greg. libro 4. epistoliarum epist. 11. ad Maximianum Episcopum Siracusanũ, vt habetur Can. *cognouimus* ibidem, & in epist. Augustino Episcopo Anglorum scripta, in responsione primi Interrogatorij, vt refertur in Can. *Mos est*, ead. d. eam confirmauit.

Tertium genus est bonorum, quæ post plures annos Ecclesiæ fideles offerre cõeperunt, non in fabricæ, seu pauperum subsidium, sed in merum stipendium feruitij alicuius altaris, uel cappellæ, puta Anniuersaria, & quæ Sedi Episcopali,

A scopali, vt castra, & vassalli) relicta sunt.

Quartum genus sunt Decimæ, quæ lege Ecclesiastica ministris Ecclesiarum offeruntur, ut extra de Decimis per totum. & 16. q. 1. Can. Decimas, & sequen. Verum circa portiones, quæ Episcopo, vel Clero contingebant, varios fuisse ritus ex sacris Canonibus liquidò cognoscitur. Aliquando enim (quod glossa in Can. de his 10. q. 1. in verb. tertia, dicit, fuisse obseruatum in primitiua Ecclesia, quod tamen reprobatur Marfil. prima par. cap. 6. num. 22.) tam de oblationibus, quàm de proprijs prædijs Ecclesiarum medietatem Episcopus, medietatem Clerus accepit, Ita ex Concil. Aurelianen. in Can. Antiquos, ead. quæst. legitur. Aliquando ex parochialibus Ecclesijs, tantum tertiam oblationum, & decimarum habebat Episcopus; Ita ex Concil. Terraconen. in Can. decernimus, ead. quæst. Aliquando neque hanc tertiam receperunt, quæ reparationi Ecclesiæ applicata fuit in Conc. 2. Bracharen. cap. 2. vt Couar. notauit cap. 2. num. 9. de veterum collat. numismatum; & habetur in Can. 1. & 2. 10. q. 3. Licet videatur hæc tertia illis postea restituta, etiam sine aliquo onere reparationis Ecclesiarum in Conc. Tolet. III. vt ponitur in Can. vno, ibidem. Aliquando verò quartam habuerunt, vt ex Canon. citatis Concesso, Vobis, & Quatuor aperte colligitur. Aliquando verò vt hodie, ex parochialibus, nec tertiam partem habent, cum sint diuites, inquit Gloss. sed solum cathedratium duorum solidorum, vt in cap. primo, & in cap. illud, & in cap. inter cætera, 10. q. 3. Cathedratium verò nomen, tempore Gelasij Primi cõcepit, quod Parochi munus hoc honorarium, ultra tertiam decimarum, maiori Ecclesiæ, & Cathedrali Episcopali tribuebant, vt in c. nec numerus, & in cap. fin. 10. q. 3.

B Quintum genus est bonorum, quæ Clerici possident, vt hereditarium patrimonium, vel tanquam peculium Castrense.

Secundò supponendum est, ex Caiet. 2. 2. q. 185. art. 7. & bene (meò iudicio) quòd redditus, decimæ, & alia Episcopalia bona, tripliciter possunt iudicari, vel vt propria, vel vt communia, vel vt indistincta. His suppositis per aliquot conclusiones quæsito proposito respondendum erit.

Prima conclusio. Ex bonis patrimonialibus, & ijs quæ iure seculari, & hereditario Clerici possident, eodem vinculo quo laici, non autem arctiori tenentur elemosynas

Quantum ge-
nus bonorũ
sunt decimæ.

Circa deci-
mas variè fue-
runt portiones
assignatæ.

Conc. Aurel.

Conc. Terrac.

Cõc. Brachar.

Conc. Tolet.

Hodie Episco-
pi, neq; habet
tertiam partem
parochialium.

Nomen Ca-
thedratium, quæ
incipit.

Quintum ge-
nus bonorũ;

Caiet.
Reditus, deci-
mæ, & alia E-
piscopalia bo-
na, tripliciter
possunt consi-
derari.

Prima concl.

facere. Hac conclusio est communissima, & in terminis C
 D. Tho. dicto ar. 7. Caier. ibidem, & Sor. de Iust. & iure, lib.
 10. q. 4. ar. 1. & 2. Non enim status Episcoporum, vel Cle-
 ricorum professionem paupertatis includit, ut ex Augu-
 stino in Can. Certè 12. q. 1. habetur. Vbi D. Augustinus re-
 cantando suam sententiam, dicit, *certè ego sum qui statue-
 ram, nullam ordinare Clericum, nisi qui mecum vellet ma-
 nere, aut si vellet à proposito recedere, rectè illi Clericatum
 tollerem, ecce in conspectu Dei, & vestro, muto consilium,
 qui volunt habere aliquid proprium, quibus nõ sufficit Deus,
 & Ecclesia eius, maneant ubi volunt, & ubi possunt, non
 eis aufero Clericatum.* Imò etiam Episcopis propria con-
 ceduntur in Conc. Agatensi, & in Conc. Martini Papæ, ut
 ead. causa, & quæstione Can. Episcopi, & Can. sint mani-
 festa. Quò fit, ut cum earum rerum verum habeant do-
 minium ex ipsa rerum conditione, & natura non obligan-
 tur lege Iustitiæ superfluum earum pauperibus conferre;
 sed possunt illud retinere, vel etiam alijs pro suo arbitra-
 tu largiri.
 Hinc sequitur, quòd non dantes, minimè ad restitutio-
 nem tenentur. Vbi enim iustitia non violatur, restitutio-
 nis obligatio locum non habet; & quia, ut inquit D. Tho.
 huiusmodi res sunt dominio eorum deputatæ: vnde quã-
 uis in earum dispensatione peccare possint, ut cæteri laici
 contra debitum charitatis, vitio auaritiæ, vel prodigalita-
 tis; non tamen agent contra iustitiam, non dando pau-
 peribus.
 Secunda conclusio. Bona Ecclesiastica, quæ, ut com-
 munita à Clericis possidentur, idest, quæ Christianus po-
 pulus Clero, & Ecclesijs offert ut etiam pauperibus com-
 municentur, sine dubio pro parte pauperibus ex iustitia
 debentur. Explico conclusionem. Quando bona mobi-
 lia, vel immobilia ita offeruntur à fidelibus, ut ex his non
 solum sustentatio congrua ministrorum hauriatur, sed
 etiam ut orphanorum, viduarum, & miserabilium perso-
 narum ratio habeatur; tunc Episcopus vel distributor il-
 lius communis, ex iustitia tenetur secundum rationabilem
 portionem pauperibus illa communicare. Dico secundum
 rationabilem portionem, quando quota communicatio-
 nis incerta est.
 Probatur conclusio primò. Quia hæc bona sunt com-
 muni seruitio, & vsui deputata, igitur singularis in com-
 muni

D. Tho. Caier.

Status Episcopi, & Clerici non includit professionem paupertatis. Nota facit d. cum D. Augustini.

Episcopis, in Conc. Agate. propria conceduntur.

Corollarium.

Vbi non violatur iustitia, ibi non habet locum obligatio restitutionis.

Secunda cõcl.

Nota.

Explicatur conclusio.

Probatur conclusio primò.

munii contentis, & inclusis, debentur.
 Secundò. Quoniam cum tali onere, & conditione offeruntur, acceptantur, & recipiuntur ab Ecclesia, ergo sic distribui, & dispensari debent ab eius Gubernatore.
 Tertio. Quia illorum bonorum communium, Episcopus non est dominus, nec dominium habet, cum non sua, nec propria, sed communia sint; ergo pauperibus tenetur distribuere pro rata.
 Ex hac conclusione sequuntur sex. Primò. Quòd præcium rerum ad pedes Apost. positum, tanquam commune pro subsidio ministrorum, & fidelium egenorum ponebatur, vnde sic fideliter distribuebatur.
 Secundò. Quòd facta illa sectione bonorum immobilium Ecclesiasticorum in tres, vel quatuor partes, ut dictum est, tenebatur Episcopus, vel is cui incumbebat, illud commune sic diuidere ex iustitia, & sine fraude.
 Tertio sequitur, quòd si hodie ex legato, testamento, donatione, vel oblatione relinquatur, & detur Ecclesia, vel Episcopo ager, cum onere ut ex tertia parte fructuum illius tot pauperes quotide alantur, vel tot nobiles pupillæ matrimonio coniungantur, vel ut quotidie fiant certæ elemosynæ panis, & vini quibuscumque pauperibus, ista bona, cum dentur, ut communia ex iustitia, ita, & non aliter distribui debet. Quòd si fortè secus fiat, ad restitutionem illis, quibus debebantur, teneretur Episcopus; neque in his vllus dubitat.
 Quarto sequitur. Quòd bona hospitalis, seu præceptoris Sancti Spiritus de Saxia in Vrbe, sunt huiusmodi, id est, communia, ut ex bulla foundationis constat. Nam dempta portione præceptoris, quæ frugalem mensam, simplicem, & religiosum vestitum aliquorum famulorum sustentationem, & quædam pauca alia ad decentiam sui status facientia, complectitur; exceptisque illis quæ fratribus illius hospitalis, qui sub regula D. Augustini militant, cæterisque ministris pro illorum victu, & vestitu debentur: reliqua in cultum, & in reparationem Ecclesiarum, in infirmorum, & Hospitalis vsum, item in projectorum in fantium aducationem, in alumnorum vtriusque sexus ibidem receptorum commodum, expendi omninò debent. sub pena læthalis peccati, & restitutionis. Nec licet commendatario, seu Præceptoris munuscula, & donaria ad Magnates mittere, nisi fortè aliqua pauca, quæ suæ mensæ subtraxerit.
 C 3 Hoc

Secundò.

Tertio.

Primum corollarium.

Secundum corollarium.

Tertium corollarium.

Quartum corollarium. Nota.

Non licet commendatario Sancti Spiritus mittere munuscula ad magnates, nisi fortè sint pauca.

Hoc enim quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inueniatur.

Quintum collarium. Oblationes & bona que offerunt domui B. Virginis Lauretane, in quibus & quomodo expendi debeant.

Quintò. Sequitur quòd oblationes, & bona, quæ domui Lauretane offeruntur, debent expendi iuxta mentem, & intentionem eorum, qui huiusmodi oblationes præstât, quæ est, quòd facilius consueta, & solita onera dictæ domus supportentur, hoc est, ut cultus Diuinus splendide, & honorificentissime, maiori qua potest pompa imbi præstetur, Clericorum, & confessorum numerus competens conferuetur, fabricæ constructio impleatur, peregrinorum, & peuperum (quo ad victum) eo in loco omnimoda cura habeatur: utque Aduentæ, & infirmi, hospitali benè instructo charitatiuè in Domino recipiantur, atque curentur, & similia. Horum autem bonorum administrator si huiusmodi oblationes in alios fines conuertit, peccat, & tenetur ad restitutionem. Quoniam horum bonorum merus procurator existit.

Sextum collarium.

Sextò. Quòd quando in communi aliquo non definitur præcisè portio pro pauperibus, tunc ea mensura putandum est satisfieri præcepto iustitiæ, si fiat distributio iuxta consilium, & arbitrium prudentis viri, quod clarius inferius dicitur.

Tertia concl. Bona Abbatum & Prioratum, præsertim que in commendam dantur, non sunt propria Abbatis, sed sunt communia.

Tertia conclusio. Bona Abbatum, & Prioratum, & præsertim eorum quæ in commendam conferuntur, sunt bona, non propria Abbatis, & Commendatarij; sed communia, id est, quæ debent diuidi à Commendatario in quatuor illas partes, Abbati, ministris Ecclesiæ, pauperibus, & fabricæ, iuxta quotam in erectione, & fundatione, (si extat) vel in prouisione, & litteris Apostolicis enarratam. Patet conclusio ex serie dictarum litterarum Apostolicarum, & ex forma, & stylo Datarie, quæ præfatas prouisiones secundum tenorem dictum facit, & non aliter. Vnde sequitur, quòd Commendatarij in alios usus non expressos in Bulla fructus Abbatum consumentes, peccant mortaliter, & teneantur ad restitutionem. Quoniam datum, ut commune, non distribuunt ut debent, & quibus debent.

Nota bene.

Quarta concl.

Quarta conclusio. Bona hospitalium, seu Xenodochiorum, hospitij peregrinorum, vel redemptionis captiuorum, & similibus, pauperibus dumtaxat, vel peregrinis, aut captiuis debentur, etiam si tanquam unita, & annexa possideantur; & qui aliter illis vtuntur, peccant mortaliter, & tenentur

Ad restitutionem. Explico. Huiusmodi bona, non sunt iudicanda tanquam de mensa Cleri, uel Episcopi, nec illorum usus applicanda sunt, sed vñbus destinatis in fundatione, vel in eorum defectum alijs pijs vñbus illis proximioribus, arbitrio ordinarij, cum duobus senioribus de Capitulo. Ita in terminis extant decreta Trid. Concil. sess. 7. cap. vlt. & sess. 25. cap. 8. Quod idem prius in Conc. Viennens. à Tridentino renouato sancitum fuerat, ut haberetur in Clement. Quia contingit, de relig. domibus.

Explicatus conclusio.

Conc. Trid. Conc. Vienn.

Et aduerte, quòd non solum id præcipitur, & mandatur (quòd obligationem sub mortali inducit) sed etiam ibidem declaratur, prædictos nihilominus, etiam ad fructuum restitutionem, quos contra ipsorum hospitalium constitutionem perceperunt, in foro conscientie teneri. Imò Synodus eadem Tridentina iniungit Episcopis per censuras Ecclesiasticas, & alia iuris remedia ut cõpellant administratores cuiuscunque ordinis, religionis, & dignitatis, etiam si laici fuerint, ad munus hospitalitatis actu exercendum.

Est quoque hæc doctrina in terminis D. Tho. 2. 2. q. 185. ar. 7. & Caiet. ibidem, & Sot. de iust. & iure lib. 10. quæst. 4. ar. 3. concl. 1. Nec vllum habet contradictorem. Quoniam hæc bona sunt propria pauperum, ergo illis debita, & destinata: quibus, & non alijs ius competit habendi, petendi, illis fruendi, & utendi.

D. Thom. Caiet. Sotus.

Quinta conclusio. Episcopi, & Clerici, non tenentur de lege iustitiæ facere elemosynas ex bonis, quæ eis competunt ratione portionis sibi adiudicatæ, & eorum, quæ in diuisione (pro tempore illis facta) contigerunt. Conclusio hæc est D. Thom. 2. 2. q. 185. d. ar. 7. in corpore illis verbis de his autem, quæ sunt specialiter suo usui deputata: & probat. Quoniam eorum eadem est ratio ac de proprijs, & hæreditarijs bonis; sed de illis non tenentur ex lege iustitiæ, de superfluo, præsertim in communibus necessitatibus, ergo nec de his.

Quinta concl.

D. Tho.

Addit S. Tho. quòd per immoderatum affectum, & usum, peccant quidem si prædicti sibi immoderata retineant, & alijs non subueniant, sicut requirit debitum charitatis. Vnde trahitur argumentum, quòd non dantes superfluum de huiusmodi bonis, contra charitate agant non contra iustitiam; & probatur idem quadruplici ratione.

Nota.

Prima. Quia hæc bona, sunt eorum propria, non communia

Probatur quadrupliciter.

munia, ergo ex iustitia non obligantur dare illis, quibus nullum ius competit.

Secundò. Secunda quòd fructuum illius portionis Clerici uerum, directum, & utile dominium habent, ergo ad libitum sine læsione alicuius iustitiæ erogare possunt, nec ad ullam restitutionem tenentur, & est ratio Caiet. in 1. Comment. dicti ar. 7. in fin. Cuius uerba sunt hæc. *De portione uero sua si abutitur, non tenetur restituere, sicut nec cum abutitur proprijs, quoniam simile est iudicium de utriusque.*

Tertiò. Tertia. Quoniam hæc bona sunt principaliter attributa usibus, & sustentationi ministrorum, ut scribit S. Thom. quodli. 6. q. 8. ar. 12. ad tertium. In quibus bonis non committitur peccatum nisi per abusum. Vnde non tenetur quis ad restitutionem, sed solum ad pœnitentiam peragendam.

Quartò. Quarta. Peccatum contra iustitiam consistit in ipsius rei conditione, dum scilicet usurpat sibi quis quasi rem propriam, & in suos usus conuertit id, quod est alterius, peccatum autem contra charitatem contingit ex inordinato modo utendi re, quæ in partem suam propriam cedit. Ita D. Tho. in eod. quodli. in corp. Atqui in casu nostro secundum contingit, non primum, ergo.

Sexta conclusio. Quando bona Ecclesiastica sunt indistincta, id est, quando in mensa Episcopali nõ inueniuntur onera pro pauperibus, vel fabrica imposita, ita ut nec ad illos neque ad hanc relationem habere videantur, vel quando annuus redditus distinctus à præbendis Clericorum, & redditibus hospitalium (ut hodie communiter accidit,) relinquatur Episcopo dispensandus, tunc iuxta duas Conclusiones sequentes iudicandum erit. Et quamuis D. Tho. rem metiatur iuxta modicum defectum, vel excessum dispensatoris, & iuxta fidem dispensationis; tamen rem intimius considerando cum Caietano, procedendum erit cum distinctione sequenti conclusione tradenda, quo timorata conscientia tutiores quidem, sed minus scrupulosa reddantur. Vnde sit.

Septima conclusio. Quando mensa Episcopalis est tenuis, nec pingues habet redditus, aut quando sunt ita mediocres, quòd pro Episcopi subsidio sufficiunt, & parum abundant, tunc censenda sunt bona illa, ut propria, & pro Episcopi sustentatione principaliter, quasi illius præbenda tradita, & assignata. Vnde si superflua aliqua sunt, non tenentur

Peccatum contra iustitiam in quo consistit.
Peccatum contra charitatem, in quo consistit.
D. Tho.
Sexta conclusio.

Nota.
Caiet.
Septima conclusio.
Quando mensa Episcopalis est tenuis, tunc iudicanda sunt illa bona ut propria, & pro Episcopi sustentatione.
Corollarium.

A nentur huiusmodi Episcopi tradere pauperibus, nec ad restitutionem illis: nec alij si accipiant, Ecclesiæ obligantur. Est doctrina Caietani ibidem in solutione primi dubij, & S. Thomæ in solutione ad secundum. Et probatur.

Quoniam euidencia facti constat, ex tali mediocritate, vel tenuitate principaliter ad usum Episcopi ea bona attributa esse ut propria; *Natura autem proprij boni* (ut inquit ibidem Caietanus in solutione secundæ quæstionis) *excusat non dispensantem superflua à vinculo restitutionis.*

Ex hac conclusione sequuntur duo. Primum, quòd mensa Episcopalis quæ non excedit mille aureos, quales sunt multæ in Italia, crederem, saluo meliori iudicio, debere iudicari congruam præbendam, seu portionem pro Episcopo principaliter ad sui, & eius status dicentiam, & conseruationem. Quod patet euidentiùs ex Concilio Tridentino cap. 13. sess. 24. §. adhuc in posterum, ubi decernitur, ne pensionibus vllis, aut reseruationibus fructuum grauentur omnes illæ Cathedralis Ecclesiæ, quarum redditus summam ducatorum mille, & parochiales, quæ summam ducatorum centum secundum verum annum valorem non excedunt. Iudicarunt Patres illi in Synodo, prædictam summam necessariam esse ad sustentationem Episcopi, & hodie vix cum ducentis supra mille frugaliter vita Episcopi peragi potest, ut experientia ipsa docet.

Secundò sequitur. Quòd illud parum quod superabundaret ex huiusmodi mensa, non tenetur quis est iustitia pauperibus in communibus necessitatibus erogare. Quoniam hoc, ut proprium iudicatur,

Octaua conclusio. Quando mensa Episcopalis, vel præbenda clericalis est admodum pinguis, tunc tenetur ex iustitia superflua statui, pauperibus etiam in communibus necessitatibus constitutis erogare.

Probatur conclusio. Quoniam ea bona censentur, ut communia, ergo ut communia dispensanda sunt, & non retinenda.

Secundò ex ratione D. Tho. in corpore ar. 7. *Quia hæc bona commissa, & credita sunt tanquam fideli dispensatori:* Quocirca cum bonæ fidei repugnet si non dispenset ea secundum usus proprios, & deputatos; hinc est, quòd sibi illa retinendo, uel in prophanos usus distrahendo, peccat mortaliter, tanquam malus seruus, & infidelis dispensator, & ad restitutionem teneatur, violans præceptum iustitiæ.

Tertiò

Caiet.
D. Thom.
Probatur conclusio.

Nota nã proprij boni excusare aliquem ne dispenseat superflua ex Caiet.
Primum corollarium.

Conc. Trid.

Secundũ corollarium.

Octaua cõcl.

Probatur conclusio.
Primò.

Secundò.
Ex D. Tho.

Tertiò. ex D. Tho.

Quartò. Episcopus est Pater pauperum.

Quintò. ex D. Tho.

Ult. probatur.

Nona concl. De quibus non teneatur Episcopi & alij Ecclesiastici erogare superflua in pauperibus, nisi in casu.

Multa dñia temporalia annexa sunt cathedralibus Episcopalis. Constantinus, & Theodo-

Tertiò. Talis Episcopus est vere defraudator alienæ rei, ergo peccat, & tenetur ad restitutionem. Est argumentum D. Tho. in quodlibet. d. ar. in solutione ad tertium.

Quartò. Quia Episcopus est pater pauperum, & vt tali, id est vt patri, & procuratori egenorum, possessiones amplæ, & redditus abundantes relinquuntur. Est argumentum Caiet. in solutione secundæ quæstionis. *Possessiones, inquit, legate, aut donata in tanta abundantia Ecclesiæ Cathedrali proculdubio credendum est, quod, vt Patri pauperum Episcopo credita sunt. Ideo enim Episcopis data sunt, quia oculata fide perspiciebatur, eos esse patres pauperum: & hac videtur fuisse, ratio tanti augmenti.* Hæc Caietanus & benè.

Quintò. Quia ex decimis tenentur Clerici partem cedere in usus pauperum. S. Tho. 2. 2. q. 87. ar. 1. ad quartum. & ar. 4. ad quartum. Iniqua enim esset lex decimarum in nouo testamento, si ultra honorabile stipedium ministrorum Ecclesiæ, tanta rerum affluentia uni deputaretur, cum damno totius populi, nisi in sustentationem pauperum per eos tanquam illorum procuratores dispensarentur, igitur multò magis de alijs bonis Ecclesiasticis; sed de hoc inferius in 14. concl.

Ultimo probatur conclusio irrefragabiliter ex sacris Canonibus. ex Can. res Ecclesiæ, 12. q. 1. Can. Episcopus. Can. præcipimus ibidem, & ex Can. sin. 16. q. 1. & secundum sensum huius conclusionis benè currunt omnes rationes Nauarri in Apologia de redditibus Ecclesiæ. q. 1. monit. 24. 25. 26. & 27. & in suo libello de reddi. Eccles. q. 1. num. 17.

Nona conclusio. Ex bonis, quæ temporali dominio, & titulo possident Episcopi, uel alij Clerici, ut Castra, Ciuitates, Vassallos, & huiusmodi, de superfluo inquam honorum bonorum non obligatur Episcopus ex iustitia facere elemosynam, nec tenetur ad restitutionem, nisi in illis casibus, in quibus secularis tenentur. Explico. Multe iurisdictiones ciuiles, multi Vassalli, Comitatus, & Vrbes cathedralibus Episcopalibus in eorum decorem, & ornamento, & in pium populorum regimen relictae sunt.

Testis est Constantinus, & Theodosius, & multi alij Christiani Reges; Testes sunt sedes Episcopales Angliæ, & Germaniæ, & plerèq; in Italia, quæ à multis Regibus, & Imperatoribus munificentissimè Ciuitatibus multis,

Ca-

A Castrisq; firmissimis liberali manu exornatae sunt. Quod factum Melchias Papa in Can. futuram 12. q. 1. & egregiè D. Augustinus in eplst. 50. ad Bonifacium, & homil. 6. super Ioan. commendando Constantini Religionem, approbant, & confirmant.

Qua in re turpiter lapsus est Vuicleph, qui Constantino uitio vertebat, quòd Ecclesiam tam amplis donationibus locupletasset, vt in Bulla Leonis X. habetur, & refert Tho. Valden. tom. 1. lib. 4. q. 39. De donatione Constantini. Lege Zonaram in principio vitæ Constantini Magni inter Bizantiæ. historias, & Iuonem Carnutensem Episcopum, in suo Decreto titulo de primatu Romanæ Ecclesiæ cap. 49. Gratianum, ca. Constantinus, d. 96. Augustinum Steuchii de donati. Constantini contra Vallam, Platinam in Vita Syluestri, Restaurum Castaldum tract. de Imper. c. 61. & plerosque alios. Ex his inquam bonis, non tenentur Episcopi vt dictum est, nisi in maximis Ecclesiæ, & Reipub. necessitatibus, & hoc ex consensu Sedis Apostolicæ, superflua uerò ex his, licet retinere, & congregare, etiam habendo thesaurum pro defensione Ciuitatis, pro exercitu parando, & similibus.

B Et probatur. Quoniam hæc bona principaliter data sunt in honorem Ecclesiæ, in auctoritatem Cathedrae & pro communi bono ipsius Domini, secundario uerò, vt exinde elemosynæ fiant pauperibus. Hæc Caiet. ubi supra, quem sequitur Soto, libro 10. de Iust. & iure. q. 4. ar. 3. con. 4.

Decima conclusio. Licet, & laudabile est aliquando, nempe cum nõ imminet necessitates, pauperibus de his quæ supersunt ex prouentibus Ecclesiæ, possessiones emere, vel in thesauro recondere pro utilitatibus Ecclesiæ, & pauperum necessitatibus futuris, & ad redditus Ecclesiæ ampliandos. Est hæc conclusio D. Tho. 2. 2. q. 185. art. 7. in solutione ad quartum. Verum subiungit, quòd si necessitas imminet pauperibus erogandi, non licet retinere, & congregare, sed hæc cura in futurum conseruandi superflua, in ordinata erit, dicente Dño: *Nolite cogitare de crastino.*

Caietanus optimè notat ibidem, eos qui pauperes, puellas nobiles, & tot pauperes Ciues, pupillos, Viduasq; ponunt, & magnis fabricis, vel augendis Ecclesiarum prouentibus tam laudabiliter, vt credunt, operam dant pauperibus tabescentibus, & vtinam non arcescentibus, grauissimè peccare: & ita credo.

Vnde-

huic multas Ciuitates, & terras dederunt Ecclesiæ. D. Aug.

Impius Vuicleph hereticus vitio vertebat Constantino, quòd multas terras Ecclesiæ concessisset. Tho. Valden. Zonar. Aug. Steuch. Platina. Restaurus Castal.

Probatur conclusio.

Caiet. Soto.

Decima cõcl.

Nota.

D. Tho.

Math. 6.

Vndecima conclusio.

Vndecima conclusio. Ex bonis licite acquisitis per Clericos etiam per fructus beneficiorum non tenentur de superfluo pauperi in communi necessitate posito ex iustitia facere elemosynam. Est dictum S. Tho. in quodlib. 6. q. 8. ar. 12. & prebat, *Quoniam recte acquiritorum, sicut bonorum patrimonialium, Clericus est vere Dominus.* Vnde quo ad conditionem ipsius rei, potest suo arbitratu re sua uti, neq; ex hac parte peccatum accidit; potest autem accidere peccatum ex inordinato modo vtendi.

Concl. est D. Tho.

Nota.

Duodecima conclusio.

Duodecima conclusio. Ex bonis, & ex fructibus; qui pro decentia status Clerici, arbitrio boni viri adiudicati sunt, si quis aliquid sibi subtrahit, non tenetur ex iustitia elemosynam facere, sed potest illud ad libitum, in licitis tamen expendere, nec tenetur ad restitutionem. Est doctrina S. Tho. 2. 2. q. 185. art. 7. ad secundum. Verba eius sunt hæc. *Si de eo, quod vsui Episcopi, vel alicuius Clerici est deputatum, velit aliquis sibi subtrahere, & consanguineis, vel alijs dare, non peccat, dummodo moderatè illud faciat, in quo alias esset peccatum contra charitatem.* Ita Caiet. ibidem in annotat. responsionis ad secundum; *de deputatis (inquit) suo vsui, potest Episcopus pro suo libitu dare.* Legendus est. Maior. in 4. d. 24. q. 17. Adria. 4. q. 12. & quodlib. 6. ar. 12. Nauar. de redditu Ecclesi. q. 1. moniti. 43.

Concl. est D. Tho.

Caiet.

Maior. Adria. Nauar.

Conclusio decimatercia. Quid sit dicendum de decimis.

Decima datur non solè pro vsu ministrorum, sed et pro subuentione pauperum. D. Tho. D. Aug. Nota dictum Augustini de decimis.

Hofstien.

Decimatertia conclusio. De decimis quæ à Clericis recipiuntur, eadem distinctione vtendum est. Nam qui medicres habet decimas, vt proprias possidet, & potest, si paruum quid superest retinere; si verò amplas & copiosas recipiat, iusta lege tenetur eas pro rata pauperibus erogare. Decimæ enim in lege Euangelica non solum pro vsu, aut victu ministrorum dantur, sed etiam pro vsu pauperum, vt sæpè D. Tho. in 2. 2. q. 87. de Decimis ait. & D. Aug. expressè dicit, habeturque in can. decimæ. 16. q. 1. vbi dicitur, *Decima etenim ex debito requiruntur, & qui eas dare noluerint, res alienas inuadunt, et quanti pauperes in locis suis, ubi ipse habitat, illo decimas non dante fame morui fuerint, tantorum homicidiorum reus ante aterni iudicij tribunal apparebit, quia rem à Deo pauperibus delegatam, suis vsibus reseruauit.* lege tex. in cap. tua nobis, & tex. in cap. ex transmissa, & tex. in ca. cum non sit de Decimis, Hofstien. in summa de Decimis. §. 1. & Panormi. in d. cap. non est; qui dicunt decimas prædiales, personales, & mixtas illam habere legem, vt præter sustentationem ministrorum, egen-

Agentibus erogentur. D. Hieronymus in cap. reuertimini. 16. q. 1. *Deum dicit in pauperibus defraudari si non recipiant elemosynas, eò quod Decima, & primitia sunt Dei possessiones.*

D. Clemens Papa. lib. 2. constit. Aposto. cap. 19*. hæc verba scribit. *Homo Dei, idest Episcopus, quæ ex decimis, & primitijs secundum mandatum Dei dantur, recte dispenset orphanis, viduis, afflictis, & peregrinis agentibus, ut qui habet Deum harum rerum rationem reposcentem. & paulò post: Impartite ergo Episcopi, cum iustitia omnibus indigentibus, & vos utimini bonis Domini, sed non abutimini; edito ex eis, ne soli ea deuoretis, quin potius communicate cum agentibus, & declinate offensionem Dei.* Et in lib. 8. ca. 39. scribit hæc verba. *Etiã præcipio, decimas offerri ad victum reliquorum Clericorum, Virginum, Viduarum, & eorum, qui sunt paupertate oppressi.* Et lib. 2. cap. 39. *Dabis Episcopo iuxta tua. Te enim dare oportet; illum verò distribuere tanquam œconomum, & dispensatorem rerum Ecclesiasticarum.*

Sexta Synodus relata in can. Apostolicos, 12. q. 2. decernit, huiusmodi decimas, seu redditus ob escam pauperum, ob peregrinorum sustentationem, & ministrorum utilitatem esse. Et Simmacus Papa in can. Indigné, ead. cau. & quæstione anathematizat illum, qui bona huiusmodi in malos vsus impendit, & quod pauperum substantiam contra fas dispergit. Id quoque ratione comprobatur. Vocantur enim Episcopi dispensatores, seu Oeconomi, vel actores rerum Ecclesiasticarum. Ita Apostolica constitutio vocat illos lib. 2. cap. 24. cum ait; *Vos Episcopos oportet, non magnas impensas facere, neque donis Dei tanquam alienis, sed tanquam proprijs Dei vti, vt bonos Oeconomos, siue dispensatores Dei decet.* Deinde subiungit: *Sumat ergo Episcopus alimenti quantum sufficiat, in indumentum quantum honestati, et necessitati conueniat.* Item cap. 35. *Dabis (inquit) Sacerdoti, quæ ei debetur primitias aræ, torcularis, & oblata pro peccatis. Tibi enim conuenit, vt largiaris; illi verò tanquam Oeconomo, & administratori rerum Ecclesiasticarum, vt dispenset, caue tamen, ne Episcopum ad rationem voces, neque dispensationem eius obserues: quomodo, aut quibus, aut vbi vtrum bene, an secus; habet enixa ratiocinatorem Deum, qui hanc illi Oeconomiam, siue dispensationem in manus tradidit.*

Deus in pauperibus defraudatur si non recipiat elemosynam, ex D. Hieron.

*24. D. Clemens Papa de decimis dispensat.

Sexta Syno. Decima deputata etiam sunt propter pauperes.

Episcopi sunt economi pauperum.

Iusti-

Iustinian.

Iustinianus in Authen. 3. inquit, Si agentes à Patriarcha, aut à reliquis Clericis defraudati fuerint. Oeconomi indemnitatem præsentent, quod sine restitutione fieri nequit. Huc faciunt loca sacrae scripturae, & præsertim Ezech. Prophetæ, clamantia contra pastores, quod per immoderatos vsus bonorum Ecclesiasticorum, legem Iustitiæ violantes; quod Gregi tribuendum erat, in suos vsus seipfos, idest, voluptuosos suos affectus pascebant, dicens: *Ue Pastores Israel, qui se ipsos pascebant &c.* Neque hoc in loco redarguitur. Pastor, quod de lacte gregis manducet, vel se de lana ouium vestiatur. *Quis enim* (inquit Apostolus) *pascat Gregem, et de lacte eius non manducat?* Sed exprobratur, quod lac gregis, vt insatiabilis deuorat, & quod de earum lana vestiatur, hoc est, plus æquo in cibos, & in indumenta sibi assumat. Id significat, *Lac comedebatis, & lana cooperiebamini, & illud semetipfos pascebant Pastores; Gregem autem meum non pascebant.* Cuius sententia summa est, quod Gregem indigentem pasto necessario defraudauerint, & immoderatos sumptus in proprios vsus fecerint, quod maximam esse iniustitiam declarat Dominus, dum paulò post dicit, *Visitabo oues meas, et pascam eas in iudicio:* quo verbo exprobrat Pastoribus eorum iniustitiam.

Ezech. 34. a.

1. Corint. 9. a.

D. Isidor.

Franc. Turria.

Quis pauperes in die iudicii clamabunt ad dominum, & quid dicent. Nudi quid dicent. Aegroti quid clamabunt. Pupilli quid exponent. Vidua quid narrabunt. Carcerati, quid miserabunt. Calamitas quid iudicii exponent.

Denique comprobatur hæc conclusio dicto aureo Isidori Pelusiani, eruditissimi, & sanctissimi Patris Graeci, ante annos propè mille, & ducentos, in epist. ad Pallad. Diaconum de iudicio in Episcopos huiusmodi futuro scripta, quam latinè interpretatur doctissimus Franciscus Turrianus in sua epistola ad Episcopum Leodicoensem. *In altero seculo pronuntiabitur contra eum à Iudice incorrupto in illo horribili tribuna i, cum clamabunt esurientes his vocibus. Nos quidem neque cibos ad necessitatem Natura ab hoc accepimus; hic verò delictis perflueris, & opes congerens, reliqua in honores splendidos insumpsit. Nudi dicent, Durior hic, et difficilior, quam hyems nobis fuit, aegroti grauior ipsa aegritudine extitit. Pupilli nullum patrocinium ab eo tulimus. Vidua, non attulit nobis consolationem. Inclusi in carcere non stillauit in nos lachrymam compassionis. Calamitosi, non porrexit nobis manum subleuationis, et (vt summam dicam) cum omnes, quorum est Episcopus ordinatus in eum clamauerint, Quid facturum existimas esse Iudicem incorruptum? An non grauius puniet, quem nec honor fecit meliorem? Omnibus sane liquet, ita fore. Si quis verò*

A verò non credit pronuntiationem sententia in Euangelio legere potest. Diuidet, inquit, eum, et partem eius cum infidelibus ponet. Hæc ille.

Iudicij Christi sententia.

Accedat postrema ratio. Quòd in hoc (inter cetera) Clerici legis Euangelicæ, à Leuitis Iudæis distinguntur, quòd istis incumberet onus subueniendi pauperibus, cum procuratores, & actores pauperum sint constituti à Domino; illis verò nequaquam, cum pauperibus statim decimæ assignatæ essent; quòd si ex iustitia id præstare debeant, magna cura, & sollicitudine illis opus erit; ex qua apud Deum, & Ecclesiam sponfam eius, supremam laudem reportent. Et sicut voluit Dominus, quòd tribus Lauitica nihil possideret in terra, quam eis Dominus diuisit; præter dona Deo oblata pro tabernaculi ministerio. Sic voluit, vt Clerici legis Euangelicæ, ea excellentia, & perfectione præditi essent, vt præter ea, quæ ex bonis Ecclesiasticis ad victum, vestitum, & vitam necessarium, & decentem sufficeret, nihil de reliquo, tanquam proprium, more, & lege secularium possiderent; sed eorum æconomi, & ministri essent ad pauperum subuentionem. Qui exactius rem hanc perscrutari voluerit, legat Nauar. in Apolog. libro de reddit. Eccles. q. 1. moni. 21. & Dom. Franciscum Turrian. ferè per totum in sua præclara epist. de hac materia, & Sot. loc. cit. ar. 3. in fi. Vbi reprehendit opinionem Caiet. tanquam nouam, & in parte à D. Thoma alienam: Verum eius argumenta non euacuat, existimatq; etiam ex Decimis non titulo Iustitiæ, sed tantum misericordiae pauperibus communicandas esse: Verum scriptura, Canones Apostolici, Sancti Patres, & rationes efficaces, clamant contra Sotum.

Vltima ratio.

Tribus Leuitici comparat Clericis legis gratia & quæ bona possidere debeant.

B Vltima conclusio. Episcopi, & Ecclesiastici de superfluo tenentur maiori vinculo charitatis facere eleemosynas, quam laici, etiam in communibus necessitatibus. Explico. Quamuis ex iustitia non semper obligentur, vt dictum est, obligantur tamen ob præceptum misericordiae. Hanc conclusionem satis copiosè probant Sot. & Bañ. locis citatis, & nos in q. 1. huius secundæ disputationis, sufficienter veram esse ostendimus, & ratione status, & ratione officij Episcopatus, cuius finis est perfectionem Christianæ vitæ exercere. Illud unum tamen addendum est, tam intimum, & necessarium esse officio Episcopali providere omnibus egentibus quæ necessaria eis sunt, ut si non habeant

Nauar. Franc. Turri. Sotus.

Contra Sotum multa dicuntur.

Vlt. conclus. Episcopi & Ecclesiastici tenentur de superfluo facere eleemosynas maiori vinculo quàm Ecclesiastici. Explicatur conclus. Sotus. Bañ. Nota.

Episcopus si
nō habet vn-
de pauperib.
eleemosynas
faciat, quid
facere deat.

Apostoli,
pauperibus,
& egenis, ne-
cessaria cura-
bant.

Corollarium.
Ex Bañes, &
Soto.

Ratio dicti
ex Soto.

Ratio dicti
ex Bañes.

Nota.

Obligatio E-
piscoporum
Hispania ad
faciendas ele-
emosynas est
maxima, quia
pinguis sunt
eis redditus.

beant ad tribuendum eis, secundum Apostolicam consti-
tutionem, Episcopi ab alijs petere debeant. Sic enim ait
Apostolica constitutio, lib. 4. cap. 8. *Idcirco accepisti datum
Leuitarum oblationem populi, ut suppetat vobis, & agentibus,
& non cogamini accipere ab iniquis.* Et paulo post. *Sin
vero datum non sufficiat, denuncia fratribus, & collectam
fac, ad ministrandum orphanis, & viduis in iustitia.* Hoc
ipsum Sancti Apostoli, quorum Episcopi sunt successores,
suis factis eos docuerunt. Paulus in epist. ad Galat. scripsit
sibi, & Barnabæ dexteram datas esse societatis, ut pauperum
memores tantum (inquit) essemus. Quod ipsum sollicitus
fuit facere B. Petrus, Iudæis dispersis per Pontum, Gala-
ciam, Cappadociam, Bithiniam & Asiam, vt in sua priori
epistola scribit; nō solum se spiritualia populis ministrasse,
sed ægentibus necessaria ad vitæ usum procurasse: quem-
admodum D. Paulus à Hierosolymis profecturus ad gen-
tes, Illiricis plagis peragratis, non modò ægribus spiritua-
lia, sed etiam corporalia subsidia ministravit.

Ex hac conclusione sequitur vnum, quod Bañ. optimè
adnotauit, & Soto. in conclus. 3. art. 4. uidelicet, quod non
potest determinari, vel taxari pars aliquota Episcopis, qua
data in eleemosynas, non teneantur vterius de reliquo
eleemosynas dare. Ratio Soti est. Quoniam cum præ-
ceptum huiusmodi misericordie sit, vt de superfluo fiat:
superfluum autem respectu status, tam possidentis, quàm
indigentis veniat existimandum; ideò iudicio prudentum
relinquitur id definiendum; pensata cum quantitate pro-
uentuum, tum pauperum indigentia, ac temporum cala-
mitate, quæ tria rigorem præcepti in facti contingentia
augere possunt. Ratio Bañ. est. Perfectio status Episco-
patus, qui in præcepto eleemosynæ exercendo nullam li-
mitationem admittit, vt si opus fuerit, teneatur, & vitam
propriam, & substantiam omnem pro salute animarum
impendere. Et concludit: *(Cum in communibus necessitati-
bus viduarum, & orphanorum, super intendere debeat Epi-
scopus) neminem illorum esse in statu salutis, nisi notabiles
eleemosynas pro facultate substantia faciat.*

Episcopis Hispaniæ, qui amplissimis Ecclesiarum red-
ditibus fruuntur, quartæ partis fructuum onus in eleemo-
synas tempore communiū necessitatum imponit. Sotus,
his qui duo, tria, & quatuor millia ducatorum in redditibus habet,
quintam, uel saltem sextam partem in pauperes refundere
neces-

A necessarium arbitratur; qui uerò uiginti, aut triginta mil-
lia, maiorem partem esse ab ijs dandam. Sed hæc nos relin-
quamus humanæ prudentiæ, sicut etiam prudentiæ, & fi-
dei dispensantis committenda est determinatio, quando,
seu quibus necessitatem patientibus, sit de superfluo dan-
da eleemosyna. ut ait S. Tho. in d. quod li. 6. q. 8. ar. 12. ad pri-
mum. *Unde si bona fide det, quando sibi uidetur expedire,
immunis est a peccato; alioquin (inquit) mortaliter peccat,
nec semper peccat quotiescumque non dat pauperi, qui super-
fluum habet, sed quando necessitas imminet,* ibidem. S.
Tho. Minor tamen necessitas requiritur ad superflua ero-
ganda, quàm ad omnia exhibenda; quod totum ratione
uniuersali determinari non potest, sed pro hic, & nunc hu-
manæ prudentiæ committitur, ut dictum est.

Ex his iam satis abundè demonstratum est, quomodo,
quando, & quibus debeat superfluum erogari. Nunc argu-
mentis in principio huius articuli factis respondeamus.

B Ad primum respondeo. Quod Ecclesiasticus, sicut & se-
cularis quilibet, est verus dominus propriæ portionis bo-
norum patrimonialium, & eorum, quæ sibi subtrahit ex
decentibus ad statum; & similiter eorum, quæ iure hære-
ditario vel donatione, intuitu personæ suæ, & eorum quæ
propria industria acquirit: ex quibus omnibus non ma-
iori vinculo obligatur, quàm laicus ad eleemosynas facien-
das. At ex alijs bonis Ecclesiasticis non solum ex maiori
vinculo charitatis, sed etiam ex iustitia ad eleemosynas fa-
ciendas tenetur.

Ad secundum dupliciter respondetur. Primò negàdo
maiorem. Nam aliquando, & à quibusdam personis, pu-
ta Ecclesiasticis, debetur ex iustitia subsidium eleemosynæ,
vt dictum est.

Secundò negatur minor. Immo (vt Bañes dicit) tale
præceptum vnumquemque obligat ad plura, vel pauciora
secundum conditionem sui status.

Ad tertium iam responsum est, superfluum laico extra
graves necessitates esse illi vt proprium, & sic licitè reti-
nendum. Superfluum uerò Clerico, non esse suum, sed
erogandum. Qui uerò carent superfluo, ad nihil tenentur.

Ad quartum iam dictum est. Quod Decimæ non so-
lum institutæ sunt ad sustentationem ministrorum Eccle-
siæ; sed etiam ad alimoniam pauperum, quibus debet de
domo Dei protuleri, vt dicitur Malach. 3. *Inferre omnem*

D decima.

Quantum de-
beant Episco-
pi dispensare
in pauperes,
humanæ pru-
dentia relin-
quitur.
D. Tho.

Non semper
peccat q. nō
dat pauperi
superfluum,
sed cum non dat
imminente ne-
cessitate.
D. Tho.

Ad primum
respondetur.

Ad secundum
respondetur
primò.

Respondetur
secundò.
Bañes.

Ad tertium.

Ad quartum.

Malach. 3.

D. Tho.

Ex pitantijs, vel manualibus promissis, vel exequijs defunctorum illis datis, non tenentur facere magis elemosinas quàm de proprijs.

Nota. Caiet. Qñ redditus sunt pingues, existimadum est, portionem pauperum incorporatam esse cum bonis Episcopum, & sic tenentur Episcopales illis pauperibus subuenire. Sotus non approbat dictum. Nota. Dubium.

Solutio. Ratio solutionis.

Nauar. Franc. Sarm. Soto. Marfil. Arch. Archidia. Panormit.

decimationem, ut sit cibus in domo mea, ut in citato articulo decimo ad primum dicit S. Doctor. & 2.2. q. 87. ar. 1. ad quartum, & art. 3. ad primum, & art. 4. ad quartum. Ex pitantijs verò, seu victualibus, vel manualibus quæ illis pro missis, vel exequijs defunctorum manualiter dantur, non tenentur magis, quàm de proprijs.

Ultima pars illius argumenti, petit illam difficultatem, an cum hodie confuse sint illæ quatuor partes, apud quem portio illa pauperum remanserit? Num apud Episcopum?

Caietanus optimè (meo iudicio) rem decidit: quòd *quando redditus sunt pingues, existimandum est portionem pauperum confusam, et incorporatam esse portioni Episcopali; & sic tenetur diues Episcopus de iustitia pauperibus subuenire, sicut etiam fabrica Ecclesie. Quamuis Soto hæc resolutio non ardeat.*

Sine ratione tamen. Addit Caietanus, quòd *in casu necessitatis pauperum, posset portio Ecclesie fabrica non multum indigentis, quando separata reperitur pro pauperibus, qui fabrica vine sunt, dispensari.*

Hic quæreret aliquis cum Soto, an qui possidet bona Ecclesie in titulum seculariæ transmutat, ut sunt Tertie Regiæ, & multa bona templariorum, quæ dominis secularibus adiudicata sunt, iureque successione ab illis possidentur, sit obligatus de iustitia pauperibus pro illorum portione aliàs debita, vel solita? Et responsio datur negatiuè. Quoniam totum illud ius Ecclesiasticum, quod illis rebus inheret per translationem illam rerum, suppressum à Papa, & extinctum fuit: & totum ius, quod conuenit pauperibus ad Decimas, positium, & Ecclesiasticum est, & bona illa per Papæ dispensationem libera ab omni onere Ecclesiastico effecta sunt.

Longam quæstionem absoluiimus, quamuis illa pro dignitate à nobis tractata non sit. Nec enim intentio nostra fuit perquirere diligenter, penes quem bonorum Ecclesiasticorum dominium resideat, an penes Deum, Ecclesiã, Episcopos; Christum, vel pauperes? Qui aut hanc alterationem, (quæ certè grauissima est) cognoscere desiderat, legat Nauarrum copiosissimè hanc rem tractantem, in suis libris de redditibus Ecclesiasticis, super cap. fin. 16. q. 1. & Franciscum Sarmiento, Sotum, Marfil. Archiepisc. Salernitanum, in suo lib. de Ecclesiasticorum reddituum origine, & iure iam citato, par. 3. Archid. super cap. statutum §. assessorem

A assessorem de rescript. lib. 6. & fusius in cap. Episcopi de rebus proprijs, vers. de fructibus, 12. q. 1. Panor. cap. cum esses de testa. Geminian. in cap. presenti de off. ordi. Thomam Valden. tom. 1. lib. 4. cap. 42. & seq. Turrecr. in cap. videntes 12. q. Alex. de Ales. 3. par. q. 36. membr. 5. art. 2. & Ricar. in 4. d. 45. art. 3. q. 1. & plerisque alios, quos non est necesse enumerare. Nos iam ad tertiam, & vltimam huius disputationis quæstionem accedamus. In qua quærendus est modus, quo elemosyna suum effectum spiritualem fortietur.

Tho. Valden. Turrecr. Alex. Ales.

Ricar.

QVAEST. TERTIA.

An elemosyna det gratiam ex opere operato?

B

V ERITUR hoc in loco, an elemosyna remittat peccata ad modum, quo sacramenta? Et id quod maximam facit difficultatem sunt aliqua loca scripturæ sacræ, & Sanctorum, quæ tam altissimè effectus, & utilitates elemosynæ efferunt, & extollunt ut videantur dicere, eam solam sufficere ad salutem. Ita Eccles. 3. *Ignem ardentem extinguit aqua, & elemosyna resistit peccato;* Dan. 4. *Peccata tua elemosynis redime.* Tob. 4. *Elemosyna ab omni peccato; & morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras;* Et cap. 12. *Ipsa purgat peccata.* Luc. 11. *Date elemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.* Matth. 5. *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur, & 25. damnantur reprobi, quia elemosynam non fecerunt.* Luc. 16. *Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in aeterna tabernacula.* Hæc, & similia ex scripturis; modo Sanctorum dicta audiamus. Chrysofost. omnium fusissimè, & sapissimè hac de re agit, præsertim his locis, Genes. homil. 5. 20. 34. 42. 55. in Psal. 43. 95. & 107. In Marth. homil. 65. & 78. In Ioan. homil. 72. & 80. Vbi comparat elemosynam fonti. in Act. Apost. homil. 22. & 25. in 2. Corinth. homil. 16. & 19. in argumento epist. ad

Eccles. 3. Dan. 4. Iob 4.

Luc. 11. Matth. 5. Matth. 25.

Luc. 16.

Probatut ex dictis sanctorum. D. Chryl. Elemosyna comparatur fonti.

Effectus eleemosynarum sunt remittere, purgare, abluere peccata, mereri, & consequi gloriam. Per eleemosynam medianibus pauperibus conferuntur bona in caelum. Per eleemosynam seminatur pecunia. Qui dat pauperi, Deo dat. Eleemosyna Deum sibi debitorum facit. Eleemosyna mutatur & fecerat Deo. Eleemosyna maius opus est quam mortui suscitatio. Fructus eleemosynarum est perpetuus & nunquam tollitur nec perit. Eleemosyna aliquando omnia peccata tollit. Eleemosyna nihil potest resistere. Eleemosyna comparatur Baptismo. Eleemosyna aliquando praefertur omnibus virtutibus. Aliquando omnia bona, vim suam trahunt ab eleemosyna. Poenitentia sine eleemosyna nulla vim habet. Tanta est vis eleemosynae, ut hominem ad Deum introducat. Eleemosyna nullus Angelus potest resistere.

Philippen. & hom. 1. ad eosdem cap. 3. ad Titum homil. 6. in cap. 17. ad Hebraeos. homil. 32. ad populum Antiochen. homil. 32. 33. & 36. & homil. 40. & de poenit. hom. 5. 7. & 9. In quibus omnibus locis docet, hos esse maxime proprios effectus eleemosynarum, remittere, purgare, & abluere peccata, mereri, & consequi regnum Beatitudinis, liberare ab aeterna morte, & similia, & haec ipsa varijs modis, & exemplis explicat. Ait enim *eleemosynam per pauperes transferre opus in Caelum: Interdum per ipsam spargi, & seminari pecunias, ut meliores colligantur. Quandoque (ait) per illam thesaurum in caelis recondi interdum eos: qui dant eleemosynam, Deo ipsi dare. & Deum sibi debitorem constitutur: mutuari, & fecerari Deo;* Imo ait homil. 36. ad populum. *Nos de Christo bene mereri, & homil. 7. de poenit. ait, maius opus esse eleemosynam, quam mortui suscitacionem. Qui per hanc beneficium accipimus a Christo, per illam conferimus Christo.* Et his etiam mirabiliora dicit. Nam in Psal. 111. & homil. 16. ad populum ait, *eleemosyna fructum, esse quid perpetuum, quod nunquam tolli, aut perire potest.* Aliquando (ait) *tantam esse vim eleemosynae, ut omnia peccata omnino tollat, et nihil eorum maneat, nec ullum sit, quantumvis grave peccatum, quod ei possit resistere.* sic homil. 55. in Genes. & in Psal. 95. & homil. 25. in Act. & 34. ad popul. Antioch. Quandoque comparat eleemosynam cum Baptismo ita, *ut peccata remittat, sicut Baptisma: sic hom. 72. in Ioan. & 34. & 36. ad populum Antiochenum: Aliquando ipsam praefert omnibus virtutibus, & bonis operibus, ut homil. 34. in Genes. & in particulari praefert orationi, ieiunio, & virginitati homil. 80. in Ioan. & homil. 86. in cap. tertium ad Titum, Immo (ait) quandoque caetera bona opera vim suam habere ab eleemosyna, & sine ea nil valere.* sic homil. 78. in Matth. 34. & 36. ad populum, & hom. 9. de poenitentia, quibus locis id particulariter docet de oratione, ieiunio, & virginitate; Imo ipsam etiam poenitentiam sine eleemosyna nullam vim habere, dicit homil. 5. de poenit. Interdum etiam docet, *tantam esse vim eleemosynae, ut infallibiliter, & certo remittat omnia peccata, & tanta cum fiducia assistere Deo, introducere hominem in Regnum Caelorum, pro eo deprecari, & obtinere remissionem peccatorum, ut nullus etiam Angelorum audeat opponere, vel resistere.* Sic ait homil. 65. & 68. in Matth. & homil. 33. ad populum, & homil. 7. & 9. de poeniten.

His

A His similia de necessitate, utilitate, & fructu eleemosynarum, & poena eorum, qui eleemosynas non faciunt habent Greg. Nazian. in oratione de aman. paupertate, & Greg. Nissen. in duabus orationibus de amore pauperum. Cyrill. Alexand. lib. 2. in Laetit. loquutus de sacrificijs legis veteris ad remittenda peccata, addit ea, quae sunt in lege Evangelica instituta ad remissionem peccatorum, & ait: *primum esse Baptismum, secundum passionem Martyrii, Tertium vero eleemosynam.* Hieronym. in Psal. 133. in illa verba, *Benedicite Domino,* comparat eleemosynam Baptismo, quoad remittendum peccata, & addit: *sine eleemosyna non posse nos consequi alia bona, & remissionem peccatorum: per eleemosynam vero nos omnia bona consequi.*

August. uero sermone 50. de tempore, inducit Christum loquentem in Iudicio cum electis, & reprobis: illis quidem dicentem, *quod si vellet eorum opera examinare, inueniret facile unde eos damnaret, sed quoniam esurivi, &c. Ideo venite, &c.* Reprobis autem dicentem *nos eos damnari, unde ipsi putant, sed quia alia peccata eleemosynis non redemerunt. Quia esurivi, &c.* Et plura hac de re habet sermone

E 209. & 227. de tempore, & in lib. 50. homiliarum, homil. 7. & 59. in serm. 6. & 44. ad Fratres in Heremo. & lib. de decem cordis, cap. 10. & in Psal. 147. in illa verba, *quoniam confortauit seras portarum tuarum, &c.*

Leo Primus, multa habet de hoc in quinque sermonibus de collect. & ieiunio, in quorum secundo, *Comparat etiam ipsam eleemosynam cum Baptismo, quoad vim remittendi peccata.* Et in quinto docet, *nihil bona opera prodesse ei, qui non facit eleemosynam.* Multa dicit in octo sermonibus de ieiunio decimi mensis, & sermone 2. 4. 6. 7. & 11. de quadragesima, in quorum undecimo, *etiam comparat eam cum Baptismo.* Item sermone 3. de ieiunio Pentecostes; & in quatuor primis sermonibus de ieiunio, septimi mensis.

Gregorius etiam primus, multa habet lib. 21. moral. cap. 24. & in 3. par. pastoralis curae admonitione 21. & 22. & libro 10. registri epist. 7. Maximus Taurinen. Episcopus in lib. de eleemosynis, Innocent. Tertius, in lib. quem de eleemosyna fecit, Ambrosius serm. 30. de eleemosyna (inquit) *Vide ergo, quae sit eleemosyna gratia, quod una, & sola virtus cunctorum est redemptio peccatorum;* Et sermone 31. ait, *quod eleemosyna est potentior, quam Baptismus.*

D 3

Nam

D Greg. Naz. D Greg. Nil. D Cyr. Alex. Instituta ad remissionem peccatorum sunt Primò Baptismus. Secundò passio martyrii. Tertio eleemosyna. D Hiero. Psal. 133.

Eleemosyna Baptismo comparatur. Sine illa non possumus consequi alia bona. D Aug. Nota pro Iudicio.

D Aug. Psal. 147.

D Leo primus Baptismus comparat eleemosynam. Nihil profunt bona opera illi qui non facit eleemosynam.

D Greg. Primus. Maximus. Innocent. III. D Ambrosius. De eleemosyna aeterna sententia. Eleemosyna est potentior quam Baptismus.

Libri Secundi,

Nam Baptismus semel remittit peccatum: eleemosyna saepe; & appellat *eleemosynam lauacrum*, unde peccatores emundantur, Cyprian. lib. 3. cap. 1. contra Iudæos idem uidetur dicere.

Tertio proba-
tur ratione.

Tertio ratione ostenditur, eleemosynam ui sua, & ex se dare gratiam. Nam martyrium id prestat, & circumcisio olim id ex ui operis efficiebat, ergo & eleemosyna.

In contrarium est veritas. Quoniam sic esset multiplicare Sacramenta, quod est inconueniens.

Quatuor ex-
pores cofutã.

In hac parte quatuor sunt errores, qui erunt à nobis confutandi.

Primus error
Lutheranorũ.

Primus recentiorum Hæreticorum, qui negant, bonis nostris operibus inesse valorem ad iustificationem, & meritum ad vitam æternam, & est error Luteranorum. Verum de valore, & merito bonorum operum, non est nobis in præsentiarum agendum: cum hæc materia in tract. de merito à Theologis distinctissime pertractetur, & in Concil. Trid. in sess. de iustificatione definitum sit, *bona opera hominis iustificati, vere mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipsius vite æternæ (si tamen in gratia decesserit) consequutionem, atque etiam gloriæ augmentum*. Ita sess. 6. art. 16. & can. 3. 2. Id, quod antea definitum fuerat in Conc. Mileuitano, & Arausico. 2. can. 18. De qua re D. Aug. in lib. de natura, & gratia. cap. 40. & lib. de gratia, & libero arbitrio. cap. 13. & libro primo. de gratia Christi cap. 22. & 23. D. Thom. 1. 2. q. 124. ar. 4. & 3. Vega. in q. de iustificatione super Conc. Trid. Medin. in dictum locum, D. Tho. & Sot. de natu. & gra.

56. Mileui.
D. Aug.

D. Tho.
Andr. Vega.
Medin.
Sotus.

Secundus ex-
ror.
D. Aug.

Secundus error, quem refert D. Aug. lib. 1. de Ciui. Dei cap. 22. & 26. & in Enchyri. cap. 66. & lib. quinquaginta homiliarum homil. 19. fuit quorũdam, dicentium, eos tantum perpetuo igne Inferni arduos, qui eleemosynis peccata non redimunt; eos verò qui eleemosynas faciunt, quantumuis magna habuerint peccata, licet in his ad finem vitæ usque perseuerent, aut non esse damnandos, aut saltem non in æternum puniendos. Nitebatur autem hic error potissimum quatuor auctoritatibus scripturæ.

Error iste qua-
tuor scriptu-
re locis nite-
batur.

1. Iacob 2.

3. Matth. 23.

Primo ex Iacobi secundo, *Iudicium sine misericordia ei, qui non fecit misericordiam*, ergo dicebant iudicium cum misericordia ei, qui fecit misericordiam.

Secundo ex Matth. 23. quod etiam superius tactum est. Vbi soli illi dicuntur mittendi in ignem æternum, qui eleemosynam

Quæstio Tertia.

28

A mosynam nõ fecerint, ij autem habituri regnum, qui eleemosynas fecerint; & Matth. 6. ait Dominus: *Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet et vobis Pater cælestis peccata vestra etc.* ergo quicumque alijs peccata remittit, ipse etiam remissionem recipiet peccatorum, quod est genus eleemosynæ. Et ex loco citato Luc. 11. Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. Hi forsitan turpiter errarunt præuè intelligentes illa patrum testimonia superius adducta, quibus docent, *tantam esse vim eleemosynæ, vt per eam omnia prorsus peccata deleantur, & nullum ei peccatum posse resistere, & quod infallibiliter eleemosyna consequitur remissionem omnium delictorum*.

Hunc errorem refellit D. Aug. loc. cit. eundemque cauendum esse monet Greg. lib. 12. Moral. cap. 14. & lib. 19. cap. 20. & lib. 21. can. 12. & in 3. par. pastoralis curæ admoniti. 21. & 22. eundem etiam rejicit Chrysof. in Psal. 95. docens, *non prodesse eleemosynas his, qui volunt in iniquitatibus perseuerare, & habent animam immundam*. Et idem ait homil. 36. ad populum. Sæpe etiam dicit, *Eleemosynas fieri cum alijs conditionibus, puta ex rapinis acquisitis*, vt homil. 72. & 80. in Ioan. & 37. in cap. 12. ad Hebræ. & 33. ad popu. & homil. 7. de peniten. *Aliquando ex vanagloria, vt homil. 13. in cap. 6. 2. ad Corinth. Aliquando spe retributionis temporalis*; vt homil. 16. in 2. ad Corinth. & homil. 1. ad Philip. & 36. ad Popu. & homil. 7. de penitentia, & alibi, quæ conditiones cum malignæ sunt, vtilitatem eleemosynæ euacuant.

Ex scripturis autem aperrius confutatur hic error, & primo habemus ex scripturis charitatem esse maxime necessariam ad salutem, & iustificationem adeò, quod sine ea non possit quis saluari, vt ait Conc. Trid. etiã loc. cit. Charitas autem omnia peccata excludit. Et D. Paulus 1. Corinth. 13. comparans eleemosynam cum charitate ait: *Si distribuero omnes facultates meas in cibos pauperum &c.*

Secundo. Scriptura ait, esse necessarium ad salutem penitentiam, & contritionem de peccatis Isai. primo, Ezech. 18. Luc. 13. ita, ut sine hac penitentia nemo possit iustificari, & saluari. Vnde Ioannes Baptista, prædicans Iudæis quomodo fugerēt ab ira uentura ait, *Facite fructus dignos penitentia*, Et licet D. August. serm. 50. de tempore per hos fructus in telligat eleemosynas, certum tamen habetur, debere esse eleemosynas coniunctas cum penitentia, ut sint fructus digni.

Matth. 6.

Luc. 11.

Hæretici es-
raunt, nõ in-
teligentes a-
trum testimo-
nia in mato-
ria de elec-
mosyna.
D. Aug.
D. Greg.
D. Chrysof.

Eleemosyna
nihil pluri
volentibus in
iniquitatibus
permanere.

Tunc sunt ma-
la eleemosy-
næ, et sunt.
Ex rapinis.
Ex vanaglo-
ria, &
Spe retribu-
tionis.

Error prædi-
ctus cofutã
ex scripturis.
Primo.
Conc. Trid.
1 Cor. 13.

Secundo.
Isai. 1.
Ezech. 18.
Luc. 13.

Luc. 9.
D. Aug.

Tertiò in scripturis dicuntur esse necessaria alia multa bona opera ita, vt & eorum singulis promittatur iustificatio, & vita æterna, & etiam sine eorum singulis nemo saluari posse dicatur, ergo non solum hoc dicitur de eleemosyna, & Matth. 5. ait Christus, nisi abundauerit iustitia uestra plus, quam scribarum, & Pharisæorum non intrabitis in regnum cælorum, &c. hanc autem iustitiam explicat Dominus, consistere non in sola eleemosyna, sed etiam in alijs multis operibus.

Tertiò.

Probatur ratione.

D. Aug. D. Leo primus. D. Bernar.

Ad primum responderetur. Ad hoc vt quis dānetur sufficit vnum peccatum, at vero vt quis saluetur, oportet seruare oia præcepta. Iacob. 2.

Nota. Variè beatitudo bonis operibus attribuitur. Matth. 5. Quo intelligatur dictum D. Iacobi.

ad Gal. 5.

Accedat postremò ratio. Quòd cum nemo, nisi iustus, possit saluari, quis tam ausu temerario, hominem magnū eleemosynarium, adulterum tamē, vel sacrilegum iustum appellabit? Iustus, & rectus homo est, qui benè se habet ad Deum, ad proximum, & ad seipsum. Quam ob causam aliqui Patrum, omnia bona opera reuocā; ad illa tria; orationem, eleemosynam, & ieiunium, quæ respiciunt Deum, proximos, & nos ipsos, ut Aug. lib. de perfectione iustitiæ responsione 17. & in Psal. 42. in fine, & Leo primus serm. 2. de ieiun. sept. mensis. Bernardus in sententijs, sententia 11. Theologi verò Scholastici in 4. ad ea tria reuocant omnia satisfactoria. Sed iam primo argumento in contrarium posito respondeamus.

Dicimus ergo, illam consequentiam non valere. Nam ad hoc ut quis damnetur, sufficit unum peccatum mortale, & idèd propter hoc solum, quòd quis, non faciat misericordiam, meritò sine misericordia iudicatur. At ut quis à damnatione liberetur, non sufficit vnum peccatum vitare, sed omnia: Iuxta illud Iacobi 2. b. Qui in uno offenderit, factus est omnium reus. Deinde, de quocunque bono opere dici potest; quòd qui illud fecerit, consequetur vitam æternam, subintelligendo, si habuerit alia requisita, puta fidem, & charitatem.

Addè, quòd Beatitudo, quæ communiter in scripturis tribuitur bonis operibus, sub varijs rationibus appropriatur varijs bonis operibus, vt patet Matth. 5. in Beatitudinibus; sic è conuerso, varijs peccatis appropriatur æterna damnatio sub varijs rationibus, etiam si eadem singulis peccatis debeat; & hoc modò ait D. Iacobus. Iudicium sine misericordia ei, qui non fecit misericordiam; & Paul. ad Galat. 5. cum nomine operum carnis plurima peccatorum genera enumerasset, de omnibus concludit, quoniam qui talia agunt, Regnum Dei non consequentur.

Ad

A Ad secundum respondeo, quòd quamuis Christus illa tantum opera enumeret, non tamen excludit alia. Imo ex alijs locis scripturæ colligitur, etiam ex alijs bonis operibus præmiandos esse homines, & ex alijs malis damnados.

Ad secundū.

Cur autem particulariter ibi Christus ea tantum opera enumerauerit quatuor dant Doctores rationes.

Orige. tract. 4. in Ioan. dicit, quòd per illa opera misericordiæ spiritualiter intellecta, significantur omnia bona opera: sed videtur ratio nimis mystica.

Prima ratio. Orige.

Secunda ratio est. Quòd Christus voluerit ibi ea opera commendare, quæ instituta sunt in remedium peccatorum. Nam non ij saluandi sunt in iudicio tantum, qui non peccauerint, sed etiam, qui pro peccatis debitam agentes penitentiam, satisfecerint, & peccata sua redemerint, quòd maximè fit per hæc opera misericordiæ. Sicut è contra damnabuntur, qui sua peccata redimere noluerint. Est Chrysof. homil. 5. de penit. & August. serm. 50. de tempore, & lib. quinquaginta homiliarum, homil. 19.

Secunda ratio.

Tertia ratio est. Quòd voluerit Christus, nos argumentari à minori ad maius. Si enim danda est æterna Beatitudo hominibus propter has eleemosynas, quanto magis propter alia excellentiora, & perfectiora opera? Et si propter horum operum defectum damnandi sunt homines, quanto magis propter peccata enormia & grauiora? Ita Gregor. 3. par. pastoralis curæ, & D. Thom. in illum locum Matthæi.

D. Chrysof. D. Aug.

Tertia ratio.

B Quarta ratio est. Quòd voluerit Christus ea opera nobis commendare, quibus iuuatur proximus; & ita ad eorum commendationem, solum horum meminisse voluit, ubi agebat de iudicio. Est hæc ratio Chrysof. & Theophil. in illum locum Matth. & August. lib. 21. de Ciuit. cap. 20. secundum autem quamcunque rationem nihil facit ad errorem.

D. Greg.

Quarta ratio. ex D. Chrysof. & Theophil. & D. Aug.

Ad tertium responder Augustinus loco citato dupliciter. Primò enim illud intelligit de remissione, nõ quorumcunque peccatorum, sed uenialium, quæ remittuntur per orationem Dominicam, & per hoc quòd homines remittunt alijs debita: & probat. Quia loquebatur Christus cum Apostolis qui erant iusti, & non ait Christus remittet nobis qualiacumque peccata, sed uestra, qui estis iusti.

Ad tertium respondeo primo ex D. August.

Ratio solutionis.

Respondet deinde, quòd licet intelligatur de remissione peccatorum quorumcunque; tamen semper sunt intelligenda

Respondeo secundò.

da

da alia necessaria ad remissionem peccatorum. Illud enim plurimum valet ad remittenda peccata; sed si adsit poenitentia cum alijs necessario requisitis, & (vt dictum est) peccatorum remissio datur homini propter quaecumque bona opera, sed ea ratione appropriatur huic operi, quo dimittimus alijs peccata, & debita.

Ad quartum. Locus Lucae iam superius expositus est; lege Basilium q. 271. ex breuioribus: Chrysof. homil. 33. & 60. ad popul. Ambros. sermone 30. & 31. & in illud cap. 11. Lucae, & Theophil. ibidem: Aug. Psal. 125. Nazian. in orat. cit. & semper intelligendum est, quod ex conditione operis, & nisi sit impedimentum, & etiam adsint alia necessaria requisita, eleemosyna mundat animam à peccatis, id est, efficax esse remedium ad obtinendam remissionem peccatorum, vt latius dicta Sanctorum exponendo, dicemus.

Tertius error Buceri. Tertius error est eorum Hæreticorum, qui, vt superius dictum est, docent, solas eleemosynas, vel ea opera quibus proximo iuuantur, esse bona opera; & aliquam vim habere ad consequendam uitam æternam ita docuit Bucerus in cap. 5. Matth. & in lib. de iustificatio. contra Albertum Pignium: quem errorem refert Canis. in corruptelis verbi Dei, cap. 11. Et illorum fundamentum, fuit illud Matth. 25. Vbi solum connumerantur hæc opera præmianda in iudicio. Verum, & ex scripturis, & ex dictis, & ex his, quæ dicuntur, manifestam falsitatem sententiam hanc continere iudicabitur.

Quartus error. Quartus error est dicentium, eleemosynam ex opere operato, habere vim remittendi peccata sicut Baptismus, & cætera Sacramenta: non quidem quod existenti, & perseveranti in peccatis, per eleemosynam illa remittantur: sic enim nec Sacramenta remittunt, sed quod sine obice ita remittantur peccata per eleemosynam, sicut per sacramenta. Quamuis Auctor huius erroris non planè reperitur. Fundamenta autem, huius sunt rationes posita in principio quæstionis, in qua intendimus illum præcipuè confutare; pro cuius solutione duo notanda sunt.

Nota primò. Primum. Quod eleemosyna dupliciter potest considerari, vno modo (vt dicunt) materialiter, puta ipse actus eleemosynæ, Alio modo formaliter, quatenus imperatur ex charitate propter Deum.

Nota secūdò. Secundò notandum est. Eleemosynam remittere peccata,

A cata, multipliciter posse intelligi.

Primò instrumentaliter, sicut sacramenta.

Secundò formaliter, sicut dilectio Dei, & contritio, quæ simul cum peccato esse non possunt, sed expellunt illud.

Tertiò, quod satisfaciatur pro peccato, id est, minuat, vel dimittat poenam peccati.

Quartò tanquã dispositio, & motiuum, per quod Deus per suam misericordiam facienti eleemosynam remittat culpam.

His suppositis, respondeo ad quæsitum per aliquas conclusiones.

Prima conclusio. Eleemosyna neque secundum substantiam actus, neque formaliter dat gratiam ex opere operato, sicut Sacramenta. Conclusio est de fide, & probatur.

Quoniam nullum aliud opus extra sacramenta sic dat gratiam, vt communiter Theologi in 4. d. 15. & 16.

Secundò. Quia à scriptura, & Patribus tribuitur eleemosynæ vis iustificandi, non tanquam alicui signo sensibili, vt tribuitur sacramentis; sed tanquam operi bono ex misericordia, & charitate factò; ergo hanc vim trahit eleemosyna ex opere operantis.

Tertiò. Quia materialiter potest fieri ab existenti in peccato mortali, & sic esse cum illo. Formaliter autem sumpta, præsupponit poenitentiam, & charitatem, quæ est forma omnium virtutum, & sic eleemosynæ tunc tribuitur remissio peccatorum.

Secunda conclusio. Eleemosyna secundum suam substantiam, non est dispositio vltima, & certa, seu infallibilis gratiæ. Explico. Qui est in peccato mortali, si aliud non habeat, quàm dare eleemosynam, nunquam iustificabitur.

Conclusio est de fide 1. Corinth. 13. Si distribuero omnem substantiam meam in cibos pauperum, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest. & ex Concilio Trident. Sess. 6. cap. 6. & 14. cap. 4. Contritio est vltima dispositio ad gratiam. Adde quod multi magni eleemosynarij damnantur de facto.

Tertia conclusio. Eleemosyna secundum substantiam sumpta, inter omnia opera est optima dispositio vt quis consequatur à Deo, quæ ei desunt, vel quæ necessaria sunt ad consequitionem gratiæ. Explico. Qui est in peccato mortali, & facit eleemosynas, non iustificatur, sed per eleemosynas

[Eleemosynæ remittere peccata quadrupliciter intelligitur. Primò. Secundò. Tertiò.

Quartò.

Prima conclusio. Eleemosyna neque secundum substantiam actus, neque formaliter dat gratiam ex opere operato sicut sacramenta.

Conclusio est de fide. Probatur primò. Secundò.

Tertiò. Secunda conclusio. Eleemosynæ secundum suam substantiam non est dispositio vltima & certa ad gratiam. Explicatur conclusio. Concl. est de fide.

1. Cor. 13. Concil. Trident. Tertia conclusio. Eleemosyna secundum substantiam sumpta, est optima dispositio vt quis consequatur à Deo quæ ei desunt ad consequitionem gratiæ. Explicatur conclusio.

mosynas disponitur, & sunt motiua, quibus Deus illum C moueat ad contritionem, & amorem sui. Hæc virtus, & vis eleemosynæ habetur ex duobus.

Nota.

Primò ex promissione Dei in scripturis, vt videre est in locis supra citatis.

Secundò concessum est hoc à Deo eleemosynæ, vt ad actum reducat misericordiam, & amorem Dei: Deus enim ex summo amore, quo diligit homines, inclinatur ad remouendas hominum miseras, & indigentias. Omne ergo opus, quo expellitur indigentia proximi, est gratissimum Deo, & conforme præfata eius uoluntati. Vnde uiri, qui ex pietate faciunt frequentes eleemosynas propter Deum, ut plurimum conuertuntur ad Deum, & remissionem, peccatorum consequuntur; & hoc intelligit Bases etiam illas frequenter in peccato mortali, ex fragilitate, non ex malitia, aut contemptu. Et in hunc sensum Sancti, & Theologi loquuntur, dum dicunt eleemosynæ inesse uim remittendi peccata, ut Matth. 5. *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Proverb. 14. *Qui miseretur pauperum, beatus erit, & cap. 26. sceneratur Domino, qui miseretur pauperum.* Et sic intelligendus est D. Th. in 4. d. 46. dicens, quod disponitur homo per eleemosynam, ad hoc vt poeniteat aliquando. Imò Caiet. dicit, quod eleemosyna spiritualis, per quam offensa fratrum per reconciliationem remittuntur, habet hoc priuilegium speciale, quod aliquando illas facientibus Deus remittit peccata. Quod non infallibiliter, uel certè accipiendum est, sed frequenter, & ut plurimum, iuxta illud: *Pater uester dimittet uobis peccata uestra, si dimiseritis unusquisq; fratri suo de cordibus uestris.*

Quarta cõcl. Eleemosyna formalis ter sũ pta id est, vt ex charitate procedit, est proxima dispositio ad gratiam. D. Tho. D. Aug. Quinta cõcl. Eleemosyna habet aliquos fructus temporales. D. Cypria. D. Chry:

Quarta conclusio. Eleemosyna formaliter sumpta, id est, ut ex charitate procedit, est proxima dispositio gratiæ; quodlibet enim opus ex charitate manas meritorium est, auget multum gratiam, conseruat illam, & minuit peccatorum pœnas. Et licet hoc habeant omnia opera meritoria, specialius tamen habent opera misericordiar. Vnde D. Tho. in 4. d. 15. ar. 2. q. 2. ait, quod inter opera satisfactoria eleemosyna est magis satisfactoria. Lege Aug. super Psal. 102. & 125.

Quinta conclusio. Eleemosyna habet aliquos fructus, seu effectus temporales. Vnde Cyprianus, serm. de eleemosyna, & Chrysof. homil. 42. in Genes. & 34. ad Popul. & homil. 9. de poenitentia, dicunt eleemosynas habere duos fructus

A fructus temporales. Primus est, quod per eleemosynam multiplicentur opes, & diuitia. Quod probat exemplo Viduæ Sareptanæ, quæ parum olei, & farina dedit Prophe- tæ, & ideo illa farina non defecit &c. Item ex eo, quod Christus uelut quinque panes, & duos pisces in manibus Apost. multiplicari, dum alijs dabant. Proverb. 28. *Qui dat pauperi, non indigebit; Qui despicit deprecantem, pe- nuriari substinebit.* Et ad Hebræ. 9. *Qui autem administrat semen seminanti &c.* & Matth. 5. *Respicite uolatilia cœli &c.* & cap. 10. *Primum querite regnum Dei, & hæc omnia adijcientur uobis.*

Primus fru- ctus. Eleemosyna multiplicat opes.

Proverb. 28. Heb. 9. Matth. 5. Matth. 10. Secundus fructus est, quod eleemosyna producat uitæ temporalem. Act 9.

Alter effectus est, quod conseruat, & producit uitam temporalem, & liberat à mortè temporali. Quod probatur ex illo Act. 9. de Tabita, quæ suscitata est precibus eorum, qui ab ea eleemosynam receperunt. Et August. serm. 44. ad fratres in Heremo ait *se nunquam legisse, facientes eleemosy- nas mala morte perisse.*

D. Aug. Nota dictū.

D. Greg. lib. 12. Moral. ca. 25. reprehendit illos, qui eleemosynam faciunt propter hunc finem, ut diutius uiuant, quoniam (ait) *unicuique præstiturus est in præsentia Dei proprius finis, qui mutari non potest, nisi fortè Deus bonis operibus constituerit uitam longam, pessimis autem breuem.*

D. Greg.

Ex his quæ dicta sunt, planissima patet responsio ad argu- menta facta in principio quæstionis. Verum singulis etiam sigillatim satisfaciamus.

Ad primum ex scripturis, & ad secundum ex dictis Pa- trum, iam responsum est, quod eleemosyna ante iustifica- tionem habet vim impetrandi, & merendi de congruo iustificationem. In homine uero iam iusto si fiat ex charita- te auget ipsam iustitiam, & meretur de condigno uitam æternam, & est opus satisfactorium pro pœna debita pec- cato, ipsi iusto post remissionem culpæ.

Ad primum.

Adde, quod neque infallibiliter iustificatio coniuncta est cum eleemosyna, sicut est coniuncta cum alijs actibus bonis, puta charitatis, poenitentia, & martyrij. Nam con- stat esse peccatores grauissimos, qui tamen faciunt largas eleemosynas.

Iustificatio non est infal- libiliter con- iuncta cum eleemosyna.

Ad secundum. Dicimus, quod Patres attribuunt effe- ctus illos remissionis peccatorum, & consequentis Beati- tudinis eleemosynæ, solum secundum quandam commu- nem rationem, ut est tantum quoddam bonum opus, & sic ei tribuuntur, vt connumeratur cæteris bonis operibus, ut Prouerb.

Ad secundū. Quomodo Pa- tres effectus remissionis peccatorū, tri- buant elec- mosynæ.

Prouerb. 2.
Prouerb. 16.
Matth. 5.
Act. 10.
D. Cypria.

Noza.
Propriet multas causas tribuitur. aliqui eleemosynæ remissio peccatorum.
Prima causa.

Ioan. 4.

Rom. 13.

1. Cor. 13.

Ioan. 13. & 15.

Secunda causa.

Prou. secundo. *Misericordia, & fide purgantur peccata, & cap. 16. Misericordia, & iniquitate redimitur iniquitas, & Matth. 5. Non solum misericordiae promittitur Beatitudo, sed alijs virtutibus, & Act. 10. Cornelio dicitur, Orationes tuae, & eleemosyna tuae ascenderunt ad Deum, &c.* Et inter Patres, Cyprianus sermonem illum habuit non solum de eleemosyna; sed etiam de alijs bonis operibus: licet inter ea multum commendat eleemosynam. Vnde sermonem concludit, tribuendo omnes illos effectus, de quibus erat loquutus, bonis operibus.

At uero aliquando tribuuntur hi effectus misericordiae, & eleemosynae, tanquam eis maxime proprii, propter multas causas. Prima est, quia eleemosyna eo ipso quod est actus misericordiae, est etiam ex proprio genere actus charitatis erga proximum, & actus valde perfectus: quia consistit non modo in affectu, sed etiam in opere, dum subuenitur proximo, cum maxime indiget; charitati autem tribuuntur illi effectus tanquam maxime proprii charitatis. Et licet hi effectus sint maxime proprii charitatis in Deum; tamen quia charitas comprehendit etiam amorem proximi; Imò charitas in Deum praecipue manifestatur in dilectione proximi, iuxta illud Ioan. quarto: *Qui non diligit fratrem suum, quomodo diligit Deum quem non videt?* Idcirco huiusmodi effectus, id est, remissio peccatorum, & consequentio Beatitudinis, tribuuntur huic actui charitatis in proximum, id est, eleemosynae, tanquam maxime eius proprii, ob quam rationem saepe etiam in scripturis, ea quae dicenda essent maxime de charitate in vniuersum, & maxime de charitate in Deum, dicuntur de charitate in proximum. Nam ad Rom. 13. In hac dilectione proximi (ait Apost.) omnem Beatitudinem sitam esse: & prima Corin. 13. Commendans charitatem super omnia, uidetur solum loqui de charitate proximi, de qua accipienda sunt omnia illa: *Charitas patiens est, benigna est, &c.* & commendans Christus charitate Io. 13. & 15. agit de charitate Proximi.

Secunda ratio est, quia per eleemosynam quis alteri miseretur, & de suo tribuit indigenti, uel remittit alteri debitum. Quare hoc ipso videtur mereri, ut idem sibi praestetur ab alio; quod non solum ipsa ratio naturalis docet, sed etiam lex Christi, qui dicit, *Date, & dabitur vobis, dimittite, et dimittentur vobis. Quia mensura mensi fueritis, remetietur vobis.* Qui autem eleemosynam dant pauperi, maxime videntur

id

A id à Deo recipere, cum à pauperibus quibus dant, nihil recipere possint. Et quoniam eis datur ex amore Dei, & ut sunt eius creaturae; cumque Deo principaliter dentur eleemosynae; ideo ab eo retributio expectari debet. Vnde Chrysol. comparans opus eleemosynae cum suscitatione mortui, dicit *illud esse maius, quia per eleemosynam confertur beneficium Deo; per hanc vero recipitur;* & communiter dicunt Patres, eleemosynas Deo, & Christo dari: Debet etiam haec retributio fieri non de bonis temporalibus, sed spiritualibus, ne homines spe temporalis retributionis moueantur ad dandas illas, & quia à Deo ea expectanda sunt bona, quae decet magnificentiam, & dignitatem, qualia sunt bona spiritualia.

Tertia ratio. Quia qui dant eleemosynas, multiplicat sibi apud Deum intercessores, ut Act. 9. & Luc. 11. Vnde dare bonis, & sanctis hominibus eleemosynas, melius erit. Sic Chrysol. intellexit illum locum Matth. *Qui recipit Prophetam (id est, iustum) mercedem Prophetam accipiet, id est, fiet particeps operum iusti; & affert illud ad Corint. 8. In hoc tempore, uestra abundantia, illorum inopiam suppleat.* B Quamquam etiam & hi, qui malis dant eleemosynas, non careant hoc auxilio. Nam loco ipsorum, qui eas accipiunt, ipsemet eleemosynae intercedent apud Deum. Ita Chrysol. hom. 33. ad Popul. & 7. & 9. de poenit. & Psal. 48. docet, *Eos qui nos in aeterna tabernacula recipiunt, esse ipsas eleemosynas, ut habetur Act. 10. de eleemosyna Cornelij.*

Ex his colligitur formalis responsio ad Patres. Tribuitur enim eleemosynae remissio peccatorum, ut est opus misericordiae, & charitatis: quocirca non ex opere operato, & sensibili signo, sed ex opere operatis, atque id (nisi aliud impedimentum sit) ex actu ipso misericordiae efficitur. Ea vero comparatio inter Baptismum, & eleemosynam, illud sibi vult, scilicet per Baptismum remitti peccata sine alia satisfactione, & laboriosa poenitentia; at post Baptismum non remitti, nisi per bona opera, & labores, inter quae opera principem locum obtinet eleemosyna.

Ad tertium. Dicimus, diuersam esse rationem Martirij, & eleemosynae. Martirium enim hoc habet ex privilegio speciali, dicente Domino: *Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo;* cum sit Baptismus sanguinis, ut cõter Scholast. in 4. d. 3. & Cypri. lib. de exhortatione ad martyrium, & lib. 4. epist. 2. ad Antonianum, Tertull.

D Chrysol.
Opus eleemosynae est maius quam suscitatio mortuorum.

Tertia causa.

Lucæ 11.
D. Chrysol.
Matth.
Quid est, mercedem Prophetam accipere.
D. Chrysol.

Act. 10.

Responderetur ad Sanctos Patres.

Ad tertium.
Martyrium ex privilegio speciali habet, ut remittat peccata.
D. Cypri.
Tertull.

Libri Secundi,

tull.lib.de Baptif.& Cyril.Hierofol.catechefi.3.Aug.lib.de
Baptifmo contra Donatiftas c.22.& habetur de con fec. d.
4.can.Baptifmi vicem,& de fide ad Petrũ li.6. quod referẽ
can. firmitimẽ de consecr.d.4.& lib.13.de Civi.Dei c.7.&
Bernar.plenẽ in epift.77.Atq; Vgo li.2.de sacramen.par.6.
c.7.Nazian.orat.2.de Epipha.& Cyril.lib.2.in Leuitic.&
Hieron.in illud Ephes.4.*Una fides, unũ Baptifma*. Et quã-
uis martyriũ non fit uerẽ Baptifmus, feu sacramentũ, vt
docet S.Tho.3.par.q.66.non enim habet rõnem figni, nec
formam verborum, nec concurrir opus martyrij actiue ad
gratiã productionẽ, quod ex fe facit sacramentũ, fed tantũ
dispositiue nec imprimit caracterem: tamen quia per ef-
fufionem fanguinis homo affimilatur paffioni Chrifti, ut
Apoc.7.Luc.12.& Marc.10.fupplet vicẽ Baptifmi, ficut &
penitẽtiẽ. Adde, qd poffet negari antecedẽs argumẽti. Quia
adhuc certũ inter Scholaflicos nõ eft, martyriũ fine peni-
tentia ex vi operis remittere culpas. Sotus.n. & Martinus
Ledefmus, in 4.dift.3.q.vnica, ar.11. docẽt, martyrium tũ
dare gratiam ex opere operantis, nec per illud cõferri aliũ
gradũ gratiã, nifi illũ qui refpondet merito gratiã marty-
rum. Vnde D.Paul.dicit, *Si tradidero corpus meũ ita, ut ar-
deã, charitatẽ autem,* (quẽ profectõ deteftationem peccati
includit) *non habẽã, nihil fum.* Nobis tamẽ probabilior fen-
tentia eft, martyriũ ex opere operato, primã gratiam con-
ferre, & attritũ et cum imperfecta pœnitentia (dummodo
affectũ ad peccatũ non habeat) in martyrio iustificari, &
faluari. Ita hẽt expreffẽ D.Th.in 4.d.4.q.3.ar.3.q.3.ad 1.&
q.4.per totum; Ioan.maior in 4.d.4.q.3.& Gabr.& alij ibi-
dem. quod et D.Cypr. afferit in epift.ad Iubaianũ in ijs ver-
bis: *Nunquit potest vis Baptifmi eſſe maior aut potior quã
Confefſio? quam paffio?* Nam martyriũ pp Deũ neceffariõ
includit dilectionẽ Dei fuper oia iuxta illud Ioan.14. *Ma-
iorẽ charitatẽ nemo habet, quã ut aĩam fuã ponat quis pro
amicis ſuis.* Et pp hũc folũ amorẽ expreffũ in martyriõ,
diligẽt quis à Deo. Vnde catechumenũ conſequitur p mar-
tyriũ gratiã, ac fi Baptizatus fuiffet, ut Aug. ad Fortunatũ
dicit, & hĩ can.catechumenũ, de cõfecr.d.2. In circuncifio-
ne uerõ quãuis daret gratiã, non tũ ex vi operis, fed ex fide
in Chriftũ venturũ; vnde à Paulo appellat *ſignaculum fi-
dei*, vt D.Tho.3.par.q.70.ar.4.& Scholaft. præferim Soto
4.d.2.q.1.ar.1.atq; hæc de Secundo Lib.dicãta ſint ſatis: iam
ad tertium librum accedamus.

Cyrl. Hiero.
D. Aug.
D. Bernar.
Vgo.
Greg. Nazia.
D. Cyril.
D. Hiero.
D. Thom.

Opus marty-
rij non con-
currir actiue
ad gratiã pro-
ductionẽ, ne-
que imprit
mit caracte-
rem.
Apoch.7.
Luc. 12.
Marc. 10.
Nota.
Sotus.
Ledefmus.
D. Tho.
Gabr.
D. Cypria.
Ioan. 14.

In circunci-
fione nõ da-
batur gratiã
ex vi operis,
fed ex fide in
Chriftũ ven-
turũ.
D. Thom.
Sotus.

R V T I L I I

R V T I L I I
B E N Z O N I I
R O M A N I,

Epifcopi Lauretani, & Recanatensis.

LIBER TERTIVS.

De fuga in Bello,

N hoc tertio Libro, non est
nobis animus repetere ea, cir-
ca fugã personarum Eccle-
ſiasticarum, in perfequitione
Tyranni, & Hæretici, quã ſu-
perius diffuſẽ ſatis diſta ſunt:
hoc enim ut ait Tullius, eſſet
eundem cibum, variatis tan-
tum coloribus, diſcumbenti-
bus, non ſine magno faſtidio
deguſtandum proponere. Sed
nouas aliquas in hac materia (Oriente bello etiã iuſto,
inter Chriſtianos) difficultates proponemus, quibus clare
pateat, num hæc perſonã Eccleſiasticã, hoc calamitoſo tẽm-
pore, non fugere teneantur. Vnica tantũ diſputatione in
hoc libro contenti erimus, in qua octo quæſtionẽs venti-
landã ſunt.

Prima erit de natura Belli, eiufq; cauſa, & effectibus.
Secunda. An bellare ſit peccatum.
Tertia. Pleraque dubia circa belli materia proponẽtur.

E Quarta.

Quod ſit pro-
ſtitum aucto-
ris in hoc li-
bro.

Libri Tertij,

Quarta. An Clerici, tempore belli, fugam possint arripere?

Quinta. An Papa possit dispensare cum Clerico ad bellandum?

Sexta. Quid Episcopus, seu Prælatus circa personas in duello bellantes agere teneatur?

Septima. An Ciues Catholici, teneantur fugere, & deferere Ciuitates quas hæreticus potens inuaserit, & occupauerit, & ad Catholica loca se se recipere?

Octaua, & vltima. An populus Christianus, debeat se opponere pro uiribus, armisq; illi Hæretico, cui aliàs (seclusa hæresi) iure successionis, regnum deberetur?

QVAESTIO PRIMA.

Quid sit Bellum, quæ causa, & quis effectus eius?

BELLUM (ut ab ipsius nomine incipiamus) **D** Hostium discordia est mutuo sibi ipsis arma inferentium. Differt autem à prælio. Hoc enim est ipsemet Hostium confictus: unde prælium a premendo dictum est eò quòd hostem premat. Etsi prælium pugna etiam quandoque nominetur.

Hæc differentia desumpta est ex Plinio cum ait: *Populum Romanum nullo bello, multis uero prælijs fuisse superatum.* Pugna autem, à pugno nomen accepit, quoniam dimicantes, eò quòd ferrea arma non haberent, strictis compressisque manibus, concluso pugno se ipsos percuterent.

D. Hieronymus lib. 3. epistolarum, mansione 33. Bellum sic nominari dicit per antiphrasim, quasi non bellum aut pulchrum, sed malum, & informe. Vnde sicuti Parca appellata sunt à contrario effectu, quasi non parcant, & lucrum quasi non luceat; sic bellum, quasi non bellum nominatum est. Quod etiam sequuntur D. Aug. & D. Cyprianus, ad Donatum, cuius uerba sunt hæc. *Madet orbis mutuo sanguine, et homicidium cum admittunt singuli, crimen est; virtus vocatur, quia publicè geritur, impunitatem sceleribus acquirit, non innocentia ratio, sed sceleris magnitudo.* Et profecto non modò non est bonorum hominum bellare, sed

Quid sit bellum. Bellum in quo differat à prælio.

Plinius. Pugna unde dicta sit.

Bellum per antiphrasim dictum est.

D. Aug.

Quæstio Prima.

ne latronum, aut ne hominum quidem. Belluarum est iste furor, unde bellum nomen accepit, ut in officijs subsignificat Cicero, & Festus aperte testatur.

Bellum autem, quod est totum, multas habet partes, quas pugnas appellamus. Ut Cannensis, & Trimensis. In uno autem prælio, multæ pugnæ sunt. Aliquando enim est in cornibus, ad leuam, & sinistram, aliquando in medio, quandoq; etiam in extrema parte geritur: quas omnes pugnas, alio uocabulo, alas prælij, vel cornicula nominamus.

Bellum igitur totum est quod cernitur armatorum, non vno solum die, sed multis mensibus, aut annis perdurans. Pugna uno die perdurat: prælium autem, quod pugnæ pars est, non die tota, sed vna, duabus, tribus, vel quatuor horis concluditur.

Hoc igitur bellum, primò duellum appellatum est, eò quòd inter duas partes se mutuo confringentes gereretur, & detracta littera, d. & v. in b. conuersa, duellum, in bellum fuit commutatum. Nunc autem propriè bellum illud est, quod plurimos habet se ipsos debellantes, duellum uero illud, in quo duæ tantum personæ ad dimicandum concurrunt: vel si plures sunt, non multi in vnum, sed vnus in alterum solum insurgit.

Et sanè bellum à peccato, & per peccatum incepit. Caro enim quæ mediante gratia, & iustitia originali, in felicio illo innocentie statu subiecta erat rationi, & hæc Deo, post peccatum, contra spiritum seu rationem rebellauit: hæc autem rationis pars superior, in Deum quoque insurrexit. Hinc animalia cuncta oblita humanæ seruitutis, contra homines ex aduerso pugnant, & homines inter se ipsos, Cain incipiente, fratrem suum Abel iustum enecante.

Quod autem contra hominum naturam sit prælium, & à peccato tantum dimanauerit, patet ex Clemente Romano, qui lib. 2. recog. contra Simonem Magum bellicum canentem sic ait: *Quod times (inquit) crebro audire de pace? An ignoras quia perfectio legis pax est? ex peccatis enim bella nascuntur, & certamina, ubi autem peccatum non sit, ubi pax est, in disputationibus veritas, in operibus iustitia inuenitur.* Et in commentarijs Tertulliani, lib. de corona militum sic dicitur. *Deus optimus Maximus, hominem ut ad pacem, & beneuolentiam intelligeret se genitum, armis ab ipsa conditione priuauit, dotauit uero ratione, et oratione, quibus sese tutaretur, controuersias desingeret, auarice, & pace*

Bellum belluarum est, non hominum.

In vno bello, multæ sùt pugnæ.

Pugna uno die perdurat. Prælium vna duabus, uel tribus horis perdurat.

Bellum primo duellum appellatum.

Quid propriè sit modo bellum, & quid duellum.

Bellum per peccatum incepit.

Quot rebelliones post peccatum subieqtæ sunt.

Clemente Romano.

carè; si qua incidere aliquando.

Bella, & capti uitates; quomodo intro ducta sint

Cicero.

In bellis omnia sunt misera.

Nota dictum.

Bellum gerere pro causa iusta, est bonum.

Hugo Caren. D. Greg. D. Bernar. D. Aug. Klingius.

D. Tho. D. Anton. Alfon. à Cast. Sixtus Senen.

Nota contra Erasimum.

Origen.

Salustius. Bellorum causa, ipsa regnantis libido extirpit.

D. Isidor.

Ninus Assyriorum Rex primus finitimis bella inuasis.

Iustinianus ipse, bella testatur, *Vitio hominum introducta, iure secundario captiuitates sequitas, quæ sunt naturali iure contraria.* Marcus item Tullius, qui tantum sibi laudis usurpat, ut se semper pacis authorem, pacis alumnium iactitet, epist. ad Marcellum, bellum non probat nisi: *Faussum, & necessarium, cum nulla nisi in armis relinquatur spes salutis.* Quod si ab eo petas rationem, statim respondet: *Quoniam in bellis omnia sunt luctuosa, & misera.* Atque illud miserius, quod uictoria sapius deuoluitur ad nequiores, vel si ad meliores, non raro reddit insolentiores. *Non mirum est ergo (inquit) silanianam, et carnificiam hominum, commune multorum homicidium, et latrocinium sit, quomodo bellum desinitur.*

Pro iusta quidem causa bellum gerere, bonum est, & nemo dubitat. Sic habent Hugo Carenus, D. Gregor. D. Bernardus, & D. August. de verbis Apostoli. Item in quest. epist. ad Bonifacium, & lib. contra Faustum 27. à cap. 74. usque ad 79. & epist. ad Marcellinum, quæ est lib. 5. epist. & habetur fusè in decretis, causa 23. q. 2. can. noli, & sequentibus. & causa 23. q. 8. can. de Episcopis. Quod etiã asserit Klingius lib. 5. cap. 3. in ea quest. An Christiano liceat in Turcas bellum mouere, & D. Thom. 2. 2. q. 4. ar. 2. & D. Anton. 3. par. titu. 4. de militibus, & multiplici bello, Alphon. de Castro, lib. 3. aduersus hereses, verbo bellum, Soro li. 4. de Iust. & iure. & Sixtus Senen. in sua Biblio. annot. 115. & 156. aduersus commentationes Ioannis Feri, super illud Matth. *Conuerte gladium tuum in uaginã*: aduersus Erasimum, qui annotatione in cap. 22. Luca colligit ad suam sententiam, noluisse Origenem 2. cõtra Celsum, Christianos belligerare; cum omnes belli conditiones etiam iustissimas condemner: Verum illud dolendum est, & sanguineis lachrymis deplorandum, non modò iusta de causa bellum non iniuri; sed quod peius est, iniuste, contra rationis ordinem, nulla ratione dictante, nulla necessitate mouente; sed solum liuore commouente, & inanis gloriæ, ac regnandi cupiditate impellente, à principio bella inter homines exorta fuisse. Vnde Salustius in coniuratione Catilinæ ait, *bellorum causam, ipsam regnandi, & dominandi libidinem extirrisse.* Quod confirmat D. Isidorus lib. 18. originum, siue etimologiarum, qui *primum publici in modo belli authorem Ninum Assyriorum Regem Belis filium*

6213-

A existisse aut, qui finibus suis non contentus, humana Societatis sædus irrumpens, exercitus ducere, aliena uastare, liberos populos aut trucidare, aut subicere, uniuersamque Asiam usque ad fines Lybia noua seruitute perdomuit.

Sic ait etiam Diodorus Siculus, lib. 3. D. Hieronymus in 2. cap. Osee. D. Aug. lib. 4. de Ciuit. Dei, cap. 6. & lib. 16. cap. 17. & lib. 18. cap. 22. Iustinus lib. 1. eius uerba sunt hæc. *Anze Ninum, fines Imperij tueri magis, quam proferre mos erat. Intra suam cuiq; patriam regna finiebantur. Primus omnium Ninus Rex Assyriorum, ueterum, & quasi autum gentium morem, noua Imperij cupiditate mutauit. Hic primus intulit bella finitimis, & rudes adhuc ad resistendum populos, ad Lybia terminos usque perdomuit. Domitis enim primo proximis, cum accessione uirium, ad alios fortè transfret. & proxima quaque uictoria, instrumentum insequentis esset, totius Orientis populos subegit, cuius Regnum (quousq; transferretur ad Medos) mille ducentis, & quadraginta annis perdurauit.*

B Sed quid de Mithridatis Asiæ Regis crudelitate, & regnandi pariter cupiditate dicemus? Hic ut Romano poteretur Imperio, eorumque uim cupiens eneruare: inani elatus gloria, maxima crudelitate coniuncta, publico ædicto Romanos omnes Asiam percurrentes, & in ea commorantes, uno die interimii iussit, quod & factum est. *Quam queso (inquit Aug.) illa miserabilis rerum facies erat, subitò quemque ubicunq; fuisset inuentus, in agro, in uia, in Opido, in domo, in uico, in foro, in templo, in lecto, in conuiuio, inopinatè, atque impie fuisse trucidatum? quis gemitus morientium, quæ lachryma spectantium, forsasse etiam ferientium fuerunt, quam dura necessitas hospitem, non solum uidendi nefarias illas cades domi suæ, uerum etiam perpetrandi. Ab illa blanda comitate humanitatis, repente commutatis uultibus, ad hostile negotium in pace peragendum, mutuis (ut ita dicam) omnino uulneribus cum percussus in corpore, & percussor in animo feriretur, hæc Aug.*

Sed nunquid bellorum mala, ijs tantum finibus coarctantur? Minimè: imò uerò (ut de Romano loquamur Imperio) Roma quæ duello fundata fuit, & latrocinij, & iniustis depraedationibus, & prælijs aucta, toto Romani Imperij tempore, non nisi armis, non nisi bello perdurauit. Romulus enim (à quo Roma nomen habuit) post Urbem conditam, cum ipsam uellet gentium multitudine

E 3 ampliari;

Diodor. Sicul. D. Hieron. D. Augustinus.

Varij populi à Nino Rege superati, & subacti.

Mithridatis Regis crudelitas. Aug. lib. 3. de Ciuit. Dei. c. 22.

Mira crudelitas describitur ab Aug.

Roma duello fundata fuit, latrocinij creuit, & non alio nisi bello perdurauit.

ampliare, Sabinos petiuit, eorumque feminas ferrea vi cōprehensas abripuit. Quod in causa fuit vt inter ipsum, hominesque Sabinos, qui captum vlcisci, & raptas eripere volebant, crudum, ac sanguinolentum praelium intercederet. Cuius execrandum facinus, Propertius libro 2. sic scribit.

Romulus fecit minas Sabinas rapuit, & praeliorum causa fuit.

Propertius.

Cur exempla petam Craium? tu criminis auctor.
Nutritus duro Romule latte Lupa.
Tu rapere intactas docuisti impune Sabinas,
Per te nunc Roma quia liber audet amor?

Varia ciuiles discordie narantur.
Aug. lib. 3. de Ciuit. Dei, ca. 24.

Sed quid de Ciuilibus discordijs dicam? Gracchia dissensiones, Ciuiles discordias Roma excitauit, (vt ait Aug.) Hi enim cum uellent agros Populo diuidere quas nobilitas possidebat, propter hoc exorta sunt funera, & primus Gracchus occisus est, & Postea secundus. Postmodum Lucius Opimius Consul, iniuriarum sibi illatarum memor, iudicialia inquisitione, post multam Ciuium stragem factam, tria milia hominum occidisse perhibetur. Ex quo intelligi poterit, quantam multitudinem mortuorum habere potuerit turbidus conflictus armorum, quando tantam habuit indiciorum uelut examinata conditio. Percussor autem ipsius Gracchi, quantum ipsius caput graue erat, tanto auri pondere Consuli vendidit. hanc August. qui eodem libro, cap. 30. sic dicit. crudelia bella Ciuilia, omnibus bellis hostilibus, auctoribus etiam eorum sapientibus, amariora. A Mariano bello, ad bella Sertory, et Catilina, quorum a Sylla fuerat ille proscriptus, ille nutritus, Inde ad Lepidi & Catuli bellum, quorum alter gesta Syllana rescindere, alter defendere cupiebat: Deinde ad Pompei, & Caesaris: quorum Pompeus sectator Sylla fuerat, Caesar autem Pompei potentiam non ferebat. Hinc ad alium Cesarē, qui post Augustus appellatus est, perueniunt, usque ad tempus Christi. Et lib. 19. cap. 7. bellorum miseriam describens sic dicit. Sed hoc quanta strage hominum, quanta effusione humani sanguinis comparatum est. Quibus transactis, non est tamen eorum malorum finita miseria. quamuis enim non defuerint, neque hostes desint, externae nationis contra quas semper bella gesta sunt, & geruntur; tamen ipsa Imperij latitudo peperit prioris generis bella, socialia scilicet, & Ciuilia, quibus miserabiliter quatitur genus humanum, siue cum belligeratur, ut aliquando conquiescat, siue cum timetur, ne rursus exurgat. Quorum malorum, multas, et multiplices clades duras, & diras necessitates, si ut dignum

Lib. de Ciuit. cap. 30.

Bellorum miseria describitur.

Annus est, eloqui uelim: quamquam nequaquam sicut res postulat, possim: quis erit prolixae disputationis modus?

Horret animus (inquit Hieronymus) temporum nostrorum ruinas prosequi. Viginti, & eo amplius anni sunt, quod inter Constantinopolim, & alpes Iulias, quotidie Romanus sanguis effunditur. Scythiam, Thraciam, Macedoniam, Dardaniam, Daciam, Thessalonicam, Achaiam, Epiros, Dalmatiam, cunctasque Pannonias, Gothus, Sarmata, Quados, Alanus, Hunni, Vandali, Marcomanni, vastant, trahunt, rapiunt. Quot matrones, quot uirgines Dei, & ingenua nobiliaque corpora, his bellis suere ludibrio? capti Episcopi, interfecti Presbyteri, & diuicorum officia Clericorum, subuerse Ecclesiae, ad altaria Christi stabulati equi, Martyrum effossa reliquia. Ubique luctus, ubique genitus, & plurima mortis imago. Et paulo inferius. Ecce (inquit) tibi anno praeterito, ex ultimis Caucaei rupibus immissi, in nos non iam Arabia, sed Septentrionis lupi, tantas breui Prouincias percurrerunt. Quot monasteria capta? quantae fluuiorum aque humano cruore mutatae sunt? Obsessa Antiochia, & Orbes reliquae, quas Halis, Cydnus, Orontes, Euphratesque, praeterfluunt. Tracti greges captiuorum: Arabia Phoenice, Palaestina, Aegyptus timore captiua. Non mihi si lingua centum sint, oraque, centum, ferrea uox, omnia poenarum percurrere nomina possim. Neque enim historiam proposui scribere, sed nostras breuiter flere miseras. Hanc Hieronymus.

D. Hiera. Hiero. li. j. episto. in Epitaph. Nepotiani ad Heliodorum.

Nota varia bella.

Bellorum nefanda mala.

Illo bello Mariano, atque Syllano (inquit Augustinus) exceptis his qui foris in acie ceciderunt, in ipsa quoque Urbe, & adaueribus uici, plateae, fora, theatra, templa completa sunt; ut difficile indicaretur, quando uictores plus funerum ediderint, utrum prius ut uincerent, an postea quia uicissent. Et idem lib. 3. de Ciuit. Dei, ad Marcellum c. 25. de aede concordiae ex Senatu consulto in loco seditionum, & caedum condita sic ait. Quid hoc aliud fuit quam irrisio Deorum? Illi Dea templum constituere, quae si esset in Ciuitate, non tantis dissensionibus dilacerata corrueret? nisi forte sceleris humani rea Concordia, quia deseruerat animos Ciuium, meruit in alia aede, tanquam in carcere includi. Cur enim si rebus gestis congruere uoluerunt, non ibi aedem Discordiae fabricarunt? An ulla ratio redditur cur Concordia Dea sit, & Discordia Dea non sit, ut secundum Labeonis distinctionem, bona sit ista, illa uero mala? Nec ipse aliud sequitur uide-

D. Aug. Lib. 3. de Ciuit. Dei. c. 27.

Cur concordiae aedem Romae extra aedificauerunt.

Labeon.

Romæ dicata
sunt iempla Fe-
bri, & Saluti.

Nota.

D. Aug.

Tertull.
Lactan. Firm.
Aelius Læpri.
Amb. Marc.

Bellona Deæ
immane sa-
crificium.
Varia bella de-
scribuntur.

Chrys. lib. 10.
in cap. 21. Lu-
cæ tomo 5.

Bellum inter
Iudeos, & gê-
tiles semper
fuit irrecón-
ciliabile.
D. Athanas.

tur; quàm quod aduertit, Romæ etiam Febri, sicut Saluti, C
templum constitutum. Eo igitur modo non tantum concordia,
verum etiam discordia constitui debuit. Periculosi itaque
Romani, tam mala Dea irata viuere voluerunt, nec Troia-
num excidium recoluerunt, originem ab eius offensione ha-
buisse. Ipsa quippe, quia inter Deos non fuerat inuitata;
trium Dearum litem, aurei mali suppositione, commentata
est. Unde rixa numinum & venus victrix, et rapta Hele-
na, & Troia deleta est. Quapropter si forte indignata, quod
inter Deos in urbe, nullum templum habere meruit, ideo iam
turbat tantis tumultibus Ciuitatem, quanto atrocius potuit
irritari, cum in loco illius cædis, hoc est in loco sui operis, ad-
uersaria sua constiterit amadem esse viderit. Hæc August.

Quæ & si fabulosè commentata, atque inuenta fuerint,
& si reuera templum illud, eo in loco perstitit; non mo-
dicam tamen nobis hoc factò veritatis cognitionem attu-
lerunt, dum concordiam extra mittentes inquam exulem
patriâ, perpetuo se discordiæ pacis contrariæ tradebant
obsequio. Hinc igitur orta bella crescebant, & priuatis
publicisque nascentibus odijs, augebantur. Hinc varia di-
scordiæ, pugnæ multæ, bella cruenta, & omni plena cru-
delitate. Alij enim comprehensi, medijs dissecebantur,
alij transfixi hastis, suplices mortui ducebantur, & imma-
niter in frustra scissi, spectandi populo proponebantur.

Quidam (ut Tertullianus in Apologia aduersus gentes,
Lactantius Firmian. lib. 1. cap. 21. Aelius Lampridius, &
Ambrosius Marcellinus lib. 27. dicunt) sæui quondam, ac
truces, debellatis occisisq; inimicis, ostijs captiuorum Bellona
Dee habitabant, & Marti humanum sanguinem, in capitum
ossibus, vel caluarijs (extracto tunc cerebro) bibebant.

Sed quot, quantaque prælia mundo miserrima extitere?
Quanta prælia (inquit Chrysostomus) & quas opiniones
accepimus præliorum? Humi in Alanos, Alani in Gothos,
Gothi in Taisalos, & Sarmatas insurrexerunt. Nos quo-
que in Illyrico exules Patria, Gothorum excilia fecerunt, &
nondum est finis. Quæ omnium famæ, lues pariter bouum, at-
que hominum, caterique pecoris, ut etiam nos qui bellum nos
perulimus, debellatis tamen pares non fecerit pestilentia.

Athanasius, lib. de Incarnatione verbi, non longe à fine,
docet, inter Iudeos, & gentiles bellū semper irrecón-
ciliabile fuisse: eius verba sunt hæc. Quis unquam talis Rex fuit
uol in Israel, uel in Iuda, dicant Iudei inquisitione facta in
quo

A quo spem suam omnes gentes constituerunt, ac pacem tenuere?
An non potius undecunque in illos aduersæ, insensèque
fuerit? Quamdiu ei tæta stetit Hierusalem, bellum irrecón-
ciliabile illis fuit, pugnatumq; ab omnibus contra Hierusalem.
Assyrijs quidem affligentibus, persecutonibus uerò Aegy-
ptijs, Babylonijs inuadentibus, et quod magis admiret, Sy-
ros conterminos hostes aduersus se belligerantes habuerunt.
Nouit David contra Moabitas bellum gessit: Syros exci-
dit? Iosias sibi à vicinis cauit, Ezechias timuit atrocitiam
Sennacherib, contra Moen Amalechus copias eduxit, A-
morthei Iesu nauem infesti fuerunt, qui Hierico incolebant,
contra eum in acie steterunt, & prorsus nulla amicitia fa-
dera, gentibus cum Hierusalem intercedere potuerunt. Et in-
ferius ferè in fine libri. Olim (inquit) idololatria dediti
Græci simul & Barbari, mutua inter se bella suscipiebant,
crudelesq; in cognatos fuere, neque erat ut quisque uel per
terram, uel per mare tuto commearet, nisi armata manu, ob
bella inter ipsos prorsus irrecónciliabilia. Hæc Athanasius.

Ex cuius uerbis, quanta sit hominis rabies, & feralis cru-
delitas demonstratur. Morem enim prælia mouentium
B Aug. ex Cæsare, lib. 1. cap. 5. tomo 4. sic describit. Rapi vir-
gines, pueros, dinelli liberos à parentum complexu, matres
familiarum pati quæ à victoribus collibuisse. Fana atque
domos spoliari, eadem atque incendia fieri, postremò armis,
caudaueribus, cruore atque luctu omnia compleri.

Sed quot (quæso) & quanta bella, hominum sauiente
ira, per orbem peracta sunt? A quibus, & quanto tempore
urens hæc flamma perdurauit?

Bellum Piraticum à Pompeo.
Bellum punicum tertium à Scipione incredibili celeri-
tate confectum est.

Bellum punicum secundum, cum maximis detrimentis,
& calamitatibus Reipublicæ per annos 18. Romanas uir-
tes extenuauit, & penè consumpsit. In quibus punicis bel-
lis, septuaginta ferè Romanorum millia ceciderunt.

Bellum uerò Mithridaticum magnum, atque difficile,
& (teste eloquentiæ Patre) in multa uarietate terra, ma-
riq; uersatum, per quadraginta annos durauit.

Samniticum per annos quinquaginta uiguit: in quo ita
Romani uicti sunt, ut sub iugum etiam mitterentur.

Pompeus in Casam mouens aciem, quadraginta millia
peditum habuit, equitum in sinistro cornu, septem millia,

in

Varia Iudæ-
rum, & genti-
lium bella.

Iniquitates, &
mala quæ bel-
la mouentes
operari solent.

Bellu uaria, &
quanto tem-
pore durarūt.
Bellum Pira-
ticum.
Bellum Puni-
cum tertium.
Bellum Puni-
cum secundum.

Bellum Mi-
thridaticum.
Bellum Sam-
niticum.
Exercitus nu-
merosi.
Pompei exer-
citus quantus
fuit.

in dextro uerò præter Orientis auxilia, totam urbis nobilitatem, Senatores, Prætores, Consulares: nec tamen ideo victoria potitus est, sed fracto exercitu, herbam porrexit.

Cæsar quot milites habuit.

Athyla quot habuit bellatores.

Amurates quæto exercitu præliatus fuerit.

Antiochus quantam manum habuerit.

Dux Senonus quot habuit bellatores.

Carthaginenses, quo fuerint militum robore fortificati.

Tamburlani exercitus, quantum extiterit.

Annibalis copie quantæ.

Darii exercitus innumera bilis.

Xerxes exercitus copiosissimus.

Cæsar suus aduersarius, triginta milia equitum habuisse fertur ab Eutropio, equites non amplius mille.

Athyla Hunnorum Rex, quingenta armatorum milia habuit.

Amuratus Turcarum Rex, cum centum hominum milibus egressus, bis Pannoniam debellauit, atque perdomuit.

Antiochus, 300. armatorum milia habuit (ut uult Plutarchus in Ruffo) quibus Romanos inuadens, multo sanguine repleuit.

Senonus etiam Brennus dux, 300. hominum milia habuit, qui Romanam primus superbiam nondum quassatam, tetudit.

Carthaginenses Romanorum perpetui inimici, Ciciliam cum 70. militum milibus, ducentis triremibus, & mille nauibus inuaserunt. Quos tamen superauit Timoleon Dux Corinthiorum, eorumque in fracta castra, decem desideratis milibus, diripuit.

Tamburlanus Scytharum Rex, Euphratem fluum cum sexcentis peditum milibus, equitum uerò trecentis traiecit. Quo numero Asiam minorem obtinuit, Regem Turcarum Pazaitem captiuum duxit, Scythas, Medos, Albanos, Mesopotamiam, Parthiam, Persiam, & Armeniam sibi subiugauit.

Neque certum est, quantæ Annibalis copie extiterint: Quidam enim centum milia peditum, & equitum 20. milia fuisse ferunt. Alij ex Gallis atque Liguribus 80. milia peditum, equitumque decem, addita testantur. Hic cum in Alpibus, triginta milibus præliatorum occumbentium gladio priuaretur; Romanas tamen vires nullo modo timuit, sed eis crudelissima bella indixi.

Darium decies centena milia militum habuisse narrat Plutarchus, qui in Alexandrum commisurus prælium, sexcenta hominum milia in arenam perduxit.

Xerxes Persarum Rex, feritate summa in Græcos descendens, septingentis milibus militum, multo effuso sanguine, eorum vires prostrauit.

Sed quot (quæso) innumeris alijs prælijs, uiri bellatores cecidere? Et quidem, ut sacra prælia dimittam, Ladislaus Pannoniæ

A Pannoniæ Rex, dum in Amuratem Turcarum Regem confugeret, & si uicis; quadringenta tamen milia ex suis uictoribus desiderauit.

Ad Cannas, Romanorum quinquaginta milia caesa sunt: à Sylla ex Marianis viginta milia.

In bello Eduardi quarti Anglorum Regis contra Scotos, perierunt ex Scotis 60. milia; ex alijs, septem milia.

Carolus Martellum Regem Gallorum, Abidiramum Visigothorum Regem (qui in Galliam hostiliter irruerat) ad Burgadalam domuisse ferunt, & totum exercitum hominum 380. millium ferro prostrauisse.

Sub Ariouisto Duce, à Cæsare 80. Germanorum milia ceciderunt.

A Britannis quoque, 70. Romanorum milia, Petilio, & Suetonio Ducibus (ut Cornel. Tacit. affirmat) perierunt.

Prætermitto Magnum illum Alexandrum Philippi ex Olympiade filium, ex factis magni nomé habentem, Thebanas, Dariacas, Persicasque ipsius uictorias reticeo.

Arfacis de Parthis uictorias habitas taceo, Cyrias de Astyage palmas non numero, Prætermitto Cleomenem, Demetrium Poliouetem, Ceneum Theusalum inuuluerabilem, Epaminundam Thebanorum Principem, eorumque palmas reticeo. Arturum Britanniae Regem singularis fortitudinis hominem non narro; cum eo solum facto, eius strenuitas non leuiter cognoscatur, quod quadringentos, & sexaginta viros, solus ipse in prælio interfecerit.

B Hæc mala, & incommoda, has strages, & internecciones; sola regnandi cupido, sola nominis gloria, & æstimatio, pepererunt. prælijs augere putabant imperium, in fineque ipsius extendere, & non magis uirtutibus, & animi moderatione. Illò gladio perungebant, quò laudum, uirtutumque sublimitate peruenire posse desperabant. Nec mirum, si belluis in pace manentibus (quod erat ab earum natura alienum) belluarum in feritate induti, nulla ratione dictante, sed liuore tantum, uel superbia impellente, mutuo se cruentis bellis confecerint.

Hæc ob inanem gloriam uidimus confecta bella: pro mulieribus uerò, quas clades, ac discordias sequas numerabimus?

Dina, ut à sacris incipiamus, filia Iacob, cum à Sichem Ciuitatis Principe raperetur, ira commoti fratres, quadam die urbem ingressi, strictis mucronibus, uniuersam terram

Ladislaus quot habuerit præliatores. Sylla quot Romanorum præliauerit.

In bello Eduardi, quot perierunt. Carolus Martellus, quot profregauit.

Ariouistus quot deuicit.

Britanni quot Romanorum occiderint. Cornel. Tacit. Alexander Magnus quot uictorias habuerit. Varia alia bella.

Homines quò uirtutibus peruenire nequibant, eò gladio perungebant.

Bella uaria propter mulieres exorta, & quot strages exortæ

ram Ciuium sanguine inebriarunt.
Cleopatra inter Ptolemæum Philopatorē patrem suū,
& Alexandrum Syriæ Regem belli sequissimī causa fuit.
Propter Lauiniam Latini Regis, & Amate filiam, inter
Aeneam, & Turnum, magnum bellum exortum est. cuius
factum Pontanus lib. 4. de stellis, sic ait.

*Hinc atrox bellum exoritur, pro coniuge certat
Hinc Rutulū manus, hinc fulgentibus Arcades armis
Ac tandem Victor potitur Regnoq; toroq;
Sed fato cadit infelix, caua ad antra Numyci.*

Græci in Troianos ob Helenę raptum 886. bellatorum
millia in arenam proiecerunt, nec non miserandam Troi-
iam flammis concremarunt, de quo Propertius ait. lib. 2.

*Olim mirabar, quod tanti ad Pergama Belli,
Europa, atq; Asia causa puella fuit.*

Et libro 2. sic scribit.

*His olim (ut fama est) uicij ad prælia uentum est,
His Troiana uidet funera principijs.*

Et Ouidius libro 1. Elegiarum, inquit.

*Qualis ab Europa Phrygijs aduecta carinis,
Coniugibus belli causa duobus erat.*

Sed præliorum, & malorum causam, sequētib; Ouidij,
& Pamphili Saxi carminibus cōcludamus. Ouidius enim
mala quæ mulieribus acciderunt, lib. 2. elegiarum paucis
his versibus narrat.

*Nec belli est noua cura mei, nisi raptæ fuisse
Tyndaris, Europa pax Asiæq; foret.
Fœmina Syluestres Lapythas, Populumq; biformem,
Turpiter appposito uertit in arma mero.
Fœmina Troianos iterum noua bella mouere
Impulit in regno iuste Latine tuo.
Fœmina Romanos iterum nunc Urbe recenti
Immisit Soceros, armaq; seua dedit.*

*Vidi ego pro niuea pugnantem coniuge Tauro,
Spectatrix animos ipsa iuuenta dabat.*

Et Pamphilus Saxus pulchrè sic scribit.

*Baccatum cuperet contux ut auera monile
Iuit, ad infernas Amphiaræus aquas.
Tyndaris ad Phrygiæ vultrum complexit amantis
Et Menelæam liquit iniqua domum.
Vertit opes Asia, diserit mania Troia,
Hæctora vulneribus fodit, & Acacidem.*

Fraude

*Fraude Clytemnestra clarus maectatur Arides
Fraude cædis nata tu quoque misatus.
Ad Prolomæam, nam munera transtulit urbem
Cæsaris & magnæ sceptræ beata Numa.
Quæ tenuit Pharium meretrix scelerata Canopum,
Opponens Latij stridula sinistra tubis.
Vincla, faces, ferrum; latalia spicula, virus,
Sub roscis claudit quaque puella genis.*

Ex quibus oibus quanta bellorū faua rabies fuerit non
obscure cognoscimus. Quæ oia tonsura fuerunt insolentis
humani generis (vt ait Tertullianus lib. de anima ad-
uersus Platonem, cap. 14. ijs verbis.) *Inuenimus apud com-
mentarios humanarum antiquitatum, paulatim humanum
genus exuberasse, dum ab origine vel vagi, uel extorres, uel
gloriosi quique occupant terras, ut Scythæ Particas, ut Me-
nide Peloponnesum, ut Athenienses Asiam, ut Phryges
Italiam, & Phœnices Africam, dum solemnēs etiam migra-
tiones quas pericias appellant, consilio exonerandæ populari-
tatis, in alios fines examina gentium eructent. Nam & ori-
gines nunc in suis sedibus permanent, & alibi amplius gen-
tilitatem fœnerauerunt. Certè ipse orbis in promptu est cul-
tior de die, & instructior pristino. Omnia iam peruia, om-
nia nota, omnia negotiosa, sollicitudines famosas retrosun-
di amœnissimi obiterauerunt, Syluas, arua, domuerunt fe-
ras, pecora fugauerunt, bærenæ seruntur, saxa panguntur,
Paludes eliquantur, tantæ urbes, quanta non casâ quondam:
Iam ne insula horrent, nec scopuli terrent, ubique domus,
ubique populus, ubique Respublica, ubique uita sumum tes-
timonium frequentia humana Onerosi sumus mundo, uix
nobis elementa sufficiunt, & necessitates arctiores, & quere-
le apud oēs, dum iam nos natura non sustinet. Reuera lues, et
fames, et bella, ex Voragine Ciuitatum pro remedio depu-
tanda tanquam tonsura insolentis humani generis, & tamen
cum eiusmodi securus maximam mortalium uim semel cæ-
dant, nunquam restitutionem eius uiuos ex mortuis reducen-
tem post mille annos semel orbis expauit. Sed de bellis, eo-
rum causis ac malis satis dictum est. Ad alias nunc sequen-
tes difficultates accedamus.*

Belli sunt cõ-
sura generis
humani.
Tertullia.

H. mani ge-
neris cura, &
sollicitudo.

Iã homines
sunt mundo
onerosi
Fames & bel-
la sunt reme-
dium insolent-
ia humanæ.

QVÆST.

QVAEST. SECVNDA.

An Bellare sit semper peccatum?

SECUNDO loco videndum est, An bellum gerere sit semper peccatum?

Qua in re haecenus tres haereses reperio.

Tres haereses. Prima Manichaeorum, dicitur omne bellum esse iniustum, & peccatum mortale. D. Aug. Haeresis prima.

Prima fuit antiquissima Manichaeorum dicentium omne bellum esse iniustum & peccatum mortale, & ideo (vt refert Augustinus lib. 22. contra Faustum cap. 74. & sequentibus) omnia bella Moysis, Iosue, Dauid, Gedeonis, atque Saulis condemnabant. vt etiam refert Castro lib. 3. aduersus haere. verbo bellum. Haeresis prima. Hunc errorem tenuit etiam Ioannes Vuicleph, vt refert Tho. Valdensis, lib. de Sacramentalibus. Quem multo tempore seporatum, & veluti sepultum, nostro hoc aetate Erasmus in annotat. super cap. 3. & 22. Lucæ, & in Chiliadibus, in illud; dulce bellum inexpertis, excitaui. quibus in locis fusissime contendit, omne bellum ex sua natura esse peccatum, ac proinde in veteri lege permissum tantum esse à Deo: sicut libellus repudij: In noua verò lege à Christo omnino prohibitum.

Secunda haeresis Oecolampadij, & sequacium, qui non cõdemnãnt, omne bellum, sed quod sit post Christi aduentum. Melanchthõ.

Isa 2.

Tertia haeresis Lutheri, qui interdici tantum putat bellum Christianis cõtra Turcas. Fundamentum Lutheri.

Secunda Haeresis, fuit Oecolampadij (eodem Castro ibidem referente) & Cornelij Agrippae, in lib. de Vanitate scientiarum, cap. 79. & Anabaptistarum (vt ait Melanchthon in suis locis Theologicis.) Quos sequutus est Ioannes Ferus, lib. 4. commentariorum in Matth. super illa verba. Qui acceperit gladium, gladio peribit. Hi omnes dicunt non omne bellum esse iniustum, (in quo à Manichæis differunt) Mosẽ enim, & alios belligerantes in veteri testamento non reprehendunt, sed post Christum cessasse asserunt gladium, secundum illud, non exercebuntur ultra ad praelium; omnemque bellandi artem, tanquam illicitam, & iniustam à Christo interdictam fuisse.

Tertia Haeresis fuit Martini Lutheri, qui non omne bellum interdictum putat Christianis, sed tantum bellum in Turcas. Qua in re (vt notat Castro haeresi secunda) durior, atque atrocior Manichæis censendus est. Si enim Christiano licet aduersus Christianum pugnare, qui sit vt aduersus Turcas non liceat? Existimauit Lutherus, Tur-

cam

A cam esse exequutorem iustitiæ Dei, quo circa dicit nullo pacto ei esse resistendum. Rationes in vniuersum quibus hæc haeresis astruuntur, ac corroborantur, sunt.

Prima est Oecolampadij, ex illo Esa. 2. Vbi sermo est de messia) *Constabunt gladios suos in vomeres, et Lanceas suas in falcas. Non leuabit gens contra gentem gladium, neque exereebuntur ultra ad praelium.*

Prima ratio, ad confirmationem hæc haeresum. Isa. 2. Secunda rō Rom. 12.

Secunda ex verbis Pauli Rom. 12. *Non vos defendentes charissimi, sed date locum ira. sicut scriptum est: mihi vindictam, & ego retribuam.*

Tertia ratio. Matth. 5.

Tertia ex Matth. 5. *Si quis te percusserit in vna maxilla, prabe ei & alteram. & ei qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium: et quicumque te angariauerit mille passus, vade cum illo alia duo & cap. 26. Omnis qui acceperit gladium, gladio peribit.*

Quarta ratio sumitur ex dictis aliquorum Patrum, quos citat Erasmus. Origenes enim lib. 2. contra Celsum circa medium dicit, Christum omnia bella sustulisse, & tractatu 7. in Matth. obiter exponens illud Lucæ 22. *qui non habet gladium, vendat tunicam, & emat gladium dicit. Perniciosum esse hunc locum ijs qui carnaliter illum intelligunt. Qui reuera putant tunicam re ipsa vendendam esse ut ematur gladium.*

Matth. 26. Quarta rō.

Orige.

Lucæ. 22.

B Item ex Chrysof. qui sic ait. *Quid est hoc (qui dixerat, si quis te percusserit in dextera gena, vertas ei et aliam: nunc armat discipulos, & solo gladio? Nam si penitus armare decebat, non solum oportebat gladium possidere, sed & scuta & galeas. Sed & simile huiusmodi possiderent arma pro tot insulibus, & insidijs populorum tyrannorum, Urbium, nationum, qualiter ij comparentnr, & ex solo aspectu agminum non contremiscerent nutriti in stagnis, & fluuijs? Non ergo putemus eum iussisse vt gladios possideret, sed per gladios inuenit imminentes insidias Iudaorum. Hæc Chrysof.*

D. Chrysof.

Item ex illo Basilij super eundem locum, vbi sic ait. *Vel Dominus non iubet portare marsupium, & peram, & emere gladium, sed prædicit futurum, quod scilicet Apostoli obliti tempore passionis, donorum, & legis Domini, auderent sumere gladios. Sapius enim scriptura utitur imperatiua Sermonis specie loco prophetia. In pluribus tamen libris non inuenitur accipiat, tollat, vel emat, sed accipiet, tollet, & emet. Hæc ille. Atque etiam ex Ambrosio, lib. 10. in Lucam, qui exponens illud; qui non habet, vendat tunicam, et*

D. Basil.

D. Ambro.

emas

erat gladium, dicit. O, Domine, cur emere me iubes gladium, qui ferire me prohibes? cur haberi precipis, quem veritas promi? nisi forte ut sit parata defensio, non vltio necessaria, & videar potuisse vindicari, sed noluisse; lex tamen referre non vetat. Et ideo fortasse Petro duos gladios offerenti, sat est, dicit, quasi licuerit usque ad Euangelium, ut sit in lege aequitatis eruditio, in Euangelio, bonitatis perfectio.

Vlt. ratio.

Postremo conatur Erasmus id persuadere ex dicto S. Martini (vt refert Sulpitius in vita eius) qui Iuliano Imperatori dixit: *Donatium tuum militaturus accipiat, ego Christianus sum, mihi pugnare non licet.*

Tertullia.

Pro Erasmo etiam adduci potest locus Tertulliani in lib. de Idolatria versus finē, vbi sic ait. *Posset in isto capitulo et de militia definitum videri, qua inter aignitatem & potestatem est. At nunc de isto queritur, an fidelis ad militiam conuerti possit, & an militia ad fidem admitti, etiam caligata, vel inferior queque cui non sit necessitas immolationum, vel capitulum iudiciorum. Non conuenit sacramento Diuino & humano, signo Christi, & signo Diaboli, castris lucis, et castris tenebrarum. Non potest una anima duobus deberi Deo, & Cesari. Et Virgam portauit Moyses, sibilam & Aaron cingitur loro et Ioannes, agmen agit & Iesus nauē bellauit & Populus, si placet ludere. Quomodo autem bellauit, imo, quomodo etiam in pace militabis absque gladio quem Dominus abstulit? Nam est adierant milites ad Ioannem, & formam obseruationis acceperant, si etiam Centurio crediderat, omnem postea militem Dominus in Petro examinando discinxit. Nullus habitus licitus est apud nos inclito actui adscriptus. Hac Tertullianus.*

Nota pulcrum dictum.

Et Idem in lib. de corona militis, post medium sic ait. *Etenim ut ipsam causam corona militis aggrediar, puto prius conquirendum, an in totum Christianis militia conueniat. Quale est alioquin de accidentibus retrahere, cum precedentibus culpa sit? credimus ne humanum Sacramentum Diuino superduci licere, & in alium Dominum respondere post Christum, et eiorare Patrem, ac matrem, & omnem Proximum quos & lex honorari, & post Deum diligi precipit? Hos & Euangelium solo Christo pluri non faciens, sic quoque honorabit? Licebit in gladio conuersari, Domino pronuntiate, gladio periturum, qui gladio fuerit usus? Et proelio oportebit filius pacis, cui nec litigare conueniat? Et vincula et carcerem, & tormenta, supplicia administrabit,*
nec

A nec suarum ultor iniuriarum? Iam & Stationes, aut alij magis quam Christo? aut et Dominico die, quando nec Christo? Et exultabit pro templis quibus renunciauit? Et conabit illic vbi Apostolo non placet? Et quos interdiu exorcismus fugauit, noctibus defensabit incumbens? Et requiescet super lunco, quo perfossum est latus Christi? Vexillum quoque portabit amulum Christi, & signum postulabit a Principe, qui iam a Deo accepit? Mortuus etiam tuba inquietabitur aeneatoris, qui excitari a tuba Angeli expectabat? Et cremabitur ex disciplina castrensi Christianus, cui cremare non licuit? Cui Christus merita ignis indulsit? Hac ille.

Quinto probant etiam suam sententiam rationibus. Quarum prima est Lutheri. Quoniam inimici, hostes, & Turcae sunt exeutores Diuinae Iustitiae, missi in nos propter nostram iniquitatem, ergo resistere illis per bellum, est resistere Diuinae Iustitiae, quod est illicitum.

Probatur rationibus prima.

Secunda ratio. Quoniam bellum contrariatur paci, ergo est iniustum, & iniquum; quod enim opponitur virtuti, & malum, & iniustum est.

Secunda

Tertia. Quia defensio & arma Christianorum, sunt orationes. iuxta illud Eph. 6. *Propterea accipite armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare. State ergo succinti lumbos uestros in veritate, & induiti loriceam iustitiae; Et infra: Sumite gladium spiritus, quod est verbum Dei. Per omnem orationem, & obsecrationem, orantes omni tempore in spiritu.*

Tertia

Quarta, & vltima ratio peti potest ex Tertulliano, libro aduersus Iudaeos, versus finem, in titulo de probatione Natiuitatis Christi, vbi dicit, omnia praetiorum negotia in dolo, & iniustitia esse sita, cuius verba sunt haec. *Quis ense accingetur, & non contraria lenitati, & iustitia exercet, id est, dolum, & asperitatem, & iniustitiam, propria scilicet negotia praetiorum?*

Quarta et Tertull.

In contrarium est veritas Catholica. In cuius declarationem, aliquas propositiones subijciemus.

Bellum duplex est, offensiuum, & defensiuum.

Est autem praenotandum, duplex esse bellum, defensiuum scilicet, & offensiuum. Defensiuum bellum dicitur, quando quis non aggreditur, sed aggredientes impugnat: offensiuum vero, cum quis potius alterum aggreditur, & inuadit: & de vtroque bello tractandum est.

Prima propositio. Bellum defensiuum, ex natura sua Sanctum, & licitum est. Hac conclusio naturali lumine

Prima concl. Bellum defensiuum, ex natura

tura sua san-
ctum & licitum est.
Ratio conclu-
sionis.

D. Tho.

Secunda cōcl.
Bell in offen-
sum licitū
est, seruatis, cū
quibusdā con-
ditionibus.
Probatu pri-
mō ex script.
Exod. 32.

2. Reg 15.

Iosue. 1.
Iud. cum 13.

est notissima. Quoniam sicut se habet pars ad partem, ita & totum ad totum; ergo cum liceat parti, seu particulari ab altero se defendere (& si aliter non potest se defendere nisi vita alterius cumbente, licet eum occidere) ergo multo magis licitum erit Reipublicæ, ut se ab aduersario defendat, bellum inire cum eo, ipsumque occidere. Nec huiusmodi ius naturale per Euangelicam legem ablatum fuit: cum id quod naturale est, non auferatur per gratiam, sed potius perficiatur, ut ait D. Thom. 1. secunda q. 107. art. vltimo.

Secunda propositio. Bellum offensiuum, ex natura sua licitum est; seruatis tamen quibusdam conditionibus, quas inferius proponemus. Hæc conclusio est catholica, & ponitur contra tres hæreses prædictas. Et primò probatur ex scriptura veteri. Vbi Dominus præcipit præliari, & occidere. Exod. n. 32. cum Moses uir Dei viso peccato populi, ad radices montis lapideas tabulas in quibus descripta erat lex Dñi contregisset, congregato populo sic dixit: *Si quis est Domini, iungatur mihi. Congregatiq; sunt ad eum omnes filij Leui. Quibus ait: Hæc dicit Dominus Deus Israel. Ponat uir gladium super femur suum. Ite, & redite de porta usq; ad portam per medium castrorum, & occidat unusquisq; fratrem & amicum, et proximum suum.* Quod cum effecissent, dixit eis: *consecrasti manus uestras Domino.* Vbi uidemus, tantum abesse, ut in illa occisione, & pugna (in qua fere 33. milia hominum cæciderunt) interfectores peccauerint; ut potius manus suas tinctas sanguine, se domino consecrassent, Dei seruus Moyses affirmauerit. Insuper cum Amalech restitisset Israeli in uia dum pergeret per desertum, post multum temporis, peccati huius memor Dominus, misit Saulem præcepitque ei, ut percuteret Amalech. *Nunc ergo (inquit) uade, & percutite Amalech, et demolire uniuersa eius non parcas ei, & non concupiscas ex rebus ipsius aliquid: sed interfice a viro usq; ad mulierem, et paruulum atq; lactantem &c.* Et quia Saul id non impleuit, a regno deiectus est. Iosue similiter, ex præcepto Dei indixit bellum, Iosue. 1. & Iudi. 3. ubi dicitur: *hæ sunt gentes quas Dominus dereliquit ut erudiret in eis Israel, & omnes qui non nouerant bella Chananaeorum: et postea discerent filij eorum certare cum hostibus, & habere consuetudinem præliandi.* Ex quibus omnibus scripturæ locis, non tantum præliandi permissio conceditur (ut uult Erasmus) sed

C

D

sed

A sed etiam expressum præceptum Dei ad præliandum demonstratur. Vnde Abraham Gen. 14. de parta victoria commendatur, benedictione accepta à Melchisedech. Quod bellum fuisse Sanctum, & iustum, constat ex Scriptura, & ex D. Ambrosio lib. 2. de Abraham cap. 7. & 8. neq; in hoc est immorandum, cum à Genesi usque ad Machabæorum libros, his Sanctis, iustisq; prælijs repletam esse scripturam uideamus; quos commendat D. Paulus ad Hebr. 11. dicens: *Sancti per fidem uicerunt regna; operati sunt iustitiam &c.*

Gen. 14.

D. Ambr.

Hebr. 11.

Secundò probatur ex testimonijs noui testamenti. Et præcipuè ex Luca 3. Vbi petentibus militibus à Ioanne Baptista quid facturi essent ad salutem consequendam, non eis militiæ artem prohibuit, sed ne cuiquam molestia aliquam vi ferrea inferrent. *Neminem (inquit) conueniatis; neq; calumniam faciatis; sed contenti estote stipendijs uestris.* Quo testimonio utitur Augustinus ad hoc ipsum probandum in Epist. 5. ad Marcellinum, & in serm. 19. de uerbis Domini, & lib. 22. contra Faustum, c. 74. & 75. cuius uerba refert Gratianus 13. q. 1. Can. militare, & Can. Quid culpatur.

Probatu se-
cundo.
Luca 3.

D Aug.

B Anabaptistæ huic loco Luca dicunt, Ioannem permisisse bellum Iudæis, ut imperfectis; Christum autem aliter docuisse. Sed errant. Quoniam cum Ioannes ueniret preparaturus uiam Domini, non illam tradere debuisset doctrinam, quam mox Dominus erat ablaturus.

Hæreticorum
respon. ad Io-
annem Luca.

Erasmus dupliciter vim uerborum Luca subterfugit. Dicit enim primò, Ioannem Baptistam pertinere ad uetus testamentum, secundum illud Matth. 11. *lex, & Prophetæ usque ad Ioannem;* Quapropter disseminato, ac uulgato per orbem Euangelio, non licere bellare.

Erasmi subter-
fugium.

Dicit secundò, uerba illa Ioannem dixisse militibus, non ut hæc facientes pie, ac sanctè uiuerent, sed ut minus malè uiuerent. Quod etiam sic interpretari uidetur Theophilactus.

Matt. 11.

Theophil.

Sed contra primam Erasmi responsionem dicimus, Ioannem Baptistam, magis ad nouum testamentum, quam ad uetus pertinere, ut ait D. Tho. 2. 2. q. 174. ar. 4. ad 3. & 3. p. q. 38. ar. 1. ad 2. & 2. ad Corinth. 3.

Respondetur
contra Eras-
mum primò.
D. Tho.

Secundò respondemus, omnes Sanctos Patres; ex hac Ioannis sententiâ colligere, bella esse licita, etiam in Euan-
gelica lege, ut inferius dicemus.

Secundò.

Tertio
Math. 22.

Tertio quoniam Christus Dominus ad nouum testamentum pertinere notum est; & tamen Matth. 22. dicit: *Reddite quae sunt Caesaris Caesari, & quae sunt Dei, Deo*, intelligens de illis uectigalibus, quae militibus in stipendium traduntur. Quo testimonio utitur Aug. lib. 22. contra Faustum, cap. 74. ad probandum bella esse licita.

D. Aug.

Ad secundum.

Ad secundam eius responsonem dicimus, ex praecedentibus uerbis Ioannis, colligi non obscure, eam uiuendi regulam, militibus tradere uoluisse, qua bene uiuentes, dignos poenitentiae fructus operarentur, dicens: *facite fructus dignos poenitentiae: et omnis arbor quae non facit fructum bonum excidetur, et in ignem mittetur*. nisi forte quis impudenter diceret, Ioannem illos decipere uerbis illis uoluisse.

Ad illud
Theophil.

Ad Theophylactum uero dicimus, nunquam illum dixisse, Ioannem consuluisse militibus, ut minus male uiuerent, sed publicanis, & militibus dixisse, ut abstinerent a malo: illi ab exactionibus extortis, ij uero a rapinis.

Error Theop.

D. Ioanes tria
docet milites.

Caictanus.

Quod autem subdit, & publicanis, & militibus praecipisse Ioannem, sufficere eis, ut abstinerent a malo, in hoc Theophylactus errauit. Cuiusque enim praecipitur, non solum non facere malum, sed etiam facere bonum. Ioannes autem specialiter tria docet milites (ut bene notat Caietanus super Lucam cap. 3.) Primum prohibet uolentiam inferre, cum dicit, *neminem conculcatis*. Secundum fraudem, uel calumniam uitare, uerbo uel facto imponendo alicui crimen, & accusando eum falso apud Principem, ut confiscata ipsorum bona, inter ipsos milites diuidantur. Tertio, ut sint contenti stipendijs suis. In his enim tribus genus militum peccare consuevit. Nam & crebras uolentias inferunt rusticis, & hominibus alijs, suis uiribus, Galumniatur insuper, & imponunt alijs quae non fecerunt, ac tandem rarissimi sunt qui suis sint contenti stipendijs. Et quoniam in ijs ij potissimum peccare consueuerant; ideo Ioannes de tribus monet, eosque erudit.

Tertio probatur conclusio principaliter. Castr. Praelari licitum esse probat ex multis Concilijs. Concil. Claramont.

Tertio probatur principaliter conclusio, ex Summis Pontificibus, & Concilijs. Qui non solum uerbis, sed etiam operibus, & factis id comprobarunt, ut narrat Castro loco cit. haeresi 2.

Et primo quidem in Concilio Claramontano, sub Urbano II. celebrato, statutum fuit, ut bellum Turcis indiceret. Ex quo statuto, Urbanus bellum incepit maximo bellantium progressu, cui postea bello (eo cumbente) Paschasius

sus II. Platina referente, mirifice fauit.

Deinde in Concilio Lateranensi ex nongentorum Patrum consensu, Calixtus II. decreuit, ut primo quoque tempore, supplementa militiae iam deficientis, Christianis in Asia bellum gerentibus subministrarentur. Quo facto (ut idem Platina scribit) cum Balduinus Hierosolymorum Rex vires accepisset, Gazim Regem Turcarum minorem Asiam incolentem, bello superauit, & in uincula coniecit.

In Concilio etiam Veronensi, ex eodem Platina, Lucius Tertius, Christianos principes cohortatus est, ut Christiani pro fide in Asia dimicantibus, adiutrices militares manus profferrent.

Roffensis Cardinalis, in suo opere contra Babylonicam Lutheri captiuitatem, art. 34. plerosque alios Pontifices, & Concilia enumerat, ut Lugdunense, Viennense, & alia, quae generale bellum Mahumetanis indixerunt.

Verum tria Ecclesiae decreta huiusmodi rationem ex decretis Conciliorum peritam, debilitare, & infirmare uidentur. Primum est decretum Leonis Papae, in epistola 90. ad Rusticum, seu Rustianum, & habetur de Penitentia dist. 5. can. Contrarium. *Contrariam* (inquit) *est Ecclesiasticis regulis, post poenitentiae actionem, redire ad militiam saecularem, cum Apostolus dicat: Nemo militans Deo, implicat se saecularibus negotijs. Unde non est liber a Diaboli laqueo qui se militia mundana uoluerit implicare.*

Secundum, est ex Concilio Niceno, & habetur ibidem can. si qui, in quo decernit, ut decennio poeniteant, qui post poenitentiam ad saecularem militiam reuertuntur, completo primum triennio quo fuerint inter audientes.

Tertium D. Gregorij, eadem dist. cano. falsas, ubi falsam dicit esse poenitentiam eorum, qui officium quod sine peccato exerceri non potest, ut est militia, non deserunt, & relinquunt. *Bona* (inquit) *quae iniuste abstulit restituat, arma deponat, ulteriusque non ferat.*

Sed haec, negotium non faceffunt. Unde ad Primum Leonis dicimus; ipsum non prohibere uoluisse militiam, cum ex se non sit mala; sed uoluisse eam tantum prohibere ei, cui ipsa est certissima peccandi occasio: quod non ex militia, sed ex hominis uicio prouenit.

Dicimus secundò cum Glosa ibidem, uerbo *Ad militiam*, hoc uerum esse, non licere scilicet militiam repetere, quando publica uel priuata poenitentia a Sacerdote poenitenti intantum fuerit, amplius ad militiam non redire, quam

Conc. Lateran.

Platina.

Conc. Veron.

Roffen Card.
Conc. Lugd.
Conc. Vienn.

Varia dicta
quae facere uidentur, & probare, bella nullo modo licere.
Primum.

Secundum
Conc. Nicen.

Tertium
D. Greg.

Ad primum
respondetur
primo.

Secundò.

penitentiam tunc miles seruare tenetur.

Tertio.

Dicimus tertio. Gregorium nullo pacto voluisse militiam prohibere, cum subdat: *Ulterius non ferat, nisi confilio Religiosorum Episcoporum, pro defendenda iustitia.*

Ad Concil re
spondetur.

Ad illud verò Concilij Niceni, clara est responsio. Quoniam tatum ibi prohibetur militia ijs, qui ob fidei confessionem, à Diocletiano, vel Licinio militari cingulo priuati, illud postea ab eis repetebant, parati negare fidem: vt videre est apud Ruffinum, lib. 10. hist. c. 6. & Zonaram, ac Balsamonem in eum canonem.

Ruffi.
Zonar.
Balsa.
Quarto probatur concl.
D. Ambros.

Quarto probatur conclusio auctoritate Sanctorum. Et præter illa quæ superius adducta sunt, legatur D. Ambros. lib. 1. officio. cap. 27. & 29. & cap. 40. & 41. Vbi multa sacre Scripturæ exempla congerit, quibus iusta Sanctorum bella contra Patriæ inimicos commendat. Et in oratione de obitu Theodosij. D. Augustinus lib. 2. contra Manichæos, & in Epist. ad Bonifatium, quæ est 107. & in sermone de puero Centurionis, vbi sic ait. Si Christiana disciplina omnia bella culparet hoc potius consilium salutis petentibus in Euangelio daretur, vt abicerent arma, seque militia omnino subtraherent. Dictum autem est eis neminem

D. Aug.

D. Tho.

D. Bernar.
D. Chryl.
Diony. Crisol.

concutiatis, contenti estote stipendijs vestris, quibus proprium stipendium sufficere præcepit, militare non prohibuit. Et lib. 6. quæstionum super Iosue cap. 10. qui locus scriptorum vitio, falsò à D. Tho. citatur ex lib. 83. quæstionum. Legatur D. Chrysof. homil. in Iudæos, gentiles, & hæreticos, de Euangelio: *Nuptiæ factæ sunt* Ioan. 2. in principio, tom. 3. ex varijs, vbi sic ait. *militiam prætexis, & dicis, non possum esse pius. Centurio noune miles erat? & dicit ad Iesum: non sum dignus vt intres sub tectum meum, sed dic verbo, & sanabitur Puer meus. et admiratus Iesus ait: Amen Amen dico vobis non inueni tantam fidem in Israel, nihilq. nocuit il i sua militia.* Et Nazianz. orat. 3. de pace, & Greg. lib. 1. Epist. cap. 72. & 73. Videatur etiam D. Bernar. lib. 2. de consideratione: & D. Thom. 2. 2. q. 42. Et Ecchius in pluribus Sermonibus contra Turcas, tomo 3. homiliarum, & Dionysius Rischel Carthusianus, quem citat Castro, in libello quodam de bello Turcis inferendo.

Quinto probatur ex miraculis, quæ ad præliorum Sanctitatis confirmationem facta à Deo sunt. quæ (si bellum fuisset illicitum) nunquam sanè à Domino facta fuissent. Genes. enim 14. cum Abraham quatuor Reges cum solis

trecent-

A trecentis decem, & octo famulis suis debellasset, Melchisedech summus Sacerdos obuiam ei veniens sic benedixit: *Benedictus* (inquit) *Deus excelsus, quo protegente, hostes in manibus tuis sunt. Et Moyses cum eleuatis manibus deprecaretur Dominum, vt daret Israeli victoriam contra Amalech, eius Dominus orationem exaudiuit, Exo. 17.* Præliante insuper Iosue contra Amorrhæorum Reges qui habitabant in montanis in Gabaon eos plaga magna percussit. *Cumq. fugerent filios Israel, et essent in descensu Berthoron, Dominus misit super eos lapides magnos vsque ad Azeca, et mortui sunt multo plures lapidibus grandinis, quam quos gladio percusserant filij Israel.* Iosue 10. Neque hoc etiam contentus Dominus, ad Iosue vocem, solem obfirmavit. Legimus etiam 2. Machab. 10. pro Machabæis dimicasse. *Cum* (inquit Scriptura) *vehemens pugna esset, apparuerunt aduersarijs de cælo viri quinque in equis, frenis aureis decori, ducatum Iudæis præstantes: Ex quibus duo, Machabæum medium habentes armis suis circumscriptum, in columnem conseruabant: in aduersarios autem, tela, & fulmina iaciebant, ex quo & cecitate confusi, et repleti perturbatione cadebant.*

Exo. 17.

Iosue 10.

2. Machab. 10

B Testatur Eusebius in vita Constantini, Constantinum euidentissimis sibi à Deo ostentis miraculis in bello incidente: cum Theodosio Sanctum Ioannem, & Philippum pugnasse, contra hostes eius, vt Theodoretus, lib. 5. hist. c. 24. affirmat. Et Socrates, lib. 7. cap. 18. pro Theodosio Iuniore contra Saracenos, Angelos pugnasse testatur.

Euseb.

Theodore.
Socra.

Hispani quoque ex Mauris, D. Iacobo Duce, albo insidente equo, præeunte, & nudato ense (spectantibus omnibus) pro ipsis dimicante, memorabilem victoriam reportarunt. Quo factum fuit, vt Hispania tota, Sanctum hunc Apostolum, maxime semper coluerit, & in Patronum acceperit. Sed qui plura ex ijs videre desiderat, legat D. August. lib. 5. de Ciuit. Dei, cap. 23. & Gregorium Turonen. lib. 2. hist. Francorum.

Hispani patronū habet in prælijs D. Iacobū, quo inuocato hostes aggrediuntur.
D. Aug.
Greg. Turonē

Sexto probatur rationibus. Prima. Quoniam in Ecclesia est instituta Religio, vt contra Christi fidei hostes militetur, ergo sanctum ex se erit præliari. Probatur consequentia; quoniam Ecclesia dum approbat Religionem aliquam, approbat institutum eius; sed institutum huius religionis sic institutæ, est contra hostes fidei præliari, ergo. De qua re agit D. Thom. 2. 2. q. 188. art. 3. & D. Bernardus

Sexto probatur rationibus.
Prima.

D. Tho.

sermone ad milites templi, cap. 3. & confirmatur omnium Christianorum Principum experientia, qui à Constantino Magno Imperatore ad nostra vsque tempora, consilio, & hortationibus Summorum Pontificum bella in hostes exercuerunt. Imò verò in ipsa Imperatoris coronatione ei gladius traditur. fione in Ecclesiæ inimicus se esse bellum initutum, & viriliter pugnaturum, sicut olim 2. Mach. 15. à Hieremia Sacerdote summo, Iudæ Machabæo gladium traditum esse legimus.

Cur in Imperatoris coronatione ei gladius traditur.

a Mach. 15.

Secunda ratio ex D. Th. Resp. publica habet auctoritatem defendendi suos Ciues.

Rom. 13.

Tertia ratio ex fine belli. D. Aug.

Quarta, & vltima ratio, ex bono orbis.

Ad primum respondetur primo ex D. Hiero. Origen.

Secunda ratio est D. Tho. in 2. 2. q. 40. art. 1. in corp. *Respublica habet facultatem defendendi Ciues proprios ab inimicis internis, castigando interiores malefactores, & perniciosos Ciues secundum illud Rom. 13. non sine causa gladium portat, minister enim Dei est, vindex in iram ei qui male agit,* ergo multo magis habebit potestatem defendendi ipsos ab hostibus externis, gladijs, armisque aduersus eos utendo. Vnde Principibus dictum est in Psalmo. *Eripite pauperem, & egenum de manu peccatoris liberate.*

Tertia. *Quoniam finis belli est pax, et securitas Reipublica* (ut ait Aug. de verbis Domini, & ad Bonifatium) sed non potest esse securitas in Republica, nisi hostes metu belli coerceantur, ergo.

Quarta, & vltima, ex bono totius orbis. Namque non posset ullo modo orbis in felici statu consistere, imò pessima esset rerum omnium conditio, si raptor, & Tyranni impunè iniurias facere possent, bonosq; opprimere, atq; innocentes dilaniare, nec liceret vicissim innocentibus in primò nocentes se conuertere.

Ex ijs omnibus rationibus quas adduximus, perspicuum est, tam in lege naturæ, quam in lege scripta, atq; etiam in lege Euangelica bellum tam offensiuum, quam defensiuum, licitum esse. Reliquum nunc est, ut hæreticorum argumentis satisfaciamus: conditiones enim belli, inferius articulo quarto recitabimus.

Ad primum Oecolampadij, ex Isaia 2. Dicimus primò cum Hieronymo ibidem, quòd ibi prædicatur tempus in quo Messias nasciturus erat; fuit enim tunc maxima pax in toto mundo, adeò ut Augustus Imperator, totum voluerit orbem describere. Sic etiam declarauit hunc locum Origenes lib. 5. còtra Celsum, & lib. 2. circa locum Luc. 2. Neque illud vetbum: *Ultra non exercebuntur ad prælium,* significat

significat in æternum, sed per longum tempus.

Secundò respondemus cum Iustino Martyre, in Apolo. 2. pro Christianis, quòd in illis verbis sensus Isaia est, Christianam, & Euangelicam legem, per pacem tradendam esse mundo & per pacem baptizandos esse homines, & saluandos. Neque enim est vis seu violentia in Christi lege, quippe qui misit discipulos suos Dominus sine baculo. Vnde D. Leo in serm. de DD. Petro, & Paulo, mirè de hac pace loquutus est dicens: *Minus enim est quod tibi (Romæ autem loquitur) bellicus labor subdidit, quam quod pax Christiana subiecit* hæc ille. Atque in hoc Regni Christi à Regno Iudaico distinctionem Isaia prædixit, quòd hoc, armorum vi, bellorumque strepitu esset obtinendum, & corroborandum; illud autem pace, & tranquillitate. Vtræque huius loci expositionem affert Hirenæus lib. 4. contra Valentinum, cap. 67.

Ad locum illum Pauli Rom. 12. dicimus esse consilium, quoad priuatas personas quæ publicam potestatem non habent, cum alter se possunt defendere, ut diximus superioribus. Vindicta verò quam exercent publicæ personæ, Dei vindicta est, ipsius enim sunt ministri, & per consequens licita. Vnde post illa verba, *mibi vindictam, & ego retribuam,* subdit Paulus in cap. 13. *non sine causa gladium portat: Dei enim minister est, vindex in iram ei qui malè agit.*

Ad tertium ex Matth. 5. & 26. respondemus. Primò illa omnia siue præcepta sint, siue consilia, priuatis hominibus dari, non autem iudicibus, vel publicis personis, vt notat Caietanus in comment. Matth. 5. non enim præcipit Dominus, vel Apostolus Iudici, ut eum non puniat qui alteri iniuriam intulerit; sed vnicuique præcipiendo iniungit, vt iniurias proprias patienti, æquoque animo ferat. At bellum ad publicam iustitiam, non autem ad priuatam pertinet. Vnde sicut inimici dilectio non prohibet carnifici (quæ publica Reipublicæ ad corrigendum deputata persona est) quin inimicum suum suspendat; sic neque milites, & Imperatores à suo puniendi, & præliandi publico officio impedit.

Dicimus secundò. Nò semper respectu priuatarum personarum esse præcepta, sed interdum præcepta, interdum verò consilia. Semper quidem sunt præcepta in animi præparatione, vt videlicet homo semper sit paratus non resistere, vel non se defendere potius quam Deum offendere

Respondetur secundo.

D. Leo.

Ad locum Pauli respondetur. Rom. 12.

Rom. 13.

Ad tertium resp. primò. Matth. 5. & 26. Caiet.

Bellum ad publicam iustitiam pertinet, non ad priuatam.

Respond. secundo.

Nota.

D. Thom.

dere. Ita D. Thom. 2. 2. q. 40. artic. 1. ad secundum. C

Verum re ipsa hoc praestare, praecipuum est, cum necessitas honoris Dei id exigit, aliis solum est consilium. Aliquando autem nec consilium quidem. Ut si ex eo quod alteri maxillam praebeam, nulla sequatur utilitas, imo potius timeatur, quod ille iterum peccet. Haec solutio elicitur ex D. Aug. Epist. 5. ad Marcellinum, & lib. 1. de Sermo Domini in monte. cap. 34. & D. Tho. 2. 2. q. 188. ar. 3. ad primum, & D. Greg. Nazian. loco citato.

Solutio elicitur ex Aug. D. Thom. & Greg. Nazian. Ad quartum respondetur.

Ad quartum Erasmi. Ad primum locum Origenis dicimus, Nolle Origenem dicere, Christum interdixisse bellum, sed aduentu suo pacem mundo (sublatis bellis, & omnibus peccatis) attulisse. Ad illud vero Luca 22. respondemus, sensum verborum Domini esse, Apostolos tempore passionis, tales angustias, & necessitates esse passuros, quales patiuntur ij, qui ut se defendant vendunt tunicam, & emunt gladium. Vnde ut animaduertit Basilius, in pluribus codicibus non inuenitur imperatiue, *accipiat, tollat, & emat, sed accipiet, tollet, & emer.* Quasi vellet ipsis dicere, futuros eis tot tantosque labores, ut ferè essent facturi non aliter, quam qui angustijs vndique repletus, & ab inimico inuasus, nihil aliud habens nisi vestes, eas venderet, ut emat gladium ad se tuendum.

Nota interpretacionem. D. Basil.

Ad Chrysostr.

Ad Chrysostrum, & Basilius dicimus, ex illorum sententia dilucide cognosci, non praecipisse Apostolis Christum, ut reuera gladios emerent.

Ad Ambrosi.

Ad Ambrosium respondemus, eum nihil de bello quod publica auctoritate exercetur, hoc loco dicere; sed priuata tantam vindictam, & defensionem excludere. Vel etiam dici potest, intelligendum esse de perfectione Evangelica secundum quam etiam priuata defensio non ad praecipui prohibitionem, sed ad consilij perfectionem spectat, ut idè Ambrosius in vltimis verbis innuit.

Secunda solutio.

Ad dictum D. Martini respondetur. Nota.

Ad dictum verò D. Martini, dicimus verba eius esse haec. *Haecenus militari tibi nunc patere, ut militem Deo. Christi ergo miles sum, mihi pugnare non licet.* Quibus verbis se uotum emisisse ait renunciandi armis, & seruendi Deo in Monachatu; & ideo sibi in statu illo non esse licitum pugnare. Non autem dixit absolute (ut ait Erasmus) *Christianus sum, mihi pugnare non licet.*

Ad Sulpitij dictum reipor.

Quod si Sulpitius dicit, *ipsum per duos etiam, annos post susceptum Baptismum militasse*, respondemus, id fecisse tanquam

A tanquam militiae praefectum, qua praefectura expleta, militia renunciauit, & Monachus effectus est: atque ita ei tunc Monacho, dixit arma non licere, quae tamen ipsi licuerunt etiam Christiano.

Ad loca verò Tertulliani, ex lib. de Idololatria, & de corona militis dicimus, quod quamuis multis videatur, ut Francisco à Victoria de iure belli in principio, Tertullianum in ea opinione perseuerasse, ut Christiano militare interdictum sit; tamen eundem usum armorum tanquam ex se malum non damnaasse, ex alijs ipsius locis, & praesertim ex apologetico, cap. 5. & 42. non obscure colligitur. Imò ex hoc ipso libro de corona militis. Vbi milites ante Baptismum, posse etiam post Baptismum militare concedit, quamuis damnet liberos baptizatos, post Baptismum militiam suscipere volentes: & hoc propter idololatriae & aliorum flagitiorum pericula; quae tunc temporis in militia intercedebant, cum Principibus gentilibus, essent in ea inseruituri.

Ad Tertull. respondetur. Victoria.

Ad primam rationem Lutheri, respondemus. Nullam esse eius consequentiam. Quamuis enim Deus per bella, nostra velit castigare peccata; non est tamen voluntatis eius, ne illis resistamus. Neque enim ideo inimicos contra nos mittit; ut per illos pereamus; sed potius ut emendemur, & visis Dei erga nos, cura, protectione, & auxilio, ad ipsum compuncti reuertamur. Sicut etiam patet de fame, & peste, quae licet Deus immittat; non vult tamen ut ad illa cauenda, medicamina, tutelas, defensiones, & anthidota non curemus. Aliter enim vana esset consequentia: Immittit famem, morbos, & pestem, ergo nullam debemus curare annonam, medicinam sumere, anthidota, Pharmaca, & medicamina (aduocato Medico) adhibere: Quae tamen omnia absurda, & iniqua sunt. Licet ergo per haec mala Deus uisitet iniquitates nostras; non prohibet tamen, quin opportunis eis remedijs occurramus. Atque ita etiam, licet per Turcas, aut alios persecutores propter peccata nostra nos uisitet; non ideo tamen prohibet, quin nos defendamus. Quoniam, ut ait Prophecia: *Semper misericordia exaltat iudicium*, & Psal. 88. ait: *Uisitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum, misericordiam autem meam non dispergam ab eo.*

Ad primam rationem Lutheri.

Nota.

Ad secundam. Dicimus, non omne bellum opponi patri; sed illud tantum quod est iniustum; bellum autem iustum

Ad secundum respond.

Bellum licet
prima facie
videatur pacē
collere, illam
tamē tribuit.

Ad tertium
respond.

Exod. 17.
Gen. 15.

2. Mach. 15.

Neemix 4.

Nota pro pre-
dicat. tribus in
materia de or-
tatione.

D. Aug.

Ad quantum
respondetur.

D. Aug. quo-
modo sit in-
telligendus

atum ad veram pacem obrinendam est ordinatum. Et idē licet prima fronte, bellum iustum pacem auferre videatur, non est tamen sic, sed eam producit ac parit. Sicut vulnus Chirurgi, quod licet ex se videatur contrarium sanitati, non est tamen ita. Quoniam licet sit contraria sanitati mala; bonae tamen non est contraria, sed potius eius causa est, illamque affert.

Ad tertium respondemus, non solum orationibus esse agendum; sed etiam manibus ferreisque armis. Legimus enim Exod. 17. quod Moyses orante, & Iosue pugnante, victoriam populus Dei consecutus est. & Genes. cap. 15. videmus, mandato Dei Abraham non solum multa animalia occidisse; sed etiam volucres super ea descendentes abigisse. Quo factō, non modō stragem hostiū ferro; sed etiam orationibus faciendam esse nobis demonstravit. Et 2. Mach. 15. cum Nicanor aduersus Iudaeos arma arripisset, volens eos a facie terra delere: Iudas, & qui cum eo erant (inuocato Deo) per orationes congressi sunt. Manu quidem pugnante, sed Dominum cordibus orantes, prostrauerunt non minus triginta quinque millia, praesentia Dei magnifice delectati.

Et Neemiae 4. cum Sanaballat audiret edificari murum Hierusalem; iratus voluit instaurationem ipsi impedire, & dixit. Veniemus in medium eorum, & interficiemus eos, & cessare faciemus opus. Cumque hoc sciuisset Neemia, custodias posuit, & confortato, atque animato populo, eos armatos esse voluit. Et factum est (inquit Scriptura) media pars iuuenum eorum faciebant opus, et media parata erat ad bellum, & lancea, & scuta, et arcus, et lorica, & Principes post eos in omni domo Iuda ad edificantium in muro, & edificantium onera, & imponentium. Vna manu sua faciebat opus, & altera tenebat gladium. Adificantium enim unusquisque gladio erat accinctus renes. Contra inimicos enim non solum orationibus, sed armis etiam oportet nos esse armatos. Vnde Aug. epist. 194. ad Bonifatium sic ait. arripe manibus arma, oratio, aures pulset auctoris. & epist. 207. ad eundem, alij (inquit) pro vobis orando pugnant contra invisibiles inimicos, vos pro eis pugnano laboratis contra visibiles Barbaros.

Ad quartum ex Tertulliano, dicimus. Per accidens esse ut in praesertim doli, & fraudes committantur, in quo sensu intelligendus est Aug. lib. de Ciuit. Dei, tomo 5. dum ait, bellum non esse sine peccato. Ex hoc tamen non sequitur, bellum

A bellum ex sua natura esse malum. Vt etiam ait D. Aug. lib. 22. contra Faustum. *Nocendi (inquit) cupiditas, ulciscendi crudelitas impetratus, atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & si qua similia, haec sunt quae in bello iure culpantur.* In bello quae culpantur.

QVAEST. TERTIA.

Sequitur tertia Quaestio, in qua varia dubia de bello dissoluenda sunt.

PRIMUM DVBIUM.

Quae sint causa & conditiones iusti belli?

T respondeo, in hoc nullam esse discordiam inter Doctores, qui quatuor causas necessarias assignant.

Prima est auctoritas legitima, qua deficiente, bellum redditur iniustum. ut dicitur 23. q. 1. can. quid culpatur, & est desumptus

ex D. Aug. lib. 22. contra Faustum, cap. 75. ubi sic ait. *Ordo ille naturalis mortalium paci accommodatus hoc postulat, ut suscipiendi belli auctoritas atque consilium penes Principem sit, exequendi autem iussa bellica ministerium, milites debeant paci, salutiq; communi. Bellum autem quod gerendum, Deo auctore, suscipitur, recte suscipi dubitare phas non est: vel ad terendam, vel ad obtendam, vel ad subiugandam mortalium superbiam: quando ne illud quidem, quod humana cupiditate geritur, non solum incorruptibili Deo, sed nec sanctis eius obesse aliquid potest: quibus potius ad exercendam patientiam, & ad humiliandam animam, ferendamq; paternam disciplinam esse, prodesse inuenitur.*

Secunda conditio est, causa iusta quae explicatur à D. Augustino lib. 6. quaestionum in Iosue, q. 10. & habetur 23. q. 2. can. Dominus noster. *Iusta autem bella solent (inquit) defini, quae ulciscuntur iniurias. Sic gens, & Ciuitas petenda est, quae vel vindicare neglexerit, quod à suis improbe factum est, vel reddere quod per iniurias ablatum est. haec Augustinus.* Vbi videmus ad duas causas, belli iustitiam reducere.

Conditiones iusti belli sunt quatuor. Prima auctoritas legitima. D. Aug.

Secunda causa iusta. D. Aug.

Primo,

Iudi. 20.

Primò, quando Princeps negligit vindicare quod à suis contra alios iniuste factum est, ut patet in scriptura exemplis pluribus. Cùm enim Leuita Iudicum 20. de monte Ephraim, iniuria maxima accepta in vxore, in quatuor eã partes diuidens misisset ad filios Israel, ut iniuriam tantam vindicarent; sedulo id ipsi fecerunt. *Tradite* (inquiunt filijs Benjamin) *omnes de Gabaa qui hoc flagitium perpetrarunt, ut moriantur, & auferatur malum de Israel. Qui noluerunt fratrum suorum filiorum Israel audire mandatum. Quapropter eis maximum filij Israel bellum intulerunt, & expugnaverunt.*

2. Reg. 10.

Similiter 2. Reg. 10. cùm Dauid, mortuo Rege filiorum Ammon, mitteret nuncios ad Hanon, ut consolarentur eum de morte Patris sui, quia falso (consiliariorum suorum de lo) proditores, & exploratores habiti sunt, eis mediam barbaram radi iussit, & scindi vestes vsq; ad nates. *quod cùm Dauid sciuisset, ira motus est.* eique crudele bellum intulit.

Nota.

Secundò cùm altera Respublica, vel Ciuitas, non restituit alteri quod per iniuriam ablatum est, vel cùm aliquod commune, iniuste impeditur. Cuius rei habemus exemplum in filijs Israel, qui contra Amorrhæos idèò pugnarunt, quoniam innoxius eis transitus negabatur, qui iure humanæ societatis æquissimo patere debebat: & habetur 23. q. 2. can. *Notandum*, qui desumptus est ex Augustino in quaestio. numeri. Dominus etiã misit Saullem percutere Amalech, eò quòd restitisset Israeli in via, ut patet Exo. 17. & 1. Reg. 15. nec eum innoxium transire permisisset. *recensui* (inquit Dominus) *qua fecit Amalech Israeli, quomodo restitit ei in via cùm ascenderet de Aegypto, nunc ergo vade, & percutite Amalech, & demolire uniuersa eius.*

Exo 17.
1 Reg 15.

Cur bellum in Turcas est iustum.

Atq; hoc titulo iustissimè Turcis à Christianis bellum inferitur: omnia enim quæ ipsi. habent, à fidelibus ferè raperunt.

Aduerte causam belli debere esse magnam
Tercia conditio. est debitus modus.

Animaduertendum etiam hic, hanc iustam causam belli gerendi, non debere esse quamcunque; sed magnam, & certam, alioquin enim maius Reipublicæ malum eueniret.

Tercia conditio est modus debitus exequendi, vel indicendi bellum: debet enim esse vltimum remedium executionis iustitiæ, nec debet indici, nisi faciliora, & suauiora media præcedant. Sunt namque mittendi prius inter-nuncios, & alia facienda, quibus sine bello, spes sit recuperandi sua, ut patet Iudicum 20. vbi videmus filios Israel misisse

Iudi. 20.

A misisse filijs Benjamin nuncios, ut traderent ipsis omnes de Gabaa, & quoniam nihil ij nuncij profecerunt, idèò contra eos comiserunt prælium. Quod etiam patet ex 2. Reg. 3. Vbi cùm Dauid (Saulis pacto) Michol eiusdem, Saulis filiam, & sororem Isboseth, centum Philistinorum preputijs sibi despondisset, quam Phalatiel filio Laïs traderat, ira motus bellum inire volebat; sed nuncijs præmissis Isboseth, ut redderet eam sibi, quidquid obtabat impetrauit. *Redde* (inquit Dauid) *uxorem meam Michol, quam despondi tibi centum preputijs Philistinorum. Misit ergo Isboseth, et tulit eam à viro suo Phalatiel filio Laïs, etc.* Vnde Dominus dixit in Euangelio de Rege in alium prælium committere uolente. *Alioquin eo longe agente rogat ea quæ pacis sunt.* & Deuterono. 20. dixit Dominus: *Si quando accefferis ad expugnandam Ciuitatem, offeres ei primum pacem.*

2. Reg. 3.

Dato autem quòd bellum debeat committi, debitus belli etiã modus præscribi debet, ut scilicet nulli innocentij malum inferatur, secundum illud præceptum Ioannis militibus præscriptum, *neminem conculcatis, nulli calumniam faciatis, contenti estote stipendijs vestris.*

B Quarta, & vltima conditio est, intentio bona, ut scilicet fiat ob pacem, & bonum publicum, non autem ad Imperium dilatandum. Sic ait Aug. epist. 207. quæ est ad Benifatium comitem. *Pacem* (inquit) *debet habere voluntas, bellum necessitas, ut liberet Deus necessitate, & conseruet in pace. Non enim pax quaritur, ut bellum geratur, sed bellum geritur, ut pax acquiratur. Esto ergo in bellando pacificus, ut eos quos expugnas, ad pacis unitatem vincendo perducas.* Et lib. 22. contra Faustum cap. 74. *Nocendi* (inquit) *cupiditas, ulciscendi crudelitas, impaccatus, atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & si qua similia, hæc sunt quæ in bello iure culpantur.* Est tamen differentia inter has conditiones, quoniam si duæ priores desint, vel altera earum, bellum redditur iniustum, & ex utraque parte ad restitutionem obligans. Verbi gratia, si quis carens publica auctoritate, aut magna causa, excitet bellum contra alios, tenetur ad restitutionem omnium illo bello perceptorum parti læsa; si verò duæ posteriores conditiones desint, indicentes bellum peccabunt mortaliter, ad nullam tamen restitutionem tenebuntur. Quoniam non agunt contra iustitiã. Sicut in simili, si Iudex aliquem præten-

Quarta conditio belli, ut sit intentio bona.
D. Aug.

In bello quæ culpantur.

prætenſum homicidam ad trirēmes vel patibulum damnet, ſi hoc facit ſine iuſta cauſa, peccat contra iuſtitiam, & tenetur ad magnam reſtitutionem hæredibus faciendam; ſi verò hoc faciat ex iuſtitia, ſed cum ſuore, tunc peccat mortaliter, ad nullam tamen tenebitur reſtitutionem.

Bellū gerens quando tenetur ad reſtitutionem.

In aliquo verò caſu, deficiente quarta, vel tertia conditione, tenetur bellum gerens ad reſtitutionem, non quidē illi contra quem pugnat; ſed ſuis proprijs ſubditis, ratione intereſſe, & damni ex tali bello perpeſſi. Ex officio enim tenetur Princeps, vel publica auctoritas, proprio ſubditorum commoſo conſulere. Et niſi ſuum officium expleat, latrones, graſſatoresque puniendo, ad damnorum ſubditis illatorum reſtitutionem tenetur. Hinc eſt, quòd cum alia via quàm per bellum rem componere poteſt; tenetur (bellum indicendo) ad omnium, & ſingulorum reſtitutionē. Quia quod ex officio erga ſuos facere tenebatur, non eſſe cit. Similiter ſi iuſta cauſa intercedat, maius tamen malum eſt quod Reipublicæ ex bello provenit quàm ſit cauſa propter quam bellum aſſumitur, tunc (bellum inferendo) ex iuſtitia ad reſtitutionem tenetur, tanquam malus Procurator ſubditorum: præcipue cum eos ad præliandum compellit: ſecus autem ſi ſubditi ſe vltro ad præliandum offerunt.

Nota.

SECUNDVM DVBIVM.

Quæ auctoritas ſit neceſſaria ad indicendum bellum?

Henric. Caſtro. Duplex poteſtas belligeræ diſtincta & imperfecta.

RACTANT de hac re Scholaſtici in 4. diſt. 15. & Summiſte verbo, Bellum. & Henricus quodlib. 15. q. 15. Caſtro lib. 2. de iuſta hæretici punitione. c. 14. & Couar. in reſect. ſuper regulam, peccatum par. 2. §. 9. & ſequentibus.

Eſt autem duplex poteſtas publica, altera imperfecta, dependens, & ſubordinata, quæ aliam ſuperiorem recognoſcit, puta Comites, Duces, & Marchiones in Regno Neapolitano, & in alijs Italiae, Hispaniae, Galliaeque regnis: Altera verò perfecta, quæ nec dependet ab alia ſuperiori, nec ad illam recurrit, qualem habent Reges omnes, & Reſpublica Venetorum, necnon aliqui Comites, & Duces, vt Florentiae, Ferrariæ, & Mantuae, qui nulli in-

Mouere prælia qui poſſunt.

tem-

A temporalibus ſubſunt. & ex conſuetudine antiqua huius rei pacificam habent poſſeſſionem. Hæc diſtinctio eſt Caietani. 2. 2. q. 40. art. 1. dubio. 1. & Magiſtri Franciſci à Victoria in ſua reſeſtione de iure belli, numero 2. 3. & 4. & Caſtri, lib. 2. de iuſta hæreticorum punitione cap. 14. & eſt communiſſima. Quæ ſuppoſita, de bello tam aggreſſiuo, quàm deſenſiuo loquendo, ſtatuiſmus ſequentes con-

Caiet. Victoria. Caſtro.

cluſiones. Prima conſuſio. Princeps, & Reſpublica imperfecta, non expectata ſupremi Principis facultate, poſſunt vti bello deſenſiuo aduerſus hoſtes: Hæc conſuſio eſt communi omnium Theologorum, & Iuriſperitorum conſenſu recepta: & ratio eſt. Quoniam iure naturali, qualibet perſona habet auctoritatem ſe tuendi, cum liceat vim vi repellere; ergo multo magis id licebit cuiſcunq; quantumvis imperfectæ Reipublicæ; cum commune bonum fit excellentius, & vniuerſalius.

Prima conſ. Reſpublica imperfecta non expectata Principis auctoritate poteſt vi bello deſenſiuo.

Secunda conſuſio. Imperfecta Reſpublica, non poteſt committere aggreſſiuum bellum, ſine ſupremi Principis auctoritate. Ratio eſt.

Secunda conſuſio. Reſpublica imperfecta, non expectata Principis auctoritate non pot. mouere prælium aggreſſiuum. Probatur primo.

B Quoniam ita ſe habent duo imperfecti Principes inter ſe, in ordine ad ſupremum Principem, ſicut duo conciuies in ordine ad ſuum Iudicem; ſed iſti non poſſunt eſſe in alterutrum aggreſſores, ſed debent ad ſuperiorem ſeu Iudicem confugere, ergo. Probatur antecedens. Quoniam ij etiam duo Principes, habent ſuperiorem apud quem ſuam poſſint cauſam terminare.

Probatur etiam. Quia committens taliter bellum, facit iniuriam Principi, quoniam uſurpat ſibi auctoritatē eius, quæ eſt indicendi offenſiuum bellum.

Secundè.

Tertiò probatur. Quoniam ſi vnusquique offenſiuum bellum inire vellet, vergeret in maximam Vniuerſitatis perniciem.

Tertiò.

Quartò, & vltimò. Quia bellum aggreſſiuum eſt ſupremus actus iuſtitiae vindicatiuæ, ſed vt docet D. Thom. 2. 2. q. 108. art. 1. & ibidem Caietanus, actus conſumatus vindicatiuæ iuſtitiae ſolum habentibus publicam auctoritatem conuenit, ergo. Ex quo ſequitur, quòd D. Thom. Principes imperfectos, & Reſpublicas imperfectas (vt optime notauit Caietanus) inter priuatas perſonas comprehendit.

Quartò.

D. Tho.

Tertia conſuſio. Quæcunq; Reſp. perfecta, ſiue ipſius

Tertia conſ. ſius

G

Respublica perfecte, potest aggressi uer bellū cōtra hostes indicere.
Probatur primo.
Secundo

Tertio.
D. Tho.

Nota.

Quarta cōcl.

Princeps. I Respublica perfecta que pafsa est iniuriā, est iudex illius qui intulit iniuriam.
Probatur primo.
Secundo.
ex D. Aug.
+ Reg. 23.

sius Princeps, potest aggressi uer bellum contra hostes indicare, & gerere.

Probatur primò. Quoniam illud bellum multoties est iustum, & necessarium, ergo hæc Resp. vel Princeps potest illud gerere.

Probatur secundo. Quoniam Respublica cum iniuriā patitur, potest ab hostibus debitam satisfactionem exigere; sed nulla alia via restat id faciendi nisi per bellum aggressi uer, ergo. Maior patet. Quia aliās non esset perfecta Respublica: minor uerò probatur. Quia nulli est subiecta in temporalibus, ad quem recursus possit habere.

Tertio, ex D. Thom. 2. 2. q. 108. art. 2. Quoniam qualibet Resp. habet inclinationem naturalem ad remouenda impedimenta, & nocumenta; sed hæc remouentur per bellum ergo. Quòd si quis dicat, hoc etiam ualere in imperfecta Republica, Respondemus, Quòd uerum quidē est, imperfectam Remp. remouere sua nocumenta, sed cum habeat superiorem per quem illa remouere possit, nō remouet ea, nisi superiore approbante. at uerò quia perfecta Respublica non habet superiorem; ideo ipsa ex se, se ipsam vindicare potest.

Quarta conclusio. Princeps, uel Resp. perfecta que pafsa est iniuriam, est uerè Iudex illius Principis qui intulit iniuriam. Probatur conclusio ratione, & auctoritate.

Et Primò. Quoniam (ut diximus) bellum est supremus actus Iustitiæ uindicti uer; sed talis actus semper pertinet ad uerum Iudicem, ergo talis est ille Princeps.

Secundo probatur ex Augustino, qui lib. 6. questionum in Iosue cap. 10. bella iusta uocat, cum Princeps sua Respublica iniurias uiscitur. & 4. Reg. cap. 25. Nabuchodonosor grauissimè puniuit Sedechiam bello captum; & filios eius. Quod factum narrans scriptura dicit: *loquutus est cum eo iudicium*, uel ut alia litera habet, *iudicia*. Quibus uerbis aperte colligimus, officium Iudicis esse, suorum subditorum causas uidere, & à Principibus alijs, iniurias ipsis factas, iudicare, & vindicare.

A

TERTIVM DV BIVM.

An existente causa dubia, licitum sit Principi indicere bellum, & militibus praeliari?

PLICITER potest hoc quaesitum intelligi. Primò. An is qui dubitat de iustitia causa, manente dubio in eius conscientia, licite possit pugnare? Et in hoc sensu dicimus cum Adriano in 4. in materia de restitutione, & bello, & quodlib. 2. q. 1. art. 2. manente huiusmodi lesa conscientia, nullo modo licere praeliari. Quoniam nunquam licet agere id de quo dubitatur, an sit peccatum mortale, capite per tuas, 2. de simon. & cap. si de praescript. arg. sap. dubius, de haeret.

Sed Adrianum reprehendit Magister Victoria in sua relectione de iure belli num. 31. eo quod putauerit Adrianus, quod si ego dubito, an bellum mei Principis sit licitum, & iustum, & an causa ob quam fit bellum sit iusta, statim sequatur, quod etiam dubitem, utrum liceat mihi ire ad hoc bellum necne.

B

Et reuera bene Victoria in hoc Adrianum carpit. Quoniam, licet Victoria etiam concedat non esse quid faciendum contra dubium conscientiae, & si cum illo dubio id agit, peccat mortaliter; non tamen sequitur; dubito an sit iusta causa belli huius, ergo etiam dubito, an liceat mihi in eo militare, & praeliari: imò sequitur totum oppositum. Si enim dubito an bellum sit iustum, sequitur, licere mihi ad mei Principis imperium militare. Quoniam inquirere iustitiam causae, spectat ad eum, & non potest, nec debet semper reddere subditis belli causas, atque rationes.

Et quidam modernus Auctor in suis praelectionibus de bello, dum Adriani dictum sequitur dicit, non ei placere Victoriae in Adrianum reprehensionem. Quoniam (inquit) si ideo milites pugnando peccarent, quoniam scientes causam belli esse iniustam nihilominus militarunt, ergo similiter, cum dubitet miles, an Princeps in eo bello habeat causam iustam necne, eo ipso dubitat an sibi sit licitum pugnare in eo.

Sed reuera Doctor hic, malè Victoriam reprehendit. Quoniam licet huic militi dubium sit, utrum suus Prin-

Titulus quaestiois varius.

Adria.

Nunquam licet agere contra conscientiam.

Victoria Adrianum carpit, & bene.

Modernus auctor reprehenditur.

ceps in committendo illo bello, habeat causam iustam, vel non; non est tamen ei dubium, illum esse suum Principem, cui (nisi ei expressè confiterit de peccato mortali in eo quod præcipit) obedire licet, imò tenetur. Quod patet clarissime ex D. Augustino, lib. 22. contra Faustum cap. 7. & refertur à Gratiano 23. q. 1. cap. *quid culpatur*. Vbi docet, Quòd vir iustus, etiam si militet sub Rege sacrilego, bene potest (illo iubente) bellare. cui (inquit Augustinus) *quod iubetur, vel non esse contra Dei præceptum certum est, vel utrum sit, certum non est: ita ut fortasse reum faciat Regem iniquitas imperandi; innocentem autem militem ostendat ordo servitutis*. Hac Augustinus.

Et confirmatur in matrimonio. Nam si quis dubitet de validitate, aut impedimento eius, stante illo dubio, etiã si non possit petere; potest tamen, & debet petenti debitum reddere, ut dicit rex. in cap. Inquisitioni, de sententia excommunicationis, & cap. Dominus, extra, de secundis nuptijs. Atque ita miles, etiam si dubitet de causa belli sui Principis; tenetur tamen ei debitum suæ obedientiæ reddere, & militare ad præceptum eius.

Adrianus autem IIII. de præscriptio. existimavit, illicitum esse coniugi de matrimonio dubitanti, non solum petere; sed etiam reddere debitum: ea præcipuè ratione. Quoniam nemini licet sibi vindicare rem quam dubitat esse suam, nec si eam possideat, retinere: & idè coniux dubius, periculo fornicationis se exponeret tam reddendo, quam petendo. Et ad præallegata iura respondens dicit, illa tantum in foro exteriori vim habere. Sed (ut optimè notavit Sotus in 4. dist. 27. q. 1. art. 3. & in eodem 4. q. unica art. 5. & in 4. de Iustitia, & iure li. 5. art. 4.) fallitur Adrianus. Clarè enim in illis Canonibus dicitur, *quòd si dubitatio sit levis, ad consilium Pastoris, scrupulum deponat: si verò tanta sit tamq. probabilis, ut in ea semper ipsius animus hæreat, tunc reddat, sed non petat*. Et quidem in foro interiori procedere has distinctiones, convincitur ex eodem canone, dum in eo dicitur, *quòd si levis est suspitio, deponat*: quod profectò in interiori foro locum habet. Ratio verò Adriani de possessione, contra ipsum optimè retorquetur. Conditio enim possidentis etiam dubia (dummodo bona fide habuerit ingressum ad eam) facit rem suam, donec publico Iudicis decreto, non sita declaretur. Sotus verò, illud dictum Canonum, *quòd (hoc dubio manente)*

Nota.
B. Aug.

Aduerte in materia de matrimonio.

Adriani dictum.

Ratio dicti.

Sotus Adriani reprehendit.

Ratio Adriani contra ipsum retorquetur.

Soti moderatio ad dictum canonis.

A mente) non possit debitum petere ab alio coniuge, sic moderatur, ut sit intelligendum, quandiu coniux prudenter de matrimonio dubius erit. Si autem facta diligenti indagine per aliquod tempus, & cum debitis diligentijs, non confiterit de veritate illorum impedimentorum; tunc non modò potest reddere; sed etiam petere; cum iam sit in rei possessione. In quem sensum corrigit etiam dictum Scoti in 4. dist. 30. q. 1. dum ait, *Quòd quando coniux non potest tollere conscientiam quam habet, an alter verè consenserit, mortalitèr peccat reddendo debitum, quia fornicatur, & iterum mortalitèr non reddendo, cum exponat se periculo peccati mortalis*. Hoc enim esset in perplexitatem inexplicabilem illum coniungere, quod est inconueniens. Nam sufficienti facta indagine, tenetur deponere conscientiam inclinando in possessionem. Quare marito neganti consentire, in eam potius partem inclinandum est, quòd mentiat, si conuincatur vxor credere. Quocirca tunc vxor non est perplexa, sed debet reddere, & pot petere debitum.

In huius rei intelligentiam, Nauarrus in suo Manu. cap. 22. num. 54. & c. 23. nu. 82. & c. Si quis autem, de penit. dist. 7. num. 8. inquit, *quòd rationes que dubium hominem reddere possunt, perpendenda sunt. Possunt enim esse tantæ, ut credere teneatur, & perinde se debet habere, ac si sciret; & possunt esse tam leues, & tenues, ut ad nullum effectum credere debeat, & tam mediocres, ut & credere debeat, ad effectum non exigendi, et non ad effectum non reddendi*.

Quòd si quis dicat, illum qui facit contra dubium peccare; Respondeo cum Soto in 4. dist. 27. quòd agere contra dubium speculatiuum, non est peccatum, bene quidem contra dubium practicum. Vnde cum quis speculatiuè dubitat, an illa sit coniux sua, non inde sequitur, quòd dubitet reddendum esse debitum, quod est dubium practicum. Sic etiam dicimus in bello. Quoniam quando miles solum speculatiuè dubitat de iustitia belli, non sequitur, ipsum peccare, operando, & militando. Dubium enim speculatiuum non obligat in conscientia; cum aliàs homo sit certus practicè, quòd non peccat obediendo Principi suo, militando, & præliando.

Alter sensus quæstionis est. An cum non omninò constat de iusta causa belli, possint ij ad quos pugnare pertinet, deponere conscientiam, supponentes eam esse iustam, & hoc modo liceat eis pugnare?

Dictum Scoti corrigitur.

Nauarra

Nota cum Soto, esse quidè peccatū agere contra dubiū practiū, non autem contra speculatiuū.

Dubium speculatiuū, non obligat in conscientia.

Alter sensus quæstionis.

Triples est genus hominum bellatorum.
Primum. Et in hoc sensu respondemus, tria hominum genera distinguendo.
Secundum. Primum enim est Princeps qui bellum gerit, vel is cuius auctoritate bellum geritur.
Tertium. Secundum sunt milites sui subditi, vel ij qui sub stipendijs continuis alicuius Regis sunt, tam tempore belli, quam pacis. Hi enim tanquam subditi iudicandi sunt, ut vult Caiet. verbo, Bellum, parte 2. & Nauar. in summa cap. 15. numero 15.
Primum dictum. Tertium, & vltimum genus, sunt alij externi, sponte ad eum iuuandum venientes, vel qui tunc stipendio ad militandum conducuntur. Quibus positis, dico quattuor.
Ratio dicti. Primum dico. Quod Princeps, non potest bellum gerere, nisi prius ei constet de iustitia suae causae. Et ideo non excusatur ex ignorantia inuincibili, nisi prius ad iustitiam causae dignoscendam, magnam adhibeat diligentiam. Probatur. Quoniam si hoc requiritur in quolibet Iudice ad iudicandas particulares subditorum causas, multo magis requiritur ad gerendum bellum. Et confirmatur. Quia Princeps in hoc bello, non est superior nec inordinarius Iudex alterius Principis, aut Reipublicae inferetis malum, nisi per accidens in hac tantum causa, in qua eum iudicat. cum autem sit Iudex in propria causa, facillimumque sit ipsum errare; ideo maxime discutere debet belli causam, atque iustitiam. Et praecipue quoniam in bello coniuncta sunt tot mala, & incommoda contra innocentes.
Confirmatur. Secundum dico. Loquendo de militibus qui sunt subditi Principi bellanti, vel de stipendiatis continuo, etiam tempore pacis ad bellica exercitia; eos posse militare, & sequi Principem, etiam si dubitent de sui Principis iustitia in illo bello.
Principes belli non est ordinarius Iudex alterius Principis contra quem bellum mouer. Probatur primo. Quoniam non pertinet ad milites causas bellorum examinare, sed hoc est proprium munus Principum.
Primum dictum. Secundum. Quia in dubijs tutior pars est eligenda, ut ait Clemens III. in cap. ad audientiam, extra, de homicidio; sed tutior pars est, ut milites ius sui Principis sequantur, ergo.
Tertium dictum. Tertio. Quoniam Praedicator, non potest nec debet praedicare aliquid de quo dubitat an sit sana doctrina nec ne, etiam Inquisitore sic uolente, & iubente, Praeco vero potest liberè clamare illud Inquisitoris edictum. Ratio est. Quo-

A. Quoniam Praedicatoris munus est examinare, vtrum doctrina sit bona, nec ne: Praeconi autem non, sed suum tantum officium est, indifferenter adiecta publicare. Ergo etiam non conuenit militi iudicare de belli iustitia, quod est munus Principum; sed sufficit ei in dubia causa (cum tamen quod praecipitur, ut diximus, non fuerit clarè contra Dei praecceptum) ad iussum sui Principis praeliari. Bene quidem milites consiliarij illius Principis, id magna diligentia examinare tenentur. Eorum enim partes sunt, belli, eiusque causae iustitiam, inquirere, & examinare. Quod quidem est omnium Theologorum communi sententia receptum.
Præco verò non tenetur examinare adiectum publicandum, vtrum sit bonum.
Milites Consiliarij tenentur examinare causam belli sui Principis.
Tertio dictum. Tertio, loquendo de militibus aduentitijs, vel tunc stipendio conductis qui non sunt praeliantis Principis subditi, dicimus cum Caiet. in sua summa verbo bellum, *ipso non posse praeliari, nisi prius eis constiterit de Iustitia causa illius Principis, omni dubio excluso.*
Probatur primo. Quoniam isti milites non sunt subditi, neque tenentur obedire illi Principi: atque ita non praeliando, illi nulam irrogant iniuriam. Ex alia autem parte, si praeliantur, exponunt se maiori periculo inferendi alijs iniuriam.
Secundo. Quoniam ut habetur in 6. de regul. iuris regula 19. *non est sine culpa, qui rei que ad illum non pertinet, se inicit;* sed illud bellum non pertinet ad huiusmodi milites, ergo imputatur illis ad culpam. Si verò causa belli alicuius Principis fuerit dubia, tunc milites aduentitij extranei qui mittuntur à suo Principe, in adiutorium alterius, possunt praeliari. In hoc enim non tenentur iustitiam illius belli inquirere, sed sufficit eis, si in dubio illo, suum Principem mittentem eos sequantur, cui obediunt, bene faciunt in illo.
Quartum dictum. Quarto dico. Quod si milites sunt certi, quod Princeps sit dubius de iustitia suae causae, tunc neque etiam proprii subditi ei obedire tenentur, nec debent.
Probatur. Quoniam (hac certitudine stante) bellum illud est iniustum, ergo. Ex his omnibus sequuntur duo corollaria.
Primum corollarium. Primum est. Quod si miles dubitat de iustitia belli, nec scit etiam causam iustitiae illius, non tenetur inquirere, sed praesumere suum Principem esse Christianum, nulli iniuriam inferentem, nec praecipientem nisi iusta; atque ita tenetur

netur ei obedire, ut ait Magister Victoria, in sua relectione de bello, num. 2 7. & Syluefter verbo, Bellum primò, q. 9. conclus. 4. & Caiet. ibidem.

Secundum co-
sollarium.

Secundum quod sequitur est. Milites, animū ad quodcunque bellum paratum habentes, non discernēdo eorum iustitiam, vel iniustitiam, esse in statu peccati mortalis, nec absolui posse. Si verò sint parati sequi tantū bellum iustum, tunc possunt bella gerere sine scrupulo.

Probatuz.

Probatuz hoc. Quoniam aliās omnes milites essent in statu peccati mortalis.

Nota causam
iustam alicuius
belli.

Aduertendum tamen est in hac materia. Possē esse, vt causa principalis belli dubia sit; sit tamen alia causa secundaria, sufficiens ad indicendum bellum. Verbi gratia. Si dū manet controuersia principalis dubia inter aliquos Principes, & alter eorum nolit seruare ea quæ in causa dubia seruari debent, vt si sibi illa vi usurparet id de quo est dubium, tunc esset causa iusta belli. Sed aduertendum est bene hanc secundariam causam ob quam (ut diximus) bellum inferri potest, debere esse grauem?

Q V A R T V M D V B I V M.

An milites, & Principes ex ignorantia pugnantes in bello iniusto, peccent, & teneantur ad restitutionem?

Primum di-
ctum.
In Principe mouente bellum, rarissime est ignorantia culpabilis si faciat quod in se est.

I R C A cuius resolutionem quatuor dicenda sunt.

Primum. Quod in Principe mouente bellū, rarissime est ignorantia culpabilis, si faciat quod in se est; si verò non faciat, rarissime inuenitur ignorantia inuincibilis. hoc dictum probatur.

Nam Princeps tenetur, antequam indicet, vel moueat bellum, cōsiderare per se, & per alios causam, & iustitiam belli, ceteraque alia facilliora media ad rem componendā intentare. Quibus peractis, si bellum indicitur, & est causa iniusta, est ignorantia inuincibilis. Quamuis postea inueniat causam esse iniustam; quam tamen antea sui Consiliarij dixerunt esse iustam, & ipse ita putabat. Si verò sit causa, & illa media inquisitionis non adhibuit nec fecit quod in se erat, est in Principe ignorantia culpabilis.

Secundum di-
ctum.

Secundum dictum sit. In milite rarissime est ignorantia

A tia culpabilis, quamuis esse possit. Non enim (vt superius diximus) tenetur ipse scrutari causas iustas belli; sed debet suam conscientiam credere Principi, cum non constat esse expressè malum.

In milite rarissime est ignorantia culpabilis.

Tertium dictum. Tam miles, quàm Princeps, in bello iniusto ex ignorantia culpabili pugnantes, peccant mortaliter, & tenentur ad restitutionem, tam ablatorum, quàm damnorum illatorum. Hæc est communis, & probatur.

Tertium dictum.
Tam Princeps quàm miles in bello iniusto ex ignorantia culpabili pugnantes, peccant mortaliter.
Ratio dicti.

Quoniam peccant contra iustitiam culpabilem à peccato iniustitiæ, ergo tenentur ad restitutionem. Etenim causæ quæ non excusant à peccato iniustitiæ, non excusant à restitutione.

Præterea, si pugnant apertè cognita iniustitia belli, tenentur ad restitutionem, ergo si pugnant non cognita iniustitia ex ignorantia culpabili, tenentur etiam ad restitutionem. probatur consequentia. Quoniam ignorantia culpabilis non liberat à peccato mortali, nec mutat speciem sed minuit tantū illud ut non sit tam graue.

B Quartum dictum. Ignorantia inuincibilis, excusat à peccato; non tamen in totum à restitutione. Quod excuset à peccato; habetur in cap. finali de iniurijs, & damno illato. Ideò enim inuincibilis ignorantia appellatur, eò quod non sit inuoluntate hominum: peccatū autem non est nisi cum est uoluntarium. Secunda autem pars dicti, quod scilicet non sit immunis in totum à restitutione, patet. Quoniam dum manet in illa bona fide, & si non obligatur ad restitutionem; si tamen decidit ab illa, & cognoscit causam fuisse iniustam, statim subsequitur obligatio ad restitutionem.

Quartum dictum.
Ignorantia inuincibilis excusat à peccato, non tamen in totum à restitutione.

Et quidem si habeant in specie illa quæ acceperunt, debent illa restituere, vel alia eiusdem valoris (si illa non habeant) etsi sciant illos à quibus abstulerunt, reddant illis, si verò nesciunt, dent pauperibus. Vel si non retinent res easdem, debent restituere ea in quibus facti sunt ditiores. Damnorum verò illatorum, non tenentur ad restitutionem, ea enim bona fide fecerunt. Hoc dictū docet Syluefter, verbo, bellum 1. q. 9. conclus. 3. & 4. & q. 10. & fusius verbo, Restitutio 3. q. 6. & 7. Item Victoria in præcitata relectione de iure belli, num. 33. & Soto lib. 4. de iust. & iure q. 7. art. 2. & nouissime Bañes 2. 2. quæst. 40. ar. 1. dubio 7.

Ratio dicti.

Syluest. Victoria. Sotus. Bañes.

An autem quilibet miles restituere teneatur totū damnū, dicendum est sicut & in furto. Nam cum miles videt

Quantum restituet miles ex damnis in bello illatis.

det ex eius presentia, vel auxilio non maius inferendum esset damnatum, quam si ipse non fuisset, tunc tantum tenetur restituere id quod ipse abstulit, vel in quo factus est ditor, & locupletior. Ita Syluest. dicta q. 10. conclus. 6. & verbo Restitutio 3. q. 6. & Gabriel q. 4. art. 3. dub. 6. & Adria. q. de restitutione.

Syluest.
Gabr.
Adria.

QVINTVM DVBIVM.

An milites pugnantes sine licentia Principis, peccent mortaliter, & teneantur ad restitutionem?

Ratio dubij.

RATIO dubitationis est. Quoniam Christiani milites, bellantes contra infideles, Mauros, vel Turcas, si quid comprehendunt, tantum abest ut ab aliquo ad restituendum cogantur, quin potius laudantur ab omnibus, ergo signum est eos bene fecisse. Circa quod tria dicenda sunt.

Primum dictum.

Milites sine licentia Principis pugnantes, peccant mortaliter, sed non tenentur ad restitutionem.

Nota quibus restituere teneantur.

Secundum dictum. Milites priuata auctoritate oppida vastantes, tenentur ad restitutionem.

Ratio dicti. D. Tho.

Primum est. Milites sine licentia Principis pugnantes, peccant mortaliter, sed non tenentur ad restitutionem, cum rem aliquam capiunt, & domino cuius illa erat, restituunt. Si enim aliquod Christianorum Oppidum à Turcis possideatur, milites Christiani qui propria auctoritate, bellum mouentes illud iterum capiunt, peccant quidem mortaliter, quia contra ordinem iuris agunt, cum sine publica auctoritate id faciant; non tamen tenentur ad restitutionem eis à quibus abstulerunt, sed illi domino cuius prius illud Oppidum erat. Sicut in simili, si quis ab iniusto possessore rem suam vi auferat, peccat quidem mortaliter, non seruato iuris ordine, si aliàs pateat recursus ad superiorem, ut ait Sotus lib. 5. de Iust. & iur. q. 3. art. 3. non tamen tenentur ad restitutionem.

Secundum dictum est. Milites damna (priuata auctoritate) inferentes, oppida deuastantes, ac incendentes &c. tenentur ad restitutionem omnium damnorum illatorum. Ratio est. Quoniam ea quae iniuste ablata sunt necessario restituenda sunt, atqui huiusmodi milites, propria auctoritate damna inferunt, ergo tenentur restituere. Imò, ut optime dicunt D. Tho. & Caiet. 2. 2. q. 66. artic. 8. ad 2. auferentes auctoritate priuata bona infidelium, committunt rapinam,

A rapinam, & tenentur ad restitutionem. De qua re legendus est Magister Victoria, in sua relectione, nu. 53. & Syluest. verbo, Bellum 1. q. 10. vbi addit vnum. Quod si lata esset excommunicatio contra deuastantes, vel incendentes aliquam Ciuitatem, milites id facientes, talem excommunicationem incurrerent. Quod dictum limitandum est, quoad milites Prouinciales, quibus talis excommunicatio nota esset, vel esse posset, atque hoc etiam non esset propter peccatum praehandi, aut diripiendi illa bona aliorum, sed propter inobedientiam censuram.

Tertium dictum. Si adsit voluntas Principis interpretatiua, dum putant milites ex his quae prius viderunt, illud Principi placere, vel iudicant, quod etiam si nihil dicat, si ab eo talem licentiam peterent, verè eam ipsis concederet, tunc stante ista Epicheia non peccant, nec tenentur ad restitutionem: tum maximè quando bellum est contra infideles, vel haereticos. Ratio huius est.

Quoniam Haeretici, vel Infideles, sunt publici Christianorum hostes, ergo huiusmodi bellum, virtualiter ex Principis licentia procedit per ratihabitionem.

B Bañes dubio 4. loco citato dicit, quod milites tenentur renunciare suo Principi, omnia bona capta in huiusmodi bello, (& locutus fuerat de bello vbi est voluntas virtualis, vel interpretatiua Principis) ut ipse disponat suo arbitrio de illis, vel donando, vel remittendo, vel retinendo in partem factis factionis iusti belli. Quod confirmat ex facto Abraham Gen. 14. citato ab Ambrosio lib. 1. de Abraham cap. 3. quod noluerit accipere spolia eorum, sed omnia seruauerit Regi Sodomorum.

Quod dictum (meo iudicio) non est verum. Si enim supponitur bellum esse iustum, ratione interpretatiua voluntatis Principis, profecto omnia saltem nobilia iure belli capta, fiunt occupantis, etiam si excedant compensationem damnorum. Nec Regi seruantur omnia, ut patet ex l. si quid in bello, & l. hostes. ff. de capti. & c. & cap. ius gentium, dist. 1. & expressius instituta de rer. diuis. §. item ea quae ab hostibus, vbi dicitur, quod iure gentium, quae ab hostibus capiuntur, statim nostra fiunt: adeo ut etiam liberi homines in nostram seruitutem deducantur.

Et confirmatur ex scriptura. Deutero. enim 25. ubi de Ciuitate expugnanda agitur dicitur, omnem praedam exercitui diuides, & comedes de spolijs hostium tuorum.

Quod

Victoria.
Syluest.

Limitatio dicti.

Tertium dictum. Stante voluntate interpretatiua Principis, non peccant, nec tenentur ad restitutionem.

Dictum Bañ.

Gen. 14.
D. Ambrò.
Dictum Bañ.
non placet Auctori.

Deut. 25.

Abraham cur Regi Sodomorum, bona in bello capta seruauit.

D. Tho.

Capta in bello iusto, non habent rationem rapinae.

D. Aug.

Ex verbis D. Ambr. nõ elicitur præceptum, sed consilium. D. Tho.

Nota contra Bañes.

Varia lectio circa Ambrosij verba.

Glos.

Nota.

Quòd si Abraham seruauit bona capta Regi Sodomorum, non ideò hoc fecit, quasi teneretur, vel quòd aliter nõ posset sua facere quæ cæperat. Constat enim potuisse ea sibi retinere, absque eo quòd Regi seruarer. Quòd etiam factetur ipse Bañes infra art. 1. dub. 10. conclus. 3. ex Ambrosij ibidem, vbi ait: *Quòd poterat Abraham sibi omnem illam prædam assumere. quoniam facta erat sua iure belli.* Quòd idem docet D. Tho. 2. 2. q. 66. ar. 8. ad 1. vbi dicit, *esse distinguendum circa prædam. Quoniam si illi qui depradantur hostes, habeant causam iustam, seu bellum iustum, ea qua per victoriam acquirunt in bello, sunt eorum.* Neque hoc habet rationem rapinae, quamuis possint in acceptione prædæ, iustum bellum habentes, peccare per cupiditatem, ex praua intentione, si scilicet non propter iustitiam, sed propter prædam principaliter pugnent: secundum illud Augustini de verbis Domini, *quòd propter prædam preliari, peccatum est.*

Ex verbis autem Ambrosij, non elicitur aliquod præceptum, sed consilium, vt capta seruentur Regi, *non quidem vt illis fruatur; sed vt illa distribuat militibus,* vt ait D. Th. loco citato.

Et idem Bañes, volens probare artic. 1. dubio eo, quòd capta in bello iusto sunt militum, adducit eundem locum Ambrosij, quem tamen in cõtrarium sensum superius adduxerat: atque ita sibi videtur contradicere.

Adde quòd est etiam varia lectio circa illa verba Ambrosij. Alij enim legunt, *debet,* alij autem, *docet.* Diuus enim Thom. in 2. 2. q. 66. art. 8. sub prælis Romano, anno 1570. Lugdunensi, anno 1562. & Veneto, anno 1588. habent, *debet.* quòd etiam videre est 23. q. 5. can. *Dicat aliquis.* Vnde stante hac lectione, dicimus esse consilium, non autem præceptum, vt mobilia quæ in bello iusto capta sunt, Principi tradantur.

Glosa in dicto can. dicat aliquis, verbo, Omnia, dicit, videri contradictionem in sententia Ambrosij, in eo quòd dicit, omnia esse Regis, cum paulò ante dixisset, omnia esse victoris.

Et respondit, quòd *Abraham non suberat illi Regi, neque erat de regno illius, & ideò præda erat in sua potestate:* vnde ex illis dedit decimas Melchisedech. Quòd si sub aliquo militetur, præda tota, est Domini, ad distribuendum eam, secundum personarum qualitates. Verùm hæc distinctio nulla

Nulla est. Quoniam semper præda (etiam si militetur sub proprio Principe.) capientis est, neque eam oportet dare domino. Verbum autem illud Ambrosij, *debet,* sic enim (ut diximus) melius legitur, secundum congruentiam est intelligendum.

SEXTVM DVBIVM.

An Princeps possit in bello iusto conuocare infideles in suum adiutorium, vel iuuare illos?

RACANT hoc dubium, Abulensis, super 1. Reg. 28. q. 5. & Lira. ibidem. circa quòd dicenda sunt duo.

Primum. Quòd ex genere suo, id est absolute & per se, non est peccatum mortale, in bello iusto conuocare in auxilium infideles, aut illis auxilium præbere. Ita docet Caiet. in quæst. 41. artic. 1. 2. 2. & Syluest. verbo, Bellum 1. q. 8. conclus. 3. & Ioan. Maior, in 4. d. 15. q. 15. Panormit. in cap. quòd super. de uoto, & voti redemptione nu. 15 vbi allegat Orlan. cõf. 67. & probatur.

Primo ex factis Scripturæ, in qua dicitur multos Reges, extraneorum infidelium auxilio, in suis bellis vsos fuisse. sic legimus 1. Mach. 8. Machabæos viros Sanctos, cum Romanis, qui tunc idola colebant fœdus, pacemque inijsse: & cap. 21. *Ionathas misit tria millia Iudaorum, in auxilium Demetrii infidelis,* & cap. 14. idem fœdus inter Simeonem & Spartianores compositum fuit.

Secundo probatur. Licet parare infidias in bello iusto, ergo etiam licebit vti tali auxilio.

Tertio. Fidelibus licet bellare sub Principe infideli, ergo.

Quarto. Licitum est, Christianis Principibus auxilium præstare infidelibus in bello iusto, etiam si bellum agant cõtra Christianos, ergo & a fortiori erit licitum Principi uti infidelium auxilio in bellis suis. Antecedens verum est ex facto Abraham Genes. 14. qui præbuit auxilium Regi Sodomorum, & pugnavit contra hostes illius. Item ex facto Dauid 1. Reg. 28. & 29. vbi Dauid iustus venit in auxilium Achis infidelis, contra Philisthijm.

Quinto. Est licitum homini priuato, defendere se ab aduer-

Abulen. Lira.

Primum dictum. Non est peccatum ex se in bello iusto conuocare in fideles. Caiet. Syluest. Ioan. Maior. Panorm. Orlan. Probatur primo. 1. Mach. 8.

1. Mach 14.

Secundo.

Tertio. Quarto.

Gen. 14.

1 Reg 28. & 29.

Quinto.

Sextò.
Carolus V. ex
cõsilio Theo-
logorum, in
bello aduer-
sus Gallos, v-
sus est militi-
bus Germa-
nis.

2. Paralip. 16.
2. Paralip. 19.

Cut Reges
multi conuo-
cando infide-
les in adu-
torium sui, à do-
mino repre-
hensi sunt.
D. Aug.
D. Chrysof.
D. Ambro.
Abulen.

Secundum di-
ctum.
Vocare in ad-
iutorium ius-
tios ad præ-
liandum per
accidens & ra-
tione scilicet
frequenter est
peccatum.
Ratio dicti.

aduersario inuadente, & conuocare infidelem ad sui de- C
fensionem, ergo & publica auctoritati licebit.

Sextò probatur ex factò Catholicorum Principum. Ca-
rolus enim Quintus maximi Hispaniarum Regis Philip-
pi secundi Pater, ex consensu Theologorum (vt dicitur) in
bello aduersus Gallos, vsus est militibus Germanis, qui
erant Lutherani infideles.

Imperator item hodiernus, contra Turcas, absque re-
prehensione, hæreticorum auxilio vtitur.

Verùm aliqua loca Scripturæ huic decisioni aduersari
videntur. Reprehenditur enim 2. Paralip. c. 16. Rex Asa,
cò quo acciuerit exercitum Benadad Regis Syriæ in au-
xilium sui, contra Regem Israel. *Stultè* (inquit Hanani
Propheta) *egisti, & propter hoc, ex presenti tempore aduer-
sum te bella consurgent.* Reprehenditur item cap. 19. Rex
Iosaphat, quòd Regi Israel impio auxilium praberet. *Im-
pio* (inquit) *præbes auxilium, & his qui oderunt dominum,
amicitia iungeris: & idcirco iram Domini merebaris.* Sed
dicimus ad litteram, istos Reges ideò peccasse; & esse re-
prehensos, quoniam auxilio Domini disidentes, spem suã, D
alter in viribus Regis Syriæ, alter in amicitia cum Rege
Israel collocauerant. Quòd ex eodem scripturæ contextu
patet intuenti. Ita docent August. lib. 2. contra epist. Par-
menia. cap. 18. & D. Chrysof. homil. 1. in imperfecto, super
Matth. Ambros. in oratio. de obitu Theodosij, & Abulen-
sis, 2. Paralip. c. 16. q. 17. & cap. 18. q. 47.

Dauid autem, etsi in aliqua pugna Achis iuuerit; non
tamen in omnibus. Quoniam Sarraparum Achis consi-
lio, & murmure ab exercitu vnã cum suis depulsus est.

Secundum dictum est. Vocare infideles in auxilium ad
præliandum, frequenter, per accidens, ratione scilicet scan-
dali, & aliarum circumstantiarum, graue peccatum est. In-
fideles enim erga loca sacra, Virgines, & sacramenta, sum-
ma irreuerentia sacra floccipientes dissipant, & profa-
nant: & non seruantes iura belli, innumera damna in-
ferunt.

A SEPTIMUM DVBIUM.

An liceat bellum gerere contra Hæreticos, titulo hæresis,
vel contra alios, titulo falsæ Religionis?

HÆRETICI negant esse illis bellum inferen-
dum, sicut etiam negant igne eos esse punien-
dos: Sed in hoc, sint duo dicta.

Primum dictum. Hæreticis ob crimen hæ-
reticæ prauitatis, iustissimè bellum inferitur.
Hoc dictum est catholicum, de quo videndus est Castro
de iusta hæreticorum punitione, lib. 2. cap. 14. probatur.

Primò. Ex Deuteron. 12. Vbi propter recessum à fide,
crudelissimum iubetur bellum indici. Postquam enim di-
xit: *quòd si recesserint, & dixerint, adoremus Deos alienos,*
statim subiungit. *Occides omnes habitatores in ore gladij
vsque ad iumenta, & congregabis supellectilia, & cremabis
illa cum Cinitate;* sed isti hæretici discedunt à fide, & cul-
tu Dei, ergo.

B Secundò. Isti hæretici sunt rebelles Ecclesiæ, & præla-
tis, quibus obedire tenentur, ergo. Probatur consequentia
ex Scriptura. Nam 2. Reg. 20. legimus Dauid indixisse Bel-
lum Remon, eò quòd fecisset rebellare seruos suos.

Tertiò. Quoniam isti hæretici, ruperunt fædus, & pa-
ctum cum Ecclesiã & Deo, quo se in Baptismo adstrinxer-
ant, iuxta illud Hier. 2. *à saculo confregisti iugum, rupisti
vincula, & dixisti non seruiam,* ergo. Quòd confirmatur
ex factò Ioram 4. Reg. 3. qui bellum indixit Mezæ Regi
Moab, eò quòd ruperat fædus quòd cum Patre suo pepi-
gerat.

Quartò probatur ex grauissimis Pontificibus id confir-
mantibus. Nam D. Greg. lib. 1. Epistolarum Epist. 72. ma-
ximè Genadium Exarchum hortatur, vt Donatistis bellum
moueat, quos nullis vnquam medijs ad veræ Religionis
cultum attrahere potuit. Eius verba sunt hæc. *Sicut ex-
cellentiam vestram in hostilibus bellis in hac vita Dominus
victoriarum fecit luce fulgere; ita oportet eam inimicis Ec-
clesiæ eius, omni viuacitate mentis, & corporis obuiare: qua-
temus eius ex utroque triumpho magis, ac magis emitescat
opinio, cum & forensibus bellis, aduersarijs Catholice Ec-
clesiæ vehementer obstitis, et Ecclesiastica prælia, sicut bella-*
tores

Primum di-
ctum.
Hæreticis ius-
tissimè ob hæ-
resim bellum
inferitur.
Castro.
Probatur pri-
mò.
Deut. 12.

Secundò.
2. Reg. 20.
Tertio.
Hier. 2.
4. Reg 3.

Quartò.
D. Greg.
Platina.
Varij qui hæ-
reticos perse-
quuti sunt.

dores Domini fortiter dimicatis. Notum est, enim heretice Religionis viros, si eis (quod absit) suppetit nocendi licentia, contra Catholicam fidem vehementer insurgere, quatenus hæreseos sue venena ad tabefacienda (si ualuerint) Christiani corporis membra transfundunt. Cognouimus enim eos contra Ecclesiam Catholicam, Domino eis aduersante colla subrigere, & fidem uelle Christiani nominis inclinare. Sed eminentia uestra conatus eorum comprimat, & superbas eorum ceruices iugo rebitudinis premit. Hæc Greg. Et paulo post, Deum orat, ut ad huiusmodi bellum gerendum, ille Gennadius sit fortis, sic inueniens. *Perfoluentes præterea Paterna charitatis affectum, Dominium petimus, quo brachium uestrum, ad comprimendos hostes forte efficiat, & mentem uestram zelo fidei, uelut mucronem gladij vibrantis exacuat.* Hæc ille.

Innocentius rursus Tertius, Christiana sanctitate repletus (referente Platina in uita eius) post quam contra Albigenses hereticos Gallos, media omnia tentauit, ut eos ad sanam mentem, Christianique fidem reduceret, tandem a spe conuersionis eorum cadens, bellum contra eos inchoauit; quod postea Honorius Tertius successor eius, non minori diligentia, totis uiribus prosequutus est.

Aneas rursus Syluius, lib. 1. de origine Bohemorum refert, Legatum Pontificis Cardinalem Sancti ngeli curasse, ut contra Hussitas bellum gereretur.

Probatu quintò. Quoniam si iustè vnus hæreticus propter hæresim occiditur, poterit etiam eorum multitudo propter eandem causam per bellum occidi, & exterminari.

Secundum dictum.
Hæretico nõ potest bellu indici, donec fuerit ab Ecclesia ut talis declaratus. Probatur.

Tertiu dictu.
Post declarationem facta hæresis, pot quicunque Princeps hæreticum bello petere.

Dico secundò. Non posse bellum hæretico indici, donec fuerit ab Ecclesia hæreticus declaratus. Hoc dictum est omnium consensu receptum. Probatur, ex cap. *cum secundum leges*, de Hæreticis, ubi habetur, non posse Principem secularem priuare hereticos bonis tēporalibus, quousque esse tales declarentur per potestatem Ecclesiasticā, ergo multò minus poterunt priuari uita, nec per consequens indici eis bellum.

Dico tertio. Post declarationem hæreticę prauitatis, non potest à quocunque Principe bellum hæreticis indici indifferenter, sed tantum ijs, qui subsunt eorum dominio: hos enim bene potest suus Princeps uisitare; alios autem non, sine Pontificis facultate. Pontifex enim potest Re-

gni

gni inuestituram alteri Principi tradere, & similiter Imperator qui est Ecclesiæ Capitaneus. Ratio huius est. Quoniam hæresis crimen præcipuè est contra Ecclesiam, cuius caput est Papa: unde ipsius propriè est, hos hæreticos declarare, ut ait Bonifa. VIII. in cap. *ut inquisitionis*, de hæreticis lib. 6.

Papa potest tradere alteri Principi inuestituram regni alterius. Ratio dicti.

An autem liceat titulo diuersę Religionis agere bellum, Paucis uidentum est.

Nota.

Pro quorum intelligenda est notanda distinctio Caiet. 1. 2. q. 66. art. 8. & Soto lib. 5. de Iust. & iur. q. 3. art. 5. quòd infideles tripliciter se habent ad Principes Christianos. Quidam enim de facto, & de iure Christianis subditi sunt, ut Iudæi, hæretici, & Mauri, qui sunt in terris Christianorum, & ij sunt priuati, ut hæretici uel rebus, uel seruis, & mulieribus &c. iuxta sacros Cano. ut patet in titulis de Iudæis, & hæreticis, & in decretis. dist. 54. Et contra hos non solum Ecclesia, sed etiam Principes illi quibus subsunt temporaliter, possunt contra eos condere leges in fauorem nominis Christiani, sicut possunt pro alijs pijs causis.

Caiet. Sotus.

Quidam uerò sunt subditi de iure, & non de facto Principibus Christianis, ut sunt infideles occupantes terras Christianorum: ij enim si uiuunt, uel filij eius, subsunt Principi illi Christiano in cuius terris, & dominio sunt. Quòd si Princeps non habeat hæredes, subduntur Ecclesiæ Romana.

Quidam autem sunt infideles, qui nec de iure, nec de facto subsunt Principibus Christianis, secundum temporalem iurisdictionem; ut sunt Pagani qui nunquam Romano subditi fuerunt Imperio. Et ij propter suam infidelitatem, non sunt dominio suorum priuati, cum dominium sit de iure positiuo, & infidelitas de iure Diuino, per quod positiuum non tollitur. His positis.

Dico quartò. Quòd (ut ait Caietanus loco citato) *Pagani qui nunquam Romano subditi fuerunt Imperio, nec Rex, nec Imperator, neq. et Ecclesia Romana, possunt aut ad terras eorum occupandas, aut in temporalibus eos subijcendos, ipsis ullo tempore bellum mouere.* Probatur ex supradictis. Quoniam per suam infidelitatem, non amittunt rerum suarum dominium. Castro loco cit. dicit idololatriā à qua qui recedere noluerint, iustam esse causam belli, & ob hanc causam Deut. 12. Deum præcepisse filijs Israel, ut gentes plurimas subuerterent, & dissiparent. Sed profe-

Quartum dictu circa eos qui nunquam Romano iue runt subditi Impe. io.

Castro.

Deut 12.

H etò

Ad propter Idololatriam præcisè non est inferendum bellū, nisi resiliant prædicationi verbi Dei, vt inferius dicemus. Nec in testamento veteri (vt ait Caiet.) vbi armata manu possessio erat capienda, bellū ob id inferebatur, quòd erant idolatra; sed vel quia volebant transfum permittere filijs Israel, vel ob iniuriam receptam, vel vt recuperarent ea quæ Deus illis largitus fuerat. Immo ait Caietanus, quòd esset grauissimum peccatum.

Quintum dictum.
Causa belli, non est diuersitas Religionum.
D. Tho.

Dico quintò. Causam iustam belli, non esse diuersitatē Religionis. Et est sententia D. Tho. 2. 2. q. 66. art. 8. *tantum enim est bellum iustum, ubi procedit aliqua magna iniuria.* vt ait idem D. Tho. 2. 2. q. 40. art. 1. hoc dictum est Victorij in sua relectione de bello nu. 10.

Sextū dictū.
Barbaris impellentibus Euangelij prædicationē, rectè potest bellum moueri.

Dico sextò. Barbaris impediētibz Euangelij prædicationem, & seminacionem, occisionibus, minis, aut terroribus eorum qui ad fidem conuertuntur, posse indici bellum. Neque illud est bellum gerere propter diuersam Religionem præcisè; sed propter iniuriam factam. Vnde licet tunc occupare Prouincias illorum Reges deponere, & novos alios creare, ad Euangelij incrementum. Sic Victoria, de Indijs Insularis, num. 12. & 13. Et hinc sequitur, quòd si qui ex Barbaris sunt ad Christi fidem conuersi, si Princeps eorum conetur eos ad idololatriam ui, & metu reuocare; tunc (si aliàs fieri non pòt) pòt contra illum excitari bellum, ad repellendam iniuriam factā conuersis.

OCTAVVM DVBIVM.

An Princeps teneatur acceptare satisfactionem iniuriæ, & abstinere à bello?

Opinionum varietas.
Prima sententia.
Syluest.

IRCA hoc, varia sunt doctorum placita. Syluester enim verbo Bellum primò. q. 10. conclus. 5. dicit, quòd habens iustum bellum, si vltra id quod satisfactum est sibi, & suis de omni damno, & labore operis, vel do nec aduersarius offerat se ad satisfactionem, plus abstulit vel damnificauit de illo, tenet ad restitutionem eius quòd plus accepit. Ex quibus colligitur, Syluestrum tenere, quòd eò ipso quòd aliquis Princeps offerat sed ad satisfacionem,

Anem, bellum non est iustum; sed teneri Principem inferentem bellum, acceptare alterius satisfactionem.

Secunda sententia est Caiet. in sua summa verbo, Bellum, qui ait, Non teneri Principē desistere, & cessare à præliando, quando bellum est iam inchoatum; teneri autem acceptare oblatam satisfactionem si non fuerit inceptum. Et videtur idem insinuare 2. 2. q. 40. ar. 1.

Secunda sententia Caiet.

Tertia sententia est Roberti Bellarmini, tomo 1. Controuersiarū, lib. 3. de laicis, & secularibus, cap. 15. qui tenet ex aduerso Caietani, ex iustitia nunquam teneri Principem qui habet iustam causam acceptare satisfactionem, nec ante inchoatum bellum, nec post: bene quidem vtroque tempore ex charitate ad id teneri, nisi per accidens aliud expediat. Ratio eius est. Quoniam Princeps habens iustam causam belli, gerit personam Iudicis respectu alterius Principis qui iniuriam fecit. Iudex autem non tenetur condonare ex iustitia mortem reo, etiam si offerat satisfactionē.

Tertia sententia Bellarmini.

BQuarta sententia est media, & est aliquorum magistrorum in Hispania, asserentium, quòd bellum inchoatum, potest habere duplicem statum. Primus est, quando hostes sunt in actuali conflictu, & tunc non tenetur Princeps offensus belli, gerit personam Iudicis respectu alterius Principis qui iniuriam fecit. Iudex autem non tenetur condonare ex iustitia mortem reo, etiam si offerat satisfactionē. Secundus est, quando etiam si præliati sint aliqua vice; non sunt tamen in conflictu actuali, & sic si est sufficiens satisfactio, tenetur Princeps offensus illam acceptare: Faciunt autem ij differentiam inter Iudices, & dicunt, Iudicem ordinarium posse punire reum secundum totum iuris rigorem, at verò Princeps in bello, non est Iudex ordinarius, & per se; sed tantum accidentaliter, seu occasionaliter, ad prouidendum bono suæ Reipub. Et idè tunc non potest ulterius procedere, quia tantum potest mouere bellum, in casu in quo aliter non potest accipere satisfactionem. Quoniam illud expediat ad suæ Reip. utilitatem. Et huiusmodi fundamento diluuntur omnia argumenta illorum, qui probant non teneri acceptare satisfactionem oblatam ab alio Principe.

Quarta sententia Medina.

Est notanda. Differentia inter Iudices.

Sed in hoc dubio, vnica distinctione respondebimus. Et dicimus, quòd bellum, aut inferatur propter iniuriam illatam, aut propter causam quidem iustam, sed sine iniuria. Si primo modo inferatur, sic tenetur Princeps acceptare satisfactionem si sit sufficiens, bello non incepto: & in hoc sensu intelligitur Caietanus. Si verò bellum inferatur propter iniuriam illatam; sic non tenetur Princeps acceptare

Resolutio.

prare satisfactionem, nec à bello cepto desistere. Nō enim hostes tunc sunt in statu satisfaciendi, sed satisfaciendi in bello.

NONVM DVBIUM.

An possit esse bellum iniustum ex vtraque parte?

Ratio diffi-
cultatis.

RATIO difficultatis est. Quoniam si in bello iusto, Principi inferenti bellum offerat alter Princeps condignam satisfactionem, & ille alter nolit acceptare, tunc potest qui offert satisfactionem, se defendere, armis arreptis, & in alterum purgare, ergo tunc ex vtraque parte bellum esset iustum. Probatur sequela. Nam inferens bellum, licite infert, quoniam habet iustam causam: & hic etiam contra quem bellum inferitur bene agit si pugnet in alterū. Neque enim debet vtrō inimico Civitatis ianuam aperire, & gladio colla summittere.

Resolutio Vi-
ctoria.
Seclusa igno-
rantia nullo
modo potest
bellum ex u-
traq; parte ef-
felicitum.

Ratio diffi.

D. Aug. quo-
modo intelli-
gatur.

Bellū in par-
te potest esse
iustum, i. ex-
cusabit à pec-
cato prælian-
tes.

Ratio diffi.

Victoria re-
prehenditur.

Circa quod dico cum Magistro Victoria, de iure belli, nu. 3 2. & Soto lib. 5. de iust. & iure q. 1. art. 7. dubio ultimo. q. seclusa ignorantia, nullo modo esse potest, ut bellum ex vtraque parte sit licitum. Quoniam si constat de iustitia vnius partis, non licet in contrarium bellare, offendendo.

Item quia cum bellum sit actus Iustitiæ vindicativæ, debet necessariō exerceri in illa qui aliquod crimen commiserunt, nemo enim est sine culpa puniendus ut dicitur regula 23. iuris. Et D. August. libro 19. de Civit. cap. 15. dicit, *nullum esse bellum sine peccato. Quoniam licet iuste agatur, semper tamen pro peccato contrario dimittatur.* & li. 15. cap. 5. dicit, quod *boni si perfecti sunt non pugnant contra bonos, sed pugnant mali, & mali, aut boni, & mali.* Verum supposita ignorantia probabili facti, aut iuris, potest esse ex ea parte qua vera Iustitia est, bellum iustum per se, ex altera autem parte bellum iniustum, id est excusatum à peccato, bona fide. Quoniam ignorantia inuincibilis excusat à toto. Et saltem respectu subditorum, potest sæpè contingere. Dato enim quod Princeps gerens bellum iniustum, sui belli iniustitiam cognoscat; tamen (ut superius diximus) possunt subditi sequi Principem suum, & tunc ex vtraque parte licet, subditi milites præliantur. Victoria loco citato addit,

Addit, quod si constat de iustitia vnius partis, tunc non licet militi in contrarium bellare, etiam se defendendo. Qui tamen in hoc aliqua dignus est correctione. Licet enim vim vi repellere: & si non possim meam vitam aliter tueri, liceat illum occidere. Sic sentit Soto lib. 5. de iust. & iur. loco citato.

Ad argumentum autem factum dicimus, ex dictis patere solutionem. Nam si bellum Principis inferentis sit iniustum, Bellum ex parte eius cui inferitur erit iustum: si verò ex parte inferentis fuerit iustum, & propter honoris causam illatum, tunc bellum illius cui inferitur erit iniustum. Si autem fuerit illatum propter causam (excepto honore) tunc inferens bellum, si non acceptet satisfactionem infert bellum iniustum, Alter verò Princeps iustum. Bellum ergo tantum potest esse reuera iustum in causa principali respectu vnius partis; altera verò pars potest etiam eodem tempore gerere contra alios bellum iustum, in causa minus principali. Si verò vtriusque exercitus milites habeant ignorantiam probabilem facti, vel iuris; aut etiā inuincibilem, iuste in alterutrum pugnant. Quoniam pugnant sub illa iustitia, quod liceat militi ad sui Regis imperium militare.

Ad argum.
respondetur.
Nota multi-
plex bellum
iustum, circa
diuersa.

DECIMUM DVBIUM.

Quantum damni liceat hostibus inferre?

QUATVOR sunt damnorum genera, quæ regulariter hostibus in bello inferuntur. Primum enim est mors, seu occisio. Secundum est spoliatio bonorum mobilium. Tertium est ablatio libertatis, redigendo hostes in seruitutem. Quartum, & vltimū ablatio Dominij, seu Regni quod possidēt. In ijs communi praxi damnificantur hostes. Sæpè enim sunt hæc necessaria vel ad propria recuperanda, vel ad iniuriam refarciendam, vel ad pacem firmandam, & stabiliendam, vel ad compellendos hostes ad debitam satisfactionem. Duplex autem limitatio seruanda est in ijs damnorum generibus inferendis. Primò quantum ad mensuram, & quantitatem, ut secundum delictum, sit & plagarum modus.

Quatuor sūe
damnorum ge-
nera.
Primū mors,
secundū bo-
norum spo-
liatio, tertiu
al latio liber-
tatis, quartū
ablatio domi-
nij.

Secundò quo ad personas quibus inferenda sunt. Et quo ad primum, dabitatio est, quantum damni liceat hostibus inferre. Et regula generalis est, mensuram in vniuersum ex quantitate causæ esse petendam, id est quantum necessarium est ad propria bona recuperanda, vel vt accipiatur æquiualens ab hoste, vel vt violentia, & vi ab eo auferatur quod sponte reddere non vult, vel quantum meretur iniuria illata, & accepta, vel quantum necessarium est ad securitatem habendam in posterum, ab ijs hostibus, & ad stabilendam, & confirmandam pacem.

Ex hac vniuersali regula, colligi potest in particulari quid liceat in singulis illorum quatuor damnorum.

Quoad primum genus damni: quantum damnum liceat hostibus inferre.

Iosue 10.

Et quidem de primo genere damni, dicimus, non solum in ipso conflictu licere hostes vulnerare, mutilare, & occidere quotquot fieri potest, sed parta etiam victoria, licere aliquos (si id causa iusta requirat) in pœnam occidere, precipue si sint Duces, & Capita exercitus. Vnde Iosue 10. legimus, Gabaonitis expugnatis, quinque Reges Amorrihorum contra Iosue insurrexissent, qui fugientes à bello, & speluncam quandam præ timore ingressi, ibi conclusi sunt. postquam ergo Iosue inimicorum exercitum contriuerat, non contentus tanta cæsorum strage, Reges etiam illos, & spelunca productos, & prius ab omnibus delusos, suo gladio interfecit.

Deuter. 13. & 20.
1. Reg. 15.

Quoad secundum damnum: quid sit dicendum.

Esset tamen non modò vitiosus excessus, sed etiam maxima crudelitate plenus, si post partam victoriam, hostes omnes etiam nocentes seuo gladio occumberent: nisi id maxima vrgens causa postularer, ut patet Deutero. 13. & 20. & 1. Reg. 15. Sed in ijs, & alijs exemplis veteris legis, vbi specialiter Dei auctoritas intercessit, qui est omnium Dominus, rigorem illum, atque securitatem videmus. Nunc autem in lege gratiæ, maiori mansuetudine vtendum est.

Quoad secundum damnum, scilicet spoliationem bonorum, dico. Licere nobis tantum accipere ab hostibus, quantum sufficit ad rei iniuste ablata recuperationem, & ad recompensationem damni passi, & expensarum factarum: pro quibus, omnia hostium bona mobilia quæ ad manus venire possunt, licite retinentur. Bona enim mobilia hostium (vt diximus) bello capta, eo ipso fiunt capientium, vt habetur cap. *ius gentium*, & cap. *ius naturale*, dist. 1. & 1. *naturalem*. ff. de acquir. rer. domi. & l. *hostes*. & l. *si quid in bello*. ff. de captiuis. & Instituta, de rer. diuis. §. Item ea quæ

ab

A ab hostibus. Idemque colligitur ex Deutero. 20. & ex Ambrosio. lib. 1. de Abraham Patriarca. c. 3. & refertur 23. q. 5. can. *dicat*. & ex Aristot. qui id apertè docet, lib. 1. Polit. cap. 4. & hac de re plura habentur in illa l. *si quid in bello*. ff. de capti. & Archid. 23. q. 2. can. *Dominus noster*. D. Antoni. 3. par. tit. 4. c. 2. §. 9. & 10. Angel. verbo, Bellum §. 1. Syluest. q. 1. & 9. Tab. §. 10. Victoria in sua relectione de bello, nu. 51. & Couar. lib. Variarum lectionum, ca. 2. & in relectione super regulam, Peccatum, par. 2. §. 11. num. 1. & seq.

Deut. 20.
D. Ambrosio.

Arist.
Archid.
D. Antoni.
Syluest.
Tabie.
Victor.
Couar.

Adde etiam, post partam victoriam licere etiam in pœnam captorum, aliorumque terrorem, multare hostes aliqua pecunia, & interim tradere Ciuitatem inimicam militibus diripiendam, vt Syluester ait §. 10. & si hoc cum maximo moderamine esse debet, & rarissime licet. Præsertim inter Christianos, aliter enim moderatione ista nõ adiecta, bella, latrocinia potius essent nominanda.

Licet hostes pecunia multentur.

Quoad tertium, scilicet de libertate, eadem proportionaliter dicuntur, quæ de secundo. Quoniam libertas numeratur inter bona externa, & etiam de iure gentium, hostium bello capti, sunt capientium, vt patet ex Aristot. loco cit. & habetur l. *hostes*. ff. de captiuis. hic tamen duo notanda sunt.

Quoad tertium de libertate, quantum damnum inferre liceat.

Primum est. Quod in hoc est adhuc maior moderatio adhibenda, quoniam inter externa bona, libertas est maximum, & è contra mancipiorum seruitus, existimatur maximum malum.

Nota primò.

Secundum est. Quod ex iure gentium, in bellis iustis quæ fiunt inter Christianos Principes, capti non fiunt serui, & mancipia aliorum Christianorum, etiam si quandoque retineantur in carceribus, & non nisi soluto prætio reddantur, quod quidem factum est in honorem Christianæ Religionis. Vide de hoc Barth. ff. *hostes*, de captiuis. & Panor. loco cit.

Nota secundò.

Quoad quartum damnum, similiter etiam (proportione habita) dicendum est, Quia illa sunt bona externa. Solum illud aduertendum est, (vt diximus superius) nunquam hostes huiusmodi dominio esse priuandos, nisi cum vel victor habet aliquod ius in illud Regnum, vel cum est illa iusta pœna illata iniuria, vel cum id est omninò necessarium ad cõseruationem, aut pacis, aut Fidei, & Christianæ Religionis.

Quoad quartum scilicet, de dominio, quid sit dicendum.

Quibus personis liceat in bello ista damna inferre.

Sed altera dubitatio est. Quibus nam personis liceat

hæc damna inferre ?

Et dico primò. Quantum fieri potest hæc damna non esse inferenda innocentibus. Quia vt habetur ex regula iuris 23. & ex communi omnium consensu, non est aliquis puniendus sine culpa. & huic pertinet præceptum illud D. Ioannis Baptista Lucae 3. datum militibus ne cui iniuriam facerent, aliquemve concuterent, sed contenti tantum essent stipendijs suis. Innocentes autem sunt, qui neque ullo modo fuerint auctores illatæ alteri iniuriæ, neque in bello pugnarunt, vt sunt pueri, & infantes, vel captiui apud illos hostes detenti. Et ut plurimum nisi contrarium constet, tales censentur faminae, & ex uiris adultis, ij quibus tempore belli prohibetur noceri, in cap. innouamus de trequa, & pace. & hoc est quod scriptura dicit Exo. 23. *infontem, & innocentem non occides.* & Deut. 24. *non occidetur filij pro parentibus.* De qua re legendus est Driedo lib. de captiuit. & redempt. generis huma. tract. 2. quocirca merito Theodosius Imperator à D. Ambro. reprehensus fuit; ut refert Rufinus lib. 2. Ecclesia, hist. cap. 18 quod sine delectu, sed promiscuè etiam innocentes interfecerat.

Lucæ 3.

Dico secundò.

Dico secundò. Aliquando ex causa licere aliquo modo ea omnia damna innocentibus inferre. Licet autem hoc duobus modis.

Nota quãdo liceat occidere innocentes.

D Tho.

Primò indirectè, inferendo tantum per accidens mala illa etiam scienter, præter intentionem tamen. Vt cum expugnatur Ciuitas ab eo qui iustum bellum gerit, si non possit superari nisi solutis machinis, & bellicis instrumentis, quæ effici non possunt, sine innocentum occisione, tunc talis innocentum mors, est licita. Probat.

Licetum est medicinã cõferre, licet per accidens sequatur abortus.

Syluest.

Licetum est Ciuitate depredandã militibus quando concedere.

Primò. Ex doctrina D. Tho. 1. 2. q. 6. ar. 4. 3. & 9. 73. art. 8. Quoniam illa occisio innocentium, non est voluntaria absolutè, sed tantum in sua causa. Quam causam non tenetur miles vitare, cum iustum bellum agat; illud autè quod non tenemur euitare, non est nobis voluntarium ad culpã.

Secundò. Licetum est cõferre malieri medicinam ut sanetur, licet ex illa per accidens sequatur abortus, quidquid Syluest. dicat, verbo Medicus, q. 4. Non enim intenditur abortus per se, sed sanitas: qua in re spatium etiam mensuram prolis considerandum est.

Tertiò. Licetum est concedere Ciuitatem militibus depredandã in casu in quo victoria aliter obtineri non possit, & illam ferro, ignique committere. Sic enim tunc expedit,

C

D

Ad tertium, ut tercantur hostes, milites ad pugnam inflammantur, & tandem victoria comparetur. Atqui in eo casu quam plurimi innocentes parua, & mulieres occiduntur ergo. Sic docet Sylu. verbo Bellu 1. q. 10. cõcl. 3. & Victoria. n. 52.

Quartò. Id ex pluribus scripturæ locis persuaetur, in quibus, & præsertim Deutero. 20. dicitur. *ex Ciuitatibus quæ dabuntur tibi, nullum omnino permittes uiuere, sed interficies eos in ore gladij.* Quod in expugnatione Urbis Hierico (Iosue 6.) exequutum fuit; & 1. Reg. cap. 15. à Samuele in excerpatione Amalechitarum: etsi omnes illæ innocentium occisiones erant de per se intentæ, quoniam fiebant Diuina auctoritate, & non humana. Constat autem Deum esse absolutum dominum vitæ, & ideò illud præcipere poterat. Nunc autem non licet hoc humanæ auctoritati, nisi per accidens, & indirectè. De hac re, legendus est Magister Victoria eodem loco, num. 37. & 38. & Soto lib. 5. de iust. & iure, q. 1. art. & est communis. Ex quibus sequuntur quinque corollaria.

Deut. 20. I. sic 6. 1. Reg. 20.

Victoria. Soto.

Primum est. Quod existentibus in Ciuitate quæ expugnatur, pluribus innocentibus, paucis verò nocentibus; tunc illicitum est Ciuitatem illam subuertere. Quoniam tunc maiora essent mala quæ inferrentur per bellu, quàm bona recuperanda, quæ intenduntur. Quod etiam exemplo illo Abrahæ confirmari potest. Cum enim Dominus Ciuitates Sodomorum, & Gomorrhæorum vellet igne, & sulphure concremare, egrè ferens Abraham tantam hominum stragem, Dominum deprecatus fuit, vt vnà cum nocentibus, innocentes quoque nollet flammis intoluere, quod concessit ei, adiecto pacto: & si postea vastatio fuerit consequuta. Vnde à minori ad maius, si Dominus cum esset absolutus Dominus vitæ omnium, paucos innocentes non vult cum plurimis nocentibus castigare, à forucri, homo nunquam debet plures innocentes debellare, & si in medio eorum sint pauci nocentes.

Primum corollarium. Nota.

Secundum est. Quod parta victoria, non licet interficere innocentes, etiam illos quos forte timetur futuros nocentes. Non enim sunt facienda mala vt eueniant bona, & hoc esset directè in innocentes tendere. Item quoniam Princeps, alijs vijs, & remedijs potest cauere à futuro malo: puta mittendo eos in exilium, vendendo illos, vel captiuos retinendo. Hoc docent Victoria, nu. 38. & Bañes 2. 2. q. 4. art. 1. dub. 1. 1.

Secundum corollarium.

Parta victoria non licet interficere innocentes. Ratio. Victoria. Bañes.

Tertium

Libri Tertij,

Tertium co-
tollarium.

Tertium est. Quod siue iam parta sit victoria, siue bellum actu geratur, si de alicuius militis innocentia constet, tenentur milites (si possunt) eum liberare, & saluare. Sic habet Victoria, nu. 38.

Quartum co-
tollarium.

Quartum. Quod in Ciuitate inimica expugnanda, si non possunt distinguere nocentes ab innocentibus, licite possunt omnes nullo discrimine interfici.

Quintum co-
tollarium.

Quintum est. Quod in Ciuitate hostium iam expugnata, omnes illi qui possunt arma capere, praesumuntur nocentes, & post victoriam impunè possunt occidi. Nec enim Princeps, vel milites tenentur deinde inquirere qui fuerint innocentes, qui verò nocentes. Sic Bañes ibidem ad primum.

Quoad secundum genus damnitria dicuntur.

Priusquam licite possunt expoliari innocentes ut sunt patres nuentium.

Represalias fieri possunt.

Quae moderatio adhibenda sit in represalijs faciendis.

Secundum dictum.

Licet expoliare innocentes bonis, & rebus quibus aduersus nos usuri sunt. Corollarium notandum.

Quoad secundum damnorum genus, tria dicenda sunt. Et primò dico. Licere per se expoliare innocentes, pro ut sunt partes Communitatis nocentis. Quod patet, quia haec bona innocentium externa, sunt etiam Communitatis eorum. Vnde ex causa iusta possunt à nocentibus illa auferri. Quod etiam patet in represalijs. Sunt autem represalias recompensationes aliquorum bonorum iniuste ablatorum alicuius Principis, pro quibus idem Princeps bona aliqua alterius detinet, vel suorum subditorum. Patet autem fieri posse has represalias. Quia possunt ex auctoritate sui Principis auferri, ergo licet etiam auferri bona eorum uel communitatis cuius sunt illi subditi. Quoniam si haec bona licet diripere in bello iusto, licebit etiam eadem retinere sine bello. Verum ad hoc ut usus istarum represaliarum non sit vitiosus, magna prius opus est moderatio. Vt si primò scilicet Princeps cui illi sunt subditi requisitus, ut eos ad restituendum compellat, cum id possit efficere, nolit. Requiritur etiam ut facientes has represalias, id faciant auctoritate sui Principis, cuius solius auctoritate potest fieri bellum. Et certè hae conditiones necessariae sunt circa represalias, quoniam directè tendunt contra innocentes.

Secundò. Licet etiam spoliare innocentes bonis, & rebus, quibus hostes aduersus nos usuri sunt, ut armis, nauibus, & machinis, quod patet. Quoniam aliter victoriam consequi non possemus. Licet insuper innocentium pecunias accipere, & comburere, frumenta corrumpere, equos occidere, si ita ad hostium vires debilitandas expediuerit. Ex quo sequitur, quod si bellum sit perpetuum, indifferen-

ter

Quaestio Tertia.

62

A ter licet expoliare omnes, tam nocentes, quam innocentes, quia ex opibus suorum hostes alunt bellum iniustum.

Dico tertio. Quod si bellum aliter effici potest, sine agriculturalum, & innocentium expoliatione, non licet eos expoliare, ut ait Syluest. verbo bellum §. 10. Si verò hostes nolint restituere res iniuria ablatas, & non possit qui laesus est, aliunde sua commodè recuperare; potest undecunque alter offensus satisfactionem capere, siue à nocentibus, siue ab innocentibus.

Circa tertium, de seruitute, & captiuitate, dico cum Victoria, de iure belli, num. 42. quod eadem ratione licet ducere innocentes in captiuitatem; sicut licet spoliare illos. Libertas enim, & captiuitas inter fortunae bona reponuntur, & numerantur. Vnde cum tale est bellum, ut liceat hostes omnes expoliare, & occupare omnia illorum bona; licebit etiam omnes hostes indifferenter siue nocentes siue innocentes ducere in captiuitatem. Vnde cum bellum aduersus Paganos sit huiusmodi, quia est perpetuum, & nunquam satisfacere possunt pro iniurijs, & damnis illatis: ideo dubitandum non est, quin pueros foeminasque Saracenorum in captiuitatem, & seruitutem ducere liceat. Sed quoniam iure gentium inter Christianos videtur receptum, ut Christiani non fiant serui, (in bello inter Christianos commisso) licet, si ita opus est bello captos captiuos ducere etiam innocentes, pueros, & foeminas: non quidem in seruitutem, sed ut pro illorum redemptione, pecunias recipiamus. Quod tamen extendendum non est, vltra quam belli necessitas postulet, & belli gerendi consuetudo legitime obtinuit, ut ait Victoria.

Quoad quartum damnorum. Dicimus, negari non posse aliquando ad mutandos Principes, vel ad eorum Principatum occupandum, sufficientes, ac legitimas causas posse intercedere, & hoc ob multitudinem, & atrocitatem damnorum, & iniuriarum: tum maxime quando aliter pax, & securitas ab hostibus obtineri non potest; & nisi id fieret maximum periculum, & detrimentum Reipublicae immineret, ut superius dictum est: quod patet. Quoniam si in casu, licet ex causa, Ciuitatem occupare, ergo etiam licebit ex causa tollere, & deponere Principem Ciuitatis.

Secundò, quia sicut licet iudici particulari, multare auctorem iniuriae auferendo ab eo Ciuitatem aut arcem; ita & Princeps qui iure belli factus est tanquam Iudex, pote-

tit

Tertium dictum. Si bellum fieri potest absque agriculturalium expoliatione, non licet eos expoliare.

Circa tertium damnorum. Resolutio. Victoria.

Christiani in Christianorum bellis capti, non fiunt serui.

Nota.

Quoad quartum damnorum.

Ratio dicti. Nota. Iudex particularis potest multare auctorem iniuriae priuando eum Ciuitate aut Regno.

Romani quod modo impes-

etiam si uer-
xerint, & dila-
tauerint.

rit ratione accepta iniuria id facere. Quo etiam titulo
Romani Imperium suum aueruat, & dilatauerunt, in
ditionem suam Provincias redigebat: quod tamen Imperium,
tanquam iustum, & legitimum, à D. Aug. in lib. de Ciuit.
Dei, D. Ambr. Hiero. & D. Thoma defenditur.

Quod si reuera iusta causa belli non intercedat, sed tan-
tùm bona fide prauis debitis inquisitionibus bellum agi-
tur, tunc victori licebit res ablatas recuperare, & fortasse
impensas belli. Tamen ultra iustâ satisfactionem, res tem-
porales aduersarij occupare non poterit. Et cum hoc ge-
nus damni tantùm nomine pœnæ inferri possit, quæ in in-
nocentes cadere non debet (ut ait Victoria nu. 59. in fine)
sequitur quod absolute innocentes Regnis, & dominijs
suis priuari non possunt, nisi forte Regulus, vel Marchio
sit subditus illius Reipublicæ cui bellum inferitur. Tunc
enim potest id damni etiam innocenti inferri, cum sit pars
illius Reipublicæ quæ dominium aliquod in illis bonis re-
tinet. Cum moderamine tamen illo, quod in bonis exter-
nis adhibendum esse diximus. Ob cuius temperamenti
defectum, inducitur ut plurimum obligatio ad restitui-
tionem, cum excessus ille sit contra iustitiam. Hæc de inno-
centibus.

Victoria.
Innocentes
absolute non
possunt d. ijs
suis priuari,
nisi forte Re-
gulus ille sit
subditus illi
us Reipubli-
cæ cui bellum
inferitur.

Tria genera
personarum
quibus non
licet militib.
damnum in-
ferre
Primum ge-
nus.
Cæter.
Syluest.

Secundum
genus.
Conc. Lateran.
Cæter.

Sunt etiam tria alia genera personarum, quibus milites
damnum inferre non possunt.

Primum eorum omnium, qui non sunt de inimica Re-
publica. Vnde nulla sunt excusatione digni milites illi, qui
damnum inferunt ijs, apud quos hospitio accipiuntur, vel
Rusticis per quorum loca transeunt, etiam si sufficientia
stipendia non habeant, ut ait Caietan. verbo Bellum, pun-
cto 4. Non enim priuatorum hominum bona sunt illis
obligata, nisi forte id in pœnam fuerit illis intinctum. Quod
dictum est, & Syluest. verbo bellum. §. 10. & Victoriæ, nu-
mero 40.

Secundum genus est illorum, qui etsi de corpore hosti-
lis Reipublicæ sint, excipiuntur tamen ab Alexandro III.
in Concilio Lateranen. & refertur in Decretalibus, in cap.
Innouamus, de tregua, & pace, ubi sic dicitur: *Innouamus
ut Præbyteri, Monachi conuersi, Peregrini, Mercatores,
rustici cunctes vel redeuntes, vel in agricultura existentes, &
animalia quibus arant, & femina portant, ad agrum, con-
grua securitate latentur.* Vbi ex sententia Caiet. puncto 4.
*per Mercatores non intelliguntur negotiatores qui ibi resi-
dent;*

A dent; sed illi qui transeunt, vel ad mundinas veniunt, cum in
non sint pars Ciuitatis, illi verò membra illius reputandæ
sunt. Nec incola mercatores, melioris debent esse conditio-
nis, quàm ceteri artifices. Addit vnum Caietanus, fortè
hos canones ex Aula exiuisse, et mala consuetudine esse abo-
litos. Sicut etiam alter canon Urbani Papa qui habetur
24. q. 3. can. Paternarum, ubi Oratores, qui ad Ecclesias pe-
grinantes accedunt, cum suis rebus quas ferunt, tutos, &
sine molestia, sub pœna anathematis, & Ecclesiastici inter-
dicti esse statutur.

Tertium genus est eorum, qui ad bellum inepti sunt,
quales sunt pueri, Senes, mulieres; tales enim etsi capi pos-
sunt, & expoliari: sunt enim mēbra Ciuitatis; occidi tamen
directè, & per se non possunt, ut diximus superius.

Tertium ge-
nus.

QVAEST. QVARTA.

*An Clerici tempore belli fugam possint
arripere?*

B

IN hoc quæsto, tantùm fermo erit de bello
inter Christianos, ubi nullū est fidei pericu-
lum, & Tyrannicæ oppressiōnis: de his enim
superius susè satis tractauimus. In omni au-
tem bello varia incommoda, & innumera
calamitates, etiam contra bonos mores insurgunt, & tan-
quam in disposito, ac valdè exsiccato fomite, dissolutio-
nis, & humanæ insolentiæ ardens flamma accenditur, om-
nia peruagatur, & debellatum populum, non sine maximo
Dei, & Religionis contemptu concremat, & consumit.
Neque in hac re, multis erit nobis immoderandum, cum
non veteribus modò monumentis id constet; sed etiam
recentioribus huius nostræ ætatis factis, euidentissimè cõ-
probetur. Neque enim impasta multo tempore bruta,
cum ad prædam, & venationem currunt, tanta sunt fari-
tate donata, quanta crudelitate sunt pleni homines, cum
(debellato populo) alios sibi similes, ante se vident curuis
poplitibus humiliari, & passis manibus, pro vita nondum
amissa deprecari. Nec tamen stectuntur animo; sed nullo
discrimine, factò impetu, suos enses inimicorum sangui-
ne

Titulus quæ-
stionis.

Mala belli, &
incommoda.

ne

ne inebriant, aliorum scæminas ante suorum conspectum dehonestant, pueros trucidant, puellas rapiunt, deflorant Virgines, & ac si Deum horum scelerum vindicem non haberent, nullum est malum, quod (etsi facere nō possunt) patrare saltem posse non optent. Vnde Honoratus Episcopus (vt videre est in Epistola Augustini 186 bellorum mala, & incommoda ex bello nascentia non sine magno timore ad Augustinum scribens sic ait. *Si in Ecclesijs persistendum est, quid simus nobis, vel populo profuturi non video: nisi vt ante oculos nostros viri cadant, scæmine consumentur, incendantur Ecclesia, nos sub tormētis deficiamus, cum de nobis queritur quod non habemus.* Hæc ille. Quæ quidem, & alia multa mala, quæ inter bellandum occurrunt, non parum Episcoporum, & Curatorum presentia medesse suscipiunt. Ijs enim omnibus incommodis, vt Pastores, & Republicæ partes, paterno affectu occurrunt, & opportuno remedio præstolantur. *An non cogitamus* (inquit August. respondens Honorato in eadem Epistola) *cum ad istorum periculorum peruenitur extrema, nec est potestas ulla fugiendi, quantus in Ecclesia fieri solet ab utroque sexu, atque ab omni etate concursus, alijs baptismum flagrantibus, alijs reconciliationem, alijs etiam poenitentia ipsius actionem, omnibus consolationem, & sacramentorum confectionem, & erogationem? Ubi si ministri desint, quantum exitium sequatur eos, qui de isto seculo vel non regenerati exeunt, vel ligati? quantus est etiam lætus fidelium suorum, qui eos secum in vita æternæ requie non habebunt: quantum denique gemitus omnium, & quorundam quanta blasphemia de absentia ministeriorum, & ministrorum? Vide quid faciat malorum temporalium timor, & quanta in eo sit acquisitio malorum æternorum. Si autem ministri adsint, pro viribus quas eis Dominus subministrat omnibus subuenitur: alijs baptizantur, nulli Dominici corporis communionem fraudantur, omnes consolantur, edificantur, exhortantur, vt Deum rogent qui potens est omnia que timeant auertere, parati ad utrumque, vt si non potest ab eis calix iste transire, fiat voluntas eius, qui mali aliquid non potest velle.* Hæc Augustinus. Vnde paulo ante dixerat: *Magis timeamus, ne lapides vini extinguantur desertibus nobis, quam ne lapides, & ligna terrorum adificiorum incendantur presentibus nobis. Magis timeamus, ne membra corporis Christi destituta spiritali viuentur necentur, quam*

Bellorum incommoda, & timores, quot sunt.

D. Aug.

Absentia ministrorum Ecclesiarum, quot malora siccauã.

ne

A ne membra corporis nostri oppressa, hostili impetu torquæantur. Hæc ille.

Sed ut breuibus quæstionem hanc expediamus dicimus: Ad remanendum tempore belli, non omnes sacerdotes astringi, sed eos tantum, qui sunt animarum cura deuincti. Ij enim nullo modo propter imminencia mala, & incommoda quæ milles in bello occurrunt, ubi tot effantibus animam, tempestiuè sacramentorum remedio succurrunt, ab inuasa Ciuitate abesse non possunt. Similiter etiam nec Episcopi, nisi Vicarios ad id munus idoneos suo loco substituant. Quo facto, benè ipsi possunt tunc abesse, & non aliter, ut fufius lib. 1. q. 1. declarauimus. Nec fugiendo, id ex timore eos facere existimandum est; Sed ut se maiori Dei seruitio, & publico Populi sui bono præferunt. Sunt enim omnium veluti caput, & lucerna. Vnde D. Augustinus in dicta Epist. 180. ad Honoratum de Dauide a pralio declinante sic dicit. *Denique Sanctus Dauid, ne se committeret periculis praliorum et fortassis extingueretur (sicut ibi dictum est) lucerna Israël, a suis hoc potentibus sumpsit, non ipse præsumpsit. Alioquin, multos immitatores fecisset ignauie, qui cum crederet hoc fecisse non consideratione utilitatis eorum, sed sua perurbatione formidinis. Non enim qui fugit a periculo existimandus est, id animi debilitate præstare, quin potius ideo multoties fugit, vt ad maiora se mala, & incommoda præparet. Moses fugit ab ira Pharaonis, Exod. 4. vt se ad ascensum montis Abarim, & ad mortem in eo subeundam, ex Domini præcepto præpararet. Num. 27. Magnus item Elias, & si prius Iesabel faciem perterritum, & fugit, id ideo fecit, vt audacter agens partes Domini, Regem Achab iniquum, Silitica fronte reprehenderet, 3 Reg. 18. Ex fuga item Moyses a facie Pharaonis, populus Israël maximum ducem nactus est, Deo carissimum: cuius ope, tot miranda effecta vidit, ac roties inimicos expugnauit Iacob inter fugiendum, pluribus Diuinis visionibus dignus habitus est. Labanem ad pudorem compulit, Esau coercuit, idemque vt pater Iudæ effectus obruit. Non igitur (ait Athan. in sua apologia de fuga) culpabilis est, aut vitiosa Sanctorum fuga. Si enim non declinassent persecutores, quomodo ex semine Dauid ortus esset Dominus? Aut quomodo prædicare potuissent sermonem veritatis, cum id agebatur a persecutoribus, eoque Sanctos persequerentur, vt tollerent doctorem veritatis? Eo certè animo Iudæi*

Qui Sacerdotes astringuntur tempore belli remanere.

Fugiens a bello, non ideo fugit quia timet mori, sed ut se ad maiora præferat. D. Aug. Dauid cur non præstis commisit.

Moses cur fugit. Exod. 4.

Num. 27.

3 Reg. 18.

Gen.

Sanctorum fuga non suis semper culpabilis.

D. Athanas.

Iudaei Apostolis predicandi facultatem interdicebant, Sancti contra, omnia sustinere malebant, ut Evangelium predicaretur. Hæc Athanasius.

Debet autem Episcopus, belli tempore (maximè si ipse absit) populi utilitati consulere: ut qui ad externa vulnera nõ deest corporalis medicus, aut chirurgus; ad animæ quæ lætales grauioresque curandos morbos, Sacerdotum, & Confessoriorum copia non deficiat: vt quibusque sacramento poenitentia, & extremae vnctionis (si fuerit opus) succurratur; Neque si id Episcopus dum absit, curet relinquere, abesse a populo iudicandus est, cum omni suum studium, ijs omnibus remedijs, in ouile adhibeat.

Episcopus tempore belli quid curare debeat.

D. Chryso.

Vnde Chrysoſtomus in hom. 1. de incomprehensibili Dei natura ad Anomæos absente Episcopo in principio sic habet. *Quid hoc est fratres charissimi? Pastor absit, & tamen oues suam cum diligentia seruant ordinem, video. Profecto boni illius Pastoris, id quoque officium est, vt non modo illo presente, verum etiam absente in ouile studium omne adhibeat, ne quid temerè agatur. Brutorum greges si quis educat non absit, manere intra septa necesse est, vel si sine Pastore prodierit, passim aberrat, & vagatur; at inter vos nihil eiusmodi video excutire, sed etiam cum Pastor absit, vos consueta pascua petitis, cum ordine & decore. Verum, vt melius loquar, Pastor & ipse adest mente, & animo, quamquam corpore absit: Nemo id abesse dixerit, cum ordinem nostrum, & modestiam contempletur, tametsi minus corpoream eius faciem cernit.* Hæc ille. Et quoniam in tantum sceleratorum hominum insolentia percreuit ia bellis, ut quod Arriani in tempore Athanasij in catholicos annos Episcopos, nullo delectu habito, neque Parasceue obseruato die faciebant, dum sauiantes maximè, contumelijs opprobrijsque complebant, id isti expugnata Ciuitate, quasi nullum maius Deo sacrificium facturos se posse existiment, ad Episcoporum domos inuadendas, conscendendas, infringendas, & depopulandas, toto se conatu, totisque viribus cõferunt: & multo tempore ante Urbis ingressum, nil nisi hoc mente impiè reuoluere consueſcunt. Imò quod sæpè dolendum est, vt depreudentur ista, apprehendunt Episcopos, pecunijs mulctant, & in carceres eos conijcientes, ferreis vinculis concludunt, non sine maximo Dei, ac Christianæ Religionis contemptu, dum illos ferreis manicis ligant, serisque concludunt, quibus potestatem

Nota insolentiam bannitorum deprestantiam, & Dei Episcopos capiendam.

statem dedit Dominus in terris dimittendi peccata, & homines à peccatorum vinculis soluere, & liberare. Quapropter, ne ijs opprimantur calamitatibus, benè Episcopi faciunt, si (vt diximus) Populo idoneo Vicario relicto, sua vitæ student consulere.

Verùm rogabit quis, An episcopus debeat prohibere, ne festis diebus prælietur? quod est querere, si liceat bellare diebus festis?

Quam rem tractant D. Tho. 2. 2. q. 40. art. 4. & Alexan. Alen. 3. par. q. 7. memb. 3. art. 2. §. 3. D. Antoni. 3. par. tit. 4. cap. 2. §. 9. Angel. verbo, bellum §. 18. Syluest. verbo bellum 1. §. 9. Tabie. etiam §. 9. Caietanus in sua summa, verbo bellum 2. super locum D. Tho. 2. 2.

In quo respondendum est cum D. Tho. quòd si adest necessitas bellandi, etiam diebus festis pro Reipub. defensione, & tuitione, licet bellare, secus autem non: Obseruatio enim festorum, sicut non impedit ea quæ ordinantur ad hominis salutem corporalem, vt pater Ioan. 7. unde medici possunt licite in die festo mederi, sic ob Reipublicæ salutem, per quam impediuntur occasiones plurimorum malorum temporalium & spiritualium, pugnare licebit.

Caietanus existimat, non solum hoc esse de bello defensivo, sed etiam offensiuo, si adsit opportunitas ad acquirendam victoriam: quemadmodum licet piscari in die festo, quando piscium temporaneus euentus occurrit, ut in cap. licet, extra de ferijs. Nec verba D. Tho. contrarium sonant, cum, ut optimè interpretatur Caietanus, per tuitionem Reipublicæ, omnem iustam causam bellandi intelligat. Et hoc idem vult Nicolaus III. 23. q. 8. can. si nullus, ubi dicitur, *Quòd si inenitabilis urgeat necessitas, qualis est punius acquirenda victoria, licet omni tempore bellum gerere, ne tentetur Deus.* Et Machab. 2. dicitur: *coegitauerunt laudabiliter dicentes: omnis homo qui venerit ad nos in die Sabbathorum, pugnemus contra eum.*

Adit Caietanus, quòd bellare in die festo sine necessitate, non sit peccatum mortale, si diuina non omittantur, puta missa. Quoniam (inquit) bellare, non est opus seruale, quòd tantum prohibetur in die festo, esset tamen veniale. Quoniam etiam in diebus festis, ducuntur coreæ, hastiludia fiunt, nuptiæ celebrantur, & alia huiusmodi mentem inquietantia, absque scrupulo peccati mortalis. Verùm hæc

Dubium.

D. Thom. D. Antoni. Angel. Syluest. Tabie. Caiet. Resolutio. D. Tho. Bellare licet diebus festis pro Reipub. defensione.

Ioan. 7.

Caietani opinio.

D. Tho.

1. Mach. 2.

Caietani dictum quòd diebus festis sine necessitate bellare, nõ sit peccatum mortale. Caiet. dictum non est tutè.

Prima ratio. Sententia non videtur satis tuta. Tum quia est contra D. Tho. qui cum communi absolute dicit esse illicitum; tum quia bellare est opus afferens maximam inquietudinem corporis, & mentis, & ideo videtur gravis iniuria, & violentia diei festi. Tum etiam, quia non solum opera servilia prohibita sunt diebus festis; sed etiam alia, ut exercere iudicia, ferre sententiam, & alia huiusmodi, ut patet ex cap. omnes, & cap. conquestus de ferijs; at vero hec multo magis concurrunt in bello. Tum demum quia etiam prohibitum est certis quibusdam diebus festis pugnare, ut patet ex cap. si nulla 23. q. 8. & cap. 1. de tregua, & pace, ergo est illicitum. Ex quibus omnibus liquido apparet, quando Episcopus alijs bellare debeat interdiceret, quando vero non.

Diuisio questionis,

QVAEST. QVINTA.

An Papa possit dispensare cum Clerico ad bellandum?

Ic duo videnda sunt.

Primò. An Clericis liceat bellare.

Secundò. An Papa possit in hoc dispensare cum eis?

Circa quæ notandum est, sex modis posse intelligi Clericum bellare.

Sex modis potest intelligi clericum bellare. Primò mouedo bellum.

Primò mouedo bellum, & sic certum est licere Episcopis, & Clericis, illis nempe qui temporale dominium ad modum Reipublicæ perfectæ obtinent: puta cum habent Castra, Comitatus, & Marchionatus. Ita tenet Syluest. verbo, bellum 3. q. 1. & Nauar. cap. 27. num. 216. in fine, & probatur. Quoniam aliàs non essent sufficientes in suo dominio, nec essent perfecti Princeps. Vnde eò ipso quòd Papa tradit huiusmodi Dominium Episcopo, dispensat cù eodem, ut bella mouere possit, & constituere ducem, qui eius bella gerat. Quamuis enim Clerico prohibitum sit ius dicere in causa sanguinis, ut patet in cap. Clericis, & in cap. sententiam sanguinis, extra, de Clericis, & Monachis; habens tamen dominium temporale, potest constituere iudicem qui tale ius dicat. Ex quo sequitur, illos non fieri irregu-

A Irregulares mouendo huiusmodi bellum; ex cap. Episcopus, de Clericis, & Monachis in 6. quod etiam patet ex communi praxi Ecclesiæ; quicumque etiam Clericus etiam non habens dominium temporale, potest accipere Principem sacularem, qui gerat bellum pro defensione suæ Ecclesiæ, ut habetur 23. q. 3. can. Maximianus. Hic Episcopus Maximianus, petiuit auxilium ab Imperatore pro suæ Ecclesiæ tutela. Quod si facere neglexisset, non laudandus, sed merito culpandus fuisset, ut ait Augustinus ad Bonifatium.

Secundus modus est hortando Principes saculares ad bellum gerendum, & hoc certum est licere quibuscunque Clericis, vel Episcopis, præsertim si id fiat in bonum Ecclesiæ, Fidei, aut Religionis. Id enim fecerunt summi Pontifices, ut habetur 23. q. 8. can. omnium, can. hortatur, can. ut pridem, can. suppliciter, & in alijs can. & ex Greg. lib. 1. Epistolarum, Epist. 72. & 23. & probatur ratione. Quia etiam si Clericis ratione proprii status, non conueniat arma tractare, & pugnare; conuenit tamen eis, alios dirigere, & mouere, prout conuenit, ad bene arma tractanda, & peragendum, ut bene docet Bernardus lib. 4. de consideratione ad Eugenium cap. 3.

Secundò hortando Principes saculares ad bellum.

Tertius modus est administrando subsidia spiritualia pugnantibus, scilicet Indulgentias, sacramenta, orationes &c. ita D. Thom. 2. 2. q. 40. art. 2. ad 2. quod etiam in veteri lege factum reperimus, Iosue 6. dum Sacerdotes sacris buccinis in bello clangebant.

Tertio administrando spiritualia subsidia pugnantibus.

Quartus modus est cohortando, & præliantium animos ad victoriam ante actuale conflictum excitando.

Et quidem Clericis temporalem iurisdictionem habentibus, quoad suos milites hoc licet, & probatur. Quoniam qui potest victoriam licite intendere, potest etiam media licita ad ipsam consequendam adhibere. Quoad cæteros autem Clericos, dico idem licere, & ante actuale conflictum, & in ipso conflictu, hortando milites, ut fortiter se habeant in bello illo iusto, & strenuiter dimicent, concitando illos ad victoriam generaliter, ut optime ait Nauar. cap. 27. num. 215. & 217. & colligitur ex cap. quicumque ex Clerico 23. q. 8. ubi ex Decretis Concilij Meldensis, Sacerdotibus, arma propria manu arripere prohibetur. Veruntamen hortari alios ad arripiendum arma pro defensione Patriæ, vel Ecclesiæ suæ, permittitur. Nec huic dicto

Quarto hortando, & præliantium animos ad conflictum ante actuale victoriam excitando.

Licet à Clericis ante prælium, & in prælium hortari milites suos ad victoriam in inimico. Nauar.

Nota quomodo dicitur in Innocentij intelligatur.

Dictum Panorm. & Host. non aduersat.

Ratio dicti.

Ad hoc vt mors alicuius sit ab altero voluntaria quod requiratur. Nota.

Inquisitores, tradentes laicali brachio hereticos comburendos, non sunt causa mortis eorum. Panorm. Innocent. D. Antoni. Corollarij.

Quinto dicitur ante, vel etiam in ipso conflictu inimicibus committite, occidite &c. hoc non est licitum Clericis. Ratio dicti.

obstat capitulum, quod in dubijs, extra de penis, vbi Innocentius dicit, Clericos incitantes milites ad pugnam grauiter peccare. Quoniam intelligendus est, quando ille qui incitat ad pugnam, habet formalem, vel virtualement intentionem, vt milites occidant hostes, vel quando ad bellum iniustum commouet. Nec similiter aduersatur dictum Innocentij, Panormitani & Hostienfis in idem cap. dum dicunt, quod in actuali conflictu, non licet Clerico, etiam habenti iurisdictionem temporalem, hortari milites ad fortiter pugnam, nisi in bello defensivo. Quia cum Clericus suadet alicui, vt strenuiter praelietur, vtitur iure suo, atque ita non peccat; quamuis inde mors secundario subsequatur. Nec respectu eius, talis mors est voluntaria. Namque requiritur ad hoc vt sit voluntaria; quod posset eam vitare, & teneretur.

Vnde cum quis constituit aliquem Iudicem secularem, & si regulariter talis Index debeat occidere, non perinde tamen ille qui eum Iudicem constituit, vult mortem malefactorum, licet ad illud consequatur. Similiter etiam Inquisitores, qui dum hereticos seculari brachio tradunt, & illi comburuntur, vtuntur iure suo, nec sunt illius mortis causa. Imo Nauarrus ibidem loco cit. concedit, licere Clericis, tradere militibus arma non solum defensiva, sed etiam offensiva, vt Sclopetum, globulos, lanceam, enses, & similia, dummodo non tradant illa speciali intentione, vt milites quibus tradus, alios occidant. & adducit Panormitanum, & Innocentium in cap. sententiam ne Clerici, vel Monachi, & D. Antoni. 3. par. tit. 28. c. 2. §. fin.

Ex quibus sequitur, quod si mors (factis his hortationibus, & monitionibus) sequatur; non sunt dicti Clerici irregulares, cum non sint causa propinqua mortis. Et iura praedicta scilicet cap. quod in dubijs, extra de penis, & gl. in cap. ita quorundam, de Iudaeis, intelligenda sunt de incitante, vel dante arma cum praedicta intentione sufficienti, ad constituendam causam propinquam deformationis, seu occisionis, vt optimè Nauarrus ibidem nu. 216.

Quintus modus est dicendo, siue in actuali conflictu, siue ante illum, comminuite, trucidate, in frustra scindite, & occidite hostes, & hoc (per se loquendo) nulli Clerico, siue habenti iurisdictionem temporalem, siue non, vilo modo licet. Tunc enim esset causa proxima occisionis, & in Canonibus praedictis, non solum prohibetur Clericis occisio;

occisio; sed etiam interdicitur, ne sint causa occisionis. Vnde si ad illa verba occisio sequatur, irregulares sunt qui ea protulerunt, vt ait Nauar. ibi. nu. 216. Dixi per se loquendo, quoniam per accidens, vel ad sui defensionem, vel etiam Republica, in casu grauissima tutelar (vt dicemus) non solum verbo, sed etiam manu licet occidere, nec sunt irregulares.

Sexto modo possunt se Clerici habere ad bellum, proprijs manibus sumendo arma, & dimicando. Intelligimus autem nomine Clericorum, etiam prima tonsura insignitos: vt habetur in cap. cum contingat, extra de qualitate, & etate ordinandorum, & in Concilio Tridentino Sess. 23. cap. 4. & sequen. & Syluest. verbo, Clericus 1.

Et quidem de constitutis in prima tonsura, & minoribus ordinibus, dicimus, non peccare mortaliter proprijs manibus bellando. Quia Clericatus ille, est Clericatus imperfectus, & leges quae prohibent Clericos ad militiam, saecularesque honores venire, vt in Concilio Chalcedonensi 7. & refertur a Gratiano, 20. q. 3. can. eos qui. & in Synodo Maguntico sub Carolo Magno cap. 17. vbi dicitur: omnino prohibemus Clericos arma portare, aut pugnare aut in exercitum, aut in hostem pergere. Similiter in Mantica, 5. Synodo habita in Gallia; vbi Clericus arma gestans 30. dies aqua, & modico pane tantum, reclusus pasci damnatur. & in 4. Syno. Tolet. cap. 44. Clericus arripens arma, gradu amisso in monasterium detruditur. Haec & similia iura, intelliguntur de ijs qui sunt tantum in maioribus ordinibus constituti, vel quo ad constitutos in minoribus fuisse abrogatas.

Præterea, sanguinis sententiam ferre, prohibetur Clericus in cap. ijs a quibus 23. q. 8. constituti verò in minoribus, eam proferendo, nequaquam peccant mortaliter, ergo, neque bellando. Nec isti peccant mortaliter ducendo uxores, quod etiam Clericali officio repugnat. Quod aliqui dicunt solum venialiter istos praeliando peccare, non mihi multum arridet, si pariter cum aliqua causa pugnent.

De Clericis verò in maioribus ordinibus constituti, aliter dicendum est. His enim tam in bello offensiuo, quam defensiuo, omnino licet non bellica exercitia gerere, nec armis propria manu dimicare. Quoniam, cum bella directè ad sanguinis effusionem ordinentur, intrinsecè repugnant

Quisdo Clerici aut (superueniente morte militum) irregulares.

Nauar. Nota cur dicant, per se loquendo.

Sexto modo possunt se Clerici habere proprijs manibus sumendo arma, & de non constitutis in sacris dicitur non peccare mortaliter.

Punitiones Clericorum saeculorum, arma sumendum. Conc. Chalced. 7. Syno. Magunt. 5. Synodus Mantica. 4. Syno. Tolet.

Ferre sententiam sanguinis prohibetur Clericis.

Bella intrinsecè repugnant officio Clericorum.

Ratio dicti. officio Clericorum, quod ad altaris ministerium ordinatur, in quo sub sacramento, Christi passio representatur: quam patientia, & mansuetudine inimitado, magis competit eis proprium sanguinem effundere, quam alios occidere. ita S. Tho. 2. 2. q. 40. ar. 2. & communiter omnes Doct. tam Theologi, quam Canonistæ. Vnde grauissimis pœnis plectuntur: ut uidere est in cap. Clerici, & cap. quicumque ex Clero. 2. 3. q. 9. A deo quod si Clericus in bello occubuerit, Ecclesiasticis suffragijs & orationibus priuari mandatur: non tamen Ecclesiastica sepultura, ut in cap. quicumque Clericus, ibidem. Quod etiam extenditur, in cap. eos qui, 20. q. 3. ad omnes Monachos, etiam laicos in Monasterio deputatos. D. Gregorius Nazian. in oratione 3. de pace. quæ est decimaquarta in numero, cuius verba sunt hæc. *Pro quibus (id est rebus fidei, de his enim loquitur) denique acri animo pugnandum sit, rationibus tamen, non ferro, atque armis. Nam aduersas quoque manus attollere prorsus à caulâ nostra alienum est, atque ad eos qui nobis insensî sunt abiciendum.* Et Augustinus de verbis Domini sermone 19. tomo 10. super illa verba à Ioanne Baptista dicta militibus: *neminem concutiatis &c.* dicit: *Hæc autem Diuina sententia quæ ad milites loquitur, potest etiã in Clericos retorqueri, quia etiam si non militare uideamus seculo, tamen Deo, & Domino militamus. Sicut ait Apostolus. 2. Tim. 2. Nemo militas Deo, implicat se negotijs secularibus. Videmur inquam, non militare remissis, ac fluentibus tunicis, sed habemus militia nostra cingulum. quo castimonie interiora costringimus. De quo cingulo Dominus ait: sint lumbi vestri præcincti. Luca. 12. milites igitur Christi sumus, & stipendium ab ipso donumq; percipimus, sicut dicit Apostolus: qui dedit nobis pignus spiritus, hoc est, qui Spiritus sancti nos remuneratione ditauit.*

D. Tho.

Clericus bello occumbens quibus suffragijs priuetur.

D. Greg. Naz.

D. Aug.

a. Timoth. 2.

Lucæ 12.

Dubium.

Turrecre.

Quo autem iure bellare sit Clerico prohibitum, Diuino ne, an humano, altercatio est inter Theologos, & Canonistas.

Turrecremata super cap. Clericum, dist. 50 in sua quest. 2. expressè habet esse iuris Diuini Clericos non posse militare, & consequenter, dicit esse indispensabile Papæ, tum quia est de iure Diuino prohibitum, tum quia Clericum arma ad suum munus Ecclesiasticum inhabilem reddunt. Tum etiam tertio (& est ratio D. Tho. in argumento, sed contra) in dicto ar. 2.) *quia Petro in persona Episcoporum, et Cle-*

A *et Clericorum dicitur Matth. 26. conuerte gladium tuum in uaginam, ergo Clericis præcepto Christi, arma prohibentur. Quod probatur etiam, per 1. 2. 3. & 4. Canones præcitatatos 23. q. 8. ferè per totum.*

Probatur idem ex canone finali 36. distinct. qui Canon quamuis Hieronymo tribuatur à Gratiano; est tamen reuera desumptus ex 6. homil. Origenis in Leuiticum. quas Hieronymus transtulit. Verba Canonis sunt hæc. *Erat ergo Moyses indefinenter in tabernaculo Domini. Quid autem ei opus erat? ut aut à Deo aliquid disceret, aut ipse populum doceret. Hæc duo sunt Pontificis opera, ut aut à Deo discat legendo scripturas Diuinas, & sapius meditando, aut Populum doceat, quæ à Deo ipse didicerit, non ex proprio corde, uel humano sensu, sed quæ Spiritus sanctus docet. Est & aliud opus quod fecit Moyses: Ad bella non uadit, non pugnat contra inimicos, sed quid facit? orat: & dū Dominū orat, vincit populus eius: si relaxauerit, et dimiserit manus, populus eius vincitur & fugatur. Oret ergo Sacerdos Ecclesie indefinenter, ut vincat populus qui sub ipso est.*

B Caietanus super 2. 2. q. 40. art. 2. dubio 1. putat esse iuris positiuum, & licere Clericis in casu (ut dicemus) propria manu pugnare. Quia lex positua qua Clerici arcentur ne pugnent manu propria, uenit ad casum in quo si legislator adesset, dispensaret: cuius opinionem nos sequimur, & probatur. Nam huius nullum extat in lege Euangelica præceptum, uel prohibitio. Verba autem illa Christi scilicet: *omnis qui acceperit gladium, gladio peribit,* Matth. 26. non solum Clericis, sed omnibus Christianis qui priuata auctoritate præliantur dicta esse, docuit idem D. Tho. in ar. 1. ad primum, ex mente D. Augustini, lib. 22. contra Faustum cap. 70. Et quamuis in argumento sed contra, articuli secundi obijciat illa uerba, intelligendo illa de Episcopis, & Clericis *conuerte gladium tuum in uaginam,* non sunt accipienda simpliciter, & ex necessitate, sed ex decentia.

Præterea. Licet Clerico ex dispensatione Papæ proferre sententiam sanguinis, quod passim fit in statu Ecclesiastico.

Item licet illis Clericis qui habent iurisdictionem temporalem (ut dictum est) instituere ministros, & Iudices, etiam ad sanguinem, ergo Clericis nõ est iure Diuino prohibitum pugnare. Eadem enim ratione prohibitum esset unum, atque aliud.

Matth. 26.

Probatur.

Episcopi manus quales sicut exemplo Moyses.

Clericos propria manu pugnare, est iuris positiuum. Caiet. Prima ratio.

Matth. 26.

D. Tho.

Secunda ratio.

Licet Clericis sacratis ex licentia Papæ ferre iniam sanguinis.

Tertia ratio. Ratio cur Clericis non sit de iure Diuino prohibitum pugnare.

Quarta ratio.

Quartò. De facto multis Religiosis, Sacerdotibus, & Clericis, id summi Pontifices concesserunt ad terram sanctam recuperandam, ergo ex iure Diuino, & intrinsicè nõ repugnat eos pugnare. Et in hunc sensum intelligendus est D. Thom. vt ibidem optimè ait Caietanus, qui optimas affert congruentias, ob quas lege Ecclesiastica iussimè sancitum est, ne Clerici pugnent. Vnde concluditur, non esse hoc omninò à Papa indispensabile.

D. Tho. Caiet.

Ob cõmune bonum põt. Papa dispensare Clericũ in sacris constitutum ad actus matrimonialis.

Nota quãdo sitlicitũ Clericis sacras propria manu pugnare.

Dupliciter Clericus põt pugnare, defensionis, scilicet, & ratõne victoriae.

Ius positiuũ non derogat naturali. Nota. Caiet. Bañes.

Bañes secundũ Caietani dictum, non sequitur.

Nota, cur dicatur regulariter.

Si enim ob commune bonum, ad actus matrimoniales Clericum in sacris constitutum dispensare potest; multo magis, ad bellandum, quod minorem habet difficultatem.

Quando autem Clericis propria manu liceat bellare vel non, notanda est distinctio Caietani loco citato, vbi dicit, *Licere eis hoc, tãtum in articulo necessitatis, qui in bello dupliciter contingere potest. Primò quidem defensionis, ita quòd nisi Clerici pugnent, Ciuitas vel exercitus, uertitur ab hoste. Secundo ratione victoriae, nempe quia nisi Clerici aliqui pugnent, non haberetur tunc victoria parata.* Atque in primo casu, licitum est Clerico pugnare propria manu, etiam sine Papæ dispensatione. De iure enim naturali, cui non derogat ius positiuum (quo prohibetur Clericis pugnare) debet vnusquisque suam Ciuitatem defendere, & non solum potest pugnare, sed etiam tenetur. *Status enim Clericalis, & Monachalis, non eximit hominem ab obligatione iuris naturae,* ut optimè dixit Caietanus 2. 2. q. 33. art. 7. art. qui iure naturæ vnusquisque suam Ciuitatem defendere, tenetur.

Aliqui, vt Bañes, hoc dictum Caietani extendunt ad bellum etiam offensiuum, si extrema, vel grauissima Christiani status & Ecclesiæ necessitas requireret, quod non est improbabile.

In secundo verò casu, de pugna in bello ad consequendam victoriam, dicit & bene, non licere Clerico bellare, regulariter loquendo. Rationem autem diuersitatis assignat. Quoniam victoria est necessaria propter recuperationem rerum, vel punitionem, aut expulsionem hostium, quæ non sunt necessaria, sicut salus quæ in primo casu defenditur.

Dictum est autem (regulariter) quoniam ex mente eiusdem Caietani, si ad partem victoriam sequeretur pax vniuersalis Ecclesiæ, aut Christianæ fidei magna protectio, & incrementum, probabile est Clericum manu propria pugnando,

quod non est improbabile.

Agnando, illam facere posse. Ex quibus patet solutio quando liceat, vel non Clericis pugnare, & de Papæ ad dispensandum cum his auctoritate.

DUBITARI POSSET HIC.

An in illis casibus in quibus licet Clericis pugnare sine peccato pugnando, et occidendo hostes fiant irregulares?

quo sunt variae doctorum Sententiæ.

Prima Caietani 2. 2. q. 33. art. 7. & Nauarri in suo Manuali cap. 27. num. 215. & plurium aliorum, qui tenent Clericos sic pugnantes, fieri irregulares. Quia irregularitas est lege humana constituta, quæ tamen excipit casum propriæ defensionis, non alios casus, & quia irregularitas incurri potest sine peccato.

Secundâ sententia huic opposita est Syluestri, verbo de homicidio, par. 2. §. 3. num. 2. Et 3. parte. §. vnico in fine, quæ sententia mihi probabilior videtur.

Et probatur. Quoniam ex eo quòd non incurritur irregularitas in casu defensionis vitæ propriæ, argui potest à simili, vel à maiori, non incurri in casu defensionis Reipublicæ.

Tum quia videtur inconueniens, & irrationabile quòd quis priuetur proprio officio, & statu, faciendo id quòd licet, & ad quòd tenetur aliquando ex iure naturæ. Quare ipsemet Caietanus vbi supra fatetur, non fieri Clericum irregularem reuelando eum qui parat prodere Ciuitatem, licet inde illius mors sequatur, quia (inquit) prouidet Reipublicæ.

Tum demum, quia nõ incurritur irregularitas ex actu, nisi quatenus est inconueniens statui Clericorum, at hic actus in hoc casu, non est inconueniens statui Clericorum, imò maximè debitus.

Et hinc patet solutio ad primum primæ sententiæ. Lex enim humana debet rationabiliter intelligi, & incurritur irregularitas sine culpa, vel ex solo defectu corporali, qui non est voluntarius, vel ex actu aliquo voluntario, qui fit ab eo qui nondum est Clericus, & est inconueniens Clerico,

Prima sententia Caietani & Nauar.

Secunda sententia Syluest. Couarru.

Probatum primo.

Probatum secundo.

Probatum tertio.

Ad primum respondetur.

Nota ex quo aliquis fiat irregularis.

co,at Clericus iam factus, si facit actum voluntarium in-
conuenientem huic statui, peccat, si non inconuenientē,
nulla est irregularitas.

Quòd si in cōtrarium adducatur, in Romana Curia cō-
cedi dispensationes in casu in quo quis ob Reipublica de-
fensionem necessariam pugnavit; Respondemus, id fieri
ad cautelam secundum Curia Romanæ morem lauda-
bilem.

Romanæ Cu-
riae mos lau-
dabilis.

Nora cum
Syluest.

Ad extremum est hic notandum cum Syluest. verbo
bellum 3. q. 4. quòd quando Clerico, vel auctoritate Prin-
cipis, vel Papæ dispensatione licet militare, potest quoque
bona hostium accipere, sicut alij milites, & e contra: patet.
Quia tunc habet se vt miles, Apostatæ verò & Clerici, qui
clam deposito habitu militant, peccant, & si quid in præda
accipiunt, tenentur ad restitutionem, quia si ij essent Prin-
cipi noti, illos ab exercitu suo eijceret. atque hæc de hac
quæstione.

QVAEST. SEXTA.

*Quid Episcopus, circa personas in duello bel-
lantes, facere teneatur?*

Quod nos
bellum voca-
mus, antiqui
tus appella-
batur duellū.

QVOD nos per duas syllabas, bellum, nunc
dicimus, antiquitus duellum appellabatur:
Estque, cum à duabus partibus de victoria
concertantibus dimicatur. Nec tantum est
duorum, vt quidam existimarunt; sed mul-
torum, imò & ipsorum etiam exercituum.

Plaut.

Vnde à Platone dicitur

Bellum inter Thebanos, & Teleboas exitisse.

Horat.

Et Horatius ait.

Gracia barbarie, lento collisa duello.

Propriè duel-
lum modò
quid sit.
Duellū dici-
tur monoma-
chia.
Brucard.
Iuon.
Gratian.

Verumtamen licet hoc sit verum, propriè tamen, vt ait
D Isidorus, duellum singulare bellum est, in quo ex condi-
cto vnus contra alterum insurgit, vel si sunt plures (vt su-
perius diximus) non multi in vnum, sed vnus in alterum
sibi ex aduerso solum præliatur. Et ideò alio nomine *Mo-
nomachia* dicitur, vt apud Brucardum lib. 9. c. 51. & Iuo-
nem parte 8. c. 187. & Gratianum in can. Monomachiam

2. q. 5.

A 2. q. 5. à Monos, quod est vnum & Machia, quod est pug-
na, quasi vnus solius cum altero pugna, vt fuit illa Da-
uidis cum Goliath.

Fiebat autem hæc Monomachia, cum quis de aliqua
dubia re, veluti in sortem, per duorum pugnam, se rei ver-
ritatem elicere putabat. Vnde in Epistola scripta Carolo
Regi Patruo Lotharij (ex qua canon ille de Monomachia
desumptus est) refertur; Lotharium cum scire vellet, an
Theuperga, siue Thietberga (vt vult Regino lib. 2. Chro-
nicorum) ipsius vxor adulterium patrasset, voluisse duos
homines monomachiam committere: ita vt, si ille quo
partes Theupergæ tueretur, caderet: ipsa planè adulterij
victa censeretur. Quod valde reprehendit Nicolaus Pa-
pa, docens, hanc non esse legitimam rationem probandi
crimina. Quamuis in Longobardicis constitutionibus,
& capitularibus habeatur sed potius ait esse tentare Deū.

Impium enim est per monomachiam hanc, quasi per pro-
batos testes, intentionem suam probare, vt dicitur, in cap.
2. de purgatione vulgaris. Vnde improbè apud quosdam,
duellum, iudicium appellatur (vt ait Raymundus) quasi
ibi iudicium Dei manifestetur. De hac re agunt Cano-
nis. loco cit. & Summistæ, verbo bellum. D. Anton. 3. par.
tit. 4. c. 3. Caiet. in summa verbo, duellum, & 2. 2. q. 95. art.
8. vbi D. Thom. ait *duellū esse illicitum*, & Nicolaus de Ly-
ra in cap. 17. primi Regum. & ibi Dionys. Carthus. & A-
bulen. q. 25.

Monoma-
chia ad quid
fiebat.

Lotharius
Rex ad Theu-
pergæ vxoris
suz adulteriū
cognoscendū
monomachia
vsus est.
Nicolaus Pa-
pa monoma-
chiā reprehe-
dit.

Monoma-
chia fuit ap-
probata in Lo-
gobardia.

Raymun-
D. Anton:
Caiet.
D Tho.
Nicolaus de
Lyra,
Dionys.
Carthus.

SED DVBIUM EST.

Dubium.

An in aliquo casu, duellum sit licitum?

T super hoc Syluest. verbo duellum 1. illud
ait esse de iure Diuino prohibitum sub mor-
tali, ex Matth. 4. *non tentabis Dominum
Deum tuum*: atque etiam de iure Canonico
interdici, ut extra de Clericis pugnantibus
in duello, per totum. & 1. 1. q. 5. consulisti, &
iure Ciuili, C. de gladiatoribus l. vnica lib. 1. 1. sed statim sibi
contradicit, dum paulò infra ait: id ex se non esse mortale
peccatum. Nam si (ut ipse ait) ex iure Diuino prohibi-
tum est, profectò etiam erit peccatum mortale.

Sylu.
Matth. 4.

Circa

Circa hoc dubium notanda sunt aliqua.

Nota primò.

Bellum priuatum potest committi tripliciter, & quale bellum liceat, Primo modo, Secundo modo, Tertio modo.

Nota secundò. Bellum si quandoque fuit licitum, id iure Principis auctoritate.

Non est iusta causa duelli vitium ostentatio, vel honor de cuius amissione dubitatur si quis non praesentatur.

Nota tertio. Quae sit propria causa duelli.

Duellum semper est illicitum.

Primum est, tribus modis posse priuatum bellum committi, vel ad exercitium corporis, vel ingenij, sine probabili mortis periculo, ut cum certatur arundinibus currendo, sine aliquo periculo. & hoc si fiat cum moderatione, non est illicitum.

Secundò, cum aliquis alium aggreditur ad occidendum, & alius se defendit. Hoc autem certum est, esse illicitum inuafori, si sine iusta causa fiat.

Tertio, cum aliqui duo conueniunt ex condicto in certo loco, ad se inuicem occidendum, & hoc proprie dicitur duellum, quod est prohibitum locis citatis.

Norandum secundò est. Quòd si aliquando iure antiquo duellum fuit licitum, debuit esse, propter iustam causam, & ex Principis auctoritate. Certum autem est apud omnes, non esse iustam causam duelli, odium pugnatium, vel uiriam ostentationem, vel honorem illum quem aliqui existimant se amittere, si oblatum sibi duellum, acceptare recusent. Quia odium, intranscendit malum, & illicitum est. Neque uirium ostentatio, est sufficiens causa occidendi. Nam honor ille, vanus, & diabolicus est.

Notandum tertio. Causam propriam duelli quae cõter à Canonistis & Summistis assignatur, & de qua est dubium an sit causa iusta, est ad dirimendam aliquam litem, aut controuersiam, de qua est dubium, an existente dubia aliqua re, possit licite inter aliquos committi duellum, ut ille dicatur innocens, qui in duello uicerit. Et dico breuiter, illicitum esse. Et hoc est quod damnatur à D. Tho. & ratio est in promptu. Quia ad bene decidendam huiusmodi litem, ut ait Caietanus 2. 2. q. 9. ar. 8. oportet adhibere non malum, sed accommodatum medium ad litem illam decidendum, quorum neutrum in duello reperitur. Non primum; quoniam non licet aliquem etiam publica auctoritate occidere, nisi vel ad punitionem, vel ad propriam sui ipsius defensionem. Neque secundum; quia tale iudicium, aut sumendum est ex re, & hoc non, cum ut dubia, vel ex fortuna, & hoc etiam non, cum sit sortilegium: vel spectatur à Dæmone qui iuuat innocentem, & hoc nequissimum est; vel ex astris, & hoc quoque impium est. Vel tandem spectatur iudicium Dei per illud factum, & hoc quoque iniquum est, cum sit tentare Deum, praesertim occidendo alium, quod est illicitum medium ad ueritatis manifestationem.

Quòd

Quòd si constito de iustitia uicij, si nõ potest is causam vincere nisi pugnando, an in eo casu liceat huic pugnare cum altero ad vincendum propriam causam? Et dico, certum etiam esse apud omnes, neque in hoc casu ei licere pugnare, vel aduersario duellum offerendo, vel ab eo oblatum admittendo. Quia non est sufficiens medium ad causae probationem.

Sed dubium est, an si vel ab aduersario, vel à Iudice cogereur, suscipere, & admittere bellum, aliàs habendum ipsum pro conuicto, & esse condemnandum?

Respondeo, multos negare: ut Hostien. in summa tit. de Clericis pugnantibus in duello, D. Anton. summa Confess. Rosel. Pisa. Syluest. Abulen. loco cit. quod solum licet alterum occidere ad sui defensionem in duello, verò uterque est aggressor.

Alij uero dicunt, in hoc casu licere, ut Nicolaus de Lyra loco cit. cuius sententiam refert Dionys. Carthus. & ipse uidetur eum sequi. Ratio est. Quia hæc est pura defensio, & necessaria, aliter enim ipse occideretur & rem propriam amitteret. Idem sentiunt Caiet. loco cit. & Nauar. cap. 11. num. 39. & c. 15. nu. 9. limitando tamen ad casum quòd ita cogereur, quòd esset alioquin occidendus, non autem ad rem tantum propriam amittendam. Quae tamen sententia in sui defensionem loquendo uera est, aliter autem nequaquam: cum post Concil. Tridentinum, omnia antiqua iura inoleuerint, & maxime per bullas Gregorij XIII. & nupèr Clementis Octauj, quae huiusmodi duella omnimodò condemnant, taliter ut per Monomachiam nulli se defendendi aut uindicandi licentia suffragatur.

Vnde post has Pontificum decisiones, omnes illae distinctiones quas ante Concilium Tridentinum tradebant Doctores, euauerunt. Atque ita modò nulla Principum auctoritate, aut licentia petita, vel obtenta non licet duellare, sed nec cartas; & irritatoria edicta mittete, vel occasione proximam alicui dare, unde ad huiusmodi duellandi actum, siue per fauorem, aut consilium liceat deuenire?

Accidit nostro hoc seculo, ut Mediolanensis Comes, dum à Patrio Romano ad singulare certamen euocaretur; non minus Christianè, quàm sapienter respondit: se talem pugnam non acceptare, quòd à sacris sibi Canonibus interdiceretur: deicaturum tamen se quotidie, & per omnes Mediolani uicos deambulaturum, atq; ubicunq;

Casus.

Casus.

Responso multorum. Hostien. D. Anton. Summa Conf. Rosel. Pisa. Syluest. Abulen. Responso aliorum. Nicol. de Lyra. Dionys. Carthus. Ratio horum. Caiet. Nauar.

Omnia antiqua iura in hac materia post Concil. Trid. inoleuerunt.

Factum laudabile nostro sepe in materia duelli.

ab eo fuisset aggressus, pro viribus nullo metu, se ipsum defenditurum. Quibus verbis; non duelli metu id se renuere euentissimè comprobans, mirificè famæ suæ atq; honori consuluit.

Episcopi officium circa concedentes duellum.

Quod si contingeret casus, quod Deus auertat, ut Princeps, aut Imperator locum daret, ansamque præberet ad huiusmodi monomachiam, tenetur Episcopus pro viribus id impedire, & tam concedentibus locum, quam ipsis pugnantibus, patris, tutoribus, fautoribus, & consiliarijs; præfatas Summorum Pontificum constitutiones significare, & personaliter intimare, omnemque aliam suam operam præstare, ut Monomachia nullo modo executioni mandetur.

Quid faciendum de eo qui in duello occubuerit.

Quod si in duello quis mori contigerit, Ecclesiastica sepultura eum priuabit. Nec tales absolui possunt, nisi à Romano Pontifice, præterquam in mortis articulo. Expedit autem has Monomachiae pœnas, sæpè populo proponere; ac significare; ut quod, Diabolo curante, malum quotidie excitatur, pœnarum, & censurarum grauitate audita, totaliter tollatur.

QVAEST. SEPTIMA.

An Ciues Catholici, teneantur fugere, & deserere Ciuitates, quas hæreticus, vel infidelis potens inuasit, & occupauerit, & sese ad catholica loca recipere?

Prima regula.

REFACILIS est huius quaestionis resolutio, cum ex generalibus tantum regulis petenda sit. Est igitur prima regula.

Cum hæreticus Princeps, vel Infidelis potens (ut inferius dicemus) vincendo, seu expugnando Ciuitatem Christianam, permittit Ciues catholicè uiuere, cum concionibus, missis, alijsque Ecclesiæ Sacramentis, neque est illis in hoc villo impedimento; tunc sub eo licitè possunt in Ciuitate illa permanere; & cum tunc

A tunc non participant cum hæreticis in crimine criminoso subiacere, & obedire illis à Christiana Religione non prohibetur, imò permittitur. Quod patet ex sententia Augusti. qui (ut superius uidimus) dicit, posse Christianum militem sub Rege infideli militare, & ei obedire, dummodo quid contra Dei præceptum, & bonos mores Ecclesiæ non præcipiatur. Sed eiusdem Augustini, & Ambrosij sententiam audiamus. Ambo enim sic dicunt: *Iuliani milites certabant pro defensione Reipublicæ, ei obedientes* (scilicet Iuliano Apostata) *sed iussi certare in Christianos, obediebant Regi cæli*: quasi docentes, non esse prohibitum sub Principe hæretico esse, eiq; obedire in ijs quæ ut diximus non sunt contra Deum. Vnde Paulus Apostolus nos Principibus obedire docet, *non tantum* (inquit) *modestis, sed etiam discolis.* & Romano. 13. nil aliud agit, nisi Principum obedientiam commendare dicens: *Omnis anima Principibus, et Potestatibus subdita est.* 1. ad Timot. cap. 3. & 1. ad Timot. 2. *Subditi estote omni humana creatura propter Deum, siue Regi quasi præexcellenti & c.* Quoniam per me Reges regnant (dicit Dominus) & conditores legum, iusta decernunt; & Christus dixit Pilato: *Non haberes aduersus me potestatem, nisi tibi datum esset desuper.* Potestas enim Reipublicæ, & Principum, à Deo, & iure naturali constituta est. Vnde dum isti Infideles suorum regnorum limitibus continentur, sunt illorum regnorum veri Domini, ut superius diximus, nec per suam infidelitatem, aut quodcumque aliud peccatum mortale, dominium istud amittunt: quidquid Ricardus, lib. de paupertate Christi dixerint, sed sunt veri domini, nec contra illos, de iure, bellum indici potest, nec Christianus Princeps dominio hos priuare potest, nisi alia fortè passa iniuria intercederet, propter quam contra illos bellum etiam iustum moueri posset.

D. Aug. D. Ambros.

Rom. 13.

1. Timot. 3. 1. Timot. 2.

B Et si aliter de hæreticis dicendum sit: cum ij perpetuò sint inimici nostri, & Romano subdantur Imperio. Infideles autem Pagani, si nos inuadentes vincant, & Christianorum Ciuitates comprehendant, non fiunt earum Domini; & tunc benè eis bellum moueri posset: & non solum ab illis captas Ciuitates recuperare; sed etiam eorum Ciuitates bello diripere, & dominium ab eis auferre.

Potestas Principum & Reipublicæ est à Deo, & à iure naturali constituta.

Pagani sunt veri domini suorum regnorum, neq; per suam infidelitatem dominium amittunt contra Ricard.

De hæreticis aliter dicendum est ac de infidelibus, & quare.

Secunda regula est. Si Princeps & maximè hæreticus occupas Ciuitates, per edicta publica, & pœnas, Christianos Ciues tantum honore, vel officiorum publicorum, &

Secunda regula.

tem-

temporalium bonorum retentione, causa Religionis; pri-
uauerit, possunt manere in Ciuitate, Si verò adicta ini-
qua taliter contra illos fuerint promulgata, vt nos ad fidē
Christianam detestandam; ad Sedem Apostolicam con-
tēndam, eiusq; auctoritatem, & sublimitatem depri-
mendam cogant, tunc relicta Ciuitate, debent aliò pergere, ac
pro Christi nomine cunctis huius seculi temporalibus bo-
nis amissis, eum in paupertate imitari, qui *cum esset Di-
ues, propter nos egenus factus est*. Cuius rei non modi-
ca extant exempla multorum Episcoporum, nobiliumque
virorum, qui (aliqua ob Christianam religionem in catho-
licos insurgente persecutione) mundanis bonis, atque di-
uitijs vale dicto, alienas plagas exules peragrarunt. Testis
est D. Athanasius in apologia ad Constantium Imperato-
rem, ubi tot mala enumerat, ut sine lachrymis ea ferè legi
non possint. *Quis igitur locus est (inquit ipse) qui non hæ-
reticorum sentitiæ monumenta possidet? quæ Ecclesia non iu-
get eorum insidias? Nonne Antiochia ob Eustatium con-
fessorem, & Orthodoxum virum ademptum in mare est,
& Balanea, ob Euphrationem? Bultus, & Antardus, ob
Cymatium, & Carterium. Adrianopolis ob Eutropium Chri-
sto addictissimum, deinde ob Linium, qui ipsorum opera sæpe
& catenas gestauit, & in catenis mortem obiit? Nonne An-
cyra Marcellum iugat? Berroea Acyrum? Gaſa Dia-
depan? quos sæpe antea contumeliosè habitos, tandem suis
dolus in exilium eliminariunt? Nonne itidem Theodolum,
& Olympium Thracas? Quid autem de nobis ipsis nostrisq;
Præbyteris dicam, quorum latebras eo studio rimati sunt,
vt inuentis, nihil præter mortem expectandum fuisset, quod
de nobis quoque futurum erat. nisi foeliciter elapsi essemus.*
Hæc Athanasius.

Sed non minora sanè, imò fortè maiora mala nostra hac
ætate euenerunt. Neque in hoc probando, è longi quo val-
de sumus exempla perituri: tot enim extant, ut non tam
inuenire, ac legere desideremus, quàm inuenta, magno
dolore relinquere.

Regnante enim in Anglia impia Elisabetha, sic sunt ve-
xati Catholici, ut instar crudelis Iesabel prophetas Dei,
sanctosque viros occiderit, honore priuauerit, spoliauerit
bonis, pecunijs multauerit, leges in Religionem Catholi-
cam, & Romanum Pontificum Iesu Christi Vicarium cō-
diderit, tandemque veluti lænæ, Christianorum sanguine,

Catholici viri
qui pro reli-
gione, bona
sua amiserunt.

D. Athan.

Elisabetha re-
gnante quot
viri Christiani
ni sua bona,
& cum eis vi-
cā pariter per-
diderunt.

A in' omnimodam mentis cæcitatē adducta lambuerit.
Huius ergo tempore, tot viri Illustres, virentibus Martyrij
Sertis coronati sunt, vt ad laudandos quosque, nostra sanè
narratio deficeret. Ex ijs enim fuere multi, qui Domini
cū essent Castrorum, atq; Villarū, *omnia arbitrati sunt
vt stercora, vt Christum lucri facerent, & Christianam
Religionem tuerentur.*

In hunc numerum venit censenda maxima, ac Serenif-
sima Scotorum Regina Maria; quæ ob fidei studium, atq;
amore, cū primū à suis subditis hæreticis odio habi-
ta in carcerem truderetur, & inde non sine magno mira-
culo, vnus adolescentis opera liberata, iterum à suis petita
bello in Angliam necessitate compulsa veniret; tandem
hoc ei nunciū delatum fertur, si hæresim quæ iam erat in
Anglia grassata, sese confirmaturam sponderet, hæredem
Regni, publicis in comitijs mox fore declarandam. Quo
audito nuncio, scemina fortis, quæ pro fide tot labores sus-
ceperat, obuerso vultu, audacter Catholicam fidem sibi
esse Regno antiquiorem respondit.

Hæc sequuta est Domina Iana Darmeta nobilis vidua,
& auiæ Illustrissimæ Ducissæ de Feria, quæ cū Ciuitatem
suam, hæresco uideret lolio feminatam, spontè exilium sus-
biens, Louanij, non sine maxima laude, ac nominis sui ce-
lebratione, pauperum mater, pupillorum, & viduarum
patrona, uno omnium ore nuncupata est.

Sed quot quæso Episcopi (Læna ista regnante) è suis
sedibus deiecti sunt?

Ioannes Hamiltonus, Sancti Andree Archiepiscopus, è
suo folio deiectus est: Iacobus Beton, Archiepiscopus Gla-
sconensis, à sua sede depulsus est.

Ioannes Lessie Rossensis Episcopus, à suo est Episcopa-
tu depositus: Gulielmus Cheifolne Dunblanenensis Episcopus,
Episcopali dignitate priuatus. Qui omnes pro Fidei
Catholica defensione, nihili temporalem honorem fecer-
ant, nec deijci à sedibus suis curarunt, vt *federent inter
duodecim iudicantes duodecim tribus Israel.*

Et quot Angli, quot Hiberni Episcopi, pro Christi no-
mine in carcerem missi sunt? Quot exularunt? Quot mona-
stiorum Priores, & Abbates, quot Cathedralium Eccle-
siarum Decani, & Archidiaconi, quot studiosorum Col-
legijs Præfecti, quot Canonici Ecclesiarum Cathedraliū,
partim Tulliano carcere conclusi sunt, partim in exilium
missi?

Maria Regi-
na Scotorum
ob fidem car-
cerata.

Ioannæ Dar-
metæ, auiæ Il-
lustrissimæ
Ducissæ de
Feria, nobilis
cōmendatio.

Episcopi &
Prælati à sua
sede deiecti.

Priores, Abba-
tes, Decani,
Archidiaconi,
Præfecti
studiorum &
Canonici, par-
tim Tulliano
carce conclu-
si, partim mor-
te damnati.

Theologi quot sunt consumpti. Cuius & Canonici iuris Doctores quot defuncti sūt, quot Medici interempti. Equestris ordinis nobiles, quot multati.

Christiani, Nauclero comparatur, quae aduersa fortuna exorta, imitari debent.

missi? Quot Praesbyteri carcerum foetore defuncti, quot beneficijs suis priuati, & in exilium nullo discrimine missi sunt? Multos Hibernia expeccat, multos desiderat Scotia: sed proh dolor, impia Elisabethae iussu crudeli morte interierunt. Theologi ferè consumpti sunt omnes, quod si paruuli petunt panem, difficile inuenire est qui frangat eis. Ciuilis & Canonici iuris Doctores defuncti sunt multi, vinculis conclusi plures, exules reliqui. Medicinae insuper Doctores interfecit impia, quae suis peccatorum vulneribus fortè non inueniet medelam apud Dominum. Equestris tandem ordinis, & nobiles quam plures viri, perpetuo exilio mulctati sunt.

His igitur occurrentibus malis, vbi Christiani se tuto manere posse non vident, absque fidei detrimento, instar Naucleri sint, qui dum hinc inde veterum rabie inflatum, tumidumque mare conspiciunt, protentis velis, remisque admotis mari, quanta potest celeritate clauum dirigens, in tutum se, ac quietum portum recipit, vbi harpagine proiecto, firmo solo conquefcit. Sicque etiam veniente tyranno, vbi se adictorum in fidei periculum, tanquam ventorum rabie, hinc inde concuti conspiciunt, ad tutiora se loca recipiant, donec respiciat Dominus de excelfo, & suorum gemitus exaudiat, qui post tempestatem tranquillum facit.

QVAEST. OCTAVA.

An Catholicus Populus, debeat se opponere pro viribus, armisq; haeretico, cui aliàs seclusa haeresi, iure successionis Regnum deberetur?

Primum argumētum.

P videtur illi nullo modo esse resistendum. Primò. Quoniam Regnum debetur illi iure gentium, & cum sit dominus, debemus ei obedire, non tantum modestis, sed etiam discolis.

Secundum.

Secundò. Quoniam ij, solent populis suis amplam viuendi facultatem concedere, vt qui que pro suo libito

A libito viuat, ergo non licet Christianis, resistere his Principibus haeticis.

Tertio. Quoniam non licet occidere Tyrannum propria auctoritate, sed publica, ergo à maiori ad minus, nec licebit ab haeretico Regnum auferre, quod ei aliàs nisi fuisset haeresis, iure sanguinis competeat.

Quarto. Quia (ut ait D. Tho. lib. 1. de regim. Princi. c. 6. Si non fuerit excessus tyrannidis, utilius est remissam tyrannidem tollerare ad tempus, quam contra tyrannum agendo, multis implicari periculis, ac malis, quae sunt ipsa tyrannide grauiora, ergo melius etiam erit admittete pacificè ad Regnum haeticum aliquem, ne postea, si ui Ciuitatem resistentem ingrediatur, multa in habitatores, Ciuesque illius mala exequatur; ergo non debent Christiani pro viribus ei resistere.

Quinto. Quia omnes qui sunt de familia alicuius Principis, subsunt, & obediunt ei; sed aliqui Christiani fuerunt de familia Imperatorum Tyrannorum, ut patet ad Philip. 4. Salutant vos omnes Sancti, maxime autem qui de Caesaris domo sunt (idest de domo Neronis, qui erat infidelis) ergo infideles possunt fidelibus praesse, & per consequens fideles non possunt excludere infideles, vel haeticos, quin habeant dominium super ipsos.

Sexto. Quoniam sicut Arist. ait 1. Polit. Seruus est instrumentum Domini, in ijs quae ad humanam vitam pertinent, sicut & minister artificis est instrumentum ipsius, in his quae pertinent ad operationem artis; sed in talibus potest fidelis infideli subijci, ergo infideles possunt fidelibus praefici, & per consequens, fideles non possunt excludere infideles, vel haeticos à dominio, vel Regni acquisitione.

Septimò. Quoniam si haetici non sunt ad dominium Christianorum admittendi, maxime quoniam peccauerunt grauius contra dominum, & quia haeresis est species quadam infidelitatis; Sed Ecclesia recipit omnes infideles desiderantes ad Ecclesiam conuerti, & Hierem. 3. ex persona Domini dicitur. Fornicata es cum amatoribus multis, tamen reuertere ad me dicit Dominus, & suscipiam te, & Math. 18. dicitur: non solum dimitte eis septies, sed usque septuagies septies: vbi secundò D. Hierony. quotiescumque quis peccauerit, est ei dimittendum, ergo quotiescumque quis peccauerit in haesum relapsus, erit ab Ecclesia suscipiendus.

K 2 Sed

1. Corin. 6.

Sed in contrarium est auctoritas Apostoli 1. Corint. 6. ubi prohibentur fideles ab infidelibus iudicari. *audet (inquit) aliquis vestrum habens negotium aduersus alterum, iudicari apud iniquos, id est apud infideles, & non apud Sanctos?*

Nota primò. D. Thom. Math. 5. Ecclesia charitatem suam erga omnes offendit, & omnibus vult bonum.

Ecclesia omnibus debet velle bonum spirituale, non autem temporale, cum hoc est impedimentum boni spiritualis. Bonum multorum, preferatur bono vnius.

Nota. Ricar. Gabr.

Nota secundò. Inter errores Philosophorum hic vnus erat, quod omnium sectas admittebant. Pulchrum dictum D. Leonis Papae.

Romani Imperatores cuiuslibet libertatis subditos concedebant.

Pro resolutione huius quaestionis, sunt aliqua notanda.

Primò ex D. Tho. 2. 2. q. 1. art. 4. quod Ecclesia secundum Domini iussum Matth. 5. diligite inimicos vestros, charitatem suam ad omnes extendit. Pertinet autem ad charitatem, ut aliquis bonum proximi, & velit, & operetur: cum verò duplex sit bonum spirituale, & corporale, illud semper omnibus obtari debet, nec potest cuiquam negari. atque ut homo quantuuis haereticus, si velit conuerti, nullo modo potest Ecclesia viscera misericordiae Christi claudere, sed omnes ad penitentiam reuertentes amplecti debet. Aliud autem est bonum, quod charitas attendit, et respicit secundum mundum, scilicet bonum temporale. ut est vita temporalis, possessio mundana, bona fama, & dignitas Ecclesiastica, vel secularis, & hoc non tenetur omnibus velle, nisi in ordine ad salutem aeternam, & eorum, et aliorum. Unde si aliquid de huiusmodi bonis existens in vno, impedire possit ad aeternam salutem in multis, non oportet ut ex charitate huiusmodi bonum ei uelimus, sed potius ut uelimus eo carcere. tunc quia salus aeterna praeferenda est bono temporali; tunc etiam, quia bonum multorum praefertur bono vnius. Si autem haeretici resurgentes, semper recipiantur, & conseruarentur in vita, et alij temporalibus bonis, posset hoc esse in prauidicium salutis aliorum; tunc quia si iterum laborarent in haeresi, alios in suerent. Et tandem quia si sine poena euaderent, alij securius in haeresim laborarent. idem dicunt Ricardus in 4. distin. 5. q. 5. & ibidem Gabr. q. 2.

Secundò notandum est, inter varios Ethnicorum errores, hoc vnum extitisse, quod omnium Philosophorum sectas admittebant, & omnem viuendi modum approbabant, ut Augustinus refert, 18. de Ciuit. Dei. cap. 51. Unde D. Leo Papa, de Roma loquens, sic ait sermone 1. SS. Petri, & Pauli. *Hac autem Ciuitas, ignorans suae promotionis auctoritatem, cum penè omnibus dominaretur gentibus, omnium gentium seruebat erroribus: & magnam sibi videbatur assumpsisse religionem, quia nullam respuebat falsitatem.* Romani enim Imperatores, ut plures sub eorum haberent ditione, libenter per omnia volita discurrere sinebant subditos,

A ditos, ut proprio quisque genio indulgens, quam vellet Religionem, vel potius falsam sectam, amplecteretur.

Haec laxam viuendi rationem, & libertatem, anno Domini 1526. Germani obtinuerunt, qui vanis adducti rationibus, & manibus suffulti fundamentis, soluta vitae amplius iora laxarunt. Quae omnia mala, atque incommoda, ex Ciuitatum Capitibus, ac Regibus orta sunt. *Qui cum (ut dicitur Prover. 20.) in solio residentes intuitu suo, essent omnem malum dissipaturi,* ampliandorum Regiorum aduclit cupiditate, subditos, pro placito, ac libito, viuere permiserunt, non corrigendo, nec rescacando ea quae Christianae Religionis abuerfantur. Qui merito reprehendi debent cum illis in Apocalypsi cap. 2. qui cum prohibere possent retinebant tamen eos, qui sequebantur facta Nicolaitarum. Et quidem hinc credendi libertatem, tres laxa manu tradiderunt. Nam ut refert Theodoret. lib. 2. c. 22.

Valens Imperator Arrianus, omnibus cum haereticis, cum Ethnicis, liberam viuendi Religionem permisit.

Idem Iouinianus fecit, ut scribit Socrates, lib. 3. c. 21.

Et Iulianus etiam Apostata, qui ideo libertatem permisit, quoniam breui ea via futurum esse sperabat, ut Christianum nomen funditus euenteretur, ut ait Aug. Epist. 166. cuius verba sunt haec. *Iulianus desertor Christi, & inimicus, haereticis libertatem perditionis permisit, & tunc basilicas haereticis reddidit, quando templum Daemonis, & mox eo putans, Christianum nomen posse perire de terris si unitati Ecclesiae, de qua lapsus fuerat, inuideret, & sacrilegas dissensiones, liberare esse permetteret.*

Tertio notandum est. Quod Pontifices, & Reges, Clerici, & laici, non duas, sed vniam tantum Rempublicam faciunt, & vniam Ecclesiam. Quoniam cum vnus simus corpus, ut dicitur Rom. 12. & in vno corpore, ut dicitur 1. Cor. 12. membra connexa sunt, & vnum ab altero dependeat fit, ut temporale Regnum, spirituali subiaceat, & ab eo dependeat: Imò haec duae potestates, (ut ait Nazianzen. oratio. ad populum timore percussam) sunt veluti anima, & corpus, & quanto anima corpore praestat, tanto spirituale corporale, & temporale regnum superat.

Ex quo sequitur, quod cum haec duae potestates ita concurrunt, ut vna alteram impediatur, & temporalis, spirituale bonum minuat, tunc debet corporale, ac temporale regnum desinere, ut spirituale, quod est potissimum, confirmetur,

Germani quae do suo more viuendi libertatem obtinuerunt. Prouer. 20.

Reges viuendi laxam libertatem concedentes reprehenduntur. Apoc. 2.

Valens haereticus Imperator libertatem cuique suo modo viuendi libertatem concessit. Theodor. Iulianus Apostata viuendi libertatem amplam cur permissit. D. Aug.

Nota tertio. Pontifices, & Reges, clerici, & laici, non duas, sed vniam tantum faciunt Rempublicam. Rom. 12.

Cor. 12. Potestas temporalis, & spiritualis, sunt sicuti anima, & corpus. D. Greg. Naz. Corollarium notandum.

ac stabiliatur. Vnde sicut particularis Respublica potest, (cùm sit sibi sufficiens) imperare alteri Respublicæ non sibi subiectæ, eamque cogere ad mutandum administrationem, imò ad deponendum Principem, aut Regem, aliumque loco eius instituendum, cùm aliter non potest se ab eius iniurijs defendere; ita multo magis potest Respublica spiritualis imperare temporali sibi subiectæ; imò deponere illam, priuando suum Principem dominio quod habet, aliumque instituere, cùm aliter suum spirituale bonum recuperare non potest. Et hoc sibi voluit Bernardus lib. 4. de considerat. & Bonifa. VIII. in Extrauaganti vnam sanctam, de maiortate, & obedientia, vbi ait *in potestate Papa esse vtrumque gladium*. Vult enim dicere; Pontificem habere per se gladium spirituale, & quia gladius temporalis est spirituali subiectus, potest interdici vsum gladij secularis, cùm id commune Ecclesiæ, aut alicuius Regni bonum exigit.

Nota auctori-
tatem Papp.

D. Bernar.

Summus Pon-
tiffex habet v-
trumq; gladi-
um spiritua-
lem, & tem-
poralem.

Papa habet
potestatem ex-
communicandi,
& deponendi
iniquos de
suo folio, &
dignitate.

Tria sunt Pa-
stori necessa-
ria.

Nota quid
sint arietes,
quid lupi, &
quid oues, &
quid circa eos
pastor agere
debeat.

Quartò notandum est. In Ecclesia duplicem esse gladium, temporalem, & spirituale, quibus dum suum munus perficit, *in adificationem corporis Christi quod est Ecclesia*, bonos recipit, & admittit, malos autem reicit, & repellit. Habet enim Papa auctoritatem excommunicandi, & mundanas potestates, cùm fidei incrementum id postulat, de suo folio, ac dignitate deponendi. Ei enim in persona Petri Ioan. vlt. cùm dictum est; *pasce oues meas*, tradita est facultas omnis bono Pastori necessaria. Tria autem sunt necessaria pastori: vnum circa oues, aliud circa lupos, tertium verò circa arietes. Circa oues quidem, vt ab ouili ad pascua ducat, & reducat: insuper, vt eis conuenientia pabula omni tempore prouideat. Circa lupos autè, vt eos canum multitudine ab ouili fuget, & arceat; circa arietes verò, vt si contigerit eos gregem cornibus ferire, ac lædere, possit eos recludere, & ab alijs segregare. Vnde cum Pastor Ecclesiæ qui est Papa, videt aliquem ex oue fieri lupum. i. ex Christiano, hæreticum, debet eum per excommunicationis sententiam arce, & à grege fugare. Furiosos insuper arietes. i. Principes qui etsi fideles sint, sunt tamen adeò mali, & iniqui, vt Ecclesiæ Dei sint valdè perniciosi. profanando sacra, & templa vastando, ac diripiendo, poterit Ecclesiæ pastor recludere, & ad ouium ordinem penitentia mediante reducere. Vt hoc facto ouium saluti (quod est tertium) possit inuigilare, easque pascere prout debet

A debet, illis præcipiendo vt propria cuiusque status munera quique exequantur: arcendo Reges vt Ecclesiam defendant (quod est eorum munus) quod si in hoc desides fuerint, aut noluerint facere, potest eos dominio principatu priuare.

Munus Regū
est defendere
Ecclesiam.

Vnde Leo III. à Græcis ad Germanos transfudit Imperium, eò quod Græcia nullum auxilium Ecclesiæ occidentali laboranti adferebat, vt haberetur extra, de electionibus, c. venerabilem.

Cur à Græcis
ad Germanos
Imperium trā-
latum sit.

Nicolaus etiam Papa huius nominis primus, Lothariū Regem Galliæ, & Valtradam concubinam eius, nec non Treuerensem, & Coloniensem Episcopos excommunicauit.

Lotharius
Galliæ Rex
cui excommu-
nicatus est.

Rursus, vt narrat Nicephorus lib. 13. cap. 34. Innocent. I. audita Chrysofomi morte, Imperatorem Arcadium, & Eudoxiam eius vxorem excommunicationis vinculo ligauit, eò quod Chrysofomum in suam reuerti sedem non permisissent, qui à Summis Pontificibus excommunicati fuerunt.

Cùm etiam Asiani nolent parere iussis Pij primi, ut Pa-
B scha non cum Iudæis, 14. Lunæ, sed Dominica sequenti ce-
lebaretur, à Victore I. huius nominis Papa, anno Domini 190. vt ait Eusebius lib. 5. hist. c. 24. excommunicati sunt.

Innocentius etiam Primus, Imperatores Constantinopolitanos excommunicauit, & Greg. III. Leonem Græciæ Imperatorem, ut refert Zonara in vita Leonis Isauri, Ecclesiasticis censuris deuinxit, ipsum Regno priuauit, & Regnum eius, Longobardorum Regibus permisit.

Gregorius item septimus, Henricum quartum Imperatorem excommunicauit, & ab Imperio deposuit.

Zacharias Papa, Childericum Francorum Regem, eò quod Christianam religionem non curaret, nec curari faceret, deposuit à Regno, & in suum locum Pipinum Optimum Regem suffecit, vt refertur in cap. alius 15. quest. 6. Gregorius VII. Henricum III. & Othonem Quartum excommunicauit Innocentius III. Innocentius etiam Quartus, Fridericum Secundum. Qui omnes, cum excommunicatione, Regnum pariter amiserunt.

Neque solum hoc facit Papa cum Principibus secularibus, sed etiam cum Ecclesiasticis, priuando illos, & à suis Sedibus deponendo, cùm id Christianæ fidei ratio postulat. Sic enim legimus ex Nicolao Primo, in Epist. ad Mi-

chaelem, Octo Constantinopolitanos Patriarchas, à Pontifice Romano fuisse depositos; inter quos unus fuit An- thimus, quem non obstantibus Augusti, & Augustæ mi- nis, Agapetus Papa deposuit: in cuius locum, ab eodem Pontifice, Mena Constantinopoli successus est, ut ait Zo- naras, in vita Iustiniani, & scribit etiam Liberatus in suo Breuiario, cap. 21.

Damasus quoque, ut refert Theodoretus lib. 5. hist. cap. 23. Flavianum Patriarcham Antiochenum à sua sede de- posuit, nec quidquam valuerunt deprecationes Theophili Alexandrini pro eo rogantis, ut refert Socrates lib. 5. suæ historiæ, cap. 15. Sixtus etiam III. missio in Hierusalem San- cto Leone Archidiacono, (qui postea Pontificia tyara de- coratus est) Polychronium Episcopum Hierosolymitanum, Episcopali dignitate priuauit. Et sanè innumera alia exem- pla hoc possent adferri, quæ breuitatis gratia prætermittimus. Sed de his fusius Nicolaus Sanderus, lib. 2. cap. 4. de visibili monarchia. His positis, statimur sequentes con- clusiones.

Prima concl.

Hæreticus relapsus si vult conuerti ad fidem, debet admitti ad penitentiam & reconciliationis sacramen- tum.

D. Tho. Secunda con- clusio.

Principes dā- tes subditis am- plā viuendi, & credendi facultatē, si fa- ciunt ijs cōtra bonos mores Ecclesiæ, pec- cant mortaliter, & ab hæ- resis, crimine non multum elongantur. Probat cōclu- Secundo au- thoritatibus.

Prima conclusio. Hæreticus relapsus, si vult conuerti ad fidem, debet admitti, ad penitentiam, & reconciliationis Sacramentum cum Deo, per quam penitentia ei adæter- nam uitam aditus paratur: non tamen debet admitti ad vitam, honores, bona temporalia, & similiter ad priorem statum, vel ad Regnum, quod illi (ni fuisset hæresis) iure sanguinis debebatur. Hæc conclusio clara est & habetur in terminis apud Sanctum Thomam loco cit. & quidem quoad primam partem, faciunt auctoritates quæ adductæ sunt in septimo argumento in contrarium, *Deus enim nō vult mortem peccatoris*, Secunda verò pars conclusionis, patet ex primo fundamento.

Secunda conclusio. Principes qui amplam viuendi, & credendi libertatem subditis dant, si id quod faciunt est contra Ecclesiæ dogmata, & bonos mores, peccant mortaliter, & ab hæreseo crimine non multum elongantur, hæc conclusio probatur ratione, & auctoritatibus.

Et quidem ratio est. Quoniam ille peccat mortaliter, qui aliquid agit, aut docet, aut permittit cōtra id quod præcipit Ecclesia; sed Ecclesia docet extra ipsam non esse salutem, ergo qui contrarium sequitur, non est in statu salutis, & per consequens est in peccato mortali.

Secundò probatur auctoritatibus. Et primò auctorita-

te

te Augustini, in Epist. 50. vbi sic ait: *Aliter seruit Rex Deo quia homo est, aliter quia Rex est, quia homo est, ei seruit uiuendo fideliter, quia vero Rex est, seruit leges iusta præci- pientes, et contraria prohibentes, conuenienti uigore sancien- do: sicut seruauit Ezechias, lucos, & templa idolorum destruendo: sicut seruauit Iosias, talia & ipse faciendo: sicut seruauit Rex Ninuiitarum, uniuersam Ciuitatem ad placandum Do- minum compellendo, etc.*

Tertiò probatur ex Pontificum testimonijs. Et in pri- mis ex Leone, Epist. 75. ad Leonem Augustum, vbi sic ait: *Debes Imperator incunctanter aduertere, Regiam potestatem tibi non solum ad mundi regimen; sed maxime ad Ec- clesiam præstatam esse collatam, ut ausus nefarios comprimendo, et quæ bene sunt statuta defendas, & veram pacem ijs quæ sunt turbata restituas.*

Item secundò, ex Anastasio II. in Epist. ad Anastasium Imperatorem, vbi sic habetur. *Hoc præcipue insinuo Sere- nitati tue, ut cum causæ Alexandrinorum patuerint püssi- mis auribus vestris, ad Catholicam, & synceram fidem, redire faciatis.* Hæc ille. Vnde pij Imperatores, populis suis

(si quam fortè antiquitus liberam viuendi rationem ha- buerant, quæ non esset Christianæ doctrinæ conformis) ipsis potenti imperio ademerunt. Et hinc est, quòd Theo- dosius, ut patet. l. Cunctos populos. C. de Summa Trinit. & fide cathol. omnimodam suis subditis credendi libertatem euulsit, quam ante eum aliqui Principes ipsis permi- serant; omnesque eo modo credere iussit, quo Romanus Pontifex credendum esse præcipiebat. Et Constantinus Magnus, licet à principio suis subditis credendi libertatem permiserit, ut narrat Eusebius lib. 10. cap. 5. postea tamen idolorum templa claudi iussit, & Christianam solum Re- ligionem toto suo Imperio vigere, ac venerari: ut refert Oportatus, lib. 2. contra Parmeni.

Tertia conclusio. Non licet Christianis, in fidelem, aut hæreticum Regem tollerare, nec illum ad Regnum ad- mittere, maxime si fuerit relapsus: imò debent illum pri- uare Regno, illique armis se opponere, & occidere, ne Christianæ Reipublicæ malum aliquod in fide contin- gat.

Probatur hoc. Primò ex sacra Scriptura. Nam, 2. Pa- salip. 26. legimus, Oziam Regem cum Sacerdotum sibi officium

D. Aug.

Tertiò ex Pon- tificum decre- tis.

Ex Anastasio Secundo.

Constantinus Magnus, primo suis subdi- tis amplam vi- uendi liberta- tem contulit, postea uerò se- corresit. Euseb.

Tertia concl. Nō licet Chri- stianis Regē in fidele tol- lerare, neque eum ad Re- gnum admit- tere. Probat primò ex scriptu- ra, 2. Paral. 26.

officium vsurparet, a Põtificè Summo è templo fuisse eie-
ctum, & propter peccatum illud à Domino lepra percuf-
sum; quo factum fuit, vt à Regno proprio, atque à suis do-
mibus pelleretur. *Quicumque* (inquit lex) *maculatus fue-
rit lepra, & separatus est ad arbitrium Sacerdotis, solus ha-
bitabit extra castra.* Si ergo propter corporalem lepram
Sacerdos à suo Regno Regem excludere poterat, multò
magis Papa poterit aliquem hæreticum (cui aliàs nisi fuif-
set hæresis iure sanguinis Regnum competebat) propter
hæresim Regno priuare, & consequenter subditi debent
ipsum in Regem non admittere.

Secundò.
2. Paralip. 23.

Athalia occi-
sa quid repi-
sent. 1.

Tertiò.
Deuter. 17.

Quartò pro-
batur rone.

D. Thom.

Quintò.

Ecclesiast. 10.

3. Reg. 12.

Quales sunt
Reges, tales
sunt eorum
Populi.

Secundò probatur idem ex 2. Paralip. 23. Vbi cum ty-
rannicè Athalia Regnum occupasset, & cultum Baal fo-
ueret, Ioiada *Summus Sacerdos, vocatis centurionibus ac
militibus, iussit illam occidi. Educite* (inquit *eam, idest A-
thalam Reginam) extra septa templi, & interficite foris
gladio,* quod cum effecissent, & templum Baal, quod ipsa
colebat, destruxissent, pro ea, Ioas Regem populi creauit.
Ergo poterit, & debet à Populis non modò hæreticus non
admitti; sed etiam occidi. In cuius confirmationem fa-
ciunt omnia quæ adduximus in quarto notando.

Tertiò probatur, ex Deut. 17. ubi prohibetur populo eli-
gere Regem, qui nõ sit de fratribus suis, ne eos ad idolola-
triam pertraheret, ergo neq; etiam licebit Christianis eli-
gere, aut admittere nouiter Regem infidelem, aut hæreti-
cum, qui eos pertrahet in suam hæresim, & infidelitatem.

Quartò probatur ratione. Nam si Principes, & Domi-
ni infideles, curent fideles à fide auertere, possunt ipsi pe-
ti bello, & dominio priuari, ut ait D. Tho. 2. 2. q. 10. art.
10. ergo si fuerit Princeps hæreticus, qui semper alios ad
suam hæresim conatur adducere, potest imò debet exclu-
di à dominio, etiam quod iure ei competebat.

Quintò, Quoniam admittere Principem infidelem vel
hæreticum conantem adducere alios ad suum errorem,
est ponere fidem, & Christianam Religionem in euidenti
subuersionis periculo, quia *qualis est Rector Ciuitatis* (ut
dicitur Ecclesiast. 10.) *tales & habitatores in ea,* ergo non
debent populi, hæreticum ad Regnum admittere. Antecedens
pater ex varijs exemplis. Nam Hieroboam (ut dicitur
3. Reg. 12.) regnante, qui erat Idolatra, maxima que-
que pars regni Idola coluit. Constantino etiam Regnan-
te, florebat Ecclesia, quæ Constantio Imperante opprime-
batur,

A batur, & in Anglia regnante Maria, totum regnum, quod
à veritate recesserat, ad Fidei Catholicæ redijt claritatem;
quod tamen regnante impia Elisabetha (ut superius uidi-
mus) iterum tota illa Regio, Caluini caput errore pullula-
re; sed non debent Christiani permittere, cum maximo fi-
dei detrimeto, ut hæreticus Regni folio, ac diademate de-
coretur, ergo.

Sextò probatur, ex matrimonio. Nam sicut mulier fi-
delis liberatur à iugo viri infidelis, (vt ait Apostolus) sic &
populus fidelis à iugo Regis infidelis; sed illa potest, & de-
bet infidelem relinquere, neque ei est obligata, ergo & fi-
delis populus potest, & debet hæreticum relinquere, &
dominio, aliàs iure sanguinis suo, illum priuare.

Septimò probatur. Quoniam cum Reges & Princi-
pes ad Ecclesiam veniunt, vt Christiani fiant, cum hoc pacto
expresso, vel tacito recipiuntur, vt promittant se Chri-
stianam fidem, etiam sub pœna Regni defensuros, ergo si
quis à fide decidat, & fiat hæreticus, eo ipso à Regno etiam
cecidisse constat: ergo Christianus populus pro viribus ei
resistere debet, neque vnquam ad fidelium consortium,
neque ad aliquem Ecclesiæ honorem, aut temporalem au-
schoritatem vel ad Regnum admittere. Dicit enim Hiero-
nymus, & habetur 24. q. 3. *refecanda sunt putrida carnes,
& scabiosa onis à caulis repellenda, ne tota domus, massa,
corpus, & pecora, ardeat, corrumpatur, putrescat, intereat.*
*Arrius enim in Alexandria vna scintilla fuit, sed quoniam
non statim oppressus est, totum orbem eius flamma populata
est.* Hæc ille. Restat modò, vt argumentis in principio
quæstionis factis respondeamus.

B Ad primum dicimus, loquendo de Infidelibus, qui nun-
quam subiecti fuerunt Romano Imperio, licere eis obedi-
re, dum sumus in dominio eorum, dum verò finibus suis
non contenti, vt diximus superius, in nos bellum gerunt,
& vincunt, nullo modò sunt domini. Loquendo uerò de
hæreticis, & maxime relapsis, negamus antecedens, quo-
niam, per hæresim à dominio ceciderunt.

Ad secundum, patet solutio ex secundo notando, & se-
cunda etiam conclusione. Libertas enim illa, est cõtra Ec-
clesiam, & multa imminent pericula in Christianam Re-
ligionem.

Ad tertium negatur sequella. Est enim dispar ratio, il-
lud enim non licet, quoniam & iure Diuino, & legali pro-
hibetur

Sextò.
Nota rone.

Septimò.
Reges & Prin-
cipes ad Ec-
clesiam veni-
tes quid pro-
mittant.

D. Hiero.

Arrius vna
ignis scintilla
fuit, sed quia
non statim op-
pressa fuit,
idò totum orbem
inflamauit.

Ad primum.

Ad secundum.

Ad tertium.

hibitum est : hæretico verò quòd resistamus, eumque Re-
gno priuemus, & Deus vult, & sic iura disponunt.

Ad quartum.

Ad quartum respondeo, D. Thomam intelligere de excessu tyrannidis, in qua non imminet aliquod periculum maius, & maximè animæ, sed in admissione prauis infidelis, aut relapsi hæretici, imminet periculum fidei; dum (si regat) timetur, ne omnes blanditijs, aut miis, & c. fit in suam hæresim adducturus.

Ad quintum.

D. Tho.

Cæsar prælatio erga Christianos cuius erat rationis.

D. Sebastianus manebat in domo Cæsaris, ut inuitos in fide Christianos nutibus confirmaret.

Ad sextum.

Car permitit Ecclesia, quod Christiani possint incole terras incole.

Ad septimū.

Ad argumens scripturæ.

Ad quintum respondet D. Thom. 2. 2. d. 10. art. 10. ad 2. quod illa Cæsaris prælatio, præexistebat, distinctiōni fidelium ab infidelibus; unde non soluebatur per conuersionem aliquorum ad fidem: & vtile erat, quod aliqui fideles, locum in familia Imperatoris haberent, ad defensionem alios fideles, sicut B. Sebastianus, Christianorum animos quos in tormentis videbat deficere confortabat.

Ad sextum respondeo, ex doctrina eiusdem Diui Thom. loco cit. ad 3. quod serui subijciuntur dominis suis ad totam uitam, & subditi præfectis ad omnia negotia: sed ministri artificum subduntur eis ad aliqua alia opera. Vnde periculosius est, quod infideles accipiant dominium, aut prælationem super fideles, quam quod accipiant ab eis ministerium in aliquo officio. Et ideo permittit Ecclesia, quod Christiani possint colere terras Iudæorum, quia per hoc non habent necesse conuersari cum eis, & tamen si ex tali communicatione aliquid contra fidem timeretur, esset prorsus interdendum.

Ad septimum, & vltimum respondeo, cum D. Tho. loco cit. quod alij infideles qui nunquam fidem acceperunt, conuersi ad fidem, nondum ostendunt aliquod signum instantiæ circa fidem; sicut hæretici relapsi: & ideo non est similis ratio de vtrisque.

Ad alias verò auctoritates scripture, quibus dicitur, Deū nullum reijcere peccatorem, sed omnes admittere, dicendum est: admissionem esse duplicem, alia enim est ad prententiam sacramentum, dum homo vnitur per ipsam Deo, & hoc nulli hæretico quantumuis relapso negari potest, vt diximus in prima conclusione. Alia est ad uitam, famam, honores tēporales, & Regnum, & hac ratione dicimus hæreticos relapsos non esse admittendos, quia ipso facto ijs omnibus priuilegijs destituti sunt.

Quod si quis dicat, eos velle esse modo bonos, & per consequens debere admitti: dicimus difficile hoc esse, & Ecclesiam

A clefiam de ipsis semper idem malum iudicare. dicit enim Salomon Prouerb. 21. *adolefcens iuxta viam suam cum se-ruerit, difficile recedet ab ea, & alibi. Fiere. 13. nunquid re-ruere potest Æthyops pellem suā, aut pardus varietate suas? et nos poteritis benefacere cum didiceritis mala dicit Dominus. Vnde & Poeta ille dixit.*

Quo seruus est imbuta, recens seruabit odorem testa diu.

Et licet D. Tho. quod lib. 10. art. 16. in corpore dicat, non esse necessarium semper reuertentem hæreticum ad dignitatem recipi: cum aliquibus tamen ait misericorditer dispensatum fuisse, præcipue propter bonum pacis, & propter fructum aliquem qui inde speratur: quod 1. 2. q. 11. art. 4. frequenter dicit esse factum, non in relapsis, sed in primo ab hæresi reuertentibus; nihilominus (saluo meliori iudicio) vltimus est dicendum.

Quod si Regnum aliquot hæretica fuerit prauitate infectum, & illius Rex, seu Princeps, etiam si hæreticus relapsus sit, ad Catholicam fidem verè reuerti vellet, multa conuersionis signa ostendendo, expediret profectò, & maximè laudabile esset (si Summo Pontifici sic uideretur) illū non solum ad prententiam, sed etiam ad statum, & Regni dominium recipere; eò quod ex illius conuersione, cæteris Regni, maximum in fide commodum accederet, iuxta illud Salomonis, Ecclesiast. 10. *qualis est Rector Ciuitatis, tales & habitatores in ea*, Et sic militat ratio Sancti Thom. dum ait, quod debet admitti propter fructum alium qui inde speretur, & propter bonum pacis. Quod è contrario accideret, quando Regno iam catholico, & in fide confirmato, hæreticus relapsus, qui profitetur se ad fidem esse conuersum, in Regem, aut Principem esset constituendus: Vbi vtriusmodi multitudini damnum in fide; & Christiana Religione timeretur, quæ est ratio D. Tho. in corpore dicti art. 4. Atque hæc omnia de hac quæstione, & de toto opere dicta sufficiant, ad laudem, & gloriam Sanctissimæ Trinitatis, ad honorem Deiparæ Virginis, ad utilitatem Pastorum, & totius Populi Christiani. Cæterum, omnia, & singula in hoc opere à me dicta, & alibi forsan (uita comite) dicenda, correctioni, & iudicio Sanctæ matris Ecclesie Romane, libentissimè subijcio, & subiecta esse volo.

Prouerb. 22.

Hiere. 13.

Horatius. Nota quando Princeps hæreticus debet admitti. D. Tho. Relapsi nunquam sunt admitti ab Ecclesia.

Eccles. 10.

V E N E T I I S,

Apud Ioannem Baptistam ab Olio.

M D X C V.